Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

Lectura libri Institutionu[m] magistri Nycasij de voerda artiu[m] liberaliu[m] [et] po[n]tificij iuris professoris necno[n] in sacra theologia licentiati

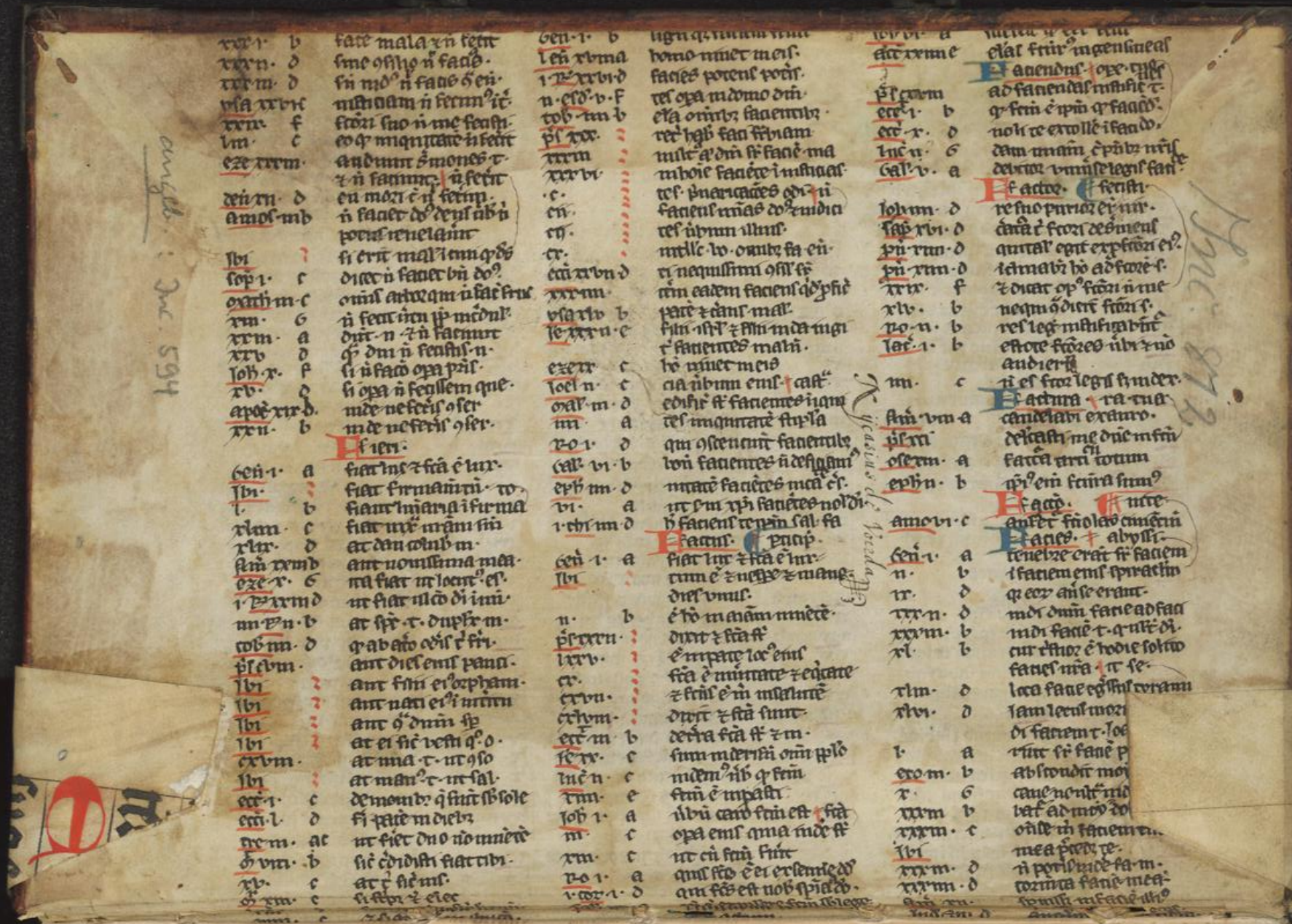
Voerda, Nicasius de

Colonie, 6. IV. 1493

urn:nbn:de:hbz:5:1-37450

Visual Library

Lectura libri Institutionum magistri Nycasij de voerda artiū liberaliū ⁊ pōtificij iuris professoris necnō in sacra theologia licentiati.

Iustinianus.

Conlegij Conflentini
S.J. Rem Bedomm

Biblioth.
Acad.
Borussicae
Rhen.

Hain* 11746

Ad honorē superbe-
nedicte trinitatis patris et filij et spūs
sancti. ⁊ vtilitatē iuuādūm studio vtri-
usq; iuris Incipit lectura sup libro In-
stitutionum cum tractatibus clarissime
cōtinentib⁹ materiā successionū. arbor.
cōsāguinitat. affinitat. ⁊ spūalis cogna-
tionis et arboris actionuz studiosissime
in florētissima agrippinēsi Colonie aca-
demia ex diuersoz peritissimoruz docto
rum dictis collecta. per egregium dūm
et mgr̄m diue memorie Nycasium de
voerda Machliniensez artiuz liberaliū
et pontificij iuris professorem. necnon
in sacra theologia dū virit licētiatū. sa-
cerdotali etiā dignitate dispensatiōe sin
gulari p̄ditum. qui captus a quarto etat
tis sue anno oculis. et ob id elementoz
oīm naturaliter ignarus tāq; grāde mi-
raculū secūdū exhibuit Didimū alexan-
drinū. Et cōtinet duo que. maxime labo
rem volentium proficere in vtroq; vel
in altero iuriuz allenāt et minuūt. Pri
muz est ordo qui in tota ista lectura ser-
uatur. Nā p̄mo ponitur summariū. cuz
declaratione textus. Secō ponunt no
tabilia continentia oēs glosas et dicta
doctorū cōmuniter scribētiū. Et tertio
oppositiones cū suis solutionibus. qui
ordo in alijs lecturis sic p̄cise nō obser-
uatur. Est tñ adeo cōueniens humane
capacitati nō solū ad retinendū sed etiā
ad intelligēdū vt q̄libz materiā sub hoc
ordine semel legens plus proficiet q̄z si
sine tali ordine tribus vicibus legeret
ceteris paribus vt experientur hoc o-
pusculū lecturi. Secōm est integritas et
p̄fectio sentētiaz hic positaz Nā studēs
in alijs lecturis nūc remittit ad tale v̄-
buz textus. nūc ad v̄bū glose. et ita stu-
diuz suū p̄ter recursum interrūpitur
et turbatur. Hic ār nullū aliū libruū ne-
cesse est videre q̄ nō fiunt remissiōes.

Sequitur prologus.

Prologus in librum Institutionū.

Quia ea que bene inchoantur bono ⁊ laudabili fine cōmuniter terminātur. ꝓma .q.i.c. ꝓcipatus ⁊ c.cum paul⁹. Ideo in oīm opm exordio inuocādus est deus qui est Alpha et o. Apocalyp.i.q̄ optatur velle ⁊ ꝑficere. Ad philipenses.ij.ꝑ quē reges regnāt et legū cōditores iusta decernūt per quez principes impant et potentes decernūt iustitiā. Prouerbioꝝ.viij.quo donāte bonū habetur initiū melius medium ⁊ optim⁹ finis. C. de ve. iure enucleā .l.i. exēplo diuinissimi principis Justiniani ciuilis iuris autoris qui etsi lex sit aīata. vt in aucten. de consul-ff.fi.col/la.iiij. Nihilominus neqꝫ in armis neqꝫ in militib⁹ neqꝫ bellorꝫ ducib⁹ aut ꝓcio ingenio confisus est sed singulis suis oꝛ/peribus inuocationē diuini noīs ꝓpo/suit sicut cuestigio in rubrica ꝓemij hu/ius libri patebit. Qui vtiqꝫ Justinianus sup oēs impatores recte diuinus appel/latur. Quia sicut in deo sunt tria princi/palia attributa ꝑ essentiā. que sunt potē tia que appropriāt patri. sapiētia que fi/lio et boīas q̄ appropriāt spūisancto. sic in iustiniano autore nr̄o nō ꝑ essentiam sed ꝑ excellentē ꝓticipationē hec reptū tur. De potentia sua statim patebit in proemio-ff.i. ij. Sapientia sua claret ꝑ vniuersū mundū in eo q̄ leges prius vtiles nūc vero tractu tpis merito inu tiles et abrogādas censoria q̄dā virgu/la resecauit. ⁊ nouas vtiles quas ipe cō didit cū nōnullis antiqs ad determina ta volumina redegit. ex quib⁹ librū pā/dectarū seu. ff. quīquaginta li. ptiales cō tinentē compegit quoꝝ .xxiij. sunt in. ff. ve. xiiij. in inforciato. et .xij. in. ff. nouo. Deinde codicē quē nō habemus cōpo/suit et post illū hūc librū Institutionuꝫ. Deinde Codicū librorꝫ quē habemus et finaliter auctenticoꝝ. De bonitate sua patet. quia bonū teste dino dionysio est sui ipius diffusiuū. Dic āt Justinianus talentū sibi creditū posuit ad vsuraꝫ et lucernā suam non posuit sub modio sed sup candelabrū. vt luceret oībus qui in domo militantis ecclesie sunt. Et quia oē datū optimū ⁊ omne donū pfectū de sursum est descendens a patre luminum vt dicit Jacobus in sua canonica et nō sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis. iuxta sententiam apli. ideo de his donis nō supbiunt sed summo pōtifici humilit̄ se subiecit iuxta c. impator. xcvi. dis. et nō dedignant sa/cratissime leges sacros canones imitari vt in auctē. quō opz epis. colla. i. ꝓt qđ papa eas venēari pcipit et vbi canoīb⁹ nō cōtradicūt in eoꝝ adiutoriū assumi. vt in. c. si in adiutoriū. dis. x. Nā sicut im/patoꝛ summo pontifice in spūalibus sic papa impatore indiget in tpalib⁹ vt in c. idez mediatoꝛ. dis. cadē. ex quo ptz li/quide hūc librū Institutionū in quo iu/ris ciuilis generalia tradunt. nō solum legistis vtilem sed etiā pōtificij iurl. stu/dio insudātibus. ⁊ hoc singularit̄ ꝓter duo. Primo quia sunt quidaꝫ canones qui sine legibus nō intelligunt vt est. c. i. de testamē. li. vi. Secō etiā quia in iu/dicio ecclesiastico. nōnūqꝫ ꝓter defectū canonū cause p leges decidunt vt tra/ctant docto. in. c. i. de noui opis nūciatio ne. Huius ergo diui Justiniani exēplo in huⁱ opis initio corde humiliato ad deū trinū et vnū oīs sapientie fontē in/deficientē me cōuerto depcans vt ꝑ in tercessionē gloriosissime ꝟginis eiusdez dei genitricis atqꝫ trīū reguꝫ catholice fidei ꝓmicerioꝝ huiusqꝫ sancte Agrip/pinenſ Colonie patronoꝝ nos illumīa/re cōfortare et dirigere in hoc ope et sin gulis alijs dignetur vt proficiamus in vitā eternā. qđ idē ipe cōcedat in secu/la seculoꝝ benedictus. Amen.

Circa librū Institu;

tionum que sunt quedã progymnasmata in vtriusq; iuris immensa volumina ¶ Cõsiderãdũ est primo q̃ quattuor sunt cause. scz Materialis et formalis q̃ vocãt cause essendi et intrinsece. vt xxxij. q.ij.c.quod vero nõ formatũ. Et cã efficiens et finalis q̃ sunt cause fiendi et extrinsece. vt xxiij.q.v.c.de occidẽdis. ¶ Cã materialis est triplex. scz a materia ex q̃ in qua. et circa quaz. Materia ex q̃ huius libri sunt generalia legũ et ncãria mune/ribus ad iura intelligẽdũ. que dñs Justinianus p viros illustres in hoc libro collegit. Materia ãt in qua huius scientie est aia. Sed materia circa quã est bonũ humanũ ciuile. et vocat subiectũ scientie quod primo ostendit sic. quia ista scientia subalternatur morali phie. vt. ff. de.ij. nup. l.i. Est ergo subiectũ huius scientie id qđ est subiectũ moralis phie specificatuz tñ vel contractũ sicut est bonũ hũanuz ciuile. Ostendit etiã sic q̃ huic subiecto demõstrat inesse passio p principia hoc mõ. Alteri facere qđ sibi quis vult fieri. Et alteri nõ facere quod quis sibi nõ vult fieri. est honeste viuere alteruz nõ ledere. et vnicuiq; ius suũ tribuere. Sed bonũ humanuz ciuile est alteri facere qđ sibi vult fieri. ꝛc. ergo bonũ hũanum ciuile est honeste viuere alterum nõ ledere ius suũ vnicuiq; tribuere. ¶ Cã ꝟo formalis est duplex. fm duplicitatez forme. Nã forma tractat⁹ huius libri est diuisio libri principalis vel totalis in ptiales. z librox ptialiũ in titulos. et titulox in ¶os. sed forma tractãdi est interdũ instructiua vt ff. de iustitia et iure Interdũ decisiua vt de liberti. Interdum statutiua vt de his qui sui vel alieni iuris sunt. Interduz punitiua vt de publicis iudi. ¶ Causa efficiens principalis huius scientie est deus gloriosus vt ff. de vere. iure enuclean. l.i. ¶ Causa efficiens instrumentalis est Justinianus et tres viri illustres quo ad istũ libũ. sed causa finalis remota est beatitudo ętna Propinqua vero est moruz reformatio viciorũ extirpatio. inrgiox decisio. vt. c. facte sunt ãt leges. dis. iij.

¶ Cõtra p̃dicta opponit primo sic Videt q̃ aia nõ sit subiectũ vel materia in qua huius scientie. Probatur quia accidens predicat de materia in qua siue de suo subiecto. sed aia nõ dicit iurista. ĝ. ꝛc. Solutio / Duplex est subiectũ inhesionis scz quo et qđ. Jã homo est subiectũ quod scientie. sed aia est subiectum quo De subiecto vero qđ p̃dicatur. dicimus enĩ vere homo est iurista. / Opponitur scdo. Et videt q̃ bonũ humanuz ciuile nõ sit subiectũ vel materia circa quã. q̃ tale subiectũ debet sub ambitu siue cõitatis oĩa cõphendere q̃ tradunt in sciẽtia Sed in hac scia tractat de seruis de libertinis. et de multis alijs q̃ non videt cõprehendi sub ambitu ist⁹ subiecti. igitur. ꝛc. / Solu⁹. / Oĩa illa de quib⁹ in argumento. tractãt in hac scia sub ratione boni humani ciuilis principalit vel reductiue. / Opponit tertio. Et videt q̃ mox reformatio nõ sit finis hui⁹ scie. quia aliq studẽt in hac scientia vt videantur. quox finis est vanitas. ĝdam vt lucrẽt. quox finis est sepe cupiditas Solu⁹ / Duplex est finis. scz verus z apparens. mõ fines de qb⁹ in argumẽto non sunt fines veri sed apparentes. vel dicendũ q̃ est duplex finis. vnus ẽ sciẽtie et ille ẽ mox reformatio loquẽdo de fine gra cuius Alius est finis sciẽtis in iudicio suo corrupti et talis est q̃q; lucrũ. Sed p̃ replicari. quia ĝdã studẽt in hac scientia vt alios doceant quoruz finis charitas que non videtur cõprehendi sub fine predicto eo q̃ ẽ ꝟtus infusa et theologica q̃ sub bono ciuili non continet. / Solutio ¶ charitas est bene finis remotus vel finis sub quo huius scientie. sed sermo fuit de fine propinquo.

Rubrica proemij libri Institutionū.

In noīe dñi nostri Jhū christi.

Intellectus rubrice proemij libri institutionū que incipit. In noīe dñi. est iste Impator scribit inuenib⁹ cupientibus addiscere leges. salutē. Et dat libro isti titulū. Et diuiditur in quīq ptes. Maz pmo nomē dñi inuocat. Scdo seipm denominat. ibi impator. Tertio ad captādū benuolētiā vocat. ibi cupide. Quarto salutat. ibi salutez. Et quīto intitulat ibi Institutionum.

¶ Circa istā rubricā pmo Notādum ex verbo in noīe dñi. q Justinian⁹ fuit christianus quia alias non posset imperare id ē imperij iurisdictionē exercere. vt in aucten. iuiurādū qd̄ presta. ab his qui admini. accipiunt. & ertiā cōmunicator sum colla. ij. Simile habet. C. de offi. p̄fec. preto. aphrice. l. in noīe dñi. et in aucten. de armis in prin. collati. vij. Ex hoc enī q invocat nomen dñi habet bonū initiū. melius mediū. et optimus finis. vt in aucten. quō opor. epis. z cleri. ad ordi. dedu. in prin. colla. i. Et ex isto inolevit q scripturis p̄ponitur nomen dñi. ¶ Notandū scdo q constituti in dignitatibus debent in scripturis suis nomen dignitatis preponere.

¶ Notādū tertio circa vbū impator. q impator dicitur ille qui actu habz iurisdictionē imperij. Ex quo arguit a ꝓrio q q̄cunq; concedit privilegiū exercētibus aliquē actū. illi qui nō exercent talem actum. nō debent de tali privilegio gaudere. exēplū vt scholares nō studētes non debent gaudere privilegijs cōcessis vniuersitati quia privilegia cōcessa sunt studentibus. vt. C. de sacrosanc: eccle. l. qui sub pretextu.

¶ Notandū quarto q impator dicitur cesar a Julio cesare. q̄ sint ces⁹ ex vtero matris sue. et sic impatores post eū dicti sunt cesares. sic lēgit in euangelio. Exijt edictū a cesare Augusto. et sic ab octauiano dicuntur impatores Augusti.

¶ Notādū quīto q Justinianus fuit filius Justini vt ff. de dona. ī ē et aliud vbi. sed primus. ¶ Notādū sexto q ista nomina alemānicus. ꝛc. sunt noīa ab euētu sumpta et significant terras quas Justinianus devicit z imperio subiugauit vt in aucten. de here. et fal. in prin. colla. i.

¶ Notādum septimo ex illo vbo Frācus q rex francie ē sub impatore q imperator est dñs mūdi. vt. C. de quadriē. prescrip. l. bñ a zenone. z in. l. depcatio. ff ad le. rhodiā de iactu. Nec obstat q alii qui dicūt q loquitur hic de francia orientali que est in Bauaria quia sic esset superfluitas. Nā illa francia est in alemania et prius dictū est alemanicus q̄ hodie vocatur franconia. extra de spōsa. c. i. ¶ Notādū finaliter q iura debēt studeri in iuuentute. quia iuuenes vigent in ingenio. vt in. l. gallus. ff. de libe. et posthu. Et istud bene obsuat in Italia vbi iuuenes statim postq̄ sciunt legere ponuntur ad iura.

☞ Contra predicta opponitur primo Et videtur q scripturis nō est semp p̄ponendū nomen dñi. quia contrariū vidimus fieri p notarios et tabellionēs semper et per alias privatas psonas ¶ Solutio Duplices sunt scripture. Nā q̄dā sunt modico tpe durature. z de puis causis. et istis nō opz p̄mittere nomē domini. Alie sunt diu durature et de magnis causis. et illis preponēdū ē nomē dñi. vt in glo. in aucten. vt nomē impatoris p̄ponatur in prin. colla. v. ¶ Sed replicatur. quia papa nō p̄ponit lr̄is nomen domini. et tñ scriptura pape ē diu duratura. et cōmuniter de magnis causis. ¶ Solutio ¶ Nomen domini preponitur ad significandum scriptorem esse christianum quod non est necesse de papa quia non est dubium quin sit christia/

nus vt in.c.vbi periculū de elec.in vi.z in cle.vnica de iureiuran.

¶ Dcō opponitur Et videt q̄ cōstitui in dignitate nō debeāt semp nomē dignitatis in scripturis suis ponere quia per hoc viderentur seipos laudare qđ est vituperabile. ¶ Solutio Laudatio est triplex Aliqua enī est necessaria ꝓt alios vt.C.de his q̄ veni.eta.impetra.l ij.et sic beatus paulus apostolus laudat seipm. Dicens semen abrahe sunt et ego Similiter dicit quō multa sustinuit pro ecclesia dei. Alia laudatio est vtilis licz nō sit necessaria. et sic Justinianus laudat seipm. vt hic in.ff.cunctos.in proemio. Certia ē laudatio que nec vtilis nec nēcaria est.et illa si sit de re nota non ē etiā vituperabilis.sed si sit de re ignota magna laudatio vitupatur. sed qua toleratur vt.ff.de offi.pcōsu.l.obfuare.

¶ Opponitur tertio Et videtur q̄ Justinianus nō fuerit filius Justini q̄ dicitur in decre.dis.xvi.in.c. habeo libruz in glo.et in tex.q̄ fuit filiꝰ Constātini Solutio Illō.c.habeo libū loquit de alio Justiniano ab isto. sed de isto Justiniano loquit.c.sexta.eadē dis.

¶ Opponitur quarto Et videt q̄ in textu sit supfluitas.quia idem videntur significare pius z felix. Similiter victor et triūphator / Solutio / Q̄ pius dicitur hic imperator a pio Anthonio vt in aucten. vt liberti de ce. aureo nō ca. anulo.in.ff.si quis aūt.colla. vi. vel dicitur pius a pietate animi.vt.C. de sum. trinita.et fi.ca.l.i. Et differūt pius et felix formaliter. quia dicitur pius quo ad alios.et felix quo ad se. similiter dicitur victor in bello.et triūphator pꝰ belluz.

¶ Opponitur quīto Et videt q̄ imperatores nō debent dici Augusti quia non semp augeut imperiū vt manifestū est Solutio Licz nō semp augeāt.debēt tn semp augere. Et ab illo qđ debēt esse fit denominatio. sicut etiā dīs papa dicitur beatissimus.sic etiam est de matrimonio quod habet indiuiduitatem vt.ff. de patria potes.ff.nuptie. Et tamen matrimonium interdum est diuisum.vt.C de repudijs.l.cōsensu.

¶ Opponitur vltimo Et videtur q̄ dominus Imperator in suo titulo nō seruat bonum ordinez quia illa que insunt ab euentu.preponit his proprietatibus que insunt sibi a natura. cuius contrarium videtur faciendum / Solutio Hoc facit impator ex intentione. quia plus profecto laudandus est aliquis ex his que virtuose acquisiuit q̄z ex his q̄ naturaliter velex successione habet .vt in.l.plenū.ff.vsusfructus.ff.de vsu et habitatione. Et ideo vane gloriantur ex nobilibus geniti si malaz inclinationez nature sue et nō virtutē nobilitatis parentum sequantur.

Operatoriā maiestatez non solum armis.

In hoc proemio dominus Imperator reddit auditores attentos. dociles z benuolos. Attentos cum dicit In.ff.quorum.cuz summis vigilijs et summa prudentia. Dociles cum dicit. Et cū sacratissimas constitutiones in.ff. omnes vero populi Benuolos cū dicit. Et qđ in prion tempore in.ff.cunctos. Et diuiditur istud proemiuz in quinq̄ partes In prima declarat Q̄ princeps pro suo regimine indiget armis et legibus. In secūda parte ibi. quoruz. Declarat qualiter ipe Justinianus armis et legibꝰ insudauit. In tertia parte ibi. Cunctos. Declarat p

¶Proemium.

quos erad quaz vtilitatem iste liber est
positus. In quarta parte ibi. Igit.
Declarat ex qua matēia iste liber sit cō
pilatus. Adiungens causam formalem
a forma tractatus. In quinta pte ibi.
Summa prouocat auditores ad diligē/
ter studendum. Subiungens causaz fi/
nalem vnaz huius scientie.
Prima ps scz ff. Imperatoriaz maiesta
tez. Sūmatur sic. Princeps populi de/
bet armis z legib⁹ gubernare. Sed in
tellectus textus est iste. Q imperatoriā
maiestatez nō soluz oportet armis deco
rari. sed etiam legibus armari. quia est
duplex tempus. scz pacis et belli. vt er
go tempore belli hostes p arma compri
mantur. Et tempore pacis p leges calū
nie repellantur opus est vtriusq. et sic
fiet princeps iuris religiosissimus. et tri
umphator magnificus.

¶☞ Notanduz primo q Imperator hic
vtitur figura que vocatur Antipopho/
risinus per quam respōdetur tacite que
stioni. Posset enī hic queri cur impera
tor non facit qđ suuz est soluz quod est
intendere armis. Respondet Impera/
toriaz maiestatem. ꝛc. Et dicitur impera
toria maiestas. i. imperator in maiestate
vt. C. de legi. et consti. pun. l. digna vox
Et simile habetur ī. qui. mo. ius patri.
potest. soluitur. ff. filius. vbi dicitur. Im
peratoriam celsitudinem. Ex quo patet
q contra imperatorem committitur cri
men lese maiestatis vt. C. ad. l. iu. maie/
sta. l. quisquis.

¶Notandum secundo q hostes dicun
tur quibus ab imperatoē vel ab inferi/
ori principe vel auctoritate Imperato/
ris vel principis indictum est bellum.
vel econtra vt. ff. de capti. et postlimi.
reuersis. l. hostes. in tex. et glo.

¶Notandum tertio Q leges dicuntur
tramites quia sicut trames ducit ad lo/
cum sic leges ducunt ad bonum publi/
cum. vel per tramites intelliguntur pe/
ne que per leges infliguntur. vt. ff. de
penis. l. sexta. ff. fina. vt sunt vite amissio
futuris iposito. ciuitatis ablatio. In
exilium missio que est triplex vt in cer/
to loco vel extra certuz locum vel in in
sulam. Vel per tramites intelliguntur
magistratus seu iudices qui faciunt le/
ges obseruari. Nihil enīz leges prodes
sent sinon esset qui eas facerent obser/
uari. vt. ff. de orig. iu. l. ij. ff. post originez

¶Notandum quarto. Calumniator di/
citur ille qui falsa crimina intentat vt
ff. ad turpilia. l. i. et. ff. de his qui notan.
infamia. l. athletas. ff. calumniator. Sed
preuaricator est qui crimina occultat.
Sed tergiuersator est qui fraudulenter
ab accusatione recedit. vt. d. l. i. ff. ad tur
pilia. Et punitur calumniator in cri/
minibus ordinarijs et extra ordina. ad
similitudinem supplicij. vt. C. de accusa.
. l. finali. Sed in ciuilibus punitur mo/
do pena pecuniaria. Nunc infamie no
ta. nunc sacramento calumnie. vt ī. de
penis temere litigantium. p totū. et. C.
de iudicijs. l. ꝓerandū.

¶Notandum quinto. et finaliter. q a
legibus dicitur aliquis religiosus. quia
leges sunt sacre. vt. C. de legi. et consti.
punci. l. leges. Et habent se ista per or/
dinem arma. vsus armorum. victoria. et
triumphus. leges. vsus leguz. calumnie
expulsio. et religio iuris.

¶☞ Opponitur primo contra predicta
Et videtur q sit inconueniens locutio
qua dicitur q oportet Imperatoriam
maiestatem legibus armari. et armis de
corari. quia potius videtur contrario
modo dicendum Solutio / Hoc di/
citur congrue ad denotandum q arma
z leges se inuicem indigēt vt. C. de no/
uo codice confirmando. in principio.

Et ex illo practicatur.l. qui restituere. ff.de rei vendica. vel dicit q leges cõparantur armis quia iuriste boni nõ minus proficiunt reipublice suis consilijs q̃ milites per arma suis vulneribus vt C.de aduocatis diuerso.iudicio.l.aduocati. ¶Opponitur scõo. Et videtur q inconuenienter dicitur q principes dñt armari legibus quia militarium ẽ arma scire.vt.C.de iure deliberandi.l.sanctimus.Quãuis militares et principes nõ debeant iura naturalia ignorare .C.vn de vi.l.si quis in tantam ¶Solutio Istud oportet referrur ad arma et ad leges put refertur ad arma ponitur proprie sed put refertur ad leges ponitur pro decet.

Quorũ vtrãq; viã.

Summatur sic.quidam populi arma domini Justiniani expti sunt.et omnes populi legibus suis regũtur.hoc dicit. Et est intellect⁹ textus iste. ¶Quia prius dictum est q opz impatorem vti armis et legibus.subiungit dominus Justinian⁹ q ipe vtrãq; viam.scz armoz et legum annuente deo perfecit. Declarat primo de armis.dicens q barbarice gentes cognoscũt labores suos bellicos.et aphrica et alie prouincie victorijs suis de cello prestitis.ĩperio rhomano iterz addite protestantur. Declarat de legib⁹.et oẽs populi legibus suis reguntur quia constitutiones sacras antea confusas in luculentam consonantiam erexit. Et deinde ad immensa veteris prudẽtie volumina curam extendit. et opus desperatum adimpleuit.

☞ Notanduz primo. quia dicit in sũmis vigilijs q iura scripta sunt vigilãtibus et cũ vigilijs et laboribus addiscuntur vt.ff.de his qui in frau.credito. l.pupillus.

¶Notandum scõo ibi.prouidentia q sicut memoria ẽ preteritoz.sciẽtia pñtiũ, sic prouidentia est futurorum.

¶Notandũ tertio ibi.barbarice q barbari dicuntur qui sunt extra rhomanuz imperiũ.ff.de verbo. significa.l. hostes.

¶Notãdũ quarto q Aphrica et alie p̃uincie prius erant sub rhomano imperio.sed p guandalos fuerunt abstracte qui rhomã destruxerunt. Et ornamenta ad aphricã detulerunt. Sed dominus Justinianus nr̃ post.c. et quinq; annos Iterum redurit eas ad rhomanũ imperium vt dicitur in tex.t.C.de offi.p̃fec. preto. aphrice.l.i.

¶Notãduz quinto q oẽs populi dñt seruare leges impatoris quia ipe ẽ dñs mundi vt dictũ est in rubrica. Et dominus saluator noster idcirco se subiectũ impatori apparere voluit cũ ad eius descriptionẽ tractus ẽ ad locũ natiuitat. vt Luce.ij. Exijt edictũ a cesaẽ augusto Et didragma q̃ ẽ duplex denarius tributi pro se et pro Petro.p ipm petrum iussit solui impatori. Mathei.xvij.et xx iij.q.viij.c.tributũ. Et ideo dicit barto. q ille videt hereticus qui dicit impatorem non esse dñm mundi.in.l. hostes.ff. de capti.et postli.reuersis.

¶Notãdũ vltimo q Justinian⁹ ex codicib⁹ gregoriano theodosiano et hermogeniano fecit vnũ Codicẽ quẽ nõ habem⁹ de quo intelligit luculẽta cõsonãtia in textu Et p⁹ hoc ex trecentis milibus versuũ.et duob⁹ milib⁹ librorz continentiũ senatuscõsulta. preteroz edicta. prudẽtũ respõsa valde cõfuse cõposuit librũ.ffroz. Et hoc intelligit opus desperatũ vel relictũ qr Cõstãtinus tentauit hoc facere.sed nõ potuit.

☞ Opponit ꝫ pdicta ṗmo sic. Et videtur superfluitas in tex. cũ dicit. Vigilijs et prudentia.q̃ vident idem significare Siliter postea cũ dicit.pmulgari. et cõpositis ¶Solu⁹ ¶Vigilie referũt ad leges vt dictũ ẽ in p⁹ nobili.et prudentia refert ad arma. Nam in rebus bellicis sepe plus valet prouidẽtia q̃ fortitudo

Differunt etiam promulgare et compo/nere quia promulgare est equitatem na/ture occultā iuris laqueis enodare. sed cōponere est diffuse promulgata ad or/dinem cōpendiose redigere.

¶Opponitur secūdo sic. Et videtur q nō omnes populi regūtur legibus im/peratoris quia etiā reguntur multi statu/tis suis municipalib⁹. ¶Solutio Sta/tuta municipalia et consuetudines ha/bent robur ex legibus imperialibus.de q/bus tñ statutis Sciendum q si nō sub/diti in loco statutor⁹ contrahant vel q̄si contrahant obligantur.vt.ff.de instito. actio.l.si pupillus.§.prescribere. Et si de/linquant scientes statuta etiam obligan tur vt.C. vbi de crimi. agi opor.l.i. Et si ignorant etiam obligātur si statuta cō/tineant vtilitatem reipublice. vt.ff.de offi.prefec.vrbis.l.i.§.cura carnis.

¶Cunqz. Summatur sic. Istis pactis dominus Justi/nianus mandauit tribus viris compo/nere istum librum ad vtilitatē iuuenū studentium. Et intellectus textus ē iste Q dominus Justinianus istis peractis cōmisit tribus viris illustribus. quorū solertiam scientiam ⁊ diligentiā expt⁹ fuerat vt cōponerent sua auctoritate li/brum Institutionū.vt iuuenes addis/cerent leges.nō ex fabulis antiquorū sed apperent eas a splendore imperia/li.in quo quidez libro nihil inutile vel ꝑperam reperitur.in quo etiam studentes plus poterunt proficere in primordio. ii.p⁹ anno.q̄s prius in q̄driennio. Et vt sic initium et finis legum eruditionis a principali voce ḥ ē ab imperatore pro/cedat.

¶☞ Notandum primo q hic tangūtur tres cause efficientes et finales huius libri. Prima efficiens est deus. Secūda est Justinianus. Tertia sunt tres viri illustres. Prima finalis tāgitur ibi Ut liceat. Ubi dicitur q iste liber composi/tus est vt iuuenes non a fabulis. sed ab imperatore recipiāt leges. et sunt fabule fm Tullium.que nec vera nec verisimi/lia continent. Secūda finalis tangitur ibi. Et vt tam aures. Ubi dicitur q nu/hil inutile continetur in isto libro. Ter/tia finalis tangit ibi. Et qō in prior tē/pore. Ubi dicitur q per istum librū iu/uenes multum proficient in iure.

¶Notandum secundo q due negatio/nes faciunt vnam affirmationem.vt.ff. de verbo.significatiōib⁹.l.duobus. Sed tres negationes faciunt negationem. Unde datur regula q negationes in numero pari faciunt affirmationem.sed in numero impari faciunt negationem. vt.ff.de seruis fugiti.l.i.

¶Notandum tertio q quinq̄ sunt or/dines natalium ingenuor⁹. Primi vocā/tur spectabiles vt quondam prefectus vrbis. procōsul.et modo duces Et in statu ecclesiastico car/dinales. Tertij vocātur spectabiles vt quondam pretor.prefectus vigilum. Et modo comites et marchiōes. Et in sta/tu ecclesiastico Archiepiscopi et episco/pi. Quarti vocantur clarissimi vt quō/dam presides prouinciarum.modo baro nes et magni militares. Et in statu ec/clesiastico prepositi et decani. Quīti vo/cantur minimi iudices vt quondam magistratus.modo burgimagistri scabi/ni. Et in statu ecclesiastico. pastores vt elicit in auctētico vt ab illustri. et qui sup eaz dignita. sunt.in principio colla/tio.v.

¶Notandum quarto q consiliarij prin/cipum debent esse experti in scientia et probati moribus in vita. Similiter et doctores qui debent habere peritiam docendi facundiam dicendi subtilitatez interpretandi et copiam discernendi.vt C.de professo.qui in vrbe constantino. docentes ex lege meruerunt comitiuaz l,vnica.

¶ Proemium.

¶ Notandū quinto q̄ ex preteritis arguit ad futurū vt.l.nō oēs.ff. de re.mi/lita.et.c.ex studijs extra de presumptio. Silr̄ arguitur a p̄senti ad preteritū vt.C.ad le.iuliā de adulte.l. si hi qui.

¶ Notandum sexto q̄ Institutiōes cō/tente in hoc libro dicuntur legum cuna bula, quia sicut pueri primo quiescunt in cunabulis.sic studentes in iure debēt primo laborare et insistere vt intelligāt istū libr̄. vt.ff. de offi prefec.preto.l.i.§. his cunabilibus. ¶ Notandum septimo q̄ conditores legum considerant casus qui solent accidere et nō ea que nūq̄ ac cidunt vt in auctē. vt sine prohibitio. matres.§.quia vero.colla.vij.

¶ Notandum octauo q̄ ista scientia ha bet initiū et finez qō in multis alijs sci/entijs non est sic vt in proemio.ffor. sed quia. ¶ Notādū finaliter q̄ etiam doctores iuris p̄nt vocari magistri vt colligitur ex prima ꝓposi. et ex tex. §z Jo.an.in cle. vnica. de magistris. dicit q̄ solū artiuz et sacre theologie docto/res dici dñt mḡri.addēs q̄ doctores in iure nō debēt dici magistri.sed habetur hic expresse q̄ sic quia dicit in.§.cūq̄. tri/buniano viro magnifico mḡro.

☞ Arguit primo sic. Et videt q̄ nō bene dicitur in tex.exquestori.quia tale officium non repitur in iure | Solutio Exquestor ponit hic pro questore. Sed tunc replicatur.quia questor nō est illu/stris necessario sed iste dicitur illustris. Solutio | Questor capitur tripliciter Uno mō pro eo q̄ colligit tributa. Se/cūdo mō p eo q̄ p̄est decisioni cāx. Ter tio mō pro eo q̄ legit libros principales coram imperatore qui dictus erat alio noīe cādidatus principis. tūc dicitur q̄ ques/tor primo mō nō necessario ē illustris. sed duobus alijs modis cōiter est illu/stris.vt colligit.ff.de offi.questo.l.i.

¶ Opponitur secō Et videt q̄ nō bene dicatur in tex. Antecessorib⁹ nr̄is q̄ isti nō ancedebāt imperatorē | Solu⁹ | Añ/cessor dicit aliquis tripliciter scz digni/tate etate et scientia. Licz ḡ isti nō añ/cedebant dignitate.tñ antecedebāt eta/te ⁊ scientia,vel dicunt añcessores quia fuerunt cū priorib⁹ imperatoribus.

¶ Opponitur tertio Et videt q̄ nō con uenienter dicitur Argument. in tex. q̄ p argumenta habeť opinio et nō ꝓpria certitudo | Solutio | Argumenta in/telliguntur hic opa que probāt hominē vt in auctētico de monachis.§. sancim⁹ collati.i.qūō etiam probamus sacerdo/tem fornicariū notoriū p argumēta gra dientia sup̄ terrā id est p proles que sūt effectus ostēdētes eū nō continētē.

¶ Opponitur vltimo Et videtur q̄ nō bene dicatur in textu suasionibus .quia suasio sonat in malum.ff.de seruo corru/pto.l.ij.§.psuadere | Solutio | Suasio sumitur hic vt nominat suggestionez in bonum.

¶ Igitur post libros.

Sūmatur sic. Post libros.ffor. factus est et diuisus in quattuor libros iste lib̄ Institutionū.hoc dicit. Sed intellect⁹ tertus est iste.post libros.ffor.seu pan dectarū quīquaginta.quos Justinianus p eundē tribunianum et cereros viros illustres confecit. Jussit istum librum compositum ex antiquis Institutioni/bus.et cōmentis sup̄ eis factis.Et pre/cipue ex cōmento gaij. Et ex libro rerū quotidianarx. Diuidi in quattuor libros ad modū quattuor elementorx. quē q̄dē librum cū dicti viri dño Justiniano ob/tulerūt legit et imperiali auctoritate ap probauit.

¶ ☞ Notādū p̄mo q̄ iste liber Institu/tionuz factus est statim post librū .ffor. et ante Codicē.vt satis clare patet hic. Et probatur etiam quia in isto libro an nus vtilis obtinet in restitutionib⁹ mi/nor. et maiorū vt.§.de. actio.§.rursus. q̄ non obtinet ꝑm librum Codic.vt.C.de

De Justitia et iure.

tempo. in inte. restitu. l. fi. Etiã in libro Codicl. fit mentio de hoc libro vt. C. de emenda. noui Codicl. in principio.

Notãdũ scõo Quffta. dicunt quia in eis decidenda digerunt. Et vocant pãdecte a pan quod est totũ et decten doctrina. quia continẽt. ffta. totã doctrinã iuris. vt colligit. C. de vete. iure enucleandi. l. ij.

Notandũ tertio q diuisio vtilis est intellectui. ff. de ẏbo. significa. l. ij. ℣. qbus cunq. Nã diuisio animũ legentis incitat. mentẽ addiscentis ꝓparat. ꝛ memoriã informat. vt ℣. de legati. ℣. sed nõ vsq

Notãdũ q̃rto Quia sicut elementa sunt principia oĩm corruptibiliũ et generabiliuz. sic isti quattuor libri Institutionuz omnium iurũ.

Notandũ quĩto Quia leges interduz ꝓ cõtrariã cõsuetudinẽ abrogant. et tez assumunt et vires recipiunt. ff. de sepul. viola. l. ij. ℣. diuus. et habẽt exẽplum. C. de iudicijs. l. rem nõ nouã.

Notandũ vltimo Quia antiqui habebant libũ quotidianaz rerũ in quibus singulis diebus cõtinebant gerenda ꝓ eos et qualiter iudicarẽt. Ex quo patet q̃ iura considerãt ea que frequẽter eueniunt. vt. ff. de legi. ꝛ senatusconsul. l. nã ad ea.

☞ Opponitur sic. Et videtur q in textu inconuemẽter dicit iussimus partiri. quia apparet q diuisio ꝓcederet cõpositionẽ qd est impossibile / Solutio Textus debet intelligi ꝓ implicationẽ vt sez iussit libũ fieri et postea diuidi.

Sũma itaqz ope.

Studentes debent recipere istum libũ vt idonei fiant ad regendũ rempublicã. Sed intellectus textus est iste. Summa itaqz ope. et alacri studio vos studentes sez suscipite has nras leges. vt vosmetipos ĩ illis sic eruditos ostẽdatis. vt legitimo ope ꝓfecto nram rem publicã in ptibus vobis credendã gubernare valeatis.

☞ Notandũ ꝓmo. q studẽtes nõ solũz debent proficere in scientia. sed etiã in iuribus que plus valent q̃ diuitie. ff. de tutori. et curato. datis ab his. l. scire oportet. Notandũ scõo q̃ ꝓres reipublice sunt p̃fectura pretura consulatus et ĩmiles de quibus. ff. de offi. iudi. et. C eodem. ꝓ totuz.

☞ Opponitur primo sic. supflue videt dici in textu. Sũma ope et alacri studio quia videntur idem importare / Solutio / Sũma ope. intelligitur quo ad laborẽ corpalẽ quia fm pamphilũ alias Horatiuz labor ĩmpbus oĩa vincit. de peniten. dis. i. c. importuna. Sed alacri studio. dicit quo ad affectionem que rei nomen imponit. vt. C. ad le. coz. de ficca. l. i. et. ff. de furtis. l. qui iniurie.

Opponitur scõo. quia textus videtur hic ponere causaz finalem et incõuentẽter vt videt. quia illa posita est in ℣. cũq̃ Solutio Ibi posita est causa finalis huius libri. sed hic ponit causa finalis totius scientie iuris ciuilis.

De iustitia et iure.

Circa hanc rubricam. Notandũ q̃ dñs Justinianus tractaturus de iure incipit a iustitia. quia sicut obligatio est matr actionũ. Et ideo doctrina de obligationibus ꝓcedit doctrinã de actiõibus. vt ℣. patebit. Sic iustitia est matr iuris. vt ff. de ꝓcurato. l. licz ℣. ea obligatio. Capitur tn̄ hic iustitia vt est in habitu. vel incipit a iustitia tanq̃ a principali ẏture. vt in auctẽ. vt omnes obediãt iudi. ꝓuincia. ℣. i. colla. v. Et est ius tanq̃ filius vel minister iustitie. vt. ff. de iusti. et iure l. i.

☞ Opponitur ꝓmo cõtra istã rubricã sic. q̃ plus est in rubro q̃ in nigro. quod videtur incõueniens. Jn nigro enĩ nihil videt poni de iure Solutio Hoc

non habet iurisconsultus pro incōueni/
enti et simile habeť .C. de religio. et lu/
do alee. quia in nigro nō habeť de ludo
alee. vel potest dici q hic in nigro etiaz
tractatur de iure ibi. scz Juris p̄cepta.

Justitia est cōstās.

Jste ℣ in summario continet diffinitio/
nem iustitie. Et ideo loco sūmarij. et in/
tellectus textus. ponitur diffinitio iu/
stitie que est ista. Justitia est constans
et ꝑpetua volūtas ius suū vnicuiq; tri/
buens.

☞ Notandū ꝓmo circa istā diffinitiō/
nem q p̄t intelligi de iustitia diuina. et
tūc intellectus est clarus. vel de iustitia
humana. et quia tunc habet difficultatē
ponit glo. alias diffinitiōes iustitie. vna
est ꝑm Tullū. Justitia est habitus ani/
mi seu mentis cōmuni vtilitate seruata
suā vnicuiq; tribuens dignitatē. Alia ē
ꝑm ipm accursiū. Justitia est congrua a/
nimi dispositio. in singulis rebus recte
dijudicans.

☞ Opponitur contra predicta Et vi/
detur primo q ista diffinitio iustitie nō
cōueniat iustitie diuine ꝑm .quā tantuz
datur operario vesperino q̄ntū matutino.
et laudatur hoc a iustitia diuina. vt Ma
thei. xxi. ff. de annuis lega. l. ij. ¶. ff. de ꝟ/
bo. significa. l. ij. et sic nō videtur tribue
re vnicuiq; ius suum Solutio
Dictū illud euāgelicū pabolicū ē et sic
mistice est intelligendū vt scz tantū p/
muz recipiat in regno celoz bñfaciens
in fine seculoz. sicut in principio mundi
quia oēs recipiēt denariū diurnū essen
tiale premium.

Opponitur scō Et videť q ista diffi
nitio nō p̄t congrue intelligi de iustitia
humana. quia hominis voluntas nō est
constans neq; ꝑpetua. septies enī in die
cadit iustus vt de peniten. dis. iij. c. septi
es. et nūq; in eodē statu ꝑmanet. nec ali/
quid est in rebus humanis immutabile.
vt in aucten. de rebus ecclesie non alie.
seu ꝑmutan ℣ vt .āt colla .ij. Solutio
Glo. metu huius dicit q abijciēda sunt
illa duo ꝟba ꝑpetua et constans. Sz qz
ista glo. videť tex tū destruere. ideo aliť
dicendū ꝑ̄ etiā elicitur ex glo. q vo/
luntas ponitur hic pro ratione que est
ꝑpetua et constās vt. C. de interdic. l. i.

Juris prudentia.

In isto etiam ℣ summariū. et intellect⁹
textus cōprehēdunť in definitiōe iurī.
prudentie que est Juris prudētia est re/
ruz diuinarū atq; humanaz notitia iusti
atq; iniusti scientia.

☞ Notandū ꝓmo q notitia p̄t hic in
telligi ntī casus et scientia abiti vel ecō
tra vt dicit glo. sed si recte attēdanť ꝟ/
ba ꝑm veritatē ambo sunt ntī casus nec
diuersitatē casus admittit cōiunctio ibi
posita nec veritas definitionis.

Notandū scō. Qz sic differūt iustitia
ius et iuris prudentia. quia iustitia est
habitus. Jus est executiuū illius virtutis
et iuris prudentia est scientia illius iurī.
vel sic iustitia tribuit vnicuiq; qō suum
est. ius adiuuat et iurisprudentia docet
qualiter hoc est faciendū. vel sic. iustitia
est summū bonū. quia est preclarissima/
virtutū ius est medium. iurisprudentia
infimum ☞ Opponitur
contra istam definitionem sic. quia no/
titia rerum diuinaz spectat ad sacrā the
ologiā. ergo nō ad iurisprudentiā So/
lutio Qz licz ꝑfecta notitia ab homine
habenda de rebus diuinis pertineat ad
theologiā. tñ q̄ntū sufficit bō christiano
pro fide sua etiā habeť notitia de rebus
diuinis in iure nō solū canonico. sed etiā
ciuili. vt. C. de sum. trini. ¶ fi. catho. de
sacrosanc. eccle. de epīs et clericis. et in
multis titulis auctenticoz.

His igitur Sūmatur sic. Ju/
ra sunt tradenda

procedendo a facilioribus ad difficilio/
ra .hoc dicit .sed intellectus tertus est
iste. Postꝫ posite sunt definitiones di/
cte exponenda sunt iura populi rhoma/
m procedendo ꝓmo leui et simplici via
quia si in principio animus infirmꝰ stu/
dentiū difficultatibus onerarek sequi
retur alterum duorum inconuenientiū
scz desertio studioꝝ vel cū magno labo
re et diffidentia que sepe iuuenes auer/
tit gueniretur tardius ad id ad quod le
uiori via fuisset guentū.

☞ Notandum primo hic q̄ in iuueni
bus est inconstantia ⁊ infirmitas ammi
ff.de procurato.l.an cause.et in auctent.
de mona.ℌ cogitādū. colla.i. vnde dicit
sapiens.difficilia mihi tria sunt.et q̄rtū
penitus ignoro. Primuz est via aquile
in celo.scōm via colubri supꝫ petrā.ter/
tiū via nauis in medio mari. q̄rtum via
viri in adolescentia ſm q̄ cōmuniter ex
ponunt lr̄am doctores. et ideo iura dāt
eis in integrum restitutionē .vt ℌ.de he/
redū qualī.et differen.ℌ scīēdū. veritas
tū hebraica habz ſm Hieronymū et Mi
colaū de lyra vt manifestū est.quartuz
penitus ignoro viaz viri in adolesce/
tul'.et est vera lr̄a et exponit de christo
ad lr̄az qui fuit vir ab instanti cōceptio
nis.plenus gr̄a et scīa.et illius viri viā
in adolescentula.id est in br̄ā ℌgine ma
ria que apud hebreos vocat haalma.id
est ℌgo abscondita et singularis. Salo/
mon penitus ignorauit qđ et euāgelic⁹
propheta Esaias ignarus tacuit dicens
Generationē eius quis enarrauit.alias
de nullius viri via pt rationabiliter di
ci q̄ salomon eam penitus ignorauerit.
cū omnium habuerit scīaz.

☞ Opponit contra predicta sic in iure
nō debet esse supfluitas p ℌ quibus in ꝓ
ma cōstitutione Codicl. sed hic videtur
supfluitas qñ dicit tertus. leui et simpli/
ci. Similiter. diligentissima et exactiss/
ma interpretatione. agit. ꝛc. ¶ Solutio
Leui refert ad ℌba. et simplici ad suāz.
Similiter diligētissima refertur ad sub
tilitatem ℌboꝝ. et exactissima ad subti/
litatem sententie. et sic nō est supfluitas

Iuris precepta.

Sūmarium et intellectus tertus simul
ponit sic. Iuris precepta sunt hec. cle
viuere. alterū non ledē. ius suum cuiq̄
tribuere.

☞ Notandum primo q̄ hic ponunt
iuris precepta. id est iura que precipiunt.
Naz aliqua iura puniunt. et aliqua per/
mittunt vt. ff. de legi. et senatusconsul. l.
legeo. Aliqua etiam iura consulunt. vt
ff. de rei vendica. l. is qui. Aliqua etiam
exhortantur. vt C. de transac. l. age.

¶ Notandum secundo. q̄ ista honestas
potest consistere in matrimonio vt. ff. de
ritu nup. l. semp. Potest etiam consiste/
re in moribus vt. ff. de tuto. et curator.
dat. ab his. l. scire opz ℌ penulti. et vlti.
vbi dicitur q̄ boni mores plusq̄ ius tue
antur. vt. ē. in ℌ summa. d. est.

¶ Notandum tertio. q̄ ista equipollent
cum diffinitione iuris que sic dari solet
Jus ē ars equi et boni. qua merito no
quis sacerdotes appellat. Nam iurispe
cepta tantū valent sicut ars que est col/
lectio preceptoz. honeste viuere et alterū
nō ledere. tantū valent sicut equi et bo
ni. et ius suū cuiq̄ tribuere tantū valet
sicut qua merito nos dō sacerdotes ap/
pellat. i. sacra iura administrantes.

☞ Opponitur primo sic. etiam est pre/
ceptū iuris. vt quis non ledat scīpm. qđ
hic nō ponit. vt ptz. ff. de re. milita. l. om
ne delictum ℌ qui se. ergo non ponuntur
hic omnia precepta iuris ¶ Solutio
Verum est preceptuz iuris esse vt quis
se nō ledat. Et ideo dicit docto. q̄ si cle
ric⁹ ex ꝓposito lederet scīpm caderet in
canonē. si quis suadente. xvii. q iii. Sed
istud preceptū cōtinet hic sub illo. alterū
nō ledere. sicut in ꝑceptis legis diuine.
In dilectione primi cōtinetur dilectio

procedendo a facilioribus ad difficilio/ra .hoc dicit .sed intellectus textus est iste. Postq̄ posite sunt definitiones di/cte exponenda sunt iura populi rhoma/ni procedendo p̄mo leui et simplici via quia si in principio animus infirm⁹ stu/dentiū difficultatibus oneraret sequi/retur alterum duorum inconuenientiū scz desertio studioz vel cū magno labo/re et diffidentia que sepe iuuenes auer/tit ꝙueniretur tardius ad id ad quod le/uiori via fuisset ꝙuentū.

☞ Notandum primo hic q̄ in iuueni/bus est inconstantia ⁊ infirmitas animi ff.de procurato.l.in cause.et in auctenti. de mona.§. cogitādū. colla.i. vnde dicit sapiens.difficilia mihi tria sunt.et q̄rtū penitus ignoro. Primuz est via aquile in celo.scōm via colubri sup petrā.terti/ū via nauis in medio mari. q̄rtum via viri in adolescentia ſm q̄ cōmuniter ex/ponunt lr̄am doctores. et ideo iura dāt eis in integrum restitutionē.vt ff.de he/reditū quali.et differen.§.sciēdū. veritas tn̄ hebraica habz ſm Dieronymū et Ni/colaū de lyra vt manifestū est.quartuz penitus ignoro viaz viri in adolescen/tul'.et est vera lr̄a et exponit de christo ad lr̄az qui fuit vir ab instanti cōceptio/nis.plenus gr̄a et scia.et illius viri viā in adolescentula.id est in btā ꝟgine ma/ria que apud hebreos vocat haalma.id est ꝟgo abscondita et singularis. Salo/mon penitus ignorauit qō et euāgelic⁹ propheta Esaias ignarus tacuit dicens Generationē eius quis enarrauit.alias de nullius viri via pt rationabiliter di/ci q̄ salomon eam penitus ignorauerit. cū omnium habuerit sciaz.

☞ Opponit contra predicta sic in iure nō debet esse superfluitas p.§.quibus.in p̄/ma cōstitutione Codicl.sed hic videtur superfluitas qn̄ dicit textus.leui et simpli/ci. Smiliter.diligentissima et exactissi/ma interpretatione.igit̄ ꝛc. Solutio Leui refert ad ꝟba.et simplici ad sniaz. Similiter diligētissima refertur ad sub/tilitatem ꝟboz.et exactissima ad subti/litatem sententie.et sic nō est superfluitas

Juris precepta.

Sūmarium et intellectus textus simul ponit̄ sic. Juris precepta sunt honeste viuere.alterū non ledē.ius suum cuiq̄ tribuere.

☞ Notandum primo q̄ hic ponunt̄ iuris precepta.id est iura que precipiunt. Naz aliqua iura puniunt.et aliqua per/mittunt vt.ff.de legi.et senatusconsul.l. leges. Aliqua etiam iura consulunt .vt ff.de rei vendica.l.is qui. Aliqua etiam exhortantur.vt.C.de transac.l.age.

Notandum secundo.q̄ ista honestas potest consistere in matrimonio vt.ff.de ritu nup.l.semp. Potest etiam consiste/re in moribus vt.ff.de tuto.et curatori. datl.ab his.l.scire opz §.penulti. et vlti. vbi dicitur q̄ boni mores plusq̄ diuitie optantur.vt.ē.in §.summa.d.est.

Notandum tertio.q̄ ista equipollent cum definitione iuris que sic dari solet Jus ē ars equi et boni.qua merito nos quis sacerdotes appellat. Nam iuris pre/cepta tantū valent sicut ars que est col/lectio p̄ceptoz.honeste viuere et alterū nō ledere.tantū valent sicut equi et bo/ni.et ius suū cuiq̄ tribuere tantū valet sicut qua merito nos q̄s sacerdotes ap/pellat.i.sacra iura administrantes.

☞ Opponitur primo sic. etiam est p̄ce/ptū iuris. vt quis non ledat scip̄m.q̄ hic nō ponit̄.vt p̄z.ff.de re.milita.l.om/ne delictum §.qui se.ergo non ponuntur hic omnia precepta iuris Solutio Verum est preceptuz iuris esse vt quis se nō ledat. Et ideo dicūt docto. q̄ si cle/ric⁹ ex ꝓposito lederet scip̄m caderet in canonē.si quis suadēte .xvij.q iij. Sed istud preceptū cōtinet̄ hic sub illo.alter̄ nō ledere.sicut in p̄ceptis legis diuine. In dilectione ꝓximi cōtinetur dilectio

sui ipius ¶ Opponitur scdo Quia nō solū tenemur alterū nō ledere sed etiaz iuuare. lxxxvi. dis. c. pasce. ḡ. sunt plura p̄cepta iuris ¶ Solutio ¶ Alterū iuuare continetur in alterū nō ledere vt alle ga. dis. c. nō sat. ¶ Qui enim p̄t adiuuare z nō facit pro certo ledit. xxiij. q. iij. c. qui potest obuiare.

¶ Opponit tertio Et videt q̄ ista duo honeste viuere et alterū nō ledere con/ tinent in illo qd est ius suū vnicuiq; tri buere vt ē eodē in definitione iustitie Solutio ¶ Regula est qñ genus ponit cū aliqua sua specie copulatiue tunc ge nus intelligitur poni pro alia specie aut aliis speciebus ab illa expressa.

¶ Nota q̄ p cognitionē generis dedu/ citur q̄s bñ ad speciē vt notat in. l. i. ff si certum petatur.

¶ Huius studij. Summariuz et intellectus textus etiā ponūt simul quia est diuisio Dicit enī hic q̄ dupler est ius. scz pu/ blicū et priuatū. Publicū qd ad statum rei rhomane spectat. Priuatū est qd ad statū singulorz ptinet. De priuato ḡ ē dicendū q̄ collectū est ex p̄ceptis natu/ ralibus iuris gentiuz et ciuilib⁹.

☞ Notandū primo q̄ ius publicū dici/ tur multis modis Uno mō qd est aucto ritate publica factū. Et sic ius positiuuz vel naturale gentiū vel ciuile. vel etiaz statuta municipalia dicūt ius publicum

¶ Secundo modo Illud dicitur esse de iure publico quod est ad vsum singulo/ ruz in tota republica vt sunt platee vi/ ci forum et silia. de quibus. ff. ne in loco publico.

¶ Tertio mō qd est in dominio reipu/ blice ad vsum singulorz in illa republi/ ca contentorz vt sunt molendina pistri/ na nemora vt. ff. de contraben. emptio. l. celsus.

¶ Quarto modo dicit ius publicū qd est ad vtilitatem reipublice ordinatum. z sic dicitur ius publicum rhomanorum quod constat ex sacris et ex sacerdotib⁹ et ex magistratibus vt. C. de sum. trini. et fide catho. l. inter claras. Cōstat enim ex sacris scz ecclesijs monasterijs ꝛc. in quibus obtinet venia peccatorz vt. ff. ne in loco publico. Cōstat etiā ex sacerdo/ tibus p̄ quos obtinet venia peccatorū. vt de penitentia dis. vi. c. qui vult cōfi/ teri. et. c. sacerdos. Et ideo etiaz fm ius ciuile quilibz christianus tenetur vindi care iniuriā sacerdotū vt. C. de epis et clericis. l. si quis in hoc genus. Constat etiam ex magistratibus p̄ quos iura cō/ seruāt̄ur. ff. de origi. iur. l. ij. ℣. post origi.

¶ Notandū scdo Q̄ ius priuatū in suo toto continet ius naturale Exemplū vt nemo locupletet, cū alterius iniuria vt ff. de condi. indebi. l. nā natura. Continz etiā ius gentiū. Exēpluz vt quod quis ob tutelā sui corpis facit iure facit vt. ff de iusti. et iure. l. i. Continet etiā ius ci/ vile vt de vsucapio. p̄scriptiōib⁹. z alijs vt ℣. patebit de vsuca. Nec etiā eadē cō/ tinet ius publicū et possunt poni eadez exempla.

☞ Opponit primo cōtra predicta Et vi/ det q̄ non solū ius publicū rhomanum cōstat ex sacris ꝛc. quia in alijs locis e/ tiā sunt ista Solutio ¶ Ista principa/ liter ptinent ad ius rhomanū. et in illo iure primo sunt assumpta vt. ff. de origi. iur. l. ij. ℣. ius etiā in alijs rebus publi. et consequenti reperiant̄ vt. ff. de ℣bo. significa. l. ceuz qui.

¶ Opponitur scdo. Et videtur q̄ text⁹ non bene procedat. quia ponitur ius pu blicum in diuisione. Et de eo nō fit mē/ tio in prosecutione ¶ Solutio ¶ In/ tellecto iure priuato faciliter intelligi/ tur ius publicū. et licz hic de eo non tra ctetur. alibi tamen fit mentio de eo vt. ff de iure fis. et. C. eodem lib⁹. x. per totum libz̄ et in duobus libris sequentibus:

¶ De iure naturali gentium et ciuili.

Continuatur sic. Dictum est supᵃ titulo proxi. §. fi. qᵈ ius priuatum tripᵗite collectum est sᶜz ex iure naturali. gentium et ciuili. Idcirco nūc tractāduz est de isto Et diuiditur iste titulus in tres partes In prima facit quod dictū est. In secunda ibi Constat. ponit aliā diuisionez iuris. In tertia ibi. Omne aūt ius. poīt tertiaz diuisionē. Prima ps subdiuidiť in quattuor. In prima tractať de iure naturali. In secunda tractatur simul de iure ciuili et gentiū. De ciuili ibi Jus aūt ciuile. De iure gentiū ibi. Quod vero. In tertia tractať de iure ciuili p se ibi. Sed ius. In quarta de iure gentiū p se ibi. Jus aūt gentium.

Jus naturale. Summať sic. Id qđ natura omnia aīalia docuit dicitur ius naturale. Intellectus textᵘ est iste. Jus naturale est quod natura oīa aīalia docuit. et nō solū cōuenit homini sed omnibus animalibus nascentibus in celo. in terra et in mari. Et ex isto iure descēdit maris et femine coniugatio qđ matrimoniū appellať. proliuz procreatio et educatio.

☞ Notādū primo Qᵈ cōuenienti⁹ intelligiť naturā hic poni p natura naturata q̄ p̄ naturante que est ipe deus.

¶ Notandū scđo Qᵈ mīrimoniū originaliter est de iure naturali sed ꝑter bāna est de iure gentiū. sed quo ad solennitatem et aliquā formalitatē est de iure ciuili. Qᵈ enī inť aliq̄s psonas ꝓhibeť matrimoniū vt §. de nup. et. ff. de ritu nup. p totū. est de iure ciuili.

¶ Notādū tertio Qᵈ pater de iure naturali debz nutrire filiū suum. vt hic et. ff. vnde liberi. l. scriptū. Et nō solū filiuz legitimū sed etiaz naturalem vt. ff. de agnoscen. libe. l. si quis §. et si filius. Sic etiaz filij tenentur nutrire parentes in necessitate vt eadem. l. et. ff. fami. hercis cum. l. si filias. Et nō teneť pater nutrire filiuz spurīū vt in auctē. qui. modo. natura. efficiunť legitimi §. i. collati. vij. et hoc iure ciuili. Jure tū canonico teneť. vt in. c. cuz haberet. extra de eo qui duxit in matrimo. quā polluit ꝑ adulteriū. Pater etiam teneť nutrire filium primo triennio. etiā vulgo conceptū vt C. de pa. potes. l. nec filiū.

☞ Contra predicta opponiť primo sic Quia in ꝓma distinc. decreti. Jus naturale definiť sic. Quod in lege et in euangelio continetur. ergo non bene definitur hic | Solutio | Jus naturale accipiť multis modis Uno modo pro iure gentiū vt §. de rer. diuisio. §. singulorz. Scđo modo pro iure pactorz et sic pro iure pretorio. vt. ff. de pac. l. i. Tertio modo pro iure contrario iuri pactorz. sᶜz quo pacta rescindūť vt. ff. de mino. l. a. Quarto modo pro iure quod est ex instinctu nature. Et ita capitur hic Quinto pro eo qđ est de dictamine rationis ⁊ sic capiť in opposito siue obiecto

¶ Opponitur scđo Nullum animal generatur in celo. ergo hoc inconueniens dicitur in textu | Solutio | Celum capitur hic pro aere. et sic aues habitātes in arboribus dicuntur nasci in celo. vt §. de re. diuisio. §. apium. Ex quo patz ꝓm aliquos docto. qᵈ si aliquis bannitus extra territorium reperireť in arbore non posset apprehendi vt bannitus.

¶ Opponiť tertio Et videť qᵈ coniūctio maris et femine nō sit de iure naturali quia illa interdum est illicita vt fornicaria. sed ius est equi et boni. | Solutio Duplex est coniuncto maris et femine sᶜz corꝑm et aīorū. Cōiūctio corꝑoz est de iure naturali. capiendo ius naturale q̄rto mō. Et hz illicitatē nō ab illo iure

Sed de iure naturali quinto mō. Et ex illo codē mō ḡnto iure dicto ē cōiūctio ḡioꝝ q̄ vocaṫ matrimoniū vt.ff. de regl. iuris.l.nuptie.

Jus ãt ciuile. Summaṫ sic. Jus ciuile ē qđ quelibz ciuitas sibi cōstituit. Intellectus textꝰ est iste.q ius ciuile aut gētiū sic diuidiṫ. Naz populi q̄ legibus et moribus regunṫ ꝓtim suo ꝓꝓio et ꝓtim cōi iure oīm hoīm vtunṫ. Nã vnaqueq̄ ciuitas cōstituit sibi ius.et hoc vocatur ius ciuile q̄si ius ꝓꝓiū ciuitatis.

☞ Notandū ꝑmo circa istū textum q ꝙdã populi regunṫ moribus et nō legibus.ꝙdã legibus et moribus. quidam nec legibus nec moribus vt homines silnestres.

☞ Opponiṫ cōtra textū quia ius ciuile dicit lex xij.tabulaꝝ vt.ff.de iustiti.et iure.l.ius ãt ciuile.ℸ hoc igiṫ.ḡ nō ē ius ciuitatis / Solutio / Jus ciuile dicit multis modis. Uno mō statuta municipalia dicunṫ ius ciuile.vt.C.de emāci/pa.libe.l.i. Secđo mō dicit ius ciuile.lex xij.tabellaꝝ.vt ī argumēto. Tertio mō dicit ius ciuile.oē ius nō ꝓtoriū.vt.ff. de iusti.et iure.l.ius ãt ciuile.ℸ ius ꝓtoriū. Quarto mō dicit disputatio prudēt̄ que fuit facta sup̄ legē xij. tabulaꝝ vt ff.de origi.iuri.l.ij.ℸ ea disputatio. Quinto mō capit ꝓ omni iure scripto vt.ff. de varijs et extraordina.cogni.l.i. in ℸ ē aūt res sanctissima. Sexto mō dicit ius ciuile qđ addit iuri naturali vt solennitas vel formalitas matrimonij vl̄ quod abstrahit iuri naturali.vt in vsucapiōe vel etiā qđ addit iuri gētiū vt tutela q̄ inuentione et origine est de iure gentium.sed approbatiōe est de iure ciuili.vel etiā qđ abstrahit iuri gētiū vt restrictio ptātis dñice sup̄ seruos.vt ℸ. de his qui sui vel alie.iuris.sunt ℸ sed hoc tpe.

Quod vero natura. Potest sic summari.ius gētiū est a dictamine rationis naturalis. Et intellectus textus est iste q illud qđ naturalis ratio inter oēs hoies cōstituit id apud oēs gentes equaliter seruat̄ ⁊ vocat̄ ius gētiuz.sic populus rhomanus ꝓtim suo iure ꝓꝓio.et ꝓtim oēs iure ōniuz vtit̄. Et hec q̄lia sint ℸ suis locis dicet̄

☞ Notādū ꝑmo. q ius gentiū est de dictamine naturalis rationis et sic sepe vocat̄ ius naturale.vt hic et ℸ. ℸ vltimo eo.titu. Et ideo vt ibi dicitur istud ius est īmutabile.et ꝓ hoc intelligit̄ glo.sup̄ ꝙbo naturale.

☞ Notandum scđo.q religio diuina parere parentibus.et patrie repellere violentias.sunt de iure gentiū vt.ff. de iusti.et iure.l.i.in fine. De hoc iure etiam sunt pacta.et conuēciones. vt statim patebit ℸ ius ãt gentiuz.eodē titulo. Et ꝓ hoc intelligit̄ glo.sup̄ ꝙbo vtunṫ.

☞ Notandū tertio circa ꝙbū populus q decez homines faciūt populū.duo cōgregationē.tres collegium.xv.turbam. Sed quiq̄ porci vel decē oues faciunt gregem. vt vult bar.in .le.pretor.ff. vi bono.raptoꝝ.⁊ in gl.in.c.i.de clec.li.vi.

☞ Notandū finaliter circa glo. ꝙbi q̄ singula.q ista dicenṫ ℸ. de rer. diuisione ℸ singuloꝝ.vbi declaraṫ q̄liter dominia acquiruṫ iure gentiū et ℸ. de vsuca.et ti.sequen.q̄liter dominia acquiruṫ iure ciuili.vel etiā iure gentiuz dicit ℸ. ℸ vltimo eo.titu.vbi dicitur q alterū scz ius gentiū est īmutabile. ⁊ alterꝝ scz ius ciuile est mutabile.⁊ sic intelligit̄ illa gl. que satis confuse est posita sup̄ ꝙbo.que singula.et sup̄ ꝙbo ꝓponemus:

☞ Opponiṫ sic Et videt̄ q populus rhomanus nō vtitur iure ꝓꝓio sicut dicit̄ in tex.quia ius populi rhomani ē lex.vt ℸ. patebit codē titu ℸ lex. Sz lex ē cōmunis / Solutio / Duplex est ius populi rhomani. Quoddā quod cōstituit̄ est ꝓ populo in vrbe rhomana tātum.et hoc dicitur ius populi rhomani

propriuz. Aliud est quod est constitutū ꝑ omni populo sub rhomano imperio et sic dicitur ius populi rhomani commune. et ꝑ hoc intelligitur glo. sup verbo. suo.

Sed ius quidē. Summatur sic. A qualibz ciuitate capit denominationem suam ius ciuile. et intellectus textus est iste. Q̄ ius ciuile appellaī a ciuitate vbi componitur. vt ius athenensiuz vocatur compositus ꝑ solonē vel draconem. et sic ius quo populus rhomanus vtiē vocatur ius rhomanuz vel ius quiritū Rhomani enim appellantur a rhomulo de quo in .c. moyses in glo. distinctione vij. habeī ꝙ paucas leges dedit rhomanis vt. ff. de origi. iuris. l. ij. ⁊ ergo p̄ pilius qui rhomulo successit in regno p̄m⁹ rhomanis leges dedit licz a rhomulo nomen habeant sicut quirites dicunē a quirino. Quando tñ ius ponitur sine expressiōe ciuitatis cuius est intelligiē ius rhomanū sicut qñ dicitur poeta intelligitur homerus apud grecos. apud nos virgilius.

☞ Notandū p̄mo. ꝙ ꝑ solonē et draconez statuta athenensiū sunt composita et ꝑ ipos athenienses approbata ⁊ vocāt ius ciuile athenensiū. Sūt ergo hec nomina cōponentium tale ius et sic intelligiē glo. sup ꝟbo solonis.

¶ Notandū scō. ꝙ ex isto textu colligitur tritum prouerbium rationalium pb̄oruz scz ꝙ analogū stat pro significato suo famosiori vt hic exemplificaī. et eodē modo cū dicīē apostolus intelligitur paulus. cū dicīē sapiens intelligitur salomon. cū dicitur pb̄us intelligiē aristoteles. Et ex isto ptz ꝙ si legatū sit ecclesie aliquid sine specificatione intelligitur de ecclesia p̄cipalioꝛi. vt metropolitana. vel cathedrali. Inde etiam est ꝙ iuxta stilū curie rhomane impetrantes beneficia in ecclesijs prefatis non specificant dicendo in ecclesia sancti petri vel pauli.

☞ Opponiē Rhomani ⁊ quirites idē sunt ergo hic est superfluitas Solutio Alia et alia ratione dicuntur rhomani ⁊ quirites. dicuntur enī a rhomulo coꝛ primo rege rhomani. vt dictū fuit in declaratiōe textus. Et a quirino quirites qui sic dictus est. quia vsus est quirite. i. hasta in bello.

¶ Jus aūt gentium.

Sūmatur sic. A iure gentiuz processerunt bella. captiuitates. et seruitutes ⁊ pene omnes contractus. Et intellectus textus est iste. Q̄ ius gētiū est cōmune omni generi humano. i. oī homini. quia vsu exigente et necessitate gentes in ꝓncipio inceperunt aliqua iura constituere. ⁊ ex isto orta sunt bella. captiuitates ⁊c. que sunt contraria iuri naturali. Ex isto etiam introducti sunt pene omnes contractus. vt emptio venditio locatio conductio societas depositum mutuum et alij contractus.

¶ ☞ Notanduz primo. Q̄ gentes in principio seruabant ea que erant de dictamine rationis vt sibi inuicem fidē ⁊ pacta. sine constitutione alicuius iuris. ⁊ hoc vocatur ius gentiū primeuū. Deinde postq̄ distincta sunt dominia. ⁊ facte sunt appropriationes inceperunt aliquas constitutiones facere quas seruabant pro iure vt ꝙ vnus non ingrederetur vineaz alterius. nec rex alteri⁹ occuparet. Et hoc dicitur ius gentium secundariū. De quo. ff. de iusti. et iure. l. ex hoc iure.

¶ Notandum scō. ꝙ dicitur notanter ꝙ ex isto iure processerunt contractus et non obligationes quia obligationes ex maleficio vel q̄si ꝓcedūt ex lege xij. tabulaz et alijs legib⁹ vt in fi. glo. vlti.

Opponitur primo sic Et videtur q̄ inconuenienter dicitur in text. oī. generi humano. quia nō est nisi vnuz genus humanum / Solutio / Genus humanum ponitur hic pro homine et sic intelligitur glo. in v̄bo. omni.

Opponitur scd̄o. Et videtur q̄ bellū nō sit de iure gentium quia videtur esse contra ius vt. ff. de vsufruc. l. equissimū / Solutio / Duplex est bellū Nam qd̄ dā est iniustū et hoc nō est de iure gentium. Quoddam aūt est iustuz. quod cōtingit diuersis modis. Primo ꝓpter repulsionem violentie vt. ff. de iusti. et iu. l. vim. et. ff. de vi et vi armata. l. i. ℣ vim vi. quod tamen fieri debet cum moderamine inculpate tutele. ad quod tria requiruntur. Primo armoruz equalitas. Non enī debeo inuadentem me cū pugno petere gladio. Scd̄o tpis cōgruitas, nō enī debeo isto iure verberantez me hodie cras verberare. / Tertio requiritur inenitabilis necessitas. / Si enī salua honestate psone mee possum fugere nō debeo inuadentez me petere. C. vnde vi. l. i. Scd̄o bellū est iustum quando est indictuz a principe vel eius auctoritate vt. ff. d̄ capti. et postli. reuerſ l. hostes. Tertio modo contra depopulatores agroꝝ vt. C. qñ licz sine iudice se vindicare. l. vnica. Quarto contra debitorem fugientem si iudex non sit presens vt. ff. de his qui in frau. cre. l. ait pretor. ℣ debitorem.

Opponitur tertio Et videtur q̄ oēs hoīes nascantur liberi hodie sicut olim ergo nō conuenienter dicit in textu. ab initio / Solutio / Verū est q̄ omnes homines mō iure naturali liberi nascūtur. sed iure gentium quo dominium est introductum aliqui nascuntur serui vt ℣ patebit de iure psonaꝝ in ℣ serui. et. ff. de nata. restitu. l. interdum.

Sed replicatur. quia seruitus dicit introducta ꝑ ebrietatē vt in. c. sexto die xxxv. dis. ergo nō iure gentiū / Solutio .c. illud. sexto die. debet intelligi q̄ seruitus est introducta ꝑ ebrietatē inuētione. Dicitur enim ibi q̄ añq̄z erat virum. oīm erat vna libertas. Sed dicit esse de iure gentiū hic approbatione.

Opponitur quarto Et videtur q̄ nō omnes contractus sunt de iure gentiuz quia stipulatio est contractus. et nō est de illo iure vt ℣ de actio. ℣ de constituta. Solutio / Dicendum q̄ textus soluit istaz oppositionē cum dicit. pene. Nā stipulatio vt dictū est nō est de iure gentium. sed de iure ciuili. sic nec etiaz cōtractus emphiteoticus, vt ℣ locati ℣ adeo. Sic etiā nec contractus de lr̄arum obligatiōibus vt ℣. e. titu. p totū. sic nec cōtractus sponsalicie largitatis. id est donationis ꝓpter nuptias vt in aucten. vt sponsali. largi. ℣ i. colla. ix. Et ex isto intelliguntur glo. sup̄ v̄bo initio et verbo pene.

Constat. Non summatur quia procedit diuisiue. Et ē hec secunda ps principalis huius tituli Et diuiditur in tres ptes. In prima ponitur diuisio. In secunda ibi. Scripturz prosequitur impator vnum membrum diuisionis. Et in tertio ibi. ex nō scripto prosequitur aliud membrum. Primo ℣ dicit q̄ omne ius aut est scripturz. aut ē non scriptum.

Notandum. q̄ impator loquitur hic de iure rhomano in cōmuni de q̄ sup̄ ℣ sed ius. versi. sed quotiēs. quia hoc in sua generalitate cōtinet ius scriptum et non scripturz.

Scriptum. Nō sū. quia etiaz ꝓcedit diuisiue Dicit enī q̄ iuris scripti. sex sunt species. scz lex. plebiscitū. senatusconsultum.

principum placita. pretorum edicta et responsa prudentuz.

☞ Notanduz q̄ de declaratione glose istius textus sup̄ v̄bo senatusc̄ō saltē dicetur in §. senatusconsultuz.

Lex est. Nō summat̄. q̄ est diffinitio legis que talis ē. Lex est quod populus rhomanus senatorio magistratu veluti consule constituebat

☞ Notandū q̄ lex fiebat hoc modo. Nam senatores conuocabant populum et interrogabant eū an placerent statuta q̄ eos facta. et respondente populo q̄ sic. tūc erat lex vt. ff. de orig. iur. l. ij. et ex isto p̄z glo. sup̄ v̄bo. veluti.

☞ Opponitur primo sic. quia alit̄ diffinit̄ lex. ff. de le. ⁊ se. con. l. ij. vbi dicitur q̄ lex ē sanctio sancta. iubens honesta. et prohibens contraria / Solutio / Ibi diffinitur lex p̄ causam formalem et finalez. sed hic diffinit̄ p̄ causaz efficientē.

☞ Opponitur secō sic. Senatores nō interrogabant populū sed consul. vt dicit̄ in. l. ij. allega. ff. de orig. iur. / Solutio ☞ Cōsul interrogabat nōie senatoz q̄ō ānis facit p̄ alium pinde est acsi faceret p̄ seip̄m vt. ff. de vi et vi arma. l. i. §. dicit̄ esse. et. ff. de admi. tu. l. ata ān. §. gessisse. et de regu. iuris regula que facit li. vi. nā recte nostra facimus quib⁹ a nobis auctoritas impartitur. vt. ☞. de vete. iure enuclean. l. i. versi. oīa.

Plebiscitum. Sūmatur sic. Plebiscitum est quod plebs plebeo magistratu veluti tribuno cōstituebat. ☞ Et differt plebs a populo vt species a genere. Nā populi⁹ nobiles et ignobiles significat. plebs aūt solum ignobiles. Et habent plebiscita eandem vim cum legibus ex lege hortensia. ex quo p̄z intellectus textus

☞ Notandum primo. De plebiscita fiebant hoc modo. Erat enim quidā tribunus qui nomine. magistratus plebeioz interrogabat plebem. an statuta ordinata p̄ magistratum predictum eis placerēt et cū responderent sic erāt plebiscita vi. ff. de ori. iuris. l. ij. §. exacl. Et de istis plebiscitis sepe habemus in iure vt. j. ad legem aqui. §. ceterum et. §. hoc tamen. et. ff. de offi. proconsu. l. solent. vbi dicitur q̄ iudices possunt recipere esculenta et poculenta.

☞ Notandum secundo. q̄ patricij dicūtur patres conscripti. Erant enim scripti et tanq̄ patres principum. vt. j. qui. modus patrie potestā. solui. §. filius.

☞ Notandum tertio. De leges propter auctoritatem condentium plus valebāt q̄ plebiscita vt. ☞. de legi. et consti. pan. l. humanum. Sed quidam hortensius nomine ordinauit ⁊ composuit inter nobiles et ignobiles. q̄ plebiscita valerēt sicut leges. et p̄ hoc intelligitur textus ⁊ glo. in fi. huius §.

☞ Opponitur Et videt̄ q̄ plebs non debet dici species sed genus. quia species in logica est genus in iure vt. ff. si certa. peta. l. ij. §. creditum / Solutio / Genus et species hic in tex. valent tantuz sicut magis cōmune et minus cōe.

Senatusconsultuz.

Senatusconsultum est quod senatus cōstituit. ☞ Cum enim populus rhomanus augereť. vt sine magna difficultate non posset simul conuenire ad faciendum legem. visum est equū esse vt loco populi consuleretur senatus. Ex quo summario patet intellectus textus.

☞Notandū primo Circa istum textū q sicut lex fiebat p senatores interrogā tes populum mediante consule. sic cum populus multiplicatus fuit translata ē potestas condendi iura in senatores vt ff. de legi. et senatusco̅sul. l. nō ambigitur Erant enī centū senatores vt. C. de pe/ti. heredi. l. fi. Et hoc mō hodie popul⁹ transfert potestatem faciendi statuta in rectores ciuitatum et cōmunitatum vt notatur in rubrica. C. que sit lon. cō̅siue/tu. Qui quidem rectores sunt in loco de curionū vt notatur in rubrica. de decuri onibus libro. x. Et debent habere locuz in quo ad reddendum iura conuenient vt. C. de decurio. l. ij. li. x. Et connocanť simul p preconē tubam vel cāpanaz vt ff. de regu. iu. l. aliud. et non valet p eos factum nisi ad minus a duabus pribus vt. C. de decurioni. l. nominationem. li. x. Et nō debent sepatiz ius proferre vel p nunciuz vt colligitur extra de electi. c. in genesi. sed debent simul et p vnum ius exprimere.

¶Sed et quod prin/cipi placuit. Sūmať sic Pla cita principū ha bent vim legis si nō sunt psonalia. Intel lectus textus est iste. Illud quod prin/cipi placz habz vim legis per. l. regiaz qua populus totum imperium et pote/statem principi cōcessit. Et ideo qđ pn/ceps per epistolā cōstituit vel p senten/tiam decernit. vel p edictum precipit. ē lex. Personalia tamen nō transgrediū/tur personam vt si princeps alicui in/dulget vel penam irrogat seu priuilegiū dat nō transit ad alios.

☞Notādum primo. q nō omne pla/citū principis habet vim legis. Nam sicut nō omnis vox iudicis est sentētia C. de senten. l. ex stipulatione. sic nō om ne placitu principis est lex. Et cogno/scitur ex quattuor signis vt. ff. de legi. z cōsti. l. leges. an princeps velit facere le/gem generalem. pmū si dicit. hac lege e/dictali sancimus ꝛc. vt. C. de secun. nup. le. hac edictali. dicit hac generali lege. Tertiū signum si mittatur magistratui vel senatoribus. Quartum signum est si mandetur in simlibus casibus fm eam iudicari.

¶Notanduz scdo De p le. regiā popul⁹ transtulit potestatē faciēdi iura in prin/cipez vt. ff. de origi. iurl. l. ij. ℣ deinde. Et ideo solus princeps potest leges conde re. rationabile tñ est vt populum amiset vt. C. de legi. z consti. prin. l. humanum Hodie tamen populus etiaz per recto/res suos facit iura vt dictuz est circa ℣. proxi. ā. De papa dicit Johan. monachi in. c. sup eo. de hereticis li. vi. q sine car/dinalibus potest ius condere. licz archi acon⁹ in. c. q̄uis de offi. ordina. codez li. dicat contrarium.

¶Notandum tertio De princeps inter dum facit legem per epistolam vt ℣. de his qui sui vel alie. iuris sunt ℣ fina. ℣ si. dominoz. Interdum per sententiaz vt C. de legi. et consti. princi. l. fina. Et hoc intelligitur de sententia definitiua. si ei sit interlocutoria non est lex nisi prin/ceps hoc exprimat vt. ff. de legi. et sena/tusconsul. l. ij. Interduz p edictuz vt. C de legi. et consti. prin. lij.

¶Notandum finaliter. q princeps in/terdum indulget alicui delictum suum seu penam pro delicto infligendam pro/pter meritum suum quia multum forte seruiuit principi. Et interdum irrogat penam maiorem q̄ meruit punitus ad terroꝛē aliozuz vt. ff. ꝺ penis. l. aut facta ℣ fina. Interdum dat priuilegia quib⁹ succurrit priuilegiatis vt priuilegia cle ricoruz. C. de episco. et clerici. et in mul/tis alijs iurib⁹. et ꝺ sunt psonalia q̄ non transgrediuntur psonas.

De iure naturali gentiū et ciuili.

☞ Opponitur sic: Et videtur q̄ psonalia transgrediuntur psonas p. l. ff. qō quisq; iuris statmt. Solutio. In illa. l. puniegium transgredit psonā nō p se. sed p accidens ꝓpter scz aduersariū suuz. Nam in iudicio debet esse eq̄litas inter actorez et reuz vt. ff. de postulan. l. prouidendū. et hoc mō etiā soluit lex fina. C. de fruc. et litiū expenſ.

Pretorum quoq;

Sūmatur sic. Pretor edicta habēt auctoritatē legis. Et vocant ius honorariuz. sub quo iure etiā cōtinētur edicta edilicia. hoc dicit. Ex quo patet intellectus textus.

☞ Notandū primo. Q̄ edicta pretor scribebant in albo pretorio. ff. de iurisdic. omni. iudi. l. si quis id quod. in p̄mo responso.

Notandū scdo. q̄ ediles erāt p̄tores seu iudices qui habebant respectū ad edificia ꝛ ad domos ne perirent incēdio vel ruina. habebant etiā respectū ad aīalia morbosa vt. ff. ō edi. edic. l. i. Et erāt inter p̄tores vt. ff. de diuisiōe strī. ſ. pretorias. et. ff. de ꝛbo. obliga. l. v. ſ. p̄tor ie.

Responsa prudētū.

Sūmatur sic. Responsa prudentū sunt sententie et opiniones illorum quibus a cesare data erat antiquitus potestas condendi iura. a quibus non licebat iudices recedere. hoc dicit. Et ex sūmario patz intellectus textus.

☞ Notandum primo. Q̄ sententia est firma et indubitata responsio. Sed opinio est cū dubitatione respōsio.

Notandū scdo. Q̄ antiquitus q̄busdam dabat auctoritas interpretandi iura et cōdendi vt erat Vlpianus papinianus ꝛc. ff. de origi. iu. l. ij. ſ. post originez.

☞ Opponit sic. Doctores et promoti in iure habent auctoritatē interpretādi iura. vt. C. de profesſo. qui in vrbe cōſtātinopo. l. vnica. li. xij. Et cū licz a sententijs et opinionibus doctor recedere vt notat in. l. si de interp̄tatiōe. ff. de legi. ꝛ senatuscōsul. Solutio. Notanter dicitur in textu antiquitus. Tunc enim dabatur illis potestas predicta. Hz modo licz a sentētijs doctor recedere. Ipſi met enī docto. possunt opinionē suā mutare. C. de fur. l. manifestissimi. et. xxij. q. vi. c. vides. Et q̄ datur eis potestas interpretandi et exponendi iura hoc efficit q̄ ipſi id facere possunt et nō alij. nō tamen habent p hoc potestatem condēdi iura.

Ex non scripto.

Continuatur sic dictū est ꝛ de primo mēbro diuisiōis posite supra in ſ. constat. Consequenter dicēdum est de scdo mēbro eiusdem diuisionis. Et sūmatur sic. Diuturni mores cōsensu vtentium cōprobati imitant legē. ff. o. ex quo patet etiā intellect⁹ text⁹.

☞ Notandū p̄mo. q̄ iste ſ. loquit de iure consuetudinario. Nec autem diuturnitas intelligitur. x. annor. vt. ff. quib. et a quibus manumittē. licz. l. si cuz fide cōmissaria ſ. aristo. Nec opz morem illū de quo est consuetudo toto isto tempore esse in vsu. sed sufficit eum bina vice in vsu fuisse. vt. C. de episcopa. audien. l. iij. vel querimoniā contra talem morez siue consuetudinem factam iudicialiter reiectam esse. seu libellum in iudicio oblatum esse reiectum vt. ff. de legi. et senatusconsul. l. cum de consuetu. Si tamen mos iste esset notorius sufficeret semel in vsu fuisse vt. ff. de ritu nup. l. penulti. Et hec vera sūt de iure ciuili. secus de iure canonico. quia hoc modo quo ad consuetudinez non sufficit binus actus sed requiritur prescriptio vt extra de consuetudine. c. fin.

Notandum scdo q̄ cōsuetudo est ius nō scriptum moribus populi vel maioris ptis recte initiatū.continuatū. comprobatū.rationabile.honestū. vim legis obtinens. Dicitur primo Jus non scriptum. quia consuetudo non est scripta in corpe iuris. ℞uis alique consuetudines scribant̄ pro memoria.vt de consuetudinibus feudalibus patz et multis aliis. Dicitur moribus populi vel maioris ptis.q̄ minor ps populi nō p̄t facere cōsuetudinē Dicit̄ etiā.continuatū quia si p̄ populū contradicat̄ vel p̄rium in iudicio obtineat̄ vel interrumpat̄ non est consuetudo vt.ff.de legi.t senatusco sul.l.diuturna. Dicitur.cōprobatum scz ad minus p duos actus aut p vnū in notorio.vt dictū est in primo notabili. Dicit̄. rationabile quia consuetudo nō p̄t esse de irrationabili vt de peccato.vt extra de consuetu.c.fi. Dicit̄ honestū quia nō est cōsuetudo de inhonesto. Et ideo potest esse consuetudo de portando lumen tempore nocturno quia hoc ē honestū. Nam qui male agit odit lucem.ff de furt.l.i.t sic est consuetudo/ q̄ doctores deferunt aurū t varū vt .C. de fabricen.l.stigmata.li.xi.

Notandū tertio Q̄ consuetudo int̄dum imitat̄ legē vt hic dicit̄ Interduz interpretat̄ legē vt.ff.de legi.et senatus consul.l.si de interp̄tatione. Et int̄dum corrigit legē vt.ff.de legi.l.de quibus

Notandū quarto Q̄ ad consensum requirit̄ scīa. Error enī impedit consensum vt.ff.de.legi.l.q̄ nō ratiōe Et ideo si populus consentiat p errorē nō est cōsuetudo. Debet etiā populus habere animū vt illo vtat̄ tāq̄ consuetudine vt extra de eo qui mittit̄ in possess.causa rei seruan.c.cum venisset.

☞ Opponit̄ primo sic. Et videt̄ q̄ ad consuetudinē nō sufficiat tempus decē annoz p.l.i.ff.de aqua plu. arcen. vbi dicit̄ q̄ requirit̄ tempus cuius nō est initiuz in memoria hominum Solutio Illa lex et quedam alie loquunt̄ in casibus specialibus quia ibi tractat̄ de reseruatis principi. et de preiudicialib⁹ in quibus populus non habet potestatem ius faciendi.

Opponitur scdo Et videt̄ q̄ consuetudo nō habeat vim legis ℞. quia p legem est iudicandū. sed consuetudine cū sit ex exemplis non videtur iudicandū esse vt .C.de senten. et interlocutioni. omni. iudi.l. nemo iudex. vbi dicitur q̄ exemplis non est iudicandum Solutio Verum est q̄ exemplis nō est iudicandum.sed tamen iudicandum est ex consuetudine que resultat ex exemplis Et ita aliquid valet in obliquo quod non valet directe Simile est.ff.que res pignori obligari non possunt.l. Aristo. Et ideo si peto aliquid ex promisso Et promissio potest probari ex longo vsu deberur mihi vt.ff.de vsu.l. cum in rem verso.

Opponitur tertio ad idem Et videtur q̄ consuetudo non habeat vim legis. quia allegans consuetudinem debet eam probare cum sit facti vt.c.i. de consuetudi. libro vi.et.ff.de iurs. t facti ignorantia.l.i. Sed allegās. legem non habet eam probare Solutio Aliud est de iure scripto et non scripto Allegans enim ius scriptum non oneratur probatione sicut allegans ius non scriptum quale est consuetudo Et potest probari per testes vel per instrumenta vt.C. de fide instrumen.l.in exercendis.

Opponitur quarto Et videtur q̄ cōsuetudo non tollat neq̄ corrigat legez. vt .C. si contra ius vel vtilitatem publicam.l.finali;

De iure naturali gentiū et ciuili.

Solutio Aliqua est.l.diuina et illam ꝓsuetudo nūq̄ tollit neq̄ corrigit. Jus tñ humanum corrigit. vel cōsuetudo interdum distinguit.le.diuinā.et declarat vt ꝙ in ore duoꝝ vel triū stat omne testimoniū. Mathei.xviij.qđ intelligi debet.ad minus. Alia est lex naturalis et illam etiā nō tollit consuetudo vt.ff.eodem.§.sed naturalia. Alia est lex gentiū quā etiā non tollit consuetudo vt.ff.de iusti.et iure.l. omnes populi. Est etiam lex de libertate ecclesiastica quā nō tollit consuetudo vt.C. de sacrosanc.eccle: auctē. cassa. Est etiā lex de cōi vtilitate quā nō tollit consuetudo vt.C. de p̄cibus impato. off.rē.l. nec damnosa. Lex etiā que expresse derogat consuetudini nō tollit ꝑ consuetudinē. C. de furtis.l. naugia. Sed in alijs casibus cōsuetudo generalis tollit legem precedentem et etiā sequentem. si nō fiat mentio de consuetudine et condens legem ignoret cōsuetudinē. vt.ff.de legi.l.de quibus. Cōsuetudo etiā specialis tollit.le.p̄cedentē in loco vbi ē cōsuetudo. vt.ff. cōmuna predioꝝ. venditoꝝ.§.si constat. Vincit etiā.le. sequētē si nō fiat mentio de cōsuetudine secus si fiat mētio vt.ff.de sepul. viola.l.iij.§.diuus. Sed in alio loco consuetudo legē nō tollit vt.C.que sit lon. consuetu.l.consuetudinis.

Sed nō inelegāter.

Sic summatur. Jus ciuile originem habet ex iure non scripto lacedemoniorum et ex iure scripto athenensiū.hoc dicit. ex quo patz intellectus textus.

☞ Notandum primo. Q̄ iste.§.communis est ad ius scriptum et nō scriptū

Notandum secundo. ꝙ rhomani miserunt decem viros ad colligendum iura non scripta lacedemoniorum. et iura scripta athenensium.qui decem viri decem tabulas eburneas scripserūt et rhomam detulerunt.

☞ Opponitur Et videtur ꝙ non dicatur bene. Rhomanos decem viros misisse pro isto iure qui tabulas conscripserunt.quia istud ius est.l.xij. tabula.

Solutio / Rhomani miserunt decem viros qui fecerunt vt dictū est. sed eis reuersis inuenerunt rhomani ista iura non esse ꝑfecta. Et ideo dederunt istis decem viris spatium vnius anni.vt ista iura corrigerent adderent et mutarent et sic addiderunt duas tabulas. Et ita vocat lex xij. tabulaꝝ et sic dicta est ex accidenti vt.ff.de origi.iu.l.ij.§.i.

Sed naturalia. Sūmat sic. Jus

naturale est īmutabile sed ius ciuile sepe mutatur hoc dicit.et ex illo patet intellectus textus.

☞ Notandum ibi ea. ꝙ textus loquitur ꝟ de iure ciuili in communi vt supꝝ eo.§.sed ius in fi.in vsi.sed q̄riens Et ꝟ ius tacito consensu populi ꝑ consuetudinez mutatur vt.ff.de legi.l. de quibus vel etiā conkria.le. postea supueniente.

☞ Opponitur sic. Multa fiunt contra ius naturale vt supꝝ eo.§.ius aūt. et.§.de vsuca.§.i. ergo ius naturale ꝑt mutari

Solutio / Dicendū ꝙ textus iste loq̄tur de iure naturali.de quo dictū est s.e titu.§.i. Et de iure gen.ꝓmeuo. de q̄ dictū est s.§.qđ vero.et ista iura nūq̄ mutant

Seruitus aūt q̄ est contra ius naturale est de iure gentiū secūdario. De vsucapione aūt dicendū est ꝙ ibi est detractuz iuri naturali vt s dictū est in.§.ius aūt ciuile. Et quātū ad detractionē ꝑt mutari. Eodē modo dicēdū est de capitis diminutione q̄ quātū ad id qđ est addituz iuri naturali capit mutationē videlz in successiōe.vt.§.de capi.diminu.§.qđ aūt. Ad tñ qđ est de iure naturali sicut consanguinitas nō mutat vt.ff. de regu.iu. le.iura sanguinis. Et ex isto clare patet solutio oppositionis que in glo satis diffuse et variando habet.

Omne autem ius.

Continuatur sic. Primus posite sunt diuisiones essentiales iuris. hic ponit tertia diuisio que sumitur penes obiectum iuris. Et summatur sic. Omne ius. Aut est circa psonas. aut circa res. aut circa actiones. Et primo de psonis videndum est. quia psone quarum sunt cause nō debēt ignorari. ex quo ptz intellect⁹ textꝰ.

☞ Notandū primo. Q de iure psonaꝝ tractatur in hoc primo libro vsq; finem. Et de iure rerū in secūdo et in tertio libris vsq; titulū de obligationibus Et exinde vsq; ad finez quarti libri de actionibus et obligationibus. quia obligatio est mater actionuz vt supꝝ.

Notandū secundo. q primus decermi/natur de psonis quia digniora sunt priora vt ff. de posses. bono. ℌ alia aūt. Homo enī cui conuenit psonalitas est digniss/ima creaturaꝝ. vt. ff. de edili. edic. l. iustissime. Ūñ dicit. Ouidius. Prona; cuz spectant aīalia cetera terrā. Os homini sublime dedit celūq; videre Jussit. et erectos ad sidera tollere vultus. Et ℣/gilius Celestisq; origo illi est.

De iure personarū.

Continuatur sic. Quia in ℌ precedenti pmissuz est incipiēdū cē a iure psonarū ideo de hoc iure impator incipit ℏ tractare. Et diuidit iste titulus in sex ptes In prima ponitur diuisio psonarū. In secunda ibi. et libertas ponit diffinitio libertatis. In tertia ibi. seruitus ponit diffinitio seruitutis. In quarta ibi. Sui declaratur qui serui dicuntur. In quinta ibi. serui declarat qualiter serui efficiuntur. In sexta ibi. in seruoꝝ ponunt differentie liberoꝝ. Prima ps q incipit Summa. Summatur sic. Diuisio principalis iuris psonaꝝ est ista q oēs hoīes aut sunt liberi aut sunt serui. et patet intellectus textus.

☞ Notandū primo. q ista diuisio dicit summa. id est pma quia ponent infra alie diuisiones iuris psonaꝝ. vt ff. de his q sui vel alie. iu. sunt in principio. Et ff. de iure. in prin. Vel dicit summa. i. maxima. q cōtinet ptē de iure naturali vt libertatē. Et ptem de iure gentiū vt seruitutem. que qdē iura sunt antiquiora et maiora iure ciuili. vt ff. de reg iuri ℌ singulorū. Et ptz glo circa ℣bū. summa.

Notādū scdo. quia duꝰ ascripticius t censitus sic differūt. quia ascriptitius recipit ptē frnctuū. sed censitus soluit annuū censuz vt. C. ex qui. cau. colo. censi. l fina. Et sunt isti liberi hoīes vt. C. de agrico. t censi. l. ne diutius. liº. xi. Quod etiā ptz q cōtra volūtatē dñoꝝ possūt fieri clerici. vt. C. de epis. et cle. l. iubemº ℌ seruº. Pñt etiā facere testamenta saltem inter suos. et ferre testimoniū. vt. C. de agrico. et censi. l. quēadmodum. li. xi. Statu ān liberi nō sunt serui. licz aliqui hoc dicāt vt. ff. si ex noxa. cau. agat. l. fin. Monachi etiā sunt liberi. et ergo possūt reddere testimoniū. de quo dic vt in auctenti. de mona. ℌ cogitādū. colla. i. Quā uis in qbusdā actibus monachi fingun/tur mortui. vt in auctē. de mona. ℌ si qs āt. et ℌ illud. colla. i. et in auctē. de nup. ℌ p occasionez. colla. iij. Sūt tñ serui a seruitio diuino dicti. vt. luij. dis. c. multos. Nō tñ pñt sine licentia superioris ferre testimoniū vt notat in. c. i. extra de inramen. calūnie. Nec pñt facere testamētū. vt extra de testamen. c quia ingredientibus. et sic ptz glo. cū aliis additionibus circa verbum serui.

☞ Oponit sic Et videt q ista diuisio nō est bona. posito enī q solū essent duo hoīes et vnus esset seruus et alius liber nō est vez dicere. oēs hoīes sunt liberi aut serui. ¶ Solutio ¶ Pluralis numerus debet hic exponi p singularem. id ē oīs homo. vt. ff. de condi. et demōstra. l.

falsa.ff.si.sicut singularis numerus interdum exponitur p pluralem vt.ff.de testamenta.tute.l.si quis. Ex quo ptz q si sit statutū q falsi testes puniant et vn⁹ dicat falsuz testimoniū puniēdus est p l.ij.C. vi bono.rapto. Patet etiā si duo legauerint ecclesie bona sua. postꝫ decesserint. zvn⁹ decedat habebit ecclesia ptē decedentis vt in.l. lucius.ff. gaius. ff.ad trebellia.

Et libertas. Libertas a qua liberi appellant est facultas qua quis facit quicquid sibi libet nisi vi vel iure prohibeat. hoc di. Ex quo etiā ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṕmo. q post diuersas et satis diffusas expositiones de ista libertate glo.nostra hic in ꝟbo.libertas resi/det in hoc q hic diffinit libertas vt distinguitur a seruitute.quia hodie nō est aliqua libertas seruoꝝ vt.ff.de libertinis .ff.liberti.

Notandū scḋo. Circa verbuz vi q p istā vim intelligit ius gentiū secūdariū quod p violentiā est introductū vt ē titu.proxi.ff.ius āt gentiū. sed hoc verbuz iure positū hic intelligit de iure ciuili q̄ quis seipm̄ pt facere seruū vt.ff.codez ti. .ff.serui secundo.

Seruitus autem est. Hic declaratur quid sit seruitus. Et sū. sic. Seruitus est consuetudo iuris gentiuz.qua quis alieno dominio cōtra naturā subijcitur.et intellectus textus est clarus.

☞ Notandum ṕmo.q ista est vna de cōstitutionibus iuris gentiū.quia plures ponuntur ē de iure natura.genti. et ciui.ff.ius āt gentiū.

Notandū scḋo.q seruitus est contra naturā introducta. vt patet hic et supꝫ de iure natura.ff.ius autem.

☞ Opponitur ṕmo sic. Quia seruitus est de iure ciuili. vt.ff.de his qui sui vel alie.iuris sunt.ff.sed hoc tpe q̄ nō bene dicitur hic esse de iure gentiū Solutio Seruitus dicit hic esse de iure gentiū quia illo iure est introducta z approbata. Jure āt ciuili habz aliquā formationē.qz illo iure nō licz dño de suo quicquid velit facere vt dicit in alle ga.ff.sed hoc tpe.et sic est de iure gentiū inuentiōe.sed de iure ciuili formatione.

Opponitur scḋo Et videt q p seruitutē nō semp est quis subiectus alieno dominio p.l.fina.ff.pro derelicto Solutio Licz seruus nō semp subijciatur dominio eius qui eū possidet tñ semper subiectus est alicuius dominio .vt.ff.de stipula.seruo.l.quod seruitus .et.ff.de libera.cau.l.si vsusfructus.

Serui aūt. Serui dicti sunt: quia imperatores iusserunt captiuos vendi. et sic seruari. et nō occidi.qui etiaz vocant mancipia quia manibus hostiū capiuntur.ex quo patz etiā intellectus textus.

☞ Notanduz ṕmo. Q̄ serui dicunt a seruando vt hic.sed notarij vel tabellio nes.dicunt serui a seruiendo.ff.de adoptio.l.nec es.et.l. non alit. Nam serui a seruādo nō possunt esse notarij vel tabelliones vt.C.de tabellio.l.generaliter li.x.papa etiā dicit seruus seruoꝝ nō a seruando sed seruiendo quia est seruus christianorum.

Serui aūt. Hic consequēter declaratur qualit̄ serui efficiunt̄.z summat̄ sic. Quia serui aut nascunt̄ ex ancillis.aut fiūt iure gētiū.scz ex captiuitate. aut iure ciuili q̄ videlicz maior xx. annis seipm̄ vendit ad preciū pticipandū. ex quo etiam ptz intellectus textus.

☞ Notādū ṕmo Q̄ natus ex ancilla

z libero patre est seruus. quia partus sequitur ventrem. C. de rei vēdica. l. partuz. Sicut econtra ex patre ascripticio et libera matre nascitur liber. vt in auct. constitutio. que ex ascripticio et libera muliere. ff. l. colla. v. et. ff. de inge. ff. i.

Notādū secūdo. Q; preter istos modos positos in tex. etiam fit seruus per ingratitudinē vt in aucten. vt liber. de ee. ff. illud. colla. vi.

Opponitur sic Et videtur q; ille q; vendit seip̄m non est seruus p. l. homo liber. ff. de statu hoīm Solutio Ad hoc q; vendens seip̄m fiat seruus. requiruntur multe conditiones. Primo q; sit maior xx. annis. vt hic et. C. de liberali causa. l. si p; ministerium. Secundo q; habeat animū p;icipandi preciuz vt. C. de libe. cau. l. non ideo. Tertio q; effectualiter p;icipet preciuz. id est habeat p̄cip̄ tem vt. ff. qui. ad liber. proclama. nō liczz. l. i. Quarto q; sciat cōditionē suam. i. se esse liberum vt. ff. de libera. causa. l. liberis. Quinto q; emens sciat cōditionē suam. id est emens sciat euz esse liberum ff. de libera. causa. l. i. Et sicut fit seruus p; venditionem sic etiam potest fieri alio titulo lucratiuo vt. C. de libe. causa l. si ministeriū. Et istis conditiōibus habitis non potest ad libertatem procla/mare. nisi domino offerat preciuz ad qō etiam recipiendū non potest cogi si non sponte velit recipere vt. ff. si quis liber/tus. ingenuus esse dicatur. l. ij. respōso. i. Sed replicatur cum iste minor sit xxv. annis potest petere restitutionem. et sic videtur q; non manebit seruus Solutio Dicenduz q; in isto casu non datur minori in integruz restitutio. Et ratio est propter solennitatem factam et mutationem rei in suo statu vt. ff. de mino. l. si ex causa. ff. papinianus. Sed itez replicatur et videtur q; parētes vel cō sanguinei possunt eum petere p; officiū iudicis vel per rei vendicationem quia redundat factum suum in cōmū ignominiam. ff. de rei vendicatio. l. i. Et ita videtur non manere seruus Solutio Dicendum q; isti non possunt eum petere fm cōmuniorem opinionez docto. vt. ff. de capi: diminu. l. tutelas. ff. si libertatem. Lex autem in oppositiuz allegata loquitur de eo qui voluit se facere seruuz. sed adhuc non fecit et in. non mutauit statum ita conditione.

In seruoz cōditiōe.

Summatur sic. Non est differentia seruoruz. sed liberorum alij sunt ingenui. alij libertini.

Notandum Circa verbum. multe q; plures sunt differentie liberorum. qz libertinoruz aliqui sunt latini. aliqui deditiçj. vt. ff. de liberti. patebit. Duo tamen possunt dici multa. vt in auctenti. de depositis et denunciationi. ff. cum et multa. colla. vi. et sic patet glo. sup; illo verbo. multe.

Opponitur sic Et videtur q; nō bene dicatur q; inter seruos non est differentia. Nam aliqui serui sunt in digni/tate. aliqui non vt. ff. de iniurijs. ff. sed pena. Aliqui etiam sunt ordinarij. et aliq; vicarij vt. ff. quod cum eo q; in alie. potesta. ff. cum autem. Et aliqui sunt veterani. et aliqui nouicij vt. ff. de edili. edicto. l. fina. Solutio Omnes isti serui equaliter sunt serui. licet differant quo ad actus. Et modo etiam super seruos est equale dominium. Cuius olim fuit super seruos aliquod dominium plenum. aliquod semiplenum. et aliquod nuduz vt. C. de nudo iure quiritum tollendo. le. vnica.

De Ingenuis.

Continuatur sic. supꝰ de iure ꝓsonarum ¶ in seruoꝝ. posita est diuisio liberorum. Huncautez prosequitur textus mẽbra illius diuisionis. Et primo de ingenuis qui sunt dignores libertinis.

Ingenuus est is.

Pũmatur sic ¶ Qui liber natus est ingenuus est. hoc dicit. et intellectus textus est iste Qꝫ ingenuus est ille qui statiz vt natus est liber ẽ. siue ex duobus ingenuis siue ex duobus libertinis. siue ex altero libertino. et altero ingenuo cõstante matrimonio. qui etiã et libera matre et patre seruo nascitur nihilominus est ingenuus. Et si ancilla existens tempore partus ꝛ libera tpe conceptus pariat ꝛ ecõtra nascitur ingenuus. qꝫ calamitas matris nõ dz nocere illi q̃ est in vtero

☞ Notanduz primo Qꝫ ingenuitas ẽ libertas q̃ habetur ex natiuitate cõstãte matrimonio. quia extra matrimonium nati nõ sunt ingenui vt. ff. de sta. homi. l sicut legitimi. sed libertinitas est libertas q̃ acquiritur post natiuitatẽ ꝛ seruitutez.

¶ Notandũ secũdo Qꝫ preter modum positũ in text. etiã fit aliquis ingenuus ꝑ sententiã vt. ff. de sta. hoim. l. ingenuũ Et sc̃do ꝑ restitutionẽ nataliuz vt. ff. de nata. restituen. l. ij. Tertio si alicui in vtero existenti detur libertas ille est ingenuus. cuius vterqꝫ parens sit in seruitute. quia in illo casu nõ inspicit conditio generantiũ vt. C. de fideicõmissa. liber. l. cuz inter veteres. Ex quo infert bal. in eadez. l. si ponant represalie vel banna ad omnes homines q̃ sunt in ciuitate nõ grauant illi qui sunt in vtero.

¶ Notandum tertio Qꝫ si ego habeam seruũ. similiter Johannes habeat etiaz seruuz. Et ego dico seruo meo vade ad ecclesiaz ꝛ si obtinueris seruo do tibi libertatem. et Johãnes dicat eodez mõ seruo suo si obtinueris libero. Et conc̃urrãtisti seruꝰ. seruus meus erit liber. et nõ seruus Johannis. vt vult bar. in l aretusa. ff. de statu homi. quia seruitus precedit libertatez. Et simile habetur in glo xxxij. q. i. c. cum renunciatur. Et questiões huiusmodi vocantur questiones de pũcto.

¶ Notandum quarto. ꝙ partus sequitur ventrem vt hic et supꝰ dictuz est de iure persona ¶ seruꝰ secundo. in primo notabili. Et ratio est quia mater est certa vt. ff. de in ius vocã. l. quia mater vel quia fetus capit fomentum suum a matre. et ei vnitur sicut arbor fundo. ff. de acquiren. rerum domi. l. adeo. Vel forte melius quia libertas est fauorabilis. ff. de re. iurꝰ. l. et libertas.

¶ Notandum quinto Qꝫ calamitas parentum nõ debet nocere filijs quia filius non portat iniquitatez patris. vt. i. q. iij. c. crimen.

☞ Opponitur contra predicta primo sic. Et videtur ꝙ partus nõ semper sequitur ventrem per. l. filiã. ff. de senato. Et ꝑ. l. assumptio ¶ fili⁹. ff. ad municipa. Solutio Partus sequitur ventrem quo ad cõditionez sed sequitur patrem quo ad honores. et patriam. de quibus loquuntur leges in oppositiz allega.

¶ Sed cõtra replicatur per. l. qui cũ patre. C. de murilegulis libro xij. Vbi dicitur ꝙ partus in conditione murilegu li sequitur patrez / Solutio Qualitas murileguli non est cõditionis seo officij. et ideo partus sequitur patrem Sunt enĩ murileguli colligentes murices. de quibus Ouidius inquit in sc̃o

epistolarū ferme in calce. Argentū ve/
tres getulo murice tinctas. sunt q̄ nō ha
beāt murices sūt ymes q̄z sāguine tin/
gebatur vestis imperialis. Et ex isto pa
tet vnū quod est singulariter notandū
q̄ priuilegia mechanicorū seu officio/
rum in ciuitatibus consequuntur filios
ex parte patrū.

Sed adhuc replicatur per le. fina. C. de
seruis fugiti. vbi dicitur q̄ quo ad ser/
uitutez filius sequitur patrez So
lutio Illa lex loquitur de quodaz cu/
sus conditionez etiam sequebatur vx/
or. et ergo ex consequenti et indirecte
ipsius ibi sequitur patrē.

Opponitur secundo Et videtur q̄ ca
lamitas parentū nocet filijs per le. ij.
C. de liber. et eorū libe. Solutio
Calamitas non nocet filijs ante natis.
sed illis qui post nascuntur. Et calami/
tas que est continua nocet vt supᵖ de iu
re personarū ff. serui secundo. Secus
autem si sit interrupta vt ff. code ff. pro/
fu. Illa autez lex in oppositū allega. loqi/
tur de post natis.

Sed replicatur per le. emancipatuz. ff.
de interdic. et relega. quia ibi calamitas
non nocet etiaz postea natis So/
lutio Verum est quia illi filij non
nascebantur in potestate patris sed aui
Et ideo calamitas patris eos non affe/
cit.

Sed adhuc replicatur de. l. quisquis. C
ad le. iuliaz maiesta. Solutio Re/
gulare est illud dictuz scilicz q̄ calami/
tas parentuz non nocet filijs sed pati/
tur exceptionez in crimine lese maiesta/
tis. Et in illo casu loquitur. l. quisquis
allega. in opposituz.

Et ex his illud que/situm est.

Iste ff habet duo dicta. Et summatur
sic. Natus ex ancilla manumissa. z iterū
ancilla facta ante partum est ingenuus.
quia sufficit illi qui est in vtero aliquo
tempore medio inter conceptum et par
tuz liberam matrem habuisse. hoc dicit
primo. Et qui ingenuus natus est non
nocet ei in seruitute fuisse et manumis/
sum esse quia sepe constitutum est nata/
libus manumissionez non officere: hoc
dicit secundo. Et ex isto patet intellectꝰ
textus.

☞ Notanduz primo q̄ per natalia in
telligitur natiuitas que de iure natura/
li est libera vt supᵖ de iure naturali gen/
tium et ciuiff ius autem gentiuz Vel na
talia dicuntur scripture cum annis do/
mini preconizate. Nam olim quando
nascebatur ingenuus fiebat proclama.
q̄ talis esset natus ingenuus. z si nemo
contradixit scribebatur in libro nata/
lium. et per illum librum probabantur
natalia vt. C. de testibus. l. si dicatur.
Probabantur etiaz per inspectionem
corporuz. ff. de mino. l. si minor. vel etiā
per testes vt. C. de probatio. l. cum de
etate. Et admittebātur ad huiusmodi
testimonium etiaz parentes vt. C. de p
batio. l. etiaz matres illorum. quia testi/
monium facit presumptionez iuris. Et
ita admittuntur in matrimonio. in. c.
super eo. secundo. extra de testi. Nisi sit
magna differentia inter sponsuz et spō/
sam in nobilitate. diuitijs vel potentia
In alijs autem casibus non valet testi/
monium parentuz. vt. C. de testi. l. parē
tes. Et hoc etiā modo potest intelligi
natale alicuius sancti. quando moritur
q̄ tūc nascitur in alia vita semper victu
rus. quomodo dicitur natale sancti Ni
colai aut alterius sancti. Et per hoc in
telligitur glo. circa verbum. natalibus.

Notandum secundo. q̄ dicitur in

textu q manumissio non obest ingenuitati. Et ideo non valet argumētuz. iste est manumissus. ergo non est ingenuus. sic etiam per contrariuz non valet argumentuz. iste confecit instrumentū. ergo est notarius. vt vult barto. in. l. herennius. C. de decurio. libro x. Nec valet iste petit absolutionē ab excōmunicatione ergo est excōmunicatus! vt vult Innocen. in. c. cuz dilectus extra de ordine cogni. Bernar. tamen in. c. venerabilez. super verbo. postulauerunt extra de electio. dicit contrariuz. quarū opinionū diuersitas sic pt concordari. quia vel petitur absolutio ab excōmunicatione simpliciter et hoc modo procedit opi. ber. vel ad cautelaz tantū in hac vel simili forma. si sum excōmunicatus peto absolutionez. et sic procedit opinio Innocē. vt probatur per Johā. an. in. c. per tuas extra de senten. excōmuni. et per antho. de butrio eodē titulo i. c. sacro. De isto etiaz loquitur bar. ff. de exceptio. l. non vtiq.

☞ Opponitur contra predicta primo sic Et videtur q ingenuo nocet in seruitute fuisse et manumissuz esse per .l. secundā. ff. si quis libertus inge. esse dicat Vbi dicitur q si manumissus per quinquēniuz non declaret suaz ingenuitatē non est censendus ingenuus Solutio Illa lex corrigitur hic et. C. vbi causa sta. agi debet. l. fina.

Opponitur secundo Quia ille qui se ipm vendidit ad participanduz preciuz vt dictū est sup de iure gonaruz ff. seruii secundo. Nō fit ingenuus q̄uis manumittatur vt. ff. de statu hominuz. l. homo liber. ergo nocet in seruitute fuisse Solutio Textus iste loquitur quando quis inuolūtarie et de facto sustinet seruitutē. Ille autez qui se vēdidit voluntarie factus est seruus. in odiū seruitutis statutū est vt talis per manumissionez efficiatur ingenuus. ex quo vendidit rem inestimabilez.

De Libertinis.

Continuatur sic. Dictuz est sup de primo membro diuissionis liberoruz. scilicz de ingenuis qui habent libertatez naturam. id est ex beneficio natiuitatis. Hic consequenter dicendū est de libertinis qui habent libertatem datiuam. id que post seruitutez per manumissionem data est. Et diuiditur presens titulus in tres partes. In prima declaratur qui dicuntur libertini. In secunda ibi. multis declaratur qualiter fiunt libertini. Et in tertio ibi. libertinorum. ponitur differentia inter libertinos.

☞ Sed opponitur contra ista que dicta sunt circa rubricā per notata bar. in. l. si vt proponis. C. de municipibus libro x. vbi dicit q libertini habēt libertatem natiuam Solutio Duplex est natiuitas. scilicz naturalis et ciuilis. Libertini non habent libertatez natiuā a natiuitate naturali vt dicitur hic. Sz bene a natiuitate ciuili. quia manumittens ciuiliter generat libertinū. eo q cū seruus fuit erat ciuiliter mortuus. z hoc mō intelligitur dictū barto. in. l. allegata in oppositum.

Libertini sunt qui ex iusta seruitute.

Sūmatur sic Libertini sunt qui ex iusta seruitute manumissi sunt. Manumissio autez est datio libertatis. et iste res scz seruitus et manumissio habēt ortū a iure gentili. quia iure naturali omnes nascebant liberi quo etiā iure scz naturali

tantum vnum erat genus hominū. Sz iure gentiū tria genera hominū esse ceperūt.scz ingenui.serui.et libertini.hoc dicit.ex quo etiā ptz intellectus textus

☞ Notādū primo circa vbū.iusta. q̄ seruitus potest dici iusta.i. vera vt.j.titulo proxi.§.semel. vel iusta.i. iuste meruerūt liberari a seruitute.vel iusta.i.de iure gentiū vt.ff.de iusti. et iure.l.manumissiones.

Notandū secūdo. q̄ filius manumissi est ingenuus z habet libertatē natiuā a natiuitate naturali vt supᵃ titulo proximo.§.i.

Notandū tertio. q̄ q̄diu aliquid manet sub alicuius dominio tam diu etiaz manet in eius potestate. Vnde si vendidi tibi rem aliquā cum tali pacto vt maneat apud te z tu illam rem alteri locaueris non feci contra pactuz q: manz in tua potestate vt in.l.non sola.ff.locati.

☞ Opponitur primo sic Et videt q̄ liberto non conuenit datio libertatis quia si sic daretur a manumittente. aut ergo daret libertatem quam non habet quod est inconueniens aut quam habet Et cū non habeat nisi vnam.nullam retineret, z sic ipe nō esset liber.quod etiā non est dicenduz Solutio Datio libertatis exponitur.i. detectio libertat]. fm glo.quod sic debet intelligi.quia per seruitutem tecta fuit seu impedita libertas z illa p manumissionem detegit vt ff.de acquiren.rerum dominio.l. adeo.§.cum quis in fine.Simile est.j.de actio.§.sic itaq;. Potest etiaz dici q̄ datio libertatis est remissio seruitutis.nam remittere est dare. Nec est omnino inconueniens q̄ aliquid dat quod non habet.vt patz de sole qui dat calorem quem non habet. Simile est.j.qui. aliena. non licet §.i.de alienāte pignus .z.ff.de vsufruc. l.quod nostrum.

Opponitur secundo. Et videt q̄ sunt quattuor genera hominum.z non soluz tria.quia prius fuit vnuz z postea ceperunt esse tria.vt dicit in tex.sed vnum z tria faciūt quattuor. Solutio Vnū distinctum a tribus et tria faciunt quattuor.sed hic vnum coincidit cū tribus Sicut in simili.aliquis habz tres filios z incipit habere quartum.non valz.iste habuit tres filios z nunc habet quattuor.sed tres z quattuor sunt septem.ergo habz septem filios. Et ita soluit questio quam mouet bar.circa.l.i.ff.quemadmodum seruitus amitta. an scz ille qui accōmodauit alicui duos equos. z postea dicat ego disponam tibi tres equos. Debeat adhuc vnuz equū addere vel tres et sic quinq; accōmodare. quia satis est fm eundē bar.q̄ vnū addat.

Sed replicatur de c.duo.xij.q.i.vbi dicit q̄ solum duo sunt genera hominum z in.c. recurrat xxxij.q. iij. vbi dicit q̄ sunt quattuor genera hominum Solutio In.c.duo distinguunt homines respectu dei qualiter scz deo seruiant q: sunt duo genera hominum. quia quidā sunt clerici et quidam laici. Sed hic ponuntur genera hominum in q̄ntum distinguuntur respectu hominum in quorum potestate esse vel non esse possunt. Sed in.c.recurrat ponūtur genera hominum hoc est.modi veniendi ad fidem catholicā vel generandi hoīes in fide.

Multis autem. In ℔ §. declarat quibus modis fit manumissio. Et sumitur sic.Manumissio potest fieri multis modis.et intellectus textus est iste Q: manumissio fit ex sacris constitutionibus in sacrosanctis ecclesijs. aut vindicta.aut inter amicos. vel p epistolam vel etiā p testamentum. aut aliā vltimā voluntatem. Et alijs constitutionibus veteribus et nouis etiaz fit manumissio in transitu pretoris.presulis.vel procō/

sulis in balneuz vel in theatruz.

☞ Notãduz ꝓmo. ꝙ manumissio fiebat inter dñ in ecclesia in conspectu populi ꝑ̃te autistite. Et interuenẽte aliqua scriptura vice actoꝝ vt. C. de his q̃ in ecclesia manumittũr. l. i. et. ij. Ex quo ptz ꝙ actus pietatis etiaz iudiciales in ecclesia fieri ꝑ̃t. secus de alijs actibus iudicialib⁹ q̃ in ecclesia fieri nõ debent. vt in. c. decet de immunita. ecclesiaꝝ li. vi. Et ꝓcessus in ecclesia habit⁹ ipo iure est null⁹. vt in. c. i. eodẽ titu. in antiqs

Notãdũ scdo. ꝙ manumissio vindicta dicebat eo ꝙ quidã noĩe vindex seruus vitelliozꝝ illo mõ fuit manumissus vt. ff. de ori. iu. l. ij. ℣ initiũ. Vel quia viga iudicis dicebat vindicta ꝑ quã tãgebat manumittendũ et dicebat. Aio te liberꝝ moẽ quiritũ. et tãgebat eũ trina vice. z sic fiebat liber vt. C. si aduersus libertatem. l. ij.

Notãdũ tertio. Qz qñ manumissio fiebat inẽ amicos et alijs sequẽtib⁹ modis necessarij erãt quiqz testes vt. C. de lati. liberta. tollen. l. i. z ℣ sancim⁹ ℣ si qs.

Notãdũ q̃rto ꝙ manumissio nõ solũ fiebat ꝑ testamentũ solenne sed etiã ꝑ codicillos et ꝑ testamẽtũ min⁹ solẽne qꝫ valet inter patrẽ et filios vt. C. de testamen. l. hac consultissima ℣ ex imꝑfecto. Et ideo dicit in textu. aut ꝑ testamẽtũ aut aliã quãlibz vltimã volũtatem.

Notãdũ quito. ꝙ veteres iste cõstitutiones de quibus loquit text. habent C. qui. ex causis serui pro premio liber. accipiũt. ꝑ totũ. Sed noue cõstitutiões habent. C. cõia de manumissio. l. fina. et in aucten. de monachis ℣ ij. colla. i.

Notãdũ sexto. ꝙ manumissio etiã fiebat in transitu pretoris contra volũtatem manumissi. vt. ff. de manu. testa. l. fi. Sed hoc nõ habet locũ in emancipatione filiozuz vt in aucten. qui. mo. natura. efficiuntur sui ℣ generaliter. colla. vi.

☞ Opponitur contra predicta Et videtur ꝙ manumissio non fiat. contra voluntatem manumissi. quia iurisdictio nõ fertur in inuitũ Solutio Duplex est iurisdictio· scz voluntaria et contentiosa. que sic differunt. quia voluntaria potest fieri in quocunqz loco honesto. z quocunqz tpe. sed contentiosa non põt fieri tempore feriato. nec in quocũqz loco quia solum in loco iudicij. vt. C. de dilatio. l. a procedente. Per hoc dicendũ est. licz manumissio sit iurisdictionis voluntarie. cõueuit tamen in hoc cum iurisdictione contentiosa ꝙ fertur in inuitum vt. ff. de verbo. obliga. l. inter stipulantem ℣ i. et. C. de dila. l. a procedente.

Libertinozum In hoc ℣ declarãtur differentie libertinozuz. Et summaꝫ sic Triplices olim fuerũt libertini. scilicz rhomani. latini. et dediticij. Hodie vero solum sunt libertini rhomani. hoc dicit. Intellectus vero textus est iste Qz status libertinozum erat triplex. Nam quidam erant vt ciues rhomani Quidam latini ex. l. iulia norbana. Et quidam dediticij ex. l. elieſcentia. Sed Justinianus per duas constitutiones latinos et dediticios expulit et voluit omnes esse libertinos rhomanos. Et in manumissione nõ obstat etas manumissi vel domini manumissoris. vel modus manumissionis. Additi sunt etiam ad hunc multi alij modi quibus seruis possit cum rhomana ciuitate libertatis beneficium prestari.

☞ Notandum primo. ꝙ sicut triplex erat status libertinozuz. ita etiam et seruozum vt. C. de nu. iure quiri. tollendo. l. vnica.

Notandum secūdo. q dediticij fiebant hoc modo. quando rhomani manu bellica in deditionem acceperūt aliquā ciuitatem ne ciuitas desolaretur et ciues interficerentur vtebantur eis rhomani tanq̄ seruis toto tēpore vite sed in morte efficiebātur liberi: vt dicit bal. C. de dediticia liberta tollenda. l. vnica et hoc profuit eis quia bona vt peculium a domino non occupabantur. Sed latini fiebant hoc modo. quia capta ciuitate aliqua a rhomanis mittebantur homines illius ciuitatis ad alia loca. et fuerunt liberi in tota vita. sed in morte erant serui. Nec poterant facere testamentuz vt. C. de lati. liberta. tollen. l. cum dediticij.

Notandum tertio. Q licz dicatur in textu q manumissus habet eandem libertatē quā manumissor. Manumissio tamen habet multos effectus qui non attribuuntur manumissori ingenuo. qui dā consistunt in faciēdo eo q manumissus tenetur patrono suo exhibere reuerentiaz. et in necessitate subuentionem Quidā etiam effectus consistunt in non faciendo. Naz manumissus non potest patronuz suuz sine venia in ius vocare vt. ff. de in ius vocando. l. penulti. Sicut nec filius patrez eodem titulo. l. venia. quod si fecerit punitur in quinquaginta aureis. Et est aureus solidus vt ff. de pe. teme. litigantiū. ff. fina. renocat etiam manumissus per ingratitudinem ad pristinaz seruitutez vt. C. de liber. t eoz libe. l. si manumissiones.

Notanduz quarto. q manumissio non impeditur propter etatez manumissi. qz potest manumitti existēs in vtero quia habetur pro iam nato. vt. ff. de statu homi. l. qui in vtero. Nec impeditur etiam propter manumissoris etatez si sit legitima de qua ff. titulo proxi. ff. cadez. nec impeditur propter moduz manumissionis vt hic in textu.

Notanduz finaliter circa. ff. finalem in quo dicitur. multis modis additis. q nouez modi adduntur predictis. Primus est quando dominus seruum suum egrotantez de domo eiecerit. vt notat in. c. vlti. extra de infantibus et langui.

Secundus est quando vendit ancillaz ne prostituatur. et postea prostituit vel ipemet vendens reassumit eam. et prostituit. vocatur autez prostituta meretrix et prostitutio meretricatio. Tertius modus est quādo serui pilleati precedunt funus domini defuncti. Quartus modus est quando dominus in iudicio dixit velle seruū suuz esse latinum. Quintus est quando libertas data est sub conditione et heres ante conditionez manumittit seruū. Sextus est si seruus in iudicio supatus fuerit a domino. et oblatuz est pro eo preciuz et dominus postea recepit. Septimus est. dominus tradit ancillā suā suptui scienter libero hoi. Octauus est si dominus in iudicio seruuz suuz nominauerit filiū. Nonus modus si dominus coram testibus reddiderit seruo instrumenta seruitutis. Et de istis modis habetur. C. de lati. liberta. tol'en. l. i. Addūt etiā p dictis alij scz q̄ seruus vindicat mortē dñi. vel accusat falsos monetarios. vel raptores virginū. vel sanctimonialiū. aut fugientes a militia vt. C. ex quibus cau. serui liberta. p̄ p̄mio accipe meruerūt. p totū. Fit etiaz seruus liber si dñs p̄mittat euz scienter fieri clericū vt. C. de epis et cleri. l. si qs seruus. vel si triennio probatus fiat monachus. vt de epis et cleri. l. vez.

Opponitur primo sic Et videtur q libertus sine venia potest patronum suum in ius vocare. in aucten. vt liberti de cetero au. nō careant anu. ff. colla.

Qui et ex quib⁹ causis manumittere nō pñt

vi. vbi hoc dicitur Solutio In illo ¶ patronus remisit liberto ius patronatus Et ideo sine venia vocat eum in ius sic etiam possunt manumissi tribus modis tactis in vltimo notabili scz primo secundo et sexto manumissorem in ius vocare quia iure patronatus priuatus est.

¶ Opponitur secundo Et videtur q̄ existens in vtero non habetur pro nato. quia si sic sequeretur q̄ si esset statutum vel ordinatum q̄ capiens lupum haberet duos albos. et aliquis caperet lupā que in ventre haberet quattuor lupos reciperet decem albos quod non videt esse iuris Solutio Existens in vtero habetur pro nato si sit homo. et ad suum cōmodum sed non ad cōmodū alienum et est singulare in hoc casu propter fauorem libertatis.

¶ Qui et ex quibus causis manumittere nō possunt.

¶ Continuatur sic. Dictum est prius de manumissione et de modis quib⁹ fit manumissio. Consequēter dicendum est q̄ manumittere possunt vel non. et ex quibus causis. Diuiditur autem presens titulus in tres partes. In prima declaratur quomodo manumissio in fraudem facta nō procedit. In secūda ibi. In fraudem. declaratur. qui in fraudem manumittunt. In tertia ibi. Eadem. declaratur. in qua etate quis possit manumittere.

¶ Non tamen cuiq3

Sūmatur sic. Manumittens in fraudez creditorum nihil agit. Dominus tamen qui soluendo non est potest in testamento seruum suum heredez instituere cum libertate. sine cuius scz libertatis datione tamen seruus fit liber. et hoc etiam verum est in domino qui soluendo est. hoc dicit. Sed intellectus textus est iste. q̄ manumittens in fraudem nihil agit. quia lex eliascentia impedit libertatem. Potest tamen dominus seruum cum libertate in testamento heredem instituere. et erit heres solus et necessarius. si nemo alius ex eo testamento heres extiterit aut quia nemo heres scriptus sit vel quia is qui scriptus ex aliqua causa nō existit heres. Et hoc ideo promisum est lege prescripta eliascentia vt egentes homines habeant saltez seruum suum heredez vt satisfaciat creditoribus vel suo nomine res hereditarie vendantur ne defunctus iniuria afficiatur. Et idem est si non exprimatur datio libertatis. quod etiam in domino qui soluendo est obtinet. quia non est verisimile vt quis vellet eum manere seruum quez sibi elegit heredem. et sic neminem sibi esse heredem.

☞ Notandum primo q̄ manumittens in fraudem creditorum nihil agit. quo ad preiudicium creditorum. vt hic et. ff. q̄ et ex quibus causis manumissi. libe. nō fiunt. l. si mortis. Sed bene agit aliquid quo ad preiudicium suum quia non potest ipe libratez reuocare vt. C. de fuo pigno. da. manumisso. l. si creditoribus Ex quo ptz q̄ faciens contra legez vel statuta in preiudiciū alicuius licz illi nō preiudicet. sibiꝑ tñ nocet et sic intelligitur. l. non dubiū. C. de legi. et constitu. princi. vbi dicit q̄ q̄ contra ius fiūt habent pro infectis si tñ sit aliqua pena in dicta sic excedentibus. faciens ℈ legez. et nihil ꝓter hoc agens incurrit nihilominus penaz vt clare habet in glo. in. l. ij. C. de episco. audientia Et notat bar. in. l. si quis legatū. ff. ad. legē falci.

Notandum secundo q̄ testator non existens soluendo in fraudem creditor̄ seu preiudiciuz solum vnum seruz in/stituere potest heredez vt.ff.de heredi. insti.l.qui soluendo. Et si plures de fa/cto instituat,ille erit heres q̄ ꝓmo noīa/tus est nisi secūd⁹ mīor⁹ sit precij vt.ff. qui et ex quibus causis manumiſ. libe. non fiunt.l.si quis habeat. Et si nō ap/pareat quis primo nominatus sit.et eq̄/lis sint precij non valet institutio vt.ff. de here.insti.l.qui soluendo secundo.

Notanduz tertio Q̄ pauptas p̄dest vt hic et.ff.de transac.l.cuz hi. Sed vi/cit Dynus.l.si quis ad declinandum. C. de episco.et clericis.a tali prodesse libe/ra nos domine.

Notanduz quarto Q̄ interest defun/cti vt satisfiat creditoribus suis vt .ff. de interroga.actio.l.et quia. Nec defun/cti debent affici iniuria.vt.ff. de actio.et obliga.l. ex iudicior̄.quod facit contra illos qui funera defunctorū arrestēt vt sepulturam impediant.

Notanduz quinto et finaliter.ibi Idem iuris. Q̄ si dominus instituens seruz suuz heredem expresse dicat.nō volo euz esse liberuz tunc non fit liber Sed iste textus intelligitur quādo hoc tacet et nullam conditionez addit.quia tunc presumitur dominum velle cum esse liberuz. quia qui vult consequens presumitur velle ancedens.vt.ff. de iu/risdictio.omniuz iudi.l.secunda.

☞ Opponitur primo contra predicta Et videtur q̄ manumittens in fraudē potest reuocare libertatez per.l. si quis sciens.ff.de contrahen.emptio. / So/lutio / Lex illa loquitur in alienatione aliaruz rerum a libertate facta in frau/dem creditorū. Hic autez loquitur tex. de libertate que est multum fauorabi/lis Et ideo secus in illa et in alijs reb⁹.

Opponitur secundo Et videtur q̄ dominus potest plures seruos heredes instituere in preiudicium creditorū.per l.si pignori.ff.de heredi.instituen. / So lutio / Illa.l.loquitur quando domin⁹ primo instituit seruz pignori datum heredez. et tūc potuit scōm seruū here/dem instituere.quia primus seruus im/pignoratus alij domino non potuit con sequi libertatez nisi domino pignoris prius esset satisfactum. et ita lex illa lo/quitur in alio casu.

Opponitur tertio Et videtur q̄ pau pertas non prodest per.l. spadonem.ff. de excusa.tuto. / Solutio / Pau/pertas interdum prodest. et interdum nocet. / Prodest autem primo in fauo/rem manumissionis vt hic Prodest se cundo vt valeat legatum incertis per/sonis vt.C.de episco. et clericis.l.id q̄ pauperibus Prodest tertio in legato annuo quod priuilegiatur ad modum alimentorum si sit legatum pauper. non autez sic si diuiti.vt.ff. de transac.l. cum hi. Prodest quarto in mulcta et pena extraordinaria vt in collectis in quib⁹ pauper non tantuz soluit ant soluere te netur sicut diues vt.ff.de offi. preto.l.ali licitas. Sed nocet in penis corpo/ralibus. quia qui non habet in ere luit in corpore.vt.ff. de iurisdicti. omniū iu/di.l.si quis id. / Nocet etiā scōo in pro motione ad tutelaz.vt in.l.spadonem.ff de excusa.tuto. / Nocet etiaz tertio in honoribus quia pauperes non promo/uentur ad decurionatū seu ad magistra tuz sicut etiā diuites vt.l.ad subeunduz C.de decurio.libro.x. Nocet etiā q̄rto in fide vt in auctē.de testi.§.i. colla.vij. Nisi fides pauperis sit probata minori/bus vt.ff.de excusa.tuto.l.scire oportet. Vbi dicitur q̄ boni mores plus valēt q̄ diuitie.

Qui et ex quib⁹ causis manumittere pñt

Opponitur quarto et finaliter Et videtur q̄ ista datio libertatis de qua loquitur textus circa ſ. idem iuris. non sit noua ratione introducta. quia ſ. de hered. instituen. circa finem ista constitutio dicitur antiqua Solutio Ista constitutio dicitur noua fuisse illo tempore quando ordinabatur respectu prioris tẽporis quo talis libertas nõ dabatur.

In fraudem aũt.

Summatur sic. Manumittens ex intentione dum non est soluendo vel desiturus est soluendo esse in fraudem dicitur manumittere. sed intellectus textus est iste. Qui ille videtur manumittere in fraudẽ creditoriũ qui manumittit tempore quo non est soluendo vel desitur⁹ est esse soluẽdo. Non tamen impeditur libertas solo euentu non solutionis. id est quia bona non sufficiunt creditori. sed requiritur etiaz consiliuz id est intẽtio fraudandi creditores. Et respõdet tex. tacite questioni qua posset quis quere quomodo ꝛ qualit̄ euentus possit esse sine cõsilio id est intentione. Dicẽs q̄ hoc ideo est quia sepe de suis facultatibus amplius q̄ in his est sperant homines.

☞ Notandum circa istum textuz Qui ille dicitur in fraudez manumittere vel res suas alienare qui scit se habere creditores et bona sua non sufficere. ad satisfaciendum eis vt. ff. qui in fraudẽ credito. l. omnes ſ. lucius.

☞ Opponitur. contra predicta primo sic Et videtur q̄ homines non plus sperant de suis facultatibus q̄ in eis est. quia quilibz presumitur scire bona sua vt. C. de rescinden. venditio. l. quisquis Solutio Dynus vult q̄ istud dictuz intelligitur de hominibus non multuz diligentibus. Sed salicetus dicit q̄ intelligitur de bonis mobilibus. sed verius dicenduz est q̄ homines ignorant suas facultates sepe in vltima voluntate instante irrecusabili necessitate mortis propter turbationes vt in lege. hac consultissima ſ. ꝛ cum humana fragilitas. C qui testamentuz facere non possunt. In aliis autez tẽporibus presumuntur homines scire suas facultates exceptis tribus casibus. Primus est quando bona de nouo acquisierunt vt. C. de actio. ꝛ hereditа. l. qui nondum. Secundus est quando habent bona sua in longinquis ptibus vt. ff. qui et a quibus manumissi liberi non fiunt. l. qui in fraudem. Tertius casus quando decepti sunt vltra dimidium iusti precij vt in glo. sup. l. quisquis allegatã in oppositum.

Opponitur secundo Et videtur q̄ ad impediendum libertatem sufficit solus euẽtus per. l. fina. C. qui manumitt. nõ possunt Solutio Est duplex manumissio. scilicz directa et fideicõmissaria. In directa loquitur iste textus. Et requiritur euentus et consilium vt. ff. qui et a quibus manumissi liberi non fiunt l. in fraudez. Sed in fideicõmissaria sufficit euentus. Et ita est in. l. in opposituz allega. Cuius ratio est quia libertas ab herede de facto data facilius reuocari potest ab ipo herede q̄ a defũcto. vt. C. de fideicõmiſſa. liberta. l. iij.

Opponitur tertio Et videtur q̄ consiliuz nihil facit. quia quis non tenetur ex consilio vt. ff. mandа. l. ij. Solutio Nullus tenetur ex consilio alteri prestito nisi fuerit fraudulentũ. vt in regula. nullus. de regu. iurꝛ. li. vi. Sed bene tenet̄ de consilio suo ꝙuo id est intẽtione sua. in q̄ntuz aliud est agere ex dispositio. aliud deliberatione. et sic textꝰ loquit̄ hic de consilio.

Eadem lege.

Sũmat̄ sic. Attingẽs. xviij. annuz pt̄ in testamento suo seruo dare libertatem. q̄uis lege eliacẽtia minor xx

annis hoc facere nō potuit nisi ex iustis causis. hoc dicit. Sed intellectus text? est iste. Per le.eliascētiā nō pmittit minor.xx.ānis manumittere seruos suos. aliē q̄ si vindicta apd pfiliū .i.in iudicio approbata fuerit ipius manumissi iusta causa manumissionis. Juste āt cause manumissionis sunt manumittere patrem vel matrem. et sic de alijs positis in tex. vel si quis manumittit seruū suū vt eū habeat procuratorē qui seruus debz eē xvij.ānox.vel si manumittit ancillā causa mrimonij.et tūc debet eā ducere vxo rez.j.sex menses nisi ex iusta causa impediat. Et q̄n causa manumissionis est probata nō retractat manumissio siue causa vera sit siue falsa. Sed quia existēs.xiiij ānox pōt testamentū facere et legata relinquere nō videt rationabile q̄re non posset seruis suis libertatē dare. Et ideo dñs Justinianus corrigit hic.l.eliascen. eligens mediam viā vt scz qui xvij.ānū impleuerit.et xviij.ānum attigerit. manumittere possit.

☞ Notandū pmo. Circa ꝓbū minoribus.q̄ sufficit manumittentē attingere vltimū diem tpis quo pōt manumittere. ff.de manu.l.i.quia iste casus est fauorabilis. Sile est in testamentis vt.ff.de testamen.l.qua etate. Secus est in vsucapionibus vbi cōputat vsq̄ ad vltimuz momentū vt.j.de vsuca.in principio. qz vsucapio est odiosa.et nō fauorabilis sicut est manumissio.

Notandū scdo. ibi vindicta apud cōsiliū quid intelligit p vindictā dictū est ē de libertinis.§.multis.in scdo notabili Et intelligit apud consiliū id est locuz illuz in quo solet haberi deliberatio de hmōi negocio.et sic id quod fit ponit p loco in quo fit vt.ff.de iusti.et iure.l.pe. §.fina. Intelligit etiā cōciliū id est apd eos qui presunt concilio id est causa debet iusta probari coram presidibus concilij.i.coraz iudicibus. et pōt etiaz minimi iudices habētes iurisdictionē in ista causa ꝓgnoscere cū sit de iurisdictiōe.vt ff.de offi.pconsu. z lega.l.ij.et in auctē. ti.de defenso.ciuita.§.nulla.colla.iij. Ex quo elicit q̄ in dubio stādū est arbitrio iudicis vt in.l.illud.ff. de manumis.vindic. Et ergo si de pena infligēda in iure nō expressa dubitet. standū est anbitrio iudicis vt.ff.de iure delibe.l.i. Si etiaz dubitetur de forma alicuius puncti mittēdi ad consiliarios stabit arbitrio iudicis.vt notat barto.in.l.iusiurādū ad pecuniā.§.et si de q̄litate.ff.de iureiurā.

Notandū tertio.ibi iuste.q̄ hic ponūtur iuste cause manumissionis que etiaz habentur.ff.de manumis. vindic.l.si minor. Addit alius modus ibidē in.l.iusta si scz seruus eripuit dñm a periculo mortis vel nō diffamie.

Notandū q̄rto.ibi ancilla.q̄ qui manumittit ancillā causa mrimonij dz eaz ducere.j. sex menses, et de hoc prestare iuramentū vt.ff.de manumissis vindic. l.si collectaneus.nisi iusta causa impediatur vt hic in tex.z.ff.si q̄s cautio.l.ij. Et hoc pōt etiā facere spado id est vno testiculo priuatus sed nō castratus vt.ff. de manumis.vindic.l.alūnos. Et nō pōt ancilla sic manumissa alteri nubere sine cōsensu patroni vt.ff. de ritu nup.l. patrimonij.

Notandū quinto.ibi semel. q̄ ex isto pōt colligi q̄ decretū a iudice datuz etiā ex falsa causa tenet vt.ff. de manumissis vindic.l.iusta.et hoc si ptes fuerint pñtes.secus si fuerint absentes vt.C.si ex fal.allega.l.i.

Notādū sexto.ibi quattuordecim. q̄ ille qui est xiiij.annox.pōt facere testamētum.si sit masculus et femina xij.annorū vt.ff.de testamen.l.qua etate.

Notandum septimo. ibi mediā viam Ds Justinianus eligit in his mediā viā

Qui et ex qui cau. manumittere pñt

inter etatez qua quis lege eliescẽtia potuit manumittere. et etatẽ qua quis potest testamentũ facere. propter hoc quia libertas est res inestimabilis vt. ff. de regu. iuris. l. et libertas. Et ab antiquitate nõ est penitus recedendũ vt. ff. de testa. l. testamenta.

Notandũ octauo. ibi. cũ enĩ antiquitas. Qz ille q̃ est in xviij. ãno pt p alijs postulare. id est desideriũ alterius in iudicio exponere vel alieno desiderio cõtradicere. ff. de postulã. l. i. Et ideo in illa etate potest esse doctor vt in eadẽ. l. dicitur in ℱ. finitrũ. Non tamen potest pro se ipõ postulare vt. C. de aucte prestan. l. clarũ. Et est ratio quare pro alijs z nõ pro se. quia possunt clientuli sibijpis imputare qui talem patronum in sua causa elegerunt vt. ff. de minoribus xxv. ãnis l. cum mandato.

Notandũ finaliter extra tex. Qz etiã istud ius mutatũ est in auctẽ. vt sponsa. li. largi ℱ. i. colla. ix. vbi dicit q̃ sicut qs xviij. ãnoz pt testamẽtũ facere. põt etiã libertatem dare in testamento. sed inter vivos adhuc tenet eliescentia qz in hoc casu non. est correcta et ideo obseruãda vt. C. de appella. l. precipimus. textus eĩ loquit̃ ℔ de testamento. simlit̃ in auctẽ. quia dicit relinquere quod sonat in vltima volũtate vt. ff. de tabu. exhibẽ. l. i.

Opponitur contra predicta primo sic. Et videtur q̃ non est possibile aliquem posse manumittere patrem vel matrem aut filium quia non videt̃ q̃ filius possit esse dominus patris sui. aut pater dominus sui filij

Solutio Filius potest habere patrẽ suuz seruum dupliciter. Primo si dominus filium serui sui in testamẽto suo necessariũ heredez instituat iurta ℱ. huius tituli. et. ff. de acqui. pos. l. cum heredes. tũc habebit filius patrẽ suũ seruuz. Et poterit cuz ante xx. annum. le. eliescẽtia manumittere. Secũdo si seruus habeat filium ex domina sua. erit pater seruus filij. quia filius est liber. sequit̃ enĩz ventrem. C. de rei vendica. l. partum. Et regione potest pater filiuz suum seruũ habere. vt si ex ãcilla sua filiũ habeat. Talis enĩ cum sequitur matrem est filius et seruus vt. C. cõmunia de manumis. l. fina. Et ex isto patz qd̃ hic dicitur q̃ filius potest manumittere patrem et ecõtra. et q̃ etiam filius potest patrem suum facere doctorem aut militem. et ecõtra vt. ff. de offi. pret. o. l. i. et ij.

Opponitur secundo Et videtur q̃ in textu sit supfluitas contra ℱ. quibus. in prima constitutione Codicis. quia educator et alũnus non videntur differre

Solutio Educator est nutritor actiue. sed alũnus ponitur hic passiue p eo qui nutritus est. iuxta illud quod metrice dicit Hospes zelotypus conuiuaq̃ vector alũnus Actum siue pati sub eodem nomine signant.

Opponit̃ tertio Et videtur q̃ hic dicitur incõuenienter q̃ seruus procuratoris habendi causa dz manumitti xvij. annoz quia nullus potest esse procurator nisi xxv. anno. ff. de procura. le. si minor. et. C. de procuratoribus Solutio Duplex est procurator. vnus ad negocia. et alius ad iudicia. tunc dicitur q̃ p curator ad iudicia debet esse xxv. anno. sed non procurator ad negocia. Valet nihilominus processus cuz procuratore minore xxv. annis si ps aduersa nõ opposuerit exceptionẽ vt dicit Johan. an. in. c. generaliter de procuratorib. li. vi. et probat p. l. ita demũ. C. de procurato. Potest etiaz scdo quis esse procurator ante xxv. annũ in iudicio pro patre suo vt. C. de procurato. l. exigẽdi. Differũt etiam aliter quia procurator ad iudicia nõ potest substituere ante litez cõtestataz nisi specialiter hoc cautuz sit in instrumento cõstitutionis p clausulaz cuz ptãte substituẽdi vt in. c. i. de ꝓcurato.

li.vi. et etiam in.l. necꝫ.C. de procura. Sed procurator ad negocia semꝑ pōt substituere vt.ff.mādati.l. si ꝓcuratorez

¶ Sed tūc replicaꝭ sic.quia seruus potest esse procurator ad negocia. ergo nō opz q ꝓpter hoc manumittaꝭ sicut dicitur hic.ꝛ probaꝭ.ff.de ꝓcurato.l.seruuz

Solutio ¶ Seruus hic manumittitur vt homines audacius et libentius cum eo tractēt et vt ipe fidelius agat videꝫ se beneficiū libertatis ꝓpter hoc cōsecutum.

¶ Opponitur quarto Et videꝭ q ancilla manumissa a dño causa mrimonij ꝯtiu nō est mrimoniū celebratū ꝑt alteri nubere.q3 mrimoniū ē libex vt in c.gēma.extra. desponsa. Solutio Quod hic dicit intelligit de iure ciuili.quo iure mrimoniū cū ancilla dicit contuberniū vt.j.de nuptijs.ſi. Sed iure canonico aliud est.et ꝑt ista ancilla manumissa illo iure alteri nubere.in c.i.extra de cōiugio seruoꝝ.et sic in causa mrimoniali ꝛ alijs ecclesiasticis.

¶ Opponit quīto Et videꝭ q factū ex falsa causa dz retractari p.l. paulus.ff. de verbo. significa. ¶ Solutio ¶ Falsa causa debet exponi id est iniusta causa verbi gratia. Si quis manumittat añ xx.annū aliquē quia fuit socius suus in studio nō est iusta causa manumissionis Et tū si fuerit causa talis in iudicio approbata licz nō debuēit approbari tenet manumissio et nō retractaꝭ quia nihil facile īmutādum est ex solennibus vt.ff. de in integruz restitutione.l. diuus.sic ꝫ q oppositū exponebatur id est vera.supꝫ de liberti.ſi.

¶ Opponitur sexto Et videtur q media via nō est eligenda p.l.necennius.ff de nego.gestis Solutio Media via est semꝑ eligenda qñ est par ratio in vtriscꝫ extremis.sed sic nō est in illa.l.necennius. Hic āt est par ratio vt declaratum est in vij.notabili huius.ſ. Et vbicunqꝫ est eadem ratio debet esse idē ius ff.de verbo.obliga.l.a ticio.et.ff.ad.l.aquiliam.l.illud.

¶ Opponitur finaliter Et videtur q quis nō potest esse doctor in xviij.āno quia doctor habet iurisdictionem super scholares suos vt in proemio ffex.ſ. penul. Sed minor xxv. annis non potest habere iurisdictionem.id ē insufficiens est vt.ff.de mune. et hono.l. ad rem publicaz ¶ Solutio ¶ Pōt qs in xviij.anno esse doctor ad legendum disputādū et etiam ad postulandum sed non habet exercitium iurisdictionis ante xxv.annum.

De lege fusia.susia. vel suffia. vt alij dicūt: canina tollēda.

¶ Continuatur sic. Dictum est prius de manumissionibus. Et quia lex fusia impediebat manumissiones causa mortis. ideo tanꝫ irrationabilis fuit tollenda que hic remouetur et tollitur.

Ege fusia canina

Sūmaꝭ sic. Lege fusia vel suffia canina limitabatur nūerus seruoꝝ manumittendorum in testamento Et quia viui habent licentiā manumittendi omnes seruos suos irrationabile videtur q morientes nō haberent talem licentiam. Et ideo ista lex tanꝫ inuida et impediens libertates fuit tollenda et submouenda.et ex isto etiam patet intellectus textus.

☞ Notandū primo Q lex fusia dicta est canina fortassis a quodā q appellabaꝭ

De lege fusia canina tollenda.

canis fuit inuēta vel melius canina dicta est. quia sicut canis stās in palea nō potest eam habere ⁊ alios eā habere nō pmittit. ita ista lex nō pmittebat moriētibus dare seruis suis libertatem. Nec ipe moriēs poterat seruos retinere. Et ideo conueniēter dicitur lex canina vt nomē cōueniat rei sicut ff. de dona. ℔. est ⁊ aliud. Et facit iste tex. contra iniqua statuta que sunt tollenda sicut que sunt cōtra libertatē ecclesiasticā vt in. c. nouerit extra de sentē. excōmuni. Et notat bar. in aucten. cassa. C. de sacrosanc. eccles.

Notandū scdo. ibi inuidiā. Q̄ inuidia est cū quis laborat impedire qđ sibi nō nocet ⁊ alteri prodest vt. C. de cadu. tollen. in principio. Et circa hoc dātur quattuor regule. Prima est ꝙ possum in tuo fundo facere qđ mihi prodest et tibi nō nocet. Exempli grā. si habeas fōtez tibi inutilē. possuz ex illo sine nocumento tuo agrū meum irrigare vt. ff. de aqua plu. arcē. l. ij. Sed si tibi noceat nō possum vt. C. de seruitu. aqua. le. aquam Secūda regula ē. ꝙ tu nō possis in tuo fundo qđ tibi non prodest et mihi nocz imo teneris de dolo vt. ff. de aqua plu. arcen. l. i. ℔. deniqz. Tertia regula. ꝙ non possis in tuo fundo qđ tibi non prodest et mihi nocet licz prosit tertio vt. ff. de lega. prestā. l. virilis ℔. si adiēt hereditatem. sed teneris de dolo qui tñ non presumitur vt. ff. de regu. iur. l. nō videtur nisi probetur vt. ff. de probatio. l. cum q. Quarta regula est. ꝙ cōpelleris in tuo fundo qđ tibi non nocet et mihi prodest Si tñ contractus ex quo agatur p̄cessit vt. ff. de euictio. l. in credito.

Notādum tertio. sup. ꝟbo familiam. Q̄ serui sunt de familia vt. ff. de ꝟbo. signifca. l. pronunciatio.

Notandū quarto et finaliter ꝙ valz argumentū a contractibus ad vltimam voluntatem. exquo dicitur hic ꝙ id qđ licet viuentibus debet et morientibus licere vt. ff. de pigno. actio. l. sciendum ℔. nō est mirum. et ff. de lega. i. l. si seruum ℔. eum qui chyrographū. Et hoc est verū si sit par ratio in contractibus ⁊ vltima voluntate. Sed si maior ratio sit in vltima voluntate valet argumentum negatiue ab vltima voluntate ad contractuz et affirmatiue a cōtractu ad vltimā voluntatē vt. C. de legi. et constitutio. ꝓn. l fina. Et si maior ratio sit in cōtractu valet argumentū a contractu ad vltimam volūtatē negatiue. et ab vltima voluntate ad cōtractum affirmatiue vt. ff. de pactis. l. pactum. In dubijs tñ presumitē pro vltima volūtate vt. ff. de re. du. l. cū in testamento. quia vltima volūtas in multis est priuilegiata. nā ibi trāffertur dominium sine traditione vt. ff. de furtl. l. a ticio. qđ nō est in alijs contractibus vt. C. de pac. l. traditionibus

Opponitur primo contra predicta Et videtur ꝙ morientibus non adimit sola licentia manumittēdi seruos suos qz mors omnia adimit et tollit. Et ideo non est inconueniens ꝙ eis auferr ista potestas. Et ꝙ mors tollit omnia. habetur in aucten. de nup. ℔. deinceps. colla. iij. Solutio Morientes non debēt hic intelligi qui sunt in puncto mortis sed qui sunt dispositi ad mortez Possūt etiam intelligi morientes qui sani disponunt facta sua causa mortis vt. ff. de donatio. cau. mortis. l. ij. et iij.

De his qui sui vel alieni iuris sunt.

Liber Primus

Diuiditur iste titulus in sex ptes In pma pone continuatio. In secūda ibi.nam quedam.ponitur diuisio. In tertia ibi.rursus.ponitur subdiuisio secūdi mēbri pcedentis diuisionis. In qrta ibi videamus. prosequit scōm membrū diuisionis posite ibi. nā quedā. In quinta ibi.in ptāte. declarat dominicā ptātem. In sexta ibi.sed hoc tpe. restringit dominicam ptātem.

Equitur de iure.

Summat sic. Sequitur de iure psonarū alia diuisio.et intellectus textus est clarus.

☞ Notandū q hic innuit continuatio que potest sic fieri. Sup posita est diuisio de iure psonarum ꝑut est de iure naturali et gentium. Hic ponitur alia diuisio de iure psonarnz ꝑut est de iure ciuili. Nam prima diuisio non potest dici de iure naturali tantū. quia illo iure seruitus est incognita. vt sup de liberti. ℣i.

Nam quedam.

Summat sic. Quedā psone sunt sui iuris.et quedam alieni iuris. et clarus est intellectus textus.

☞ Notanduz q ista est alia diuisio iuris psonaruz ab illa que sup posita est titulo de iure psonaz. Quia primuz mēbrum istius diuisionis habet se in min⁹ q̄ primuz membruz illius diuisionis. Non enim omnes liberi sunt sui iur. vt ptz de filijs qui sunt in potestate patris Et secūduz membrum istius diuisionis habet se in plus q̄ secundū membruz illius.quia nō omnes qui alieni iuris sūt serui sunt vt etiam patet de filijs q̄ sunt alieni iuris. Et ita ptz q ista diuisio iuris personarum est de iure ciuili. Quia in ea ius gentium distinguit.quia cū dicitur.quedā psone sui iuris sunt.restringitur primuz membrum diuisionis posite sup de iure psonarum vt non cōprehendit quosdaz liberos homines scz filiosfa.et statim cuz subditur alieno iuri ampliat scōm vt cōprehendat quosdam liberos scz filiosfa. vt.ff.de iusti. et iure .l.ius ciuile.

☞ Opponitur sic Et videt q ista diuisio nō est bona. quia aliqui sunt q̄ nec sui nec alieni iuris sunt vt filij illoz qui capti sunt ab hostibus ℣.qui.mo.ius patrie potesta.soluitur ℣Si ab hostibus Solutio. q̄uis aliqui dixerunt tales filios esse in pendēti.ff.de vsufruc.l.sed et si quis interdum. Dicendū tamen est in veritate q̄ isti filij sūt sui iuris q̄diu patres sunt capti. quia patres reorum sunt serui hostium. vt s de iure psonarū ℣serui pmo. Et ideo non possunt alios habere in potestate vt.ff.de acquirenda posses.l.cum heredes. Nec possunt etiā simul esse sui et alieni iuris,hoc enim est absurdum. C.de sentētiā pass.l.fina.

Rursus.

Hic subdiuidit secūdū membrum precedentis diuisionis sic .quia earum psonaruz que sunt alieni iuris.quedaz sunt in potesta te parentum.et quedam in potestate dominozum.et clarus est intellectus text⁹.

☞ Notandum circa istum textum et glo. Circa verbuz.potestate.q̄ potestas accipitur multipliciter. Uno modo pro iurisdictiōe. Scōo modo pro dominica potestate quā scz dominus habet in seruuz. Tertio pro patria potestate quam pater habet in filium. Quarto pro potētia vel facultate corporali vt.ff.de noxalibus.l.quotiens. Quinto pro libera detentione vt.ff.de vsuca.l.sequitur ℣tūc. Et ita dicitur.ff. de verbo. significatio. le.potestatis.

De his qui sui vel alieni iuris sunt.

Videamus. Hic consequē/ ter ꝓsequitur scdm membrū ꝑme diuisionis Et sūma/ tur sic: Videndū est de his qui sunt ali/ eni iuris.quia illis cognitis cognoscet qui sunt sui iuris.Et primo videndum est de his qui sunt in ptāte dñoꝝ. hoc dicit. et ptz intellectus textus.

☞ Notāduz ꝑmo ꝙ cōtrariorum est eadem disciplina. vt elicitur hic et ff.de iure.in pncipio.Cognito enī vno con trarioꝝ īmediatoꝝ cognoscit reliquū vt ff.de procurato.l.pomponius.

☞ Opponitur sic.Et videt ꝙ contra/ rioruz nō est eadez disciplina p.l. qui ac cusare.ff.de accusa. Solutio Illa lex loquit de effectibus contrariorum qui sunt contrarij. sed loquimur hic de cognitione contrariorum.

In potestate. Hic prosequ/ tur de pote/ state dominica.Et summatur sic.In po/ testate dñoꝝ sunt serui.que ptās est de iure gentiū.quia apud omnes gētes do mini hñt ptātem mortis et vite in suos suos.et quicqd p seruū acquirit dño ac/ quirit.hoc dicit.et ptz intellectus textꝰ

☞ Notāduz ꝑmo. ꝙ si seruus stipule tur opas a liberto etiaz acquirit dño vt ff.de stipula.seruo.l.aīpenul. vel etiaz si aliqd factū acqrat in stipulatiōe nisi in casu vt ff.de stipu.seruo.§.sed cū factū.

Notādū scdo. ꝙ dñs isto iure hz du/ plicē ptātez in seruū scz vite et mortis et acquisitionis. Et ꝑt addi tertia ptās scz ꝙ seruus nō ꝑt torqueri in dñm. nisi in casu vt in crimine lese maiestatis.C. de questio.l.i.

☞ Opponit ꝑmo sic ꝫ ꝓdicta.Et vide tur ꝙ seruꝰ nō acquirit dño suo quicqd acquirit.qz si seruus acquirat iniuste nō videt acquirere dño vt.ff. de acquiren. possess.l.qd̄ seruꝰ. Solutio Illud di citur acquiri qd̄ iuste acquirit. Naz qd̄ furus acquirit iniuste nō acquirit nisi de facto.et tñ hoc mō acquirit dño.sed dñs tenet restituere vt notat ea.l.qd̄ seruus

Opponit scdo ad idē.qz seruus acqui rit sibi qñqz libertatē vt.C. qui pro pre mio liber.accipe.meruerūt et tñ nō acci pit eā dño suo vt §.de actio.§.sic itaqz.

Solutio Qū seruus acquirit liberta tē tūc nō manz seruus.§z eo momēto fit liber vt dñz nō habeat. Et ideo non est miruz ꝙ illā non acqrit dño. et est istud etiā de questionibus de puncto vt habe tur.ff.qd̄ metus cau.l.extat. Sicut dictū est supꝫ de liberti.§.i.

Opponit tertio.qz seruus acquirit vsufructuario vel bone fidei possessori vt §.ꝑ qs ꝑso.nob acquiꝝ.§.de his. et tñ non sunt dñi sui. Solutio Quāqz nō sūt dñi.sunt tñ qsi dñi.Et qd̄ hic dicit dñus intelligit etiam de quasi dñis et accipit extense terminus ille dñis.

Sed hoc tempore. Hic restringit dñica ptās Et summat sic.Qui occidit seruū suū puniendus est acsi occidisset seruuz alienū. hoc dicit.

Et intellectus textus est iste.

Nulli hoīes sine causa in iure posita pñt supꝫ modū seuire in seruos §suos. qz ex cōstitutione dñi pij anthonini. q oc/ cidit seruū suū non minus tubet puniri qz si occiderit seruū alienū. et etiā ꝓhi/ bet asperitas dñoꝝ ꝓ seruos suos p cō/ stitutionē eiusdē pncipis. Ipe enī cōsul tus a quibusdā ꝑsidibꝰ ꝓuinciaꝝ de ser/ uis q ad ecclesias vel statuaz pncipis cōfugiūt ꝓcepit ꝙ si apparēt magna senī tia dñoꝝ cogerent dñi suos suos bois cōditiōibꝰ vt scz ꝑciū dñis darent ven/ dere.Expedit ei reipublice ne qs sua re male vtat.Et sequitur in tex.ẏba cou/ stitutiōis āthonini misse ad elianū mar tianū.quoꝝ intellectꝰ est ꝙ dñoꝝ ptās est seruāda illibata.qz nemini est detra/ hendū ius suū. Interest tñ dñoꝝ ne au/ xiliū negēt iuste petētibꝰ cōtra seuitiaz

vel intolerabilem iniuriã. Et ideo iubz ꝑdictus prĩceps cuidã iudici vt cognoscat de querelis illoꝝ qui ex familia Julij sabini ad statuã confugerunt. Et si reperiat eos ũiuria affectos faciat eos vẽdi. et nõ reuertantꝛ in prãtem dñoꝝũ. qui sabinus si fraudem fecerit huic cõstitutioni acrius id ẽ seuerius puniat.

☞ Notãdũ ꝓmo. q aliq̃ sunt cause in iure posite ꝓpter qs dñs ꝑt seuire in seruz suũ. vt si dño posite sunt insidie sciente seruo. et dñm nõ auisauit. vel si seruus accusauit dñz criminaliter. nisi esset crimẽ lese maiestatis. vel si nõ iuuit dominũ suũ in periculo existentẽ. vel si inuenit dñs eũ cum vxore sua vel filia cõcũbentẽ. quo casu eum etiã occidere ꝑt vt. ff. de verbo. obligati. l. qui seruũ. ¶. ff de lega. ꝓmo. l. quid ergo. et. ff. ad le. iuli. de adulte. l. marito. Si primis modis deliquerit et eum non inuenerit cum vxore sed non obedit legitime eũ corrigere potest non tñ vltra modũ boni viri arbitrio comphensum vt. ℭ. de emẽda. seruo. l. i. Etiã si sit seruus dotalis vt. ff. solu. matri. l. si constante. ☙ si maritus. Sic etiã ꝑt mgr̃ scholares emendare etiam in sacris existentes vt. ff. ad le. acqui. l. ſz si quicũq. Et potest pater filios gratiose corrigere vt. ℭ. de emẽda. propinquorum. l. i. Et maritus vxorez vt in auctẽtica. sed nouo iure. ℭ. de repudijs. ĩmo potest clericus vxorem suam si suspiceꝛ de adulterio flagellare et incarcerare vt xxxiij. q. ij. c. placuit. Sic ꝑt abbas monachum gratiose corrigere vt extra de offi. ordina. c. quanto. Et paterfamilias familiã suam vt. ff. de penis. l. respicien. dum. ☙ furta domestica.

ℭ Notandũ scdo Qꝛ cõfugiẽtes ad ecclesias sunt ibi defendendi vt. ℭ. de his qui ad ecclesias cõfu. l. i. Et dicit hic Johan. fa. q confugiẽtes ad venerabile sacramentum eucharistie cum portaꝛ ad infirmũ sunt defendendi et monetur ex isto textu vbi dicitur q defendũtur cõfugientes ad statuas principum. multo potius ad corpus christi summi principis. Et idem tenet hostienſ. sed gwilhel. in rõnali diuinoꝝ tenet oppositum. melius tñ tenetur q sic. Si tamen aliq̃ confugiant ad ecclesias propter delictũ pro quo sunt corporaliter vel criminaliter puniendi iure ciuili nõ defendũtur vt in aucten. de manda. principi ☙ neq; ãt. colla. iij. Sed iure canonico etiam defẽduntur vt in c. ĩmunitatem extra de ẽmunita. ecclesia. Nisi publici essent latrones vel agrorum depopulatores vel cõmisissent delictum in ecclesia vel exirent ꝓpt hoc ecclesiam vt cõmitterent delictũ et redirent ad ecclesiam. In his enim casibus etiam iure canonico non defenduntur vt in. c. inter alia. extra de ĩmunita. ecclesiaꝝ.

ℭ Notandum tertio. q expedit reipublice et etiaz principi ne quis re sua male vtatur vt dicitur hic in textu quia expedit subditos locupletes esse vt in aucten. vt iudices sine quoq; suffra. fiãt ☙ cogitatio. colla. ij.

☞ Opponitur primo sic contra predicta Et videtur q occidens seruum proprium nõ punitur sicut occidens alienũ quia cõtra illum datur actio legis aquilie vt ☙ ad legem aqui in princi. sed talis actio in hoc casu dari nõ potest quia datur domino et non contra dñm vt. ff. ad le. aqui. l. item mela. ℭ Solutio ' Lex est q daꝛ actio legis aquilie si agaꝛ ciuiliter. sed istud intelligitur quãdo agiꝛ criminaliter vt de pub. iudi. ☙ item lex Sed lex cornelia datur pro homicidio tam seruoꝝ q̃ aliorum vt. ff. ad le. corne. de sicca. l. i. Actio tamen ciuilis etiaz datur in hoc casu contra dñm et cuius interest seruũ nõ esse occisum puta creditori. vt. ff. de pigno. Et etiã vsufructuario vt. ff. ad legẽ aqui. l. sed si ꝓpretaꝛ.

ℭ Opponitur secũdo Et videtur q nemo inuitus cogitur vendere rem suam

De patria potestate.

ff.de contrahen.emp.l. inuitus Solutio Verum est q regulariter nemo cogitur vendere rem suam. sed bene in aliquibus casibus vt in odiū possidentis vt hic quia domini coguntur seruos vēdere in odiū ipor ꝓpter seuitiā. Aliquādo coguntr etiā domini rem suam vēdere fauore religionis vt.ff.de religio.l.si quis sepulture.quādoq fauore libertatis vt.j.de donatio.in fine. et qnq fauore vltime voluntatis vt.ff.de lega.ꝓmo l.sed si fideiussor.

Opponit tertio Et videt q serui nō debent vendi propter iniuriā quia seruo a dño non fit iniuria vt.j.de iniurijs.j.seruis Solutio Licz seruus non fit iniuria inspecto iure gentium. fit tñ iniuria eis inspecto iure naturali et ciuili.et diuino.

De patria ptāte.

Cōtinuatur sic. Supī dictū est de dominica potestate.consequēter dicendū est de patria potestate. Et diuiditur pñs titulus in quattuor ptes. In prima declaratur qui sunt in patria ptāte. In secunda declarat ibi Nuptie. quid sit mrimoniū In tertia declarat.qle sit ius patrie potestatis ibi.ius aūt. In quarta ibi. que igitur.declaratur qui habeant patriaz potestatem.

N potestate.

Summat sic Liberi ex iustis nuptijs procreati sunt in patria potestate.hoc dicit.et clarus ē intellectus textus.

Notādū pro expeditione glo.q de illo ꝟbo ptās dictū est s in proximo titulo.Iterius in notabili. que sunt iuste nuptie dicet j.titulo proximo.

Nuptie.

Nō summat sic. quia est definitio nuptiarū seu matrimonij et est ista. Matrimoniū est viri et mulieris coniūctio individuā vite consuetudinez retinens

Notādū primo q nuptie dicunt a nubendo.i.velādo. quia spōsa debz esse velata.cuius ratio notat xxxiij.q.v.in.c hec imago.vbi dicit q vir est imago dei sed mulier est imago viri. Dicitur autē mrimoniū fm glo.quia mulier nubit vt mater fiat.sed hec ratio nō videt bona quia etiam vir ducit vxorē vt pater fiat. Et ita a digniori potius diceret patrimonuz. Idcirco potest esse alia ratio quia matri incūbūt maiora onera matrimonij. Nam ante natiuitatē partus est matri onerosus. Et in partu doloroſus Et post partū laboriosus. Et ista ratio notatur in c.fina.extra.de conuersi.infide. Sed vocantur patrimonialia quia in illis est patri maior cura. dicitur etiā cōnubiū cōiugiū vel consortiū vt.ff. de ri nup.l.i eo iuē licz cōsortiū cōmuniter dicit cōiugiū seruoꝝ vt.C.de seruis fugi.l.fina.quod etiā vocat cōtubernium vt.C.de incestuo.nup.l.cum ancillis.

Notādū scdo q ista cōiūctio intelligit aioꝝ vt.ff.de regu.iu.l.nuptias. Et debet cōsensus exprimi p ꝟba ab illis q sciūt loqui vt notatur in.c. tue.extra de sponsa.vel p signa ab his qui non sciunt loqui vt eodem titulo.c. cum apud. Et quia matrimonium est sacramentū.ideo coniūctio aioꝝ significat coniūctionez spūs increati cum spū creato.i. dei cum aīa.iuxta dictum apostoli Qui adheret deo vnus spūs est cum eo. Sed coniunctio corporum que requiritur ad consummationem matrimonij significat vnionem filij dei cuz natura humana.vñ in euangelio.

Verbum caro factum est. vel vnionem christi cum ecclesia. Vñ aplus. Hoc magnum sacramentum in christo ⁊ ecclesia Et hec no. in c. debitū extra de biga. Et pulchre habentur cuz plurimis alijs de significatione matrimonij .xxvij. q.i. in summa.

☞ Opponit contra predicta Et videt q̄ nō cōuenienter dicitur q̄ matrimonium retinet individuā consuetudinez. qz potest fieri sepatio vt. C. de repudijs. l. consensu. et in auctē. de nuptijs. ℌ si igitur, colla. iij. ⁊ in auctē. vt liceat matri vel aute ℌ quia vero. colla. viij. Solutio Licz matrimonium separi possit. iure ciuili antiquo et nouo. Iure tñ canonico separi nō ꝓt quo ad sacramentū licz bene quo ad thorum. vt extra de diuor. c. ij. Et si aliquādo quo ad sacramētum videatur sepatio fieri. nō tamen est sepatio sed nullitatis declaratio vt in glo. in l. rerum. ff. rerum amotaruz. ℌz potest etiam dici q̄ ista individua cōsuetudo intelligitur q̄ntum ad affectionem et ita etiam saluatur definitio de iure ciuili. Sed tunc replicatur. quia talis affectio potest esse ad concubinā. ergo diffinitio nō solum conuenit matrimonio. Solutio Propter istud dicit glo. q̄ debet addi isti diffinitioni diuini et humani iuris cōmunicatio vt. ff. de ri. nup. l. i. Dicitur notanter diuini iuris. quia vir et vxor debent esse eiusdem religionis. C. de iude. l. ne quis. Et dicitur humani iuris. quia vxor sequitur forū viri ff. ad municipa. l. fina. Quod nō ē de cōcubina. vt. ff. ad municipa. l. si de iure. licet concubinatus de iure ciuili sit licit⁹ vt. ff. de cōcubinis. l. in concubinatu. Iure tñ canonico est prohibitus. Et ℔ ius ꝑualet ꝑcipue in isto casu. Sed potest adhuc obijci. quia ista affectio ꝓt esse inē matrem et filium. vbi nō ꝓt esse matrimonium Solutio Illa affectio non retinet individuā cōsuetudinē. sicut inē virū et vxorē vt. j. ti. proxi. ℌ ergo.

Jus aūt Sūmatur sic. Jus patrie potestatis ꝓ primum est ciuium rhomanoꝝ. quia nulli homines talem potestatem habent in liberos qualē hñt rhomani. hoc dicit. Et intellectus textus est clarus.

☞ Notanduz pro expositione glo. q̄ ista ptās patria cōsistit in multis. Primo quia pater potest in necessitate filiū suum vendere vel obligare vt. C. de patribus qui fi. detraxe. l. ij. Secundo qz patres non ptñt a filijs in iudicium vocari vt. C. de in ius vocan. l. fina. Tertio patres agēdo cū filijs nō possunt in dicium habere vt. ff. de iudi. l. lis. Quarto quia filij acquirunt patribus. vt. j. ꝑ quas ꝑsonas nobis acquirit ℌ i. Quinto non possunt filij sine licentia patrū etiā cum alijs in iudicio esse vt. C. de bonis que liberis. l. fina. Solutio Ptñt patres inuitis filijs bona aduēticia sua administrare vt. j. ꝑ quas ꝑso. no. acqui. ℌ i. Et dicunt quidam q̄ patres et filij obligantur sibi inuicem ad alimenta qō intelligitur de emācipatis vt. ff. de libe. cognoscen. l. si quis a liberis. Septimo inter patrem et filium nō potest esse ciuilis obligatio vt. j. de obliga. ℌ item inutilis. quia istud ius inductum est iure ciuili. quo pater et filius reputanē vna ꝑsona. et sic idem obligaretur sibi ipi vt ff. de fideiusso. l. heres. Octauo et vltio potest pater petere filium suuz. vt sit in sua ptāte. Circa qō distinguendū. qz vel a nullo detinet. vel ab aliquo. Si a nullo. petit ꝑ interdictū vel ꝑ actionem in rem iure quiritum vt. ff. de rei vendicatio. l. i. Si detinetur. vel volens. vel inuitus. Si volens. petit ꝑ officiū iudicis. ff. de libe. exhiben. l. iij. ꝑ actionē ꝑiudicialē vt. j. de actioni. ℌ ꝑiudicialis. ⁊ nō ꝑ interdictū. nisi pī vellet eū adire hēditatē. in qua fact⁹ heres. ff. de acquirē. hēditate. l. si qs mihi. Si iuit⁹. sup ista iudicia habet rei vendicationem pater. ff. de rei vendica. l. i.

De nuptijs.

¶ Opponit primo et videt q̄ istō ius nō est p̄prium romanoꝝ.q; multi alij hñt istam patriā potestatem. Solutio Elocātur hic ciues omnes qui sunt sub romano imperio. Et dicit gl. q̄ sclaui hñt filios suos vt seruos sed franci hñt eos absolutos.et sic glo. videtur innuere q̄ franci nō sunt sub imperio cuius contrarium dictum est circa rubricam procmij huius libri.

¶ Opponitur secō Et videt q̄ filij p̄nt esse in iudicio sine licētia p̄tis.quia possunt esse procuratores vt in c.qui generalit. de p̄curato.li.vi. Solutio Filij nō possunt esse in iudicio sine licētia patruꝝ suo nomine proprio. vt hic dictū est.sed bene nomine alieno. Et procuratores maxime quādo sunt legitime etatis vt in c.allegato.

Qui igitur. Sūmatur sic. Filij et descendētes ex filijs cōstāte matrimonio sunt in patria potestate.similiter et filie sed nō descendētes ex filiabus.hoc dicit. Ex quo etiā satis ꝑz intellectus textus.

¶ Notādū primo Q̄ textus dicit nō tanter vxore.quia qui nascitur ex cōcubina.nō est in patris potestate.vt ff. titulo proximo ff. fina. nec ille qui nascit ex incestu vt in auctē. qui. mo. natura. efficiuntur legiti ff. fina. colla. vij.

¶ Notādū secō Q̄ filij sunt in potestate p̄tis si nullus ascendentiū sit superior vtputa auus vel proauus.quia tali existente sunt in p̄tate illius.scilicz aui vel proaui quo scilicz auo mortuo filij recidunt in potestatem patris. Nisi pater ante mortem illius fuerit emancipatus quia tunc non cadunt in p̄tatem patris sed fiūt sui iuris. vt ff. de his qui sui vel alieni iurꝭ sunt. l. Itē in p̄tate.

¶ Notanduꝝ tertio. Q̄ qui nascunt ex filia sequūtur familiā vt ff. de legit. agnato. tute. in principio. et sic sequūtur patrez vt ff. de statu homi. l. cū legitime.

¶ Opponitur cōtra predicta Et videtur q̄ filius natus ex viro et eius vxore nō semp est in p̄tis potestate. vt hic dicit textus p. l. sic veniet. ff. ad le. iuliaz de adulte. Solutio Illa lex loquitur de viro qui est in aliena potestate ⁊ sic nullus potest habere in potestate sua Iste autem textus intelligitur de viro qui est sui iuris.

De Nuptijs.

¶ Dictuz est supꝝ de patria p̄tate que est respectu filioꝝ ex iustis nuptijs procuratoꝝ.ideo cōuenienti ordine determiatur hic de nuptijs. Et diuidit iste titulus in octo ptes. In prima pte declarat inter q̄s p̄sonas nuptie esse p̄nt. In secūda ibi. ergo. ponuntur ꝓhibitiones nuptiaꝝ int̄ ascendētes et descendētes In tertia ibi. int̄ eas. ponunt ꝓhibitiones inter collaterales. In q̄rta ibi. affinitatis. ponunt ꝓhibitiones ratione affinitatꝭ. In quīta ibi. et si vxor. ponuntur ꝓhibitiones ratione publice honestatis. In sexta ibi. illud. ponunt ꝓhibitiones ratione seruilis cōditiōis. In septima ibi. si aduersꝰ. ponit ānullatio matrimonij cōtra ius cōtracti. et adijciunt pene. In vltima ibi. aliq̄n. declarat quō filij nō existētes in patria p̄tate redigūtur ad patriā potestatem.

Vstas āt. Iuste nuptie sunt q̄ p̄ masculos puberes, et feminas viri potētes liberos fm p̄cepta legū. et de cōsensu illoruꝝ in quoꝝ p̄tate sunt ꝓhunt. Si tñ illi in quorum potestate sunt fuerint furiosi. possunt tam filij q̄ filie sine illoruꝝ consensu matrimonium contrahere fm

modum in iure positus. hoc dicit. Et ex summarijs ptz intellectus textus.

☞ Notandum circa verbum. Ciues rhomani. Ex p ciues rhomanos intelliguntur hic liberi homines vt sup̄ de liber. ff. fina. Ex quo ptz q̄ isto iure ciuili nō est mr̄imoniū inter seruos sed est cōtuberium vt. C. de incestuo. nup. l. cū ancillis. Secus de iure canonico quia illo iure est inter eos verum matrimonium vt in. c. i. extra de cōiu. seruo. In q̄ntum vterq̄ coniugum cognoscit conditionē fuilem. Si enī altera p̄sona esset libera et ignoranter contraheret cū altera seruilis conditiōis nō teneret matrimonium. etiā in iure canonico. nisi sciens seruitutez postea consentiret vt in. c. licz̄ et in. c. fina. de cōiu. seruo. Dominus tamē p̄ mr̄imonium non debet p̄uari operis suis vt in c. i. extra de cōiu. seruo: Et si dominus petat opas ab ancilla. et maritus petit debitum p̄fertur maritus q̄ vinculum spūale quod est in matrimonio p̄fertur vinculo temporali quod est inter dominum et seruuz vt in glo. c. i. de cōiu. seruoz. quod verū est nisi dūs exegerit seruitia pro auxilio p̄sone sue. l. si q̄s in graui. ff. Hic homines. ff. ad silley. Sc̄do dominus non potest vendere seruuz mercatori qui deducturus est eū ad alienas terras siue prouincias quia maiori vinculo quia spūali alligatus est vxori q̄ dño cui solum vinculo temporali Tertio si dominus scienter seruuz vel ancillaz cum libera p̄sona contrahere p̄mittat efficiuntur liberi per matrimonium vt in. l. ad hec qui suam. C. de lati. liberta. tollē. Partus etiā ex mr̄imonio ancille procreatus p̄tinet domino vt. ff de statu hominū. l. et seruus. Et quia cōiugiuz seruoz iure canonico est verum matrimoniū et non iure ciuili Idcirco sciendum est hic q̄ ius canonicum p̄ualet iure ciuili quando sunt contraria. vt in aucten. de. eccl̄ias. titulis. ff. i. collatio. ix. De quo tamen datur pulchra distinctio sumpta ex doctoribus sup̄. c. i. de noui op̄is nuncia. Quia materia de qua est questio vel decisa est in vno iurium et non in altero. vel est decisa in vtroq̄ iure. Si tantuz decisa est in altero iurium. tunc in vtroq̄ foro seruatur. Exemplum vt deductio duarum quartarum scilicz falcidie et trebelliani ce declaratur in iure canonico vt in. c. raynūti⁹. et c. ranyaldus extra de testamen. et seruatur etiaz in iure ciuili. Ecōtra materia transmissionis hereditatis ad heredes non declaratur multum in iure canonico sed deciditur in iure ciuili. et ergo tunc seruantur leges etiaz in foro eccl̄iastico. quia ita transmittit hereditatem clericus sicut laicus. l. vnica. ff. nouissima. C. de ca. tollen.

Si autem materia decisa sit in vtroq̄ iure tunc vel contrariatur vel nō. si nō contrariatur. tunc mixtim obseruatur decisio in vtroq̄ iure vt in. c. pastoralis extra de fide instrumento. Si autem cōtrariatur. tunc vel ius ciuile trahit ad peccatum. et tunc non obseruatur in aliquo iure vt in. c. fina. extra de p̄script. quia quando ius ciuile trahit ad peccatum tunc per papam tollitur vt in c. nuit. extra de iudi. Si autem ius ciuile non trahat ad peccatum et contrariatur iuri canonico. tunc in sacramentis et spiritualibus obseruatur ius canonicuz vt tam dictum est de matrimonio seruoruz. In alijs autem seruatur ius canonicuz in foro eccl̄iastico. et ius ciuile in foro ciuili. Nam tunc papa non tollit ius ciuile nisi i loco illo vbi hz dominium temporale. vt notat Johan. an. in regula secūda de regu. iuris. libro vi. Et de isto loquitur bart. in. l. p̄uilegia C. de sacrosanc. eccl̄esijs.

Notandum secundo. q̄ masculi sunt puberes scilicz in xiiij. anno. Et femine viri potentes in xij. vt. ff. qui. mo. tute. finitur. in p̄incipio.

De Nuptijs.

Notandū tertio Q; de iure ciuili exi/stentes in patria potestate non possunt contrahere matrimonium sine consensu patris vt hic et .ff. de his qui sui vel alieni iuri sunt. l. nam ciuium. Interpretatur tñ consensus quando parentes non cõtradicunt vt .ff. de sponsa. l. in sponsalibus. Et sine isto consensu hoc iure matrimonium non tenet. vt .ff. de statu homin. l. paulus. Sed si fuerint emancipati non requiritur consensus parentū vt .ff. de contra tabu. l. ij. Sed iste consensus parentum de iure canonico non est necessarius. xxvij. q. ij. c. sufficiat. q; sicut filij sine consensu parentū possunt intrare monasteriū sic etiam possunt cõtrahere matrimonium. quia matrimonium res sancta est vt in auctē. de sanctis/epis. ℣. vllam. collatione ix. Est tamē cõsensus parentum requirendus de honestate vt in .c. ex parte. extra de conuersi. coniugato.

Notandum finaliter Q; licz filius et filia furiosi possunt contrahere sine consensu parentum. Debēt tamen isto iure habere auctoritatē ⁊ consensuz curatoris patris qui debet disponere de dote vel de donatione propter nuptias ſm conditiões. et vires facultatuz patris vt .C. de nup. l. si furiosi. et hoc vult textus hic quando dicit ſm modū ex nra constitutione datum.

Opponit primo sic contra predicta Masculus et femina in eadez etate possunt contrahere sponsalia vt in .c. vnico de desponsa. impu. li. vi. ergo a filij in eadem etate possunt contrahere matrimonium. cuius contrariuz dictū est in scdo notabili ⟨Solutio⟩ Nō est silē de spōsalib⁹ et matrimonijs quia in spōsalib⁹ solum requiritur consensus. ad quē eq;liter abiles sūt masculi et femine. sed ad matrimoniū reqrit etiā cōiūctio corpoz. seu consensus in illā. vel nō dissensus. et abilitas ad illā prius cōstituitur in iure in femina q̄ in masculo ꝓpter calorē libidinis. vt dicit glo. in auctē. de nō eligendo scdo nubentes ℣. cū igit. colla. i. Sz melius dicit q; est ꝓpter fragilitatē sexus vt ℣. q. aliena. nō licz ℣. i. Et maioris diffamie est trāsgressio in peccato libidinis in fēia q̄ in masculo. Et ideo ptz q; ius aliqñ statuit ꝓpter periculum qđ alias nō statueret. ⁊ ita in silī statutū est ⁊ ad ♄ facit q; si pater nō tradat filiā suā nuptui añ xxv. ānū. et postea mereticē nō pt eā exheredare. qđ posset si añ hoc tempus trāsgressa fuisset vt in auctē. vt cū de appella. cognoscat ℣. aliud quoq; capitulū. colla. viij.

Opponit scdo Et videt q; in masculo nō sufficit tempus xiiij. ānoz vt in auctē. de tpi. nō solu. pecu. sup dote ℣. generaliter. colla. vij. ibi dicit q; ꝺz cē xv. ānoz ⟨Solutio⟩ Illud ius loquit ſz cõez hoīm cõsuetudinē et frequētiam ⁊ nō preceptiue.

Opponit tertio Et videt q; sufficit minor etas p. l. penul. ff. qñ dies lega. cedit quia pt quis vti duplomate vt scz malicia suppleat etatē. ff. de ℣bo. obliga ℣. cū ita. l. cōtinuus. Est autē duplomatis. iter duplicatū vel sterilitas ſm glo. ibi. Nā textus exponit dicēs. neq; duplante in diebus aut noctibus et omni tempestate contempta iter continuare cogat. quasi diceret. hoc duploma facit. Nam textus ibi prohibet eū qui epheſi se daturum promiserit nec cum duplomate cogi iturū. vtit igitur duplomate ille qui duplata vtit dicta. et habes de isto termino de electione in vi. c. vbi periculuz in glo. per Johan. andree. Solutio. q̄uis glo. hic dicat q; tales puniri debent ꝑ le. inter liberos. ff. ad legem iuli. de adulte. hoc tamen nō est verum hodie quia tēpus anticipatur propter maliciam vel bonum pacis vt in c. de illis. extra de desponsa. impu

Opponit quarto Et videtur q̄ emancipati iure ciuili etiā debent contrahere cum cōsensu parentū p.l. vidue. C. de nup. Solutio Illa lex loquit de cōsilio et honestate et nō de p̄cepto. Sed replicatur Et videt q̄ tam in emancipatis q̄ in alijs et tam iure canonico q̄ ciuili requirat cōsensus parentuz. quia dicit bal. in. l. i. C. de sponsa. q̄ si filia nubat sine consensu patris nō tenet pater eā dotare et p̄t eā legitima priuare. Solutio Dicendū est q̄ licz Inno. t docto. cōiter in. c. i. extra de spōsa. dicāt q̄ p nullū ius ciuile neq̄ p statuta p̄t fieri īmutatio circa matrimoniū. hoc tū debet intelligi q̄ntū ad substātialia matrimonij. q̄ circa accidētalia vt puta de dote vel de cōsilib⁹ p ius ciuile vel statutū potest fieri īmutatio. Et ideo si in aliquo loco statutū sit q̄ si aliqua filia sine cōsensu p̄tis nubat. nō tenebit p̄ eā dotare vel carebit legitima. si filia contrariū fecerit. in tali loco. obseruabitur statutum.

Ergo. Sūmat sic. Inter ascendentes t descendētes naturaliter et ciuiliter nō p̄t esse mr̄imoniū in infinitū etiā ciuili cognatione. vel adoptione dissoluta. hoc dicit. sed intellectus textus est iste. Dictū est in ℣ precedēti q̄ mr̄imoniū debz cōtrahi fm p̄cepta legū. Infertur hic contrarie. ergo nō omnes nobis licz habere vxores. Mā a q̄rundā sepe p̄sonaꝝ nuptijs est abstinendū. Illi enī qui locū parentū vel liberorum obtinēt inter se vt pater. filia. anus neptis et sic de alijs nō p̄t mr̄imoniuz cōtrahere. et si coierint nefarias et incestas nuptias contrahūt. et hoc etiā verū est in illis q̄ illoꝝ locū obtinent p adoptionez. sic vt adoptione dissoluta maneat idem ius.

☞ Notandū primo Q̄ q̄ inter ascendentes et descendentes nō p̄t esse matrimoniuz. Idcirco elicit. q̄ si Adā adhuc viueret nullā in mūdo posset habere vxorē vt hic et. ff. de ri. nup. l. nuptie.

Notandū secundo q̄ differūt incestę nuptie et nefarie. q̄ termī. p̄ie accipiunt. quia incestus est abusus cōsanguinee vel affinitū vt ℣ cum ergo. xxxvi. q. i. t sic incestuose nuptie dicunt cū aliqꝝ cognatā affinem vel sanctimonialez nefario amore conmaculat siue in matrimonio siue extra. Sed nefarius dicitur nō dignus farre quo cibi. genere hominuz vita in principio sustētata est. vel nefarius id est nec dicendus. a ne et for faris et sic nefarie nuptie dicunt. que nō sunt nominande.

Notādū tertio. q̄ istud intelligit nō solū de legitimis et naturalib⁹. sed etiā de illegitimis qualitercūq̄ natis vt. ff. de ritu nup. l. t nihil.

Notādū quarto. q̄ ratio quare dissoluta adoptione nō p̄t pater filiā adoptiuā ducere. est iustitia publice honestatis que seruanda est in mr̄imonijs vt. ff. de ritu nup. l. semp.

Inter eas quoq̄.

Sūmatur sic. Inter p̄sonas que cōiungunt ex transuerso gradu prohibentur nuptie mō qui sequitur. Nā inter fratrez et sororez nuptie esse nō possunt sive sint fratres et sorores ex vtroq̄ parente siue ex altero tantum nati sint. Et inter fratrem et sororem per adoptionem nō p̄t eē matrimoniū cōstāte adoptiōe. sed adoptione p emācipationem dissoluta vel adoptiōe post emācipationē facta p̄t esse nuptie. Et ideo si quis velit generum suū vel nurū suā adoptare debet primo filiū suū vel filiā suā emācipare. Item inter frez t filiā vel neptē fratris nō potest esse matrimoniū. cuius neptis sit in quarto gradu. quia. cui⁹ filiam quis prohibetur accipe eius neptē nō potest habere. Item filiā mulieris quā

pater tuus adoptauit poteris vxorem ducere quia talis filia neq; naturali neq; ciuili iure cõiungit tibi. Item duorum fratrũ vel sororũ filij.et filie possunt inẽ se matrimonium ẽre. Item amitaz liz adoptiuã vel amitã magnã vel materterã.seu materterã magnã nemo pt vxorem ducere.hoc dicit vsq; ad ℣affinitatis.et ptz intellectus textus ex sũmario

☞ Notãdũ ṕmo ibi.sed non tanta.q; inter trãsuersales de iure canonico olim prohibebatur mrimoniũ vsq; ad septimũ gradũ.xxxv.q.iij.c.progenie.et c. in copulatiõe.et c.nulli consanguineorum Sed mõ ꝓhibet vsq; ad quartũ gradũ inclusiue vt in.c. nõ dz. extra de cõsangui.et affinita. Jure ãt ciuili licitum est contrahere matrimoniũ in quarto gradu.qui iure canoico est scõs vt hic in ℣duorũ. Nã gradus aliter cõputant iure ciuili q; iure canonico vt ℣.dicet de gradibus.

Notãdũ scõo ibi.et ideo. Ex hic dat cõsiliũ adoptandi generũ vel nurum.qz p emãcipationez tollit agnatio vt.ff.de adoptio.l.cuz in adoptione. Sed hodie nõ tollitur sic agnatio vt ℣.de legit.agnato.succes℣fina. Et ideo dicit glo.q; istũ cõsiliũ hodie nõ est bonũ.sed glo.nõ dicit verum ſm cõiter doctores. quia licz p emãcipationẽ nõ tollatur agnatio.q̃m tum ad successionẽ et tutele acceptationez vt in illo℣fina. Tollit tñ hodie p emãcipationẽ quo ad alios effectus.q̃z vnus est impedire matrimoniũ vt notatur cõiter p docto.in.c. vnico extra de cogna. lega.

Notandũ tertio ibi. eius vero mulieris De filia mulieris adoptate p patrem tuum nõ cõiungit tibi ciuili vel naturali iure vt in textu. De naturali quidem est manifestum. De ciuili ptz. quia illa filia nõ est in potestate matris sue.vt ℣.de here.qualita.et differẽtia ℣qua de cã. Et ideo nõ trãsit in ptãtem patris tui. quia illi soli transeunt cũ adoptato qui sunt in eius ptãte vt ℣.titulo proxi℣illõ et.ff.de adop.l.si pat. Ista tñ mulier adoptata p patrez tuũ est tibi agnata.t eã habere nõ posses.ff. de adopti.l qui adoptiuus.

Notãdũ finaliter.q; amita est sororꝑ patris.sed amita magna ẽ sororꝑ aui.matertera est sororꝑ matris. matertera magna est sororꝑauie vt ℣.de gradi℣iij.iiij. et v. et vi. De frẽ ãt aui materni dicunt aliq; q; est auũculus magnus. Alij et verius q; est patruus magnus.ff. de successorio edic.l.i.

☞ Opponit ṕmo sic Et videt q; frat nõ pt habere sororẽ adoptiuã dissoluta adoptione ꝓbat a simili.quia pater non pt habere filiã adoptiuã dissoluta adoptiõe vt dictũ est ũ ti.eo℣pri. Solutio nõ est sil'e quia pater impeditur p factũ ꝓriũ.scz p adoptionẽ quã ipe fecit sed ista adoptio nõ ẽ factũ ꝓriũ filij. Et ideo nõ impedit filius. Et ex isto etiam venit q; qui delinquit p ignorantiaz ex facto ꝓrio q̃z qui delinquit p ignorãtiã nõ ex ꝓrio plus punit facto.qz in facto ꝓrio nõ est tolerabilis ignorantia sicut in alieno vt.ff.pro socio.l.fina.

Opponit scõo Et videt q; nõ bñ dicitur in textu q;quis non pt habere neptem illius cuius prohibet habere filiã quia nõ possum habere filiã aui mei vt hic in ℣item amitam. Et tñ possum ea neptem habere vt hic et in ℣duorum Solutio Iste textus non loquit generaliter sed in casu qui est in textu t in omni simili.scilz q̃n ego et ille cuius filiam prohibeor habere sumus in primo gradu ad stipitẽ et in ptãte eiusdẽ et sic cuius filiam vxorez habere nõ licz etiã neptem habẽ non licet et hoc in naturalibus secus in adoptiuis.

Opponitur tertio Et videt q; filij et filie duorꝫ fratrũ vel sororꝫ nõ pñt ẽre mrimoniũ.quia tanta distantia est ab amita. et maior ab amita magna. q̃s tñ

nemo ꝑt ducere vxores sicut inter filios et filias duorum fratrum ergo illi nō ꝑñt contrahere ¶ Solutio ¶ Ordo trāsuersalium est triplex scz ascendentiū descendentiū et lateralium, modo maior est prohibitio inter trāsuersales ascēdētes et descendentes inter quos sunt amita et amita magna q̄z inter laterales in quibus sunt filij et filie fratrū.

¶ Opponitur vltimo.et videt̄ q̄ nō bene dicitur in textu.amitā licz adoptiuā quia hoc non dicitur de matertera et tamen auūculus et matertera possunt fieri ꝓadoptionez vt.ff. de ritu nup.l.ꝓ adoptionē ¶ Solutio ¶ Glo. que est hic valde obscura.dicit q̄ auūculus et matertera nō ꝑñt fieri ꝓ adoptionē vt.ff. de nup.l.adoptio. qō sic debet intelligi. Si enī auus meus maternus adoptet filiū vel filiā.ille filius est frater matris mee.et filia est soror matris mee. sed ille non ꝑt meus esse auūculus.nec illa adoptata filia mea matertera. quia ista attinentia causatur ex patria ptāte.quia ḡ ego non sum in ptāte aui mei materni. Idcirco ꝓ illū ꝑdicte ꝑsone nō sūt me⁹ auūculus vel mea matertera. Lex autē ꝓ adoptionē.in oppositū allega.intelligitur quādo auus meus maternus adoptat aliquē loco nepotis ex filia nati vel pronepotis ex nepote ex filia nato.tūc enī frater mris mee est auūculus illius adoptati.et soror mris mee est eius matertera.q̄ oēs isti sunt in ptāte aui mei materni.

Affinitatis. Hic consequēter ponunt̄ ꝓhibitiones mrimonij ratione affinitatis Et sūmatur sic. Affinitas impedit mrimoniū et ideo nullus ꝑt ꝓignam vel nurum suā vxorem habere.neq̄z socrū. neq̄z nouercam.etiā soluto matrimonio. ex quo affinitas causata ē.quo ꝯdez mrimonio constāte duplex est ratio prohibitionis mrimonij.hoc dicit Et ex summario ꝑz satis intellectus textus.

Mariti. Filius mariti ex alia vxore et filia vxoris ex alio marito ꝑñt mrimoniū ꝓtrahere licz habeant cōmunem fratrem vel sororem ex posteriori mrimonio natū.hoc dicit. Et ꝑz intellectus textus.

☞ Notādū primo circa ꝑdicta ibi.affinitatis. q̄ affinitas est proximitas ꝑsonarum ex nuptijs cōiunctarum omni carens parentela sanguinis vt.ff. de gradi.l.nō facile.§.affines.et.§.sciendum est. Ex quo ꝑz q̄ affinitas inū ciuili nō causatur ex illicito coitu. sed secus de iure canonico.quia illo iure etiā cōtrahitur affinitas ex illicito coitu vt notāt doct. in.c.fi.extra de cōsangui.et affinita.

¶ Notādū scdo ibi.alia ratione.q̄ hns auxiliū generale nō debet petere speciale.quia generale offuscat speciale vt.ff.ō mino.l.in cause.i.rñso.ꝛ de ꝛbo.obli.l. doli.ꝛ.ff.de edē.l.q̄dā sūt. Et iō q̄cunq̄z aliq̄d fit iure cōi de q̄ habeat ꝑuilegiū ꝫ debet ascribi iuri cōi et nō ꝑuilegio.

¶ Notādū ꝫ°.abidē.q̄ q̄cunq̄z sūt due rationes cessante vna nō opz ꝓpter hoc aliā cessare vt.ff.de his qui notātur infa.l.liberoꝝ.

¶ Notādū quarto ibi. quia eadem duobus.q̄ vna mulier non ꝑt habere duos viros.nec vir duas vxores et de facto sic contrahētes efficiunt infames vt.C. ad le.iuli.de adulteri.l.eum qui. Et licz pagani ex consuetudine habeāt plures vxores.vna tamen et cōmuniter prima in veritate est vxor tātū. vt notatur in c.gaudemus. extra de diuor. presbyteri etiā in ꝑtibus orientalibus licite vtunt̄ mrimonio ante presbyteriuz contracto quia ecclesia orientalis non acceptauit hoc statutum de nō vtendo mrimonio in sacerdotio. ante contracto vt in.c. nicena xxxi.dis.sed presbyteri greci nō poterant aliquo mō cōtrahere post susceptos ordines sicut in glo.c. diacon xxviij.distinc.

De nuptijs.

Notādū quinto. q̄ ista noīa socrus nurus ⁊c. exponunt. ff. de ritu nup. l. ad optimus. Mā prouigna est filia vxoris. ex alio marito. Nurus est vxor filij et sunt loco filie. socrus vero est mater vxoris. et nouerca est vxor pīs. Et sunt loco matris vt hic et. ff. solu. matrimo. l. quia parentes. Et dicitur nouerca quasi nocēs arcus vel noua arca sine fructu vt notat in. l. iij. ff. de inoffi. testamen.

Notādum finaliter ibi, mariti. q̄ cōsanguinei vxoris sunt affines viri. sed nō cōsanguineis viri. ⁊ ecōtra. Et ideo sicut vxor succedit viro nō existente cognatiōe cōsanguinitat. excluso fisco. vt C. vñ vir et vxor. l. i. Sic cognati vxoris etiā succedunt viro ex tali casu. excludendo fiscum vt eadem. l. i. iam alle. Sic etiā cōcubina excludit fiscum vt ē glo. in ℣. cōsideremus. in auctē. de trien. et semiſ. colla. iij. Etiā tutor in successione pupilli excludit fiscum vt. ff de regu. iur. l. quo tutela. sic etiam socrus vt. C. de heredita. decurio. l. i. li. x. Et ratio est oīm istoꝝ. quia iura libenter excludunt fiscum vt. ff. de iure fis. l. nō puto.

Opponitur ṕmo sic Et videtur q̄ affinitas nō semp impedit mrīmonium quia vxor videtur affinis viro suo. qz affinitas procedit a viro et vxore eius. Solutio Vxor nō est ꝓprie affinis viro sed causa affinitatis aliorum. et sic econtra de viro dicendū est.

Opponit scō Et videt q̄ quis pōt ducere vxorem nouercam. post mortem patris. vel socrum post mortem vxoris ꝓbat. q̄ mortē dissoluta est affinitas. vt dicitur hic in textu. sed illa fuit impedimentum matrimonij. Solutio. Sm glo. hic exponitur sic. dissoluta affinitate. i. mrīmonio causāte affinitatem sed nō est ipa affinitas dissoluta. Sed aliter pt dici q̄ post mortē dissoluta est affinitas. manet tamē effectus ille affinitatis quo impeditur matrimonium. Et ideo dicit bart. in. l. cui coniux ℣. affinitatis. ff. de postulando. q̄ si sit statutum in aliquo loco vt omnes affines litigantes cōpromittant nō obligātur illi quorum matrimoninm causans affinitatem ꝑ mortem est dissolutum.

Opponitur tertio Et videtur q̄ cognati vxoris nullo modo succedūt viro p. l. amite. C. cōmunia de successionibus Solutio Illa lex dicit q̄ inter se cognati ante matrimonium inter duos cognatos viri et vxoris cōtractum nō succedūt. sed nō dicit. post matrimonium.

Et si vxor tua. Hic ponit impedimentum matrimonij ratione publice honestatis. Et summat sic. Filia vxoris mee post diuortium ex alio viro procreata nō est prouigna mea tamen vt ait Julianus nō pōt esse vxor mea sicut spōsa filij non est nurus. nec sponsa patris est nouerca. Et tamen a nuptijs earum est abstinendum. hoc dicit. et ex summario ptz intellectus textus.

Notādū ṕmo. Qz filia vxoris mee quā habet ex alio viro post matrimoniū inter eā et me cōtractum licite vel illicite nō est p̄uigna mea vt hic et. ff. de ritu nup. l. si qua ℣. si vxor. Quia p̄uigna mea est q̄ ex mea vxore est nata anteq̄ esset vxor. et vxori mee est p̄uignus q̄ ex me marito natus fuit añq̄ eius erā marit⁹. vt s eo ℣. affinitatis et ℣. socrū. sed hec q̄ in textu est postea nata.

Notādū scō q̄ sponsa filij mei nō ē nurus mea. nec spōsa patris est mea nouerca. vt. ff. de ritu nuptia. l. si qua ℣. i.

Opponit cōtra predicta Et videt

q̄ possum habere in vxorez filiam vxoris mee ex alio viro post matrimonium meum celebrato inter me et vxorem meam diuortio procreatam. quia nō est impedimentum ratione consanguinitatis nec affinitatis. Et ideo nullum videtur esse impedimentum. Solutio. Dicendum est. istud impedimentuz nō esse p̄pter cōsanguinitatem vel affinitatez sed est p̄pter publicā honestatem. ratione cuius etiam prohibetur mr̄imonium vt pulchre notatur p̄ docto. in. c. nō debet. ex̄ de cōsanguinitate et affinitate.

Illud quoq; Sūmatur sic. Per seruilē cognationez etiā impeditur mr̄imoniū et sunt multi alij modi quibus matrimonium impedir̄ enumerati in libris ffroz seu pandectaz hoc dicit. et p̄z intellect⁹ textus.

☞ Notādum p̄mo. q̄ in seruili cōditione etiā est consanguinitas et affinitas vt. ff. de ritu nup. l. adoptiuus. ℣. seruilis

Notandū sc̄o. q̄ existente seruitute cognati vel affines nō p̄nt ꝫhere matrimonium p̄pter duplex impedimētuz scz cognationis vel affinitatis et seruitutis. Sed si ambo cōiuges manumittant̄ est tantū vnuz impedimentum.

Notādū tertio. q̄ xiiij. modi colligūtur h̄ z in libris ffroz. z in alijs libris iuris ciuilis. Primus est ratione seruitutis vt hic et sup̄ eo. i. rñso. et. C. de incestuo. nup. l. cū ancillis. Jure tñ canonico nō impedir̄ mr̄imoniū p̄pter seruitutez vt in. ci. extra de coniu. seruo. Secūd⁹ est ratione etatis. vt s̄ eo. ℣. i. et rñso. i. de qua etate dictū est ibi. Tertius est ratione cōsanguinitatis que est triplex. scilz ascendentiuz descendentiū et collateraliuz. Qualiter autez inter eos impedir̄ mr̄imoniuz dictuz est sup̄ eodē ℣. ergo. z ℣. inter eas. et ℣. fratris. et ℣. duoz. Quartus est ratiōe adoptiōis. vt s̄ eo. ℣. ergo. et ℣. inter eas. in fine vtriusq; ℣. Quintus ratiōe affinitatis. p̄sentis p̄terite et future. vt s̄ eo. ℣. affinitatis. et ℣. socrum. Sextus est ratione matrimonij. vt s̄ eodem ℣. affinitatis. et ℣. socrum. quia vnuz mr̄imoniū impedit aliud vt ibi notatuz est. Et habetur. C. ad le. iu. de adulte. l. cuz qui. Septimus ē ratione tutele vel cure. quia p̄ senatusconsultum constitutum ē q̄ inter tutorem et pupillam. vel filios eius seu inter curatorez et eā cuius curam gerit. et filios eius nō potest esse matrimoniuz vt. C. de interdic. matrimo. inter tutorem seu curatorez. z pupillam. l. i. Octauus est p̄ le. iuliaz et papiam. qua prohibetur matrimoniū int̄ senatorez et eius libertā vt. C. de nup. l. si libertam. sed hec lex hodie nouo iure sublata est in aucten. vt liber. de ce. aureo nō careant anulo. ℣. si quis autē. colla. vi. Nonus est ratione iurisdictionis vt inter p̄sidem et subiectam sibi in iurisdictione prohibetur matrimonium. vt. C. de nup. l. et si contra. et. C. si quacunq; p̄ditus potestate. l. i. Verum tamen est q̄ septimus octauus et nonus modi iure canonico non impediunt matrimonium vt declarat Hostien. in titulo de matrimonio. ℣. qualiter autem impediatur matrimoniuz. Decimus est ratione constitutionis qua prohibet quis ducere quam de sacro fonte leuauit vt C. de nup. l. si quis alumnam. in fine. Et licz in iure ciuili nihil dicat de cōmatre non tamen potest esse vxor. et qualiter cognatio spiritualis matrimoniuz impedit tractatur extra de cogna. spirituali. per totuz. et libro vi. ibidez.
Undecimus est ratione publice honestatis vt sup̄ eodem ℣. et si vxor. et. ff. de ritu nup. l. si qua. Duodecimus ratione ordinis quia in sacris constituti impe-

diuntur a matrimonio vt in aucten. quo modo oportet ēpos ℣ neq; aūt. colla. i. Et in aucten. de sanctiss. episco ℣ si quis colla. ix. Greci tamen sacerdotes ꝓmissi one iuris licite vtunt vxoribus cuz q/ bus ante sacerdotium contraxerunt vt supᵖ dictum fuit in ℣ mariti. codē titu. in quarto notabili circa verbum. eadē du/ obus. Decimustertius est ratiōe profes/ sionis. et ideo monachi cōuersi et moni/ ales impediuntur a matrimonio licz nō sint in sacris ordinibus vt in aucten. de mona ℣ antepenul. colla. i. et in aucten. de nuptijs ℣ p occasionem. colla. iij. Decimusquartus est ratione raptus. Nam mulier rapta prohibetur cōtrahere ma/ trimoniuꝫ cum raptore suo. vt in auctē ti. de raptis mulieribus que proprio ra pto. nubunt ℣ i. colla. ix. Sed iste modᵘˢ iure canonico etiā est correctᵘˢ in. c. ft. ex/ tra de rapto. Jure aūt canonico assignā tur alia impedimenta que continentur his versibus Error conditio votum co gnatio crimen. Cultus disparitas vis or/ do ligamen honestas. Si sis affinis vel forte coire nequibis. Hec socianda ve/ tant cōnubia iuncta retractant. Haz er ror conditionis vel psone impedit ma/ trimoniuꝫ vt in c. ꝓposuit. extra de con/ iugio seruo. Non tamen error qualita/ tis. vt si quis credat ducē virginez vel diuitem. et ducit corruptam vel paupe/ rez tenet matrimoniuꝫ vt xxix. q. i ℣ his itaq;. De voto dictum est in duodecimo et tredecimo modis. Et potest videri qualiter votum simplex impedit matri/ moniuꝫ contrahenduꝫ. sed non dirimit contractuꝫ. sicut votū solenne. et alia. in c. vnico de voto. libro vi. De cognatio/ ne dictum est. Crimen etiam scz adulte/ rij. et alia enormia crimina. vt presbyte/ ricidium impediunt matrimonium con trahenduꝫ et crimē adulterij in tribus casibus dirimit contractum. Primus si adulter adultere cōstante matrimonio fidem dedit. Secundus si de facto con/ traxerunt. Tertius si alter in mortem veri vel vere coniugis fuerit machina/ tus vel machinata. vt notatur in c. trāsl misse. extra de eo qui cognouit consan/ guineaz vxoris. Disparitas etiam cul/ tus impedit matrimoniuꝫ vt iudeus cū christiana vel econtra. C. de iudeis. l. ne quis. Vis. id est metus cadens in con/ stantez viruꝫ impedit matrimoniuꝫ vt in c. cum locuꝫ. extra de sponsa. De or/ dine dictum est. De ligamine. id est quā/ do ꝑexistit matrimoniū. etiaꝫ dictuꝫ est. De honestate dictuꝫ est. De affinitate dictuꝫ est. Impotentia etiam coeundi vt in viro frigiditas. in muliere artatio impedit matrimoniuꝫ vt in c. i. ij. et iij. extra de frigi. et maleficia.

☞ Opponitur sic contra predicta Et videtur ꝙ in seruitute non est cogna/ tio per ℣ quod autez ℣ de capitī. diminu/ tione ¶ Solutio ¶ Ille ℣ dicit ꝙ inter seruos non est cognatio vel agna tio quamuiz a dsuccessionez vel tutelaz Sed nō negat inter eos esse cognatio/ nez consanguinitatis. Et ratio est. quia successio et tutela sunt de iure ciuili. ser uus aūt ciuiliter fingitur mortuus. Cō sanguinitas aūt ex qua oritur etiā affi/ nitas est de iure naturali. Et ideo manz in seruis vt. ff. de regu. iur. l. iura.

Si aduersus ea que dirimus.

Sūmatur sic. Si contra ꝓ/ hibitiones iuris aliqui coierint non est vir neq; vxor. neq; nuptie neq; matri/ moniuꝫ neq; dos. Et qui ex tali coitu nascuntur non sunt in potestate patris sed quantū ad hoc sunt sicut illi qui vul go concipiuntur. et appellātur spurij. Dissoluto autez tali coitu nō est locus

exactioni dotis.et cõtrahentes patiunt etiaz alias penas in iure contentas.hoc dicit ꝛ ptz intellectus textus.

☞ Notanduz primo.q filij ex illicito coitu nati nõ sũt in potestate patris vt hic.et.C.de incestuoſ nup.l. incestas.ꝛ vocantur spurij vt in glo.in.l.i.ff.de testamenta tutela. Nec sunt de domo seu parentela patris.vt notat bal.in.l. fina. C.de verbo.et reruz significatio.Et dicuntur inceste nuptie que contra prohibitiones iuris inter collateraleſ fiunt. Sed nefarie dicuntur que inter ascendentes et descendentes contra iuris ꝓhibitionez fiunt.licz supꝛ eo.ti.ℱ ergo aliter sunt distincte in secundo notabili. Alie vero prohibite nuptie dicunt illicite seu inutiles.vt notat archidiacon⁹ in c.cõsanguineoꝛ.iij.q.iiij.

Notãdum secũdo.q vulgo cõcepti dicũtur illi qui non possunt demonstrare patrem. Cui cui pater est populus.sibi pater est nullus.vt.ff. de statu hominum.l vulgo.

Notãdum tertio.q quandocunq; est illicitum mrimoniũ contra prohibitiones iuris nõ est petenda dos. neq; donatio ꝓpter nuptias. Et si data sit non est repetenda.tamen alia psona eam nõ luceratur.quia donatio vel dos nõ constituitur nisi in vero mrimonio vt.C. de dona.añ nup.l.fina ℱ sicut enĩ.

Notandum quarto ibi. penas.q fm Cy.nõ omnes illicite coeuntes patiuntur penas in iure cõtentas. Sed illi q̃ faciunt nuptias incestuoſas vel nefarias vt m aucten.de incestuo. nup ℱ i.colla.ij.Et sunt iste pene bonorum amissio Infamia vt.C.de incestuo.nup.l.qui p̃. Sunt ꝛ alie pene scilz exilium cinguli vel dignitatis priuatio. Et si vilis persona sit. verberatio et fustigatio vt in aucten.de incestuo.nup ℱ i.colla.ij. Sed an illi qui cõtra prohibitionem iuris canonici nuptias faciunt et nõ iuris ciuilis vt filius et filia duorum fratrum vt supꝛ eodem ℱ duorum. patiant istas penas.Dicunt aliqui doctores q nõ. quia sunt pene iuris ciuilis cõtra quod non fit.Dicit tamẽ panor.in c.ꝛ si necesse.eꝛ de donatio. inꝛ virum ꝛ vxorem q sic. quia leges puniũt etiam cõtra canones facientes.ꝛ canones etiam appellant leges vt in c.nicena.xxxi.distinc.

☞ Opponitur primo cõtra predicta: Et videꝛ q nullus est vulgo cõceptus quia nullus est sine patre nisi Adam et christus Solutio Dr isti dicunt,esse sine patre nõ vere,sed iuris fictione,qz ignoratur pater.

Opponit secũdo Et videtur q dissoluto illicito mrimonio dos vel donatio repeti possit.quia licz nõ petatur ꝓ actione ex stipulatu que datur de dote vt ℱ. de actionibus ℱ fuerat. Videtur tamen peti posse per cõdictionẽ sine causa vel ob causam datam nõ secuta causa Solutio Dicit petrus q sine quis scienꝛ sive ignoranter dotem dederit. põt eam petere per cõdictionem sine causa vt.ff. de condictio.sine causa.l. fina.Sed Johãnes dicit q ignoranter danti cõpetit actio sed non danti scienter vt.ff. de condictio.ob causaz.l.i.Et ratio est quia qũ turpiter datuz est nõ repetitur vt.ff.de cõdictio.ob tur.cau.l.si ob turpẽ.Et videnꝛ mihi pe.ꝛ Johan. posse cõcordari quia pe.loquitur qñ sunt sponsalia vel nuptie sine carnali copula.Johan.autẽ quãdo copula carnalis est secuta et matrimonium consummatum.

Aliquando autem.

Sũmatur sic.Liberi nõ nati in potestate

patris.duobus modis fiunt in eius po/ testate. Primus si naturalis tradat cu/ rie principis. Secūdus quo ille qui ex libera muliere natus est. cuius mrimo/ nium nō est legibus interdictum p dota lia instrumenta postea secuta efficit in potestate patris.et hoc etiam prodest fi lijs ex eodem matrimonio postea pro/ creatis.hoc dicit et ptz intellect9 text9.

Notādum primo.q naturalis fili9 nō existēs in potestate patris. efficitur in potestate patris.si tradatur curie im/ peratoris vel pncipis vel presidis vel pa trie sue.nam tunc pro merito pater reci pit patriam potestatem.et filius legiti/ mationem vt in aucten.qui.mo.natura. efficiuntur sui.¶si quis igitur.colla.vij. Et iste est primus modus legitimandi filios.Et succedit iste in bonis patris sui sed nō in bonis cognatorum vel a/ gnatorum suorum vt vult bar. et etiam ang.in.l.cōmuniuz. C.de naturali.libe.

Notandum secundo. q secūdus mo/ dus legitimandi est ille qui ponitur hic in tertu ibi. nec non is.ad quem requi/ runtur alique conditiones. Prima vt ille filius sic legitimandus sit natus ex concubina quaz pater habuit solam vt hic in glo.super verbo. interdictum. et ff.de concubi.l.i. Secunda conditio q tempore conceptionis vel natiuitatis filij fuerit possibilitas matrimonij inter patrem et matrez vt.C.de natura.libe. aucten.licz.et in.c.tanta. extra qui fi.sūt legiti. Tertia conditio q mater fuerit libera vt hic in textu. et hoc de iure ci/ uili. Secus de iure canonico vt in c.i. extra de coniu.seruo. Quarta conditio q sint dotalia instrumenta cōposita vt hic et in aucten.qui.mo.natura. efficiun tur legit¶hec ergo casta.colla.vi.Qui/ ta est q pt habuit cōcubinā in domo vt ff.de cōcubi.l.penul.

Notandum tertio. q pt filius etiam legitimari per rescriptum principis.vel habentis potestatē ab imperatore.vt sunt aliqui comites palatini. Et debet fieri cum clausula generali non obstante vel melius dicatur in rescripto non obstan/ te in speciali.l.i.C.de natura. libe. et in glo.eiusdem.l.i.Et possunt sic legitima/ ri etiam filij incestuosi vt vult barto.in l.qui in prouincijs.ff.de ritu nup. Et fi/ lij sacerdotum vt vult bal.in.l.si qua.C de incestuos nup.

Notandum finaliter De filij natura/ les etiam fiunt legitimi si pater nomi/ net eos filios in testamento.et sunt a pa tre alendi.Et succedunt patri ex testa/ mento in totum assem nō existentibus legitimis ascendentibus et descenden/ tibus.sed si existant legitimi descendē/ tes succedunt in vnam vnciam.Si au/ tem existāt legitimi ascendētes tantum succedūt in totum assem deducta legiti/ ma parentum. Ab intestato autem suc/ cedūt in duas vncias in substantia pa/ tris cuz matre sua viriliter diuidēdas. De istl. ē gl.in auctē.licz. C.de natura/ li.libe.Et ista sunt vera si nō sint ex in/ cestuoso vel nefario coitu vt in aucten. quibus modis naturales efficiūtur sui. ¶discretis.

Opponitur sic Et videtur q ad le/ gitimationem secūdo modo nō requirū tur illa que ibi dicta sunt Et precipue dotalia instrumenta. qz sine istis est ve/ rum matrimonium per quod fit legiti/ matio.quia matrimonium fit solo con/ sensu expresso tamē signo vel verbo vt in auctē. de nuptijs¶nuptie.et.ff.de re/ gu.iur.l.nuptias (Solutio) Ve/ ruz est q matrimoniū bene fit sine istis Sed iure ciuili ista requirunt et matrie dotalia instrumenta vt filij ante matri/ monium nati sint legitimi vt.C. de na/ turalibus liberis.le. cum quis.

Licz non requiratur iure canonico.tñ illo iure requiritur possibilitas matrimonij. quia filij nati in adulterio p matrimonium sequens non efficiuntur legitimi. vt tractatur in c.p venerabilem. extra qui filij sunt legiti. et ibi etiã notãt docto.qualiter papa et ad que, et in quibus locis pt legitimare.

De adoptionibus.

Dictũ est ℔ de patria potestate naturali Et de nuptijs quibus liberi fiunt in patria potestate. Hic consequenter tractatur de pa.po.ciuili que fit p adoptionez Et diuiditur pñs titulus in octo ptes In prima textus loquitur generaliter. In secũda ibi.adoptio.ponunt̃ species adoptionis. In tertia ibi.sed hodie.limitatur dictuz in pmo.ℌ In quarta ibi. cuz añt impubes.tractaꝫ de arrogatiõe impuberis. In quita ibi. minorez.ponũtur aliqua impedimenta. ⁊ quedã pmissiones adoptionis. In sexta ibi.femine. declaraꝫ qualiter femine nõ pñt adoptare In septima ibi. illud ꝑtinuz.declaraꝫ quoddam dubiuz circa arrogationẽ. In octaua ibi.apud cathonez.tractaꝫ de adoptione seruorum.

Nõ solũ Non solũ naturales liberi sũt in ptãte pñs naturalis. sed etiã adoptiui sũt in ptãte pñs adoptãtis.hoc dicit Et ꝑz intellectus textus.

☞ Notãdum. q̃ iste textus loquitur generaliter ſm ius antiquũ quo oẽs adoptiui fiebãt in ptãte adoptãtis vt.ff.℔ adoptio.l.i. Sed nũc istud est immutatũ vt statim dicet ℌ.eo.ℌ sed hodie.

☞ Opponit sic Naturales liberi ñ sũt in ptãte pñs vt dictũ ẽ ℔ ti.proxi.ℌ fina. Solutio Textus iste loquit̃ de naturalib⁹ liberis nõ ꝑcise.sed de naturalib⁹ ⁊ legitimis. vt distinguant̃ cõtra legitimos tãtũ. et istos dicit textus nõ soluz esse in ptãte nra. Mã liberoꝝ q̃daz sunt naturales et legitimi. De quib⁹ ℔ de pa. ptãte.ℌ i. Quidã sunt naturales tãtũ.de quib⁹ in.ℌ fi.allega.in oppositiõ c. Quidã sunt legitimi tm̃.de q̃bus hic. Et aliqui sunt nec naturales nec legitimi. de q̃b⁹ in aucten.qui.mo.natura.efficiunt̃ sui.ℌ fi.colla.vij. vt sunt incestuose vel nefarie nati qui genẽali noĩe pñt dici spurij. ꝑtie tñ spurij dicunt̃ ex ꝑfessis vel in sacris ordinibus cõstitutis nati. et manseres dicunt̃ ex scorto seu meretrice nati.sed nothi ex adulterio nati. qui ideo dicuntur nothi.quia infames.et de istis loquitur glo.in verbo ꝑsonas.in c. nisi cuz pridem.extra de renunciatio. Quidam etiaz sunt legitimi qui prius fuerũt illegitimi.de quibus et qualiter hoc fiat.dictũ est ℔ titu.proxi.ℌ fina.

Adoptio Summatur sic. Due sũt species adoptiõis Una qua adoptantur qui sui iuris sunt auctoritate imperatoris. et vocatur arrogatio. Alia qua adoptantur qui in potestate parentũ sunt imperio magistratus et vocaꝫ adoptio. Utraqz añt fit vt adoptati sint loco filij vel filie nepotis vl̃ neptis.et sic deinceps de alijs descendẽtibus.hoc dicit.et ꝑz intellectus text⁹.

☞ Notandum primo Qa adoptio diffinitur sic. Adoptio est actus legitimus per quem qui non est filius fit filius pene naturam imitans vt.ff. de adoptio.l.i. Et hec diffinitio videtur melioꝝ q̃ alia posita in glo. In qua dicitur q̃ adoptio fit in solatium liberorum. quia etiaz habentes liberos possunt adoptare vt ℌ.eodem.ℌ licet.

De Adoptionibus.

Notandum scdo Q; ꝑma species adoptionis vocatur arrogatio Et fit auctoritate imꝑatoris.coram ipo vel principe.vel cotā delegato ꝑ rescriptuz ꝑncipis vt.C.de adoptio.l.ij.Et ideo mortuo imꝑatore alio nō electo.cessat arrogatio saltem fienda auctoritate imꝑatoris vt in auctē.quō oporteat episco.ff.collatio.i.sicut mortuo papa cessant multa officia et quasi omnia curie rhomane vt in cle.ij.de electio. Et dixi notanter auctoritate imꝑatoris fienda quia mortuo imꝑatore nō vacat imperiuz.sed residet apud summū pōtificez vt notatur in cle.pastoralis.de re iudica. Et ꝑt tūc papa arrogare ꝑ se vel ꝑ delegatum vt notat Johan.fa,hic,

Notanduz tertio. ꝙ adoptio que est secūda species adoptiōis ꝑt fieri apud magistratuz et quencunq; iudicem ordinarium etiam defensorez ciuitatis.vt in auctē.de defenso.ciuita.ff.nullaz.colla.iij.quia est voluntarie iurisdictionis nec requirit plenā cognitionez vt.ff. de offici.ꝓcōsu.et lega.l.ij.

Notādū quarto.ꝙ ratio quare in arrogatione adhibetur maior solennitas q; in adoptione est.quia maior prouisio est facienda vbi maius imminet periculū vt in.l.i.ff.sed ꝛ si quis.ff.de carbonia.edicto. Modo in arrogatione est maius periculuz vbi arrogatus cuz omnibus bonis suis. et cū his qui sunt in sua potestate transit de sua potestate in alienā Sed in adoptione nō est tantuz periculuz.vbi adoptat⁹ trāsit de potestate in potestatem.vel interdum nō in potestatē alterius vt.ff.eo.ff.sed hodie. Nam in symbolisantibus facilior est transit⁹. vt in.l.si vnus.ff.pactus.ff. de pactis. Dicit tñ Johan.fab.ꝙ facilius fit de nō monacho monachus .q; monachus transferatur de vno monasterio ad aliud. vel de vna vita ad aliam.vt notatur ꝑ Jnno.in.c.quod in dubijs.extra de renunciatio.

Opponitur primo sic.ꝑ adoptionez interdum nō fit filius sed nepos vt dicitur hic in fine.ff.et.ff.eodez .ff.sed hodie.ergo nō bene dicitur in diffinitione ꝙ per adoptionez semꝑ nō filius fit filius Solutio Nomine filiorum intelliguntur sepe liberi vt sunt filij nepotes pronepotes vt.ff. de verbo. significatio.l.liberoruz. Et illo modo capitur filius in ista diffinitione.

Opponitur secundo. Et videtur ꝙ vna species adoptionis hic posita non sit adoptio. quia adoptio est genus ad vtrāq; speciez ergo nō est species. quia idez nō est genus.et species Solutio Sepe cōtingit ꝙ nomen generis attribuitur speciei.quādo vni illi speciei nō est nomen proprium impositum vt est regula thopica in primo topicorum de ꝓprio quod dicitur de termino siue definitione et proprio proprie dicto qđ non indicat quid est esse rei.et quia proprium quod est terminus habet nomen impositum.quia vocat definitio et proprium nō hz nomē impositum.ideo retinet nomen generis. Sic habemus de iurisdictiōe cuius sunt tres species. q̄ sunt merū imperiuz et mixtuz.et tertia vocat iurisdictio noīe generis vt.ff.de iurisdic.omniuz iudi.l.imperiū.

Sed hodie. Adoptatus ab auo materno.vl patre emācipato.ab auo etiam paterno transit in potestatez adoptantis.sed nō adoptatus ab extraneo.illi tamen succedit.hoc dicit.sed intellectus text⁹ ē iste. Si filius a patre naturali et legitimo detur in adoptionez extraneo nō trāsit in potestatem adoptantis sed manet in

potestate patris naturalis. Sed si deꝛ in adoptionem auo materno. vel emancipato patre naturali detur in adoptionem auo paterno transit in potestatem et fit de familia adoptantis quia in vna psona concurrũt ibi duo iura. scz ius naturale. et ius adoptionis. et ita sunt ibi duo vincula.

☞ Notandũ primo. q̃ ista cõstitutio de qua loquit hic textus fm quã adoptans ab extraneo nõ trãsit in eius potestatez licz ei succedat in bonis habeꝛ. ff de adop. l. cum in adoptiuis et ibi de here. que ab intesta. deferãtur. alias in uenimus.

Notãdũ scdo. q̃ auus maternus adoptans nepotem suum indistincte habet eum in sua potestate. sed non auus paternus sic adoptat indistincte. Cuius ratio est. quia auus maternus non habet nepotem suũ in sua potestate añ adoptionẽ. vt supra de pa. potesta. in fi. qui igit. Sed auus paternus habet nepotem suum in sua potestate vt eodem titulo et in fi. allega. Et ideo talis nepos nõ potest plus in sua potestate fieri vt. ff de adoptio. l. si pater in fi. qui duos. Sed si pater antecedit filius fuerit conceptus emancipatus et tunc talis filius est in potestate patris sui. et nõ aui paterni vt ibi titulo proxime. Et ideo in illo casu auus etiam paternus potest eum adoptare et fit in eius potestate.

Notandum tertio. Quis duo vincula plus ligant q̃ vnũ. Et ad hoc iste textus solet allegari. Et due rationes prevalent vni vt in auctẽ. de consangui. et vterinis fra. in fi. collati. vi. et. C. de edic. diui adria. tollen. l. fi. nisi vna sit melior duabus vt colligit. ff. de inoffi. testamẽ. nam et si. et sic quãdo vna melior et fortior est duabus tunc non sunt cetera paria vt in oppositione scda dicet.

☞ Opponit contra predicta Et videt q̃ duo iura scz naturale et adoptionis nõ sufficiãt ad hoc q̃ adoptat fiat semper in potestate adoptãtis quia ex hoc sequeretur q̃ frater adoptans filiũ fratris sui. haberet illum in potestate sua quod nõ est verum Solutio Jus naturale debet hic exponi. i. natiuale vt scz sit tale ius p quod adoptatus habet natiuitatem et originem. Modo filius fratris a patruo suo non habet natiuitatem neq̃ originem. Et ideo in isto casu vocãtur iste extranee psone.

Sed tunc replicatur de auia q̃ illa posset adoptare nepotem quia ab ea habet natiuitatem et originez Solutio In auia est alius defectus scilicz ius adoptionis. nam femine adoptare nõ pñt vt ibi eo in fi femine.

Opponitur scdo Et videtur q̃ duo vincula non plus ligãt q̃ vnum. p. l. nã si. ff. de inoffi. testamen. Solutio Jstud intelligitur ceteris paribus. Nã in illa. l. vnum vinculum equiparat duobus et ita cetera non sunt paria.

Cum autem. Sũmatur sic. Impubes nõ potest arrogari. nisi cognita causa q̃ debet esse honesta. Et expediat arrogato. Et dz arrogatio ista fieri cum quibusdã conditionibus q̃ arrogator debet cauere persone publice siue tabellario si pupillus intra pubertatem mortuus fuerit se restituturꝝ bona illis ad q̃s iure successiõis fuissent deuoluta si nõ fuisset arrogatio. Et nõ pt arrogator emãcipare arrogatũ. nisi cã ꝓpt quã velit eũ emãcipare fuerit cognita et nedũ cognita sz t sufficiẽs q̃ alias nõ esset dign̄ enãcipatiõe. Et postq̃ sic eũ ex cã sufficiẽte arrogator emancipare vellet tũc teneꝛ ei reddere bona sua. Et si arrogãs pi decedẽs eũ exhẽdauerit. vel vinẽs eũ sine iusta cã emãcipauerit tũc teneꝛ q̃rtã ptẽ bonoꝝ suoꝝ ei relinquere pter illa bona q̃ in pñz adoptiuũ siue arrogatorẽ trãstulit et quoꝝ cõmodũ filius arrogatus post arrogationẽ pñi acquisiuit. hoc dicit.

De Adoptionibus.

Notandū ꝓmo. in arrogatione index debet interrogare arrogatū an velit istum habere suū patrē. et arrogatorem an velit istū esse suū filiū. Et tunc aliqua alia vlterius interrogabit ab aliis. Primo an iste arrogator habeat honestā causam. et vtilē pupillo. Scō an sit minor lx. annis quia si sic consulendū est sibi vt potius generationi studeat q̄ alienū filium adopret. Tertio an sit honeste vite videlz an sit ꝑcus prodigus vel in alio defectu. Quarto an sit paup quia regulariter nō ꝑmittit diuitem a paupe arrogari. Quinto an habeat plures liberos naturales. Sexto an sit tutor. Septimo an ex alligatione naturali vel sancta affectione moueat ad arrogandum istū. Et ista colligunt. ff. de adoptio. l. si paterfa. ℣. in arrogationibus.

Notādū scō Qd arrogator debet cauere cum fideiussione de restitutione bonorum pupilli ꝑ̄ut in tertu. Et istā cautionem debet stipulari tabellio vt. ff. de adoptio. l. nec ei. ex quo patz q̄ tabellio ꝑ̄t alteri stipulari vt. ℣. de inutili. stipula. ℣. si quis alij.

Notandū tertio. q̄ arrogator nō pōt arrogatū sine iusta causa emancipare. et talis causa est sicuti sunt cause quare donationes et similia beneficia reuocant vt. C. de reuocā. dona. l. finali et sic etiā intelligit. l. fina. ff. si quid in frau. patro. allega. hic in glo.

Notāduz quarto Qd arrogator tenet arrogato relinquere quartā ꝑtem bonorum quod cōmuniter intelligit ꝑ docto res. de quarta ꝑte bonoruz que ab intestato ad ipm ꝑuenirent. licz aliqui intelligant de quarta ꝑte oīm bonoꝝ. Et de isto habet in. l. papinianus. ff. de inoffi. testamē. Ista tñ quarta nō est hodie augmentata sicut quarta filioꝝ naturaliuz et legitimoꝝ vt in aucten. de trien. et semis. ℣. hoc seruandū. colla. iij.

Notandū finaliter q̄ ꝑter istā q̄rtaz debet arrogatus habere bona sua. etiaz aduenticia. quoruz tñ arrogator habuit vsumfructū vt. C. de bo. que libe. l. cum opz. Sicut maritus habet vsūfructum in bonis dotalibus vt. ff. fami. herciscū. l. si filia. Et sic ista dictio ꝑter hic in tex. posita capitur inclusiue vt. ff. de pignorati. actio. l. i.

Opponitur ꝓmo sic Et videt q̄ nō est opus ista cautiōe quia sine illa tales ꝑsone venirent ad successionem bonoꝝ pupilli vt videt. ergo ipa fit frustra Solutio Si iste ꝑsone venirent ad successionem ex testamento patris. pupilli ꝑ arrogationez fraudarent successione quia ꝑ arrogationem que est minima capitis diminutio rūpitur tale testamentum vt. ℣. qui. modis testamenta infirmantur. ℣. non tamen. Ab intestato āt fraudarentur in peculio quod arrogator retineret nisi esset cautio vt. ff. de castren. pecu. l. ij. Verum tamen est q̄ licz ista cautio non esset facta. nihilominus tamen interpretatione legis reputaret facta vt. ff. de adoptio. l. his ꝓbis.

Sed replicatur. ergo sequitur q̄ ista cautio non solum debet fieri si pupillus ℣. pubertatem decedat. sed etiam post quia videt q̄ successores potest ita bene defraudare post pubertatem sicut añ Solutio Pupillus post pubertatez potest testamentum facere vt sup. qui et ex quibus. manumittere non possunt. ℣. cum ergo. et tunc euanescit pupillaris substitutio et patris testamentum. Et ideo successio illoruz. tunc est a fortuna quia iste potest aliter disponere de rebus suis. vt non succedant. Et quia est fortuitum. ideo de h̄ non est ius ordinatum vt. ff. qui. ex cau. manumis. libe. non fiunt. l. Julianus.

Opponit̃ scdo ad idē. Et videt q̃ ista cautio nō debz fieri qr arrogatio ē actꝰ legitimus, et tales nō recipiūt diē neq̃ cōditionē vt.ff.de regu.iu.l.actus Solutio Ista cautio nō facit actū arrogationis cōditionalē sed certificat successores vt dictū est. Et ex tñ est q̃ actus legitimi nō recipiūt cōditionē expressam sed bene recipiunt cōditionem tacitam. que si fuerit expressa viciaret actus vt ff.de lega.pmo.l.iij. Et ideo si papa scribit executori vt prouideat alicui de bñficio si sit idoneꝰ. illa nō intelligit̃ ꝓprie cōditionalis sed exhortatoria, instruēs executorem qualiter facere debeat. ⁊ de isto habetur in cle.vnica de offi.delega,

Minorem natu. Sñma/tur sic. Minor nō ꝑt maiorē adoptare.qr adoptio imitat̃ naturā.et mōstruosuz esset filium esse maiorem supple etate suo patre Et ideo adoptās debet xviij. annis adoptatū p̄cedere.et p̄t adoptio fieri in locū nepotis vel pronepotis seu aliorum descendentiū.pōt etiam aliqs adoptare q̃uis filios naturales non habet. Et si quis aliquem loco nepotis ex filio naturali vel adoptiuo nati adoptat dz filius ille consentire ne ei inuito suus heres agnoscatur. Sed si auus nepotem ex filio in adoptionem dederit nō requiritur cōsensus filij. Si etiā quis nō extraneum adoptauerit p̄t illum alteri in adoptionē dare. Et cōmune est in vtraq̃ adoptione q̃ illi qui generare non p̃nt de facto,sed bene ꝑm naturam vt spadones adoptare possunt. Sed castrati qui natura generare nō p̃nt. etiā adoptare nō p̃nt.hoc dicit.et ꝓz intellectus textus:

☞ Notādū primo.q̃ plena pubertas interdū est xiij.ānoꝝ vt.ff. qui.mo. tute. fini.ff.i. Interdum est in iure xv. ānoruz vt in auctē.de tempo.nō solu. pecu.sup dote.ff.generaliter.colla.viij. Interdum est xvij.annoꝝ.vt sup̄.qui et a qui. manumittere nō p̃nt.ff.fina. Interdū est xviij,annoꝝ.vt hic et.ff.de alimentis lega.l.mela. Legitima tñ etas in iure est xxv.annoꝝ vt.ff.de lega.pmo.l. cuz filio

Notandū scdo circa ꝟbū. consentire pmo.q̃ qñ aliquis vult adoptare quem in loco nepotis ex filio suo nati requiritur cōsensus filij sed nō alioꝝ agnatoruū vt.ff.de adoptio.l.cum adoptio. Et si filius consentiat moriente patre adoptā/te fit iste adoptatus in potestate filij. et suus heres vt.ff.de adoptio.l. si quis nepotem. Sed si non consentiat moriente patre adoptante nō fit in ptāte filij.sed succedit cum eo tanq̃ filius vel nepos iuxta cōditionem gradus.in quo adoptatus est vt.ff. de heredita. que ab intesta.deferunt̃.ff.cum autem. Quādo ergo dicitur in tex. ne ei inuito debet intelligi ei scz filio inuito.q̃uis glo. duas alias expositiones ponat. Et ex isto ꝓz q̃ quando aliquid fit in preiudiciū tertij est ille vocandus vt.ff. de adoptio.l. nam ita diuus. Et notat̃ ꝑ Inno.in.c. humilis.extra de maio.et obedien. Et si ignoretur nomen.fiet generalis citatio.vt.C.de remissio pigno.l.si eo tpe.⁊ istud intelligit̃ in actibus qui sunt volūtarie iurisdictionis.secus in alijs

Notandū tertio.q̃ spadones sunt illi quoꝝ virilia spata.i.cultello abcisa sunt. Sed castrati sunt qui ex natura generare nō p̃nt. Cū ergo spadones naturaliter possint generare.licz de facto impediant̃ possint adoptare. sed castrati qui a natura impediunt̃ adoptare non p̃nt.quia vt dictū est.adoptio imitat̃ naturam. Ex quo patz q̃ plus est illud quod est a natura q̃ ex accidenti vt.ff. de libe.et posthu.l.sed et quesitum. Sacerdotes aūt adoptare possunt. quia licet generare nō possint impotētia iurl.

De adoptionibus.

nisi essent orientales qui vtunt matrimonio prius cōtracto vt notat Johan. an. in c. vnico de clericis cōiugat. li. vi. tamē nō possunt nō generare impotentia facti et nature.

☞ Opponit primo sic Et videt q nō oportet adoptantem precedere adoptatuz in xviij. ānis. quia xiiij. annoruz pt quis matrimoniuz cōtrahere. ergo tunc potest adoptare ¶ Solutio ¶ Non est simile in mrimonio et in adoptiōe. quia in adoptione agitur de preiudicio adoptātis aliter q3 in mrimonio. propter legitimā que debet adoptato. Et ideo in adoptiōe requiritur maior deliberatio z plenior cōsensus qui vt communiter nō est ante xiij. ānnz vt. ff. de postula. l. i. ℣ pueritia. et lex respicit ad ea que sunt cōmuniter vt. ff. de legibus. l. naz ad ea.

¶ Sed replicat. ex isto videtur q q adoptāt duos deberet p̄cedere in xxxvi. ānis qō nō est verū ¶ Solutio ¶ Istud nō sequit. quia potest aliquis etiā naturaliter vno āno plures filios habere. et ex vna vel ex diuersis mulieribus. Et ideo sufficit adoptātē in xviij. ānis p̄cedere etiam si plures adoptet. sicuti vna absolutio sufficit ad plures excommunicationes vt notat bar. in l. de pupillo ff. de noui opis nūci.

¶ Opponit secūdo Et videtur q auus non possit nepotez suuz sine cōsensu patris in adoptionem dare. quia sine illo nō potest eum nuptui tradere vt. ff. de ritu nup. l. oratione ¶ Solutio ¶ Nuptie habēt maiorem indiuiduitatem vt ē de patria potesta. ℣ nuptie. Et plus req̄ritur cōsensus parentū vt supᵖ de nup. ℣ i. q3 in adoptione. Et ideo ibi requiritur cōsensus patris.

¶ Sed replicatur Iste cōsensus requiritur propter preiudicium. sed in isto casu fit patri preiudicium in successiōe. et in ḡditiōe patrie potestatis vt. ff. vnde libe. l. scripto. ¶ Solutio ¶ Potest filium istum instituere licz sit adoptatus. z nō fuit in sua potestate. et sic ei nō fit p̄iudicium etiam iure antiquo. Hodie autem non est timor quia succedit nec trā sit in potestatem adoptātis extranei vt supᵖ co. ℣ sed hodie.

Femine. Sūmatur sic. Femine non possunt adoptare. quia liberos in potestate non habēt nisi ex indulgentia principis in solatium amissoruz filioruz. hoc dicit. et ptz intellectus textus.

☞ Notanduz primo. q mulieres nō habēt filios in potestate vt. ff. de suis z legitimis heredibus. l. nulla.

¶ Notādum secundo De ista indulgentia qua feminis cōceditur adoptare habetur. C. de adop. l. mulierem. z hoc in solatium filioruz amissoruz in bello vt ℣ de excusa. tutoꝝ ℣ sed z si quis in bello.

☞ Opponit sic Et videtur q si femine possunt adoptare tunc etiam debent adoptatos in potestate habere. quia beneficia sunt amplianda vt in aucten. cō stitutio que dignita. ℣ penul. colla. vi. Solutio Veruz est q beneficia sunt amplianda sed non contra naturaz. Modo contra naturam est. mulieres filios in potestate habere. Et ideo beneficiuz cōcessum de adoptione nō debz extēdi ad matriam ptātem.

Illud proprium est. Summat sic. Arrogatus vna cum his qui sunt in sua potestate. efficit in potestate arrogatoris. hoc dicit.

Sed intellectus textus est. Q; proprium est in arrogatione vt arrogatus cum liberis suis fiat in potestate arrogatoris Et ideo cum augustus voluit arrogare germanicum qui noluit arrogari ab augusto cōsuluit tyberio vt arrogaret germanicum. quod fecit. et tunc augustus arrogauit tyberiū. et factus est germanicus nepos augusti adoptiuus qui noluit esse filius.

☞ Notandum primo Q; istud scilz q; arrogatus transit cum suis in potestatē arrogatoris intelligit nō solum de his qui sunt actu. sed etiaz de his qui erunt Et sic efficiunt in potestate arrogatoris filij nati. nasciturі vel etiam postliminio reuersi vt. ff. eodem. l. si paterfami. in principio.

Notandum scdo. q; aliquando fit indirecte quod non potest fieri directe vt ff. de legi. l. contra legem.

☞ Opponitur et videtur primo q; arrogatus cum his qui sunt in potestate sua nō semp transit in potestatez arrogatoris. p. l. ope. ff. de opis liberto. Solutio Illa lex loquit de libertis quorum ope reseruate sunt patrono. z ideo propter ius patronatus est ibi speciale.

Opponit scdo et videt q; nō potest fieri indirecte illd quod prohibet fieri directe p c. statutum. ij. de hereticl. li. vi. Solutio Illud non pt fieri indirecte quod nō potest fieri directe impotentia iuris z sic intelligit. c. statutū. ij. alle. Sz qd nō potest fieri directe impotētia facti bñ potest fieri indirecte vt hic.

Apud cathonem.

Summat sic. Si dñs adoptet seruū vel nominet eum in iudicio filiuz. p hoc seruus fit liber. hoc dicit. et patz intellect? textus.

☞ Notandum primo Q; si dñs adoptaret seruū alienum vel libertuz alienū nō habz veritatē istud dictum. quia talis nō fit liber p adoptionē vt. ff. de adoptio. l. si pater.

Notandum scdo ibi. constitutione. q; ista constitutio habet. C. de lati. liberta. tollenda. l. vnica.

Notandum tertio ibi. licz. q; ex isto tex. elicit. si nō valz qd ago vt ago. valz tm in ātum valere pōt. vt etiam notat C. de lati. liberta. tollen. l. vnica. ℣. simili modo.

Notandū quarto Q; si dñs nominet seruum filium extra iudiciū nō prodest C. de libera. cau. l. penul. et sic verba adulatoria in iudicio causant dispositionē fauore libertatis vt hic. sic etiam in testamento fauore vltime volūtatis vt. ff de fideicōmissa. liberta. l. paulus. Alit autem verba adulatoria nihil opant vt ff. de actio. et obliga. l. obligationem.

☞ Opponit sic Et videt q; nō est verū si nō valz quod ago. ꝛc. p. l. i. ff. de iure codicillo. Solutio Illa lex loquit de eo qui dixit expresse se nō velle facere codicillos. Iam istud dictum si nō valz intelligit quando nō est pactum de non valere.

Quibus modis ius patrie potestatis solvitur.

Dictuz est supꝝ qualiter cōstituit ius patrie ptātis naturalis z ciuilis. et q; nihil est in humanis qd dissolui nō possit vt in auctē. de nup. ℣. deinceps. colla. iiij Ideo tractat hic qualiter ius patrie potestatis soluit. Et diuidit iste titulus in septem ptes. In prima declaratur quō

Quibus mo.ius pa.potesta.soluitur.

soluitur patria potestas p mortē natu/ralem. In secda ibi.cum aūt is. quō soluitur p mortem ciuilem. In tertia ibi. fi/liussa.quō p dignitatem. In quarta ibi. si ab hostibus.quō p captiuitatem. In quīta ibi.preterea.quō soluit̄ p emācipationē. In sexta ibi.sed si pater.quō solūitur p adoptionem. In septima ibi. Illud aūt.soluūtur duo dubia.

Videamus nunc Sūmak sic. Dictū est quō serui liberant̄ a ptāte dñica. Hic dicit̄ quō liberant̄ liberi a ptāte patria. Naz p mortem pāis filij existentes in sua ptāte. sui iuris efficiunt̄.sed p mortem aui nepotes.fiunt sui iuris.si tpe mortis aui pat̄ eorum fuit mortuus vel emancipatus. Sed si fuerit viuus et in potestate aui nepotes cadūt in ptātem patris eoruz. hoc dicit.et ptz intellectus textus.

☞ Notāduz q de liberatione seruoz dictū est sup̄ de liberti ff.i.t ff multis.et in glo.magna ff fina.

☞ Opponit̄ primo sic Et videt̄ q text. nō bene dicat aliquē sui iurl. fieri p mortem parentis.quia mater est parens vt sup̄ de iure naturali gentiū et ciuili ff.i. Et tñ p mortem matris nemo fit sui iuris.vt ff titulo proxi ff femine. vbi dicit̄ q mulier nō habz liberos in potestate. Solutio Parēs intelligit̄ hic stricte pro supiori in linea paterna. sed sup̄ de iure naturali accipit̄ generaliter.

Opponit̄ secundo Et videt̄ q text' non bene dicat mortuo patre filios fieri sui iuris.quia vt subditur possunt eē in potestate aui. Solutio Textus ille intelligitur mortuo patre qui filios habz in potestate et nō existente superiore.

Opponitur tertio Et videtur q non semp existēte patre in potestate aui tpe mortis aui nepotes recidunt in potestatem sui patris.quia si pater fuit emancipatus et postea arrogatus a suo patre tunc est in eius potestate. Et tamen nepotes in illo casu p mortem aui non cadunt in potestatē sui patris vt.ff.de adoptio.l.si pater filiū. Solutio Istō intelligitur quando pater nūq̄z exiuit a patria potestate. Nam patria ptās semel extincta respectu filioruz nunq̄z reuiuiscit. Sicut etiam dicit̄ de gratia ad beneficiū que p matrimonium extingui tur. et mortua vxore non reuiuiscit vt in glo.in c. vnico de clericis coniugatis li.vi.

Opponit̄ finaliter Et videt̄ q filij cadunt in ptātem patris p mortem aui.licet pater tempore mortis aui non sit in eius potestate.quod videt̄ contra finez textus istius ff probatur in aucten.constitu.que dignita ff istud.colla.vi. Solutio In fine tex.dicitur quando pat̄ exiuit patriam potestatem p emancipationem.secus aūt est quando p dignitatem vt in ff alle.

Cum autem. Summak sic. Per deportationem patris vel filij in insulam soluitur patria ptās, sed per indulgentiam principis pristina iura restituunt̄. Per relegationem aūt patris vel filij in insulam non soluitur patria ptās. Seruus autem pene effectus pdit patriā ptātez que quidez pena est quādo quis in metallum damnat̄ vel bestijs subijcit̄. hoc dicit.t ptz intellectus textus.

☞ Notādū primo.q iste textus primo loquit̄ de media capitis diminutiōe. t in fine ibi .pene.loquitur de maxima capitis diminutione.sed in medio loquitur de relegatione.

Notandum scdo. q differunt deportatio z relegatio. quia deportatus pdit familiã suam. sed relegatus non vt hic in textu. Scdo quia deportat⁹ pdit bona sua. relegatus non. vt. ff. de interdic. et relega. l. i. Tertio quia deportatus ꝑpetuo pdit ciuitatem. relegatus ad tps. vt. ff. de interdic. et relega. l. relegatoꝝ vterq; tamen retinet libertatem vt. ff. de bonis damnatoꝝ. l. z si. Quarto quia deportatio solum fit ꝑ imperatorem aut vicem eius tenentem vel ꝑ ꝓtorem seu ꝑfectuz vrbis vt. ff. de penis. l. iij. Fit etiaz ꝑ senatores quoruz sententia parẽ habet effectuz cum ꝓdictis vt. ff. quib⁹ appellare non licz. l. i. Et si deportatio ꝑ alios iudices fiat non valet nec executioni mandatur nisi ꝑ imperatorẽ approbẽ vt etiã insulaz siue locum assignet vt. ff. de legatis iij. l. i. ℣. iij. et ℣. deportatos. Sz relegatio potest fieri ꝑ quoscunq; iudices habentes merum imperium vt. ff. de interdic. et relegatis. l. relegatoꝝ. Non tamẽ fit ꝑ defensores ciuitatis vt in auctẽ. de defensori. ciuita. ℣. nulla. colla. iij. Banniti autez nostri temporis assimilãtur deportatis. si cum ꝓditione ciuitatis. publicentẽ eorum bona. Alioquin assimilantur relegatis. vt vult glo. hic ꝑ. l. i. ff. de bonis damnatorum. Sed bal. aliter dicit in. l. i. C. de heredibus instituendis. Vult enim q pena banniti nostri temporis est distincta a deportatione et relegatione. et assimilatur in re ciuili. et cõmunicatiõi in re spirituali. quia sicut excommunicatus non potest agere. potest tñ excipere et appellare vt in. c. intellexim⁹. extra de iudicijs. sic et bannitus.

Notandum tertio ibi. pinde. q mors ciuilis comparatur morti naturali vt hic et. ff. pro socio. l. verum. ℣. societas.

Notanduz quarto ibi. pari ratione. q vbicunq; est eadem ratio debet esse idez ius vt. ff. de verbo. obligatio. l. a titio. et. ff. ad le. aquiliam. l. illud. Non tamen vbi est contraria ratio debet esse contrariuz ius vt. ff. de colla. bonorum l. si quis.

Notanduz quinto ibi. restitutum. q ꝑ indulgentiã principis possunt deportati restitui. et tunc recuperant pristina iura vt honores et ordines et similia. Inter que etiam est patria potestas vt C. de sententiaz pass. l. fina. Refert tamen an princeps dicat in remissione indulgemus. an restituimus. quia si dicat indulgemus intelligitur remissa pena. sed non restituuntur bona. et sic intelligitur. l. in insulam. ff. de penis. Sed si dicat restituimus non solum intelligitur remissa pena sed restituuntur omnia pristina iura vt. ff. de penis. l. ij. et le. generaliter. quia verbum restitutionis generale est ad omnia vt. ff. de vsucapio l. videamus. ℣. et in fauiana. Non tamen intelligitur restitutus ad bona alienata vt. C. de hereticis et manichẽ. l. item de nestorianis. Et ideo consulit bart. in l. gallus. ff. de libe. et posthu. vt impetretur q princeps dicat restituim⁹ te etiaz ad bona alienata.

Notandum finaliter Q. seruus pene effectus non habet dominum nisi supplicium. Unde nihil acquirit fisco. vt. ff. de his qui non ꝓ scriptis habentur. l. iij. Hodie tamen per penã nullus ingenuus fit seruus vt in auctẽ. de nupt. ijs. ℣. quod autem. collatio. iij. Nisi forte aliquis condemnatus sit ad vltimuz supplicium. vt vult barto. in le. qui vltimo. ff. de penis. Et ideo talis non potest testamentum facere. ff. de testamentis. l. eius qui. Possunt tamen iniuste ablata restituere. vt notat Johãnes. an. in c. quanq; de vsu. libro vi.

Quibus modis patrie potestas solvitur.

Et est ista pena quando aliquis damnatur ad fodiendum metallum vel in opere metalli vel in ministerio metalli. vel metallo ligat qui. ligabant ne fugerent et pondere quodaz opprimebant ferro vel alio modo sicut hodie fit his qui ad galeas ponunt in Italia. Bestijs aūt quis subijcitur qui damnat ad bestias dedu/cendum vel cū bestijs comedendū. Sz quia iste pene modo nō sunt in vsu pauz curandū est de eis.

Opponit primo sic. Et videtur q̄ mors ciuilis nō comparatur morti naturaliquia p̄ mortem naturalem dissolvit matrimonium et nō p̄ mortem ciuilem. vt. C. de repu. l. i. (Solutio) Mors ciuilis compat naturali in illis in quib⁹ representat eundē effectuz cū morte naturali. vt in his que sunt iuris ciuilis sicut patria ptās. bonoz̄ possessio et filia. Non autē in his que sunt iuris naturalis. vel gentiuz vel etiā facti. Et ideo si aliquis obligatus est bona sua dimittere/re post mortē alteri et ipe ingrediatur religionē que est mors ciuilis xvi. q. i. c placuit ij. Non debz p̄ter hoc illi alteri bona sua dimittere vt. ff. de iure fis. l. statius florius ff cornelio.

Opponit scdo Et videt q̄ restitutus debz etiā recipere bona alienata. quia si aliquis mortuus restituat ad vitā. sicut factum est in lazaro recupat oīa bona sua etiam alienata vt in glo. in. l. si ex his ff. de legibus (Solutio) Illa glo. loquitur de restitutiōe que nō p̄t fieri nisi p̄ ipm deuz. hic āt loquimur de restitutione que fit p̄ hoiez.

Filiusfamilias.

Sic sūmat Filius si filiat miles proconsul vel senator nō liberat a patria potestate. sed si fiat patrici⁹ liberatur. quia inconueniens est patrem posse filium suum per emancipationem a patria potestate liberare. Imperatorem autez non posse eum quez elegit sibi patrez ab aliena potestate eximere. hoc dicit. et ptz intellectus textus.

Notanduz primo Q̄ istud corrigitur C. de decurionibus. l. fina. libro. x. vbi ponuntur dignitates p̄ quas aliquis liberatur a curia. et per consequens a patria potestate vt in aucten. cōstitu. que dignita ff. inter quas connumeratur dignitas proconsularis. Et additur illis dignitas episcopalis vt in aucten. constitu. que digni ff palā. colla. vi. Ille tamē dignitates non liberant nisi existentes in exercit. toexceptis proconsulari patriciatus et episcopali dignitatibus. sacerdotium autem non liberat a patria potestate vt in aucten. presbyteros. C. de episcopis z clericis. Sed ingressus religionis liberat a patria potestate vt. ff. de mino. l. si ex causa.

Notandum secundo Q̄ ista constitutio de qua loquitur textus. habetur. C. de cōsulibus. l. fina. libro vij. Et dicitur patricius tanq̄ pater principis. De quibus Salustius dicit. patres conscripti quia eorum nomina erant scripta in libro principis vel in coronis eorū.

Si ab hostibus.

Summatur sic. Capto patre vel filio ab hostibus pendet ius patrie potestatis. iure postliminij. a limine dicto. qui si reuertatur recipit omnia iura pristina. sed si pater in captiuitate moriatur. intelligitur filius a principio captiuitatis sui iuris fuisse. hoc dicit.

Sed intellectus textus est. q̄ patre capto ab hostibus licz fiat seruus hostium tamen ius patrie potestatis est in

suspenso.iure postliminij.quo quidez in re si reuertat recipit oia pristina iura et liberi in eius ptate sut itez. q fingitur semp in ciuitate fuisse.sed si in captiuitate moriat. fuerunt filij sui iuris a principio captiuitatis. Similiter si filius vel nepos captus sit ab hostibus pdet ius patrie potestatis.Et dicuz est postliminium a limine t post quia reuersus. dicitur ad limina sua redire. Et si aliquis captus ab hostibus recupet,dicit etiam postliminio reuersus

☞ Notandū primo.q ꝓpter istud ius postliminij aliqui posuerunt mediuz inter eos qui sunt sui vel alieni iuris. Sz non bene quia liberi alicuius capti ab hostibus in veritate sunt sui iuris.quia pater est seruus hostium.sup̄ de iure ꝑsonaz.ℱ.serui.i. Et ideo talis nullos p̄t in ptate habere vt.ff.ad le.iuli. de adulte.l sic euenit. Intelligit ergo ista pendentia respectu status futuri et non respectu presentis vel preteriti vt.j. de ℞bo. obliga.ℱ.conditiones. Si igit iste captiuus reuertat fingitur semp in ciuitate fuisse iure postliminij. sed si in captiuitate moriatur fingitur a principio captiuitatis mortuus iure legis cornelie. Et ideo si filius istius faciat testamētū vel contrahat valz.sed si reuertat pater rūpitur testamentum t soluitur contract⁹ Sed si moriatur etiam post factionē testamenti vel contractum manet firmum quod p filium actum est vt.ff. de testa.l. lex cornelia.

Notāduz sc̄o.q postliminiū est ius amisse rei recupande ab extraneo moribus t legibus constitutū vt.ff.de capti. et postlimi.reuer.l.postliminiuz.

Notanduz tertio ibi.dictū est. q post liminiuz dicitur a limine quia reuersus ab hostibus redit ad limina patrie vel ciuitatis sue Et ideo quādo dicitur in vel intra vel infra intelligit intrinsecitas vt si dicatur in domo intelligitur intra limina domus vt.ff. de flumi.l.i.ℱ.in flumine. Sed quādo dicitur.in ptinentijs domus. intelligitur ad spatium duorum pedum.etiam extra domum vt.ff. finium regundorum.l.fi.et.ff. de seruitutib⁹ vrbanoz p̄dioz.l.qdaz hyberus. in glo.sed quādo dicitur.in circustantijs ecclesie,intelligitur ad spatium xxx.peduz extra ecclesiam vt notat bar.in.l. apud labeonem.ℱ.eum vicium.ff. de iure iurā/do.xvij.q.iij.c.sicut.in glo.

Notandum quarto.q illa que recuperantur ab hostibus debent restitui illis a quibus capta sunt vt.ff.de cap.et postliminio reuerℱ.l.sicut liberis Et hoc est veruz si cadant sub iure postliminij vt equi oues boues et similia. Aliqua enim sunt que non cadunt sub iure postliminij vt vestes arma et similia.ff.de captiuis.le.ij. Sed de rebus hostium est distinguenduz. quia si sint īmobilia que ab eis capiuntur debent publicari.ff.de capti. l.si captiuus.Sed si sint mobilia et capiuntur ab eis anteq̄ sunt victi tunc fiūt capientium vel occupantiū vt.ff.de cap. l.si quis in bello. Si vero capiantur ab eis postq̄ sunt victi tunc debent deduci ad ducem vel capitaneuz belli vt ipe ea distribuat inter pugnantes ꝫm merita sua vt dicit bar.in dicta.l. si quis in bello.Et ista vera sunt de bello publico et iusto.Si enim vna ps ciuitatis cōtra aliam pugnet non est belluz sed dissensio vt.ff.de captiuis.le. si quis ingenuam.Et si vna ciuitas contra aliam sine auctoritate principis pugnet non est bellum sed licium cultura vt.ff.de testamen.l.quia latronibus.et seruientes in talibus bellis non sunt armigeri sed fures t latrones vt notat bar.in.l.hostes ff.de captiuis.

Quibus modis patrie potestas solvitur.

Opponitur primo contra predicta Et videtur q̄ ius postliminij non est rationabile quia videt punire captiuos. Pena enim est priuari patria potestate et seruum esse/et non est afflicto addēda afflictio. Solutio Istud ius inductum est fauore reipublice et etiam captiuorum quia si ipi retinerent bona in sua ptāte possent cōtrahere apud hostes et bona sua ad hostes obligare. Et alia in eorum damnum facere quod propter istud ius non possunt Et ergo per istam penam succurrit maiori periculo iuxta c.duo mala.distinc.xiij.

Opponitur secundo Et videtur q̄ si filij captiuorum sint sui iuris tunc possent multa facere in preiudicium patris et sic istud ius esset patri valde nociuum Solutio Dicit Azo C. de sentēn. passū.in rubrica q̄ isti filij nihil possunt facere in preiudicium patris. Datur etiā curator bonis patris.ff.de tutelis.l. muto. Si tamen tempore captiuitatis aliquis acquirat ius in bonis captiui p̄ prescriptionem vel vsucapionem hoc non recupat reuersus nisi per restitutionem in integrum.ff. de capt.l. eos qui ab hostibus.

Opponitur finaliter Et videtur q̄ si captiuus fieret seruus hostium solueretur matrimonium.p.l.cum duc.ff.de captiuis.quod esset valde durum dicere Solutio Dicitur in illa le. p̄ doc. q̄ iuē ciuili reuersus ab hostibus debz de nouo in vxorem et ipa in eum consentire.sed hoc non requiritur iure canonico vt in c.i.de coniugio seruoz.

Preterea emancipatione.

Summatur sic. Per emancipationē solvitur ius patrie potestatis.que quidem emancipatio olim fiebat per imaginarias venditiones vel ex imperiali rescripto. sed modo fit apud quecunq̄ iudicez retento parenti in bonis emancipati eodem iure quod debetur patrono in bonis liberti. Et ipe parens fit tutor impuberis emancipati Potest quoq̄ filius emancipari nepote retento in potestate ⁊ ecōuerso.hoc dicit.⁊ ptz intellectus textus.

Notandum primo Q̄ per liberos intelliguntur hic omnes descendentes scz filius nepos et deinceps vt.ff.qui tutores dare possunt.§.i.

Notandum scdo Q̄ imaginaria venditio idez est q̄ ficta venditio vt.ff. de regu.iuris.l.imaginaria. Fiebat autem olim emancipatio p̄ imaginariaz venditionez hoc modo. Vaz pater vendebat filiuz suum fortassis pro vno nūmo ⁊ sic filius factus fuit seruus. Deinde emēs manumittebat filiuz et tunc fuit emancipatus vt.ff.de captiuis.l.liberuz. Sz hec emancipatio modo non habet locuz tamen sicut tunc per emancipationem fuit capitis diminutio Ita modo p̄ emācipationez ē minima capitis diminutio vt.ff.de capitis diminutione.§. minima.

Notandum tertio Q̄ emancipatio modo fit per quencunq̄ iudicem siue merum siue mixtuz imperium habeat vel solaz iurisdictionem.potest enim fieri per defensorem ciuitatis vt in auct.de defensoribus ciuita.§.nulla.collatio.iij. Etiam per iudicem extraordinariuz vt filius Colonien ciuis potest emancipari coraz iudice Leodien vt.ff de manumis.vindicta.l. etiam. Potest etiam fieri in quocunq̄ loco non turpi ff.de iusticia et iure.le.penulti.

Et licz cōmuniter fiat capiendo filium cuz manu et dimittēdo eum cuz aliquibus verbis sez dimitto te de potestate mea. Potest tñ fieri nō capiendo filiuz cum manu. quia de manu exponit.i. de potestate vt.C.de emācipa.libero.l. penulti.

Notandum quarto.q olim pat emācipando filium.retinebat sibi totum peculium filij vt.ff.quibus non est pmissuz facere testamē.§.i. Sed hodie habet pater in bonis filij emācipati idem ius qđ patronus in bonis liberti. vt hic dicit sez si ab intestato decedit succedit in oībus bonis liberti patronus filijs nō ex tantibus. Ex testamento vero in tertia pte.liberis vero existentibus in nihilū vt.ff.de succes.libe.§.i.et ij.et.§.sed nostra In quibusdū nihilominus se habz alit pater respectu bonoz filij emancipati qz patron' respectu bonoz libti. Primo si filius turpez psonam instituat. pater habet totum. vt .ff. si quis a paren. manumissus fuerit.l.patronus Secūdo si pater pro emācipatione precium receperit nihil habebit vt.ff.si quis a paren. l.i.§.si parens. Tertio si filius miles fuerit et castrense habeat. de illo pater nihil recipit.ff. de re militari.l.si a milite. Quarto alij filij non succedunt loco patris sicut filij patroni.ff.si quis a paren. l.i.§.fina. Quinto si p coactionem pater filiuz emancipauit nihil habet.ff. si quis a paren.l.fi. Sexto non datur patri calusiana sicut patrono vt .ff. si quis a paren.l.nōusqz. Dicitur autem actio calusiana per quam reuocantur ea q̄ in fraudem patroni libertus alienauit q̄ vt tactum fuit non datur patri. Septimo nō habet pater opas filij emancipati sicut patronus liberti.ff.si quis a paren.l.penulti.

Notandum quinto.q qualiter pater debet esse tutor impuberis emancipati. latius dicet.§. de legiti. parē. tute. in pncipio. z de fiduciaria tutela etiā in pnci.

Notandum finaliter. q pater non tenetur filio emancipato aliqua bona dare.vt.ff.de agnoscen.libe.l.fi. De cōsuetudine tamen pater dat filio emancipato aliqua bona vt.C.de colla.bono'l.vt liberis. Et ista bona non tenetur filius computare in legitima sua vt .C. de inofficio.testamen.l.si quando.§.generalit tenetur tamen filius ista bona conferre cum alijs filijs in diuisione bonoz patris vt dicta.l.vt liberis.C.de collatio. bonoz.

Opponitur primo contra predicta sic Et videtur q pater potest precium recipere pro emancipatione filij sine pena per.§.hoc quoqz.§.p quas psonas nobis acquiritur. Solutio Dupler est precium.scilicz conuentionale et legale Modo pater pro emancipatione non potest recipere precium conuentionale vt hic dicit in notabili.sed bene potest recipere precium legale vt in.§.hoc quoqz et.C.de bonis que libe.l.cuz oportet.

Opponit sc̄o Et videt q patri etiā dat calusiana p bar.in.l. nōusqz.ff. si qs a parēte. Solutio Si filius alienauit bona titulo onēoso.z sine fraude.nō dat pri calusiana. Secus āt si cū fraude Pmo mō intelligit dictū h. z sc̄o mō intelligit.d.bar. in.l. nō vsqz.

Sed et si pater. Sūmat.sic. Si,pr̄ filiū suū auo vel proauo actis interueniente.ō in adoptionē dederit sine ꝺdictione adoptantis z adoptati soluitur patria potestas z transit filius in potestatem adoptantis: quia concurrūt ius naturale et ius adoptionis.hoc dicit. z patet intellectus textus.

Notandum primo: q qualit filius auo materno indifferenter et auo pīno

in casu in adoptionez dari potest. Dictū est supᵒ titulo prox. ℔. sed hodie. Adoptio tamen fieri debz actis interuenientibus vt hic dicitur in textu. i. cum scriptura. sed si talis scriptura amittatur potest p̄ bari adoptio p̄ testes vt in glo. l. ij. C. de emāncipa. libero. Ex quo ptz q̄ si fuerit statutum factū. q̄ nemo posset petere debituz nisi p̄ instrumentuz. si p̄dituz sit tale instrumentū. adhuc potest probari debituz p̄ testes vt in. l. emāncipationez. C. de fi. instrumento.

Notanduz scᵒ. q̄ si infans fuerit q̄ emāncipatur nō habet veritatem ista regula vt. C. de emāncipa. libero. l. penulti.

Notanduz tertio. q̄ taciturnitas habetur pro consensu. et tacēs affirmat vt ff. de pigno. l. si fideiussor. ℔. pater.

Opponitur primo contra predicta Et videtur q̄ iste ℔ⁿ non conuenienter ponitur hic. quia nō soluitur patria potestas. sed trāsit de vno ad aliud Solutio Licz non soluatur patria ptās in isto casu q̄ntuz ad filiū soluitur tamē quo ad patrem. Et hoc satis est pro isto titulo.

Opponitur secundo Et videt q̄ taciturnitas non compatur consensui p. l. ij. ff. de adoptio. Solutio quādo actus fit p̄ euz in cuius potestate est tacēs tūc taciturnitas compatur consensui. Sed si actus fit p̄ ipmmet cuius est actus requirit consensus expressus. et hoc vult illa. l. ij. in oppositū allega.

Aliud autem. Hic soluūt duo dubia. Primuz. quia dictuz est q̄ patria ptās aliquādo soluit p̄ mortem aui. et aliquādo non. vt ℥ eodez ℔i. Dubiū est quādo soluitur. et quādo non. Secundū ē quia dictum est de solutione patrie potestatis. dubitatur an filij possint parentes cogere ad emancipādum eos. Summatur ergo sic iste ℔ⁿ. Si nurus tua ex filio tuo concepit et postea filium tuum emācipaueris vel in adoptionē dederis. nepos nascitur in tua potestate. sed si post emācipationem vel adoptionem concepit. nascitur in potestate patris sui naturalis vel aui adoptiui. hoc dicit q̄ntuz ad p̄muz responsum. Et filij naturales vel legitimi quasi nullo modo possunt cogere parentes ad emācipandū eos. hoc dicit. quo ad scᵒm ℟ponsum. Et ptz intellectus textus. ex summario.

Notandum primo Q. istud intelligitur de nuru que cōcepit ex filio naturali et legitimo. quia naturalis filius tantum non est in potestate. vt supᵒ de nup ℔ fina. De legitimo autem tantum hoc est adoptiuo. dicunt aliqui istud nō esse verum. ff. de capitis diminu. l. si liberos. Melius tamē dicit q̄ etiā istud veruz sit de filio adoptiuo. ff. de adoptio. l. liberum.

Notāduz scᵒ. q̄ ex isto textu elicit si post conceptū alicuius pater efficiatur sacerdos. nō ē ille filius sacerdotis. vt etiā habet. l. impialis. C. de nuptijs.

Notāduz tertio circa verbum. pene. q̄ pater in aliquibᵒ casibus p̄t cogi emācipare filiū suū. primo si legatū agnouit. q̄ sibi relictū vt filiū emācipet. ff. de cōdicio. et demōstra. l. si cui. Scᵒ. si aliqs adoptauit p̄ignū suū. et ille p̄ignᵒ p̄bat sibi nō expedire esse in ptāte cogit pat adoptiuus illū emācipare. Et similiter dicendū est de quocunq; adoptiuo. si sibi nō expediat vt. ff. de minoribus. l. iij. ℔ si quis minor. Tertio si p̄ peccādi necessitate īponat filie cogit eā emācipare vt C. de epāli. audit. l. si lenones. Quarto si pater filium male et contra pietatem affecerit vel tractauerit vt. ff. si quis a parente manumissus fuerit. l. fina.

Similiť etiã nõ põt cogi filius vt emãcipeť vt in aucten. qui.mo. natura. effici/untur sui.ff. generaliter. colla. vij. Põt tñ pr filiũ eo inuito emancipare in illis casibus in quibus põt eũ exheredare. vt notat bar. in.l. quidã. ff. de verbo. obligationibus. Filius aũt emancipatus in aliquo casu põt reuocari ad patriam ptãtem vt si pr sit paup ad alendum patrez suũ. vt. ff. de libe. agnoscen. l. alimenta. ff. necare.

Opponiť sic Et videť q filius conceptus añ emancipationem z natus p? debz esse in potestate pr̃is. per simile. qz filius conceptus ex ancilla z natus ex libera muliere est liber. z non attendiť tempus conceptus sed natiuitatis vt ẽ de ingenuis. ff. ex his. ff. si. sufficit. ergo etiã in isto casu attendi debz tps natiuitatis z non conceptus. Solutio Nõ est simile de libertate z patria ptãte. Nam quo ad libertatem sufficit matrem aliqñ liberam fuisse vel in cõceptu vel in partu. fauore libertatis sed in patria potestate solum attendiť tempus conceptus quia nõ considerať ibi talis fauor. Paz enim refert filium in potestate pr̃is vel aui esse.

De Tutelis.

Continuať sic Dictum est de iure psonarum illarum scz que sunt alieni iuris Dicendum ergo est consequenť de his que sunt sui iuris. Et quia illarum ius est duplex. scz tutela z cura. quarundam tñ neutrum ius est. Idcirco primo tractatur hic de tutelis. Et diuidiť pñs titulus in quattuor ptes. In pma poniť continuatio. In scda ibi. est ãt. poniť tele diffinitio. In tertia ibi. tutores. poniť nois interpretatio. In ẽrta ibi. permissũ. declarať testamẽtaria tutele datio

Transeamus nũc.

Sũmať sic. trãseũdũ nũc est ad aliam diuisionẽ psonaz. q̃ scz sui iuris sunt quaz quedã sunt sub tutela vel cura Et quedã neutro iure tenenť. Et videndũ est g̃ de his q̃ sunt sub tutela. vel cura quibus intellectis intelligenť alie. Et pmo de his q̃ sunt sub tutela. hoc dicit. z ptz intellectus textus.

Notãdũ pmo. q ista est tertia diuisio iuris psonaz. Prima enim dicta est ꝑ de iure psonaz. Scda sup̃ de his q̃ sui vel alieni iuris sunt. vel magis ꝓpie est ista subdiuisio. illi? diuisionis de his que sui vel alieni iuris sunt. quia hic diuidi tur vnũ mẽbrũ illi? diuisionis.

Notandum secundo. q tutor nõ dať nisi his qui sui iuris sunt vt. C. de tuto. furioso prodigo. l. fi. Et ideo filiusfamilias existens in potestate pr̃is non debz habere tutorem. quia nemo presumiť talem filium et bona sua melius gubernare. q̃ pať. cuz amor paternus omnẽ aliũ extraneum amorem excedat vt. d. l. fin; C. de tutori. furio. Si tamen pater non vellet ãministrare nec habere lucruz in hereditate aduenticia. vareť curator hereditati vt in. l. fina. C. de bonis que libe. Auctoritas tamen patris non semp sufficit filio. de quo talis dať distinctio. Quia si agať de bonis in quibus pať habet vsumfructum vel in quibus dubitatur de lucro z de damno patris tũc sufficit auctoritas pr̃is. In alijs aũt nõ sufficit. quã distinctionẽ notat bar. in. l. fi. ff. pupillus. ff. de verbo. obliga. In tutore aũt non habz locum ista distinctio. Potest ergo filius interduz sine patre se obligare sed lesus restituiť. ff. de mino. l. i. que obligatio fit cum auctoritate curatoris. non tamen potest se obligare in voto sine auctoritate patris. vt in le. ad rem. ff. si votum. ff. de pollicitationibus.

De Tutelis.

Nec etiam in macedoniano.ff. ad macedonia.l.i. Hinc est q filio in iudicijs datur curator in litem vt in glo.l.i.C. de bonis mater. Et dicunt aliqui q filius cum auctoritate pris sine curatore illo potest constituere procuratorem. et alle.l.fina.ff.de verbo.obliga. argumen.c. fin.de iudi.li.vi. Ubi dicit q minor cū auctoritate superioris in spūalibus potest procuratorem constituere. ergo fortius videt q filius potest cū auctoritate patris procuratorem constituere et ita opinatur quidam doctor raphael in dicta.l. fina.ff.de verbo.obliga. Tutius tamen est vt cōstituat cum auctoritate curatoris put alij dicunt.

Notādum tertio Q bonū est argumentum si cognoscat vnum contrarioz q tunc cognoscit reliquū. vt hic in tex. t supā de his qui sui vel alieni iurl. sunt .S. videamus. Quod verum est de cōtrarijs imediatis vt ibi dictū est.

Opponit Et videtur q non semp datur tutor ei qui sui iuris est. quia pōt dari tutor filio eius qui captus ē ab hostibus vt.C.de senten. passi.l.fi. Et ille nō videt esse sui iuris cū patria ptās sit in pendēti vt supā titulo proxi.S.si ab hostibus Solutio. Cuius hic patria potestas sit in pendēti hoc est respectu status futuri t nō presentis. Et ideo talis filius in veritate est sui iuris considerato tpe pūti. Et ideo pōt habere tutorem

Est autem tutela.

Hic ponit diffinitio tutele.que est. Tutela est vis atq potestas in capite libero ad tuendum eū qui propt etatē se defendere nequit iure ciuili data t pmissa.

Notādum primo Q vis atq potestas exponit in glo.i. violenta ptās. quia tutor datur inuitus vt .C.de curi/ alibus.l.nullus li.x. Et etiā datur inuito vt.ff.de tuto.et curato.datis ab his.l nec nō. Et in hoc differt tutela a cura.q non dat inuito vt.j.de curato.S.item inuiti. Sed ista expositio non placet aliquibus.quia tutela sepe datur volenti. vt.C.quando mulier tutele officio fungi potest.l.ij. Glo.etiam exponit.vis ad cogendum.potestas ad imperandū.que expositio etiam non placet quibusdā.qr ante confectionem inuentarij est tutela t nō est vis ad cogendum.nec potestas ad imperandum. Idcirco bar.in.l.i.ff.de tutelis.aliter exponit vt vis atq ptās. idez sit qō potestatiua virtus.mutando vnum nomen substantiuū in adiectiuū Et simile est cum dicitur.pactus est placitus atq consensus.exponitur.i.placitus cōsensus.ff.de pactis.l.i.

Notāduz scdo q dicit.in capite libero quia seruus nō pōt habere tutorem nisi dubitet de statu suo tunc enim possit sibi dari tutor.ff.d tuto.et curato.datis ab his.l.ei qui.bar.tamen in.l.i.ff. de tute.exponit in capite libero vt sit sensus q seruus non potest esse tutor.siue exercere officium tutoris.

Notandum tertio Q dicitur. ad tuendum.ad differentiam patrie potestatl. que est ad gubernandum filiū put vult et sibi acquirenduz et sic est ad cōmodū ipius patris quicqd filius acquirit patri.vt.j. p quas psonas nobis acquirit .S.i. Tutela enim non est ad commoduz tutoris sed est onus. Nam tenetur tutor de dolo et lata culpa.vt.C. arbitriū tutele.l.ij.

Notandum quarto Q dicitur.propter etatez.ad differentiam curatorum qui dant furiosis et mente captis qui p pter morbum se defendere non possunt vt j. de cura.S.furiosi et nō dant propt etatem.

Notādū finaliter q̄ dicit iure ciuili Mā licz plurimi cōtract⁹ vel quasi sint de iure gentiū vt s̄ de iure naturali ius aūt. Tutela tñ est de iure ciuili. Et dicitur data scz a iure vel iudice. et p̄missa a testatore. vel data p̄sone et p̄missa rei vt ff. titulo proxi. ff. certe.

☞ Opponitur sic Et videtur q̄ seruo possit dari tutor p. l. si impuberi .i. rñ. ff. de tuto. et curato. da. ab his. Solutio Cōtrarietas que videtur esse inter has leges sic soluit. Quia vel hereditas fideicōmissaria. i. fidei alicui⁹ instituti heredis cōmissa et libertas relinquuntur ab eodem prestande seruo. ita vt vnus et idem habeat restituere seruo hereditatem. et prestare libertatez. et in illo casu si talis noluerit adire hereditatē nec seruo prestare libertatem p̄t seruo dari tutor ad cogendū illū adire hereditatē. et ad dādū seruo libertatē. et seruus interpretatione ex volūtate testatoris dicitur esse sui iuris. Aut hereditas relinquitur seruo restituenda ab vno instituto herede ⁊ libertas danda ab alio. tūc p̄mo seruo prestanda est libertas. alias non potest habere tutorem. et si post habeat tutorez illū nō habet vt seruus sed vt liber. et tūc p̄t cogere scōm heredem hereditatem adire ⁊ etiā euz cogere vt sibi restituat eā et ita p̄t intelligi. l. cogi. et. l. si res aliena. ff. ad trebellianum.

Tutores autem. Tutores sūt vim atq; ptātem habētes dicti tutores quasi tutores vel defensoēs sicut editui sunt qui edes custodiūt. hoc dicit. et patet intellectus textus.

☞ Notandum p̄mo. q̄ sicut valet argumentū a diffinitione ad diffinitū vt ff. de dolo. l. i. ff. dolum. sic etiam valet ab interpretatione noīs si diffinitio nō contradicat vt notat bar. in. l. ij. ff. si cer. petatur.

Notādū scd̄o. q̄ editui vel edificij dicunt illi qui defendunt vel custodiunt edes. i. domos vt est p̄fectus vigilū et q̄ cū eo de nocte vadūt vt. ff. de offi. p̄fec. vigi. l. ij. ff. sciendū.

☞ Opponit sic Et videt q̄ non valet argumentū ab interpretatione noīs. q̄ curator etiā est defensor vel tutor. et tñ nō est tutor quia differunt cura et tutela Solutio Curator nō est defensor vel tutor p̄ illam vim et ptātem de qua dictū est in diffinitione tutele. Dicit āt tutor qui p̄ illā vim defendit. Vel tñ ē q̄ interdū curator in iure dicitur tutor extendendo nomē tutoris vt. ff. de legatis tertio. l. cū filio.

Permissum est. Dic consequenter declarat que sit tutela testamētaria. De legitima enī dicet ff. de legiti. agna. tute. De datiua ff. de attilia. tuto. Sūmat ergo iste ff. sic. Pater p̄t filio suo impuberi in sua ptāte existenti. in testamento suo tutorem dare. Similiter auus nepoti si nepos in ptātem patris sui nō sit recasurus. Et idem iudiciū est de posthumo q̄ pro iam nato habet q̄ntū ad dationē tutoris in testamento a patre vel ab auo. Filio āt emācipato nō p̄t pater in testamento suo tutorem dare. sed datus confirmandus est sine inquisitione. hoc dicit. et ex summario patet intellectus textus.

☞ Notāduz p̄mo Q̄ iste textus loq̄tur principalit̄ de filio naturali et legitimo. cui si pater dat tutorē in testamento nō indiget tutor cōfirmatione. cuius etiā testamentū esset minus solenne propter exheredationē liberoz. quia tenet datio tutoris vt in aucten. ex causis. C. de libe. preteri. vel etiā p̄pter numerum

De Tutelis.

testium si tutor sit vnus de liberis vt. C de testa. l. hac cõsultissima. ℣ ex impfecto Sed si tutor sit extraneus et testamẽtũ est minus solenne ex numero testiũ confirmandus est. Distinguenduz tamẽ est an cuz inquisitione an sine. Si enim pat statim moriatur post factionez testamẽti confirmatur sine inquisitione. Sed si pater diu supuiuat post factionem testamenti facienda est inquisitio quia fortas sis aliqua causa supuenit q̃ nõ erat tpe factionis testamẽti que si fuisset pat nõ dediſſet cuz tutorẽ vt notat bar. in. l. vtilitatem. ff. de cõfirman. tuto. Filio tamen etiam adoptiuo põt pater in testamento tutorẽ dare. C. de adoptio. l. cuz in adoptiuis. quo ad illa bona que ad filium occasione patris adoptiui pueniunt. iurta ℣ sed hodie ℟ de adoptio. et ℟ si habeat cuz in potestate. filio autez naturali tantuz non potest pater in testamento tutorẽ dare vt. l. naturali. ff. de cõfirman. tuto. nisi instituat eum et in illis bonis in quibus cuz instituit vt. l. fi. C. de confirman. tuto. Spurio autẽ nullo modo põt pater tutorẽ in testamẽto dare vt in glo. l. i. ff. de testamenta. tute.

Notandũ sc̃o Q ad hoc q̃ pz̃ possit testamento tutorẽ filio suo dare tria requiruntur. vt hic colligitur. Primo q filius sit impubes. Puberi enĩ non dat tutor. sed curator qui non datur testamẽto licz datus confirmet. Sc̃o q filius sit in ptate. Tertio q detur in testamẽto. In codicillis enĩ datio tutoris non valet nisi codicilli confirmentur p testamentuz. vt notat bar. in. l. iij. ff. de testa. tute. Hodie tamen codicilli p̃sumuntur confirmati testamento vt ℣ de codicillis ℣ non solum.

Notandum tertio. q posthumus media correpta habetur pro nato q̃n agit de cõmodo suo vt. ff. de statu hoiz. l. qui in vtero. Secus si de cõmodo alterius ff. de verbo. significat. l. qõ dicimus. vel de incõmodo matris. ff. de statu homi. l. impator.

Notãduz quarto Q posthumus dicitur qui nascit post hũationẽ patris. i. post obitũ. Unñ. Posthumus ẽ natus post exequias genitoris. Impropie tñ dicit posthumus quilibz qui nascit post testamentũ ℟m Azo. C. co. ti. Posthumus nõnũq̃ dicit etiã qui post hũatione nez aui genitus ẽ ꝓpio patre supstitite ille tñ ꝓpie vocat nepos thumus.

Notanduz quinto. q tutor datus a patre filio emãcipato confirmatus non est testamentarius sed datiuus. ff. de ℣bo. significa. l. lege et in aucten. de defenso. cita ℣ si ceterũ. colla. iij. Et ideo legitimus ẽ ei p̃ferendus vt ℣. de attilia. tuto. in principio.

Notãdũ sexto q iste tutor dat⁹ emancipato cõfirmat sine inq̃sitione. quia p̃sumit patrẽ cõfidere de idoneitate et legalitate sua. Et ideo nõ queritur an sit locuples vel boni regimis vt. l. i. ff. de confirman. tuto.

Notãdũ finaliter. q si tutor plus expẽdat q̃ alias esset expensurus ꝓpt pupillũ vel si viuat de laboribꝰ suis. et ꝓpter negocia pupilli dimittit laborẽ suũ põt recõpẽsari de bonis pupilli vt. l. et si lege ℣ qõ ãt. ff. de petitiõe hereditat.

☞ Opponit sic Et videt q tutor datus emãcipato sit testamẽtarius p. l. si furioso. ff. de curato. furioso. Solutio Illa lex nõ dicit eũ esse testamentariuz sed testamentario assimilari.

Opponit secundo Et videt q iste tutor datus emãcipato nõ ẽ cõfirmandus sine inquisitione. quia sicut pater p̃sumitur cõfidẽ de legalitate tutoris sic etiaz mater que tantã affectionẽ habet ad filiuz sicut pater. ff. de in litẽ iurã. l. videamus. Sed tutor datus a matre non confirmat nisi cũ inquisitione. ergo ꝛc.

Solutio Aliud est de matre q̄ de p̄re propter fragilitatez sexus. Et etiā quia mater nunq̄ habuit filium in p̄tate vt sup̄ de adoptio. ff. femie. Et iste tutor cō firmat in memoriā patrie p̄tis que fuit vel esse potuit vt. ff. qui petāt tuto. l. fi. Verum tñ est q̄ tutor datus a matre licz cōfirmet cū inquisitione tñ sine satisdatione vt. l. i. ff. de cōfirmā. tuto.

Qui tutores testamento dari possunt.

Cōtinuatur sic Dictum est quibus parentes in testamento suo possunt dare tutores. Hic cōsequenter tractatur qui et qualit̄ in testamēto tutores dari p̄nt Et diuidit̄ p̄ns titulus in sex p̄tes. In prima declaratur an filiusfamilias in testamēto p̄t dari tutor. In secūda ibi. sed et seruus. docet̄ an seruus possit sic esse tutor. In tertia ibi. furiosus. an furios⁹ vel minor tutor hoc modo cē possit. In quarta ibi. ad certum tempus/ declarat̄ cum quibus circunstantijs p̄t dari tutor in testamento In quīta ibi. certe rei. tractat̄ an tutor in testamento possit dari certe rei. In sexta ibi. si quis filiabus. dicitur quid significet̄ p filium. per liberum. et p posthumū in datione tutele in testamento.

Ari aūt. Summatur sic Nō soluz pater sed etiam filiusfamilias in testamento p̄t dari tutor.

Notanduz primo Quod ad hoc q̄ pater vel filius sit tutor requiritur q̄ nō sit surdus vel mut⁹. quia tutor debz scire loqui et audire vt. ff. de tute. l. i. ⁊ penulti. Muto tamen vel surdo p̄t dari tutor vt. ff. de tuto. l. muto.

Notandum secō Quare ideo filius p̄t esse tutor/ quia tutela est ius publicū q̄ nō impeditur per patriam potestatem vt. ff. de tabellio. l. naz quod. Et si pater non consentiat tenet̄ solum de peculio Interdum tamen si pater consentiat in dationem tutele tenetur insolidum vt ff. de tute. l. si filius. et. ff. de administra. tuto. l. lucius.

Opponitur primo sic Et videtur q̄ patria potestas impedit dationem tutele cuius sit ius publicuz. quia testamēti factio est ius publicum vt. ff. quemadmodum testamen. aperiantur. l. iij. Et impedit̄ per patriam potestatem vt. ⁊. qui testamen. facere possunt in principio Solutio Dupliciter gerit̄ ius publicum. Uno modo tanq̄ a p̄sona publica ⁊ sic ē de tutela ⁊ non impedit̄ tale ius publicuz per p̄triam potestatem. Alio modo geritur tanq̄ a priuata p̄sona ⁊ sic testamenti factio est ius publicum Et impedit̄ p patriā p̄tātem.

Opponit̄ secō sic Et videt̄ q̄ licz pater consentiat in dationem tutele nō tamen tenet̄ in soliduz per bar. in. l. lucius ff. de administra. tuto. Solutio Dupler est ius publicuz Nam quoddā est publicuz auctoritate ⁊ vtilitate vt. ff ad municipa. l. licz. Et si filius gerat tale ius publicuz sciente patre tenetur p̄ insoliduz reipublice. Sed p̄sone priuate tenet̄ pater de peculio. Aliud est ius publicum auctoritate sed non vtilitate ⁊ tale est tutela vt. ⁊. de excusat. tutor. in princi. que si sit testamētaria tenetur pater soluz de peculio. si filius sit tutor sine cōsentiat siue non. Sed si sit datiua ⁊ pater nō cōsentiat tenetur solum de peculio. Si vero consentiat tenetur in solidum vt in glo. in. l. ij. ff. de administra. tuto. Et ratio est. quia in ista datiōe tutele cogit̄ pat̄ cauere vt. l. i. ff. de suspec. tuto. Et q̄cūq̄ pat̄ cogit̄ cauere si tūc

cõsentiat tenetur in solidũ ff. de suspec. tuto. l. fi. ℣. fi. et ff. de excusa. tuto. l. si quis inter tres. ℣. impator.

Sed et seruus. Seruus ꝑprius cũ libertate potest dari tutor in testamẽto Et si dẽ sine libertate nihilominus fit liber ⁊ tutor. Sed si sit error an sit liber vel seruus non dat tutor in testamento Alienus ãt seruus pure nõ dat tutor in testamento/ sed bene cũ illa cõditiõe si liber fuerit. Sz proprius seruus cum illa conditione nõ debet dari tutor in testamento.

☞ Notandũ primo Qꝛ seruus pt esse tutor testamentarius vt hic dicit sed nõ datiuus. Non enĩ põt seruus dari tutor a iudice vt. C. qui tutores dari possunt le. in seruili.

¶ Notandum secõdo Qꝛ si testator dicat. do seruuz meũ filio meo tutorez. sed nolo eum esse liberũ nõ valet datio tutele sed si taceat de libertate ꝑsumitur eũ voluisse fieri liberũ. quia seruus tutor esse nõ põt vt supꝛ titulo prox. ℣. est aũt. sm expositionez bar. illius ꝓcule. in capite libero. Et qui vult añs. vult etiaz cõsequens necessarium ad tale añs vt ff. de iurisdictio. oĩm iudicum. l. ij. et ff. de procurato. l. ad rem mobilẽ. Ex quo ꝓtz q si papa conferat alicui beneficiuz scienter ad quod talis est inabilis. videt papa cuz illo dispensare. ar. legis. quidã consuluit. ff. de re iudica. et ibi per bar. et ꝑ Inno. in c. veniens. extra de filijs presbytero. Patz etiam q tacitum interdum habetur pro expresso. vt. l. cum quid mutuũ. ff. si certũ petat.

¶ Notandum tertio Qꝛ error impedit dationem tutoris. Nam si aliquis credat aliquem esse seruuz suuz. qui est liber non valet datio tutele si det cuz tutorem in testamẽto. vt hic dicitur. Multo minus valz si det alienuz seruũ quez credit proprium vt. ff. de fideicõmissa. liberta. l. generaliter.

¶ Notandum quarto Qꝛ seruus alienus pure non potest dari tutor. sed bene cuz additione. si liber fuerit. vel etiã pure per fideicõmissum. quia tunc videtur testator velle q seruus ille emat et manumittatur vt sit tutor filij sui. ff. de testamen. tute. l. si hereditas.

¶ Notanduz finaliter Qꝛ seruus proprius non potest dari tutor cuz illa additione si liber erit. quia inutilis est talis additio. Et ideo actus non valet ff. de stipula. seruo. l. sed si sibi. vel talis additio habetur pro nõ adiecta vt ℣. de heredi. instituen. ℣. impossibilis. Et ideo actꝰ non tenet. vt ibi innuit.

☞ Opponit sic Et videt q qñ seruus ꝑprius dat tutor in testamẽto sine libertate nõ cõsequit directã libertatẽ ꝑ. l. et si nõ ascripta. C. de fideicõmissa. liberta. Solutio Illa lex loquit de datiõe tutoris in codicillis nõ cõfirmatis ꝑ testamentũ vel de datiõe facta in epla. sed ꝫ loquit in testamento. Vel ibi seruus ꝑprius credebat alienus. et ideo pure nõ potuit dari. nec directe recipe libertatẽ sed hic testator sciebat seruũ esse ꝑprius.

¶ Sz põt replicari Et videt q nullꝰ seruus pt esse tutor. quia nemo põt esse tutor cui nõ cõpetit testamenti factio ff. de testamenta. tute. l. testamentũ. Sz illa nõ cõpetit seruo. ℣. Solutio Duplex est testamẽti factio. scz actiua ⁊ passiua. Hez ẽ ℣ q seruo nõ cõpetit testamẽti factio actiua. qz nõ pt testamẽtũ facere. sed sibi bñ cõpetit testamẽti factio passiua. de q̃ ℣. de heredũ q̃lita. ⁊ differẽ. ℣. testamẽti. Et de illa passiua loquit. l. allega. in opposituz.

Furiosus vel minor.

Furiosus vel minor xxv.ānis datus tutor in testamento erit tutor cessante furia vel adueniente legitima etate.hoc d. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṕmo.q̄ istud hz veritatez siue testator dicat in testamento siue nō vt ff.de tute.l. si hereditatis.

Notādū scō.q̄ ex isto textu pōt elici pulchruz dictū.videlz q̄ nō est respiciendū tempus in quo aliquid ordinat fieri. sed interdū respiciendū est tp̄s q̄n p̄t effectus illius ordinationis esse Exempli gratia.si sit statutuz vniuersitatis Colonien.q̄ quicūq̄ gerit officiū rectoratus.ille nō erit rector postmodū intra quadriennū. dato tūc q̄ is qui fuit rector secūdo āno religatur tenet electio. sed non geret officium rectoratus renisi finito quadriēnio a tp̄e quo ip̄e fuit ctor. et tunc geret sine noua electione facit ad hoc.l.quero ℣lutius.ff.de testamenta tutela.

☞ Opponit contra predicta Et videtur q̄ iste textus nō sit rationabilis .qz si pupillo det tutor in testamento xviij. annoz erit pupillus indefensus vt appareret ex isto tex.p vij.ānos. qō ē valde inconueniens. Nō enī p̄t illi pupillo alius tutor dari qz tutorē habēti nō dat tutor Solutio Iste pupillus nō erit indefensus.nec dabit sibi alius tutor.sed curator vsq̄ ad tp̄s quo tutor tutelā gerere potest.

Ad certum tempus.

Tutor p̄t dari ad tp̄s certū. vel ex tp̄e vel sub cōditione.vel ante heredis institutionē.b d.z ptz intellectus text⁹.

☞ Notandū primo.q̄ istud intelligit de tutore testamentario q̄ p̄t dari ad certum tp̄s vt vsq̄ ad pascha. Et tūc post pascha nō erit tutor, vel ex certo tp̄e.i. a paschate et tūc ān non erit tutor vt ff. de actio.et obligatio.l.obligationum.

☞ Opponit sic Et videt q̄ tutor isto mō dari nō possit. qz datio tutele ē act⁹ legitim⁹.sed talis nō recipit cōditionez neq̄ diē.ff.de regu.iu.l.actus Solutio Illa regla intelligit de actib⁹ ibi exp̄ssis

Sz ꝑ replicat.qz ibi exp̄mit datio tutele ḡ nullo⁹ illa dz esse sub cōditiōe.vl' ex tp̄e Solutio Datio tutele ibi expressa intelligenda est de tutela datiua. Iste ān tex.loquit de testamentaria. Et rationē diuersitatis dixerūt aliq̄ quia act⁹ iudiciales nō p̄nt esse in pendenti ff.de iudicijs.l.nō quēadmodū. Sz ista ratio nō ē sufficiēs.qz licz actus iudiciales nō p̄nt esse in pendēti.facti tn̄ tenēt vt ff.qn̄ appellandū sit.l.i.℣biduo. Et iō ℣y.ponit aliā rationē.C.de testamēta. tute,in rubrica.qz act⁹ testatoris p̄t supleri p iudicē.sed act⁹ iudicl.nō p̄t p aliū iudicem suppleri.

Sz ꝑ solutionē adhuc replicat per.l. muto.ff.de tute.in q̄.l.ponit illa dictio si In datiōe tutele datiue de q̄ loquit illa l. So⁹ Si nō ponit ibi cōditionaliter sed causaliter.i.pro quia.

Opponit scō Et videt q̄ nō bn̄ dicit b tutorē dari posse ante heredis institutionē p.℣.añ heredis ℣.de lega. Solutio Institutio heredis debz p̄cedere dationem tutoris.in ordine intellectus: quia est caput testamenti/ et hoc vult lex.℣⁹ in oppositū allegatus. Sed datio tutoris potest precedere in ordine scripture vel in noīatione.et sic intelligitur iste textus.

Certe aūt rei

Tutor nō datur certe rei. neq̄ certe cause.sed certe p̄sone. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū primo Qz licz tutor non datur certe rei.p̄t tn̄ dari vniuersitati

rex. Et si tunc dicatur. oĩbus rebus existentibus in tali loco vtputa in dyocesi Coloñ. intelligit tutor datus solum ad res in tali loco existentes et nõ ad alias Sz si dr simpliciter vniuersitati reruz intelligit datus etiã rebus in alio loco existentibus q̃s vbi tutor est datus ff. de tute. l. in testamẽto. Nõ etiam dat certe cause vt rei vẽdicatiõis vel alterius

Notãdũ scõdo. Qr tutor ꝓncipalit dat ꝑsone vt scz ipe pupillũ instruat in moribus et disciplinis. z mgr̃is salaria prestet vt. ff. de admistra. tuto. l. cuz plures ℣. in ꝓmis. Ex cõsequẽti tñ dat reb⁹ vt ℣. de excusa. tuto ℣. datus. Ecõtra ãt curator principaliter dat rebus et ex consequẽti ꝑsone. vt. C. de nup. l. in copulã dis.

Opponit sic Et videtur q̃ tutor ꝑt dari certe rei p. l. si tñ. alias. si testamẽto. ff. de tute. Solutio Illa lex non loquit de certa re. sed de vniuersitate rerum.

Sz replicat. de le. litẽ. C. de in litem dã. tutorẽ. quia illa. l. loquit de certa re vel causa Solutio Illa lex loquit de curatore. et non tutore.

Si quis filiabus In dat̃ione tutele testamentarie ꝑ filiũ vel filiã intelligit etiã posthumus et posthuma. hoc ꝓmo. Et ꝑ liberos intelligunt filij z nepotes et ceteri descẽdentes. sed ꝑ filiuz nõ intelligunt nepotes. et hoc scõdo. Et ꝑ posthumos intelligũt filij et ceteri liberi posthumi. hoc 3º. dicit totus iste ℣.⁹ Et ptz intellectus textus.

Notãdũ ꝓmo. q̃ ꝑ filiũ intelligit filia. et posthum⁹ et posthuma. sed nõ ecõ. quia masculinũ cõcipit femininũ. sed nõ ecõtra. ff. de lega. ij. l. si ita scriptũ.

Notãdũ scõdo. q̃ appellatiõe natoꝝ etiã intelligunt nõ nati vt ℏ. Et hoc cõi q̃ in vtero. de quo plus dictũ est titulo proximo circa ℣. ꝓmissum.

Notãdũ tertio. q̃ ꝑ liberos intelligunt nepotes et ꝓnepotes et ceteri descẽdentes vt ℏ et ff. de ℞bo. signifi. l. liberoꝝ ℣. sed z papinian⁹. Per filios ãt nõ intelligunt nepotes vt hic etiã in ꝓpria significatiõe. Et ideo glo. nõ bene dicit q̃ ex ꝓpria significatiõe filius significat nepotez. sed nõ ex vsu et cõsuetudine. qr filius dicit a philos qd̃ est amor. Et sic putat glo. q̃ illi qui diligunt vel amãtur pñt dici filij. sed in hoc errat glo. qr ꝓpria significatio nõ semꝑ habet ex intẽptatione noĩs. vt ptz de illo noĩe lapis.

Notandũ quarto. q̃ aliqui intelligũt in 3º ℞põso. ꝑ hoc quod dicit ceteri liberi. etiam liberos natos et nõ posthumos. sed nõ recte intelligunt p. l. nomen ff. de ℞bo. significatio. Sz ꝑ hoc qd̃ dicitur ceteri liberi. intelligunt posthumi ex filijs nasciturj qui recte dicunt posthumi respectu auoꝝ suoꝝ vt. ff. de iniusto rupto. z irrito testamẽ. l. posthumoꝝ

Opponit sic Et videt q̃ ꝑ filiũ nõ intelligit posthumus vt dicit in ꝑ⁹ rñ. ꝑ le. qui filiaꝝ. ff. de lega. ꝓmo. vbi dicit q̃ ꝑ filiũ nõ debet intelligi posthumus Solutio Illa lex loquit in legat. in ꝙbus ꝑ filiũ nõ intelligitur posthumus Sed iste textus loquitur in tutelis z in illis ꝑ filiũ intelligit posthumus.

De legitima agnatorum tutela.

Continuatur sic. Sup̃ dictum est de testamentaria tutela. Consequenter dicendũ est de legitima tutela. que est quadruplex. Prima dat ex sententia et verbis legis xij. tabulaꝝ. et est legitĩa agnatoꝝ tutela. de qua tractat hic. Secunda

datur ex sentētia et nō ex ꝓbis legi.xij. tabulaꝝ.de qua tractatur ff.de legit.pat. tutela. Nā quia lex vocat patronos ad successionē libertoꝝ. videtur etiam patronis dare tutelam libertoꝝ. licz hoc non dicat. Tertia non datur ex sententia neqꝫ ex ꝓbis legis.sed ex interpretatione iurisco̅sultoꝝ.propter identitatez rationis.et de illa tractatur ff.de legi.parentum tute. Nam lex saltem hoc iure nō vocat parentes ad successionē filiorum emancipatoꝝ.sed propter identitatem rationis de patrono et de parente iurisconsulti dederunt parētibus tutelam filioꝝ emancipatoꝝ. vt ff. modis ius patrie potestatis soluitur.ff. et preterea. Quarta non datur ex sentētia vel ex verbis legis. nec ex identitate rationis.sed propter fiduciam ꝛ charitatem presumptam de illis psonis datur eis tutela. de qua ff. de fiducia.tute. Et sic ptz ex isto qꝫ potest concludi veritas alicuius casus ex mente legis.licz verba de illo casu non loquantur. Ptz etiaz ex isto qꝫ vnus casus potest determinari ex alio propter similitudinē vel identitatem rationis in vtroqꝫ. Sed qñ non constat de mente legis manendū ē in verbis. Et de istis notatur per doc. in c.translato. extra de constitutio. Et diuiditur presens titulus in quattuꝛ ptes. In prima declarat qualiter agnatus debet esse tutoꝛ. In secūda ibi. sunt autem.ponitur differētia inter agnatos et cognatos. In tertia ibi. quod autem lex.declaratur quomodo interdum existente testamēto datur legitimus tutoꝛ. In quarta ibi.sed agnationis. declarat qualiter ius agnationis perimitur.

Vibus autem.

Summatur sic. Deficiente tutoꝛe testamentario agnatus debet esse tutoꝛ.ꝛ vocatur legitimus. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo Qꝛ si isti agnati non velint esse tutoꝛes agitur coꝛuꝫ periculo.vel si non gerant vt ff.de legi.tute.le. legitimos.

¶ Notandum scḋo Qꝛ isti agnati si debeant esse tutoꝛes.opꝫ eos esse maioꝛes xxv.annis.vt ff.de fiducia.tute.ff.fina. et minoꝛes lxx.annis vt ff.de excusa.tuto.ff. item maioꝛ.

Sunt aūt agnati.

Sū/mat sic. Agnati sunt qui ꝑ virilis sexus coguationem cōiunguñ vt frater ex eodem patre natus et filius fratris. Sed cognati sūt qui ꝑ feminini sexus cognationem coniūguñ vt amite filius. qꝛ illi qui nascuñ non matris sed patris familiā sequuñ.hoc d.ꝛ ptz ꝛ.

☞ Notandū primo Qꝛ cognatio ē nomen generale ꝛ habz sub se duas species.quaꝝ vni est nomen impositū et vocat agnatio.alteri non est nomē impositum. Et ideo vocat noīe generis cognatio.vt supꝛ etiā dictū est de adoptionib⁹ .ff. Est igitur ōnis agnatio cognatio. sed non conuertit vt ff.de legit. agnato. successi.ff.

¶ Notāduꝫ scḋo.qꝫ filij duoꝝ fratrum vterinoꝝ nō sunt agnati sed cognati. qꝛ licz imediate iunguñ per virilis sexus cognationē.hoc tñ est ꝑ feminā mediate scz ꝑ matrē illoꝝ duoꝝ fratruꝫ.

¶ Notādum tertio.qꝫ amita tua est tibi agnata.qꝛ coniūgit tibi ꝑ patrē tuū. Sz amite filius nō est tibi agnatus sed cognatus vt hic in textu.

¶ Notāduꝫ finaliť.qꝫ ꝑ familiā intelligit hic agnatio. licz habeat plures significationes vt ff.de ꝓbo.significatio.l pronunciatio.ff. familie.

☞ Opponit̄ ꝓmo Cōtra p̄dicta.qꝛ frat vterinus p̄ris tui nō est tibi agnatus ſz cognatus vt.C.de legit.here.l.fi. Et tñ

cõiungitur tibi ꝑ virilis sexus cognati/onẽ scz ꝑ patrẽ tuũ.ꝯ iste text⁹ nõ vide tur verus Solutio Licz talis frat vterinus patris tui ĩmediate coniũgat tibi ꝑ virilis sexus cognationẽ. hoc ta/men est mediate ꝑ feminã scz ꝑ matrem patris tui.et illius sui fratris vterini. Mater igit nõ est agnata sed cognata. quia coniungit ꝑ seipam filio suo vt ff. ad terculia.l.i.in principio.

Opponit sc̃o Et videt ꝙ familia se quit matrẽ sup̃ de inge.ſi.et ij. Solu tio Familia bene sequit matrem quo ad conditionẽ seu statum.i.quo ad liber tatem vel seruitutem.vt ibi dicit. Sed quo ad honores ⁊ ad agnationez sequit patrem vt hic. Et ideo si sit aliquid fa/ciendũ pro familia.non tenebitur auus maternus pro nepote suo. nec mater ꝑ filio.vt notat ꝑ docto.in.l.fi C.de ꝓbo. et re.significatio.

Qd aũt lex. Si vino testato re tutor in testa/mento datus decedat deficit tutela te/stamentaria.ꝙuis testamentum maneat hocdicit. Et ptz intellectus textus.

Notãdũ ꝙ tutela testamẽtaria p̃t deficere manente testamento. et sic ali/quis p̃t decedere intestatus in ptẽ vt ff. et silibus casibus vt ff. de heredita. q̃ ab intesta.deferunt ff.

Opponit sic Et videt ꝙ iste casus nõ est possibilis ꝑ regulã iurl. que dicit. ꝙ nemo p̃t decedere ptiz testatus.⁊ p/tim intestat⁹ vt ff.de regu.iurl.l.ius nz Solutio Regula ista dz intelligi q̃n/tuz ad initiũ testamenti. Nã ex post fcõ p̃t quis bene decedere ptim testatus et ptim intestatus vt ff.de inofficio.testa/men.l.nam si a parentibus. Et sicut hic dicit ꝙ deficiẽte tutela testamẽtaria p̃t manere testamentũ.sic ecõtra deficiente testamẽto p̃t manere tutela testamẽta/ria.vt si ab initio testamentũ cũ datione tutoris factũ sit.et postea rumpat testa/mentum manebit datio tutele vt ff. de testamenta.tute.l.iure nostro ff fina.

Bed agnationis. Sum matur sic. Jus agnationis perimitur plerũq; omnibus modis capitis diminutionis. quia agnatio ẽ de iure ciuili. Dz cogna/tio non oĩbus modis capitis diminuti/onis cõmutatur.quia ciuilis ratio ciui/lia iura p̃t corrumpere. naturalia autẽ nequaq;.hoc dicit Et ptz intellectus te/xtus.

Notanduz primo Qz agnatio a iu/re ciuili habet p̃rogatiuã sup̃ cognatio/nem.ꝙ agnati preferuntur cognatis in successiõe vt ff. de legi.agnato. successio. ff.i. Et etiã in tutela vt sup̃ eodem titu/lo ff.i. Et vnũ ius ciuile tollitur ꝑ aliud faciliter vt.l.eius militis ff militiam ff. de milita.testamen. Et ad similitudinem istius iuris adhuc hodie habentur sta/tuta in quibusdam locis ꝙ masculi pre/feruntur feminis in successionibus in toto vel in parte. quia familia in mas/culis et non in feminis conseruatur vt notatur in .l.i.ff. de ventre. inspicit. Deficientibus tamen agnatis vocant cognati ad tutelam et ad successionem. inter quos etiam computantur illi qui per minimaz capitis diminutionẽ agna tionez pdiderunt vt ff. de heredita. que ab intesta.deferunt ff admonendi.

Notandum secundo Qz ꝑ maximam et mediã capitis diminutionez perimi/tur agnatio. Nec miruz.quia illis etiaz perimitur cognatio vt ff. titulo proximo ff quod aũt. Per minimã aũt capitis.di/minutionez perimit agnatio.nisi in du/obus casibus. Primus inter duos fra/tres.quorum vnus est emancipatus vt C.de legiti.heredibus le.iij.

Alius est inter patrē ⁊ filiuz vt ff. de legiti. agnato. succes. ff. Et ideo dicit hic in textu plerūq; ꝓpter illos duos casus sed ꝑ minimā capitis diminutionē nūq; perimit cognatio.

Notādū tertio. q; ius cognatiōis nō cōmutat. qz est de iure naturali qđ est incōmutabile. vt ē de iure naturali gen. ⁊ ciui ff sed naturalia. Nec facilē etiā perimit equitas naturalis vt ff. de capi. diminu. l. eas. Jus āt ciuile facilē perimitur vt ff. de re. iurl. l. nihil. Et ideo ius agnatiōis perimit q̄si introductū ꝑ ius naturale vt C. de libe. ꝓteritl. l. maximū vicium.

Notādū q̄rto q; text⁹ loquit de agnato naturali et legit. vt ff. de gradi. cognatio. l. nō facile. et nō de naturali tm̄. nec de legitimo tm̄. de quo. ff. de adop. l. cum in adoptionis.

Notādū finaliter. q; ista ablatio vel remptio agnationis intelligit quo ad successionē ⁊ tutelā respectu tpis futuri vt. ff. vñ liberi. l. fi. qz lex nō potuit diuinare de futura ca. diminu. vt C. de testamen. l. iubemus. et ff. mādati. l. fideiussor. Et licz aliqui reprehendāt glo. hic que istō inuit. ex ff minima ff. qui. mo. tute. finitur. dicentes q; ꝑ minimaz capitis diminutionē finit tutela etiā quo ad tpa ꝓteritū tñ nō rationabiliter eo q; nō recte intelligunt qz et si finiat tutela incepta vt scz amodo nō gerat. tñ quod gestum est valet. et sic nō auferet tutela ꝑ capitis diminutionem quantum ad ꝓteritum. Verum tamen q; hodie tutela non finitur per minimam capitis diminutionez. ff. de legiti. tute. l. legitimos Hodie etiam differentia agnationis et cognationis sublata est vt in auctē. de hereditā. que ab intesta. deferūtur ff. ex his. collatio. x.

Opponitur sic Et videt q; ꝑ maximam vel mediam capitis diminutionez non perimitur cognatio. quia vt dictuz est cognatio est de iure naturali quod ē imutabile ‹Solutio› In cognatione potest attendi consanguinitas. Et illa ꝑ nullam capitis diminutionez tollitur ff. de regu. iurl. l. iura sanguinis. vel potest ibi attendi successio et tutela. et q̄ntum ad hoc dicit tolli cognatio.

Sed replicatur. Illa habet cognatio ex le. xij. tabularū. et per cōsequens a iure ciuili ‹Solutio› Verum est q; cognatio habz ista a iure ciuili. sed agnatio dicitur potius de iure ciuili. quia cognatio minus habet de iure ciuili q̄ agnatio. Sicut in simili dicimus ius versari in stipulationibus et non in pactis Non q; in pactis nō versetur sed quia plus versatur in stipulationibus vt ff. de pactis. l. si vnus ff pactus.

De capitis diminutione.

Continuatur sic. Dictum est supᵉ titulo proximo ff. quomodo ius agnationis perimitur per capitis diminutionē ne ergo procedatur ex ignotis. tractatur hic consequenter de capitis diminutione. Et diuiditur presens titulus in quinq; ptes. In prima declaratur quid sit capitis diminutio. In secunda ibi. eaq;. ponitur capitis diminutionis diuisio. In tertia ibi. maxima. declarātur membra diuisionis. In quarta ibi. seruꝰ. soluuntur duo dubia. In quinta ibi. qđ autem dictuz est. declaratur intellectus ff finalis supᵉ titulo proximo.

Est aūt. Summatur sic. Capitis diminutio est prioris status cōmutatio. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

De capitis diminutione.

☞ Notādū. q licz Placentinus dixit statū esse cōditionē in qua quis plurimū. pt conuenīt⁹ tñ dicēdū est q status ē caput hoīs nō corpis sed cōditionis vt ff.ad terculia.l.i. Et cōsistit in libertate.ciuitate et familia. Et qui pdit libertatē.pdit duo sequētia.scz ciuitatē et familiā.et ē maxima capitis diminutio. Et q pdit scōm pdit vltimū. et ē minor vel media capitis diminutio. Qui āt pdit vltimū.nō pdit duo pma.et ē minima capitis diminutio/ vt ptz in isto titulo.ℌ.maxima.et.ℌ.minor.et.ℌ.minima.t ff.de capitis diminu.l.fi.

☞ Opponit sic Et videt q p cōmutationē status nō semp ē capi. diminutio. quia p mortē patris mutat status filij.t tñ nō minuit capite vt ff.ad macedonia l.si filiusfamilias Solutio⁹ Dicēdū est q qñcunq; mutat status facto hoīs vt puta emācipatione vel deportatione patris aut filij/ tunc est capitis diminutio vel etiā q̄si facto hoīs vt de filijs arrogati qui statū mutāt vna cuz patre et capite minuūt vt ff.ō capitl.diminu.l liberos. Et q̄liter hoc fit dictū est ī de adoptio.ℌ.penul. Mors āt pīs nō cōtingit facto vel q̄si facto hoīs. sed ipi⁹ dei.

Sz tunc replicat Posito q pater interficiat mors contingit vt videt facto hoīs.t tñ filius nō minuit capite Solutio Dicendū q mors q̄litercūq; eueniat attribuit deo. Nā apud deuz hora mortis est certa vt ff.de conditio.et demonstra.l.i. Sz nullo mō attribuēda ē fato vel constellationi vt aliqui mathematici vel potius phantastici facīūt cōtra quos bene arguit Bt̄us Gregorius in homelia sup euangelio de epiphania. Mathei ij.et ad idē Johānes os aureū eo.c.qui etiā reprobant xxvi.q.viij.c.agitur.ℌ.si.genetliaci.

☞ Notādū.q minor capitis diminutio pt dici media vt etiā ff.de au.t argē. lega.l.q lancē.et ī de liberti.ℌ. libtinoz.

Ea qz. Capitis diminutio est triplex.scz maxima.minor vel media.et mia.h d.t ptz intellect⁹ text⁹.

Maxima Maxima capitis diminutio est qñ pdit libertas t ciuitas vt sicut accidit in his qui serui pene efficiunt auctoritate sñie. Et in libertis q̄ propter ingratitudinē ad seruitutē reuocāt.et in illis q semetipos vendūt ad pticipandū preciuz. Sed minor seu media capitis diminutio est quā do pdit ciuitas et nō libertas/ vt in his q̄bus interdicit vti igne et aqua. vel q̄ in insulā deportant. Sz minima capitl. diminutio ē qñ nec ciuitas nec libertas pdit sed status mutat vt in eo q̄ sui iurl. est.et subijcit alieno iuri: vel econtra vt si filius emancipat a patre.hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo Q̄ sententia interduz dicitur atror. licz iuste ferat vt hic de sententia. qua quis condēnat ad penaz serui de qua sup̄ qui. mod⁹ ius pa. potestatis/ solut.ℌ.pene. Hodie tamē p penaz ingenuus nō fit seruus vt in auct̄en.de nup.ℌ.si vero.colla.iiij. Et dicit notāter ingenuus quia forte aliud esset de liberto . exquo textus solum loquit de ingenuo. Intelligitur etiam hoc de pena non ad mortem. quia qui ad mortē damnant fiūt serui pene vel suplicij vt notat bar.in.l.qui vltimo.ff. de penis.

Notandum secundo Q̄ patronus potest reuocare libertum ad seruitutez per actionem ingrati vel ingratitudinis vt.C.de liber.et eoīū liberl.l.ij. vel per actionem rei vendicationis sicut in donatiōe causa mortis vt ff.de donatio. causa mortis.l.si mortis. Vel per actionem extraordinariam.et forte cōuenientius vt.C.de libertis.et eoz liberl.l.ij.

Et pōt ista reuocatio fieri ꝓpter offensam etiā leuē vt ea.l.ij. Sed nō propter omissionē obsequij vt.C.de libera.cau. l.solo. Et hec vera sunt nisi patron⁹ remiserit ius patronatus.qz tunc solū revocaꝫ libertus sicut revocaꝫ donatio vt in aucten.vt liber.de cete.¶illud. collat. vi. Vera etiā sunt ista qñ patronus voluntarie manumisit seruū vt.C.de lib. et eo.libe.l.ij.vbi etiā dicit ꝙ patronus pōt eligere castigationē vel reuocationez serui. Et quod dictū est deo missiōe obsequij intelligaꝫ nisi libertus negaret patrono alimenta vt.ff.de libe.agnoscen.l.alimenta.quia tunc videꝫ patronuz velle occidere vt eadem.l.¶necare. Et si libertus iniecerit manus violētas in patronuz cōdemnaꝫ in metalluz. Et si cōuicia dixerit deportatur in insulam ff.de iure patrona.l.i. Hec enī sunt iurata a le.vt.C.de revocan. donatio.l.vlti. Fideicōmissuz aūt nō sic revocaꝫ vt.C de liber.z eoꝫ libe.l.i.

Notādū tertio Qz ad hoc ꝙ vendēs seipm fiat seruus. multa requirunt que dicta sunt ꝛ de iure psonaꝝ ¶penulti.

Notandū quarto Qz hodie nō habemus interdictū ignis et aque.sed isti interdicto assimilant deportatio z excōicatio.quia cum istis nō est cōicanduz vt de interdictis et deportatis ptz in.l.q/dam.ff.de penis. de excōmunicatis in c. cum desideres. eē de senten. excōmuni. Et sicut deportati nō possunt agere iudicare vel testificari vt.ff. ad le. iuliā repetunda.l.eadem. Sic nec excōicat⁹ vt in.c.decernimus de senten. excōmu.li. vi. Et dicit archi.in c.pia. de excepti.li. vi.ꝙ excōmunicati nō possunt facere testamentū. Johan.an.tñ dicit oppositū in d.c,decernim⁹.nisi sit excōicatus ꝓpt̄ heresim vel vsurā.et sic tenēt cōiter doc. z bar.in.l.fi.C.si a nō cōpetē. iudice.

Notanduz quinto Qz deportatus in insulam non fit seruus nisi in casu vt.C vt nemo priuatus.l.ij.

Notandum sexto Qz aliqui textus finiū tur ibi.vel econtra. Et tunc subintelligit reliquū. Vel posset hoc etiā intelligi quādo filius existens in potestate patris in adoptionē daꝫ auo materno vel etiam paterno fm modum qui dictus ē supꝝ de adoptio.¶sed hodie.qui casus est cōuersus illi quādo sui iuris ē in arrogationē datus.

Notandum finaliter Qz ꝑ emancipationē olim factam imaginaria venditione fiebat capitis diminutio. Et hodie etiā fit/quia illa capitis diminutio non solum est propter venditionē. sed etiaz propter mutationē familie vt.ff. eodē.l liberos in princi. z sic status mutaꝫ vt ff.de capi. diminu.l. liber].

☞ Opponit̄ sic Et videꝫ ꝙ per mediam capitis diminutionem etiam perdit̄ libertas per le. cognitionis .ff. de varijs z extraordinarijs cognitio. Solutio Nō dicit̄ in illa.l.ꝙ illi ꝑdebant libertatem simpliciter/sed solum quo ad factionem actiuam testamenti/ quia ipi nō poterant facere testamentū qui illa pena fuerunt cōdemnati vt le.si quis filio ff. de iniusto rup.z irrito testameto.

Seruus. Hic solunt̄ duo dubia Et summatur sic. Si seruus manumittaꝫ nō minuitur capite.quia nullū caput habuit.z ℔ quantuz ad ꝓmuz dubium. Et ꝑ cōmutationē dignitatis z nō status/sicut a senatu amoti nō sunt capite diminuti.hoc d.q̄ntū ad scām dubiū Et ex hoc ptz intellectus textus.

☞ Notādū ꝓmo Qz licz aliqs sit lib.z postea fiat seruus/z deinde manumittatur. Mihilomin⁹ tñ nō dicit capite minui.licz cuz fuerit liber videꝫ caput habuisse.qz inspicit̄ tps pñs q̄ de seruitute venit ad libertatē. Et ex hoc elicit̄ ꝙ ꝓ uatio ꝓsupponit habitū vt in.l. decez.ff. de verborum obligationi.z in le.manumissiones.ff.de iusticia et iure.

De capitis diminutione.

Et ideo si quis non ad cautelam sed simpliciter petat se absolui ab excōicatiōe fatet se excōmunicatū. vt notatur in.c. venerabilem. in verbo. sunt autē extra de electio. Reus tñ non fatet si ꝓponat contrarias exceptiōes vt si quis petat debitū solutū.pōt dicere reus non sum debitor tuus.z si fui solui tibi.ꝙ hoc nō fatet se esse debitorem vt notat.ff.de exceptio.l.non vtiqz.

Notanduz scdo.ꝙ ꝑ promotionē ad dignitatē vel ꝑ remotionez ab ea nō fit capitis diminutio vt hic dicit. Ex quo ptz ꝙ si notarius fiat presbyter adhuc pt exercere officiū notariatus. et cōponere instrumenta vt.C.de dignita.l.maior.li.xij. Sed nō ꝑt ad hoc compelli vt notat in.l.quicunqz.C. de tabellio.li.x. Patz etiā ex istis ꝙ si aliqs in ludo scacoz ꝓmittat alteri dare schaeckmat cū pedona.si pedona fiat regina. satisfacit cum illa.vt notat angelus in.l.si longi⁹ ff.de indi.Salice.tñ in.l.ij.C.de excusa. tuto.videt contrariuz sentire. quia ista pedona ꝑdidit officiū suū.qz pedona coqz prⁱ ibat recte.mō qz regia facta ē vadit ꝑ trāsuersū.pōt iste opiō.cōcordari. qz si dictū est de ista pedona tūc ꝓcedit opi.ange.sic dicēdo.cū ista pedona dabo tibi schaeckmat. Sed si dictū est de pedona in genere videt Salice.bene dicere.Est aūt ludus scacoz ꝓmissus etiam clericis.sed nullo modo ludus tarillor vel alee.quia nō solū clericis prohibet sic ludere.sed etiā talem ludū videre.vt notat in auctē.interdicim⁹.C. de epīs et clericis et in c.clerici.extra de vita z honesta.cleri.

☞ Opponitur contra ꝓdicta. et videt ꝙ seruus potest capite diminui ꝑ.l.i.C. de bo.proscriptoz (Solutio) Lex illa loquit de seruo accusato de crimine capitali.hoc modo.ꝙ scz illud crimē causaret capitis diminutionē in alio homine qui non esset seruus.

Quod autem dictum est.

Hic declaratur intellectus ℔.finalis supī titulo proxi. Summatur sic. Quod dictum est manere cognationem post capitis diminutionē debz intelligi de minima capitis diminutione.quia ꝑ maximaz et ꝑ mediam capitis diminutionez perimit etiaz cognatio vt seruitute nec resumitur ꝑ manumissionem .et etiā de portatione in insulam. hoc primo. Et tutela nō ptinet ad omnes agnatos simul.sed ad proximiores tantū.ꝙ si plures sint vnius gradus simul sunt tutores.hoc dicit scdo.et ptz intellect⁹ text⁹

☞ Notandū primo ibi.sed nec ꝙdez cum dicitur ꝙ ꝑ manumissionez seruus non recipit agnationē ꝙ nō est regressus a priuatione ad habituz vt.ff. de stat. homi.l.liber homo.Et hoc vbi priuatio est de facto.vt s̄ de inge.℔.fi.Si vero habitus non est omnino extinctus sed solum velatus sicut dicimus de littore maris quod coopitur ꝑ inundationem.ff. de re.diuisio.l.in tantuz.pōt esse regressus ad habituz. Res enī facilitēr redeunt ad naturā suā vt.ff.de pact.l.si oēs ℔.pactus.

Notādū scdo ibi.cū āt. Qz si pr̄ aliqs emit hereditatē pro se et pro filijs z nepotib⁹.nō dñt nepotes succedere cū filijs/ qz qñ aliqui vocant ad successionē debz intelligi salua grad⁹ ꝓgatiua vt notat in glo.in.l.si tibi ℔.pactus.ff.de pactis.et ꝑ bar.in.l.gall⁹ ℔.qdā recte.ff.de libe.et posthumis Et similiter si lex vocat agnatos et cognatos ad tutelā intelligit vocare salua grad⁹ ꝓgatiua.

Notādū tertio.ꝙ de hoc q̄lit deficiētib⁹ agnat.succedūt cognati. z q̄lit ius agnatiōis hodie sblatū ē. Dixi s̄ ti. pri. ℔.fi.in ꝓmo notabili. Et ideo hic supsedeo.licz glo.hic faciat mentionē.

Opponit primo sic Et videt q cognatio nō primit p maximā et mediā capitis diminutionē quia est de iure naturali qđ est imutabile s de iure naturali ℌ sed naturalia Solutio Cognatio ꝗntū ad successionē t ad tutelā nō ē de iure naturali sed ciuili. et sic perimit vt hic dicitur. sed ꝗntū ad consanguinitatez est de iure naturali. et nō perimitur vt probat oppositio. ff. de regu. iur. l. iura sanguinis.

Opponit scđo Et videt q seruus pt p manumissionē resumere cognationem p. l. i. ff. ad terculia. Solutio Illa lex loquit de seruo restituto qui recipit cognationē. sed hic loquimur de seruo manumisso tantū.

Sed replicat de. l. si cognatis ff. de rebus dubijs. vbi nō loquit de seruo restituto Solutio Illa lex loquit in legatis q̄ versantur in iure naturali vt. l. legatis. ff. eo. vel loquit de cognatione facta p adoptionē vt ℌ. de legit. agnato. successio ℌ p adoptionē. Sed hic loquitur de cognatione naturali et legitima vt. ff. de gradibus cognatio. l. nō facile.

Adhuc replicat p ℌ ij. de seruili cognatio: Solutio Loquit hic de eo qui factus est seruus ex suo delicto. de q̄ nō debz habere cōmodū. ff. solu. matrimo. l. si ab hostibus. vel pōt dici q illud ius corrigit istud. De quo ibi latius dicetur si vita comes fuerit.

De legitima patronorum tutela.

Sup̄ dictuz est de legitima agnatoz tutela que dat ex ꝟbis et sententia legi. xij. tabulaz. et incidentaliter de capitis diminutione. Hic consequenter tractat de legitima patronoz tutela que nō dat ex verbis. sed ex sententia eiusdē legis.

Eadem. Summat sic. Patroni t eorum liberi sunt legitimi tutores libertoz suoz impubez. quia sunt eoruz successores. hoc dicit. Sed intellectus textus est iste. Ex lege xij. tabulaz legitima tutela libertoz ptinz ad patronos et liberos coz. nō q hoc expresse in eadem lege dicat. Sed ex quo sunt eoruz successores debēt etiā esse eoz tutores quia plerūq; vbi est successionis emolumentū. ibi debet esse onus tutele. Et dicit plerūq;. quia femina habz successionem sed nō tutelā.

Notādū primo Q illud qđ habetur ex mente vel sententia legis vel statuti debz haberi pro lege vel statuto. licz nō habeat ex ꝟbis vt. ff. de ꝟbo. significati. l. nois ℌ ꝟbū ex lege. Et colligit potissime sentētia vel mens legis ex pfatione vt. ff. de ori. iur. l. i. Et habet ex eo directa actio sicut ex ꝟbis vt. ff. de nego. gestis. l. curatorem. Et si mens vel sententia legis est clara. manendū est in ea pti q̄ ꝟbis vt in gl. in c. si post q̄. de electio. li. vi. Sed si nō est clara nō ē recedendū a ꝟbis. ff. de lega. tertio. l. nō aliter et in c. quāto. extra de ꝓbile. Et de isto dictum est in cōtinuatione. sup̄ de legit. agnato. tute.

Notandū scđo Q si patronus debet esse tutor liberti requirit q talis libertꝰ nō sit manumissus a lege. Nam si legat dño aliquid vt seruū suū manumittat. t ille recipit legatū. sed nō vult manumittere seruū. manumittit seruus a lege. t vocat libertus ortiuus. et illius liberti patronus non est tutor. ℌ Filius tñ suus pt esse eius tutor vt. ff. de legit. tute. l. tutela ℌ sed et si.

Notandū tertio Q patronus nō tenetur satisdare nisi sit persona vulgaris vel inhone. vel etiā modꝰ tutele exigat

De legitima parentū tutela.

quia sunt magne facultates pupilli. vel nisi subsit causa. vt quia nō diligit pupillum. In istis enī casibus debz satisdare vt ff. de legit. tute. l. legitimos. Alij aūt a patronis tenenť satisdare vt ff. de satisda. tuto. §. i.

Notandum quarto. q vbi est successiōis emolumētū. ibi debz esse onus tutele. ad quod iste textus sepe allega. Ex quo sequiť q si legeť alicui aliquid vt recipiat onus. vel faciat aliquem actum Si ille agnoscat legatū tenetur ad on⁹ impositum. vt. C. de lega. l. legatarijs.

Dtz etiam q tutela est onus. et ideo si sit statutum q cōmittens tale delictum non habeat honorem neq beneficium in tali loco nihilominus cōmittens delictum non excluditur a tutela vt. ff. de legit. tute. l. tutela.

Notandum quinto Q vbi est cadē equitas ibi debz esse eadem lex. ff. ad le. aquiliā. l. illud.

Notanduz finaliter Q patronus pt renunciare iuri patronatus. quia quilibet pōt suo iuri renūciare vt. C. de bo. que liberis. l. fina.

Opponiť ṕmo sic. Et videť q non semp est onus vbi est successionis emolumētū p. l. si qs negocia. ff. de negocijs gestis (So⁹). Nō dicit q semp. hz plerūq. qz requiriť paritas rationis et eadez cōditio recipientis. Et hoc nō ē in illa. l. allega. in oppositū. sicut etiā dicit ḥ de femina in tex. Et ex isto elicit q si legeť alicui aliquid vt faciat actum quez facere nō pt nihilomin⁹ oz recipe legatum. De q p. bar. in. l. i. ff. de lega. ij. fa. l. ab administratore. C. de le. t qō ibi notať. vbi gña. Si legeť fratri minori aliquid vt sit executor testamēti. cuius nō pt esse executor testamēti. c. fi. ō testamēti. vi. debz tñ habere legatū.

Opponiť scdo Et videť q femina bñ pt esse tutrix p. l. matri. C. qñ mulier tute. offi. fungi pt. Solutio Regulariter nō pt femina esse tutrix. vt hic dicitur. Fallit tñ in matre t auia q pñt esse tutrices t pferunť oibus aliis legitimis et datiuis tutoribus si renūciauerint scdis nuptijs t velleiano vt in aucten. matri t auie. C. qñ mulier offi. tute. finu. pt. De quo per bar. in. l. si quis sub cōditione ff. de testamen. tute. et facit tex. ad hoc si vasallus nihil habet nisi feudū qui moriatur pupillo relicto et nō cognatis qui in feudū succedere pñt q dñs fundi erit legitimus tutor illius pupilli. quia feudum ad eū reuersuz est. quāq etiā supersit filia. ergo illa de iure nō admittiť. c. i. §. hoc aūt. de successi. feu. colla. x.

Opponiť 3⁹. Et videť q qs nō pt renūciare iuri suo p. l. iura. ff. de regu. iur. So⁹. Qñ qs dicit renūciare iuri suo. distinguēdū ē de iure cui qs vult renūciare qz vel vult renūciare iuri naturali. t non pōt vt in. l. iura. allega. vel iuri cīli introducto in fauorē sui t alteri⁹ Et itez nō pt vt in c. si diligenti. eē de foro cōpetē. vel introducto in fauorem suū. sed nō hz plenā dispositionē. et non pt. vt de libertate dictū ē s̄ de iure p̄sona §. penul. Vel hz plenā dispositionez sed ē p̄ bonos mores vt futura successionis renūciatio. t itez non pt vt. C. de pactl. l. fi. vel nō ē p̄ bonos mores in p̄senti. sed inducit futuz malū. t itez nō pt. vt. ff. de pactl. dota. l. cōuenti. In aliis casib⁹ pt. vt. C. de bonis q libe. l. fi.

De legitima parentum tutela.

Continuať sic. Dictū est supp de legitima agnato. tute. que dať ex ẋbis t sententia legis. Et de legitima p̄ionoz tute. q dať ex ſnia et nō ex ẋbis legi. Dic cōsequenter tractať de legit. parē. tute.

que non datur ex ꝟbis vel sententia legis.sed ex interpretatione iuris consultoꝝ ꝓpter identitatē rationis.

remplo Summaꝫ sic. Pater.s.auus vel pī emancipans filiū vel nepotē impuberē fit legitimus eius tutor.hoc dicit.

☞ Notāduꝫ primo. q exq̄ patron⁹ propter hoc quia succedit liberto ē ei⁹ tutor. Idcirco visum est iurisconsultis eadem ratione quia parens etiā succedit filio vel nepoti emancipato vt in.l. meminimus. C. de legiti. here. q etiam parens debet esse tutor illius. et hoc si nō emancipat parens contracta fiducia.quod hodie ꝑsumitur vt ff. de legit. agnato.succes.ff.fi. Et ideo hodie parēs dicit bene habere legitimā agnatoꝝ tutelam ex ꝟbis et sententia legis q etiā ius agnationis est ablatū vt dictū est ī de legit.agnato.tute.ff.fi.in ꝓmo nōbili.

Notandum ſcdo Qꝛ contracta fiducia est si pater emancipat filium suum ꝛ dixit tūc ad iudicem. dñe iudex emancipo iam filium meum sed si ipe mortaꝫ ante me volo succedere sibi. si hoc olim pater nō dixisset si filius obijsset pater nō successisset.ō isto notaꝫ in.ff.fi.ff.legit. agna.successi.

Notandū tertio Qꝛ exemplo ꝓt iudicari sicut exemplato.sed qñ creditur exemplo et qñ non siue originali notaꝫ plene ꝑ Cy.ꝛ bar. in aucten. si quis in aliquo documento. C. de edendo.

De fiduciaria tutela

Dictum est supꝝ de legitimis tutelis ex ꝟbis et sententia legis.et ex sententia tantū.et ex identitate rationis datis Nic consequēter tractaꝫ de alia tutela que nullo utoꝝ modoꝝ daꝫ.sed ex fiducia seu charitate ꝑsumpta. et ideo vocatur fiduciaria tutela.

st et alia Sūmatur sic. Patre tutore liberoꝝ suoꝝ impuberuꝫ emancipatoꝝ moriēte.filius suus maior erit fiduciarius tutor illorum liberoruꝫ impuberuꝫ.sed patrono mortuo filius eius nō est fiduciarius tutor libertoꝝ.sed legitimus sicut pater suus fuit. Et ratio dicitur in textu.quia si filiꝰ defuncti patris nō fuisset emancipatus ꝑ mortem patris fuisset effectus sui iuris.et nō recidisset in ꝑtatem fratris sui. et ꝑ consequens nec in tutelā eius. Sed si libertꝰ māsisset seruus. eodē iure fuisset apud filios dñi sui post mortem ipius dñi.sicut fuit apud ipm dñz.et dñt tutores ꝛ curatores esse ꝑfecte etatis.

☞ Notāduꝫ ꝓ⁹.q notanē dicit impuberes.quia puberibus non daꝫ legitimus curator sicut impuberibus tutor. nisi in duobus casibus.scz qñ est prodigus vel furiosus vt ff. de curatoribus ff. furiosus.et ff. de excusa.tuto.l.amicissimos.

Notāduꝫ ſcdo. q licꝫ glo. dicat supꝝ ꝟbo liberi q frater pōt esse tutor fiduciarius fratris sui īpuberis.siue sit emācipatus siue non.hoc tñ nō videt verū quia si frater non sit emācipatus tūc est proximus agnatus suus ꝛ recipit legitimaꝫ agnatoruꝫ tutelam vt supꝝ de legit.agnato.tute.ff.i. Sed quia ꝑ emancipationē iure isto tollitur agnatio non potest frater illā legitimaꝫ tutelam habere fratris sui emancipati quia nō est agnatus.sed cognatus. et hoc est quod vult.l.aduersus. C. de exceptio. quam glo.alle.ꝓ cōtrario. Et quod glo.etiā

dicit sup ꝟbo sororis. q̄ ista tutela solu3 noie differt a legitima agnatoꝝ tutela. hoc etiam non videt vex. quia illa dat ex ꝟbis ⁊ sententia legis. sed ista nec ex ꝟbis nec ex sententia. nec ex identitate rationis dat iure antiquo. posset tamen hodie dici data ex identitate rationis quia frat hodie succedit fratri etiā emancipato vt. C. de inofficio. testamen. l. fratres. ⁊ etia3 notat in. l. meminimus. C. de legit. heredi.

Notādū tertio. q̄ aliqs dicit pfecte etatis qñ est xxv. annoꝝ. Et tūc etiam dicit mature etatis et adolescēs ⁊ venisse in suā tutelā vt ff. de lega. iij. l. cuz filio ℣ fi. et. C. de his qui veniam etatis impetra. l. fi. Et tūc potest bona sua administrare. ff. de conditio. et demōstra. l fi. et dicitur habere legitimū statū vt. ff qñ dies lega. cedit. l. ex his.

Notāduz finaliter. q̄ minor xxv. an. ñ pt esse tutor vel curator. qz nō est cōueniens q̄ alios regat qui alieno regimine indiget vt ℣. de excusa. tuto. ℣ minores. Ratio etiā est quia bona tutor]. obligant ꝓpter tutelaz vt. C. de administra. tuto. l. pro officio. sed bona minoris nō possunt obligari vt. C. de legit. here. l. fi.

Opponitur primo sic Et videt q̄ potest dari legitimus curator extra casus in pmo notabili positos p ℣ pmum in auctē. vt hi qui obliga. perhi. se habere res mino. colla. vi. Solutio Ille textus loquitur de curatore generaliter. vt extendit se ad tutorem. sicut quandoq̄ tutor etiam capitur generaliter pro curatore.

Opponit secdo Et videtur q̄ ratio in textu quare filius defuncti patroni nō est fiduciarius tutor libertoꝝ. sicut filius patris defuncti liberoꝝ ipuberū nō valet. quia licz frater nō cadit in potestatē fratris sui. Nepos tamen defuncti si non esset emancipatus caderet in potestatem patris sui qui est filius defuncti. et ideo quo ad illum ratio nō videtur valere. Solutio Si liber tus mansisset seruus caderet in potestatem filij patroni sui patrono mortuo iure hereditario q̄ scz heres et defunctus censentur vna persona nec renouatur obligatio ex persona heredis ff. de verbo. obliga. l. ij ℣ ex his. Et ideo si filius non esset heres non fieret dominus serui. sed nepos caderet in potestatem patris sui nō iure hereditario sed iure patrie potestatis. quia dato q̄ pz nō esset heres defuncti. nihilominus nepos caderet in suā potestatem. et hanc solutionem innuit glo. Sed vt mihi videtur clarius dici potest. q̄ supositū in argumento non est verum. Supponitur enī q̄ per hoc quia nepos caderet in potestatem patris sui fieret pater tutor fiduciarius. quod non est sic. quia si cadit in ptātem suam tunc nullum potest habere tutorem vt supꝝ de tute ℣ i. et si non cadit in ptātem suam tunc pater recipiet legitimā parentum tutelaz. ⁊ ideo fiduciaria tutela in isto nepote nō pōt habere locum.

Opponitur tertio Et videtur q̄ aliquis est pfecte etatis ante xxv. annum. quia doctor iuris minor xxv. annis videtur esse perfecte etatis quia non restituitur vt dicitur in glo. in. l. professio C. de muneri. patrimoniorum libroꝝ. ergo est pfecte etatis Solutio Talis doctor non restituitur propter scientiam in his que sunt ignorantie iuris. sed bene in his que sunt ignorantie facti. Naz si iuxta cōsulte reciperet cognitionem cause. posset restitui vt non iudicaret vt in. l. cum lege. ff. de arbi.

De attiliano tutore

Dictum est sup̄ in continuatione §. premissum. sup̄ de tute. q̄ triplex est tutela scz testamentaria. legitima ꝛ datiua. Declaratis ḡ testamentaria ꝛ legitima tutelis. Consequēter dicendum est de datiua tutela. de qua habetur hic. Et diuiditur p̄s titulus in duas ptes p̄ncipales. In prima tractat̄ de datiua tutela. In scḋa ibi. impuberes. datur generalis regula quo ad omnes tutelas. Prima ps subdiuidit̄ in quattuor fm quadruplex ius dationis tutele. secūda ibi. sed ex his legib⁹. tertia ibi. sed hoc iure. quarta ibi. nos autē.

J cui nullus. Deficiēte testamentario ꝛ legitimo tutore. vel dato tutore in testamēto sub conditione vel in diem et ante hereditatez aditā. vel tutore capto ab hostib⁹ olim dabat̄ tutor in ciuitate rhomana a pretore vrbano cum maiore pte tribunoꝝ plebis ex. l. attilia. Et in prouincijs a p̄side ex. l. iulia et ticia. sed aduenīēte cōditione vel die et post aditam hereditatem vel capto tutore reuerso desinebat esse tutor datus ex his legibus. hoc. di. Et pt̄z intellectus textus.

☞ Notādum primo. q̄ lex attilia dicitur a quodā sic noīato qui fecit illā legē et ita forte de iulia et ticia.

Notandū scḋo. q̄ existente tutore testamentario nō est locus legitimo vel datiuo vt. C. q̄ tuto. da. p̄ñt. l. si soror⁹. Et si sūt duo legitimi tutores. vno mortuo vel deficiente alius solus manet tutor. vt in. l. iij §. sed si aliquis. ff. de legit. tute. Ꝯz si duo sē testamētarij vno mortuo deberet ali⁹ esse in loco eius qui erit legitimus vt. ff. de testamenta. tute. l. si quis sub cōditione §. fi. Et idem esset si esset vnus testamētarius. quia eo mortuo veniret legitimus vt. ff. de testamēta. tute. l. eadem §. quod si tutor. Sed si tutor testamētarius excusarek vel amoueret̄ veniret tutor datiuus vt. ff. eo. l. eadem §. si se. Sed si ille datiuus moritur venit legitimus vt in glo. dicte. l. si quis sub conditiōe. Similiter sicut quā do papa confert prebendam vacantem in curia que spectat ad collationem ordinarij. Si talis prebēda postea vacat extra curiam. reuertit̄ collatio ad ordinarium vt in. c. liez. ꝛ in. c. presente. de preben. libro vi. Quando tamen sunt plures tutores testamētarij ꝛ vnus moritur. potest vnus solus administrare. quousq̄ alius aduenīat vt. ff. de administra. tuto. l. decretis §. si simul. et. C. de auct̄o. prestan. l. fi. §. fi. Simile est in executoribus testamenti qui in multis assimilantur tutoribus. ff. de tute. l. tutela plerūq̄. Et ideo si vnus executor moriatur vel noluerit exequi vel remoueatur alius solus debet exequi vt notatur in. c. fi. de testamen. li. vi. Et nō p̄ñt tutores nec executores alios in locum suum deputare vt notatur in. l. sicuti. ff de arbitris.

Notāduz tertio q̄ rhome erāt tres tribuni plebis. ꝛ sic maior ps erāt duo ex tribunis vt. C. de offi. preto. l. ij.

Notādū quarto. q̄ non solum olim iure antiquo deficiente tutore testamētario ꝛ legitimo dabat̄ tutor ex lege. sed etiā hodie in hoc casu datur tutor a iudice vt. ff. de testamenta. tute. l. si quis sub conditione.

Notandum finaliter q̄ quando tutor captus erat ab hostibus cum reuertebatur non tenebatur de administratiōe facta tpe siue captiuitatis ꝑ tutorē

De attiliano tutore.

datiuū vt.ff.si quis cautio.l.iiij.§.item si quis. Ex quo ꝓz ꝙ rector vel officialis nō tenet de his que fiunt ꝑ substitutuz suū. vt notat in.c.i.de offici.vica.li.vi.et.C. de eoqui vicē alterius obtinz l.ij. Et ꝑt substitutus quicquid ꝑt principalis nisi requirat specialis cōmissio sicut cum vltimū supplicū est inferēdū vel ꝑcidendū ē mēbruz vt in glo.d. legis scōe.C.de offi.eiꝰ qui vicē.ꝛc. Et simile est de collatiōe beneficiorꝫ in qua reqrit specialis cōmissio vt notat in allegato.c.i.de offi.vica.

☞ Opponit primo sic Et videt ꝙ nō bene dicit hic tutorem dari sub cōditione ꝑ regulā.actus .ff.de regu.iur. Solutio Illa regula loquit de conditione expressa.hic aūt dicit de conditione tacita.vel melius dicit ꝙ illa regula.loquit de tutela datiua. hic āt sermo est de tutela testamētaria.de isto etiam dictū est supra qui tuto.dari possunt.§.ad certum tempus.

Opponit scōo Et videtur ꝙ nō opz dare tutorē vt pupillus adeat hereditatem sicut hic dicit intextu ꝑ bar.in.l.si nemo.ff.de testamen.tutela. qui dicit ꝙ pupillus fauore etatis sine tutore pōt adire hereditatem Solutio Quando pupillus qui fuit in potestate fuerit institutus et sibi tutor testāmentarius datus videtur consurgere quedā indissolubilis ꝓplexitas. quia pupillꝰ nō potest adire hereditatem sine tutore vt §.titulo proximo.§.necꝫ. nec habebit tutorem aūcꝫ testamenti habeat suū vigorē ꝛ ꝑ cōsequēs aūcꝫ hereditas adeatur.l.et si nemo.et.l.si tutor.ff. de testamenta.tute.vñ ratione illius ꝓplexitatis dat attilianus tutor pupillo ad huiusmodi hereditatē adeundaz vt hic intextu.et sic cōsuluerūt Dynus et bal. Posset tñ pupillus hereditatem adire auctoritate iudicl. qui suppler auctoritatē tutoris.l.si infanti.C.de iure delibe. l.bonorum.C.qui admit. ad bonorum possel.possunt.et hoc voluit hic gl.sup vbo existēt. Bar.tamen tenet contrarium in dicta.l.si nemo.quia dicit ꝙ testamentum confirmat ratione suitatis sed opinio ꝓcedens ē verior ꝛ tutior ꝛ eam tenet spe.in ti. de tutore.

Sed et his legibus.

Hic ponit scōm ius. Et summatur sic. Datio tutele ex istis legibus cessauit. quādo cōsules pupillis vtriusꝫ sexus ex inquisitione.et pretores ex constitutionibus ceperunt dare tutores.qz fm prescriptas leges attiliam. iuliā ꝛ titiā nō fiebat satisdatio siue cautio rem pupilli saluam fore.nec cōpulsio tutorum ad adminstrationez tutele.hoc dicit. ꝛ ꝓz intellectus textus.

☞ Notandum primo.ꝙ inquisitio faciēda est an tutor sit dives vel pauper §.de excusa.tuto.§.et propter pauptatē Etiam debet inquiri cuius cōuersationis sit vt supra de arrogatore dictum est de adoptio.§.cum autem. An etiam sit hoēsta psona vt ff.de tuto.ꝛ curato,da. ab his.l.scire.§. cum residuo.

Notādū scōo.ꝙ tutores legitimi debent satisdare. et etiā datiui si non sint dati a maioribus iudicibus vt.ff.rez pupilli saluā fore.l. nō quasi. Non aūt testamentarij vt.§.de satisdati.tutorum in principio.

Notandū finaliter.ꝙ cōpulsio ad tutelam recipiendam debz fieri officio iudicis nec est necessarius libellus vel ordo iudiciarius quia quolibz tpe et loco fieri ꝑt.l.qui habet in fi.ff. de tutelis.

Quia tutor potest dari in die feriata. id est festiua etiã in honorez dei nisi detur cum inquisitione quia tũc iudex cedere dz inquisitiõi. de quo p bar. in. l. nec mã dante. ff. de tuto. et curato. da. ab his et in. l. ij. ff. de ferijs. Remedia ad cõpellẽ dñ sũt plura. ß scz pignoris captio mulcte indictio bãni extraordiarij impositio et psone detentio. l. sacrilegi. ℣. fin. ff. ad le. iuli. peculia. l. i. ℣. quid ergo. ff. de ventre. inspicien. Est etiam aliud remediuz quod est missio in bonorũ possessionem. l. is cui legatoz. ff. vt in possess. lega. Item potest iudex alteri precipere ne comedat donec administrationem tutele recepit vt est glo. notabilis in. l. item apud labconem. ℣. questionis. ff. de iniurijs.

Sed hoc iure. Hic ponit tertiuz ius Et summat sic. Rhome dabatur tutor a pfecto vel pretore fm suã iurisdictionez. z in prouincijs a presidibus ex inq sitione. Vel magistratus dabant tutores iussu presidum cuz cautione si non sunt magne facultates pupilli. hoc dz. z ptz intellectus textus.

Notandũ primo Qz pretor et prefectus sic differunt. quia prefectus cognoscebat in criminalibus. et pretor in ciuilibus vt ff. de offi. pfec. vrbis. p totuz. et de offi. pfec. pretor' p totuz. Prefectus etiã habebat iurisdictionẽ extra rhomaz p centũ miliaria. et pretor solũ in vrbe vt ff. de offi. prefec. vr. l. i. ℣. cum vrbem.

Notanduz scõo. q iudex dans tutorem debz habere eum tutorem et pupilluz in sua iurisdictione. vel ratione originis. vel ratione possessionis. vel ratione domicilij. vt ff. de tuto: et curatori. da. ab his. l. ius dandi. Et si nõ reperiat in illa iurisdictione tutor idoneus recurritur ad loca vicina vt ff. eo. l. diuus Et potest pupillus mutare domicilium ad habendum bonum tutorem vt ff. de tuto. et curato. da. ab his. l. i.

Notandum finaliter Qz magne facultates possunt dici quinquaginta aurei vt. C. de defenso. ciuita. l. i. vel etiaz decem aurei vt in aucten. de defensoz. ciuita. ℣. et iudicare collatio. iij. vel magne facultates dicuntur quingenti solidi vt ℣. eo. ℣. proximo.

Opponitur sic Et videtur q datio tutele non possit delegari quod tamen videtur hic dici. probatur quia est mixti imperij. ff. de tute. l. mutus. ℣. tutoris datio. Sed quod est mixti imperij nõ potest delegari vt. ff. de offi. eius cui man. est iurisdic. l. i. Solutio Verum est q datio tutele non potest delegari iurisdictionem nõ habenti. sed bene habenti aliquam iurisdictionem vt. ff. de tutoribus. et curato. da. ab his l. ius dandi. Ista tamen datio tutoris q̃ est mixti imperij non cõuenit omnibus iudicibus qui habent mixtũ imperiuz sed tm̃ his q̃bus specialiter et nominatim cõmittitur nec venit in generali commissione. vñ isti comites palatini qui habent potestatem legitimãdi non pñt dare tutores nisi specialiter cõmissum sit p impatorem fm bar. in dicto. ℣. tutores. Vel dicendũ est. q̃uis regulariter ea que sunt mixti imperij non delegantur. l. imperium. et ibi notaẽ. ff. de iurisdic. oĩm iudi. tm̃ fallit hoc fauore pupilloruz vt dicit bar. in dicta. l. imperium. quia ista est alia spẽs mixti imperij que pt delegari vt ibidẽ dicit.

Nos autem. Hic ponit quartuz ius Et summatur sic. Tutores vel curato/

De attiliano tutore.

res sine iussu presidum possunt dari per defensores ciuitatis cum epo. vel p alias psonas publicas cū cautione et periculo eoꝝ qui tutelam accipiunt si facultates valent quingentos solidos. i. si non excedant qnīgentos solidos. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū primo. q̄ isto iure non expectaꝫ iussus pſidū. i. delegatio vel p̄ceptū. Et differunt iussus et mandatuz quia mandatū nō habet necessitatez vt ff. mandati. l. i. Sed iussus habet necessitatem vt. ff. quod iussu. l. i.

Notandū finaliter Q̄ solidus capiť hic pro aureo vt. ſ. de penis teme. litigā ti. ℔ fi. quoꝝ septuaginta duo faciunt libram vt. C. de susceptoribus et archarijs prepositis. l. quotiens li. x. Et ideo ℔ si quis quīq̄. in aucten. de pace tenē. de feudis colla. x. vbi dicitur si quis furetur quīq̄ solidos suspendatur furca. Si minus excorietur scobis. debet intelligi de aureis.

☞ Opponiť primo sic. Et videť q̄ tutor non datur cū episcopo. quia hoc nō obseruať Solutio De iure scripto datur cuz epo sed non de consuetudine que est pro lege habenda vt. C. de emācipa. libero. l. i. Et ideo hodie nō est necessariuz hoc fieri vñ episcopus nō dat laicis tutores nisi habeat sup eos iurisdictionem tpalem quēadmodum habet episcopus parisiēſ. vt notať in. c. si clericus. extra de fo. competen. E regione laici non possunt clericis dare tutores. quia clerici nō sunt de iurisdictiōe eoꝝ vt. C. qui tuto. da. possunt l. neq̄. Epūs vero dat tutorem clerico quem cogere potest de iure canonico. Quia de iure ciuili clerici non possunt cōpelli ad tutelam. aucten. presbyteros. C. de epīs ꝛ clericis. facit ad idem lxxxvi. distinctio. c. peruenit.

Opponitur scdo Et videtur q̄ dantes tutores non debent esse in periculo vt. ſ. de satisda. tuto. ℔ penulti. et vlti. Solutio Illi ℔ loquūtur de maioribus iudicibus. Sed alij iudices et tabelliones sunt in periculo. Et ideo si fideiussores non sunt soluendo. tenenť illi qui tutores dederunt. q̄uis etiā fideiussores tempore dationis fuerūt soluendo. nisi ipi hoc probauerint. scilicz dantes tutores. quia qui iam nō est soluendo presumitur semp fuisse non soluendo. nisi oppositum probetur. ff. de p̄batio. l. non est necesse.

Impuberes autem

Hic ponitur generalis regula de omnibus tutelis. Et summatur sic. Conuenient est naturali iuri impuberes alienа tutela regi. Et tutores post puberta tem iudicio tutele debent rationes reddere. hoc dicit. Et patz intellectus textus.

☞ Notandum primo Q̄ iste ℔ habet veritatem in omni tutela siue fuerit testamentaria siue legitima siue datiua.

Notandum secundo Q̄ iudiciū vel actio tutele ꝛ actio de ratiocinijs distrahendis differūt. Primo quia actio tutele non nascit nec exercet nisi post pubertatē. vt. ff. ℭ tute. et ratioci. distrahē. l. si tutor. Actio vero de ratiocinijs distrahendis et alie actiones bene nascuntur añ pubtatez. sed nō exercenť vt. ff. de tute. et ratioci. distrahen. l. sed nō dātur. Scdo quia actio tutele dať in simplū et ꝓter dolū. et latā culpā etleuem Sed actio de ratiocinijs datur in duplū et ꝓter dolū tātū. Ita tñ vt in duplo contineať rei p̄secutio vt. ff. de p̄ria actio. tute. l. ij. Actio etiam tutele datur contra tutorem et heredes eius.

Sed actio de ratiocinijs solum contra tutorem ꝛ vna intentata nō datur alia vt.ff.de tute ꝛ ratioci.l.i. Sed actio tutele et furti sic se habent ꝙ vna intentata bene datur alia. vt.ff.de tute.ꝛ ratioci.l.i.ℌ in tutela.

☞ Opponitur sic Et videtur ꝙ iudicij tutele possit esse ante pubertatē vt ff.de tute.ꝛ ratioci.distrahen.l. nisi finita. (Solutio) Non datur ista actio nisi post pubertatem si nō sit ante pubertatem finita tutela. quia tunc datur ante pubertatem vt in illa.l.nisi finita.

De auctoritate tutorum.

¶ Continuatur sic. Dictum est supᵖ de diuersis tutelis ꝛ tutoribus.ꝛ quia tutores dant vt pupillis auctoritatē prestent.ideo tractat hic de aucto.tuto. Et diuiditur in quttuor ptes. In prima declarat qñ auctoritas tutoris est necessaria ꝛ qñ nō. In scda ibi. neqꝫ. respōdet tacite questioni. In tertia ibi.tutor.declarat quō ꝛ quo tpe auctoritas tutoris debꝫ interuenire In quarta ibi.si inter. soluit quoddam dubium.

Uctoritas Sūmat sic. Pupilli sine tutoris auctē possunt conditionem suam meliorem facere sed non deteriorem. Et ideo possunt alios sibi obligare sed nō obligari. hoc dicit. ꝛ ptꝫ intellectus tertius ex summario.

☞ Notandum primo. ꝙ pupillus sine auctoritate tutoris nō potest sibi p̄iudicare.alijs promittendo vt hic ꝛ C de cōtrahen.ꝛ cōmitten.stipula.l. neqꝫ. Et idem est de muliere pacisente sup dote vt.ff.de pac. dota.l. de die. Et de alimentario transigente. C.de transac.l cum hi.ℌ quid ergo.

¶ Notandū scdo. ꝙ ex hoc textu semp allegat ꝙ pupillus p̄t cōditionē suam meliorare sed non facere deteriorē sine auctoritate tutoris.istud tñ vez ē vbi pupillus solueret creditori sine tutoris auctoritate ad ℎ vt dñuꝫ trāfferretur in creditorem quia hoc nō p̄t.l.obligari.ℌ pupillus ex oībus.ff.eodez.sed bene vt liberetur quia sic posset obligare naturaliter et ciuiliter vt est glo. singularis in.l.ij.ff.de accep.

¶ Notādum zᵒ. ꝙ licꝫ pupillus alios obliget.si tñ emat aliquid.ꝛ postea rem emptam petat repellit exceptione doli mali si precium nō offerat vt.ff.de rei vēdica;l.si id quod. Si etiā in deposito dolum fecerit obligat.ꝛ p̄t cōtra eum agi ff. depositi.l.i.ℌ pupillo.

¶ Notandū quarto.ex hoc ꝙ in textu dicitur .ipi qui cuꝫ his p̄hunt ꝛ pupilli nō obligant.ptꝫ ꝙ cōtractᵘ aliqñ claudicat vt hic ꝛ.ff.de actio.emp.ꝛ vendi. l.iulianus.ℌ si quis a pupillo.

☞ Opponit pmo sic. Et videt ꝙ pupillus p̄t cōditionē suā deteriorē facere p.l.possessionē.ff.de acquiren.possessio. (Soᵒ.) P̄t cōditionē suā deteriorē facere in his q̄ sunt facti vt vult illa.l.ℨ nō in his q̄ sūt iuris vt dicit ℎ.

¶ Opponit scdo Et videt ꝙ nō p̄t alios sibi obligare p.l.pupillus.ff.de regu. iurl. (Soᵒ.) Illa lex loquit de pupillo infante qui nō p̄t alios sibi obligare. quia nō habꝫ aliquē intellectū. et ideo nō obligat aliū vt.ℌ.de inuti.stipula.ℌ et qđ diximus.et.ℌ pupillus. et bona glo. ē.ff.de regu.iurl.

¶ Opponit tertio Et videt ꝙ pupillᵘ bñ p̄t obligari p.l.litigatores.ℌ pe.et fina.ff.de arbitris. et in.ℌ perspexim ᵘ in aucten.de nō eligendo scdo nuben.collatio.i. (Solutio.)

De auctoritate tutoꝝ.

Illi textus loquũtur quãdo pupillus factus ẽ locupletioꝝ ⁊ tunc põt in veritate obligari vt. C. de administra. tuto. l. si minoris.

Opponitur finaliter. Et videtur q̃ contractus non potest claudicare p. l. i C. de rescinden. venditione Soluto Illa lex loquit in liberationibus in q̃bus non est claudicatio. sed hic loquimur in obligationibus.

Neq; Hic respondet tacite questioni. exq̃ dictũ est q̃ pupillus sine tutoris auctoritate põt cõdicionez suam meliorem facere. posset aliqs querere anne posset tunc hereditatem adire ⁊ alia facere. Ad quod respondet textus iste. qui sic sũmatur. Nõ põt pupillus de iure ciuili sine tutoris auctoritate hereditatẽ adire. nec bonorum possessionẽ petere. nec hereditatem ex fideicõmisso suscipe q̃uis lucrosa sit. ꝟ dicit. Et ꝓz intellectus textus.

Notandũ primo. q̃ hereditas est successio in vniuersum ius. qd̃ habuit defunctus. tpe mortis. deducto ere alieno vt. ff. de ꝟbor significatio. l. nihil. Et dat hereditas ex testamẽto vel ab intestato iure ciuili vt ff. de petitio. hereditа. l. i. ⁊ ij. Sed bonorũ possessio. put est vna dictio est ius recipiẽdi ꝓsequẽdiq̃ ⁊ retinendi illud qd̃ in bonis illi⁹ erat cui succedit de iure ꝓtorio. vel vt in glo. ẽ ius ꝓsequẽdi retinẽdiq̃ patrimoniũ qd̃ cuiuscq̃ fuerit cũ is moꝛiꝛ. ff. ꝺ bonorũ possess. l. ij. Et dat ex testamẽto ꝑ bonorũ possessionẽ fm tabulas vel ab intestato vt vñ liberi. q̃ sũt oẽs de iure ꝓtorio vt. ff. de bonoꝝ possessio. ff. quos ãt Et sicut pupillus nõ põt adire hereditatez nec petẽ bonorũ possessionẽ sic etiaz nõ põt hereditatẽ ex fideicõmisso recipe vt hic dicit. q̃ dat ex senatusco ꝺ Sil. trebellia. vt. ff. de fideicõmiss. hereditа. ff. sed quia. Nec põt etiã bonorũ possessionẽ cã seruãdaꝝ libertatũ recipe. quia succeditur in vniuersuz ius ex ist. vt. ff. ꝑ q̃s ꝑsonã nobis acquirit. ff. fina. Nec sufficit in istis vel in alijs cõtractibus tutoris auctoritas. qui nõ habz administrationem Et ideo si emã aliquid a pupillo mediãte tutoꝛe quẽ scio nõ administrare sed aliũ nõ trãsferꝛe in me dominiũ. ff. de auct. tuto. l. iij. Nec sufficit etiã auctoritas curatoris q̃ dat pupillo in defectuz tutoris vt. ff. de appella. l. cum in vna. ff. tutoꝝ. vsq̃ in finẽ legi.

Notãdũ scꝺo. q̃ ratio q̃re pupillus nõ põt ꝓdicta est duplex Prima quia nõ põt se obligare vt supꝝ eodem. ff. proximo. Secũda quia in istis cõmuniter sunt vexationes. ⁊ lites ⁊ onera quib⁹ pupillus non debet grauari vt ff. de mino. l. minoribus xxv. annis.

Notandũ tertio Q̃ tutoꝛ nõ potest etiam solus adire hereditatẽ vel repudiare nisi pupillus essz infans vt. C. de iure deliberan. l. si infans. Secundo si iudex ex certa cã supplet defectuz tutoris. id est administratoris. l. bonoruz. C. qui admit. ad bono. possess. pos. ⁊ de ista certa scientia debz cõstare ex actis. aliaꝝ iudex ꝑsumitur temerarie hoc fecisse. vt notat Innocen. in simili in. c. veniens. extra de filijs presbyte. Et istud verum nisi esset talis actus qui requireret decretuz iudicis. quia tunc iudex non potest supplere auctoritatem administratoris fm glo. in. l. si curatorem habens. de restitu. in integrum ti. generali. C. Nõ potest interea pupillus bonorũ possessionez agnoscẽ nec repudiare sine tutoꝛe vt. l. seruus. ff. impuberes ff. de bonorum possessio. Sz tutoꝛ solus põt agnoscere bonorũ possessionẽ vt. l. tutoꝝ. ff. pupillo. ff. de bonorũ possessio.

Et ratio quare tutor non potest solus adire hereditatē sed bene agnoscere bonor possessionē est ista quia agnitio cōsistit in facto sed aditio in mera voluntate. ⁊ ea que in mera voluntate consistunt non possunt p aliuz expediri vt ff. de actio. ⁊ obliga. l. si quis sub hac. et hāc rationē ponūt ange. ⁊ Salice. in. l. bonor Ballegata Sz solus tutor nō pt bonor possessionez repudiare vt. ff. de successo. edic. l. i.

¶ Notādum finaliter. q pupillus etiā nō pt esse in iudicijs criminalib⁹ vel ciuilibus sine tutoris auctoritate vt. C. de auctoritate prestan. l. clarum.

☞ Opponit̄ primo sic Et videt̄ q pupillus potest adire hereditatē qr posset esse hereditas sine omni onere et obligatione ⁊ illā vt videt̄ possz adire sine tutoris auctoritate quia cessante causa cessat effectus (Solutio) Differētia e ⁊ inter hereditatē opulentam et lucrosam. quia opulenta dicitur que nō habz onera siue vexationes quia in ea non sunt debita. sed lucrosa dicitur respectu facultatū et hac diuisione stante dicunt aliqui q potest adire opulentā sed non lucrosam p. l. si quis mihi ℣ si quis. ff. de acquiren. hereditā. Sed tutius dicēdū est q nullā potest adire. quia adeundo quasi cōtraheret vt. l. qui ex maleficijs ff. de actio. ⁊ obliga. et sic obligaret vt ℣. de obligatio ℣ fi. Jam non potest obligari. vt s eo ℣ proxi. et. l. obliga ℣ pupillus. ff. de auctoritate tuto. Et ad legē si q̄s mihi. dicit̄ q licz aliqua hereditas non est onerosa hoc tñ est raro. ⁊ leges nō dant̄ nisi de his q̄ frequent cōtingūt ff. de legi. l. nā ad ea.

☞ Opponit̄ finaliter Et videt̄ q pupill⁹ pt ee in iudicio sine tutore. p. l. mo mētarie. C. q̄ legitimā pso. in iudi. stan. habent (Sō) In q̄busdā casib⁹ pōt pupillus sine tutore eē in iudicio. Primo in mometaria possessione vt in. l. alle. in opposito. Secō in int̄ dicto de libero hoīe exhibēdo vt. ff. de libe. ho. exhiben. l. qō et lex. Sicut etiā minor adultus sine curatore pt eē in iudicio. p⁹ in crimīe adulterij vt. ff. ad le. iuliaz de adulte. l. ℔ marit⁹ ℣ lex. scō in īpetratione venie etat̄. vt. C. de his q̄ ve. etat̄. impetrauerūt. l. i.

Tutor autem Sūmatur sic. Utile factuz pupilli tutore presente ipe tutor statim debet auctorizare. quia post tempus vel p nunciū seu epistolaz auctoritas tutoris interposita nihil agit. hoc. d Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū primo. q si pupillus cōtrahat cum tali conditione si placeat tutori suo postq̄z venerit et pñs fuerit non valet cōtractus cuius sit conditionalis vt ff. eodem. l. conditionalis.

¶ Notandū scō. q tutor dicit̄ autor fieri quādo approbat ⁊ laudat factū pupilli vt ff. de aucto. tuto. l. etiam.

¶ Notandū tertio. q q̄n dicitur in tpe post tempus debet referri ad illud verbum statim. sed p nunciū vel epistolam debz referri ad verbū presens qr epistola mittitur inter absentes vt ℣. de obliga. que ex consen. nascun ℣ fi.

¶ Notādū finaliter. q sicut pupillus nō pōt contrahere sine auctoritate tutoris sic nec filius in potestate existens sine iussu vel consensu patris vt. C. de bo. q̄ libe. l. fina. Et differunt iussus auctoritas decretuz et consensus. Quia iussus debz precedere vt in. l. si quis mihi ℣ iussum. ff. de acquiren. hereditā. Sed auctoritas interponit̄ presentialiter vt hic dicitur. Decretū aūt interponitur ex postfacto vt. l. instar. C. de iure fisci libro. x Sed cōsensus interdum precedit. interdū interponit̄ presentialiter. ⁊ interdū ex postfacto. vt notant docto. et declarant ista in. c. cum nos. extra de his que fiunt a prela. sine consensu capituli. De istis etiam in glo. in. c. i⁹ de rebus eccle. non alienan. li. vi.

De auctoritate tutor.

Opponitur Et videtur q̄ tutor p̄t factum pupilli auctorizare post tempus p.l.si quis mihi.§.iussum.ff. de acquiren. hereditā. Solutio Ibi tempus fuit modicum. ⁊ illa videnť inesse que in continenti insunt.ff.si certum petatur.l lecta.

Si autem inter.

Sūmatur sic. Si inter tutorez et pupillus sit iudiciuz agendū.dabitur pupillo curator vsq̄ ad finem iudicij. et non tutor sicut olim.hoc dicit.et ꝓz intellect⁹ textus.

Notanduz primo Q̄ debitor pupilli nō potest esse tutor legitimus vel datiuus.vt in aucten. vt hi qui obliga. perhi. se habere res mino.§.i. colla. vi. sed bene potest esse tutor testamentarius vt.§.de satisdatio.tuto.§.i.et.C. de episcopa. audien.l. de creationibus. Et nō solum intelligitur iste.§.⁹ in actione de debito.sed etiam in realibus actionibus in quibus non est sic obligatio vñ procedit actio vt.§.de actio.§.i.

Notandū Q̄ si adultus minor habet actionē contra curatorem suum vt puta vtilem actorem generalez negociorum gestor dabiť sibi etiaz alⁱ curator vt ff.de administra. tuto.l. cū curatore.

Notandum tertio Q̄ tutor non pōt ēsse auctor in rem suam. nec in rem pupilli. quia idē esset actor et reus qđ esse non potest vt ff.de verbo.significatio.l. quod dicimus.

Notanduz quarto.q̄ tutor dicit etiā agere rem suam.qñ bene administrat rē pupilli vt ff.de fur.l.interdum.§.qui tutelam.

Notandū finaliť Q̄ in isto casu olim dabať pupillo tutor.sed modo dať curator vt hic Et datur etiaz inuito vt ff.de tute.l.iij.§.idem cassius.

Opponitur primo sic Et videtur q̄ prima glo.implicet.quia videtur dicere q̄ pupillus potest agere contra tutorem et postea q̄ non potest Solutio Pro intellectu istius glo. dicendum est q̄ duplices sunt actiones. quedam sunt que habent causam vetustiorem q̄z est tutela vt si tutor contraxit cum patre pupilli vel pater pupilli mutuauit aliquid tutori.et istis actionibus potest pupillus agere durante tutela vt hic dicit. Alie sunt actiones que sunt ex causa nō vetustiori q̄z est tutela. Et tunc distinguenduz est quia vel pupillus vult agere actione tutele et nō potest.quia talis actio non nascitur nisi finita tutela siue administratione.l.nisi finita. et.l. si tutores publice ff.de tutelis et ratio.distra. Aut vult agere alia actione vt quia tutor surripuit ei aliquid.⁊ talis actio bene nascitur ante finitam tutelam.sed nō potest intentari et exerceri ante finitaz tutelā.l.§ nō danť.ff.de tute.⁊ ratioci.

Opponiť sc̄o Et videť q̄ debitor p̄t esse tutor legitimus p aucten.ad hec.C. qñ mulier tute.offi.fungi potest Solutio Illa aucten.loquiť de matre et auia que possunt esse tutrices q̄rum sunt debitrices.quia in illis est speciale ꝓpter confidentiam illaz respectu pupilloz. Alias regula cōmunis est q̄ nō p̄t debitor pupilli esse tutor pupilli etiam testamentarⁱ⁹ si testator ignoret debitū ⁊ ita tenet glo.in aucten.minoruz debitor.C.qui tuto.dari possunt. Glo.vero vt supra in ꝓmo notabili dictum fuit.tenz q̄ p̄t esse tutor testamentarius. et q̄ in reali actiōe ḡs nō dicať obligatus et p cōsequēs realis actio non excludit a tutela quod intelligi debet si testator sciebat illam actionem esse siue debitum. q̄ tunc presumitur confidere de legalitate eius. et sic intelligitur .l.minoz debitor.C.qui tuto. dari p̄ñt. que allegabiť in sequenti obiectione.

Opponitur tertio Et videtur q debitor nō pt esse tutor testamentarius p le.minor debitor.C.qui tuto. dare pñt Solutio.pz ex dictis in p̄cedentibus

Opponit quarto Et videtur q tutor nō pt agere in rez suaz p bar.in.l.i.ff. de auct.tuto. Solutio Tutor nō pt agere in rem suam principaliter. sed bene ex consequenti vt si pupillus adeat hereditatem debitoris ipius tutoris.

Opponit quinto Et videt q idez pt esse actor et reus p le.fi.C.de fideicommissa.liberta.quia ibi dicit q idem fuit reus et iudex.ḡ a simili pt esse actor t reus. Solutio In illa le. legatarius detulit iudiciū heredi ex sua voluntate et quod hic dicit intelligit ex ordine iudicij.

Opponit finaliter Et videt q in isto casu nō opz pupillo dare curatorē p.l.si plures ff.de testamēta.tute. Solutio Illa lex loquitur qñ pupillus habz plures tutores.et si tunc contingat iudiciū inter tutorem et pupillum nō opz habere curatorez.quia vnus tutor aget noie pupilli contra aliuz.

Quibus modis tutela finitur.

Continuat sic. Supꝫ dictū est quō tutele nascunt et fiunt. Hic consequenter declaratur quō finiuntur. quia nihil est in mundo stabile vt in aucten. de nup.ff. deinceps.colla.iiij. Et diuiditur pñs titulus in duas ptes. In prima declarat vnus modus quo tutela finitur. In secunda ibi.item finitur.ponuntur adhuc septē modi quibus tutela finitur.

Pupilli. Pubertate pupilli finit tutela q̄ olim in masculis iudicabatur ex habitu corpis.sed modo dicit esse in masculis post xiij.ānuz cōpletū.et in femuis post xij. hoc d. Et pz intellectus textus.

Notādū primo Q̄ pupillus dicit esse qui exiuit de ptāte patris impubes vel emancipatione vel morte patris vt ff.de ꝝbo.significa.l.pupillus i.fi.n. licz impropie dicat aliqñ pupillus qui ē in ptāte.vt ff.de verbo.obliga.l.fi.ff.si pupillus.

Notandū secō Q̄ ex quo olim pubtas iudicabat ex habitu corpis. Dixit mar.q iudex debz iudicare fm cōscientiam.sed hoc nō est vez.q̄ debet iudicare fm alle.et probata vt.ff.de offi.p̄si.l.ul licitas.ff.veritas.

Notandū tertio Q̄ in hoc casu.et in aliis fauorabilibus ad cōpletū ānū sufficit attingere vltimū diem.sed in odiosis cōputandū est de momēto ad momētum vt in glo.in.l.iij.ff.de mino.

Opponitur primo sic Et videtur q pupillus pt esse in ptāte p le.fi.ff.si pupillus.ff.de ꝝbo.obliga. Solutio Ibi pupillus capit impropie pro oī eo qui est sub xiiij.āno. vt supꝫ in pmo notabili dictum est:

Opponit finaliter Et videtur q iudex pōt iudicare fm cōscientiā p.l.ij.ff. de ferijs Solutio Judex potest iudicare fm conscientiā formatā a iure vt iudex.sed nō pt fm conscientiam formatam sibi vt est priuatus homo. Sed debet iudicare fm allega. et probata. Si tamen iudex debeat contra conscientiā iudicare ex allegatis.tutius esset q causam delegaret vt notāt docto. in c.i. extra de offici.ordina. Papa tamen et imperator qui nō sunt obligati legibus pñt fm conscientiam formatā iudicare vt.l. digna vox.C.de legibus.

¶ Quibus modis tutela finitur.

Item finitur. Hic ponũ/tur adhuc septem modi quibus tutela finit. Primus est p arrogationem vel deportatiõnem pupilli. Secõs ẽ si pupillus redigatur in seruitutez vel capiat ab hostibus. Tertius est si tutor in testamento datus sit sub cõditione. quia tũc existẽte conditione finit tutela. Quartus est morte pupilli vel tutoris. Quintus est maxima vel media capitis diminutiõe tutoris finitur omnis tutela. Sed minima capitis diminutione tutoris finit legitima tutela et alie non. sed quacũqz capitis diminutione pupilli finitur omnis tutela. Sextus est si tutor in testamento datus sit ad certum tempus. qz finito tempore illo finitur tutela. Septimus est si tutor sit suspectus et propẽ hoc remotus vel ex iusta causa accusatus finitur tutela. Et patent illi modi in his versibus. Suspicio crimen conditio mors status error. Temp⁹ causa solent tutele ponere metas. concor. l. si arrogati. ff. de tutelis. Et hoc dicit vsqz ad finem tituli. z ptz intellect⁹ textus.

☞ Notanduz primo qz pupillus habens plures tutores nõ potest arrogari nisi de consensu omniuz tutoꝝ vt. C de aucto. prestan. l. fina.

¶ Notandũ scõo qz pupillus pt redigi in seruitutez et p pns exheredari. et hoc ꝓpter ingratitudinẽ. Et ratio ẽ qz in talẽ põt cadere omne delictũ. preter delictũ carnis et adulterij. l. minor. ff. de adulteriꝭ z stupro etiã cadit in eum. l stupruz in fine. ff. de adulteriꝭ vt ℈. p q̃s pso. nobis acquirit ℈ penulti. Sz nõ pt seipm vendẽdo facere seruũ. qz nõ põt seipm facere seruũ p vẽditionez nisi sit maior xx. annis. vt s̃ de iure psona ℈ penulti. notatuz est.

¶ Notãdũ 3º. q si pupillus captus sit ab hostibus dz dari bonis pupilli cum tutoꝛ curator vt. ff. de tute. l. si arrogati Sed si tutor sit captus ab hostibus debet dari alius tutor vt s̃ de attilia. tutore ℈ ab hostibus.

¶ Notandũ q̃rto qz dicit notanter si tutor testamẽto sub cõditione datus sit quia tutor legitimus vel datiuus nõ datur sub conditione vt ff. de regu. iurl. l. actus. et nõ transit tutela vel executio ad successores vt ff. de tute. l. tutela plerunqz.

¶ Notandum quinto. q morte finitur tutela. quia mors oĩa tollit vt in auctẽ. de nuptijs ℈ deinceps.

¶ Notanduz sexto. q̃ p maximã et mediã capitis diminutionez tutoris finit omnis tutela. Nec miruz quia nõ solũ finit agnatio. sed etiã cognatio et successio. vt s̃ de capitis diminutione ℈ qd aũt dictũ est. Sed p minimã capitis diminutionẽ tutoris finit legitima tutela. q̃ est inter agnatos. quia p illã agnatio. tollitur vt supd legit. agnato. tute. ℈ fi. quia tamen hodie differentia agnationis et cognationis sublata est nõ tollitur hodie legitima tutela p minimam capitis diminutionẽ vt ff. de legit. tute. l. legitimos. Per emancipationem aũt q̃ est minima capitis diminutio. etiam iure isto nõ tollit legitima tutela fz gl. hic. quia pater in ista tutela pcedit filiũ nisi filius manumittat seruũ maternuz et tũc differtur tutela quousqz sit sui iuris vt ff. fami. herciscun. l. si marit⁹. Sz dicit Johan. fa. q̃ non esset magna vis licz ista glo. nõ esset hic.

¶ Notandũ finaliter. q̃ etiã istis modis finiunt cure pupillorum vt. C. qñ tuto. vel curato. esse desi. l. i. sed cure adultoꝝ finiuntur post xxv. annum. vt ℈. titulo proximo ℈ i. nisi esset date ad certam causam vel speciẽ vt supd titu. proxio ℈ fina. vel nisi sint cure illorum. de quibus dicetur ℈ titulo proximo ℈ furiosi.

Opponitur primo sic contra predicta Et videt q pupillus nō pt redigi in seruitutē p.l.si quis.ff. de inofficio.testamen. Solutio Illa lex loquitur de pupillo qui nō est doli capax. Et ita non potest redigi in seruitutē.sed textꝰ noster hic loquitur de illo qui est doli capax et hoc est quando est proximus pubertati vt in glo.in.l. impuberum.ff. de furtis. Et dicitur esse proximus pubertati masculus post x. annuz et dimidium.et femina post nonū et dimidium vt in glo.in.l.pupillum.ff. de regu.iurꝫ.

Opponitur scdo Et videtur q tutela non finitur per excusationem p.ff.itē pt qui reipublice.ff.de excusa.tuto. Solutio Duplex est excusatio.scilicz ad tempus. Et per illam non finitur tutela vt in argumento. et in ppetuum et per illam finitur tutela vt hic ⁊ ff.de minoribus.l.verum.

Opponitur tertio Et videtur q sunt plures modi quibus tutela finitur. qz etiam finitur per exbannitionem vt ff. de tute.et ratioci.distrahē.l.si tutor. Et p ingressum religionis vt.C. de sacrosanc.ecclesijs.l.ingressi. Solutio Exbānitio continetur sub capitis diminutione.et ingressus religionis sub morte.quia religiosus fingitur mortuus.exquo nō hz velle necꝫ nolle.

De curatoribus.

Continuatur sic. Dictum est supꝫ de tutelis quibus reguntur pupilli.hic cō sequenter tractaꝫ de curis quibus gubernantur puberes. Et ideo intitulaꝫ et rubricatur de curatoribus. Et diuiditur iste titulus in tres ptes. In pma tractatur de cura puberuz minorū. In scda ibi.furiosi.tractatur de cura maiorꝫ xxv.annis. In tertia ibi .interduz.tractatur de cura pupillorꝫ.

Asculi. Sūmatur sic. Judices dantes tutores debent etiā dare curatores puberibus vsqꝫ ad xxv.annuz completum.non tamen inuitis. Et dantur curatores ad certaz causaz.sed non dātur in testamento.dati tn cōfirmantur.hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notanduz primo. q puberes pñt impetrare veniaz etatis vt scz fictione iuris habeātur acsi essent xxv.annoruz Sed hoc nō possunt masculi nisi in xx. anno.et femine in xviij.vt.C.de his q ve.etatis impetraue.l.i.et ij. Et nō pñt aliter minores esse in iudicio vt.C. de procurato.l.non eo minus Nec possūt tutores vel curatores cuz minore in iudicio procuratorem constituere vel substituere nisi prius tutor vel curator efficiatur dominus litis. quod fit litē cōtestando vt.C.de procurato.l.necꝫ.

Notandum scdo.q qui sint iudices habentes potestatez dādi tutores. Dictum est supꝫ de attilia.tuto.ff.nos autez Et illi ijdem dare pñt curatores vt hic dicitur.

Notandum finaliter.q curator non datur inuitis adolescentibus nisi in litem sicut tutor qui datur inuitis vt ff. de tuto.et curatori.da.ab his.l.necnon. Et ideo curator non datur in testamento.quia vltima voluntas non potest dependere ab alieno arbitrio vt ff. de hēredi.instituen.l. illa institutio.

Opponitur primo sic Et videtur q minor sine curatore potest esse in iudicio per.l. exigendi.C. de procuratoribus (Solutio) In illa lege minor ē in iudicio pro patre suo. Et in hoc casu pōt sine curatore.

De curatoribus.

Opponit scdo Et videt q curator dz dari inuitis p.l.i.ff.de mino. vbi dicit q minoribus non cõmittunt res suc.ergo debent habere curatorem velint nolint Solutio Intentio illius legis est q illa que fiunt p minores non sunt rata. quia pñt restitui in integrum. et ita nõ habent plene cõmissionẽ rex suaz.

Furiosi Sũmak sic. Agnati debẽt esse curatores furiosoz et prodigoz ex lege xij. tabulaz q̃ uis maiores sint xxv. ãnis. Sed potest etiã iudex eis dare curatores ex inquisitione. Et idẽ iudiciũ est de mẽte captis surdis et mutis vel ꝑpetuo morbo laborantibus. hoc d. z ptz intellectus textus.

☞ Notanduz q iste ℔. in principio loquit de curatore legitimo. i. qui datur ex lege. Sed ibi in ℟si. sed solet. loquit de curatore datiuo qui non venit nisi deficiente legitimo vt. C. de curato furioso. prodigo. dan. l. fi. Et debz curator legitim⁹ furiosi vel prodigi administrare suo periculo sicut tutores vt. C. q tuto. dare possunt. l. si sororis.

☞ Opponitur sic contra predicta Et videt q furioso nõ est dandus curator p. l. fi. C. de curato. furio. Sol⁹ Illa .l. loquit de furioso qui est in aliena potestate. et talis nõ debz habere curatorem vt ff. de excusa. tuto. l. non solum. Si etiaz furiosus vel prodigus sit minor xxv. ãnis non recipit curatorem ex uerbis. z ratiõe etatis. i. non ꝑ defectũ morbi vel prodigalitatis. sed propter defectũ etatis vt. ff. de tute. l. qui habet ℔ q autem.

Interdum autem.

Sũmak sic. Tutore existente inidoneo nõ tñ fraudulẽter administrante. vel tutore ad tempus excusato dak pupillo curator. Sed tutore aduersa valitudine .i. infirmitate legitime impedito z pupillo absente vel infãte dabit iudex auctorez periculo tutoris impediti. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandũ ꝓmo. q tutor ꝑt dici inidoneus. ex quo est paup vel nõ multũ industriosus. Sz in ꝓposito nõ dicit inidoneus ꝓt fraudẽ. q in hoc casu non dak pupillo curator sed alius tutor. q iste fraudulẽtus ex toto remouet vt. ℔. de suspec. tuto ℔ penulti.

Notãdũ scdo. q si tutor legitima cã impediat. et pupillus est absens vel infans. dabit a iudice auctor periculo tutoris vt hic dicit. Et ratio est. q ipemet tutor potuit auctorẽ cõstituere. Modo qñcũq; aliqs ꝑt aliquid p aliũ facere et nõ facit periculũ spectat ad ipm vt ff. d administra. tuto. l. habita. Et licz aliqui dicant q in isto casu requirat causa necessaria. allegãtes. l. curator. C. q tuto. dare possunt. Sufficit tamẽ causa iusta vt ff. de administra. tuto. l. decreto. Et dicit hic notãter si pupillus est absens vel infans. quia si sit pñs et habet intellectũ. hoc ẽ. est maior infante. nõ est opꝰ auctore. quia potest pupillus cuz tutore suo ꝓcuratorem cõstituere vt. C. de ꝓcurato. l. necz.

Notanduz tertio. Q nõ solum pupillo habenti tutorem dak curator vt ℔ in textu dicit. Sed etiã nõ habenti tutorem vt ff. de tuto. et curato. da. ab his l. curator. Et est argumentũ a cõtrario sensu qd est validũ vt ff. d offi. eius cui mandata est iurisdictio. l. i.

Notãdũ finaliter. q diuersa sunt nomina illoz q aliena negocia gerũt. Nam q̃dã dicit auctor vt hic in fi. tex. Quidã dicit tutor vt ℔ de tute ℔ tutores. Quidam dicit curator vt hic ꝑ totũ tituluz

Quidã dicit procurator. qui scz hz mãdatũ ff.de procurato.l.i. Quidã dicit negotior gestor.q scz nõ hz mãdatũ.ff.de nego.gest.p totũ. Quidã dicit etiã economus.vt q de cõsensu epi et cõfratrũ capituli negocia ecclesie gerit vt.C.de sacrosanc.ecclesijs.l.iubem⁹. Quidã dicit hypocrisarius vt in auctẽ.quõ opz epos.§.nõ aliter.colla.i. Et quidã dicit sindicus .i.singulor negocia dicẽs. z ẽ vniuersitatis vt.ff.de munerib⁹ z honori.l. munerũ. Sindicus tñ sepe ponit pro actore vel auctoẽ vt ff. quod cuiusq vniuersitatis noie.l.i. Jure tñ canonico.oia ista cõprehẽdunt sub noie procuratoris.vt extra de procurato.c. petitio. Et vnũ sepe ponit pro alio.vt.i.q. iij.ca.saluator.in glo.§si.economum.

Opponit cõtra pdicta Et videtur q tutorez habenti põt dari tutor cuius cõtrariũ hic dicit. probat p.l.penult.ff. de tute. Solutio Jsta regula patit exceptiões. Primo si tutor ad tempus fiat surdus vel mutus potest dari tutor vt in.l.alle.in oppo. Secũdo si bona pupilli sint in diuersis prouincijs et tutor excusat se de bonis que non sunt in prouincia sua.quia tunc datur alius tutor pro illis bonis vt ff.de excusa.tuto. l.propter litem. Tertio si mater tutrix velit cõuolare ad scõm matrimoniũ debet petere alium tutorem qui dabitur pupillo vt in auctenti.de nup.§si vero. colla.iiij.quia tũc videt mater pupillũ relinquere et pcedere ad alteri⁹ ptatez vt.C.cõmunia de lega.l.fi. Quarto si tutor ad tps sit relegatus vel remotus vt C.ex qui.cau.tutorẽ habenti tutor dari pt.l.penulti. Quinto si tutor sit delegat⁹ vel trãsfuga nõ verus.quia si fuerit verus trãsfuga tũc capite minuit et amittit tutelã.argu.§. minor.ff de capi.dimi. vl intellige d eo q iuit ad videdũ statũ hostiũ sine licẽtia pncipis. vel pli rhõni vt.ff.de tute.l. si qs tutor. Sexto si tutor causa reipublice absit pt dari tutor vel etiaz curator fm q placz iudici.ff. de tute.l. qsitũ. Dicit tñ petr⁹ q in istis casib⁹ tutor accipit pro curatore.sed melius dicit q nõ.qz sine causa nõ est recedendum a ꝓbis legis vt.ff.de lega.iij.l. nõ aliter.

Hz replicat cõtra hoc sic.curatorem habenti bene dat curator etiã regulariter p.l.si actor.C.de appella. Solutio Mõ est sic de tutore et curatore. qz tutor hz plenã administrationẽ et ptatez et dat pone principaliter. Et ideo nõ cõpatit secũ aliũ vt.j.d excusa.tutor.§. datus.sed curator nõ hz plenã ptatẽ et principaliter dat rebus vt.C.de nup.l. in copulandis. Et tutor auctorizat solla aditione hereditatis. sed nõ curator vt.ff.de appella.l.cũ in vna.

Sz adhuc replicat. q tutorẽ habẽti dat tutor p.l.ij.C.de administra.tutor. Solutio In illa le.dant plures tutores simul.et hoc fieri pt vt etiã dictum est d de capitis diminu.§.fi. Sed nõ põt dari tutor tutorẽ habenti sepatim.sicut duo rei bene pñt simul stipulari. sed nõ sepatim.vt.j. de duobus reis stipulandi.§.i.

De satisdatiõe tutor vel curator.

Dictum est sup de tutelis et curis q/bus regunt bona minor et alior qui se regere nõ pñt.cõueniens ãt est vt huiusmodi bona maneant salua.ad qd valet satisdatio. Et ideo videndũ est h de satisda.tutor et curator. Et diuiditur pñs titu.in tres ptes. In pma declarat q satisdare tenent et q nõ. In scda ibi. sed et ñ ex testamẽto.cõsulit pupillo et minori.qñ plures sunt tutores vel curatores. In tertia ibi. sciendũ ãt. cõsulit pupillo qñ tutores vel curatores non sunt soluendo.

De satisda. tuto. vel curatorꝝ.

Et tamen. Tutores testamentarij vel ex inquisitiõe dati nõ tenẽt satisdare. Alij ãt qui non sunt tutores vel curatores in testamento vel ex inq̃sitione dati satisdare tenẽt. hoc dicit.

☞ Notandũ ꝓmo ꝙ satisdare est promittere et cautionẽ prestare rẽ pupilli saluã fore vt notatũ est ſ de tute. ſi. Et fit ista satisdatio interdũ ꝑ fideiussores vt. ff. rẽ pupil. sal. fore. l. nõ quasi.

Notãdũ scõo Q; sicut tutor testamẽtarius nõ tenẽt satisdare sic nec curator testamẽtarius. ff. de cõfirmã. tuto. l. si filio. Et nõ refert an datio tutoris vl̃ curatoris data sit in testamento vel in codicillis vt ff. de testamẽ. tute. l. iij.

Notandũ tertio. qñ tutor vel curator dat̃ a iudice tũc est ꝓsumptio iuris de idoneitate. ex quo ꝓsumitur iudicem nõ velle inidonũ dare vt. C. arbi. tute. l. fi. Et nõ admittit̃ probatio in cõtrarium nisi ꝑ cõfessionẽ vt. C. de donatio. añ nup. aucten. sed iã necesse. Nec istud intelligit̃ solũ in datione tutoris vel curatoris. sed etiam in alio actu iudicis q̃ dependet a volũtate ptiũ. Secus enim esset in alijs. vt notat antho. de bu. in. c. is qui. extra de sponsali. et Inno. in c. ꝙ plerics. extra de imunita. eccles. ꝛ in c. vidua. eẽ de regu. iur̃.

Notandũ q̃rto. ꝙ tutor vel curator nõ debz solũ satisdare sed hz ista quics facere. Primo iurabit̃ ꝙ ꝑ pupillo inutilia nõ faciet. ꝛ vtilia nõ ꝓtermittet. vt in aucten. vt hi qui obliga. phi. se habere res mino ſ fina. colla. vi. Secũdo faciet inuentariũ de rebus pupilli. vt. ff de administra. tuto. l. tutor q̃ reptorium Tertio recipiet bona decreto iudicis. ꝛ a iudice. C. arbi. tute. l. fi. Quarto debz satisdare vt hic dicit̃. Quito ꝓmittet ꝙ pupillũ non dimittet indefensum vt ff. de administra. tutorꝝ. l. fina.

Notandũ finaliter. ꝙ ex quo dicit̃ h ꝙ testamẽtarij tutores et dati cũ inq̃sitione nõ tenent̃ satisdare posset queri qui sunt ḡ q̃ tenent̃ satisdare. et dicit̃ ꝙ sunt legitimi vt ff. de legit. tute. l. legitimos. et datiui sine inquisitiõe vt. C. de aucto. prestan. l. fina; Et nõ dũt̃ administrare nisi prius satisdederint vt. C. de tuto. et curato. q̃ satis. nõ dede. l. i.

☞ Opponit̃ ꝓmo cõtra ꝓdicta Et videt̃ ꝙ tex. inconuenient̃ dicat. nõ est in ꝓpetuũ quia locutio nõ videt̃ ad ꝓpositum Sco. Perpetuũ in iure capit̃ multis modis Primo pro duratione vite concedentis aliq̃d vt. ff. pro socio. l. i. in gl. ꝛ notat̃ ibi ꝑ docto. Scõo put valz tm̃ sicut generaliter vt. C. de eden. l. edita Tertio ꝑ eo qõ simpliciter ꝛ indistincte ꝓcedit et sic capit̃ hic. Quarto pro duratiõe xxx. vel xl. ãnorꝝ. et sic actiões dicunt̃ ꝓpetue vt ſ. de ꝓpetu. ꝛ tpa. actionis ſ i. Quito ꝙ cõtinuo. et sic quis dicit̃ ꝓpetuo furiosus. qui nõ hz lucida interualla vt. C. de impu. et alijs substitu. l. humanitatis. Sexto pro eo qõ est sine ꝓfinitione tpis. et hoc mõ exceptiones dñr ꝓpetue. ff. de excep. l. iij. Sed eternũ dicit̃ qõ nõ hz puncipiũ neq; finẽ vt deus. Sempiternũ ãt hz pncipium sed nõ hz finẽ. vt angelus et aia vt in gl. in. l. cũ debẽ. ff. ꝺ fluctu. vrba. ꝓdio.

Opponit̃ scõo Et videt̃ ꝙ nõ bñ dicat̃ h ꝙ curator in testamẽto nõ tenẽt satisdare. q; nõ dat̃ in testamẽto vt ſ ti. proxi. ſ i. (So°. Licz curator nõ detur in testamẽto dat° tñ cõfirmat̃ decreto iudicis vt eo ſ dictũ ẽ. Et in isto casu nõ tenẽt satisdare vt hic dicit̃.

Opponit̃ 3°. Et videt̃ ꝙ tutor testamẽtari° tenẽt satisdare ꝑ. l. i. ff. de cõfirman. tuto. (So°. Illa lex loquit̃ de tutore testamẽtario dato a matre. et ille tenẽt satisdare. q; cõsiliũ matris nõ est ita firmũ sicut ꝓpis. vt notat̃ ſ. qui. alie. nõ licz ſ fina.

Opponit̃ q̃rto Et videt̃ ꝙ curator cũ inquisitiõe dat° etiã tenẽt satisdare ꝑ l. fi. C. de curato. furio. (So°. In illa

le.substãtia curatoris nõ fuit satis ido/nea Et ꝙ debebat satisdare/et ita similiter fieri dz de tutore et curatore in simili casu

Opponit finaliter Et videt ꝙ legitimus tutor nõ tenet satisdare p.l.legitimos ff.de legit.tute. (So°) In illa lege fit mẽtio de pmono qui est legitim⁹ tutor liberti sui ⁊ nõ tenet satisdare/⁊ sic regula de satisdatione legitimi tutoris fallit in patrono liberti/

Sed ⁊ si ex testamẽ.

Pluribus existentibus tutorib⁹ testamentarijs vel cũ inquisitione datis vel etiã curatorib⁹ pt vnus alteri offerre. vt satisdet ꝺ indẽnitate pupilli vel satl. accipiat/⁊ debz satis offerẽs solus administrare.⁊ si nemo satl.offerat ille administrare debz/cui hoc a testatore vel iudice ascriptũ est/⁊ si nihil ascriptũ est a iudice vel testatore,debz ille administrare q̃ eligit a maiori pte.⁊ si in electione dissentiãt debz iudex ptes suas interponere.hoc ꝺ.⁊ ptz intellect⁹ textus

☞ Notãdũ ꝓmo Q̃ ista oblatio satisdatiõis nõ solũ fit a tutore sed etiã a curatore vt ff.de administra.tuto.l.iij.ꝟ.qꝺ in tutoribus. Nec solũ fit in tutoẽ testamentario vel cũ inquisitione dato. sed etiã in alijs vt ff. de adminustra. tuto.l. si plures ꝟ apparet.

Notandũ scꝺo.ꝙ stãdũ est maiori pti vt hic et ff.ad municipa.l.qꝺ maior. Et si ptes nõ cõcordauerint vsq; ad maiorem ptem debz iudex eos cõcordare et vices suas interponere. Et si sit mod⁹ scriptus in iure q̃ cõcordari pñt.ille est obseruandus vt C.de dona.l.si qs argẽtuz ꝟ sinautẽ. Et si mod⁹ nõ sit scriptus pñt pcordari p sortẽ si ptes petãt vt.C. cõia de lega.l.fi.si nõ sit in ꝓiudiciũ alicui⁹ tertij vt ff.de lega.ꝓmo.l. hmõi ⁊ ꝟ. de lega ꝟ adoptiõis. Si tñ negociũ consistat in facto ⁊ vnus affirmat et alius negat.nõ debz iudex cõcordare sed probatiões recipe ⁊ sic iudicare vt ff. de ꝓbatio.l.ij.nisi factũ esset determinãdũ certificandũ vel modificandũ vt ff.de iure iurã.l. iusiurãdũ ꝟ si de q̃litate. Et si nõ pñt isto mõ pcordari ipediũt frequent seinuicẽ p concursuz vt ff.de vsufruc.l. quotiens.

☞ Opponit sic Et videt ꝙ nõ est stã duz maiori pti p.l.fundũ ff. de seruituti. rusticoꝝ pdioꝝ (So°.) Aliqꝺ dicit esse pluriuz duplicit Uno mõ vt vniuersitatis sicut forũ vel domus cõsulatus et ciuitatis. Et q̃ ad istud stãdũ est maiori pti. Aliud est multoꝝ vt singulorũ et iure ꝓpio sicut si tres vel q̃ttuor simul emãt agrũ vel domuz tũc si maior ps velit aliquid facere vtputa seruitutẽ iponere nõ ẽ stãdũ maiori pti,sed requirit cõsensus singuloꝝ vt in.l. p fundũ.ff.coĩa diuidũdo. Et notat dynus in regula.qꝺ oẽs. de regu.iurl.li.vi.

Sciendũ ãt.

Non solũ tutores ⁊ curatores tenent pupillis ac alijs in cura vel tutela existentibus de mala administratiõe.sed etiã dat subsidiaria actio. cõtra eos qui tutores vel curatores deserũt cũ insufficienti satisdatiõe excepti maioribus iudicibus.hoc dicit.

☞ Notadũ ꝓmo.ꝙ sicut pupillus hz vtilẽ actionẽ ꝑ eũ q̃ malũ dedit tutorez q̃ dicit vtilis actio tutele vel subsidiaria.sic etiã adolescẽs minor habz vtilez actionẽ negociorꝝ gestorꝝ.q̃ pt etiã dici subsidiaria ꝑ illũ q̃ malũ dedit curatorẽ ꝙ sicut actio directa est ꝑ administratores sic actio vtilis est cõtra eos q̃ administratores dederũt.et veniũt vsure in vtili sicut in directa.ff.de magistra. conuenien.l.fina.

Notãdũ scꝺo.ꝙ sicut actio legl.aqlie est penalis nõ semp actu sed aptitudiẽ vt ꝟ.ad le.aqui ꝟ his ãt verbis. sic etiaz actio subsidiaria dicit vltimo data non

De satisdatiõe tutoꝝ vel curatoꝝ.

semp actu sed aptitudine. quia interdũ dañ p̃ dãtes tutores vel curatores añq̃ agiñ p̃ ipos tutores vel curatores et interdũ post. ¶ Pro cui⁹ noticia habenda distinguendũ ẽ vt dicit glo. et habeñ in gl. in. l. i. ℣ tractemus. ff. de tute. ⁊ ratio. distrahen. Quia vel fuit vn⁹ tutor vel curator vel plures. Si vn⁹ tũc cõuenitur p̃m⁹ tutor vel curator ⁊ postea magistrat⁹ vt ℔. Si vo sũt plures tũc vel oẽs gesserũt curã vel tutelã aut nullus aut alter tm̃ p̃mo casu cõueniunt añ magistratũ vt ff. d admi. tu. lucius ℣ penul. et de magistra. con. l. duo. In secũdo casu idẽ ẽ vt. ff. de adminis. tuto. si plures In tertio casu distinguẽdũ. qz vel diuisa fuit administratio tutele p̃ iudicẽ vl̃ testatorẽ aut nõ In p̃mo casu p̃ sua gestione q̃libz teneñ et nõ p̃ alteri⁹. et postea magistrat⁹ in subsidiũ vt ff. de administra. tuto. luci⁹ ℣ penul. et. C. de diui. tute. l. ij. Fallit tñ istud scz q̃ vn⁹ p̃ alteri⁹ cõtutoris sui pte nõ tenet in q̃rto casib⁹ ℔ in gl. notat. sup̃ vbo subsidiaria. q̃b⁹ addiñ quit⁹ qui habeñ in gl. C. de diui. tute. l. ij. allegata. ¶ Primus casus est si tutor cõtutorẽ vt suspectũ remouẽdũ nõ remouit. Secũs si tarde remouit. Tertiꝰ si remouẽdo iura pupilli p̃didit. Quartꝰ si satisdationẽ nõ accepit rẽ pupilli saluã fore cũ videt eum nõ soluẽdo vt in d. l. ij. C. de diui. tute. et ff. de admĩstra. tute. l. luci⁹ ℣ penult. Quit⁹ si cõtutorẽ ignorãtẽ bona pupilli nõ instruit. In scõo casu. i. cũ nõ fuit diuisa administratio tutele p̃ iudicez vel testatorẽ et vn⁹ gessit ⁊ ali⁹ nõ. tũc cõueniñ p̃mo gerens. scõo mgr̃atus. ʒ⁹ nõ gerẽs. nisi in casib⁹ ꝫ expssis in q̃bus cõueniñ p̃mo cõtutor q̃ nõ gessit añ magistratũ vt. C. de diui. tu. l. ij. et ff. de adminis. tuto. l. etiã. et. l. emilius. in fi. et. l. tres tutores ℣ item cis. scz pupillis ⁊ simili⁹. Et teneñ cõuentus. i. in ius vocatus in solidu⁹ qñ nõ est facta diuisio l. i. ℣ nunc tractemus sup̃ allegato. Habet tamen quilibz quattuor beneficia. ¶ Primum est beneficium ordinis qñ scz aliqui gesserunt et aliqui non vt. ff. de magistra. conuenien. l. i. ℣ vsq̃ adeo. Habet secundo alia beneficia puta diuisionis cessionis. et vtilis actionis sine cessione. et hoc quando gessit sine dolo. Quia si dolo gessit solum habet vnum beneficium scz diuisionis vt notañ per barto. in. l. i. C. de transac. Et datur ista actio in heredes de dolo et lata culpa. de quibus ipi etiã tenẽtur q̃uis defunctus etiã teneatur de leui culpa. ff. de magistra. conuenien. l. nõ similiter. Cõueniuntur etiã existimatores quorum culpa inidonee satisdatio facta est. vt ff. de magistra. conuenien. l. i. ℣ diuus. quia existimatio debz fieri debite et in debita qualitate vt ff. de in ius vocando. l. i. Et administratiõe reipublice cõueniẽ primus gerẽs et noiator gerentis q̃ collega. l. qm̃. ff. de conuenien. fis. debito. li. x. et de isto vide glo. magnã in. l. impator. ff. ad municipales.

¶ Opponiñ sic contra predicta Et videñ q̃ textus cõtinet implicationem. qz primo dicit q̃ dantes tutores vel curatores cõueniuntur actione subsidiaria et postea dicit q̃ p̃fectus pretor et quibus ius dandi tutores est ista actiõe nõ tenentur. ¶ Solutio ¶ Triplices sunt iudices in proposito. Mã quidam dant tutores et curatores et non accipiunt satisdationẽ. Et quidam dant tutores ⁊ accipiunt satisdationẽ. de quib⁹ loquiñ l. emilius. ff. de administratione tutoꝝ. Et quidã non dant tutores sed accipiunt satisdationẽ vt tabelliones et milites iustitie. Qñ ergo dicit q̃ nõ teneñ intelligiñ de p̃mis iudicibus.

De excusatiõe tutoꝝ vel curatoꝝ.

Dictū est supꝫ quibus modis tutela finiꝫ.et in ℔.fin.illius tituli ꝙliter tutores desinūt esse ꝑ excusationē et remotionē. sequit ꝯ videre ex qb⁹ causꝫ pñt tutores vel curatores se excusare.ꝛ postea ex qb⁹ causis sūt remouēdi ꝑpt̄ suspitionē ꝛ de isto dicet̄ titu.pri. Et dividitur ħ ti.in duas ptes ꝑncipales In ꝑma ponunt̄ cause ꝑpt̄ qs excusaꝫ qs a tutela vel cura. In scda ibi. que ār. ponunt̄ aliq generalia documēta ad istuz titulū.et ad aliqs ꝓcedētes. Prima ps subdiuidit̄ in.xuij.ꝑticulas.qꝛ totidem sunt cause qbus a tutela vel cura qs excusaꝫ. Et patebūt ptes in ꝓcessu.

Excusantur autē.

Filij vel filie ꝛ liberi ex filio loco ꝓis naturales et legitī in ptāte vel emācipati viui vel mortui in bello.tres rhome.qrtuor in italia.et quicꝫ in ꝑuincijs excusant quē a tutela et cura q̄ sūt munus publicū.hoc dicit.

☞ Notādū ꝑmo Qꝛ rhoma ꝑuilegiatur supꝫ alias citates. qꝛ ibi ē caput mūdi vt s̄ de satisdatiōe tuto.℔.fi. Et extē/ dit̄ istud ꝑuilegiū ad cētū miliaria vt ff. de offi.ꝓfec.vr.l.i.℔.cū vrbem. Et italia est dña ꝓuinciaꝫ vt C.sine censu et reli. fun.cōpa.nō posse.l.oēs. Et ideo in istl. minor nūerus excusat et licꝫ alique alie ꝓuincie habeāt idē ius ciuile qđ ē in italia sicut agrippinenses.i.Coloniēses.nō tñ hñt istud ꝑuilegiū ꝑpt̄ tributa q̄ dāt̄ in italia vt ff.de cēsib⁹.l.i.et finali.

Notandū scdo Qꝛ tutela et cura sūt munus publicū vt ff.de ℞bo. signifi.l.si pupillus.℔.munus.

Notādū ꝫ⁰.qꝛ nepotes nō ꝑsunt nisi patre mortuo vt C.de his qui neu.libero.l.ij.libro x. Et licꝫ sint plures nepotes cōputant̄ tñ loco vni⁹ scꝫ patris sui.vt ff.de excusa.tuto.l.ij. Et ꝑ nepotes etiā intelligunt̄ nepotes ex filio.qꝛ eque sunt in ptāte. Et etiā istud locum habet in successionibus vt isti succedāt loco patris vt ℔.de hēditatib⁹ que ab intesta.deferun.℔.cum filius. Et licꝫ nepotes ex filia non prosunt auo materno. alteri tamen prosunt vt C. de his que neu.libero.l.v. libro x.

Notandum quarto Qꝛ nonduꝫ nati sed existentes in vtero vt posthumi nō prosunt vt in.l.ij.℔.qui aūt in ventre ff. de excusa.tuto.naturales etiā et bastardi non prosunt vt notaꝫ in.l.ij.℔.opꝫ ār. et ℔.legitimos ff.de excusa. tutoꝝ.

Notandū finaliter Qꝛ qui ꝓ republica moriūtur intelligunt̄ viuere in ꝑpetuū.quia rēpublicā custodiētib⁹ adiuuātib⁹ augentib⁹ dat⁹ est locus glorie in celis vbi beati sempiterno euo fruūtur vt dicit Tulli⁹. Ex quo ꝓꝛ q̄ mortui fictiōe iuris interdū dicunt̄ viui vt hic et ff.ad le.aqui.l. q̄ actiōe.℔.in colludatiōe. Sicut viui q̄cꝫ dicunt̄ mortui vt deportati ff.de p̄ tabu.l.i. et serui vt ff.de regu.iurl.l.qđ attinet. Si tamē filij mortui sūt ex causa belli/ vt obsides facti ibi moriūtur vel ibi vulnerati postea moriūtur nō prosunt vt ff.de excusa.tuto.l.bello.

☞ Opponit̄ ꝑmo sic Et videtur q̄ emācipati nō prosunt ꝑ le. amicissimos ff.de excusa.tutoꝝ Solutio Illa lex loquitur vbi pater petebat curatoꝛ filij sui emancipati Et ideo non habet excusationem/ quia beneficio quod habeo propter te non debeo vti contra te vt ff. de minori .l. iudex circumuento Et ideo licꝫ vxoꝛ militis vel doctoris habeat ꝑuilegiū a marito suo vt vocetur dña Illo tñ ꝑiuilegio vel sibi non pōt vti contra maritū vel heredes eius vt notat bar.in.l.si post mortem ff. de contra.tabu.

Opponit̄ scdo Et videt̄ q̄ liberi nō excusāt aliquē a munē ꝓblico ꝑ.l.sextū. ℔.mun⁹ ff.de vacatio.mune. Solutio

De excusatione tutorum.

Illa lex loquit de munere patrimonij vel de munere cui annectit honor. Sz hic loquit de munere onex ciuilij.

Opponit tertio p modum replice Et videt q tutela nō est munus publicum p.l.athlete.et p.l.spadonē.ff. de excusa. tuto. Solutio Lex athlete loquit de munere publico auctoritate et vtilitate.tutela āt est munus publicū auctoritate sed nō vtilitate saltem principaliter licz bene ex consequenti. Expedit enī reipublice vt quis sua re bene vtatur.et ideo sunt tutores vt supā de his qui sui vel alieni iuris sunt.ℒ fi. Lex āt spadonē.loquit de illo qui habuit generalem remissionem munex.sub qua non debuit cōprehendi tutela fauore pupillox. Sicut etiā in generali intelliguit specialia excepta in pluribus legibus. vt ff.de lega .iij.l. vxorem.ℒ felicissimo.

Opponitur quarto Et videt q mortui prosunt.quia monachus dicit mortuus vt in.l.deo nobis auxilium.C. de epis et clericis et tamen monachus prodest Solutio Licz monachus sit mortuus mundo viuit tñ potius q̄z ille qui moritur in bello qui tñ dicit viuere regi tpali. nā monachus mortuus ē in bello p̄cipis eterni. spiritualia vero sunt multo potiora tēporalibus vt notatur in c. p venerabilem. extra qui fi.sunt legit.

Opponit finaliter Et videt q vulnerati filij in bello et postea mortui prosunt.quia dicit bal. et etiam Cy.in.l.i.ℒ ex incēdijs.ff.de incen.ruina.et naufra. q si aliqua ciuitas promittit stipendia. rijs suis q̄ solueret equos mortuos in bello tūc tenet talis citas de etiā equis vulneratis Solutio Non est sile quia strictius loquendū est in excusatione tutox fauore pupillox.

Et diuus. Sūmatur sic Administrās res fiscales excusatur a tutela et cura. Absens etiam causa reipublice excusatur a tutela nona vel cura suscipienda p annū post reditū suuz. Non aūt a tutela vel cura prius habita.sed dat cura tor loco eius tpe absentie sue. et eo reuerso statim recipit administrationem. hoc d.z ptz intellectus textus.

Notandum primo. q imperatores cōsueuerunt sex mensibus vacare studio et cōponere libros.et alijs sex mensibus vacabant bellis.et scripta in illis libris dicunt scripta in semestribus vt ff.de origi.iurl.l.ij.ℒ ex his.

Notandū scdo.q non solū excusant absentes sed etā p̄parātes se ad iter cā reipublice vt.ff.de procurato.l.fil⁹. ibi dicit de his qui affuturi sunt. Et ideo ābasiatores z legati p̄parantes se excusant q idē iudicuz ē de eo qđ ē z qđ infieri existens ipi esse ꝓpinquū est .vt ff. ex quibus cau.maio.l.ab hostib⁹.ℒ fi.ff. qđ simplicit. Et ideo etiā licēciati p̄parantes se ad īsignia doctoralia dñt gaudere p̄uilegio sicut doctores vt ē notabilis glo.in.l.penul.ff. de testamē.milit. Existētes etiā in istox comitiua .i.comites siue ambasiatores dū sint inf nūerū etiā excusant vt.l.administrātes.ℒ fi.ff.de excusa.tutox.

Notādū tertio. q illi qui seruierūt reipublice vt milites et alij et honeste missi sunt p xx.annos excusant in ppetuū. Et qui p xvi.annos.excusant quadriennio.et qui p xij.triennio.et qui vltra quiq̄z annos seruierunt vno anno. sed qui octo.duobus annis. Sub quiq̄z āt annis nō excusant nisi iure cōi vt.ff. de excusa.tuto.l.sed et si milites.

Notanduz finaliter.q illi qui causa reipublice volunt abesse.et hñt tutelā debēt petere curatorē vel actorez q̄ in absentia eox administret. alias eox periculo geriē administratio vt.C. si tutor causa reipubli.absit.l.i.

Et qui potestatem.

Sūmatur sic. Duodeciz sunt cause propter quas quis excusaꝫ a tutela vel cura. Prima est propter potestatez. quia habens illam excusaꝫ a noua tutela vel cura. sed nō a suscepta. qz suscepta dēsererе nō pt. Scōa ꝓpter litē quā hz tutor vel curator cum pupillo vel adulto minore si sit lis de oībus bonis vel de hereditate. alias nō. Tertio excusaꝫ qs ꝓpter tria onera tutele vel cure nō affectate diuersoꝝ patrimonioꝝ et non pupilloꝝ. Quarto ꝓpter pauptatē vt si qs se imparem oneri posset docere. Quito ꝓpter infirmitatē. Sexto ꝓpter lr̄arum imperitiā. Septimo ꝓpter inimicicias id est si pater aliquē dederit in testamēto tutorez vel curatorem ꝓpter inimicicias. talis hz excusationē sicut nō excusaꝫ e regione si se administratuꝝ patri pupilloꝝ ꝓmiserat. etiā nō excusaꝫ q̄ hoc solo vtiꝫ subterfugio q̄ patrē pupilli nō cognouerit. ꝓpter inimicicias vero capitales q̄s cum patre pupilloꝝ nō adultoꝝ exercuit si reconciliatio nō interuenerit a tutela et cura excusaꝫ.

Octauo qui questionem status a patre pupilloꝝ passus ē. Nono maior lxx. annis a tutela et cura excusatur. Decimo minor xxv. ānis ad tutelam ꝓhibēꝫ aspirare. Undecimo ꝓpter militiaz. Duodecimo grāmatici rhetores et medici exercētes rhome vel in patria sua et sunt intra nūerū excusanꝫ a tutela et cura. hoc dicit vsq; ad ℣ qui aūt.

☞ Notandū ꝓmo. q̄ habentes ptātē sunt sicut p̄fectus vigilum ānone et similes vt. C. de modo mulctaꝝ. l. eos Et excusanꝫ a tutela et cura. vt h̄ dicit ⁊ ff. de excusa. tuto. l. administrātes.

Notādū scdo. q̄ idē est cē litē de oībus bonis et maiori ꝑte bonoꝝ vt ff. ℟ excusa. tuto. l. ꝓpter litē. Et ita p̄sumiꝫ alienatio in fraudem creditoꝝ si fiat de maiori ꝑte acsi fieret de oībus bonis. l. oēs ℣ lucius ff. de his q̄ in frau. credi.

Notandū tertio. q̄ tres onerose tutele vel cure nō affectate excusant quē a tutela vel cura q̄diu aliquis administrat illas tres tutelas. secus si nō administrat illas omnes qz tūc nō excusaretur a quarta. l. si is qui tres ℣ fi. ff. eo. Debent etiā iste tutele esse diuersorum patrimonioꝝ quia plurium pupillorum vnū patrimoniū habentiū dicit vna tutela. nō enī numerus pupilloꝝ plures tutelas facit. sed sepatio patrimoniorū vt hic in glo.

Notandū quarto. q̄ sufficit ista onera esse in vna domo vt si pater habeat duas tutelas. et filius vnā excusanꝫ vt ff. de excusa. tuto. l. diximus. Et dicitur onera quia si sunt leues tutele non excusant in isto numero sicut e regione si sit vna tam grauis tutela vt equiualeat tribus prestat excusationē vt ff. de excusatio. tuto. l. si is qui tres. et in simili dicit bal. in aucten. sed nouo iure. C. de furtis. q̄ licz fur de iure nō posset puniri morte. nisi tertio furatus sit. quia tunc dicit famosus latro vt. l. capitaliū ℣ famosus. ff. de penis. Si tñ vnū furtum fecerit quod tribus equiualuit puniendus est morte.

Notandum quinto. q̄ tutela affectata non excusat. l. tria onera. ff. eodem. et ponit in glo. rationem. quia hoc portat quis leuiter quod portat libenter. vt h̄ et idem est de absentia causa reipublice vt ff. ex quibus causis maio. l. qui data Et ideo ambasiatores practicantes legationem suam prece vel munere. ex quo per hoc declarantur eam affectare si in via spolientur non possunt petere restitutionem vt notant docto. in. l. inē causas ℣ non omnia. ff. mandati. et bar. to. in. l. si seruus ℣ quod vero. ff. de fur.

De excusatione tutorum.

Et istud facit contra simoniacos qui emunt officia. quia p talia non excusantur ab his a quibus ipm officium eos excusaret. l. q data opa. ff. ex quibus causis maiores.

Notandū sexto circa glo. ibi. si quis tutor. q ista glo. coniuncta textui facit argumentū si ponat aliq tallia vel prestantia in ciuitate q fratres habentes vnū patrimonium debent soluere tantū vnaz talliam. vel prestantiam. secus si habēt diuersa patrimonia. quāq etiā in eadez domo morent. de quo p bar. in d. l. diximus. ff. si pater.

Notandū septimo circa ff. et propter pauptatez. q pauptas excusat quem a muneribus publicis ꝛc. Nota q pauptas prodest a quo prodesse liberet nos omnipotens deus de quo per Cy. l. id quod pauperibus. C. de epis et clericis. et sup dictū fuit ex quibus causis manu mittere nō possunt.

Notandum octauo Q; pauptas non accipitur hic sicut in. l. nō nulli. ff. de accusa. vbi paup dicit q nō habet. l. aureos. nec accipitur paup pro eo cuius facultates minores sunt q; bona pupilli. de qua in. l. pauptas. ff. de excusa. tuto. sed accipitur hic paup et imp oneri p eo qui laboribus est implicitus et tota die victum proprio sudore querit. qō facit in argumentū si testator legauit centuz pro pauperib⁹ puellis maritandis sicut in hac insigni ciuitate p quendam ciuē disposituz est possent ex illis maritari puelle que faciūt aliquod op⁹ manuale et que victuz et amictuz querūt p labores fm bar. in. l. pauptas ff. eodez quāq alias bene habeat ratio officij et ministerij in eo q prestare tm̄ dz q̄ntum pt vt notat glo. si qs argentū. ff. sed et si quis. C. de dona. Similiter habet etiā talis ratio in filio q petit alimēta a pē. l. i. ff. si quis a libe. ff. de libe. agnoscen. et q̄lit probet pauptas et qs eā pbare hz dicit bar. in. l. si cōstāte. solu. matri.

Notanduz nono. Q; infirmitas vel morbus excusat a tutela si sit ppetua vt hic et. C. q mor. l. i. li. x. Sed si infirmitas sit tpalis dat interim curator. vt ff. de excusa. tuto. l. nō solū. Et q; infirmitas excusat a tutela. sequit etiā q excusat ad nō cōparendū in iudicio q; si iudex p̄ infirmū absentē ferat sniaz scienter est ipo iure nulla. Dz si ignoranter sniā est p restitutionē rescindēda vt notat bar. in. l. q̄sitū. ff. de re. iudica. et ideo cautela ē vt egrotās semp insinuet iudici suā egritudinē fm bar. in. d. l. q̄sitū.

Notādū nono adhuc. q frat⁹ admittit ad aliqd ad qd nō admittit illitteratus vt h̄ et in aucten. de iudi. ff. i. collati. vi. Et frati cōpant nobilib⁹. ff. p socio. l. v. Et ideo in pbendis et canonicatib⁹ priuilegiant frati sicut nobiles fa. c. de multa. ex de pbē. et. c. ad decorem. ex de institu.

Notandū decimo. q si pater dat alicui tutorez filio suo vt vexetur. videt hoc facere ꝓpter inimiciciā. et ergo talis excusatur. Sed si aliqua sit inimicicia inter patrem. pupilli. et tutorem. sequens testamentum non prestat excusationez. quia pater videtur illam remisisse dando talem filio suo tutorez vt ff. de excusa. tuto. l. athlete. ff. dat remissionem.

Notandum vndecimo Q; si aliquis promisit se acceptaturum tutelam. non excusatur q̄uis alias excusaretur. vt hic et. ff. de testamenta. tute. l. ex sententia. Si tamen se scripsit in testamento adhuc excusatur nisi sit valde idoneus vel pater euz approbauit. vt notat bar. in. d. l. ex sentētia. Et idē videt de executore testamenti q si promittat se executurū cogit facere. vt in. c. religiosi. de testamē. li. vi. Et ratio est q; faciēs actum p̄iuz priuilegio suo. videt priuilegio renūciare vt notat Cynus in. l. volūtaria C. de excusa. tuto. Et Inno. in. c. accedentibus. ex de priuilegi.

Notandus duodecimo. q̄ inimicitie sunt duplices capitales et leues. Si sūt capitales siue graues tūc aut tutela est testamentaria aut alia. si primū tūc si interuenient post testamentum excusant vt ff. si aūt aī testamentuz. et postea datur tutor in testamēto non excusant. qr videtur recōciliare et hoc nisi faciat testator testamētū q̄ grauet tutorē ꝛ pluribus negocijs eū implicet. l. athlete ff. dat remissionē. ff. codē. Et hoc intelligēdū est etiā si inimicitie tales orte sint ex culpa tutoris. qr tūc nō intelligere/tur reconciliare. quia offensi est remittere et nō offendentis vt. d. ff. remissionē Si vo loquaī de alia tutela tūc excusāt quia non est locus coniecturationi remissionis. Si vero inimicitie sunt leues nō excusant aliquē. quia leuis iniuria nō reuocat legatū. ff. de adimen. lega. l. iij. in fi. Dicit aūt inimicicia capitalis q̄n tantū incādet aliquis cōtra alīū q̄ velit eū mortez obire nō tñ est facile determinabile q̄ inimicicia dicaī capitalis eo q̄ multis modis dicitur talis inimicicia.

Notādū tertiodecimo. q̄ questio status est si pater pupilli dixit interdū tutorē esse seruū suū vel libertū vt notaī ff. de actio. ff. p̄iudiciales. et ratio est quia alias assimilaī ista questio accusationi mortis vt. ff. qō metus cau. l. isti. ff. i. ꝛ sic est inimicicia capitalis. Et excusat ista questio quē a tutela si nō moueaī fraudulenter. quia tunc nō excusaret. Et est simile de inimicicia. l. athlete ff. ampli⁹. ff. eo. l. ij. ff. fi. ff. siquis cautio. qō facit ad testes. qr testes ꝓpter inimicicia repellūtur a testimoni o. si aūt hmōi inimicicia cauteloſe introducit sicut exēpli gra. Volo producere testē cōtra te. et tu p̄ curas q̄ ille det tibi alaphā ad finē vt excipias cōtra eū de inimicicia. qr talis fraudulenta inimicicia nō ꝓdest vt notatur bar. l. i. ff. cū quis latrones. ff. de questionibus.

Notandū q̄rtodecimo. q̄ ille dicitur lxx. annox. qui ānū septuagesimū cōpleuit ff. de iure imunitat. l. ij. Alias enim nō esset maior lxx. ānis vt. ff. de mino. l. q̄rta ff. minorē. Et ptz hic aliq̄d fieri ꝓpter senū qō alias nō fieret vt ff. de iuemunita. l. semp.

Notādū quitodecimo. q̄ miles chīi. i. clericus ꝑt esse tutor vel curator. Et hz deliberationē q̄ttuor mensiū. sed nō cōpellit. vt notaī in auct. presbyteros C. de epis et clericis. Epi tñ et monachi nō p̄nt esse tutores iure ciuili. vt in d. aucten. presbyteros. Iure tñ canonico p̄nt vt in gl. in. c. puenit. lxxxvij. dis. Sed milites seculares nō p̄nt esse tutores vt ff. qui tuto. da. possunt. l. arma/te ff. militie.

Notādū finaliter Qd grāmatici rhetorici medici exercentes in triuio excusantur vt hic dicit et. ff. de excusa. tuto. l. si duas. Exercētes aūt in quadriuio id est in arithmetica musica geometria et astronomia nō excusaī vt ff. de excusa. tuto. l. geometer. Doctores aūt iuris nō excusaī. vt notaī in. l. sed reprobaē ff. de excusatio. tuto. nisi in rhoma. quia rhoma est cōis patria. ff. ad municipa. l. rhoma. vel nisi sint in cōsilio principis C. de excusa. tuto. l. iurisperitos. Predicti tñ scz grāmatici etiā non excusaī nisi sint intra numez descripti q̄ nō p̄t esse vltra. x. vt ff. de excusa. tuto. l. si duas. nō etiā excusaī nisi rhome et in patria sua et in studijs p̄uilegiatis vt est studiū bononien. qō incepit sub theodosio. Anno dñi. cccc. xxi. vt in glo. in ℞o hoc aūt. in proemio ffroꝛ. et studiuz parisien. qō incepit sub karolo magno qui incepit regnare anno octingentesi⁹ scdo ꝑm chronographos. Si enī exercent in ciuitatibus in quibus nō est studiuz p̄uilegiatū non excusaī. quia illa vocaī studia adulterina vt in glo. ꝛ p̄ bal. in. l. sed reprobaē. ff. de excusa. tuto. Et dñt isti exercere ꝑ se et nō ꝑ alium

De Excusatione tuto. vel curatoꝝ.

non excusantur vt ff. de excusa. tuto. l. fi. Ex quo ꝓz ꝙ scholaris volens gaudere ꝓuilegijs studij debet inscribi in matricula vt in glo. in. l. i. C. de offi. mi/lit. et si nō studeat vel studiuz dimittat ꝑ quiqz ānos nō gaudet amodo ꝓuilegijs studij vt in. l. ij. C. ō ꝓmiceriꝝ. li. xij. Vel etiā si transferat se ad aliud officiū vt in. l. legatū. ff. ex officio. ff. de lega. tertio. Vel etiā si scholaris sit multū denus et discholus vt in. l. si duas. ff. decz. ff. de excusa. tuto. Et gaudet mgr eisdē ꝓuilegijs sicut scholaris vt in gl. l i. C. de excusa. artificū li. x. In qua glo. etiaz habēt isti ꝓsus. Discere si queris. doceas sic ipe doceris. Nam studio tali tibi proficis atqz sodali.

Opponit ꝓmo sic Et videt ꝙ hīs ptātem etiaz excusēt ab incepta tutela ꝑ. l. iurisperitos. C. de excusa. tuto. Solutio Illa lex loquit de illis qui sunt apud latus vel in cōsilio principis et tales excusant etiā ab incepta tutela.

Opponit scdo Et videt ꝙ habentes litē cū pupillis nō ꝑnt esse tutores. licz nō sit de oibus bonis vel maioꝝ pte vl hereditate ꝑ. ff. ꝓmū in auctē. vt hi qui obliga. perhi. se habere res minoꝝ. col/la. vi. Solutio Illud est nouū ius et corrigit istud. qz hodie etiā debitoes nō ꝑnt eē tutores saltē legitimi vel datiui. De quo etiā ꝫ dictū est de auctoritate tuto. in. ff. fina.

Opponit ꝫ°. Et videt ꝙ existens in aduersa valitudine ꝑpetuo saltē nō est excusandus. quia nō ꝑt esse tutoꝝ ꝑ. l. i. ff. de tute. Solutio Excusari capit hic impropie vt extēdit se ad nō posse esse tutorē vel curatorez sicut etiā dicit hic in. ff. minores ꝙ excusabant.

Opponit quarto. Et videt ꝙ ille. ff. similiter eū qui lras. cōtradicat sibi ipi. quia primo dicit ꝙ illitteratus excusatur. et postea dicit ꝙ sufficit ad administrationē Solo Primo loquit de illiterat. simplicib⁹ et rudib⁹. ff postea loquit de industrijs et exptis. Illi enī non excusantur vt notāt in. l. athlete. ff. de ruſticis. ff. de excusa. tutoꝝ. Et possunt illi esse iudices et scabini vt notāt in. l. i. ff. quod quiqz iurl. statuit. qz expti in cauſ ꝑnt dare iudiciū. vt. C. de iudi. l. penul. sicut etiā possunt esse decuriones vt C. de decurio. l. exptos li. x. Sz nō ꝑnt esse aduocati. quia illi debent quiqz ānis studuisse vt. C. de aduoca. diuerso. iudicio. l. nemini.

Opponit quito Et videt ꝙ non opz maioꝝ cōpleuisse lxx. annū ꝑ. l. ad rempublicā ff. de mune. et hono. Solutio Nō loquit ibi de munere tutele vel cure. sed de alijs muneribus.

Sz replicat ꝑ. l. fi. C. de his qui etate li. decimo. vbi dicit de quinquaginta quiqz ānis. et ꝑ. l. inuiti. ff. de testib⁹. vbi dicit de seraginta annis Solutio Lex ista finalis loquit de custodia muroꝝ. Et dicit bar. ꝙ scholares excusant a custodia muroꝝ vt in. l. ij. C. de his q etate li. x. Et lex inuiti. loquit de reuerentia que est exhibenda illis qui sunt prouecte etatis.

Opponit sexto Et videt ꝙ miles ꝓt esse tutoꝝ ꝑ. l. ꝓpter magistratū. ff. de excusa. tutoꝝ. et ꝑ. l. adigere. ff. ꝗuis ff. de iure patronatus Solutio Lex propter magistratuz. loquitur respectu cōmilitonis. et sic potest esse tutoꝝ. Et. l illa adigere. loquit de militibus nostri tpis de illis precipue qui non occupāt se in rebus militaribus. sed potius in negociationibus. Illi tamē vt milites sunt honorandi. nec ꝑnt torqueri vt in l. militia. C. de questio.

Qui aūt vult se ex-

Sūmatur sic. Proposītis pluribus excusationibus vna non probata nihilominus alie probari possunt ꝑ. tempus

constituuz.et volens se excusare nō debet appellare sed intra quīquaginta dies exquo cognouit se tutorē vel curatorez datū debz excusationē suā proponere si sit infra centesimū lapidē a loco vbi datus est tutor.et si vltra habebit pro quibuslibz xx.miliaribus vnū diez et sup hoc xxx.dies.et tutor datus simpliciter intelligit datus ad oīa bona.

☞ Notandū primo Qz illud qđ dicit hic de plurib⁹ excusationibus pōt etiā intelligi de exceptionibus. et sicut non opz in principio oēs excusationes ꝓponere.quia intra tps ꝑnt nouē proponi et ꝓbari. Sic etiā in exceptionib⁹ vna nō probata ꝑnt alie probari etiā q̄ non sunt proposite in initio cause. Et hoc est qđ aduocati hñt in practica dicētes hec infrascripta. Dico propono ⁊ excipio.et ad probandū ea admitti peto.in q̄ntū faciunt ꝓ victoria cause ꝑs ꝓmee et nō alias.ad supfluas ꝓbationes minime me astringēs.de quo ꝓtestor. Et facit ad istū ℔.l. propter litē.ff. de excusa. tuto. Exceptiones tñ specifice debent proponi nec sufficit eas ꝓponi in generali.vt nōt bal.in.l.scire opz ℔ scire ff.đ excusat.tuto. Et ideo aduocati frustra ponūt dicendo in genere alijs exceptionibus mihi saluis.

Notādū scđo q excusatio differt ab appellatione.qz appellatio devolvit causaz ad aliū iudicez vt.C.de appellatio.l cos. Sed cognitio excusationis manet apud iudicē coram q̄ ē ꝓposita. Appellatio etiā fieri dz intra.x. dies vt i auctē. hodie.C.de appellatio. Dz excusatio fieri pōt intra quīquaginta dies vt ff.et a datione tutele nō appellaꝫ vt ff.et.C.de appellationib⁹.l.hi qui. Ratio āt q̄re in alijs munerib⁹ appellaꝫ infra.x. dies. et in datiōe tutele excusatio pōt fieri infra x.dies.est qz in alijs munerib⁹ consistit vtilitas reipublice. Et ideo celerius in illis procedit ne respublica ꝑ dilationē periclitet vt vult C.iu.d.l.hi qui. Et debet excusatio fieri in scriptis vt.l.scire.ff.de excusa.tuto. Si tñ fiat sine scriptis nō redditꝫ processus nullus.vt hic dicit Jo.fa.et habeꝫ in glo. in c. prudētiā.extra de offi.delega.

Oponit̄ 3°.q isti quīquaginta dies cōputari debent a tpe notitie dationis tutele.et cognitio cause excusationis finiri debz infra q̄ttuor mēses in quibus etiā cōtinent̄ isti quīquagīta dies vt in l.quīquagīta.ff.de excusa.tutoz. Cognitio āt cause in alijs muneribus finiri debet infra duos menses vt C. de tpi.appellatio.l.ij. Et ꝑsumit̄ tutor datꝰ ignorare datiōnē tutele q̄diu nō cōstat eū scire vt ff.de administra.tuto.l.hic āt.q in facto alieno tolerabilis est ignorantia vt C.de ꝓbatio.l.verius.

Notādū q̄rto. q ꝑ lapidē intelligit̄ hic miliare quia miliaria solēt distingui ꝑ positionē lapidis ff.si quis cautio.l.i. Et faciūt mille passus miliare et quīq; pedes passum.vt in glo.in.l.iij.ff. de ℣bo.significa. Et cōtinet pes xv.digitos vt in gl.in.c. sicut antiquitas xvi.q. iij Dicūt tñ canoniste et bñ. q miliare debet accipi fm cōsuetudinē loci in c.statutū de rescrip.li.vi.et ibi glo. Dicit āt bar.q ista cōputatio fieri debz fm viā magl. vsitatā et nō ꝑ rectū vel obliquū nec debet fieri a portis ciuitatum.sed a cōtinentijs edificioꝝ in.l.i.ff.si quis cautio.

Notandū quinto Qz equale tempus daꝫ pro excusatione distantis a loco dationis tutele infra centū miliaria et sup nisi distet vltra quadringenta miliaria.qđ sic declaraꝫ. Si eū distat infra centuz habet quinquaginta dies.et si distet vltra centū habet pro quibuslibet xx.miliarib⁹ vnū diez. etadhuc xxx dies. Ponaꝫ ergo q distet ꝑ centum et xx.miliaria.pro centū habebit quīq; dies.quia quīquies xx. faciunt centuz. et pro alijs xx.que sūt vltra cētū habebit

vnum diem. Et ita habebit sex dies. et ex cōi additione xxx. et ita in toto habebit solū xxxvi. dies qui debent cōpleri vsq; ad quinquaginta. Et si distet p̄ trecēta miliaria habebit quidecim dies pro quibuslibz xx. miliaribus. et xxx. ex cōi additione. et ita habebit xlv. dies. pro quibus dantur. l. et sic non habet plus distans p̄ trecēta miliaria q̄ alius. et si distat p̄ q̄dringēta miliaria habz xx. dies. et cū xxx. additis p̄cise hz quinquagīta. Et si vltra distet p̄ xx. miliaria habebit quinquaginta et vnū dies; et sic consequenter. Ex quo clare intelligitur glo. h̄ sup̄ v̄bo cōputari.

¶ Notādū finaliter Q̄ sicut tutor datus simpliciter intelligit datus ad oīa bona. sic etiā p̄curator datus simplicit intelligit datus vel cōstitutus ad ōnes causas vt vult bar. in. l. i. ℣. si pupillus ff. de tutelis.

☞ Opponit̄ p̄mo contra p̄dicta Et videt̄ q̄ nō p̄bata vna excusatione nō debet quis admitti ad probādū alias p̄. l. contra maiores C. de inofficio. testamē. Solutio In illa. l. voluit ille cōtraria p̄ponere q̄d nō potuit etiā ab initio Et ideo tanq̄ sibijpi p̄rius nō fuit audiendus.

¶ Opponit̄ scd̄o Et videt̄ q̄ ab excusatione dationis tutele p̄t q̄s appellare p̄. l. cū in vna ff. de appella. Solutio Ibi nō appellabat a datione tutele. sed a sententia p̄ excusationē lata a qua bñ p̄t appellari vt ff. q̄ñ appellan. sit. l. i.

¶ Opponit̄ tertio Et videt̄ q̄ tutor debet ignorātiā suā probaē p̄. l. si tutor. C. de periculo tuto. Solutio Illa lex loquit̄ in notorijs. in quo casu certe haberet ignorantiā suam probare vt ff. de iur. et fac. ignorā. l. regula. Ex quo p̄z q̄ studentes p̄ statuta vniuersitatis delinquentes nō p̄nt se p̄ ignorātiā excusare q̄ sunt notoria.

¶ Opponit̄ finaliter Et videt̄ q̄ tutor datus non intelligit̄ datus ad oīa bona per. l. propter litez ff. de excusatio. tutor. Solutio In illa lege tutor datus est pticularibus rebus. q̄ res pupilli erāt in diuersis prouincijs. et ideo tutor primo datus excusabz se vt nō gereret eē prouinciā suā. z sic primo datus erat ad omnia bona.

Qui tutelam alicui⁹.

Sūmat̄ sic. Tutor finita tutela non cōpellit̄ esse curator. et maritus datus curator vxori sue pōt se excusare q̄uis se imiscuerit. hoc dicit.

☞ Notāduz p̄mo Q̄ ille qui fuit tutor satis seruiut vt. C. de nego. gestis. l. tutor. et ideo nō cogitur esse curator vt hic et. C. de excusa. tuto. l. curator.

¶ Notādū scd̄o Q̄ maritus nō pōt eē curator vxoris sue vt C. qui tuto. dare possunt. l. maritus. Et ideo excusari capitur hic improprie vt̄s co-ℱ litez p̄ter aduersaz. Et idez est de sponso sicut de marito vt ff. de excusa. tuto. l. i. Potest tñ marit⁹ esse procurator vxoris vt C. de procurato. l. maritus. Et ratio differentie est. q̄ curator habet plenioē potestatem q̄ procurator. Et pt̄ p̄curator p̄ria volūtate reuocari re adhuc ītegra vt ℱ. mādati ℣ mādatū. q̄d non est de curatore. p̄t tñ maritus esse curator vxoris ad litē vt vult bar. in. l. maritus C. de procurato. Et specula. in titulo de p̄curato ℣ quid āt. ℣ si. sed nūq̄ licz Salicetus aliter dicat in d. l. maritus. p̄muz tñ est verius et cōmunius.

¶ Notādū finaliter. q̄ maritus excusatur licz se imiscuerit q̄d nō ē ī alijs tutoribus et curatoribus q̄ postq̄ se immiscuerunt nō excusant̄ C. si ex falsis allegatio. l. ij.

☞ Opponit̄ p̄mo sic Et videt̄ q̄ tutor cogit̄ esse curator p̄. l. liberos C. de excusa. tuto. Solutio Illa lex loq̄tur de liberto qui certe cogit̄ finita tutela gerere curā filioz p̄roni sui.

Opponitur finaliter Et videt q̄ frustra dicit hic de curatore marito. q̄ curator vel tutor nō p̄t illā habere vxorē cuius fuit curator vel tutor. C. de inter dicto matrimonio inē tutorē et pupillā p totū. Solutio Textus loquit h̄ de curatore dato post matrimoniū. Et si ignoranter datus est debz statim cum sciuerit aliū petere vt. C. de excusa. tutor. l. amplissimi.

Si qui autem. Excusatio facta falsis allegationibus nō liberat a tutela. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notāduz ṕmo. q̄ falsitas est īmutatio veritatis. in auctē. de fide instrumen. in principio. collatio. vi. Et habet istud locū nō solū in falsa allegatione. sz etiā si sit iniusta vt. C. si ex falsis allega. l. i. Etiā si sit allegatio facta ignoranter vt C. si ex falsa allega. l. fi. Et tenet a tpe dationis tutele vt. C. si ex falsa allegationibus. l. i.

Notandū scd̄o. q̄ sententia lata pro excusatione ex falsis allegatiōib⁹ facta nō tenet siue lata sit cōtra p̄ntez siue absentez siue precio vel gratia. vt C. si ex falsa allega. l. fina. Alia āt sñia ex falsa allegationibus lata cōtra p̄ntez tenet. sz dat restitutio vt. ff. de re iudica. l. diuus Lata āt p̄ absentez scienter est nulla vt ff. de iudi. l. si pretor. ℣ marcellus. Sed si ignoranter. tenet. sed datur restitutio vt C. si ex fal. allega. l. fi. et dicta. l. diuus Sententia vero prece vel p̄cio lata est nulla ipo iure. vt. C. q̄ pnocare nō est necesse. l. venalis. Si āt lata sit p̄ gratiā vel amiciciā vel ambitionem. tenet. sed dat restitutio vt. l. seruo inuito. ℣ cū pretor. ff. ad trebellianum. Et an sententia lata sit ex prece precio vel gratia cognoscit ex qualitate pſone vt notat in. l. fi. in ℣bo. ex personis ff. de actioni. et obligationibus.

De suspectis tutoribus.

Continuat. sicut dictū est supp̄ in continuatione tituli proximi. Et diuiditur iste titulus in quinq̄ ptes. In ṕma declaratur qui p̄nt de suspecto tutore cognoscē. In scd̄a ibi. ostendimus. declaratur qui possunt suspecti accusari. In tertia ibi. consequens. declarat qui p̄nt suspectū accusare. In q̄rta ibi. suspect⁹. ponuntur cause suspitionis. In quinta ibi. libertus. ponūtur pene suspectoz.

Ciendum. Sūmat sic. Crimen suspecti tutoris descendēs a lege xij. tabulaz cognoscit et de eo suspect⁹ remouet rhome a p̄tore. in quincijs a preside. et legato procōsulis. hoc dicit.

☞ Notandū ṕmo. q̄ accusans suspectum criminaliter debz se inscribere vt ff. d̄ pna. delictis. l. fi. Et si deficiat in accusatione pena sua est infamia loco talionis vt. j. co. ℣ suspectus. vel est pena extra ordinarie p̄ iudicē infligēda sicut etiā infligit tutori vt. j. e. ℣ si q̄s p̄ns. Sz si accusat cimlit nō tenet se inscribere vt ff. de suspec. tuto. l. i. P̄ōt etiā iudex sine accusatione procedere ad remouendū tutorē suspectū vt ff. de muneri. et honori. l. rescripto. ℣ si quis.

Notādū scd̄o. q̄ si agat crimialit de suspecto nō p̄t agi corā delegato sz corā ordinario iudice. Sz si agat cimlit p̄ōt agi corā quocūq̄ delegato q̄ntū ad cognitionē cause. sed quo ad sñiaz nō p̄ōt nisi corā delegato pcōsulis vel p̄toris. Mā delegat⁹ pcōsulis hz duo specialia Vnū ē q̄ p̄t cognoscere ⁊ pnūciare de suspecto tutorē. vt ff. de offi. eius cui mā data. ē iurisdic. l. cognitio. Aliud ē q̄ in crimialib⁹ p̄t cognoscere licz nō pnūciare vt ff. de offi. pcōsu. l. solēt. Et est h̄ actio de tutore suspecto mixta. q̄ si agit

soluz ad remotionē est actio ciuilis Et pt interuenire pcurator vt ff. d. pcura. l. nō solū. Sz si agit ad penā ē crimīalis z nō inuenit pcurator vt in glo. in. l. i. ff. de sepul. viola. Et ē sil'e de actiōe ad/ ulterīj. qz si agat solū ad sepationē, thori est actio ciuilis. si āt ad penā ē crimina/ lis. z fm b pōt inuenire pcurator vel nō. vt nōt in c. tue fraternitati. ex d pcura.

☞ Opponit ꝑ ꝓdicta Et videt ꝓmo q accusans suspectū nō tenet se inscri/ bere p. l. iij. ff. ꝓterea. ff. de suspec. tuto. Sol°. In illa. l. iudex pcedit sine ac/ cusatione. et ideo nō est inscriptio.

Opponit scdo Et videt q legat⁹ p/ cōsulis nō habeat deponere suspectū p l. i. ff. suspecti. ff. ad turpilia. Sol°. Il la lex loquit de delegati. in cōi. et nō so/ lū de legato vel delegato pcōsulis.

Ostendimus. Tutores q̄li tercunq; dati pñt accusari tanq; suspecti. sed pcenduz est fame pzoni. sic vt suspect⁹ remouear hoc dicit. z ptz intellect⁹ text⁹.

☞ Notādū q istud etiā hz locū in curatoe sicut in tutore vt. ff. de suspect. tuto. l. iij. ff. nō tantuz.

☞ Opponit primo ꝑ ista Et videt q nō bene dicit in tex. q oēs tutores pñt tāq; suspecti accusari et remoueri. quia aliq sūt boni tutoes q nō sūt remouēdi q̄uis etiā essent pauperes vt. ff. eo. ff. fi. Solutio. Oēs distribuit b pro gene/ ribus singulox et nō pro singulis gene ruz. sic scz vt oēs tutores. i. testamēta/ rij legitimi. et dativi pñt accusari et re/ moueri. Sz nō sic q iste vel iste bonus tutor sit accusand⁹. et sil'e habitū est s q. mo. tutela finit. ff. sed et capitis diminu.

Opponit scdo Et videt q suspectus tutor nō dz remoueri. sed debz dari cu/ rator in locū ei⁹ vt. ff. de suspec. tuto. l. tutor (Sol°.) Lex illa nō loquit ꝓce/ ptiue. sed cōsultiue. Simile ē ff. de nup tijs le. vidue.

Opponit finaliter sic Et videt q nō pt parci fame patroni si remoueat a tu/ tela p. ff. suspect⁹. ff. eo. (Solutio) In remotiōe patroni a tutela nō debet exi/ pi causa. et p hoc pcipitur fame ei⁹ vt ff. de suspec. tuto. l. hec enim.

Consequens. Accusatio de suspecto ē q̄li publica actio. et cōpetit oībus etiā mu lieribꝰ pietate motis. sed ipuberes non pñt tutores suos suspectos accusare. pu beres āt pñt curatores suos de cōsilio neāriox. i. cōsanguineox suspectos ac/ cusare. hoc dicit.

☞ Notādū ꝓmo. q ista actio dicit eē q̄si publica. i. populica. qz cōpetit q̄si cui libz de ꝓpō vt. ff. de publicis iudi. fi. Et dicit quasi. quia nō oēs pñt accusare vt impuberes.

Notādū scdo. q mulieres de suspecto pñt accusare hz nō de alijs vt ff. de accu satio. l. q accusare. Et pñt solū de suspe/ cto accusare q̄ mouent pietate et non egrediunt verecūdiā sexus. sicut fecit calphurnja vt ff. de postulādo. l. i. ff. sexū. Nec pñt mulieres postulare in alijs cau sis vt eadē. l. i. ff. sexū. ff. de postulādo.

Notādū finalit Qz puberes nō pñt curatores suos accusare nisi de consilio cōsanguineox suox. et tenent cōsiliū se qui. vt hic et ff. de in litē iurādo. l. vide amus. ff. adoleſcens. qz nō hñt plenū in/ tellectū. Et ideo platus accusatus de dilapidatione bonox ecclesie cui datus est coadiutor tenet sequi consiliū illius coadiutoris vt in c. venerabili. extra de offi. delega. Sz si quis habens plenum intellectū tenet aliqd facere cū cōsilio alterius si ille ꝓcipat secum in officio. tunc tenet cōsiliū eius sequi vt in. l. tu/ ciuz aut meniū. ff. de administra. tutox. Sz si nō ꝓcipat secum in officio debz ab eo cōsiliū capere. hz nō tenet sequi. vt in c. cum olim. extra de arbitris. z in gl. in. l. i. ff. mandati.

Opponitur contra predicta Et videt q̄ mater nō possit accusare de suspecto. quia nō p̄t in litem iurare vt. ff. de in litē iurādo. l. videamus. ℣. sed nec. Solutio Nō est sil'e de iuramento in litē. et de ista accusatione quia post q̄z iuratū est in litē iudex necessario hz pronūciare. Si ergo mater iuraret in litez esset sibi q̄si cōmissum iudiciū pro filio suo qđ nō debet admitti ꝓpter affectionem quā mater hz ad filium. et sic forte cōmitteret piuriuz vt in aucten. de iudicib⁹. ℣. opz. collatio. vi. Sed post accusationē p̄t iudex suspectū nō remouere quia hoc est in arbitrio suo. Et istud ē qđ vult hic glo. valde obscure loquēs sup ꝙbo. procedit.

Suspectus Qui fraudulenter vel infideliter administrat. licz soluēdo sit. tñ vt suspectus debet remoueri. Remotus aūt ꝓpter dolū est infamis. hz nō remot⁹ ꝓpē culpā. Et pendente accusatione interdicitur administratio. et si tutor vel curator interim moriat. finit cognitio suspecti. Et tutore se absentante ne pupillo prestet alimenta. debet pupillus mitti in possessionē bonoꝝ eius. et que fuā do seruari nō p̄nt cuz curatore sunt distrahenda. et tutor ꝓpter hoc remouet vt suspectus. Sed si tutor p̄ns propter inopiā negat pupillo alimenta. Et si ꝑ mendaciū dixerit remittitur ad superiorez iudicē puniendus. sicut ille q̄ tutelā ꝑ pecuniā redemit. hoc dicit.

Notādū p°. q̄ suspectus tutor p̄t remoueri añ administrationē vel in ipa administratione. vel post administrationem. Si ante nō debet accusari nisi ꝓpter dolū remoueat vt ff. de suspec. tutoribus. l. he enī. et. C. eo. l. iij. In ipa aūt administratione remouendus p̄t accusari. Et ratio diuersitat⁹. est quia plus delinquit qui male admīstrat. q̄z qui nullo modo administrat vt. l. iulianus. et. l si sterilis. ℣. cū p̄ venditionē. ff. de actio. emp. Sed post administrationē nō agitur de suspecto. sed actione tutele vel actione de ratiocinijs distrahēdis. Q̄ñ igit̄ iste actiones dant̄ et nascunt̄. z que actio cōcurrit cū actione tutele dict̄ ē sup̄ de attilia. tuto. circa. ℣. finalē.

Notandū sc̄o. q̄ dolus lata culpa z leuissima culpa. et casus fortuitus. differunt sic. quia dolus est fraudulēta machinatio ad decipiendū hoīes introducta vt. ff. de dolo. l. i. ℣. dolū. Hz lata culpa est ignorare qđ oēs scire debent vt nō dimittere libz̄ in platea. ff. de ꝙbo. significa. l. late culpe. Sed leuis culpa est ignorare qđ diligens paterfamilias scire debet vt dimittere camerā aptam Leuissima aūt culpa est ignorare quod diligentissimus paterfamilias scire debet vt dimittere tassias argenteas extra clausurā in camera tñ clausa vel nō claudere libz̄ in cista. Sed casus fortuitus est qui p̄uideri nō potest. Et cōpatur lata culpa dolo vt ff. si men. fal. modixerit. l. i. ℣. hec actio. exceptis tribus. Primo in remotione suspecti tutoris vt hic. Sc̄o in criminalibus ff. ad le. corne. de sicca. l. in lege. Tertio in delatiōe sacramēti in litē vt ff. de in litē iurando. l. in actionibus. et. ℣. sed si iudex in fine. Vbi enī casibus lata culpa dolo nō cōpatur. Et de hac materia loquit̄ bar. in. l. quod nerua. ff. depositi.

Notandum tertio De fama est illese dignitatis status. legib⁹ et morib⁹ comprobatus. Infamia aūt est lese dignitat⁹ status legibus et moribus reprobat⁹. ff. de varijs et extraordinarijs cognitio. l. cognitionē. ℣. estimatio Et hz infamia tres effect⁹. Primo repellit ab officio et dignitate vt C. de dignita. l. ij. li. xij. Et in regula infamibus de reg. iur. li. vi. Secūdo repellit a testimonio. ff. de testib⁹

De suspectis tutoribus.

l.iij.et.l.iulianus. Tertio infamia facit quē admitti ad querelandū testamentū de inofficioso .quia alias nō admitteret vt C.de inofficioso testamēto.l.fratres. Infamia tñ facti nō repellit a testimonio.ſz dat illi minor fides.ff.de senato.l. cassius.

Notanduz quarto Q pendente accusatione de suspecto tutore interdicit administratio. Ex quo infert glo.hic q pendēte accusatiōe prelati nō debz ipe administrare.sed hoc nō est indistincte vez.si enī accusek de crimine cōmisso in ipa administratione.vez dicit glo. quia interdicit ei administratio,vt ff.de solutio.l.pedius.ſ.itez frontonio. Sed si accusetur,de alio crimine.puta de homicidio vel adulterio vel alio simili. datur coadiutor vt in.c.licz heli.eē de simo.et in.c.venerabili.extra de officio delega. et bar.in.l.quod si forte.ff.de solutio.

Notandū quīto Q tutor etiā diues nō teneť pupillū pauperem de suis bonis alere.nec ecōtra pupill⁹ diues pauperez tutorez.vt notat bar.in.l.i.ſ.si pupillus.ff de administra.tuto. Sed tamē non debet tutor ꝓpter alimenta dicere mendaciū.quia non est mentiendū etiā pro vita hominis conseruāda vt in gl. in c.ne quis arbitreť xxij.q.ij.Et nō est mendaciū nisi fiat scienter. Error enīz vel ignorantia excusat a mendacio vt C.si minor se maiorē dixerit.l.ij.

Notandum finaliter Q qui dat pecuniam ad habendum tutelaz tanq̄ suspectus est remouendus vt ff.de suspec. tuto.l.tutor.ſ.tutor.Sed qui recipit pecuniam ad gerendum tutelam non est remouendus,sed pecunia est ab eo condicenda per turpem causam. vt in glo. in.l.in eos.ff.de tute.quia tutela est officium gratuitum. Potest tamen iudex aliquod sallarium ordinare pro tutore vt.l.a tutoribus.ff. de administratione tutoꝝ.

☞ Opponitur sic Et videtur q remotus a tutela propter culpam etiam est infamis ꝑ.l.libertoꝝ.ff.de his qui notā. infamia. Solutio Illa lex loquitur de infamia non per sententiā lata.sed de infamia facti. Et sic per culpā bene fit quis infamis.et loquitur etiaz ibi de lata culpa.quia de ignorantia iuris.q̄ omnes scire debent.exceptis minoribus mulieribus et militibus vt ff. de iurl. et fac.ignorantia.l.regula.

Libertus. Summatur sic. Libertus fraudulenter administrans in tutela liberoruz patroni sui puniendus est. Et nouissime omnes fraudulenter administrātes tanq̄ suspecti sunt remouēdi licz satisdationem offerant.quia satisdatio non mutat malum propositum eoꝝ. Et dicitur etiam suspectus tutor vel curator propter defectuz morum.sed non ꝓpter pauptatez.si alias fidelis et diligens sit hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandū ṕmo.q si libertus male administrat teneť magistratus vel iudex qui eū admisit vt.C. de liber. et eorum liberis.l.liberti.

Notandū scḋo .q crassari est animū firmare in malo vt.ff.de penis.l. capitalium.ſ.crassatores. Et ex isto textu elicitur q si aliquis emerit rez quā postea repit esse alienā vel viciosam non tenetur soluere,licz venditor velit cautiones prestare.Si timeat de euictiōe vel in re sit vicium.vt.ff.de cōpensatio.l.ij. quia non debet se quis fragilitati cautionis committere quādo ipi rei potest incumbere vt.ff.ad trebellia.l.cogi.

Notandū 3°. q mores boni ornāt hominē. et mali deornāt. qr ꝑt mores removeꝫ tutor tanq̄ suspectus. Hinc est etiā q sicut defectus scientie repellit aliquē a gradu magisterij vel doctoratus sic etiā defectus moꝝ. Et ḡ etiā de moribꝰ fit examē in ꝓmotionibus sicut de scientia vt in.l. medicos. C. de ꝓfesso. et me. libro. x.

Notāduꝫ finaliter. q ꝑñt colligi cause suspitionis. Mā ꝓma est defectus in moribus vt si multū laudat vel sup̄ modū expendat vel cū viciosꝭ cōuersatur vel vicijs se imiscet vt ff. de tutelis et rationi. distra. l. ij. ℣. cū reliquis. Secūda causa est dolus culpa negligentia vel imperitia vt ꝛ eo ℣ suspectus. iūcta gl. Tertia est ꝑt nō prestationē alimētoꝝ vt ꝛ eo. si qs tutor. Quarta est ꝑt nō cōfectionem inuentarij vel malaꝫ cōfectionem ex illa enī causa iuraꝫ in litē cōtra tutorez vt ff. de administra. tuto. l. tutor qui reprobatū. Quinta est si tutor pecuniā pupilli nō expēdit in emptionē p̄dioꝝ ꝓpter qđ etiā incarceraꝫ ff. de suspec. tuto. l. iij ℣ tutores. Sexta qr nō defendit pupillū. C. de administra. tuto. l. fi. Et vniuersaliter ex oībus cōiecturis de mala administratiōe ff. de suspec. tuto. l. iij. ℣ ꝑterea. et sumiꝫ informatio et ꝓbatio etiā a familia vt ff. de suspec. tuto. l. fi.

☞ Opponiꝫ sic Et videꝫ q pauper nō ꝑt esse tutor ꝓ. l. ij. C. de tuto. et curato. q̄ satis nō dederūt. (So°.) Ibi pauper nō removeꝫ ꝑt ꝑpertatē. sed qr nō satis dedit. Pōt tn̄ pauper se excusare. vt ꝛ titulo proximo ℣ sed et ꝑt pauperiē. Et daꝫ cū pauper etiā curatorē. vt ꝛ de curato ℣ interdum. Et tm̄ de ꝑmo libro Institutionuꝫ.

Sequitur liber secūs

Bererum diuisione.

Dictum est sup̄ de iure naturali gentium et ciuili ℣ omne aūt ius. q aliq̄ ius ꝑtinet ad ꝑsonas. aliq̄ ad res. et aliq̄ ad actiōes. Cū ergo in ꝑmo libro tractatum est de iure ꝑsonaꝝ. Consequenter dicendū est de iure rerū. vsq̄ ad titulū de obligatio. Et diuiditur in duas partes In ꝑma tractatur quatenus res acquiruntur iure singulari. vsq̄ ad titulū de testamentis. Et ibi cuꝫ titulis sequentibus tractatur qualiter res acquiruntur iure vniuersali. Prima iterꝫ in duas. qr in ꝑma tractatur qualiter res acquiruntur iure gentium vsq̄ ad titulum de vsucapionibus. et ibi cū titulis sequentibus quomodo acquiruntur res iure ciuili declaraꝫ. Prima iterum in quinq̄ fm q̄ sunt quinq̄ tituli vsq̄ de vsucapio. Presens ergo titulus dictus de rerū diuisione diuiditur in duas ꝑtes. In prima ponūtur due diuisiones et prosecutio q̄ttuor membrorum secūde diuisionis. In secunda ibi. singulorum. ponitur prosecutio quinti membri secūde diuisionnis. Prima iterum in quinq̄ In prima ponuntur diuisiones. In secunda ibi. equidez. ponitur prosecutio primi membri ſcde diuisionis. In tertia ibi. flumina. ponitur prosecutio secūdi membri. In quarta ibi. vniuersitatū. ponitur prosecutio tertij membri. In quinta ibi. nullius. ponitur prosecutio q̄rti membri secūde diuisionis.

De rerum diuisione.

Aperiõe.

Non summat. quia ponunt hic due diuisiones. Prima est q̃ quedã res sunt in patrimonio nr̃o. ⁊ quedã ex̃ nr̃m ꝓrimoniũ. Scõa diuisio est q̃ q̃dã res sunt cõmunes. quedã publice. q̃daz vniuersitatis. quedã nulli⁹. et q̃daz singulor̃. Et ille res que sunt singulor̃ ac quiruntur ex diuersis causis vt postea patebit. Et sic ptz intellectus textus.

☞ Notãdum ꝓmo. q̃ ista ꝓma diuisio cõcordat cũ ea que habet. ff. de rer. diuisio. l. i. videlz q̃ quedã res sunt diuini iuris. et q̃dã humani iuris. Nam ea q̃ sũt in ꝓrimonio nr̃o sunt humani iuris Et hoc ꝟbũ sunt intelligit̃ poni aptitudine. q̃ licz res ꝓ derelicto habite nõ sunt in ꝓrimonio nr̃o actu tñ aptitudine sunt in eo. et ideo cõcedunt occupanti vt. ff. ꝓ derelic. l. i. Sed res sacre et religiose q̃ sunt diuini iuris sunt extra ꝓrimoniũ nr̃m vt ff. eo ff. nulli⁹. Et istis etiã iungunt̃ res ꝓphane q̃ religiosis vel sacris adherent vt. ff. de rei vendica. l. q̃ religios. Si tñ res sacre vel religiose fuerit occupate ab hostibus fiunt in ꝓrimonio nr̃o vt ff. de religio. et sump. fune. l. cũ loca. ⁊ hoc iure ciuili. secus aũt iure canonico. q̃ illo iure nõ fiunt de ꝓrimonio nr̃o. sed manent sacre vij. q. i. c. pastoralis.

Notãdũ scõo Dr̃ publicuz dicit hic q̃si populicũ. i. oĩm populor̃ vt etiã dicuz est ff̃ de suspec. tuto. ff. cõsequẽs. Similr̃ etiã ff. eo. ff. flumina. Dicit etiaz aliquãdo publicũ. q̃ est huius vel illius populi vt. C. de sacrosanc. eccle. l. fina. Et tale publicũ dicit esse vniuersitatis

☞ Opponit Et videt q̃ ꝓma diuisio hic posita nõ sit bona. quia aliqua ẽ res q̃ nec in patrimonio nr̃o nec extra patrimoniuz cõtinet vt est seruitus p. l. i. ff. de vsufruc. lega. Solutio Seruitus ꝓt accipi dupliciter. Uno mõ ꝓ ut adheret ꝓdijs dominãtibus vel seruientibus. et sic est in ꝓrimonio nostro sicut predia. quia noĩe ipius agimus et excipim⁹ vt. ff. de acquirẽ. re. dom. l. rez in bonis. Alio mõ ꝓt accipi seruitus p se vt est q̃daz q̃litas. et sic nõ est in ꝓrimonio nr̃o. sicut nec alia accidentia. Et hoc est q̃ dicit hic gl. sup ꝟbo. habent q̃ scz ista diuisio est de rebus que per se censent̃. Seruit⁹ ãt nõ est talis res ꝑm se cõsiderata. et est sil̃e de tygno iniũcto q̃ nõ ꝓcipit̃ q̃diu durat edificiũ vt. ff. de vsucapio. l. cũ qui.

Et quidem naturali

Cõmunia naturali iure sunt aer. aq̃ pluuialis. mare et littora maris. Et ideo q̃libz ꝓt ad littora maris accedere. a vtilis tñ monumẽtis ⁊ edificijs se debz abstinere. q̃ nõ sunt cõmunia sicut mare. hoc dicit. et ptz intellectus textus.

☞ Notãdum primo Dr̃ cuius ista sũt cõmunia. non tamen potest quis agere in istis cõmuni diuidũdo vt vult Placentinus. nisi sint occupata. quia tũc fiunt occupantium vt ptz de piscibus in mari captis.

Notandum secundo. q̃ villa potest accipi dupliciter. Uno modo ꝓ q̃daz cõgregatione hominuz. et sic non accipitur hic. Alio modo ꝓ casa vel insula. et sic accipit̃ hic. que fit in littore maris. vt ad eam homines et bestie tempore inundationis aquarum confugiant vel vt in ea rethia vel etiã fructus reponant̃. et non ad inhabitandũ vt. ff. de vsufruc. l. arboribus. Nam si inhabitaret̃ esset predium vrbanũ vt ff. de seruitu. rusticor̃ pdi. ff. pdior̃. Et ptinz tal' casa illi q̃ eã fecit vt ff. de rer. diuisio. l. in tñ

Opponitur contra predicta Et videtur q non solū ista sed etiam oia alia iure naturali sint communia p le. et hoc iure. ff. de iusticia et iure.
Solutio Jus naturale nō accipitur hic pro iure primeuo naturali. sed p iure gentiū qđ est de dictamine rationis vt ff. de iusti. et iure. l. oēs ℣ qđ vero. Et q illo mō capit hic ius naturale ptz in fi. istius ℣ vbi istud ius vocat ius gentiū

Opponit scđo Et videt q littora maris nō sunt cōia p. l. littora ff. ne quid in loco publi. vbi dicit q littora sunt ppli rhomani Solutio Uer est q littora aliqua sunt populi rhomani q̄ntū ad iurisdictionē. sed nō q̄ntū ad vsuz.

Sz ꝫ hoc replicat Et videt q debz esse de littoribus sicut de ripis. sed ripe nō sunt cōmunes vt ℣. eo ℣ ripaz Solutio Nō est sil'e de ripis et littoribꝰ quia flumina nō sepe inundant. et sic in ripis est aliq̄ vtilitas. sed mare frequenter inundat Et ideo in littore nulla vel modica p̄t esse vtilitas. et ideo littꝰ maris nō appropriat sicut ripa fluminis argumen. eius qđ est in. l. fi. C. de bonis que liberi.

Flumina. Sūmat sic. Flumia. et portus sunt publica Et ideo quilibz in eis habet ius piscandi. et est littus maris vbi hybernus fluctus maximus excurrit. Et riparum vsus est publicus. sed earuz proprietas ptinet illis quoz predijs adherent. littorum aūt vsus etiam est publicus. sed eoruz proprietas est illius iuris cuiꝰ ē mare. et que subiacent mari. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

Notādū ꝓmo Q̄ ꝓ ista flumina debent intelligi flumina ꝑpetua. Nam fossata que interdum currunt. et interduz non. sub istis non cōprehenduntur nec sunt publica sed ptinent ad priuatas ꝑsonas vt ff. de flumi. et ne quid in flumi. publico. l. i. et ij.

Notandum secūdo Q̄ ius piscandi in mari et in fluminibus competit omnibus Et ideo licz aliquis etiaz ad tempus xxx. annoz habuisset piscationem in aliqua ꝑte maris non tamen diceret̄ prescriptio sicut aliqui voluerunt p. l. si quis cū. ff. de diuerſ ⁊ tempora. prescrip. Si tamē quis in aliquo diuerticulo maris tanto tempore cuius initiū non essz in memoria hominum exercuisset actū piscandi vel nauigandi diceretur ibi habere possessionem ad tales actus faciendum vt. C. de aqueduc. l. vsum. et. l. diligenter libro xi. Et qui vellet illum impedire teneretur de interdicto vti possidetis vt ff. de iurijs. l. qs cū. et sic veneti appropriant sibi aliquā ꝑtem maris

Notanduz tertio Q̄ si in mari fiat contractus vel cōmittatur delictuz iudicabitur de illo in proxima ciuitate vt C. de classi. l. i. libro xi. Et si due ciuitates sint eque propinque pariter iudicabunt vt ff. commu. diuidun. l. arboz. Est tamen locus preuentioni vt vult bar. in. l. iurisperitos ℣ cum oriundus ff. de excusatio. tutoz.

Notandum quarto Q̄ littus dicitur esse maris quatenus mare quocūq̄z tempore fluit siue in hyeme siue in estate. sed textus loquitur hic de hyberno fluxu. id est hyemali. quia in hyeme plus excurrit mare q̄z in estate vt. l. littus. ff. de ℣bo. significa.

Notandum quinto Q̄ licz inter ripam et predium mediet via publica tamen ripa ptinet illi cuius est predium. ff. de acquirend. reruz dominio. l. maritius.

De rerum diuisione.

Notanduz finaliter. Q; si dñs velit arborē in ripa situatā abscindere ; nauta vult nauum ligare pferendus est dñs arboris vt colligit sup̄ de his qui sunt sui vel alieni iuris ff. fina. ¶ Si. nec cui ℞. Sed si duo velint ligare preferendus est primo occupans. et si ambo simul occupent preferendus est ille qui interus est reipublice alteri intento rei prima/te. ; si ambo in hoc sint equales opus ē ratificatione vel negociū dirimit sorte vt etiā de duobus plaustris sibimuicez in via stricta occurrentibus dicit in.l.i ff. interdictū. ff. ne quid in loco publico.

☞ Opponit sic cōtra p̄dicta Et videtur q; iste textus cōtradicat ff°. equidē sup̄ eo. quia ibi dicituz est q; littora sunt cōmunia. et hic dicitur q; vsus littoruz est publicus Solutio Littora q̄n/tum ad vsum sunt publica vt hic dicit Sed quantum ad proprietatē sunt cōmunia vt in ff. equidem. Nam communia conceduntur occupanti vt ff. eodē ff. item lapilli. Et ideo calis in littore positis fractis alius potest locum occupare vt vult bar. in.l.fi. ff. de vsuca. Publica aūt nulli conceduntur. vel si concedunt occupanti tū nō sunt in vsū oīz gentiū p omnia sicut res cōmunes. quia interdicta ponuntur cōtra eos qui aliquid fecerit in eis in lesionē publicam vt ptz in multis titulis legū. videlz in titu. ne q̄d in loco publico. et in flumi/nibus. in ti. ne q̄d in flumine.

Universitatis autē

Sūmatur sic. Ea que sunt ciuitatis dicuntur esse vniuersitatis. hoc dicit ff.

☞ Notandū p̄mo. q; dictū est s̄ eo ff. flumina. de his que sunt publica omniū qualia etiam sunt illa que deputantur vsui publico sicut sunt vie publice. Et talia nemo pōt sibi appropriare. Et ideo cōtra iusticiā faciūt qui vias publicas claudūt. ; ibi exactiones faciūt. sed hic in isto textu fit mentio de publicis non omnium. sed vnius populi vtputa ciuitatis vel oppidi. et dicūtur illa esse vniuersitatis vt etiam dicitur. C. de sacro/sanc. eccle. l. fina.

Notandum secundo Q; quedā sunt in ciuitate ad delectationem populi et ad ornatum vt theatra et similia. et quedam sunt ad necessitatem vt pallatium curia cōmunis. nauigiuz et silla.

Notanduz finaliter. q; quedam sunt ciuitatis dominio et vsu. vt theatra et stadia ff. ne quid in loco publico. l. ij. ff. ait pretor. Et quedaz dominio ; fructu sed non vsu vt fundi et aīalia ciuitatū et serui que ita sunt ciuium q; nullius sunt. ff. de in ius vocan. l. sed si hac lege ff. qui manumittit. et de ℣bo. signifi. inē publica. et ff. de cōtrahen. emp. l. sed cel sus ff.

Nullius autem.

Hic ponitur quartum membrum secunde diuisionis posite sup̄ eo ff. Et subdiuidit in duas ptes. In prima declarat que sunt nullius. q; diuini iuris. In scōa ibi. Religiosū. declarat q̄liē res fiūt religiose. Prima ps summat sic. Res sacre sancte et religiose sūt diuini iuris. ; ideo in nulli⁹ bonus. Et dicunt res sacre q̄ p̄ pōtifices sūt p̄secrate vt edes sacre. et donaria ad diuinū ministeriū dedicata vt crux thuribulū calices et silla. q̄ q̄dē donaria nō pūt aliēari nec obligari nisi ꝓpt redēptionē captiuoz. Et nēo pt auēte ꝓpria sacrū facē locū. Destructo etiā edificio manz loc⁹ sacer in q̄ sacra edes fuit ff. d.

☞ Notādū p̄mo. q; iste res dicunt sacre vt ff. Dicunt etiā sancte vt C. de sacro sanc. eccle. l.i. Dicunt etiā religiose vt in auctē. vt venibi. dom⁹. in p̄incipio. colla. v. Et q; iste res sūt diuini iuris. ; p̄ p̄ns nullius. ideo null⁹ pt sibi locū in cemiterio vel in ecclia appropare. vt vult hostien. in c. abolēde. extra de sepultu.

Dicit tñ ibi q̄ aliq̄s p̄ōt habere sepul/ cruz in cemiterio vel in ecclesia sibi de/ putatum quo ad vsum. Sz nullo modo quo ad proprietatez vt xiij.q.ij.c.ebron ff.de religio.et sumpti.fune.l.familiaria Et p̄t prohibere ne alius ibi sepeliatur nisi in necessitate scz q̄n ille alius sepe/ liri alibi nō posset. Et eodē mō dicēdū est de scānis et sedibus quibus vtunt laici in ecclesijs de consensu ep̄i vel pa/ storis iuxta.c.contingit.extra de arbi.z c.reliqui.eē de custodia eucharis.

¶ Notandū scō.q̄ imp̄atores olim di/ cebant sacerdotes et dicebant cōsecra/ re p̄missiue vt notat in.c. venerabilem eē de electio. Sz nō cōsecrant vt in.c. tua.extra de decimis.

¶ Notandū tertio.q̄ res sacre īmobi/ les nullo mō alienant vt in aucten. de alienatio. et emphiteo.ℌ et quia. colla/ tio.ix.sicut sunt edes sacre vt ecclesia.ℌz res sacre mobiles vt cruces z calices et silla p̄nt aliemari ꝓpter redemptionē captiuoꝝ vt hic dicit.quia aīe sunt illis p̄ciosiores vt.C.de sacrosanc ecclesi.l.san cimus. Vel etiā ꝓpter debitum ecclesie vt in aucten.de aliena. et emphiteo.ℌz hoc etiā.colla.ix.vel ꝓpter alimēta pau peꝝ vt xij.q.ij.c.auꝝ. Et de ista materia late tractat in aucten.hoc ius porrectū C.de sacrosanc.eccle.que est canoniza/ ta.x.q.ij.c.hoc ius porrectum.

¶ Notandū finaliter. q̄ destructo edifi/ cio locus manet sacer vt hic dicit. De/ structo tñ calice ptes nō manēt sacre. q̄ forma calicis nō manet. et sic nihil cali/ cis manet vt.C.de sacrosanc.eccle.l.p̄/ terea.qđ facit ad hoc/ Si aliquis iura/ uit seruare statuta que postea mutātur. licz tūc illa nō seruauerit non est p̄iur⁹. quia illa statuta que iurauit seruare nō manent.

☞ Opponit primo sic Et videt q̄ il/ la que sunt vniuersitatis etiā sunt nul/ lius.et sic mēbrū ꝑ proximo dicti.ℌ non differt ab isto (Solutio) Illa q̄ sunt vniuersitatis p̄nt esse et sunt hoīm.licz nullius singularis hois sint. Sed ea de quibus hic dicit nō sunt hoīm. nec p̄nt esse.sed sunt in bonis dei. hoīm cēsura siue dispositione.

¶ Opponit scō Et videt q̄ imp̄atores possunt consecrare p.l.sacra.ff.de reruz diuisione (Solutio) Illa lex vult q̄ imp̄atores dicunt consecrare.quia per/ mittunt loca ab ep̄is cōsecrari.requisiti ab eis.

Religiosum. Locus fit re/ ligiosus p̄ illa tionē mortui. Et ideo in cōi loco pure inuito socio mortuus sepeliri non p̄ōt. Sed in cōi sepulcro bene potest mor/ tuus sepeliri socio inuito. Et nudo p̄/ prietario nō licz mortuum sepelire sine consensu vsufructuarij. In alieno āt lo co consentiente dño p̄t mortuus sepeli ri.et licz ipe dño post illationē mortui dissentiat.locus tñ fit religiosus. Res etiā sancte sicut muri et porte ciuitatis sunt diuini iuris.et ideo nullius. Que quidē res ideo sunt sancte quia in eas delinquentes puniunt.sicut leges con/ tinentes penas vocant sanctiones.hoc dicit. Et ꝓz intellectus textus.

☞ Notandū p̄mo. q̄ locus in quo se/ pelit mortuus est religiosus. etiā si solū caput sit ibi sepultū. quia est p̄cipalis ps hois. et est id quo homo cognoscit vt ff.de religio.et sumpti.funeꝝ.l.cū in diuersꝝ. Et si caput dimidat tunc maior ps facit locū religiosum .ar. eius quod habet ℌ.de vulga. substitutiōe.ℌ sed et si ex disparibus. Si vo ptes sint equales dicit Jo.neutrū locū religiosum fieri sz p̄ cōcursuz se impedire vt ff. de lega.ij.l si quis seruū.ℌ si inter. Dicunt tñ aliqui vtrūq̄ locū esse religiosuz p.l.si via.ℌz tñ fundo.ff.de seruitu.rusticoꝝ p̄diorū. Et ista dicunt de iure ciuili.sed de iure canonico nō fit locus religiosus nisi ꝑ

De rerum diuisione.

cōsecrationē pontificis vt xiij.q.ij.c.in ecclesiastico. Vbi etiā dicit gl. q̄ omne sacrū est religiosuz sed nō ecōtra vt in c.ad hec.eē de religio.domibus. De iure etiā ciuili nullus mortuus p̄t in ciuitate sepeliri sub pena.l.aureoz ꝓpter fetores qui ex hoc in ciuitate ꝓueniūt vt ff.de sepul.viola.l.iij.§.diuus. Secᵒ aūt est de iure canonico.quia illo iure q̄libz christianus mortuus nō in excōmunicatiōe vel peccato mortali notorio nō solū in ciuitate sed in cemiterio ⁊ in ecclesia p̄t sepeliri vt xiij.q.ij.c.nullus.

Notandū scᵒdo Q̄ si aliquis sepeliat mortuū in loco alieno cōuenit actiōe in factū de sepulchro violato vt mortuuz remoueat.aut p̄ciū agri soluat. Et si dominus p̄ciū receꝑit fit locus religiosus vt ff.de religios et sump.fune.l.is qui. Sed si q̄s dolose mortuū sepeliat in alieno loco punit pena cētū aureoz vel x.librax auri. vel pena deportationis. vel etiā pena capitis vt ff.de religios.l i.§.p̄tor.et C.de sepulc.viola.l.q̄ sepulchrū.et ff.de sepul.viola.l.fina.

Notāduz ȝᵒ.q̄ si dñs loci semel consentiat sepeliri mortuū in loco suo. licz postea dissentiat etiā añq̄ mortuus est sepultus.nihilominꝰ p̄t mortuus ibi sepeliri.et locus fit religiosus vt ff.de aq̄ pluuia.arcen.l.in.diem.

Notandū quarto Q̄ nō solū muri ⁊ porte ciuitatis rhomane, sed etiā aliaz ciuitatū et castroz sunt sancti et diuini iuris vt ff.de rer diuisione.l.sacra.§.muros. Et nō p̄t priuata ꝑsona aliquid in eos facere q̄uis vniuersitas hoc possit vt C.de operi.publicl.l. intra. et.l.oēs.

Notandū quīto. q̄ delinquentes in muros vel portas ciuitatis.i.trāseūtes vel frāgētes puniunt. sicut fuit de rhemo fratre rhomuli. vt ff.de rer diui.l.fi. Vñ Lucanᵒ. Fraterno p̄mi maduerūt sanguine muri. Et hoc pena capitis vt hic et.C.de legi.et constitutio.l.nō dubium.

Notādū finaliter.q̄ leges cōtinētes penā vocant sanctiōes.large tñ oīs lex impialis vocat sanctio vt.C. de nouo Codice cōficien.ibi colligentes. Et largissime tota collectio iuris ciuilis dicit sanctio vt in proemio ffroz. in ꝓncipio.

☞ Opponit ꝓmo ꝯ predicta Et videtur q̄ socius inuito socio p̄t mortuū in cōi loco ꝓmo sepelire.p.l.si plures.ff.ō religios et sump.funez. ⟨ Solutio ⟩ Illa lex dicit q̄ ipemet socius mortuꝰ p̄t sepeliri in cōi loco inuito socio in necessitate.i.si alibi sepeliri nō possit. Extraneus tñ ibi nullo mō sepeliri p̄ōt vt hic dicit.Ez in cōi sepulchro bñ p̄t mortuus sepeliri inuito socio.q̄ non est sīle de loco puro et sepulchro. q̄ sepulchrū est religiosuz. Et ita hoc fit fauore religiōis.

Opponit scᵒdo Et videt q̄ nudus ꝓprietarius sine cōsensu vsufructuarij p̄t mortuuz sepelire p.l.ij.§.si vsusfructꝰ ff. de religios ⟨ Solutio ⟩ Illa lex dicit q̄ heres p̄t sepelire testatoreꝫ q̄ vsumfructū leguit etiā inuito vsufructuario. Et ita casus est ibi specialis ratione gratitudinis.

Singulorum. hic cōsequēter fit ꝓsecutio quīti mēbri scᵒde diuisionis ꝯpositē.§i. Et diuidit ista ꝑs in xiij.ꝑticulas. In ꝓma declarat q̄liter res fiūt singulox occupatione. In scᵒda ibi.item ea q̄ ab hostibus.qualiter res acquirūtur captiuitate. In tertia ibi.preterea. q̄liter acquirunt alluuiōe. In q̄rta ibi. cuz ex aliena.qualit acquirunt cōmixtione. In quinta ibi.cū in suo. q̄liter edificatiōe. In sexta ibi.si ticius.q̄lit acquirunt plātatiōe. In septima ibi.lr̄e.lr̄az

ſimpoſitione. In octaua ibi. ſi quis aūt in aliena. picturaꝝ formatiōe. In nona ibi. ſi quis āt. cultura. In decīa ibi. theſauros. inuentiōe. In vndecima ibi. p traditionē. qualiter acquirunt traditione. In duodecima ibi. vendite. emptiōe In tertiadecima ibi. hoc amplius. qualiter res acquirunt iactu. ¶Prima ptcula declarat ꝓmo de occupatione animaliuꝫ in generali. ſcō ibi. apiū. de occupatione apiuꝫ. ȝ° ibi. pauonū. fit declaratio de pauonibus. q̄rto ibi. Ceruos. tractat de ceruis domitis. quīto ibi. galliną. tractatur de domino gallinaruꝫ ⁊ anierū. ¶Prima ptcula sūmat sic. Quedam res sunt singulorꝫ iure gentium. et quedaꝫ iure ciuili. Et quia ius gentiuꝫ quod cum genere humano incepit: vetustius est iure ciuili. quod tunc primo incepit. quando hoīes inceperūt ciuitates edificare. iudices facere. ⁊ leges scribere. Idcirco de iure gentiuꝫ prius est dicendū. Et isto iure fere bestie volucres pisces. et omnia animalia q̄ in mari et in aere et in terra nascunt fiunt occupantiū. siue in suo siue in alieno fundo capiant. ¶Pōt tñ dñs fundi prohibere ne quis venādi seu aucupādi causa fundum suuꝫ ingrediat. si hoc puiderit. Et animal captuꝫ manet capientis q̄diu ē in eius custodia. quā si euaserit et in naturaleꝫ libertatē se receperit desinit ei⁹ esse. et fit occupantis. Cūc āt dicit naturalem libertatē habere q̄ oculos capientis effugit. hoc est. nō videt ab eo. vl' difficilis est ei⁹ ꝓsecutio. De bestia vulnerata dixerūt aliqui eā esse vulnerātis q̄diu eā ꝓsequit. Sed postq̄ desinit ꝓsequi efficitur occupantis. Alij dixerunt eā nō eē vulnerātis nisi q̄ capta ē Et istā sententiā vltimā cōfirmat Justinianus. quia licꝫ vulnerata sit. tñ pñt multa accidere ꝙ nō capiat a vulnerante: hoc dicit vsq̄ ad ℣. apiuꝫ. Et ptꝫ intellectus tertus.

☞ Notādū ꝓmo ꝙ ius naturale sepe vocatur ius gentiū vt hic. Et etiā ecō/tra. Et ad hoc iste ℣.°. cōmunit allegat Nam ius gentiuꝫ est vt hic capitur q̄ naturalis ratio dictat vt supra de iure naturali gentium et ciuili ℣ quod vero. Sic etiā capitur ius naturale supra eo. ti. ℣ equidem. Et est istud ius gentiū vetustius iure ciuili vt hic in tex. Et ideo prius quia senectus semp est venerāda vt ff. de iure īmunita. l. semper.

Notandum scō. ꝙ res sunt nullius multis modis. ¶Primo natura vt hic in ℣ f. eresco facto vt j. eo ℣ hoc amplius ȝ°. tpe. vt ff. de acquiren. rer dom. l. nū/q̄ ℣ thesauros. Et sunt iste res occupātiuꝫ nisi ꝙ dñs fundi recipit medietatē thesauri vt j. eo ℣ thesauros. patebit. q̄rto censura vt supra eo ℣ nullius. quīto casu vt est hereditas iacens nō adita que obtinet locū dñi vt j. de stipula. seruo. in principio. Sexto culpa vt de suo egrotante exposito vt C. de lati. liberta. tollen. l. vnica ℣ sancimus. septimo naturali constitutione vt de libero hoīe. vt ff. de ꝟboꝝ obligatio. l. inter stipulantem ℣ sacram. Et iste res nō fiunt occupantium.

Notādū tertio. ꝙ dñs fundi pōt prohibere ne quis causa venandi vel aucupandi fundū suum ingrediatur vt h in ℣ plane. In quibusdaꝫ tñ casibus nō pōt prohibere ingressuꝫ. ¶Primo si q̄ratur seruus fugitiuus vt. C. de seruis fugitiuis. l. ij. vel etiā si queratur filiꝰ vxor vel monachus vt dicit Cynus in d. l. ij. Scō ꝓpter glandes legēdas vt ff. de glan. legen. l. i. Tertio ꝓpter pecuniam ibi absconditā vt ff. ad exhibendum l. thesaurus. Quarto. si quis emit vindemiam quā venditor tollere prohibet vt ff. de actio. empti et ven. l. qui pēdet. Quīto si quis habet ibi sepulcrum vt l. si quis sepulcrū ff. de religioſ et sumpti. funer. Sexto si via sit fracta et non transibilis vt ff. quēadmo. serui. petat. l.

si locus. Et si aliqs habeat signa q̄ res sua sibi capta. est in aliqua domo p̄t auctoritate iudicis cōtra volūtatē dñi domus intrare domū et querere rem suaz in cameris et in cistis vt. ff. de seruitut. rusticoz predio. l. diuus.

Notanduz q̄rto Q̄ licz dñs fundi p̄t prohibere ingressuz. si tñ post prohibitionē aliquis in illo fundo capiat aliquod aīal fit suū vt. ff. de seruitu. rusticoz p̄dio. l. diuus. Sz p̄t dñs agere de iniurijs vt ff. de iniu. l. iniuriaz. ℣ si qs. Et si aliqd aīal sit in laqueo vel in rethi alicuius nō est illius cuius est laqueus vel rethe, donec sit in cōspectu suo taliter q̄ euadere nō posset.

Notandū quīto. q̄ aliquid dicit esse in sua naturali libertate quando euasit custodiā occupātis ita vt difficilis vel impossibilis sit eius psecutio vel apprehensio considerata natura animalis. qz sez volat vel velociter currit. nō āt cōsiderata possibilitate que est apud deuz cui nihil ē difficile vel impossibile. Et ex isto ptz q̄ si aliquis detentus vel captus declaratus sit p sententiaz relaxatus nō sufficit ad satisfaciendū iudicato eum dimittere et statum iteruz capere sed debet esse in libertate ita q̄ effugere possit vt vult bar. in. l. iij. ff. de acquiren. rer̄ dom. facit. c. cum locum. ex̄ de sponsa.

Notandū sexto. q̄ scda opinio ℟ posita de bestia vulnerata ē verioz vt hic et ff. de rer̄ diuisio. l. si in laqueū. qz multa possunt accidere vt nō capiat vt hic et. C. de probatio. l. neq̄ naturalez. Et respiciendum est ad ea que accidere p̄nt vt. ff. locati. l. si quis domuz. ℣ idez queritur. Consuetudo tamē est de prima opinione vt in glo. in. l. iij. de acquiren. rer. dom. Et consuetudo venatoz in istis est attendenda vt ff. de edili. edic. l. qd̄ si noluerit. ℣ qui assidua.

Notandum finaliter Q̄ non licz aīalia capere p laqueos et per rethia nisi fuerint vsi vulpes vel lupi. et similia vt in auctē. de pace tenenda. ℣ nemo rethia collatio. x.

Opponitur primo contra predicta Et videt q̄ ingrediens fundum alienū contra prohibitionez domini fundi nō facit animal suum quod ibi capit p. l. si fundum. t p. l. certuz. C. de rei vendicatio. (Solutio) Ille leges loqnunt in his in quibus requiritur bona fides que tollitur p prohibitionem. sed sic nō est hic. quia ad capiendum huiusmodi animalia non requiritur bona fides. sed simpliciter fiunt occupantiū.

Opponit scdo Et videtur q̄ non est respiciendū ad ea que accidere possunt p. l. eo tempore. ff. de peculio. et p. l. i. ff. de in li. iuran. (Solutio) Respiciendum est ad ea que accidere possunt si apta nata sunt accidere vt hic dicit. Non autem ad ea que non sunt apta nata accidere vt in legibus p̄ijs.

Apium. Summatur sic. Ex quo natura apiū est fera. ideo licz sint in arboze tua nō sunt tue. sicut nec volucres que in arboze tua nidificant anteq̄z includantur in alueo tuo. Et ideo fauus quem faciunt est occupantiuz. potest tñ prohiberi a domino fundi ne alius fūdū ingrediatur ad colligendū apes. Et examē quod ex alueo tuo euolauit est tuuz q̄diu manet in cōspectu tuo. et non est difficilis eius apprehensio. alias fit occupantis. hoc d. t ptz intellectus textus.

Notanduz primo. q̄ alueus capit hic pro vasculo in quo apes morantur Aliqñ tñ etiā capit pro loco vbi flumē currit vt ℣ eo ℣ insula. Sic examē aliqñ

capitur pro probatione vel iudicio vt C. de aduoca. diuerso. iudicio .l. nemi/nem. sed sic nō capiť hic. sed pro vniuer sitate vel collectione apiū.

Notādū scdo. q̄ apprehendēs examē qđ est extra cōspectū dñi. et cuius difficilis esset p̄secutio. iuste p̄ ipz retinere nec furtū cōmittit vt. ff. de fur. l. ii apes.

Pauonum Natura pauonū et colūbaz est fera. nec obstat qđ euolare et reuolare solent. q; hoc etiā apes faciūt que tñ sunt fere. Et q̄dā sunt etiā cerui q̄ vadūt et redeunt. q̄ tñ sunt feri. Et de istis aīalibus est talis regula q̄ q̄diu hñt cōsuetudinē redeundi tamdiu manent dñoz. Sz postq̄ talē cōsuetudinez deserūt fiunt occupantiū. hoc dicit. t ptz intellectus tertus. vsq; ad ℣. gallinaz.

Notādū ṕmo. De triplicia sūt aīalia. q̄dā sunt naturaliť mansueta. de q̄/bus est talis regula q̄ vbicūq; sunt manent dñoz vt ℣. eo ℣. proxi. Quedā sunt naturaliter fera. de quibus est talis regula q̄ fiūt occupātiū qñ sunt in naturali libertate vt sup̄ eo ℣. fere. et ℣. illud. et ℣. apiū. et ℣. examē. Et q̄dā sunt naturaliter fera et accidēt aliter māsueta. de q̄bus est talis regula q̄ manēt dñorum q̄diu hñt cōsuetudinē redeundi vt hic in tertu. et. ff. de acquiren. rer. domi. l. naturale.

Notandū scdo. De iudiciū de interioribus facit homo p̄ exteriora vt ff. de edili. edic. l. si tñ. q; solus deus iudicat de interioribus p̄ se vt ff. de interroga/to. actio. l. ij. Et ideo testis solū deponit de exterioribus. et q̄ p̄ sensum exterio/rem p̄cepit vt notať in. l. is q̄ ff. de tutoribus et curato. da. ab his

Gallinaz. Gallinaz et anseruz nō est fera natura. licet aliq̄ galline et anseres sint feri. et ideo galline et anseres manent dñoz in quocūq; loco fuerint. Et qui illa aīalia detinet aīmo lucrādi cōmittit furtū. Ꝟ dicit. Et ptz intellectus textus. vsq; ad ℣. item ea que ab hostibus.

Notādū q̄ ista aīalia p̄ñt detineri animo lucrādi. i. ad habendū ova pēnas vel plumas. et nō cōmittiť furtū in istis. nisi assit animus lucrādi vt hic et. ff. de furtis. l. i. ℣. fi. Cōmittiť āt furtū in modico immo in vno ouo vt ff. de penis. l. aut facta. Et dať etiā actio furti de modico vt ibi. sed dolus cōmittiť bene in re modica. sed actio de dolo nō dať nisi ad minus de duobus aureis vt ff. de dolo. l. si oleuz ℣. fi. Et ratio est fm glo. hic quia furtū frequēter cōmittiť et nō dolus. Sz ista ratio nō est sufficiēs exquo in oī furto est dolus vt ℣. de obliga. q̄ ex delic. nascunť ℣. furtum. Sz ratio vera est. q; actio de dolo dať ad rescindendū ea q̄ ex consensu inita sunt et tales actiones nō dať p̄ mimo. l. scio. ff. de in iure. resti. Et ex isto ptz q̄ lex hic curat de modico. q; de vno ouo vel de pēna. Et ratio est q; actio furti est actio ordinaria q̄ dať de modico. ff. de dāno infecto. l. sed ꝓpretarius. Et ideo creditor potest vendere pignus si modicū deficiat sibi de debito vt C. de distracti. pignoz. l. q̄diu. Sz actio extraordinaria nō dať sic de modico vt. ff. cōmodati. l. in reb⁹ ℣. possunt. vbi dicit q̄ si aliquis seruo quē habuit accōmodatū dedit alimenta. nō debet illa modica repetere a' cōmodante seu dño serui vt ff. de dāno infecto. l. ex damni. in principio. Et iudicať esse modicū arbitrio iudicis vt ff. de impēsis in reb⁹ dota. facti. l. oīno.

Jtē ea que ab hostí.

Ea q̄ capiunť ab hostib⁹ iure gētiū fiūt capientiū. Ita vt liberi hoīes efficiant

eoꝝ serui. qui tñ si manus capientiũ euasserint. tuncꝝ liberi fiũt. hoc dicit.

☞ Notandũ primo Quia illi vocant hostes ꝙbus populus rhomanus bellũ indixit. vel ipi populo rhomano vt ff. de capti. et postlimi. reuerſ. l. hostes.

Notãdum secõdo Quia postq̃ captus ab hostib⁹ euasit man⁹ coꝝ aĩo et corpe est liber vt ff. de capti. l. nihil. et ff. de ℟bo: signifi hostes. et. l. q̃s nos hostes. Et recipit libertatẽ iure postliminij vt s̃ qui. mo. ius pa. potestat. solunt. ℣. sed si ab hostibus. Et intelligit iste ℣⁹. in iusto bello. de isto dictũ ẽ s̃ latius circa p̃dictũ ℣. Sz si ab hostibus.

☞ Opponit sic Et videt ꝙ saltẽ homines nõ fiũt capientiũ vt hic dicit p bar. in. l. diuus. ff. de iure fisci. (So⁹) Bar. loquit ibi q̃n hoĩes capiunt cum vniuersitate vt q̃n capitur vna ciuitas tũc enĩ ibi hoĩes nõ fiũt capientiũ. Sz iste ℣⁹. intelligit q̃n hoĩes singulariter capiunt. et nõ q̃n tota ciuitas in deditionem accipitur.

Item lapilli. Lapilli ⁊ gẽme et cetera q̃ in littore maris inueniunt fiunt inuentoris. hoc d. Et ptz intellectus textus vsq̃ ad ℣ itẽ ea que.

☞ Notãdũ primo. ꝙ lapilli sunt lapides p̃ciosi nõ renitẽtes siue splẽdentes Sz gẽme sunt lapides p̃ciosi renitẽtes sicut smaragd. Margarite ãt cõiter nascunt in conchis et hoc frequẽter in mari rubro vt ff. de au. et argen. lega. l. sed si nõ sint. ℣ queniamus

Notãdũ secõdo Quia ius naturale intelligit hic ius gentiũ vt s̃ co. ℣ singuloꝝ.

Notãdũ ȝ°. ꝙ isti lapilli ⁊ gẽme ⁊ cetera q̃ in littore inueniunt nõ acquirũtur p̃ solã visionẽ. Sz p occupationem vel p apprehensionẽ fm Azonẽ qđ. ptz ex vicinitate istius materie que est in ℣ ℣⁹. ad p̃cedẽtes materias. qz ista dictio item. posita copulatiue seu in eadẽ oratione vel eadẽ materia refertur ad clausulas p̃cedẽtes vt ff. de testamẽ. l. heredes. ℣ sed et si nota. Sz q̃n ponit in alia materia tũc capit cõtinuatiue vt ff. de vi bo. raptoꝝ. l. p̃toꝝ ait. ℣ erit. Et de ista dictiõe item. latius habet p glo. et bar. in. l. in repetũdis. ff. d lega. iij. Sz aliud est de thesauro q̃ fit primo videntis ⁊ inuenientis et nõ querit occupanti vt ℣. eo. ℣ thesauros. dicit. et facit. l. cũ qui. ff. de iureiuran.

Itẽ ea que ex aĩali.

Continuat sic. Nã prius dictũ est q̃liter res singuloꝝ acquirunt p occupationem. Hic cõsequenter tractat q̃liter res acquirunt p accessionẽ. Et primo p accessionẽ discretã vt hic. secõdo p accessionez cõcretã in. ℣. pri. ℣. scz p̃terea. Sũmat ℣ p̃ns ℣⁹. sic. Ea q̃ nascũtur ex aĩalib⁹ dominio tuo subiectis fiũt tua. hoc d.

☞ Notãdũ primo ꝙ ℍ. ℣ cõtinuat p̃cedentib⁹. qz in p̃cedẽtib⁹ dictũ ẽ q̃liter res acq̃runt p occupationẽ. In isto ℟o incipit ostendere q̃liter res fiũt alicuius p accessionez. Et qz accessio ẽ duplex. scz discreta et cõcreta. ideo in isto determinatur de accessiõe discreta. et in sequenti de cõcreta. Dicit ãt discreta q̃n sunt due res a seinuicẽ discrete sicut ouis et agnus gallina et pullus. Cõcreta vero est q̃n vna terra alij addit p alluuionẽ.

Notãdũ secõdo Quia istud est verũ taz in aĩalib⁹ rationabilibus vt in seruis vt s̃ de iure p̃sonaꝝ. ℣ serui secõdo. q̃ in aĩalib⁹ irrationabilibus vt ff. de rei vendica. l. si frumẽtũ. ℣ idẽ scribit. Et intelligitur istud de accessiõe de aĩalib⁹ ℔i generis vt. C. de rei vendica. l. ptum. quia ptus sequit ventrem.

Notãdũ ȝ°. ꝙ ista aĩalia saltẽ irrationalia nõ solũ acquirunt dño sed etiã q̃si dño vt ff. de acquiren. rer. domi. l. bone fidei. Sz aĩalia rationalia nata bene acquirunt p̃no. sed nõ q̃si dño. quia nõ sũt

in fructu vt ff. eo ℣ in pecudū.

☞ Opponitur sic Et videt q animal natū nō sequit aīal femininū sed masculinū vt. C. de agrico. & cēsi. l. ne diutius li. xi. ¶ Solutio ¶ Speciale est in agricolis et censitis. vt partus sequatur patrem. sed qō hic dicit est regulare.

Preterea Hic iam consequenter tractatur q̄liter res acquirunt p accessionē cōcretā. Et summat iste ℣ sic. Illud qō p alluuionē agro tuo adijcit iure gētiū tuū est. Et est alluuio incrementū latens. Mā qō p alluuionē adijcit ita paulatim adijcitur q nō ꝓcipit q̄ntū quolibz tpis momēto adijciat. hoc ꝑmo. Sz si p vim fluminis ps tui predij vicini tui p̄dio adijciat manet tua nisi fuerit ex longo tpe illi p̄dio vnita. vel arbores cum illa pte terre adiecte egerit radices in eū fundum vicini tui. hoc dicit sc̄o. Et patz intellectus textus. vsq; ad ℣ insula.

☞ Notādū ꝑmo. q si aliq̄ ps terre in arborata vel vineata p vim fluminis alteri adijciat nō accedit illi terre cui adijcit nisi fuerit vnita. et arbores radicate vt ff. de dam. infec. l. hoc amplius. Et an terra sit vnita vel nō. vel arbores radices egerint vel nō standum est iudicio rusticoꝝ qui de hoc h̄nt noticiam vt in aucten. de nō alienan. aut ꝑmutan. ℣ qō aūt dictū est. collatio. ij. Sic etiā standū est cuilibz in sua arte vt obstetricibus an mulier sit corrupta vel non vt. ff. de ventre inspicien. l. i. in principio. Sic etiā stāduz est chyrurgici. an vulnus sit mortale vel an cicatrix sit ꝑmansura. vt in. c. significasti. eō de homici. Et de mēsura agroꝝ standū est messoribus vt ff. si messor falsuz modum dixerit. l. i. Sic estimatoribus reipublice standuz est in estimatione reꝝ vt. C. de sc̄is nuptijs l. hac edictali ℣ is illud. et si isti fraudez fecerint corrigunt a iudice vt ff. qui satisda. cogunt. l. arbitrio.

¶ Notandū sc̄o Et q̄n aliqua ps terre p vim fluminis alteri est adiecta et vnita dixerunt aliqui q dōs illius terre possz agere de dāno infecto. Sz hoc nō placz glo. hic et dicit q debet agere actione in factū ad estimationē dāni vt ff. de rei vendica. l. in rem. Sed hec opinio glo. etiā nō placz docto. quia ad istā terrā repetendū nulla actio datur ex q̄ ꝑdituz est dominiū vt in. l. ergo ℣ si alluuio. ff. de acquiren. reꝝ domi.

☞ Opponit ꝑmo cōtra p̄dicta Et videtur q illud qō adijcit agro p alluuionem non fit eius cuius est ager per. l. in agris. ff. de reꝝ diuisione Solutio Illa lex loquit de agris militibus assignatis a principe in quibus alluuio locuz nō habz quia sunt limitati. Exquo etiā ptz q dioceses vel prochie habentes certos limites nō augētur p accessionē fa. c. sup eo. extra de prochijs. Limites etiā dioceseuz non possunt p̄scribi vt. c. quia iudicante. extra de p̄scrip.

¶ Opponit sc̄o Et videtur q ille de cuius agro ps adiecta est alteri agro et vnita potest agere de dam. infec. p. l. si frumentum ℣ de arbore. ff. de rei vendica. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit de dāno quod euenit facto hominis. Hic aūt loq̄mur de dāno quod euenit vi fluminis. Vñ conquerat de flumine et sicut sibi abstulit hodie ita sibi cras pōt reddere. et sic nullā actionez habebit prior dōs ar. l. ergo ℣ si alluuio. ff. de acquirē. re. domi. Flumina enī vicem iudicū tenēt quia dant et auferunt.

Insula que in mari.

Sūmat sic. Insula nata in mari qō raro accidit fit occupātis. hoc ꝑmo. Sed insula nata in flumine quod frequenter accidit si sit in medio fluminis ptiz ill-

lis qui ab vtraq; pte fluminis hñt pdia fm ꝓportionē latitudinis pdioꝝ.hoc se cūdo. Sz si sit ꝓpinquior vni pti tūc pertinet illis q ab illa pte hñt pdia. hoc 3°. Et si flumē diuidat supi°.et inferi° itez vniat.terra inclusa p modū insule manet eius vel eoꝝ cui° vel quoꝝ prius erat.hoc ārto. Et si flumē cōsuetū siu alueū dereliquat ⁊ ad aliā pte fluat derelictus alueus fit illoꝝ qui prope ripam illius alnei hñt pdia.et nouus alue° fit publicus.hoc quito. Sz si flumen ad priorem alueū redeat.tunc nouus alueus fit illoꝝ q ꝓpe ripam hñt pdia. hoc sexto. Et si totus ager inūdatus sit nec species ꝑmutata recedente aqua manz ager eius cuius fuerat. hoc dicit septimo vsq; ad fīm ex aliena. Et ptz intellectus textus.

Notādū ꝑmo.q insula dicitur esse terra circūdata aquis vt ff.de rer diui. l.insula.vel dicitur cē domus posita in mari falso fm Isido.vel quelibz dom° vt ff.de eo qđ certo loco dari opz .l.ij fī quis insulam.

Notandū scđo.q ad sciendū an insula sit in medio fluminis vt dicit Azo in summa.debet accipi corda. et assignari punctus.Et si insula punctualiter sit in medio.diuiditur equaliter inter eos q̄ habent predia ab vtraq; pte. salua tñ ꝓportione latitudinis vnuiscuiusq; pdij qñ plures habēt predia ab vna pte.Sz si insula non sit punctualiter in medio Pro pte tamē ē in medio debet diuidi fm ꝓportiones ab vtraq; pte. Sed si totaliter sit ab vna pte tunc habentes predia ab alia pte nihil debent habere. vt ff.de rer diuisi l.inter eos. Ex isto etiā ptz q quādo nescitur de aliqua terra ad quā ciuitatem ptineat adiudicabitur ꝓpinquiori.Et si sint due eque propīque adiudicabitur ambabus vt notant doctores in.l.adeo.ff.de acquiren. rer dom.facit istud ad cognoscendum quādo edificatur aliqua domus in loco vbi ꝓnus non fuerat domus ad quā prochiam debeat ptinere vt ff.de legatis.iij.l.tricij textores.

Notandum tertio De ista latitudo debet accipi ad frontem agri. Et sic quilibz debet habere ptem in insula fm ꝓportionem latitudinis predij sui prope ripam vt ff.de rer diuisio.l.insula.

Notandum finaliter q quādo fluuius dimittit nouum alueum. et reuertit ad priorem.tunc nouus alueus fit illorum qui ibi predia habent prope ripam vt hic dicitur.quod verum est de stricto iure.sed non de equitate vt ff. de acquiren.rer dom.l.adeo.

Opponit primo sic Et videt q de insula que est in mari non deberet ius statui.quia hoc accidit raro vt hic dicit Sed iura dantur de his que frequenter accidunt vt ff.de legi.et senatusconsul.l.nam ad ea (Solutio) Dicitur ibi q iura potius dantur de eis q̄ frequenter accidunt q̄ de alijs ꝑ quod non negatur quin etiam dātur de alijs quandoq;.

Opponitur secundo Et videtur q ager inundatus non manet domini per l.i.fī si fossa.ff.de fluminibus Solutio Illa lex loquitur q̄ntum ad vsum. vel loquitur quādo aqua diu manet et facit alueum. Sed hic loquimur quādo aqua cū impetu venit et statim recedit.

Sed replicatur de le.si ager.ff.quemadmodū vsusfructus amittat (Solutio) In illa le.dicitur q amittitur dominium.sed intelligitur impropie amitti.scilicz q̄ntum ad cōmodum fruendi. Vel etiā pt dici q aqua fecit ibi alueum vt co.titu.l.quid tamen fī ager.

Nec tñ est q̄ in isto casu q̄ñ sc̄z ager in undaī indubitanter p̄dīt possessio vt ff. de acquirē. possess. l. iij §. labeo, et. l. que vniuersas §. ij. et. l. pōponius. i. rñso. contra, et ideo interim nō currit p̄scriptio vt. l. naturaliter. ff. de vsuca. Sz recedē te aqua restituīt possessio. vt ff. de itinē actu q̄ priuato. l. i §. sed ⁊ si quis.

Cum ex aliena. Hic declaraī qualiter res acquirūī specificatiōe Et summaī iste §. hic. Si factū aliquod ex aliena materia possit reduci ad pristinā materiā. tūc p̄tinet dño materie. sed si non possit reduci ad pristinā materiaz tunc p̄tinet facientī. et ita eligit hic media sententia inter opinionē sabini. et opinionē proculi. Similiter factum p̄tim ex sua materia et p̄tim ex aliena p̄tinet facienti. q̄ nō solū opaz sed etiā p̄tez materie p̄stitit, hoc d. Et patz intellectus textus vsq̄ ad §. si tamē.

☞ Notanduz ṕmo Q̄ opinio sabini fuit q̄ñ aliq̄ species fit ex aliena materia q̄ dñs materie etiā manz dñs illius speciei. Sz opinio p̄culi fuit q̄ illa species semp̄ p̄tinet facienti. Sed iustinianus elegit viā mediā vt satis p̄tz in textu. Sicī habeī sup̄. qui et a qui. manumittere nō p̄nt §. penulti.

Notādū sc̄do Q̄ res dicit facta etiā q̄ñ est incepta. sic q̄ habeat formā. quia que fiūt in hoc casu videnī esse vel fūt vt ff. si certū pet. l. lecta.

Notandū tertio Q̄ ad hoc q̄ specificatuz cedat specificanti. req̄rit ṕmo bona fides vt ff. ad exhiben. l. de eo §. si q̄s ex meis vuis. sc̄do requirit q̄ faciat suo noīe vt ff. ō acq̄rē. re. domi. l. adeo. §. cū q̄s. ⁊. requirit q̄ factū nō sit reducibile ad pristinā materiā vt hic in ter. Sz si sint duo specificātes vnus bona fide. et alius mala fide. tunc specificatū erit cōmune specificanti bona fide. et domino materie de qua fuit mala fides vt. l. si duo. ff. q̄. ad liberta. p̄cla. nō licet Et si sit vnus specificans ex duab⁹ materijs in quaz vna habet bonā fidez. ⁊ in alia malā. vel ex vna materia de qua p̄tim habz bonam fidem ⁊ p̄tim malaz. tunc videndū est que materia sit maioz vt sc̄z minoz cedat maiori. ⁊ si sint eq̄les materie videndū est que sc̄z est nobilioz. vt sc̄z vilius cedat nobiliori vt ff. ō acquiren. rer. domi. l. quicq̄d. §. si quē q̄. vbi dicit q̄ materia ferrimināt̄ois cedit ferriminato. Et est ferriminatio duoruz metalloz eiusdem generis cōiunctio vt auz cypho ferriminat vel argentum tassie argentee. Sed applūbatio est duorum metalloz diuersoz genez consolidatio vt quando auruz apponit argento vel es ferro ad cōsolidandū.

Notandū quarto Q̄ appellatiōe materie non intelligitur materiatum. quā do sc̄z non potest reduci ad pristinā materiam. et facit ad hoc si edictum factum sit vt nemo vendat frumentuz extra ciuitatez sub pena. x. florenorum. Et aliquis vendit farinaz ex frumento nō cadit in penaz vt vult Odofre. in suis libellis. et albricus de rosat. in secunda parte statutoruz. Licz barto. in. l. quesitum §. illud fortasse. ff. de lega. iij. videatur velle q̄ noīe frumenti in hoc casu intelligitur etiam farina donec ex ea factus est panis. et hoc videtur vni. quia considerāda est intentio mādantis ex causa mandati.

Notandum quinto Q̄ si aliquis faciat speciez p̄tī ex sua et p̄tim ex aliena materia. Et factū est reducibile ad pristinam materiam tunc istud factum vel specificatuz erit cōmune habito respectu materie vt ff. de acquiren. rer. domi. l. quicquid. Similiter si p̄tim ex aliena materia et mala fide vt ff. ad exhiben. le. de eo.

De rerum diuisione.

Opponit primo cōtra predicta Et videt q media via nō est eligenda p.l. necencius.ff.de nego.gestis Solutio Media via est eligēda qñ ratio dubia equaliter se hz ad vtrūcz extremum vt est hic.et s qui ex a quib⁹ manumittere nō licz ff penul.in illa ät.l. necēti⁹ non est sic.

Opponit scdo Et videt q ista regula scz qñ res nō pōt reduci ad pristinaz materiā primet facienti. nō sit vera saltem de frumēto.quia sic primet excussori.cū nō sit reducibile ad spicā p.l.adeo ff cū quis.ff.de acquirē.re.dom. Solutio Dicit hic glo.q istud de frumēto dicit hic ꝓpter pueros.et nō hz veritatem vt ff.de actioni. et obliga.l. obligationū substātia. Hz nō est verisimile q d. Justinianus ꝓpter pueros diceret falsuz Et iedo dicūt alij q ille ff⁹.cū qs allegatus in oppositū corrigit hic. Jo. fa.dicit q istud ponit hic exēplificatiue vt scz sit exemplū qñ res nō pt reduci ad pristinā materiā. Hz pt dici q idem sit de frumento et de vino. Et ille ff cuz quis.non loquitur assertiue. Nam dicit fm quosdam Et ista videt esse opinio azonis.

Opponit tertio Et videt q ista regula nō sit vera.qz ē cōtra illā regulā.qc/quid fit ex meo meū est vt ff.ad exhibē. l.de eo ff si quis ex meis. Sol⁹. Ad veritatē illi⁹ regule quicqd fit ex meo meū est.requirit aliq̄ istaz cōditionuz scz q egomet faciā. vel alius noīe meo seu mādato meo vel sine mādato me ratificāte vel ex materia mea mala fide. et suo noīe vel bona fide. et res pōt reduci ad pristinā materiā.sed si nulla ista rū cōditionū sit. pt aliquid de meo fieri qđ nō est meū.vt dicit iste textus.

Hz tūc replicat. Ex hoc sequeretur q aliquis posset locupletari cuz alteri⁹ iactura qđ est inconueniens vt.l. nā natura.ff.de cōdictio.indebi. et in regula locupletari.de regu.iuris li.vi. Sol⁹. Iste nō locupletatur.qz licz efficit dñs istius rei.tenet tñ ad estimationē materie. Et pōt dñs materie illam petere vt ff.de rei vendica.l.in rē ff ite si qcūcz

Si tamē alienum.

Aliena purpura vestimēto interta.licz sit pciosior vestimēto tñ accedit vestimento.sed dñs purpure pt agere cōdictione furtiua. qz licz extincte res non possint vendicari.pñt tñ a finibus vel alijs possessoribus cōdici.hoc dicit. Et ptz intellectus textus vsqz ad ff si duoz

Notādū primo.q s in ff ite ea q ex aliis libus.et preterea. dictum est q̄liter res acquirūt p accessioēz facto nature. Hic ät dicit qualit res acqrunt p accessionez facto hoīs. Et hz istud intelligi q purpura totaliter vel peciatim sit conīucta vestimēto p sartionē vel texturā et nō p fila. Nā si purpura cēt de filata et fila.cēnt interta vestimēto tūc nō esset casus istius ff sed illi⁹ sup̄.cū er alienā fa.l.si quādo ff.de lega.primo.

Notādū scdo. q pciosius interdū accedit minus pcioso vt hic et.ff.de contrahen.emp.l.si in emptione.

Notandū finaliter. q si vestimētum seruiat purpure scz ad tegendū purpuram tūc accedit purpure.et si neutrum seruiat alteri manet dñs vtriusqz ille q prius fuit vt ff. de vsucapio.l. rez mixtura ff quod ergo.

Opponit primo sic Et videt q pciosius nō accedit minus pcioso p ff fidetussores ff.de fideiusso. Sol⁹. Ille ff nō loquit in ista materia.vult enī q nō est maior obligatio in fideiussore q̄ in principali.sed nō negat ibi. quin pciosius pt esse accessoriū ad minus pciosiuz

Opponit scdo Et videt q ista purpura pt vendicari p.l. item si ꝓberatuz in fine.ff.de rei vendica.q iste ff male loquit videlz q dñs nō pt ea vēdicare.

Solutio Illa lex vult q̄ dñs purpu/re p̄t agere ad exhibendū. vt scz purpu ra separet a vestimento vt ff. ad exhibē dū.l.gēma.et tūc p̄t eā vēdicare.Et ita vēdicari p̄t mediate et qđ hic dicit̄ in/telligit̄ īmediate.

Replicat̄.q; p̄t agere cōdictiōe fur/tiua vt ꝟ dicit̄ ad quā etiā requirit̄ do/minū vt ff.de cōdictio. furti.l.i. Ergo videt̄ q̄ etiā p̄t vēdicare īmediate.q; si nō posset vēdicat̄.ꝟ cēt q; cessat domi/nū. (Sc°) Aliter requirit̄ dñium in rei vēdicatione.et in cōdictiōe furti ua.q; in rei vēdicatiōe requirit̄ q̄ do/minū existat.Sz in cōdictione furtiua sufficit q̄ ab initio dñs fuit. Et sine fa/cto suo dñs esse desijt vt ff.de cōdictio. fur.l.siue manifestus.ſ.fādiu. P̄ōt etiā in cōdictiōe furtiua allegari dñiuz.licz nō ꝓbet nec ꝓbē hoc aduersarius p̄t eū q̄ dominū allegat et nō ꝓbat refricare vt.C.de p̄scrip.xxx.vel xl.ānoꝝ.l.si q̄s emptionis.ſ.sed sup hoc.

Si duoꝝ. Si materie eiusdem vel diuersi generi.ex volūtate dñoꝝ diuersoꝝ vel casu fuerit confuse vel ex eis ꝓpria species facta id qđ resultat cōe est illis dñis,hoc d.

Notādū ꝑmo q̄ in isto.ſ.declarat q̄lit̄ res acquirunt̄ cōfusione.

Notādū scđo.q̄ dicit̄ hic notant̄ q̄ species ē cōis si fiat ex diuers materijs de voluntate diuersoꝝ dñoꝝ. q; si fieret volūtate vni⁹ tm̄ nō esset cōis.sed esset illius solū de cuius volūtate fieret spe cies.nec esset casus istius.ſ.sed s̄ eo. tit. cū ex aliena vt ff.de rei vendicatiōe.l.si frumentum.

Notandū finaliter.q̄ electrū est qđ/dam genus metalli p̄ciosum hns colorē inter rubeum et album.de quo ff.de au. et argen.legat.l. pediculis.ſ.neracius.

Opponit̄ sic Et videt̄ q̄ quando materie casualiter cōfundunt̄ resultās non sit cōmune p.l. si frumentum.ſ.sed et si plūbū.ff.de rei vendica. (Solu/tio Illa lex loquitur quādo materie possunt a seinuicē separi vt si ex argen to meo ⁊ ex stāno tuo facta est vna mas sa.illa non est cōmunis. quia argentum meum potest a stanno separi. et post se/parationez potest quilibz suum vendica/re.Quod aūt hic dicit̄ intelligitur quā do materie non p̄nt separi a seinuicē.

Qđ si frumentum.

Sūmatur sic.Si frumentum ticij fru/mento tuo de vtriusq; voluntate misce atur erit cōmune tibi et ticio.Sed si si/ne voluntate tua vel ticij misceat̄ non erit cōmūe.Et si ab alterutro vestruz totū frumentuz retineatur cōperit al/teri in rem actio pro modo frumenti sui.et iudex arbitrio potest estimare q̄/le frumentū quilibz istoꝝ debet habe/re.hoc dicit.Et ptz intellectus textus.

Notādū primo.q̄ mixtio general/iter sumpta cōtinet specificationez de q̄ in.ſ.s cō.cū ex aliena.et accessionē de q̄ in.ſ.si tm̄.et cōfusionē de q̄ in.ſ.si duo ruz.s eo.et mixtionē specialiter captaz de q̄ hic.Et differt mixtio a confusione triplicit̄.Primo q; species miscent̄ sed materie cōfundunt̄.Scđo q; in mixtio ne manēt res in eadē substantia.sed in cōfusione nō.Tertio q; mixta sine vo/lūtate dñoꝝ nō fiunt cōia vt hic dicit̄. Sz cōfusa etiā sine volūtate fiunt cōia vt s eo.proxi.ſ.Mixtio tm̄ sepe accipit ꝑ cōfusione vt.ff.de rei ven.l.item pō/ponius scribit.Et habet mixtio vim cō fusionis quando miscibilia non p̄nt se/pari vt pisciculi auicule vel aīalia vni/formia vt ff.de vsufruc,l.vsufructuari/um.ſ.si in viuarijs.

Notandū scdo Q; qñ frumētū miscetur de volūtate dñoꝝ tunc competit actio cōi diuidundo vt ff. cōmuni diuidundo.l.si frumentū.ij.&spōso. Sz si sine volūtate misceaī cōpetit in rē actio Et si pt ꝓsideari cuiuscūqꝫ frumētū tūc iudex debet cuilibz suū assignare.et tūc q̄le.hic positū in textu exponit ꝑ quid Sz si nō pōt separi tunc iudex arbitrio suo estimabit q̄litatē et quātitatez vniuscuiusqꝫ frumenti. Et sic estimatio nō erit in corꝑe sed in qualitate et q̄ntitate. Et tūc quale accipit hic ꝑprie. Et si vnus dicat suū frumentū melius eē.ip̄e tenetur hoc probare. Sed si frumentū sit consumptū nō cōpetit in rem actio sed in factū vt ff.ad le.aqui.l. qui occidit.¶.si quis alienū.

Notadū finaliter.q ꝙ qñ greges miscētur nō trāffert dominiū vt hic dicit qđ fit vel ꝑter errorē vel vt melius pascātur vt¶.ad le.aqui.in principio.

Opponit ꝓmo sic Et videt q frumentū erit eque cōe siue misceaī volūtate dñoꝝ siue sine volūtate.q volūtas nihil facit ad substātiā frumēti.nec videt ratio valere quā textus ponit q singula grana manēt in sua substātia si misceaī sine volūtate dñoꝝ Sꝰ Dicꝫ est q volūtas nihil facit adsubstātiam frumenti in se sed bene facit aliquid vt substātia frumēti mutet q̄ntū ad dominiū.Si enī frumentū tuū frumēto meo misceaī ex nr̄a volūtate. tūc nullū granū est in frumento tuo qđ nō transit ad dominū meū.z nullū in meo. qđ nō sit in dominio tuo.et dicit gl. hic q est sile de tpe.q est cōtinuū.z tñ ꝑ significationē nr̄az distinguit tps in pñs.ꝓteritum et futurꝫ.in horas.dies.ānos.

Opponit scdo Et videt q qñ greges miscent.trāffert dominiū.ꝑ sile in.l. lex loquit de pecunia numerata.que qñ miscetur.tranffertur eius dominiuz Et ita pecunia est speciale. nec est simile in gregibus.

Cum in suo Hic consequenter declarat q̄liter res singulorꝫ iure gentium acquirantur edificatione Et summatur sic. Edificans in suo solo ex aliena materia efficitur dominus edificij. Sed edificās ex sua materia in alieno solo si scienter ꝑdit materiam.et edificium cedit solo. Sed si ignoranter.repetit impensas.hoc dicit.

Sed intellectus textus est. q edificās in suo solo ex aliena materia fit dominus edificij.quia edificium cedit solo. Dominus tamen materie eius dominium non ꝑdit.sed non potest eam vendicare neqꝫ ad exhibendum agere propt le.xij.tabulaꝝ.qua prohibetur ne tignū alienuz edibus iniunctum eximatur vt edificia non rescindantur. Sed ꝙ actionem de tigno iniuncto datur duplū estimationis.Et ꝙ tignum intelligitur omnis materia ex qua fiunt edificia. Rupto tamen edificio potest dominus materie ad exhibenduz et rei vendicatiōe agere. Sed edificans ex sua materia in alieno fundo ꝑdit materiam suam si scit alienum fundum esse quia edificium cedit solo. Et ideo rupto edificio non potest materiam vendicare. sed si bona fide edificauit.z edificium possideat repellit dominum soli petentem edificiū per exceptionem doli mali nisi soluat p̄cium materie. Et impensas fabrorum. hoc dicit vsqꝫ ad¶.si ticius.

Notandum primo. q solū dicitur suum licz alius habeat vsumfructuz vt¶.de heredibus instituen.¶.i.vbi dicitur suus seruus cuius alius habet vsumfructum.Dicitur etiam suuz quod pertinet sibi et alteri vt ff.de verboꝝ significatio.l.pupillus.

Notandū scdo: q̄ ista regula intelligit q̄n edificiū est affixū solo. Quia ei nō cedit solo vt ff. de acquiren. re. dom. l. si ticius.

Notandum tertio. q̄ dñs materie p̄t agere p̄ eū qui edificauit, licz nō possideat vel cōtra possessorē licz nō edificauerit sed altero soluēte alius liberat vt ff. de pīs q̄ effu. vel deie. l. si vero. ℣ posituz. Sz nō agit p̄ illos q̄ cōducti ignorant in aliena materia opati sunt vt in glo. in. l. in rem. ℣ tignū. ff. de rei vendi. Et hz dñs materie p̄ eū q̄ est male fidei et edificauit actionez furti. et de cōdictione furtiua. ⁊ rei vendicationē. et ad exhibēdū. et etiā actionē de tigno iūncto vt. ℣. d actio. ℣ sic itaq̄. Sz p̄ eū qui ē male fidei possessor sed nō edificauit nō hz actionez furti. ℔ rei vendicatiōis. et ad exhibendū vt ff. de rei vendica. l. in rem. ℣ tignū. Et cōcedit duplū estimatiōis vt hic dicit. sed p̄ eū q̄ est bone fidei hz actionē de tigno iniūcto soluz. ⁊ nō cōsequit nisi simplū vt ff. de tigno iuncto. l. fina.

Notādū q̄rto. q̄ p̄ tignum intelligit oīs materia ex qua fiūt edificia vt h̄ dicit ⁊ ff. de ℣bo. significa. l. tigni. nō solū in domib⁹ sed etiā in campis vt ff. de ℣bo. significa. l. vbana p̄dia. vel etiā in vinea vt ff. de tig. iniunc. l. i.

Notādū quīto. q̄ dñs materie rupto edificio hz rei vēdicationē oī tpe ℔ nō añ q̄ est ruptū edificiū p̄ illū qui est bone fidei. q̄ talis nō p̄scribit vt C. de anna. excepti. l. i. Hz cōtra eū q̄ est male fidei rupto edificio nō hz rei vēdicationem post xxx. ānos q̄ talis p̄scribit vt. l sicut. C. de p̄scrip. xxx. vel xl. āno. Et sic male fidei possessor videt melioris cōditiōis q̄ p̄scribit q̄ bone fidei q̄ ille nō p̄scribit. Sz nō ē mirū hoc q̄ cōtra eū qui est male fidei. nō dat rei vēdicationi nisi post ruptū edificiū.

Notandū sexto Q̄ si edificās in alieno solo p̄mo est bone fidei. et postea fit male fidei tunc eligit media via. q̄ non repetit impensas sicut si fuisset semp bone fidei. nec p̄dit materiaz sicut si fuisz semp male fidei. sed p̄t tollere edificiuz sine dispendio dñi soli. vt ff. de rei vendica. l. iulianus scribit. ℣ si in aliena.

Notandū finaliter pro intellectu gl. magne sup ℣bo. edificauit. circa finez q̄ edificans in alieno solo aut facit noīe illius cuius est solū. aut noīe ꝓpio. In p̄mo casu hz actionē negociorū gestorū vt ff. et C. de negocijs gestis p̄ totū. In secūdo casu. aut facit fructuū gratia. et deducet impensas de fructibus. q̄ nō intelligunt fructus eē nisi deductis impēsis vt ff. solu. matri. l. fructū. aut facit causa rei seruāde. Et hoc duplicit. quia vel de nouo faciendo aliq̄d vel reficiendo q̄d prius factū est. In p̄mo casu si facit bona fide repetet oēs impēsas p̄ exceptionē doli mali vt hic et ff. de p̄dictio. indebi. l. si in area. Sz si facit mala fide nō repetet impēsas agēdo aut excipiēdo quia nullū sibi voluit obligari vt ff. cōi diuidūdo. l. in hoc iudicio. Sz si in reficiēdo aliq̄d fecit bona fide repetet impēsas nēcarias ⁊ vtiles p̄ exceptionē doli mali. Sz volūtarias tradet nisi dominus soli vellet sibi tantū dare q̄ntuz voluerit post q̄z esset ablata vt ff. de rei vendica. l. in fundo. Sz si fecit mala fide ⁊ ē in possessiōe tunc nēcarias impensas repetit p̄ officiū iudicis vel p̄ exceptionē doli ⁊ vtiles tradet. Sz voluntarias nullo mō repetit vt C. de rei vēdica. l. domū. Et istud verū est in rei vēdicatiōe. Sed in petitione hereditatis possessor bone fidei repetit oēs impēsas Et male fidei repetit nēcarias ⁊ vtiles tradet. ⁊ volūtarias nullo mō cōsequitur ff. de peti. here. l. plane.

☞ Opponit primo sic Et videt q̄ edificans nō fit dñs edificij si edificat ex aliena materia p̄. l. in tātū ff. de re. dini.

De rerum diuisione.

Solutio Quod hic dicit.intelligitur in suo solo. Ibi aũt edificauit in littore maris qđ est cõe vt ꝫ eo ℔equidem. Et ideo edificium nõ cedit solo sed solum cedit edificio.

Opponit scđo sic Et videt ꝙ dñs materie ꝓdit dominuꝫ in casu istius ℔ cũ in suo p.l. rex mixtura ℔ labeo.ff. de vsucapio. Solutio Dñs bene põt ꝓdere dominũ materie vt ibi dicit. ℔ nõ ex causa edificationis vt hic dicitur

Opponit tertio Et videt ꝙ dñs materie pt eã vendicare.et ad exhibendũ agere anteq̃ ruptũ sit edificiũ p.l. que res ff.de solutio. Solutio Ibi non dicitur ꝙ agit ad rem ipam sed ad estimationẽ.et iurat in litez.ꝙ huiusmodi actiões sunt arbitrarie vt ff. de in litez iurando.l.in actionibus.

Opponit q̃rto Et videt ꝙ postq̃ dominus est consecutus duplũ adhuc agere posset cuius contrariũ hic dicit p.le. fi.ff.de tig.iniunc. Solutio In illa le.petijt duplũ sed nõ fuit effectualiter consecutus.Et ideo non obstabat quin potuit petere vt ff.de his q̃ deiece. vel effude.l.ꝓceptione.

Opponit quĩto Et videt ꝙ edificãs in alieno solo scienter non perdit materiã p.l.ij.C.de rei vendica. Solutio Ibi edificauit in alieno solo ex aliena materia.et ideo dñs materie potuit eaz petere siue edificans sciuit siue ignorauerit.

Opponit sexto Et videt ꝙ edificãs in alieno solo bõ fide nõ solũ habz exceptionem sed etiã actionẽ p.l. hereditas ff. de peti.hereditat. Soº Ibi impense fuerunt facte in re hẽditaria qđ erat necesse.et ideo lex dabat actionẽ in illo casu.

Opponit finaliter Et videt ꝙ edificãs mala fide in alieno solo habeat actionem p.l.si pupilli ℔ sed et si quis.ff. de negotio.gestꝰ. Solutio Ibi edificauit alieno nomine.

Si ticius. Hic declaratur q̃li ter res iure gentiũ acquirunt plantatione seu seminatiõe Et summatur iste ℔ sic. plantata et sata postq̃ sunt radicata cedunt solo.hoc d. Sed intellectus textus est iste.Q̃ si ticius alienã plantã in suo solo posuerit ipius erit talis planta.si radices fecerit Nã puꝰ manet illiꝰ cuiꝰ fuit.Eodẽ mõ si ticius suã plantã in meuij solo posuerit meuij plãta siliter erit.Et ideo si arbor vicini in fundo ticij radices egerit ticij arbor erit. Sz si arbor prope cõfinium posita in vtroq̃ fundo radices egerit cõis erit.Et qđ dictũ est de plantatis et edificatis etiã intelligi debz de satis. Et ideo si quis bona fide in alieno solo seminauit.Et dñs soli seminata petat repellit ꝑ exceptionez doli mali nisi impẽsas soluat .hoc dicit vsq̃ ad ℔ lre quoq̃ licz auree sint.

Notandũ pº.qsi radices arboris vicini mei in fundo meo vel rami pendẽtes supẽ domũ.meã mihi impedimẽtũ prestãt possuz auctoritate iudicis radices illas vel tales ramos abscidere vt ff.arbo.fur.cesa.l.si plures ℔ fi. Et si denunciaui vicino meo vt radices et ramos tolleret.et idẽ hoc facere negligit vel recusat possum sine auctoritate iudicis nõ solũ ramos vel radices.sed ꝙ totã arborẽ tollere et ligna mecũ portare sine alicuius ꝓdictione vt ff. de arbo.cedendi.l.i ℔ si arbor edibus. Cõsiliuz ãt est vt denũcians fieri faciat publicũ instrumentũ de denũciatiõe. Et qñ due arbores sũt in vno trunco si supẽ terrã apparet vna arbor.tũc ille due nũerant ꝓ vna. Sz si vnitas sit sub ẽra et supẽ terrã nõ apparẽt nisi due arbores tunc dñt iudicari due.vt ff. arbo. fur.cesa.l.si gemina.qđ ha.ad multas questiões q̃s mouet bar.circa illã le.

Notãdũ scđo.ꝙ si qs de semine meo seminauit in alieno solo possuz agere ꝓ illũ q̃ seminauit vel ꝓ possessorẽ. licz nõ

seminauerit. vt de tigno iniūcto dictuz est circa ℣ cū in suo.ꝫ eo.p.l. si vero ℣ positū.ff.ꝺ his q̄ deiece.vel effude. q̄ hinc inde est eadē ratio. Et ꝯ etiā cōpetere debet eadē actio vt ff.mādati.l.lucius

¶ Notādū ȝ°. q̄ cū semine trāseunt semina et plāte q̄ ex illo semine natura p̄ creante generanť vt ff.de acquiren.rer̄ domi.l. qua ratione.

¶ Notandū finaliter. q̄ Jo.fa. dicitꝫ circa ℣ qua ratione. q̄ si aliquis seminat pomos in vna p̄rochia. et postea extrahit ⁊ plātat in alia decime debenť sc̄ē p̄rochie. q̄ ibi p̄fecte fecerūt radices. ꝫ Jo.an.in mercurialiꝫ in regula q̄ prior.de regu.iur.li.vi.dicit q̄ decime debentur vtriq̄ p̄rochie.

☞ Opponiť p̄mo p̄ p̄dicta Et videť q̄ q̄n ticius alienā plātā in suo solo posuit.et radices fecerit. ticius nō sit dominus plāte. q̄ ille cuius fuit planta hz vtilē actionem. qꝺ nō esset nisi ipe esset dñs vt ff.de rei vendica.l.si frumentuz ℣ de arboꝛe.et.l.in rem ℣ si quicūq̄.

¶ Sꝛ°. Dať illi q̄ fuit dñs plāte vtilis actio vt in illis legiꝫ dicit. nō ad ipam plātā sed ad ei° estimationē. et ideo nō sequiť ipm esse dñm.

¶ Opponiť sc̄ꝺo Et videť q̄ iste text° p̄dicat sibiipi. Dicit enī ibi. vt si vicini arboꝛ. q̄ q̄n radices sunt in fundo ticij tūc arboꝛ est ticij. et postea ibi. Et ideo ꝑpe cōsimū videť dicere q̄ arboꝛ est cōmunis ¶ Solutio Aut arboꝛ equaliter hz radices in vtroq̄ fundo. et tunc est cōis. aut plures radices hz in vno fundo. et tūc sequiť illū funduz vt ff.qꝺ vi aut clā.l.interest. Et sic itelligiť etiā l.si plures ℣ fina.ff. arbo. fur. cesa. Nec opz dicere q̄ ista cōstitutio corrigit illā vt hic in glo. q̄ correctio legū ē vitanda. C. de inoffici. doti. l. vnica. Et vltia sol° posita ꝺ in gl. nō valz. q̄ ē p̄ tex. hic.

¶ Hic declarať qualiter res acquirunꝫ tur scriptura et pictura. Et summatur iste ℣ sic. Littere scripte cedūt cartl. hicz dñs cartaꝫ teneať ad expēsas scripture hoc ꝺ. Sz intellectus textus est. Q̄ lr̄e licz auree sint cedūt cartis sicut edificata et plantata cedūt solo. Et ideo si ticius in cartl. tuis aliquid scripserit nō ticius. sed tu illius scripture dñs efficeris. Si tñ a ticio bona fide possidente illā scripturā petas poterit ticius p̄ exceptionē doli se defendere nisi impēsas solueris scripture. hoc ꝺ. vsq̄ ad ℣ si q̄s in aliena.

☞ Notādū p̄mo. Q̄ si scribens in aliena materia bona fide possederit scripturā nō p̄t dñs materie illā scripturā petere nisi soluat impēsas vt hic. Silr̄ est sup̄ eo. in ℣ certe. Sz si mala fide hoc fecit videť laborē suum donasse. et ideo nō reseruat impēsas. vt ꝫ eo ℣ et ex diuerso. Et si iste scriptor bone fidei reꝺdat dño materie scripturā vel libꝝ tūc ipe scriptor hz actionē in factū p̄ illū vt ff.de rei vēdica.l.in rē actio ℣ si quē q̄q̄.

¶ Notandū finaliť Q̄ q̄ꝺaz dicunt vt Azo q̄ ex quo hodie scriptores facti sť pictores et fere semp scriptura cōiter ē p̄cioſioꝛ q̄q̄ materia. Videť q̄ istud ius mutatū sit vt scz materia cedat scripture ꝑ mutationē et alterationē cōsuetudinis ⁊ cursus nature. vt scz minꝰ p̄cioſum cedat p̄cioſioꝛi fa.l. mulieres ff. de ℞bo.significa. ⁊ gl. in.l.q̄ ratiōe ℣ lr̄e ff.de acquiren. rer̄ domi. Et intelligiť istud de cōi p̄ualentia et nō de singulari Si enī aliq̄s faceret scribi libꝝ aureis lr̄is nō attēderet. q̄ hoc est singulare ⁊ nō fit cōiť vt in ꝺ.l. mulieres. Alij dicūt q̄ ꝑ cōsuetudinē mutatā non mutať ius nisi inueniat declaratio ei° q̄ p̄t iura cōdere vt in auctē. de nō alienā. seu p̄mutan ℣ nō minus. collatio. ij.

Littere quoq̄ licz.

Si quis in aliena.

De rerum diuisione.

Tabula depicta cedit picture. Et ideo si dñs tabule eā possideat habz pictor directā actionē ꝑ eū scz dñz tabule Habz repellī ꝑ exceptionē doli si preciū tabule nō soluat. Habz si pictor possideat daī dño tabule vtilis actio qui etiā repellī ꝑ exceptionē doli si preciū picture nō soluat. Et si tabula furtum furrepta sit habz dñs tabule furti actionez siue pictor siue alius surripuit. hoc d. Et patet intellectus textus vsqꝫ ad ℔ si quis a uon dño.

☞ Notandū q pictor habz directum dominū tabule aliene postqꝫ ē depicta vt ff. de acquiren. rer domi. l. qua ratione ℔ sed nō vt hre. Et ideo habz etiaz directā actionē. Et si tabula postea radaī adhuc pictor manet dñs tabule ff. d rei vendica. l. in rem ℔ et qd semel. Dñs tabule habz vtilē actionē ꝑ pictorē possidentem ꝓpter reliquias dominij qd habuit in tabula.

☞ Opponīt ꝓmo sic Et videī q tabula nō cedit picture p. l. in rem ℔ sed illd qd in carta. ff. de rei vē dica. Solutio Ibi tabula fuit pciosior pictura vel fuit īmobilis vt in marmore posito in edificio. tūc enī pictura cedit tabule.

Opponīt scdo Et videī q dñs tabule nō habeat vtilē actionez ꝑ pictorem possidentē qr sic sequereī q melior essz conditio petentis qꝫ possidentis ꝑ ℔ cōmodū ℔. de interdic. qr videī q dñs tabule soluēdo pciuz picture haberet tabulaz siue pictor velit siue nolit. Solutio Pictor habz ꝑ dñz tabule possidentē directā actionem. Et a fortiori etiā habz exceptionē ꝑ eū licz velit pciuz picture soluere. Et ideo qd hic dicit dominū tabule habere vtilē actionē intelligi debz qñ pictor nō vult pciū tabule soluere. vt ff. de supficie. l. i ℔ qd ait ꝓtor ℣ si. plane. Et sic petens nō est melioris cōditionis qꝫ possidens. In illo etiā ℔. cōmodū alle. in oppositū nō dicit q melior ē conditio possidentis. sed q cōmodum est possidere quia possidens faciliꝰ ꝓbat dñiuz qꝫ nō possidens. Et si iura obscura sint fauet possidenti.

Opponīt finaliter Et videī q dñs tabule nullo mō ꝑt habere furti actionē. quia ꝑ picturā pditū est dominium suū Solutio Dicendū est q ista tabula furtim sublata fuit anteqꝫ fuit depicta. et tūc fuit dñs tabule. Et licz ꝑ picturam pdaī dominū. ꝑt tñ dñs habere furti actionē ꝓpter dominū quod habuit ab initio. et desijt esse dñs sine facto suo sicut dictū est ℣ eo ℔ si tñ aliena. Habz si post picturā dñs tabule eā surripiat habz pictor contra eū furti actionē ℔. de obliga. que ex delic. nascunt ℔ aliqñ.

Bi quis a nō dño.

Hic declaraī āliter acquirunt fructus Et summaī sic. Possidens alienū fundum bona fide vendicato fundo a vero dño nō teneī de fructibus consumptis Sed possidens mala fide teneī cū fundo fructus etiā consumpcos restituere Et vsufructuarius nō facit fructus suos nisi ꝓceptos. Et ideo si maturis fructibus et nō ꝓceptis decedat. illi fructꝰ nō ptinēt ad eius heredes. sed ptinent dño ꝓprietatis. ⁊ idē fere est de colono in gregibꝰ. etiā fetus in fructu sunt. Et ideo sicut lac pilus et lana. sic etiā agni eduli vituli equuli ⁊ succuli ptinēt vsu fructuario. Partus tñ ancille nō est in fructu. et ideo ptinet ꝓprietario. Et q hz vsumfructū in gregibus. in locū demortuoꝝ aīaliū capitū debz ex fetu submittere siue surrogare. Et in locum demortuaꝝ vineaꝝ vel arboꝝ debz alias submittere. qr vt bonus pīfamilias rē colere debz ⁊ vti. hoc d. vsqꝫ ad ℔ thesauros. ⁊ satis ꝓz intellectus textus.

☞ Notandū ꝓmo q ad hoc q possidens faciat fructus suos. requiriī bona fides ab initio vt ff. de vsu. l. q sit ℔ fina.

Et si postea supueniat mala fides ex il/lo tpe tenet fructus etiā cōsumptos re stituere vt ℔. de offi. iudi. ℌ illoꝛ. Et qđ hic dicit si habeat iusto titulo idez est si nō habeat titulum. et bona fide possidet vt ff. finiū regūdoꝛ. l. iij. ℌ sed ante.

Notandū scđo. q istud ius intelligit de seruitutibus industrialibus vt ff. de vsufruc. l. fructus. et ff. de vsu. l. q sit. ℌ p/terea. Aliud enī est de naturalibus. q si illi cōsumpti sunt nō etiā tenet de illis possessoꝛ bone fidei nisi ꝗtenꝰ factus est locupletioꝛ vt. ff. si certū petat. l. si me t ticiū. Nec etiā tenet ad preciuz vt ℔. de offi. iudi. ℌ si vero. De naturalibꝰ āt ex/tantibꝰ tenet rei vendicatione q sunt pcipienti. Dz tenet cōdictioē sine cau/sa p officiū iudicis. C. de rei vēdi. l. cer/tuz. Dz possessoꝛ male fidei de oībus in dustrialibus et naturalibus cōsumptis tenet cōdictiōe sine causa p officiū iudi cis vt. C. de cōdictione ex lege. l. penul. De extātibꝰ āt tenet rei vendi. vt. C. đ rei vendicatione. l. si fundū. De pcipiē/dis āt si nō hz titulū tenet p officiū iu/dicis vt ff. de rei vendica. l. si nauis. Dz si hz titulū nō tenet de pcipiēdis vt. C. de rei vendica. l. si fundū.

Notandū 3°. q duplices sunt fructꝰ quidā sunt naturales t quidā industri ales. Fructus naturales sunt q sine in/dustria et labore nouo hoīm sponte ge/nerant sicut fructus qui sūt pira poma ceruſa que arboꝛe semel plātata sponte nascunt Jndustriales sunt triticū siligo hordeū que nō nascunt nisi preuia agri cultura t semīatione. ꝓpter qđ industri am hoīm dicunt requirere.

Notādū ꝗrto. q vsufructuariꝰ. posſ/sessoꝛ bone fidei. t colonus differunt. quia vsufructuarius nō facit fructus su os nisi pceptos. nec trāsmittit aliter ad heredes. Dz possessoꝛ bone fidei facit frcūs suos a solo diſcerptos. et trāsmit tit ad hēdes vt ff. q. mo. vsufruc. amit. l. si vsufructuarius. Differūt etiaz quia vsufructuarius recipit fructus industri ales et naturales. Dz possessoꝛ bone fi dei industriales tm̄ vt dictū est. Colo/nus āt qui colit pro mercede facit fru/ctus suos statī a solo diſcerptos. t trās/mittit ad heredes vt ℔. locati. ℌ fina. Et ideo dicit hic textus q fere idem est de colono t vsufructuario. p̄t etiā istud in telligi de colono ptiario de quo ff. loca l. cū in plures qui est equalis domino. vt volunt ange. et barto. in. l. si apes. ff. de furtis. Dicit aūt colonus ptiarius qui ratione societatis cōtracte efficitur dñs fructuū cōiter cuz dño fundi. et dz habere ptē oīm emolumētoꝛ fundi.

Notādū quīto. q homo nō est in fru ctu vt ħ et ff. de vsufruc. l. in pecudum. Et ideo si aliqs habeat gabellā de fruc tibus nihil recipiet de seruis et ancil/lis vt vult bal. in. l. fetus ff. de vsufruc.

Notādū finaliť. q decē oues et ꝗnqz porci simul et gradatiz cōsistētes faciūt gregē vt ff. de abigeis. l. oues. et in lo/cū demoꝛtuoꝛ dz fieri submissio de feti bus vel de aliis vt ff. de vsufruc. l. qđ ğ. ℌ sed qđ dicit.

☞ Opponit ṕmo sic Et videt q posſ/sessoꝛ bone fidei nō solū hz fructꝰ indu/striales. sed etiā naturales p. l. bone fi/dei. ff. de acquiren. rer̄ domi. vbi dicit q hz oēs | Sc°. | Hoc intelligit sic. q hz oēs industriales siue facto suo siue a/lieno procreant.

Opponit scđo Et videt q possessoꝛ male fidei licz habeat titulū tenet de p/cipiendis adhuc fructibꝰ. p. l. ait p̄toꝛ. ff. de his que in frau. credito. alie. | Sc°. | Dicendū est q in ꝗttuoꝛ casibus tenet de pcipiendis vt hic in glo. ṕmo qñ hz titulū et emit ab illo quē scit alienaē in fraudē creditoꝛ vt. d. l. ait p̄toꝛ. scđo qñ hz ab illo q̄ metu coactꝰ ē alienaē vt ff. qđ metꝰ cau. l. ħz et ptus. 3°. si hz ab illo cui interdicta ē alienatio vel ℑ interdi/ctuz accepit vt in aucten. de nō alienā. aut pmutā. ℌ si qs igitur, colla. ij. ꝗrto si

fructus corrũpi pmisit vt C. de agricol. et censi. l. quẽadmodũ li. xi.

Opponit 3°. Et videt q hõ ẽ in fructu p. l. ver° questio ff. d vsufruc. So°. Ibi vsusfructus fuit expsse legatus in ptu ancille.

Opponit finaliter Et videt q nõ opz vsufructuariũ alia submittere in locum demortuor p. l. quid ergo ff. sed quod dicitur ff. de vsufruc. So°. Ibi habebat vsumfructum in singulis capitibus et nõ solũ in grege. et ideo nõ oportebat ibi submittẽ.

Thesaurus inuẽtus

Hic psequenter declarat ꝗliter res acquirunt inuẽtiõe. Et summat sic. Thesaurus inuentus in loco suo vel sacro seu religioso totus est inuentoris. vel inuẽtus in loco alieno nõ sacro p media pertinet inuentori. et pro alio medietate dño soli. hoc d. vsq; ad ff. p traditionẽ Et ptz intellectus textus.

Notandũ primo Q. thesaurus dicitur esse pecunia ab ignotis dñis vetustiori tpe absc̃dita vt C. de thesauris. l. vnica. li. x. vel est pecunia deposita cui° nõ est hoĩm memoria vt ff. de acquiren. rer. dom. l. nũq; ff. thesauros. In. l. at pegre in pncipio ff. de acqrẽ. possessio. et ff. ad exhibẽ. l. thesaur° accipit improprie

Notãdũ secõ Q. thesaurus dicit inuentus in loco suo sive inuentor habeat directũ dominiũ sive vtile vt feudatarius vel emphiteotecari°. et hoc vex ẽ si inueniat res mobilis. sed si inueniat res ĩmobilis. vt argenti fodina nõ ẽ illius qui hz vtile dominiũ. sed dñi pprietatis vt dicũt Jo. et pe. Et ita fortassis opinio glo. ff. q dicit sic habuerit dominiũ verũ sive vtile vt feudatarius vel emphiteotecarius. et opi. placẽti. q dicit aliud esse in illis possent cõcordari. Si at mercẽnarius dũ laborat in alieo vel creditor in pignore inuenit thesaurum medietatẽ vnã habebit inuentor. et aliã dñs fundi. ff. de acquiren. rer. dom. l. si is qui. ff. q si creditor. Si nihilominus mercenarius sit a dño cõductus totus thesaurus ptinet dño vt ff. de pcurato. l. qui ꝓpio Si vero mercenarius inuenerit pecuniã in domo nouiter empta in sacculo repositam q̃ nõ fuit ibi lõgo tpe. illa pecunia cuius mercenarius ibi laboret nomĩe emptoris et casu fortuito remanet ipius venditoris vt est text. nota. in. l. a tutore ff. de rei vendica.

Notandũ tertio Q. ad hoc q thesaurus inuentus in loco alieno ptineat medietatim inuentori requirit q non dedit opam. quia si dedit opam etiã volũtate dñi. totus ptinet dño vt C. de thesauris. l. vnica li. x. Sed opz q inueniatur fortuito casu. Est at casus fortuitus inopinatus rei euentus ex causis pueniens ob aliud inceptis Dño tñ soli sive fundi pt adhibere opam nõ tñ artẽ magicã sive phibitã. quia sic ptineret fisco vt in d. l. vnica. C. de thesau. li. x. Et q ptz q acquisita p artes phibitas nõ facit qs sua. sed ptinẽt fisco fa. c. nõ sane. xliij. q. v. Patz etiã q possibile est thesaurũ inueniri p artẽ magicã. q lex nõ est de impossibili vt in c. erit. distinc. xxxvij Patz etiã q hic est casus. et ad hoc solz allega. iste tex. vbi fortuna pl° pdest qs diligẽtia. Et q hz aĩm acqrẽdi nõ acqrit et qui nõ hz animũ acquirit.

Notãdũ q̃rto et finaliter Q. ad hoc vt thesaurus efficiat inuentoris opz q p inuẽtorẽ apphẽdat. nõ enĩ sufficit aspectus. l. iij. ff. neracius ff. de acqrẽ. possessio. licz glo in dic. l. vnica teneat ꝯriũz. et male Et istud facit ad declaratio nẽ statuti qđ in nõnullis vniuersitatib° est. vbi gra. vniuersitas aliq̃ canit p statutũ si scholaris inuẽtus fuerit cuz armis puniet p rectorez in florẽo. rector videt aliquẽ arma publice deferre et nõ apphendit eũ scholaris talis nõ cecidit in penã. de q̃ p bar. in. l. i. ff. de acq. pos.

Opponit primo cōtra pdicta Et videt q iste text. est superfluus ꝛ. de quibus in prima cōstitutiōe Codicis. qz istud videtur dictū esse ꝛ. Solutio. Ibi loquit de acquisitiōe p occupationem eoꝝ que inueniunt in littore mar. et nō fuerunt in dominio alicuius et sunt supra terrā. Hic ātē loquit de acquisitiōe p inuentionē in oī loco. ꝛ eoꝝ que fuerunt in domnio et sub terra.

Opponit scdo Et videt q thesaur⁹ inuētus in loco sacro nō sit totus inuētoris p. l. iij. ꝛ penul. ff. de iure fisci. Solutio Dicit hic glo. q corrigit iste text⁹ hic. Sed correctio iuris est vitāda. Ideo melius dicit q loquit hic de iure gentiū. sed ibi loquit de iure ciuili qđ pualet. fm illud ius ꝯ medietas pertinet fisco. sed qz hodie loca sacra nō subsunt dñis tpalibus vt in. c. sup specula. et de ingrīs ꝛ in c. vnico. que sunt regalia. de feu. colla. x. Et ideo hodie inuētū in loco sacro videt applicandū ecclesie.

Per traditionez.

Hic cōsequenter declarat qualiter res acquirit p traditionem. Et summat sic. Dominiū rex corpaliū p traditionē acquirit. licz etiā sint predia stipendiaria, tributaria. vel italica. Inter que ūntuz ad trāslationē domnij nō ē dīa. hoc d. vsq; ad ℔. vēdite. ꝛ pter intellect⁹ text⁹.

Notandū primo Q; res incorpales nō pūt tradi. vt ff. de acquiren. rer. do. mi. l. seruus ℔. incorpales.

Notādū scdo Q; predia stipendiaria dicunt illa que assignantur militibus p stipendio vt ff. de rei vendica. l. item si liberatū. Sed tributaria sunt q̄ soluūt tributa. Sed italica sunt que nō soluūt tributa. Et cū illis italicis pilegiant agrippini. i. Colonien. in alemānia inferiori vt ff. de censibus. l. fina.

Notandū tertio Q; ad hoc q aliquid acquiratur p traditionē requiritur fm aliquos q acquirēs inducat in vacuaz possessionē vt. C. de probatio. l. cū res. Secundū alios nō requiritur hoc. vt ff. de fun. dota. l. si fundū. Sed pūt concordari. quia si intelligat de acqsitione possessionis procedit prima opinio. Sed si intelligatur de acquisitione dominij. procedit scda opinio.

Notandū finaliter. q sex requirunt ad hoc vt dominiū trāsferat. Primum est q tradens sit dñs vel quasi dñs vt tutor vel plat⁹ eccl'ie vel habeat ptātē spālē a dño vel generalē cū libera volūtate vt procurator. alias generalis sine libera alienat solū fructus. l. generales ff. de procurato. Scōm q sit psona abilis ad tradendū ālis nō est pupillus sine auctoritate tutoris vel furiosus vt in glo. in. l. traditionibus. C. de pactis. Tertiū q sit ista traditio ex causa vera vel putatiua vt venditionis donationis vel similis. quia nuda traditio sine causa nō trāsfert dominiū vt ff. de acq. rer. dom. l. nūq; nuda. Quartum q res nō sit prohibita aliēari sicut res sacra. vt ℔. qui. aliena. licz in pncipio ff. eo. l. q̄ ratiōe ℔. eadē. Quītū q si fit p venditionē tūc requirit q preciū solutū sit vel facta sit fides venditori vt ℔. eodē ℔. proximo. Sextū q si cōtractus debeat fieri in scriptis nō valet traditio si contractus factus sit sine scriptura vt C. ℔ de suffra. l. vnica. et. C. de fi. instrumē. l. contractus.

Opponit sic Et videt q nō bñ dicit in textu. q nihil est conuenientius naturali equitati q̄ qđ hic dicit. qz conuenientius est seruire deo. Solutio Locutio ista est hyperbolica. i. excessiua quō dicit in trito sermone. tota ciuitas currit ad spectaculū. licz mlti sint in ciuitate nō currentes. Et sic habetur ff. de pactis. l. i.

Vendite vero. Res vē/dita ⁊ tra dita nō acq̄rit emptori nisi p̄ciū sit solu/tū vel venditore alias cōtentato. Nec refert an res tradat p ipm dñz vel aliū de volūtate dñi. Et interdū acquiritur dominiū rei sine traditione. vt si qs mi/hi rem aliquā cōmodauerit vel locaue/rit vel apud me deposuerit. Et postea eandē rē mihi vendidit vel donauit. et p traditionē clauiuz horrei in quo sunt merces tradit ꝓprietas illaꝝ mercium, hoc d. vsq; ad ff. hoc amplius.

☞ Notādū ṕmo Q; venditor p̄t rem in pignus tenere quousq; solutū sit p̄ciū vt ff. de actio. emp. et vendi. l. Julianus ff. offerre. Licz talis res impropꝛie dici/tur pignꝰ vt ff. de regu. iu. l. neq; pignꝰ.

Notādū scḋo. q; vēditor p̄t rē suam etiā emptori traditā vēdicare si p̄ciū nō sit solutū. q; adhuc est sua. vt ff. de tribu/to. acti. l. ꝓcurator l. fi ⁊ si dedi merces Gz p̄t tūc emptor p̄ciū dare et vēdica/tionē impedire vt. ff. manda. l. diligenť ff. Nec opz venditorē cōtentū esse cū pignore si nō velit aliud q; p̄ciū habere vt ff. si certū petat. l. ij. ff. Et si emptor nō sit cōtentus p̄ciū esse apud vendi torē. vel vēditor rem esse apud empto/rem debz deponi apud aliquē tertiū vt l. si ediles cū. l. sequen. ff. de edili. edic.

Notādū zᵒ. q; dominiū rei vendite ⁊ tradite trāsferť p hoc q; vēditor sequiť fidē emptoris. Et videť sequi fidez eiꝰ si dat sibi diem solutionis vt. C. de pac. inter empto. et vendito. conuentis. l. ea lege.

Notandum quarto Q; procurator si ue totoꝝ siue vniuersoꝝ bonorum. non potest dominium rei trāsferre nisi habe at liberam administrationē generalem vel speciale mandatū ad alienandū nisi forte res essent tpe periture. l. procura/tor cuz libera. et l. procurator totoꝝ. ff. de procuratoribus et ibi p bar.

Notandū quinto Q; aliquādo etiaz sine traditiōe acquirit dominium. puta ex voluntate domini permittentis rem suam esse penes possidentem ex causa abili ad trāslationē dominij et precio so luto etiā si res nō sit in conspectu. suffi/cit enī q; res sit penes accipientez. quia domini voluntate eam habet ⁊ detinet vt hic et in. l. hec si res. ff. de rei vendi/catio. Secus si nō habet de voluntate dñi. de quo p bar. in. l. certi condictio ff. fina. ff. si certū petat, et de alijs casibus in quibus infertur dominiū sine tradi/tione. vide bar. in. l. traditionib⁹. C. de pactis.

Notandum finaliter Q; p traditionē clauiuz alicuius domus vel camere in qua sunt merces intelliguntur tradi ta les merces vt hic et ff. de ꝓtrahen. emp. l. clauibus. Et ideo ad tradenduz equū sufficit tradere cū freno vel capistro vt hic innuit glo. sup verbo clauiū.

☞ Opponitur primo sic Et videť q; venditor nō sequitur fidem emptoris dando sibi diem solutionis p. l. cōmisso/rie. C. de pactis inter empto. et vendi. conuen. / Solutio / Illa lex loquiť quando factum est pactum legis cōmis/sorie quod sit sic. vendo tibi talem rem. Et si illo die nō solueris p̄ciū. sit res inempta. Sed hic loquitur quando sim pliciter datur dies solutionis sine tali pacto.

Opponitur secundo Et videtur q; dominiuz non trāsferatur. licz vēditor sequatur fidez emptoris p. l. ij. ff. de pi/gnora. actio. / Solutio / Ibi dominium non trāsferebatur. quia emptor de/cepit venditorem. Dixit enīz se habere pecuniam presentez.

Sed replicatur de.l.procurator ff.de iure fis.et de le. procuratoris §sed si de/ di.ff.de tributo.actio. et de.l. a diuo §fz si emptor ff.de re iudica. / So°. / In il/ lis legib⁹ vēditor nō potuit sequi fidez emptoris.q; fuit ꝓcurator fisci vel tu/ tor vel curator: Et tales nō trāsferunt dominiuz sequēdo fidē emptoris.

Hoc āplius Dominiū ꝑt e/ tiā transferri in incertā ꝑsonā vt in proiectiōe missiliuz et res a dño ꝑ derelicta habita acquirit occupanti.et habet res ꝑ derelicto qñ dñs nō vult eam habere in bonis suis Et ideo merces q̄ ꝓiciunt in mari tpe tēpestatis cā alleuiāde nauis nō habēt ꝑ derelictis fz manēt dñoz. Et appē/ dēs eas aio lucrādi cōmittit furtū. Et sic est de reb⁹ q̄ ignorātib⁹ dñis cadūt de curribus.hoc d.vsq; ad finē.

☞ Notandū ꝓmo. q̄ missilia sic dicta sunt.q̄ in vulgus mittūt siue ꝓiciunt vt multitudine illuc currente possint p̄ tores et cōsules sine difficultate ptrāsi re sicut nōnūq; factū est in coronatione pape et imperatoris vt ff. ꝑ derelicto.l.si id qō §id qō.et in aucten.de cōsu.colla tio.iiij §hec itaq;. ibi argentū vero.

Notādū scdo.q̄ ad hoc vt res habe atur ꝑ derelicto redrit q̄ dñs nō velit eā habere in bonis suis. Que quidē vo lūtas debet esse vera vel a lege p̄sum/ pta vt in aucten.de nup §sed multo po tius,collatio.iiij.

Notandū 3°.q̄ si aliquis inueniat rē q̄ cecidit de custodia viatoris vel alte/ rius debet ponere scripturā circa locū vbi talē rē inuenit vel faciet fieri ꝑcla ma in ecclesia vt si aliquis talem rem a/ miserit veniat vt sibi restituatur alias furtum cōmittit vt ff.de furtis.l.falsos Potest tamen pro re inuenienda pro/ pter quam querendam aliquis mittitur premium recipere vt in.l. idem §si tibi iudicium ff.de condictio. ob turpez can sam.de quo latius ꝑ bar.in dicto §alie/ num. Si quis autez inuenerit rē et de/ nūciasset eam ꝑ libellum in publico et nullus cōparet ad petendū.tunc potest iste inuentor si sit paup de licētia pasto/ ris vel dioecesani illam rem retinere. fz si sit dives debet eam pauperibus eadez auctoritate erogare vt vult hostien. in titulo de peniten §qui pena. §si.si quis inuenerit.fa.c.si quid inueniſti.xiij.q.v

Notandū quarto.q̄ proiiciens mer/ ces in mare causa alleuiande nauis nō pdit dominiuz sed qui eas occupat aīo lucrandi furtum cōmittit.

☞ Opponit sic Et videt q̄ dominiū nō possit trāsfrrri in ꝑsonā incertā ꝑ §. tutor §.de lega. / Solutio / Ibi loqui tur in materia legator que regulariter non p̄nt fieri incertis ꝑsonis. sed hic lo quitur de trāslatione dominiorū. et ita non est simile.

De rebus corporalibus ⁊ incorporalib⁹.

Continuatur sic. Dictum est sup̄ ti/ tulo proximo qualiter acquiruntur iu/ re gentium res corpales. Modo dicen/ dum est qualiter eodem iure acquirun tur res incorpales. Et ideo p̄mittitur titulus de rebus corpalibus et incorpa libus. Et dicit glo. hic q̄ aliqui libri in rubrica non habēt de corporalibus. sed solum de incorpalibus. Melius tamen est vt habeatur etiam de corporalibus quia in nigro ponitur corpalium diffi/ nitio.et de eis exemplificatio.

De rebus corporalibus et incorporalib⁹.

QUedaz preterea. Hic dicit q̄ quedā res sunt corporales.et quedā incorpales. Corporales sunt que sui natura tangi pñt vt fundus homo ⁊c. Incorpales sunt q̄ tangi non pñt vt que in iure consistunt sicut hereditas vsusfructus ⁊c. Nec obstat q̄ in hereditate sunt res corpales. q̄ ipm ius hereditatis est incorpale. Et ideo seruitutes vrbanoz et rusticoz p̄diorū sunt incorpales.

☞ Notādū ꝓmo q̄ iurista debet scire differentiā rez corpaliū et incorpaliuz quia de incorpalib⁹ est aliud ius q̄ de corpalibus. Nā incorpalia nō traduntˇ vt ff.de acquiren. rer domi.l. seruus.ℱ. incorpales.sed q̄si traduntˇ.et hoc fit p patientiā et scientiā eius q̄ fuit dñs vt in d.ℱincorpales. Nō etiā vsucapiuntˇ vt ff.de vsucapio.l. vsucapionē.et hoc p se.pñt tñ vsucapi cū alijs vt.l.si aliena ℱ.hoc iure.ff.de vsuca.nec pñt vēdicari ff.de rei vendica.l.vendicatio.nec trās/ferunt vt ff.pro socio.l.ij.et iij.et hoc ꝺ noibus debitoz ptz q̄ nō trāsferuntur nisi de ipis fiat mētio. Sec⁹ de seruitutibus q̄ cū alijs trāsferunt vt.l. si aliena ℱ.hoc iure,ff.de vsucapio. Nō etiā possidentˇ sed q̄si possidentˇ.vt ff. de acq̄rē. possessio.l.iij.

Notādū sc̄do: q̄ incorpalia sunt q̄ in iure cōsistunt.i. de quib⁹ p̄dicat ius vt notat in.l.i.ℱ.quedā.ff.de rer diuisione. et incorpale bene cōtinet corpale vt dicit ꝟ in ter.de hereditate Ex quo ptz q̄ cōtinēs nō mutat ꝓpter contentū.

Notāᵐ 3°.q̄ oēs obligatiōes sive ex cōtractu sive ex q̄si cōtractu,sive ex maleficio sunt incorpales vt ℱ.de obli.ℱ.fi.

Notādū finaliter. q̄ aer flat⁹ aīalis et illa sūt corpalia. ℨz āgel⁹ et aīa sunt incorpales.ſz de illis incorpalibus nō ē ꝟ tractandum.

☞ Opponit ꝓmo sic Et videt q̄ ñ bñ diffiniūt ꝟ res corpales.q̄ q̄ sūt i ꝓfūdo maris nō pñt tangi.et tñ sūt res corpales. | So°. | Licz nō possint tangi ꝓpt difficultatē tñ ex sua natura sunt tangibiles.

Opponit sc̄do Et videt q̄ res incorpales pñt vendicari.q̄ obligatio ē res incorpalis et tñ pōt vēdicari.vt videtur.q̄ res in obligationez deducte pñt vēdicari. | So°. | Mñ dicit q̄ res in obligationē deducte pñt vendicari q̄ et obligatio.nō valz pña.sed ē fallacia accidentis vt in glo.in.l.vendicatio.ff.de rei vendicatione.

Opponit finaliter Et videt q̄ id q̄ acquiritur ex obligatiōe nō est semper corpale.q̄ seruitutes acquiruntˇ ex obligatione vt ℱ.de actio.ℱ.ij. Et cessiones actionū que sunt incorpales acquiruntˇ ex obligatione vt ff. mādati.l. si ꝓcurator. | Solutio | Argumentū cōcludit in istis.et ideo textus dicit plerūq̄.

De seruitutib⁹ rusticoz et vrbanoz prediorum.

Continuat sic. Dictū est sup̄ titulo proximo in fine. q̄ seruitutes vrbanoz et rusticoz p̄dioz sūt incorpales. Dic āt tractādū ē de eis.Et iō rubricat iste titul⁹ de seruitu.vrbano.ꝛ rustico. p̄dioz

RUsticoz predio. Seruitutes rusticoz prediorz sunt.iteractus.via.et aqueductus. Iter est ius eundi et ambulandi pedes et eques solus vel cū alio.nō āt vehiculū ducendi vel iumentū. ℨz actus est ius eūdi pedes ꝛ eques sol⁹ vel cū alio.iumentū et plaustrū ducendi.nō tñ trahendi saxuz vel trabē. vel hastā recte ferēdi.ꝛ ideo q̄ hz actū hz iter.ſz nō ecō. ℨz via ē ius eūdi pedes vel eques solus vel cū alio

iumētuz et plaustrū ducendi trabē tra
hendi et hastā recte ferendi. dū tñ fru/
ctus alterius nō ledat. Sz aqueductus
est ius ducēdi aquā p fundū alienū. hoc
dicit vsq; ad ℣ p̄dioz vrbanoz. z ptz in
tellectus textus.

☞ Notandū p̄mo. q̄ q̄dā est seruitus
realis q̄ scz debeť rei a re. Et ē duplex
scz rusticoz p̄dioz. vt ℣bi gratia. p̄diuz
tuū ē obligatū p̄dio meo. q̄ ego ratiōe
predij mei vel agri possuz trāsire p p̄di
uz vel agrū tuū. Et seruit⁹ q̄ ē in agro
meo vocať seruit⁹ dominās. z q̄ ē in a/
gro tuo vocať seruit⁹ seruiens. Alia ē
vrbanoz p̄dioz q̄ cōsistit in edificijs vt
℣.e.℣. pri. diceť. Et q̄dā ē seruit⁹ psonal'
q̄ etiā ē duplex. Nā q̄dā debeť a psona
psone. Et de ista seruitute dictū est ō de
iure psonaz ℣ seruit⁹. Alia ē q̄ debeť a
re psone vt vsusfruct⁹ vsus et habita/
tio. de quib⁹ diceť ℣. duob⁹ titu. p̄mis
Et q̄dā addūt huic ministeriuz seruoz
vt in glo. in. l. q̄ binas ff. ō vsufruc. q̄dā
etiā ē seruit⁹ psonalis q̄ a psona debeť
rei vt q̄n aliquis deputať certo loco vt
in oppido vel ciuitate vel in carcere vt
ff. de cōditio. et demōstra. l. ticio ℣ ticio.
Sz ista seruit⁹ abolita est de iure ciuli.
vt in. l. aut dāna ℣ soleť. ff. de penis. sed
nō de iure canonico vt in. c. q̄uis de pe/
nis li. vi. et nō sunt plures fuitutes de
iure vt dicit Jo. fa. p̄nt tñ eē alie de cō/
suetudine vt pensiōes. et donaria que
prestāť ex fundo emphiteotico vel feu/
dali que si debenť rebus sunt reales. sz
si debeanť psonis sunt psonales.

¶ Notandū scō Qa in diffinitiōe vie
ponit agendi nō addendo iumentū vel
vehiculū. quia habens viā habet actuz
et iter vt hic in tex. Et plus. p̄t etiā tra
bem vel saxū trahere et hastam rectam
portare sine tñ lesione fructuū vt in. l.
qui sella. ff. de seruituti. rusticoz z vrba.
predioꝝ. ¶ Ex quo patz quando ar/
migeris cōceditur passagiuz per aliquē
agrum vel campū nō p̄nt fructus lede/
re vt notat bar. in d. l. q̄ sella. Alia etiaz
differt ab actu et itinere. quia habet la/
titudinem octo pedū in recto. Et in re/
flexo siue anfractu xvi. nisi aliud cōstitu
atur vt in. l. vie latitudo. ff. de seruituti.
rusticoz et vrbanoz predioz. Et ratio
est quia in recto p̄t plaustrum occur/
rēs videri vt sic fiat cessio. ne vnū aliud
impediat. sed in reflexo non potest sic vi
deri. et ergo ibi requiriť latius spatium
vt notant docto. in. l. vie latitudo ff. de
seruitutib⁹ rusticoz predioz. Et si duo
currus cōcurrāt et neuter velit alij ce/
dere tunc sorte diuideť quis debet cede
re vt est gl. in. l. ij ℣ iij. ff. ne quid in loco
publico.

¶ Notandū finaliter Qa aqueductus ē
ius ducēdi aquā p fundū alienū siue in/
uentā siue inueniendā vt ff. de seruitu.
rusticoz predio. l. labeo.

☞ Opponiť p̄mo sic Et videť q̄ iter
nō sit seruitus p. l. ij ℣ ij. ff. si serui. ven.
Solutio Illa lex loquiť de itinere qđ
fuit vsufructuario concessum ex alieno
predio. Et ideo nō fuit seruitus. qz ser/
uitus non debeť seruituti vt ff. de vsu/
fruc. lega. l. i.

¶ Opponiť scō Et videť q̄ in istis de
finitionibus superflue poniť eundi et am
bulandi quia idē significāt Solutio
Quādo diciť ius eūdi intelligiť solus
Et additur ambulandi vt scz possit ire
cum alio.

¶ Opponiť z⁹. Et videť q̄ habens iter
p̄ōt ire cū iumēto quod hic negari vi/
deť p. l. qui sella. ff. de seruitu. rusticoꝝ
predioz Solutio Verum est
q̄ habens iter potest ire cum iumēto si
ipē illi insideat. et hoc dicit. l. qui sella. sz
non potest ire cum iumento a se separo
vel cuz armento vel grege sicut hic di/
citur.

¶ Opponitur finaliter Et videť q̄ ha/
bens actum non habet iter per le. loci.
ff. si serui. vendicetur.

De seruitu. rusticoꝝ et vrbanoꝝ prediorū.

Solutio / Habens actū habet iter q̄n tuz ad cōmodū. q̄ ꝑt ire sine tumēto vt hic dicit. sed nō hz iter q̄ntū ad speciez seruitutis. qz sunt distincte seruitutes et hoc vult lex in oppositū allega.

Prediꝝ vrbanoꝝ.

Seruitutes vrbanoꝝ ꝑdioꝝ cōsistūt in edificijs. q̄ oīa edificia etiā in villis edificata vocant vrbana. Et sūt iste seruitutes tignū mittere in parietē alterius edificij. vel stillicidiū seu flumen recipe vel nō recipe vel ne alt⁹ edificiū tollatur. Seruitutes etiā rusticoꝝ ꝑdioꝝ dicūt aquehaust⁹ pecoris ad aquā appulsus ius pascendi vel ius coquēde. calcl. ncārie scz ad domūculā meā in ag̃ faciē daz ꝓpter fructus recipiēdos seu arene fodiende ꝓpt eandē cāz. Et vocant iste seruitutes idcirco prediorū q̄ sine ꝑdijs nō cōstituūt nec debent. hoc dicit vsq; ad ℣. si quis velit. z ptz intellect⁹ text⁹.

Notādū ꝑmo. q̄ vrbana ꝑdia nō cōsistunt in loco. sed in materia vt. ff. de ℣bo. significa. l. vrbana ꝑdia. et. C. de ꝑdijs mino. l. sed ꝑdiū.

Notādū scdo q̄ stillicidiuz dicit esse aq̄ q̄ cadit de edificijs z interdū directe cadit. q̄nq; ℣o obliq̄. forte ꝓpter vētū. flumē ℣o dicit cē aq̄ q̄ directe descēdit et maxime p dochiaz. i. cannale vt ff. de seruitu. rustico. et vrbano. ꝑdioꝝ. l. seruitutes ℣. stillicidium.

Notādū 3°. q̄ nō recipe stillicidium vel flumē est ius nō seruitutis hz pot⁹ libertatis respectu et⁹ q̄ nō recipit. hz ē seruit⁹ respectu illi⁹ q̄ ꝓpt hoc plus recipit. Et sic seruitutes vrbane nō solum assignant affirmatiue sed etiā negatiue Seruitutes ℣o rustice nūq; assignant negatiue. Nā nō ire p fundū alterius ē libertas et nō seruitus vt ff. de seruitu. rustico. et vrbano. ꝑdioꝝ. l. v. Dinc ē q̄ sicut in ꝑscriptione seruitutis vrbane affirmatiue assignate opus ē aliq̄ facto sic etiā in ꝑscriptiōe libertatis cōtraria que negatiue assignat vt videlz q̄ vult ꝑscribere nō recipe stillicidiū vl' flumē dz foramīa obstruere p q̄ aq̄ solz fluere. hz istud nō est ncārium in rustica seruitute.

Notādū q̄rto. q̄n hic dicit in textu. ne alt⁹ quis tollat edes suas. hoc habet dupliciter intellectū. Uno mō vt edificiū alt⁹ nō leuet. ne noceat lumini alterius vt ff. de seruitu. rustico. et vrbanoꝝ ꝑdioꝝ. l. si arborē. ℣. interduz. Alio⁹ ꝑt intelligi ne edificiū alt⁹ edificatū deponat. et hoc ꝓpter tria. Primo vt edificiū inferi⁹ ꝓpt reflexionez meli⁹ lumē recipiat. scdo vt a trāseuntib⁹ nō videatur. et sic vitent expēse hospitiū. 3° vt melius defendat a vētis et pluuijs. vt est glo. in. l. i. ff. de seruitu. rusticoꝝ ꝑdio. Et bar. hoc nōt in ea. l.

Notādū quīto. q̄ si ius pascēdi. i. vt pecora mea pascāt in fūdo tuo sit vtile ꝑdio nō est tūc seruit⁹. sed magis aliud ius. vt puta pactionis vel cōuētionis ff. de seruitu. rusticoꝝ ꝑdio. l. vt pomū. q̄ seruit⁹ definit sic. Est ius ꝑdio inhereēs et illi ꝓficiēs. et aliēo ꝑdio vtilitatē dirimēs. Et ō si aliq̄s habeat ius q̄d ꝑt in horto meo vl' in domo spatiari vl' cenare ad recreationē non est seruitus quia nihil deperit ꝓpter hoc ꝑdio meo vt in dicta. l. vt pomuz.

Notādū sexto. q̄ ille ꝑt ꝓstituere futurē q̄ ē dñs ꝑdij accipiēdo dñz largē vt ptuet etiā bone fidei emptorē. ā emphiteotā aut supficiariū. ff. ō pigno. l si ab eo. ff. de supficie. l. i. Et si sūt plures dñi oēs dñt ꝓsentire. q̄ in re cōi potior ē pditio ihibētis. c. in re. de re. iu. li. vi. z si vn⁹ faciat sine alijs q̄ius nō valeat tñ ille q̄ fecit nō ꝑt ꝓhibē illi cui concessit ius hz socij pūt. vt vult Azo in sūma. C. e. ℣. ꝓstituit. Si tñ alij et oēs socij ꝓcesserūt z consenserūt successiue postea valz ꝑma cōcesso acti oēs eam fecissent. ff. de seruitu. rusti. ꝑdioꝝ. l. ꝓ fundum. ff. com. rusticoꝝ prediorꝝ. l. fina.

¶ Notandum septimo. q̄ inuentiōe p̄t imponi seruitus ff. eo. l. fundo. Et impator qui est dñs mundi p̄t concedere vt aqua ducat̄ p̄ viam publicā dūmodo fiat sine magno incōmodo. ff. eo. l. seruit⁹. ℣ publico. ℒ. de p̄ci. impato. offe. l. quotiens.

¶ Notandū octauo. q̄ is q̄ hz seruitutem in predio vel domo nō p̄t eā alteri concedere nisi hoc fuerit p̄missum si tñ habeo seruitutē aqueductus et aqua ē ingressa fundū meū possum eam alteri concedere si nō nocat fundo seruienti ff. de serui. vrba. predi. l. ex modo. ff. de aqua quoti. l. i.

☞ Oponit̄ ꝓmo sic. Et videt̄ q̄ ius pascendi vel pecoris ad aquā appulsus nō sint seruitutes reales. de quibus tñ hic textus intēdit loqui p̄. l. mela. ff. de alimen. et cibaria lega. ¶ Solutio ¶ Iste seruitutes dicunt̄ in illa le. psonales nō quia psone debent̄. sed quia durant ibi cum psona.

¶ Opponit̄ scō Et videt̄ q̄ nō hñs predium p̄t habere seruitutem vt ff. de euictio. l. fundū. ¶ Solutio ¶ P̄ōt bñ habere aliquā obligationez. sed illa non dicitur seruitus. q̄ seruitus est ius p̄dij q̄ attendi debz in libellis et sentētijs quia formari debent cōtra predij et nō contra psonā. vt notat bar. in. l. si aliena ℣ fina. ff. de nego. gestis.

Si quis Seruitutes iste p̄nt constitui pactionibus et stipulationibus inter vivos et etiam in testamento in quo p̄t moriens heredem suum damnare ne altius edes suas tollat ne officiat luminibus edifij sui vicini vel vt patiat̄ eaz in parietez tignū imittere vel stillicidiū habere. vel p̄ fundū suū ire et aquā agere vel ex eo ducere. hoc dicit vsq̄z in finem.

☞ Notādū p⁹. Qd libez ē vnicuiq̄ edificare vsq̄z ad celū si nō impediatur p̄ seruitutez vt ff. quod vi aut clam. l. fi. ℣ penulti. et de seruitu. l. fi.

¶ Notandū scō. q̄ q̄s p̄t alij prohibere ne ingrediat̄ fundum suū nisi habeat seruitutē vt sup̄ de reg. diuisio. in ℣ plane. ꝓmo et scō.

¶ Notandū 3⁹. Qd seruitus cōstituitur sub conditione extinctiua licz lex voluit cū quadā ꝓpetuitate ꝓpter vtilitatez p̄dioz seruitutes cōstitui q̄uis hoc fm Azo. nō sit necesse. ¶ P̄ōt etiā constitui sub conditione vt incipiat extante cōditiōe sicut in trāferēdo dominio ff. de acquiren. posses. l. qui absens ℣ si q̄s. ℒ Constituit̄ etiā p̄ cōsuetudinē q̄ a tanto tp̄e inoleuit cuius nō extat memoria nec cōstituit̄ ad certū tp̄s nisi talis seruitus q̄ hz vel habere videt̄ cōtinuam causaz vt est seruit⁹ tigni imittendi vel altius non tollendi et aqueductus q̄n aqua ducit̄ sine intermissiōe Itē in seruitute stillicidij. quia etsi aqua nō semp stillat. tñ exquo natura ad stillandū q̄ndam aptitudinē ordinauit semp stillare intelligit̄. ff. de seruitu. vrba. p̄dioz. l. si seruitus. et. l. foramen. ℒ. de seruitu. et aqua. l. ij. In istis acquirunt̄ seruitutes decē ānis inter p̄ntes et viginti int̄ absentes. cōputādo a tp̄e quo aliq̄s seruitute vti cepit. i. p̄dio iure seruitutis nō vi non clam nō p̄cario. ff. quēadmoduz seruitus ām̄it. l. seruitute.

¶ Notandū q̄rto. q̄ seruitus cōstituit̄ p̄ q̄si traditionē quia incorpalia sicut seruit⁹ et vsufruct⁹ vere tradi non possunt ff. de acquiren. rer. domi. l. seruus ℣ incorporales. sed q̄si tradūt̄ et etiam quasi possidentur traditione et possessiōe eorum in q̄bus sunt. c. ij. de tes. in vi. Et fit ista q̄si traditio p̄ patientiā dñi ipo iure ducēte in possessionē. ideo canebit q̄ me vtēte nō impediat vt. ff. de seruitu. rusticoz p̄dio. l. i. ℣ fi. Et q̄n constituitur seruitus in predio totuz p̄dium est obnoxium seruituti nisi aliqua certa ps exprimat̄. Et istud dz intelligi ciuiliter

De vsufructu.

z curialiter. quia quedã in sermone tacite excipiuntur. ℣bi gra. Est mihi seruitus in predio tuo toto p ipm eũdi. q nulla ps est specificata. tñ nõ debeo ire p medium vinee vel bladoz quãdo alibi unde mihi ptz transitus. Etiã si vnam viam elegi eundi nõ licz illam mutare nisi expressa seruitus fuisset concessa in qualibz pte predij. C. de seruitu. l. sicut et ff. de seruitu. rusticoz predioz. l. si via et ff. quẽadmodũ seruitus amit. l. nã sati.

¶ Notadũ quĩto. q nõ ꝑt constitui. vt quis teneat ad ptez seruitutis. q ones seruitutes indiuidue sunt siue indiuise ꝓter vsumfructũ. et ideo ꝗlibz heredũ tenetur vel agit insolidu ff. de serui. l. pro pte ℣. ppte. et. l. vie. l. heredes. et ff. de ℣bo. obliga. l. ij.

¶ Notandũ finaliter. q multis modis seruitutes amittunt. Primo p cõfusionem. vt si predium tuuz seruiat mihi et eius dominiũ postea acquiro vel econtra. tunc extinguit seruitus ff. quemadmodũ seruitus amittat. l. si tamẽ. Secõ extinguitur seruitus p nõ vsum in decem annis inter presentes. et xx. inter absentes si constituta sit seruitus vt nõ habeat interualla tẽpoz vel habet interualla diez tm vel noctiuz tm. Sed si habet interualla mensiũ. amittit duplicato tpe scz xx. ãnis inter pntes. et xl. inter absentes. ff. quẽadmodũ seruitus amittat. l. si sit. C. d serui. z aqua. l. fi. nec distinguitur an ille cui debetur via sciuit vel ignorauit. ff. quẽadmoduz seruitus amittatur. l. si ptẽ ℣. si ptem. Potest tamen tali ex causa honesta subueniri p beneficiuz restitutionis ff. de seruituti. rusticoz predioz. l. attilian⁹. et istud verus in rusticis seruitutibus. sed in vrbanis requirit quod prestet impedimẽtũ vtendi seruitute fm Azo. Dicitur aũt ille vti seruitute. qui vtitur ea put cõstituta est in re cuius nõ in toto tamẽ in genere ff. quẽadmodũ seruitus amittat l. si stillicidij ℣. fi. et. l. si in parte. et. l. cõez Etiã dicit vti seruitute si alius vtitur nomine eius vt quia conduxit funduz aut habet eius vsumfructũ aut possessionem. ff. de seruitu. l. vsu. Amittitur etiã seruitus pmissione vt si ego pmitto tibi altius edificaẽ vel huiusmodi pcaria tñ concessio non facit amissionem sed retentio ff. de seruitu. vrba: predio. l. si domin⁹. et. l. si edes. et quẽadmoduz seruitus amit. l. si stillicidiuz. Seruitutes prediales nõ amittũt morte vel capitis diminutione. ff. quẽadmodũ serui. amittatur.

☞ Opponitur sic Et videt q supflue dicatur hic pactionibus et stipulationibus. quia idem videntur importare Solutio / Stipulatio ponitur pro obligatione que fit p ℣ba. Et pactio pro obligatione que fit alio contractu sicut venditione donatione et similibus. sic habet. ff. de acquiren. possessio. l. si rem.

De vsufructu.

¶ Continuat sic. Dictum est supẽ titulo proximo de seruitute reali. Hic consequenter tractat de seruitute psonaz. et primo de vsufructu.

☞ Sed opponit cõtra ordinẽ. quia in ffl. et Codice prius tractat de seruitute psonali ꝙ reali. Et ratio est. quia psona est dignioz ꝙ res / Solutio / In ffl. et Codice seruat ordo dignitatis. sed ℔ seruat ordo doctrine. Cum enim in fine tituli de rebus corpalibus et incorpalibus facta fuerit mẽtio de seruitute reali cõueniebat ordini doctrine vt statim de illa seruitute reali tractaret.

¶ Usufructus. Summat sic Usufructus est ius vtendi et fruẽdi alienis reb⁹. salua rez substantia

Et hoc ē ius in corpe quo destructo desinit vsusfructus esse. hoc. d.

Notandū ꝓmo. ꝙ vsusfructus est ius. Et ideo est incorpalis. licz fructus sint corpales vt s̄ de rebus corpalibus et incorpa. vñ. incorpales. Et debet exponi hic ius scz seruitutis. Et ꝓ hoc differt vsusfructus a feudo. et emphiteosi. Nam vsusfructuarius hz seruitutem sed feudatarius vel emphiteotecarius seu superficiarius hz dominiū nō directū sed vtile. Et ideo transmittit ad hēdes vt in ℣. fi. ex qui. cau. feu. amitta. colla. x. Et in. l. cedere. ff. arbo. fur. cesa. Et dicitur in diffinitione vsusfructus ꝙ ē ius vtendi. ad differentiā pignoris quo creditor nō ꝑt vti vt p̄. d̄ obliga. que ex delic. nascunt ℣. furtuz. Et dicitur fruendi. ad dāz nudi vsus. de quo p̄. titulo ꝓximo ℣. i. Et dicit alienis. quia in re sua nullus hz seruitutē vt ff. si vsusfruc. petat. l. vti. frui. Et dicit rebus scz in q̄b? vsus ꝑt separi a ꝓprietate seu dominio id est rebus vsu nō consumptibilibus

Notandū scd̄o. ꝙ dicit hic salua rei substātia. qd̄ cōiter exponit ꝙ scz vsusfructus durat q̄diu durat substantia in qua est vt ff. pro socio. l. verum. Quidaz tñ exponūt salua rei substātia. i. vsusfructuarius debet prestare cautionē siue satisdare de vtendo et fruendo arbitrio boni viri. Sed quia vsusfructuarius in multis casibus nō habet prestare cautionem vt ff. vt. legato et fidei commisso seruando. cau. caueatur. l. i. Et C. de bonis q̄ libe. l. finali. g̃ cautio nō est de substātia vsusfructus. Et hoc est verum in rebus īmobilibus. sed in mobilibus nō facit fructus suos vsusfructuarius nisi prestet cautionez vt in gl. in. l. iij. C. de vsufruc. dicit tñ bar. in. l. vxorem. ff. de vsufruc. lega. ꝙ si proprietarius petat vsufructuarium recipere fructus. Nec petit cautionez. facit eos suos. Et debz ista cautio esse idonea scz pignoraticia vel fidemssoria. si vsusfructuarius possit. Sed nō si potest. et est psona suspecta tunc debent res sequestrari. et fructus prestari ipi vsufructuario vt in C. q̄uis. in ℣. imperator. ff. vt legato. nomine cauea. Sed si nō sit suspecta psona sufficit cautio iuratoria vt ff. si cui plus q̄ p. l. falci. competit legatuz sit. l. cum non facile. Et aucten. generaliter. C. de epis copis et clericis.

Notandū finaliter ꝙ duplex ē vsusfructus scz formalis et causalis. Formalis est quedā forma a proprietate separata. eo ꝙ apud vnū potest esse proprietas et apud alium vsusfructus. Et ista est seruitus vt ff. de acquiren. possessio. l ꝓmiscui. Sed causalis est quē proprietarius ex causa ꝓprietatis consequitur ex proprietate et iste nō est seruitus qz ꝓpria res nemini seruitutez debet ff. de seruitu. vrba. predi. l. iure cōi. et ff. si vsusfruc. peta. l. vti. frui. in ꝓncipio.

Vsusfructus. Vsusfructꝰ separat a ꝓprietate. Et ideo si quis alicui legauerit vsumfructū alicuius fundi heres solū habebit proprietatem. et legatarius vsumfructū. Et econtra si legauerit fundum deducto vsufructu legatarius solum habet proprietatez et heres vsumfructum. Et constituitur vsusfructus non solum in testamento sed etiam pactionibus et stipulationibus. Et vsusfructus non potest esse perpetuus. ne ꝓprietates omnino sint inutiles. hoc dicit vsq; ad ℣. constituitur. Et ptz intellectus textus.

Notandum primo ꝙ separato vsufructu non potest esse seruitus in proprietate. sed bene alia obligatio vt ff. de euictio. l. fundus; verbi gra. habeo

vsumfructuz in aliqua domo et proprietarius vult imponere seruitutem in illa domo non potest.sed bene potest obligare.

¶ Notandū scdo.q si vni legetur fundus simpliciter nō dicendo deducto vsufructu.et alteri legat vsufructꝰ eiusdem fundi.tūc debent equaliter concurrere in fructibus vt ff.de vsufructu accrescendo.l.item neracius.§.non solum

¶ Notanduz finaliter.q proprietates non possunt oīno esse inutiles vt C.de vsufruc.l.antiquitas. Ex quo aliqui dixerunt q liber homo nō pōt in ꝑpetuū locare opas suas vt ff.de conditio.et demonstrati.l.ticio.§.ticio. Alij dicunt q sic.quia potest seruire p substitutū. C. de epis et clericis.l. quisqs.quādo non est actum q p se seruire debeat C.de caducu.tollen.l.vnica.vel potest prestari interesse vt.l.si quis ab alio.ff. de reiudicata. Et quia ꝓprietates nō pñt esse inutiles vt hic dicit. Ideo dicit hic Joh. ka.q vicinus meus nō pōt in domo sua circa ortum meū facere fenestras q̄bus hortus meus essz mihi inutilis vel minus vtilis.

☞ Opponit sic Et videt q vsufructus nō sepatur a ꝓprietate.quia quādo vsufructus est conunctus proprietati tūc nō est vsufructus.et qđ nō est non potest ab alio separi. ¶ Solutio¶ Pro tanto dicit vsufructus separi a ꝓprietate.quia post sepationē dicit vsufructus et in proprietate consistit.

¶ Constituitur autem

Vsufructꝰ nō solū cōstituit in fundis et edibus.sz etiā in seruis et iumētis/et vsu cōsumptibilib⁹.q̄ res ne neq̄ ciuili recipiūt vsumfructū.sicuti sunt vinū oleū frumentuz.et pecunia numerata. ¶ Constituitur tm̄ in istis quasi vsufructus.p̄stita cautiōe.q extincto vsufructu restituet estimatio rerum in q̄bus q̄si vsufructus constitutus ē.hoc dicit Et ptz intellectus textus

☞ Notādū ꝑmo q vsufructus pōt etiā constitui in fundo sterili ff. de vsufruc.l.statue.

¶ Notandū scdo Q̄ res q̄ vsu consumunt nō recipiūt vsumfructum naturali ratiōe q̄ nō manet salua substātia qđ tm̄ requirit ad vsumfructum vt s̄ e. §i. Nec etiā ratione ciuili q̄ dominiū trāsit cū vsu. Et ita iste res fiunt eius vsu et dominio qui eis vtit. Et ita non habet vsumfructū quia in re sua nemo habet seruitutē vt ff.si vsufructus petat.l.vti frui vt sup̄.

¶ Notandū tertio Q̄ in istis rebus q̄ vsu consumunt pōt constitui q̄si vsufructus p cautionē quā etiā testator nō pōt remittere vt ff.vt in possessio.legato.t fideicōmissoꝝ fuādo.cau.caueat.l.si pecunie.licz cautio ab herede prestāda de soluendis legatis a testatore possit remitti vt ff.vt legato.no. caue.l.licz. Et ratio est q̄ ꝑma cautio prestat fauore heredis vt. C.vt legato. noīe caueat.l.ij. Sed alia cautio prestat fauore testatoris. Et ideo ipe pōt eā remittere. Nā q̄libz remittē pōt qđ in fauorē suuz introductuz est sine alterius ꝓiudicio vt. C. de pactis.l.si q̄s in cōscribendo Et dñt iste res estimari tpe quo tradunt quasi vsufructuario vt.ff.de vsu,eaꝝ rerꝝ que vsu cōsumunt.l.si tibi vini.

¶ Notandū q̄rto Q̄ ista cautio debet esse idonea.i.debet esse satisdatio vt ff. de vsu eaꝝ rerꝝ que vsu cōsumunt.l.tribus. Et dicit in istis rebus esse vsufructus improprie.i.q̄si vsufructus. Et ita etiā excusari posset si aliqs in libello diceret se habere possessionē rei incorporalis.q̄ hoc posset verificari improprie capiendo possessionē p q̄si possessione. Sic etiā dictū alicuꝰ testis pōt trahi ad

impropriam significationē ne ipe testis dicat falsus sed per tale dictū testis nihil probat. qz obscurū dictū testis interpretādū est cōtra illū qui testē ꝓdurit vt c. pñtiuz. extra de testibus. Et quando in istis reb⁹ ostituit ꝙsi vsusfructus tunc cautio habetur loco ꝓprietatis.

¶Notādū quīto. de emolumēto vsusfructus qz maximū emolumētū attēdit fm ꝙlitatē rei. qz si in predio rustico cōstituit vsusfruct⁹ quicqd in fundo nascitur. et quicqd ꝑt ꝓcipi ex natura vel industria hois totū acquirit vsufructuario. si est bone fidei possessor et fruitur arbitrio boni viri. quia cogi potest vt agrū recte colat. Et aucupari z venari pōt in predio si fructus predij sunt in venatione ff. eo. l. vsufructuariū ℌ i. et de vsu. l. in venatione. Interea si erat silua. grādes arbores cedere nō potest sed pedamenta et ramos ad vtilitatem suam. dum tamen non facit fundum deteriorem ff. eo. l. item si fundi. et. l. arbores. Et si arbores vento vel alia occasione ceciderint oz eas applicare ad edificia fundi si eis indiguerit. ff. de ℌbor significatio. l. fundi. et hoc casu nō tenet plantare alias nec lignuz eius est. Sed si arbor moritur ncārio habet aliam in locum eius plantare ff. eo. l. arboribus l. agri. et. l. arbores. (Fruitur etiam vsusfructuarius eo qđ crescit p alluuionem fundi. licz proprietario accedat. Ad eum etiam ptinet fructus seminarius. et si ager fuit seminatus colliget fructus et tempore debito debet euz seminare et sicut inuenit agrum sic domino relinquet cum semine vel sine semine. Alijs instrumentis fundi vti potest sed vendere non potest sicut sunt dolia amphora. serui. aratra. ff. e. l. si fūdi ℌ seminarias.

¶Debet vti arbitrio boni viri quia in predio rustico non debet arbores excidere nec domum destruere. nec quicq̄ facere in pricz proprietatis quia reditus fundi augere pōt querendo lapidicinas. argentifodinas. salefodinas et aurifodinas vt habeatur aurum argentum ꝛc. dūmodo non noceat agriculture aut proprietati.

¶Item nullum edificium debet imponere predio rustico quod non ad fructū recipiendum est necessariuz. et illud appellatur villa vel horreum. ff. e. l. si cui⁹ ℌ fructuarius.

Item in predio vrbano omnes reddit⁹ et obuentiones que sunt ex edificio vel area. vel ceteris ei adiacentib⁹ ptinent ad fructuarium. Si tamen domus locata fuit anteq̄ acquisiuit vsum fructum pensio non ptinet ad eum nisi hoc exprimatur. potest tamen cōductorem compellere ad exemplum emptor. ff. eodem. l. arbores. nec licz domino. inuito vsufructuario altius tollere domum nec in area edificium ponere nisi quod ad fructus ꝓcipiēdos ptinet vel ad custodiam rerum que sunt in fundo ff. eo. l. si cuius. et. l. penulti.

¶Item edes reficere pōt inuito proprietario. arare et colere pt. refectiones necessarias. voluptates. tentoria. paumenta et simlia facere potest sed postea neq̄ tollere neq̄ infringere potest ff. e. l sed si quidem. Non autem ampliare potest domus ff. eodem. l. hactenus. nec inutilem deponere. nec inchoatam complere ff. eo. l. fructuarius. z. l. vsufructuarius. et. l. nouam. Et si vsufructuarius nō vult reficere nō compellitur nisi domus modica refectione indigeat. tūc enim cogitur nisi patus esset vsumfructum relinquere nec tunc excusatur a damno quod facto suo vel suorum datū est. ff. eo. l. cum fructuarius.

De vsufructu.

Item vsufructu legato vsufructua/rius habebit onera rei quia stipendium tributum soluet vel salarium. vel alimenta ad que tenetur predium aut tegere domos. Sed si domus rueret non cogitur ipe vel proprietarius reficere. sed si factum fuit vsufructuarius habebit vsumfructum ff.eo.l. hactenus.et.l. vsufructu legato.et.l.si pendentes.

Item colores picturas. marmora et singula alia. & que ad ornatuz ptinent facere potest. Et vt in summa dicatur.omnia facere potest p que qualitas rei nō mutatur.et ergo altius non tollet eam nec diuersoria faciet nec balnea cōmunia.sed si ista sunt in domo potest ea locare vel eis vti. Idem de stabulo equorum ff.eo.l.generaliter. & in rebus mobilibus seruabit moduz ne sua incuria vel seuitia eas corrumpat.ergo naturā animaliuz et cōplexionē seruorum considerare debet ff.eo.l.sed et quedam.de istis habes p Azo.C.eo.titulo.

Notanduz finaliter Q; sicut vsusfructus finitur morte et capitis diminutione vt ff.eo.proximo. Sic etiaz q̄si vsufructus vt ff.de vsu.eaz rez que vsu consumunt.l.in stipulatione.

Opponitur contra predicta Et videtur p in vestimentis bene potest cōstitui vsufructus p.l. sed si quis vestimentoruz.ff.de vsufruc. Soluitio Illa lex loquitur de quibusdā vestimētis ppetuis. regulariter tñ in vestimentis nō pōt cōstitui vsufructus.

Finitur autē vsusfructus. Sūmatur sic. Vsusfructus finitur morte.et maxima et media capitis diminutione et non vtendo p moduz et tempus. finitur etiaz si proprietarius acquirit vsumfructuz p cessionem vsufructuarij Siz si vsufructuarius cederet extraneo nihil fieret.supple quantum ad extraneum vel econtra si vsufructuarius acquirat proprietatez. Et vocatur consolidatio. Finitur etiā si domus incendio vel ruina pereant quia area nō soluit vsumfructū. Et finito vsufructu totaliter dominus proprietatis habet plenā ptātez in re in qua fuit vsusfructus.

Notādum primo Q; vsusfructus finitur multis modis Primo morte vsufructuarij vel fructuarij quod idē est Et maxima et media capitis diminutione. minima autē non. C. eo.l. penulti. siue fuerit constitutus siue constituendus.ff.eo.l.qui vsumfructuz Stipulat⁹. Secundo si filio cōstituitur vsusfructus in profecticio peculio peribit morte patris. Sed in aduenticio perit morte filij.ff.de donatio.causa mortis.l.si filio. Dicitur autē peculiuz profecticiuz qđ de rebus paternis vel dominicis profiscitur.et filio vel seruo datur.vt in co negocietur et illud est patris quo ad proprietatem vel domini.sed filij vel serui quo ad vsumfructū. Aduenticiū vero peculiuz est quod filio aduenit ab auo patno vel materno. vel ab altero vt ex prospera fortuna.et ex testamēto agnatoz vel cognatoruz et quod sic filio aduenit ipi⁹ est quo ad proprietatē.patris vero quo ad vsumfructū.

Notanduz secundo Q; non vtendo per modum et tempus.id est per moderatuz tempus finitur vsusfructus vt hic dicitur. Quod quidē tempus inter presentes est decez annoz. et inter absentes.xx.vt. C.de vsufruc.l.corruptionem. Si tamen ciuitati legatus sit

vsusfructus nō finiť p nō vsum nisi tpe centū annoꝝ vt ff. de vsufruc. l. an vsus/ fructus. Dez tñ ē q tpe nō perit actio ad vsumfructū. quia tempus nō est mo/ dus tollendi obligationē seu actionem Sed ex tpe dať exceptio cōtra petentē vsumfructū. aliꝫs tñ modis q̄ꝫ tpe bene tollit actio ad vsumfructū vt ff. ō actio zobligatio. l. obligationū. ℣ placet.

¶ Notandū tertio. q destructa domo in qua est vsusfructus finiť vsusfructus ille. quia de area nō soluiť vsusfructus in qua talis domus fuit edificata. z ecō tra. si de terra soluať vsusfructꝰ. et po/ nať in ea edificiū. ex quo mutata est for/ ma rei finiť vsusfructꝰ vt ff. de vsu. eaꝫ rerū q̄ vsu cōsumūť. l. repeti. Et intelli/ gitur istud si tota domus destruať. nam ꝓter destructionē ptis nō finiť vsus/ fructꝰ vt ff. q̄bus modis vsusfruc. amit/ tatur. l. excepta.

¶ Notandū quarto. q si duo habeant vsumfructū. deficiente vno. accrescit al teri et nō ꝓprietario vt. ff. de vsufructu accrescendo. l. i. ℣ penulti.

¶ Notādū finaliter q si aliquis habe/ at vsumfructū ad certū tempus. et ipe moriať ante finē illꝰ tpis finiť vsusfru/ ctus. C. de vsufruc. l. antiquitas. Et si aliq̄s habeat vsumfructū pro se et here de suo. intelligiť solū de vno herede ne ꝓprietas sit omnino inutilis vt. C. de vsufruc. l. ambiguitate. Et ita fallit ibi regula q̄ habeť ff. de petitio. hereditať. l. i. et. C. de bonis q̄ libe. l. fina. scz q qui est heres heredis mei. etiā ē heres meꝰ.

¶ ☞ Opponiť ꝓmo cōtra p̄dicta Et vi/ detur q vsusfructꝰ nō finiť morte natu rali p. l. si vsusfructus ff. de nouatiōibꝰ. Solutio / Illa lex loquiť q̄n aliq̄s ce/ dit actioni quā hz ad vsumfructū. añq̄ꝫ vsusfructus est cōstitutus. q tūc nō in/ cipit neq̄ꝫ finiť vsusfructus in persona cedēte hz in cessionario ℣ ista solu" nō placz bar. in. l. corruptionez. C. de vsu/ fruc. q sicut q̄s non ꝑt cedē vsufructui sic nec actioni ad vsumfructuz. Et ideo aliter soluit. dicēs q illa. l. si vsusfructꝰ allegata in oppositū loquiť q̄n fit cessio de cōsensu vtriusq̄ ptis. et maxime de/ bitoris qui scz hz vsumfructū soluere

¶ Opponiť scdo Et videť q vsusfru/ ctus p̄t cedi extraneo. cuiꝰ ꝯriū dicit h̄ in textu p. ℣ i. an fine ℣. titulo ꝓximo Soꝰ. / Ille ℣ꝰ. loquiť de fructibꝰ q̄ ex iure vsusfructus ꝑcipiunť. Illi enī loca ri et vendi et donari p̄ñt etiā extraneo. hz ter. h̄ loquiť de iure vsusfructus.

¶ Hz tūc replicať Et videť q tex. nō bñ dicat q cedendo extraneo nihil agiť. q certe multū agiť. cū vsusfructꝰ ad ꝓprie tariū reuertatur vt. l. dotl. fructus ff. de iure dotū. / Solutio / Textus debz intelligi q nihil agiť q̄ntū ad illū extra neum sed bene agiť aliq̄d q̄ntū ad ꝓpriet riū vt ꝓbat argumētū. Ex isto ptz q si aliq̄s hñs vsumfructū ingrediať mōste riuz nō ꝑdit ius vsusfructus si monaste riū habeat bona in cōi hz ꝓceptio fructu um nō spectat ad eū hz ad monasterium Hz si mōsteriū nō haberet bona in cōi. tūc p ingressuz monasterij finireť vsus/ fructus.

¶ Opponiť finaliť Et videť q destru/ cta domo nō finiť vsusfructꝰ p. l. domuz ff. de pignoratī. actio. / Solutio / Illa lex loquiť in pignore in quo est ius rea/ le et plus radicatū q̄ꝫ est ius vsusfructꝰ Et ideo destructa domo manet area in pignore licz nō obligeť ad vsumfructū

¶ De vsu z habita/ tione.

¶ Continuat sic. Dictum est sup̄ de seruitute reali. et vna psonali. Modo consequenter tractat de duabus alijs seruitutibus psonalibus scz de vsu et habitatiõe. Et diuidit pñs titulus in tres ptes. In ꝓma tractatur ꝺ vsu. In scꝺa ibi. sed si cui. tractatur de habitatione. Et in tertia scz ibi. hec ꝺ seruitutibus. ponitur epilogus.

Iscdẽ istis modis.

Sūmat sic. Vsus nudus constituitur et finit eisdẽ modis quib⁹ vsusfructus. sed minus iuris est in vsu q̄ in vsufructu. Habens enī vsum nudū fundi. tātū vtit illis q̄ crescūt in fundo vt oleribus pomis ꝛc. ad vsum suū quotidianū. Pōt etiã in illo fūdo morari. sic tñ vt nō molestet dñm proprietatis nec impediat operarios suos. Et q̄ nudum vsum domus habet tātū cū familia sua inhabitare p̄t. Et vir licz sibi hospitez recipe. Et qui serui vel iumenti nudum vsum habet. vtit tantū opa vel ministerio illi⁹. Et q̄ pecor vel ouiū nudū vsum habet nō vtitur lacte. nec setibus nec lana. q̄ illa in fructu sunt. sed solum vtitur eis ad stercorandū agrū suū. Et nō p̄t vsus alteri locari aut vendi aut donari. Nec aliquo modo ad aliū trãsferri. que omnia fieri possunt de vsufructu. hoc dicit vsq̄ ad ℣ sed si cui. Et ptz intellectus textus.

¶ Notandum primo q̄ vsus et vsusfructus conueniunt. quia eisdẽ modis constituũtur et finiuntur vt hic in principio. Conueniũt etiam interdum in re in qua constituũtur vt in pecunia vt ff. de vsufruc. eaq̄ rez que vsu consumuntur. l. hec senatus. Conueniũt etiã in feno floribus. et alijs que de fundo sumũtur vt ff. eo. l. fundū. Conueniunt etiam in silua remota ex qua vsuarius ⁊ vsufructuarius ligna sumere possunt quia vterq̄ vendere potest in illo casu ne vsus omnino inutilis sit ff. eo. l. diuus. Sed differunt multis modis

¶ Primo. quia vsuarius solum recipit fructus ad quotidianū vsum suum. vt hic et ff. eo. l. plenū ℣ prętor. Sed vsufructuarius fruitur omnibus fructibus ad placitum suum vt ff. de vsufruc. l. hactenus.

¶ Scꝺo. quia vsuarius non potest morari in fundo si molestus sit domino vel operarios suos impediat. Nam tunc dominus potest ei prohibere moram vt hic. et ff. eo. l. si habitatio. Sed vsufructuarius potest libere morari. q̄ ipemet colit vt ff. de vsufruc. l. hactenus.

¶ Tertio. quia vsuarius non potest locare neq̄ vendere nec ad alium transferre que potest vsufructuarius etiam inuito dño vt hic dicitur.

¶ Quarto. quia vsuarius nō potest habitare in domo cuius habet vsū. nisi cū familia sua. Et vir p̄t hospitem recipe vt hic et. l. ij ℣ i. ff. eo. Et quod dicit de masculo debet eodez modo intelligi de muliere. vt scz possit habitare cū marito presente et futuro vt ff. eodem. l. cetez ℣ mulieri. Et cū familia sua vt ff. e. l non solum. Sed vsufructuarius pōt inhabitare domū cum quibuscunq̄ et q̄scunq̄ recipe vt ff. de vsufruc. l. arboribus ℣ vsusfructus.

¶ Quinto. quia vsuarius tantū habz in seruo vel iumento vt. vtat opa vel ministerio eius. sed nullo modo pōt alteri tradere pro precio diurno vt hic et ff. eo. l. plenum ℣ sed si bouz. et ℣ equiti) Pōt tñ ꝓprietari⁹ ab vsuario opā serui vel iumēti cōducere. Et vsuarius p̄t ei illam locare sed nō ẽmeo. Et ita posset vsuarius suas opas cōducẽ vt vult hic glo. super verbo. ipe tantū. in ℣ itez is ad quem. Sed vsufructuarius hec omnia facere potest.

Sexto quia vsuarius in pecoribus vel ouibus nō pōt vti lacte nisi modico et alijs que sunt in fructu vt agnis vel lana nullo modo vti pōt ꝛm placen. licz Jo.cōtra.qui dicit q̄ oībus his ad suū vsuz et suoꝝ possit vti. Sed solū vtik pecorib⁹ et ouib⁹ ad impinguādū agrū suū vt ff.e.l.plenū.§.fz si pecor. Usufructuari⁹ āt oīb⁹ his vtik plene vt ff. de vsufructu.l.vsufrēu legato. Et iste sex differentie colligunk h̄ ex tex. Sūt due alie ex̄ tex.astū. Prima q̄ vsusfruct⁹ cōstituik p ptē vt ff.de vsufruc.l. vsusfructus q̄ ab initio. Et ratio est q̄ vsusfructus ē fuit⁹ diuidua. Sz alie fuitates sūt indiuidue vt ff.ad.l.falci.l.i.§.si vsusfructus. Et ideo vsus nō pt constitui p ptē vt ff.e.l.vsus ps. Scda est q̄ vsuarius nō tenek reficere neq; colere agrū sol⁹ vt ff.eo.l. si dom⁹. Sz ad hoc tenek vsufructuari⁹. vt ff.ō vsufruc.l.hacten⁹

¶ Notandū scdo. q̄ aliq̄ putāt q̄ vsuarius fundi nō posset vti vino vel oleo vel silib⁹ q̄ crescūt in fundo. sed melⁱ dicik q̄ illis etiā vti pt ad quotidianū suū vsuz. sicut dictū est de alijs vt ff.e.l.plenum.§. preter.

¶ Notādū finaliter. q̄ lac et lana agni et alij fet⁹ aialiū irrationaliū sūt in fructu vt s̄ de rex diuisioe.§.in pecudū.

¶☞ Opponik p⁹ p̄ dicta Et videk q̄ hūs vsuz fundi plus habz q̄z q̄ ipe solū vtak illis q̄ crescūt in fūdo ad q̄tidianū vsū. q̄ pt cōtingere q̄ mihi hodie legetur vsus q̄ sufficit mihi ab vno. ⁊ cras legek mihi alius ab alio. et ita habebo plus q̄z mihi sufficiat ad quotidianum vsum ¶ Solutio ¶ In hoc casu necessario habeo eligere quē vsuz de istis duobus velim retinere seu vsum ratificare vt.§. de legatis.§.si generaliter.

¶ Opponik scdo Et videk q̄ vsus pōt locari p.l.locare.ff.locati. ¶ Solutio Illa lex loquik de fuitutibus p̄dialib⁹ sed h̄ loquik de vsu q̄ est fuit⁹ psonalis.

¶ Opponik tertio Et videk q̄ nō bene dicik in tex. q̄ scz habens vsuz edifi vix pt hospitē recipe p.l.ij.§.i.ff.eo. vbi dicitur q̄ imo pt hospitē recipe ¶ Solutio Illa lex dicit q̄ pt recipe hospitē amicuz et notū. Et hoc etiā nō negak hic. q̄ ista dictio vix nō debet exponi hic negatiue sz affirmatiue. q̄d enī vix fit etiā fit. vt in.c.p catheclsmū. de cogna.spūa. li.vi. xv.q.i.c. merito. Et quō debet exponi vix. notak p Genselinū in exuagāti. execrabilis. Jo. xxij. quia in absolute phibitis et impossibilib⁹ exponik negatiue. sed in difficilibus. possibilib⁹ tñ. exponik affirmatiue. Et ideo q̄n dicik in scriptura sacra. Vix iustus saluabik. exponi debet affirmatiue.

¶ Opponik finaliter Et videk q̄ vsus pt cōstitui p ptē p.l.labeo.ff.de riuis Solutio ¶ Q̄ ibi cōstituik illa seruit⁹ p ptē. nō est ex ratione. sed ex occasione ꝓpter cōcursuz duoꝝ.

Sz si cui habitatio.

Jus hītatiois q̄d cōstituik in vltia voluntate vel alijs modis differt ab vsufructu et vsu. Et q̄ hz habitationē alicui⁹ dom⁹. nō solū pt eā inhabitare. sed etiā alijs locare. hoc dicit.

¶☞ Notandū q̄ ius habitationis conuenit cū vsufructu. q̄ potest ille qui habet habitationē eam alteri locare. sicut vsufructuarius vt. C. de vsufruc.l.cum antiqtas. ¶ Sed differt ab vsufructu. q̄ habitatio solū finitur morte vt ff.eo.l.si habitatio. Et ratio est quia sine alimentis et habitatione viuere nō possumus Et ideo ibi non respicik fictio iuris sed solū factū vt.l.legatum.ff.de capitis diminutione. Et conuenit habitatio cum vsu. quia legatum vtriusq; eundē habz effectū vt.ff.eo.l.si habitatio. sed differt ab vsu. quia locari pōt vt hic dicik.

Et cōuenit cum vtroq; quia constituit in vltima voluntate pactionibus et stipulationibus. sicut vsusfructus ⁊ vsus Conuenit etiā cū eis. quia nō trāsmittitur ad heredes vt ff. eo.l. si habitatio ℔ ad heredes. Et differt ab vtroq; sil. q; cōstituitur solū in domibus. sed vsus. et vsus etiā constituunt in alijs rebus vt C. de vsufruc. l. cū antiquitas.

Hec de seruitutib⁹.

Que dicta sunt de fruitutibus vsufruc. et vsu. et habitatione sufficiūt. et de hereditatibus et obligationibus suis locis dicetur. Cū igit modo visum est q̄liter res acquirunt iure gentiū. cōsequēter videndū est qualiter acquirunt iure ciuili. hoc dicit.

☞ Notandū primo q; dominus Justinianus excusat se quare nō determinauit hic de hereditatibus et obligationibus. cum videat q; ipe hoc fecisset. et q̄ de eis fuit facta mentio sup̄ de reb⁹ corpalibus et incorpalibus in ℔ corpales. Sed de hereditatibus tractabitur ℔ de heredibus instituendis vsq; ad titulu; de obligatio. Et exinde de obligationibus vsq; de actionibus.

Notandū sc̄o Quia ℔ singulor; s̄ de rer; diuisione vsq; hic dictū est qualiter res acquirunt iure gentiū. Sed modo dicetur consequenter qualiter acquirūtur iure ciuili.

De vsucapionibus.

Continuatio istius tituli p; ex ℔ ti. s̄ titulo proximo. Sed circa rubricam notandū est primo q; quinq; requirunt ad vsucapionem que continētur in his metris. Non vsucapies nisi sint tibi talia quinq;. Bona fides. iustus titulus. res nō viciosa. Q; res tradatur. et tpe continuet. vt ℔ de actio ℔ alie. Sufficit tamen tria probare scilicz bonam fidez iustum titulum. et traditionē. In alijs nō requiritur probatio. sed statur assertioni vsucapientis vt in d ℔ alie.

Notandum secundo Q; vsucapio est adiectio dominij propter continuationem possessionis tempore a lege diffinito vt ff. de vsucapio. l. iij.

Ure ciuili. Summat sic.

Res acquisita ab eo qui nō erat dominus credebatur tamen esse dominus Si fuerit mobilis vno āno in omni loco. Si vero īmobilis biennio in italia tantū. olim vsucapiebat. sed nunc res mobilis triennio. et res īmobilis inter presentes decēnio. et inter absentes vigēnio vsucapit in omni loco qui subest imperio. Si ex iusta causa possideatur. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo Q; ius ciuile dicit omne ius quod est in lege xij. tabular. vel ius rhomanū vt s̄ de iure naturali gentiū et ciuili ℔ sed ius.

Notādū sc̄o q; ille dicit habere bonā fidē. q; recipit rē ab eo quē credit eē dñz. vt ℔ et ff. de p̄hen. emptio. l. q; a q̄libz. vel q; recipit rē ab eo quē putat habere ptātē alienādi. licz nō sit dñs vt ff. de v̄bo significa. l. ij bone fidei emptor. Et p̄sumit bona fides q̄ nō cōstat de mala fide vt ff. de p̄batio. l. verius. Nemo enī tenet scire rem eē alienā. ⁊ nō esse ipius alienātis vt notat in. l. sup. C de lōgi tpis p̄scriptio. Et istud est verū p̄bato vero titulo vel putatiuo. Nam bona fides non sufficeret sine illo. vt in le cum querebatur. C. vnde vi.

Si tamē titulus putatiuus sit erroneus erroze iuris. nō sufficit. q̄uis sit bo:

na fides ad vsucapionē. sed sufficit bo/ ne ad nō restituendū fructus pceptos. vt in glo. et ibi bar. in. l. si fur. ff. eodē Et idem dicit Innocen. in. c. cum ve/ nissent. extra. de in inte. restitutio.

Et ange. in. l. pscriptione. C. qui. nō ob. longi tpis pscrip. vbi dicit q licz aliqs nō habeat titulū vex vel putatiuū posi sedit tñ lōgo tpe sine cōtrouersia. et bo na fide nō tenet ad restitutionē fructu um pceptox. Hz aliud est de eo q posse dit mala fide. et pt mala fides pbari tri pliciter. Primo si denūciatū est ei rem esse alienā vt. C. de rei vendica. l. q fun duz. scdo si ipe dixit cozā alijs illā rē eē alienā vt ff. de supellec. lega. l. labeo. 3° si inter vicinos suos sit fama de possessi/ sione male fidei vt est glo. in. l. si tutor. C. de pericu. tuto.

Notandū tertio q in emptione req ritur bona fides duobus tpibus videlz tpe cōtract⁹. et tpe traditiōis. q iste cō tractus frequēter fit vt ff. p empto. l. ij. In alijs āt pctibus sufficit bona fides tpe traditionis vt ff. p solu. l. penult. In illis āt pctibus in qbus nō requirit traditio vt in. H interdū. s de rex diuisi. requirit bona fides tpe cōtractus facit H extraneis H. de heredū. q lita. 7 differē. Mala āt fides supueniēs post vsucapi/ onem inceptā nō nocet vt C. de vsuca. trāsformā. l. vnica. H sed si tātū. Nisi su/ pueneric scientia rei aliene vel furtiue vt. l. si ancillā. ff. pro suo. et hoc de iure ciuili. Hz de iure canonico cui plus stat in isto casu. q agit de peccato. mala fi/ des semp nocet vsq ad pfectā vsucapio nem vel pscriptionē vt notat in c. fi. eē de pscriptio. Et in regula male fidei. de regu. iurl. li. vi. Et ibi p Hy. Si autem sit dubiū de bona fide nō nocz vt notat in d. c. fi. Hz post pfectā vsucapionē vl pscriptionē pt vsucapiens vel pscribēs rē retinere vt in. c. vigilanti. eē de pre/ scrip. et ibi glo. Et Inno. in c. cura pa/ storalis. eē de iure patrona.

Notandū q̄rto Q̄ vsucapio ideo est inuenta ne dominia rex maneant incer ta. Et vt sit finis litiū vt ff. p suo. l. fin. Et sufficit probare initiū et finē tpis q̄ res est vsucapta. quia tūc de medio tpe p̄sumit vt. l. siue possideris. C. de pba/ tio. qō facit ad formandū articulos seu libellū de vsucapione vel prescriptiōe Nō enī debet poni. iste possedit a trib⁹ annis citra q̄ hoc pt verificari in vno die vel in vna nocte vt ff. de aqua quo/ tidia. et estiua. l. i. H quod aūt. Sed pōt dici sic. Iste possedit a tribus annis et citra. q̄ ꝑ illā copulatiuā significat q possessio incepta fuit a tribus annis et vsq nunc habita vt notat in. c. licz cau sam. extra de probatio. Nec valet etiaz dicere. a tribus proximis quia hoc etiā potest verificari vno die vt in dicto H. quod autem Potest etiaz sic dici. p tres annos proximos quia dictio per signifi cat pfectionem temporis vt ff de v̄box̄ significationibus. l. vrbana. H. pernocta/ re. Et debet addi. per spatium triū an/ norum inchoatorum tali die et mense. et finitox tali die et mense. Nam si di/ ceretur in articulis vel in testimonio p spatium trium annorum sine aliqua ad/ ditione iuder intelligeret hoc a tempo re quo hoc esset dictum. Et sic includ/ retur tempus post lit. contestationem. per quam interrumpitur vsucapio vel prescriptio vt notat bar. in. l. celsus ff. e.

Notandum quinto Q̄ vsucapiens vel prescribens. et ille contra quē vsu/ capitur vel prescribitur dicuntur esse presentes in eadem prouincia. quod ho die intelligitur quando sunt in eodē ter ritorio vnius principis et qui habet do minium ab vno et sic intelliguntur pre sentes illi qui sunt in eodē ducatu seu si princeps haberet dominium a diuersis vel si territorii esset sub regimine plu/ rium. quia tunc intelliguntur presentes in eadem ciuitate existentes vt est glo. sin. in. l. fi. C. de prescriptio. Iou. tēporl.

De vsucapionibus.

Petrus tñ dicit q̄ prouincie distin/guunt̄ inter laicos et clericos p̄ ep̄atus vt in auctē. de heredi. et falci. §. fi. collatio. i. Et notat̄ in c. coram dilecto. eē de electio. Sz hostien. dicit q̄ quincie dñt accipi fm cōez cōsuetudinē vt est ale/mānia. frācia. anglia. italia. ⁊ ſa. c. nōnulli. eē de rescrip. ſa. etiā. l. anniculis ff. de ẏbo. significa. ita etiā tenet Cy. in dicta le. fina.

Notandū sexto. q̄ fm docto. cōiter p̄ vsucapionē acquirit̄ directū dominiuz vt. C. de pactis. l. traditionib⁹. sed p̄ lō/gi tp̄is p̄scriptionē acquirit̄ dominium vtile. vt scz possidentes habeāt exceptionē. et nō possidētes habeāt actionem vtilē. vt ff. de acquiren. rer̄ dom. l. item in bonis. Sz p̄ lōgissimi tp̄is p̄scripti/onē efficit̄ qs dñs. si bona fide possedit Si āt mala fide. hz exceptionez. Et de istis latius p̄ bar. in auctē. nisi annali. C de. bo. maternis. Dicit tñ Jo. ſa. q̄ p̄ lō gi tp̄is p̄scriptionē acquirit̄ dominiū. sicut p̄ vsucapionē. q: in ea requirit̄ bona fides. sicut in vsucapiōe. Et fortior est possessio īmobiliū q̄z mobiliuz. Et ideo fortiorē effectū p̄ducit vt in. l. in rez ff. de acquiren. possessio. Et hoc dicit vel/le glosatorē xvi. q. i. in summa. Hoc etiā tenz archidiaco. in. c. i. ō̄ p̄scriptio. li. vi.

Notandū finaliter. q̄ in vsucapione sufficit attingē vltimū diez vt. ff. de vsucapio. l. nōnū q̄z §. i. Sed in p̄scriptiōe p̄cipue longissimi tp̄is fit cōputatio de momento ad momentū. vt C. de anna. exceptio. l. fina. Cuius ratio est. quia vsucapio est fauorabilis. sed p̄scriptio est odiosa. fauorabilia āt sunt extendenda. vt in. l. fi. C. de edic. diui adria. tollen.

Opponit̄ primo sic. Et videt̄ q̄ vsucapio nō debet esse de iure. q: repugnat equitati. quia p̄ eā locupletat̄ qs cū alie/na iactura q̄ est cōtra. l. nam hoc na/tura. ff. de cō dictio. indebi. Solutio

Vsucapio est ius speciale. Et derogat iuri generali q̄ esse p̄t. fa. l. placz. C. de iudi. et. l. i. C. de legi. et cōstitutio. p̄nci.

Opponit̄ scō Et videt̄ q̄ bona fides nō p̄sumit̄ sed opz eā p̄bare p. l. i. §. ij. ff. de itine. actuq̄ p̄ua. Sc°. Illa lex loquit̄ de incorpalibus in quibus opz bonā fidē p̄bare maxime in seruitutibus. quia quelibz res p̄esumitur libera vt C. de seruitu. et aqua. l. altius.

Sed aliquando. Liber homo res sacra seu religiosa. Et seruus fugitiuus nō p̄nt vsucapi vl̄ p̄scribi. hoc d. vsq̄ ad §. furtiue quoq̄.

Notandū primo Q̄ liber homo etiā spatio centū ānoz nō vsucapit̄ neq̄ p̄scribit̄ vt C. de longi. tp̄is p̄scriptio. q̄ pro liberta. obijcit̄. l. fina.

Notādū scō. q̄ res sacra vel religiosa nō vsucapit̄ nec p̄scribit̄ q̄diu manet sacra Secꝰ si fieret p̄phana. vt qñ capit̄ ab hostibus ff. de religio. l. cū loca. Et intelligit̄ istud de rebus sacris īmediate ordinatis ad cultū diuinū. Nā alie res vt sūt terre p̄dia. decime q̄ ordinant̄ ad victū deo seruiētiū bñ p̄nt p̄scribi. maxīe ab ecclesiasticis p̄sonis vt l. q̄s actiones. C. de sacrosanc. eccles.

Notandū finaliter Q̄ seruus fugitiuus nō p̄t vsucapi. quia facit furtuz sui ipius vt C. de seruis fugiti. l. i. Et res furtiua nō p̄t vsucapi vt §. e. §. proximo. Nec p̄t p̄scribi vt ff. de acquirē. posses. l. i. §. p̄ seruū qui in fuga. q: prim⁹ dñs retinet ciuilē possessionem q̄ manet q̄diu nō deponit animū ab eo q̄ fit p̄ obliuionez vt in glo. magna in. l. i. C. de seruis fugitiuis. Sed si incipiat possideri ab alio vel si diu stetit paratus defendere se cōtra dūm. bene p̄cedit p̄scriptio cōtra dūm. vt ff. de acquiren. possessio. l. iij §. si seruū.

Opponitur primo sic. Et videt q liber homo pt pscribi per l. cū scimus ff. cū ātt. C. de agrico. et censi. li. xi. / Sco Illa lex loquit de ascripticijs qui pñt pscribi nō p se. vt hic dicit. sed bene cū gleba vt ibi.

Opponit scdo Et videt q nō bñ dicitur in vltimo notabili q seruus fugitiuus aliquo modo pt pscribi. quia hoc est cōtra istū tex. vbi dicit q vsucapio nō pcedit vllo tpe. / Solutio / Iste textus loquit fm ius ffror. fm qd talis pscriptio nō fieret. sed notabile loquit fm ius Codicis. qd est in. l. male fidei. C. de pscriptio. xxx. vel xl. annoz.

Furtiue quoqz res.

Furtuz et violenta possessio impediūt vsucapionē. hoc d. Sed intellectus ter. est q res furtiue z vi possesse pdicto lōgo tpe etiā bona fide nō vsucapiuntur Et hoc nō solū a fure vel p vim possidente. sed etiam nec ab eo q tales res a fure vel p vim possidente bona fide accepit. Et ideo in rebus mobilibus non faciliter procedit vsucapio. Qui enim rem alienaz scienter vendiderit vel ex alia causa alteri tradiderit furtum committit. Pōt tñ res aliena pluribus modis vsucapi. quoz duo ponunt ff. in textu. Primus ibi. nā si heres. qui modo est iste. Si heres rez defuncto cōmodatam vel locatā vel apud eū depositā alteri bona fide accipienti vendiderit donauerit vel dotis noie dederit pt talis res vsucapi. Scds est ibi. item si is. qui est. Si vsufructuarius ancille partum credens esse suū euz alienauerit pt vsucapi. quia isti furtū nō cōmittūt. nā furtuz sine affectu furādi nō cōmittit. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

Notāduz ṕmo Q mala fides impedit q res mobilis triēnio nō vsucapitur. Nec res īmobilis decēnio inter pñtes. aut vigēnio inter absentes pscribit. tñ mala fides nō extinguit pscriptiones xxx. vel xl. annoz. vt. C. de pscriptio. xxx. vel xl. annoz. l. omnes et. l. sicuti. et hoc de iure ciuili. Sed secus de iure canonico vt in c. fi. eē de pscriptio. et in regula. male fidei possessor. de reg. iur. li. vi. Dicit tñ bar. q hoc vez est in corpalibus. sed aliud est in incorpalib9. etiā de iure canonico. Nam si statutum esset vt si quis nō petat debitū triēnio cadat ab illo. pt debitor tale debitū non soluere si creditor infra trienniū nō petijt etiā de iure canonico vt probat ipe bar. in l. sequit ff. viā. ff. d vsucapio. hoc tñ nō placz q̄busdaz docto. canonistis. vt notat in d. c. fi. eē de pscriptio.

Notandū scdo ibi. Q ātt dictū est. q quando est ratio generalis tunc cessat specialis. Sic etiā supp de nuptijs ff. affinitatis. et ff. socrum.

Notandū tertio. q tractās rē alienā inuito dño cōmittit furtū vt ff. de obligatio. que ex delicto nascit ff. i. Et ideo donatio seu elemosyna que fit d re aliena nō habet meritū vt. i. q. i. nō est putāda īmo hz speciē furti vt ff. de furtis. l. si pignore ff. i. Ex q̄. l. aliqui dicunt q mulier dās elemosynā sine cōsensu viri cōmittit furtū sed hoc nō est vez. Contrariuz enī habet in. l. i. ff. rez amotaz. et in l. si sponsus ff. pinde. ff. de dona. int virū et vxorē.

Notandū q̄rto Q furtū nō cōmittitur sine affectione. qd sic debet intelligi q affectio furandi est ad rem que furat principaliter vel secūdario. Nā si aliqs furet pecuniā cū sacculo. cōmittit etiaz furtuz quo ad sacculū. quia licz fur non habeat affectionē ad sacculuz ṕncipaliter sed scdario vt ff. de furt. l. si ea mente.

Notandū finaliter. q ex textum sunt adhuc duo alij modi quibus res aliena

De vsucapionibus.

vsucapi pōt. Primus est si aliquis credat se esse heredem et in veritate nō est recipiens rem ab illo bona fide. pt eam vsucape vt ff. de vsucapio. l. pt. Secūs est si aliqs credat rem sibi esse legataz. q̄ tñ in veritate est adempta vsucape pt vt ff. de actio. ℣. si quis agens.

☞ Opponit̄ ꝓmo Et videt̄ q̄ nō cessat ratio specialis q̄ñ est generalis. p. l. quedā ff. de eden. ¶ Solutio ¶ In illa le. nō est ratio generalis. sed in vtraq; actiōe est ratio specialis in vna sicut in alia.

¶ Opponit̄ scō Et videt̄ q̄ res possessa pt vsucapi p. l. si vi vel metus. ¶. q̄ metus cau. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit̄ de vi cōpulsiua q̄ hz volūtatē licz coactā. vt ff. q̄ vi met⁹ ve causa. l. si mulier. Hz hic loq̄mur de vi impulsiua vel expulsiua. z nō sufficit expulisse nisi possideat expellēs vt ff. de vsucapio. l. seq̄tur. ℣. sed tamē vi.

¶ Opponit̄ tertio Et videt̄ q̄ res furtiua pt vsucapi saltē ab illo q̄ eaz bona fide a fure accepit. qz culpa sequit̄ actorem p. l. an viciū. ff. de diuerſ et tpa. prescriptio. ¶ Solutio ¶ Duplex est vicium scz reale et psonale. viciū reale non sequit̄ actorē. sed ipaz rem vt hic dicit̄. Et ideo tale viciū impedit vsucapionē Sed viciū psonale sequit̄ psonā. Impedit tñ etiā vniuersalē successorē vt ¶. de acq̄ren. possessio. l. vicia. Hz nō impedit singularē successorē vt ff. de exceptio. doli. l. apō. ℣. de actoris. z ¶. de pi culo rei vēdite. l. doluz. Nō hz tñ talis successor in rem singularē accessionem tpis sui añcessoris vt ff. de acq̄ren. possessio. l. pomponius. ℣. fi. Hodie tñ tale viciū etiā impedit singularē successorē vt auctē. male fidei. ¶. de p̄scripti. xxx. vel xl. annoz.

¶ Opponit̄ q̄rto Et videt̄ q̄ recipiens rem alienā ab herede nō pt eā vsucape sicut dicit̄ hic in tex. qz heres met nō pt vsucape p. l. cū heres. ff. de diuerſ z tpa. p̄scriptio. ¶ Solutio ¶ Dicēdū q̄ aliq̄ dixerūt q̄ heres in isto casu posset vsucape si in sua psona cōtinuaret possessionem. hoc tñ nō est vez si sit suus heres vt ff. pro herede. l. ij. ℣. filiū. et ¶. pro here. l. nihil. Hz si sit exneus heres pt ꝓcedere vsucapio titulo pro herede si defunctus possedēat illā rem bona fide q̄uis sine titulo. Et ideo in suo herede nō ꝓcedit vsucapio. titulo pro herede sicut in extraneo. Ptz ℊ q̄lit̄ recipiēs rem potest vsucape. licz heres nō vsucapiat.

¶ Opponit̄ finaliter Et videt̄ q̄ furtū pt cōmitti sine affectu furandi. qz interdictū vnde vi est simile furto. Et pt cōmitti sine affectione p. l. cōquerebat̄. ¶. vnde vi. ¶ Solutio ¶ In illa lege in veritate est affectio. licz nō ad certā psonā. qz sciuit rē nō esse suaz.

Qd autē ad eas res

Sūmatur sic. Licz qui sine vi possidet rem īmobilē vacantē ꝓpter absentiam vel negligentiā dñi vel ꝓpt̄ mortē eius sine successore nō possit p̄scribere. tñ ille q̄ talē rē ab eo bona fide recipit vel accipit p̄scribere pt. qz nō est res furtiua. neq; vi possessa. Nā furtū in reīmobili nō cōmittit̄. Et res furtiua vel vi possessa pōt vsucapi si in ptātez dñi reuertat̄. hoc dicit vsq; ad ℣. res fisci. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ꝓmo Qz locus aliqñ dicitur plenus. vt qñ ab aliquo possidet̄. Interdū dicit̄ semiplen⁹ vt qñ possidet̄ causa legatoz vel causa rei seruāde vt ff. de acquiren. possessio. l. iij. ℣. fi. Et intēdū dicit̄ vacuus vel vacās videlz qñ a nemine possidet̄ vt ¶. vnde vi. l. fin. in glo. magna. Et ista vacātia accidit triplicit̄ vt h̄ in tex. Vno mō ꝓ absentiā

domini.scdo p eius negligentiã. Et 3° si moriat sine successore vt ff. d acquirẽ. possessio.l.si id quod. vel si moriatur cũ successore eius a quo res nõ est aprehẽsa vt ff.de acquiren.possessio.l.cum heres.

¶ Notandũ scdo Q aprehendens rẽ sic vacãtez est possessor male fidei q scit rem nõ esse suã.et per cõsequẽs alteri⁹ vt C. vnde vi.l.fin. Et licz hic dicat q recipiens talẽ rez bona fide ab isto possessore pt eã pscribere dicit tñ hic glo. sup ꝟbo.longa.q hoc hodie nõ pcedit ꝓpter duas rationes. Prima est q ista possessio est violenta vt C. vnde vi.l. cõquerebat. Et res violẽta nõ pt vsucapi vel pscribi vt ẽ eo ff furtiue. Alia ratio est.quia ad hoc q res pscribat breuiori tpe q̃ spatio xxx.vel xl.ãnoꝝ requritur bona fides. ex vtraq; pte. scilz in tradente et accipiente quod nõ est ẽ in tradente vt in aucten. vt sponsali.lar ff rursus.colla.ix. q̃ habet. C. de pscript. xxx.vel xl.ãnoꝝ.et est auctẽ. male fidei Prima istaꝝ rationuz satis debilis est quia vt dicit glo.in.l.fi ff pdonẽ. C. vnde vi. Ista possessio nõ viciat rez quia nõ est viciũ violentie.sed potius q̃si vicium violentie et pt dici clãdestinitas qđ nõ est viciũ reale sed psonale vt notat bar.in.l.pomponius ff cũ quis.ff. de acquiren.possessio. Et ideo talis possessor tenet ad restitutionẽ rei cũ fructib⁹ vt in.l.fina.C. vnde vi. Posset tñ etiã hodie ista res prescribi si scz tertius reciret istã rẽ a scdo bona fide. quia tũc nihil obstaret.

¶ Notandũ tertio Q res ĩmobilis nõ põt furari vt hic in tex.et in.l.queritur ff.de furtis.

¶ Notãdũ finaliter Q si res furtiua vel vi possessa reuertat in ptãtez dñi. tunc potest vsucapi. Et dicitur reuerti in potestatem eius quando non potest facilit ab eo auelli. vt ff. de vsucapio.l. sequit ff tunc. Et dicitur etiã reuerti in ptãtẽ eius si ipe recipiat preciuz rei. nec opz q reuertatur in ptãtem dñi sed sufficit quasi dñi. vt si res sit ablata pupillo reuertat in potestatẽ tutoris. vel res debitoris reuertat in ptãtez creditoris vt ff.de vsucapio.l.sequitur ff pupilli.

¶ ☞ Opponitur primo sic. Et videtur q locus nõ sit vacuus vel vacans ꝓpt absentiã dñi.p.l.clam ff qui ad nũdinas ff.de acquiren.possessio. / Solutio Absentia capitur hic pro effectu absentie videlicz p obliuione et depositione animi ipius dñi ab ipa re que causatur ex tpe vt ff.de dam.infec.l. si finita ff nõ autem. Et q̃ntitas tpis arbitrabit p iudicem vt ff.de iure deliberã.l.i. Dũmodo tñ iudex arbitretur tpis tantũ.q in eo psumitur obliuio inducta. et q dñs deposuit animũ a re vt ff.de vsucapio.l furtũ. Nam minus tempus requirit in vinea q̃ in nemore.quia ad vineã requritur maior cura q̃ ad nem⁹. vt in.l.non omnes ff barbaris.ff.de re milita. z aliud tẽpus requiritur qñ dñs est diligẽs homo q̃ si sit negligens. Vnde est q prescribens debet ponere in libello suo nõ solũ tempus sed etiã obliuionẽ. Et depositionem.animi ipius dñi.

¶ Opponit scdo Et videt q furtuz pt cõmitti in re ĩmobili.p.l.si qs vxori ff sulphurarie.ff.de furt. Solutio Qđ In illa lege dicit.q terra eximebat.et ita furabatur que nõ fuit res ĩmobilis sed res mobilis.

¶ Opponit 3°. Et videt q hic in tex.sit superfluitas. Idẽ enĩ videt significare locus et fundus. / Solutio / Fundus capit hic pro toto et locus pro pte vt ff.de ꝟboꝝ significatio.l. locus.

¶ Opponit finaliter Et videtur q res furtiua nullo modo põt vsucapi etiã si reuertat in ptãtem dñi.q nõ ab ipo domino vt manifestũ est,nec ab alio q̃ eaz recipit a dño,q tũc trãsferet dominium

Et ideo recipiens nō pōt plus dominꝰ fieri vt.ff.de vsucapio.l.sequitur.§.Iana Solutio / Verum est q̄ res furtiua in ptātem domini reuersa nō pōt vsucapi ab ipo dño.nec etiā ab eo qui eam a domino recipit vt pterēdit opositio. Sz ab eo qui eā recipit a nō dño postq̄z scz est reuersa in ptātem dñi. Et ideo quod hic dicitur q̄ res furtiua sic pōt vsucapi.debz intelligi hoc mō.q̄ scz talis res tunc fit vsucapibilis.

Res fisci nostri.

Sūma/tur sic. Res fisci nō pñt vsucapi si tñ aliquis bona fide recipiat rem ex bonis vacantibus nōdū fisco denūciatis ille pōt talē rem vsucapē.hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo q̄ res fiscales aut sunt incorpate patrimonio fisci aut non In ꝓmo casu res mobiles fisci nō vsucapiunt triennio.nec res imobiles prescribunt decēnio vel vigennio, pñt tñ pscribi spatio xxx.vel xl.annoꝝ vt in.l. omnes C.de pscriptio xxx.vel.xl.ānoꝝ Fallit hoc tñ in hereditate.legato.vendito vel donato.vt C.de sacrosanc· ecclc.l.fi.Fallit etiā in fundo pīmoniali vel temploꝝ ex quo soluit vectigal vt C.de fun.patrimonia.l.pennl.Et p bar to.in.l.fi.C de sacrosanc.eccle.Si vero nō sunt incorpate sed sunt delate fisco tūc vel sunt delate.quia vectigal nō est solutū vel ex alia causa. In ꝓmo casu pscribunt quīquēnio vt C.de vectigali. et cōmis.l.ij.Si ex alia causa tūc vel sūt denūciate fisco vel nō. In ꝓmo casu pscribūtur quadriēnio vt.l.intra quattuor.ff.de diuerſ et tpa.pscriptio. Aut nō sunt denūciate tūc cū titulo pscribūtur x.vel xx.annis vt ff.de vsucapio.l.q̄uis Et sine titulo xxx.vel.xl.annis vt.l. in oībus ff.de diuerſ et tpa.pscriptio. Circa quā bar.Actualit nōt istā distinctionē

Notandū scdo q̄ res principis non pscribunt nisi quadraginta ānis vt C. de pscrip.xxx.vel xl.ānoꝝ.l.omnes. Et hoc etiā tenēt Jaco. butriga. et angelꝰ in.l.i.C.ne rei dominice vel temploꝝ Si tñ impator seu pnceps aliq̄d sibi reseruaret in signum vniuersalis dominij cōtra illud nō curreret prescriptio aliq̄ tpe vt cōtra publicas sanctiōes p.l.reperit C.de pscrip.xxx.vel xl.ānoꝝ. Sicut etiā nō currit pscriptio cōtra reseruationes curie apostolice vt est glo.super verbo.nō obstāte in.c. vnico de clerico egrotante.li.vi. Et cōtra alias res principis etiam nō currit pscriptio nisi sicut cōtra res ecclesie vt in.l.fina.C.de sacrosanc.eccle.quia quantum ad hoc gaudet imperiū eodē priuilegio sicut ecclesia vt in aucten.de nō alienā. rebus eccle.§.vt aūt.in gl. Et angelus in.l.sicut C.de pscrip.xxx.vel xl.ānoꝝ.

Notādū 3°.q̄ in rebus ciuitatis rhomane nō pficit pscriptio nisi centū annis currat. Et idem dicūt aliqui in rebus alteriꝰ ciuitatis vel municipij vbi est res publica. quia respublica et ecclesia equiparant vt. C. de sacrosanc.eccle.l.fi.z ff.ex quibus causis maiores.l. respublica.licz gl.in.l.si finita.§.si de vectigalibus.ff.de dam.infec. videatur dicere q̄ res alterius municipij vel ville pñt pscribi x.vel xx.ānis.

Notādū q̄rto Q̄ res ecclesie pñt pscribi xl.ānis,nisi essent ecclesie rhomane.quia in illis req̄runt centū āni.vt in c.cū nobis.ex de pscriptio.et in aucten. cōstitutio q̄ ecclesie rhōne pscrip. cētū ānoꝝ dabat.in ꝓncipio colla.viij. Et h̄ est vez in rebus imobilibꝰ.sz in rebus mobili nō sacra cōplex vsucapio triēnio vt in aucte.de ecclesiastī.titu.§.p tpalibus. colla.ix. Et de ista materia latius tractatur p docto.et p gl.in aucten.q̄s actiōes C.de sacrosanc. ecclesijs.

Notādum quīto Q̄ cōtra ea q̄ sunt

deputata ad vsum publicum. non curit prescriptio vt est via ad sanctum Jacobum vel alia publica, via. Et est ratio quia ē quedā facultas inducta grā publice vtilitatis cōtra quā nō pscribitur etiā in centū ānis vt in.l. via. et ibi gl. ff. de via publica.

Notādū sexto. q res pupilli nō pñt pscribi q̄diu durat pupillaris etas vt ff. de acquiren. rer dom. l. bone fidei. ℣. nec interest. Potest tñ pupillus alteri prestare causaz vsucapiendi vel pscribendi videlz si rem alteri vēdat vel iusto titulo tradat vt in. l. ij. ℣. si a pupillo ff. pro emptore.

Notandū sexto. q res filij existētis in ptāte patris in quibus pater habet vsumfructū et est legitimus administrator non pñt vsucapi vel pscribi vt. ff. de ānue. exceptio. l. i. q̄diu filius est in ptāte pris, sed postq̄ est sui iuris incipit currere vsucapio vel pscriptio vt. ff. de bonis. maf. l. i. Sed ille res filij in quibus pater nō habz vsumfructū vt sunt bona castrensia vel q̄si castrēsia, bñ pñt vsucapi vel pscribi vt in. l. licz. ff. ex q. causis maio. Et licz in illis rebus in q̄bus pī hz vsumfructū nō currat pscriptio vel vsucapio cōtra filiū. Bt tñ pat illas res alienauerit bene currit pscriptio vel vsucapio contra cōmoditatem vel vtilitatem pris vt in. l. male agitur ff. de pscrip. xxx. vel xl. ānoz vbi dicit q̄ colonus pt pscribere pensionem licet nō pscribat rem cōductam.

Notādū octauo. q in illis reb⁹ q̄ dāt̄ presidi cōtra. l. repetundaz nō currit pscriptio vt ff. ad legem iuliā. repetundaz. l. qui contra.

Notandū finalit. q in rebus dotalibus nō currit prescriptio vel vsucapio nisi esset inchoata anteq̄ res fuerūt dotales vt ff. de fun. dota. l. si fundo. Et ratio est quia tales res nō pñt alienari in p̄iudiciū vxoris vt ℣. qui, aliena. nō licz ℣i. Et ideo etiā nō possūt vsucapi vel pscribi. vt ff. de ℣boz significa. l. alienationis ℣bo. Et q̄ ista notabilia clare intelligit glo. que est hic satis cōfusa sup ℣bo. nō pōt.

Opponitur cōtra predicta Et videtur q res pupilli etiā durante pupillari etate pñt prescribi p. l. emilius largianus et ibi p bar. ff. de mino. Solutio Illa lex loq̄t ō re pupilli in qua pscriptio fuit inchoata cōtra maiorem. quo casu res pupilli pscribi potest etiā durante pupillari etate. vt in dicta. l. in oppositū allegata p bar.

Sz tūc replicat de. l. sicut C. ō. pscriptio. xxx. vel xl. annoz. Solutio Illud quod dictum est debz intelligi de vsucapione vel de pscriptione longi tpis q scz illa currit tpe pupillaris etatis quādo inchoata fuit cōtra maiorem Sz hoc nō est vez in pscriptione longissimi tpis. quia licz illa fuerit inchoata cōtra maiorem. Dormit tñ toto tpe pupillaris etatis. et hoc vult illa. l. sicut

Nouissime. Sicut vicium rei impedit vsucapionē vel pscriptionē sic etiam error falsē cause vt si quis possideat illaz rem quā putat se emisse et nō emit vel sibi donatā esse q̄ sibi donata nō est. hoc di

Notādū ꝓmo. q vicia realia sunt violenta ablatio. vel possessio. impulsio vel expulsio. Et ista semp impediūt vsucapionez et pscriptionē vt s eo ℣ furtiue. et res fiscales vel pupillares vel date presidi contra. l. repetundaz sunt viciose quasi vicio reali. Et ideo etiam in eis impeditur vsucapio vel pscriptio ꝓut notatū est s eo ℣ proximo. Sz vicia psonalia nō impediūt vsucapionem in successore singulari regulariter q̄ dicitur ideo quia dolus dans causam contractui. Et mala fides et scientia de re

aliena sunt vicia psonalia. Et tñ etiam impediunt vsucapionē in successore singulari vt notat in aucten. male fidei C. de pscriptio. xxx. vel xl. ānox.

Notandū scdo. q̄ error false cause. i. titulus putatiuus et nō verus. impedit vsucapionē vt hic dicit. Secus tñ est si sit error iustus in alienationibus oībus preter q̄s in emptione et venditione vbi requirit error iustissimus vt notat bar. in l. celsus. ff. de vsucapi. Et nō est error iustus quādo est error iuris sz error facti vel mixtus potest esse iustus vt in regula. ignorātia de regu. iur. lib° vi. Est āt error iustissimus vt si seruus vel ꝓcurator dñi vendat equū. et dicat q̄ dñs donauit sibi illū equū quē tamen in veritate nō donauit dñs. hic error ementis est iustissimus. quia etiam diligens indagator posset in isto errare.

Notandū finaliter. q̄ ad vsucapionē vel pscriptionē nō sufficit titul⁹ ꝓ suo nisi ei adhereat alius titulus specialis vt pro herede pro emptoꝛ pro legato ꝓ donato vel simlis. Et ideo ad probādū prescriptionem alicuius fundi alieni inter pśentes nō sufficit ꝓbaꝛ q̄ possidēs talem fundum tanq̄ suū et pro suo decez ānis possedit. et fruct⁹ collegit. nisi etiam probetur cum isto titulo generali pro suo aliq̄s titulus specialis cui adhereat iste titulus generalis vel econtra. Qui quidē titulus specialis debz eē verus vel putatiu⁹ saltē iusto errore. Et hoc est q̄d innuit hic glo. valde obscure in ꝟbo. error.

Opponit Et videt q̄ res viciosa pt prescribi vt est precaria vel litigiosa ꝑ l. pomponius ff. cum quis. ff. de acquiren. possessio. / Soluto / Res precaria nō est viciosa vt ff. cōi diuidū. l. cōia nec etiam res litigiosa vt. C. de longi tpis pscrip. l. i. Siliter nec possessio clādestina facit rē viciosam. q̄ res nō dicit clandestina sed possessio vt in glo. l. vicia. C. de acquiren. possessio.

Diuina quoq; pos.

Tempus vsucapionis vel pscriptiōis inchoatū a defuncto cōtinuat ab herede vel bonoꝝ possessore. licz ipe heres vel possessor habeat malā fidē. Silit tēpus vsucapionis vel pscriptiōis inchoatū a venditore continuat ab emptore. hoc dicit.

Notādū ꝑmo. q̄ illa possessio dicit esse diuina q̄ est tpe illo quo cōpletur pscriptio vt in. l. sed cū fidei ff. aristo. ff. qui et a qui. manumit. nō licz. Et cōtinuatur istud tempus inē defunctū z heredez qui succedit de iure ciuili vel bonoꝝ possessoꝛē q̄ succedit ō iure ꝓtio vt ff. de bono. possessio ff. q̄s āt. licz heres vel bonoꝝ possessor habeat malā fidem vt ħ dicit. et hoc de iure ciuili. Sz istō nō est vex de iure canonico. quia illo iure heres et bonoꝝ possessor etiā debēt habere bonā fidē sicut defunctus. si tps vsucapiōis vel pscriptionis debet cōpleri vt in. c. quoniā omne. eꝛ. de prescriptio. Et in ista materia ius canonicum est ꝓferendū iuri ciuili. quia agit de periculo aīaꝝ vt pulchre notat Anthō. de bu. in. c. sanctoꝛ. extra de pscriptio. Si vero defunctus habuisset malā fidē. et heres vel bonorum possessor bonā. non cōtinuat tps vt hic ptz in tex.

Notāduz scdo q̄ inter venditorē et emptorē etiā cōtinuat temp⁹. sz nō oīo eodē mō sicut in casu ꝓdicto. quia requiritur bona fides in vtroq; sez venditore et emptore. Nā in successore singulari nō solū nocz mala fides auctoris. sz etiā mala fides ꝓpria vt ff. ꝓ emptore. l. ij ff. si cā rem. Et ita mala fides serui nocet dño. z mala fides monachi nocz monasterio vt ff. pro empto. l. ij ff. si seruus. Secus in successore vniuersali. q̄ ibi solū nocz mala fides auctoris. Et ratio ē

quia hereditas cōplet tempus añ aditi/onem vt ff.de vsucapio.l.nūq̄ ℣. vacuū Et heres cōputat vna psona cū defuncto vt in auctē.de iureiuran.a morien te prestan ℣i.colla.v.et ff. pro empto.l. ij ℣.emptor,et ℣si defunctus.

☞ Opponit Et videt q tēpus vsucapiōis vel prescriptiōis nō continuet inter defunctū et heredem p.l. eius heres ff.de vsucapio. / Solutio / Illa lex loquit quādo res primo tradit̄ heredi habenti malā fidem et nō fuit tradita defuncto.

Sed tūc replicat de.l.q̄sitū.ij.respō. ff.de acquirē.rex dom.vbi res fuit tradita defuncto.et tñ tempus nō cōtinuatur in herede. / Solutio / Hoc fuit ideo quia heres sciebat rem esse eius q̄ causam habebat a defuncto vt legatarij vel donatarij. Sz tex.hic loquit̄ quādo heres habet malā fidē.quia scit rem esse alterius q̄ nō habet causam a defuncto.

Edicto. Summat sic. Quānis is qui accepit rē a fisco olim nō statim fiebat securus. q dñs rei potuit eā ℣.quiquēnū repetere. Modo tñ p cōstitutionē zenonis statim fit securus. Sz potest dñs rei agere ad estimationem vsq̄ ad quadrieniū cōtra fiscum. Et cōstitutio zenonis etiā obtinatur in rebus q̄ accipiunt a domo imperatoris vel venerabilis auguste.i.vxoris eius.hoc dicit. Et patz intellectus textus vsq̄ ad finē tituli.

☞ Notandū primo.q fiscus habz duo priuilegia. / Vnum est q licz priuatus vendens rem alienam nō aufert domino rei actionem vendicationis vel actionem psonalem vt in.l. rem alienam ff. de cōtrahen.emptio.hoc tamē facit fiscus. Aliud est q priuatus nō prescribit actionem nisi longo vel lōgissimo tempore. Sed fiscus prescribit actionē quā dominus habet ad precium quadrieniō vt hic dicit̄ in ℣si. aduersus.

Notādum scdo.q quādo aliq̄d emit a fisco.tunc fiscus intelligitur hoc vendere tanq̄ suū vel tanq̄ alienū. Si tāq̄ suum.tunc emens statim est securus nisi res esset minoris vel alterius habentis restitutionem vt.C.si aduersus fiscum l.fina. Si tāq̄ alienū videz quia nō est solutum tributuz.tunc emens statiz est securus siue res sit minoris siue maioris, cum tamen tria concurrant. primo q hoc tributum sit debitum. scdo q sit cessatum biennio a solutione. et tertio q sit facta subhastatio.i.q sunt obseruate solennitates requisite videz q sit factum proclama.et res sit vendita plus offerenti.vt in glo.in.l.si quis.C.de rescinden.vendito. Si tamen res sit minoris vltra decretuz iudicis requiritur auctoritas tutoris vel curatoris vt in l.fina.C.si ꝓter publicaz pensitationē et in glo.in.l.si tēpora.C. de fide instrumento.et iure haste fiscalis li.x. Et per bar.in.l.licitatio.ff.de publica.

Notandū finaliter. q vroz imperatoris vel principis gaudet ꝓuilegijs sicut imperator vt ff.de legi.l.princeps.nō tamen in omnibus quia non potest leges condere vt ff.de lega.ij.l. quod principi.

☞ Opponitur sic Et videtur q emēs a fisco nō sit statiz securus.per.l.nec vllam ff.de petitiōe hereditā. / Solutio / Istud ius corrigit illud quia loq̄tur illud ius scz ſm constitutionem diui marci. Et ista est melior solutio q̄ alia queest in glo. Dicit tamen Johā.fa. q ista cōstitutio zenonis est iniqua. Et de iure canonico non obseruatur. Et ideo illo iure obseruatur hodie consti/

tutio diui Marci. vt satis probatur in c.quicunq; in textu et in glo.xij.q.ij.

De donationibus.

Continuatur sic. Dictum est sup̄ q̄liter res acquiruntur iure ciuili p vsucapionem.et lōgi tp̄is p̄scriptionem. Hic consequenter tractaf qualiter res acq̄runtur eodem iure p donationē. Et notandum est circa rubricā.q; fm Goffre. donatio est quedaz liberalitas in accipientem collata.que stipulatione.traditione vel pollicitatione ꝓtutez recipit ꝛ effectum.fa.l.donari.ff.de regu.iur̄. Et ad donationez simplicem quinq; requiruntur. Primo q; fiat liberaliter sine aliqua necessitate vt ff.de donatio.l.i.et l.hoc iure. Et ideo quando donatur sic. Do vt des.nō est ꝓprie donatio. sed cōtractus innoīatus. Secōo requiritur q; nō fiat ob causam vt C.de donatio.l.fi. Tertio q; fiat libere vt donans nullo vinculo sit ad hoc astrictus. Et debet h intelligi de vinculo inducente actionez vel impediente repetitionem. et nō de vinculo naturali ad antidota.vt in.l.h iure.ff.de donatio. Quarto requirit q; fiat absolute sine repetitiōe vt ff.de donatio.l.senatus ℣i. Quīto q; fiat inē vinos vt ℣.co℣alie. Et diuiditur presens titulus in quattuor ptes. In pma ponitur diuisio donatiōis. et p̄secutio vnius membri sez donatiōis causa mortis. In secōa ibi.alie.tractatur de donatiōe inter vinos. In tertia ibi. est ꝛ aliud.de donatiōe ꝓpter.nuptias. In q̄rta ibi.erat.soluitur incidens questio de donatione facta seruo.

Est et aliud genus.

Sūmatur sic. Duplex est donatio sez causa mortis et nō causa mortis. Causa mortis donatio est que fit propē suspicionem mortis. et reuocatur tripliciter. primo si donator supuiuat. secōo si eū donasse penitcat.ꝛ tertio si donatarius aī donatorez decedat. Et compatur donatio causa mortis fere legato. Et in summa donatio causa mortis est quādo donator potius vult se habere rem. q̄ donatarium.id est illuz cui res donata est et potius donatarium q̄ heredem suuz hoc d. Et ptz intellectus textus.

Notandum primo Q donatio inuenta est iure gentiū. quia olim fiebat p traditionez que est de illo iure vt sup̄ de rer̄ diuisi℣ p traditionem. Sed approbata est p ius ciuile quo iure donatio fiebat per stipulationem. Sed postmoduz dominus Justinianus cōstituit q; donatio possz fieri nudo pacto vt C. de donatio.l.si quis argentum.

Notandū secōo. q; donatio cā mortis et donatio nō cā mortis p̄nt dici duo genera donatiōis vt cōtineāt sub se alias species.vel etiā p̄nt dici due species donatiōis.et q; eis adiūgunf alie.sez donatio ꝓpē nuptias. de q̄ ℣.co℣est ꝛ aliud. et donatio de q̄ ℣.e℣fina.

Notandū 3°.q; donatio cā mortis p̄t fieri dupliciter. Uno mō quādo donās est in periculo mortis. et tunc si supuiuat ipo iure reuocatur vt ff. d donatio. l.ij. Alio mō. quando donans nō est in periculo mortis. Donat tamen cā mortis future.quia dies mortis est incertus et mors semper est timenda vt ff.de donatio.l.senatus ℣mortis. Et debet fieri mentio de morte in hac donatiōe vt.ff. de donatio.l.seia. Alias diceretur donatio inter vinos.et sic nō posset donator penitere vt hic dicitur. nec etiā abstraheref falcidia .vt.C. ad le.falci.l.fina.

Et si excederet summā quīgentor̄ solidor̄ requirerē insinuatio vt ℭ. de donatio. l. sancimus. Sufficit tñ vt sit donatio causa mortis q̄ appareant aliq̄ signa q̄ donator̄ nō voluit donare nisi causa mortis. vt in gl. in dicta. l. scia.

¶ Notādū q̄rto Q̄ lex falcidia est que ꝓhibet ne quis in testamento plus extraneis legaē possit q̄z vt q̄rta ps sit heredibus salua. Dicit̄ ãt falcidia a falcidio tribuno autore vel fm Azo. dicta est a falce fabrorū. a diminutione. q̄ iaz in primo singularibus relictis resecat legata sicut falce resecant̄ segetes. vñ olim licuit cuilibz totā hereditatem suam alteri relinquere. sed falcidius nunc statuit q̄ quarta ps relinquerē heredibus legitimis. Et est triplex. vna debita iure nature. alia iure institutiōis. tertia dicitur quarta trebellianica que cōpetit heredi instituto q̄ rogatus est hereditatē alij restituere.

¶ Notandū quīto q̄ donās causa mortis tripliciter pōt donatū reuocare. primo si supponat q̄ tūc si donatio sit facta in periculo mortis ipo iure reuocat̄ vt dictū est ꝫ in notabili tertio. scdo si petiteat eū donasse vt hic ꝫ ff. de donatio. l. senat⁹. q̄ volūtas est ābulatoria vsq̄z ad mortē vt ff. de adimen. lega. l. iij. tertio si donatarius p̄mouiat̄ vt hic. et ff. si certū petat̄. l. nō omnes. q̄ donatio tūc fit caduca vt ℭ. de cadu. tollen. l. vnica.

¶ Notāduz sexto. Q̄ donatio cā mortis cōuenit cuz legato quia cōfirmatur morte. sicut legatum vt ff. de donatio. l. marcellus. ☞ paulus. Et abstrahit̄ falcidia vt. ℭ. ad legez falcidiā. l. fina. Et cōuenit cū simplici donatiōe inter viuos. quia vtraq̄z fit liberaliter vt supᵖ circa rubricā dictum est de simplici donatiōe. Sed differt a legato multipliciter.

Primo quia donatio facta in singulos annos est vna. vt ff. de donatio. causa mortis. l. senatus. Sed legata in singulos annos sunt plura. Et ideo in donatiōe soluz inspicitur tempus quo fit donatio vt. l. si filiusfamilias ff. de verbor̄ obligatiōibus. Sed in tali legato. scilz ꝑ singulos ānos inspicitur idoneitas legatarij singulis ānis. Et ideo licz tale legatum primo āno sit absolutū. sequentibus tamen ānis est cōditionale vt. ff. de annu. lega. l. si in singulos.

Secundo quia legatum traditur semp ab herede vt ☞. de lega. in pricipio in definitiōe legati. Sed donatum bene tradit̄ ab alio. Sed qualit̄ donatuz petitur notat bar. in. l. i. ff. de donatio. quia aut donatio facta ē ex stipulatiōe. ꝫ tūc agit̄ certi cōdictiōe ex stipulatu. et habet effectum irreuocabilem vt ff. de donatio. l. senatus. vel fit nudo pacto. q̄ fieri potest. vt in. l. cum pater ☞ nemo. ff de lega. ij. Et tunc agitur ex. l. si quis argentum. ℭ. de donatio. Vel fit in codicillis et nō in testamento. et agitur vtili actione ex testamento vt in. l. fina. ℭ. de codicillis. Et requiritur p̄sentia ptium in hac donatiōe. alioquin non valeret nisi iure fideicōmissi. vt notatur in l. fideicōmissa. ff. de lega. iij. Et licz donatio causa mortis habeat quasi omnes effectus testamenti vt in. l. fi. ℭ. de donatio. nō tñ est testamentum neq̄z codicillus. sed vltima voluntas que cōfirmatur morte donatoris vt in glo. in. l. tā his. ff. de donatio.

Tertio quia donans obligatur. sed nō legans.

Quarto quia accusans testamentum tāq̄z falsum pdit legatū sed nō donationez vt ff. quibus vt indignis. l. post legatum ☞ quoniā mortis.

Quinto quia in legato pōt fieri substitutio directa vel indirecta. Sed in donatione nō pōt fieri substitutio saltem directa. licz fortassis bene fideicommissaria vt. ff. de donatio. causa mortis. l. si cui mors.

De donationibus.

Sexto quia filius existens in ptāte patris pt donare vt ff.de donatio.l. tā his Sed nō pōt legare vt ℈. qui.pmis.est facere testamen℈i. Septimo quia in legato inspiciūtur tria tpa vt ℈.d heredū. q/lita.et differentia℈in extraneis. Sz in donatiōe solum inspicit vnum tempus vt ff.de donatio.causa mor.l.in mortis. Octauo quia p legato datur interdictū quoruz legatoꝝ. Sed nō pro donato vt C.quoꝝ legato.l.i.in sum. Pōt addi alia differētia quia si in donatiōe cā mortis cōuentū sit q nō reuocabit. tūc nō pōt reuocari.sed legatum pōt reuocari etiam si iuratū sit.

Notandum finaliter Q in iure allegantur interdū dicta poetaꝝ vt hic in fi℈ Interdū etiam allegant dicta medicoꝝ vt ff.de statu hoīm.l.septimo mē/se.vez tñ est q ex istis nō habetur firma probatio nisi innitātur dicta eoruz validissime ratiom vt ff.de rer diuisio. le.in tantum℈fina.

Opponit cōtra predicta sic Et videtur q donatio nō pōt fieri nudo pacto p.l.i.C.de iure fisci li.x. Solutio Vez ē si donās sit obligat⁹ fisco tūc donatio facta nudo pacto pt a fisco reuocari si nō pcessit traditio.sed in alijs nō pōt. Limitat tñ istud bar.in.l.iure gentium℈sed cū nulla.ff.de pactis. Quia si donet res vel pecunia.tūc pōt fieri nudo pacto donatio.sed si donet factū obseruat antiquū ius.et reqrit stipulatio

Alie autem. Sūmatur sic: Donatio int̄ viuos est que fit sine aliqua cogitatione mortis Et si sit pfecta nō pōt reuocari. pficit aūt p manifestationē voluntatis donatoris scripto vel sine scripto. et sicut venditor cōpellit tradere rem venditā sic iste donatorem donataz. Et si donū excedat quīgentos solidos nō valet ista donatio nih facta cū insinuatiōe actis interuenientibus regulariter. Aliq tñ donatiōes sine insinuatiōe valēt. Et pōt ista donatio reuocari ꝓpter ingratitudinē.hoc dicit. Et patet intellectus textus

Notandū pmo.q ista donatio pōt fieri p ℣ba de futuro ad instar stipulationis vt ff.de ℣boꝝ obligatio.l.v℈stipulatio. Et p ℣ba de p̄nti.et tūc pt fieri nudo pacto vt C.de donatio.l. si qs argentū℈si.

Notādum scdo Q fm martinū vendens tenet tradere rem vēditam ff.de ℣boꝝ obligatio.l.vbi nō apparet. et fm Jo.sufficit tradere estimationē vt ff.de actio.empti.et vendi.l.i. Et p̄t cōcordari qz si vēdens habeat rem in sua ptāte ꝓcedit opi. Mar. Si āt nō hz in sua ptāte ꝓce.opi. Jo. Et ita notāt docto. in.l.i.ff.de actio.empti t vēdi. Est ergo aliq̄ silitudo int̄ istā donationē et vēditionē.qz sicut vēditor tenet tradere aliqd scz rem vel estimationez.sic donator tenet tradere rem donatā. Et si donatio incepit a traditiōe.nō tenetur donator de euictiōe rei.vt ff.de donatio.l. Aristo. Sed si incepit a nudo pacto tūc tenetur vt C. de iure dotium.l.i.et. C. de euictio.l.ij.

Notandū 3°.q insinuatio debet fieri in scriptis coꝝ publicis ꝓsonis.et non opz adhibere testes vt. C. de donatio.inter vos data. Nec opz int̄ponī decretū iudicis vt in.l.fina. C.de predijs curialiū libro x. Et potest insinuatio fieri post donationem vt C.de donatio. añ nup. l.i. Et fit ista insinuatio propter duas causas Prima Ne donationes extorqueantur per metū. quia metus cessat in iudicio vt C. de his qui propter metum iudicis nō appella.l.i.

Scđa ne fiant fraudes in donatiõibus quia donare est ꝓdere vt in.l. filiꝰ ff. de donatio. Et nemo ꝓsumit rez suã velle iactare vt.l. cũ dẽ indebito. ff. de ꝓbatio. Et nõ solũ reqrit ista insinuatio in donatione sed etiã in liberatione. si excedat quĩgentos solidos vt ff. ad le. falci. l. necẽnius ℣ fina.

℣z in solutiõe indebiti bar. distinguit in.l.i. ff. de donatio. ¶ Quia vel est indebitum õi iure. Et vterꝙz scz soluẽs et recipiens scit hoc esse indebitũ. et tũc requirit insinuatio si sit vltra summã predictã vt in.l. si donatarius C. de cõtrahen. emptio. ℣z si soluens sciat. et recipiẽs ignoret. ⁊ putat sibi eẽ debitũ tũc nõ requirit insinuatio vt in.l. absenti. C. de donatio. In cessione ãt debitorũz nõ requirit insinuatio. licz excedãt predictã summã. Nec requirit vocatio ipõrum debitorũ vt ꝓbat bal. in aucten. eo discursu C. de donatio. ꝓ. l. ij ℣ due cause. ff. ad carbonia. et ꝑ glo. in.l. iij ℣ si causa cognita ff. de bono. possessionibus ℣i tñ sũma in donatione excedat quingẽtos solidos. i. quĩgẽtos aureos. ℣z abstractis gabellis ⁊ erpẽsis ac alijs oneribus nõ excedit tũc nõ requirit insinuatio vt in.l. quotiens ff. ad le. falci. ⁊ ibi tenet hoc bar.

¶ Notãdũ ãrto ꝙ aliq̃ sũt donatiões in q̃bus nõ requirit insinuatio licz excedãt ꝑdictã summã vt in donatione q̃ fit ꝓ redemptiõe captiuoꝝ. et in illa q̃ fit militibus a mgro militũ vel q̃ fit in refectionẽ domus dei vt C. de donati. l penult. ¶ Illit nõ reqritur in donatione q̃ fit imperatori vel quam ipe facit vt in aucten. de nõ alienã ℣ si minus. collatio. ij. ⁊ in aucten. vt nõ fiãt pignorationes ℣ fina. colla. v. Nec etiã reqrit insinuatio in donatiõe ꝓpter nuptias vt in aucte. vt spõsali. largi. in principio colla. ix. Nõ etiã requirit in remissiõe vsurarum vt ff. de donatio. l. modestinus. Et quia ter. dicit ꝙ dñs Justinianus inuenit alia ad vberiorem exitum donationis. Idcirco sciẽduz est ꝙ vnũ illoꝝ est ꝙ donationes sepatiz facte nõ debẽt aggregari vt sic necessaria sit insinuatio nisi fiat in fraudem vt C. de donatio. l. sancimꝰ ℣ si quis ãt. Aliud est ꝙ qñ donatio fit ꝓ redemptione captiuoꝝ pstatur iuramentũ ꝙ debet expendi id qõ donatur ad redimẽdũ captiuos vt C. de dona. l. penulti.

¶ Notandũ finaliter ꝙ quinq̃ sunt modi ingratitudinis propter quam reuocatur donatio inter viuos. ¶ Primus si donatariꝰ intulit donatori atroces iniurias. Secundus si iniecit in euz manus impias vel violentas. ¶ Tertius est si intulit in bonis suis graue damnum ¶ Quartus est si intulit ei periculum vite. ¶ Quintus est si legi donationis non paruit. Unde versus.

¶ Quinq̃ modis perdo mihi que donata fuere. Infero si damnum grauiter donãtis in ere. Si per me sit huic atroꝝ iniuria facta Vel sit ꝑsona manuali vulnere tacta. ¶ Quando sue vite crudeliter insidiabor. Ingratus dono confessiz ure ꝓuabor. Ingratum factum dic me dũ fregero pactum.

Et habentur isti modi. C. de reuocan. donatio. l. fina. ¶ Potest etiaz ex istis modis ingratitudinis dominus reuocare feudum a vasallo suo. vt in aucteti. vt liberti de cetero ℣ hac autem. collatio. vi. ¶ Sed donatio facta liberto a patrono suo reuocat si non prestet obsequiũ Nõ tamen sic reuocatur libertas vt C. de reuocã. donatio. l. i. ¶ Reuocatur etiã ista donatio si sit facta per non habentẽ liberos. postea superuenientibus liberis vt C. de reuocan. donatio. l. si nãq̃.

Est et aliud genus.

Sūmatur sic. Donatio olim añ nuptias modo ꝓpter nuptias vocata. nō solū ante sed etiā post matrimoniū augetur et de nouo cōstituiť sicut dos. hoc d. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṕmo q̄ ista constitutio Justini habetur. C. de donatio añ nup. l. penulti. Hz cōstitutio Justiniani habetur ibidem. l. fina.

Notādū scd̄o q̄ donatio ꝓpter nuptias est illud qd̄ donať a marito vxori. sed dos est illud qd̄ dať ab vxore marito. vt hic in gl. sup̄ v̄bo. exequentur. et in c. donatio. eẍ de dona. inť vir̄ et vx/orē. Et ideo licz vir et vxor nō pñt sibi inuicē donare simpliciter vt ptz p totū titulū extra de dona. inter vir̄ ⁊ vx/orē pñt tñ facere donationē ꝓpter nuptias vel dotē vt hic dicit. Et ambulant ista donatio et dos pari passu. vt in auc/ten. sed iam necesse. C. de donatio. ante nup. Et debz esse inter eas eq̄litas post mr̄imoniū vt si de nouo constituať dos vel vetus augeať idē debet fieri de donatio. ꝓpter nuptias vt C. de donati. añ nup. l. fi. Ff. si igit̄ dote. Hz ante mr̄imonium iure Codicl pōt esse ineq̄litas vt C. de pact. cōuē. l. i. Hz mō est eq̄litas ante et post. nisi vna in aliquo recōpen/setur. Jure ãt auctenticox corrigit qd̄ hic dicit. q̄ neq̄z dos neq̄z donatio ꝓpt nuptias cōstituit post mr̄imoniū vt in auctē. de eq̄lita. dotiū. in principio col/latio. vij.

Notādū zᵒ. q̄ donatio ꝓpter nuptias et dos cōueniūt. ṕmo q̄ sicut dos non pt alienari a marito etiam consentiente vxore vt ff. titulo ꝓximo. Ff. licz possit renūciari alteri hypothece vt C. ad vel leianū. l. etiā. et. l. in bemº. et auctē. siue a me. Hic donatio propter nuptias nō pōt alienari. Scd̄o quia sicut dos redit ad mulierem soluto matrimonio. sic do/natio propter nuptias ad virum. Et cō sulitur mulieri ex donatione si res do/tales non existant vt in auctē. de equa lita. dot. Ff. i. collatio. vij. C. Certio quia sicut maritus efficitur dominus dotis. sic vxor efficitur domina donatiōis ꝓ/pter nuptias. Sed differunt quia ma/ritus habet vsumfructum dotis. nō au/tem vxor donatiōis. quia necesse est do tem seruire matrimonij oneribus. Et equitas suggerit vt ibi sint dotis et do/nationis emolumenta. vbi sunt matri/monij onera vt ff. de iure dotiū. l. dotis fructus et. l. plerūq; Ff. seruire.

Notādū q̄rto. q̄ illud qd̄ dať a spō/so spōse. vel ecōtra vocatur spōsalicia largitas. Et habet etiā cōditionem an/nexam. sicut donatio et dos. si scz sequa/tur matrimonium. Et ideo si non sequa tur matrimoniū vel hoc est a casu vel a ꝓposito. Si a casu tunc illud qd̄ spōsus dedit sponse pōt a sponso mediatim re peti. quia vna medietas debz apud spō sam remanere. sed quod spōsa dedit spō so totaliter repetiť. Si vero non sequa tur matrimonium a proposito. et si stat impedimentū p donantez. tunc illud qd̄ sponsus dedit sponse. Et interuenerit oscul̄ū. nō repetitur. Sed quod sponsa dedit sponso bene repetitur. ita distin/guit bal. in. l. cum veterum. C. de dona/tio. ante nup.

Notandum finaliter Qꝛ nomina de/bent esse conuenientia rebus vt hic di/citur. Simile. C. de episcopis et cleri/cis. l. decreuimus.

☞ Opponitur sic. Et videtur q̄ noīa non debent esse conuenientia rebus vt C. de constituta pecu. l. ij. ⁊ ff. de adimē. lega. l. iij. Solutio
Noīa debent esse cōuenientia reb⁹. q̄ñ nō insurgit absonus intellectus. qui si

insurgat recedendū esta ꝓrio significato nois extendendo ipm ad significatuz bonū. Nā qñ cognoscit res tuc modicū curandū est de noie vt in.l. nō aliter ff. de lega.iij. Nec valz argumētū ab inꝑtatiōe nois.nec facit ꝓbationez vt nō sequit.iste vocat valētin⁹. ḡ est valens vel vocat victor ḡ semp vincit vt ff.ad municipa.l.fi ℣penulti.

Erat olim et alius.

Sūmat sic. Olim hñs seruū cōez cū ticio si dabat ei libertatē solus tūc ps sua accrescebat ticio. Et qr hoc ius erat plenū inuidia et ꝑ libertatez cuius fauore multa statuta sunt etiā ꝑ cōes regulas. Ideo hodie est sublatū. et cogit ticius hoc casu recipe ꝑciū pro pte quā habebat in seruo.et ita fuus fit liber, hoc d.

☞ Notandū ꝓmo Qz ista constitutio habet C.de cōmuni seruo manumis.l.i. ℣ne āt.et ℣sinautē socius.

Notādū scdo q ꝑciū debet accipi ꝛz cōez estimationez publici fori vt notat in.l.septem. C.de eroga. milita. ānona. li.xij.et in.l.hi qui. C.de ꝑdijs et rebus nauicularioꝝ li.xi. Sz ꝑciū serui exꝑmitur in.l.i. C.de cōmuni seruo manumisso. Quia vel seru⁹ est sine arte vel cū arte.si sit sine arte tūc estimat ad xxx solidos.nisi esset minor x.ānis. Nā tūc solū estimat ad x.solidos. Si vo sit cuz arte tūc estimat ad xxx.solidos.nisi fuerit notarius qr tūc estimat ad quinqgīta. vel medicus. qr tūc estimabit ad sexaginta solidos. Et istud verꝝ est nisi fuerit seruus eunuchus qr tunc sine arte estimat ad quīquagīta solidos. et cū arte ad septuaginta. Et minor x.annis eunuchus estimat ad xxx.solidos.

Notādū z⁹. q si ticius nō velit recipere istud preciuz pro pte sua.tūc debz deponi sub manu iudicis. Et nihilominus assequet libertatē vt C.de cōi seruo manumisso.l.i ℣ne āt.

Notandū ḡrto Qz fauore libertatis multa specialia statuta sūt. Nā a libertatibus nō abstrahitur falcidia.sicut ab alijs rebus vt ff.de fideicōmissa.liberta. l.generalit ℣si qs seruū. Et licz testīm sit inofficiosuz libertates tn tenēt vt ff. de inofficio.testamen.l. papinianus ℣fz z an libertates. Et ex isto ptz.q si testator velit locū cōez quē hz cuz alio facē religiosum. Et alius nō vult tūc soluto sibi ꝑcio.iuxta cōez estiationez loc⁹ erit religiosus siue velit siue nolit.et hoc fauore religionis vt satis notatur in.l.locuz ff.de vsufruc. Ptz etiā q si duo sint ꝙbus vnus est obnoxius.ita q possent sibi infligere mortē vel abcisionē mēbri tūc si vult sibi remittere alius nō poterit ꝓcedere ad mortē eius vel abcisionem membri.ar.istius tex.

Notādū finaliter Qz ex isto tex.colligitur q interdū cogitur qs rē suā vendere.ꝑ cōez regulā q duplex ē. Prima q nullus copellitur rem suā vendē vt in.l.inuitū. C.d ℣hen.emptio. Scda q nemo cōpellitur rem emere vt in.l. nec emere. C.de iure deliberan.

☞ Opponitur contra ꝑdicta Et ꝓmo cōtra istā ꝓmā regulā q istū tex.vt dictū est in fina.notabili. / Solutio / Ista regula ꝓmo fallit hic. scdo fallit qñ pat vēdidit filiū suū necessitate famis.qr ꝑt ꝑ postea ꝓ illo filio ꝑciū dare vel suū eqlentē.z cōpellitur ille alius filium ꝑi vendere vt C.de patrib⁹ qui filios distraxerūt.l.ij.in fi. z⁹ fallit in odiū dominoꝝ q seruos suos crudelit tractant vt ꝑ de his qui sui vel alie.iurl. sūt ℣fiz ḡrto fallit in odiū mentientiū.qr scz diceūt agrū esse pluriū iugerū vel ℣garū

Quibus alienare licz vel nõ.

q̃ sit vt in le. Julianus ff. ti. cius. ff. de actio. empti et vendi. licz ista nõ sit pro prie fallẽtia. Quãto fallit in comestibi/libus. q̃ põt quis cõpelli ad vendendũ comestibilia iusto p̃cio vt in. l. munerũ ff. item. ff. de muneribꝰ et honoribus.

Opponit̃ scõdo p̃ scõaz regulã p. l. Julianus ff. tẽ celsus. ff. de actio. empti et vẽdi. et p. l. cõia diuidun ff. si debitor. ff. cõi diuidũ. / Sco. / Illa regula etiã fallit. ꝓmo q̃n quis emit ptẽ fundi q̃ habetur p̃ indiuiso. z alia ps adiudicatur venditori tũc iste cõpellit̃ istã ptẽ etiã emere. Fallit scõo q̃n maritus recepit p̃ dote fundũ indiuisuz. q̃ tũc oportebit eũ aliã ptem emere vt ff. de iure dotiũ. l. si fundus ff. fundus. Fallit 3°. fauore vltime volũtatis vt q̃n heres grauatus est aliquã rem emere. et dñs illius rei patus est vendere tũc heres cõpellitur emere vt in. l. et si ego. ff. delega. p°. Quarto fallit fauoẽ ecclesie q̃ si ecclesia habeat creditorẽ cui nõ p̃t soluere z nemĩ inuenit q̃ rẽ suã vult emere. tunc creditor cõpellit̃ talẽ rẽ ab ecclesia emẽ etiã adiecta decima ptẽ estimatiõis vt si res valeat x. teneb̃ emere p̃ xi. vt in auctẽ. hoc ius porrectũ. C. de sacrosanc. eccle. Fallit q̃nto fauore fisci. vt si fiscꝰ locauerit alicui fundũ. et q̃ cõductor habuit maximos fructꝰ. si cõductor postea nõ velit retinere fundũ illũ p̃ tali p̃cio. Et fiscꝰ nõ p̃t repire aliquez q̃ vult illũ fundũ cõducere p̃ illo p̃cio. tũc cõpellit̃ iste funduz adhuc retinere vt in l. quodã ferro ff. qui maximos. ff. de publica. et vectigalibus.

Quibus alienare licz vel non.

Dictũ est s̃ q̃liter dominia rer acq̃runt̃ iure gentiũ z ciuili. Et q̃ effectus dñi est rem posse alienare vt ff. de re iudica. l. fructꝰ rei. et nõ dñi nõ posse alienare. Idcirco tractat̃ h̃ de q̃dã specialitate circa dñia. q̃ scz dñs nõ p̃t alienaẽ et nõ dñs p̃t aliẽare. Et iõ rubricat̃ iste titu. Quibꝰ alienare licz vel nõ. Et notãdũ circa rubricã q̃ alienatio inẽdum ꝓhibeẽ ex pte p̃sone alienãtis. et h̃ inẽdũ ꝓpt̃ delictũ vt in. l. manicheos. C. de hereti. et manicheis. Et inẽdũ ꝓpt̃ defectũ cõsilij vt sunt pupilli et minores. de q̃bꝰ ff. e ff. si. Inẽdũ ꝓhibeẽ alienatio ꝓpter rẽ. vt sunt res sacre. s̃ de rex diuisio ff. sacre. Vel hõ lib̃ q̃ nõ p̃t estimari. vel res q̃ nõ p̃t ab alia separi vt ꝓpus ascripticius sine gleba. Inẽdũ ꝓhibeẽ alienatio ꝓpt̃ eũ in quẽ fit alienatio. et sic arma nõ p̃nt vẽdi infidelibꝰ vt in. c. ita q̃undã. ex de iudeis. Et interdũ p̃hibetur alienatio propter defectum suprioris vt in. c. hoc cõsultissimo de re. eccle. nõ alienã. li. vi. Et diuidit̃ iste titu. in tres ptes. In ꝑma tractat̃ q̃liter dñs rei nõ p̃t eã alienare ex pte rei. In scõa ibi. e cõtrario. determinat̃ q̃lit̃ non dñs p̃t rẽ alienare. In tertia ibi. nũc admonendi. docet̃ q̃liter dñs non p̃t alienare ex pte p̃sone alienãtis.

Accidit. Quãuis maritꝰ sit dñs fundi dotalis tñ nõ p̃t eũ alienare nec etiã obligare. etiã muliere cõsentiente. hoc d. Scz intellectꝰ tex. ẽ iste. Quilibet dñs rei nõ p̃t rẽ alienare. et aliq̃n nõ dñs p̃t rẽ alienare. Exẽplũ ꝑmi vt maritꝰ ẽ dominus fundi dotalis. tñ p. l. iulia ꝓhibetur talẽ fundũ alienare. q̃ quidẽ. l. iulia corrigit̃ h̃ in duob. Primo q̃ solũ p̃hibebat istã alienationẽ in italia. q̃ tñ p̃hibita est in oĩ p̃uincia. Scõo q̃ ꝓhibebat solũ hãc alienationẽ muliere inuita Et hypothecationẽ etiã ea volente. sed neutra eaz scz nec alienatio. nec hypothecatio fieri p̃t etiã p̃sentiẽte muliere ne ꝓpter fragilitatem sexus substantie

p i.

mulierum cõuertat in pniciez eaꝝ. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandũ primo Qꝛ istud nõ solũ intelligit de fundo dotali. sed etiam ꝙsi dotali. Et est fundꝰ ꝙsi dotalis ille fũdus q̃ datus est seruo dotali vt ff. de fũ. dota. l. iij. Etiã intelligit istud de rebus mobilibus dotalibus. q̃ seruãdo seruari pñt. maxime si nõ cõsistant in ponde/re numero et mensura vt vult bar. in. l. i. ff. soluto mrimonio ⁊ in. l. si sine. C. ad velleianũ. Secus in rebꝰ mobilibus q̃ seruãdo seruari nõ pñt.

¶ Notandũ scdo. q̃ si maritus de facto alienauerit fundũ dotalẽ. poterit ipe nihilominus eũ vẽdicaẽ venitẽdo ꝓ factũ ꝓpriũ vt. C. de rei vẽdica. l. dote. Sz tenet de euictione si alienauerit ignorãti Secus si sciẽti nisi hoc essz ꝓmissuz vt C. de euictio. l. si fundũ. Et soluto mri/monio ipamet mulier vẽdicabit vt. C. de iure dotiũ. l. in rebus. Sic etiã platꝰ q̃ rem ecclesie alienauit poterit eã vendicare. c. si ds presbyteroꝝ. eꝛ de rebus eccle. nõ alienã. Et intelligit istud non solũ de alienatiõe dominij. sed etiã si cõstitutũ sit aliqd ius in re vt emphiteoticuz vel vsusfructus vel vsus. vt C. de rebus alie. nõ alienã. l. fina.

¶ Notandũ finaliter. q̃ cõstitutio corrigens. l. iuliã. etiã habet. C. de rei vxo. actio. l. vnica ℣ et cũ lex. Et est duplex ratio cõstitutionis. ꝓma est ne propter fragilitatẽ sexus substãtia mulier in pniciem eaꝝ cõuertat vt hic in fi. isthꝰ ℣. Scda ratio est quia expedit reipublice mulieres nõ esse indotatas vt ff. soluto matrimonio. l. i. Et non ꝑt mulier huic canoni renũciare etiã si interuenerit iuramentum. et hoc de iure ciuili. Sed de iure canonico ipa seruabit iuramentum quod semꝑ seruandũ est dũmodo non vergat in interitum eterne salutis vt in c. cum contingat. eꝛ de iureiurã.

¶ ☞ Opponitur primo sic Et videt q̃ mulier sit domina fundi dotalis ꝑ. l. in rebus. C. de iure dotium. ergo nõ maritus / Solutio / Qd in illa lege dicitur intelligendum est q̃ mulier est domina fundi dotalis iure naturali. q̃ dicitur quicqd calcauerit pes tuus tuũ erit. Sed non est domina ullius fundi dotalis iure gentiũ. vel ciuili. nisi in spe q̃ nutritur ex rebus dotalibus. sicut filij dicunt esse domini in bonis patris. ℣. de heredi. instituen. ℣ sui. vel q̃ ipa est domina considerato exitu rei. quando scz soluitur matrimonium sicut etiam filij sunt domini in bonis patris considerato exitu rei scz post mortem patris vt ff. de libe. et posthu. l. in suis.

¶ Opponit scdo Et videt q̃ maritus potest fundum dotalem alienare per. l. quotiens. C. de iure dotiuz / Solutio Illa lex loquitur quando fundus dotalis est estimatus. tunc enim maritus potest eum alienare et mulieri estimatio/nem dare vt in. l. si estimatus. ff. soluto matrimonio. et ibi ꝑ bar. Potest tamen aliquando mulier eligere rem vel estimationem vt C. de iure do. l. in rebus. Sed iste textus loquitur quãdo fundꝰ nõ est estimatus. vel quando est estimatus vt sciatur q̃ntũ valeat vt C. de rei vxo. actio. l. vnica ℣ et cũ lex.

¶ Sed replicatur de. l. cum lex. ff. de fideiusso. et mandato. / Solutio / Ibi alienatio fundi dotalis tenet in preiudicium viri alienantis. et sine preiudicio mulieris.

¶ Sed iterum replicatur de. l. fina. C. de fun. dota. q̃ ibi alienatio procedit nõ in preiudicium viri. / Solutio Qꝛ adhuc sunt aliq casus in quibus fundus dotalis potest alienari a marito. ꝑmo si maritus vocet ad diuisionẽ fundi

dotalis.quia nõ fuit diuisus.et in illo casu loquit dicta.l.fina.in oppositũ allega. Scdo ꝓpt necessitatẽ vt ff.de libera.cã l.i. Tertio cũ vniuersitate rex vt ff. de fun.dota.l.i. Quarto in vtilitatẽ mulieris vt ff.de iure dotiũ.l. fina.

Opponit 3°. Et videt q res dotales mobiles pñt alienari a marito p.l.i.C. de seruo pigno.da.manumis. / Solutio / Illa lex loquit de rebus mobilibus q̃ seruãdo seruari nõ pñt.

Sed replicat de le.in rebus C.de iure doti.q ibi alienat fundus dotalis qui potest seruando seruari. / Solutio Casus est ibi specialis vt scz seruus dotalis manumittatur a marito fauore libertatis ꝓpter quã multa fiunt p̃ cões regulas vt s̃ de donatio.ff fina.

Econtra autem.

Hic declaratur q̃liter nõdñs pt alienare. Et summat sic. Creditor pt pignus alienare fm moduz in iure determinatum.q̃uis ipe nõ sit dominus pignoris. hoc dicit Et ptz intellect tertius

☞ Notandũ pmo q preter istum moduz qui hic ponit in tertu sunt adhuc alij modi q̃bus nõdñs pt rem alienare. Primus est p iudicẽ qui nõ ẽ dñs rei. Et tñ p sententiã suã dñiuz rei trãsfert ad aliũ vt ff.si ex noxa.cau.aga.l.ij.et ff. de offi.iudi.ff fina. Scdus mod ẽ p alluuionẽ vt ff.de acq̃ren. rer domi.l. ergo ff.alluuio. Tertius modus est p imparatorem vt s̃ de vsucapio. in pncipio. q̃rt mod ẽ p p̃latũ ecclesie vt in auctẽ.hoc ius porrectũ. C.de sacrosanc.eccle. q̃nt p tutorẽ vt ff.de furti.l.in ed dũ ff q tutelã Sext p curatorẽ habẽtẽ liberã administrationem vt s̃ de rer diuisi ff nihil. Septim p fiũ hñtez peculij admistrationem vt ff. de pignorati.actio.l.si cum venerit.l.fina.

Notandũ scdo Qu mod alienatiõis pignoris habet in.l.fi.C. de iure domi. impetrãdo.et ibi p doctos. Nã triplex ẽ pignus scz cõuẽtionale. iudiciale et p̃torũ vel cõtumaciale. De pignore conuentionali q̃d scz capit ex conuentione creditoris et debitoris sic distinguendũ est.q vel actũ est inter eos q̃lit istud pignus debet alienari vel nõ ẽ actuz. Hi pmũ.in alienatiõe seruãda est forma cõuentionis. Hi scdm tũc creditor debet debitori denũciare p se vel p sniaz inlocutoriã iudicis.vt pignus luat .i.liberet siue redimat .q̃d si non fecerit debz creditor expectare p biẽniuz a tpe denũciatiõis vel ꝓtestatiõis si debituz sit liquidũ. vel a tpe sententie debitũ liquidantis q̃n debitũ nõ est liquidũ. Et tũc pt pignus alienare videlicz vendere si reperiat emptorem .Qd si non reperiat emptorem tunc vel debitor est presens vel nõ est presens. Hi sit pñs debet sibi denũciare vt prius. Et si tũc pign nõ luat poterit ipm vendere. Hz si nõ est pñs daf a iudice triplex tempus. pmuz ad inq̃rendũ debitorẽ et sibi nũcianduz vt pignus suũ redimat.scdm tps q̃ debitor pt venire et pignus suum luere si fuerit inuentus. Sed si nõ fuerit inuentus daf tertiũ tempus infra q̃d si nõ venerit pt pignus adiudicari ipi creditori Debz tñ pignus estimari.et si plus valeat q̃ debitũ hoc restituet debitori vl alteri creditori eius cũ fideiussione. Et si minus valeat manet creditori salua actio contra debitorẽ de residuo. hz tñ debitor post istaz adiudicationẽ adhuc biẽniuz quo pt pignus luere soluendo damnũ et interesse. Et hoc hz ex viba/nitate. Dicit tñ angelus q istud intelligitur de creditore feneratore in.l.debitoribus ff.de re iudica. Sed si creditor nõ sit feneratoz.et nõ sit actũ inter creditorem et debitorem.tũc statim quãdo debitor est in mora pt creditor post denũciationẽ etiã extudicialẽ pignus vẽdere vt ff.de pignorati.actio.l.si cuz ve/

p q.

nerit. Et si actus sit inter eos q pignus nō debet alienare. Nihilominus tamē post trinā denūciationez poterit credi/tor pignus alienare. sed non debent iste denūciatiōes sub vno pretextu fieri vt dicendo tribus vicibus. solue mihi. Ez inter vnā et aliā ad minus debent me/diare tres dies vt in d.l. si cuz venerit. Et post hoc creditor expectabit biēnio de iure. sed p statuta et cōsuetudines lo cor aliter fit vt in glo. in dicta.l.fi. C. d̄ iure domi. impetrando. Sed pignus iu diciale est quod capit in causam iudica/ti. Et istud pōt alienari iurta tempus datum iudicatis quod communiter est quadrimestre. i. quattuor mensiuz vt in c. quod ad consultationem. extra de sen ten. et re iudica. Sed pignus pretoriuz est quod capitur in cōtumaciaz ptis nō cōparētis. Et ideo vocat etiā pignus cōtumaciale. et istud alienat arbitrio iu dicis vt in.l. cum proponas. C. de boīs auctoritate iudicis possidē. Et ita tenet Dy. in.l. si finita. Iulianus. ff. de dam. infec.

☞ Opponitur contra predicta sic Et videtur q creditor nullo modo potest alienare pignus. quia nemo potest plus iuris in alium transferre q̄ ipe habeat vt in regula. nemo. de regu. iuris li. vi. et per.l. traditio ff. de acquiren. rer̄ do/mi. Solutio. Creditor non potest pignus alienare absolute vt probant iu ra in opposituz allegata. sed bene potest cum voluntate ipius domini saltez pre sumpta. et ita procedit iste textus.

Nunc admonendi.

Sūmatur sic. Quāuis pupillus sit dns rei sue. eam tamen sine tutoris auctori/tate nō potest alienare. nec transfert do minium. sibi tamen potest aliquid dari. hoc dicit. Vel aliter pro clariori in/tellectu textus in quo continentur tria responsa. Ex quo pupillus rem suā ali/enare non potest. si mutuam pecuniam dederit non facit eam accipientis. Sed potest ipa pecunia vendicari si extat. ꝛz si consumpta sit tunc ab eo qui bona fi/de eam recepit potest condici. sed cōtra eum qui mala fide eaz recepit agitur ad exhibendum. hoc primo. Tunc ibi. Ar ex contrario. Pupillo potest aliquid dari sine tutoris auctoritate. Ideo si de bitor pupillo soluat sine auctoritate tu/tois non liberatur. Si tamē pupillus saluam habeat pecuniam. aut ex eo locu pletior factus sit. et adhuc semel petat poterit debitor eū repellere p excepti/onem doli mali. Sed si pupillus male consumpsit pecuniam vel furto amise/rit. et adhuc petit eam a debitore opor/tebit debitorem iterum soluere. nec pro dēt ei doli mali exceptio. Ez si debitor soluit cum decreto iudicis tunc plenis/sime est securus. hoc secūdo. Tunc ibi. Sed ex diuerso. Pupilli non possunt sine tutoris auctoritate creditorib⁹ suis soluere. quia id quod soluunt non fit ac/cipientis. hoc dicit tertio.

☞ Notandum primo. q pupillus si/ne auctoritate tutoris non potest rem alienare. nec transferre neq̄ quo ad pro prietatem quia dominium nō transfert Neq̄ quo ad possessionem. que animo retinetur. Corpalem tamen possessionē naturalem potest pupillus pdere. et a/lius potest eam occupare vt ff. de acqui ren. rer̄ domi. l. pupillus. Et ratio isto/rum est. quia nō potest conditionē suaz deteriorare vt sup̄ de aucto. tuto. in pn/cipio.

☞ Notandum secundo pro intellectu vbi textus condici. q condicere est rez suam in iudicio petere psonam pulsan/do vel inquietando, dicendo ipam sibi

obligatam esse ad dandum aliquid vel faciēdū vnde dicitur indebiti cōdictio. Et tractum est a veteri obseruatione. quia olim erant in vsu solennia ẏba. q̄ oportebat actorem cum litigabat coraz iudice cōdicere.id ē simul dicere quando litigaret vt si cadēt a syllaba cadēt a tota causa.Et quia in psonalibus actionibus hoc obseruabatur. ideo psonales actiones dicebantur condictiones. Deinde priuata solennitas in dissuetudinem abijt.et tñ nomē mānsit vt psonales actiones adhuc dicant cōdictiones q̄uis nō sit necesse hanc solēnitatem obseruare et hec ẏba cōdicere.

Notandū tertio Q̄ de adulto minore q̄liter scz ille p̄t alienare.Sic distinguendū est.q̄ vel iste adultus hz curatorem vel nō. Si habeat tunc assimilat prodigo vt .C.de in integ.restitutio.minō.l.si curatorē. Et tūc aut loq̄mur de alienatione rez īmobiliū. Et mobiliū q̄ inter īmobilia cōputant vt sunt pensiones et redditus.Et sic iste adult⁹ z pupillus olim z hodie pari passu ambulāt .i.neuter eoz p̄t alienare sine auctoritate tutoris vel curatoris vt in.l. magis puto.ff.nō passim.ff.de reb⁹ eo. Aut loq̄mur de rebus mobilibus q̄ seruando seruari nō p̄nt.Et tunc olim fuit differentia inter istum adultuz et pupillum q̄ pupillus tales res alienare non potest sine tutoris auctoritate vt.l.alienationis verbo ff.de ẏboz significatione. Sed adultus olim potuit.ff.p emp.l.ij ff.si a pupillo.Et dicuntur res que seruando seruari non possunt ille res que non possunt durare tribus annis vt in gl.l.vnica.C.si aduersus vsucapio. Hz hodie potestas pupilli et istius adulti habentis curatorem ē exequata.vt scz iste adultus tales res sine curatore alienare nō possit vt in.l. ler que tutores. C.de aministrati.tuto. Sed si iste adultus nō habet curatorem.tunc potest cōtrahere et se obligare sed deceptus restituitur vt ff.de mino.p totum. Si tamen iurasset se nō petiturum restitutionem.habetur p maiore. auctē. sacramēta puberuz.C.si aduersus vendi. Istud tamen fallit in iudicijs vbi adultus carens curatore compellitur recipe.ff.tez inuito.sup̄ de curato. Hz nō potest iste adultus res immobiles vel mobiles q̄ seruando seruari possunt alienare sine decreto iudicis. vt.C. de predi. mino.l. nō solum. Et sine legitima causa scilicz quia īmittet es alienum soluendum q̄ō alias solui nō potest vt in.l. magis puto.ff.nō passim ff. de rebus eo. Et tunc debet ista alienatio fieri cum licitatione vt tradatur plus offerenti. vt in.l. sed sine.ff.quesitum.ff.de minori. Et licz pecunia seruando seruari possit.illā tamen sine decreto iudicis potest iste adultus alienare vt in aucten. nouissime. C.de administra. tuto.

Notandum quarto Q̄ licitatio est venditio proposita.sicut cuz aliqua res publice venalis exponitur et vnus offert decem.et alter quindecim quando pclamatum est q̄ qui plus offert eam habebit ille qui plus offert dicitur alterum vincere licitatione.vnde cū alterz sic intendit supare plus offerēdo in q̄cunq̄ negociatione licitatio est vt qui licitatione vincet rem ferat.C.de sacro sanc.eccle.auctē. qui res. et hoc mō intelligi debet q̄ō dictuz est in notabili p̄cedenti q̄ alienatio debet fieri cum licitatione vt scilicz tradatur plus offerenti.

Notandum quinto Q̄ quando dicit hic in textu si pupillus pecuniaz mutuam dederit.ibi dare capitur impropue. quia dare est accipientis facere vt ff.de actio.ff.sic itaq̄. Nec ꝓhit iste pupillus

obligationem. vt hic et ℣. quibus modis re cōtrahit obliga. in principio. Nec est mutuum. quia mutuū dicit quando de meo fit tuum vt ff. si certū petat. l. ij.

Notandū sexto. q̄ ille dicitur pecuniā a pupillo bona fide recipe qui credit eum esse maiorem vt. ff. p̄ empto. l. ij ℣. si a pupillo. Et dicitur pecunia consumpta q̄n est exposita vt ff. de vsufruc. ℣. cōstituitur. vel q̄n est cum alia mixta vt ff. de solu. l. si alieni. Et ista pecunia cōsumpta potest cōdici ab eo qui bona fide accepit condictione ex mutuo recōciliato p̄ cōsumptionem vt ff. si certū petat. l. si a furtoso. Et recōciliat mutuuz stipulatiōe vt. C. si certū petat. l. q̄nis. vel vsu vt ff. de iure dotiū. l. proculus. Sed si cōsumpta sit ab eo qui mala fide eaz recepit agit ad exhibendū. quia ille qui dolo fecit quo minus pecunia extat tenet ad exhibendū. vt. C. ad exhibendum. l. ad exhibendū. et iuratur in litez quia interest pupillo citius pecuniam reddiram fuisse vt ff. de in litez iuran. l. in actionibus.

Notandū septimo circa scōm respō. q̄ debitor soluēs pupillo p̄t habere aut plenā aut pleniorē aut plenissimā securitatez. Nā q̄n soluit pupillo sine auctōre tutoris. habet plenaz. naz ipo iure non liberat. sed habet exceptionē doli mali p̄ quā liberat vt hic in tex. si pecunia salua habeat pupill⁹. Sz si male p̄sumpta est vel pupillo ablata tūc neq; ipo iure neq; p̄ exceptionē doli mali liberat vt hic et ff. de solutio. l. in pupillo. Sz p̄t pupillus vel alius noīe eius et nō exneo noīe adhuc istā solutionē petere vt ff. de solutio. l. filius. Sed si debitor soluat cum auctoritate tutoris habet plenioē securitatē quia ipo iure liberatur et q̄d legitime factū est non reuocat vt C. ad trebellia. l. sancimus. Si tū pupillus pecuniā solutā nō habeat. sz p̄dita est restituit vt. C. si aduersus solu. l. i. Sed si debitor soluat cū decreto iudicis habet plenissimā securitatē et tollitur restitutionis remediū vt ff. de minori. l. ait prētor ℣. quod tamen. Et dicitur istud decretū iudicis p̄ceptū. q̄ iudex dicit p̄cipio vel volo vt soluas vt ff. de mino. l. ait prētor ℣. p̄mittit. Et debz istud decretum iudicis fieri sine sportulis et expensis pupilli vel debitoris vt C. de fruc. et li. expen. l. fina.

Notandum octauo. q̄ pupillus dicitur factus locupletior q̄n nō est paupetior. vt ff. ō solutio. l. in pupillo. Et hoc est tripliciter scz si pecuniaz saluam habeat. vel si habeat rem emptā p̄ pecunia. vel si consumpsit rem quaz p̄ sua p̄pria pecunia fuisset empturus. vt. l. eū q̄ C. de vsucapio. p̄ empto. Dicit etiā locupletior si dolo consumpsit pecuniā vt in. l. i ℣. an in pupillum. ff. depositi.

Notandum finaliter circa tertium responsuz. q̄ quādo pupillus soluit creditori suo. distinguendum est. quia aut facit cum tutore vel sine tutore. Si cuz tutore. tunc aut res que soluitur nō potuit alienari sine decreto iudicis. vel potuit. si non potuit solutio nō tenet. Et potest res soluta repeti vt ff. de rebus eo. l. si pupillus. Si autem potuit alienari sine decreto iudicis tunc tenet solutio facta a pupillo cum tutore vel ab adulto cum curatore si habeat curatorem. vel sine curatore si non habeat. et hoc si debitum sit ciuile et naturale. Si enim debitum esset naturale cantū posset repeti q̄d solutum est. vt ff. de condictio. indebiti. l. inter duz. Sed si sine tutore soluerit pupillus nō tenet solutio quia nō trāsfertur dominiuz nisi res soluta fuerit consumpta vt ff. si certū petat. l. nō omnes ℣. fina.

Opponit p̄mo contra predicta Et

videtur q debitum soluens pupillo sine tutoris auctoritate liberatur ipo iure p.l.q si stipulatus fuero ff.de solutio. Solutio / In illa le.pupillus fuit adiectus.et nihil sibi debebat.sed fuit conuentuz inter cõtrahẽtes q solutio posset illi pupillo fieri.

Opponitur scõo Et videtur q si debitor soluat cum tutoris auctoritate sine decreto iudicis sit plenissime secur⁹. Et licz pecunia sit pdita pupillus non restituitur p.l.sancimus.C.de administra.tuto. /Solutio / Illa lex loquitur quando solutio fit ex redditibus vel pensione. Hic autẽ loquimur quando solutio fit ex causa mutui vel simili causa.

Opponitur tertio Et videtur q decretum iudicis non tollat remedium restitutionis.C.de prediis mino.l. si quidem. /Solutio / Illa lex loquitur in alienationibus. hic autẽ loquimur in solutionib⁹. Et ratio diuersitatis est quia solutio fit ex necessitate. sed alienatio fit ex voluntate. Sed ista ratio nõ placz Johã.fa. quia alienatio vt puta venditio.interduz etiam fit ex necessitate.Et ideo dicit aliam rationem quia scz pupillus plus damnificatur in alienatione q in solutione.

Per quas perso. nobis acquiritur.

Cõtinuatur sic. Dictum est sup̃ qualiter res nobis iure gentiũ et ciuili acquirũ. Nz q nõ solũ acqrimus res per nosmetipos sed etiaz p alios. Idcirco in isto titulo tractaᷓ qlit res nobis acquirunt p alios. Et ideo rubricaᷓ iste titul⁹. p qs psonas nobis acqritur. Et differt iste titul⁹ a quodã alio titulo. de quo infra.scz p quas psonas nobis obligatio acquiriᷓ.q ille titulus loquitur de acqsitione obligationũ. iste vero de acquisitiõe rez. Et sunt octo psone per qs possumus acqrere. Primo per nosmetipos.scõo p liberos nros.zo p seruos nros.qrto per seruos in quibus vsumfructum habemus.quinto p seruos alienos quos bona fide possidemus. sexto p liberos homines quos bona fide tanq̃ seruos possidemus. septimo p suos in quibus nudum vsum habemus. octauo p liberos hoies quos nõ possidem⁹ videlicz p procuratores. Dimidiᷓ igiᷓ iste titul⁹ in sex ptes. Nã in pma tractatur qliter acqrimus p liberos nros. In scõa ibi. item vobis acquiriᷓ. qliter acquirimus p seruos nros. In tertia ibi. de his.qliter p seruos in quibus vsum fructũ habemus. /In quarta ibi .idez placz et de eo.qualiter acqrimus p seruos alienos et liberos hoies qs bõ fide possidem⁹. In qnta ibi. ex his. infertur vna cõsequẽtia ex pdictis. Et in sexta ibi.hactenꝰ.poniᷓ cõtinuatio ad sequẽtem materiã.

Cquiritur vobis.

Nõ solũ acqriᷓ nob̃ p nosmetipos sz etiã p liberos et suos nros. Et p seruos in qbus habem⁹ vsumfructũ. Et p suos alienos et liberos hoies qs bõ fide possidem⁹. Et licz oliz quicqd liberi existẽtes in ptate acqrebãt.h̃ totum adparentẽ ptinebat.excepto castrẽsi peculio.ita vt parẽs posset hoc ad aliũ trãsferre.hodie tñ quicqd liberi acqrũt ex re ipi⁹ parentis hoc ptinet sibi. Nz qd̃ aliũde acqrũt in illo parẽs hz vsumfructuz.sz ꝓprietas manet apud liberos. et olim parẽs p emãcipatiõe habebat tertiã ptẽ in bonis q̃ sibi nõ acqrebanᷓ.sed mõ hz dimidiã q̃tũ ad vsumfructũ.sed ꝓprietas manet totaliter apud emancipatum.hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo. q ꝑ seruū vsuariū nō acquirimus nisi ex re nra et non ex opa sua vt ff. de vsu et habita. l. ꝑ seruū. et j. ꝑ ꝙs psonas nobis obligatio acquiritur ℣ ꝑ eū quoq;. Sed ad hoc vt ꝑ seruū alienū vel ꝑ libez hominē tanꝙ seruū possessuz acquiramus. requirit bona fides vt j. co ℣ item placz. que quidez bona fides debet esse in possidēte ⁊ nō in possessore vt ff. de acquiren. possess. l. cū heredes ℣ fin. Ex quo ꝓz q si sit monachus vnius monasterij in alio monasterio. et illud monasterium habet eū tāꝙ suū bona fide. licz monach⁹ habeat malā fidē sciens se ꝓtinere ad aliud monasteriū tñ quicquid ipe acquirit pertinet sco monasterio. ⁊ nō ꝓmo. Sed ista bona fides aliter requirit in libero homine ꝙ in seruo alieno. q in libero hoīe continue debet esse bona fides nec pōt vsucapi vt ff. de vsucapio ℣ sed aliqñ. et ff. de acquiren. rez domi. l. qui bona fide ℣ i. Sed in seruo alieno sufficit bona fides in ꝓncipio vt ꝑ eū nobis acquiratur. et pōt vsucapi vt ff. de vsucapio. l. qui sit.

¶ Notandū sco. q vtile est scire antiquitates vt j. titulo proxi. in ꝓncipio. q id qđ tollit ⁊ corrigit debz cognosci vt C. de cadu. tollen. l. vnica.

¶ Notandū 3⁹. q ꝙdruplex est peculiū vt supꝝ in pte tactū fuit. scz castrense. ꝙsi castrēse. ꝓfecticiū. et aduēticiū. Castrē se est qđ filiusfami. acqrit in castris ratione militie. vt ff. de castrē. pecu. l. si. forte Quasi castrēse est qđ mgri artiū medici clerici aduocati acqrunt vt in. l. fi. C. de inoffi. testamē. Tale etiā est qđ acqrūt notarij ꝓcipue curiaz et officialiū vt in glo. in. l. fina. supꝝ ꝟbo. memorialib⁹. C. ℣ inoffi. testamen. Et qđ acquirit de publico ē ꝙsi castrēse. vt in. l. cum opz. C. de bonis q̄ liberis. Etiam quod acquirūt aduocati a suis cliēticulis. quia accedit loco salarij publici vt in gl. in. l. fori. C. de aduoca. diuerso. iudicio. Et fa. l. vellut. C. de assessoribus. licz specula. in. titulo de actionibus ꝟsꝰ. quasi castrēse. cōtrariū dicat. Sed profecticiū est qđ filiusfamilias acquirit ex re vel ꝓpter rez patris seu occasione patris vt ff. de inoffi. testa. naufra. l. i. et. l. pollicit⁹ ℣ ij. Nisi filius fuisset talem rem acquisiturus vt ff. de iure do. l. i ℣ si pater. Barto. tamen in. l. cum opz. C. de bonis que liberis. dicit q si filius ex centū denarijs patris lucretur alios centum. tunc istud lucrū mediatim est ꝓfecticium. et mediatim aduenticium. Ex quo patz q si aliquis tradidit negociatori quīgētos florenos vt emeret vina. et negociator emit vina que vendidit octingentis flore. nō debet iste qui tradidit quingētos florenos. istud lucrum habere solus sed negociator habebit medietatē. Si igit filio detur aliquid occasione patris dicitur profecticiū. sed si sibi detur ꝓpter merita sua licz donator cognoscat patrem. est aduenticiuz. ita distinguit text⁹ in simili in. l. socium. ff. pro socio. et ibi ꝑ barto. Ex quo patz q si ambasiatoribus pncipis vel ciuitatis dentur aliqua clenodia illa ꝓtinent ambasiatoribus. quia ꝑsumūtur data propē merita sua.

¶ Sed aduenticiuz est quod filius acquirit per industriam vel labores suos vel a fortuna. vel ex rebus matris vel ab extraneo. Dicendum est ergo q castrensia et quasi castrensia pertinent filio. sed profecticium pertinet patri. et aduenticium pertinet patri quo ad vsumfructum. et filio quantum ad proprietatem.

¶ Sunt tamen aliqui casus in quibus pater non habet vsumfructum in aduenticijs. Primo si pater vsumfructum remisit vt in. l. cuz oportet ℣ sinautem res. C. de bonis que liberis. Secundo si filio aliquid donatū sit eo pacto vt pī vsūfructū nō habeat. in aucl. vt liceat mri et auie. in ꝓnci. colla. viij.

Tertio si filius cū patre succedat in he reditate fratris vel sororis vt in auctē. de heredi.ab intesta.venētibus.§.si ve ro.colla.ix.¶Quarto si seruꝰ datus sit fi lio vt p eū statim manumittat vt C. de bonis que libe.l.fi.¶Quīto in hereditate quā pater ꝓhibuit filio adire vt C. de bonis que libe.l.fi.§.i.ꝛ ij.¶Sexto si pat diuertat se illegitime ita vt bona adiu dicenē filio vt in aucten. vt nulli iudi.§. q vero.colla.ix.¶Septimo si pater con traxit incestas nuptias vt in aucten.de incestuoꝝ nup.in principio colla.iij.¶Si tñ sit dubiū an peculiū sit aduenticium vel ꝓfecticiū tūc dicūt aliqui q ꝑsumē esse ꝓfecticiū.sicut qñ est dubiū an vxo acquisiuit ex rebus suis an ex rebus mariti tūc ꝑsumē q ex rebus mariti vt C.donatio.inter vi.et vxo.l.etiā.¶Sed melius videē dicendū q inspiciet ur an filius sit diues et diligens et pater non vel ecōtra.et ꝑsumē istud acquisitū esse ex re diuitis et diligentis.¶Et ita dicē aduenticiū vel ꝓfecticium vt C. arbi triū tute.l.si defunctus.

¶Notandū finaliter.q olim pater pro emācipatiōe filij habebat tertiā ptē in bonis filij pleno iure.¶Hz modo habet medietatē ītum ad vsumfructū vt hꝫ in.l.cum opz.§.cū ät.C.de bo.q̄ libe.¶Ex quo ptz q medietas vsusfructus nō va let minus q̄ tertia ps in pleno iure qđ facit contra illos qui volūt habere du os denarios in pensionibus vitalibus pro vno in hereditarijs.

¶☞Opponē cōtra predicta ¶Et videē ꝓmo q iure antiquo nō acquirebat pa tri totū quod acquirebat filius excepto castrensi peculio p.l.i.§.nec castrense. ff. de colla.bonoꝝ. /Solutio /Q illa regula antiqui iuris que habeē hꝫ et in.l placz.ff.de acquiren. hereditā. nō soluz fallebat in castrēsi peculio.sed etiā falle bat et hodie fallit regula noui iuris in q̄si castrēsi peculio vt in.l.alle. in oppositꝫ.¶Fallit etiaz in illicite acquisitis vt ff.de acquirē.possessio.l.qđ seruus.¶Fal lit etiā in dote aduēticia cuius actio nō acquiritē patri sed filio vt in.l.ij.§. quod si in ptāte.ff.soluto mr̄imo.¶Fallit etiaz qñ filiꝰ est institutꝰ heres. q pat ē furi osus vt ff.de acquirē.possessio.l.cū hēs.¶Fallit etiā qñ p̄ rogatus est filio resti tuere hereditatē vt in.l.impator.et in.l cogi.§.si a p̄e.ff. ad trebellia.

¶Opponiē scđo ¶Et videē q nō sit idē ex re.et ꝓpē rē p̄is acquiri vt peculiuz sit ꝓfecticiū p.l.iulianꝰ.§.si quid seruo.ff de actio.emp.ꝛ vēdi.ꝛ p.l.eo tpe.ff. de peculio. /Solutio /In illo.§.si qđ ser uo nō distīguiē an datū sit cōtēplatiōe emptoris vel serui.Hz bñ distīguiē an cōtēplatiōe venditoris vel serui.¶Et ita illa lex nō facit ad ꝓpositū. q nō est sile de vēditore ꝛ seruo sicut de p̄e et filio Nec ob.illa.l.eo tpe.quia ibi nihil datū erat contēplatione bone fidei possesoris.sed ꝓpter rē quā putauit donans se posse donare.et nō potuit.

¶Notandū zº.¶Et videtur q pater nō potuit olim habere tertiā ptē in bonis filij ꝑ emācipatiōe q hoc nō potuit cē in bonis castrēsibus vel q̄si castrēsibus q illa semp filius habuit salua vt ff.de castrē.pecu.l.si forte.Nec potuit esse in bonis ꝓfecticijs q illa p̄ habuit et hz oīa.nec potuit cē in aduēticijs. q istud ius in aduēticijs q̄ p̄ hz vsumfructū et filiꝰ dñiuz est postea cōstitutū /Solu tio /¶Cōsiderādū ē hꝫ q̄duplex ius scz antiquissimū q̄ p̄ habuit oīa q̄ acqrebā tur p filiū exceptis castrēsibꝰ et q̄si ca strēsibus vt hꝫ in ꝓncipio.scđo ius anti quū quo oīa ptinebāt ad p̄ez exceptis illis que filio ꝓueniebant a matre vel ex linea materna.tertio cōsideraē ius q̄ pater habebat tertiā ptez pleno iure ꝑ emācipatiōe filij.¶Et q̄rto cōsideraē ius quo p̄ hz vsumfructū in aduēticijs. et filius dñiuz.q̄ etiā p̄ pro tertia pte hz medietatē vsusfructus in emācipatiōe

Sed tunc fortius replicatur Et videtur q̄ pater p̄o emancipatione non p̄t habere medietatē vsusfructus. quia vel hoc esset in bonis p filiū acquisitis post emancipationē vel ante. Non post q̄ illa bona pleno iure et omnia p̄tinēt filio. Non etiam ante. quia tunc pat̄ habet totū vsumfructū etiam in aduenticijs. / Pro solutione istius debetis diligenter cogitare q̄ fateor me eā ad plenū nescire. Videt tamē mihi posse dici q̄ istud posset intelligi in bonis castrē. vel q̄si castrensibus. vel in illis in q̄bus pater casualit̄ nō habz vsumfructuz. de q̄bus ē eo. ℣. in 3° notabili. Istud tamen dico sine p̄iudicio melius sentientiuz. q̄ reperio magnos docto. dicētes istud cē intelligēdū solū in aduēticijs.

Opponit̄ finalit̄ Et videt̄ q̄ nō esset inco͡ueniēs q̄ filius acquirēt honorem emancipationis p̄ diminutionē rex̄ suarum p. ℣. vnicū. ē de legit. patronoz tute. / Solutio / Ibi dicit̄ q̄ vbicunq̄ est emolumentum ibi debet esse onus. ſz nō dicit̄ q̄ p̄o honore deberent res decrescere. Ex quo p̄tz q̄ vani sunt illi q̄ faciūt magnas expēsas et dāt multa vt promoueant̄ ad honores. vt scilz sint in cōsulatu ciuitatū. P̄tz etiā q̄ vani sunt qui in actibus doctoralibus ad habēdū honores sup̄alios faciūt expensas magnas contra ordinationem clemen. cuz sit de magistris. q̄ p̄ hoc nō acq̄rūt honorē. ſz p̄ter vanitatē. Nisi essent potētes z multū diuites vt in. l. nemini. C. de consulibus li. xij.

Item vobis. Quicq̄d acq̄ritur p̄ suum nūm p̄tinet nobis. sed si su⁹ heres instituat̄ nō p̄t adire hēditatē sine iussu nr̄o z tūc nobis acq̄rit̄ hēditas. ſz legatū seruo relictū acquirit̄ nobis sine iussu. Et nō solū acquirit̄ nobis ꝓprietas p̄ eos qui in ptāte nr̄a sunt. sed etiaz possessio et vsucapio. et etiā p̄scriptio. hoc d.

☞ Notādū p̄mo. q̄ si seruus aliquid sibi stipuletur obligatio nō acquirit̄ sibi ℣z dño suo vt. ℣. p̄ q̄s p̄sonas nobis obligatio acq̄rit̄. in principio. ℣i etiā seruus acquirat aliq̄d p̄ occupationē specificationē vel inuētionem acquirit̄ domino. de q̄bus ē de rer̄ diuisio. ℣. fere. et ℣. si quis ex aliena materia. et ℣. thesauros. Et ista acquirunt̄ dño etiā ignoranti z inuito vt hic. et ff. de acq̄ren. rer̄ domi. l. etiaz inuito. q̄ seruus nihil acquirit ad vtilitatē suā vt ff. ad le. iuli. de adulte. l. sic eueniet. sed oīa acq̄rit ad vtilitatem dñi vt. ℣. de stipula. seruo p̄ totū.

Notandū sc̄o Q̄ in adeūda hēditate p̄ seruū tria requirūt̄. Primo iussus dñi vt hic. sc̄o q̄ iussus ille p̄cedat vt ff. de acquiren. hēdita. l. si q̄s mihi. ℣. iussum. 3° requirit̄ voluntas ſui C. de heredi. instituen. l. cū ꝓponas. ℣z in fideicōmissaria restitutione ſuo faciēda non opz q̄ iussus dñi p̄cedat. sed sufficit sus cōsensus añ vel post. vt ff. ad trebellia. l. seruo inuito. Et ratio diuersitatis est. quia in aditione hereditatis actiōes directe trāseūt ad heredē. z nō p̄nt esse in suspēso. ſz in restitutiōe fideicōmissaria solū trāseūt actiōes vtiles ad fideicōmissariū q̄ p̄nt cē in suspēso. In legatis āt seruo relictis nō acq̄rit̄ iussus. ſz imediate trāseunt ad dñm. quia nō continēt aliq̄d onus. ſz solū emolumētū vt ff. manda. l. si hereditatem. Et licz dicat̄ hic in ter. q̄ q̄n hereditas est adita per seruū. p̄inde est acsi dñs fuisset institut⁹ heres. Non tamen est oīno p̄inde quia si dñs substituat filio suo eos quos fecit sibi heredes tunc nō vocant̄ ad substitutionē illi q̄ facti sunt heredes p̄ seruum. sed tantū illi qui facti sunt heredes p̄ se ipos vt ff. de vulga. et pupilla. substitutio. l. qui liberis. ℣. hec ꝟba.

Per quas perso nobis ius acquiritur.

¶ Notandū 3°. Q; in possessiōe acquirenda p seruū non requirunt illa tria q̄ dicta sunt. ꝫ sufficit dñi volūtas vel fui vt ff. de donatio. cā mortl. l. fi. Et statim q̄n seruus incipit possidere. dñs incipit vsucape siue sciat siue ignoret. ⁊ hoc est vex in rebus peculiaribus vt ff. p solu. l. ij. Secus in dñicis. q; requirit scia dñi vt ibi dicit. Et nō solū vsucapit dñs p seruū. sed etiā acq̄rit longi tpis possessiones vt hic. cuius effectus est p̄scriptio vt ff. de vsucapio. l. iij.

¶ Notandū q̄rto Q; licz quicq̄d suus acquirit ptineat dño. hoc tñ nō est vex si acquirat aliquid illicite vt ff. de acquiren possess. l. quod seruus.

¶ Notandū finaliter Q; ex isto tex. p̄t colligi. q; quicquid monachus acquirit hoc acquirit monasterio vt extra de statu monachoꝝ. c. cū ad monasteriū. et q̄ beneficiatus acq̄rit. hoc acquirit suo beneficio. vt in auctē. licentiā. C. de epis et clericis. ſa. c. i. extra de pecul. cleri. et c. requisisti. eō de testamē. Et ideo si monachus p̄ficiatur ppetuo alicui ecclesie. tūc nō acquirit monasterio suo. sed illi ecclesie. de quo est bona glo. in c. statutum. xviij. q. i. Et licz dictū sit q; beneficiatus acq̄rit beneficio suo. si tñ acq̄rat aliquid ex suo p̄monio vel ex laboꝝ et ex industria sua. hoc est suum. et p̄t de illo disponere ad placitum suum vt pulchre notatur in c. sint manifeste. xij. q. ij. Etiaz illa que acquirit ex beneficio p labores suos vt sūt quotidiane distributiones acquirit sibi vt in c. presente de offi. ordina. li. vi. Secus de illis que acquirit ex corpe beneficij. quia illoꝝ est dispensator tantum.

☞ Opponitur primo contra predicta Et videtur q; seruus nō acquirit dño inuito per. l. hoc iure. ¶ non potest. ff. de donatio. / Solutio / In illa lege dicitur q; dominus non cogitur ad retinendum ea que acquirūtur per seruuz

¶ Sed non dicitur ibi. quin seruus p̄t acquirere domino inuito cōmutabiliter tamen.

¶ Opponitur secundo Et videtur q; seruus bene potest aliquid acquirere ad vtilitatem suam p. l. quedaz. ¶ illo. C. de necessa. seruis / Solutio / Dicit quz est q; seruo bene p̄t aliquid legari vt in illa. l. et h̄ p modū alimēti vel causa alimentoꝝ. Et ita etā potest legari religioso. vt vult bar. et est tex. in. l. seruos. ff. de alimen. et ciba. lega. Et quando dicitur q; seruus nihil acquirit ad vtilitatē suam hoc debet intelligi q; ipe non p̄t actionem instituere ad petendum illud quod relinquit sibi. p̄t tamē ad hoc implorare officiū iudicis. Ex quo p̄z q; licet monachus nō p̄t habere proprium. Si tamen abbas cum eo fecit cōuentionem de certo modo viuēdi. vel de certa quātitate panis vel vini quolibz die sibi ministrāda potest istud petere p officium iudicis vt pulchre notat Johan. an. i. mercurialib°. in regula. nō est obligatoriū de regu. iurl. li. vi.

De his autē seruis.

Summa sic. Quicquid acquititur per seruum fructuarium ex re vsufructuarij. vel ex opibus ipius serui ptinet vsufructuario. sed quod aliunde p eum seruuz acquirit ptinet proprietario. hoc dicit vsq; ad ¶ idez placet.

¶ ☞ Notandū p̄mo Q; quicq̄d seruus vsufructuarius acq̄rit ex re dñi vsufructuarij ptinet ipi vsufructuario vt h̄ et ff. de donatio. l. fin. Similiter q̄ acq̄rit ex opibus ipius serui ptinz vsufructuario vt h̄ et ff. de administra. lega. l. fin. ꝫz aliud est de seruo vsuario. q; quicq̄d ille acq̄rit ex re dñi habentis vsuz eius hoc ptinet ipi dño. ꝫz q̄ acq̄rit ex opibus talis sui nō ptinet illi dño. sed ꝓprietario vt ff. de vsu et habita. l. p seruū.

Notādū scō. q in adeūda hēditate p seruū vsufructuariū nō sufficit iussus vsufructuarij sed requirit̄ iussus ꝓprietarij dñi. et ita hereditas acquirit̄ ꝓprietario. Si tñ cōtēplatiōe vsufructuarij institutus sit tenebit̄ ꝓprietarius restituere hereditatē vsufructuario p cōditionē sine causa vt ff. de acquiren. hereditā. l. aditio. ℣. preterea. Et ratio. q nō sufficit iussus vsufructuarij est qz aditio nō est ex re vsufructuarij. Nec ē inēopas fui vt in dicta. l. aditio. Sz si legatuz relictū sit hmōi seruo cōtēplatione vsufructuarij nō requirit̄ aliqs iussus, nec cōsiderat̄ opa serui sed acquirit̄ statim vsufructuario tanq̄ ex re sua. quia ꝓpter ipm est relictū vt. ff. de acquiren. hereditā. l. si quis mihi bona.

☞ Opponit̄ sic Et videt̄ q p seruum vsufructuariū aliquid acquirit̄ vsufructuario non ex re vsufructuarij nec ex opibus serui p. l. sed et si quid. ff. de vsufruc. lega. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit̄ qñ aliqd legatū relictū est suo cōtēplatione vsufructuarij quod etiā in dubio ꝓsumit̄ vt ff. de acquirē. hereditā. l. aditio. Et hoc intelligit̄ acquisituz tanq̄ ex re vsufructuarij. qz ꝓpter eū relictuz est. vt in scō notabili dictū est.

Idem placet. Sūmat̄ sic. ¶ Quicquid acquirit̄ p liberū hoīez vel p alienum seruū bona fide possessuz acquirit̄ possessori. si acquirat̄ ex re possessoris vel ex opibus istius liberi hoīs vl̄ alieni serui. Et qd̄ aliūde acquirit̄ p istū liberū hoīez semp acquirit̄ sibi ipi. nec pōt vsucapi. Sz quod acq̄ritur p istū suuz alienū ex istas causas ptinz dūo suo donec fuerit vsucaptus. q tūc quicqd acq̄rit ptinet possessori. Et vsufructuarius nō pt vsucapē. ꝓmo qz nō possidet. scō q scit seruuz alienū esse. Et p istos non solū acquiritur proprietas sed etiā possessio. et vsucapio. et lōgi tpis ꝓscriptio hoc d. Et ptz intellectus textus.

☞ Notāduz ꝓmo Q liber homo acquirit sibiipi quicquid acquirit ex istas duas causas ꝓter possessionem. Nam cū ipe possideat nō pt possessionez acquirē vt ff. ad le. iuliā de adulte. l. sic eueniet Nec pōt sibi vsucapē vt ff. de acquiren: rer̄ domi. l. homo liber. ℣. quicqd. Ex q̄ ptz q aliquis pt acquirere dominiuz q̄ non pt sibi acquirere possessionez fa. l. si fundū. ff. de fun. dotali.

Notandū scō Q in hereditate adeunda p liberū hoīez a me bona fide possessum. vt mihi illa hēditas acquiratur ex requirunt̄. Primo q institutus sit mei cōtemplatione. scō q sciat conditionem suā. 3ō q iussus meus precedat q̄rto q volens adeat. quīto q velit mihi acquirere. sexto q possideā eū bona fide. Et dicit̄ notanter q debet scire conditionem suā. q ignarus sue conditiōis nemini acquirit. non sibi vt ff. de acquiren. hereditā. l. qui putat. ℣. qui bona fide. q non intēdit se obligare hereditati vt. C. si qs sibi vel alteri. l. multū interest. Nō etiā mihi si iussus non precedat vt ff. de acquiren. hereditā. l. si quis mihi. ℣. iussum. Nec etiam si iussus interueniat vt ff. de acq̄ren. hereditā. l. sexta. ℣. celsus q seruli necessitate ꝓsumitur adijsse vt ff. ō nego. gest̄. l. atqui. ℣. si libero. Si āt sciat cōditionē suā. tunc vel volēs adit vel nolens. Si volēs nō acq̄rit mihi sz sibi. restituit tñ mihi p ꝓdictionē sine cā si mei contēplatione institutus sit. Sed si nolens adeat iussu meo acq̄rit mihi. si mei contēplatione sit institutus. Sinautem nihil acquirit. vt ff. de acq̄ren. rerū domi. l. homo liber. in ꝓncipio. Dicunt tñ aliqui q ignarus sue conditionis acquirit sibi vt ff. de acquiren. hereditā. l. qui putat. ℣. adeo. si nō mei contēplatiōe

¶ Per quas perso nobis ius acquiritur.

sit institutus vt ff. de acquiren. possess. l. qui in aliena.

¶ Notãdũ 3°. q licz glo. hic dicat q vtriusqz referr̃ ad tres psonas. melius tñ dicit̃ q vtriusqz referr̃ ꝫ soluz ad duas psonas scz ad vsufructuarium et bone fidei possessorẽ.

¶ Notãdũ finaliter. q ex isto tex. pt colligi q si quis religiosus vnius monasterij sit in alio monasterio. tũc quicqd acquirit ex re scdi mõsterij. vel ex opib⁹ suis hoc ptinet scdo mõsterio vt vult Dynus in. l. homo liber. ff. quicqd. ff. de acqren. rer. dom. Dicit tñ spe. an titulo de statu monachor. q acquisita p istũ ex quibuscunqz causis ptinẽt scdo mõsterio ab illo tpe quo fuit in illo. ⁊ in acquisit. qñ fuit in pmo monasterio habebit scdz monasterium vsumfructum. ne ipe illi sit onerosus. sed ꝓprietas illor. pmo acquisitor. manebit in pmo monasterio vt xvi. q. vi. c. de lapsis.

☞ Opponit̃ cõtra pdicta Et videt̃ q vsufructuarius possidet et vsucapit q sibi dat̃ vtile interdictũ vnde vi. vt ff. ũ vi et vi armata. l. iij. ff. vnde vi. Dz hoc interdictũ nõ dat̃ nisi illi q̃ habuit possessionẽ / Solutio / Dupler est possessio scz ciuilis et naturalis. Modo vsufructuarius nõ possidet ciuiliter vt dicit̃. sed bene pt habere naturalez possessionẽ vt ff. de acquiren. possess. l. naturalis. Et illa possessio naturalis sufficit ad interdictũ vnde vi. Dicit̃ ãt possessio naturalis cũ aliqs sic possidet q est in re vel eius pte vel saltẽ cũ res est in cõspectu eius vt eã videat vel pte eius Sed possidere ciuiliter dicit̃ quis cum nec est in re nec res in cõspectu eius. scz possessionẽ solo animo hz et rem de re retinet. i. q sit talis psona in quã cadere possit possessio hmõi. et sic laici qñqz possident decimas et spualia de facto scz nõ de iure. vt notat bar. brix. xiiij. q. i. in glo. magna. et sic nõ possident ciuiliter. sicut Johañ. andree habet in regula. sine possessione li. vi. et allegat iura.

¶ Ex his itaqz. Sũmat sic: Per liberos hoies bona fide a nobis nõ possessos vel p seruos alienos in qbus nõ habemus vsumfructũ vel quos nõ possidemus bona fide nihil nobis acquirit̃ nisi p ꝓcuratorẽ. p quẽ acquirit̃ nobis scientibus vel ignorantibus possessio. Et p possessionẽ dñiuz. si ipe recipiat rẽ a dño. vel vsucapio vel lõgi tpis pscriptio si ipe recipiat rẽ a nõ dño. hoc d.

☞ Notãdũ pmo. q iste textus arguit a ꝓrio sensu. et hoc est validũ argumentũ in iure vt in. l. i. ff. de offi. eius cui mãdata est iurisdictio. Et cõcordat cũ isto dicto. l. i. C. p q̃s pso. nobis acquirit̃.

¶ Notãdũ scdo q p ꝓcuratores bñ acquritur nobis possessio. Et p illã vsucapio vel pscriptio sed nõ psonalis actio vel obligatio vt ff. de pignorati. actio. l. solutũ. ff. p libẽas psonas. ⁊ C. p q̃s pso. nobis acquirit̃. l. i. Et ratio est duplex Primo q possessio acquirit̃ p naturalẽ actũ. qui pt fieri p ꝓcuratorẽ. sed iura psonalia nõ acqrunt̃ nisi p actũ ciuilez. q̃ nõ pt fieri nisi a nobismetipis vel ab illis qui iuri nr̃o sũt subiecti vt. l. ea q̃ ciuiliter. ff. de acquiren. rer. dom. Scdo quia iura psonalia magis inherent ossibus nr̃is q̃ realia vt. l. quis ergo casus ff. de peculio.

☞ Opponit̃ sic Et videt̃ q p liberuz hoiez nobis nõ subiectũ nec bona fide possessum pt nobis aliquid acquiri p. ff. si quis alij. et p. ff. alteri. ff. de inutili. stipula. / Solutio / Illi. ff. loquũtur de tutore et curatore. ⁊ in illis fallit ista regula.

¶ Hactenus tãtisper.

Sūmak sic. Satis iā dictū est qliter singule res nobis acquirunt.i.titulo singulari. De iure tñ legatoz et fideicommissoz quo etiā singule res nobis acqruntꝰ oportunius ff. dicet. Jā g dicendū ē qliter res nobis acquirunt p vniuersitatez.i.titulo vniuersali scz p hereditatez p bonoz possessionē p arrogationez p causaz libertatū cōseruandarum. Et q hereditates acquirunt nobis vel ex testamēto vel ab intestato. idcirco pmo dicet de testamentis.hoc dicit.

☞ Notādū circa tex.q de legatis dicet ff. de legatis.et de fideicōmissis ff. de fideicōmissa.heredi. Et licz p illa aliqd acqrit titulo singulari.q tñ dependent ex testamētis.ideo tractat de eis postq̄ tractatū ē de testamētis,et hoc vult hic tex. De hereditatibꝰ āt dicet ff. de heredi.instituen.. De bonoz possessionibus ff. titu.eo. De arrogatione āt ff. de acqsitionibus p arrogationē. De eo cui lib. cōseruanda. can.bona adjciunt ff. titu. de eo cui libertatum cōseruādaz causa bona adjciunt.

De testamentis ordinandis

Cōtinuatio istius tituli ptz ex ff. s titulo prīo. Et ē ista materia de testamentis fortis et difficilis. Quapropter liber ille in quo ista materia late habet vocat infortiatū q cōtinet fortē et difficilē materiā. Diuidit āt pñs titulus in qttuor ptes pncipales. In q̄z puma tractat de forma testamēti in scriptis faciendi. In scda ibi.testes.tractat de testibus adhibēdis in testamēto.qles videlz debeāt esse. Et hec ps subdiuidit vt in processu patebit. In tertia ibi.nihil.tractat in q materia pt scribi testm. In quarta ibi.sed hec quidē.tractat de testō nūcupatio qđ scz fit sine scriptura

Secundus Testamentum.

Reiecta forma antiqua faciēdi testamentū.hodie testamētū fieri dz in pñtia septē testiū vnico cōtextu adhibitoz. et hoc ex iure ciuili.cū subscriptione eoz̄dez testiū et testatoris.et b ex cōstitutionibus. Et debēt isti testes signa sua testamēto apponere. et hoc ex iure ptorio.et debet exprmi nomē heredis.z hoc ex cōsuetudine iustiniani. Et pñt oēs testes vno anulo testm signare suo vel alieno.hoc dicit. Sz intellectus textus ē.q olim fuerūt duo genera testamētoz. Vnū tpe pacis. z aliud qñ hoīes exibāt ad bellū.et supaddebatur tertiū qđ dicebat p eos et libā. Fiebat enī p emācipationē.i.p imaginariaz vēditionē cū quīq testib⁹. et libripēde et emptore familie. Sz ista testamēta recesserunt ab vsu.et modo testm fit sicut dictū est in sūmario.hoc dicit.

☞ Notandū pmo q testamētū interpretat q̄si testatio mētis. sicut lapis q̄si ledēs pedē. Dutuuz quādo de meo fit tuū. Et valz argumētū a noīs interpretatiōe vel etymologia negatiue. sed nō valz affirmatiue.nisi interptatio vel etymologia essz cōuertibilis cū noīe qđ interptat vt notat p bar.in.l ij. ff. appellatā ff.si certū petat. Et hoc mō testm capit generalit vt cōprehēdat etiā codicillū Et pōt testm sic diffiniri q ē volūtatis nre iusta sua de eo qđ qs p⁹ mortē suā fieri disponit vt ff. de testamē.l.i. Et dz addi.cū institutione hēdis vt ff. de legaff. aū heredes.q sine hēdis institutiōe nullū dicit testm. vt ff. de in⁹.codicillo.l.fi.

Notādū scdo.q vtile ē scire iura antiqua q̄uis sint correcta.q ex eis pñt etiā trahi argumēta.vt in glo.l.i.ff. de cōiūgen.cū emācipat.l.liberis.

Notādū zᵒ.q forma testamēti faciendi ē ista. Jtā pmo testator debz scribere

per se vel p aliū volūtatē suā. Deinde debet illā scripturā pducere coram septē testibus. vel octo si testator sit ignarus lrāz. Nec opz q testes sciant quid in scriptura cōtinet. Pōt enī testm fieri secrete ꝫ testes vna cū testatore dēnt se subscribere vnico cōtextū. i. nullo actu intercedente. et subscriptio testatoris erit ista vel cōsilis. Ego talis. N. volo hāc cedulā inclusaz esse meū testamētū Et testatus suz oia q in ea continent. Subscriptio āt testis debet esse talis. Ego. N. interfui cū illis alijs testibus vbi talis dixit et voluit scripturaz hic inclusaz esse suū testm. Et deinde testes dēnt istud testamentuz. seu illud in quo ē inclusuz sigillare vno vel plurib⁹ sigillis suo vel alieno vt colligit ex isto tex. et latius in. l. iubem⁹ cū glo. C. de testa. Postea istud testamentū sic clausuz dz custodiri vsq; p⁹ mortē testatoris. q̄lit āt debeat tūc publicari notat p bar. in. l ij. ff. quēadmo. testamē. aperiant. Et p alios docto. in. l. publicari. C. de testamen. Et melius ē testamētū fieri secrete q̄z apte pt̄ duo. Primū ad vitādū odia q̄ possent nasci p̄ testatorem. si aliqui scirent q esset tam modicū recepturi ex tali testamēto. scdo ne illi qui multū sē recepturi machinent in mortē testatoris. Et q̄n notarius interest factioni testamenti tūc debez ista obseruare. alioquī punit de falso. Et multomagis si dicat aliquā solēnitatez intercessisse q̄ nō intercessit vt in glo. in d. l. iubemus.

Notandū quarto Q; hodie expressio noīs hēdis nō ē sic necessaria sicut fuit iure isto vt in aucten. vt sponsali. lar. ℣. quia vero. colla. ix. que habet aucten. et nō obseruat. C. de testamen. Et quādo notarius vocat ad faciendū testamētū tunc non debet ipe interrogare a testatore. vis istuz esse heredez vel vis illi tantuz legare. sed debet audire voluntatem testatoris et illaz cōscribere. Nā si testator esset multū infirmus. et notarius esset adhibitus per illuz qui reciperet multa cōmoda ex testamento. Et notarius quereret ab infirmo. vis istuz esse heredē. vel ei tantuz legare. nō valeret testamentuz. vt vult bal. in dicta. l iubemus. C. de testamen. Et hoc pter fraudem que posset contingere. q multuz infirmi sepe respondent ad interrogata que ex seipis non dicerent. Secus tamen esset si iste notarius esset adhibitus ab ipo infirmo.

Notādum finaliter. q quis p̄t sigillare alieno sigillo vt hic colligit. Dicit tamen specula. in titulo de procurato. ℣. videnduz. versi. sed nota q tunc debet exprimi istud sigilluz esse alienuz vt sic dicendo. in huius rei testimoniuz sigillum illius. N. presentibus apposui. quia proprium sigillum non habui. faciūt nota tata p bar. in. l. ad testamentū ℣. si ab ipo ff. de testamen.

Opponit primo contra p̄dicta Et videt q ex antiquis iuribus nō possūt sumi argumenta p glo. in. l. i. in pncipio C. de lati. liberta. tollen. Solutio Duplicia sunt iura antiq̄ correcta. Nā quedā sunt clausa in corpe iuris. Et de illis loqmur hic. Et quedā sūt extra corp⁹ iuris. et de illis loquit glo. allegata in oppos. Nam allegans illa iura punitur pena falsi. vt in d. glo. dicitur. Et ratione tamen illoz iuriū p̄t sumi argumētum vt notat in. c. fraternitatis. extra de hereti.

Opponit scdo Et videt q in testamēto ista solēnitas q̄ dicta est nō necessario obseruat p. l. si non speciali. et p ℣. ex imperfecto in. l. hac cōsultissima. et p l. fi. C. de testamen. z p. c. cū esses. ex de testamen. Solutio Ista solēnitas regulariter ē obseruāda in testamēto. sed ex priuilegio iuris vel hoīs ista solēnitas nō necessario obseruat vt in legibus in oppositū allegatis. et hoc de iure ciuili.

De iure aūt canonico p̄t testamentū fieri cū duobus testibus coꝝ presbytero vt in c.cū esses.allega.in oppositū.

Opponit 3°. Et videt q̄ nō opz etiā de iure ciuili.et regulariter q̄ testes adhibeant et cōscribāt vnico cōtextu nullo actu interueniente p.l.heredes palam. ff.de testamēti. Soluitur In illa lege dicit q̄ bñ p̄t interuenire aliq̄s act⁹ nature vel actus ptinens ad factionem testamēti vt calefactio cere.vel plectio cinex sup̄ scripturā. Hz qđ hic dicit oz intelligi nullo actu extraneo interueniente z non necessario.

Testes. Hic est scđa ps principalis istius tituli. Et subdiuidit in sex pticulas. In p̄ma declarat q̄les dñt esse testes in testamēto In scđa ibi.sed cū aliq̄s.soluit vnū dubiū. In tertia ibi.pater.declarat q̄liter patria ptās nō ipedit testimoniū in testamēto exhei. In q̄rta ibi.in testib⁹. declarat quō filius et p̄ sil' p̄nt esse testes In quīta ibi.neq̄.declarat quō exñs in ptāte testatoris vel ecōtra nō p̄t eē testis. In sexta ibi.legatarijs.quō legatarij p̄nt esse testes. Prima ps sūmat sic. Illi p̄nt esse testes in testamēto cū qb⁹ ē testamēti factio. Hz mulier.impubes seruus.furiosus.mutus.surdus. et cui interdictū est bonis.et quē leges faciūt intestabilē.nō p̄nt esse testes in testamēto.hoc dicit.

Notādū p̄mo. Q̄ testamēti factio capit hic passiue licz inēdū etiā capiat actiue vt ff.de here. qualita.et differentia ff.testamenti.

Notāduz scđo Q̄ mulier nō p̄t eē testis in testamēto vt hic et ff. de testa. l.qui testamenta ff.mulier. Et ratio ē q̄ in testamentis sunt multe subtilitates quaꝝ intellectus mulieris qui ē vagus z instabilis non ē capax vt. C.de fideicōmiss.l.fi. Pōt ergo mulier in alijs bñ esse testis etiā in codicillis vt in glo.in dicta.l.qui testamenta.in ff. mulier. ūmo p̄t mulier esse testis in criminalib⁹ cauſ vt in.l.de eo.ff.de testi. Sed nō pōt mulier esse testis in causis feudalibus vt in c.i.qui testes sunt necessarij ad probā/dum inuestituraꝝ.colla.x. de feudis.

Notanduz tertio Q̄ seruus non pōt esse testis in testamento vt hic dicitur Monachus tñ bene pōt esse testis in iudicialibus vt in aucten. si dicatur testi. C.de testi. Sed tunc requirit licentia sup̄ioris sui.alias testimonium suuz est inefficax vt notat specula. in titulo de testi.in ff.i. ff.si.item excipit. et habet in c.p̄ tuas.z in c.nup.extra de testi. Pōt etiā monachus esse testis in testamento si habeat licētiā sup̄ioris.quia p̄t eē executor testamēti vt in c.si de testamē. li. vi. et in cle. vnica eo. titu. Ex quo ptz q̄ si esset aliquod instrumentū factū vbi monachus esset testis sine licētia sup̄ioris sui tale instrumentū nō valeret nisi essent sufficientes alij testes inserti cuz illo. z ex isto possent improbari valde multa testamenta.

Notandum quarto Q̄ impubes nō pōt esse testis in testamento vt hic. nec iuuenes p̄nt iurare nisi in xiij.anno vt in.c.puuli.xxij.q.v.ḡ etiā nō possunt eē testes.ſz hic impubes factus pubes bñ p̄t testimonium ferre de his q̄ vidit in pupillari etate. Proxime de his q̄ vidit q̄n fuit proximus pubertati siue doli capax vt ff.de ẏbox significati.l. notionē ff.instrumentoꝝ.z C.de hereti.z manichē.l.q̄m.licz aliq̄ dicāt q̄ nō p̄t de his ferre testimoniū.qz indiscrete concepit vt in.l.minor.ff.de seruis exportā. Nec ē simile de seruo ꝑut allegat hic in glo. quia seruus ita discrete cōcipit sicut liber. Sed hoc debet intelligi de his q̄ pupillus vidit quando fuit proximus

infantie. ⁊ ita seruãda est prima opinio

Notandũ finaliter. ꝙ ille qui est dãnatus a lege vel a iudice de crimine lese maiestatis vel legis iulie. vel etiaz de hereſi non põt esse testis in testamento Nec valz etiã suũ testamẽtũ. imo irritatur prius factũ. vt ff. ad le. iuliã maiesta. l. fi. et. C. ad legẽ iuliã maiesta. l. fi. et in auctẽ. credentes. C. de hereti. et manich̃e. Nec etiã ille q̃ ꝓpter crimen prohibetur testamẽtuz facere. vel qui passus ẽ mulierbria. põt esse testis in testamento vt in. l. is cui. ff. de testamẽ. Infacẽ tñ de alijs criminibus bñ põt eẽ testes in testamẽto. vt notaꝯ p bar. in. l. is cui ℔i. ff. de testamen. et ꝓbaꝯ p. l. i. C. de secũdis nuptijs.

Opponitur contra predicta Et videtur ꝙ mulier nõ põt esse testis in criminalibus p. l. qui accusare. ff. de accusa. Soluitur Duplicia sunt crimina. quedã cĩ sunt publica pro quib⁹ infligitur mors vel abcisio mẽbri. Et in illis crimĩbus mulier nõ põt esse testis vt in. l. allega. in oppositi. sed in alijs bñ põt vt in scõo notabili dictũ ẽ.

Sed replicaꝯ Et videꝯ ꝙ etiaz in alijs non põt esse testis p c. fœmo. eẽ de ẽboz significationibus Soluitur Illud. c. fœmo. loquit̃ de iure canonico ſm qõ mulier non põt esse testis nisi in inquisitionibus ⁊ denũciationibus. Et qõ dictũ ẽ de muliere etiam debet intelligi de hermafrodito. id ẽ de illo qui habet vtrũq̃ sexum. si plus sequatur naturam mulieris q̃ viri. secus si plus sequeretur naturã viri. vt ff. de statu homi. l. queritur.

Sed cum aliquis.

Hic soluitur vnum dubiuz. et summaꝯ sic. Testamentũ in quo seruus qui putatur esse liber tpe factionis testamenti ẽ testis. valz. licz postea appareat cũ fuisse seruuz. hoc dicit.

Notandũ primo. ꝙ putatiua idoneitas testis in testamento non nocz testamento q̃uis postea ille testis reperiatur inidoneus. Nã cõmunis error facit ius. Et opinio quãdoq̃ preferẽ veritati vt ff. de lega. ꝓmo. l. iij. ℔ ℥ et si qua. et ff. de offi. presi. l. barbarius. Et non opz ꝙ omnes habeant illã opinionem sed satis est ꝙ maior ꝑs sic opinetur vt ff. ad municipa. l. quod maior. Ex quo ptz ꝙ si dicatur omnes sciunt. hoc non debet intelligi de omnibus simpliciter sed de maiori ꝑte illoꝝ qui verisimiliẽ deberent hoc scire. vt vicini et propinq̃ vt notatur in. l. oẽs. C. sine censi. et reliquijs fun. cõpa. nõ posi. et p bar. in. l. i. ℔ nunciatio. ff. de noui opis nũciatio. Patet etiã ex isto ꝙ si notarius rogatus sit de cõficiendo instrumento. et postea fit inabilis ad actũ notariatus. nihilominus tñ põt istud instrumentuz cõficere vt notaꝯ p bar. in. l. ad testamẽtũ ℔ i. ff. ℴ testibus. et p dñm Inno. in. c. fraternitatis. extra de hereticis. et p gl. in. c. vt officiũ. de hereti. li. vi.

Notandũ scõo Quãlicz glo. hic et in. l nũcupatiuo. C. de edic. diui adria. tollẽ. videaꝯ velle ꝙ istud solũ intelligiꝯ de iure in testamẽto scripto. ⁊ nõ in testamẽto nũcupatiuo. Nisi de cõsuetudine quia in testamẽto scripto testes solũ habent cognoscere sigilla ⁊ subscriptiões Sed in testamẽto nuncupatiuo habẽt deponere de substãtia testamẽti. vt notaꝯ in. l. i. C. de testamen. Melius tñ dicitur ꝙ istud intelligiꝯ etiã in testamento nũcupatiuo. Et ꝙ etiam ibi sufficiat putatiua idoneitas testis tpe factionis testamẽti. vt notaꝯ in. d. l. i. C. de testa.

Opponiꝯ cõtra p̃dicta Et videꝯ ꝙ

opinio nullo mō debet preferri veritati p̄. Si quis rem. ff. de lega. Solutio Aut cōcurrūt opinio ⁊ veritas singularis. quo casu veritas semp̄ p̄ferē opinioni. Aut cōcurrunt veritas ⁊ opinio vl̄is quo casu p̄ferē opinio veritati. maxime qñ p̄ opinionē ampliaē fauor. put ē hic. q̄ testamētū ē valde fauorabile.

Opponiē sc̄o Et videē q̄ putatiua idoneitas testis nō sufficit tp̄e factiōis testamenti. quia idoneitas testis dz esse tp̄e depositiōis p̄. l. iij. ff. due cause. ff. ad carbonia. Solutio Duplices sunt actus. quidā sunt in q̄bus testes nō sunt p̄cise necessarij vt in contractibus. Et in illis inspiciē idoneitas testis tp̄e depositionis vt in. l. cōtrahiē ff. de pigno. ratī. actio. Alij sunt actus in quibus testes sunt de substātia ⁊ solennitate act⁹ vt ē actus testandi. Et in hīs retrotrahiē. cōditio testis ad tp̄s. quo testis fuit adhibitus vt notaē in. l. fina. in glo. in ꝟbo positiōibus. C. de edic. diui adria. tollen. et in. l. si non speciali. C. de testamentis.

Opponiē finaliter Et videē q̄ istud testamentū nō debet valere p̄ bar. in. l. actuarijs. C. de numera. et actuarijs li. xij. vbi dicit q̄ si quis credaē officialis et nō ē. vel notarius. et nō est. et sic de alijs. acta p̄ istos nihil valēt Solutio Ille casus non ē isti aduersus. sed ē ab isto diuersus. q̄ aliud ē aliq̄ē estimari esse in aliq̄ officio in quo nō ē. ⁊ aliq̄ē assumi ad aliq̄d ad q̄d nō ē idone⁹. Nā ꝓmus nō hz titulū et ḡ acta p̄ eū nō valent. Sz sc̄us ē ad hoc assumptus. licz ex cōditiōe sua si scireē esset inabilis.

Pater Pater p̄t esse testis cum illo q̄ in ptāte sua ē. Sūt duo frēs q̄ sūt in ptāte eiusdē p̄ris p̄nt esse testes in testamēto alicui⁹ ex̄ni. q̄ plures ex vna domo p̄nt esse testes in alieno negocio. hoc dicit.

Notandum. q̄ ratio dubitationis fuit. quia posset videri q̄ illi q̄ essēt de vna domo cōferrēt inē se. et ita p̄me ditatos ⁊ falsos sermones possent p̄ferre vt in. l. iij. ff. tu magis. ff. de testib⁹ Sz illo nō obstāte p̄nt esse testes vt hz deciditur. q̄ licet posset hoc facere p̄p̄ē hoc tñ nō sequiē q̄ facient nec inualidatur testimoniū p̄ hoc q̄ testes cōferunt inē se licz inualideē si ꝑs instruat testes

Opponiē ꝯ istud Et videē q̄ p̄ et filius non possunt esse duo testes. q̄ sunt vna ꝑsona p̄. l. fina. C. de impube. et alijs substitu. Solutio Dic ē q̄ p̄ et filius in q̄busdaz computanē pro vna ꝑsona. Nā si ticio et filio eius vna cū sempronio ex̄neo legeē aliq̄ hereditas. tūc ticius et filius suus solū habebunt medietatem. et sempronius solus habebit aliam medietatez vt in allega. l. fina. Sed ad testimoniū ferenduz paē et filius cōputanē due ꝑsone. vt hic et in. l. pater et filius ff. de testibus.

In testibus. Qui ē in ptāte testatoris non p̄t esse testis in eius testamento. Et si filiusfamilias miles p⁹ missionē de castrē si peculio vēlit facere testm̄. p̄ suus vel q̄ in ptāte p̄ris ē nō p̄t esse testis. q̄ domesticū testimoniū nō valz. hoc dicit.

Notādū ꝓmo. De filius nō p̄t esse testis pro p̄re. qñ p̄ri aliq̄d acquirit vel in ꝓpio facto p̄ris. vt hz in. l. parentes C. de testibus. Sz si nihil acq̄reret p̄ri. nec ageret de facto ꝓpio p̄ris. filius bñ posset esse testis p̄ p̄re suo. vt notaē per bar. et p̄ glo. in. l. qui testamēto. ff. que ār ff. de testamētis. Et idē ē de filio emāncipato. et de filio existēte in ptāte vt in d.

l.parētes.C.eo. Idē etiā ē de filio spu rio.vt notat bar.in.l.ad tutelas ff.ō ca/ pitis diminutione. Sed ecōtra pī non pt esse testis pro filio suo. licz etiam nō agatur de facto proprio filij vel nihil si/ bi acquiraf vt in glo.in.l.qui testamēto ℣ que añt.ff.de testamētis. Decus tñ in patre prelationis.nam ēps pt esse testis in causa capituli sui si habeant bona di/ stincta.vt notaf in.c.cū nūcius.eē de te stibus. Dec? etiā ē de pīe spūali.nā ille pt esse testis pro filio suo.et ecōtra.quia istud edictū ē phibitoriū ⁊ nullibi hoc phibef vt.l.i.notaf ff.de testibus.

¶ Notandū scdo Q; domesticū testimo niū nō valz vt hic et.C. de testi.l.ij. et in.c.in lris.eē de testibus.quod vex est p domestico.sed bene valet contra do/ mesticum de cōsensu ptis aduerse vt in d.l.ij. Valz etiā ad pbandū innocētiaz patrisfamilias.vel ad probandum illa q̄ secrete fiūt in domo vt in.l. consensu ℣ seruus.C.de repudijs. valet etiā si vn? domesticus litiget ꝯ cōdomesticū suuz quia tūc tertius domesticus pt eē testis Et valet suū testimoniū ratione pari/ tatis vt in.l.nō solū ℣ de vno.ff.de ritu nuptia. valet etiā in exiudicialib? de cō sensu ptiū.vt in.l.scīe[m] iūcta gl. ff.de vsu Datis tñ ē si paterfamilias velit pdu/ cere familiarē suū ille pōt ferre testimo niuz.si actu nō sit familiaris. Et ideo si paterfamilias vellet talem producere debet illi dare licentiaz vt in.l.iij ℣ due cause.ff.ad carbonia. Si tamen iste da/ ret licentiam in fraudem.quod ptz quā do facto testimonio statim recipit eum. tunc non valeret testimonium.vt in.l.i. ℣ item numio.ff.de questio.et ibi p bar. Ratio autem quare non valet testimo nium domesticuz est propter affectionē Et etiam quia multi non auderent ali/ ud dicere q̄ fz volūtatē patrisfamilias vt in.l.si postulauerit ℣ iubet.ff. ad legē iuliaz de adulte. Et dicūtur igitur co/ loni et ascripticij etiam domestici. licz non moriantur in domo. vt.C. de his q̄ ad ecclesias confu.l.finali. Similē vt/ or dicitur domestica. vt supꝑ de vsu ⁊ ha bita ℣ item is.et omnes seruientes dicū tur domestici vt in.l. respicienduz ff.de penis.⁊ dicit bal.q̄ etiam sponsa est do mestica in.l.ij.C.de testi.

¶ Notandū finaliter Q; notanter dici tur hic de filio milite faciente testamen tuz post missionem.quia si faciat in expe ditione tunc pater bene pōt esse testis. l.milites in expeditione.ff. de milita.te stamen. Sed postq̄z iterū ē in domo tūc facit testamentum sicut paganus vt in titulo proximo ℣ i. Et ē paganus om/ nis ille qui non ē miles.

¶ Opponitur sic Et videtur.q̄ pater bene pōt esse testis pro filio p.l. etiā ma tris ff.de probatio.⁊ p.c. videf.extra.q̄ matrimo.accusa.possunt / Solutio Plerum est q̄ parentes regulariter nō possunt esse testes pro filijs vt dictuz ē Sed bñ in aliquibus casibus. vt in eta te probanda.et hoc vult dicta.l.etiā ma/ tris.in oppositum allegata. vel etiam in matrimonialibus causis. vt de consan/ guinitate vel in causa parentele. et hoc vult c.videtur.

Sed neqz heres scriptus.

Sūmatur sic. Reiecto iure antiquo hodie heres institutus in aliquo testa/ mento vel qui in potestate eius est.aut eum in potestate habet. vel fratres ex/ istentes in potestate eiusdem cū ipo he/ rede non pōt esse testis in illo testamen to.hoc dicit. Et ptz intellectus textus vsqz ad ℣ legatarijs.

☞ Notandum primo. Q hic ponuntur triplices homines qui contingunt se p existentiaz in potestate quorū nullus pōt esse testis in testamento. in quo heres quez aliquo istorum modorum cōtingit institutus ē. quia agitur de eorū lucro et damna vt ff. quando appellan. sit. l. i. ℣ impropria. Agitur etiam eorum proprium negociuz. Et nemo pt esse testis in facto suo ꝓprio. vt C. de testibus l. omnibus.

¶ Notandum secundo. q frater emancipatus bene pōt esse testis pro suo fratre. non inuitus vt charitas obseruetur sed volens vt notat in. l. parētes. C. de testibus. et in .c. lras. extra de presumptio. Et ideo notari⁹ in testimonio fratris debet scribere q iste ē testis ad hoc rogatus et volens factus est testis.

☞ Opponitur Et videtur q frater nullo modo pōt esse testis in causa fratris p. le. cornelia. ff. de iniurijs / Solutio / Duplex ē causa scz ciuilis ⁊ criminalis. In causa ciuili frater pōt esse testis sicut dictuz ē. Sed in causa criminali nullus cōiunctus vsq; ad septimū gradum pōt esse testis. vt in. l. in oppositum allegata. et in c. licz. extra de testi. ⁊ in. c. postremo. eō de appella.

Legatarius. Legatarij et fideicōmissarij necnon eis coniuncti. i. qui in ptāte eorūz sunt. vel eos in ptāte habent possunt esse testes in testamento. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ꝑmo. q olim erat differentia inē legatariū et fideicōmissariuz vt ℣. de fideicōmissa. hereditā. ℣ ꝑterea. Ez mō nō ē dīa vt ℣. de legatis ℣ Ez nō vsq;. Est ātlegatari⁹ is q̄ recipit legatū Et fideicōmissari⁹ ē ille. qñ dico fili ego peto q tu des Johāni ser flore. tūc ipe ē fideicōmissari⁹ ⁊ singularis. Ez fideicōmissari⁹ vlis ē qñ ego dico. fili peto q̄ det Johāni mediā ptē toti⁹ hēditat. Iz rogo vt det. tm̄ pauperibus.

¶ Notandum scdo. Q quidam dixerūt istuz textū intelligi quādo legatum essz repetitum a succedentibus ab intestato Et de illa opinione videt esse Johan. an. in c. insup. extra de testibus et in. c. reynaldus. extra de testamen. vbi vult q legatarius non pōt esse testis nisi in eo casu. quo legata valerent irritato testamento. Sed melius ē dicere q legatarius pōt esse testis. etiā eō illuz casuz quia legatarius nō est successor iuris vt hic dicit sed rei. sine aliquo onere. vt. ff. manda. l. si hereditatem. Ex quo ptz q testibus in testamēto bene pōt aliqd legari vt in. l. si quis ita. ff. de rebus dubijs. Similiter dictantibus testamentū vt in. l. dictantibus. C. de testamen. Ez scribentibus testamentuz nihil pōt legari. vt in. l. ij. C. de his qui sibi in testamento ascribūt. Et ratio ē. quia possent facere fraudem.

¶ Notandū tertio. q quando aliqs pōt esse testis in testamento. tunc ille qui ē in ptāte sua etiā pōt esse testis in eodez testamento. Et ideo quia notarius habetur pro teste filius notarij bñ pōt eē testis vt. C. de testamen. l. domicius.

☞ Opponitur sic contra predicta. Et videt q fideicōmissarius nullo modo pōt esse testis in testamēto p. ℣ restituta ℣. de fideicōmissa. hereditā. / Solutio Duplex ē fideicōmissarius. scz singularis et vniuersalis. Modo fideicōmissarius vniuersalis nō pōt esse testis. quia ē loco heredis. ⁊ ē successor iuris vt dicitur in ℣ allega. in oppositum. Sed iste tex. loquit de fideicōmissario singulari.

¶ Sed replicat Et videtur q etiaz fideicōmissarius singularis vel legatarius non possit esse testis. quia agit suū factum proprium in quo nemo pōt esse testis. et etiam agitur de suo lucro ⁊ dāno p. l. omnibus. C. de testibus.

De testamentis ordinandis.

Solutio / Istud est speciale in legatario et fideicōmissario fauore vltime voluntatis q̄ debz p̄eualere q̄n ē legitima vt in.l.cū questio.C.de legi. Vel p̄t dici q̄ istud intelligit̄ q̄n agit̄ de viribus testamenti inter heredē et inter alium qui agit p̄ testm̄. vt tūc legatari⁹ vel fideicōmissarius possit esse testis. vt hic. alias nō. vt in.l.contraria. Ex quo ptz q̄ socius p̄t esse testis pro socio suo.

¶ Sed cōtra hoc opponit̄ p.l.q̄m.C. de testi. / Solutio / Vel socius est alterius socius in oībus bonis.z tūc non p̄t esse testis vt in.l.q̄m. vel ē socius in aliqua re tantū. z in illa etiā nō p̄t esse testis. Hz quo ad alias res in quib⁹ nō hz societatez bene p̄t esse testis. non tñ in criminalibus. vt in c. veniens .ex̄ de testi. et in.c.fi.ex̄ de accusa.

Nihil autez interest.

Testamentū p̄t scribi in quacūq; materia.et vnū testamētū p̄t pluries scribi vt quelibz scriptura sit principalis.hoc dicit.Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ꝓmo.q̄ sicut de vno testamento p̄nt fieri plures scripture eq̄ principales vt hic. Ita p̄nt fieri de vno cōtractu plura instrumenta eque principalia. vt in gl.in.l.vnū.ff.ō testamē. Et hoc ē q̄ hz quotidiana practica cum a notario q̄s petit instrumētū. vel instrumenta.

¶ Notandū scō.q̄ sicut de vno testamento p̄nt fieri plures scripture.vt hic dicit.sic in vna scriptura p̄nt contineri diuersa testamenta vt in.l. plures.ff. de vulga.z pupilla.substitu. Et ideo si vir z vxor faciūt testm̄ sil'.nō est vnū testm̄ hz sunt duo testā. Et q̄ altero mortuo p̄t supstes testm̄ q̄ ad p̄tē suā adhuc reuocare vt in.l.iij.ff.de adimē.z trāsfe.lega.

☞ Opponit̄ p̄ predicta Et videtur q̄ plures scripture de vno testō nō sūt eq̄ principales p̄ glo. hic que allegat ℔ sed hoc insup.in aucten.vt sponsali.lar. colla.ix.et p.l.i.℔ si quis ex duobus.ff.de bonoꝝ possessi.fm tabu. / Sco. / Aut iste scripture fūt vt quelibz habeat subscriptionē z alia necessaria. et vna non exēplificat̄ ex alia.et tūc sunt eque p̄ncipales vt hic dicit̄. Aut vna exēplat̄ ex alia.et interdū p̄ aliū scriptorem. Et tūc p̄ma ē principalis cui plus creditur et alia dicit̄ esse copia et illi non tantuz creditur sicut prime et sic ille scripture non sunt eque principales. Et hoc volunt iura in oppositū allegata. vt latius notat̄ in aucten.si quis in aliquo documento.C.de eden.

Sed hec quidem

Testamentū nūcupatiuum p̄t fieri sine scriptura exprimendo voluntatē coraz septē testibus.hoc dicit et ptz intellect⁹ textus.

☞ Notandū ꝓmo Q̄z in testamēto interdū nullus ē testis.vt si miles in expeditione tpe mortis faciat testamētū suū vt.C.de testamen.militi.l.milites. Dicūt tñ aliqui q̄ ibi requirunt̄ ad minus duo testes.vt ff.de milita. testamen.l.lutius. Interdū āt sufficit vnus testis vt in testamēto imperatoris.vt.C. de testa.l. oīm. Interdū sufficiunt duo testes vt q̄n fit testamentū inter liberos vt C.de testamen.l.hac cōsultissima. Interdum tres vel quattuor.vt in.l. si nō speciali C.de testamē. Interdū quīq; vt in testamento rustici vt C. de testa.l.fi.℔ sin autē. Interdū septē vt ℟ co.℔i. Interduz etiā requirunt̄ octo vt notatū est ℟ co.℔i.et in testamento ceci vt C. co.l. hac consultissima.

¶ Notādū scō. q̄ notari⁹ hz scribere q̄ testes sunt rogati. Si cī hoc nō esset scriptū p̄sumeret̄ q̄ nō essēt rogati. Et hoc esset in diminutionē solēnitatis testamenti vt notat bar.in.l. heredes palaz ℔ in testamētis.ff. de testamen.

Sed nō opz q notarius sit rogatus. et ideo hoc nō ē scribendū. etiā pīsumīt q rogatus sit licz nō scribaī vt notat bar. in. l. sciendū ff. de ūbox obliga.

Notandū finaliter Q licz testamentuz sit scriptū p tñ bene esse nūcupatiuum. Si scz sit scriptuz nō ꝓpter substātiā testamēti. sed ad habendū ꝓbatiōes Et istud testamētū nō requirit subscriptiōes testiū siue sigilla. Et ista scriptura legīt coꝝ testibus. Ex quo patz q ē possibile facere testamētū scriptū ⁊ nūcupatiuuz simul.

De militari testamento

Supā dictū est de testamentis in generali. Sed q testamēta militū priuilegiantī. ideo hic cōsequēter tractaī de testamento militis.

Notandū ḡ circa rubricaz q ad hoc q aliqs sit miles reqrunt sex cōditiones vt ff. ex qbus causis maio. l. penul. et in auctē. de manda. princi. ℌ fina. collatio. iij. et patēt in his ūbis. In brachijs stigma iurās examen ⁊ ensis. Patricula faciūt militē nō negociatoz. Nā primo requirīt q miles nō sit negociator sed de nobili ꝓgenie vt. C. de re milita. l. neminē. Secō reqrīt q examinet an sit idoneus ad militiā vt. C. qui milita. nō pos. l. i. li. xij. Tertio q iuret ñ vitare mortē p republica nec fugē a vexillo vt ff. de milita. testamen. l. penul. ⁊ ff. de his q notant infa. l. ij. ℌ milites. Quarto vt cingaī ense. vt ff. de milita. testa. l. penul. Quito debet recipe aliquā notā seu aliq stigmata in brachijs in signum militie vt. C. de fabricen. l. iij. Sexto dz scribi in matrirula cū alijs militibus vt ff. de milita. testamē. l. ex eo. Et fiūt milites a principe de iure. licz ex consuetudine vnus miles faciat aliū vt in d. l. ex eo. notaī.

Notādū secō q doctor in actibus in quibus requirīt discussio iuris preferī militi. sed in exercitijs militaribus preferī miles vt notāt doc. in. l. i. C. de offi. vica. et facit. c. cū ad vez. xcvi. dis. Dz in actibus indifferētibus prefertur doctor militi. quia plus cōferunt ad rempublicaz iura ꝯ arma. vt notaī supā in proemio huius libri ℌ impatoriā. Diuiditur autē presens titulus in sex ptes In prima declaratur priuilegiū militis circa formaz testamenti. In secūda ibi. sed et testari. declaratur priuilegiuz militis in testamento qui est filiusfamilias. In tertia ibi. plane. soluitur dubiuz quod in ista materia incidere possz. In quarta ibi. quinimo. declarantur aliqua circa priuilegium militis in testamento suo. In quinta ibi. sed et si quis. declaratur priuilegiuz non militis testantis qui postea factus ē miles. In sexta ibi. sciēduz. declaratur priuilegiuz testandi de quasi castrensi peculio.

Supradicta dili.

Sūmatur sic. Testamētuz militis existentis in expeditione valz. licz solennitates supdicte non obseruentur Secus si non sit miles in expeditione. hoc d. Et ptz intellectus textus.

Notanduz primo Q quadruplex est priuilegiū datū militibus in testamēto. Primū ex pte forme testamēti. scōm ex pte psone testād. zm ex pte psone institute. et ārtū ex pte substātie testamēti. Quo ad pmuz scz formam miles habet octo priuilegia.

De militari testamentto.

¶ Primū qz in testamento militis sufficiūt duo testes vel nullus testis requritur vt d.ē sup̄ titulo ꝓximo circa ℣ fi. Secꝰ in testaīnꝰ pagani. vt s̄ ti. ꝓxi ℣ i. Secūm quia nō opz in testamento militis q̄ testes sint rogati vt ℣ eo ℣ plane. Secus in paganis vt s̄ titu. proxīo in ℣ fina. notatū est. ¶ Tertiū quia miles p̄t scienter p̄terire filiū suū. vt in.l. sicut. et in.l. si cum in vtero. C. eo. Qz secus in pagano vt ℣ de exhereda. libero. in ꝓncipio. et aucten. ex causa. z ibi ꝓbar. C. de libe. preteri. ¶ Quartū q̄ testamentū militis nō rūpitur p̄ agnationē sui heredis vtputa filio instituto mortuo vivo testatore et nepote preterito supstite. vt l. qui iure militari. ff. e. Secus in pagano vt in.l. gallus. ff. de libe. et posthu. ¶ Quintū q̄ miles p̄t directe hereditatez dare vel adimere in codicillis vt.l. militis codicillus ff. eo. Secꝰ in pagano vt ℣ de codicil ℣ codicillis. Sextum q̄ testamentū militis citius cōfirmaī q̄z testamentū pagani. vt ℣ qui. mo. testamen. infirman ℣ nō tamen. et ℣ eo ℣ quinimo. Septimuz quia miles potest facere testamentum p̄ substitutionē pupillarem filio suo impuberi nō faciendo testamē tum sibiꝑ vt.l. miles ita. ff. eo. quod nō potest paganus vt ℣ de pupilla. substitutu. in principio. ¶ Octauū. miles p̄t decedere cū duobꝰ testamētis. vt in.l. q̄rebaī ff. eo. quod nō potest paganus. vt ℣ qui bus modis testamen. infirmantur ℣ posteriore. ¶ Respectu p̄sone testantis hz miles sex p̄uilegia. ¶ Primum quia damnatus de crimine capitali. potest de peculio castrensi facere testamentuz si hoc sit sibi in sentētia refuatū vt notatur ℣ eo ℣ quinimo. quod nō potest paganus. vt in.l. qui a latronibus ℣ i. ff. de testamen. Secūm quia miles de statu dubius potest facere testamentum vt.l. ex militari ℣ i. ff. eo. quod non potest paganus vt.l. de statu. ff. de testamen. ¶ Tertium miles surdus et mutus potest testari vt ℣ eo ℣ quinimo quod non potest paganus vt.l. qui in potestate ℣ i. ff. de testamen. ¶ Quartum quia miles filiusfamilias potest testari vt ℣ eo ℣ proximo. quod nō p̄t paganus vt ℣ titulo proximo in principio. ¶ Quintuz quia miles p̄t directe substituere extraneū vt in.l. centurio. ff. eo. quod non p̄t paganus vt ℣ de pupilla. substitutio ℣ fina. Sexto quia miles p̄t grauare heredem vltra dodrantem vt.l. in testamento. C. ad le. falci. quod non p̄t paganus vt ℣ ad le. falci ℣ nouissime. Ex p̄te p̄sone institute p̄uilegiatur testamētū militis. quia sufficit capacitas p̄sone institute in testamento militis tpe factionis testamenti. q̄uis postea nō sit capax vt in.l. neq̄ ℣ penulti. ff. eo. Sed in pagano requiruntur capacitas tribus temporibus scz factionis testamenti. mortis testatoris. et additionis hereditatis vt in.l. si alienum ℣ i. ff. de heredi. instituen.

¶ Ex p̄te substātie testamēti ē tale p̄uilegium q̄ miles p̄t decedere p̄tim testatus et p̄tim intestatus vt in.l. miles ita ff. eo. quod non p̄t paganus vt ℣ de heredi. instituen ℣ et si vnum. Et de istl. notaī p̄ bar. in.l. neq̄ ℣ deportati. ff. eo.

¶ Notanduz scdo q̄ miles habet ista p̄uilegia quando ē in expeditione. id ē in campo siue in exercitu. et propter imperitiam vt hic et. C. eo. l. penul. Qz pꝰ missionem quādo degit extra expeditionū necessitatez in alijs locis vel suis edibus facit testamentum sicut paganꝰ vt hic dicitur. quia cessante causa cessat effectus. Ex quo p̄tz q̄ si clericꝰ absens a suo beneficio legitime monitus a suo prelato vt veniat ad residētiā. Et ℣ certū tps statutū a plato insta causa cessante nō veniat. p̄t talis priuari suo beneficio. vt in.c. inter q̄ttuor. et in c. ti. eō de clericl nō residen. et notaī p̄ glo. et doc. in c. quoniā frequēter ℣ porro. eō. vt lite nō contesta. et hoc vult aucten. generaliter. C. de epis et clericl.

Notandū 3°. q paganus pt aliquid relinquere fiscarie siue .l.donationes in cōcubinam .ff. de donatiōib⁹. tñ miles hoc nō pt.l.miles §. mulier.ff. eo. sic nec clericus pōt vt est gl.in.l.miles.ff.de re indica.

☞ Opponit p⁹ ꝫ pdicta Et videt q inconuenienter dicat hic q milites hūt ista pulegia ꝓpt impitiā q milites pñt eē iudices q nō st iperiti ptz p.l.certi C de iudi. / Solutio / Milites pñt eē iudices in actibus militaribus et in silib⁹ q nō requirūt subtilez iuris discussiōez

Secus in alijs. Sed itez opponit Si milites haberent ista pulegia ꝓpt impitiā.tūc etiā mulieres et minores in qb⁹ ē impitia haberēt ista pulegia propter paritatem ratiōis Solutio Imperitia militū nō est sola cā q̄re hñt ista pulegia.sed etiam causa est quia intendūt vtilitati reipublice. Nā si imperitia esset sola causa tunc eque bene haberent ista pulegia post missionez sicut qñ sunt in expeditiōe.

Opponit finaliter Et videt q cessante causa nō cessat effectus p.l.i.§.serum. ff.de postulan. / Solutio / Dupler est causa q̄ntū ad ꝓpositū scz impulsiua z finalis. Nā qñ dicit q cessante causa cessat effectus.intelligit de causa finali intrinseca. Sed lex illa in oppositum allegata loquit de cā impulsiua q̄ cessante nō cessat effectus. Nā calphurnia fuit causa impulsiua illius le.tñ cessante cā illa māsit cōstitutio legis.

Sed testari. Filiusfamilias miles existēs in ptāte iure cōi pt facere testamētum.hoc dicit.Et ptz intellectus text⁹.

☞ Notādū ꝓmo. Qd istud ē pulegiū quo ad psonā testatoris Nam filiusfamilias paganus existēs in ptāte nō pt testamentū facere vt §. titulo proximo §i.

Notdū scdo q iste filiusfamilias miles oz obseruare in testamēto suo cōez formam que in testamentis paganoruz obseruat. Nō tñ dat cōtra tale testamētum querela inofficiosi testamenti sicut nec cōtra testamentū veterani vt C.e. l.fina §.in his. Nam cōtra q̄si castrense peculiū nō dat querla q̄diu est peculiū vt in.l.si instituta §. de inofficioso.ff. de inofficioso testamēto. Cōtra etiā castrēse peculiū nō dat querela qñ testamentū est in castrrs factū.secus si domi.vt h in glo.notat. Vez tñ est q hodie in tali testamēto debet relinqui legitima vt in aucten. vt cuz de appella.cognosca.§. sed hoc.colla.viij. Et quod hic dicit q filiusfamilias miles debet facere testamentū ꝑm cōez formā. hoc intelligitur qñ est domi. Si enī esset in expeditione tūc nō opz eū seruaē cōez formā.sed faceret testamentū vt alius miles vt ff.e. l.ex militari §.i.

Plane. Sūmat sic. Testamentuz militis nō valz nisi cōstiterit eū testamentuz fecisse. hoc dicit. Sed intellectus textus est iste. q pulegiū cōcessum militibus in testamēto debet sic intelligi vt cōstet eos testamenta fecisse. Nam si miles iocose diceret facio te heredē meum.vel relinquo tibi bona mea.nō est testamentum. Alioquin faciliter reperirent testes qui dicerent post mortem militis eū reliquisse illi bona sua. et ita fierent multe fraudes.hoc dicit.

☞ Notandū primo q testamentū militis pt fieri cuz duobus testibus qñ est in expeditione vt ff.de milita.testamen. l.lucius. Et qñ est in cōflictu tūc nō requirit aliquis testis vt C.de testamen. mili.l.milites. Oz tūc dubiū ē qualiter debet constare de testamento suo. Et ideo sciendū q miles tunc pōt scribere

testamentum suum in clypeo vel in va/gina vel in terra.et tūc debet sumi pro/batio p illas lras qs ipe scripsit.vel per testes qui viderūt eū hoc scribentē.vel qui audiuerūt eū cōmittētem alteri vt hoc scribēt.ita notaī p bar.in.l.si a fra/tre.C.eodez.

Notandū secō.q nō est disputandū de priuilegio alicuius actº. nisi pmo cō/stet de illo actu vt hic ptz.Et ideo si sta tutū sit q instrumenta statuz ponanī ad executionē nō puº debz fieri executio donec cōstiterit de validitate instrumē tozuz vt in.l.diuus.et ibi notaī p bar. ff.de milita.testamento. Ex quo etiā vi deī sequi q si dubiū sit an aliquis inci/derit in canonem si quis suadente xvij. q.iij.hoc ē.si cōmisit actum propī quez incidisset.pmo debet cōstare de actu an teq̄ debet declarari talis excōmunica/tus.

Notādū zº.q ꝟba iocosa nō obligāt sicut nec ꝟba causa discipline dicta vt in.l.obligationū substātia.ff.de actio/oni.et obligatio. Sic etiā nec ꝟba ppī amorem vel affectionē dicta vt si qs di cat.tu eris filius meus.ppter hoc tamē ille non erit heres vt.l.littere.ff.de co/dicil. Similiter ꝟba ex amicitia dicta vt dicendo.omnia mea tua sunt. que cō muniter sunt verba curialia nō obligāt vt in glo.in.l.ij.C.ex qui.cau.colo.cen/sen.li.xi.vbi dicī ego sum tuus. et oīa mea tua sunt.qbus ꝟbis italici cōmuni ter vtunī.et fa.c.cū venisset.extra de in stitu. Et siliter ꝟba iocosa nō inducunt actionē.l.sicut semel.C.de libera. causa. Sic etiā ꝟba recōmendatoria alicuius in epla vt in.l.si vero nō remunerandi ff.cū quidē.ff.mādati.

Notandū finaliter. q testimoniū de auditu ppio bene valet. sed nō de au/ditu alieno vt in.l.testamentū et ibi no/taī.C.de testi. Ex alieno tū auditu pōt pbari aliquid nō esse in memoria hoīm vt.l.si arbiter.z ibi notaī.ff.de pbatio/nibus.

Quinimo et mutus.

Sūmatur sic. Mutus vel surdus mi/les pōt facere testamentū. Et priuilegi/um in testamento militū quo ad formaz testamenti solū cōcedit militibus mili/tantib⁹.et i castris degētibus. Nā post missionez veterani vel militātes extra castra debent facere testamēta sua sicut alij ciues rhomani. Et testamentum in castris factū post missionez durat p an/nū. Et si infra ānū testator decesserit et conditio apposita est in testamento que post annuz euenit valet adhuc testamē/tū iure militari.hoc dicit vsqz ad ff.sed si quis. Et ptz intellectus textus.

Notandū pmo Q licz surdus nō pōt facere testamentū si tamē sit miles pōt.vt ff.de milita.testamen.l.iij ff.iure militari. Similiter mutus siue a casu.si ne a natura.miles pōt facere testamen/tuz vt.l.discretis.C.de testamen. Et iō licz priuilegiuz cōcessuz militibus quo ad formaz testamenti solū seruit eis qñ sunt in expeditione. Priuilegiū tamen eis concessuz quo ad psonam testatoris seruit eis licz nō sint in expeditione.q filiusfamilias surdus et mutus militis pñt facere testamenta quod pagani nō possunt vt hic.et in.l.ticius.ff.eo. Quā do ergo glo. hic in ꝟbo quinimo dicit istud est quo ad substantiam testamenti melius diceret. quo ad psonaz testato/ris.

Notanduz secundo.q sicut priuile/giuz militis in testamentis factis in ca/stris durat p annuz. Sic etiaz priuile/giuz absentis causa reipublice. vt non teneatur recipe munera onerosa. vt est tutela vt ff. de excusa. tuto. et curato. ff. itez hi qui reipublice. Et priuilegiū stu/

ventis scripti in matricula durat p quī/ quēniuz nō intrādo scholas. si sit legit/ time occuparus vt vult bar. in. l. penul. ff. eo. et pmulegiū nundinaz pditur nō vtendo decennio vt ff. de nundi. l. i.

Notandū 3°. q missio pōt fieri dupli citer. vno modo finito tpe militie quod durat xx. ānis. et tūc vocat miles vete/ ranus. Alio mō quādo aliquis infra tē pus militie ex necessaria causa reuerti/ tur domū. Et quocūq; istoz modoꝝ missio fiat testamentū in castris factum durat p ānū si missio sit honesta. Sed si ignominiosa statim desinit valere testa mentuz vt in. l. testamenta eoruz. ff. eo. et in. l. ex testamento. C eo. Si aūt mi/ les damnatus fuerit de crimine capita/ li vt de homicidio vel simili non potest testari. vt ff. de veterano. successione. l. i. in fine. Nisi de castrēsi peculio si hoc si/ bi reseruatū sit in sententia vt ff. de in/ iust. rup. irri. testa. l. si quis exheredato. ℣. sed et si quis capite. Si etiaz miles de/ sinit militare vt quia alienat arma sua vel ex sūl casu non pōt testari. de quib⁹ casibus habeꝫ. ff. de re milita. l. ij. z iij. Si etiaz miles rupit fidez non pōt te/ stari. vt ff. eo. l. ex militari.

Notanduz finaliter Q; conditio ap posita in testamentis retrotrahitꝫ vt ff. de pericu. et cōmo. rei emp. et vendi. l. necessario. Et ratio ē. ne quis decedat pro tpe testatus z pro tpe intestatus. q; hoc fieri non debz vt in. l. quod dicitur ff. eo. Similiter in contractibus retro/ trahitur conditio vt in. l. potioz. et in. l. qui balneuz. ff. qui potio. in pigno. ha/ beantur. Secus in legatis vt in. l. si vt oꝛez. C. de conditio. incert. licz bar. ali/ ter videꝫ dicere in. l. si filius. ff. de ℞bo. obligationibus.

Opponiꝫ sic Et videꝫ q mutus z surdus a natura nullo modo pūt facere testamenta p. l. licz. C. de testamen. quia non sciunt quid est testamentū. Sicut nec impubes qui q̄uis miles sit non pōt facere testamētū vt in illa lege dicit Solutio Dicit hic Johan. fabri q surdus z mutus non pūt facere testīm nisi habeant intellectū z appareat p si/ gna q velint testamētū facere. nā primi legiū militis nō extendit ad defect⁹ na/ turales sed ad ciuiles solū.

Sed et si quis. Testamē/ tum inua/ lidum nō militis et postea facti militis z in expeditione existentis fit validum si ipe declarat se velle hoc. testīm valere Similiter testamentū militis factū añ ar/ rogationē vel emācipationē valet non obstañ capitis diminutione si ipe decla rat se velle hoc testīm valere. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandū q testīm nō iure factum a pagano qui postea fit miles. z ē in ex/ peditione fit validū iure militari si con stat ipm velle hoc esse suū testamentuz Et quod plus ē. fit validū quādo non pstat de ptraria volūtate vt in. l. in frau dez. ℣. testīm ff. eo. z sic ē hic casus vbi qō ab initio nō valuit ex post facto conua/ lescat. sec⁹ aūt ē in testamēto pagani vt. ℣. q̄bus modis testamēta infirmant. ℣. alio

Sciendum. Sūmatur sic. Filiusfamili/ as etiā paganus existens in ptāte pīis pōt testari de quasi castrēsi peculio sm cōmunē formā iuris. hoc d. Et ptz in/ tellectus textus.

Notandū pmo. q licz filiusfamili/ as exīs in ptāte pīis habeat ꝓprietatez in bonis aduēticijs. vt s. p. q̄s pso. nō acquirit. ℣. i. tñ de illis nō pōt facere testa mentuz vt. C. de bonis q̄ libe. l. fina.

Quib⁹ nō ē permissū facere testamētū.

Notandū scdo q̄ de libris quos hz studens bar.in.l.i.§.nec castrense.ff. de colla.bono.sic distinguit.aut p̄ emit nomine filij libros ⁊ ēdidit sibi illos tā facto doctoꝝ.et tūc illi libri censent quasi castrēsia peculia.et p̄t filius de illis facere testm̄ vt in.l.castrēse.ff. de castren. pecu. Aut pat tradidit eos filio tpe q̄ fuit scholaris ⁊ tūc si ante mortē patris factus ē doctor. tūc isti libri sūt etiā q̄si castrensia peculia.quia donatio p̄ia cōfirmata ē vt in.l.donatōes.§.si pater.ff. de donatio. Si vero filius nō fuit factꝰ doctor añ mortē patris.tūc isti non sunt q̄si castrensia peculia.sed tñ filius p̄t de illis testari.quia donatio p̄ mortez p̄ia confirmata est.nec tenet cuz fratribus istos libros conferre vt in.l.i.C. de castren. peculio li.xij. Et hoc fauore studij.ar.l.qui pater.ff.fami. herciscun. Et eodē fauore tenent fratres soluere debitū honestū de cōi tanq̄ eos alienū q̄ frater studens cōtraxit in studio .vt in glo.in.l.sed iulianus.§. quod dicit.ff.ad macedonia. In q̄ glo.etiā dicit q̄ pater obligat ad soluēdū debitū filij sui contractū in studio.de isto etiā in d.§.nec castrense p̄ bar.

Opponitur contra predicta Et videtur q̄ filius p̄t facere testm̄ de bonis aduenticijs p̄ glo.et bar.in.l.qui in ptā/te.ff.de testamen.et p.l.i. ibi hoc latius notat bar. C. de sacrosanc.eccle. Solutio Filiusfamilias regulariter ⁊ de iure ciuili nō p̄t testari de bonis aduenticijs.p̄t tñ ad pias causas hoc ē pa ia sua p̄cipue de iure canonico vt pulchre notat p̄ bar.in repetitio.sua sup.l.i.C.de sacrosanc.eccle.in oppoſi.allegata.

Quib⁹ nō est permissuz facere testamētū

Dictum est sup̄ qualiter debeāt fieri testamenta. Hic consequenter tractat qui non possunt testamenta facere. Nā cognito illo cognoscetur etiaz qui testamenta facere possunt.ar.l.qui accusare. ff.de accusatio. Diuisio autez huius tituli clara est in textu.

On tñ omnibus

Sūmatur sic. Testamentū serui vel filij familias existentis in patria potestate etiaz de consensu patris factum non valet. Et si filius iste postea factus sui iuris decedat nō conualescit nisi de castrensi vel q̄si castren. peculio. hoc d. Et ptz intellectus textus.

Notanduz primo.q̄ filiusfamilias existens in potestate patris sicut nō p̄t testari vt hic dicit.etiā de consensu patris.sic nec codicillari. vt.l.dum.§.codicillos.ff.de iure codicillo. Pōt tamē filiusfamilias donare causa mortis de cōsensu patris vt in.l.tam his.§.i.ff. de donatio.causa mortis. Et ratio diuersitat. est duplex. Prima quia testamentū nō pōt dependere ex alieno arbitrio vt ff. de heredi.instituen.l.illa institutio. Secunda ratio quia testamentū est publici iuris vt ff.de testamen.l.ij. Et in his q̄ sunt publici iuris nō sufficit consensus patris.vt filius illa faciat vt in.l.nā q̄ ff.ad trebellia. Quando ergo filius per se non potest facere testamentū. sequit̄ q̄ etiam non potest de consensu patris vt notat in.l.femine.C.qui testa.facere non possunt. Donatio aūt causa mortis non est publici iuris. sed potius sapit naturā contractus vt in.l.si socer.ff.de dote.plega. Et cōtractus bene pōt dependere ex alieno arbitrio. vt in.l.si q̄s arbiter.ff.de ꝓbox obligationibus.

Notandum scdo. q̄ filiusfamilias de

castrensi vel quasi castrensi peculio etiã sine consensu patris potest facere testamentuz ad placituz suum, salua tamẽ legitima pro liberis suis, si quos habeat. Et si non habeat liberos debz legitima esse salua pro fratribus z parentibus: Alioquin testamentum eius subiaceret querele vt. C. de inofficio. testamento. l fina. Et si intestatus decedat tunc pmo succedunt liberi in castren. vel quasi castrẽ. peculio. qui si nõ existãt tunc olim succedebant fratres exclus parẽtibus. vt hic in ꝟsi. si vero intestati. z C. cõia de successio. l. fina. Sed hodie parẽtes succedũt cum fratribus. aucten. defuncto. C. ad terculia. et in aucten. de heredi. que ab intesta ꝟsi igitur defunctus. collatio. ix.

¶ Notãduz finaliter Q illud quod ab initio nõ valz ex tractu tpis nõ cõualescit vt ff. titulo ꝓximo in principio.

¶ ☞ Opponit pmo sic. Et videt q filiusfamilias põt testari etiã sine consensu patris de bonis vndecunqz acquisitis. luz nõ sint castrensia vel quasi castrensia p. l. presbyteros. C. de epis z clericis. Solutio / Iste textus loquit de filiofamilias laico. Sed aucten. presbyteros loquit de clericis. Et verum ẽ q clerici ꝑcipue presbyteri possãt testari sine cõsensu patris de bonis vndecunqz acqsitis si nõ obstat aliud impedimẽtuz. Et ratio ẽ. quia oĩa bona illoz cẽsent quasi castrensia vt in. l. sacrosancte C. de epis z clericis.

¶ Opponit scdo Et videt q testamentum filij existẽtis in potestate. z postea facti sui iuris conualescit et valeat p. l. ꝟi. ff. de lega. iij. / Solutio / Illa lex loquit in fideicõmisso. qđ valz si filius maneat in eadẽ voluntate.

¶ Opponit finaliter Et videt q illud quod ab initio non valet ex tractu tpis bene cõualescit per. l. et si contra. C. de nuptijs / Solutio / Ibi nõ cõualescit ex tractu tpis. loquitur enim illa lex de mrimonio quod prius nõ valz z postea cõualescit ex nouo cõsensu et non ex solo tractu tpis.

Preterea testamẽtũ

¶ Sũmatur sic. Testamẽtum impuberis vel furiosi nõ valz nec etiaz conualescit si impubes postea pubes vel furiosus postea compos mentis fiat z decedat. Sed testamẽtũ furiosi añ furorẽ factuz valz. sicut alia negocia p eũ recte gesta. Testamentũ vero prodigi cui bonorũ suoz administratio interdicta est post interdictionẽ factũ nõ valz. Sed añ interdictionẽ factũ valz. Surdus vero et mutus nõ põt testari nisi fm cõstitutionẽ dñi Justiniani. Sz testamentuz factũ anteqz quis factus ẽ surdus z mutus valz. Cecus ãt non põt testari nisi fm constitutionem dñi Justini patris Justiniani. hoc dicit. Et ꝓz intellectus texus.

¶ ☞ Notãdũ pmo. q impubes nõ põt facere testamentum propter defectum intellectꝰ. quia illa etas ignorat quicqd videt. vt C. de fal. mo. l. i. z nullũ eoruz animi iudicium est vt hic in textu dicit. Durat ãt impubertas in masculo vsqz ad xiiij. annum. in femina vsqz ad xij. vt. ff. de testa. l. qua etate. Et sufficit attingere vltimum diem vt habeatur tẽpus pro completo. Quando ergo sufficit attingere vltimum diem. vel necessarium est computare de momẽto ad momentum. sume ex hac distinctiõe. Quia vel sumus in materia fauorabili puta in testamentis manumissione vsucapi/

one et similibus.et sic sufficit attingere vltimum diem ff.de diuor.et tempo.pre scriptio.l.in vsucapiōibus.in principio Aut sumus in materia odiosa vt in pre scriptionibus que introducte sunt in o/ piuz dominoruz vt in.l. omnibus.ff. de actio.et obliga.et tunc computatur tps de momento ad momentum.

¶Quādo aūt dicitur q̄ prescriptiōes sunt odiose.intelligendū est de prescri/ ptionibus xxx.ānoruz. ¶Quia de iure ci uili prescriptiones xxx. ānoruz currūt cum mala fide sed non de iure canonico iuxt c.vigilanti.et c.fina. de prescriptio/ nibus. ¶Quia in prescriptione decem an/ noruz vel xx.idem quod in vsucapione

¶Quando autez sup̄.qui t ex quibus cauſ manumittere possunt. dictum est in ℣ ea.l.eluscētia.in primo notabili. cir ca verbuz.minoribus.vsucapionez esse odiosaz intelligi debet accipiendo cam pro prescriptione sicut in textu in prin cipio. de vsucapio. imperator ea vti/ tur. ¶Quia gen ere nonnūq̄ vtimur pro specie. Est autem vsucapio cōmuniter accepta genus ad prescriptionem et ad vsucapionez proprie dictam. Et quia prescriptio habet propriuz nomen im/ posituz.vsucapio iurta regulam philo/ sophi primo topicoruz retinet nomen generis. Et ita cōmuniter doctores di/ cunt vsucapionez esse fauorabilē q̄uis odiosa videatur tanq̄ cōtraria iuri gē/ tiuz.quia eo iure soluz acquiruntur do minia per traditionem factam a vero domino. vt sup̄ de rerum diuisio. in ℣ p traditionez. ¶Per vsucapionem vero acquiruntur per traditionem a non do/ mino factam. vt ꝫ eodem. Et sic istud ius scriptuz in specie prefertur equita/ ti scripte in genere que equitas est vt nemo locupletur cū iactura alterius vt l.naz natura.ff.de condic.indebiti.

¶Aut tertio sumus in materia mixta. sicut est restitutio minoz. et in benefi/ cio de fruendo. Et tunc attendimus id quod inducit fauorez. Vñ si expedit mi nori vt computetur de momento in mo mentuz. sic computanduz est. Si vero non expedit sibi sufficit attingere vlti/ muz diem vt ff.de mino.l.iij.℣ minorem Et ista distinctio habetur aliquo modo in glo.extra de electione.cuz in cunctis sup̄ ℣bo.exegerit. Et ex glo. infert Jo hannes fabri post Jaco.et pe. q̄ si quis promittit soluere sub pena intra certos dies fiet cōputatio de momēto ad mo/ mentuz. Secus in computatione men/ suz.de quo notatur.C.de tempo.appel. l.cum prioribus.

¶Notanduz secundo Q̄ iudiciuz ac/ cipitur multis modis. Vno modo pro discretione vt ff. de iudi.l. cuz pretor.℣ non aūt.et sic accipitur hic.scdo mō pro sententia vbi rei iudicate stāduz est vt C.de re iudica.l.i. tertio pro instantia cause que durat triennio iure ciuili vt C.de iudi.l. properanduz p to. quarto pro actione. Et sic dicitur iudiciuz fami lie herciscūde. vel cōmuni diuidundo. vt ℣ de offi.iudi.℣ si familie herciscunde. et ℣ fina. quinto capitur etiaz pro vlti/ ma voluntate vt.C.de sacrosanc.eccle. l.i.et ꝫ de testamen.in ℣ si. si quis aūt.

¶Notanduz tertio Q̄ idem iudicium est de furioso et mente capto. quia est eadez ratio p.l. a ticio.ff. de ℣bor obli/ gationibus. ¶Probatur autez furia vno modo per medicos qui intersunt cure ipius furiosi vt in.l. qui semel.C. de re milita.libro xij.et in.c. significasti.extra de homici. Alio modo probatur ex acti bus et verbis.quia scilicz iacit lapides et percutit homines. ita q̄ homines ab eo fugiunt. Et loquitur verba insanie

que homo sane mentis non loqueretur vt in glo.in.l.nec codicillos.C.de codicillis.et in.l.ij.ff.de testamē.x vij.q.i.in principio.Et furiosus non debet puniri.licz noceat alicui.imo etiam si patrez suuz occideret. vt in.l. diuus.ff. de offi. presi.Et ideo furiosus debet custodiri. et si non bene custodiatur.et alicui noceat ex culpa vel negligentia eius qui debet cuz custodire punitur ille.vt notatur in.d.l.diuus.Et ex isto colligitur q stultuz est cuz stulto ludere.quia si quē q̄ leserit nō pōt puniri.

Notandum quarto. q testamentum post furorem factuz nō valz. quia licet quilibz presumitur sane mentis.ex natura vt in glo.l.nec codicillos.C.de codicillis.Si tñ semel fuerit furiosus semp presumitur furiosus nisi contrariū probetur vt in glo.in.c.fi. sup verbo. compotem mentis.extra de successio.ab intesta.Sed testamentū añ furorem factū valz.quia multa impediūt cōtrahenda que nō dirimunt contracta.ad quod solet allegari iste tex. et habetur in.l. pē furioso.ff. de his qui sui vel alie.iuris sunt.Simile est in vsucapione.quando supuenit mala fides.vt ff. de vsucapio. l.iusto.§.eum.et notatū est s̄ de vsucapi. in.§.diutina. Simile etiam in acquirenda possessione vt in.l.si is qui animo.ff. de acquiren.possessio.

Notanduz quinto.q prodigus dicit ille qui nō seruat moduz neq̄ finem in expeñ.vt.ff.de curato.furio.prodi.dando.l.i. Et cui administratio bonorum interdicta est a iudice nō valet eius testamentuz postea factuz. sed añ interdictionem factum valz vt hic dicitur.licz etiā interdictū esset iniuste factum.quia q̄uis hoc ē cōtra ius litigatoris. nō tñ est cōtra sententiā legis. Et ita interdictum tenet vt ff.que sentētie sine appellatione rescindi possunt.l.i. in pncipio.

Sed si interdictio bonoz sit facta a lege tūc etiā rumpit testamentū añ factū vt.C.ad le.iuliā maiesta.l.fi.

Notandū sexto. q surdus et mutus simul nō potest facere testamentū .nisi fuerit miles vt s̄ titulo proximo.§.quīimo. Mutus añt tantū si sciat scribere potest facere testamentuz. alias nō nisi impetrauerit hoc a pncipe. vt notatur in.l.mutus.ff.de testamen. Surdus autez tantū cōmuniter potest facere testamentuz.quia nemo est tam surdus qui aliquid audiat si fortiter clametur sup caput suum vt in.l.discretis.C. qui testamen.facere non possunt. Et probat quis mutus si testis dicat q vidit eum non posse loqui. sed quecūq̄ voluit notificare alijs hoc fecit nutibus et signis Similiter de surdo q quicquid notificabatur sibi fiebat p nutus et signa. vt notat p bar.in.l.mutus.ff.de bono.possessio.furio.

Notandū septimo.q fm obseruationez iustini.Cecus pt facere testamentū cū octo psonis scz septez testibus z tabellione.vel alio loco tabellionis.si haberi nō pōt.cuiz quibus debet declarare voluntatez suaz.z omnia debēt scribi vt in.l.hac psultissima.C. de testamē tis.Et intelligit istud de puato vtroq̄ lumine vt.C.de excusa. tutoz.l.frater. Et probantur priuatiōes sensuū p actus exteriores vt ff.de tuto.z curato.da.ab his.l.is qui.§.diuus.

Notandū finalit. q ex isto ptz iustinianū fuisse patrez Justiniani.ita habetur etiā sup de donatio.in.§.ē et aliud.

Eius qui apd hostes

Quib⁹ nō ē permissū facere testamētū.

¶ Sūmatur sic. Testamentuz eius qui est apud hostes. factū ibi nō valet nec conualescit iure postliminij licz reuertatur. Sed testamentuz quod prius fecit valet si reuertatur iure postliminij. Et si ibi moriatur tunc valz ex .l. cornelia. hoc d. Et ptz intellectus textus.

¶ Notanduz primo. q ratio quare testamentū eius qui est apud hostes nō valet ē. quia est seruus vel quasi seruus hostium. vt supᵖ de iure psonaz. ¶ serui p̄mo. et ff. de libe. homi. exhibē. l. ij. Et nō solum intelligitur istud de captiuis ab hostibus. Sed etiaz de his qui sunt obsides non propt debitū. quia tales possunt facere testamentuz. Sed de his q̄ sunt obsides propter treugam vel pacē ff. de testamen. l. obsides. et hoc verum ē de obsidibus datis populo rhomano vel a populo rhomano. Nam alie ciuitates de iure non possunt dare obsides quāc̄z faciant ex consuetudine. vt notatur in. l. ij. C. de patri. qui filios distrax. notatur etiaz in. c. ex rescripto. extra de iureiuran. et in. c. expositi in vltima gl. extra de arbitris.

¶ Notandum sc̄o. De preter dictas psonas que non possunt facere testamentuz sunt adhuc alie vt religiosus de q̄ in aucten. de mona. ¶ illud quoc̄z. colla. i. et in aucten. ingressi. C. de sacrosanc. eccle. Clericus etiaz existens in sacris non testatur vndequaq̄z sicut alius. de quo in aucten. licentiam. C. de episcopl. et clericis. Et notāt canonistę in. c. si qs sane. extra de pecu. clerico. p Innocen. in. c. cuz in officijs. extra de testamē. ⁊ p Dominicū. in. c. presente de offi. ordina. libro vi. Damnatus etiam ad mortē nō potest facere testamentuz vt in. l. eius qui ¶ i. ff. de testamentis. Si tamen appellauerit et postea testamentum fecerit. et ante finitaz appellationem moriatur valet eius testamentuz. vt notatur in. l. qui a latronibus. ff. de testamentis. Dubius etiam de statu suo non potest facere testamentum. vt. l. qui statu. ff. de testamentis. Damnatus etiaz de crimine nō potest facere testamentū vt ff. de testamentis. l. is qui ¶ fina. seu damnat⁹ de hereſi. vt. C. de hereticis ⁊ manicheis. l. manicheos. Qui etiam lesit maiestatē principis nō potest facere testamentuz vt. C. ad legē iuliā maiesta. l. fi. De excōmunicato dicunt docto. communiter q̄ publice excōmunicatus non potest facere testamentum. secus si occulte vt notāt docto. in. c. decernimus de sentē. excōmunica. libro vi. Publicus etiam vsurarius non potest facere testamentuz nisi cū cautione de restituendo vsuras vt notatur in c. quāc̄z. de vsu. libro vi. Et ideo dicit petrus de anco. super rubrica de regu. iuris li. vi. q̄ quando testamentuz nō valet propter impedimentuz testatoris quod suo proprio facto remoueri non potest. tunc remoto impedimento nō conualescit testamentuz cum tali impedimento factuz vt est testamentuz impuberis. Sed quando testamentuz non valet propter impedimentuz testatoris quod suo proprio facto remoueri potest. tunc testamentum factum cuz tali impedimēto cōualescit remoto impedimento vt testamentum publici vsurarij factuz sine cautione licz nō valeat. facta tamen cautione conualescit. Bannitus autē banno imperiali nō potest facere testamentuz iure ciuili. Sed bannitus ab aliquo particulari loco nō potest facere testamentū ſm iura illius loci. Sed beue potest facere testamentuz ſm ius commune. ita vult bar. in quadam questiōe que incipit. statuto lucane ciuitatis. vbi etiā declarat an factio testamenti potest mutari per statutalocalia.

De his autem qui testari nō possunt solent dari versus. / Testari nequeūt impubes religiosus. / Filius in sacris morte damnatus et obses. / Prodigus ac stultus dubius seruus furiosus. Crimine damnatus. cuz muto surdus7 iste Qui maiestatem lesit sic cecus et ipe.

☞ Opponitur contra predicta Et videtur q testamentum antea factū eius qui est apud hostes. quando reuertitur valet iure. l. cornelie. p. l. i. et p. l. captum C. q testa. facere non possunt ¶ Solutio ¶ Lex cornelia capitur improprie ibi pro iure postliminij quo fingitur talis semp in ciuitate fuisse vt supꝫ quibus modis' ius patrie potesta. solui tur ℣ si ab hostibus. Sed lege cornelia fingitur mortuus a principio captiuitatis. licz postea moriatur in captiuitate vt ff. de capti. et postlimi. reuersis. l lex cornelia. Aliud quādo non est aliq̄ fictio iuris vt de seruo pene affecto vt ℣ quibus modis testamenta infirmant ℣ non tamen.

De exheredatione liberorum.

Continuatur sic. Supꝫ dictum est de his que sunt obseruanda in testamētis quo ad fidez. et ad probationez testamētoz. Consequenter dicenduz est de his que sunt obseruanda in testamētis quo ad pietatem inter que est institutio vel exheredatio legitimi heredis. Et ideo pmo tractabiē de exheredatiōe liberoz Et ideo etiā iste titulus sic rubricat.

☞ Notanduz circa rubricaz q differunt institutio. exheredatio et pteritio. De institutione postea dicetur titulo proximo. Exheredatio autē est exclusio vel alienatio ab hereditate. Sed preteritio est quādo quis neqz instituit neqz exheredat vt dicit Azo. Et nulla mentio fit de eo. Ad exheredationem autez quinqz requirunt vt in. l. ij ℣ ante heredis. ff. de libe. et posthu. Primuz q fiat nominatiz quo ad aliquos vt statim ℣ eo. dicetur. Secūdū q fiat pure nisi filius esset institutus sub conditione casuali vel mixta et in eius defectum exheredatus. Tertiū q fiat a toto gradu et nō a certa psona. Quartū q fiat a tota hereditate nō a quota. Quinta q fiat ex iusta et legitima causa.

Sunt autez quattuordeciz cause ingratitudinis propter quas parētes pñt liberos exheredare que habentur in ℣ causas in aucten. vt cum de appella. cognoscat. ¶ Prima est si inūciant manus violentas in ipos parentes. qō tñ debet intelligi ſm bar. in. l. vt vim ff. de iusti. et iu. Nisi vim vi repellant. quia tunc non essz iusta causa exheredatiōis fa. c. ō forma. xxij. q. v. ¶ Secūa. si iferāt parētibus grauē iniuriā ℣ balē. ¶ Tertia. si accusant eos de crimīe nisi fuerit cōmissuz in principē vel in rēpublicam Si vero eos occulte denūciauerint nō ē iusta causa exheredationis. q ad hoc tenent. ij. q i. c. si peccauerit. / Quarta si insidiati sunt vite parentū p venenuz vel simili modo. / Quīta. si ad delationez eoz parētes passi sunt graue dānū in bonis suis. / Sexta. si parētes furiosos nō custodierīt. / Septīa si maleficl. se sociāt. / Octaua. si vxorē pīs. hoc ē. nouercā vel cōcubinā pīs filiꝰ cognoscat. ꝓpē qō ruben a pē suo Jacob puatus fuit iure ꝓmogeniture. Nā pater ei dixit. effusus es sicut aq̄ et nō crescas eo q ascendisti cubile pīs tui 7 maculasti stratū eiꝰ. Genes. xlix. Nā ruben dormiuit cū bala vxore pīs sui. ibidē xxxv

De exheredatione liberorū.

Nona causa quia non fideiusserunt pro parentibus. sed hoc non extenditᵉ ad filias que non possunt fideiubere ff. ad velleia.l.i.

Decima quia non liberauerunt parētes a captiuitate vel ab hostibus p/pter quā causam licz pater filios nō exheredet sunt tamen exheredati ex ipa lege vt in dicto ℔ causas.

Undecima .si prohibeāt parētes testamentuz facere.et hoc debet intelligi de facto vt ꝓhibitio sortiaᵗ effectū. vt notāt doc.in.l.testamenti.ff. de inofficio. testamēto. Duodecīa si misceāt se liberi arene.i. inter arenarios et mimos pseuerauerint.z hoc debet intelligi nisi parentes essent eiusdez ꝓfessionis. Decimatertia .si liberi sint hētici. Decimaquarta .si filia luxurieᵗ.et hoc debet intelligi nisi hoc fecerit post xxv. ānuz z sterit p pēz quo minus fuit tradita nuptui. Quia si fuerit luxuriata pᵒ xxv annū et nō fuit p patrez tradita nuptui cū hoc facere potuit et tenebaᵗ nō esset iusta causa exheredatiōis vt notāt doc. in.l.cū te.ff.de inoffici.testamē. Sz ita nō est in filio qz luxuria filij nō sic dehonestat sicut filie cuius nō sit minus peccatū.sed forte maius. Nec excusatur filia si pater ē inhonestus nisi daret causam turpitudinis. Sed inhonestas matris facit qᵈ filia nō ꝑt exheredari a matre nisi mater se emendauerit. Ita notant docto.in.l. si filiā.ff. de inofficioso testamento. Et propter istas causas nō solum exheredantur filij a patre carnali.sed merenᵗ etiā exheredari a patre celesti. Et habentur iste cause in glo.in c. quitaualis,extra de iureiurā. sup ℣bo exheredaret. Et patent in his versibus His septem causis filius potest exheredari. Parentes feriat. vel verbū si male dicat. Crimē cuset eos veneno si potat illos. Detulit in eos furiosos negligit ipos. Malis se sociat patris lectum ve defedat. Non fideiussit pro patre. nec ab hoste redemit. Testari prohibet patrem si miset arene. Nō ortodoxus vel filia luxurietur.

Sunt etiaz octo cause propter quas filij possunt exheredare parentes suos qui habentur in ℔ sed hoc quidē .in auct̄en.vt cum de appella.cognosatur.collatio.viij. Prima si parentes criminaliter accusant filios. Secūda si insidientur vite eorum veneno vel simili modo Tertia si pater immiscuit se vxori filij sui vel concubine. Quarta si parentes prohibeant eos testamentum facere. Quinta si eos furiosos non custodiant Sexta si a captiuitate hostium non liberent. Septima si pater insidiaᵗ vite matris filij tunc ipe potest exheredari a filio. vel si mater insidiaᵗ vite patris tunc ipa potest exheredari. Octaua si pater sit hereticus. Frater cū indistincte potest preterire fratrez nisi instituat turpem psonam. quia in hoc casu tenetur frater fratrem instituere vel exheredare. Et sūt ad hoc tres cause que habentur in.l. fratris.ff. de inofficioso testamento.et in auct̄en.de nup. in ℔ cōsiderādū. collatio.iiij. Prima est si frater procurauit mortem fratris. Secunda si induxit criminalem accusationem contra fratrem. Tertia si fecit graue damnuz in bonis fratris. hoc est.fecit iacturam patrimonij. tunc enim hereditas non debeᵗ fratri tali.cuius turpis persona sit instituta. sed vadit ad alias psonas seu fratres seu proximiores venientes ab intestato. Et in omnibᵒ istis causis intelligēduz est qᵈ iste sunt iuste cause quibᵒ quis exheredatur inuitus quia sine istis causis potest quisq; volēs exheredari.vnde si filius meus nō velit esse heres sufficit pro causa qᵈ dicam in testamento meo.filius meus exheres esto.quia noluit esse heres vt in l.illud ℔ et generaliter.ff.de inofficioso testamento.

Diuiditur aūt iste titulus in septem ptes. In prima tractaţ qualiter filius debet instituī vel exheredari. In scōa ibi.posthumi.qualiter posthumi debēt instituī vel exheredari. In tertia ibi. posthumoꝝ.qualiţ nepos ex filio viuo debz instituī vel exheredari. In quarta ibi.emācipatos. qualiter emancipati debēt instituī vel exheredari. In quīta ibi.adoptiui.qualiţ adoptiui. In sexta ibi.sed si in expeditiōe.qualiţ miles debet liberos suos instituere vel exheredare. In septima ibi. mater. qualiţ mater vel ascendētes in linea materna debent liberos instituere vel exheredare.

Non tamen. Sūmaţ sic: Testamēti ptis habentis filiū in ptāte nō valet.nisi eū heredez instituat vel noīatim exheredet. Secus de filia ţ de descēdētib⁹ post filiū p virilē sexuz liberis vtriusqz sexus.quia eoꝝ pteritio nō inualidat testamentū patris. sed habent certā portionez. Nec opz istas psonas nominatim exheredari. sed sufficit eas exheredari inter ceteros. Noīatim āt exheredari est cum expressiōe proprij nominis vel alicuius equiualentis ꝓprio nomini aliquē exheredare.hoc dicit.

☞ Notādū ṕmo pro intellectu textꝰ q ab vna pte ponendus est filius.ab alia pte ponenda ē filia. cū descendentibus masculis. et femīis ex filia. et inē istos ponuṅ hic due differentie in tex. Prima tangiţ ibi.sed nō ita.et ē q si filius nō instituatur vel exheredetur nominatim.testamentum patris est nullus sed hoc nō est de filia.et predictis descēdentibus. sed datur eis iure accrescēdi certa portio. que ē medietas eiꝰ qđ ab intestato essent habituri vt.C.de liberi. prete.l.maximum viciuz.Fnam cū vltimum. Alia differentia tangitur hic in textu ibi.sed nec nominatiz.Et est q filius non potest exheredari nisi noīatim sed filia cū predictis descendētibus potest exheredari inter ceteros. Sed ista differentia hodie sublata est vt.F.codez in ẏsi.sed nostra .et .C. de libe. prete.l. maximuz viciuz. Et nominatim exheredare est cuz expressione ꝓprij nominis vel alterius locutionis equiualentis cum proprio nomine aliquez exheredare ita vt nō sit dubitatio vt ff.de libe.et posthu.l.i. Sz inter cereros exheredare ē mixtiz vnius gradus cū aliis alterius gradꝰ aliquos exheredare. vt sic dicendo. Iiciuz filiuz meuz instituo et ceteros liberos meos exheredo. Nā ibi miscentur filij cuz nepotibus et pronepotibus qui oēs appellatione liberoꝝ intelliguṅ ff.de libe.et posthu.l.ij.

☞ Notanduz secundo Q si pater faciat codicillos sufficit filio relinquere legitimaz quocunqz titulo.sed si faciat testamentuz tunc debet eaz relinquere iure institutionis vt in aucten.vt cum de appella.cognosca.Faliud. collatio.viij. Et ratio est.quia titulus institutionis est honorabilioꝝ vt in.l.filiū.Fsi portio. ff.de lega.prestan. Est etiam vtilioꝝ propter ius accrescendi.vt.C.de cadu.tollen.l.vnica.Fhis itaqz. Sufficit tamen dicere.lego filio meo hoc iure instituti/onis vt sit titulus institutionis vt .l.si habitatio.Fi.ff.de vsu et habita. Et fuit olim legitima quarta ps bonoꝝ vt.C. de inofficio.testamen.l.cum querit .Sz hodie est triens.i.tertia vel semis.id est media.vt C. de inofficio. testamen. aucten.nouissime.Si eniz sunt quattuor filij vel pauciores.legitima est tertia. ☞ Sed si sunt quinqz vel plures legitima est semis.id est medietas.Vnde solent dici isti versus.

De exheredatione liberorũ.

Quattuor vel intra dãt natis iura trientẽ. Semisses reddunt extant si ꝙnqꝫ vel vltra. Arbitriũ reliqua sequẽ substantia patris. Si tñ pater filio aliquid relinquat minus ꝙꝫ legitimã.testamẽtũ nõ ẽ ꝓterea inualidũ. Iz agit̃ ad supplementũ vt in.l.oĩ modo.in principio.C. de inofficio.testamento.

Notanduz finaliter Q̃ quãdo dicit ꝙ si pater prętereat filiũ quẽ habet in ptãte tũc testamentũ ẽ nullũ.etiã si moriatur filius viuo patre.hoc sic debz intelligi. Si extraneus est institutus. nã si ille institutus ẽ qui post filiũ ab intestato succederet'tũc licz testm̃ nõ valeat iure ciuili.ex equitate tñ ꝓtoris valz vt in.l. posthum⁹ ff.qõ circa.ff.de iniust. rup.irri.testamen.et ibi p bar. Q̃ qdẽ dictũ Ange.dicit esse verũ duob⁹ cõcurrentibus. vnũ ꝙ nõ ꝓcessit aliud testm̃ solenne de iure ciuili ꝛ ꝓtoris validuz vt.l.si filius qui in ptãte.ff.de libe.ꝛ posthu.scõm ꝙ filius sit mortuus viuo instituto vt in.l.gallus ff nũc de lega.ff.de libe.et posthu.

Opponit̃ ꝓmo ꝑ ꝓdicta et videt̃ ꝙ ꝓteritio filij existentis in ptãte pñs nõ facit testm̃ pñs inualidũ p.l.filio ꝓterito ff.de iniust.rup.irri.testõ. Sꝯo. Aut fili⁹ iste mortuo pr̃e viuit. aut etiã mortu⁹ ẽ. Si viuat ꝛ infra ãnũ nõ petat declarari testm̃ nullũ.tũc licz testm̃ nõ valeat iure ciuili tñ cõualescit iure ꝓtoris et hoc vult illa .l.filio.et ẽ ius singulare Sed si sit mortuus ante finẽ anni post mortẽ pñs tunc nullo mõ cõualescit testamentũ.quia hoc nullibi exprimit̃. Et ius singulare nõ ẽ extendendũ vt in.l. ius singulare.ff.de legi.

Opponit̃ scõo Et videt̃ ꝙ saltẽ mortuo filio testamentũ patris debet valere in quo filius ẽ ꝓteritus p simile.quia qñ posthumus ꝓteritus moritur.valet testamentũ vt ff.eo.proxi ff. Solutio Aliud est in preteritione filij iã nati et posthumi.quia preteritione filij testamẽtum est nullũ. Iz p ꝓteritionẽ posthumi testamentũ nõ est nullũ.licz rũpat̃ p agnationẽ posthumi. Et ũ ergo testm̃ in quo preteritus est posthumus ab initio fuit validũ et agnatione ruptũ mortuo posthumo cõualescit ar.l.qui vas ff ff. ff.de furtis.et.l. cuz principale.ff.de regu.iurl.

Posthumi.

Posthumi tam filij ꝙꝫ alij descẽdentes ex liberis masculi et femine debent institui vel exheredari.et ꝓteritio eoꝝ nõ inualidat testamentũ. sed agnatione eoꝝ rũpit̃. Et posthumi femininj sexus pñt exheredari noiatim vel inter ceteros. Quãdo tñ inter ceteros exheredant̃ tũc debz eis aliquid legari ne p oblionẽ videant̃ ꝓterite. Sed masculi debent noiatim exheredari. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

Notãduz ꝓmo ꝙ hoc qõ hic dicit masculi posthumi debent nominatiz exheredari. Et femine possunt noiatã vel inter ceteros exheredari.correctum est quia hodie non est differentia sexus ꝙ ad hoc.vt.C.de libe.preteri.l.maximũ. Et quando posthumus instituitur hoc modo.instituo posthumuz meum.intelliguntur omnes posthumi siue ex presenti siue ex futuro matrimonio nasciturj instituti.quia institutio est fauorabilis vt.ff.de libe. et posthu.l.placz. Secus in exheredatione que est odiosa. Naz si posthumus exheredetur intelligitur solum exheredatus ex presenti matrimonio primo nasciturus. vt in le. posthumi per virilez ff nominatiz ff. de iniust.rup.irri.testamento.

Hodie tamen posthumus nō pōt exheredari. quia causa exheredationis est ingratitudo vt in aucten. vt cū de appellatio. cognosca. ℌ causas. et posthumus nō pōt cōmittere ingratitudinē vt in. l. si quis ℌ legis C. de inofficio. testamen.

Notandū scdō q posthumus ē aliqs vel aliqua qui vel que nascitur postq̄ pater datus ē humo. Vñ. posthumus ē natus p⁹ exequias genitoris. Impio/prie vero dicitur posthumus quilibz genitus post testamentū pīs ℔m Azo. C. eo. Et sic ē duplex posthumus. vn⁹ qui nascitur p⁹ mortē patris. alius qui nascitur posq̄ pat in egritudinis lecto testamentū cōdidit. Et de illo dicimus si pater condit testamentū et non facit mentionē de posthumo qui adhuc ē in vtero. et postea conualescit et penes se testamentū seruat. et posthumus nascit sed tractu tpis moritt ante patrez tunc testamentū prius factū ē validuz. sed si posthumus supuixerit tenet pat testamentū mutare et ipm in testamento ponere.

Notādū 3°. q differentia est inē testamentū in quo filius tā natus ē preteritus. et in quo posthumus est p̄teritus. quia primū ē nullū. et secūdū valet. Et ideo legata in primo testamento subsistunt per auctē. ex causa. C. de inofficio. testamen. quia non dependēt a testamēto. Sed legata in scdo testamento non subsistunt rupto testamēto p agnationez posthumi. quia dependent ex testamento vt in aucten. vt cū de appellatio. cognosca. ℌ si igitur. collatio. viij.

Notandū finaliter. q si mulier pariat abortū valet testamētū. quia non ē aīal viuū vt. l. qui mortui. ff. de ℣boz significationibus. Sed si partus ex secto ventre est editus rūpit testamentū si habeat spiritū vitalē vt. l. quod dicitur. ff de libe. et posthu. Si tū talis filius nō implet conditionē posita in testamento si peperit. quia nō dicit mulier pepisse q̄n filius exsectus ē vel extract⁹ ex ventre vt est tex. in le. āniculus amittit. ff. de ℣boz significatio. vbi dicit q false peperisse dicit cui mortue extractus est filius. Sed si nascat monstrū nō rumpitur testm̄ vt in. l. nō sunt liberi. ff. de sta. hominuz.

☞ Opponit sic Et videt q quando posthumus exheredat. tūc oēs posthumi exheredāt p. l. iij ℌ penul. ff. de inuf. rup. z irri. testamen. / Solutio / Ibi exheredatio fiebat p vniuersalē termi/nuz. vt dicendo. oēs posthumos meos exheredo. vel quēlibz posthumū exheredo.

Posthumoruz autem liberi.

Sūmat sic. Preteritio nepotis vel neptis ex filio existente in patria ptāte inualidat testm̄ aui paterni. Si testatore viuo idez filius moriat vel exeat ptātez eius quasi agnatione sui heredis ad similitudinē agnationis posthumi: hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṕmo q pater cōpellitur nō solū instituere filiū suū quē habet in ptāte. Sz etiā nepotē vel neptez ex filio nō p̄cise sz casualit. Primū ptz quia instituto filio valz testm̄ vt ff. ℌ. i. z filius habz ṕmū locū succedendi. Secōm ptz q in casu q̄ fili⁹ eius eo viuo moreret vel exiret ptātez eius. tunc nepos q̄si agnasceret. id est subtus vel postea nasceretur sicut posthumus verus. vel agnasceretur. i. incipit agnatus ee. q̄ ad ius succedendi. i. agnasceretur suus heres sicut exponit glo. Et sic in illo casu opz nepotē instituere vel noīatiz exheredare. alias testm̄ pīs annullaretur et ꝓpter hoc inuentū fuit consilium lege.

De exheredatione liberorū.

velleia. vt quando pater vellet testari diceret sic in testamento. Instituo filiū meū heredem. Et si filius meus in vita mea moriat. vel exeat ptātez meā. tunc substituo ei nepotē meū vel neptem ex eo. De quo habet in. l. gallus. ℣. nunc de lege velleia. ff. de libe. et posthu. Cōsiliū ait galli fuit de institutione nepotū posthumorū. vt testator sic dicēt. Instituo filiū meū tā natū heredē. Et si cōtingat cū mori me viuo tunc si qs mihi nepos ex eo natus fuerit intra decē mēses p̄ mortē filij mei illū substituo vt dicta. l. gallus primo respōso.

Notandū secō. q̄ iste nepos vel neptis dicit q̄si posthum⁹. et differt a vero posthumo. quia iste nō rūpit testamētū p̄ mortē testatoris. vt ℣bi glā. Si pat instituit filiū nepote p̄terito tunc si pat moriat añ filiū firmū est testamentum. q̄uis filius postea statim moriat. et nepos veniat in locū eius. Secus ē in vero posthumo quia ille rūpit testamētuz etiā p̄ mortē testatoris vt ff. de iniusto rup. irri. testamen. l. si qs filio.

Notandū finaliter q̄ cōsiliuz legis vellie est etiā seruādū in testamentis mulierū. Differenē tñ. q. si nō fuer in testamentis paternis testamentū fit nullum Sed in testamētis feminaz licz nō seruet nō facit testm̄ nulluz. sed dat q̄rela inofficiosi. Et ratio ē q̄ p̄teritio matris habet p̄ exheredatiōe vt ℣. e. ℣. mater. et C. de inofficio. testa. l. iij.

Opponit sic Et videt q̄ testm̄ nō p̄t inualidari p q̄si agnationē sui hēdis vt h̄ dicit. q. factū legitīe p supueniēs tē causaz nō irritat vt. l. p̄e furioso ff. de his q̄ sui vel alie. iuris sunt / Sol⁹. Duplex ē act⁹. Quidā cui⁹ cōfirmatio nō dependz a futuro. z de illo p̄cedit argumētū. Alius ē cui⁹ cōfirmatio dependet a futuro vt testm̄ cui⁹ cōfirmatio dependet a morte testatoris vt in c. cū marthe. eō de celebra. miss. Et talis actus bñ irritat p supueniētez causaz.

Emācipatos. Preteritio liberoz emācipatoz iure ciuili non inualidat testm̄. q̄ nō sunt sui heredes. ℣z iure p̄torio dat eis bonoz possessio p̄ tabu. testamēti si nō instituant heredes vel exhēdentur masculi nominatim. z femine inter ceteros. hoc dicit.

Notandū primo. q̄ emancipati iure ciuili nō fuerūt cogniti. ℣z hodie differētia emācipatiōis et patrie ptātis sublata est vt ℣. de hēdita. q̄ ab intesta. deferū. ℣. emācipati.

Notandū secō Q̄ ratio q̄re p̄teritio emācipatoz liberoz iure ciuili nō inualidat testm̄ ponit h̄ in tex. scz q. nō sunt sui heredes. ℣z glo. hic sup ℣bo. heredes. dicit q̄ ista ratio nō ē bona nisi supleat. q. scz desierūt esse sui hēdes. q. p̄ respectu filij sui nō ē suus heres. Et tñ filius tenet p̄iez instituere vel exhēdare Sed quicq̄d dicat gl. ratio tex. simpliciter ē bona. q. ad validitatē nō requirit q̄ aliqs instituat. ℣z solū requirit hoc si sit suus heres. Et p̄supponit gl. q. si filius nō instituat p̄iez vel exhēdet testm̄ filij esset nullū qđ nō ē vez fm ℣o. fabri. q. testm̄ filij in hoc casu subsistit. sed p̄t impugnari p p̄ tabu. vt in. l. i. ff. si quis a paren. sit manumissus. Vel p querelam inofficiosi. vt vult bar. in. l. in suis ff. de libe. et posthu.

Opponit sic Et videt q. nō sufficit exhēdatio ad hoc q. emācipatis nō det bonoz possessio p̄ tabu. iure p̄torio p. l. nō putauit ℣. nō q̄uis ff. de bonoz possess. cōtra tabu. / Solutio / Sufficit exheredatio quando ē rite facta. sed in illa. l. nō fuit rite facta. et q̄ ea nō obstāte dat bonoz possessio contra tabu. quo etiā dat institutl si alius cōmittat eis h̄ edictū vt ff. de bonoz. possess. contra tabu. l. iij ℣. plane.

Adoptiui liberi.

Sūmatur sic. Preteritio liberoꝝ adoptiuoꝝ existentiū in potestate adoptantis inualidat testamētū ipius adoptantis sicut ꝓteritio filioꝝ naturaliuꝫ ⁊ legitimoꝝ sed nō inualidat testamentū patris naturalis si fuerint preteriti qui sunt in ptāte adoptātis. Sed si fuerint emācipati a patre adoptiuo. tunc iure ciuili et ꝓtinus potest pater adoptiuus eos ꝓterire. sed nō pater naturalis saltem iure ꝓtinus. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandū ꝓmo Q̄ liberi emancipati de iure ciuili quo ad successionē erāt in cogniti. hodie tū sunt cogniti. q̄ hodie sublata ē dīa patrie ptātis et emācipationis vt ff. dicet in ff. sequēti.

Notandū scdo q̄lit filij adoptiui instituendi sunt vel exhēdādi. et cōclude sic. fm. l. cū in adoptiuis. C. de adoptionib⁹. vel adoptiu⁹ ē in ptāte patris adoptātis sicut q̄n adoptat ab auo matno vel pīno q̄ nō habuit eū in ptāte vt d. ē ff. de adop. in ff. hz hodie. ⁊ tūc filⁱ⁹ adoptiu⁹ se hz ad pīez adoptātē ac si esset filⁱ⁹ suus naturalis et legitimⁱ⁹. i. pīter tenet eū instituere vel exhēdare. alias filius rūpit testm̄ pīis adoptiui. et tūc talis adoptatus hz se ad pīez naturalē sicut eēneus. i. nō curat de institutiōe vl exhēdatiōe pīis naturalis. Q̄nq̄ filius talis adoptiu⁹ ē emācipat⁹ a pīe adoptāte. ⁊ tūc iure ciuili et ꝓtinus pt eū prerire ⁊ recupat iura pīis naturalis ⁊ nō vocat ad successionē pīis adoptiui vñ tūc nō ē instituend⁹ vel exhēdandus a pīe adoptiuo. Q̄nq̄ vo filⁱ⁹ adoptiuus nō trāsit in ptātē adoptātis pīis. puta q̄n adoptat ab eēneo. ⁊ tunc pī naturalis tenet eū instituere vel exhēdare. et pater adoptiu⁹ non tenet et tū ab intestato succederet patri adoptiuo soluꝫ ⁊ non alijs agnatis vel cognatis patris adoptantis. De isto latius in ff. sed hodie. supī de adop. et in ff. sed hi. ff. de hered. que ab intesta. defe. Arrogat⁹ āt filⁱ⁹ retinet oīa iura. in bonis patris arrogātis sicut suus heres. de quo ꝑ bar. in. l. si arrogator. ff. de adop. et in dicta. l. cuꝫ in adoptiuis.

Notandū 3°. q̄ filius adoptiuus q̄diu ē in ptāte patris adoptātis ē de numero eēneaꝝ ꝑsonaꝝ quo ad patrem naturalem ff. de cōtra tabu. l. i. ff. sui iurl.

Notandū q̄rto Q̄ ex isto textu patz q̄ vnū ius ciuile tollit ꝑ aliud. Mā filiatio adoptiua ē de iure ciuili que tollit ꝑ emācipationē vt hic habet. q̄ emācipatio etiā ē de iure ciuili. Silē dictū est ī de legit. agna. tute. ff. sed agnationis.

Opponit sic Et videt q̄ liberi adoptiui emācipati. licz nō sint instituēdi vel exhēdandi iure ciuili. hoc tū videt faciendū iure ꝓtinus ꝑ ff. priori. ī co. So°. Nō ē silē de emancipatl. a pīe naturali. de quib⁹ est ff. in oppōsito allegatus. et a pīe adoptiuo de q̄b⁹ loquit iste textus. q̄ pmi licz sint emancipati. adhuc tū manēt filij vt ff. de heredita. q̄ ab intesta. deferun ff. minus. hz secūdi post emācipationē non manent filij.

Sed hec quidez.

Sūmatur sic. Predictis differētijs inter masculos ⁊ feminas et inter suos emācipatos. et inter tā natos ⁊ posthumos sublatis. hodie omnes similit debent institui heredes vel nominatiz exheredari. et eundem effectum habent in firmandi testamenta parentuz. et in adoptiuis seruanda ē diuisio que in cōstitutiōe dñi Justiniani de adoptiōibus edita habet. hoc dicit. Et ptz intellect⁹ textus.

De exheredatione liberorū.

¶ Notandū ꝓmo circa ꝟbum. vetustas in fronte hui⁹ ℔ positū. quia vocaꝯ me/dia iuris prudentia. de qua tractaꝯ in.l. vnica. C. de cadu. tollen. naz illa multa mala adinuenit et statuit. q tpe bellorū intestinoꝝ pauptatis fuit ꝛ multa fis/co applicauit. et ℣ Justinian⁹ cā tpe pa cis in multis coꝛrexit et doctoꝛes. eidez scribendo multa detraxerūt. et vocatur media iuris prudentia. qz fuit media in ter ius xij. tabu. antiquū et nouū Justi/niani.

¶ Notādū scdo. q triplex ratio tāgit ħ in tex. q̄re dza inꝯ masculos et feias est sublata. Prima ē. qz in hoīm ꝓcreatōe tā ncāria est feia sicut masculus. Et ista rō tāgit in tex. ibi. qz vtraz ꝓsona. alias enī essem⁹ accusatoēs nature q̄ pduxit femiā sicut masculū. cōcoꝛ. l. maximum vicīū. C. de libe. ꝓte. Secda rō est. q an/tiq̄ lege feie vocabāt ad successionē ab intestato sicut masculi vt. l. lege. xij. ta/bula. C. de legit. hēdi. Et ista ratio tāgi tur in tex. ibi. et. l. antiq̄. et ex ista rōne ptz q cā testati regulatur ꝑ cāz intesta ti. Et ideo si statuto alicui⁹ loci ordina/reꝯ q filia nō succederet exñte masculo Et in testō pris filia ꝓteriret nō habēt q̄relā ipa filia qz rupto testō nihil habe ret ꝓpt statutū. Tertia rō ē. qz ꝓtores dederūt feis bono. possess. ꝑ tabu. sic mas culis. q̄ rō tāgit in tex. ibi. qd ꝛ ꝓtores.

¶ Notandū zᵒ. q dicit notanꝯ in tex. q sublata ē dza inꝯ masculos et feias de/scēdētes ꝑ virilē sexū. qz descēdētes ꝑ feim sexū hodie pñt inꝯ ceteros exhē/dari. q̄ olim succedebāt cū descēdentib⁹ ꝑ virilē sexū cū diminutiōe tertie ptis. vt ℣. de hēdita. q̄ ab intesta. deferūt ℣. di/ui. ¶ Hodie tñ succedūt cū eis sine dimi/nutiōe vt in aucten. de trien. et semis ℣ necnon. colla. iij.

Notandū finaliꝯ. q illa diuisio de adop tiuis dicta ē nō e ℣. pri. in ꝓmo nōbili.

☞ Opponit Et videt q oēs isti de q̄ bus loquit tex. ħ nō hñt eundē effectuz ad cōfirmādū testamēta parentū. qz sut ꝓteriti dicūt testm̄ nullū. et etā rūpunt iꝑm ꝑ ꝯ tabu. ſz emācipati nō dicūt nul/lū. licz rūpāt ꝑ ꝯ tabu. vt. l. maximū vi/ciū ℣ sancim⁹. C. de libe. ꝓteritis / Ho⁹ oēs hñt eūdē effectū ad [illegible]mādū te/stamēta parentū. ſz diffoꝛmitas ē in mō seu in cā infirmādi. ¶ Dꝛopt q̄ sic distin guit. aut testatoꝛ aliq̄d reliquit iure in/stitutionis filijs suis aut nō. Si sic tūc vel reliquit legitimā vel min⁹ legitima Si ꝓmū nō hñt. filij remediū ad ifirmā/dū testm̄. vt ℣. de inofficio. testamē. ℣ taz āt. ꝛ ℣ igit. Si min⁹ legitia tūc agunt ad supplemētū vt. l. oīmodo. C. de inoffici. testamē. Si nihil reliquit tūc aut sunt ꝓteriti aut exhēdati. Si sunt ꝓteriti tūc aut sūt sui aut emācipati. Si sūt sui tūc pñt dicē testm̄ nullū. aut rūpere ꝑ ꝯ ta/bulas. ſz si sunt emācipati tūc solū rū punt ꝑ ꝯ tabu. et nō dicūt testm̄ nullum vt ꝓbaꝯ in. l. maximū viciū in oppositū al lega. ſz si sūt exhēdati si tūc nō sit in/serta cā exhēdationis testm̄ ipo iure est nullū vt in aucten. vt cū de appella. cog nosca. ℣ aliō. colla. viij. Si āt cā ē inser/ta. ſz non ꝓbata. tūc rumpiꝯ testm̄ ꝑ q̄re laz inofficiosi vt. l. oīmodo. ℣ si tñ nō in/grati. C. de inofficio. testamen. ſz si cā sit ꝓbata tūc filij nullū hñt remediuz ꝯ testm̄ vt in ℣ exhēdatos. in aucten. de he redi. et fal. colla. i. Et istud intelligiꝯ de ꝓteritiōe et exhēdatiōe pris vel aliorū ascendētiū in linea paterna. Nā ꝓteri/tio mris habeꝯ ꝓ exhēdatione vt ℣. co. ℣ mater. et q̄ in illa ꝓteritiōe sic distinguē dum est. Quia vel cā nō ē inserta et nō valz testm̄. vel est inserta ꝛ non ꝓbata et tūc rumpiꝯ ꝑ querelaz inofficiosi. vt in aucten. nō licz. C. de libe. ꝓte. Et sicut distinctio facta ē in ꝓteritione vel exhe redatione in testamentis ascendentium respectu descēdentiū. Sic silr distinguē dum est in testamentis descendentium respectu ascēdētiū reddēdo singula sin gulis vt in. l. i. ff. si ꝯs a parē. fuēit manu.

Bi in expeditione.

Preteritio liberoꝝ natoꝝ vel posthumoꝝ facta scienter p̄ militē exuentē in expeditione habeť p̄o exheredatione notatum facta. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo. q̄ si miles faciat testamentū nō existens in expeditiōe debet seruare commune ius vt ff. de testamen. mili. §. i.

Notandū scđo. q̄ si miles ignoret se habere liberos tūc eoꝝ p̄teritio nō habeť p̄o exheredatōe vt. C. de testamē. mili. l. sicut certi iuris. In q̄. l. dicit bal. q̄ isti liberi p̄teriti nō dicunt testamentuz nullū q̄ p̄teriti. sed quia cōtra voluntatē factū. inter q̄ē magna dīa q̄ in p̄mo casu filij possent testm̄ approbare. ꝛ in scđo casu nō p̄nt. Si tñ miles ignorans se habere liberos postq̄ scit mutz eiusdē volūtatis. quia nō mutat testm̄ p̄teritio habeť p̄ exheredatione vt ff. de testamen. mili. l. qui iure militari.

Notandū finaliter. q̄ glo. dicit b sup ꝑbo. facta. q̄ istud intelligiť de milite q̄ē sui iuris. Si eī sit filiusfamilias testm̄ eius nō subiacet querele. ꝛ sic eius p̄teritio nō intelligiť eē exhēdatio. de quo dictuz ē ff. de testamē. mili. in §. sed testari. hodie tñ in p̄teritione militis dz esse cause insertio vt in glo. in. l. si cū in vtero. C. de testamen. militis. ꝛ ꝑbať p. §. si quis āt. in aucten. vt cū de appella. cognoscā. collatio. viij.

Rater vel auus.

Preteritio facta a matre vel auo matrno. et alijs p̄ matrē ascendentiꝫ habeť p̄o exheredatione iure ciuili ꝛ p̄torio Tantū. enī facit silentiū matris aui materni ꝛ alioꝝ ascendētiū q̄ntū exheredatio p̄tis. dať tñ preteritis querela inofficiosi. hoc dicit.

☞ Notandum primo. q̄ sicut in testamento matris. ꝛ ascendentium p̄ matrem preteritio habeť p̄o exheredatione. Sic etiā in testamento descendētiū p̄teritio matris ꝛ alioꝝ ascendentiuz p̄ matrem habeť p̄o exheredatiōe vt. l. si filiū ff. de inofficio. testamen.

Notādū scđo. q̄ de iure ciuili p̄teritio filioꝝ in testamēto matris habeť p̄ exhēdatiōe. quia mater nō habz eos in p̄tate vt §. de heredū. qualita. et differē. §. ceteri. Nec habent bonoꝝ possessionem contra tabu. de iure p̄torio. que dantur emācipatis vt ff. eo §. emancipatos q̄ mater nō p̄ōt eos emancipare fa. l. illud §. ad testamēta. ff. de bonoꝝ possessi. contra tabu.

Notandū 3°. q̄ hoc quod dictum est q̄ p̄teritio matris aui materni ꝛ aliorum ascednentium habeatur p̄o exhēdatiōe. hodie ſm Johan. fabri correctū est. q̄ nullus p̄t p̄teriri sine causa vt in §. aliud. in aucten. vt cū de appellatione cognoscať et notať in. l. si filiā. C. de inofficio. testamen. Que āt sunt cause exheredationis et quot patuit ff eo. circa rubricam:

☞ Opponiť sic Et videť q̄ nō bñ dicit in tex. q̄ istis seruať adminiculū q̄rele inofficiosi testamēti p. l. fi. C. de inofficio. testamē. / So°. / Iste tex. non vult dicere q̄ illud adminiculū solū seruať istis. imo etiā alij hñt q̄relā iofficiosi q̄ñ sine iusta causa exheredanť.

De heredibus instituendis.

Dicto iā de exheredatiōe. dicēdū est de hēdis institutiōe q̄ē caput ꝛ fundamentū testamēti vt §. de legaꝫ §. ñ hēdis Et ideo iste titul° rubricať de heredib° instituen. ꝓres patebūt in ꝓcessu.

De heredibus instituendis.

Heredes. Sūmatur sic. Non solū liber homo. sed etiā seruus tam proprius q̄z alienus p̄t heres instituī. Et licz olim ꝓprius seruus nō potuit instituī. nisi cum libertate. hodie tñ sine libertate p̄ōt. et manet seru⁹ proprius in quo alius habet vsumfructum hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo Q̄ heres idez ē qđ dñs vt ff. de heredū q̄lita. et differen. ff. Et ideo heredē instituere ē facere alique dñm illoꝝ bonoꝝ in quo heres instituit. Et p̄ additionē hēditatis iura hereditaria et dominia transferunt in ipm heredē. ꝛ cōtinuat in ipo q̄si eadē. sicut fuerūt in defuncto. q̄ fictiōe iuris censetur heres eadē p̄sona cū defuncto. vt in auctē. de iureiurā. a monēte prestā. ff. colla. v. Dicit āt fictione iuris. quia fm Johan. fabri. Ja. et pe. nō eadē iura nūero trāseūt ad heredē que erant pene defunctū q̄ mors oīa soluit sed fingunt eadē. Secus āt de possessione. nā possessio heredis nō ē eadē nec cōtinuatur cū possessiōe quā habuit defunct⁹. q̄ hēditas iacens nō ꝓprie possidet nec tenet vicē defuncti. Exq̄ nō hz animū q̄ requirit in possessione vt. l. cuz hēdes ff. de acquiren. possess.

¶ Notādū scdo Q̄ seruus ꝓprius in q̄ alius hz vsumfructū. p̄t heres instituī. ꝛ p̄ hoc cōsequit libertatē vt hic dicit. Usufructuari⁹ tñ nō dz defraudari. sz manebit seru⁹ apud eū. ꝛ quicq̄d acq̄rit ex re ipius vsufructuarij. vel ex opa sua ipi⁹ fui. hoc ptinet vsufructuario. Alia āt acq̄rit sibi p̄t. q̄ institutio hz effectū vt. C. cōia de manumissio. l. i. ff. sinautez.

☞ Opponit ꝓmo Sc Et videt q̄ nō bñ dicit in tex. q̄ ista cōstitutio nō sit introducta p̄ inouationē. p. ff. idē iurl. vbi dicit de ista cōstitutiōe noua hūanitatis ratione. s̄ qui et a q̄. manumit. p̄t.

Solutio Ista cōstitutio fuit apd antiquos. sz postea abijt in dissuetudinem. et abrogata fuit. Hz p̄ Justinianū ītex reducta ē ad legis necessitatē. ꝛ sic ff. in oppositū allegatus intelligit p̄ respectū ad tertū tps. quo sz fuit renouata. sed iste tex. loquit p̄ respectū ad ꝓmū tps. q̄ sz ista cōstitutio fuit apud antiq̄s.

¶ Opponit scdo Et videt q̄ ꝓprius seruus bñ p̄t instituī sine libertate p. l. fu⁹ ff. ff. de heredi. instituē. ¶ Solutio Illa lex loquit q̄n libertas expresse est retractata. h āt loqmur q̄n nihil ē dictū de libertate. Et si libertas sit data sub cōditiōe casuali que deficiat. Nihilominus tñ ex hūanitate et fauore tenz datio libertatis. sicut etiā ex hūanitate tenet legatū seruo relictū vt. l. quedā. C. de necessa. seruis instī.

Est autem casus. Seruus cōmittens adulteriū cum dña sua non p̄t ab ea testamento manumittī et p̄ dñs nec instituī heres post accusationem adulterij inchoatā. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo Q̄ maculatū debz hic exponi. i. accusatū. vt ff. de heredib⁹ instituen. l. his ꝑbis ff. interdū. in qua. l. ponunt ista ꝑba. sed dicitur ibi. accusatum. Et sic dicit in libro sapiētie. de Joseph. maculauerūt me impij. i. accusauerunt.

¶ Notandū scdo Q̄ istud intelligit de seruo qui cōmisit adulteriū cuz dña sua cui⁹ adulterij pena habet. C. de mulie. q̄ se suis ꝓprijs īmiscue. l. i. vbi dicit q̄ seruus cōmittens adulteriū mō p̄tacto debz ꝓmo flagellari postea ꝓburi. ꝛ mulier decapitari. Si ꝯo mulier commisit adulteriū cū cĕneo tūc non p̄t infra lx. dies manumittere vt ff. ad le. iuliā de adulte. l. si postulauerit ff. iubet. Et ratio ē vt interim serui examinent et torqueātur vt sciat veritas an mulier adulteriuz cōmiserit. Nā de his q̄ secrete fiūt in domo possunt serui et alij domestici esse testes vt ē gl. notabil' in. l. iij. C. de

adulte. Intelligiť etiã istud post accusationẽ. si enĩ ante manumiserit renũ manumissio. Secus in crimine lese maiestatis. qr cõmittẽs tale crimẽ etiã añ accusationem nõ ꝑt manumittere neq; testari. vt. C. ad le. iuli. maiesta. l. fi.

Notandũ finaliť vt ĩnuit hic in glo. sup ꝟbo. habeat: ex isto textu duo eliciũ tur. Primũ ꝙ qñ aliqđ nõ põt fieri directe. tũc etiã nec fieri ꝑt oblique. vt ff. de cõditio. instit. l. qui sub cõditiõe. §. si quis. et hoc ꝑm Johan. fa. hic qñ est eadem ratio et causa et modus. Secõm ꝙ destructo principali vel añcedẽte destruiť etiã ꝓns seu illud qõ ex eo sequitur vt. C. de legib⁹. l. nõ dubiũ.

Alienus seruus.

Sũmať. sic. Seruus in quo testator habet vsumfructuz tantũ. diciť alienus. hoc dicit.

Notandũ ꝓmo. Dr iste tex. vult dicere ꝑ argumentum a cõtrario sensu. ꝙ vsufructuarius non põt seruũ instituere cũ libertate. z concor. l. si alienũ ff. de herdi. instituen.

Notandũ scõo. ꝙ licz vsusfructus sit ꝑs dominij vt in eo possit fieri executio sicut in alijs reb⁹ non tñ sufficit quo ad rem vendicandũ. qr ad vendicationem requiriť dominiũ rei. et nõ sufficit vsusfructus. Et ideo si petã aliquã rem. z ꝑ ducã duo instrumenta. et in vno habeť ꝙ ad me spectat vsusfructus. in alio ꝙ ad me spectat dominiũ. succũbã in causa tanq; allegans cõtraria vt notabiliť dicit ange. in. l. qui vsufructu. ff. de ꝟbo. obligatio. et allegans contraria non debet audiri.

Opponiť sic Et videť ꝙ vsufructuarius ꝑt instituere etiã cum datione libertatis ꝑ. l. in vẽditiõe ff. de bo. auctor. iudi. possidẽ. / Sc⁹. / Vsufructuari⁹ quo ad alia ẽ loco dñi nõ quo ad hoc vt possit fieri liber. sed cũ alijs manumiss⁹ a fructuario simpliciť sine institutione erit tanq; liber q̃diu duraturus erat vsusfructus. i. si fructuari⁹ manumittat seruũ fructuariũ ille habeť ꝙ libero q̃diu viuit vsufructuarius. secus si eũ instituat cũ libertate. et ratio differentie ẽ. qr viuo vsufructuario vsusfruct⁹ nõ finiť et ꝑ ꝓns ñ ꝓsolidať cũ ꝓpietate. sz tũc demũ venit finiendus qñ fructuarius moriť. secus si fructuarius eũ instituat. qr illa institutio ꝓmo locũ p⁹ mortem habz ipius fructuarij. z tũc consolidatur vsusfructus cũ proprietate vt in §. finiť. ĩ de vsufruc. q̃ tũc talis institutus nõ ꝑt haberi ꝓ libero.

Seruus a dño suo.

Seruus a dño suo heres institutus ex testamento fit liber. et heres necessari⁹ Sz si in vita testatoris iste seru⁹ manumittať. vel etiã alias acquirat libertatẽ fit heres volũtarius ex testamẽto. Sz si fuerit alienatus a testatore tunc iussu noui dñi dz adire hẽditatẽ testatoris ꝓmi dñi. sz scõs dñs ꝑ eũ fit heres. z fu⁹ ille nec liber nec heres efficiť. hoc. d.

Notandũ ꝓmo Dr seruus a dño suo institut⁹ recipit libertatẽ a seipo nisi domin⁹ dicat taliť. Si q̃s mihi heres erit ticius seru⁹ meus heres z liber esto. qr tũc recipit libertatẽ a cohẽde suo vt ff. de acquirẽ. hẽdita. l. ex ꝑte. Et ꝑt aliqs institui heres etiã si ignoret se institui. vt ff. si certũ peta. l. eũ qui.

Notãdũ scõo. ꝙ directa libertas nõ hz locũ in seruo alieno. sz institutio fui alieni bene hz effectũ nõ q̃ntũ ad datio nem libertatis. sed q̃ntũ ad acq̃sitionez hẽditatis vt ff. de heredi. instituen. l. seruuz meũ. Et h̃ si dñs suus sit capax hẽditatis vt. l. si mihi et tibi. ff. de lega. ꝑ⁹. Si tñ fu⁹ institutus et postea alienat⁹ itez redeat ad dñm. q eũ instituit. reuiuiscit datio libertatis q̃ ꝑ alienationem fuit reuocata vt ff. de manumiss. testamẽto. l. verum.

De heredibus instituendis.

Notandū finaliter. q licz glo. dicat hic in ꝟbo. alienatus fuit. q legatū fuit qui alienat. eo ipo extinguit quo seruꝰ fit alienatus p. l. seruo cū libertate ff. de administra. lega. qz in legato spectat tē pus quo cedit vt ff. qñ dies lega. cedit. l. si post ☞ si cū. ☞z glo. nō dicit vex. q si aliqs reliquerit seruo suo libertatē et legatū. ꝑt cōtingere q iste seruꝰ alienabit et revocabit libertas. sed legatū manebit ⁊ ptinebit nouo dño vt ff. de condi. et demōstra. l. si in die ☞ fina.

☞ Opponit ꝓmo sic Et videt q fuꝰ institutꝰ a dño suo nō recipit a seipo libertatē p. l. si nō lex. ff. de heredi. instituen. ☞o. ☞Istud intelligit qñ lex nō phibet libertatē vt in illa. l. allega. in oppositū. vel qñ nō ē cōditio apposita impediens libertatē vt in. l. quotiēs ff. de hēdi. institu. vel qñ nō recipit libertatē ex lege vt. l. testō. ff. de hēdi. instituen.

Opponit finaliter Et videt q glo. bene dicat q ꝑ alienationez extinguit legatū seruo p. l. seruo cuz libertate ff de administra. lega. ☞o. ☞Aut alienās seruū expresse revocat libertatē aut tacite si ꝓmo revocat etiā legatū. sed in secūdo casu nō revocat legatū. sed solū libertas. ratio ꝓm ē. vt ademptio libertatis exꝑssa aliqd operet qñ alienat fuus.

Alienꝰ quoqz seruꝰ.

Alienus seruus heres institutus iussu dñi sui dz adire hēditatē. ☞z si vivo testatore vel mortuo testatore ante aditionē hēditatis fuerit alienatꝰ. tunc iussu noui dñi dz hēditatē adire. Et si añ aditionē hēditatis manumissus fuerit. suo arbitrio ꝑt hēditatē adire. Et alienus seruus ꝑt etiā heres institui post mortē dñi sui. qz seruꝰ hēditarius hz testamēti factionē. Et quo hēditas iacēs repzesentat ꝑsonā defuncti. ꝑt etiā heres institui seruus posthumi. hoc dicit.

☞ Notanduz ꝓmo Qz seruus alienus ꝑt heres institui. cū ista cōditiōe cū liber erit. sed sic nō potest institui fuus ꝓprius. vt ff. de conditio. institu. l. seruꝰ alienus.

Notandū scdo Qz qñ seruꝰ alienꝰ instituit heres. tūc debz adire hereditatē iussu dñi sui cui etiaz acquirit hēditas. vt ff. de acquiren. hēdita. l. si quis mihi ☞ iussum. ☞i tñ seruus nō vellet adire hereditatē ꝓpter iussum dñi. qđ pōt. nō acquireretur hereditas domino suo. vt C. de heredi. instituen. l. cuz proponas. Et si dñs alienauerit seruuz institutum ante aditionem hereditatis etiā pꝰ iussum nō acquireret illa hereditas tali domino. sed ei in cuiꝰ ptāte ē seruus tempore aditionis vt ff. de acquiren. hereditā. l. antistiꝰ. ☞i. ☞ecus est autem in legato. in quo nō spectat tps aditionis sed tps mortis legātis. ☞i enī fuo meo sit aliquid legatū qui ē seruus meus tē pore mortis testatoris. cuius postea alienem illū seruum. legatū tū ptinet mihi vt ff. quādo dies lega. cedit. l. si post ☞ij.

Notandum tertio Qz quando dicit hic q seruus alienꝰ potest institui post mortem domini sui. habet duplicem lecturam. vna est vt testator sic dicat. Instituo seruū illū heredem meū pꝰ mortē domini sui. Et cum illa lectura videtur concordare lex. qui filio. ff. de heredi. instituen. Alia lectura est vt seruus instituatur heres. quando dominus suus ē mortuus. Et licz glo. plus videatur declinare ad primam. scda tamen est cōformior textui. Nam textus probat istud quia seruus hereditarius potest habere testamenti factionem passiue vt etiā ☞ de heredū qualita. et differen ☞ testamenti. Et debet iste seruus adire hereditatem iussu heredis. licz ille nō habeat testamēti factionem. si defunctus habuit testamēti factionē vt ff. de heredi. instituen. l. seruus. quia hereditas iacēs nō repsentat heredem sed defunctū.

Et ratio est quia heres nō est certus licz eni certus sit institutus. ille tñ pōt nō adire. sed defunctus est certus vt ff. quibus mo. testamen. infirmant. ff. posteriore.

Notandū finaliter. q seruus posthumi pōt institui heres q agit ō cōmodo suo. et ita habet p iā nato vt ff. de statu hoīm. l. qui in vtero.

☞ Opponit sic Et videt q seruus alienus non pt institui heres post mortē dñi sui p. ff. heres. ff. eo. / Solutio. / fm scōaz lecturā istud argumentū nō procedit. Sz fm pmā lecturā q tñ nō ē ita cōformis textui pt dici q licz dies mortis sit certus. qñ tñ ē incertū vt ff. de cōditio. et demōstra. l. vnde valz. et sic ista institutio ē in diem incertuz. et ff. heres vult q institutio nō debet fieri in diez certum.

Seruus ām plurium

Seruus plurium dñoz qui habent testamēti factionē passiue ab extraneo heres institutus acquirit hereditatē illius dñis pro suis portiōibus quoz iussu hereditatē adiuit. hoc dicit.

☞ Notandū pmo. q si seruꝰ plurium dñoz instituat heres ab vno eodē. tūc acquirit hereditas alijs socijs vt ff. pro socio. l. vez. ff. si seruo cōi.

Notandū scōo. q qñ seruus pluriuz est institutus heres tūc nō ē necesse q oēs iubeant. nec etiā opz plures adire hereditatem. sed sufficit vna iussio oīm consensu. et vna aditio vt ff. de acquirē. hereditate. l. seruus dñoz. Et si aliquis eoz nō velit acceptare ptem hereditatis. tunc illa accrescet alijs cōsentientibus vt ff. de acquiren. hereditā. l. si seruus. Secus est in legatis. nam si vnus legatarioꝝ noluerit habere legatum hoc nō accrescit alijs sed manz apud heredem vt. l. proculo. ff. de legatl. scōo.

Et vnum hominem

Sūmatur sic. Testatoz potest vnuz heredem vel plures vsq; in infinituz instituere. hoc dicit. Et patz intellectus textus.

☞ Notandum q ratio istius est quia volūtas testatoris habet pro lege vt in aucten. de nup. ff. disponat. colla. iij.

☞ Opponit sic Et videtur q testatoz non pōt heredes instituere vsq; ad infinitum. quia infinitas reprobatur in iure vt in glo. in. l. fina. sup verbo. infinitum. C. de sacrosanc. eccle. / Solutio Dicit hic glo. q testatoz potest instituere omnes homines mundi. Et q testamentum tale valeat. licz aditio sit impossibilis. Sed Jacobus et petrus dicunt q talis institutio est derisoria ar. l. cum post. ff. gener. de iure dotiuz q; cum heres debet nominari vt. C. de testa. l. iubemus. vel certis demōstrari signis. ff. eo. l. quotiens. ff. si quis nomen. et ff. heres. sed hoc non potest fieri de toto mūdo cū incertis psonis legari non possit ff. de lega. ff. incerti. quomodo possent incerti nistitui. et ergo tenenduz est cum predictis melius sentientibus. Et ad ꝯbum textus volētis q plures possūt institui vsq; ad infinitum debet intelligi exclusiue vt infinitas excludatur. vel est locutio hyperbolica. quomodo dicimus. tota ciuitas currit ad spectaculū id est valde multi de ciuitate et sic infiniti possunt institui. id est valde multi. quia infinitas simpliciter reprobat in iure. vt notat in. l. fi. super verbo. infinituz. C. de sacrosanc. eccle.

Hereditas plerūq;

De heredibus instituendis.

Hereditas cōmuniter diuiditur in duodecim vncias. Et sunt nōia istarum prius ab vncia exclusiue vsq; ad assem inclusiue. sescunx. sextās. quadrans triens quincunx. semis. septunx. bes. dodrans. dextans. deunx. as. Pōt tñ testator si velit plures ptes facere. z si testator aliquez instituat in pte hereditatis alio nō instituto. intelligit ille institut⁹ in tota hereditate. qz nemo pt decedere ptim testat⁹ z pti intestatus nisi miles. hoc dicit.

Notādū ṕmo. q diuisio legalis hereditatis ē in xij. vncias. Dz q diuisio dependet ex voluntate et facto hoim. iō de ea nō pt certa regula dari cū etiā diuisio nihil addit nec etiā diminuit in substātia hēditatis vt. l. ex vncijs. ff. de hered. instituen.

Notādū scō. q appellatione ptis in dubio intelligit medietas vt in. l. nomē filiaz. ff. portionis. ff. de ꝟbox significa. Et p ptez ptis intelligit in dubio ārta totius. vt. l. meminim⁹. C. quā. z q. ārta ps debet li. x. Ille ḡ cui debent due ptes dz eē caut⁹ vt ponat in libello ptes toti⁹. alioquin nō adiudicarent sibi. nisi due ptes de duodecim vt notat bar. in l. inter duz. ff. de heredi. instituen.

Notandū 3°. q ꝟ nō ponit nomē vncie. Et rō ē ꝑm glo. quia plura sunt negocia q̄ vocabula vt. ff. de ꝓscrip. ꝟbis l. nā natura. Dz ꝑm Jo. fa. iō est qz vncia ē ꝓncipiū a quo alie ptes denoiant. Et dicit sescunx sine x. vncia cū media sextans sexta ps assis. q̄ sunt due vncie quadrās ārta ps assis. q̄ sūt tres vncie triens tertia ps assis q̄ sunt ārtuor vncie. Et sumunt ista nōia a ārta seu portione hēditatis. Dz sequentia nōia sumūtur a nūero vnciaz. vt quincunx significat quinq; vncias. semis sex. septunx septē. bes octo. dodrās nouē. dextās x. deunx xi. et as xij.

Notāduz finaliter. q si testator aliquē instituat in pte hēditatis. z si alius non instituat ille habebit totā hereditatem etiā si testator fuerit miles vt. C. de testamento mili. l. uj. Et ideo qñ dicit in tex. nisi sit miles. hoc debz referri ad illud ꝟbum. nemo enī. z non ad illud. z si vnū. Et nemo potest decedere ptī testatus z ptiz intestatus. vt ff. de regu. iuris. l. in testamento. nisi miles. z ille etiā nō semp. sed qñ fecit testm̄ de castrēsibus. z nō fecit testm̄ de paganicis vt. C. de testamen. milit. l. i.

Opponit contra p̄dicta Et videt q quis pt decedere ptiz testatus z ptiz intestatus. qz pt quis decedere totaliter testatus vel totaliter intestatus. Dz regula ē q idē est de pte quo ad ptez sicut de toto quo ad totū vt. l. que de tota. ff. de rei vendi. z. l. iurisgentiū. Sadeo. ff. de pactis / Do°. / Ista regula hz veritatem qñ ē eadē ratio ptis ad ptē sicut totius ad totū. z sic nō ē hic. Alia enī est ratio q aliqs pt decedere totaliter testatus vel totaliter intestatus q̄ ptim ꝛc. Sicle ē in. l. in hoc iudicio. ff. fami. herciscunde.

Opponit adhuc p. l. nā z si parentib⁹. ff. de inofficio. testamen. / Solutio / In illa. l. dicit q ptim quis pt esse testatus z ptim intestatus ex post facto. Dz qd hic dicitur intelligit ab initio. facit. l. cū duob⁹. C. de inofficio. testamen.

Si plures. Si plures heredes sine nōiatione partis instituti sint equaliter succedunt. z si aliqui cū nominatione ptis. z alij sine nominatiōe ptis instituti sint. tunc illi qui sine nominatione ptis sunt īstituti habebūt ptē vacātē siue vn⁹ sit siue plures. Expleto tñ asse habebūt ipi scilz sine nominatione partis instituti medietatem totius assis siue in ṕmo loco siue in medio vel in fine positi sint.

Et si post institutionē aliqua ps vacet illa accrescit institutis pro suis portionibus. vt si tres sint instituti. ex quartis ptibus. habebit quilibz tertiā ptem. z si aliqua ps deest post institutionem illa simlr decrescit a pte instituto2 pro suis portionibus vt si quattuo2 sint instituti ex tertijs ptibus. nō habebit quilibz nisi quartam ptem. et si testato2 plures vncias fecerit q̄ xij. et aliquis instituť est sine pte. fit transitus ad dipondium in quo ille habebit ptem vacantem. Similiter etiā fit transitus ad tripondium si dipondius expletus sit. Et ideo ita pt dici consequenter ad quadripōdiū. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṕmo. q in isto ℣ tāgunť sex casus cōtingētes circa diuisionem hereditatis q̄ plures heredes instituuntur. Primus ibi. satis enī. qui loq̄tur q̄ nulle ptes noiantur. Secūs ibi. ptib9 loquiť q̄ aliqui instituunť cū noiatiōe ptiū. et aliq̄ sine noiatione eax. tertius ibi. si vero. loquiť q̄ totus as expletus est. Et aliquis vel aliqui instituunť sine noiatione ptiū. q̄rtus ibi. videamus loquiť q̄ p9 institutionē aliq̄ ps vacat quitus ibi. et ex aduerso. loquiť q̄ post institutionē aliq̄ ps deest. sextus ibi. si plures vncie. loquitur q̄ testato2 fecit plures vncias q̄ xij.

Notandū scō. q si testato2 instituat vnū in semisse. et aliū in besse. et tertiū sine noiatione ptis. tūc pcedendū ē ad dipondiū. et institutus sine pte habebit ptē vacantē in dipōdio. et ita habebit x. vncias q̄ tñ x. vncie solū faciūt quilibz vncias q̄ tota hēditas cōtinet in asse et in illo ṕmus solū habebit q̄drantē. et scōus trientē. q̄ quilibz quē hz tertiū quadrās et triens p̄cise faciūt assez.

☞ Opponiť ṕmo Et videť q q̄ aliq̄ instituti sunt sine noiatiōe ptis aliis institutis cū noiatiōe partis instituti sine noiatione nō habebūt ptē vacātē. sicut hic dicit in scō casu p. l. quo loco. ff. de heredi. instituen. / Sco. / Illa lex loq̄tur q̄ testato2 ignorabat aliquaz ptem vacare.

Opponiť scō Et videť q q̄ facte sunt plures vncie q̄ xij. nō ē proceden duz ad tripondiū sicut dicit in sexto casu p. l. idē qđ sabinus. et p. l. ex vncijs. ff de heredi. insti. / Sco. / Ille leges loquunť q̄ testato2 noluit excedere assez sed qđ vltimis relinquit abstrahit a ṕmis.

Opponiť finaliť contra idē dictū p. l. cū questio. C. de legatis. Solutio Illa lex loquiť in dubio. q̄ sez nō ē certuz testatorē velle ad dipondiū trāsire. Nā tūc relictū vltimis abstrahendū ē a ṕmis. vt dictū ē. et hoc si ṕmis plus relictū sit. Nā si vltimis plus essz relictum. tūc nō possz abstrahi a ṕmis. quia plus nō pt abstrahi ab eo qđ est minus et hoc vult illa. l. cū questio in oppositū allegata.

Heres et pure Heres pt īstitui pure vel sub conditione. sed si instituať ex certo tpe. vel ad certū tp̄s. pinde est ac si pure essz institutus. Sic etiā cōditio impossibilis in institutiōib9 legatis fideicōmissis. et libertatibus. habeť p nō scripta. Et si plures cōditiōes apponantur in institutione copulatiue oēs dēbent impleri. sed si alternatiue. i. disiūctiue. tūc sufficit alterā impleri. Nō etiā opz testatorez cognoscere eū vel eos. quē vel quos. heredē vel heredes instituit. hoc dicit.

☞ Notādū ṕmo. q ratio q̄re q̄s non pt institui heres ex tpe est. ne q̄s decedat p pte tp̄is intestat9 z p pte testat9 p̄. l. ius nr̄z. ff. de regu. iurl. Et ratio q̄re nō ad certū tp̄s ē. qz q̄ semel ē heres nō pt desinere heres cē. vt. l. z si sine ℣ sed qđ papinianus. ff. de mino.

De heredibus instituendis.

¶ Et si isto modo heres instituat̄ ꝓpo habetur pro nō adiecto. ⁊ censet̄ pure institutus. Et ita est hic casus vbi vtile nō viciat̄ ꝑ inutile.sed inutile reijcit̄ ⁊ pro nō adiecto habet̄. et hoc in fauorem vltime voluntatis. Secō ād de cōditione.q̄ q̄ntūcunq; tarde impleat̄ ipa retrotrahit̄ vt.l. necessario §.q̄ si pendēte ff.d̄ pericu.⁊ cōmo.rei emp.et vēdi. Et ideo ꝑt aliq̄s instituī ex tpe incerto vt instituo ticiū cuz cape ꝑt ex testamento.vel cuz gaius moriet̄.q̄ dies incertus habet̄ ꝑ conditione vt.l.dies incertus ff.de cōditio.⁊ demōstra.

¶ Notandū scd̄o. q̄ miles tū ꝑt erīneū instituere ex certo tpe vel ad certū tpus vt ff.de testamen.milita.l.miles.

¶ Notandū 3°.q̄ quadrupler ē conditio impossibilis. Vna ē impossibilis natura vt si sic dicat̄ Instituo te heredez si celū digito tetigeris vt.ff. de inuti. stipula.§.si impossibilis. Secūda ē impossibilis iure q̄ est contra bonos mores vt si sic dicat̄ Instituo te heredem si patrem tuū ab hostibus non redemeris vt ff.de conditio.institu.l. conditiones. Et iste due conditiones habent̄ pro nō scriptā. vt hic dicit̄. Tertia ē cōditio impossibilis factio vt si sic dicat̄. Instituo te heredē si montē aureū dederis. Et ita cōditio viciat institutionē vt ff.de sta.libe.l.cū heredes.§.i. Quarta ē que indu cit ꝓplexitatem ⁊ illa etiā viciat institutionē cū non fuerit animus dandi iuris ꝓsumptione vt ff.de sta.libe.l.cū heredes.§.i.ff.de cōditio. institu.l.si ticius Ratio āt quare due ꝓme habent̄ tanq; nō scripte. Et valz institutio.ē.q̄ nemo pōt obligari ad impossibile vt .c.nemo de regu.iurī.li.vi. Quādo ergo testator apponit tales conditiones signū ē q̄ facit derisorie. et q̄ vult illū heredē eē.si enim non vellet hoc.nō faceret mētionem de eo fa.l. conditiones .ff. de conditio.institu. Sed alie due conditiones rectius dicūtur difficultates q̄z impossibilitates. Et testator potest institutuz obligare ad conditionem quātumcūq; difficilem. quia difficultas prestationis non impedit obligationem vt.l. continuus.§.illud.ff.de v̄boz obligati. Nam hoc nos facere nō posse p̄sumit ius. Ex quo ergo testator sciebat q̄ talis conditio difficilis poterat ipleri.licz difficulter. voluit heredem astringere ad illaz difficultatem.si ergo nō expediatur difficultas illa viciabit̄ institutio ⁊ libertas. Est etiam conditio impossibilis iure si apponat̄ conditio cōtra legē impiam canonicaz vel dīnicaz vt si dicat̄ Instituo te heredez si ducas in vxorē quā de sacro fonte leuasti.

¶ Notandum quarto De conditionuz alia est potestatiua. vt sic dicendo Instituo te heredez si decem dederis. Alia est mixta. vt sic dicendo. Instituo te heredem si rhomam ieris. Alia est casualis vt sic. Instituo te heredem si .cōsul factus fueris. Conditionem potestatiuaz necesse est impleri si debeat valere institutio. Sed si non stat ꝑ institutum q̄ conditio mixta nō impleatur. valz tamen institutio vt.l.conditionum.ff.de institu.⁊ substitu. Et conditio casualis retrotrahit̄ vt dictuz ē de natura conditionis.

¶ Notandum quinto De si plures conditiones apponant̄ disiūctiue in diuersis ptibus testamēti. tūc in legatis ⁊ fideicōmissis implenda est vltima conditio Et in institutionibus implenda ē ꝓma sed in directis libertatibus sufficit aliquā ipleri. vt.l.sub diuers.⁊.l. ꝑ fideicōmissuz.⁊.l.qd̄ traditū.ff.de cōditio.et demōstra. Et dicit Jo.fa.q̄ isto mō deberet esse in glo.

¶ Notandū finaliter. q̄ ignorantia testatoris nō impedit institutionez heredis vt hic ⁊ .C.de heredi.instituē.l.ex

traneū. Ex quo sequit̄ q̄ nō opz etiā testes cognoscere hēdē. dūt tū cognoscere cōficientē inuentariū vt in glo. in. l. fi. ff. sinautē dubius. C. de iure deliberā. Secus āt in cōtractibus vbi testes debent cognoscē cōtrahētes vt notat bar to. in. l. si cū exhiberet. ff. de publica.

Opponit̄ ꝓmo Et videt̄ q̄ heres nō pt instituī sub cōditiōe p. l. actus ff. de regu. iur. / Solutio / Illa regula loquit̄ de actib⁹ ibi expressis q̄ nō recipiūt cōditionē neq; diē. Et sunt quinq; scz emācipatio. acceptilatio. adoptio. hereditatis aditio. z tutoris datio. int̄ q̄s nō est heredis institutio q̄ fieri pōt sub cōditiōe vt actus plus valeat q̄ pereat vt. l. quotiens. ff. de rebus dubijs. / Et promptum ē iura ūribus cōcordare vt C. de inoffi. dot. l. vnica.

Opponit̄ scdo Et videt̄ q̄ conditio impossibilis nō dz haberi pro non scripta. sed debet viciare institutionē. quia viciat cōtractū vt ff. de inuti. stipula. ff. si impossibilis ergo a sili viciat institutionē Solutio Nō est sile. et ratio diē ē fauor q̄ est in institutionibus z nō in contractibus vt ff. de regu. iuris. l. in testamentis. Alia ratio ponit̄ in glo. in. l. a. ff de cōditio. institu. q̄ cōtract⁹ fit cōsensu duoꝝ ꝫhentiū scz vt in. l. i. ff. de pact. Et ita dependet ex vtriusq; cōsensu. sed institutio solū dependet ex cōsensu vni⁹ scz testatoris.

Opponit̄ 3ª. Et videt̄ q̄ q̄n apponūt plures cōditiōes cōiūctim sufficit vnā impleri per. l. si plures. ff. de cōditio. institu. / Solutio / Licz glo. hic dicat q̄ q̄n apponunt copulatiue plures conditiones casuales. tūc sufficit vnā impleri. Dicūt tū docto. q̄ nesciūt q̄ spū glo. hoc dicat. cū nulla lex hoc dicere videatur. Nā illa lex. si plures. quā gl. alle. p se hoc nō dicit. sed dicit si plures fiāt institutiōes sub diuersis cōditiōibus hoc mō instituo ticiū heredē si nauis ex asia venerit. Et gaiuz si ticius cōsul factus fuerit tūc illa institutio habet efficaciaz cuius cōditio ꝓmo impletur.

Opponit̄ finaliter Et videt̄ q̄ testator nō pt peregrinos instituere vt h̄ dicit̄ in ff. fi. p. l. i. C. de heredibus instituendis / Solutio / In illa. l. capit̄ peregrinus pro deportato qui non potest instituī.

De vulgari substitutione.

Continuatur sic. Dictū est supꝝ de institutionibus ꝓmis. Cōsequēter dicendū ē hic de scdis institutiōibus q̄ vocātur substitutiōes. Et dicūt̄ scde siue secūdo gradu. siue 3º. siue vlteriori fiāt. vt ff. ad le. falci. l. ex ratione ff. quod vulgo sicut scde nuptie vocāt̄ oēs post ꝓmas. licz sint tertie vel quarte. vt in glo. sup rubrica. C. de scdis nuptijs. Et quia inter substitutiones cōiuncte vulgaris. q̄a quolibz et cuilibz fieri pt. Ideo primo tractat̄ de vulgari substitutione. Et diuidit̄ iste titulus in tres ptes. In ꝓma declarant̄ gradus heredū seu institutionum. In scda ibi. et plures. declarant̄ q̄liter substituti succedūt. In tertia ibi. si seruū. solut̄ quoddā dubiū.

Oritur aūt quis.

Sūmat̄ sic. Testator pt tot gradus heredū facere quot vult. vt dicēdo Instituo ticiū heredē. et si nō sit heres substituo meuiū. et si ille meuius non sit heres substituo gaiuz. et sic cōsequēter et in vltimo loco pt substituere seruuz suū. vt sit heres necessarius. hoc dicit. z ptz intellectus textus.

De vulgari substitutione.

☞ Notãdũ ꝓmo. ꝙ institutio appellatur vulgaris vel substitutio appellaꝫ vulgaris. qꝛ a q̃libꝫ fieri ꝑt. vel ꝓ tãto quia cõmuniꝫ et vulgariter fit et õnes hoĩes possunt sic testari. ⁊ fit isto modo Johãnẽ heredẽ instituo si nõ sit heres hoc ẽ si moriaꝫ tũc instituo filiũ suũ heredem. Et in oĩ substitutione ẽ cõditio si vel silis ptãtis vt instituo petrũ heredem. et si ille moritur instituo Johãnez heredẽ ꝛc. sicut patebit ℣. titu. proxi. ꝓmo notabili.

Notandũ scõo Q̃ directa institutio vel substitutio solũ ꝑt fieri in testamẽtis. et nõ in codicillis vel in donatiõe causa mortis vt ℣. de codicillis ℣ penul. ⁊ ff. de codicil. l. hereditatẽ. fideicõmissaria tñ ꝑt fieri in codicillis. ĩmo si testatoꝛ scienter faciat codicillos. tũc directa ꝛba obliquanꝫ. et valet institutio vel substitutio vt ff. ad trebellia. l. scevola. primo respõso.

Notandũ ℨ°. ꝙ ad sciendum an testatoꝛ potuit instituere vel substituere in testamẽtis vel in codicillis. faciẽda est talis distinctio ſm bar. in. l. i. ff. de codicil. quia aut cõstat ꝙ testatoꝛ voluit facere testamẽtũ. et deficit aliq̃ solẽnitas ꝓpter quã nõ ꝑt valere vt testamẽtum licz posset valere vt codicillus. et tunc nõ valet neq; vt testamentũ neq; vt codicillus vt hic in glo. ꝓma. nisi apposita sit clausula Si nõ valeat iure testamẽti valeat iure codicilloꝝ. Et clausula cõmuniꝫ exponiꝫ. qꝛ tũc valz vt codicilli vt in. l. i. ff. de iure codicillo. Vel cõstat ꝙ voluit facẽ codicillũ ⁊ tũc valz etiaz institutio vel substitutio directa. ℨ ꝛba obliquanꝫ vt dictũ ẽ per. l. scevola. alle. Vel est dubiũ. ⁊ tũc aut posuit directaz institutionẽ vel substitutionẽ. Et si tũc nõ valeat vt testamẽtũ nõ valebit etiã vt codicillus. vt. l. nec codicillus. ff. de codicillis. ℨ si nõ apposuit directaz institutionẽ vel substitutionem tũc valz vt codicillus vt. l. illud ℣ tractare ff. de iure codicillo.

Notandũ q̃rto. ꝙ gradus accipitur hic similitudinarie vt quẽadmodũ in scala sunt diuersi gradus. sic etiã hic. sic est ꝺ gradibus consanguinitatis vt ff. de gradi. l. iuriscõsultus ℣ gradus.

Notandũ finaliter. ꝙ vltimo gradu in subsidiũ ꝑt substitui seruus vt sit heres necessarius. qꝛ ille nc̃ario habz adire hereditatem si supuiuat vt ℣. de here. q̃lita. ⁊ differen. ℣ i. Et ẽ ipe vltimꝰ. qꝛ post eũ nemo admittiꝫ vt. l. post aditaz ff. eo. Et dicit hic glo. ꝙ nemo ꝑt post eum substitui.

☞ Sed cõtra hoc Opponiꝫ et videꝫ ꝙ de facto et de iure aliquis põt substitui pꝰ seruũ. De facto sic. si dicam Instituo ticiũ heredẽ meum et sibi substituo seruũ meũ. ⁊ seruo meo substituo gaiuz De iure. qꝛ si ticius repudiat hẽditatem et fuus meꝰ añ aditã hereditatẽ moritur admittiꝫ gaius ad hereditatẽ meã. qui ẽ substitutus pꝰ seruuz. p. l. iij. ff. de heredi. instituen. Solutio. Manendo in tex. pax facit ista oppositio. qꝛ tex. dicit. ꝙ testatoꝛ põt vltimo loco seruuz substituere. Et nõ dicit ꝙ alius nõ põt pꝰ eũ substitui. sed saluãdo dictã glo. ꝑt dici ꝙ istud intelligiꝫ supposito ꝙ substitutio sui habeat effectũ. hoc ẽ ꝙ ipe pueniat ad hereditatẽ. qꝛ tũc nemo admittiꝫ pꝰ eũ. arg. l. post aditã. alle. in gl.

Et plures. Plures possunt substitui in locuz vnius et econtra. Et plures pñt etiam sibijnuicẽ substitui. Et in illo casu si partes sunt diuerse in institutione intellgũtur repetite in substitutiõe sicut in institutiõe sunt expresse. Et qñ duo sunt instituti quoꝝ vnꝰ est substitutus alteri. Si tñ illi substituto substituaꝫ vnꝰ tertius. tunc ille tertiꝰ admittiꝫ ad vtrãq;

ptem scz substituti in scdo gradu. et in/stituti in pmo gradu. hoc dicit.

Notandū pmo Qz qñ testator fecit institutiones et substitutiones. et expressit diuersas ptes in institutoib⁹. tūc ille ptes intelliguñt repetite in substitutionib⁹. vbi gra. instituit vnuz in sex vncijs. aliū in ꝝtuor. et tertiū in duab⁹ et eos sibijnuicē substituit. si tūc pmus deficiat habebit scdus octo. z tertius ꝝtuor. vt l. si ex testō. ff. eo. Et hoc ē verū si substituit p̄ nōia appellatiua. secus si p nōia ꝓpria. vl' etiā si ḡuauit substitutos ad equalia onera vt in glo. in. l. i. C. de impube. z alijs substitutionibus.

Notandū scdo. q casus secūdi respōsi ibi. sed et si instituto. pt sic poni. Testator instituit ticiū et seiū in pmo gradu. z substituit ticio seiū. z sic seius ē in primo gradu et in scdo. postea substituit seio meuiū in tertio gradu. vt ff. eo. l. si ticius. Et licz hic dicat q diui seuer⁹ z antoninus. dixerunt sine distinctione meuiū admitti debere ad vtrāq; ptem. Est tñ distinctio facieda qz vel neuť scz nec ticius nec seius veniūt ad hereditatez. z tūc meuius admittit ad vtrāq; ptem vt dicit hic. vel ambo scz ticius et seius veniūt ad hēditatē. z tūc meuius nihil habebit. vel seius sol⁹ venit ad hereditatez. z itez meuius nihil habebit. vel ticius solus venit ad hereditatem. et tunc meuius non admittit ad vtrāq; ptez. sed solum ad ptem seij. in qua ipe scz seius fuit institut⁹. z de pte ticij nihil habet p. l. post aditam. C. eo.

Opponit sic Et videť q testator nō intendit easdem ptes esse in substitutione que sunt in institutione. l. quotiens. et. l. nūq; ff. ad trebellia. Solutio Ille leges loquuntur qñ testator substituit p nōia ꝓpria. z qñ equalit̄ grauauit substitutos ad onera Et tūc istud nō hz locū vt dictū ē in pmo nōbili.

Si seruum Sūmať sic. Si testator instituat seruum alienū. quē putat patrēfamili. i. libez. z substituit ei meuiū. licz fu⁹ iussu domini hereditatē adierit. admittit̄ tñ meuius ad ptē hereditatis. Secus si sciuit testator eū esse seruū. hoc v.

Notanduz primo. Qz quādo instituo heredē. z si heres nō sit substituo ei alium. tūc aut scio istū institutum eē seruum. aut scio eū esse libez. aut puto euz esse liberuz. z ē seruus. aut econtra puto eū esse seruū. z est liber. In primo casu habz locū quod hic dicit̄ in vbo. illa vba. In secundo casu dicit hic glo. q hz locum illud quod dicit̄ hic in vsi. in eo vero. z sic facit hic tria responsa. Et exponit arbitrať. i. scit. Sed salua reuerētia glose videť aliter dicendum. scilicz q ille vsi. in eo vero. sit declaratio pmi responsi. Et tūc non opz illam extortā expositionem facere. z ita sunt hic solū duo responsa. In tertio casu subdistinguitur. quia aut volui aut nolui exp̄sse p illum alium heredem esse. z tunc voluntas mea est seruanda. l. cum ꝓponas C. eo. Aut dubiuz est an volui alium p eum heredem esse. an nō. z tūc habz locū qđ hic dicit̄ in pmo respōso. In ꝝto casu nō est dubiū quī erit heres. qz opinata seruitus nō nocebit.

Notādū secūdo Qz substitutus vulgarit̄ suo instituto q credit̄ eē liber admittit̄ fm oēs ad diuidendū medietatē hēditatis cū dño serui. vt ff. de heredi. instituen. l. si paterfami. Hz de alia medietate dicūt alij q eā habebit substitutus inspecta opinione vt ff. p empto. l. ij. §. si qs a pupillo. Alij dicūt. z forte melius q eā habebit dñs sui inspecta veritate vt §. de lega. §. si quis rez. Et ratio istius responsi ē. qz ꝓpter repugnātiā cōmuniū regularū eligit̄ ḃ media via. Est enī vna regula q post aditā hēditatem expirat vulgaris substitutio vt. l. post

De pupillari substitutione.

aditam. C.eo. Et quicqd seruus acquirit hoc acquirit dño suo. vt ff p qs ps. nobis acquirit. ff. Et fm ista dñs serui instituti haberet totā hereditatē. Sed alia ē regula q si institut⁹ nō habeat hereditatē vel ille cuius uxi postea subiectus erit tunc substitut⁹ vulgarit habebit hereditatē. et illa regula fundat in volūtate testatoris. et fm illā regulam substitut⁹ haberet totā hēditatē. ꝓter ergo istā repugnātiā tyberi⁹ elegit mediam viaz.

☞ Opponit Et videt q ex isto sequeret q substitut⁹ haberet medietatez hereditatis cū dño sui. qz ps ē medietas hereditatis. Et hoc etiā videt velle iste textus cuz dicit q medius admittit ad ptē hēditatis. Nota enī ꝓtis intelligit medietas in dubio. vt. l. nomē filiarum ff portiōes ff. de ꝟbor significa. Sed⁹ videt mihi q istud argumentū cōcludit. qz tñ nō reperi aliquē doctorē istō dicentē nō volo istud asserere. Sed ꝓ opinione dicentiū q dñs hz tres ptes. et substitut⁹ q̄rtā tantū ꝑt dici. q hoc ē ideo qz dñs hz ꝓ se duo iura. et substitutus nō hz nisi vnū. hz enī dñs ius instituōis. et hz etiā ius qō substitutio expirat adita hēditate. hz substitut⁹ solū hz regulā fundatā in volūtate testatoris. de qua s dictū est.

De pupillari substitutione.

¶ Quia dictū est de substitutiōe vulgari. z cū sit alia species substituōis q̄ dicit pupillaris. Idcirco nūc de illa dicē dū ē. Et licz sint plures species substituōis habito respectu ad id qō vnaq̄q species substitutionis cōtinet. Et ad materiā substituōis. oēs tñ cōtinent in istis duab⁹ substituōib⁹. z ideo solū ponunt isti duo tituli. Et circa rubricā.

☞ Notandū ꝑmo. q substitutio vulgaris fit cōiter hoc mō. Instituo ticiū hēdez meū. et si heres meus nō erit substituo ei seiū. Et licz Jo. fa. dicat q ī forma substituōis vulgaris nō ē curādū de ꝟbis. an scz fiat affirmatiē vel negatiue. videt tñ sine ꝑiudicio dicēdum. q substitutio vulgaris sp fit cū cōditione negatiua formaliē vel ꝟtualiē. Et qñ ī cōditiōe ꝟ nomē heres ē ꝑdicatū. tunc semp ponit cōditio negatiua in substitutione vulgari. Fit āt ista substitutio vulgaris dupliciē. licz exp̄sse et tacite. Expresse vt in exēplo statiz adducto. Tacite ꝟo in substitutiōe pupillari. q̄ fit hoc mō. Instituo ticiū filiū meū impuberē hēdē meū. et si heres sit. z añ pubertatē decesserit. substituo ei seiū. Nā ī ista pupillari tacite intelligit ista vulgaris. Si ticius nō sit heres. seius erit heres. hz āt substitutio vulgaris tres effectus. Primus ē q testm̄ frequēter hz vires suas. ex ista substitutione vulgari. si enī institut⁹ nō vellz adire hēditatē. testm̄ erit inualidū. hz qñ venit substitut⁹ vulgarit et adit hēditatē validat testm̄ vt ff. de libe. et posthu. l. iij. Secūs effect⁹ ē q ꝓ ista substitutionē substitut⁹ succedit defuncto. et nō instituto vt ff. eo ff. ꝟsi. q̄ casu. Tertius effect⁹ ē q ꝓter istā substitutionē suus heres q̄ nō adit hēditatē nō ꝑt eā trāsmittere ad quoscūq; alios ꝓximiores hēdes. hz hēditas venit necārio ad substitutū vt. l. si filius heres ff. de libe. et posthu. Expirat āt ista vulgaris substitutio p aditionē hēditat. vt l. p⁹ aditā. C. eo. Et sufficit. licz plures sint instituti ad excludendū substitutū vel substitutos. q vnus institutorum adiuit hereditatē vt. l. quidaz testamento. ff. eo. Et hoc vex ē quando plures sunt instituti copulatiue. Secus autem si disiunctiue. quia si tūc vnus sol⁹ adiret hēditatē nō excluderet substitutos. nisi ab illa ꝑte quā ipe adiuit vt. l. ex duobus ff filium. ff. eo. titulo.

Pupillaris aũt substitutio fit cũ cõdi/tione affirmatiua formaliter vel virtu/aliter sicut vulgar. fit cum conditione negatiua. Et fit etiaz dupliciter scilicz expresse et tacite. Expresse vt in exem/plo supꝫ posito. Tacite in substitutione vulgari. vt si habeo filiũ impuberẽ cui vulgariẽ substituo sic. Instituo ticium filiũ meuz impuberez heredez. z si he/res nõ sit tunc seius heres erit. in hac vulgari tacite intelligitur ista pupilla/ris si ticius filius meus heres erit. z aũ pubertatẽ decesserit. tunc seius heres erit. vt. l. nam hoc iure. ff. eo. Effectꝰ aũt pupillaris substitutiõis est duplex. pri/mus q; pupillaris expressa excludit ma trem. z alios venientes ab intestato. ta cita vero non excludit matrẽ vt. l. pre/cibus. C. eo. Secũdus effectus est q; p eam substitutus succedit instituto. Et habz oĩa bona sua vndecunq; acquisita vt. l. sed si plures. ℣ ad substitutos ff. eo: Sed p vulgarem substitutus succedit solũ instituenti vel defuncto vt ꝫ dictũ est. z de hoc est glo. in. l. qui ventre ff. de ventre inspicien. Expirat aũt ista substitutio multis modis. Primo pu/bertate vt j. eo. ℣ masculo. Secundo ar/rogatione impuberis vt ff. de adoptio. l. nec ei. Tertio si hereditas testatoris non adeatur vt. l. sed si plures. ℣ si ex as/se. ff. eo. Quarto p aguationem posthu/mi olim expirabat vt. C. eo. l. si pater fi lium. sed hodie non expirat vt. C. de li/be. preteri. l. ex causa. Quinto p secũdũ testamentum validum vt. l. si quis eum ℣ fi. ff. eo. Sexto si testamentũ rumpat in toto p querelam inofficiosi. Secus si in pte vt. l. in substitutione. ff. eo. et. l. pa pinianus. ℣ sed non impuberis. ff. de in/officio. testamen. Sed si testamentũ ex/pugnaret p contra tabulas non expira ret pupillaris substitutio. quia nõ agit de viribus testamenti vt. l. ex duobus ℣ fi. ff. eo. Septimo p capitis diminuti/onem ipius pupilli vt. l. coheredũ ℣ cũ filiuz. ff. eo. Octauo si substitutio sit fa/cta cum tatione temporis tunc finito illo tempore expirat substitutio. vt si te/stator dixisset sic. Substituo seium filio meo ticio impuberi. vt si heres sit et in/fra decimũ annum etatis sue decesserit. Nam tunc ticio existente x. annoz ex/pirat substitutio vt. l. si quis ita. ff. eodẽ. Partes autem huius tituli patebunt in processu.

Iberis.

Sũmat sic. Te/stator põt nõ so/lum vulgariter sed etiam pupil lariter impuberibus liberis in sua ptã/te existentibus substituere. Et p substi tutionem vulgarez fit substitutus he/res substituentis. Sed p pupillarez fit substitutus heres instituti. hoc dicit, et ptz intellectus textus.

☞ Notandũ primo q; ad substitutio/nem pupillarẽ multa requirunt. Pri/mo q; fiat liberis. Extraneo ei fieri nõ põt vt j. eo. ℣ si. extraneũ. scdo q; fiat im puberibꝰ. nã puberibꝰ fieri non põt. vt j. eo. ℣ masculo. tertio q; fiat illis qui sũt in ptãte. nam emancipatis fieri nõ põt vt ff. eo. l. ij ℣ i. quarto requirit q; fiat in testamento in quo filij sunt instituti vel legitime exheredati. alias enĩ nõ valet testm̃. vt supꝫ de exhereda. libero ℣ i. Et p cõsequens nõ valeret etiã substitutio vt j. eo. ℣ liberis. quito q; si fiat nepotibꝰ vel pnepotibus seu alijs liberis pꝰ filij um q; nõ sint recasuri in ptãtẽ alterius pꝰ mortẽ testatoris vt ff. e. l. ij ℣ posthu/mꝰ. sexto q; testator faciat sibijpi testm̃ nisi esset miles vt d. l. ij ℣ qsquis. septio q; liber filius vel nepos cui substituit sit institutus vel legitime exhẽdatus vt d. l. ij ℣ z sicos. Octauo q; hẽditas testa/toris adeat vt d. l. ij ℣ adeo. nisi esset mi/les. cuius substitutio pupillaris valet etiã nõ adita hẽditate vt ff. de testamẽ. mili. l. miles ita.

De pupillari substitutione.

Notandū scdo Qz tex. notanť expo nit. añcz in suā tutelā venerit quia quis venit in suā tutelā post xiij. ānū cōple tū si sit masculus. et post xij. ānū si sit fe mina. venit etiā in suā tutelā post xxv. ānū cōpletū. vt l. cū filiuz ff. de lega. iij. vt ğ sciať quid significeť qñ dicit añcz in suā tutelā venēt. idcirco tex. expoit.

Notandūz°. q qñ substitutus fit he res añ institutū tūc fit heres ipius sub stituentis. Sz qñ fit heres p° mortem instituti. tūc fit heres ipius instituti et substituentis vt l. pfamilias. ff. eo. Et recipit oīa bona vtriuscz vndecūcz ac/ quisita vt ff. eo. l. sed si plures. ℣ ad sub/ stitutos. nisi in testamēto militis vel ar rogatoris vt d. l. sed si plures. ℣ in arro/ gato et. d. ℣ ad substitutos. in fine.

Qua ratione Parētes possunt li/ beris suis furiosis etiā puberib° certas psonas substituere ē que ḋdā substitu/ tio expirat cessante furia ad exemplum pupillaris substitutiōis. Et sunt in sub stitutione pupillari quodammodo duo testamenta. vnum pūis. z aliud filij. vel pūt dici vnū testm̄ duaz hēditatū. ℞. d.

☞ Notādū ṕmo. Qd pter duas substi tutiones de ḋbus dictū ē. Adhuc sunt tres species substitutionū. vna dicitur exemplaris de qua in isto ℣ qz fit ad ex emplū pupillaris substitutionis. Differ runt tñ multiplicit. ṕmo qz pupillaris substitutio solū fit impuberibus. Sz ex emplaris pt etiā fieri puberib° vt ℞ in tex. scdo qz quilibz pt pupillariť substi/ tui sed in exemplari substituende sunt certe pone videlicz liberi furioz. si ḋ sint. Et si illi non sint substituanť frēs z sorores. qui si nō sint possūt substitui eēnei. vt l. humanitatis. C. de impube. z alijs substitu. z° quia in pupillari req/ riť q substituens habeat institutum in ptāte. sed exemplariter possunt paren/ tes substituere qui nō habent institutū in ptāte. Nam pater et mater. auus et auia. et deinceps pñt istā substitutionē facere. z si mater faciat vnū substitutuz et pater alū tūc substitutus a matre ha bebit bona materna. deficiēte instituto Et substitut° a pte si pater habeat insti/ tutū in sua ptāte habebit alia bona vn/ decunqz acquisita. Sed si pater nō ha/ beat institutū in ptāte tunc substitutus a matre habebit bona materna. Et sub stitut° a patre bona paēna. z alia bona diuidenť viriliter inter istos duos sub stitutos. i. cuilibz debiť portio sua ḋ vo catur virilis vt notať in. l. ex facto. ff. e. z ibi ṕ bar. q̄ro qr pupillari. cessat ad ueniente pubertate. sed exemplaris ex/ pirat cessante furia. quīto quia pupilla/ ris fit exheredato vt ℣. eo. ℣ nō solum. sz exemplaris nō quia furiosus non pōt exheredari. cum non possit causam ex/ heredationis cōmittere vt. l. humanita tis. C. de impube. z alijs substitu. Et p̄t ista exēplaris etiā fieri exp̄sse et tacite quia quandocūcz substituiť furioso pu/ pillariť vel vulgariter intelligiť tacite ista exēplaris vt dicit bar. in. l. ex facto. ff. eo. Alia dicť breuiloqua. Et fit hoc mō. ticiū z seiū filios meos heredes in stituo. z eos sibijnuicem substituo. vel hoc modo. ticiū z seium instituo. z vter eoz̄ supstes sit alteri heres vt. ff. de he/ redi. instituen. l. ticius z seius. vel sic. ti/ cius z seius inuicez substituti heredes mihi sunto te. vt. l. cū in testamēto. ℣ hec ℞a. ff. de heredi. instituen. Et dicitur breuiloqua quia fit breuibus ℞bis vt in gl. in. l. lucius. ff. eo. Et vocaťetiam ista substitutio reciproca. vt. l. nam hoc ture. ff. eo. Et cōtinet ista substitutio in terdum quattuor substitutiones. ℞bi gra. Instituo ticiū z seium filios meos impuberes mihi heredes. z eos sibijn/ uicem substituo. comprehenduntť due vulgares. prima si ticius non sit heres

Seius sit heres. secūda si seius nō sit heres ticius sit heres. Et due pupillares Prima si ticius sit heres et in pupillari etate decesserit. sit seius heres. Secūda si seius sit heres et in pupillari etate decesserit sit ticius heres. Interdū plures duas vulgares tātū. vbi gra. Instituo ticiū filiū meū impuberē et seiuz filium meū puberē hēdes. et mutuicez substituo cōtinent duo vulgares. pma si ticius nō sit heres sit seius. secūda ecōtra si seius nō sit heres sit ticius heres. et nō continet ibi aliq pupillaris. Nā ex quo ticius nō pt scio pupillariter substitui. sic nec econtra p ista vba ꝓpter disparitatē vt. l. naz hoc iure. ff. eo. Interdum cōtinet duas pupillares tantū vt si substituā pupillariter duobus filijs meis impuberibus exheredatis iuxta ff. nō solū ff. eo. Interdū cōtinet ista substitutio ser substitutiones vt si faciā eā duobus filijs impuberib⁹ furiosis. Nā tūc cōtinent due vulgares. z due pupillares. et due exemplares. Interdū cōtinet octo substitutiones vt si duob⁹ filijs impuberib⁹ furiosis substituā cū ista clausula. Et si heredes sint. z in pupillari etate vel qncūqz post sine liberis decesserint. tūc ei ꝓter ser pdictas substitutiones. cōtinent adhuc due fideicōmissarie. et ista notant p bar. in. l. lucius ff. eo. Certa ē cōpēdiosa q fit sub cōditiōe mortis vel alia condītione multa amplectit tpa substituti/onuz. Et dicit cōpendiosa quia sub cō pēdio et brevitate vboz multas cōplectitur substitutiones scz. vulgares pupillares et fideicōmissarias. vbi gra. filium meū impuberē instituo. et qncūqz decesserit gaiū substituo. continet vulgarem videlicz si filius meus nō sit heres gaius sit heres. cōtinet pupillarem vt si filius meus in etate pupillari decesserit sit gaius heres. continet fideicōmissariā vt si filius meus post pupillarē etatem decesserit restituat gaio hereditatē. hec ꝓbant p bar. in. l. centurio ff. eo.

Notandum secūdo. Q substitutiōes possunt esse directe z fideicommissarie. Directe sunt quib⁹ substitutus sine medio alteri⁹ quenit ad hereditatem. Sed fideicōmissarie sunt quib⁹ substitutus p mediū alterius quenit ad hereditatē Dico quo sciendum est q triplicia sunt vba substitutionuz videlicz directa. vt esto heres vel facio te heredē. vt. C. de fideicōmiss. l. eā quam. Et obliqua vt ē verbum restituatur. vt. l. coheredi ff. cū filio. ff. eo. titulo. et verbum reddat vt l. verbuz reddens ff. de vboz significationibus. et verbum detur vt. l. funduz trebacij. ff. de vsufruc. lega. et cōmunia vt vbū restituo vel remaneat succedat reuertat deuoluat vt notat in. l. centurio. ff. eo. Si fiat q substitutio a milite p vba directa puta heres esto. tunc valet ante pubertatez et post iure directo Sed si institutus decedat in pupillari etate tunc substitutus habet oīa bona vndecunqz acquisita. Sed si decedat p⁹ pubertatez. tunc habet solum bona substituentis. vt notatur in dicta. l. centurio. Et hoc est verū nisi mater sit in medio quia tunc post pubertatem ista substitutio est fideicōmissaria fm cōmuniter docto. in dicta. l. centurio. licz bartol. dicat ibi q est semper directa. Si vero p vba obliqua. puta hereditatem restituas. tunc substitutio semp est fideicōmissaria vt. l. coheredi ff. cuz filio. ff. eo. Si p vba cōmunia. puta talem substituo. tunc etiam semper est directa. nisi mater sit in medio. qua tūc post pubertatem est fideicōmissaria vt. l. precibus C. eo. Si autem fiat a pagano. id ē non milite. Et per verba directa tunc ante pubertatem valet iure directo. sed post pubertatem non valet vt. l. verbis ciuilibus. ff. eo. Si per vba obliqua tunc semper est fideicommissaria vt. l. sceuola. ff. ad trebellia. Sed si per verba communia et cum denotatione temporis. vt sic dicendo. si in pupillari etate vel

quandocunq; post decesserit tunc valz iure directo vsq; ad pubertatem. ꝛ postea est fideicōmissaria. Sed si fiat sine denotatione temporis. tunc semper est fideicōmissaria vt in dicta. l. centurio. ꝑ docto. nota. Et multum refert an substitutio sit directa vel fideicommissaria. qz ꝑ fideicōmissariam non excluditur mater. et detrahit ꝗrta trebellianica. Sed per directam excluditur mater. nec abstrahitur trebellianica vt. l. coheredi ſcō filio. ff. eo. Et in dubio semp dicēda est directa vt. l. quotiēs ff. de rebus dubijs. Et ex istis clare ꝓz solutio ad casum in c. si pater. de testamen. in vi. quia ille substitutiones fuerunt directe ꝛ pupillares. ꝛ ideo mater excludebatur. et licz filius non possit excludere matrez in suo testamento vt allegabatur ꝑ procuratorem matris. tamen mater potest excludi a testamento filij. quando hoc testamentum fit ꝑ patrez. vt respondebatur ꝑ procuratorem paupez christi.

Notandū tertio Qz testamentū pupillare ſm quid potest dici duo testamēta. quia duobus instituitur heres scilz ꝑi et filio etiā potest dici vnū. quia ab vno factuz vt. l. patris ꝛ filij. ff. co. titu.

Sinautem quis.

Sūmatur sic. Timens filio suo impuberi periculum imminere ex substitutione pupillari potest vulgarem apte facere. et pupillarez secrete. et cauere in apta ne clausa aptatur vno filio et alio impubere. Si tamen velit potest vtramq; apte facere. tunc ibi. nō solum. Potest testator non solum impuberi heredi instituto pupillariter substituere. sed etiam exheredato. quo casu substitutus habebit quicquid ad pupillum ptinebat. tunc ibi. quecunq;. Sicut de substitutione impuberum institutorum vel exheredatoz dictum est. ita de posthumis dicendum est. tunc ibi. liberis.

Nec potest testator pupillare testamentum facere nisi sibijpi faciat testamētum. quo non subsistente nec pupillare testamentum subsistit. quia est ꝑs et sequela paterni testamenti. hoc dicit. Et ꝓz intellectus textus.

Notandum primo ibi. sinautem. q istud consilium datur ne substitutus insidietur morti pupilli. vt habeat eiꝰ bona. sicut fecit catarellus vt hic in glo. Dicunt tamen aliqui q istud consiliuz solum valet pro imperitis. quia periti sciunt q in substitutione vulgari que fit aperte tacita continetur pupillaris quando fit impuberi. Sed isti non bene dicunt quia istud consilium legis bonum est pro omnibus. q enim in vulgari continetur tacita pupillaris. hoc verum est nisi aliter esset ꝑ testatorem ordinatum quod potest in secreto fieri vt. l. cum filie. ſ. filio. ff. eo. Et potest testator istas substitutiones in vna carta facere. vt hic textus videtur velle. vel in duabus sepatim vt. l. patris et filij. ff eo. Nec opz testatorem istud consilium sequi. pro quo fa. l. ij. ff. manda. et c. cum in veteri. eē de electio.

Notandum secundo ibi. proprio lino. id est corda. licz glo. dicat q hoc fit ideo. ne dominus corde vel cere vendicet eam. et tunc testamentum aperiret. Illa tamen non est sufficiens ratio ſm Johan. fabri. quia sicut alienum tignuz edibus iniunctū nō pōt vendicari a domino. ne vrbs deformet ruinis propter publicā vtilitatē vt. l. in rem. ſ. tignū ff. de rei vendica. Sic etiaz ista corda vel cera nō posset vēdicari. q testamēta sūt publici iuris vt. l. iiij. ff. quēadmodū testamēta apiant. Idē enī esset si testator claudēt testīm aliena corda ꝛ cera. teneret tñ ad estimationē sicut de tigno.

Notandū 3°. ibi. cauere. Qz licz testator nō caueret ne tabule clause nō aperirent tñ nō possent aperiri nisi iusta cā vt l. pupillares. ff. quēadmodū testa. aperiant

Notandū q̄rto ibi. nō solū. q̄ quicq̄d dat pupillo eo q̄ gratiosus ē dicit sibi puenire occasione sui. z ideo ē aduēticium z nō p̄fecticiū q̄ facit ad intellectum. l. cū opz. C. de bo. q̄ libe.

Notandū quīto q̄ substitut⁹ pupillo exhēdato nō p̄t grauari p testatorē etiā in re ab ipo testatore illi pupillo relicta l. cū quidā. C. de legat. Sed ipe pupillus exhēdatus bene p̄t grauari vt. l. coheredi. ℣. cū filio ff. eo. Et sic fallit regula q̄ dicit si possum grauare aliquē tūc etiā possum grauare eⁱ⁹ heredē vel legatarium. vt. l. si fuerit. ff. de lega. iij. Et istius fallentie nō ē ratio nisi voluntas legis ꝑm Cy. et bar. in dicta. l. cū quidā Sed ꝑm salice. in cadē. l. z ꝑm Johā. fa: Istud fit in odiū patris exheredantis sed ista ratio nō placz quia cadē ratiōe exhēdatus nō posset grauari. Potest ℟ dari ratio. quia ista substitutio fit in fauorem pupilli ne decedat intestat⁹. Si ℟ grauaret substitutus fortassis nō vellet adire hēditatē pupilli. fa. ter. ℣. ad le. falci. in ꝓncipio. Et singulare ius nō debet extendi vltra ꝛba et mentē legis. l. ius singulare. ff. de legi.

Notandū sexto Qz iste ℣°. nō solum nō hz locū nisi in impubere proxio pubertati vt possit cōmittere causaz exhēdationis saltem hodie. quia alias exhēdari nō p̄t vt. l. si quis ℣ legis. C. de inofficio. testamen.

Notandū septimo ibi. liberis. q̄ si testator exheredet pupillū cui vult substituere pupillariter tūc ꝓmo debet sibiꝫ testm̄ facere. Hz si instituat eū. tūc p̄t añ vel p⁹ institutionē vel substitutiōez sibi testm̄ facere sine tñ interuallo. vt ff. eo. l. ij ℣ primus. z ℣ hz et si qs. z ℣ fina.

Notandū octauo q̄ si testamentū testatoris a principio nō valet vtputa ꝓpter p̄teritionē filij tunc testm̄ pupillare etiā nō valebit vt hic et. l. si quis eū. ff. eo. Aut si alio modo a principio non valeat. q̄ multis modis testm̄ fit inualidū vt. l. i. ff. de iniust. rup. irri. testamen. Et si ex post facto rūpat in totū idez est secus si in ꝑte. quia tunc substitutio pupillaris valet. vt. l. in substitutiōe ff. eo. titulo. Et ratio ē. quia tunc p̄t quis decedere ptim testatus z ptim intestatus l. nā et si parentibus ff. de inofficio. testamento.

Notandum finaliter Qz licz testator possit grauare heredem de re aliena. vt eā luat vel estimationez p̄stet. l. cū aliena. C. de lega. Iure tñ cōmuni nō p̄t quis testari de re aliena in p̄iudiciū alterius vt. l. eius qui. ℣ i. ff. de testamen. z. l. cōficiunt. ℣ si post. ff. de iure codicil. Hoc tñ fallit ꝓmo hic quia pater testat de bonis filij etiā aduēticijs. Fallit etiā in milite qui p cōdemnationē factus est intestabilis. tñ in sententia reseruata ē sibi testamēti factio in certis rebus vt. l si quis exheredato. ℣ sed si quis. ff. de inuis. rup. irri. testamen. Fallit etiā in muliere cōuolāte ad scōa vota. q̄ p̄t testari inter liberos de bonis primi mariti. auct. hoc. lucruz. C. de scōis rup.

Opponitur primo Et videt q̄ pater nō possit substituere filio impuberi exheredato in bonis aliunde filio proueniētibus q̄ ab ipo patre per. l. miles. ℣ exheredato. ff. de milita. testamen.

Solutio Illa lex loquitur de milite qui potest substituere filio etiā emancipato. quod paganus nō potest. z ideo quia priuilegium militis in illo ampliatur. ideo in alio restringitur vt scz non substituat nisi in bonis filio ab ipo milite patre relictis. sed tex. iste loquitur de pagano.

De pupillari substitutione

Opponitur scdo Et videtur q quis possit pupillare testamentū facere. non faciendo sibi pi testamentū p. l. ij. ff. quis quis. ff. de vulga. et pupillari substituti one. Soluitio Illa lex etiaz loquit de milite qui habet hoc priuilegium q nō faciendo sibi testamentū pt pupillo substituere.

Opponit finaliter Et videt q nō valente testamento substituentis valz testamentū pupillare p. l. ex duobus. ff. de vulga. et pupilla. substitu. Soluitio Testamentu duplici iure dicit nō valere scz ciuili z ptorio. z qñ testm nō valet iure ciuili tūc etiā nō valet pupillare testm. vt vult iste tex. in ff liberi. Dz licz testamētuz non valeat iure ptorio. quia scz rumpitur p cōtra tabu. valz tñ substitutio pupillaris. et hoc vult illa lex. ex duobus. quia sicut ius pretorium nō pt facere heredē. sicut etiaz illo iure nō desinit heres esse vt ff. de bonoz posessio ff quis añt.

Singulis autem.

Testatoz hñs plures liberos impubes pōt singulis pupillariter substituere. ne aliquis decedat intestat⁹. vel potest substituere vtiō morieti vt hereditas maneat integra. tunc ibi. substituit. pupillaris substitutio pōt fieri p ꝓpriū nomen vel generalib⁹ ꝟbis. vt sic dicēdo quisqs mihi pū heres erit sit filio meo impuberi heres. Et in hoc casu substituti fiūt herdes filij pro portionib⁹ in quibus facti sunt heredes patris. Tūc ibi. masculo. substitutio pupillaris pt fieri masculo vsqz ad xiij. annuz. Et feie vsqz ad xij. annū. Extraneo añt et filio puberi fieri nō pt. pñt tamen obligari a testatore p fideicōmissuz. vt hereditatē totā vel pro pte restituant. hoc d.

☞ Notandum primo pro ff singulis q testator habens plures filios impuberes p hoc q substituit nouissimo morienti nō substituit eos sibijnuicem. Et ideo si vnus moriat qui non ē vltimus succedunt alij in partem suam non iure substitutionis sed iure legitimo. Nā p talem substitutionez testator vult hereditatē suam integraz conseruari. et vt quilibz habeat legitimū successorem. scz illuz qui debet ei succedere ab intestato excepto vltimo morente. fa. l. singulis. ff. eodez.

Notādū scdo pro ff substituit. q qñ substitutio fit ꝟbis generalibus. dicendo quisqs mihi patri heres erit. sit heres filio meo. tunc vocant ad hereditatem filij soluz illi qui sunt hercdes pūsfami. mediate et iudicio seu dispositiōe patris. Et ideo si seruus a patre sit heres institutus non acquirit hereditatē filij. dño suo ex tali substitutiōe. sic etiā si filius alterius patris sit institutus a patre pupilli. non acquirit hereditatez filij patri suo. ex ista substitutiōe. fa. l. q liberis ff hec ꝟba. ff. eo. titu.

Notandū finaliter ibi. extraneo. Dalicz substitutio pupillaris non possit fieri extraneo. aut puberi filio. pōt tamen talis p testatorez obligari p fideicōmissum. hoc modo Instituo filiū meū puberem heredem. Et quādocunqz sine liberis decesserit substituo ei ticium. per hanc enim substitutionez rogatus ē filius meus post mortem suam ticio hereditatem restituere. quia substituo ē verbum cōmune quod ad directam z ad fideicōmissariam substitutionē trahi pōt Et quia hic conuenientius est vt trahatur ad fideicōmissariam. ideo huiusmodi substitutio est fideicōmissaria vt l. precibus ff si vero. C. de impube. et aliis substitu. Hec⁹ si diceret ticius heres esto. quāqz aliqui dicāt q illa verba etiā possent obliquari. qđ tñ nō videt dicendū iuxta ea que notata sunt ꝫ eo ff qua ratione in scdo notabili.

☞ Opponit sic Et videt q̄ qñ testator substituit nouissimo morieti omnes sunt sibijnuicem substituti. ⁊ vno moriente alij succedūt iure substitutiōis p.l ticia seiā.ff.de lega.ij. Solutio Illa substitutio que est in.ff.seia. nō ē directa ꝫ fideicōmissaria. ⁊ fideicōmissuz ab vno relictū.q̄ vltimo morieť ex pluribus heredibus facit videri eos cē inuicez substitutos. vt dicit bar.casuz esse in d.ff seia. Vel p̄t dici ſm glo. q̄ testator ibi dixit. ne hereditatē alienarēt: ⁊ ex illo videnť inuicē substitui.⁊ non ex eo q̄ substituit nouissimo morienti.ſa.l. si is qui.ff.de lega.iij.

Quib⁹ modis testamenta infirmātur.

Sūmať sic. Jā dictū est q̄bus modis testamenta fūt.⁊ sunt valida. Et q̄ nihil ē tā stabile in istl.tpalibus q̄ rumpi vel infirmari nō p̄t vt in auctē. de nup. ff.distrahiť.colla.iiij. Jdcirco iā dicēdū ē q̄bus modis testamenta infirmāť. Et q̄ infirmanť dupliciť scz ipo iure vel p iudiciū. Jdcirco pmo in hoc titulo tractať de pmo modo infirmandi testamenta.⁊ in titulo sequenti de scdo. Et diuidiť iste titulus in septē ptes. Jn prima declarať qualiť testamenta infirmātur adoptiōe. Jn scda ibi. posteriori.q̄liter prius testm̄ infirmať p posterius. Jn tertia ibi.sed si quis. limitať p̄cedens.ff. Jn q̄rta ibi.alio. qualiť testamenta infirmanť capitis diminutione. Jn quīta ibi.nō tñ.declarať p̄cedens.ff. Jn sexta ibi.ex eo.declarať q̄ posterius testm̄ impfectū nō rūpit prius. Jn septima ⁊ vltima ibi.eadem. declaratur q̄ testamētū inualidū nō fit validū p institutionem impatoris;

Secūs Testamentum.

Sūmať sic. Si testator post testamentū factū arrogauerit vel adoptauerit filiū.qui fit in eius ptāte. rumpiť suū testamentū q̄si agnatiōe sui heredis hoc dicit.

☞ Notanduz primo Q̄ ad hoc q̄ testamentū factuz rumpať p adoptionem requiritur q̄ adoptatus trāseat in ptātez adoptantis. vt qñ auus maternus nepotē suū.vel auus paternus nepotē quez non habz in ptāte adoptat. C.de adoptio.l.cū ī adoptiuis.et ō de adoptio.ff.sed hodie.et ita sicut p agnationez veri posthumi rumpiť testamentum ita etiā adoptione vel arrogatione quasi p agnationez sui heredis vt hic et cōcor. l.certū ff.de inius.rup.irri.testamen.

Notandū scdo q̄ si testator in testamento suo instituisset arrogādū vel adoptandū.tūc p arrogationē vel adoptionem sequentē nō rūperet testamentū prius factum vt.l. filio.ff.ff. de libe.et posthu. Similer si filius exheredatus et emācipatus arrogeť nō rūpiť testm̄ prius factum.⁊ hoc ꝓpter reliquias patrie ptātis. ꝓpter q̄s filius emācipatus faciliter redit ad pristinū statū vt sit in ptāte patris in q̄ prius fuerat. quia res faciliter redit ad suā naturā. Sic etiā reliquie seruitutis aliq̄d opanť in illo q̄ desijt esse seruus dñi sui videlicz ne ponatur ad questionē contra dñm suū. vt.l vnius.ff.seruus ff.de questio. Sed si nepos exheredatus arrogeť vel adopteť rūpiť testamētū prius factū vt ff.d bonox possess.ꝯ tabu.l. nō putabit.ff.si quis emācipatum.

Notandū tertio.q̄ si quis post factū testamētū intrat monasteriū rūpiť eius testamentū quasi p agnationez sui heredis.quia monasteriū fit loco sui hēdis vt in auctent. de ecclesiasti.titulis.ff.sed hoc de presenti.collatio.ix.

Quibus mo. testamenta infirmãtur.

Et hoc dicunt aliqui esse verꝫ nisi monasterio reliquisset legitimã. aucten. si q̃ mulier. C. de sacrosanc. eccle. Dicũt tñ canonistę q̃ eius testñ̃ simplicit̃ rumpitur. etiã si reliquerit legitimam. q̃ talis mutat statũ ⁊ fit in ptãte alterius. ff. si alio. ff. co. De ista materia tractãt docto. in c. in pñtia. eẋ de pba.

☞ Opponit̃ sic Et videt̃ q̃ testamentum nõ rũpit̃ p agnationẽ posthumi p l. gall⁹ ff. nũc ꝺ. l. velleia. ff. de libe. et posthu. q̃ etiã nec p agnationẽ q̃si posthumi. i. arrogatione vel adoptione. Solutio Illa lex loquit̃ in testamento femine. cui⁹ testñ̃ nõ rũpit̃ agnatiõe posthumi. q̃ eius ꝑteritio habet̃ p exheredatione noiatim facta ꝫ de exhẽda. libe. ff. fi. Hz hz tñ talis posthum⁹ querelaz inofficiosi. vt. C. de inoffi. testamen. l. iij. Hic ãt loq̃mur in testamẽto viri. in cuius ptãte pñt esse filij adoptiui.

Posterioꝛe.

Posterius testamentũ. ex quo ꝑt adiri hereditas. liez nõ adeat rũpit primus. Et ideo in hoc casu faciens duo testamenta. decedit intestatus. q̃ ꝓmũ rũpit̃ a posteriori. et posterius nõ valz. q̃ nõ habz effectũ. ex quo nõ adit̃ hereditas. hoc dicit.

☞ Notandũ ꝓmo. q̃ nemo ꝑt decedere cũ duobus testamentis. Et ideo posteriora rũpunt priora. ⁊ vltimũ derogat oĩbus. Si tñ testator in ꝓmo testamento posuisset clausulã derogatoriam vel ademisset sibi ptãtem faciendi aliud testamentũ vel iurasset nõ facere aliud testamentũ vel in ꝓmo testatus fuisset inf̃ liberos. tũc requirit̃ q̃ in scõo testamento fiat mentio de ꝓmo. Alias indistincte p scõm testamentũ rumpit̃ ꝓmũ liez de eo non fiat mentio. Et ideo si q̃s facit duo testamenta. ⁊ scõm deficit in aditiõe hereditatis talis moritur intestatus vt hic in ẋ si. nam et primus. Et facit istud in argumen. q̃ scõm ꝓcuratorium reuocat ꝓmũ. q̃uis de ꝓmo nõ fiat mẽtio in scõo. nec cõstitutus in scõo vult acceptare officiuz ꝓcurationis vt in glo. in. c. si duo. ꝺ ꝓcurato. li. vi. Hec⁹ ẽ in sententia quia scõa ab eodem iudice. et de eadẽ re lata nõ reuocat ꝓmam. Sed prima valz ⁊ non scõa vt ff. de re iudica. l. iudex. Et ratio ẽ quia iudex in prima sentẽtia fũctus est officio suo. nec ꝑt postea p volũtatẽ suã sententiaz mutare vt dicta. l. iudex. Sed testator postq̃ fecit testamentũ semp̃ ꝑt volũtatez suam mutare vt. l. i. C. de epis et clerici. Nam voluntas ẽ ambulatoria vsq̃ ad mortẽ in c. cũ marthe. eẋ ꝺ celebra. miss. Nec põt aliq̃s sibiꝑ legẽ imponere a qua non possit recedere. vt. l. si quis. ff. de lega. iij. Et ideo neq̃ p iuramentum neq̃ p aliquã clausulam testator facere potest quin si postea mutet voluntatem suam eo modo quo debz rumpit̃ ꝓmum testamentum.

☞ Notandũ scõo. q̃ inspicit̃ interdum nõ id qꝺ est sed quod esse ꝑt. vt hic ⁊ ff. de here. instit̃. l. pat̃ filio.

☞ Notandũ 3º. q̃ cũ heres instituitur sub conditione. tũc neq̃ olim neq̃ hodie transmittit hereditatem ad heredes suos. nisi impleta cõditione vt. C. de ca. tollen. l. vnica ff. in nouissimo.

☞ Notanduz singliter. q̃ id quod plus valz rumpit̃ p id quod minus valet vt ff. de administra. lega. l. legatũ sub cõditione ff. fi.

☞ Opponit̃ ꝓmo. Et videt̃ q̃ prius testamentũ nõ rũpit̃ p posterius p. l. si filius. ff. de libe. et posthu. Solutio Ibi posterius testamentũ iure non valet. ⁊ ideo nõ rũpit ꝓmũ. hic ãt loq̃mur quãdo posterius testamentũ iure valet sed deficit in effectu. quia nõ aditur hereditas.

Opponit scō Et videtur q id quod plus valz nō rumpit p id quod minus valet.p.l.si id quod.ff.de rescinden.venditio. /Solutio Aut loqmur in actu qui pt tolli p tacitā volūtatē. Et istud pcedit qñ hic dicit, sicut legatū adimit p tacitā volūtatē testatoꝛ. aut loqmur in actu qui nō pt tolli nisi adhibitis solēnitatib⁹.ꝛ ita pcedit ꝓmz.

Sed et si quis Licz in posteriori testamento quis institutus sit in certis rebus rumpit nihilomiu⁹ testm̄ in q̄ heres institut⁹ ē vl̄ter. Sz si testatoꝛ in posteriori testamēto p aliq̄ ꝟba significaēt se velle ꝓmus testm̄ valeꝫ.tūc institutus in posteriori tenet esse cōtentus cū rebus sibi assignatis suppleta falcidia Et restituere residuū hēditatis instituto in priore testamēto .tūc ibi.alio. Et irritat etiā testm̄ capitis diminutione testatoris.ibi.nō tñ. Si tñ testatoꝛ mortis tpe sit suę ptātis.et statū suū recuperauit recōualescit testm̄ añ capitis diminutionē factū iure ptorio. Sz si testatoꝛ passus ē maximā vel mediā capitis diminutionē vel morit in familia pātis adoptiui testm̄ suū nō recōualescit aliquo iure.hoc dicit.

Notandū ꝓmo Circa ℣. sed si quis q hic soluit dubiū quod surgit ex ℣. supꝛ proximo vbi dictū ē q p posteri⁹ testm̄ rumpit ꝓius. Idcirco dubitat si in posteriore testō qs institutus esset solū in certis rebus an p hoc rūpet ꝓi⁹ testm̄ in q̄ heres institut⁹ ē vl̄ter. Et respondet ꝫ q sic.concoꝛ.l.si quis priore.ff.ad trebellia.et rō .q̄ institut⁹ in certis rebus nullo alio instituto intelligit institut⁹ vl̄ter vt.l.i.℣.si ex fundo.ff. de heredi.instituē. Sz si institut⁹ in certa re institut⁹ eēt in codē testō in q̄ ali⁹ esset vl̄ter.tunc iste institutus in certa re habet vt legatarius vt ff. de heredi.instituen.l.quotiēs. Et ex isto infert hic glo.an q̄ sñia lata ē p iudicē. et postea p iudicē appellatiōis etiā lata ē sententia.agendū est ex ꝓma vel ex scōa sñia.ꝛ volut docto.q agendū ē ex scōa sentētia. Paxime qñ ꝓma sñia cōfirmata est p scōaz in.l.eos.C. de appellatio. Et de ista materia tractat p Inno.in.c. pastoralis.eē de offi. delega. Sz si testatoꝛ p aliq̄ ꝟba in scō testō posita voluit primū testm̄ valere tūc institut⁹ in scō testamento solū habebit illas res in qb⁹ institut⁹ ē.ꝛ si nō sufficiāt habebit supplementū vsq; ad q̄rtā falcidie.ꝛ soluet legatarijs in priore testamēto ꝛ residuū restituet instituto in pore testō. Et ita primus testm̄ rūpit quo ad valoꝛez iuris testamēti.et valz iure fideicōmissi. Et si ex tacita voluntate testatoris in scō testamēto ꝓiperet q ipe vellet ꝓmum testm̄ valere etiā iure testamēti. vt ꝟbi ḡra.dixit i scō testō. ideo instituo istū heredē.q ille quē instituerat in priore testamēto mortuus ē.ꝛ ipe errat quia i veritate viuit.tūc primū testm̄ nō solū valz iure fideicōmissi. ſz iure testamēti ꝛ legata soluunt ex vtroq; in.l. fina.℣. penul.ff.de heredi.instituen.

Notandū scō p intellectu tex.in.℣. alio.q testamēta interdū dicunt nulla interdū rupta.ꝛ interdū irrita.q̄ licz non differant in effectu. differūt tñ in se. Dicunt nulla.q; in eis deficiūt solēnitates requisite ad testm̄ vt.l.i.ff.de inuis.rup. irri.testamen. vel q; filius ē ꝓterit⁹ .vt ſ de exhēdatio.libero.℣.i. Rupta āt dicunt p arrogationē seu adoptionē actiuam testatoris.vel p agnationē posthumi.vt ſ eo.℣.i. vel p factionez scōi testamenti iure validū vt ſ eo.℣.posteriori. Sed irrita dicunt p diminutionem capitis testatoris vt hic.vel p nō aditionem hēditatis vt.l.i. in fine.ff. de inuis. rup.irri.testa. /Sūt adhuc duo modi

Quibus mo. testamenta infirmãtur.

quibus testamenta fiunt irrita. in auctẽ. vt cuz de appella. cognoscaꝯ ℣ si quis de ꝑdictis. collatio. viij. ¶ Primus ẽ si institutus nõ liberat testatorẽ captũ ab hostibus. tunc enĩ ab eo auferꝯ hereditas et applicaꝯ ecclesie ipius testatoris. vel daꝯ ꝑ liberatione captiuoꝝ. sed soluuntur legata. ⁊ hoc nisi institutus esset minor ꝛ viij. ãnis. qz tunc parcꝯ sibi fauore etatis vt aucten. si captiui. C. de epis ⁊ clericis. Alius modus est si testator sit furiosus ⁊ institutus in testamento suo requisitus negligit euz custodire. tunc irritaꝯ testamentũ. ⁊ auferꝯ ab eo hereditas. ⁊ daꝯ illis vel illi qui gerunt vel gerit curã testatoris. auctẽ. liberi. C. de epali. audien.

Notandũ ȝ° ibi. sed quia sane cõmodius. Nã cõmodius ẽ singulas res suis ꝓꝑijs vocabulis significare q̃ vti ꝓbis ꝓmiscuis. ad qõ iste ter. solz alle. et fa. l. labeo ℣ fi. ff. de supellec. lega. Et q̃ patz q in dubio ꝓba sunt intelligenda in ꝓpria significatione qõ facit ad materiaz statutoꝝ vt notat bar. in. l. oẽs populi. ff. de iusti. et iure. ¶ In libello tñ ꝓba obscura interdũ impropriaꝯ qñ non pũt ꝓprie sumi vt in. l. si quis ambigua. ff. de iudi. Hic etiã in dicto testũ. ne ipe incidat in falsuz. vt notaꝯ ꝑ bar. in. l. inter stipulantẽ ℣ si stichũ. ff. de ꝓboꝝ obliga. Dz in contractibus ꝓba sunt interpretanda. cõtra eũ q̃ aptius potuit rem declarare vt ff. de pactis. l. veteribus.

Notandũ q̃rto ibi. nõ tñ. q testm̃ irritaꝯ capitis diminutione de iure ciuili Et illo iure nõ recõualescit q̃uis testator recupet statũ suũ. ꝫ recõualescit inẽ ꝓtorio. scz ꝑ bonoꝝ possessionez ſm tabu. vt hic dicit. fa. l. qui ex liberis ℣ testamento facto. ff. de bonoꝝ possess. ſm tabu.

☞ Opponit ꝓmo. Et videt q testm̃ nõ irritaꝯ ꝑ capitis diminutionẽ ꝑ ℣ penul. ⁊ de testamen. mili. ¶ Solutio Hoc est priuilegiuz militis. sed iste tex. loquit de testamento pagani.

¶ Opponit scõo Et videt q testm̃ non irritaꝯ ꝑ hoc q quis ꝑdit libertatẽ vt h dicit in ℣ non tñ. ꝑ ℣ fina. ⁊ qui. non est ꝓmis. face. testamen. ¶ Solutio Ille ℣°. loquit de capto ab hostibus cui° testamentũ valz qõ prius fecit fictione. l. cornelie. si ibi moriaꝯ. q̃ fingit eũ a principio captiuitatis mortuũ. ⁊ ita fictione iuris nõ ꝑdit libertatẽ vt. l. lex cornelia ff. de vulga. et pupilla. substitu.

Ex eo autem. Per testamentũ irefectũ nõ rũpit prius testamentũ quia impfectũ testamentũ ẽ nullũ. tunc ibi. eadem. Et testamentũ nõ valz in q̃ princeps causa litis institutus ẽ heres vel noiat° ẽ heres nuda voce. vel etiaz ꝑ scripturaz q̃ nõ habz iuris auctoritatem. quia licz princeps solutus sit legibus tñ legib° vult viuere. hoc dicit.

☞ Notãdũ ꝑ° circa ℣ ex eo q si testator dicat. nolo testamẽtũ meũ qõ prius feci valere nõ rumpit testamẽtũ prius factũ. vt h dicit. Dz si dicat. nolo testm̃ meũ valere. quia volo decedere intestatus tunc ꝑ aditionem hereditatis a venientibus ab intestato censet ꝓma voluntas reuocata. et ruptũ prius testamẽtum vt vult bar. in. l. si iure ff. de lega. iij

¶ Notandũ scõo q impfectũ dicit esse nullũ vt. C. ad syllia. l. cũ Syllianus. et hoc verũ ẽ de illo qõ fit vnico contextu vt ẽ testamentũ. secus in alijs q̃ fiunt ꝑ interualla temporꝝ.

¶ Tandũ ȝ° circa ℣ eadem. q testamẽtuz nõ valz in quo princeps institutur heres causa litis. quia hoc facit testator vt aduersarius suus habeat duriorẽ ꝑtez quod ẽ odiosuz. Ptz q̃ q princeps nõ ẽ priuilegiatus plus q̃ alius in acq̃

stitione hereditatis.imo minus. Alius enim posset institui heres causa litis et princeps non vt hic dicit.

Notādū finaliter. q licz princeps ē solutus legibus vt ff. de legibus et senatusconsul.l.princeps. vult tn fm leges viuere vt. C.de legi.et constitutio. principū.l.digna vox. Et qđ dicit q princeps est solutus legibꝰ. debz intelligi de legibus suis.nā papa nō ē solutus legibus diuinis et naturalibus, nec imperator legibus pape.

Opponit primo sic Et videt q per testm̄ imperfectū posterius rumpat prius factū p.l.sancimus. C.de testamentis

Solutio Istud dictū fallit in octo casibus. Primꝰ casus ē qn testator diuise nolle prius testm̄ valere. Et elapsi sint x.anni.tūc enī priꝰ rūpit vt d.l. sancimꝰ Secūs ē qn primū fuit munus solēne iure cōi.et secūz minꝰ perfectū erat militare vt ff.de testamē. milit.l.eiꝰ militis §.militia Tertiꝰ casus qn secūm ē minꝰ perfectū iure cōi.est tn perfectū iure militari vt.l.ij. ff.de iniust.rupt.irri.testamen. Quartꝰ casus qn in secūo minꝰ perfecto instituti sint venientes ab intestato. C.de testamen.l. hac pultissima §.si quis. Quintꝰ qn testator nō solū reuocauit primū vbo sed etiā facto.q incidit primū testm̄.z si hoc fecit qz voluit decedē intestatus tūc succedunt venientes ab intestato. Bz si hoc fecit qz reputauit institutū hēdez ē indignū.tūc succedit fiscus. In dubio tn psumit q fecit qz voluit decedere intestatus vt in.l. nraz. C. de testamen. Si tn testamentū consumptū vel corrosuz sit a tineis vel a muribus nō reuocatur vel rūpit p hoc si nomen heredis pōt videri vt.l.i §.si rase sint ff.de bonorum possessio.fm tabu.et in dicta.l. nostram Sextus casus si heres adiuit hereditatem ex secūo testamēto quod putauit ē validum rumpit primū. nō p secūm imperfectum.sed quia ex primo non adiit,hereditas vt.l. claudius ff. de acquiren. hereditā. Septimus est si testator in secūo imperfecto expressit heredem institutū in primo esse indignū rumpit primū.q fiscꝰ venit ad hereditatē vt.l.hereditas. C. de his qui.vt indignis.licz alias in codicillis seu testamēto munus solēni nō directo posset auferri hereditas.hoc tn fieri potest qn testator exprimit heredem indignū esse. Si tn in illis quod legatū est in primo legat alteri adimit legatū.z nō hereditas vt.l. ex pte.ff. de adimen. z transferen.lega. Octauus casus est si in secūo imperfecto ponatur clausula si nō valeat iure testamēti valeat tn iure codicillorꝫ.vel cuiuscūq alterius vltime volūtatis Nam p hanc clausulam inducitur ademptio hereditatis a venientibus ex testamento que quidē ademptio cōfirmat p additionē hereditatis venientū ab intestato vt notat bar.in.l.si iure ff.de lega.ij.

Opponit secūo Et videtur q imperfectum testamentū nō debet dici nullum p.l.hac consultissima §.et imperfecto. C. de testamen. Solutio Ille §. loquitur de testamento quod fit inter liberos ad cuius perfectionem minus requiritur q̄z in alio testamēto. Sicut etiā illud testamentū difficilius rumpit q̄z aliud vt in aucten. de testamen.imperfec §.penultī. collatio.viij.et sic ibi est speciale. q tale testamentū iure cōi esset nullū.

De inofficioso testamento.

Cōtinuatio patz ex cōtinuatiōe tituli proximi precedentis. Nā hic tractat qualiter testamētū infirmat officio iudicis.quia factum est contra officiū pietatis. Et ideo est inofficiosum. quapropter rubricat iste titulus de inofficio. testamen.z ptes patebūt in processu.

De inofficioso testamento.

Via plerunq;

Sūmatur sic. Liberi iniuste exheredati vel preteriti possunt querelare testamētū parentū. quasi cōtra pietatem factuz. tunc ibi. non autē. Et sic econtra. testamentuz liberoz querelaī a parentibus iniuste exheredatis vel preteritis. Et similiter testamentū fratris vel sororis querelatur a fratre vel sorore iniuste exheredato. vel exheredata si institute sunt turpes psone. sed vltrioribus heredibus collateralibus non datur querela. hoc dicit. Et pz intellectus textus.

☞ Notanduz primo Qz filius exheredatus iniuste potest querelare testamentū parētū siue in linea paterna siue materna. Sed preteritus in linea matna tantuz. quia filius preteritus a patre in cui⁹ potestate ē non querelat. sed dicit testamentū nullū ipo iure vt supō de exhereda. liberoz §. fi. Sz preteritio matris habetur pro exheredatione vt supō de exhereda. liberoz §. fi. Et dicit notāter. preteritus qui est in potestate. quia emancipatus preteritus non dicit testamentū nullū. sed habet contra tabulas vt supō de exhereda. liberoz §. emancipatos. hodie tamen etiā dicit nullū vt. C. de libe. preteri. l. maximū.

Notandū scdo. q querela inofficiosi testamenti pōt intentari vsq; ad quinquēniū post aditā hereditatē vt. l. sancimus. C. eo.

Notanduz 3°. q querela inofficio. testamenti ē quoddā remeduz restitutorium quod implorat p officiū iudicis. t nō psupponit obligationē neq; actionē vt. l. que ad collusionē ff. de actio. emp. et vendi. Et non est actio neq; accusatio. impropie tn aliqn dicit actio vt. l. quēadmodū. C. eo. et aliquando accusatio. vt. l. pohstumus in fi. ff. eo.

Notandū quarto circa §. nō aūt. Qz sicut filius exheredatus iniuste querelat testamentū pīs. et preteritus dicit nulluz. sic econtra pater exheredatus iniuste in testamento filij ipm querelat. t preteritus dicit nullū. Et sicut filius preteritus a matre querelat testamētū matris Sic econtra mater preterita testamentuz filij. Et intelligit istud de testamento filij emancipati. quia filius in prāte non pōt testamentū facere vt supō qbus nō est pmis. facere testamentū §. 1.

Notādū quīto. q turpes psone sunt ille que sunt infames ipo iure vel p sententiam vel ipo facto.

Notandū finaliter. q licz frater vel soror possit querelare testamentum fratris turpibus psonis institutis. filiꝰ tn fris vel sororis hoc nō pt etiā cū patruo vel auūculo vt in glo. in. l. fratres. C. c. Testamento tn expugnato p patruum vel auūculū admittit filius pdictus cū patruo vel auūculo ad successionē hereditatis. et hoc vult ꝟ gl. sup ꝟbo vincere. que varie t obscure loquit.

☞ Opponit pmo Et videt q parētes nō pñt querelare testm liberoz p. l. fin. C. eo: Solutio Illa lex loquit in testamēto eius qui est miles. in quo fallit istud dictū et pulegio militis.

Opponit scdo Et videt q frater nō pt querelare testamentū fratris etiam turpibus psonis institutis p. l. fratres C. eo. Solutio Triplices sunt fratres scz consanguinei et vterini simul. et consanguinei tantū. et vterini tantū. Et loquit iste textus de cōsanguineis et vterinis simul. aut consanguineis tantuz. Sz lex cōtraria loquit de vterinis tantum.

Opponit 3°. et videt q vlteriores heredes post frēs in linea collaterali pñt querelare p. l. posthumꝰ §. si qs ex his ff. eo. So°. In illa. l. querelabāt de facto. q nemo reppulit eos qui tamē iure poterant repelli.

Tam autem. Tam liberis naturalib⁹ q̄ adoptiuis et posthumis dat querela si nihil sit eis relictū. Sz si aliquid eis relictum sit minus q̄rta legitima agūt ad supplementuz et nō p querelā. hoc. d.

☞ Notādum pmo q istud intelligit de naturalib⁹ et legitimis liberis. q naturales tātū nō pñt querelare testamētuz patris sz matris vt. l. si suspecta. ff. eo. titu. Dat enī nō tenet filiū naturalē tantum instituere vel exhēdare vt notatuz ē s in pmo. de nup. Sz mater tenet filiū naturalē etiā vulgo quesitū instituere vel exhēdare saltē p pteritionez vt. ad orphicia. nouissime. nisi talis fili⁹ essz procreatus ex dānabili coitu vt d. l. si suspecta. i.

Notādū scdo q iste ter. loquit de adoptiuis q trāseūt in ptātē adoptātis vt C. de adoptio. l. cū in adoptis. z s de adoptio. sz hodie. Et licz glo. h sup vbo adoptati. exponat de arrogati. videt tñ q principalis intētio text⁹ nō sit de illis q hūt aliud ius scz ex. l. si arrogator ff. de adoptio.

Notandū 3°. q si illis q volūt q̄relaē cōpetat aliud ius tūc nō admittunt ad q̄relā vel si eis aliquid acq̄rat nō p se sz p seruū vel p filiū etiā nō admittunt vt l. nihil. ff. eo. Et rō ē. q querela ē remediū subsidiariū q̄ nō dat nisi alijs actionib⁹ deficientibus.

Notandū q̄rto. Dicit q nō dicit h de posthumis intelligit de exhēdatiōe eoz q si sint pteriti tūc testm̄ fit nullū vt s de exhēdatiōe libero. posthumi. Et ḡ hodie istud dictū de posthumis nō hz locū. q hodie nō pñt exhēdari vt. l. si q̄s in suo. legis. C. eo.

Notādū finaliter. Dicit q nō dicitur h q aliq̄d ē relinquendū liberis vt excludāt a querela intelligit. vt hoc eis relinquatur iure institutionis si fiat testm̄ vt in auctē. vt cum de appella. cognoscat. aliud. Sz si fiat codicillus vel alia vltima volūtas tūc sufficit relinquere quocunq̄ titulo vt in auctē. de trien. z semis. i. collatio. iij.

Si tutor nomine.

Tutor accipiens legatū pupillo suo relictū in testamēto pt illud testm̄ querelare. hoc pmo. Et econtra tutor querelans testm̄ noīe pupilli sui licz succūbit in querela. tñ nō pdit legatū sibi relictū in testamento q̄ querelauit. hoc dicit scdo. Et notādū pro intellectu text⁹ q hic sunt duo responsa. Casus pmi pōt sic figurari. habeo filiū noīe ticiū quem exhēdaui. z ticius filius meus ē tutor cuiusdā scij pupilli cui scio pupillo ego aliquid legaui. licz tūc ticius fili⁹ meus accipiat istud legatum noīe scij pupilli sui. tñ ipe ticius filius meus adhuc potest querelare testm̄ meū. Et causa dubitationis ē q q̄ quis accipit legatū tūc videt approbare tale testamentū. Etiō nō posse illud testm̄ q̄relare vt. l. nihil. ff. eo. Cuius p̄riuz hic decidit q accipit legatū vt tutor. Et casus scdi responsi pōt sic figurari. habeo filiū pupillū nomine ticiū quem exheredaui. z dedi sibi tutorē noīe scīū. z illi tutori scio aliquid legaui licz tūc scius querelat testm̄ meū noīe ticij pupilli filij. Et succūbat in querela. tamen ipe scius non amittit legatū suū. Et causa dubitationis est q qui querelat testamentū. z succūbit perdit legatū sibi relictū in eo testamento vt. l. pōponius. meminisse. ff. eo. Cuius tñ contrariū hic decidit quia querelat vt tutor. Ex quo pz q interdū vbi q̄s non pōt agere vt ipe bene pōt agere vt alius. Simile ē ff. de adoptio. l. si pater. qui duos.

☞ Opponit sic Et videtur q accipiens legatū etiā noīe alieno non possit

De inofficioso testamento.

querelare testamētū in quo tale legatū relictū est p.l.fi.ꝓmo responso ff.eo.
Solutio / Illa tex loquit de eo qui accipit legatū noīe alieno ex officio volūtario vt aduocatus vel procurator. Nā illa officia sunt voluntaria vt ff. mandati. Sed iste tex. loquitur de eo qui accipit legatū alieno noīe ex officio necessario. vt est tutor. nā tutela necessario recipit vt ff. de tuto. z curato. da. ab his. l. nec non. et necessario gerit vt ff. de administra. tuto. l. i. in principio

Igitur quartā sūmat sic. Dñs quartaz quocunqz titulo nō ꝑt querelare. Et siue vnus siue plures sint querelantes sufficit eis vna quarta ꝓ virili portione diuidenda. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo Q; ista materia de inofficioso testamēto in nouē punctis ē hodie correcta. Primo q; olim ad excludēdū querelā sufficiebat relinquere q̄rtam quocūqz titulo vt ff. de libe. et posthu. l. gallus ℣ in omnibus. Sed hodie opz relinquere eam iure institutionis si fiat testamētū vel alio titulo. si fiat alia vltima volūtas vt statim dictum est in quīto notabili ℣ eo ℣ tam aut̄. Secꝺo q; olim ad excludendū querelā nō potuit min⁹ relinqui q̄z quarta. vt hic z. in. l. cū querit. C. eo. Sz si hodie min⁹ relinquatur agit ad supplemētū z nō querela vt ℣ eo ℣ tam āt. in ℣ si. sed hec ita. Et in. l. oīmodo. C. eo. Tertio quia olim legitima fuit q̄rta ꝑs bonoz vt. l. parentib⁹. et. l. cū querit. C. eo. Sed hodie legitia est triens quando sunt quattuor filij vl pauciores. Et semis oñ sunt quīqz vel plures vt auctē. nouissima. C. e. Et sicut dicit ꝫ de q̄rta ita debz intelligi de triente vel semisse. vt solū vnus deē quādo sunt plures potentes querelare. Et diuidit inter eos ꝓ virili portione. i. q; quisqz habeat tertiaz ꝑtem vel mediam eius qꝺ habuisset ab intestato ar. l. parentib⁹. C. eo. Quarto q; olim filius exheredat⁹ habebat ꝓbare se nō fuisse ingratū vt ff. e. l. v ℣ i. Sz hodie heres hz ꝓbare filiū fuisse ingratū vt. l. oīmodo. C. eo. Quīto q; olīz posthumi poterant q̄relare vt exhēdati. ar. eius qꝺ dicit ꝫ eo ℣ tam āt. in ℣ si. posthumi. hz hodie nō pñt. q; nō possunt exhēdari vt. l. si q̄s in suo ℣ legis. C. eo. Sexto q; olim q̄rela nō ꝑparata nō trāsmittebat ad suū hēdē vt. l. posthum⁹ ℣ fi. ff. eo. Sz hodie trāsmittit ad suū hēdē vt. l. sancim⁹. C. eo. Et dicit q̄rela ꝑparata q̄n q̄s hz ꝓpositū q̄relandi. z illud ꝓpositū expssit vt. l. si pz tuus. C. eo. Septimo q; olim sufficiebat dicere, exhēdo filiū meū. quia ingrat⁹ ē. vt. l. oīmodo. C. eo. Sz hodie opz exprimere causaz ingratitudinis ℣ aliud. in aucten. v tcū de appella. cognoscat. collatio. viij. Octauo q; olim testm̄ factū de castren. vel q̄si castrensi peculio nō poterat q̄relari. Sz hodie ꝑt nisi esset miles faciēs testm̄ in expeditiōe ar. eius qꝺ dicit in ℣ sciendū. ꝫ de testamē. mili. Nono q; olim rupto testamēto ꝓ querelā periit pupillaris substitutio. et nō debebant legata. sed hodie oīa ista manēt firma vt in auctē. ex causa. C. de libe. ꝑteriti.

De heredū qualitate et differētia.

Cōtinuat sic. Sup̄ dicta sunt multa de heredibus. et quia heredes sunt differentes. habent quoqz differentes qualitates. Idcirco hic cōsequent̄ tractat de heredū q̄litate et differentia. Et ita rubricat iste titulus. z quia in nigro ponitur diuisio heredū. Et declaratio mēbroz ipius diuisionis. ideo satis clara ē diuisio huius tituli ꝓ ꝑtes que patebūt in processu.

Heredes autem Sumaꝫ sic. Heredum quidam sunt necessarij tantū. quidaꝫ sunt sui et necessarij.et quidam sunt extranei. Necessarius heres est seruus heres institutus .qꝛ cōpellit libertatē ⁊ hereditatez recipe. Et ideo habentes facultates suas suspectas solent seruuz suū instituere aliquo gradu institutionis vt potius eius bona q̄ testatoris a creditoribus detrahant. Et pro illo incōmodo daꝫ seruo aliud cōmoduz.scz ꝙ quecūq; acquisita p̄ eū post mortē dñi sui ptinēt sibi q̄uis bona dñi sui nō sufficiāt creditoribus.hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo Qz ad hoc ꝙ aliq̄s sit heres necessarius tria req̄runt. ꝓmo ꝙ sit seruꝰ tpe factionis testamenti vt ff. et.l.si alienū.ff.eo. scḋo ꝙ sit seruus tpe mortis testatoris vt ſ de hēdi.instituē. ℣ seruus. Nā si añ mortē esset liber. tūc nō reciperet libertatē ex testamēto.nec esset necessarius heres.ſz ex̄neus vt ℣.e. ℣ ceteri. ℣ si.seruus quoq;.ʒ° ꝙ iste seruꝰ nō sit legatꝰ alteri. qꝛ tūc acq̄reret hereditatē legatario cuius ip̄e esset seruꝰ Et hoc est verꝫ nisi fuerit sibi substitutꝰ vt ff.de vulga.et pupilla.substitu.l.fi.℣ i. Est igit̄ ḃ casus in q̄ q̄s cōpellit̄ bñficiū recipe.qꝛ seruꝰ cōpellit̄ recipe libertatē. Et hoc siue sit institutꝰ cū libertate siue simplicit̄ vt ſ de hēdi. instituen. ℣ i. Et ita fallit ḃ regla q̄ ē.l.inutilē.ff.ḋ regu.iu.et.l.hoc iure.℣ nō p̄t.ff. ḋ dona.

Notandū scḋo ꝙ iste seruꝰ recipit libertatē nō ab alio ſz a seipo vt ff.de acq̄ren.hēdi.l.ex pte. Et hoc etiā verū ē. licz sit ignoraꝫ vt.l.eiꝰ q̄.ff.si certū peta. Dicit tñ ḃ Jo.fa.ꝙ diuerſ respectibus p̄t dici ꝙ recipit libertatē a testatore.et a seipo. A testatore tanq̄ a dāte.a seipo tanq̄ ab hēde cui aliq̄d p̄t detrahi vt ff. de hēdi.instituē.l. sub ꝓditiōe ℣ fi.

Notādū ʒ°. ꝙ iō ius ordinauit ncārīū heredem vt q̄ testatoꝛ nō cēt soluēdo potius detraherēt bona heredis sui q̄ ipius testatoꝛis ne defunctus afficiaꝫ iniuria vt ſ qui et a qui.manumit.nō p̄nt ℣ i.circa finē. Qdꝛ q̄ ḃ ꝙ ista bona sine medio transeūt a defuncto ad hēdē. Et iō si creditoꝛ peteret se mitti in possessionez istoꝝ bōꝝ nō deberet dicē.in possessionē bonoꝝ defūcti ſz heredis vt.l.sti. chū ℣ aditio.ff.ḋ solutiōib⁹.et ibi p bar. Posset tñ sustineri si dicēt.in possessionē bonoꝝ defuncti intelligēdo bona q̄ fuerūt quondā defuncti p̄ nota.in.l.penul.ff.si certū petaꝫ.

Notādū finaliṫ. ꝙ p̄ isto incōmodo ḥz seruus cōmodū. qꝛ q̄ grauaꝫ in vno in alio ḋz releuari.l.eū q̄.ff.de iureiurā. Est āt cōmodū qḋ ḥz seruꝰ.ꝙ scz acq̄sita p̄ eū post mortē dñi ptinēt sibi. nec tenet̄ de illis satisfacere creditoꝛib⁹.ad ḃ tñ requiriṫ ꝙ impetret sepationē bōꝝ. qꝛ si bona p̄ eū acq̄sita attingerēt bona dñi sui añ sepationē tenet̄ de bois suis creditoꝛib⁹ satisfacē.si bona dñi nō sufficerēt vt.l.i.℣ fi.ff.de sepatio. bonoꝝ.nisi fuerit minoꝛ qui p̄t petere restitutionē si bona p̄ eū acquisita attingebant bona dñi añ sepationē vt.l.ait p̄toꝛ.℣ nō solū ff.de minoꝛi. Quā quidē restitutionē p̄t petere minoꝛ.q̄ ad istā sepationē.sed nō vt ab hēditate abstineat vt.l.ncārius.℣ fi.ff.de acquirē.here. Sic etiā seruꝰ cui fit mora de relicta sibi libertate p̄ fideicōmissuz acq̄rit sibi.ſz ḋz etiā isto modo sepationē bonoꝝ impetrare vt.l.penulti.C.de his qui.vt indig.

☞ Opponiṫ ꝓmo Et videṫ ꝙ seruus institutus heres nō cōpellit̄ hereditatez adire p̄ l.℣ba.ff. de cōditio.institu. Solutio In illa.l.testatoꝛ adiecit si vellz adire hereditatē p̄ quā cōditionē ille fuit heres voluntarius ⁊ nō ncāriꝰ. de quo loquiṫ tex.hic. Illa tñ conditio

nihil opaꝫ in herede exneo vt ff. de heredi.instituen.l.cornelius.

¶Opponiꝫ scdo Et videꝫ q illud qd acquiriꝫ p seruū post mortē dñi nō pti/net sibi p.l. cū Syllianus. C. ad syllia/nuz ¶Solutio ¶In illa.l.data fuit li/bertas suo sine institutiōe. Et ideo q̄/quid acq̄rebat añ additionē hēditatis p/tinebat hereditati ⁊ nō sibi.q libertas nō cōpetebat sibi nisi pⁿ aditā hereditatez vt. C. de cadu.tollen.l. vnica.§.libertatib⁹.hic āt loquiꝫ tex.de seruo herede instituto.

Sui autem. Sui et necessarij heredes sūt qui existentes in ptāte ꝓmūlgradū inter liberos obtinēt. Et dicūꝫ sui.q sunt heredes domestici.⁊ hñt ꝓmā cāz successionis.ⱬ dicunꝫ necessarij q cōpelluntur hēditatē recipe iure ciuili. Iure tñ ptorio pñt abstinere ab hereditate.hoc d.

☞ Nōtādū ꝓmo ꝙ intellectu tex. Qd ad hoc q nepos vel neptis sit suus heres respectu aui requiriꝫ q pater ipius nepotis vel neptis exeat ptātē sui pātis scz aui nepotis vel neptis. vel p mortē vel emācipationē vel p deportationez vt ⁊ qui.mo.ius patrie ptātis souiꝫ §.i. et §.cū añ is.et §.ꝓterea.

¶Notandū scdo Qd emācipati nō pñt esse sui heredes sed dicunꝫ extranei q̄/uis sint filij vt §.eo §.ceteri. De quibus emācipatis est triplex ius. Nā iure ciuili nō succedūt.q illo iure sunt incogniti.vt §.de hēdita.que ab intesta.deferū §.emancipati. Et ideo illo iure nepos q̄ est in potestate precedit patrem suū in successione.vel patruū suum emancipatum. Secundus ius est pretorium quo iure emancipati filij soli succedunt et excludunt nepotes etiam existentes in potestate vt dicto §.emancipati. Tertium ius est edictum de coniungendis cum emancipatis liberis. Et illo iure emancipati filij ⁊ nepotes existentes in pāte simul succedūt vt ff. de cōiungē.cum emancipa.libe.l.i. Sed quia hodie ablata est omnis differentia emancipationis ⁊ patrie potestatis. in aucten. de heredibus qui ab intestato veniunt §.i. collatio.x. Ideo hodie non habz locuz titulus de coniungen. cum emancipati. liberis. Dicit tamen barto.in.l.i.eodez titulo de coiungen.q si filius emancipatus vellet ⁊ posset succedere iure ꝓtorio haberet hodie locum dictus titulus.

¶Notandum tertio Qd filius dicitur domesticus. de quo ⁊ alijs domesticis habetur. C. de his qui ad eccle.confugiunt. l.presenti §.sane. Et fictione iuris filius repzesentat eandem personam cū patre vt. C. de impube.⁊ alijs substitu. l.fina. Et vtriusq dicitur esse vna vox vt §. de inutili.stipulatio §.et qui. Est filius etiam fictione iuris dicitur esse dominus bonorum patris. Nam alēnus est ex eis.⁊ sicut vxor habz possessionē dotis cuius tamē maritus est dominus vt. C. de iure dotiū.l.in rebus. Sic filius habz possessionē bonorum patris ff. ꝓ herede.l.ij. ista tamē possessio dicitur familiaris viuente patre. Et ideo post mortem patris desinit familiaritas Et habz filius veram possessionem et transmittitur ad euz administratio quā prius non habebat vt ff. de libe.⁊ posthu.l.in suis. Ex quo patz q titulus ꝓ herede non habz locum in suo herede vt.l.nihil. C. ꝓ herede.quia filius vel suus heres non acquirit nouū titulum sed continuat titulum ⁊ possessionem defūcti. Nec oportz q filius patre suo mortuo de nouo capiat possessionē bonorum vt.l.cum heres ff. de acquirenda possessione.

Notandum finaliter q̃ ad hoc q̃ suus heres iure p̃prio abstineat ab hereditate nõ requirit̃ q̃ adeat p̃priem. sz satis est q̃ se nõ imiscat vt ff. de acquiren. hereditate. l. qui se. et. C. vt ab hereditate se abstineat minor. l. i. Et ẽ hodie sublatus effectus suitatis q̃ntũ ad illa que sunt inutilia liberis. sed non q̃ntũ ad ea que sunt vtilia scz quo ad confirmationẽ substitutionis pupillaris vel tutele vel quo ad transmissionẽ hẽditatis non adite vel q̃ filius potest facere pacem cum occisore patris sui. vt notat̃ in. l. si filius qui patrem. p̃ bar. ff. de vulga. et pupilla. substitutio.

Opponit̃ sic Et videt̃ q̃ nõ bñ dicitur in tex. q̃ filius viuo patre debz desinẽ esse suus heres. q; nũq̃ fuit heres Solutio / Q̃ istud ꝟbũ desinerit capitur hic impropꝛie respectu eius qõ futuruz est. sic ff. vsufructua. quẽadmodũ caneat. l. iij. ℣ desinere.

Ceteri. Extraneus heres est qui nõ ẽ in p̃tate testator. ibi In heredibus. Ad institutionẽ extranei requirit̃ q̃ ipe sibi vel alij ex testamẽto aliquid cape põt. que quidẽ capacitas attendit̃ tribus tpibus scz quãdo fit testamentum. et q̃n mort̃ testator et quando aditur hereditas siue pure siue sub conditione institutus sit. Et mediũ tempus inter predicta tempoꝛa nõ nocet licz in eo sit incapacitas. Et accipitur hic testamenti factio passiue. tũc ibi. extraneus. Et extraneo heredi instituto datur deliberatio de adeunda vel repudianda hereditate. Sed sicut si suus heres imiscuerit se hereditati non potest postea abstinere. Sic etiam si extraneus heres adierit hereditatez nõ potest postea repudiaꝛ nisi sit minor cui pꝛetor dat restitutionem in integrum. tunc ibi. Sciendu. Hodie tamen non est opus deliberatione quia si seruetur constitutio domini Justiniani heres se imiscens vel adiens non tenetur vltra vires hereditatis. hoc dicit. Et p̃z intellectus textus.

Notandum primo Q̃ filius emãcipatus est heres extraneus. Similit̃ filius institutus a matre est extraneus heres. quia femine non habent filios in potestate sup̃ de adoptio. ℣ femine. sic etiam est seruus institutus heres a domino et ante mortez domini manumissus est heres extraneus. quia licz recipit hereditatez ex testamento nõ tamẽ libertatez. Et ideo nõ est heres necessarius quia ad heredem necessarium requiritur q̃ vtrãq; scz hereditatẽ et libertatem ex testamento recipiat vt sup̃ de hẽdib⁹ instituen. ℣ seruus. ℣ si. si vero a viuo.

Notandum secundo pro ℣ in heredibus. q̃ ad sciendu capacitatez omnium heredum. sic distinguendu est q; aut queritur de hẽde extraneo aut suo. aut de necessario. Si de extraneo tunc requiritur capacitas tribus temporib⁹ vt hic dicitur. et ff. de heredi. instituen. l. si alienuz ℣ in extraneis. Si de suo tũc aut succedit ab intestato vel ex testamẽto. Si ab intestato tunc requirit̃ capacitas tempoꝛe mortis tantũ si non sit factũ testamentũ. Et si tunc est in potestate succedit vt suus sup̃ eo ℣ sui. Et si nõ est in potestate succedit vt extraneus s̃ eo ℣ ceteri. Sed si factũ est testamentuz tũc cõsideraꝛ capacitas tpe destituti testamẽti. quia tunc deferꝛ hereditas ab intestato vt. l. si q̃s filio. ff. de inius. rupt. irri. testamen. Sed si succedat ex testamẽto tũc cõsideraꝛ capacitas tpe mort. ꝛ tpe facti testamẽti. ꝛ nõ cõsideraꝛ tps additiõis hẽditatis. q; tunc inꝛ mortẽ et additionem nõ est medium iure ciuili. l. post mortez ℣ i. ff. de lega. pmo.

De heredū qualita.et differen.

Sed si querit de necessario herede.cō/siderat capacitas tpe mortis tantū.l.fi/lius.§.fi.ff.de libe.et posthu.et hoc si pu re institutus sit. Si āt sub cōditiōe con/siderat capacitas tpe existentis cōditio/nis.l.si sub cōditiōe ff.de libe.et posthu. In legatis aūt consideratur capacitas solū tpe quo cedit legatū vt.l. interue/nit ff.de lega.prestā. Et incapacitas me dio tpe nō nocz vt hic dicit. Ex quo pa tet q si aliquis sit bānitus banno impe riali post testamentū factū et restitutus tpe mortis testatoris nō nocet sibi ban nitio vt.l.si in conditione.§.solemus ff. de heredi.instituē. Si tñ institutus me dio tpe esset priuat⁹ omni libertate no/cet sibi vt.l.interdicit.ff. de cōditio.et demōstra. Et qñ instituit seruus atten/ditur capacitas ex pte dñi vt ꝫ de here. instituen.§.seruus.

Notandū 3°.q testamēti factio acci/pitur actiue et passiue.quia noīa ꝫbalia habent duplicem significationem vt in glo.in.l.i.ff.de duo.re.stipulā.et accipit hic passiue.

Notandū quarto.q ista habent se ꝑ portionabiliter imiscere et abstinere q̄ attribuunt extraneis heredib⁹. Si igit suus heres dicat se adire hēditatez vel extraneus dicat se imiscere hereditati ꝓpter errorez nō acquirit hereditas vt l.nō is.cū.l.sequen.et ibi p bar.ff.de ac/quiren.hereditā.suus tamen heres int dum improprie dicitur adire vel repu/diare.C.de legit.heredi.l.defunctis.

Notandum quinto q si deliberatio petatur ab impatore tunc debet peti in fra annū. Et si ab alio iudice infra nouē menses.C. de iure deliberā.l.sancimus §.et hoc quidem. A lege autem dat an/nus ad deliberāduz a tempore scientie delate hereditatis. Et trasmittitur ius deliberandi ad heredes quo ad tem/pus residuum. Nam si moriens fuit in deliberatione per medium annuz. tunc heres suus potest deliberare infra me/dium annuz residuum vt in.l.cum anti/quioribus.C.de iure deliberan. Et po/test iudex iuxta arbitrium' suum statue re tempus deliberandi.ff.de iure delibe ran.l.i.dūmodo tamen nō statuat min⁹ q̄ centū dies.ff.de iure deliberan.l.ij.

Notandum finaliter circa.§.Scien/dum q duplex est remedium. ne quis grauetur per aditionez vel imixtionē hereditatis.vnuz tangitur hic in.§.ex/traneis scilicz q deliberet anteq̄ adeat hereditatez vel se imiscat. Aliud tan/gitur hic in.§.sciendum.circa finez vide licz q nō deliberet sed faciat inuentari/um. Et istud secundū remediū est vti/lius et securius q̄ primum. Si quis e/niz deliberat et postea adeat hereditā/tem sine confectione inuentarij tenebit insolidū omnibus creditoribus et lega tarijs. Si vero faciat inuentarium te/nebitur etiaz creditoribus et legatarijs satisfacere .sed a legatis detrahit falci/diam vt.C.de iure deliberan.l.fina.§.si vero.postq̄. Si vtatur scdo remedio adeūdo scz vel imiscendo se sine delibe ratione cum confectione inuentarij nō tenet creditoribus neq̄ legatarijs vl/tra vires hereditatis.vt.l.scimus.§.et si post prefatam.C.de iure deliberan. Et debet inuētariuz confici infra tres mē/ses ab adita hereditate si res sint presen tes.aut infra annuz si res sint absentes vt.C. de iure deliberan.l. sancimus.§. sinautez dubius.

Opponitur contra p̄dicta Et vide tur primo q incapacitas recipiendi ali/quid ex testamento medio tempore no/cet p.l.si seruus ff. de acquiren. heredi/tate.et per.l.ij.ff.pro.empto.z p.§.gene raliter.in aucten.vt cum de appellatio. cognoscat.collatio.viij. Soluti⁹

Ad primum contrarium Dicendū q̄ incapacitas illius fuit nō fuit ex p̄sona sua sed ex p̄sona dñi sui. et ideo seruo illo manumisso intelligit̄ tūc fuisse capax sicut nūc p̄ manumiss. onē. Et ad scdm dicendū q̄ illa lex loquit̄ in cōtractibus Nec ē ibi defectus ex p̄te recipientis. q̄ minus capere posset si tradēs esset dñs tē pore traditiōis. hic āt loq̄mur de defectu qui est ex p̄te eius qui recipit impediente ne ip̄e posset capere. Et ad tertiū dicit Joban. fa. q̄ ibi est speciale fauore fideicōmissi.

¶ Opponit̄ scdo Et videt̄ q̄ si minor adierit hēditatē vel se īmiscuerit. non restituat̄ p. l. vex. §. itē nō restituit̄. ff. de mino. et p. §. sacramēta. in auctē. de patenen. collatio. x. que ē auctentica ⁊ incipit. sacramenta puberes. C. si aduersus venditionē. / Solutio / Illa. l. verū in §. item non restituit̄. loquit̄ q̄n minor vsus ē iure cōi. restitutio āt fit iure speciali. Et ille §. sacramēta. loquit̄ q̄n minor adultus iurauit sup̄ contractu. Et minor iurans in dubio p̄sumit̄ iurasse nō conuenire in ratione minoris etatis vel minoris pretij. vt notat̄ in. l. ij. C. ō rescindenda venditione. nisi minor ip̄e esset inductus p̄ metum ad iurandū vt vult bar. in dicta. l. ij. fa. regula. nō est obligatoriū. de regu. iur. li. vi.

Item extraneus.

Sūmat̄ sic. Pro herede se gerendo. id est vendendo colendo seu locando res hereditarias. aut quolibz modo nudam voluntatez declarando re vel verbo de adeunda hereditate fit aliquis heres. si sciat illū in cuius bonis se p̄ herede gerit defunctuz et se ei esse heredez. tunc ibi. Sicut autez. Et sicut nuda voluntate aditur hereditas sic contrario modo repudiatur. et surdus et mutus p̄nt fieri heredes si habeant intellectuz. hoc dicit. Et p̄z intellectus textus.

☞ Notandum primo circa §. itez extraneus. q̄ istud intelligit̄ de iure ciuili Naz de iure pretorio opz coraz pretore hereditatē agnoscere vt. C. de iure deliberan. l. i. et. l. puberez.

¶ Notandū secundo Q. hic tangūtur duo modi quibus aditur hereditas. scz verbo ⁊ facto. Naz solo animo ad extra declarato aditur hereditas. ⁊ ita aditur verbo vt. l. auia. C. de iure deliberan. Sufficit ergo q̄ quis dicat deliberate coraz testibus volo adire istaz heredi/tatez. secus si diceret indeliberate vt in glo. l. serui electione ff. de lega. p̄mo. Facto autez aditur hereditas quādo quis facit actuz qui non solet fieri nisi p̄ heredez vt est vendere colere locare. ⁊ sic de alijs. Nisi protestetur contrariuz vt l. pro herede §. papinianus. ff. de acquiren. hereditā. Et p̄ōt addi tertius modus scz q̄n ad petitionē creditoz datur tp̄s alicui. Et intra illud tp̄s non adit neq̄z repudiat tūc p̄sumitur adiuisse vt l. scimus §. sinaute hoc aliquis. C. de iure deliberan. et hoc fauore petētiū. Nā si esset fauor petentis repudiasse tūc p̄sumeret repudiasse. vbi gra substitut' petit tp̄s assignari instituto vt adeat vl' repudiet. tūc si intra illud tp̄s neutrū faciat. lapso tpe p̄sumit̄ repudiasse vt nōtat bar. in. l. q̄diu. ff. de acq̄ren. hereditā.

¶ Notādū z°. q̄ ad hoc vt istis modis fiat aditio sex requirūt. Primo vt adiens sciat heredez esse defunctū vt hic et ff. de acquiren. hereditā. l. si is ad quē Secdo q̄ sciat se eius heredē ē vt hic Tertio vt non sit̄ institutus sub condi/tione quia istis modis ante existentiam conditionis nō fit aditio hereditat̄. vt ff. de acq̄ren. hēdita. l. is qui heres.

De legatis.

Quarto q̄ sit sui iuris. naz alias req̄rit etiā iussus p̄is vel dñi vt ff. de acq̄ren. hēdita. l. si q̄s mihi ℣ iussuz. Quīto req̄rit q̄ habeat intellectuz vt ℣ eo ℣ sicut āt. in ℣ si. euz qui. in fi. Sexto q̄ sit maioz xiiij. ānis vt. C. ō inē delibe. l. potuit

Notādū q̄rto circa ℣ sicut āt. q̄ īmiscere' z abstinere vel adire z repudiare ābulāt pari passu. vt sicut nuda voluntate q̄s p̄t se īmiscē vel adire hēditatem sic ꝯria volūtate p̄t abstinere vel repudiare vt ħ in tex. Filiꝰ tñ infra triennīū p̄t abstētionē suā reuocare. vt. C. de repu. hēditate. l. fi.

Notādū finaliť Qz p aditione hēditatl. nō requirit loq̄la neq; auditꝰ vt ħ in tex. ſz sufficit intellectꝰ. cōcoꝛ. l. mutū. z ibi p bar. ff. de acq̄ren. hēdita.

Opponit sic Et videť q̄ aditio hēditatis nō fit nuda volūtate p. l. potuit. C. de iure delibe. / Sꝺ. / In illa. l. fit inchoatio ab actu z tūc nō suffi/cit nuda volūtas. fa. l. quēadmōdū. ff. de acquiren. possessio.

De legatis.

Nō cōtinuať ista rubrica. q̄ cōtinuatio habeť in nigro in p̄ncipio. z p̄tes pa tebūt in processu.

Ost hec. Licz sumus in materia iuris q̄ p vniuersitatē res nobis acq̄rūtur. tñ cū de testamentis z hēduz instituōibꝰ dictū ē. et legata ex testamētis veniāt et testamentis accedāt. Idcirco nūc recte de legatl. tractādum ē. tūc ibi legatū. Est āt legatū donatio q̄dā a defuncto relicta. z ab herede p̄stāda.

Quoꝛ legatoꝛ olim q̄ttuoꝛ fuerūt genera scz p vēdicationē. dānationē. sinēdi modū. et p p̄ceptionē cū certis ℣bis vnicuiq; generi legatoꝛ assignatl. Sed hodie oīm legatoꝛ vna ē natura. et per quecūq; ℣ba volūtatem testatoris apte exprimētia fiant peti p̄t p triplicē actionē scz p̄sonalē ex testamento. Et p rei vēdicationē et p hypothecariā. tūc ibi. Hz nō vsq;. Et licz fideicōmissa olī fuerunt laxioꝛa q̄z legata. hodie tñ exequātur' ſz vt iuuenes facilꝰ eoꝛ naturā intelligāt distincte de eis tractādū ē. ħ d.

Notādū p̄mo. q̄ cū dicit ħ in tex. loquimur. exponi debz. locuti sumus. z ita p̄ns ponit p p̄teritō vt. C. ex quibꝰ cau. maio. l. si possidoniū. vel p̄t exponi loq̄mur. i. loqui deberemꝰ si p̄cedentem materiā p̄sequeremur vt in auctē. de consangui. et vterinis fratribus ℣ si igitur. colla. vi. Hic etiam preteritus coniunctiuū interdū ponit pro futuro vt. i qui rhome ℣ augerius. ff. de ℣boꝛ obligatio. et ibi p bar. Et futuꝛ interdū ponit pro p̄senti. vt q̄n dak gratia ad beneficia vacatura refertur etiam ad p̄ns scz ad beneficiuz q̄ tū vacat. c. si pluribus de preben. li. vi.

Notandū scdo Qz licz congruum sit materiā cōtinuare. tñ ex certa causa potest fieri intermissio seu transgressio vt causa doctrine. vel propter cōcomitantiam vt hic. ad quod etiam iste textꝰ solet allegari. et fa. istō vt ℣ba in testamētis et in statutis interpretenť ℔m materiā subiectā nisi constet q̄ in alia materia loquanť. fa. l. imperatoꝛ. ff. de in diez adiectio.

Notandum tertio Qz quattuoꝛ iura quibus res p vniuersitatem nobis acq̄runť que vocātur hic figure iurl. tacta sunt sup̄. p quas p̄sonas nobis acquirit ℣ hactenus. Et possunt addi duo alia p̄mū p monachationē vt auctē. ingressi. C. de sacrosanc. eccle. scdo p publicationem bonoꝛ vt. l. actione ℣ publicatione. ff. pro socio.

Notandū q̄rto circa ℣ legatū. q̄ legatuz differt a donatiōe causa mortis vt dictū ē ℣ de donatio. circa ℣ i. Differt etiā a donatiōe int̄ vivos. q̄ legata p̄nt revocari vsq̄ ad mortē etiā sine cā vt. ff. de adimen. lega. l. iij. in fi. qđ nō ē in donatione inter vivos vt ℣ de donatio. ℣ alie. licz donatio int̄ vivos ex causa revocari possit vt. C. de revocan. donatio. p totū. Differt etiā legatū ab hereditate. q̄ legatū ē de iure singulari ⁊ sine onere. Hereditas āt ē ius vl̄e ⁊ sepe cū onere vt ff. māda. l. si hēditatē et ff. ō eden. l. quedā ℣ nihil. Legatū t̄n int̄ duz ē cū onere. ⁊ p̄t cū onere esse vt in. l. i. ℣ fina. ff. de lega. iij. Dicit t̄n hic Johā. fa. q̄ si testator in testamēto dicat. dono tibi talē fundū. p̄nte donatario ⁊ accipiēte nō ē donatio sed legatū. ex quo fit in testamēto. q̄ ꝟba dñt intelligi ſm materiā subiectā vt ℣ eo. in ſcō notabili. fa. cle. duduz ℣ si ꝟo de sepultu. Pōt t̄n in testamēto si velit testator aliquis alius contractus celebrari vt. l. heredes palā ℣ fina. ff. de heredi. instituen.

Notādū quīto. q̄ olim fuerunt q̄ttuor modi legandi. p̄mo p vendicationem vt q̄ testator dixit legatario. vēdica tibi talē rem. ſcō fuit p dānationez vt q̄ testator dixit heredi. dāno te illum ere alieno liberare. tertius modus fuit si/nendi vt q̄ testator dixit heredi. ſine. i. p̄mitte illū talē rez habere. q̄rtus modꝰ fuit p p̄ceptionē vt q̄ testator dixit vni ex pluribus heredibus. p̄cipito talez rē. i. añ ptē cū alijs heredibus capito.

Notandū ſexto. q̄ lugubratione exponit. i. vigilatione p̄cipue nocturna q̄ luna q̄ lucz nocte hz radios lugubres ſm pbos. i. p̄pria luce carentes. ℏ sol hz radios claros in auctē. vt iudi. ſine quo/quo ſuffra. fiāt. in principio. collat. ij. vt dicit glo. ℟. alias t̄n ſm hieronymū ⁊ antiquos ſcriptores vocatur lucubratiōe p. c. ⁊ inde dicit lucubratiuncula. i. modica vigilia vel ſtudiū vnius noctis.

Notādū ſeptimo. q̄ volūtas est validioz q̄ ꝟba. q̄ volūtas defuncti habetur p̄o lege. in auctē. de nup. ℣ disponat colla. iij. Et hoc ē verū q̄n cōſtat de voluntate. ſed si nō constat tunc verba declarant volūtatez vt ff. de supellec. lega. l. labeo. Et valz hodie legatū siue fiat p ꝟba directa vel obliqua. Pōt enim testator dicē iubeo. rogo. mādo: p̄mitto vt. C. cōmu. de lega. l. ij. vel opto cupio credo te datuꝝ illi hoc vt ff. de lega. p̄o. l. etiā hoc mō. vel exigo exhortoz vel filia ꝟba. vt. l. si eo mō. ff. de lega. p̄mo. Non enī curādū ē que ꝟba testatoz dicat. ſed in quē intentio ſua dirigaꝫ vt est tex. ff. de lega. ij. l. cū p̄ ℣ donationis. ℥z si dicat nō dubito te hoc factuꝝ. tūc si verba referātur ad hēdē censeꝫ fideicōmiſſuz vt. l. vnū ex familia ℣ fi. ff. de lega. ij. ℥ecus si referanꝫ ad aliū. vt. l. generali. ff. ō vſufruc. lega. et in glo. in. l. peto. ff. de lega. ij.

Notādū octauo q̄ ad ſciēdū q̄ actiones cōpetūt legatario. ℥ic distinguendum ē. q̄ vel legata ē res aliena vel res testatoris. ℥i res testatoris tūc vel legatū ē res in ſpecie vel in genere. ſi in ſpecie tūc cōpetūt legatario tres actiones. ℏ p̄ſonalis ex testamento. Et rei vēdicatio q̄ legatū trāſit directe in dominū legatarij vt. ff. de fur. l. a ticio. et hypotecaria in reb⁹ ſcz q̄ fuerūt defuncti. ℥z si legatū sit res in genere ſolum cōpetūt due actiones. ſcz ex testamēto ⁊ hypothecaria. In caſu etiā ſolū cōpetit vna actio. ⁊ vna exceptio vt ſi legata sit liberatio debiti. vt ff. de libera. legata. l. qđ mihi. ⁊ ff. vt in poſſeſſio. legato. l. i. ℣ si debitori. ℥z si legata ſit res aliēa cōpetūt due actiones ſcz ex testamento ⁊ hypothecaria. C. cōmu. de lega. l. i. Iſtud t̄n ſic dz intelligi nō q̄ legatarius poſſz ſimul diuerſ actionibus agere. ſed

De legatis.

pōt ex istis vnā eligere vt ff. de lega. ij. l. cū filius §. varijs.

Notādū finaliter circa §. sed nō vsq; Qz olim fideicōmissa erāt laxiora q̄z legata. qz legata debebanť soluz ex testamento. fideicōmissa aūt etiā ab intestato vt ff. de fideicōmissa. hēdita. §. p̄terea.

Opponiť ṕmo Et videť q̄ iste ordo de quo in principio tex. nō ē cōueniens. quia legata nō semp dependent ex testamēto vt hic in §. sed nō vsq;. z pñt fieri añ hēdis institutionē vt ff. eo. §. añ. Solutio / Text⁹ hic loquiť ſm q̄ oliz erat in legatis. qñ solū debebanť ex testamēto z nō poterāt fieri nisi post hēredis institutionē. ħ ṕria iura loquunť ſm q̄ est hodie in legatis.

Opponiť scḋo contra id qḋ diciť in §. legatū. ꝟ si. nostra. Et videť q̄ volūtas nō sit validior q̄z ꝟba p. l. si alij. ff. de vsufruc. lega. z p. l. labeo. ff. de supellec. lega. / Solutio / Ille leges loquuntur qñ nō cōstat de volūtate.

Opponiť ʒ⁹. Et videť q̄ ibi nō bene diciť q̄ oīm legatoꝝ ē eadē natura p. §. fina. ff. de obliga. q̄ ex q̄si contractu nascūtur. / Solutio / Omniū legatoꝝ ē eadez natura q̄ntū ad hoc q̄ equaliter debenť vt hic diciť licz quedaz sunt alija validiora vt in contrario.

Opponiť quarto Et videtur q̄ legatarius nō possit agere actione p̄sonali. q̄ illa datur nō dño vt ff. de actio. §. sic itaq;. ħz legatarius ē dñs legati vt d. ē in octauo notabili. / Solutio / Nō agit ad dominū ħ ad possessionez vt ff. de cōditio. tritica. l. ij. Et ita dicit ħ gl. vel p̄t dici q̄ legatarius nō ē vere dñs sed fictiōe iuris. z ita p̄t actione p̄sonali agere ſm Johan. fabri.

Opponiť finaliť contra illud qḋ dicitur in §. sed nō vsq;. Et videť q̄ legata nō exequanť fideicōmissis. qz non diciť legataria libertas sed fideicommissaria etiā p̄pter fideicōmissuz cogitur heres adire hereditatez vt ff. ad legē. falci. §. ex diuerso z de fideicōmissa. hereditā. §. ħz si recuset. nō aūt p̄pter legatū Solutio Dicit hic glo. q̄ exequanť q̄ntū ad tractatū z sentētiā. sed nō q̄ntū ad ꝟba. ħz melius p̄t dici q̄ legata z fideicōmissa singularia exequanť vt hic diciť. sed secus est de fideicōmissis vltimis propter que cogitur heres adire hereditatem.

Non solum. Testator nō solū p̄t legare rez suā vel heredis. sed etiā rē alienā Et tūc heres cogiť illā rē emere z legatario dare. et si ipe eā emere nō p̄t dabit legatario estimationem. Ad hoc tñ duo requiruntť. ṕmo q̄ talis res sit in cōmercio. scḋo q̄ testator sciat rem alienā esse. z hoc legatarius habz probare. tūc ibi. Sed et si rem. Similiter p̄t testator legare rē suā obligatā creditori. si tñ sciat eam obligatā esse. et tūc heres teneť illā rem luere nisi testator expresse voluisset legatariū eā luere. hoc d.

Notandū ṕmo Qz qñ testator legat rem suā vel heredis. tūc nō refert an sciuit vel ignorauit vt ff. eo. §. si qs rē Et si sit res cōis ipi testatori et alteri valet legatū q̄ p̄te testatoris. et nō pro alia p̄te vt notať in. l. serui electione. §. cū fundus ff. de lega. ṕmo.

Notandū scḋo Qz testator p̄t legare rem alienam etiā hostium vt ff. de lega. i. l. ab oībus. §. etiaz. Sed hoc est distinguendū ſm bar. in. l. liber homo. ff. d ꝟbor obliga. z ſm glo. in. l. id quod ff. de lega. i. Quia aut illa res nūq; fuit in cōmercio nr̄o et nō valet legatū vt d. l. liber homo. Fuit aliq̄n fuit in cōmercio nr̄o et valz legatū vt dicta. l. id quod. Et sicut diciť de legato ita dicenduz ē de donatiōe valeret ergo donatio si papa daret imperatori vel alteri p̄ncipi

terram sanctā. Et talis res hostiuz non ꝑt legari vel donari pure. sed sub cōditiōe. z ita valebat donatio quā fecit rex aragonuz monasterio populeti de locō hostiū qū sez reuerterent ad cultū diuinuz. de quo in. c. abbate de re. iudica. libro vi.

¶ Notādū 3°. q hic est casus in quo aliquis cōpellit rē emere ꝓpter ꝓceptuz testatoꝛ. ꝯ ius regulaē quo nemo inuitus emit vt. ff. de contrahen. emptio. l. inuitū. Si tñ dñs rei nō vult eā vendere vel petit nimis magnū ꝓciuz nō tenet heres emere sz debet estimationez dare vt hic et ff. de lega. iij. l. nō dubium. ℣. fina. z si sit contentio inter legatariū et hēdez de valoē estimatiōis tūc iudex declarabit. l. alieno. ℣. si is cuius. ff. de fideicōmissa. liberta.

¶ Notādū q͡rto. Q͡ si cōmerciū rei haberi nō ꝓt vel si ꝓt. sz cū magna difficultate. q͡ alienatio eius depēdet a voluntate principis tūc nō valz legatū de illa re vt ff. de lega. ꝓmo. l. apud iulianum. ℣. fi. Et ideo ſm bar. nō valz si predio legato adiūgat onus q͡ fratres minoꝛes ꝓnt in illo predio edificare monasteriuz vel capellā. q͡ talis mutatio dependet a volūtate pape vt in. c. i. ō religio. domib⁹. li. vi. Et dicit Innocen. q͡ ideo nō valet legatū de re ecclesiastica q͡ si alicui legeť nō debeť res neq͡ estimatio in c. filius noster. eꝛ de testamen. ¶ Nisi esset res cuius commerciū facilit haberi posset vt equus bos vinū. z sil'es res. In casu tñ valz legatū de re cui⁹ cōmerciū nō habeť vt si homo liber q͡ redemptus ē ab hostib⁹ legeť sibiꝑi q͡ casu redimit a pignoē. ff. ō lega. ꝓmo. l. senat⁹. ℣. fi. valet etiā legatū de re cōi pluribus tanq͡ singulis z nō ipi testatoꝛi vt deť res vl' estimatio. ff. de lega. ij. l. mortuo boue. ℣. labeo. Et nō valz etiā legatū si defect⁹ sit in legatario ꝓpt delictū suum vel diuersitatez secte vt si iudeo legeť seruus christianus quē iudeus habere nō ꝓt. C. ne iudeus christiana mācipia. l. i. nō valz tale legatū nec debeť res nec estimatio vt d. l. mortuo boue. valz tñ si sit defectus ꝓpt conditionē statꝰ vel coꝛporis vicii. si testatoꝛ sciat talē conditionē vel vicium inesse. l. fideicōmissa. ℣. si suo alieno ff. de lega. iij.

¶ Notādū quinto. q͡ ad sciendū quādo heres teneť de euictione rei legate. Sic distinguenduz ē. quia aut loq̄mur de re legata. aut de re prelegata. Si de re legata tunc aut legatum ē res in genere aut in specie. Si in genere teneť heres de euictione. Si in specie aut testatoꝛ legauit scienter aut ignoꝛant. Si scienter tenetur heres de euictione. Sz non si ignoꝛanter nisi legatum eēt cōiuncte pſone. id ē consanguineo. vt notatur p bar. in. l. si domus. ℣. de euictione. ff. de lega. Et si legetur incerta species de certis vt dicendo lego vnum de equis meis dicitur esse legatū in specie l. in ratione. ℣. diligēter. ff. ad le. falci. Si loq̄mur in re ꝑlegata tunc vel ꝑlegatū ē vni de fratribus. Et si tunc euincatur non agit de euictiōe ne crescat inuidia inť fratres. C. de bonis q͡ libe. l. cū opz. vel ꝑlegatum ē omnibus fratribus. z tunc omnes agunt de euictione si distributio ꝑlegatoꝛ facta ē p ptes vel p iudicē. Sz si facta ē p testatoꝛē non agūt sz excipiendo seruant vt. C. communia vtriusq͡ iudicij. l. si fratres.

¶ Notādū sexto. q͡ legatarius hz probaē testatoꝛē sciuisse rē alienā ee q͡ actori incūbit probatio. ad quod iste textus solz allega. sic in. l. verius ff. ō probatio. Et actoꝛe non probante reus absolui vt in. c. vt nr̄m. extra vt ecclesiasti. bñficia sine diminutio. conferantur. Si tamē reus neget ius z ius ꝑsumit p actore tenebitur reus probare vt ff. de ꝓbatio. l. ab ea ꝓte.

¶ Notandum finaliť circa ℣z z si rem.

q̄ heres in tribus casibus tenet lucre rem obligatā alteri legatā. ꝓmus q̄n testator sciuit rē obligatā eē vt ff. scdo q̄n ignorauit ꝫ res legata est cōiuncte ꝑsone. C. ō lega. ⁊ fideicōmissis. l. obligata. vel incipit prędia. tertio q̄n ignorauit ⁊ res est obligata in tāto vel in maiori q̄ valet vt ff. de lega. ꝓmo. l. si res obligata

☞ Opponit cōtra predicta Et videt ꝓmo q̄ q̄n legat res cōis testatori ⁊ alteri valz legatū nō solū ꝙ pte testatorl. ꝫ etiā ꝙ alis pte. qz p̄t legari res aliena vt ff in tex. /Sco. /Aliud ē q̄n legat res oīno aliena. ⁊ res cōis. q̄ in ꝓmo casu nō ē maior ratio q̄ legatū valeret de vna pte q̄ de alia. Sz in scdo casu ē maior ratio. q̄ legatū valz de pte testatorl. q̄ de alia. Et ideo nisi testator hoc exprẽsserit nō valz de alia.

Opponit scdo Et vī q̄ valz legatū de re aliena etiā si testator ignorauit. C. eo. l. cū alienā. /Solutio / Aut legatū ē cōiuncte ꝑsone. q̄ intelligit vsq̄ ad decimū gradū ⁊ valet legatū de re aliena etiaz si testator ignorauit vt vult illa. l. cū aliena. aut legatū ē extranee ꝑsone ⁊ nō valz vt hic dicit.

Si res aliena. Si testator legauit rem alienā quā legatarius vino testatore acquisiuit. tunc si acquisiuit ex causa onerosa cōsequitur p̄ciū ab herede. Sed si acq̄siuit ex causa lucrativa nō cōsequit p̄cium. quia nemo p̄t habere eandez rem ex duabus causis lucrativis. Et ideo si vna res sit mihi legata in testamēto titij. et in testamento seij. tunc si ex testamento vnius habeo estimationem rei possum ex alio testamento petere rem. Sed si habeam primo rem ex vno testamento. non possum ex alio petere estimationē. hoc dicit.

☞ Notandum primo Q̄ in tex. dicit q̄ q̄n legatarius cui legata est res aliena vino testatore fit dñs illius rei. ex cā onerosa que vocat q̄n emi aliquā rem que mihi ē legata. Notant dicit q̄ p̄t p̄cium consequi. ⁊ non dicit petere. quia fm cōmuniter docto. petit rē que tantū ē in obligatione. ꝫ in defectū eius dat p̄cium. vt ff. de ꝛboꝛ obliga. l. si seruum ℣ effectus. Secundū aliq̄s tñ etiā p̄cium est in obligatione vt ff. de cō dictio. furti. l. in re furtiua ℣ sed vtruz.

Notādū scdo Q̄ q̄ttuor modis possum petere rē quā habeo. ꝓmo si res posset mihi auferri vt ff. de solutio. l. in rez scdo si habeā ex alia causa q̄ debeā habere vt hic qz q̄n p̄cium deest nō videor rem habere. tertio si aliquod ius deest. qđ adhuc tradendū ē. vt ff. de solutio. l. etiā. q̄rto si res deterior facta ē dolo dātis. ex causa stricti iuris dat de dolo q̄uis quis rem habeat vt ff. de dolo. l. et eleganter ℣ nō solū. Sz si ex causa bone fidei agit ex ꝓmo cōtractu ff. cōmoda.. l. iij ℣ si reddita.

Notādū 3o. q̄ si legatarius cōsecut⁹ ē rē alienā sibi legatā vino testatore. ex causa lucrativa. i. donatione vel ex alia simili. extinguit legatū vt hic ⁊ ff. de lega. ij. l. meuius ℣ duobus. Et licz ipe legatarius alienauerit rē istā mihil sibi ꝙ deest vt d. l. meuius. Et qđ acquirit causa dotis nō acquirit ex causa lucrativa vt ff. de actio. ⁊ obliga. l. ex promissione dotis.

Notandum finaliter Q̄ q̄n dicitur hic de eadem re legata in duobus testamentis nō potest intelligi de testamētis factis vno. quia tūc posterius rumpit ꝓmum. sup̄ qui. mo. testamē. infirmātur ℣ posteriore. Sed debz intelligi de testamentis factis a duerſ. Et si in vno testamento eodem res bis leget alicui. distinguēdū est. Quia si legatū sit res in

specie non habebit legatarius eam nisi semel sed si legatū sit res in q̄ntitate habebit eā bis vt ff. de lega. ꝓmo. l. plane. ℣. si eadem.

☞ Opponit ꝓmo Et videt q̄ legatarius consequens rem ex causa onerosa nō p̄t estimationē cōsequi p. l. si res mihi. ff. de lega. iij. ¶ Solutio ¶ In illa l. ꝓpter defectū iur. petēdi p̄sumpta voluntate defuncti rē legatam legatarius amisit. sed iste tex. loquit q̄n voluntas testatoris manz eadē. z legatarius acquisiuit rem ex causa onerosa. vel p̄t dici q̄ illa. l. dicit q̄ nō p̄t rem vendicare. et hoc vez ē. Et ideo in defectū rei cōsequitur p̄cium.

Opponit scdo Et videt q̄ legatari⁹ habēs rem ex causa lucratiua adhuc p̄t eā petere p. l. si seruus legatus. ℣. i. ff. de lega. ꝓmo. ¶ Solutio ¶ Hoc q̄d hic dicit fallit in sex casib⁹. ꝓmo si ꝓmo consecutus ē estimationē vt h̄ in ℣. si. hac ratione. scdo q̄n cause lucratiue nō habēt originē in p̄sona vni⁹. ℔z diuersoz vt in .l. in oppo. allega. ℣° q̄n legatū ē res in q̄ntitate vt ff. de lega. iij. l. si ticio et seio. q̄rto q̄n cause lucratiue cōcurrūt diuerso tpe. vt ff. de ℣boz obliga. l. nō existimo. quīto q̄n res possz repeti p. restitutionē in integrū ff. de lega. ij. l. meuius. ℣. duobus. sexto q̄n nō cōcurrūt contra eandē p̄sonā vt. l. si res ff. de lega. iij.

Ea quoq; Res que nō est. ℔z tū futura est p̄t legari. tunc ibi. Si cadē. Si cadē res legetur duobus diuidit inē eos nisi legatum in vno deficiat. scz q̄ nō vult vel moritur viuo testatore. q̄ tūc collegatarius habebit totū. Et cōiunctim legari dicit q̄n vna res vna oratione diuersis legat. sed disiunctim legari dicit q̄n vna res diuersis orationibus diuersis legatur. tunc ibi. si cui fundus. Si fund⁹ alienus leget alicui qui acquirit ꝓprietatem deducto vsufructu ex causa onerosa. et vsumfructū ex causa lucratiua. tunc ille potest petere proprietatem z vsumfructum. tamen ex officio iudicis solum dabitur sibi estimatio nude proprietatis. tunc ibi. sed si rē legatā. et res legatari nō p̄t sibi legari. Et licz postea legatarius eam alienauerit non habebit rem neq; estimationē. hoc dicit. z ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo circa ℣. ea quoq; De res que nō est nec futura est vt chimera vel hircoceruus. aut res que fuit sed nō est vt homo mortuus legari nō p̄t vt ℣. de inuti. stipula. ℣. i. Et si dubiū est an res sit vel non sit. si non sit nō valet legatū. sed si sit valet legatū et cauet heres de p̄sequendo z restituendo vt. ff. de lega. ꝓmo. l. seruo legato. ℣. fi. Et ideo si leget seruus vel animal existens in fuga tempore factionis testamenti. tunc tenet heres suis sumptibus et periculo talem seruum vel tale animal quere re et legatario p̄stare vt. l. cum serv⁹. et ibi notat p. docto. ff. de lega. ꝓmo. ℔z si venit ad fugam post testamentum tūc legatarius suis sumptibus z periculo tenetur querere. l. si seruus legatus ff. de lega. ꝓmo. nisi heres esset in culpa. quia tunc ipe teneretur.

Notandum scdo circa ℣. si eadem. De legatū potest deficere quinq; modis. et accrescere collegatario. ꝓmo si legatarius p̄cuit ipm. scdo si legatarius viuo testatore decesserit vt hic in tex. Sed si post mortez testatoris decesserit tūc nō accrescit collegatario sed trāsmittit ad heredem. C. de cadu. tollen. l. vnica. ℣. cū igitur. tertio si collegatarius nō sit in rerum natura vt. C. de cadu. tollen. l. vnica. ℣. in ꝓmo. q̄rto si mihi et posthumo q̄ postea abortietur aliquid legatū sit ff. de lega. ꝓmo. l. si duob⁹. ℣. fi. quīto si testator

mihi et heredi suo aliquid legauerit ff. de lega.primo.l.plane.§.si duobus. Et ad huc tribus modis deficit legatū sed nō accrescit collegatario. primo si testator mihi et seruo suo aliqd legauerit ff. de lega.primo.l.plane.§.coniunctim. secūdo si mihi et tibi tua res legata sit vt ff. de lega.primo.l.huiusmodi.§.si ticio.tertio si mihi et non capaci aliqua res legata sit ff.de lega.ij.l.si ticio.

Notandū tertio. q̄ qñ aliquid legat pluribus hoc p̄t fieri coniunctim ꝟbis et re.vel re tantū.vel ꝟbis tantū. Coniunctim legari ꝟbis et re dicit qñ vna res diuerſ legat vna oratione. vt sic dicendo.ticio et seio lego talē domū vt ff. de vsufruc.accrescen.l.i. et tibi notat̄ p docto. Re tantuz dicit aliquid cōiūctim legari qñ vna res legat diuersis p diuersas oratiōes.vt si dicat ticio lego talē domū.et seio lego eandē domuz.et isti faciūt ptes p cōcursum. Sed si dicatur ticio vel seio lego talē domū efficiunt duo rei stipulandi vt ff.de lega.ij.l. si ticio.q̄ vez est si addat vti heres meus volet. Sed si simpliciter dicat ticio vel seio lego talē domū resoluit illa diſiūctiua in copulatiuā vt.l.cū quidā.C. de ꝟboz significatio. Et nō efficiuntur duo rei stipulādi. Nā soluēdo ticio nō adimit legatū a seio ff.de adimē.lega.l. iij.nisi constet manifeste testatorem hoc voluisse vt.l.si pluribus.§.i.ff.de legat.i. primo. Verbis aūt tantū coniunctim legari dicit.qñ vna res diuisa p testatorem vna oratione diuersis legat.vt sic dicēdo.ticio et seio lego talem domū equis portionibus vt notat̄ in.l.re coniuncti. ff.d lega.iij. Est etiā quoddā legatū diſiunctū re z verbis.vt si dicatur ticio lego medietatē illius domus.et seio lego alteram medietatem eiusdez dom⁹. In tribus p̄mis locū habz ius accrescendi sed in q̄rto scz qñ aliqd legat diſiunctiz re et verbis ius accrescendi locū nō habet vt ff.de lega.ij.l.z proculo. Verū aūt istud quia quando legatū deficit in vno tunc accrescit alteri saltē p̄mis tribus modis in quo iure accrescendi p̄fertur ille qui est re et ꝟbis cōiunctus si extat. Et post illū admittunt simul q̄ sunt coniuncti re tantū.et ꝟbis tantuz.

Notandū quarto circa.§. Si cui fundus.q̄ quando legatarius emit p̄prietatem fundi tunc vsusfructus p̄t ad eum p̄uenire ex causa lucratiua scz p mortez naturalē vel ciuilez vsufructuarij vt s̄ de vsufruc.§.finit. Quo casu videtur q̄ iste legatarius nō posset petere fundū pleno iure quia habet vsumfructum ex causa lucratiua.iuxta.§.si res aliena.s̄ c. Cuius contrariū tñ hic decidit in p̄mo responso. Verum tñ est q̄ ex equitate officio iudicis. solū p̄stat sibi estimatio nude p̄prietatis vt hic in scdo respōso.

Notandū finaliter circa.§. sed si rem legatam q̄ ratio istius tex. est scz q̄ res legatarij nō p̄t sibi legari.quia q̄ meum est amplius meū fieri nō p̄t vt hic et.§.de actio.§.sic itaq̄. Et licz res a legatario postea fuerit alienata nō p̄dest q̄ q̄ ab initio non valuit. ex tractu tp̄is non conualescit vt in regula.nō firmat̄ de regu.iurl.li.vi.de quo postea etiā dicetur.§.an seruo.§.eo.

Opponit primo sic Et videtur q̄ quando aliqd legatur duobus non debet diuidi inter eos viriliter vt dicitur in.§.si cadē p.l.interdū.ff. de heredi instituen. Solutio. In illa.l. illi duo coniuncti obtinebant locum vnius. Et ideo illa.l.nō facit contra istū tex.

Opponit scdo Et videt̄ q̄ qñ dicitur lego ticio medietatē talis dom⁹. z seio alterā medietatem eiusdem domus habeat locuz ius accrescendi p.l. meuio.ff de lega.ij. Solutio. In illa.l.vna

medietas fuit legata vtrique. et sic dicit hic.

¶ Opponit tertio Et videt q res legatarij pot sibi legari p.l.i.ff. de libera. legata. / Solutio / In illa.l. legata est liberatio debitori q nō fuit eius.

¶ Opponit finaliter Et videt q quando res legatarij sibi legata postea alienata est valeat legatū p.l.i.ff. de regula cathonia. / Solutio / Illa.l. loquitur quando' res alienata est viuo testatore hic aūt qñ mortuo. vel pot dici q illa l. intelligit qñ legatū fuit sub conditione et ante existentiaz conditionis res fuit alienata. Vz iste tex. loquitur quando aliquid legatū est pure. ar.l. cetera.§.ij.ff de lega.primo. z ista scda solutio est melior q prima.

Si quis rem. Sūmatur sic. Si testator credēs rem suam esse alienā vel rem cē legatarij legauerit eam valz legatū. q plus valet quod est in veritate q quod est in opinione. tunc ibi. Si rem suam. Si testator rez suaz quā legauit postea in toto vel in pte alienauerit vel eā obligauerit valz legatū. si nō fecit animo adimendi legatū. tunc ibi. Si quis debitori. Si creditor legauerit debitori liberationē. tūc debitor liberat a debito. et heres suus vel q loco hēdis est. Et pot liberatio legari semp vel ad tpo. Sed si debitor legauerit creditori debitū non valet legatū. Si tñ esset debitū in diem vel sub conditione et legarē creditori puē valeret legatū q̄uis viuo testatoē dies veniret vel conditio existeret. hoc dicit. z ptz intellectus textus.

☞ Notandū primo circa.§.si quis rem Dz plus valet veritas q̄ opinio vt hic et ff. de iurī. et facti ignorantia. l. regula.§. qui ignorauit. qđ verum est si concurrit veritas cū opinione singulari. Secus de opinione vniuersali. quia illa pualet veritati vt ff. de officio ptoris. l. barbarius philippus.

¶ Notandū scdo circa.§. Si rem suam. Circa verbū alienauerit q qñq testator rem legatam ante mortez suā donat alteri. qñq alio modo vendit seu alienat. qñq obligat. In primo casu simpliciter et indistincte reuocatur legatū. l. cū seruus ff. de adimen. lega. scdo casu si vendidit distinguit. Quia aut vēdidit volūtarie. et tunc testator videt reuocare legatū. l. rē legatā. ff. de adimen. lega. Et ideo legatarius habet tunc probare q nō vendidit aīo adimendi. qđ pt constare p cōiecturas et indicia. vt ff. de lega. iij. l. fideicōmissa.§. in rē. et ibi notat ī gl. et p docto. Si vendidit ex necessitate rei familiaris. q res erat peritura et tunc nō videt testator reuocare legatum. Et ideo heres hz tūc probare euz voluisse reuocare legatuz qđ similit̄ probatur per coniecturas et indicia vt. l. rem legatā. ff. de adimen. lega. Ex quo ptz q si quis habens procuratorē faciat aliquem actum voluntariuz in iudicio sine protestatione de nō reuocando procuratorē suū tunc videt ipm reuocasse. Secus si faciat actum necessariuz vt in. c. si quez. de procurato. li. vi. Et p bar. in l. mutari. ff. de pcuratori. In 3° casu scz si testator rem obligauit nō videtur reuocare legatū. C. de lega. l. iij. Sed in donatione causa mortis si donator ante mortē rem donatā obligauerit videt reuocata donatio vt ff. de donat. inter vir et vxo. l. cum hic status.§. nullo. Si tñ debitor legaret creditori rem sibi p̄ creditori obligatā valz legatū et consequit creditor rem et petit debitū nisi cōstaret debitorē voluisse cōpēsationez facere vt. l. creditorē ff. de lega. ij.

¶ Notandū tertio circa.§. si quis debitori. Dz creditor pt debitori legare libe

rationem tribus modis. ꝓmo dicēdo sic tale debitum peti nolo vel debitori relinquo vel actionem remitto. et tūc debitor liberaī ab omni debito. ff. de libera. lega. l. si quis rationes. scō dicendo sic. rationes ab illo debitore exigi nolo et tunc debitor liberaī ab omni debito ꝑterq; ab eo qō penes se habet. vel ab eo qō dolo fecit. ff. de libera. lega. l. aurelius ℣ fi. tertio dānando heredem suum ne exerceat actiones. Et in hoc casu si testator habuit bonā causam nihil videtur esse legatū ff. ō libera. lega. l. petitor ℣ si testator istud debitum in vita sua petat vel debitor ei soluat reuocatū est legatū vt ℣. eo ℣ tam aūt. et in. l. fideicōmissa ℣ in rem ff. de lega. iij.

Notandū quarto ꝙ si heres testatoris petat istud debitum cuius liberatio est legata ab hēde debitoris. vel ab eo qui est loco heredis repellitur ꝑ exceptionē de liberatione legata. quia non sunt liberati ipo iure. Et ideo pñt contra heredem testatoris agere vt liberet eos ꝑ acceptilationē vt ff. de libera. lega. l. iij ℣ nūc de effectu. et loco heredis est bonor possessor vel fideicommissarius vniuersalis vt ℣. de bonor possess. ℣ quos autem. et de fideicommissa. hereditа ℣ restituta.

Notandum finaliter. ꝙ quando debitum in diem vel sub conditione legatur creditori pure valz legatū. etiā si dies veniat vel conditio existat viuo testatore. Et ratio est. exquo semel valuit manet adhuc validum. Ex quo patz ꝙ quando actus est ꝑfectus non viciatur per hoc. postea venit in eum casum a quo incipe non posset. et de isto latius per barto. in. l. pluribus ℣ sed et si placeat. ff. de verbor obligationibus. ℣ si debitor legauerit creditori purum debitum non valet legatum. Si tñ alius legaret creditori illud idem debitum valeret legatum. quia interest creditoris diuersos reos habere vt ff. ō liberatio. lega. l. si quis decedens ℣ fi.

Opponitur primo contra predicta sic. Et videtur ꝙ plus valz quod est in opinione q̄z quod est in veritate ꝑ. l. is qui putat ff. de acquiren. hereditа. Solutio / Illa lex loquitur in his que dependent a solo animo. ad extra declarato scz in aditione vel repudiatione hereditatis. Et ideo ibi etiam opinio singularis preferī veritati. sic etiaz si mulier credens virum suum viuere q̄ in veritatē est mortuꝰ alteri nubat peccat propter opinionem. quia peccatum dependet a solo animo seu voluntate quod enī non est voluntarium non est peccatum. ita notatur ꝑ archidiaconus in summa. xxxiij. q. iij.

Opponiī scō Et videī ꝙ si debitor leget creditori debitum purum valeat legatū. quia plus est in legato q̄z in debito. Nam legatarius statim fit dñs rei legate. et habz plures actiones q̄z creditor. vt. l. iij. ℣ in rē. ff. de lega. iij. / Solutio / Plus dicitur quattuor modis vt ℣. de actionibus ℣ plus āt. Et nullo illor modor est plus in legato q̄z in debito. ꝛ ideo legatū tale nō valz. ꝛ ista solutio q̄ est glo. hic placz. licz aliq̄ velint eā rep̄hendere nō dātes meliorē solutionem.

Opponiī finaliter Et videī ꝙ qñ debitū in diem vel sub cōditione pure legatum ē. Et dies veniat viuo testatore vel cōditio existat nō valeat legatū ꝑ. l debitor. ff. de lega. ij. / Solutio / Illa lex corrigiī hic.

Sed si uxori maritꝰ

Si maritus legauit uxori sue dotē valet legatū. ꝙ plus ē in legato q̄z in dote

Si tamen legauit dotem quam nō accepit nō valz legatū nisi demonstrata sit certa q̄ntitas p se vel relata ad aliū.tūc ibi. Si res legata. Si res legata perear vel seruus alienus legat⁹ manumittatur sine facto heredis nō teneť heres Qz si legatus sit seruus heredis quem ipe heres vel alius qui habet talē fuuz ab herede manumisit.teneť heres q̄uis ignorauit seruū legatū esse.tunc ibi.sed si quis ancillas.legatis ancillis cū suis natis.licz ancille sint mortue valz legatuz de natis. Siliter legatis seruis ordinarijs cū vicarijs. mortuis ordinarijs adhuc valz legatū de vicarijs. Iz seruo legato cū peculio si seru⁹ moriatur vel manumittať vel alieneť nō valz legatū de peculio. Siliter legato fundo instructo vel cū instrumento si alieneť fund⁹ nō valet legatū de instrumēto. hoc d.

Notādū ṕmo.q plus est in legato q̄ in dote.qz legatū statim debeť. Iz dos hodie q̄ntū ad mobilia nō debeť nisi p² annū. Et q̄ntū ad īmobilia statim.vt.C de re.vxo.acti.l.i.Ş.cū ār. scdo qz de dote nō cōuenit maritus aut heres eius nisi in q̄ntū pt vt ff.solu.mrimo.l.etiam Qz de legato teneť heres insolidū.nisi detrahať falcidia cū beneficio inuētarij vt in auctē.de heredi. et falci.Ş.si vero nō fecerit. colla.i. tertio si q̄ pacta sunt in ꝑiudiciū mulieris tolluntť p bñficiuz legati vt ff.de do. plega.l.i. ṕmo respō. Si tū voluerit vxor potest eligere actionem de dote et non de legato. puta si debeať de legato falcidia. vel grāde es alienū vt.l.imponenda.ff.ad le.falci.

Notandū scdo.q si maritus non recepit dotem quā legauit nō valz legatū nisi demonstrata sit certa q̄ntitas pecunie vel alicuius corpis vel instrumenti Et licz demonstratuz sit instrumentuz in quo maritus confiteť se recepisse dotem quā nō accepit. valz tū legatum.q falsa causa nō viciat legatum vt.C. de falsa causa adiec.lega.l. si nō designata.

Notanduz tertio circa.Ş.si res legata Qz quando legata est res in specie.tunc interitu rei liberať heres.vt.ff. ō ꝟboꝝ obligati.l.si ex legato. Et hoc est verꝝ si interitus contingat sine facto heredis. hoc est q nō sit in mora de soluendo legato vt ff.de verboꝝ obligatio.l. si fuū vel in culpa scz occidendo animal legatuz sine causa.quia tunc teneť vt dicta.l si seruū. Secus si cuz causa vt si animal esset furiosum tunc enī nō teneret vt.ff de lega.ṕmo.l.quid ergo.Ş.si heres.quia si aditio hereditatis facta sit ꝓpter heredem.tunc teneť de dolo et lata culpa.et leui et leuissima. Sed si facta sit gratia legatarij teneť de dolo et lata culpa. et si gratia vtriusq tenetur de dolo et lata culpa et leui.vt ff.de lega.ṕ°.l.cū res Ş.sed et si culpe. Et similiter quādo legatus est seruus alienus non tenetur heres.si sine facto suo sit manumissus. Et dicatur esse factum suum dupliciter ṕmo si non auisauit dñm.quia si sciuisset dominus eum legatum esse non manumisisset eū. vt ff.de lega.ṕmo.l.cum res Ş.sed et si alienus.secūdo si fuit in mora emendi seruū vt ff.de ꝟboꝝ obligatio.l si seruū Ş.si autez alienus.

Notandū quarto.q quando seruus heredis legatus est et postea manumititur ab herede vel ab alio qui eum ab herede recepit. Manumissio tenet Iz heres tenetur soluere estimationem serui vt ff.de lega.ṕmo.l. si quis inquilinos. Et hoc est verum siue sciuerit siue ignorauerit seruum legatum esse. et sic fallit hec regula.que habetur ff. de regu.iurꝭ. l.qui in alterius.in qua dicitur q succedens in ius alterius presumitur iustam ignorantiam habere.

Notādū finaliter circa.Ş.si quis ancillas.q aliq̄ sunt res q̄ꝝ vna accedit alteri.z aliq̄ st res q̄ꝝ vna ñ accedit altēi

De legatis.

In rebus igit in qbus vna nō accedit alteri si due simul legent siue p dictionē et, siue p cū. extincta vna nō extinguit alia qr sunt duo legata vt ff. de pecu. lega. l. iij. Et ḡ si ancille legent cuz natis suis mortuis ancillis debent nati. qr nō sunt in fructu ꝓpt dignitatē nature humane vt. l. iustissime. ff. de edili. edic. vt ꝫ dictū ē de re. diuisio ℔ ꝫ et si pecoris, ℔z in reb⁹ q̄z vna accedit alteri si principale extinctū ē. etiā extinguit accessoriū. Et ideo qñ legat seru⁹ cū peculio. si seru⁹ deficiat morte vel manumissione vel alienatione extinguit legatū de peculio. et hoc si sit legatio facta p dictionē cū. secus si p dictionē et. Ex quo patet q si legaui vaccā cū vitulo mortua vacca nō debet vitul⁹. sed si legaui vaccam et vitulū tunc mortua vacca debet vitulus. Sic etiā si dedicaui me religioni cū bonis meis si non valeat ingress⁹ religionis nō valz etiā donatio meoꝝ bonoꝝ. ℔z si ego dedicaui me religiōi et bona mea licz nō valeat ingressus religionis. bona tñ debent religiōi vt in aucten. ingressi. C. de sacrosanc. eccle.

☞ Opponit ꝓmo Et videt q si heres manumisit seruū legatū manumissio nō tenet p. l. in summa ℔ si seruū ff. de condictio. inde. / Sol⁹. / Illa. l. loquit qñ solut⁹ fuit seruus indebit⁹. Et ideo nō habebat ptātē manumittendi. ꝫ h loq̄mur de illo qui poterat manumittere.

Opponit scō Et videt q qñ legāt ācille cū suis natis mortuis ācillis non debent nati. qr sūt porcio viscer p. l. i ℔ ex hoc. ff. de ven. inspiciēdo. / Solu⁹. Illa. l. loquit qñ fet⁹ adhuc ē in vētre mr̄is: ꝫ h loq̄mur qñ sepat⁹ ē a mr̄e.

Opponit ꝫ⁹ Et videt q qñ legat⁹ ē seru⁹ cū peculio extincto legato de seruo adhuc debet peculiū p. l. tunc imutile. ff. de pecu. lega. / Solutio / Illa. l. loquit qñ seruus moꝝ post mortez testatoris. ꝫ h loq̄mur añ mortē testatoris.

Opponitur finaliter Et videt q qñ fundus legat instructus vel cū instrumēto. alienato fundo adhuc debent instrumenta p. l. si cui. ff. de fun. instruc. et instrumēto legato / Solutio / Aut legat fundus cū instrumento. aut fundus et instrumentū. aut fundus instructus. In ꝓmo casu. qr instrumentuz fundi hz se accessorie ad fūdū. alienato fundo nō debet instrumentū. ℔z in scō casu qr sunt duo legata scz de fūdo et de instrumento q̄ꝫ deficiet fundus. debet tñ instrumētū fundi et patrissa. In tertio casu quia instrumētū fundi habz se accessorie ad fundū alienato fundo nō debetur instrumentū fundi sed bene debetur instrumentuz patrissami. Et ita distinguit bar. in. d. l. si cui.

Si grex legatus.

Sūmat sic. Grege vel domo vel peculio legato augmentū et decremētū post factū testamentū contingens spectat ad legatariū. et si peculiū sit legatuz seruo manumisso. tunc augmentuz spectat ad eū vsq̄ ad aditā hēditatē. ℔z si sit legatū exneo augmētū p⁹ mortē testatoris et añ aditā hēditatē nō spectat ad eum. nisi peculiū sit auctū ex rebus peculiari b⁹. tūc ibi. peculiū. Et seruo manumisso ex testamento nō debet peculiū nisi sit sibi legatum. licz suo manumisso in vita testatoris. peculiū debeat nisi adimatur. Et ille cui peculiū legatū ē. nō pōt petere illud qd expedit in rōnes domi/nicas. Et peculiū intelligit legatū suo cui relinquit libertas cū onere reddendi rationes. et reliq̄ inferendi. hoc d.

☞ Notādū ꝓmo circa ℔ si grex. q q̄ꝫ uis grex nō possit cōstitui ab initio nisi ex plurib⁹ capitib⁹ vt ff. d abige. l. oues Tñ si postea diminuatur etiam vsq̄ ad vnum animal. adhuc habet ius gregis vt. l. grege. ff. de lega. scō.

Ex quo ptz q licz collegiū vel vniuersitas in pncia nō pt ee nisi ex pluribus hoīb⁹. tñ si postea gueniat vsqz ad vnū hoīez in illo manzinus vniuersitatis vel collegij vt.l.sicut.ff.ff.qō cuiusqz vniuersitatis noīe. De isto in glo.in.c.i. eē de electio.vbi etiā dicit q decē oues faciunt gregē. sicut qttuor porci t alia ālia grossa.t tres hoīes faciūt collegiuz t duo cōgregationē. tres familiaz duo rixaz.t x.hoīes faciūt populū vel plebē.t xv.faciūt turbā. t sillis glo.ē.x.q.i. c.i.t notat p bar.in.l. ptor ait.ff.ff. de vi.bono.rap.t in.d.l.oues.

Notādū scdo.q qñ legat dom⁹. tunc qcquid addit domui p⁹ testīm cedit legato.vt colūne t marmora.vt h t ff.de lega.p⁹.l.cetera. Si tñ legeat colūna alicuius dom⁹ fm se nō valz legatū.qz illa colūna nō pt haberi nisi dom⁹ destruat qō nō dz fieri. Expedit enim reipublice vt edificia nō deformētur vt.l. ptor.ff. de no.opis nūcia. Et si legeat dom⁹ q postea incēdio vel alias destruit debetur area vt.l.si greges ff. d lega.pmo.

Notandū 3°.q qñ peculiū legat. tūc eius augmētū t decremētū spectat ad legatariū indistincte vsqz ad mortez testatoris.sz post mortē ei⁹ distinguendū ē.qz si peculiū sit legatū suo manumisso tūc augmētū spectat ad eū vsqz ad aditā hēditatē.nō āt si legatū sit exneo nisi augmētuz fiat ex reb⁹ peculiaribus.vt vult iste tex. Et rō ē qz verisimile est q testator nō vult illud augmētū dare legatario exneo p⁹ mortē eius. qz tūc cedit dies legati q ad extraneū. sz quo ad seruū nō cedit dies legati nisi ab adita hēditate. Et iō verisimile est q testator vult illū seruū habere tale augmentum vsqz ad aditā hēditatē. cū peculiū legatur sibi tanqz ꝓpriuz pīmonīū vt.l.denigz ff.ff.de pecu.lega.

Notandum quarto.q ad sciendū qñ dies legati cedit. Sic distinguendū est. q vel legatū est aliqd pure.vel in diem certū vel sub conditione.aut in diem incertū. Si pure vel in die certū tūc aut queriē qñ legatū cedit qntū ad trāsmissionem vel qntū ad obligationē.vel qntū ad dominij trāslationē. Si qrat qntū ad trāsmissionē tunc cedit a die mortis testatoris ff.quā.dies lega.cedit.l.ij Sed qntū ad obligationē cedit ficte a die mortis. testatoris.t vere ab adita hēditate vt.l.ois hēditas.ff. de regu.iuris Et qd dicit de actiōe hēditatis intelligit qñ est heres extrannus. t hoc idez debet intelligi a tpe euictionis quando est suus heres vt.l.sed t is. ff. ex quib⁹ cau.in possess.ea. Sed quo ad trāslationem dominij.distinguendū ē. Quia vel legata est res aliena vel res testatoris Si res aliena tunc cedit a tempore traditionis facte de voluntate testatoris. alioquin a tempore vsucapionis complete vt ff.de lega.pmo.l.si quis inquilinos. Sed si legata sit res testatoris tūc ficte cedit a die mortis testatoris. vt ff. de furtis.l. a ticio. Et vere ab adita hereditate vt ff. de lega. pmo.l. si tibi homo f.cum seruus. Sed si legatum sit aliquid sub conditione. tunc vel conditio inest tacite vel apponitur expresse. Si tacite intelligitur legatum purum. vt ff.de lega. pmo .l.iij. Et hoc quo ad transmissionem. sed quo ad obligationem expectatur euentus conditionis: vt.l.item quia.ff.de pactis. Si conditio sit expressa. tunc aut est necessaria aut casualis. Si necessaria tunc aut certuz est eam euenire in vita.aut non est certum. Si sit certum habetur tanqz pura ff.de nouatio.l. si pupillus f.sub. conditione. Si nō sit certum expectatur euētus conditionis vt.l. heres meus.ff. de conditio.t demonstra. Sed si sit casualis expectatur etiam euentus conditionis.l.cedere.ff.de verborum significationibus.

De legatis.

Notandus quinto circa ℔ peculiū q̄ q̄n manumittit seruus in testamēto tūc non debetur sibi peculiū nisi sibi leget. ℔ecus q̄n manumittit in vita. Et ratio est quia q̄n seruus manumittit in vita tunc dñs retinet operas suas. Et ideo rationabile est vt ipe habeat peculium sic ār nō ē q̄n manumittit ex testamēto Vel p̄t esse alia ratio. q̄ p̄sumit q̄ testator ademisset peculiū a suo ex testamēto manumisso nisi fuisset morte p̄ocupatus vt. C. de pecu. seruo. qui liber. meruc. l. i.

Notandū sexto Q̄ ille cui legat peculiū nō p̄t petere illas pecunias quas expēdit p dño. ℥ hoc p̄t ille bene cui legata ē res singularis vt ff. de pecu. legā. l. sthico. Et rō ē. q̄ peculiū est quid vle. et equipatur hēditati. Et ideo sicut heres vlis nō p̄t petere illud q̄ expendit p̄o defuncto. sic etiā nec iste cui legatū ē peculiū. sed ille cui legata ē res singularis debz illā rem habere sine omni onere. ⁊ ḡ talis nō tenet ad debita hereditaria sed hz suū legatū p̄cipuū.

Notādū finalit. q̄ seruo dicit legari libertas cū onere reddēdi rationes. et reliq̄ inferendi q̄n testator sic dicit. lego seruo meo libertatez. ⁊ volo q̄ reddat rationes et residuū inferat. Et tūc intelligit legatū peculiū. q̄ si nō haberet peculiū nō possz rationes reddē. Et dicit seruus rationes reddere q̄n amoto dolo et fraude reddit. vt ff. de fidcicom missa. liberta. l. thais ℔ si sthico. ℔ecus ēt esset si diceret sic. seruo meo libertatem lego. ⁊ rationes reddere p̄hibeo. Mā tunc seruus nō liberat a redditione rationū. sed solū vt nō fiat diligens inquisitio. ⁊ vt nō teneat rōne negligētie. vt ff. de lega. p̄mo. l. si seru⁹ vetitus. Ex quo p̄z q̄ licz aliquis dicat in testamēto. nō volo q̄ executores mei reddant rationem. tū adhuc illi executores tenentur ad reddendum rationem. sed verum est q̄ p̄opter illaz clausulā non tenent nisi de dolo et lata culpa vt notat in clemen. vnica de testamen.

℔ Opponit p̄mo sic Et videt q̄ legato grege ouiuz si pereant vsq̄z ad vnam ouē q̄ illa nō debeat legatario ℥ legatū extinguit p. l. fi. ff. ex qui. caus vsusfruc. amittat. / ℔olutio / Illa lex loquit q̄n legatū cōstituit in vsufructu. ℥ iste tex. loquit q̄n legatū constituitur in p̄prietate vel in pleno iure.

℔ Opponit scdo Et videt q̄ augmentuz et decrementū rei legate post testm̄ factū nō spectat ad legatariū. imo p de crementū potius extinguit legatū vt. l mortuo boue. ff. de lega. ij. / ℔olutio Triplex est corpus. Nam quoddā constat ex distantibus ⁊ sepatis rebus seu capitibus vt grex. quoddā vero cōstat ex cohērētibus rebus. vt domus ex lignis ⁊ lapidibus. ⁊ quoddā continetur vno spū. seu elemētatione. vt homo lapis. tūc dicit q̄ iste tex. loquit de p̄mis duob⁹ corporibus. sed illa. l. mortuo boue loquit de tertio corpe. vult enī illa. l q̄ si legat⁹ est bos. qui postea mort nō debet cornum legatario.

Tam ār corporales

Testator p̄t legare nō solū res corpales ℥ etiā incorpales. Et ita p̄t heredē suū onerare vt actiones p̄estet legatario Vel q̄ eū liberet ab actionib⁹. vel etiam vt domū eius reficiat. tunc ibi. ℔ed generaliter. Legata aliqua re in genere legatari⁹ hz eligere. nisi alit cōstet de voluntate testatoris esse. Et optio legata trāsmittit hodie ad hēdes. pluribus ār legatarijs vel hēdibus in optiōe discordantib⁹ sorte dirimit discordia. tūc ibi. legare. Et ille solū p̄t esse legatarius. q̄ aliquid ex testamento recipe p̄t. hoc di. Et p̄z intellectus textus.

Notandum primo circa ℣ tam aũt res incorpales pñt legari vt actiones et seruitutes vt hic et ff. de lega. p°. l. i. et l. cetera. Põt ḡ testator legare alicui debitũ suũ. quo casu heres testatoris nõ tenet legatũ acquirere. et legatario prestare sed sufficit ꝙ cedat legatario actionẽ. Et licz actionẽ nõ cederet posset tñ legatarius debitũ petere p actionẽ vtilẽ. ℣. de lega. l. ex legato.

Notandum scõo Q si testator hmõi debitũ alteri legatũ in vita sua exigat censet legatũ eẽ reuocatũ vt ff. de admen. lega. l. penul. ℣ fi. Si tñ debitor spõte testatori soluerit vel testator exactaz pecuniã pro legatario deposuit. nõ censetur legatũ esse reuocatũ vt ff. de lega. iij. l. fideicõmissa ℣ si rem. Et dicit debitum exigi. qñ p rigorez iudicij requirit vt ℣ si rẽ. licz ḡ testator in vita sua monuisset debitorem p hoc nõ videret legatũ esse reuocatum.

Notandũ tertio circa ℣ si generaliter Q aut testator legat rem in genere generalissimo vel subalterno scz substantiã corpus vel animal. nõ valz legatuz qr nõ affert legatario aliquã vtilitatem posset enĩ sibi satisfieri dando festucam vel muscaz. aut legat rem in genere qđ a logicis vocat species specialissima. vt legãdo seruũ vl equũ. Et hoc casu si tal' res reperiat in hẽditate testatoris. tũc legatarius habet eligere dũmodo tamẽ nõ eligat meliorem rem inter eas vt ff. de lega. p̃mo. l. legato. p̃mo respõso. ℣ si talis res nõ reperiat in hereditate testatoris. tũc heredis est electio. vt ff. de triti. vi. et oleo. lega. l. iij. p̃mo responso Aut testator legauit ex certis rebus in certã rem vt dicendo sic. lego vnum ex seruis meis. Et tunc aut testator sensit de certo qđ patz expresso nomine eius. Est tñ adhuc dubiũ de quo senserit. et tunc electio est heredis vt volũtatem testatoris declaret ⁊ interpretet. ℣ si nõ sensit aliquã certitudinẽ tunc legatarij ẽ electio. vt ff de lega. i. l. si quis a filio ℣ si plures. ℣ in legato domus ẽ aliq̃ specialitas. Si enĩ dom⁹ in genere legetur. ⁊ testator habeat domos vnã ex his eligit heres. ⁊ si nõ habeat domus nihil valet legatũ ℣ est derisoriuz vt ff. de lega. p̃mo. l. si domus. Est etiã specialitas quo ad incertitudinẽ in legato dotis vt ff. ꝺ iure do. l. cũ post ℣ gener. Similiter ẽ specialitas in legato alimẽtoz vt ff. de alimen. ⁊ ciba. lega. l. penul. Et in legato refectionis viaz ff. de lega. ij. l. quidã in testamẽto. sic incertitudo regulariter viciat legatũ nisi talis incertitudo in futurũ esset certificanda vt. l. quidã ff. de rebus dubijs.

Notandũ q̃rto Q qñ legatarij quibus relicta est optio dissentiunt. tũc iure antiquo extinguebat legatũ vt. l. huiusmodi ℣ fina. ff. de lega. p̃mo. sed iure isto tollit dissensio p sortẽ vt hic dicitur Et ḡ sciat qñ possumus vti sorte ad dirimendũ discordias ponit dñs barto. de salice. pulchrã distinctionẽ in. l. fi. ℣. cõmu. de lega. Quia aut dissensio super aliquo facto. aut in iure. si p̃mũ recurrẽduz ẽ ad ꝓbationes facti vt. ℣. de ꝓbatio. l. actor. Si in iure. tũc aut ius declarat q̃lit talis dissensio dirimi debeat. et tũc seruãdũ ẽ ius vt ff. de pactis. l. maiorem. Aut nõ declarat. ⁊ tũc si agit de p̃iudicio alicuius tertij. tũc iudex debet ptes cõpellere ad cõcordandũ. vel ipe pnũciabit qs sit potior vt qñ plures tutores sunt ⁊ nolũt acceptaẽ administrationẽ vt ꝫ de attilia. tuto ℣ si autez. Sic etiã si plures legatarij sint ⁊ vn⁹ vult legatũ petere p rei vendicationẽ. alius p actionẽ ex testamento. tũc qr illud est p̃iudiciũ hẽdis debz iudex eos vt dictũ ẽ cõpellere cõcordare vel pnũciare vt l. hmõi ℣ fi. ff. de lega. p̃mo. Sed si non agitur de p̃iudicio tertij. tunc si vna ꝑs

petit decisionem per sortem. licz aliã nõ petat. dirimenda est dissensio p sortẽ vt hic in dissensione legatarioꝝ quibus relicta est optio. qui tñ p sortẽ rem obtinet debet alteri prestare estimationem sue ptis. maxime si res nõ pt commode diuidi. et. ff. cõia de lega. l. fi. Et si neut ps velit fieri decisionẽ p sortez impediunt seinuicẽ p concursum vt. l. quotiẽs ff. de vsufruc. legato.

Notandũ finaliter circa §. legati. De testamenti factio capit hic passiue. sic ꝫ de heredũ. ꝙlita. et differẽ §. in heredibus. ℞si. testamenti añt factionẽ. Et sũt alli qui nõ hñt hmõi testamenti factionem et quibus non põt aliquid legari. ṕmo incerta ꝑsona vt §. eo §. proximo. scũdo peregrinus seu deportatus vt. ff. de heredi. instituẽ. l. i. ℨ dãnatus in metallũ vt ff. de his qui pro non scrip. habentur. l. si in metallũ. ꝙrto seruus accusatus de adulerio cũ dña sua vt ꝫ de heredi. instituen. §. est ãt casus. quito collegiũ si nõ est approbatũ. ff. de heredi. instituen. l. collegiũ. sexto incestuose nat⁹ vt in aucten. qui. mo. naturales efficiuntur sui §. fi. Et hoc debet intelligi q̃ tali nõ põt aliquid legari a patre suo. sed bene ab extraneo pt vt in glo. in. d. §. fi. Põt etiã pater sibi legare alimenta vt in c. cũ haberet. extra de eo. qui dux. in matrimo. quã polluit p adulte. septimo hereticus si error in maioribus articulis ẽ. vt. ff. de hereti. et maniche. l. manicheos. Secus si erraẽt in leuioribus articulis. et nõ esset ptinax vt in glo. in d. l. manicheos. Et istis ãnumerantur excõmunicati maiori excõmunicatione quibus etiã nõ pt aliquid legari vt in. c excõmunicamus §. credentes. extra de hereticis. octauo apostata vt. ff. de apostat. l. hi qui sanctã. nono mulier nubens infra annum luctus in aucten. de nup §. pme siqdẽ nuptie. Jure tñ canonico. ista mulier in nullo punit et pt habere legatũ nec est infamis vt in c. cum ꝫm apostolum. et in c. fina. extra de secũdis nuptijs.

Incertis vero per.

Olim incerte ꝑsone legatũ reliqui nec libertas dari poterat. sed hodie incerte ꝑsone ex certis pt legatũ reliqui. ⁊ legata relicta incertis ꝑsonis. ⁊ p errorẽ soluta. nec olĩ nec hodie repetũt. Et licz olim alieno posthumo nõ poterat legatum relinqui. Hodie tñ pt sicut olim et hodie pt heres instituí. Et tutor nec olĩ nec hodie põt incertus dari. tunc ibi. si quis in noie. Et error testatoris in nominando legatariũ vel heredem nõ viciat legatũ vel institutionẽ heredis si ꝺ ꝑsona constat. tũc ibi. huic proxima. Similiter nec error testatoris in demõstrãdo legatũ vel in assignando causam legati viciat legatũ. falsa tñ conditio ipm legatũ viciat. hoc dicit.

☞ Notãdũ ṕmo circa §. incertis. q ꝙliter incertitudo viciat legatuz sub distinctione dicendũ est. Quia vel est incertitudo rei legate. et de illo dictum ẽ ꝫ eo §. si generalit. vel ẽ incertitudo ꝑsone cui legat. Et talis incertitudo regulariter viciat legatum vt ff. de rebus dubijs. l. paulus respondit. Fallit tñ in ꝗbusdã casibus. Primo quando nomẽ legatarij exṕmit sed dubitatur de q̃rte statoꝝ senserit. Mã tũc valet legatũ sed ꝓpter incertitudinẽ redditur inutile. q̃ posset heres soluere cuicunq; vellet illoꝝ de quib⁹ dubitat. vt. l. si quis seruũ §. int duos. ff. de lega. ij. Fallit scõo si in certa ꝑsona postea venit certificanda. Mã licz olim talis incertitudo viciabat legatũ vt hic dicit in ℞si. incerta. ⁊ ℞si. illud quoq;. Hodie tñ nõ viciat. quia in hoc corrigitur ꝫ antiquitas in ℞si. ꝫ nec hmõi. ꝫm cõiter docto. Tertio fallit q̃n legat incerte ꝑsone ex certis vt hic in ℞si. sub certa ℞o demõstratiõe. Quarto

fallit qñ aliquid legatur pauperibus vt.l. id quod.C.de epis et cleri. Aliqui tñ dicunt q hoc legat certe psone scz deo q certus est.et pter istos casus incertitudo legatarij viciat legatū. Si tñ legatū relictū incerte psone.soluat sibi.soluēs nō pt repetere vt hic dicit. Et ratio est quia q̄uis nō sit debitū ciuile.est tñ debitū naturale qđ solutū non repetit vt ff.de cōdictio.indebiti.l.iulianus.

Notandū scđo. q nepos conceptus ex filio emācipato dicit respectu aui.a/lienus posthum⁹. cui olim nihil poterat legari q̄uis potuit heres institui.hz nūc pt sibi aliquid legari nisi sit in vtero ei⁹ que nō posset esse vxor vt h. Et de isto notat p bar.in.l.gallus.ff.ō libe.et posthu. que ät nō pñt esse vxores.dictū ē s de nup.in.f.si aduersus. et ita est hic casus vbi partus sequit ventrem.nec pro nato habet licz agatur de eius cōmodo.

Notanduz 3° circa f. Si q̄s in noīe q̄ p nomē intelligitur hic ꝓnūn nomē Et cognomen est quo vna progenies distinguit ab alia. Et dicitur cognomē q̄si cognationis cōe nomē. Hz ꝓnomen ponit ad differentiā ꝓprij noīs vt si sint duo qui vocantur tullius. vnus vocat marcus tullius.et ibi marcus est ꝓnomen.agnomē dicit ab euētu. Et ita dominus iustinianus agnominat aphric⁹ quia vicit aphricā.et alemānicus goticus ꝛc.vt s in rubrica proemij huius libri.7 error in istis nō viciat legatū. Secus tñ in noīe substātiuo appellatio vt si vellet testator legare bouē et exprimeret equū. Nā tūc error viciaret legatū vt ff.de lega.ꝓmo.l.iiij. Et dico notanter substātiuo q̄ error in noīe adiectiuo nō viciaret legatū vt si diceret testator lego equū albū.et constaret q ipe intenderet equū nigrū vt in gl.in.d.l.iiij. Et ratio istius ē q scz error ꝓprij noīs non viciat sicut noīs appellatiui. q̄ quilibz liber homo pōt sine fraude quotiēs voluerit sibi nomē mutare sed hoc nō pōt seruus.nec a sil' etiaz monachus vt.C. de muta.noīs.l.vnica.

Notandū q̄rto circa f. huic proxima. Q falsa demōstratio nō viciat legatum vt si testator dicat.lego seruū quē emi a ticio q̄uis emerit ab alio vel nō emerit valet tñ legatū si cōstat de seruo vt hic et ff.de vsuca.l.nūq̄ f.fi.sed secus est in venditiōe. Nam ibi falsa demonstratio viciaret contractū vt ff. de contrahen. emptio.l.si quis fundum.

Notādū finaliter q ibi. longe magl. est argumētū a maiori negatiue. Ulti eni tex.q si falsa demōstratio nō viciat legatū.tūc etiā falsa causa nō viciat legatū.q hoc magis videret de falsa demōstratione q̄ de falsa causa ꝓpt duas rationes.vna q demōstratio est de substantia legati sed causa non coheret legato vt ff.de conditio. et demōstratio.l cū tale.f. falsa cā. scđa q q̄ testator assignat cāz tūc videt legatū dare. etiaz si causa nō sit vt ff.de cōdictio. indebiti.l in summa.f.ei qui. Hz sec⁹ est in legato conditionali.deficiente eni conditione deficit legatū vt ff.si certū petat.l. cum ad certū. Et idem est de legato modali Nam modus et conditio in hoc conueniūt q sicut deficiente conditione.deficit etiā illud qđ sub conditione debet. Sic deficiēte modo deficit illud quod sub modo debetur. Sed differunt in h q conditio suspendit obligationē.nam id quod debetur sub conditione nō pt peti nisi existenti conditione. sed mod⁹ nō suspēdit obligationez. Et ideo illud quod debetur sub modo potest statim peti.tñ cum prestatione cautiōis de modo implendo vt ff.de conditio.et demōstratio.l.qui heredi.f.fi. Et fit conditio cōmuniter p istam dictionem.si. vt ff.de cōdictio.indebi.l.qui promisit. vel p cū;

vt ff. de verbor obligationibus. l. q cū ſ. non ſoluz. ſed modus ſit per vt. vt C. de his que ſub modo relinquuntur. l. ij. z cauſa p dictionē quia.

☞ Opponitur primo Et videtur q inconuenienter ponitur hic ille tex. tutor aūt. quia de illa materia tutele non conuenit tractare in iſto titulo / Solutio Iſtud ponitur hic incidentaliter ad remouenduz dubiuz. Dicitur enī hic q legatū pōt relinqui incerte pſone ex certis. Ex quo aliquis poſſet credere q etiaz ſic dari poſſet tutor incertus ex certis pſonis. Et ad hoc remouendū ponitur iſte tex. p quē deciditur q tutor incertus nullo modo dari poteſt etiam ſi in futuz caſuz fieret certificatio. cōcor. l. tutor incertus ff. de teſtamen. tute.

Opponit ſcdo Et videt q error teſtatoris in noīe appellatiuo non viciat legatū p. l. liberoz ſ. quod autez caſſius ff. de lega. iij. / Solutio / Illa lex loq̄tur qñ noīa ſunt ſibiīnicem propinqua vt ſi teſtator libros vocet membranas: z in hoc caſu nō viciatur legatū. Sltē ſi ex cōſuetudine patriſſamilias vel regionis vnū nomē ponat pro alio nō viciat legatū vt ſi palefred⁹ vocet equus vt. l. labeo. ff. ō ſupellec. lega. Et licz exemplificet hic de noībus rei legate nō eſt extra ꝓpoſitū. quia eodez modo pōt exemplificari de noībus legatariī.

An ſeruo legatū pure relictū ſeruo heredis teſtatoris nō valet. licz etiā viuo teſtatoē ille ſeruus ereat ptātem illius heredis. ſed legatū tali ſeruo relictū ſub conditione valz. Et ſi tpe exiſtentie conditionis talis ſeruus nō ſit in ptāte illius heredis. legatū ſortiet effectū. Ez econtra ſi ſeruus ſit inſtitutus heres tunc dño illius ſeruꝰ pōt legatū pure relinqui. q ſi ſeruus ante aditaz hereditatē alienet vel manumittat vtile eſt legatū. Sed ſi maneat in ptāte illius dñi. et iuſſu eius adeat hereditatē extinguit legatū. tunc ibi. ante heredis. Et olim añ heredis inſtitutionē legatū relinqui nec libertas dari poterat. Sed hodie pt añ heredis inſtitutionē vel in medio ſeu poſt. Similiter olim nō valebat legatū relictuz poſt mortem heredis vel legatarij. ſed hodie valz. tunc ibi. pene quoq; noīe. Et olim nō valebat datio legati vel ademptio vel tranſlatio facta noīe pene. Ez hodie valet niſi legata ſint impoſſibilia vel legibus interdicta ſeu probroſa. hoc v. Et ptz intellectus.

☞ Notanduz primo circa ſ. an ſeruo De ideo ſeruo heredis nō pt pure legatuz relinqui. q tale legatū cedit a morte teſtatoris vt. C. de cadu. tollen. l. vnica ſ. cū igitur. Et quicquid ſeruus acquirit hoc acquirit dño ſuo vt ſ. p quas pſo. nobis acquirit ſ. item vobis. Et ſic idem eſſet heres et legatarius quod eē nō pt vt ff. de lega. ꝓmo. l. legatū. Et ratio eſt. quia tūc idē obligaret ſibiīpi ſeu deberet ſibiīpi qđ etiā eſſe nō pt vt. ī. de actio. ſ. ſic itaq;. nec prodeſt ſi iſte ſeruus viuo teſtatore ſit extra poteſtatem illi⁹ heredis. quo caſu ab initio vtile fuiſſet legatū quia actus morientiū nō poſſunt eſſe in ſuſpenſo vt. C. commu. predio. l. fi. in fi. Et etiam propter regulā cathoniānā que dicit q legatum tale qđ non valeret ſi teſtator ſtatiz moreretur poſt factum teſtamentū non conualeſcit per hoc q teſtator diutius viuit. Nec tamē regula fallit in vno caſu ſcilz ſi teſtator legauerit tibi rem tuam. nam ſi tunc ſtatim moreretur non valeret legatū. Ez ſi ſuperuiuat et ante mortem ſuam illa res a te eſt alienata valet legatum. Et de iſto dictum eſt ſ. eo. circa ſ. ſed ſi rem legatam. in oppoſitione. Et iſta regula cathoniana non habet locum in legati.

conditionalibus. qz ibi spectaꝫ cuētus conditionis ad hoc vt dies legati cedat Et si tunc inueniatur impedimentū valet legatū. licz fuerit aliqđ impedimētū añ cōditionē vt ff. de regu. cathonia. l. ij

¶ Notandū scđo. qđ seruo instituto heredē potest domino suo aliquid pure legari vt hic dicitur. Et ratio est quia ille seruus potest manumitti vel alienari anteqz̄ adeat hereditatem. ¶ Quo casu non erit idez heres z legatarius. Si tamē ille seruus maneat in potestate istius domini. z iussu eius adeat hereditatem tunc qđ fit idē heres z legatarius euanescit legatuz. Et ista ratio tāgitur hic in tex.

¶ Notāduz tertio circa ꝓhanc heredis Qz institutio heredis est caput et fundamentuz testamenti. qđ sine ea nō valz testamentū vt ff. de iure codicillo. l. fi ¶ Nihil tñ refert siue institutio heredis fiat añ legata vel post. quia ordo scripture nō ē seruādus. fa. l. nec enī. ff. de solutio.

¶ Notādum quarto Qz quando legatū confertur post mortez tūc sic distinguēdum est. quia aut testator sic dicit. lego tibi hanc rem post mortem heredis mei ¶ Nam tunc valet legatuz sed non nascitur obligatio nisi post mortez heredis. Et ratio est qz non est certū qđ tale legatuz debebitur. cū legatarius moriatur ante heredē. aut testator sic dicit. lego tibi hanc rem post mortem tuam. et tūc similiter valz legatū. z nascitur obligatio ante mortem. qđ certuz est qđ tale legatuz debebitur. z est tale legatū vtile legatario qđ pertinebit hēdi suo. ¶ Possz etiā esse vtile sibi puta si esset vestis in qua sepeliretur. Isto modo potest etiā fieri stipulatio post mortem stipulātis vel promissoris z valz stipulatio et nascitur obligatio ante mortē q̄uis ineffi cax sit ad petendū vt est glo. in. l. cedere diem. ff. de ꝟborū significationib⁹. Et hoc modo notāt docto. in. l. i. C. vt actio ab herede. et contra heredē incipiatur.

¶ Notandū finaliter circa ꝓpene Qz legatū interduz est impossibile vt si legētur lapides preciosi qui sunt in mari vt ff. de cōditio. institu. l. penulti. Interduz est legibus interdictū vt si legenť inquilini. id ē serui qui coniuncti sunt agro siue prediis vt ff. de lega. ꝓmo. l. si quis inquilinos. Et interduz ē probrosum vt si legentur vestimenta ad funus vsa vt ff. de lega. ꝓmo. l. seruo alieno ꝓfi.

¶ Opponitur primo contra predicta Et videť qđ seruo heredis pōt aliquid pure legari p. l. quidā ꝓfillo. C. ē. necessa. seruis heredi. instituen. / Solutio Illa lex nō imponit necessitatem solueꝺi hoc legatū. ¶ Vel potest dici qđ loquiť in legatis ānuis que post ꝓmū ānū sunt conditionalia vt ff. de alimen. z cibaria. lega. l. seruus. ¶ z hic loquimur in legato puro.

¶ Opponitur scđo Et videtur qđ hic inconueniēter dicitur valere legatū puruz relictuz domino quando seruus suus ē heres institutus. Et econtra non valere relictum pure seruo quando dominus suus est heres institutus. quia hinc inde videť esse eadē ratio scz qđ idez fit heres z legatarius. Et sicut seruus pōt manumitti vel alienari añ aditam hereditatem quādo ipe est institutus z dñs est legatarius. Sic etiam quādo dominus ē institutus z ipe legatarius Solutio / Quādo seruus ē legatarius. z dominus suus heres institutus tunc īmediate post mortē testatoris potest esse idem heres z legatarius. quod declarať sic. quia legatuz relictum seruo mortuo testatore sine aliquo iussu vel aliquo alio modo cedit domino vt in. l. placz. ff. de acquiren. hereditā. ¶ z quādo seruus ē institutus heres z dñs legatarius. tunc nō potest īmediate post

mortem testatoris esse idem legatarius ꝛ heres. quia dominus qui est legatarius in isto casu nō fit heres nisi mediāte iussu suo ꝛ obedientia serui vt. l. si quis mihi bona. ff. iussum. ff. de acquiren. hereditā. ꝛ. C. heredi. instituen. l. cū ꝓponas

Opponitur tertio Et videtur ꝙ ordo scripture ē seruādus p. l. generaliter ff. quid ergo. ff. de fideicōmissa. liberta.

Solutio Quādo ordo est de substantia scripture tūc ē seruādus vt vult illa lex. alias nō est necesse vt hic dicit Et de isto notat ꝑ docto. in. l. prolatam C. de sentētijs ꝛ interlocu. oīm iudicū.

Opponit finaliter Et videt ꝙ impossibilitas nō viciat legatum p. l. si mihi. ff de lega. ꝓmo.

Solutio Aut impossibilitas ē in legato p modū dispositionis adiecte substātie legate. ꝛ tunc vicia legatū. vt in alle. l. si mihi. Aut ipossibilitas apponit legato p modū ꝓditiōis ꝛ tūc nō viciat legatū. Sicut etiaz nec institutionē hēdis. vt s̄ de hēdi. īstituē. ff. impossibilis. Sz talis cōditio reijcit q̄si nō essz apposita. Et de isto latius in gl. ꝛ p docto. in. l. j. ff. de cōditio. institu.

Pōt ꝙ iste titulus totus sic breuiter recapitulari. Aut queritꝫ de natura legati fm se. ꝛ decidit in hoc titulo ibi. sed nō vsqz. aut respectiue. Et distinguitur. aut respectu testatoris. aut legatarij. aut rei legate. Si respectu testatoris. itex distinguit. Quia aut queritꝫ de verbis quib⁹ facit legatū ꝛ decidit ibi in ff. legatū. Aut queritꝫ ō ordine quē ipe debet seruare. ꝛ decidit ibi. aī hēdis. aut queritꝫ de modo. ꝛ decidit ibi. pene. aut de erroze suo. Et distinguit. aut de errore in nomine legatarij. ꝛ decidit ibi. si ds in nomine. Aut in demōstrādo legatarium vel causaz assignādo. ꝛ decidit ibi. huic proxima. Si respectu legatarij tunc aut queritꝫ de pluribus legatarijs. ꝛ decidit ibi. si cadez res. aut de vno. Et distinguit. Quia aut est seruus. ꝛ decidit ibi. an seruo. aut ē liber. ꝛ distinguit Quia aut ē incerta ꝑsona. ꝛ decidit ibi. Incertis. Aut est certa ꝑsona. ꝛ distinguit. Quia aut nō ꝑt esse legatarius. ꝛ decidit ibi. legati. aut pōt. Et distinguitur. quia vel est femini generis. ꝛ decidit ibi. sz si vxori. vel masculini. ꝛ decidit ibi. si quis debitori.

Si respectu rei legate. tūc aut queritur de re que nō est. ꝛ decidit ibi. ea quoq; Aut de re quę ē. Et distinguit. aut ō re incorpali. ꝛ decidit ibi. tam āt. aut de re corpali. Et distinguit. quia aut de re in genere. ꝛ decidit ibi. si generalit. aut de re legata in specie. Et distinguit. qz aut queritur de re aliena. aut de sua. Si de aliena distinguitur. aut aliena in opinione. ꝛ decidit ibi. si quis rem. Aut in veritate. ꝛ distinguitur. quia aut est legatarij aut alterius. Si legatarij. distinguitur. Quia aut est legatarij tempore factionis testamenti. ꝛ decidit ibi. si res aliena. Si ē alterius. decidit ibi. non solum. Sz si sit res sua. scilicz testatoris. distinguit. Aut ē obligata. ꝛ decidit ibi. sed et si rem. Aut non ē obligata. ꝛ distinguit. Quia aut est sua tempore factionis testamenti. ꝛ postea fit aliena. ꝛ decidit ibi. si rem suam. aut manet sua vsqz ad mortē. Et distinguitur. quia aut queritur de augmento ꝛ decremēto vel de interitu. Si de augmento distinguitur. Quia aut queritur de grege. ꝛ decidit ibi. si grex. Aut de peculio. ꝛ decidit ibi. peculium. Si de interitu distinguitur. Aut de interitu fm se. ꝛ decidit ibi. si res legata. Aut de interitu respectu alterius. ꝛ decidit ibi. si quis ancillas.

De adēptione legatorum.

Liber ij. De ademp. legatoꝝ.

Continuatur sic. Dictum est supꝝ qualiter dantur legata a testatore. sed quia volūtas hominis est ambulatoria vsqꝫ ad mortē vt. l. iij. ff. de adimendis legatis. Idcirco data legata possunt postea p ipm testatorem adimi vel transferri. Quapropter tractādū est hic de ademptione legatoꝝ:

Ademptio lega.

Sūmak sic. Ademptio legatoꝝ pōt fieri in codē testamento vel in alio seu etiā in codicillis quibuscunqꝫ ꝝbis ad hoc aptis. Similiter pōt fieri trāslatio legatoꝝ in qua semp continetur ademptio. hoc dicit. Et ptz intellectus tertius.

☞ Notādum primo q quādo ademptio fit in codicillis tunc requirit q codicilli confirmenē vt in auctē. de restitu. fideicōmisso. §. manifestū. collatio. ix. Que cōfirmatio intelligit facta siue codicilli fiant añ testamentū siue post. vt notak p bar. in. l. heredes palā. §. si quis post. ff. de testamen. Dz si codicilli fiant ab intestato tūc cōfirmātur p additionē venientiū ab intestato vt. §. de codicil. in principio dicetur.

Notādū scdo. q si legatū adimak in codē testamento tūc intelligit nō datū z heres liberak ipo iure. Dz si adimak i alia volūtate tunc est vera ademptio z heres liberak nō ipo iure ꝫ ope exceptionis vt ff. de his qui in testamen. delentur. l. i. et ff. de lega. primo. l. sita scriptum Dicit tū bar. in illa. l. si ita scriptū q qū dicit q heres nō liberak ipo iure ꝫ ope exceptionis. hoc dz intelligi qū legatū est ademptum in alia voluntate minus solēni. Nam si adimeret in volūtate eq solēni liberaret heres ipo iure.

Notandū 3°. q si sint duo codicilli in quoꝝ vno datum ē legatū et in alio est ademptū. Et nō apparet quis codicill⁹ sit prior, tūc ille ꝑsumit vltimus in quo ademptio facta est ar. l. nō pōt videri. ff de regu. iuris. Sed si vna res in duob⁹ codicillis diuersis legata ē ambo admittunt p concursum ad ptes rei legate. ff. de lega. primo. l. si pluribus.

Notādū qrto. q ademptio pōt fieri contrarijs ꝝbis vt dicendo. nō do non lego. vel alijs ꝝbis. vt dicendo. penitet me illi hoc legasse. vel etiā sola volūtate testatoris presumpta. vt si legatarius post factum testamentū fiat inimicus testatoris vt in. l. iij. ff. de adimen. lega. sic etiā si legatarius post mortem testatoris. stuprauerit vxorē ei⁹ adimit legatū vt in glo. in. l. fideicōmissum. C. de lega. et fideicōmiss. Sed isto modo nō adimitur hēditas q ad hoc requirit solēnitas vt l. ex pte. ff. eo.

Notādū finaliter q qñ legatū transfertur de vno ad alium tenet trāslatio ꝫuis ille ad quē trāsfertur nō sit capax vt. ff. de lega. primo. l. plane. Secus si ille ad quē trāffertur moreret viuo testatore. quia tūc legatū maneret apud primuꝝ vt. l. et si viuo. ff. eo. Et quādo trāsferē legatū si primo legatario sit apposita cōditio illa intelligitur repetita in secūdo vt. l. legatū sub conditione. ff. eo.

☞ Opponitur sic Et videtur q quando sunt duo codicilli in quoꝝ vno datū est legatū. et in alio ademptū neut valeat p. l. vbi repugnātia. ff. de regu. iur. Solutio Illa lex loquitur quādo est repugnantia ꝓpter implicationē ꝝboꝝ vt si testator sic dicat. lego ticio illam rē et scio eandē rem. et volo q vterqꝫ habeat insolidū. Sed hic loquimur de repugnantia codicilloꝝ.

De lege falcidia.

De lege falcidia.

Continuatur sic. Dictum est sup̄ qualiter legata adimuntur et transferunt consequenter dicendum est qualiter minuunt. et quia hoc fit p legem falcidiaz Ideo cōsequenter tractandū est de lege falcidia.

Superest vt. Sūmatur sic. Licz olim testator poterat totū patrimonium suum p legata distribuere. Hodie tamen non potest legare vltra dodrantem quod si fecerit illud qđ excedit dodrantem abstrahit p legē falcidiā. Qua cauet vt, quarta ps totius hēditatis salua maneat apud heredem vel heredes. tunc ibi. et cū quesituz. Si ps vnius heredis sit cōsumpta vel sup̄ moduz onerata legatis. Et ps alterius heredis nō est onerata. vel est onerata infra medietatem. tūc ille heres cuius ps esset consumpta habebit quartā ptē sue ptis saluā. Et alius heres habebit ptem suam sine onere vel cum illo onere quod pti sue citra medietatē impositus est. et nō succurret cohēdi suo. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notādum primo circa ℣ superest. q̄ lex falcidia sic vocatur a falce. quia sicut falx resecat fenū. sic lex falcidia resecat legata. Vel melius dicitur a falcidio auctore huius legis. sicut publicia na actio dicitur a publicio ℣. ō actio ℣ alie. Et est ista lex inuenta gratia testatorum ne intestati decedant quando heredes nullum lucrum haberent ex hereditate. testator tamen non potuit olim falcidiā repudiare vt. l. quod de bonis. ℣ fina. ff. eo. Dz hodie pōt vt in auctenti. sed cū testator. C. eo.

Notandum secundo. q̄ falcidia etiā habet locuz in donatione causa mortis vt. C. de donatio. causa mortis. l. ij. Et etiam in causa mortis capiōe vt. C. eo. l. penulti. Et hoc est verū si causa mortis capio proficiscatur ab herede. Secus si a testatore vt. l. acceptis ff. eodem Habet etiam locum falcidia in fideicōmissis vt. C. eo. l. ij. Similiter in donationibus inter vinos si morte confirmētur. alias nō vt. C. eo. l. in donatiōibus

Notandum tertio Q falcidia habet locum quando testator legat vltra dodrātem. Et continēt dodras nouem vncias vt sup̄ de heredi. instituen ℣ heredibus. Quod autem sup̄ legatum est ipo iure spectat ad heredez. ita q̄ ad hoc habet rei vendicationem vt ff. eo. linea. et l. plaucius. Falcidia tamen non debet detrahi ab vna re legata vt dicta. l. plaucius. Sed quando legata est ps hereditatis tunc succurritur heredi. p. l. falcidiam vt ptes rerum vel estimationem prestare potest vt ff. de lega. pmo. l. amplius ℣ i.

Notādum quarto circa ℣ et cum quesitum est. Q quando ps vnius heredis est grauata legatis tunc ipe debet quartam ptem sue ptis saluaz habere. Et coheres non succurrit sibi de pte sua quia falcidia in singulis heredibus ponēda est vt hic in textu. Et cōputatur in falcidia qđ quis habet iure hereditario et nō quod habet a coherede vel alias vt l. in quarta ℣ si quis vero. ff. eo. Nisi testator voluisz hoc imputari. vt. l. quod ait in fine. ff. eo. vel nisi sit pecunia data a statu libero. vt ff. de donatio. cā mortl. l. q̄ statu liber.

Quantitas. Sūmatur sic Ad ponēduz rationez falcidie cōsideranda est quantitas bonoz testatoris tempore mortis suc. Nam augmentuz contingens post mortem et ante additionem hereditatis

nihil prodest legatarijs. Similiter decrementuz nō prodest heredi qui tamē pōt hēditatē non adire. Et ideo ex pacto cuz legatarijs pōt aliquid acquirere vt adeat hēditatē. tunc ibi. cum autē Et ratio falcidie sumenda est deductis omnibus oneribus. Et debet fieri abstractio a singulis legatī. et si legata excedant bona hēditatis tunc ṗmo abstrahitur illud in quo legata excedūt ⁊ postea a singulis quarta ꝑs. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandum primo circa ꝟbi. ex diuerso. q̄ iste text. loquit̄ de interitu rerū hēditariaꝝ. Nam de interitu rez legatarum cuius sez dāno pereunt dictuz ē supꝛ ꝟ lega. in ℣. si res legata. Ex quo pōt intelligi glo. hic q̄ satis obscure loquit̄.

Notāduz scō. q̄ sicut augmentū cōtingens post motē testatoris añ aditaz hēditatē non. prodest legatarijs quo ad detractionē falcidie. ꝟbi gratia. habēs centum in bonis legauit centum quib⁹ post motē ante aditā hēditatē accesserunt xxv. nō debz heres legatarijs solnere nisi lxxv. et ipe retinebit quinquaginta q̄ quātitas bonoꝝ considerat tēpore mortis testatoris. Sic etiā decrementū post motē contingēs et añ aditā hēditatez nō nocz legatarijs quo ad detractionē falcidie. vt ꝟbi gratia. habēs centū legauit lxxv. Et post mortez ei⁹ illa centū diminuunt̄ vsq̄ ad lxxv. non pōt heres ab illis lxxv. ꝑ. l. falcidiā aliq̄d abstrahē. ℣z q̄ pōt hēditatē nō adire. et sic legatarij nihil haberēt. Ideo pōt cōponere seu pacisci cū legatarijs vt sibi aliq̄d dent vel habere ꝓmittant ꝑ aditiōe hēditatis. et ita hz illud nō ex. l. falcidia ꝛz ex pacto. Et ex isto eliciunt̄ tria ṗmo q̄ legata et fideicōmissa nō sūt oīo ereq̄ta. q̄ fideicōmissarius saltē vlis pōt hēdez cōpellē vt hēditatē adeat vt ℣. titulo proxio ℣. ꝛz si recuset. legatarius āt nō pōt eū cōpellere vt hic dicit̄. scōz q̄ nō opz legata solui añ aditionē hēditatis. 3ᵐ q̄ aditio hēditatis. pōt eē venalis.

Notādū 3ᵒ circa ℣. cū āt. q̄ in ponenda rōne falcidie ṗmo deducēdū ē es alienū. etiā q̄ testatoz debuit hēdi q̄uis cōfusiōe sit factū indebitū vt ff. eo. l. qui fundū. Et hoc est verꝝ nisi testatoz aliud exp̄sse voluisset vt ff. eo. l. si debitoz creditorē. Ex quo ptz q̄ creditoꝝ⁹ soluē duz ē añ solutionē legatoꝝ. etiā deducē de sunt impēse funeris. etiā p̄ciū monumenti saltē ncārij nō āt volūtarij vt ff. eo. l. i. ℣. fi. Et debent impēse funerales fieri et cōputari fm q̄litatē p̄sone. et q̄ntitatē patrimonij ipius defuncti vt. l. ꝛz si quis ℣. equū. ff. de religio. et sumpti. funer. Debz etiā deduci p̄ciū seruoꝝ vt h̄ dicit̄. q̄ pōt exponi dupliciter. ṗmo quia mos erat āt iquitus q̄ q̄ testatoz nō habebat seruos tunc emebātur vnus vel plures. qui ꝓpter honorē antecederent funus pilleati quo facto stati erāt manumissi. Et huiusmodi p̄ciū quod dabat̄ pro seruis fuit deducendū in ratione. l. falcidie. fa. ad hoc. C. de lati. liberta. tollen. l. vnica ℣. sed et qui domini. Secundo potest exponi vt si testatoz legauit alicui quinquaginta aureos vt emeret seruos alienos. et illos manumitteret ab isto legato nō detrahebatur falcidia nisi legatarius emisset istos seruos pro xxx. quia tunc de xx. supfluis detrahebatur falcidia: vel dabatur sibi legatuz vt manumitteret seruum propriuz. Et nulla falcidia detrahebatur vt ff. de fideicōmissa. liberta. l. decez. Sed primus intellectus melius facit ad propositum. quia iste text⁹ loquitur in eo q̄ heres debet deducere a patrimonio vt quartam suam saluam habeat. Sed secund⁹ intellectus loquitur in eo q̄ heres nō abstrahit a legatis.

De lege falcidia.

¶ Notandum quarto Q si testator nihil reliquit heredi. tunc heres debz abstrahere a singulis legatis quartam partē. Sed si aliquid reliquit sibi testator tunc debet abstrahere a singulis legatis proportionabiliter vsqz ad supplementuz quarte pris totius hereditatis scilicz quintaz sextam millesimam. ⁊ sic consequenter. Verbi gratia. Si habēs q̄dringētos aureos .legauit quadringētos. abstrahet heres a quolibz legatario quartam partem. Sed si legauerit trecentos et quinquaginta abstrahet a quolibz octauam partez vt hic et ff.eo. l.in quantitate ℣ fina. Sed si testator legauit vltra quantitatē patrimonij sui. tunc vltima legata non sunt omnino re secanda. sed a singulis legatis primo abstrahitur quota fm proportionē quantitatis excedentis patrimonium. verbi gratia Si dictus testator scilicz habēs quadringentos .legauit quingētos. tūc primo a singulis legatis abstrahit quīta pars. ⁊ post hoc adhuc quarta pars. Et sic istud verbum .detrahi. positū hic circa finem textus capitur improprie ⁊ proprie simul. Nam respectu excedentis capitur improprie. quia ab eo quod non est nihil detrahitur. sed respectu eī quod in bonis est capitur proprie. Sic ff.de offi.proconsu.l.ij.

¶ Notanduz finaliter quo ad totū istū titulum q̄ multa sunt legata a quibus non detrahitur falcidia. Primo si filio legata sit legitima nature debita vt.C. de inofficioso testamento.l. sancimus. Secundo si vxori legatum sit instrumētum dotis vt. C.eo.l. predioruṁ.

/Tertio si vxori legata sit dos vt .l.sed si vsusfructus ℣ dos.ff.eo.

/Quarto a legatis in testamento militis iure militari facto vt. C.eod.l.in testamento.

/Quito a legatis ad pias causas vt in aucten.similiter. C.eo. Et hoc est verum si sint legata pro anima. Alias secus vt pro refectione pontium vt.l. imponēda C.eodez.

¶ Sexto si testator prohibuit abstrahi falcidiam. Quecuidem prohibitio potest fieri quibuscunqz verbis ad hoc aptis vt notat pau. de castro. in dicta auctē. similiter.

¶ Septimo non abstrahitur falcidia propter crimen vt si testator instituit heredez et rogauit euz vt hereditatem restitueret filio suo spurio. Et postea legauit multa scilicz vltra dodrantē non potest iste heres abstrahere falcidiaz vt.l etiaz si tacitam. C.eo.

¶ Octauo nō potest abstrahi falcidia a re quam testator prohibuit alienari extra familiaz suam vt in aucten. sed si in ea. C.eodem.

¶ Nono si legauit precia ad emendū seruos. et ad manumittenduz eos ff.de inofficioso testamen.l.papinianus ℣ sed ⁊ libertas.

¶ Decimo si heres sponte legatuz soluit vel etiaz si promisit se integraliter soluturū aucten. sed cū testator. C.eo.

¶ Undecimo si heres non fecit inuentarium vt d.aucten. sed cū testator.

¶ Opponitur sic Et videtur q̄ quātitas patrimonij non debet attendi tpe mortis sed tempore additionis hereditatis per ℣ si peculium.ℨ de legatis

Solutio /Iste ℣ .non facit ad propositum q̄uis glo.hic in principio ℣ q̄ntitas. inducat eum pro contrario. quia ille ℣ . loquitur de augmento peculij legati quod pertinz ad legatarium vsqz ad additionez hereditatis si sit legatū seruo. Sed iste textus loquitur de quantitate patrimonij ad ponendum rationē falcidie.

Liber

De fideicõmissarijs hereditatibus.

Continuatur sic. Promisit d. Justinianus ℔ de legatis.in.ℱ.legatũ.xxxi.ℨ ne in pmis se tractaturuz sepatim de legatis et de fideicõmissis. Cum igitur iam de legatis qualiter scz fiant et qualiter adimunt p testatoz et etiã p.l.falcidiã dictũ sit consequens est vt iam de fideicõmissis dicatur. Et pmo de fideicommissarijs hereditatibus de qbus in hoc titulo. Et deinde de singulis rebus per fideicõmissuz relictis vt in titulo proximo sequenti dicendũ est.

Notãdum circa rubricã q triplex est fideicõmissum. scz singulare generale et vniuersale. Singulare est quãdo testatoz rogat heredẽ vt aliquã rem singularem alteri restituat. Et istud fideicõmissuz omnino exequatur legato. Et ab isto si opus est abstrahitur falcidia sicut a legato et non trebellianica. Nec talis fideicõmissarius compellit heredem adire hereditatem. Sed fideicommissum generale est quando testatoz rogat heredem generaliter aliquas res alteri restituere. vt sic dicendo. tici instituo te heredem. z rogo te vt omnes eqs meos restituas gaio. vt ĩ.l. omne. C.cõmu.delega. Et istud fideicõmissuz siliter exequat legato vt dictũ ẽ de fideicõmisso singulari. ℨ fideicõmissuz vle est qñ testatoz rogat hẽdez totã hereditatẽ vel ptẽ hẽditatis sub noĩe ãte alteri restituere. Et in isto fideicõmisso locũ hñt q infra dicent. Et licz gl. ℨ in pncipio pmi.ℱ.p eodẽ reputat fideicõmissuz generale z vniuersale. hoc potest intelligi verum si generale capiat impropie. alias aũt non est vex. sed est inter hec magna differentia.

Bcdus

Vnc trãseam⁹.

Licz olim tpe pmi augusti fideicõmissa nõ restituebant nisi ex honestate. postea tñ creatus est ptoz dictus fideicõmissarius cuius iurisdictione heredes cõpellebãt fideicõmissa restituere. tunc ibi.in pmis. Et fideicõmissa fiunt hoc modo. vt scz pmo heres instituatur cui cõmittat vt hẽditatem in toto seu in pte alteri restituat. et hoc pt fieri pure vel sub cõditiõe. vel ex certo die. tunc ibi. restituta. Et iste heres sic instititutus etiã post restitutã hẽditatẽ manz heres. ℨz ille qui recipit aliqñ loco heredis. et aliqñ loco legatarij habitus ẽ. Et ideo fm senatusconsultũ trebellianũ dabant ei scz qui recipit hẽditatẽ et in eũ oẽs actiones q̃ iure ciuili cõpetebãt heredi et in hẽdez. ℨz post senatusconsultum trebellianũ iure ptorio dabant ei quasi heredi et in euz quasi in heredẽ solũ actiones vtiles que heredi et in heredem cõpetebant. hoc dicit. z patz intellectus textus.

Notandũ pmo circa.ℱ.nunc transeamus. Qz olim fideicõmissa habebant aliã naturaz q̃z nunc habent. Sed quia nihil antiquitatis ignorandum est vt ℨ de testamen.ℱi. Ideo tractat hic de natura fideicõmissorum quam olim habebant. sicut tamen tunc relinquebantur fideicõmissa illis qui ex testamento nõ poterant cape hereditatẽ vel legata. sic nunc non possunt relinqui fideicõmissa vt spurijs vt ff. de iure fis. l. non intelligitur.ℱ.i. et ij. et iij. et. C. de naturali. libe. l. i. Et ideo sicut tunc heres non cogebatur fideicommissum restituere. sic etiaz nunc non cogitur. si talibus fideicõmissum relinq̃tur. Et tales sunt qui ex testamento capere non possunt. De quibus dictum est supꝛ de lega. in.ℱ.legati in vltimo notabili.

De fideicōmissarijs hereditatibus.

Et licz glo. dicat hic in verbo. nullo. q licz isto iure antiquo fideicōmissarius nō habebat actionē. potuit tñ petere fideicōmissum p officiū iudicis. z allegat l. pecunie verbū §. actiones. ff. de ꝟbor significatio. hoc tñ nō placz quibusdam docto. quia dicitur hic in tex. q tātū ex pudore restituebant fideicōmissa.

¶ Notandū scdo. q heres hodie compellit hereditatē adire p fideicōmissarium et fideicōmissum restituere tribus concurrentib⁹. ꝓmo q fideicōmissarius caueat heredi de restituendo dāno. si aliquid incurrat ex aditione hēditatis vt l. qui poterat ff. eo. scdo q fideicōmissarius sit capax fideicōmissi vt hic in gl. sup ꝟbo. q̄bus. 3° q heres sit rogatus restituere totā hēditatē vel ptem eius z nō res singulares vt §. eo §. si vero.

¶ Notādū tertio circa §. in ꝓmis. q ad sciendū an fideicōmissum valeat sine institutione heredis. sic distinguendus est. Quia aut constat q testator voluit facere testamentū. z tunc nō valet fideicōmissum sine institutiōe heredis vt hic z. l. i. ff. de codicillis. Aut constat q voluit facere codicillos vel fideicōmissuz relinquere ab intestato. et tūc bene valet fideicōmissum sine heredis institutione vt §. eo §. preterea. Aut est dubium. z tunc si fecit mentionez de herede ꝓsumitur q voluit testamentuz facere. Et ideo nō valz fideicōmissum sine heredis institutione vt. C. de testamen. l. nō codicillus. nisi testator tunc expresserit q nō voluit facere testamentū vt l. fi. C. de codicillis. aut alias constaret de sua voluntate vt. l. scevola. ff. ad trebellianū.

¶ Notandum quarto. q licz heres nō potest institui ex certo die vt ē de heredi. instituen. §. heres. Fideicōmissum tamen potest relinqui ex certo die vt hic.

Et ratio diuersitatis est. quia si heres instituretur ex certo die. tūc testator decederet ptim testatus et ptim intestat⁹ contra. l. ius nostrum. ff. de regu. iur. l. z hoc non contingit ex eo q fideicōmissum relinquitur ex certo die.

¶ Notandū quīto circa §. restituta. De ille qui est semel heres semp manet heres. Ex quo elicit q illud quod semel ē semp erit. ff. de minori. l. et si sine §. sed q papinianus. Et hoc est verum in incōmutabilibus. alias nō quia sunt in ppetuo motu vt in aucten. de non alienan. §. nunc aūt. collatio. ij. Et quod hic dicitur q semp manet heres. potest intelligi quo ad actiones dictas. que sunt infixe ossibus suis vt. l. quis ergo casus. ff de peculio. non autem quo ad actiones vtiles vt hic in ꝟsi. post quod.

¶ Notandū finaliter. q fideicōmissarius interduz habet loco heredis. et hoc fm senatusc̄ōsultū trebellianū. interdū loco legatarij. et hoc fm senatusc̄ōsultū pegasianū p quod datur heredi quarta vt postea dicet. Et actiones vtiles z ciuiles transeunt in fideicōmissariū non solū iure ciuili sed etiaz iure ꝓtorio. Et actiones pretorie vt ff. de actio. et obligatio. l. in honorarijs.

¶ Opponitur ꝓmo sic cōtra predicta Et videtur q olim ex senatusconsulto trebelliano non omnes actiones competentes heredi et in heredem dabant fideicōmissario z in eū vt hic dicit in §. restituta p §. ergo. ff. e. Solutio Iste tex. loquitur quando restituebatur tota hereditas. Sed §. ergo loquitur quā do ꝑs hereditatis remansit apud heredem rogatum restituere.

¶ Opponitur scdo Et videtur ad idem Q actiones pretorie nō dabāt fideicōmissario p §. penales. ff. de actio. Do°.

Duplices sunt actiones pretorie. Nam quedā sunt ꝓsecutorie de quibus intelligit̄ qđ dictū est in vltimo notabili. scz ꝙ trāseūt ad fideicōmissariū. ⁊ quedam sunt penales. de quibus intelligitur ff. in oppositū allegatus.

Sed quia heredes.

Quia tñ ꝑ senatuscōsultū trebellianum rogatus restituere nihil retinebat ꝑt̄ qđ sepe recusabat adire hereditatē. Et ita extinguebant fideicōmissa. ideo postea inuētū ē senatuscōsultū pegasianū ꝑ qđ rogatus retinebat q̄rtā ptē. ⁊ onera hēditaria māserūt apud ipm rogatū nisi stipularet a fideicōmissario ꝙ ꝓrata sua onera supportaret. tunc ibi. ergo. Et ꝙ qñ rogatus nō restituebat vltra dodrantē tūc ex senatuscōsulto trebelliano diuidebant onera ꝓ rata int̄ heredē rogatū et fideicōmissariū. scz qñ restituebat rogatus plus q̄ dodrantē. Et volūtarie adibat hēditatē tūc ex senatuscōsulto pegasiano oīa onera māserūt apud ipm hēdez rogatū nisi ꝑ diuisz sibi ꝑ stipulationē. tunc ibi. sed si recuset. Scz si coactus adiuit hēditatē vt restituret tūc ex eodē senatuscōsulto pegasiano sine stipulatiōe oīa onera trāsibāt ad fideicōmissariū. ⁊ in hoc casu cōcurrebāt vtrūq; senatuscōsultū. hoc v.

☞ Notandū ꝓmo circa ff. sed quia. ꝙ sicut p. l. falcidiā detrahit̄ q̄rta a legatis. sic ordinatū fuit olim vt detraheret̄ q̄rta a fideicōmissis ꝑ senatuscōsultū pegasianū. q̄ detractio hodie fit ꝑ senatuscōsultū trebellianū vt dicet̄ ff. eo. in ff. quia stipulationes. Ex q̄ aduertēduz ē ꝙ multiplex est q̄rta. Nā quedā ē que debetur ascēdentibus ⁊ descēdentibus ⁊ q̄busdā collateralibus. q̄ vocat̄ legitima. ⁊ interdū vocat̄ debitū bonorum subsidiū vt. C. de inofficio. doti. l. si to/tas. Et de ista quarta ⁊ quō hodie est aucta ad trientē vel ad semissem. dixi ꝫ de exhēdā. libero. circa ꝓmū ff. in ꝓmo nōbili. Alia ē q̄rta falcidie. de qua dictū est ꝫ in titu. ꝓxi. Tertia ē trebellianica q̄ fuit introducta ꝑ senatuscōsultū pegasianū. Scz hodie attributa est senatuscō sulto trebelliano vt ff. eo. ff. et q̄ stipulationes. Est ⁊ alia q̄rta q̄ debet̄ filio arrogato. de q̄ etiā d. ē ꝫ de adoptio. in ff. cuz āt. Est etiaz q̄rta de q̄ habet̄ in aucten. vt liceat ma. vel auie in duplici casu. ꝓmus ē si quis duxit mulierē in domum suā. ⁊ dixit eā esse suā vxorē postq̄ aūt cognouerit eā expellebat ipaz. ille tenetur dare ipi mulieri q̄rtā ptē bonorum Secus casus qñ vir diues mouit̄ añ vxorem suā q̄ inops ē ⁊ indotata. tūc talis mulier debz habere q̄rtā ptē bonorum. aucten. ꝓterea. C. qñ vir ⁊ vxor.

¶ Notādum sc̄o. ꝙ ex senatuscōsulto trebelliano qñ scz heres rogatus fuit nō plus q̄z dodrātez restituere tūc onēra sine stipulatiōe diuidebant int̄ hēdez ⁊ fideicōmissariū ꝑ rata ptē. Sed qñ rogatus erat plus restituere q̄z dodrantē tūc ex senatuscōsulto pegasiano ncārie erāt stipulatiōes vt fideicōmissarius ꝑ ptē sua onera supportaret. Et int̄dū fiebant stipulatiōes tales q̄les int̄ vendi torē ⁊ emptorē hēditatis solēt fieri. ⁊ h̄ ꝓcipue qñ rogatus erat totā hēditatem restituere. Stipulatio āt int̄ emptorem ⁊ venditorē hēditatis talis ē vt venditor ꝓmittat emptori restituere q̄cquid ad eū ex hēditate puenerit. ⁊ emptor ꝓmittat admittere oīa onera hēditatis. vt ff. de pecu. l. si creditor. ⁊ ff. māda. l. hēdē

¶ Notandū 3°. ꝙ ad sciendū q̄liter hodie onera spectāt ad legatariū. sic distinguendū est. Quia aut legata est ꝑ hēditatis sub nōie quote. Et tūc aut testator dixit. lego ptē hēditatis. ⁊ tūc onera spectant ad legatarium ꝓ ptē sua.

De fideicõmissarijs hereditatibus

Et ita intelligitur .l. cum filius .ff. de lega. ij. Aut dixit. lego bona mea vel ptẽ bonoꝝ meoꝝ. et tũc legatarius nõ ꝓtest supportat onera. sed heres deducit tãtũ ꝙntũ est es alienũ vt .l. ij. ℣. cũ ãt. ff. de lega. ij. Sz si legata sit res singularis tunc legatarius nõ supportat aliq̃ onera. Et hoc verũ si heres de residuo possit debita soluere et fecit innẽtariũ vt notãt in .l. fi. C. de iure deliberandi.

¶ Notãdũ q̃rto circa ℣. sed si recuset. q̃ heres rogatus restituere hẽditatẽ ꝓt recusare additionez hẽditatis. qz habz eam suspectã. et nõ opz q̃ explicet cãz suspitionis qz varie sunt voluntates hoim. Mã aliq̃ nõ volũt subire negocia aliena Aliqui timent vexationes. aliqui es alienũ et q̃ nõ opz explicare causam dicitur in .l. qui poterat. ff. ad trebellianuz Sic etiã ꝓt index recusari tanq̃ suspectus sine explicatione cause. et hoc ẽ verum iure ciuili vt notãt in .l. aptissimi. C. de iudicijs. ¶ De iure tñ canonico si recuseꝰ index ordinarius vel delegatꝰ suspectus. opz explicare causam et tunc eligunt arbitri qui cognoscũt de causa suspitionis et nõ de causa principali vt in .c. suspitionis. et̃ de offi. iudi. delega. z in .c. sc̃o requiris. et in .c. cũ speciali. et̃ de appella. Et cã suspitiõis ante oĩa debet ꝓponi. qz si ꝓponerentur ꝓs aliq̃ exceptiões tũc ꝓponẽs videret in iudicem cõsentire vt notãt p̃ bar. in .l. q̃daz cõsulebãt ff. de re. iudica.

¶ Notãdũ finaliter. q̃ qñ heres rogatus cogebat adire hẽditatẽ z restituere tũc cõcurrebãt ambo senatuscõsulta scz trebellianũ et pegasianũ. Mã ex trebellia/no nihil habebat heres rogatus restituere. Et ex pegasiano cogebatur adire z restituere.

Sed qz stipulatiões

¶ Sũmat sic. Reiecto senatuscõsulto pegasiano hodie heres rogatus restituere plus q̃z dodrãtem hẽditatis retinet q̃rtã vel supplemẽtũ eius vel repetit eã si totũ fideicõmissuz soluerit actionibꝰ ꝓ rata ꝓte diuiꝺ inẽ hẽdẽ z fideicõmissariũ. Et si volũtarie restituit totã hẽditatẽ nõ volẽs habere q̃rtã. tũc oĩs actiones trãseũt ad fideicõmissariũ et contra eũ. Et si heres noluerit hereditatez adire cogiẽ eã adire z restituere. et tũc nõ hz lucrũ neq̃z dãnũ. Et istud totũ fit ex senatuscõsulto trebelliano. tũc ibi. nihil interest. Et qõ dictũ ẽ de hẽde instituto in asse rogato totã hẽditatẽ vel ptem eius restituere. Idẽ dicẽdũ ẽ de hede instituto i ꝓte hẽditatis. z rogato totã illã ꝓtẽ. vel ꝓtẽ illius ꝓtis in q̃ instituꝰ est restituere. hoc dicit, z ptz intellectus textus.

☞ Notãdũ ꝓmo Dñs Justinianꝰ reiecit senatuscõsul. pegasianũ ꝓpt̃ duo. Primo qz stipulationes q̃ ex eo fiebãt fuerũt captiose in q̃busdaz casibus vt hĩ dicit. scz ꝓpt̃ solẽnitatẽ ỽboꝝ in eis obseruãdã. Etiã qñ fideicõmissarius non fuit soluẽdo. fuerũt stipulationes ille inutiles. Vel ꝓt etiã dici q̃ iste stipulationes fuerũt captiose. qz interdũ fiebant stipulationes sicut inẽ hẽdem z ptialez legatariũ. z inẽdũ sicut inẽ vẽditorez z emptorẽ hẽditatis vt ℣ eo. in ℣. ergo. Et ista faciebãt heredi magnã difficultatez Sc̃o qz difficultas ꝓueniẽs ex multiplicitate est in legibꝰ vitãda. Et simplicitas ẽ amplexãda. ad qõ iste tex. sepe alle. sic ℣. de legit. agnato. succes ℣. nos vero. Et ꝑ simplicitatẽ intelligiẽ hic rectitudo hoĩs ad ꝓcedendũ bona fide. z nõ fatuitas vt in .l. seruus. ff. qõ vi aut clam. Sic etiã veritas ẽ amica legibus vt c. veritatis. et̃ de iureiurã. Et dolositas seu falsitas est inimica legibus vt ff. de dolo. l. i. nisi esset bonus dolus vt notãt in d. l. i. Et ex isto tex. elicitur q̃

allegationes sunt in sententia repeten/ de. quia Justinianus hic dicit causaz q̄/ re reiicitur senatusc̄o sulti pegasiani. fa cit. l. ij. C. de senten. ex pericu. recitan.

Notandum sc̄o. q̄ heres rogatus restituere plus q̄z dodrantē hereditatis hodie retinet quartā. ex senatusc̄o sulto trebelliano. Et ideo nūc vocaē trebel/ lianica que prius dicebaē pegasianica. t sicut falcidia retineē deducto onere he/ reditatiz vt ē titulo proximo. ff. Sic etiā trebellianica vt. l. sine scriptura. C. ad trebellia. Et retineē ista quarta etiā cōtra volūtatē testatoris vt. C. ad legē falci. l. si vt allegatis. et hoc iure isto et iure Codicil. nō aūt sic iure auctenticoz vt in auctē. de heredi. et falci. ff. si vero expresse. colla. i. Et sic etiā tenet bar. in l. marcell⁹. ff. ad trebellia. vbi etiā vult q̄ heres retinet istā quartā. licz non fe cit inuētariū. et hoc dicit in d. l. marcel/ lus. in. ff. quod aūt. Et licz Johā. an. in. c si pater. de testamen. in vi. videaē velle q̄ ista quarta trebellianica etiā detrahi tur ex fideicōmisso ad pias causas. bar. tamen in d. l. marcellus dicit contrariū quia in quibuscunq̄z cessat falcidia etiā cessat trebellianica et ad hoc allegatur dl. marcellus.

Notādū tertio. q̄ sicut heres soluēs integre legata p̄ errorem facti et nō iu/ ris si sint vltra dodrātē repetit ea vsq̄z ad quartā suā. Sic etiā fit repetitio ex fideicōmissis vt. C. ad le. falci. l. error. t hoc vult hic tex. q̄n dicit. vel repetē so/ lutum.

Notāduz quarto. q̄ heres rogatus restituere pōt ante restitutionē credito ribus t legatarijs petētibus soluere. t tantū de hēditate retinere q̄ntuz soluit si sc̄z soluit de suo. Et si tn̄ totā hēditatē rogatus est restituere pro quarta parte sua nihil teneē creditoribus vel legata rijs. Si tamen institutus sit in aliq̄ quo ta hereditatis tunc teneē pro quota sua creditoribus t non legatarijs nisi quo ad illud quod habet sup̄ quartā. vt no/ taē in. l. i. ff. ff. eo.

Notandum quinto. Q̄ restitutio p̄t fieri re et v̄bo. Re hoc modo sc̄z si pmit tat heres fideicōmissariū possidere t te nere hereditatem vel heres hereditā/ rias eo animo vt sint sibi restitute. Ver bo sic. vt si dicat heres. sum contētus q̄ habeatis talez hereditatē vel tales res licz corpaliter nō tradam vobis. Et p⁹ restitutionē est fideicōmissarius domi/ nus t nō añ. ff. ad trebellia. l. facta. quia añ restitutionem heres oīa facit. etiam manumittit seruos. quod non faceret si alius essz dominus. vt. l. marcell⁹. ff. res. ff. ad trebellia. In duobus tamē casib⁹ fideicōmissarius ē dn̄s añ restitutionē p̄mus si heres sit absens. sc̄o si testator decedit sine hēde. l. sancimus. C. ad tre/ bellianū.

Notādum sexto. Q̄ quādo heres ro gatus cogitur adire hēditatē t restitue re tunc fideicōmissarius debz ei cauere de indēnitate nō solum in presenti. sed etiā in futuz vt ff. eo. l. cum hēditas. Licz etiā heres de futuro habeat exceptio nē vt ff. eo. l. i. ff. quā q̄z. Et petiē ista cau/ tio p̄ officium iudicis. Si fideicōmissa/ rius vniuersalis compellat hēdē adire t restituere. Non aūt si sit fideicōmissa rius singularis vt ff. eo. l. nam quod. ff. non omnis. Idem est si procurator ip⁹ fideicōmissarij cōpellat hēdem. Et nō sufficit cauere de rato. Et quo p̄z q̄ li/ cz hēditas non pōt adiri p̄ procuratorē vt. l. paulus ff. de acquiren. hēdita. fidei cōmissum tn̄ pōt peti p̄ procuratorē.

Notandum finaliter circa. ff. nihil. q̄ fideicōmissarius potest compellere he/ redem institutum in parte hēditatis vt adeat t restituat sicut institutuz in tota hereditate. Sed in hoc casu debz iste fi/

deicõmissarius recipe totaz hereditatẽ ex quo heres eaz nõ vult habere. quia timet onera. Sic etiã si sunt duo fideicõmissarij. ꝛ vnus vult cõpellere hẽdẽ ꝛ alius nõ vult. tunc cõpellens similiꝫ debz recipe totã hẽditatem vt. l. cogi. ℌ. si quis heres. ff. ad trebellia. Et ex isto ptz ꝙ idẽ ẽ de pte quo ad ptem sicut de toto quo ad totuz. ka. l. que de tota. ff. de rei vendicatio.

☞ Opponiꝫ ṕmo cõtra p̃dicta Et videꝫ ꝙ fideicõmissarius añ restitutionẽ facta sit dñs fideicõmissi p. l. fina. ℂ. cõmu. de lega. vbi dicit ꝙ daꝫ sibi rei vendicatio que solũ daꝫ dño. ¶ Solutio Illa lex loquit de fideicõmissis post restitutionez. vel p̃t dici ꝙ loquitur de rebus alienatis ad quas daꝫ fideicõmissario vtilis rei vendicatio añ restitutionez. ꝛ hoc est speciale.

¶ Opponiꝫ scõo Et videꝫ ꝙ nõ sit idẽ de toto ad totuz. sicut de pte ad ptẽ p. l. ex mille ff. de euictio. ¶ Solutio Istud intelligiꝫ quando vtrinqꝫ est eadez ratio. ꝛ sic nõ ẽ in illa. l. ex mille. qz euicta vna pte põt alteri accrescere qõ nõ ẽ euicto toto. quia nihil remanet cui posset accrescere.

Si quis vna Heres instituꝫ cui relinquit certa res vel quãtitas licz cõtineat maiorẽ ptẽ hẽditatis rogatus restituere reliquã ptẽ hẽditat. habebit illam rez vel quãtitatẽ sine aliquo onere hereditario. Dz oĩa onera trãsferũtur ad fideicõmissariũ. Dz si sibi relinquaꝫ ps hẽditatis p modum quote tũc tenet ad onera hẽditaria pro rata sue partis. tunc ibi. preterea. Et p̃t fideicõmissum relinqui ab intestato. Et sicut aliqs põt rogare instituꝫ vt alteri restituat in toto vel in pte illud in quo institutus est. ita p̃t rogare fideicõmissariũ. i. illum cui restituit vt ille vlterius similiter alteri restituat. tunc ibi. ꝛ quia ṕma. Et si fideicõmissuz relictũ sit nõ in scriptura vel coraz pauciorib9 testib9 q̃ quinq̃ Et heres negat fideicõmissum relictũ esse tũc fideicõmissarius p̃t deferre heredi iuramẽtũ. Dz ipe fideicommissarius ṕmo debz iurare de calũnia. ꝛ tũc heres debz iurare ꝙ nihil audiuit a testatore de isto fideicõmisso. Et si nõ velit iurare cogit soluere. nec ꝑdest sibi ꝙ confugiat ad subtilitatez iuris. ꝛ dicat testm nõ fuisse solẽne. ꝛ ideo nõ debere solui. hoc dicit.

☞ Notãduz ṕmo circa ℌ si quis vna. De aliqs p̃t instituꝫ heres in re pticulari seu certa vel in certa q̃ntitate. ꝛ tunc ille habeꝫ loco legatarij vt. ℂ. de hẽdi. instituen. l. quotiẽs. qõ vez ẽ si sit alius coheres cui scz hẽditas ptinz. Nã si nõ esset alius coheres tũc institutus in re certa esset heres vlis vt ff. de hẽdi. instituen. l. i ℌ fi. Et trebellianica etiã hz locuz in isto herede pticulari vt. l. si legatus ℌ multũ interest. ff. eo. Et ideo si ista res certa sit minoꝛ q̃ q̃rta. tunc p̃t peteꝫ vel retinere vsq; ad supplemẽtum vt. ff eo. l. i ℌ si heres ex pcepto. Et iste nõ tenet ad onera nisi q̃ps fideicõmissarij ad illa sustinẽda nõ ẽ sufficiens. Nam tunc ex equitate tenetur ad subsidium. vt supẽ eo. circa ℌ et quia stipulationes. tactum est in quarto notabili. Et si iste cogaꝫ hẽditatem adire et restituere tũc perdet illam rem que sibi relicta est. vt. l. ita tamẽ ℌ pceptis. ff. eo. Et ex isto patet ꝙ trebellianica põt deduci in re aliqua certa ex iudicio testatoris Hoc etiã potest fieri ex voluntate fideicõmissarij. vel etiam per declarationem iudicis assignantis vnam rem pro commodiori diuisione. vel etiam si in alijs rebus nõ posset cõmode diuisio fieri. quia scilicz sunt incorpales vt notatur in. l. filiũ. ℂ. famil. herciscun.

Notanduz scdo circa ℣ preterea. Qz venientes ab intestato pñt grauari per fideicõmissuz. quia pñsumit̃ q ipi hñt hereditatẽ ex tacita volũtate defuncti qui potuisset eã eis auferre et nõ fecit vt. l. cõficiunt̃ ℣i. ff. de iure codicillo. Et põt istud fideicõmissum fieri nõ solũ sub nomine ꝓprio. sed etiam sub noĩe appellatiuo. vt dicẽdo. quisq̃s mihi heres erit. ille restituat totã hẽditatẽ vel ptẽ vel illã rem tali. ꝛ p hoc intelligunt̃ hẽdes nõ solũ iam nati sed etiã nascituri. vt. l. si quis. ff. de iure codicillo.

Notandũ tertio Qz istud qđ dicitur in tex. hic cũ alio quin sine testamẽto legata nõ valeãt vt mihi apparet sub correctiõe. põt sic exponi. q legata isto modo pñt relinqui sine testamẽto et nullo alio modo. qz dicit̃ nõ valeãt. ꝯ glo. sup illo ℣bo. nõ valeãt. dicat aliũ intellectũ et etiã quidã docto. dando talẽ expositionẽ q istđ dicat̃ nõ iure ffroz. seu Institutionũ ℔ iure antiquissimo.

Notãdũ quarto Qz aliq̃s pt onerari in tantũ in quãto ẽ honoratus. ꝛ nõ plꝰ vt ℣. titulo proximo ℣i. et. C. cõmu. de lega. l. i. Et ideo fideicõmissarius pt rogari vt alteri restituat. ꝛ si sit fideicõmissarius pticularis nõ detrahit trebelliani caz vt d. l. i. Secꝰ si sit vlis vt notat̃ in l. penul. ℣fi. C. ad trebellia.

Notandũ quito circa ℣ et qz pma. Qz licz in testamẽto requirant̃ septẽ testes vel plures. vt ℟ de testamen. ℣i. d. est. tñ in codicillis vel alia vltima voluntate vt in legatis vel fideicõmissis. vel in donatione causa mortis sufficiũt quiq; testes. C. de codicil. l. fi. ℣fi. et hoc iure ciuili. Jure aũt canonico in oĩbus istl. sufficiũt duo testes vt notat̃ in c. cuz esses extra de testamen. Et ratio diuersitatis. ẽ quia ius canonicũ attendit legem euãgelicã ꝛm quã in ore duoz vel triũ stat omne testimonium. Quia presumit̃ homines non velle mentiri. Sed ius ciuile attendit cupiditatem hominũ ꝓpter quã multa falsa et frandes cõmittunt̃. et maxime in testamẽtis. vbi agit̃ de hereditate. Et ideo ꝛm illud ius ciuile requirunt̃ plures testes. quia licz vnus vel duo vellent cõmittere falsitatez. põsumit̃ tñ q nõ omnes in tãto nũero velint illud malũ facere. Et ita notat̃ p glicẽ. in sentẽtia in d. l. fi. C. de codicillis

Notanduz finaliter Qz qñ heres negat fideicõmissuz esse relictũ. tũc fideicõmissarius ꝓmo debz iurare de calumnia qđ quidẽ iuramentũ olim fiebat in quolibz casu. et in quolibz capitulo vt. C. đ iuramẽ. calũ. l. ij. Hodie tñ sufficit semel fieri. vt in auctẽ. de his qui ingredũtur ad appellan. ℣fi. colla. v. Et tunc ipe fideicõmissarius defert heredi iuramẽtuz. vt ipe sez iuret q nihil audiuit a testatoze de isto fideicõmisso. Et si nõ velit iurare cogitur soluere. et ita est ℔ casus vbi q̃s cogit̃ iurare vel succũbere.

☞ Opponitur ꝓmo sic Et videtur q iste heres nõ debet cõpelli ad iuranduz quia iuramentũ nõ dat̃ inuito vt. C. de iureiuran. l. fi. | Solutio | Illa lex verum dicit regulariter. sed in isto casu est speciale. Et ratio specialitatis est ne depereat vltima voluntas testatoris que est multum fauorabilis.

Opponitur secundo Et videtur q non bene dicitur hic q legata vel fideicõmissa sunt soluenda ꝯ relicta sunt in testamento minus solenni. p. l. si veritas. C. de fideicõmis. | Solutio | Illa lex loquitur quando heres in principio confitetur legata vel fideicõmissa esse relicta. quia tunc non tenetur si testamentum sit minus solenne. id ẽ deficiat in substantialibus testamẽti. quia

tunc est nullum. Sed iste textus loquitur quãdo ꝓmo negauit aliquod esse relictum. et postea confitet vel vincitur probationibus. Sed dicit tunc ꝙ testamentũ nõ fuit minus solẽne. Et licz ex testamento tali nõ teneret modo tñ tenet ꝓpter mendaciũ suuz vt in aucten. de trien. et semis. ℣ studiuz. et ℣ hoc modo. collatio. iij.

¶ Põt ãt iste titulus comprehendi q̃busdaz breuibus cõclusionibus. Quarꝫ ꝓma ꝙ tpe primi Augusti fideicõmissa inceperũt solui ex necessitate quia ꝓus nõ soluebant nisi ex honestate vt in. ℣ ꝓmo. Secũda cõclusio est ꝙ fideicõmissuz est qñ heres instituit qui hẽditatẽ totã vel ptem pure vel sub cõditione alteri restituere rogat. ℣ in ꝓmis. Tertia ẽ ꝙ olim ꝑ senatusco̅sul. trebellia. rogat⁹ restituẽ totã hẽditatẽ nihil recipiebat t oẽs actiones ad fideicõmissariũ trãsferebant. et postea vtiles tantũ. ℣ restituta. Quarta ẽ ꝙ ideo inuentuz est senatusco̅sultũ pegasianũ ꝑ qđ rogatus detraxit q̃rtã. Sz onera manserunt apud ipm rogatũ. nisi sibi prouideret ꝑ stipulationẽ de oneribus diuidendis. ℣ et qz heredes. Quinta cõclusio est. ergo quando quis rogatus fuit nõ plus q̃z dodrãtem restituere ꝑ senatusco̅sultũ trebellia. diuidebant onera pro rata inter rogatũ et fideicõmissariũ. Sed qñ rogat⁹ fuit plus q̃z dodrantem vel totã hẽditatem restituere et volũtarie restituit habebat q̃rtaz cum aduersus stipulationis de oneribus diuidẽdis. ℣ ergo. Sexta est ꝙ quando rogatus nolebat adire hereditatem et restituere tunc cogebatur ꝑ pegasianum et non habebat lucrum neq̃z damnum. sed omnia onera trãsferebantur ad fideicommissarium. ℣ sed si recuset.

Septima est ꝙ auctoritate Justiniani detractio quarte et compulsio de hereditatis aditione fiunt ex senatusconsul. trebellia. Excluso totaliter pegasiano ℣ et quia stipulationes.

Octaua est ꝙ instit⁹tus in ꝑte hereditatis et restituere rogatus proportionabiliter detrahit quartaz. sicut institutus in asse. et etiã sic cõpellit. ℣ nihil.

Nona conclusio est ꝙ cui relinquit certa res vel quantitas vt reliquaz hereditatem restituat non sustinet aliqua onera. Sed si sibi relinquit quota habet subire onera pro rata sua. ℣ si quis vna

Decima conclusio est ꝙ fideicõmissum potest ab intestato relinqui. et fideicõmissarius potest grauari vt fideicõmissum restituat alteri. ℣ preterea.

Undecima et finalis cõclusio est ꝙ negans fideicõmissum esse relictum compellitur iurare vel soluere prestato ꝓus ꝑ fideicõmissarium iuramento calumnie. ℣ et quia ꝓma.

De singulis rebus per fideicommissuz relictis.

¶ Continuatur sic. Dictum est supꝝ de fideicõmissis vniuersalibus. hic consequenter tractatur de fideicõmissis specialibus seu singularibus. Et ideo rubricatur iste titulus. de singulis rebus.

Potest autez quis etiaz singulares.

¶ Summatur sic. Res singulares tam proprie q̃z aliene possunt ꝑ fideicommissum relinqui ab herede vel legatario prestande q̃uis a legatario non possit legatum relinqui. Et potest legatarius

vel fideicōmissarius grauari vt nō solum illam rem que sibi relinquitur restituat.sed etiam aliam suam vel alienā Et nemo potest plus grauari q̄ honoratus est.tūc ibi.cum aūt aliena,Et q̄n relinquitur p̄ fideicōmissum res aliena cogitur rogatus illam rem acquirere.t fideicōmissario dare.vel estimationem ei⁹ soluere.potest etiā libertas tā seruo proprio q̄ alieno p̄ fideicommissum relinqui.t si relinquat alieno scz seruo cuius dominus non vult euz vendere ad quod etiā non cogitur nisi ipi dño sit aliquid relictum vt illū seruuz vēdat ab eo qui voluit seruū esse libez tamē nō extinguit fideicōmissuz sed differtur q̄ forte alio tempore iste seruus erit venalis.tunc ibi. qui aūt. Et seruus manumissus ex fideicōmisso non fit libertus testatoris sed manuxittentis.Sed si directe detur libertas ex testamento tunc fit libertus testatoris.et vocat orcinus ad quod requirit q̄ sit seruus testatorl. tpe factionis testamenti et tpe mortis testatoris.Est enī directa libertas que nō dat p̄ aliuz. Et sunt ꝟba fideicommissi.peto.rogo.volo,mando. fidei tue cōmitto.Quoz vnūq̄dq̄ tātū valz q̄ntum omnia simul. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo. q̄ licz hic dicat q̄ a legatario legari nō p̄t hoc nō est verum hodie. ꝫ iure antiquo q̄n legata et fideicōmissa nō erant exequata.Mā hodie quilibz habens cōmodū p̄t grauari vt.C.cōmunia de lega.l.i.ꝟfi.

¶ Notandū scō.q̄ q̄n hic dicit q̄ res aliena potest p̄ fideicōmissum relinqui debet intelligi si illa res sit in cōmercio nostro.alias nō valet fideicōmissum vt dictū est ꝫ etiā de legatis in.ꝟ non soluz Etiam distinguendū est hic sicut ibi.an testator sciuit rem alienā esse aut ignorauit.

¶ Notandum tertio Q̄ nemo p̄t plus grauari q̄ sit honoratus vt hic et ff.de lega.p̄mo.l. plane.ꝟfina. nec legatarius vel fideicōmissarius rei singularis p̄t detrahere quartaz vt ff.ad legez falci.l. lex falcidia si interuenerit.ꝟ.nūq̄.nisi in tribus casibus.p̄mo si ipi legatario vel fideicōmissario non sit detracta quarta secundo si heres sit coactus adire hereditatem.t restituere. tertio si heres ex gratia restituit totuz fideicōmissum vt in dicto.ꝟ.nūq̄.

¶ Notanduz quarto circa.ꝟ.cum autez aliena. Q̄ licz in alijs rebus alienis relictis,distinguatur. an sciuerit testator rem alienaz esse. an ignorauerit. vt supō eo.in scō notabili,dictuz est.tamē quādo relinquitur libertas seruo alieno nō est opus ista distinctione propter fauorem libertatis vt ff. de fideicōmissa.liberta.l.paulus.scō responso. Et si dominus non vult vendere seruum. vel vult vendere plus iusto precio.Si ipe dominus nihil recepit a testatoē vt vēderet talem seruum non potest ad hoc cogi.et tamen non extinguitur fideicōmissaria libertas sed differtur quia fortasse tempore futuro continget casus redimendi seruum illum. vt tunc habeat libertatem.vt patet ex isto textu.ibi quod si non vendat.Ex quo eliciuntur tria.Primuz q̄ idez est non velle vendere.et velle plus iusto precio vendere vt ff.de lega.iij.l.non dubium.ꝟfina. Secunduz q̄ si aliquis recepit aliquaz rem sub illa conditione q̄ ipe debeat aliam rem suam vendere ille compellitur ad vendenduz vt.C. de fideiusso.l deberi.et.l. si rem donatam. Tertium est q̄ illud quod differtur non aufertur ff.de iudicijs.l.cum furiosus. Et inspicitur quod contingere potest ff. de iurisdictio. omnium iudicum.l. si idem ꝟfinali.

De singulis rebus per fideicōmiſſ. relictis.

Notandum quinto circa §. qui autē. Q̄ directa libertas poteſt dari in teſtamento vel in codicillis teſtamento confirmatis. vt ff. de manumiſ. teſtamen. l. libertas. Et ſi plures heredes inſtituti ſint cōperit libertas relicta poſtq̄ vn⁹ adiuerit hereditatez vt ff. de manumiſ. teſtamen. l. teſtamentuz §. teſtamentuz. Et vocatur directe manumiſſus ex teſtamento orcinus ab orcus quod ſignificat mortez. put Ouidius habet epiſtolarū libro ſcō in calce ſic dicens.

Quid vici proſunt aut horrea quid ve calabris. Saltibus adiecti lucani ſi metit orcus. Grandia cum puis non exorabilis auro. Dicitur ergo talis orcin⁹ quia a morientē eſt manumiſſus. Dicit ergo orcinus q̄ſi manumiſſus ab eo qui deſcendit ad orcuz.

Notanduz finaliter Q̄ verba fideicōmiſſi ſunt peto. rogo. ꝛc. Et non ſolū illa que hic enumerantur. ſed quecunq̄ alia ad hoc apta vt. l. omne verbum. C. cōmu. de lega.

Opponitur primo ſic Et videtur q̄ aliquis poteſt plus grauari q̄ ſit honoratus per. l. imperator §. ſi centum ff. de lega. ſcō.

Solutio

Iſtud eſt regulare quod hic dicitur. Fallit tamen in quibuſdaz caſibus. Primo ſi quis rogatus ſit de quantitate poſt tempus reſtituenda. Quia tunc tenetur ad tantuz quantuz interiz fuiſſet receptuz ex vſuris vt. l. imperator allegata in oppoſituz. Hodie tamen habetur conſideratio ad honeſtuz lucruz cum hodie vſure ſint prohibite. vt in c. per veſtras. extra de donatio. inter viruz et vxorem.

Secundo fallit ſi relicta ſit alicui res aliqua vt ipe reſtituat alteri rem ſuam meliorez. Et ipe recipit rem ſibi relictā tunc enim in veritate plus grauatur q̄ eſt honoratus vt dicto §. ſi centum. §. ſi enumero. tamen preſumptiue non eſt plus grauatus. quia preſumitur q̄ ipe plus eſtimauit illam rem ſibi relictam q̄ aliārez alteri reſtituendā.

Tertio ſi relictus eſt fundus quia tūc tenetur rogatus reſtituere funduz cuz fructibus medio tempore perceptis vt ff. de lega. ꝓmo. l. filiuſſamili §. apud marcellum.

Quarto ſi relicte ſunt due res alternatiue. et ipe elegit viliorez rem vt ff. de lega. ꝓmo. l. plane §. ſi cui.

Quinto ſi plus grauatur ex natura rei vt quia quota ſibi relicta eſt exhauſta legatis vt. l. imperator §. cuz quidaz ff. de lega. ſcō. Sed contra hoc eſt hodie remedium per beneficiuz inuentarij. C. de iure deliberan. l. fi.

Opponitur ſecundo Et videtur q̄ illud quod differtur īmo aufertur per. l. ſancimus. C. de inofficio. teſtamen. et p̄ l. vſusfructus §. fina. ff. de vſufruc.

Solutio

Iſtud intelligitur quando non poteſt alicui imputari mora vel culpa. vel etiam quando non eſt limitatum ad certum tempus. et ita intelligūtur iura contraria.

De codicillis.

Continuatur ſic. Dictum eſt ſupā de teſtamentis et accidentibus teſtamēti. Sz q̄ etiā fiunt codicilli in breuiori cartula q̄ teſtamēta. Qui q̄dē codicilli hñt ſe ad teſtamenta ſicut ſcapha ad nauem. que ſcapha licz non ſit nauis magna. eſt tñ nauis vt. C. de fun. inſtructo. l. fi. Sic licz codicillus nō ſit teſtamentum. habet tñ naturā teſtamenti vt

l.fina.C.eo. Et possunt codicilli fieri p scripturā vel nūcupatiue vt notatur in rubrica.C.eo.

Ante tempora.

Sūmaꝫ sic. Ante tempus Augusti ius codicilloꝝ non fuit in vsu Sz quia Augustus impleuit voluntatem lucij lentuli scriptā in codicillis. et trebatius cōsuluit augusto ꝙ diceret ius codicilloꝝ ciuibus esse necessariū vt q̄ non possent facere testamentū saltez facerēt codicillos. ideo ius codicilloꝝ est introductū. tunc ibi. nō tantū. Et p̄t instituere fideicōmissuꝫ relinquere in codicillis. Et licz codicilli facti sunt ante testamentū non tñ intelliguñ reuocati p testamentum. nisi testatoꝛ hoc expresserit. tūc ibi. codicillis. Sz nō p̄t hēditas directe dari nec adimi in codicillis. nec cōditio heredi instituto apponi. nec substitutio directa fieri. sed p fideicōmissuꝫ p̄t hēditas in codicillis relinqui. et p̄ot vnus plures codicillos facere nec reqruñt solēnitatē. hoc dicit.

☞ Notādū ṕmo circa ℣ṕmū et sc̄ō. Qu codicilli p̄nt fieri q̄ttuoꝛ modis. primo añ testamentū. sc̄o post testamentū ⁊ vtroqꝫ casu valent si expresse nō reuocenť. Et de istis casibus duobus notať C.eo.l.sue in initio. ℣°. fūt codicilli cū testamēto. vt q̄ñ testatoꝛ dicit. si nō valeat iure testamēti valeat iure codicilloꝝ. et solz addi. vel cuiuscunqꝫ vltime volūtatis. Quid āt hec clausula operatur notať p bar. in.l.i.ff.eo. q̄rto mō fiūt codicilli ab intestato sine aliquo testamēto añ vel post vt.l. cōficiunť.ff.eo. Et isti codicilli cōfirmanť p aditionē hēditatis a venientibus ab intestato vt ff. de fideicōmissa. liberta. l.ij.

¶ Notādū sc̄o circa ℣ codicillis. ꝙ hereditas directe nō p̄t dari nec etiā adimi in codicillis. Et ratio dicit in textu ne confundať ius testamentoꝝ et codicilloꝝ. Habent enim diuersa noīa. et sic etiā debent habere diuersam efficaciam vt. C.eo.l.si idem. Et ideo nec erhēdatio nec substitutio directa fieri. nec conditio heredi instituto apponi p̄t in codicillis. qđ tñ directū est in codicillis obliquať vt.l.scenola.ff.ad trebellia. Et cōditio heredi apposita in codicillis habeť p nō adiecta. et est institutio pura vt. ff de cōditio. institu. l. penul.

¶ Notandū tertio. ꝙ hēditas p fideicōmissum p̄ot dari in codicillis siue deī mediate siue mediate vt ff.eo.l.ij. Relictum autem in codicillis ſm quosdam petitur per condictionem ex lege. vt ff. de cōdictio. ex lege. l.i. Vel ſm quosdā vtili actione ex testamento. quia codicilli ad instar testamenti inuenti sunt. ff eo.l.ij ℣i. Vel ſm quosdam p officiū iudicis vt. C.eo.l.fina. Sed dicit Johā. fabu ꝙ si codicilli confirmati sunt in testamento petiť relictū in eis actione directa ex testamēto. Alias vtili actione ex testamento. l. ab intestato. ff.eo.

¶ Notandū finaliter ꝙ licz quis nō p̄t decedere cum pluribus testamētis vt ſ quibus mo. testamen. infirmanť ℣ posterioꝛ. Potest tñ decedere cuz pluribus codicillis nō cōtrarijs vt hic et. C. eo. l cū ꝓponas. Et si cōtrarij sunt. stať posterioꝛ. Et ratio quia testamentum cōtinz plenā volūtatē testatoris. Et ideo vnū testamentū nō cōpatiť aliud. facit ℣ interdum ſ de curato. vbi habenti tutoꝛē tutoꝛ nō datur. Sed codicillus nō continz plenā volūtatē illius qui facit codicillos.

☞ Opponitur primo sic contra predicta. Et videtur ꝙ nō bene dicit in pri-

mo ℣ in fine q illi qui non possunt facere testamẽtũ possunt facere codicillos p.l.diuus ℣ codicillos.ff.eodem ¶ Solutio ¶ Duplex est impotẽtia scz iuris et facti.tunc dicit q ille qui nõ põt facere testamentũ im potẽtia iuris nõ põt etiã facere codicillos vt in.l.alle.in contrariuz.Sed qui nõ põt facere testamẽtuz impotẽtia facti scz quia nõ hz sufficientes testes.aut simili modo ille bene põt facere codicillos.fa. pro ista solutione.l.cõficiunt ℣ codicilli.ff. eo.

¶ Opponitur scdo Et videt q nõ bene dicitur in fine vltimi ℣ q codicilli nullam solẽnitatez desiderant p ℣ fina.ũ de fideicõmissa. heredita. ¶ Solutio ¶ Hoc quod hic dicitur sane est intelligẽduz.vt scz codicilli nõ requirunt tãtaz solennitatem sicut testamentũ. Nam qñ codicilli fiunt in scriptis requirunt testes.et subscriptiones et signa testium, sed non tot sicut in testamento. Sufficiunt enĩ quinq testes.et similiter dicẽdum est de subscriptiõibus et de signis vt.l.fina.C.eodem.

Incipit liber tertius.

De hereditatibus que ab intestato deferũtur.

C Supẽ in ℣ fina. per quas psonas nobis acquirit.promisit dñs Justinianus q primo tractaret qualiter hẽditas acquiritur ex testamento. et postea qualit defert ab intestato. C Cum igitur iam expeditũ sit primũ restat tractare de scdo videlicz qualiter hereditates deferunt ab intestato. Et ideo rubricat iste titulus,de hẽdita.q ab intestato deferunt.

☞ Notandum igitur circa rubricam Q ista rubrica est generalior q nigruz Quia in isto titulo soluz tractatur qliter sui heredes ab intestato succedũt.sz hoc non est incõueniens.Simile enim habetur.C.de rebus creditis z iureiuran.vbi in nigro nõ tractatur de rebus creditis. Simile etiã est.C. de religio. et sumpti.funez et de ludo alee. de isto etiã dictũ est supẽ de iusticia et iure.

Intestatus decedit qui aut omo testamentũ nõ.

C Sũmatur sic. Ille dicitur decedere intestatus qui non fecit testamentum. vel fecit sed non iure, vel fecit iure, sed

postea ruptuz vel irrituz factū est. vel nemo ex eo heres est. Et ꝑma causa successionis ab intestato iure ciuili ꝓtinet ad suos heredes. hoc dicit. Et ꝓz intellectus textus.

☞ Notandum primo Qz ex isto textu elicitur ꝙ quinq̄ modis aliquis decedit intestatus Primo si testamentū nō fecit quod potest contingere dupliciter Aut quia non voluit. aut quia non potuit. vt pupillus et furiosus. ⁊ alij de q̄bus sup̄ dictum est quibus non est ꝑmissum testamentum facere ꝑ totum titulū An tamē pupillus dicatur decedere intestatus. statim postea dicet in sequenti notabili. Secundo dicitur quis decedere intestatus. quia licz testamentum fecit. non tamen iure fecit. quia deficit numerus testium. aut alie solennitates ad substantiam testamenti requisite vt sup̄ de testamen. §. i. et §. fina. Tertio licz fecit testamentum iure. hoc tamen postea ruptum est ꝑ arrogationem vel adoptionem quasi agnatione posthumi. vt ꝑ quibus modis testamen. infirmantur §. i. vel etiam ꝑ agnationem posthumi vt sup̄ de exheredatio. liberoz. §. posthumi Quarto quia irritum factum est testamentum veluti ꝑ capitis diminutionez vt sup̄ quibus modis testamen. infirmā tur §. alio quoq̄. Et licz glo. hic dicat ꝙ istis modis addunt duo alij modi scilz quando testamentum rescinditur ꝑ querelam inofficiosi. vel ꝑ cōtra tabulas vt C. de codicillis. l. vt liberoz. Potest tamen dici ꝙ isti modi duo comprehendūtur sub modis hic nūerati. videlz qñ testamentum est ruptum vel irrituz factum. Quinto dicitur quis decedere intestatus quia licz testamentum est factū ꝑimen nemo ex eo adiuit hereditatē vt hic. Et ſm glo. hic in verbo. ruptum. refert vtrum testamentum sit ruptum an ab initio nullum. Quia si sint facti codicilli. Et in eis legata relicta testamento rupto non debentur legata in codicillis relicta. vt. C. de codicillis. l. i. Sed si testamentum ab initio sit nullum omnino debentur legata in codicillis relicta vt sup̄ de fideicōmissa. hereditas §. ꝑtere. et ff. de iure codicillo. l. si quis a scēo responso. Hodie tamen in vtroq̄ casu id est siue sit ruptū siue sit nullum testamentum debentur legata in codicillis auctenti. ex causa. C. de libe. ꝓtete.

Notandum secundo extra textum ⁊ glo. ꝙ doctores tractant hic duas questiones. posito enim ꝙ statutum sit colonie. ꝙ ꝓpositus in summo succedat omnibus clericis morientibus ab intestato. vel qui moriuntur intestati. tunc prima questio est. moritur clericus qui tāuz fecit codicillos. an prepositus debeat illi succedere. Et apparet ꝙ sic ꝑ istuz textum. quia nemo est illi heres ex codicillo. quia hereditas non potest in codicillis dari vt sup̄ de codicil. §. codicillis.

Sed communiter ex benignitate et eq̄tate canonica doctores cōtrarium tenēt vt notatur in c. cuz tibi. extra de testamen. Quia iste sic decedens vult hereditatem suam pertinere ad legitimos heredes. fa. l. conficiuntur ff. de iure codicillo. Et ista opinio est communioz et apparet melioz. Dato tamen ꝙ prepositus succederet teneretur ad solutionē legatoruz in codicillis relictorum vt §. preterea. sup̄ de fideicōmissa. hereditas. Secunda questio. stante eodem themate. Si clericus pupillus decedat an prepositus debeat sibi succedere. et dicit barto. in. l. i. ff. de suis et legiti. heredi. et quidam alij doctores ꝙ sic. quia ſm cōmunez modum loquendi pupill⁹ decedit intestatus. et ad cōmunem moduz loquendi attendenduz est. l. liberoruz §. quod tñ cassius. ff. de lega. iij. Sed Johan. fabri. et Jacobus de lignia.

De heredita. que ab intesta. deferũtur.

Et plures alij doctoes sunt in cõtraria opinione. Et mouẽt hac ratione. quia pupillus impropie dicit decedere intestatus quia intestatus est principium denotans priuationem actus p̃supponens potentiã sed potentia testãdi non est in pupillo et sic nõ decedit propie intestatus cum priuatio sit respectu habitus. Dicit tamen pupillus intestabilis. quia hoc est nomẽ negans tantũ potentiam ita vt valeat tãtuz sicut nõ valẽs testari. Et quia vbi est verbũ duo significãs vnuz ꝓprie aliud impropie in materia odiosa restringit ad significationẽ propriam vt ff. de libe. et posthu. l. cum q̃dã et istud statutũ est odiosum cõtra rationez z ius cõe que volunt q̃ hereditas deuolui debet ad proximos vt ptz p totum hũc tituluz. ergo debet intelligi de his qui proprie decedunt intestati videlicz qui p̃nt facere testamẽtũ. Salice. ãt in. l. cum antiquioribus. C. de iure deliberã. Sic distinguit. quia vel dicitur in statuto. Si quis intestatus decedit succedit p̃positus. et tunc nõ cõprehendit pupillus. vel dicit in statuto. si quis decedit abintestato. et tũc cõprehenditur pupillus. fa. l. generaliter. C. de conditi. instituti. et substituti. videtur tñ q̃ opinio Johã. fabri. sit tutior et equitati magis consona.

Sui autez heredes.

Sũmatur sic. Sui heredes dicuntur q̃ in potestate morientis sunt siue sint naturales z legitimi simul. siue legitimi tãtum. id est adoptiui siue naturales tãtũ libert p̃ oblationem curie. vel p̃ subsequens matrimoniuz legitimati. Ad hoc tamen q̃ nepotes vel neptes ex filio vl̃ pronepotes ex nepote. Et sic deinceps p̃ lineã masculinã descendẽtes vtriusq̃ sexus sint sui heredes requirit q̃ nemo precedens in gradu sit in potestate morientis. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandum primo circa ℣ sui. De ad hoc q̃ aliquis sit suus heres duo requirunt. Primo q̃ sit in potestate illi⁹ cuius est suus heres vt hic. Secundo q̃ nemo p̃cedẽs eum in gradu sit in potestate illius. sed vel est mortuus. vel alias exiuit potestatem eius scilicz p̃ capitis diminutionem. vel p̃ emancipationem vt hic in ℣ ita demuz. Et p̃ emancipationem filij fit q̃ nepos qui post mortem aui caderet in potestatez sui patris efficitur mortuo auo sui iuris vt. l. si pater. ff. de adoptio. Patet ergo q̃ nepos ex filia non potest esse suus heres. quia non est in potestate. vt ℣ de patria potestate ℣ fi. hodie tamen emancipati succedunt cum suis heredibus vt ℣. eo ℣ emãcipati. Similiter etiaz nati ex filia vt ℣. eo ℣ item vetustas. quia hodie differentia emancipationis z patrie potestatis et etiam sexus sublata est. l. maximum vicij. C. de libe. prete.

Notãduz scõo. q̃ pnatus potest dici qui natus est in quarto gradu qui vocatur alio nomĩe abnepos. vel melius omnes vocantur pronati descendentes post pronepotem. Et dicunt pronati. id est procul nati. Et possunt isti eẽ sui heredes vsq̃ in infinituz. vt in auctẽ. de heredi. ab intesta. venien ℣ fi. colla. ix.

Notanduz tertio. q̃ inter naturales et legitimos liberos et adoptiuos qui sunt legitimi tantum. non est differentia quantuz ad hoc q̃ó est esse suum heredem vt hic. Sed magna est differẽtia quando sunt emãcipati. quia naturales et legitimi emancipati succedũt iure p̃torio licz non iure ciuili. Sed adoptiui emancipati nullo iure succedũt vt ff. de suis et legiti. heredibus. l. i ℣ suos. z ℣. c. ℣ minus.

¶ Notandū quarto q̄ ex isto apparet q̄ illi qui instituūt heredes nō de suo sanguine peccent. qz ex isto tex. videt q̄ illi de sanguine dñt esse heredes ad quos ſa. l. fina. C. de codicil. De quo etiā ē notabilis gl. in. l. si qs ad declinādū. C. de epis et clericis. Ubi etiā allegat̄ qđ habet xvij. q. iij. c. fin. ¶ Qui exhēdato filio vult aliū facere hēdez alium querat cōsultorē nō augustinū. Dicit tñ Jo. fab. q̄ si facit hoc ex rancore tūc peccat. Sz si faciat ex bona affectiōe nō videt̄ peccare. q̄ facit legi. p̄missione dūmō tamen relinquat filijs. Aut alijs de sanguine suo legitimā eis debitā vt s̄ de inoffici. testamēto p totuz. Nisi illi de sanguine essent pauges et indigētes. qz tūc facere videt̄ cōtra officiū pietatis. et ita notat̄ p canonis. in c. officij. eē de penitē. et remissio.

¶ Notādū quīto circa ℣ quibus Q̄ olī ciuitates habebāt curias suas in q̄bus expediebant̄ negocia. in auctē. de defē. ciuita ℣ nulla. colla. iij. Et iste curie indigebāt officialibus. si ḡ aliquis habebat filiū naturalē tātū. et dabat illū tali curie in vita sua. vel disposuit hoc in testamento suo. talis filius efficiebat̄ legitimus vt in aucten. quibus mo. natura. efficiunt̄ sui ℣ qđ vero. Idem erat si post mortem p̄is filius seip̄m obtulit curie. Sz p istā legitimationē filius nō succedit cū alijs naturalib⁹ z legitimis. sicut nec etiā p. legitimationez factā p. rescriptum p̄ncipis. de quo. C. de naturali. libe. l. i. ¶ Quia ista legitimatio nō facit p̄iudiciū alijs agnatis quibus ius quesituz est. de quo p bar. in. l. gallus ℣ et quid si tantū ff. de libe. et posthu. Et istud verum est de rescripto p̄ncipis q̄n p̄nceps nō dixit expresse q̄ voluit talē legitimatum cū alijs succedere. Nā si hoc dixisz q̄uis etiā spurius succederet cū alijs in bonis patris. sed nō alioz cōsanguineorum vt. l. si te parentes. C. de suis et legiti. heredi. In dubio ḡ p̄sumit̄ q̄ p̄nceps nō voluit alijs p̄eiudicare. Ex q̄ elicit̄ vnū qđ est valde notabile scz si sit dispēsatio que habet duplicē intellectū Et vnus intellectus est p̄iudicialis. et alius non vel minus p̄iudicialis. tūc tenendus ē ille intellectus qui nō est p̄iudicialis vel minus p̄iudicialis. faciūt que notant̄ in c. abbate. eē de ẏbox si. gnificatio. vt s̄ etiā dictū fuit de significatiōe ꝓpria et impropria terminoz.

¶ Notādū sexto Q̄ instrumētū dotale seu nuptiale dicit̄ esse illud in quo scriptum est matrimoniū cōtractuz esse. ant̄ tales puta ticiū et bertā et dotē datam esse. Et licz placen. dicat q̄ in casu istī⁹ tex. nō valeat matrimoniū sine hmōi instrumento. Melius tñ dicit̄ q̄ valet vt in aucten. de nup ℣ nuptias. collatio. iij Ex tñ est q̄ sine hmōi instrumēto filij nō fuīt legitimi vt in auctē. de trien. et semis ℣ fi. colla. iij. Et facto hmōi instrumento nō solū filij postea nati sunt legitimi sed etiā añ nati. quia illi dāt postea natis occasionē legitimatiōis vt dicit̄ hic in tex. qđ sic debet intelligi. Nā aliqui assumūt cōcubinā. Et si p̄nt ex ea proles procreare ꝓcedūt ad matrimonium. si nō repellūt eam qđ in vroze est prohibitū vt in aucten. quibus mo. natura. efficiūt̄ legit ℣ quoniā. Nec refert an post instrumentuz dotale sint aliqui nati et viuāt cū āterioubus an nulli nati sint. vel nati sunt sed postea mortui. vt hic in fi ℣ et. C. de natura. libe. l. nup Nec refert etiā an sint alij filij ex alia vroze mortua. Nec etiaz refert an ista cōcubina sit libera vl' liberta vel fua. i. ancilla ab eo manumissa vt secū postea matrimoniū cōtrahat̄ vt in aucten. de incestuo. nup ℣ fi. z in aucten. de filijs añ dota. instrumen. na. p totū titulū.

¶ Datz ḡ q̄ legitimati p subsequens matrimoniū sunt plus ꝓilegiati q̄ alij legitimati. q̄ succedunt etiā cū p̄rioribꝰ legitimis. post quoz natiuitatē ipi sunt

De heredita. que ab intesta. deferūtur.

legitimati quod nō est in alijs legitimatis ꝓ oblationē curie. vel ꝓ rescriptum ꝓncipis vt s̄ in proxio notabili circa fi/ nē. nisi ꝓnceps hoc expresserit.

¶ Notāduz finaliter circa ℣ ita demuz Q̄ oēs descēdentes p̄nt dici liberi. impropie tñ vocanť liberi post trinepotez vt ff. de gradi. l. iurisco sultus ℣ parētes. et ff. de v̄boꝝ significa. l. liberoꝝ.

☞ Opponitur ꝓmo sic Et videť q̄ si differentia emācipatiōis et patrie ptātis sit hodie sublata tūc frustra tractať de suis heredibus ¶ Solutio ¶ Licz in multis ista differentia hodie sublata sit tñ adhuc vtile est scire qui sunt sui heredes. Mā hodie sui hēdes trāsmittunt hēditatē etiā añ additionē qđ nō faciunt emācipati vt. l. iij. C. de iure deliberan.

¶ Opponiť scđo Et videť q̄ nō bñ dicitur hic q̄ ad suū heredē requiritur q̄ nemo p̄cedens eū in gradu. sit in ptāte quia posito casu q̄ quis habeat vnū filiū in ptāte. et ex alio filio nepotē etiaz in ptāte. talis nepos patre suo mortuo est suus heres vt ℣. eo ℣ cum filius. et tñ alius p̄cedens eū in gradu scz filius q̄ est patruus ipius nepotis etiā est in potestate ¶ Solutio ¶ Istud intelligiť de eo qui p̄cedit in recta linea. vel pōt dici q̄ iste nepos obtinet locū patris sui. et ita patruus suus eū nō p̄cedit.

Posthumi quoqz si.

Sūmať sic. Posthumus qui in ptāte parentis nascitur pt esse suus heres. et etiā ignorantes p̄nt esse sui heredes vt pupilli⁹ et furiosus etiā sine auctoritate tutoris vel curatoꝛ. quia dñiuz q̄si continuatur inter defunctuz ꝛ suū heredē tunc ibi. interdū. Et qui tpe mortis nō est suus heres. Interdū post mortē fit suus heres vt filius captus ab hostib⁹ moriente patre. ꝛ post mortē patris reuersus. Et ecōtra qui ē suus heres tpe mortis. Interdū post mortē desinit esse suus heres vt si pater post mortē iudicetur reus ꝓdelitonis. hoc dicit.

☞ Notādū ꝓmo circa ℣ posthumi. q̄ q̄n agiť de cōmodo ipius posthumi tūc habeť ꝓ tā nato. vt ff. de statu hoīm. l. q̄ in vtero. Et dicť posthumus propie. et impropie. propie qui nascitur post humationē p̄is. id est post mortē eius. sed impropie dicť posthumus q̄ nascitur post factū testamētū. vt ff. de inius. rup. irri. testaſſ. l. iij ℣ i.

¶ Notandū scđo. q̄ ad suitatē heredis nō requiriť scientia. qz ex quibus cauſ acquiriť hēditas. ex his etiā acquiritur suitas. ad qđ iste tex. solet allegari. Et ideo pupilli et furiosi p̄nt esse sui heredes. Et fiunt statim post mortē parētis. et de iure ciuili suus heres nō pt abstinere ab hēditate. sed ius prouū dat ei licētiā abstinēdi vt s̄ de here. q̄lita. ꝛ differen ℣ sui. Et licz pupillus sine auctoritate tutoris pt fieri suus heres. nō tñ pt fieri heres alicuius extranei nisi interueniat tutoris auctoritas. ꝛ actꝰ ipi⁹ pupilli. nisi pupillus esset infans. q̄ tūc sufficeret auctoritas tutoris vt. l. potuit ꝛ. l. si infanti. C. de iure deliberan.

¶ Notandum tertio. q̄ dominiū dicť q̄si cōtinuari et nō dicť cōtinuari inter defunctū et suū hēdez. qz cōtinuatio fit inter diuersa. Sz pater et filius vel defunctus et suus heres. fictione iurꝭ sunt vna ꝑsona. vt. C. de impube. ꝛ alijs substituti. l. fi ℣ fina. vt vult hic gl. Sz Jo. fabri dicit aliā rationēm scz q̄ suus heres. i. filius vel nepos fuit q̄si dñs in vita parētis. vt. l. in suis. ff. ꝺ libe. ꝛ posthu.

¶ Notandum quarto circa ℣ interduz. Q̄ filius captus ab hostibus non est in ptāte patris. quia est seruus hostiuz vt

ꝫ de iure ꝓſo ℣ ſerui ꝑmo. Si tamē poſt mortē patris reuertat̄ ab hoſtibus dicitur cē ſuus heres. qꝛ ius poſtliminij fingit eū ſemp fuiſſe in ptāte ꝑis vt ꝫ quibus mo. ius patrie poteſta, ſoluit̄ ℣ ſi ab hoſtibus.

¶ Notādū quīto. q regulariť mortuo accuſatore vel accuſato nō trāſeunt delicta cōtra hēdes. nec quātū ad crimen nec q̄ntū ad penā vt ff. de accuſa. l. ex iudicioꝝ. ſiue fuerit crimē publicū ſiue priuatū. vt notať in eadē. l. ex iudiciorum. Fallit tñ iſtud. ꝑmo in crimine leſe maieſtatis, ꝑcipue in duobus caſibus. ſcz ſi q̄s fuerit molitꝰ ꝓ ꝓncipē vel cōtra rēpublicā vt ff. ad le. iuli. maieſ. l. fi. Fallit ſc̄do in crimine legi. iulie de reſiduis. q̄ lex punit illos q̄ conuertūt in vſuꝫ ꝓpriū pecuniā ſupfluā ex adminiſtratiōe officij publici. vt ℣ de publi. iudi. ℣ ſunt ꝓterea et ibi bona gl. Fallit ȝ° in crimine legis iulie peculatꝰ. q̄ lex punit ſubtrahentē rē ſacrā vel religioſam. vel etiā ꝓtinētē ad rēpublicā vt ℣ de publi. iudi. ℣ item lex peculatus. Fallit q̄rto in crimine legis iulie repetundaꝝ. q̄ lex punit iudicē corruptū vt ℣ de publi. iudi. ℣ ſunt ꝓterea alle. Fallit quīto in crimine apoſtatatꝰ vt C. de apoſta. l. ij. Et de iſtis latius in dicta. l. ex iudicioꝝ.

¶ Notandū ſexto. q dicit̄ hic in tex. q aliq̄s ꝑt poſt mortē cōdemnari ꝓduellionis reus. Et hoc ſic debꝫ intelligi. qꝛ q̄ncunq; aliq̄s diffamabať de crimine leſe maieſtatis ꝑcipue in duobus caſibus ꝑdictis. tūc per duellum conſueuit fieri purgatio. Et ideo damnatus de iſto crimine dicitur ꝓduellionis reus. quia olī crimen tale conſueuit probari ꝑ duellū q̄ñ alias fuit dubiū. Et ꝙuis aliqui dicant duellū eſſe licitū ſm iura rhomana que ſepe faciūt mentionē de duello vt ff. ad legē acquiliā. l. qua actiōe ℣ ſi quis in colluctatione. Melius tamen dicitur q duellum nō eſt licitum etiā iure rhomano vt C. de gladiato. l. i. libro xi. Et multo minus iure canonico vt. in. c. i. et ij. extra de cleri. pugnan. in duello. Et in iſto iuri canonico plus ſtandum eſt. quia hic ℣tritur periculum anime vt in c. finali. de ꝑſcriptio. et c. i. extra de no. opis nunciatio.

¶ Notandū ſeptimo. q crimen ꝓduellionis alio modo dicit̄ vt dicit glo. ſup illo ℣bo. qꝛ fit ꝑ hoſtes principis vnde qui hoſtiliter principem ꝓſequunt̄ vel rempublicam ducendo contra eum exercitum, ꝓduelles. id hoſtes vocātur. et ſic quos veteres vocabant ꝓduelles nos appellamꝰ hoſtes vt in. l. quos nos ff. de ℣boꝝ ſignificatio. Dicit tamen baldus q audiuit ab impatore et cardinali bononienſi q quinq; ſunt neceſſaria ad duellum.

Primo q deficiant alie probationes

Secundo q ille cui indicitur ſit ſuſpectus de crimine ſup quo duellum indicitur. et ſm hoc dicit Johan. fabri q ſeruatur in regno francie vbi duella admittunt̄ licꝫ magne ſint circa ea conſtitutiones.

Tertio q ſuperiοr vel par indicat.

Quarto q quis incipiat a bello armoꝝ id eſt q prius in iudicio de illo crimine non fuerit litigatum.

Quinto q fiat cum auctoritate ſuperioris qui iſtis locum aſſignet. Addit Johan. fabri q conſuetudo qua in francia duellum admittitur eſt corruptela non excuſans a peccato. argumē. in aucten. vt nulli iudic. collatio. ix. ℣. i. Nicolaus tamen de lira. ꝑmi regum. xvij. Dicit q durum videtur duella in omni caſu dānare cum chriſtianiſſimi principes vt Karolus magnus. Sanctus Lodowicus francie reges ea admiſerint et multi archiepiſcopi temporalem habentes iuriſdictionem ea adhuc in terris ſuis admittant ꝑut ibi diffuſe declarat ſoluens argumēta q̄ in oppoſitū cōit fiūt.

De hereditā. que ab intesta. deferūtur.

¶ Notandū finaliter. Q̄ dicit hic notanter q̄ memoria eius damnatur. quia mortuus nō pōt dānari nisi a domino deo vt ff. que sentē. sine appella. rescindunt. l. pncipalis. Sed memoria mortui bene pt cōdemnari hoc mō. pronūcio talē cōmisisse crimē lese maiestatis contra pncipē vel rempublicā. Et ideo bona sua debere inferri fisco. ꝛ ita etiaz defunctus pt post mortem diffamari vt ē qui et a quibus manumitte. non possunt. ff. Et alienatiōes facte ab eo qui sic condemnatur non valent a tpe commissi delicti vt. C. ad le. iuliam maiesta. .l. pncipalis. et ff. de dona. l. donationes. ff. ¶ Prescribit aūt in iure in hoc crimine de damnādo memoriā defuncti quinquēnio vt dicit Johā. de pla. sicut in crimine hereſis. l. ij. C. de aposta.

☞ Opponit sic Et videtur q̄ filius captus ab hostibus non fit suus heres post mortem patris p. l. lex cornelia. ff. de testamentis / Solutio / Ille filiꝰ captus ab hostibus nō fuit reuersus ꝫ fuit ibi mortuus. hic autem loq̄mur de illo qui post mortē patris est reuersus.

Cum filius.

Sūmatur sic. Nepotes ꝛ neptes ex filio succedunt in locum patris sui in stirpes et non in capita. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo Q̄ dicitur hic de nepote vel nepte ex filio et non ex filia. quia in illis isto iure non habz veritatem quod hic dicitur vt ff. eodem ff. diui. ☞ uis nouo iure in eis etiam idem sit vt ff. eo ff. item vetustas.

¶ Notandum secundo Q̄ quando hic dicitur q̄ nepotes et neptes succedunt in locum patris sui. vt etiā in aucten. q̄ bus modis natura. efficiuntur sui ff. ergo. Non solum habet locuz in successione ab intestato. Sed etiaz quando vocantur ad bonoꝝ possessi. cōtra tabulas vt ff. de bonoꝝ possessio. cōtra tabu. l. i. ff. vocantur.

¶ Notanduz tertio Q̄ cuz dicitur nepotes et neptes succedere in stirpes et nō in capita. debz sic intelligi q̄ si ex vno filio sint tres vel quattuor proles. ille debent inter se habere ptem quā pater earuz habuisset si vixisset. Et ideo si ex duobus filijs mortuis relicte sunt proles ex vno vna vel duo. et ex alio tres vel quattuor. ille tres vel quattuor nō debent plus habere q̄ vna vel duo. vt hic et in. l. nepotes. C. de suis ꝛ legit. heredi. Et ideo videtur ex isto tex q̄ dictum Azonis in summa sua nō sit verum quo dicit q̄ quando nepotes succedūt sine patruis suis tūc succedūt in capita et nō in stirpes. Johan. fabri hic dicit dictuz Azonis stare cum isto textu. quia textus iste intelligendus est q̄n nepotes succedūt alicui ascendenti. Sed dictū Azo. intelligendū est quando succedunt alicui collaterali.

☞ Opponitur sic Et videt q̄ nepotes vel neptes non succedunt in locuz patris sui p. ff. rotiens ff. de serui. cogna. et p. ff. si plures ff. titulo proximo. vbi dicit q̄ proximior in gradu excludit ulteriorem / Solutio / Illi ff. intelligunt quando ulterior in gradu succederet ex propria psona. sic aūt nō est hic. quia isti succedūt ex psona pris sui.

Cum autē queritur.

Sūmatur sic. Videndum est interdum quis sit suus heres tempore destituti testamenti. vt si quis habeat filium et ex eo nepotem et filium exheredauit istituendo extraneuz heredez. Et filio mortuo institutus heres nō vult vel nō pt esse heres. tunc nepos fit suus heres.

q̃uis natus sit post mortem aui.si tñ ex eo viuo sit cõcept⁹. Sz si post mortem aui sit cõcept⁹.tũc nõ ꝓt esse suus heres sicut adoptat⁹ a filio emãcipato nõ cõputaꝫ inꝫ liberos aui.Et ideo etiã neuter istoꝝ ꝓt petere bonoꝝ possessionem q̃si proximus agnatus. hoc dicit.

☞ Notãdũ ꝓmo Qꝛ ex isto textu elicĩ ꝙ exheredato filio non exhẽdaꝫ nepos ex eo. Elicĩ etiã ex isto tex.ꝙ ꝓ exheredationẽ nõ solui patria ptãs.quia q̃diu viuit fili⁹ exheredatus nepos ex eo nõ ꝓt esse suus heres.

Notãdũ scõo Qꝛ si nepos cõceptus sit post mortẽ aui.tũc nullo modo succedit auo.ꝙ nõ attinet sibi naturaliter vt hic et.l.i.§.si qs proximior.ff. vnde cognati.et in.l.si quis exheredato.ff.de inuf. rup.irri. testamen. Ex quo colligĩ ꝙ si aliqs bãniaꝫ cũ filijs et nepotib⁹.ꝙ illi q̃ nõ sunt cõcepti tpe promulgati bãni nõ sunt bãniti. Et ita notaꝫ ꝓ bar.in.l. ticius.ff.de suis et legit. heredi. Sed si dictũ esset.cũ suis posteris tũc isti includerẽ vt.l. iuriscõsultus ff. de gradib⁹ affinita.et coꝝ noibus.

Notandũ finaliter ꝙ sicut nepos sit suus heres auo in isto casu. Si institutus heres nõ vult vel nõ ꝓt fieri heres idẽ etiã esset.si desineret esse heres.quia testamentũ esset expugnatũ ꝓ querelã inofficiosi. vnde licz olim qñ filius moriebaꝫ ante aditã hereditatem nõ trãsmittebat querelã nõ ꝓparatã. Hodie tamen siue moriaꝫ ante aditã hereditatez siue post eã trãsmittit.l. sancimus.C.de inofficio.testamen.

☞ Opponiꝫ sic Et videꝫ ꝙ nepos cõceptus post mortẽ aui debeat sibi succedere quia si fundus deꝫ alicui in emphiteosim pro se pro filijs suis et nepotib⁹ tunc ius emphiteoticũ ptinebit etiã ad nepotes illius qui post mortem ei⁹ sunt concepti ꝓ.l. paulus.§ paulus respõdet ff.de bo.liberto. Solutio Specialle est in successione hereditatis vt illi q̃ concepti sunt post mortem eius.de cui⁹ hereditate agit̃ nõ succedant neqz iure ciuili vt hic dicit. neqz etiam iure ꝓtorio. vt vult glo.hic sup. ꝛbo.tetigit. Sz secus est in successione aliorꝝ iurium vt in.l.in cõtrariũ allegata.

Emancipati autem.

Sũmaꝫ sic.Emancipati iure ciuili nõ succedũt sed iure pretorio succedũt ꝓ bonoꝝ possessionem vnde liberi.siue soli sint siue cũ suis heredibus. hoc dicit.z ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo Qꝛ emancipati hodie etiã succedunt de iure ciuili vt in auctẽ.in successione.C. de suis et legit. heredi.ꝓ quã auctenticam etiam hodie sublata est differentia emancipationis et patrie potestatis. Quo ad multa tamen ꝑmanet adhuc hodie differentia inter emancipatum et suum heredem. ꝓmo quia suus heres transmittit hereditatem non aditam. ad quoscunqz. Sed emancipatus solum ad descendẽtes vt C.de his qui añ aptas tabu.l.vnica. secũdo qꝛ suus heres nõ ꝓt pecuniã mutuo accipe sicut emancipatus ff. ad macedoniã.l.i.tertio quia suus heres non ꝓt testamẽtũ facere nisi de castrensi.vel quasi. Emancipatus ãt ꝓt.l. seruũ.C.q̃ testamen.facere pñt.quarto.qꝛ suus heres nõ ꝓt sine auctoritate pñs in iudicio stare.emãcipat⁹ ãt ꝓt.C. de bo. que libe.l.fina.§ necessitate. quãto quia suus heres non põt habere tutorez. sed emãcipatus ꝓt ꝫ de tute.§ ꝑmissum. sexto si suus heres recipiat officiũ publicuz de consensu patris obligaꝫ pater ipo iure sic ãt nõ est de emãcipato.nisi pater exꝑresse se obligauerit vt.ff.ad municipa. l.ij.septimo qꝛ suo heredi impuberi põt

stituī pupillariter et emancipato non vt ff. de vulga. et pupilla. substitutio. l. ij octauo q; suus heres sine causa p̄t querelare testm̄ p̄ris. emācipatus āt p̄terit⁹ nō p̄t nisi cū causa vt ē gl. singularis in ℱ exhēdatos. in aucten. de hēdi. ⁊ falci. collatio. i. nono q; p̄ ascribens legatum vel hēditatē suo hēdi in testō alicui⁹ incidit in falsum vel q̄si falsuz. nō autez si ascribat emācipato vt ff. de fal. l. impubex ℱ i. decimo q; suus heres abstinēs ab hēditate infra triennū p̄t penitere rebus hēditarijs nō distractis ꝫ emācipatus nō. C. de repudian. hēdita. l. fina. Et ita notat̄ p̄ ange. in. l. gall⁹ ℱ sed q̄ si tantū. ff. de libe. ⁊ posthumis.

Notandū scd̄o ibi. naturali equitate. Q; equitas p̄ponit̄ ꝟ rigori iuris. Quādo āt vel rigor vel equitas p̄poni debz notat̄ p̄ canonis. in. c. fi. eē de transac. et p̄ legistas in. l. placuit. C. de iudi. Et p̄t hic distingui. Quia aut ius rigoris ⁊ ius equitatis disponūt vniformiter et tunc vtrūq; est seruādū vt in c. cū venissent eē. de eo qui mittit̄ in possess. cau. rei seruā. Aut disponūt diffomiter ⁊ hoc vel est in diuerſ casibus. ⁊ iterū seruāduz ē vtrūq;. vt in c. ad apostolicā. eē. de his que fiūt a prela. sine cōsen. capit. Aut in eodē casu. et tūc vel ē in materia arbitraria. ⁊ equitas p̄ponit̄ vt in d. c. fi. eē de transac. vel est in materia nō arbitraria. et tūc aut neutrū est scriptū et p̄ponitur equitas. aut vnū tantū est scriptū et aliud nō et p̄ponit̄ ius scriptum. nisi iudex esset talis q; posset ius scriptum mutare vt c. suam. extra de penis: Vel vtrūq; est scriptum et tūc vel vtrūq; ē generale vel vtrūq; speciale. Et in vtroq; casu p̄ponit̄ id quod est posterius vt in c. sup̄ questionū. eē d̄ offi. delega. Si āt dubitet̄ q̄d sit posterius p̄ponit̄ ius equitatis. vel vnū est generale ⁊ aliud speciale. et p̄nalz speciale p̄ regulā generi. de regu. iuris. libro vi.

At hi qui Sūmar̄ sic. A naturali patre emācipati et ab alio adoptati si viuo patre naturali a p̄re adoptiuo emācipent̄ tūc succedunt patri naturali acsi nunq; fuissent adoptati. Sed respectu patris adoptiui sunt tanq; extranei. Si vero emancipentur a patre adoptiuo post mortē naturalis patris. tunc neutri succedunt non adoptiuo. quia etiam tunc respectu patris adoptiui sunt tanq; extranei. nō etiam patri naturali. quia sic dispositio bonorum patris naturalis esset in potestate patris adoptiui quod esset iniquuz. Et ideo minus iuris habent filij adoptiui q; naturales scilicz ⁊ legitimi Nam licz naturales emancipati nō succedant iure ciuili succedunt tamē iure pretorio. Et ratio est quia licz desinunt esse sui heredes non tamen desinūt esse filij cum ius ciuile non possit ius naturale destruere. Sed adoptiui emācipati neq; iure ciuili neq; iure p̄torio succedunt. quia p̄ emancipationem desinunt esse filij. Filiatio enim acquisita p̄ adoptionez que est de iure ciuili p̄ aliud ius ciuile scilicz per emancipationem destruitur. tunc ibi. eadem. Et sicut isti nō succedunt ab intestato. sic etiam non admittuntur ad rumpendum testamentū patris naturalis vel adoptiui. per contra tabulas. q̄uis in illo testamēto sint preteriti. hoc dicit. Et patz intellectus textus.

Notandum primo Q; a patre naturali emancipati et ab alio adoptati. si a patre adoptiuo post mortez patris naturalis emancipentur non admittūtur iure pretorio ad patris naturalis successionem vt hic dicitur. istud tamen ℱ eodem ℱ admonendi limitatur scilicz si pater naturalis habeat alios liberos vel agnatos. nam illis non existentibus isti admittuntur. non per vnde liberi sed per vnde cognati. vt in allega ℱ statim

dicetur. Et licz emancipati a patre adoptiuo sibi non succedant. si tamen fiāt sui iuris p̄ mortem patris adoptiui. tūc succedunt sibi. et ius agnationis pmanet inter eos et naturales filios illius adoptiui patris non emancipatos. Et isti adoptiui etiam succedunt illis naturalibus filijs sicut naturales fratres vt l. filium naturalem. ff. de gradi. cognati.

Notandum secundo circa ℣ eadem. Q̄ sicut a patre naturali emancipati et ab alio adoptati si post mortem naturalis patris emancipentur a patre adoptiuo non succedūt ab intestato neq̄ patri naturali. neq̄ patri adoptiuo. Sic etiam si pater naturalis vel adoptiuus fecit testamentum in quo isti sunt pretériti non possunt tale testamentum contratabulare. Ex quo patz q̄ ius rumpendi testamentum per contra tabulas regulatur p̄ causam intestati vt qui non p̄t̄ succedere ab intestato. ille etiaz nō potest testamentum rumpere p̄ contra tabulas vt. l. pater filiuz ff. de inofficio. testamento. Et istud verum est negatiue vt iam dictum est. Sed non est verū affirmatiue vt scilicz ille q̄ succedit ab intestato posset testamentum p̄ contra tabulas rumpere. quia collatēales post fratres bene succedunt ab intestato. et tamen non possunt testamentum rumpere.

Notandum tertio p̄o intellectu gl. sup̄ verbo. institutis. q̄ filiꝰ a patre naturali emancipatus et moriente patre existēs in potestate patris adoptiui potest a patre naturali in testamento instituti. Et alius emancipatus non existēs in potestate alicuius p̄teriri. et tunc nō datur isti instituto hec bonorum possessio. nisi pretéritus rumpat testamentum et preparet ei viam. Et hoc est quod dicitur q̄ iste institutus non succedit nisi pretéritus cōmittat edictū vt ff. de cō/tra tabulas. l. iij ℣ si quis ex liberis Et si iste p̄teritus non vult vti iure suo habet institutus hereditatem iure p̄ contra tabulas. sed habet eam effectu ſm tabu. vt ff. de contra tabu. l. si post ℣ fi. Et dicitur filius p̄teritus ex̄ quo relictuz sit sibi legatū quod valz tantū sicut legitima sua, vel plus. Quia opz q̄ habeat legitimā hodie iure institutiois vt auct̄. nouissime. C. de inofficio. testamen. Si tñ relictū sit legatū et nullus alius institutus ē intelligiť relictū iure institutiois vt notat. bar. in. l. vñ si parēs. C. de inoffi. testamen.

Notādū finaliter. Q̄ si sui heredes et emācipati sint p̄teriti tunc vocantur simul ad eandē bonoꝝ possessionē scz p̄ contra tabu. quod aliqui dicunt esse verum vt Azo. si emācipati cōmittāt edictū et q̄ alias sui heredes nō admittū/tur ad hēditatez vt ff. de contra tabu. l. iij ℣ si quis ex liberis. Sed alij dicunt ꝛ melius vt apparet q̄ sui admittunť. licz emācipati nō cōmittant edictū. quia sui habent duplex remediū possunt enī dicere testamentū nullū. vel possunt contra tabulare vt ff. de lega. p̄mo. l. si duo.

☞ Opponiť sic Et videť q̄ existēs in adoptiua familia tp̄e mortis sui patris naturalis bene admittiť ad successionē p̄ vnde liberi. p̄. l. iij ℣ si quis filio. ff. de contra tabu. Solutio Illa lex loquitur de eo qui non fuit p̄fecte adoptatus. ꝛ sic adoptatio nō nocuit sibi in successione. vel p̄t̄ dici et melius q̄ illa lex loquitur vbi nepos ex filio nō existēte in p̄tāte p̄ris sui dať in adoptionē auo q̄ talis succedit. ℔ iste ter. loquiť q̄n̄ q̄s adoptať ab ex̄neo.

Admonendi. Sūmatur sic. Licz emācipati a patre adoptiuo post mortem natu/

ralis patris non succedant p vnde liberi. vel p vnde legitimi. Si tamen neq; liberi neq; agnati existant tũc succedũt p vñ cognati. hoc dicit. Et patz intellectus textus.

☞ Notãdum primo q; iste ℣. limitat ℣at hi. supꝛ eodem.

Notandum secundo. q; isti non pñt dici cognati iure ciuili. qꝛ illo iure emãcipati sunt incogniti vt ꝫ eo℣. emãcipati. nec etiam iure ꝓtorio habentur vt liberi. vt supꝛ eo℣at hi. nec etiam vt legitimi seu agnati vt℣. titulo proximo℣i. Sed iure pretorio vocãtur inter cognatos vt hic. Ex quo ptz q; illi qui non admittuntur ad successionem ex primo aut ex secundo capite possunt admitti ex tertio capite. istud tamen hodie mutatum est vt. C. de adoptio. l. cum in adoptionis.

Notãduz tertio. q; licz emãcipati nõ sunt sui heredes iure ciuili. possunt tñ dici sui iure ꝓtorio vt ꝫ eo℣. emãcipati. et legitimi dicuntur agnati qui sez descendunt ex masculis vt℣. titu. ꝓxio℣i.

Sed ea omnia. Sũmak Correctis istis iuribus hodie filius adoptiuus retinet omnia iura in bonis patris naturalis. acsi non esset adoptatus nisi in casu quo sez succedit patri adoptiuo ab intestato. Et potest pater adoptiuꝰ eum in testamento suo ꝓterire. nec iste filius adoptiuus iure ciuili aut ꝓtorio habet aliquid in bonis patris adoptiui si sit ꝓteritus. Et hoc etiã est veruz licz sit adoptatus ex tribus filijs ℔m senatusconsultũ Sabinianũ. qꝛ nec quarta nec aliq; actio ad eaz sibi cõpetit. Si tñ pater naturalis aliquez adoptauerit tũc ille filius adoptiuus ħz omnia iura in bonis patris adoptiui sicut arrogatus in bonis arrogatoris. hoc dicit.

☞ Notãdũ ꝓmo q; qñ tex. hic dicit q; pꝛ adoptiuus nõ tenet filiũ adoptiuum in testamẽto suo instituere neq; exhẽdare. ħ dz intelligi qñ filiꝰ datꝰ ẽ in adoptionẽ extꝛee psone. Mã tunc bñ succedit pꝛi adoptio ab intestato vt ħ dicit. Nõ tñ succedit alijs a pꝛe adoptiuo. videz liber. naturalibꝰ vel agnati. vt. C. de adop. l. penul. Sz si aliqs datꝰ sit in adoptionẽ parẽti naturali videz auo mꝛno vel in casu pꝛino. vt ꝫ de adoptio. ꝛz hodie d. ẽ. tũc pristina iura seruãt vt ħ dicit. Jd ẽ talis pꝛ adoptiuꝰ tenet illũ filiũ in testõ suo instituẽ vel legitie exhẽdare. Alioqn annullat vel rũpitur testamẽtũ eiꝰ. acsi esset filiꝰ nãlis ꝓpter duplex vinculũ scz naturale et legitimũ. ħ ẽ adoptiõis qđ in ista psona cõcurrit vt vult iste tex. ⁊ tũc pꝛi suus nãlis ñ tenetur eũ instituẽ vel exhẽdaẽ. Et si iste pꝛ adoptiuꝰ velit istũ filiũ emãcipaẽ tenet sibi dare q̃rtã sicut arrogatoꝛ filio arrogato. Et ħ habent ⁊ notãt in. l. cũ ĩ adoptionis. C. de adoptio. De ista tñ q̃rta gl. abi. in ℞bo. reuerti. videt ꝓtũ sentire ⁊ ita etiã dicit ħ Jaco. de rauẽ. sequens illã gl. ꝛz glo. nꝛa ħ in ℞bo. vocant tenz hoc quod dictũ est de q̃rta.

Notãdũ scõo. q; qñ aliqs datꝰ ẽ in adoptionẽ extꝛee psone. tũc iste filiꝰ nõ pt vocare pꝛez suũ adoptiuũ in iudicio sine venia. ff. de in ius vocã. l. cũ adoptiuuz. Et nõ tenet iste pꝛ adoptiuꝰ ad alimẽta filij. l. ĩ rebꝰ ℣. pñt. ff. cõmoda. nisi qñ facit sibi opas vt vt. ff. de adoptio. l ordinari. Dicit tñ Jo. fa. q; si pꝛ naturalis egeat tũc iste pꝛ adoptiuꝰ tenet ad alimẽta. qꝛ ius alimẽtoꝝ ẽ plꝰ ꝓuilegiatuz q̃ ius successionis ab intestato. Sz iste succedit ab intestato vt hic dicitur ergo a fortiori debent sibi alimenta maxime in casu dicto scz si pꝛ egeat.

☞ Opponitur sic Et videtur q; non bene dicit in textu q; filius adoptiuus retinet iura patris naturalis ac si in potestate eius ꝓmansisz maxime si intelli-

gatur quando dat in adoptionē extra/nee psone.quia tunc in veritate pmāsit in eius potestate vt s̄ de adoptio.ff.sed hodie. Solutio Textus hic loqui tur referendo se ad factū. quia licz iure pmaneat in potestate patris naturalis facto tñ videt trāsire ad ptātem patris adoptiui.

Item vetustas.

Sūmatur sic. Veteri iure soli nepo/tes et neptes ex masculis descēdentes admittebant ad successionē suoz here/dum.et preponebantur agnatis.descen dentes āt ex feminis non succedebant auie vel proauie paterne vel materne. vel auo aut proauo.nisi post agnatos. hoc dicit.z ptz intellectus textus.

☞ Notāduz primo q prius connecta sunt iura circa liberos naturales et ad/optiuos primi gradus. Sed iam corri/gunt iura circa eos qui sunt vlteriozis gradus.

Notādum sc̄o Qd istud ius antiquū bene fecit anteponendo progenitos ex masculis sed non bñ fecit vocando eos solos.et excludendo progenitos ex fe/minis ad successionē.

Diui autem.

Quia diui prin/cipes non passi sunt illā iniuriā nature. Idcirco correxerūt istud antiquū ius. et ordinauerūt q descēdētes ex feis succederēt cū de/scēdentib⁹ ex masculi abstrahēdo ab eis tertiā ptē illi⁹ qō mat eoz vel auia habuissz.vel pz̄ seu auus patruus vel mat/uus.si feia mortua sit de cuius hēditate agit vt scz succedāt in locū pz̄is vel ma tris.sicut d.est de nepotib⁹ et neptibus ex filio mortuo. hoc dicit.

☞ Notandum primo Qd illi q̄ descē/dunt ex masculis ꝓponunt descendenti bus ex feminis natura.et etiam suffra/gio veteris legis.et duo vincula fortio ra sunt q̄ vnū vt dictū est s̄ de adopti. in.ff.hoc hodie. circa fi.et s̄ eo.in.ff.sed ea oia.circa fi. Et ideo isti principes da bant descēdētib⁹ ex masculis paz plus q̄ descendentibus ex feminis vt h̄ dicit Et ex isto ptz q̄ paz seu paulo ponit ꝑ tertia ptē.vt h̄ et in aucten. de exhiben. et introducen. reis ff. sancimus.

Notandū sc̄o q̄ h̄ tanguntur duo ca/sus de successiōe descēdentium ex feis. vn⁹ est qñ moritur masculus. qz tūc nepo tes et neptes descēdentes ex filia.et sic deinceps succedūt cū diminutōe tertie ptis. Alt⁹ casus est qñ moritur feia. quia tūc descēdentes siue ex masculis siue ex feis succedūt cū diminutiōe tertie ptis.

Notandū 3°. q̄ aliqui dixerūt istū ff. corrigi in.ff.proximo sequen.vt martin⁹ sz bulga dicit q̄ ille ff. loquit in alio ca/su.z hoc apparet melius .z iste ff. corrigi tur in aucten.de trien. z semis.ff.neq̄ il/lo.collatio.iij. Et sic hodie descendētes ex feminis sine aliq̄ diminutione succe/dunt sicut descēdentes ex masculis.

Sed nos.

Summat sic. Ne transuersales sint potiores q̄ recta linea descendētes cor rectū est ꝑ dñm Justinianū quodā ius antiquuz quo nepotibus ex filia descē/dentibus agnati abstraxerūt quartam ptem substantie defuncti in successione. hoc dicit.z ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo Qd iste ff.⁹. dif/fert a ff. diui.supā eodem. quia ille loqui/tur inter descendentes ex masculis et ex feminis.vt scz ex feminis descēden/tes minus habeant tertiam ptez vt ibi dictum est. Sed iste ff.⁹. loquitur inter agnatos et descendentes ꝑ femininum

ſexuꝫ qui quidē agnati abſtraxerūt iſtis quartam ptem. Et ita ptꝫ q opinio bulgari ꝑualet opinioni martini de corrᵒ ctione ff proxime precedentis.

Notandum ſecundo Qꝫ nō ſolū deſcendentes ꝑ maſculos ſed etiam ꝑ feminas hodie ſuccedunt vſqꝫ in infinitum ſiue ſint in poteſtate ſiue emancipati in totum ſuccedunt excluſis collateralibꝫ vt in auctē. de heredi. ab inteſta. venienti ff i. collatio. ix. et in auctenti. in ſucceſſione. C. de ſuis et legit. heredibus.

Quā conſtitutionez

Sūmatur ſic. Sicut nepotes vel pronepotes. et deinceps ſuccedunt alicui de deſcendentibus in locum patris ſui. in ſtirpes et nō in capita. Sic etiaꝫ deſcendentes ex filia ſuccedunt ſine diminutione alicuius ptis. hoc dicit. Et ptꝫ intellectus textus.

Notandū ṕmo. q iſte ff. videtur corrigere ff proxime ꝓcedentē cuius gl. hic aliter dicat. quia textus dicit. quā cōſtitutionem. Et ſtatim ſubiungit corrᵒ ctionē. poſſet etiaꝫ dici vt mihi apparet q hic corrigit vterqꝫ ff ſcz de diminuti/one tertie ptis et q̄rte ptis. qr di. tex ſine vlla diminutione. Et vt apparet non ſolū loquit in ſucceſſione quo ad hēdita tem aſcēdentis iñ deſcēdentes. ſz etiā iñ agnatos et deſcēdētes. Et ſicut nepotes ex filio ṕmortuo ſuccedūt cū patruis ſuis in ſtirpes ꝛ ñ in capita vt ſ e. ff cū filius. ſic etiā deſcendentes ex filia cū ſuis auūculis vt ḃ dicit. et notat in auctē. in ſucceſſiōe. C. de ſuis et legit. heredibus.

Opponit ſic Et videt q iſti ſuccedūt in capita et nō in ſtirpes ꝑ ff hoc etiā addendū ff titu. ꝓximo. Solutio Ille ff loquit in collateralibꝫ. iſte āt ff loquit in deſcendētibus. Qualiter aūt illi ſuccedāt in capita. docto. diuerſimode loquūtur vt ibi dicet.

De legitima agnatoꝝ ſucceſſione.

Dictū eſt ſ de ſucceſſione ſuoꝝ heredū et coꝝ q loco ſuoꝝ hēduꝫ ſunt. Et qꝫ poſt ſuos hēdes ſuccedūt agnati. Idcirco ſequit ḃ de legitīa agnatoꝝ ſucceſſione. et vocant agnati legitimi. Sed opponit ſic. Cōtra iſtā cōtinuationē. qꝫ poſt ſuos hēdes ſuccedūt parētes. q̄ ñ agnati. Et ideo duo tituli ſequētes ſcz de ſenatuſcōſul. terculia. et orphicia. deberēt ꝓcedere iſtū titulū. q āt parentes ꝓcedūt patꝫ in auctē. de hēdi. ab inteſta. venien. ꝑ totū. colla. ix. So°. Iſta cōtinuatio eſt bona habēdo reſpectū ad legē xij. tabu. ſm quā agnati ſuccedunt ſtatiꝫ pᵒ ſuos hēdes. ſz habendo reſpectuꝫ ad ius nouū ſcz auctenticoꝝ cōtinuatio nō eſt bona vt cōuincit ex his q̄ in oppoſitū allega. ſunt. Et illi titu. ī veritate ꝓcederēt iſtū. fa. l. i ff poſt ſuos. ff. de ſuis et legit. heredi.

Si nemo ſuus.

Deficiētibus ſuis heredibus. ꝛ his q̄ loco ſuoꝝ hēduꝫ ſūt ſeu hēditatē nō amplexātibꝫ. tūc ex le. xij. tabu. ſuccedūt proximi agnati ſcz collaterales ꝑ virilē ſexum nati licz etiā naſcant poſt mortē patris. hoc dicit.

Notādū ṕmo q loco ſuoꝝ hēduꝫ ſūt emācipati iure ꝓtorio vt ſ ti. pri ff emācipati. ſz ꝑ cōſtitutiōes ṕncipū loco ſuoꝝ hēdū ſunt illi de qbᵒ d. ē ſ ti. prīo in ff quibus. Notādū ſcḋo q ex le. xij. tabu. agnati et agnate imediate ſuccedūt pᵒ ſuos hēdes q̄ ſūt in primiori gradu qd attēdēdū ē tpe mortis in ſucceſſione ab inteſtato q̄ non eſt factum teſtamentū. Sz ſi factū ſit teſtm tūc videndū eſt q̄s ſit proximus tpe deſtituti teſtamēti. vt ſ titu. prīo ff cū āt querit.

Deficientibus ãt istis eadem lege succedunt cognati ff. de successio. cognatorꝝ in principio. Sed hodie simul succedũt agnati et cognati vt aucten. cessante. C de suis et legit. heredi. et ff. de successio. cognatorꝝ §. fi.

Notanduꝫ 3°. q fratres ex eodẽ pĩe sunt sibĩ nunc agnati. et vocãt etiam cõsanguinei. Alij ãt agnati nõ sunt consanguinei vt ff. de suis et legit. heredi. l ij. in princi. vocãt etiã isti fratres germani qui ex eodẽ germine nati vt ff. eo. §. nos vero. in fi. Sꝫ filij fratrũ vocãtur fratres patrueles. i. ex patruis nati qui etiã vocãt cõsobrini vt ff in tex. Sed hoc est impropꝛie. quia cõsobrini propꝛie dicũt ex sororibus nati q̃si cõsorini vt ff. de gradi. cogna. §. q̃rto gradu. Et istud est notandũ ꝓter statuta in q̃bus termini debent propꝛie accipi nisi cõis vsus loquendi esset in cõtrariũ vt notãt ꝑ bar. in. l. i. ff. de suis et legit. heredibus.

Notandũ q̃rto. q ille q̃ nascit post mortẽ pris etiã est agnatus. ꝛ hꝫ oĩa iura agnationis vt hic dicit. Si tñ esset cõceptus post mortẽ videlꝫ aui tũc nõ succederet vt agnatus ex ꝑsona sua vt ff. de suis et legit. hẽdi. l. ticius. et ff. vñ cogna. l. i. §. si q̃s ꝓximior. et dictũ ẽ s̃ titulo. ꝓximo. §. cũ ãt q̃rit. Et pñt agnati etiã dici cognati. q cognatio ẽ genꝰ ad agnationẽ et ad cognationem in specie. de quo d. est s̃ ff. legit. agnatorꝝ tutela. §. sunt ãt agnati.

Notãdũ finaliter ex fine ter. q hꝫ elicitur q q̃cũq; ꝓcedit aliq̃d pluribꝰ. hoc intelligit cõcedi ꝑm ordinẽ et ꝓlationẽ quẽ hñt inter se. q licꝫ pꝰ suos hẽdes succedũt agnati nõ tñ oẽs. hꝫ solũ ꝓximiores. fa. l. si q̃n. C. de inofficio. testamẽ. et notãt ꝑ bar. in. l. gallus. §. sed quid si tantum. ff. de libe. et posthu. vt si papa concedat gratias ad beneficia oĩbus de vniuersitate tũc doctores dñt ꝓferri licẽciatis. et sic cõsequenter ꝑm ordinẽ quẽ habent inter se. et hoc est q̃ vult. l. fin. C. de ty. libro xij. vbi dicit. Nec enim patimur quẽq; excellentiorẽ gradũ obtinere cui laborꝫ prolixitas et stipendiorum prolixitas non suffragat.

Per adoptionem.

Sũmat sic. Ius agnationis etiã acquiritur ꝑ adoptionẽ. hoc dicit. Et ptꝫ intellectus textus.

☞ Notandum q ꝑ adoptionem etiã acquirit agnatio nõ solũ filijs sed etiaꝫ alijs agnatis qui vlteriori gradu distãt Et hoc fuit verum olim ꝑ quãlibꝫ adoptionẽ. quia filius adoptiuus transiit semp in potestatem adoptantis vt s̃ de adoptio. §. i. Hodie ãũt istud non est verum nisi de adoptione ꝑ quã adoptiuus transit in ptãtem adoptantis de q̃ dictũ est s̃ de adoptio. §. sed hodie. verũ tñ est q filius adoptiuus nõ fit agnatꝰ respectu emãcipatorꝝ vt ff. de gradibus cogna. l. si filio. Qui tñ nõ transit in ptãtem adoptãtis succedit illi ab intestato s̃ titulo proximo. §. sed ea. Sed non succedit agnati. illiꝰ sc̃z adoptantis vt. C. de adoptio. l. penul. §. sed hoc quidẽ.

Ceterum inter mas.

Sũmat sic. Masculi etiã lõgissimo gradu distantes admittebantur ad successionem agnatorꝝ. fẽmine ãũt non admittebãtur vltra sorores quia cõmodius videbãt hereditates manere apud masculos. hoc dicit.

☞ Notãdũ ꝓmo. q istũ nõ ẽ de iure legi. xij. tabularꝫ. vt patebit ff. §. ꝓximo. sed est de iure medie prudẽtie.

Notãdum scõo q ideo istud ius fuit cõstitutũ q nomẽ et ꝓgenies cõseruãt in masculis. et ꝓpt hãc cãz hodie aliq̃ ciuitates ꝛ loca hñt statuta q fẽie nõ succedunt sed dñt esse cũ dote sua contẽte vt cõit fit in italia et in alijs locis

De legitima agnatoꝝ ſucceſſione.

Notandū 3°. q̄ longiſſimus gradus dicit decimus vt ff. de ſucceſſio. cognatorum ℌ fina.

Sed quia. Quia iniquū erat feminas poſt ſoꝛores oīno excludi a ſucceſſione agnatoꝝ qđ nō fiebat ex le. xij. tabu. ſed p̄ mediā iuriſprudentiā. Idcirco p̄tores hoc ius corrigētes vocabāt fēias. etiā vltra ſoꝛores ad ſucceſſionē agnatoꝝ deficientibus agnatis ⁊ proximioꝛib⁹ cognatis Ꝫ ordinatiōe dñi Juſtiniani maſculi ⁊ femine equaliter vocant ſi deſcendāt p̄ virilez ſexū ad ſucceſſionem agnatoꝝ ſm̄ p̄rogatiuā ſui gradus. hoc dicit.

☞ Notādū p̄mo q̄ hic tanguntur quatuoꝛ iura. Primū ē ius legis xij. tabu. ſm̄ qđ tam maſculi q̄ femine p̄ virilem ſexū deſcēdētes vocabant ad ſucceſſionem agnatoꝝ. q̄ iſta lex xij. tabulaꝝ amplexa ē ſimplicitatē legib⁹ amicā. Qualiter āt. hoc intelligit dictuz eſt ſ̄ de fideicōmiſſa. hēdita ℌ ſed q̄ ſtipulationes et iſtud ius tāgit hic. et hoc quidez lex xij. tabulaꝝ. Secūdū ius eſt medie prudentie qđ excludebat oēs fēias a ſucceſſione agnatoꝝ p̄ter ſoꝛores. et de illo iure loquebat ℌ p̄cedēs. et hoc ius tangit ꝟ. media āt iuriſprudētia. et vt dicit hic in tex. iſta media iuriſprudētia fuit iunioꝛ lege xij. tabulaꝝ. Ꝫz diſpoſitiōe imp̄ialī anteriōꝛ. qđ ſic debz intelligi q̄ iſtud ius fuit inuētū poſt le. xij. tabu. ℓz imp̄atoꝛ reputabat iſtud ius dignius q̄ ius legi. xij. tabu. vt. C. de ſuis et legiti. hēdi. l. xij. tabu. Tertiū ius fuit ius p̄toriū quo fēie etiā vltra ſoꝛores admittebant ad ſucceſſionē agnatoꝝ nō ſimpliciter ℓz deficiētibus agnatis. ⁊ primoꝛib⁹ cognatis. Et iſtud ius tangit ꝟ in p̄ncipio ℌ. et q̄ ſane. et ibi. donec p̄tores Quartū ius fuit dñi Juſtiniani quo tā maſculi q̄ feie p̄ virilē ſexū deſcēdētes nō ſolū deficientib⁹ agnatis. ℓz equaliter ſalua tñ gradus p̄rogatiua vocātur ad ſucceſſionē agnatoꝝ. et iſtud ius tangit hic ibi. nos vero. Ꝫz hodie eſt quintuz ius qđ hic nō tangit. quo ſcz nō ſolum agnati et agnate. ℓz etiā cognati et cognate ſimul ſuccedūt. et equaliter ſm̄ gradus p̄rogatiuā. vt in aucten. de heredi. ab inteſta. venien ℌ reliquū. colla. ix.

Hoc etiā addendū. Nō ſolū fratris filius et filia ſuccedūt patruo ſuo. et econtra. Ꝫz etiā filius et filia et nō vlterioꝛes ſoꝛoris germane vel vterine ſuccedunt auunculo ſuo. et ecōtra. Diuidendo hēditatē in capita et nō in ſtirpes nō extantibus alijs fratribus vel ſoꝛoꝛib⁹ defuncti. q̄ illi p̄cedunt iſtos in ſucceſſione. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo. q̄ iure iſto nō ſolū filij et filie fratris mei. Et deinceps nepotes et p̄tonepotes q̄ ſunt agnati mei vel agnate veniūt ad ſucceſſionē meaz: et ecōtra. ego ad ſucceſſionē eoꝝ q̄ ſcz ſunt p̄ximi mei vt mortuo fratre meo ſi nō ſupſit ſoꝛoꝛ mea vel alt⁹ frat. veniunt filij ſui. Et deficientib⁹ filijs veniunt nepotes ℓz etiā filius et filia ſoꝛoꝛis mee germane vel vterine. ℓz nō vlteriōꝛes. Mā ſoꝛoꝛe mea mortua et filijs et filiab⁹ ſuis nēo ſuccedet mihi ex p̄te ſoꝛoꝛis mee vt. C. de legit. heredi. l. fi ℌ ℓz neq̄. et ſic ē. ego ſuccedo eis. ex q̄ pōt clarius intelligi iſte tex.

Notandū ſcđo. q̄ iſtud ius hodie correxit in duobus. p̄mo q̄ hodie nō ſolū ſuccedūt filius et filia ſoꝛoꝛis mee. ſed etiā vlteriōꝛes vt in aucten. ceſſante. C. de legit. heredi. ſcđo q̄ exhibitus fratribus vel ſoꝛoꝛibus filius aut filia alteriuus fratris vel ſoꝛoꝛis bene ſuccedit defuncto patruo vel auūculo. cuius cōtrariū hic dicit. Illis enī exiſtentibus ceteri gradus remanēt ſemoti. i. excluſi ſm̄ iſtū tex. vt p̄z in alle. auctē. ceſſāte.

¶ Notandum tertio. q̄ ad sciendū an isti debeant succedere in stirpes vel in capita. Sic est distinguendū. q̄ vel succedūt filij aut filie cū patruis vel cum auūculis suis. et tūc succedūt in stirpes et nō in capita; vt titulo ꝓximo ff. et in auctē. cessante. C. de legit. hēdi. vel succedūt sine patruis vel auūculis inter se patruo vel auūculo suo. et tunc sunt opinio. docto. Azo enī dicit q̄ tūc succedūt in capita et nō in stirpes p istum tex. et p auctē. cessante. Sed accursius videt velle q̄ succedūt in stirpes per ff. relinquū. in auctē. de heredi. ab intesta. venien. opinio Azonis ē cōior. et in ea opinione sunt Goffre. Jaco. de arena. Dynus et etiā Cy. et bulgarus. plures etiā sunt in opinione accursij. Et ideo iste punctus requirit imꝑialē discussionem.

¶ Notāduz finalit. q̄ germani seu germane fratres vel sorores dicunt q̄ sunt ex eisdē patre vel matre. C. cōsanguinei tantū sunt qui sunt ex eodē patre. Sed vterini tantū sunt qui sunt ex eadē matre. Hodie igit̄ fratres et sorores vtrīq̄ coniuncti succedūt sibijnuicē in capita. Sz filij eoꝝ si inter se succedāt. succedūt etiā in capita. Sz si cum patruis vel auūculis in stirpes vt dictū est. Sz fratres vel sorores cōsanguinei tantuz vel vterini tantū. si simul cōcurrāt tūc cōsanguinei succedūt in bonis ꝑis et vterini in bonis matris. et alia bona dividunt eq̄liter vt. l. de emancipatis. C. de legit. heredi. Sz si defunctus sit aliquis q̄ habeat fratres aut sorores vtrīq̄ cōiunctos et alios ex vna ꝑte cōiunctos tantū. tunc vtrinq̄ cōiuncti ꝑferētur alijs. quia sunt duplici vinculo coniuncti. qđ. fortius est vno vt. l. post fratres. C. de legit. heredibus.

Bi plures sint.

C Sūmat sic. Pluribus gradibus agnationis existentibus succedit ille q̄ est in proximiori gradu. siue vnus sit siue plures. Et proximitas gradus attēditur tꝑe mortis si nō sit factū testamentū. Sz facto testamēto attendit tꝑe destituti testamenti. hoc dicit.

☞ Notādū ꝓmo. q̄ ex isto tex. ptz q̄ qui proximior est gradu. prior est in successione. concor. l. ij ff. hēditas. ff. de suis et legit. heredi. Et licz lex loquat in singulari nūero. intelligit̄ tñ etiā in plurali. vt si sint plures in proximo gradu sil' succedūt. Nā indefinita in iure ēq̄pollz vñ. l. i ff. si q̄dū. paupe. fecisse dicat. Et singularis nūerus exponit̄ p pluralem maxīe qñ hoc videt̄ esse de intentione legislatoꝝ. Et seruit istud in multis. Nā si factū esset ꝓclama q̄ quicūq̄ ꝓmo intrauerit tale castrū habebit centū florenos. et multi simul intrāt vt nō cōstet q̄s sit primus dñt simul habē centuz florenos et inter se facere ꝓtes vt. l. si finita ff. cū āt plures. ff. de dam. infec. Licz aliq̄ dicāt q̄ nullus dz habē quia seipos impedīt p. l. si fuerint. ff. de reb' dubijs. q̄ illa lex loquit̄ in testamētis. Alij etiā dicūt q̄ q̄libz dz habere cētū p. l. qui filiabus ff. de lega. ꝓmo. Sed prima opinio verior est. Et de isto notat̄ p bar. in. l. hoc articulo. ff. de heredi. instituen.

¶ Notādū scō. q̄ proximitas attēditur tꝑe mortis illius de cuius hēditate queritur. si nō sit factū testamētū. Sz si factū sit testamentū tūc attendit̄ tꝑe destituti testamēti. vt hic in tex. Ex quo patz q̄ q̄litas adiecta ꝓbo debz intelligi fm tēpus ꝓbi. qđ facit ad intelligendū multa. Nā si sit statutuz. q̄ dñs debz satisfacere ꝓ delicto famuli sui. hoc non debz intelligi de delicto qđ cōmisit ille antēq̄ fuit famulus. Sz de delicto cōmisso tꝑe quo fuit famulus. Idem est si sit statutū q̄ iunior canonicus debeat cō-

De legitima agnatoꝝ ſucceſſione.

ferre p̄bendā vacātez. ⁊ vacet p̄benda. Et añ̄ cōferat ſupueniat alius canonicus. tūc ille ſupueniēs nō dz cōferre ſed qui fuit iunior tpe quo vacabat. fa. nota. ꝑ bar. in. l. ticius ℣ vſq; ff. de teſtamen. militis.

☞ Oponit̄ ſic Et videt̄ ꝙ proximior in gradu nō semp̄ ꝓferat in ſucceſſione. ꝙ filiꝰ ſuccedit cū patruo ſuo alteri patruo ſuo defuncto. cuz tñ patruus ſit in ſecūdo gradu. et filius in tertio gradu. ¶ Solutio ¶ Iſtud intelligit̄ quādo ꝗs ſuccedit ex ꝓpria ꝑſona ſua. tūc iſte filius ſuccedit ex ꝑſona p̄tis ſui. vt auct̄. ceſſante. C. de legit. heredi.

Placebat Summat̄ ſic. Olim iure ciuili excluſo p̄mo gradu agnationis nō admittebat̄ agnatus ſcōi gradus. ſed trāſiuit hēditas ad cognatos. poſtea aūt iure p̄torio admittebat̄ agnatus ſcōi gradus. nō tñ iure agnationis ſz ꝯgnationis. Et poſt hoc dñs Iuſtinianus correxit iſta iura vt ſcz agnatus ſuccederet de gradu in graduz ꝓpter duas rationes. Prima ē ꝙ abſurdū erat ꝙ agnati ſuccederēt de gradu ad gradū. et nō agnati. Secūda ratio quia agnati ſuccedūt de gradu ad gradum in onere tutele. ꝯ etiam ſic dñt ſuccedere in emolumento recipiēde hereditatis. hoc dicit.

☞ Notāduz p̄mo. ꝙ pro intellectu iſtiꝰ tex. Aliq̄ ſunt p̄mittenda. p̄mo ꝙ in ſucceſſione dñt cōſiderari ordines ſeu capita. Et gradus ordinis ſeu capita ſunt quattuor. ſcz vnde liberi. vnde legitimi ſeu agnati. ⁊ vñ cognati. ⁊ vñ vir ⁊ vxor. Et in iſtis ordinibus ſeu capitib⁹ reperiunt̄ gradus. Nā in ordine vñ liberi p̄mus gradus eſt filioꝝ. ſcōs nepotuz tertius ꝓnepotū. ⁊ ſic cōſequent̄. Similiter in ordine vñ legitimi ſeu agnati ſūt gradus ſcz filij nepotes pronepotes. ⁊ ſic deinceps. Et ita etiā in ordine agnatoꝝ vt ff. ſi tabu. teſtamen. mili. extāt. l. i p̄mo reſpōſo. Secūdo p̄mittendū eſt ꝙ ſucceſſoriū edictū p̄t procedere de ordine in ordinē. vt ſi deficiāt agnati primi gradus veniāt cognati. vel p̄t procedere de gradu in gradū vt ſi deficiat agnatus p̄mi gradus. veniat agnatus ſecūdi gradus vt ff. de ſucceſſo. edic. l. i ℣ quib⁹

¶ Notāduz ſcō. ꝙ iſtis ſic p̄miſſis intelligit̄ hic in iſto tex. triplex ius. Primū fuit ius ciuile legis xij. tabulaꝝ. ſm quod agnati nō ſuccedebāt ō gradu ad gradū. ſeu de ꝑſona ad ꝑſonā. ſed deficiente p̄mo gradu ptinebat hēditas non ad ſcōm gradū ſed ad aliū ordinē ſcilicz cognatiōis. et hoc tāgit̄ hic in p̄ncipio tex. Secūdū ius fuit p̄toriū ſm qō agnatus ſecūdi gradus admittebat̄ ad ſucceſſionem deficiente p̄mo. nō tñ iure agnationis ſed iure cognatiōis. Et hoc ſi nullus cognatus erat proximior in gradu. et hoc ius tangitur hic. quod iteruz pretores. Tertiū ius fuit Iuſtiniani ꝙ cōſtituit ꝙ agnati ſuccederent de gradu ad graduz ꝓpter duas rationes que ponunt̄ hic in textu. et tacte ſunt in ſūmario. et hoc ius ponit̄ ibi. ſed nos. Hodie aūt iſtud non habet dubium. qz agnati et cognati ſimul ſuccedūt ſm proximitatem gradus vt agnati p̄imi gradus et cognati eiuſdez gradus. primo admittunt̄. et ſic etiā ſecundi gradus. et deinceps in aucten. de heredibus ab inteſta. venien. ℣ reliquuz.

Ad legitimam. Summat̄ ſic. Olim cum parens nō admittebatur ad ſucceſſionem liberoꝝ emācipatorum niſi expreſſe fuerint emācipati cum contracta fiducia. Hodie tamen omnis emancipatio intelligitur facta cum contracta fiducia. Et ideo hodie indifferenter parens admittitur ad ſucceſſionē liberoꝝ

emãcipatorũz.hoc dicit.Et ptz intellectus textus.

☞ Notãdum primo. q cõtracta fiducia est qñ pater emãcipãs filiũ suuz reservat sibi ius succedendi si turbato ordine filius moriaꝫ añ pẽz. Et istud olim debebat fieri expresse alioquin pat non succedebat.sed hodie oĩs emãcipatio intelligit facta cũ contracta fiducia vt hic dicit.

☞ Notãdũ scdo.q licz p emãcipationẽ filius desinit esse agnatus pãis.Et pdit ius agnationis.nec iure ciuili pãi succedit vt ꝫ titu.prĩo §.emãcipati.tñ pãi nõ desinit esse agnatus.nec pdit iura agnationis respectu filij.vt.l.fili⁹.ff. de suis et legit.heredibus. Et ex illo ptz ratio istius textus.quare scz pater etiam iure ciuili succedit filio emãcipato. cum tamen illo iure filius non succedit sibi.

☞ Opponitur sic Et videtur q iste textus nõ potest stare quia correlatiuorum idem est iudicium vt.C.de edic.diui Adriani tollen.l.ij.ergo si pater succedat filio etiam filius debet succedere patri. ☞ Solutio ☜ Correlatiuorũ idẽ est iudicium ab initio sed non semp ex post facto vt hic. Nam p emancipationem perditur ius agnationis filij respectu pãis.ꝫ nõ ecõtra vt dictũ est.

Ad senatusc̃ultuz tercullianum.

☞ Continuatur sic. Dictuz est supra de successione agnatorum. Consequenter dicendum est de successione cognatorũ Et quia inter matrem et liberos suos est agnatio vt.§.de successio.cognatorum in principio. Idcirco primo videndum ẽ quomodo mater succedit liberis suis quod fit per senatusc̃ultũ tercullianũ Et ideo iste titul⁹ rubricaꝫ.ad senatusc̃ultuz tercullianũ.

Ex xij.tabularũ.

Summaꝫ sic. Lege xij. tabulaꝝ cognati nullo modo succedebant ita q etiã nõ esset successio inter matrem et filiũ vel filiam. Sed pretores dabãt istis psonis successionem p bonoꝝ possessio. vñ cognati.hoc dicit. vsqꝫ ad §.sed he. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandũ primo Qz in isto titulo tãguntur quattuor iura de successione mris respectu filij vel filie. Primum est ius xij.tabulaꝝ fm qđ mater nõ succedit filio nec econtra. Et illud ius tangit hic in principio istius §. Secundum est ius pretorium p quod mater succedebat filio p bonoꝝ possessio. vnde cognati scz deficientibus agnatis.et hoc ius tangit hic in ꝑsi. nisi quod pretores. Tertium est ius senatusconsulti terculiani per qđ mater ingenua habens tres liberos vel liberta habens quattuor admittitur ad successionem filij sui defuncti et ciaz si talis mater adhuc sit in potestate parentis sui cuius iussu debz hereditatem adire. Et istud ius tangitur §.eodẽ §.proximo.ibi.postea autem senatusc̃onsulto terculiano. Et fm istud ius liberi ipius defuncti excludebant matrem defuncti que est auia ipoꝝ liberoꝝ. Similiter pater excludit matrem ita etiaz frater consanguineus excludit matrem Sed sororꝫ cõsanguinea admittitur cuz matre. Et iste tanguntur §.eodem §.preferuntur. Quartum ius est domini Justiniani fm qđ mater indistincte siue sit ingenua siue liberta.et q̃uis solũ vnum filium habeat vel filiam admittitur ad eius successionem. Et istud ius tangit §.eodem §.sed nos. Sed extra tex.istum esse quintum ius quod hodie hz locum pro quo sic est distinguendũ. qz morietꝫ

Ad senatusconsultū trebellianuz.

aliquo tūc vel habet liberos vel nō. ꝓ/mo casu succedūt liberi oībus alijs ex/clusis. vt auctē. in successiōe. C. d' legit. hēdi. Si nō hz liberos tūc vel hz ascē/dentes solū vel ascendētes cū collatera lib⁹. ꝓmo casu pī ⁊ mater eq̄liter succe/dūt exclusis alijs vlteriorib⁹. vt auctē. defuncto. C. ad terculia. Sz si sint ascen dentes cū collateralib⁹ vtputa pī mat frater et soror. tunc aut isti collaterales sunt vtringz coniūcti ipi defuncto. vel nō. in ꝓmo casu succedūt sil' cū ascēdēti/bus ꝓximioris grad⁹. exclusa oī differē tia sexus in viriles portiōes vt in d. au cten. defuncto. Et pī in ista portiōe frīs nō hz vsumfructū. vt auctē. itē hēditas C. de bo. q̄ libe. Sz si collaterales non sunt vtringz cōiūcti tūc nō succedūt cū ascendētib⁹ vt in d. auctē. defuncto. Si vo collaterales sint soli tūc succedūt si/cut d. ē s titu. ꝓxi. Hoc etiā addendū.

¶ Notādū scdo. q̄ qñ tex. dicit ḥ q̄ lex xij. tabu. ꝑponebat masculoz ꝓgenie ḥ intelligiē de masculis agnatis. de quib⁹ s titu. ꝓxo. Hi. d. est. Et istud ꝟbū. ꝑponebat. capiē ḥ impropꝛie. q̄ lex xij. tabu. nullo; mō vocabat ꝓgnatos: ⁊ ita nō ꝑ/ponebat ꝓpꝛie agnatos cognatis. q̄ sic ꝓgnati sequerent⁹ agnatos. Ex q̄ etiā ptz q̄ ille q̄ nō hz sub se clex vel popu lum impropꝛie dicē eps. Dicē enī eps ab epi qđ est sup̄ et scopin grece qđ est intēdere vel speculari latine q̄si supin/tendēs vel supspeculator curā aliorum gerēs. xxi. distinc. c. cleros et viij. q. i. ca; qui epatū ꝛc. Sz talis neminē hz cui su perintēdat. de quo etiā in c. plerisq; in cle. de electio.

¶ Notandū finaliē. q̄ qñ in tex. dicē ꝑ femini sexus necessitudinē exponi dz .i. ꝓgnationē. Nā ꝓgnati dicunt⁹ ncārij. ff. de iusti. et iure. l. fina.

Sed de iuris.

Sūmat Post istud ius claudius pīceps dedit matri/bus successionem filioz amissoz. Et de bet intelligi in bello ad carū solatiū. sed postea venit senatusconsultū terculianū fm qđ mater ingenua habens tres libe ros. ⁊ libertina q̄ttuor. succedebat filio vel filie q̄uis ipa mat esset in ptāte sui parētis. cuius iussu debebat talē hēdi/tatē adire. hoc dicit.

☞ Notādū ꝓmo Q. ius aliq̄ dicitur angustiosuz vt ḥ et ff. de successio. liber to. in ꝓncipio. et ff. qđ q̄s. iuris sta. l. ij.

¶ Notādū scdo q̄ cū dicē ḥ claudiū sta tuisse matrē succedere in solatiū libero ruz amissoz. hoc dz intelligi in acie ꝓn/cipis q̄ dicunt⁹ vincre in gloria vt s de excusa. tuto. Hi. Et dicūt aliqui claudiū statuisse generaliter matrem succedē vt C. de inofficio. testamen. l. liberi. sed pri/mū melī⁹ est.

¶ Notādū 3°. q̄ licz ḥ dicat auiam nō succedere. hodie tñ etiaz succedit vt in aucten. de heredi. abintesta. venien. Sc̄o sequens. collatio. ix.

¶ Notādū q̄rto. Q. licz fēia nō habe/at liberos in ptāte vt s de adoptio. Se/mine. Dicē tñ liberos habere seu ius liberoz habere vt ḥ in tex. Et hz mat tres liberos etiā si pepit geminos vt ff. de ꝟboz signifi. l. cū enixa.

¶ Notādū quto. q̄ ex isto tex. habet⁹ q̄ vxor pt remanere in ptāte pīs sui. Est tñ etiā in ptāte viri maxīe quo ad debi/tā carnis. et etiā quo ad opas. q̄ tenet⁹ opari marito suo. vt ff. de opis liberto. l. sicut. Quō āt vxor sit in ptāte pīs. et quō in ptāte viri latius habet⁹ xxxv. q. ij. c. mulierē. Et istud est de iure rhoma noz. Secus āt de iure longobardoz vt C. de ꝓditio. inser. l. si vxor. Et in lōgo/barda. quibus modis mulieri alienare pmissum sit. l. i. Et dicit Johan. fabri q̄ istud est de cōsuetudine in frācia.

¶ Notādū finaliter. Q. qñ hic dicē q̄ mater debet adire hereditatē iussu pa/

rentis sui. hoc intelligiť esse verum de iure antiquo ꝑm quod omne qđ acquirebať ꝑ filiū acquirebať patri. vt ff.de acquiren.hereditat.l.qui in aliena. Hodie aūt in solis pronecticijs et nō in aduenticijs requiriť iussus vt.C.de bo.que libe.l.fina.§.si nō ecōtrario.

Preferūtur autem.

Sūmať sic.Eodē iure scz senatusco sulti terculiani liberi vtriusqz sexus.et pī et etiā frater ꝓsanguineus ipius defuncti vel defuncte excludunt matrem Sed auus vel proauus nō excludit matrem si pater nō sit in medio.Sozor aūt ꝓsanguinea succedit simul cū matre.Et si sint fratres z sozores ꝓsanguinei tunc hēditas defuncti est eis cōis. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṕmo.Qz cū dicitur hic liberos excludere matrem.hoc etiā verum est de liberis adoptiuis in ān̄tum velint succedere vt ff.eodē.l.ij.§.liberi. Sed quod hic dicitur patrē excludere matrem.hoc nō est verum de patre adoptiuo vt ff.eo.l.ij.§.sed neqz auus.

¶ Notandum scđo.Qz dicit notanť interq̄ auus aut ꝓauus nō excludit matrem quādo inter eos solos de hereditate defuncti agiť. hoc est qñ pať nō est in medio.Nā tūc auus excludit patrez isto iure vt ff.eo.l. equissimū.§.i.Et pať excludit matrem vt hic dicitur.ergo qñ pater est in medio auus excludit matrē

☞ Opponitur sic Et videtur q̄ auus omnino debet excludere matrem.qz excludit patrem vt in allega.l.equissimū. Et pater excludit matrē vt hic ꝑ regulam.si vinco vincentem te. tunc etiam vinco te.ff.de diuer.et tempo.prescrip. l.de accessionibus ¶ Solutio ¶ Illa regula habet veritatem quādo est eadem ratio vincendi te,z vincendi vincentē te.Sic aūt nō est hic. quia quādo pater est in medio.tūc auus excludit patrem. et ꝓ ꝑs matrem tanq̄ proximus agnatus.sed qñ pī non est in medio tūc auꝰ nō habet illud ius.qz habuit ratione patris.Et de isto notatur ꝑ bar.in.l.clau/dius ff.qui potio.in pigno.habeanť.

Sed nos.

Sūmať sic.Constitutiōe domini Justiniani mater indistincte succedit filio suo defuncto. et excludit oēs alios exceptis fratribus et sozoribus siue cōsanguineis siue ꝓgnatis Nā si cū matre sint tantū sozores.tūc mater succedit in medietatē.et sozores simul in alterā medietatez hereditatis defuncti. Sed si cū matre sit frater vel fratres vel etiā sozores ꝓsanguinei vel cognati diuiditur hēditas inter eos ꝑm capita.hoc dicit.

☞ Notandū ṕmo.Qz ista cōstitutio de q̄ ꝺ loquiť dñs Justinianus habetur C.de iure deliberā.l.ij. nō in.C. quem nos habem⁹.qz ille factus ē post istū librū Institutionū. Sz in Codice qui aī istū librū fact⁹ ē quē nō habem⁹.

¶ Notandū scđo Qz nō est in ptātem mulieris habere aliquā vel plures proles qz hoc dependet a prāte diuina.fa.c.nasci.lvi.dis.Et si iste defectus esset imputandus tunc potius imputareť viro q̄ mulieri vt.C.de legit.heredibus.l.lege xij.tabulaꝝ.Et ita ptz q̄ casus fortuit⁹ nō est alicui imputād⁹.ad qđ solet allegari iste textus.

¶ Notandū tertio.q̄ ꝑm antiq̄s constitutiones qñ mater succedit filio tūc dabat tertiā quibusdā legitimis personis scz patruo ipius defuncti vel filio patrui vel eius nepoti et non alijs legitis ꝓsonis.C.eo.l.fi.ṕmo respō so.Et ita debet intelligi iste textus cū dicit q̄ cōstitutiones abstrahebāt matri tertiā ptez et dabāt certis legitimis ꝓsonis z in alijs contrariuz faciebant.

Ad senatuscōsultū orphicianū.

Notandū q̄rto Q̄ isto iure mater p̄ponit oībus legitimis psonis in successione filij sui defuncti etiā p̄i nisi in vsufructu. qñ p̄ habebat defūctū ī ptāte. C. eo. l. fi. Modie āt p̄ et mr̄ eq̄liter succedūt. Silr etiā descēdentes p lineā patnaz et maternā. vt in auctē. de hēdi. ab intesta. venien. §. pñs. colla. x.

Notādū finaliter Q̄ senatuscōsultum terculianū corrigit̄ b in duob⁹. Prīo q̄ nō admittebat matrē ad successionē filij. nisi ingenua haberet tres liberos. et liberta q̄ttuor. ⁊ b corrigit̄ b cū dicit. et dedim⁹ ius legitimū plenū matribus ⁊c. Scō q̄ frat̄ psanguine⁹ ex senatuscōsulto terculiano excludebat mr̄em s̄ eo. §. pferunt. ℞. si. frater aūt psanguineus. Sed isto iure mater succedit cuz fratre siue consanguineo siue ognato vt hic in ℞. si. quēadmodū. et in ℞. si. si vero.

Sed quēadmoduz.

Sūmat̄ sic. Si mater nō petat tutorem filio suo impuberi tutorē nō habēti. vel si tutorem habenti qui tutor remotus vel excusatus est a tutela infra annuz nō petat alium tutorem in locuz remoti vel excusati priuatur successiōe filij sui impuberis. defuncti. Et succedit mater etiam filio vulgo quesito ex senatuscōsulto terculiano. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandum primo Q̄ licz filius sit vulgo quesitus tamen mater succedit sibi vt hic dicitur. Et ratio est. quia q̄uis pater sit incertus. mater tamen semper est certa. vt. l. quia mater ff. de in ius vocando.

Opponitur primo sic Et videtur q̄ propter non petitionem tutoris mater nō p̄mietur successione filij p. l. ij. C. si aduersus delictum Solutio Istud fallit in tribus casibus. Primus si casu fortuito mater impediatur petere tutorem vt in. l. allega. in oppositum. Secundus si mater sit minorennis vt C. qui tuto. petant. l. cuz matribus. Tertius casus si filius moriatur pubes vt. C. qui tuto. petant. l. matres.

Opponitur secūdo Et videtur q̄ mater non succedit filio vulgo quesito p. l. si qua illustris. C. ad orphicianū Solutio Q̄ istud fallit quādo mater est illustris quia tunc non succedit filio vulgo quesito. nec econtra filius sibi vt in. l. in oppos. allega. et amplius patebit in sequenti titulo.

Ad senatuscōsultū orphicianuz.

Continuat̄ sic. Dictum est supra qualiter mater succedit filio ab intestato. hic p̄sequenter tractat̄ qualiter econtra filius succedit matri. Et q̄ ista successio dat̄ ex senatusconsulto orphiciano. Iō iste titulus rubricat̄. ad senatuscōsultuz orphicianum.

Et circa rubricā. Notādū q̄ sicut ex le. xij. tabu. mat̄ nō succedit filio. sic nec filius matri. vt s titulo proximo. §. i. Et ideo sicut inuētū est senatuscōsultū terculianū. quo mater succedit filio. sic inuentū est senatuscōsultum orphicianuz quo filius succedit mr̄i. de q̄ b videbit.

Per contrariū.

Ex senatuscōsulto orphiciano filij vel filie tantū et nō vlteriorus gradus descēdentes succedūt matri ab intestato. licz sit in alteri⁹ ptāte. Et excludūt alios agnatos ⁊ cognatos. Iz ex cōstitutiōib⁹ patricialib⁹ etiā nepos succedit auie. et p̄nepos proauie. et sic deinceps. hoc dicit.

☞ Notandum primo. q̄ in isto ℔ tangunt duo iura. Primus est ius senatusconsulti orphiciani quo filij et filie tātus admittunt ad successionē matrū et non vlteriorus gradus descendentes ad successionē ascendētū. in linea materna. et hoc ius tangit ℔ in principio. Secūdū ius tangit ibi. postea. quo scz nepos admittit ad successionez auie. et pnepos ad successionē pauie. et sic deinceps descendentes ad successionē ascendentiuz in linea materna.

¶ Notandū scdo. q̄ in isto senatusconsulto orphiciano nō attendit differentia an mat sit ingenua vel liberta sicut in terculiano. sed filius indifferent succedit matri vt ff. eo. l. i. pmo respon. imo etiā licz mater sit ancilla et facta est sibi mora in fideicōmissaria libertate danda filius succedit sibi vt. C. eo. l. fina.

¶ Notandū tertio. q̄ qñ dicit ℔ in tex. q̄ tam filio q̄ filie data est legitima hereditas hoc nō debz intelligi p le. xij. tabulaz. quia illa lege filj excludit ab hēditate matris vt ℨ titulo proximo ℑ. i. ℨ debet intelligi q̄ datur hēditas ex isto senatusconsulto orphiciano. qđ tenet vicem legis vt ℨ de exceptio ℑ hec exempli causa.

¶ Notandum finaliter. q̄ quando ℔ dicitur q̄ nepos admittitur ad successionem auie. et sic deinceps hoc debet intelligi si ille conceptus sit in vita illius de cuius hereditate agitur vt supā de heredita. que ab intesta. deferunt ℑ cū aūt querit. et ibi dictū est.

☞ Oponit sic Et videtur q̄ ex senatusconsulto orphiciano admittunt ad successionem matris vlteriores descendētes post filios. quia tex. dicit liberi. et p liberos significāt filij nepotes et pnepotes et deinceps vt. l. liberoz. ff. de verboz significa. ¶ Solutio ¶ Liberi ponitur hic et capitur stricte. scz soluz pro filijs et filiabus. vt clare patet ℔ ex isto textu.

Sciendum autē est huiusmodi successiones que.

¶ Sūmatur sic. Successiones que dantur ex senatusconsultis terculiano et orphiciano. non impediuntur per capitis diminutionem sicut successiones que dātur ex lege xij. tabulaz. Et filius vulgo quesit⁹ succedit matri ex senatusconsulto orphiciano. hoc dicit. Et pz intellectus textus.

☞ Notandum primo. Q̄ istud pmum responsuz intelligitur de capitis diminutione minima. Nam per maximam et per mediam etiam tolluntur iste successiones vt sup de capitis diminutione ℑ quod autem. Si enim liber fiat seruus non succedit matri ex senatusconsulto orphiciano. Sed successio que datur ex lege xij. tabulaz etiam impeditur p minimam capitis diminutionem vt ff. de capi. diminutio. l. tutelas. in qua le. ponitur ista regula. de qua fit hic mentio. Et ratio istius responsi est. quia p minimam capitis diminutionem non tollit agnatio. Et iste successiones que dātur per senatusconsulta sunt inter agnatos Sed agnatio tollitur p minimam capitis diminutionem. Et ideo successiones que dantur ex lege xij. tabulaz impediuntur quia tales successiones sunt inter agnatos. de isto dictum est sup de legit. agnatoz tute ℑ fina.

¶ Notandum secundo: q̄ filiozum alij sunt spurij. alij nepharij. alij incestuosi. alij nothi siue adulterini. Spurius ℨ ius ciuile dicitur tribus modis.

Ad senatusconsultū orphicianum.

Primo dicitur spurius de scorto natus id est de meretrice. sicut est vulgo quesitus qui patrez demōstrare non potest propter multitudinem sicut est filius publice meretricis. et sic proprie capit̄ et dicitur a sporas greca dictione quod idem est qđ vulgo cōceptus vt ff. de statu hominū. l. vulgo conceptī. vel dicit̄ a sporin quod est seminare. quia nihil aliud de patre q̄z semen affert.

Secundo dicitur spurius vulgo quesitus non vere sed fictione iuris. puta q̄ patrez certuz habet sed talem qualem fm deuz pudor est demōstrare. vt filiꝰ monachi vel episcopi. quia ille videtur non habere patrem. qui euz honeste demonstrare nō potest. ℣. fina. l. i. ff. qđ cuiusuis. no. l. quotiens. ff. de his qui sui vel alieni. cogunt̄. l. vulgo. ℣. hominuz. ff. de statu hominuz.

Tertio dicitur spurius qui natus ē ex matre libera et patre seruo. In glo. vero de renunciatio. c. nisi cuz pri. dicitur q̄ spurius est qui natus est ex concubina. Nepharij sunt. q̄ nati sunt p̄ sanguineis in linea directa ascendente vel descendēte. ℣. ergo nō omnes. supra de nup. Incestuosi sunt geniti ex cōsanguineis in linea trāsuersali in gradu tamen prohibito. hi duo nepharij et incestuosi vocantur fm ius canonicuz manseres vt in glo. c. nisi cum pri. de renuncia. Nothi siue adulterini dicunt̄ geniti ex adulterio. et hoc dupliciter vel ex pte patris et sic dicunt̄ adulterini. Aut ex pte matris et tunc proprie dicunt̄ nothi quia sicut notha febris affligit vt quartana et tamen non est quartana. sic nothus presumitur natus ex adulterio et tamen non est.

☞ Opponitur primo Et videtur q̄ nō bene dicit̄ in tex. q̄ sole successiones q̄ deferunt̄ ex lege xij. tabularꝝ pereunt p capitis diminutionez p. l. fi. ff. vñ liberi

Solutio / Sole debz exponi ꝟ vt excludat successiones que dantur p senatusconsulta et nō successiones pretorias. vel potest dici q̄ si illa lex finalis loquatur de successionibus quesitis tunc non tolluntur. Sed si loquatur de querendis tunc bene tolluntur p capitis diminutionem. de isto latius p bar. in. l. capitis. ff. de suis et legit. heredibus.

Opponit̄ scđo Et videtur q̄ filius vulgo quesitus non succedit matri p. ℣. fina. in aucten. quibus modis natura. effitiunt̄ sui. / Solutio / Ad sciendum successionem prenominatorum filiorum vel non successionem. sic distinguendum est. Quia vel loquimur in feudis. et tūc nullo modo succedunt prenominati. sed solum succedūt filij naturales et legiti. vt in aucten. si de feudo p̄trouersia fuerit. c. naturales. collatio. x. vel sermo est de alijs bonis. et tunc distinguendū est. Quia vel sermo est de successione patris vel matris. Si patris tunc spurius primo modo dictus nullo mō succedit. quia vulgo quesitus est et patrez demonstrare non potest. ergo non succedit. l. cum le. in fi. ff. de statu hominum vbi dicitur q̄ talis non sequitur conditionē patris. sed matris. Spurius vo secundo modo dictus q̄ est vel fictione iuris in q̄ntum ius fingit eum vulgo quesituz non succedit sed iuris fictio p̄iudicat ibi. veritati. ℣. qui ab hostibus. ℟ quibus modis ius patrie potesta. soluit̄ sicut ē filiꝰ monachi vel episcopi. Spuriꝰ tertio mō nō succedit patri. q̄ pat eius seruꝰ. et sic nihil habet in quo possit succedere filiꝰ. q̄ seruus nō hz successores. l. seruos. ℭ. de succes. sic ergo ptz q̄ patri non potest succedere. / Si vo sermo est de successione mris tunc si spurius accipiat̄ primo mō distinguēdū est. Quia aut mat̄ hz legitimos aut nō / Si nō tūc indistincte succedit mri sicut legitimus etiā si mater sit illustris. / Si vero mater habz legitimos tūc aut

est illustris aut nō. si non tunc succedit cū legitimis. Si āt est illustris tunc nō succedit vt in.l. nouissimo. C. ad senatusconsultū orphicia. et in illo casu differt a naturali tantuz. quia ille succedit iste nō. Et ratio specialitatis in illustri est quia maior castitas requiritur ratione nobilitatis. Exquo dicit imperator castitatis amatores sumus in auctenti. quibus modis natura. efficiuntur legi. ℣ fina. Si vero fuerint spurij secundo modo. id est geniti ex damnabili coitu vt ex presbytero vel moniali. tunc nec succedunt patri nec matri tam ab intestato q̄z in testamento ita q̄ si parentes vellēt eos succedere aut instituere aut si fuerint instituti nō possunt succedere auctē. ex cōplexu. C. de incestuo. nup. īmo q̄ plus est in detestationem criminis a suis parentibus et eoz heredib⁹ non sunt alendi vt in ℣ fina. in auctē. quibus modis natura. efficiunt sui. collatio. vij. Et ita tenuit francis. de zabarel. et consuluit. vt in ca. cuz haberet de eo qui duxit in matrimoni. et idem tenz Johan. de pla. Natus vero ex soluta z viro coniugato non succedit patri. sed matri. quia coitus ille nō punit z sic nō est accusabilis vt. l. i. C. de adul. vt tenz hic placen. licz alij dicāt et adulterinos qui generantur ex piugato z soluta et nothos qui generant ex piugata et soluto nō succedere patri aut matri. Natus vero ex pcubina nō obstāte q̄ ius canonicū reprobat pcubiatū vt in cle. ad nr̄m. de hereti. succedit matri cū alijs legitimis etiā si sit illustris. vt notat in d. l. si qua. et etiā succedit p̄i in duab⁹ vncijs si p̄ nō habeat alios legitimos vel vxorē vt in. l. licz. C. de natu. liber. et sic ſm ius canonicū tales succedūt. quia nullibi reprobat successionem vt vult etiā dns panor. in c. tanta. ex. q̄ filij sint legi. De ista materia plene habebis postea diffusaz distinctionē in titu. de fui. cog ℣ repertis itaq̄.

Sed si ex pluribus.

Si ex pluribus legitimis heredibus aliq̄ spōte vel morte seu alia causa īperditi nō adeāt hēditatē. tūc portio eoruz accrescit alijs q̄ hēditatē adierūt. z trāsmittit portio accrescēs etiā nō adita ad hēdes eoz quib⁹ accrescit. si decedāt an teq̄ adeūt. hoc dicit.

Notādum ṕmo q̄ iste ℣ est cōis ad oēs titulos s̄ positos in hoc tertio libro. et nō tātū seruit isti titulo. Et loq̄tur de successiōe q̄ ē int legitimos heredes vt ptz in tex. pcor. l. i ℣ si nemo ff. e. et. l. vnica ℣ his itaq̄. C. de cadu. tollen. Istud tñ etiaz hz locuz in p̄toriis successionibus vt ff. de bonoz possessio. l. iij iij. et v. quia in illis etiā dat isto modo ius accrescendi.

Notādū scdo. q̄ ista portio accrescēs diuidit int illos quib⁹ accrescit ꝛz quotaz portionis quā hñt ex iure. hēditario successiōis vt. C. de cadu. tollen. l. vnica ℣ his itaq̄. Nec est op⁹ q̄ isti adeāt istā portionē accrescentem de nouo nisi augmentū veniat ex alteri⁹ psona. puta sui vt ff. de acq̄rē. hēdita. l. si sol⁹. a. rñso.

Notāduz z°. q̄ ad hoc q̄ isti debeant trāsmittere ptē accrescētez ad heredes requirit q̄ ipi adierūt ptē quā hñt iure hēditario vt. C. de cadu. tollē. l. vnica ℣ in nouissimo. nisi trāsmitterent ad suos hēdes. q̄ hoc fit licz nō adierūt ptē prc dictaz. vt. C. de his q̄ aī aptas tabu. l. i.

De successione cognatorum.

Dictū est s̄ de successiōe agnatoz. et q̄ post agnatos succedūt cognati. Ideo tractat h̄ de successiōe cognatoz. Et q̄ titulus iste sic rubricat.

Post suos. Deficientibus suis hēdib⁹ et q̄ loco suoz sunt atq̄ agnatis. z q̄

De successione cognatorꝝ.

loco agnatorꝝ sūt. succedūt primi cognati de iure pretorio cum quibus etiam succedunt fratres et sorores emancipati. sed cum aliqua diminutione.

Et excludūt isti fratres et sorores emancipati alios agnatos inferiores gradus etiā capite nō diminutos. et p̄ p̄ñs etiā cognatos. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo. q̄ post suos et legitimos heredes. et qui loco eorꝝ sunt. venit successio ad proximū gradū cognationis. sive vnus sive plures sint in illo gradu. Et attēdit̄ p̄ximitas eo tpe quo bonorꝝ possessio deferē vt ff. eo. l. i. ℣ proximus. Et nō dat̄ ista successio inter seruos. licz etiā postea fiāt liberi vt dicta. l. i. in ℣ ptinet. Sed bene dat̄ liberis adoptiuis q̄ qui agnascūt̄ possunt etiā p̄gnasci. vt d. l. i ℣ p̄gnationē.

Notādū sc̄o. q̄ iste ℣ hodie nō habet locū. q̄ agnati et p̄gnati sil' succedūt cuz sublata sit differentia agnationis ⁊ cognationis et patrie p̄tātis et emācipationis vt in auctē. de heredi. qui ab intestato veniūt ℣ i. collatio. ix.

Notandū ȝ°. q̄ lex anastasiana dabat successionē fratribus ⁊ sororib⁹ emācipatis cū fratribus et sororib⁹ integri iuris p̄stitutis. id est non emācipatis seu nō passis capitis diminutionem. Cū diminutione tamen scilicz tertie p̄tis fortassis. Et dico notanter fortassis. quia non est certum de ista diminutione cuz non habeamus istam legem. De ea tamen fit mentio. C. de legit. heredibus. l. fina. Et ibi ista lex corrigitur. quia isti fratres et sorores hodie succedunt cum alijs sine aliqua diminutione.

Eos etiam qui per.

Sūmatur sic. Successio p̄ vnde cognati datur etiam cognatis collateralibus. et datur etiam liberis adoptiuis q̄ ad hereditatem parentum naturalium Datur etiaz vulgo quesitis. nam isti nō habēt agnatos neq̄ cōsanguineos. hoc dicit. Et ptz intellectus certus.

☞ Notandum p̄mo. q̄ qualiter liberi adoptiui per istud ius succedunt parentibus naturalibus. magis distincte dictum est sup̄ de hereditā. que ab intestato deferuntur ℣ admonendi. hodie tamen succedunt iure ciuili vt. C. de adoptio. l. cum in adoptiuis.

Notandum secundo. Q̄ quo ad successionem vulgo quesiti et spurij nō habent agnatos neq̄ consanguineos vt ff. vnde cogna. l. si spurijs. Nec spurius etiam est p̄gnatus respectu patris. vt in dicta. l. si spurijs. Sed quo ad matrimonia habent isti consanguinitatem et affinitatem. quia etiam cōtrahunt̄ ex illicito concubitu vt c. discretionem ⁊ c. penulti. extra de eo qui cogno. p̄sangui. vxoris sue. et ff. de gradibus. l. nō facile ℣ affines. Sed succedunt isti matri vt dictuz est sup̄ titulo proxio ℣ ij. Et etiā inter se si nati sint ex eadem matre. non āt si ex diuersis matribus vt. l. hac p̄te ff. vnde cogna.

Hoc loco ⁊ illud.

Summat̄ sic. Successio datur agnatis vsq̄ ad decimū gradū. Sed p̄gnatis solum datur vsq̄ ad sextum gradum. nisi nati sint ex sobrino vel sobrina. quia illis dat̄ vsq̄ ad septimū gradū. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notādū p̄mo q̄ iste ℣ est cōis ad istū titulū et ad titulū ℣ de legit. agnato. successio. Sil'e dictū est ℣ titulo proximo ℣ fina.

Notandū sc̄o. Q̄ quādo textus hic loquit̄ de agnatis. tunc dicit sine succedant ex l. xij. tabularꝝ sine iure pretorio. Sed qū loquit̄ de p̄gnatis tunc solū dicit eos succedere iure pretorio. quia ex le. xij. tabularꝝ p̄gnati non succedunt vt sup̄ ad terculia ℣ i.

¶ Notandū tertio. q̄ de iure Codicis cognati succedūt cuz agnatis vsq; ad x. gradū. q; simul vocanť hodie ad successionē vt in aucten. in successione. C. de legit. heredi. Jure tñ auctenticoꝝ solū succedūt vsq; ad septimū gradum. vt in aucten. de successio. seu. c. hec ratio. collatio. x. Et in iure patronat⁹ soluz vsq; ad quītuz graduz vt. j. de successio. liber to. ff. sed nr̄a constitutio.

☞ Opponiť ṕmo sic. Et videť q̄ etiā isto iure successio nō dať agnatis neq; cognatis nisi vsq; ad quītū gradū. p. l. ij. ff. i. ff. de veterano mili. succes. ¶ Solutio ¶ In illa. l. dať successio in castrensi peculio. Et q; hoc ius est ṕuilegiatū in vno debet restringi in alio. vel pōt dici q̄ illa lex loquiť de facto. licz aliud fuerit de iure.

¶ Opponiť scō Et videtur q̄ hic inconuenienter dicatur q̄ nati ex sobrino vel sobrina succedūt vsq; ad septimum gradū. quia plures sunt in septimo gradu vt. j. titulo ṕrio. ff. sexto gradu. ergo illi equaliter dñt succedere. cōsequēntia ptz p̄ similem. ¶ Solutio ¶ Nō est simile. quia isti respiciūt lineā transuersalez inferius. Alij autez omnes superius vt ff. vnde libe. l. scripto.

¶ Opponiť tertio sic Et videtur q̄ ꝓgnati non debent trahi seu extendi ad agnatos vt dictum est in tertio notabili. Sed potius econtra per. l. lege. C. de pactis sup dote conuentis. Et p. ff. deinceps in aucten. de nup. collatio. iiij. In quibus magis trahitur ad min⁹ ¶ Solutio ¶ In illis textibus fauorabile est maius trahi ad minus. Sed in isto casu fauorabile ē minus trahi ad maius. vel potest dici q̄ in illis constat ptes in ꝟ cōuenisse. hic aūt constat de mēte legis isto modo esse. quia omnis successio que datur p. l. dicitur legitima. Cū ergo legitima extendatur vsq; ad decimuz graduz. sequitur q̄ de mēte legis est q̄ cognati debent succedere vsq; ad illuz graduz in quo succedunt agnati. Nam ex verbis legis successio equaliter data est agnatis et cognatis. cuius ex ꝟbis legis nō habeť. an extēsio debeat fieri ad gradus agnatoꝝ vel cognatoꝝ. Sz hoc habeť ex mente legis vt dictū est.

De gradibus cognationum.

¶ Continuatur sic. Quia dictuz est sup̄ de successionibus que deferunť ſm proximitatez graduuz. Idcirco necessariū est tractare de gradibus cognationum Et ideo iste titulus sic rubricať.

Hoc loco. Summať sic. Gradus cognationuz possunt numerari ascendendo descendendo et ex transuerso seu a latere. In ascendentibus z descendentibus incipitur a ṕmo gradu. Sz in transuersalibus seu collateralibus incipitur a secundo gradu. Et numerantur hic tres gradus. ascendendo descendendo z ex transuerso. quos non exprimo in hoc summario. quia clare patent in textu. et videbunť clarius postea in arbore. hoc dicit. z ptz intellectus textus

☞ Notāduz primo Q; iure ciuili fiūt aliqui actus ꝓpter consanguinitatē vt successio ab intestato. et datio tutele legitime. Et aliqui actus prohibenť propter cōsanguinitatē vt daē testimoniū Idcirco ncāriū ē ꝓgnoscere grad⁹ cognationū vt ff. co. l. iuriscōsult⁹. Et q; in iure canonico ꝓhibeť mr̄imoniū ꝓpter cōsanguinitatē z affinitatē. Idcirco etiā ncāriū ē canonistā grad⁹ ꝓgnationū cognoscē. vt ex de cōsangui. z affi. p totū:

¶ Notādū scō. q̄ ꝓgnatio ē attinētia ꝓsonarū ex eo ꝓueniens q̄ vna propagatur ab alia vel ambe ab eadem.

De gradibus cognationū.

Et est cognatio genus ad agnationem et ad cognationem specifice dictam vt ff.co.l. iurisco sult⁹ ℌ nomē cognatiōis.

¶ Notādum tertio. q̄ in cognatione imaginātur tres linee. vna ascendentiū videlicz parentuz. vt Aui proaui abaui ꝛc. Alia descendentiuz videlz liberorum. vt filij nepotis ꝛc. Et tertio collateralium videlz fratrum sororꝫ patruorum auunculoorꝫ ꝛc.

☞ Opponitur primo Et videtur q̄ pater et filius nō faciāt vnum gradum q̄ psona addita psone facit nouū graduz vt ℌ eo ℌ hacten⁹ / Solutio / Verum est q̄ psona addita psone post p̄mū ḡdū semp facit aliū gradū. Ꝺz p̄ ⁊ filiꝰ nō faciunt duos gradus sed vnū. et primum sicut due colūne distātes ex lateribus faciunt vnam fenestram. sed tertia colūna adiecta facit aliam fenestram. et iste cōputus vendicat sibi locum de iure canonico et ciuili vt xxxv. q. v. c. ad sedez apostolicā.

Quarto gradu. Sūmaꝫ sic Quia satis clare ponunt exempla quarti quīti et sexti graduz in tex. Et postea declarabunt ad oculū in arbore.

☞ Notanduz primo ex isto textu q̄ nati ex fratribus et sororibus possunt dici consobrini. proprie tamen consobrini dicuntur nati ex duabus sororib⁹ q̄si cōsororini. Et nati ex duobus fratrib⁹ proprie dicuntur fratres patrueles. et filie sorores patrueles. Nati aūt ex fratre et sorore dicunt amitini. ita vt filij amite tue vocent te consobrinū. capiendo tamen cōsobrinū impropie. ⁊ tu appellas eos amitinos.

¶ Notandum secundo q̄ patruus tui patris est tibi patruus magnus. et auūculus tue matris est tibi auūculus magnus. Auūculus aūt patris tui potest dici tibi auūculus magnus Et patruus matris tue patruus magnus ℌ alīq̄s Alij dicunt contrariuz. Sed in isto est pua vis. quia nihil refert qualiter noīetur quando cognoscitur gradus.

¶ Notādum tertio. q̄ tertus iste non procedit vltra sextum gradū. quia post tritauū ascendendo. et post trinepotem descendendo gradus nō habent nomina imposita. Sed ascendendo vocantur superiores. et descendendo inferiores seu posteriores vt ff. eo. l. fina ℌ parentes. Nam plura sunt negocia q̄ vocabula vt ff. de prescrip. xxx bis. l. iij.

ℌacten⁹. Sūmatur sic. Ex numeratione istoꝝ sex graduum faciliter possunt vlteriores gradus numerari. quia psona addita psone semp facit nouum gradum. Et quia visa fortius comprehenduntur q̄ audita. Idcirco solet hic poni arbor cōsanguinitatis vt gradus non solum p̄cipiantur auribus. sed etiā oculis. hoc dicit. ⁊ ptz intellectus textus.

☞ Notāduz primo. q̄ quando hic dicitur q̄ psona addita psone facit nouuz gradum hoc intelligitur post primum graduz vt dictum est in solutione oppositionis circa ℌ i. ℌ eo. Et debet etiam intelligi de psona expressa p̄ nomen appellatiuum. Alias enim non esset verum vr sic. ego filius cū patre meo facio graduz. frater adiectus facit alium graduz Sed si adiūciatur alius frater non facit aliuz gradum. quia decem fratres nō faciūt nisi primū graduz cū patre et sōm inter se. Sed si addat alia psona p̄ nomē appellatiuū. scz nepos facit nouū gradū

Circa arborem consanguinitatis.

¶ Quia de gradibus cognationum dictū est. restat nunc declaratio arboris

cosanguīitat. ad oculū. q̄ pbatio ad oculū alias vincit. xxvij. q. i. nec aliq̄. Et ex ostensione facti quedā melius ꝓcipiunt q̄ elocutione. de donatiōibus. c. apostolice. ¶ Sus finē. Hinc ē q̄ agroꝝ mensuratio subijcit oculis xvi. q. iij. c. inte memoratos. De ꝓscriptionibus c. q̄ iudicāte. C. finiū regūdoꝝ. l. iij. ventris inspectio an mulier sit pregnās. ff. ō vētre inspic. l. i. locoꝝ pndicitie. an mulier sit ¶ igo inuestigatio. de pbationibus. proposuisti. an arta. de fri. et male. Et lr̄e papales. an vere sint an falsę. de crimī falsi licz. Arboꝝ igit cōsanguīitatis pncāria vtriusq̄ iuris studentib⁹ sic debet fieri. vt ꝑmo ponant cellule ascēdētiuz scō descēdentiū. 3° collateraliū. Ꝑmo igit ꝓtrahet vna linea recta. In cuius medio ponet vnus circul⁹ vacuus. sup̄ quē circulū ponet quattuoꝝ circuli. In quoꝝ ꝑmo scribet. pī z mater. Et ponetur vnus punctus rubeus sup̄. z vnus niger infra. In scō scribet. au⁹ z auia. et ponent duo puncta rubea sup̄. z duo nigra infra. In tertio scribet. patruus et proauia. z ponent tria pūcta rubea sup̄. z tria nigra infra. In q̄rto scribet. abauus et abauia. et ponent quatuoꝝ pūcta rubea sup̄. z q̄ttuoꝝ nigra infra. Similiter sub illo circulo vacuo ponent q̄ttuoꝝ circuli. In ꝑmo scribet filius z filia. cū vno pūcto rubeo sup̄. z vno puncto nigro infra. In scō scribet. nepos z neptis. et duo pūcta rubea sup̄. z duo nigra infra. In tertio ꝓnepos et ꝓneptis. et tria puncta rubea sup̄. et tria nigra infra. In q̄rto. abnepos et abneptis. et q̄ttuoꝝ pūcta rubea sup̄. et q̄ttuoꝝ nigra infra. Et significāt rubea pūcta computationē ꝺm ius canonicū. Que ideo ponūt sup̄. q. ius canonicuz maxime in mr̄imonialib⁹ in q̄bus valde seruit cognitio graduū excedit ius ciuile extra de secun. nup. c. penul. et vltimo. Nigra āt puncta significāt cōputationē graduuz ꝺm ius ciuile habito respectu ad cellulam vacuā semp que seruit ad successiones q̄ fiūt ꝑ mortē. Et ideo designant ꝑ nigredinē. Istis āt sic formatis in linea recta ꝓcedendū est ad lineas collaterales. Et ꝑmo ad latus dextrū circuli in quo repit pī et mater. protrahetur vna linea trāsuersalis habens q̄ttuoꝝ circulos. In quoꝝ ꝑmo ponet frat. In scō fratris fili⁹. In tertio fris nepos Et in q̄rto fratris ꝓnepos. In ꝑmo circulo ponet sup̄ vnū pūctū rubeū. et infra duo nigra. In scō ponent duo rubea sup̄. et tria nigra infra. In 3° tria rubea sup̄. et q̄ttuoꝝ nigra infra. In q̄rto q̄ttuoꝝ rubea sup̄. et quiq̄z nigra infra. Similiter ad sinistrū latus ꝓtrahet vna linea cū q̄ttuoꝝ circulis. In quoꝝ ꝑmo ponet sororꝝ. In scō sororis filius z filia. In tertio sororis nepos z nepti. In q̄rto. sororis ꝓnepos et ꝓneptis. z ponent puncta eodē modo sicut posita sunt ad dextrū latus.

Deinde ad latus dextrū Aui ꝓtrahet vna linea trāsuersalis hñs q̄ttuoꝝ circulos. In quoꝝ ꝑmo ponet patruus z amita. Et ponent duo pūcta rubea sup̄. et tria nigra infra. In scō ponet fr patruelis et amitinus. et sororꝝ patruelis z amitina. Et ponent duo puncta rubea sup̄. et q̄ttuoꝝ nigra infra. In tertio ponet. hoꝝ fili⁹ et filia. et ponent tria puncta rubea sup̄. et quiq̄z nigra infra. In q̄rto. hoꝝ nepos et neptis. et ponētur q̄ttuoꝝ rubea supra. z sex ingra infra.

Silr̄ ad sinistrū latus Aui ꝓtrahet vna linea trāsuersalis hñs q̄ttuoꝝ circulos. In quoꝝ ꝑmo ponet. auūcul⁹ et matertera. In scō. cōsobrin⁹ et consobrina. In tertio. hoꝝ fili⁹ et filia. In q̄rto. hoꝝ nepos et neptis. et fient puncta sicut ad dextrū latus.

Deinde ad latus dextrū paui ꝓtrahet linea trāsuersalis hñs q̄ttuoꝝ circulos In quoꝝ ꝑmo scribet patruus magn⁹ et amita magna. et ponentur supra tria pūcta rubea. et infra q̄ttuoꝝ nigra.

De arbore cōsanguinitatis.

In scō propior sobrinus et sobrina. ⁊ tria pūcta rubea sup̄. et quīq; nigra infra. In tertio. hoꝛ filius et filia. et tria puncta rubea sup̄. et sex nigra infra. In q̄rto. hoꝛ nepos et neptis. et quattuoꝛ pūcta rubea sup̄. et septē nigra infra.
Sil'r ad sinistrū latus. ꝓtrahet linea cū q̄ttuoꝛ circulis. in quoꝛ ꝓmo ponetur. Auūcucul⁹ magn⁹. et matertera magna In scō ꝓpior sobrinus et sobrina. In tertio. hoꝛ fili⁹ et filia. In q̄rto. hoꝛ nepos et neptis. et pūcta ponent sicut ad dextrū lat⁹ sunt posita.
Deinde ꝓtrahet linea ad lat⁹ dextruz Abaui cū q̄ttuoꝛ circulis. In quoꝛ ꝓmo ponet. Propatruus et proamita. et ponent tria rubea pūcta s̄. et quīq; nigra infra. In scō. hoꝛ fili⁹ et filia. ⁊ q̄ttuoꝛ pūcta rubea s̄. et sex nigra infra.
In tertio. hoꝛ nepos et neptis. ⁊ q̄ttuoꝛ pūcta rubea s̄. et septē nigra infra.
In q̄rto. hoꝛ ꝓnepos et ꝓneptis. ⁊ q̄ttuoꝛ pūcta rubea s̄. et octo nigra infra
Siliter ad sinistrū latus. ꝓtrahat vna linea cū q̄ttuoꝛ circulis. In quoꝛ ꝓmo ponet. ꝓauūculus et ꝓmatertera. In scō. hoꝛ fili⁹ et filia. In tertio. hoꝛ nepos et neptis. In q̄rto. hoꝛ ꝓnepos et ꝓneptis. et ponentur pūcta sicut ad dextruz latus sunt posita.

Circa arborē cōsanguinitatis nunc formatam.

☞ Notandum primo. ꝙ consanguinitas est attinentia siue proximitas ꝓsonaꝝ et eo ꝓueniens ꝙ vna descēdit ab altera. vel ambe ab vna tertia. In hoc qō dicit. vna ab altera. tangit cōsanguinitas in linea directa ascendentiū et descendentium. Per hoc ꝯo qō dicit. vel ambe ab eadē. tenetur consanguinitas collateraliū. ꝓ hoc qō dicit ꝓsonaꝝ. pluraliter notatur ꝙ nō nisi inter diuersas ꝓsonas cōsanguīitas esse ꝑt. Alij dicūt ꝙ ꝓsanguinitas est vinculū ꝓsonaꝝ ab eodē stipite descendētiū carnali ꝓpagatione. cōtractū in q̄ definitiōe dicit primo. ab eodē stipite descēdētiū. vt remoueat affinitas. qz licz ibi sit vinculū ꝓsonaꝝ nō tn̄ est ibi ꝓsanguinitas. Et dicitur. carnali ꝓpagatiōe ꝓtractū. vt remoueat vinculū spūalis ꝛgnatiōis et etiā adoptiōis. Dicit āt cōsanguīitas q̄si sanguinis vnitas. a con et sanguine. qz de cōi sanguīe descēderūt. vnitas ꝯo sanguinis est duplex. scz īmediata et mediata. īmediata ē inē pēz et filiū. mediata inē patrē et nepotē vel inē collaterales inē se. Et hoc mō stipes est in ꝓposito vñ quis īmediati⁹ descēdit carnali ꝓpagatiōe. Stipes ꝯo cōis est ille vñ aliq plures pariter īmediatius descēdūt q̄si rami ex trunco.

¶ Notādū scō. Dē linea est collectio ꝓsonaꝝ ab eodē stipite mediate vel īmediate descēdētiū. grad⁹ cōtinēs et nūeros graduū ꝑ pūcta vt s̄ factuz fuit distinguens. Et dividit in rectā siue directam et in collateralē siue trāsuersalem Linea recta ē qñ vna ꝓsona recte et directe trahit sanguinem ab alia mediate vel īmediate. Immediate vt fili⁹ a pē Mediate vt nepos a pē. Et illa ē ascē dētiū nūerādo a phares ascēdēdo vsq; ad abauū. Et est descendētiū numerando a phares vsq; ad abnepotem. Linea ꝯo collateralis siue trāsuersalis ē linea in q̄ vna ꝓsona ñ sic sanguinē trahit ab altera. sed vna stat alteri ad lat⁹ vt duo fratres vel sorores et ab eis descēdentes. Linea collateralis est duplex. scz equalis et inequalis. Linea collateralis equalis est vbi due ꝓsone collaterales ī sua linea equaliter distāt in gradu a cōi stipite eoꝝ vt duo fratres et eoꝝ filij. linea vero collateralis inequalis est vbi ꝓsone collaterales in linea ineq̄liter distāt in gradu a cōi eoꝝ stipite vt phares ⁊ filius fratris.

¶ Notandum tertio. q̄ gradus est habitudo distantiū psonaꝝ qua cognoscit q̄nta distātia due psōe inť se differūt et debet intelligi habitudo. i. mēsura siue respectus seu cōsideratio distātie inter psonas. de quibus queritur quia gradꝰ est mensura distantie.

¶ Notādum q̄rto. q̄ ideo cellula vacua remāsit siue circulus. qz nō p̄t in illo circulo scribi nomē appellatiuuz pso/nale q̄le est p̄ filius eo q̄ psona que ibi ponit interdū est p̄ quādo cōpatur ad descendētes. et interdū frater respectu proximioꝝ collateraliū vel igit̄ cellula vacua remāsit vt sit q̄si sedes vacua cuiq̄ patens sit vir vel mulier vt quisq̄ homo cōputare volens suā cōsanguitatem sciat se imaginarie ibi locāduz. z sic nō tātū vni sed infinitis dz deseruire.

¶ Notāduz quīto. Q̄a cellule in arbore posite incipiūt a duplici casu. scz ntō et gtō. Que a ntō incipiunt sicut Abauus abauia pauus pauia ꝛc. sumūt denoīationez a cellula vacua siue circulo. Dz a gtō incipientes nomē recipiūt a cellula siue circulo p ntm̄ incipiente īmediatius in eadem linea supp̄osita. vt horuz filius filia. eorundē nepos neptis ꝛc. qđ ideo fit. qz ibi deficiūt termini p̄mi cōsanguitatis incōplexi. et q̄ oportuit cōplexe exp̄mi. A ntō vero incipiētes sumunt nomē a cellula vacua. Quia oportuit arborē describi in respectu ad aliquid cum termini eius sint respectuuz et cōuenienter fit in ordine ad vnuz ad vitādū cōfusionē et qz illa cellula ē media. ideo cōuenientius respectu eius fiebat. Et q̄uis ip̄a sit vacua a noīe psonali vt sup̄ tactū fuit. p̄t tn̄ fingi vnuz nomen p̄mū quod tn̄ non debet inscribi. z sit grā exempli Phares q̄ ē quintus ab Abraham in linea saluatoris nostri ieſu christi.

¶ Notādum sexto. q̄ descendendo ad practicā istius arboris ad cognoscendū distātiam psonarum vtroq̄ iure alique ponēde sunt regule. Et qz inť tacta in nōbili scō. duplex est linea. scz recta siue directa. et collateralis siue trāsuersalis. Primo ponenda est regula de linea recta que est ascendentium et descēdētiuz. que est ista. Quot sunt psone de quibus queritur intermedijs computatis vna dēpta. tot sunt gradus inť eas vtroq̄ iure. canoīco et ciuili. exēplū in nr̄a arboē. si querat̄ q̄ntū distat phares ab abauo numerabitur a phares inclusiue ad abauum exclusiue. et quia ibi sūt quīq̄ psone. ideo vna dempta distat ab eo q̄rto gradu vtroq̄ iure. a pauo tertio. ab auo scō. Similiter si querat̄ q̄ntum distat phares ab abnepote suo nūerabit̄ a phares vt ibi sit vna psona descendendo ad filiū et sunt due ad nepotem. et sūt tres ad pronepotem. et sūt q̄ttuor. et ita distat phares a p̄nepote suo q̄rto gradu. Debet āt in ista computatione semp̄ vna psona demi. ratio qz opz vnā psonā subsistere p̄ se a p̄ncipio tāq̄ terminū que se sola vel ad se nō facit gradū. qz sicut consanguinitas sic et gradus nō est nisi vnius ad alterū. sed ab ipa eundo et gradiendo facim⁹ gradum quēadmodum iturus stat p̄mo in termino et ibi stando non facit gradum vel passum. sed vltra eundo. debet ergo illa psona que est terminus demi. qz nō est gradus sed p̄ncipiū gradū.

¶ Deinde videndum est de collateralibus. pro quo opz p̄mo videre q̄ psona sit stipes illaꝝ psonaꝝ. de quarum distātia queritur. et est illa psona stipes a q̄ descendūt p̄xime vt dictuz ē s. ille psone de quibus queritur ꝟbi grā. Si queratur q̄ntum distat phares a p̄patruo suo. aut filio nepote vel p̄nepote p̄patrui. stipes est illa psona que ponitur in recta linea a cuius latere venit circulus vel cellula in quo vel q̄ ponit p̄pa/

truus et est abauus. Similiter si quera tur q̃ntũ distat a phares patruo magno cum alijs in eadem linea. stipes est proa uus. Sic si queratur de phares et de pa truo stipes est auus. ¶ Ad sciendum ꝙ istaꝝ psonaꝝ distãtiã iure ciuili dat ista regula vnica. quot sunt psone nũerãdo a phares inclusiue vsq; ad stipitẽ exclu siue Et ꝓcedẽdo ad latꝰ stipitis vsq; ad psonã a q̃ distat. toto gradu distat pha/ res ab illa psona iure ciuili. ꝟbi gra. Si querat q̃ntuꝫ distat phares a ꝓpatruo: numerabit a phares dicẽdo vna psona Auus tres. ꝓauus q̃ttuoꝝ. ꝛ tũc ꝓcede tur ad latus abaui et repitur ibi. propa/ truus. dicendo quiq;. Et ita phares et ꝓpatruus suus iure ciuili distãt in q̃n/ to gradu. phares et filius propatrui in sexto. phares et nepos ꝓpatrui in septi mo. phares et ꝓnepos ciusdẽ in octa/ uo: Similiter si querat q̃ntũ distat pha res a patruo magno iure ciuili. tunc sti/ pes est ꝓauus. Numerabit ergo sic. vt phares sit vna psona. pĩ due Auus tres et tũc dimittet stipes. et ꝓcedet ad latꝰ ꝓaui in ꝑmo circulo. et ibi repit patru/ us magnus. distant ꝙ in q̃rto gradu. et phares et ꝓpioꝝ sobrinus in q̃nto. filius in sexto. nepos in septio. Et ita facilit ꝑt erẽplificari de alijs scz q̃n auus est stipes. vel q̃n pĩ ẽ stipes. Et licz docto res ponãt ꝺ isto diuersas reglas. distin guendo de linea eq̃li et inequali. ꝑ istaꝝ rñ vnicã regulaꝝ semꝑ repitur gradus iure ciuili. Necesse tñ est scire q̃n psone sunt in linea equali. et q̃n in linea ineq̃/ li. ꝓpter ea que statim dicent.

¶ Sed ad sciendũ hãc distãtiã iure cano/ nico alia dat regula etiã vnica. ꝓ cu ius intellectu scire opꝫ q̃n querit de du abus psonis. que psona distat remotius a stipite. tũc est ista regula. Qꝛ numerã/ do ab illa psona siue ponat in latere si/ ue in recta linea inclusiue. que remoti⁹ distat a stipite vsq; ad stipitem exclusiue toto gradu distãt inter se iure canonico verbi gra. Si queratur quãtum distat phares a patruo iure canonico. viden/ dum est quis sit stipes istarum psonarũ et est abauus.

Deinde videndum est quis remotius distet ab abauo. an phares an ꝓpatruus et clarum est ꝙ phares remotius distat. numerabitur ergo a phares inclusiue vsq; ad abauuꝫ exclusiue. et reperiun/ rur quattuoꝝ psone. ergo phares distat a ꝓpatruo iure canonico q̃rto gradu. et eodem gradu distat a filio a nepote ꝛ a pronepote propatrui.

¶ Similiter si queratur quãtum distat phares a patruo magno. videndum est quis sit stipes. et est ꝓauus. Numera/ bitur ergo a phares inclusiue vsq; ad ꝓauuum exclusiue. et reperiuntur tres psone. ergo phares distat a patruo ma/ gno in tertio gradu iure canonico. Eo/ dem gradu distat a propioze sobrino. ꝛ a filio propioris sobrini. Sed si quera tur quãtum distat phares a nepote pro pioris sobrini. videndum est an phares remotius distet a stipite. An iste nepos propioris sobrini. et reperitur ꝙ nepos remotius distat. Numerandum est er/ go a nepote propioris sobrini inclusiue vsq; ad stipitem scilicz ꝓauuꝫ exclu/ siue. Et reperiuntur quattuoꝝ persone ergo phares distat a nepote propioris sobrini quarto gradu iure canonico.

¶ Similiter si queratur. quãum distat phares a patruo suo. videndum ẽ quis sit stipes. et repitur ꝙ est auus. Nume rabitur ergo a phares inclusiue vsq; ad auuꝫ exclusiue. et reperiuntur due pso/ ne. ergo phares distat a patruo suo secũ do gradu iure canonico. et eodẽ gradu distat a fratre patruele.

¶ Sed si queratur quãtum distat phares a filio fratris patruelis repitur ꝙ iste filius remotius distat a stipite ꝫ pha/ res. ergo numerandum est ab isto filio inclusiue vsq; ad stipitem scilicz auum

exclusiue.et reperiuntur tres psone.ergo phares distat a filio fratris patruelis tertio gradu iure canonico.

¶ Similiter si queratur de phares ⁊ de nepote fratris patruelis. repitur q̄ nepos iste remotius distat a stipite. ergo numerandum est ab isto nepote inclusiue.vsq̄ ad stipitem scilicz auum exclusiue.et reperiuntur quattuor psone.ergo phares distat a nepote fratris patruelis in quarto gradu iure canonico. Et ita potest formari stipes pater. Et eodem modo dicendum est. Et si queratur de illis que ponuntur in sinistro latere idē est sicut de alijs dictū est.

Et quia aliquis dubitare possit qualiē psone posite a sinistro latere distāt a psonis positis a dextro latere. Idcirco sciendum q̄ inter illas psonas communiter non est aliqua attinentia. et sic nō est querendum de earum distātia. Nam Auusculus meus. qui est frater matris mee.nō attinz patruo meo qui ē fr̄ patris mei. Nam ille psone que ponūtur a sinistro latere referuntur ad matrem vel auiam vel proauiā. et sic consequenter. Et si tunc vlterius queratur qualiter distant psone posite a latere dextro inter se. Tunc sciendum q̄ si queratur de distantia iure ciuili. tunc numerādū est ab vna psona posita a latere vsq̄ ad circulum positum in linea recta.

Deinde ascendetur vsq̄ ad stipitem.et procedetur lateraliter vsq̄ ad psonam aliam.de qua queritur.vbi gra. Si queratur quātum distat pronepos fratris phares a pronepote ꝑpatrui ipius phares. numerabitur a pronepote fratris inclusiue. vsq̄ ad circulum positum in linea recta etiam inclusiue in quo circulo ponitur pater .deinde ascendeē vsq̄ ad stipitez vtriusq̄ exclusiue. qui stipes est abauus.et tunc procedetur ad latus abaui vsq̄ ad pronepotem ꝑpatrui. Et inueniuntur vndecim psone. et ita isti distāt iure ciuili in vndecimo gradu, et ita de alijs. Jure autem canonico videndum est an equaliter distent a stipite. si sic numerādum est ab vna psona vel ab alia indifferenē inclusiue vsq̄ ad stipitē exclusiue: vt vbi gra. Si queratur q̄ntum distat nepos fratris phares a nepote fratris patruelis ipius phares. Est autem stipes istaꝝ psonarum auus. Et ita equaliter distant a stipite. Numerādum est ergo a nepote fratris phares vsq̄ ad auuz exclusiue.et inueniuntur quattuor psone. Et ita distāt p̄dicte psone q̄rto gradu iure canonico. ¶ Sed si vna remotius distet a stipite. tunc numerandum est a remotiori vsq̄ ad stipitem vt prius dictum est. vbi gratia.

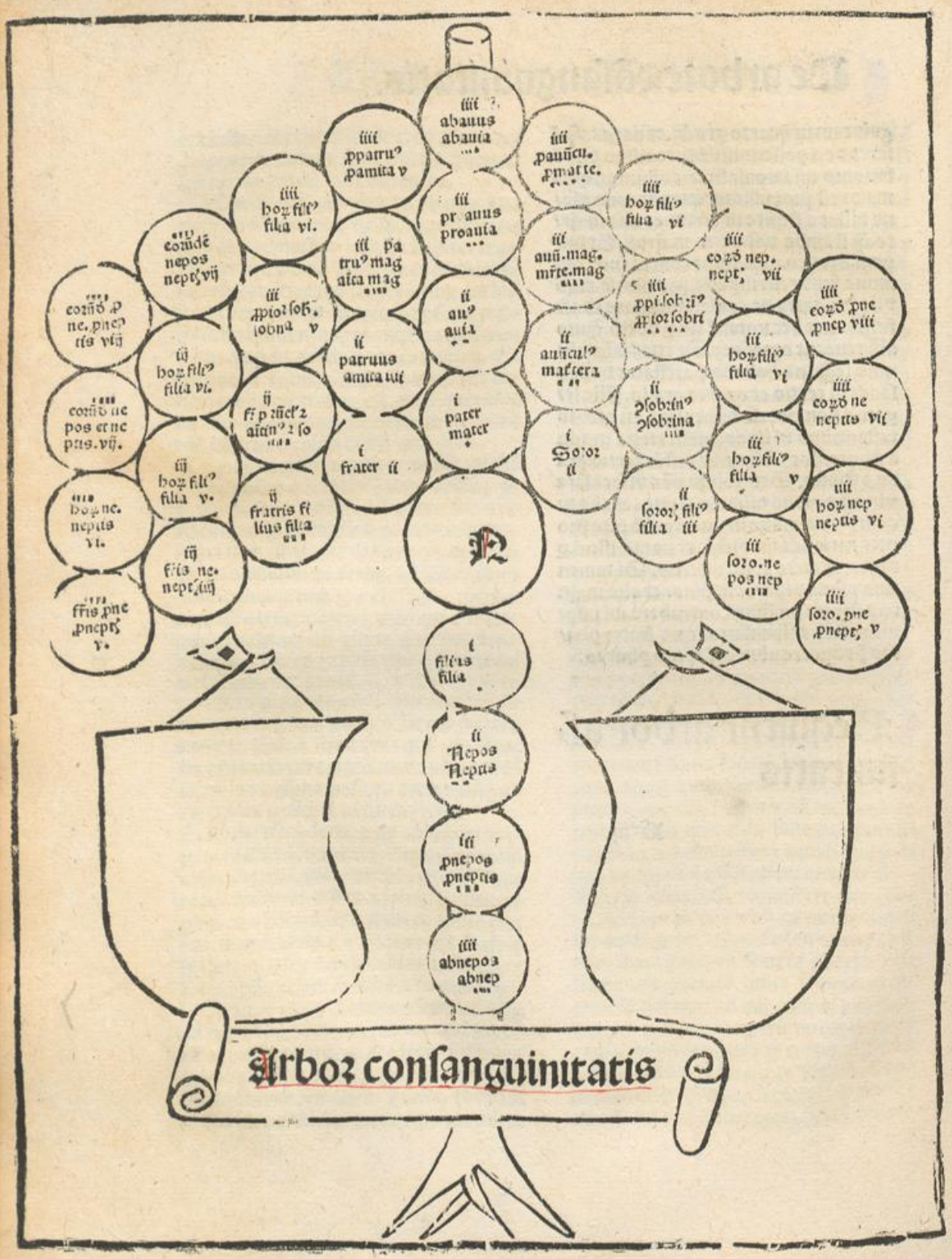
Si queratur quantum distat. pnepos fratris phares a nepote fris patruelis Exquo iste pnepos remotius distat ab auo incipiendum est ab illo. numerādo vsq̄ ad auum exclusiue.et inueniuntur quinq̄ psone. Distāt g̃ pnepos fratris phares et nepos fris patruelis ipius phares in quinto gradu iure canonico Ergo nepos fratris patruelis ipi⁹ phares potest ducere vxorem pneptē fratris ipius phares. Et in ista computatione puncta non dicunt verum vt manifestū ē. Potest tamen ista computatio etiam resolui facilē ad pmam. Sed tunc oporteret arborem extendere vt puncta que tunc ponerenē dicerent verum. Dec āt que dicta sunt pcedunt si ue psone distent in linea equali.siue in linea inequali vt supā etiam dictum est.

Necesse tamen est cognoscere que psone distāt in linea equali.et que in linea inequali.ꝑter dispensationes impetrādas. Nam si nepos fratris phares vellet ducere pneptē ipius phares oporteret sic narrare ad habendum dispensationem q̄ sez ticius petit ducere vxorē consanguineam suam Bertam.⁊ ticius distat a stipite in tertio.et Berta ab eodem in quarto. Nam si diceretur sic. Ticius petit ducere vxorem bertā cōsan/

De arbore cõsanguinitatis.

guineam in quarto gradu. et papa dispẽ saret non possent isti ꝑtute illius dispẽ sationis mrimonialiter coniungi. quia maior est proximitas quando vna pso/ na distat a stipite in tertio et alia in q̃r/ to. q̃ si ambe distarent in q̃rto. Et dis/ pensationes. quia fiunt contra ius com mune sunt restringẽde. pro isto. ff. c. qõ dilectio. extra de consanguinitate et af/ finitate. et hec notanť ibi ꝑ docto. q̃uis alij teneant oppositu. Si etiaz esset ali/ quis legatus habens potestatez dispen sandi in tertio et quarto gradu. Ille le/ gatus non potest dispensare cũ psonis distantibus in linea equali tertio gradu a stipite. hoc est si ambe distẽt tertio gra du a stipite. Sed solum põt dispensare vbi vna psona distat in tertio. et alia in quarto. vel ambe in quarto a stipite pro pter rationẽ iam dictã. et notať istud ꝑ docto. in dicto c. qõ dilectio. Si tamen vna psona distaret in ṕmo. et alia in qn to a stipite possunt contrahere mrimo/ nium sine dispensatione vt frater pha/ res põt ducere abneptẽ ipius phares.

Sequitur arbor af/ finitatis

iiii abauus abauia
iiii ppatruꝰ ꝑamita v
iiii pauñcu. ꝑmatrc.
iiii hoꝛ filiꝰ filia vi.
iii pr auus proauia
iiii hoꝛ filiꝰ filia vi
iiii coꝛ̄ nep. nepꝰ vii
iii auñ. mag. mr̄te. mag
iiii ppi. sobꝛiꝰ Mioꝛ sobꝛi
iiii coꝛ̄ ꝑne ꝑnep viii
iii Mioꝛ sobꝛ. sobꝛa v
ii au auia
ii auñculꝰ matterꝛa
iii hoꝛ filiꝰ filia vi
iiii coꝛ̄ ne nepꝰ vii
ii patruus amita iui
ii ꝓsobꝛinꝰ ꝓsobꝛina
iii hoꝛ filiꝰ filia v
uii hoꝛ nep nepꝰ vi
i pater mater
i Sooꝛ ii
ii soꝛoꝛꝰ filiꝰ filia iii
iii soꝛo. ne pos nep
iiii soꝛo. ꝑne ꝑnepꝰ v
i fr̄is filia
ii Nepos Neptis
iii ꝑnepos ꝑnepꝰ
iiii abnepos abnep
Arboꝛ consanguinitatis

De arboze affinitatis.

Circa arbozez affinitatis.

¶ Quia ex consanguinitate causatur affinitas. Ideo declarata arboze consanguinitatis procedendum est ad arbozez affinitatis. Circa quā Notanduz ē primo. q affinitas est proximitas psonarū proueniens ex carnali coniūctione viri et mulieris proueniens omni carēs parentela. Dicitur notanter. viri z mulieris et nō vxoris. quia licz affinitas iure ciuili nō contrahatur nisi ex iustis nuptijs ff. de gradi. l. nō facile. ℣ sciendū. Jure tamen canonico cōtrahit ex qualibz carnali coniūctione viri et mulieris vt notat in. c. discretionē. de eo qui cogno. cōsangui. vxoris sue. Et quia sepius cōtingit dubitare de affinitate iure canonico. Ideo omnia que hic dicent princi paliter intelligenda sunt iure canonico

℣ Notanduz scdo. q nō cōtrahitur affinitas ex dicta carnali cōiunctione int virum et mulierem. quia tūc cognoscēs aliquā mulierē extra matrimoniū non posset postea cuz ea contrahere mrimoniuz. vt ff. de gradi. l. nō facile. ℣ affines Nec etiaz cōtrahitur inter consanguineos viri et consanguineos mulieris. quia duo fratres possunt contrahē cum duabus sororibus. Et pater z filius cū matre z filia vt in c. sup his. de consanguinita. et affinitate. Sed contrahitur inter viruz et consanguineos mulieris et inter mulierē et consanguineos viri

℣ Notandū tertio. q in affinitate sunt diuersa genera et diuersi gradus. ℣ Ad cognoscendum genus affinitatis talis dat regula q psona addita psone facit genus affinitatis. ℟ bi gratia. Si frater tuus cognoscat mulierem. illa est tibi affinis primo genere affinitatis. Et si illā mulierez alius scz ticius cognoscat tūc ticius est tibi affinis scdo genere affinitatis. Et si ticius ꝓgnoscat aliam mulierez. illa est tibi affinis tertio genere affinitatis. et isti sunt tibi affines primo gradu. vt statim patebit. Sed quia hodie affinitas nō prestat impedimentum matrimonio nisi in pmo genere. Ideirco de affinitate secūdi et tertij generis non est faciēda prosecutio sed soluz de gradibus.

℣ Notandum ergo quarto. q de gradibus affinitatis talis dat regula. q quoto gradu cōsanguinitatis aliquis attinet alteri toto gradu affinitatis attinet illi psona cōsanguineo coniūcta carnaliter. ℟ bi gratia. Si frater tuus cognoscat mulierem. tunc quia frater tuus attinet tibi primo gradu consanguinitatis. Ideo illa mulier attinet tibi primo gradu affinitatis. Et pro intellectu. et vt istud ad oculum demōstretur potest formari arbor affinitatis hoc modo.

Primo trahenda est linea recta habēs quattuor circulos. in quoz superiore scribetur primus gradꝰ. In scdo descēdendo scribet scds gradus. In tertio tertius gradꝰ. In quarto quartus gradus. ℣ Deinde ad latus dextrum illius linee. ponetur etiam linea recta cuz q̄ttuor circulis. In quorum superiore scribetur frater. In secundo fratris filius In tertio fratris nepos. In quarto fratris pronepos. ℣ Deinde vlteriꝰ ad latus dextrum illius linee. ponet adhuc vna linea recta cū q̄ttuor circulis. In quoz supiore scribet vxor fratris olim relicta. In scdo vxor filij fratris. In 3° vxor nepotis frīs. In q̄rto. vxor pnepotis fratris. Et ad latꝰ dextrū illiꝰ linee. ponet vnꝰ circulꝰ. in q̄ scribet. relictus relicte frīs. ℣ Deinde ad sinistruz latus linee primo posite q̄ cōtinet gradꝰ ponet alia linea recta habēs q̄ttuor circulos. In quoz supiore scribet sororis. in scdo descendēdo. sororis filia. In tertio sororis neptis. In q̄rto sororis pnepti.

¶ De inde ad sinistrum latus illius linee ponetur alia linea recta.etiam habens quattuor circulos. In quorum superiore scribetur. vir sororis. olim relictus.in secundo.vir filie sororis.in tertio.vir neptis sororis.in quarto vir proneptis sororis. Et ad latus istius linee sicut supdictū est.ponetur vnus circulus.in quo scribet.relicta relicti sororis

¶ Et ponitur linea graduum in medio inter fratrem et sororem cum suis descendentibus.ad denotandum q affinitas oritur ex consanguinitate. et ex vtroq sexu.et scribitur pmus gradus. secūd⁹ gradus et nō apponitur affinitatis.Ad denotandum q isti gradus possunt referri ad consanguinitatem et ad affinitatem. et scribitur in linea finali ad dextrum latus in supiori circulo. vxor fratris olim relicta qō nō additur ad alias vxores descendentiuz a fratre propter respectum ad scōm genus affinitatis. Nam si frater habeat vxorem.illa vxor est affinis sorori istius fratris pmo gradu.et pmo genere. Et si frater ille moriatur.et vxor eius relicta contrahat cuz alio viro.tunc ille vir attinet pdicte sorori pmo gradu affinitatis. sed scōo genere. Si tunc moriatur ista vxor. tunc iste vir dicitur relictus relicte fratris qui ponit ibi in circulo vnico. Et posset fieri questio. An iste vir potest contrahere cum predicta sorore,olim nō potuit quando affinitas protendebat vsq ad tertium genus inclusiue. Sed hodie potest quia non attenditur nisi primum genus affinitatis vt supdictum est.Eodem modo dicendum est quare in superiore circulo finalis linee ad sinistrū latus scribit vir sororis oliz relictus. Et in circulo vnico relicta relicti sororis.

¶ Notandum quīto q affinitas primi generis prestat impedimētū mrimonio sicut consanguinitas. ita q inter ascendentes et descendentes nullo gradu pt esse mrimoniuz. Et inter collaterales non potest esse matrimoniū propter affinitatez vsq ad qrtuz gradū inclusiue vt notat in c.non debet.de consagui.et affinitate. Et ē affinitas ppetuz impedimentum. Nam psona mortua ratione cuius affinitas est cōtracta. adhuc non pōt esse matrimoniuz inter affines modo pdicto.xxxv.q.x.c.fraternitatis.

¶ Notandū sexto.q qñ parentes sunt affines.tūc filius interdū mutat attinētiam.et interdum nō attinet. interdum etiā mutat gradum. et interdū necz mutat gradū necz attinētiā. vbi gratia.Si tu et ego sumus affines. quia ego contraxi cum consanguinea tua. tunc si procreem filiū ex ista consanguinea tua.iste filius meus mutat attinentiā. quia ego suz tibi affinis.sed filius meus nō ē tibi affinis sed consanguineus. Et si procreem filiū ex alia muliere ille non attinet tibi necz cōsanguinitate necz affinitate Et si tu cōsanguineus vxoris mee procreaueris filiū ille nō mutat attinentiā quia est mihi affinis. Sed si tu et vxor mea estis in linea equali cōsanguinitatis vel in linea inequali et tu es remotior scz in tertio t vxor mea in scōo.tūc filius tuus mutat graduz affinitatis qz tu es affinis meus in tertio gradu. et filius tuus in qrto.Sed si vxor mea ē remotior videlz in tertio.et tu in secūdo tūc filius tuus nō mutat gradū.

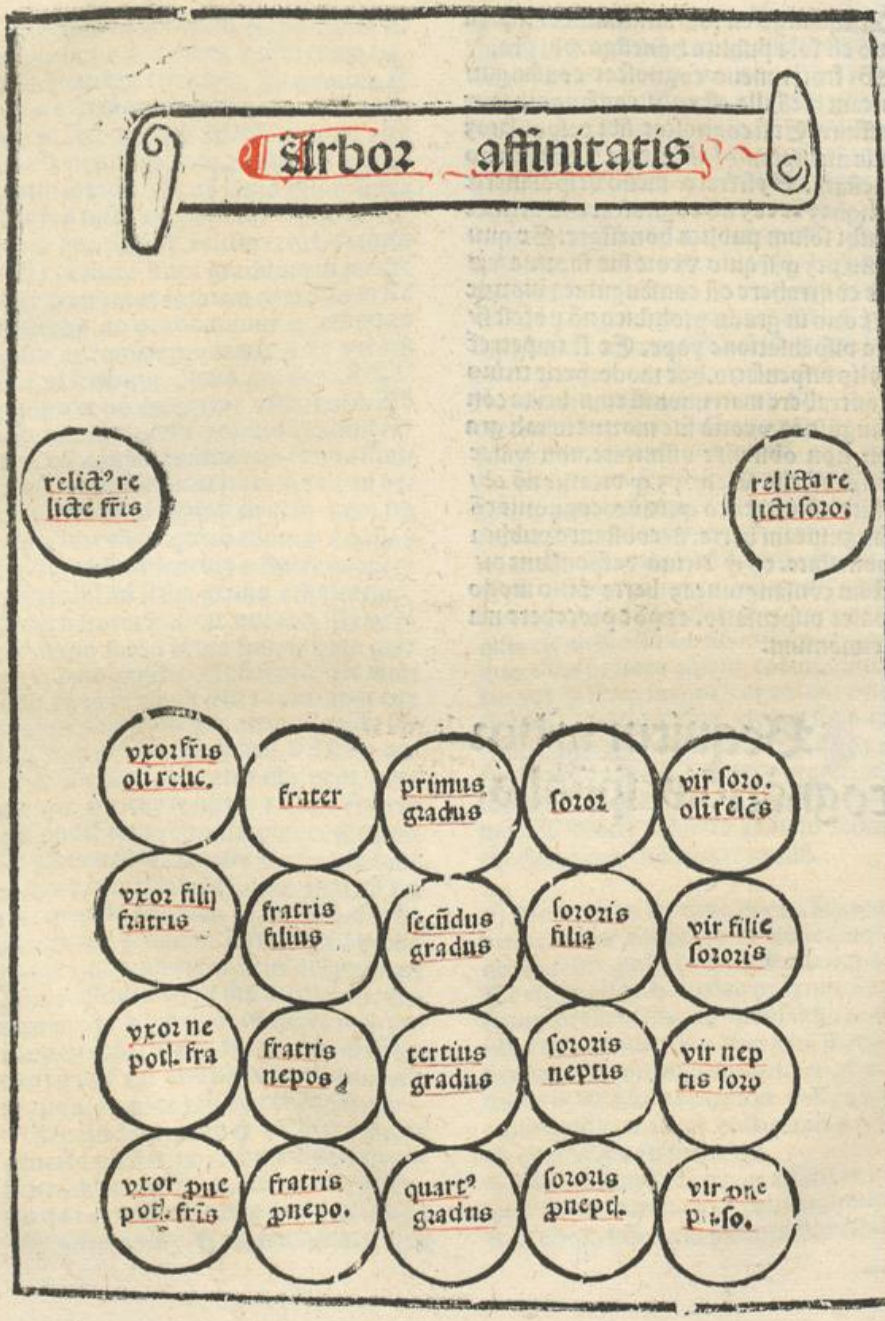
¶ Notandum septimo.q ex cōsanguinitate oritur adhuc aliud impedimētū qō vocatur.publice honestatis iusticia Et est publica honestas proximitas psonaz proueniens ex sponsalibus. Et istud impedimentum protēdit sicut impedimentū consanguinitatis et affinitatis vt inter ascendentes et descēdētes omni gradu. et inter collaterales vsq ad quartū gradū inclusiue.

¶ Notandum finaliter. q affinitas aliquando concurrit cum consanguinitate.et aliquando cum publica honestate.

De arboze affinitatis.

Aliquando est sola affinitas.et aliquando est sola publica honestas.vbi gra.
Si frater meus cognoscat consanguineam meā.illa est mihi consanguinea et affinis.Et si cognoscat sibi desponsataz illa attinet mihi affinitate ⁊ publica honestate. Sz si frater meus despōsauerit aliquaz et eaz nō cognoscat illa attinet mihi solum publica honestate. Ex quibus ptz ꝙ si quis vxoze sua mortua velit contrahere cū consanguinea mortue vxoris in gradu prohibito nō potest sine dispensatione pape. Et si impetret talis dispensatio.hoc modo.petit ticius contrahere matrimoniū cum berta consanguinea vxoris sue mortue in tali gradu. non obstante affinitate.non valet dispensatio. Sed opz ꝙ dicatur nō obstāte affinitate eo ꝙticius cognouit cōsanguineam berte. necobstante publica honestate. eo ꝙ ticius desponsauit dictam consanguineaz berte ⁊ illo modo valet dispensatio. et pōt procedere matrimonium.

Sequitur arboz cognatiōis spūalis.

Arbor affinitatis
relict? re licte fris
relicta re licti soro;
vxor fris oli relic.
frater
primus gradus
soror
vir soro. oli relcs
vxor filij fratris
fratris filius
secūdus gradus
sororis filia
vir filie sororis
vxor ne pot. fra
fratris nepos
tertius gradus
sororis neptis
vir nep tis soro
vxor pne pot. fris
fratris pnepo.
quart? gradus
sororis pnepc.
vir pne p. so.

De cognatione spūali.

Circa materiā cognatiōis spūalis que impedit etiā matrimoniū cōtrahēdū.

Notandum primo q cognatio spūalis est proximitas psonaꝝ. proueniens ex datione sacramenti vel sacramētalis. vel ex tentione vel susceptiōe ad illud. Nam sicut cognatio naturalis oritur ex generatione. p quaz acquiritur esse naturale. Sic cognatio spūalis oritur ex regeneratione seu sacramēti vel sacramentalis datione. p quam acquiritur esse gratie. xxx. q. i. c. ōnes. et de cognatione spūali. c. vltimo.

Notādum secūdo. q cognatio spūalis oritur ex duobus sacramentis. scilicz baptismo et confirmatiōe. et ex vno sacramētali. scz catheciſmo vt in c. q̄uis de ꝓgnatione spirituali. libro vi. Sed q cognatio spūalis proueniens ex catheciſmo nō dirimit matrimoniuz contractum. sed tātum impedit cōtrahendum vt in c. contracto. de cognatio. spiritua. et in c. p catheciſmum. eodem titulo libro vi. Et quia etiam cognita cognatione spirituali proueniente ex baptismo et cōfirmatione faciliter ꝓgnoscitur cognatio spūalis prueniens ex catheciſmo Idcirco de cognatione prueniente ex baptismo et ꝓfirmatione solum fiet prosecutio.

Notādum ergo tertio q ꝓgnatio spiritualis que prouenit ex baptismo et cōfirmatione. Interdū p̄cedit matrimonium. et interdū sequitur. Si precedit matrimoniū tūc impedit p̄hēdū et dirimit cōtractū vt de ꝓgna. spūa. c. veniēs. Si āt sequit̄ mr̄imoniū tūc nō dirimit contractū. sz impedit exactionē debiti. Ibi gr̄a. Si q̄s leuaret filiū suum de sacro fonte vel teneret eum in confirmatiōe ille nō posset exigere debituz ab vxore sua matre videlicz illius filij. Sed exactus deberet reddere vt tractāt docto. in c. si vir de ꝓgnatio. spiritua. Et istud est verū si faciat sine necessitate vt. xxx. q. i. c. ad limina. et scienter vt in dicto. c. si vir. Sed potest episcopus in isto impedimento dispensare vt etiā possit debitum exigere. Et in ista opinione est maior ps doctoꝝ canonistaꝝ. et etiā theologoꝝ. Istud enim tenet sanctus thomas in quarto scripto suo. sup distinctione xxxij. Licz car. in dicto. c. si vir teneat contrarium. quia vt dicit istud nō repitur aliquo iure ꝓhibitum.

Notandum quarto. q cognatio spūalis non habet gradus. sed habet tres species. Quarū vna dicitur paternitas et est inter baptizātem ꝓfirmātem tenētem seu susciptentem. Et inter baptizatum cōfirmatum et tentuz siue susceptū. Secūda species dicitur cōpaternitas q̄ ē inē baptizātez ꝓfirmātez tenētē seu susciptentē. Et inē p̄ez et matrez baptizati cōfirmati susceptī seu tenti. tertia species est fraternitas que est inter baptizatum ꝓfirmatū susceptum seu tentū. et inter proles baptizātis cōfirmātis susciptentis seu tenentis.

Notādū q̄nto. q ista cognatio spūalis dupliciē trāsmittit̄ ad aliaz psonam Vno mō ad cōiugez p mr̄imoniū carnali copula cōsumatū. Ibi gr̄a. Si ego suscipiā filiū tuū de fonte. vel teneā eū in ꝓfirmatiōe. tūc illa cognatio spūalis trāsmittit̄ ad vxorē meā ꝓs carnaliter ꝓgnitā. Et ideo vxore tua et me defunctis tu nō potes habere vxorē meā. q̄licz ipa nō leuauit filiū tuum. est tñ cōmater tua ꝓpter me vt in c. martin⁹ de ꝓgna. spūa. Et ratio est. q̄ vir et vxor p carnalē copulā cōiuncti sibijnuicē actiones spūales. nō āt passiones spūales.

Et ideo si susceperim filium tuuz quem habes ex alia muliere et non ex vxore tua possum te mortuo cōtrahere cū vxore tua. qz p filiū tuus a me est leuatus passiue nō trāsit ad vxorē tuā vt notāt docto in d.c.martinus.

Dixi notāter p ista cognatio trāsit ad cōiugez. qz p carnalē copulā ex mrimonii nō trāsit spūalis pgnatio. vt notāt docto.in c.i. de cogna.spūali.li.vi.

Dixi etiā notāter.carnali copula cōsummatū scz mrimonii. qz si ego despōsaui mulierē et susceperiz filiū tuū añ cōgnoui eā.potēis tu me mortuo ꝫhere cū illa.xxx.q.iij.c.si quis ex vno. Secundo trāsmittit cognatio spūalis ad aliā pso/naz scz a patre baptizāte cōfirmāte susscipiēte seu tenēte ad proles suas. Et iō inē baptizatū cōfirmatū z proles baptizātis cōfirmātis ꝛc.nō pt esse mrimonii.xxx.q.iij.c.pitacio. et in.c.ex lris.de pgna.spūa. Sine iste ples nate sint añ sine post. vt in.c.tua nos.de cogna.spūali. Et etiā hoc vex est cuius proles sint illegitime vt in c.fina.de cogna. spūali. Nō tū ecōtra trāsmittit cognatio spūalis a prole in patrē. Et ideo si filius meus susceperit filiā tuā de fonte vel tenuerit eā in cōfirmatiōe ego possum cū illa ꝫhere. Et ratio est. qz mrimonii ē edictuz phibitoriū.c. cū apud de spōsa. qđ nō debet extendi ad psonas q in phibitione nō expmunt.

Notandū sexto. Qz arbor cognationis spūalis pt sic formari. Primo poni debēt superius tres circuli in illa situatiōe sicut in arbore cōsanguinitatis ponunt Abauus propatruus et pauūcul⁹ Et in circulo supiori scribet. baptizās cōfirmās suscipiēs seu tenēs. Et in circulo ad dextrū latus scribet. filij baptizātis cōfirmātis suscipientis seu tenētis. In circulo ad sinistrū latus scribet vxor baptizātis cōfirmātis suscipientis seu tenētis. Inferius āt ponent etiam tres circuli in illa situatione sicut in arbore cōsanguinitatis ponūtur truncus frater et sorores. Et in circulo q situat loco trūci scribet. baptizatus cōfirmatus susceptus seu tentus. In circulo ad dextrum latus scribet. fratres et sorores baptizati confirmati susscepti seu tenti. Et in circulo ad sinistrū latus scribet. pī et mat baptizati cōfirmati susscepti seu tenti. Deinde a circulo superiori in quo ponit baptizās. protrahent tres linee. vna ad circulū in quo ponit baptizat⁹. z scribet in illa linea ipedimentū Deinde alia linea ad circulū in q ponit fratres et sorores. et scribet in linea nullū ipedimētū. Deinde ptrahetur tertia linea ad circulū in quo ponit pī et mater. et scribet in linea ipedimētum. Deinde protrahētur etiaz tres linee ex illo circulo in quo scribit filij baptizātis. vna protrahet ad circulum in quo scribit baptizat⁹. z scribet i linea impedimētū. Scōa ad circulū i quo scribit frēs et sorores baptizati. z scribet in linea nullū impedimētū. Tertia ptrahet ad circulū i quo scribit pater z mr. et scribet etiā in linea nullū ipedimētū. Deinde protrahētur tres linee ex circulo in quo scribitur. vxor. vna ad circulū i quo scribit baptizat⁹. et scribetur in linea impedimētū. Scōa ad circulū i q scribit fratres. et scribet in linea nullū impedimētū. Tertia ad circulū in quo scribit pī et mr. et scribet i linea impedimētū.

Ex pdictis ptz q qñ leuat puer in baptismo a pson cōiugata post mrimonii cōsumatū habēte vnā prolē. oriunt septē pgnatiōes spūales ex illa leuatione. pma inē leuātez et leuatū. scōa inē cōiugem leuātis et leuatū. tertia inē pl lem leuātis et leuatū. qrta inē leuātē z patrē leuati. quta inter leuātem z matrem leuati. sexta inter cōiugē leuātis z patrē leuati. septima inter cōiugē leuātis et matrem leuati. Et sic etiā oriunt

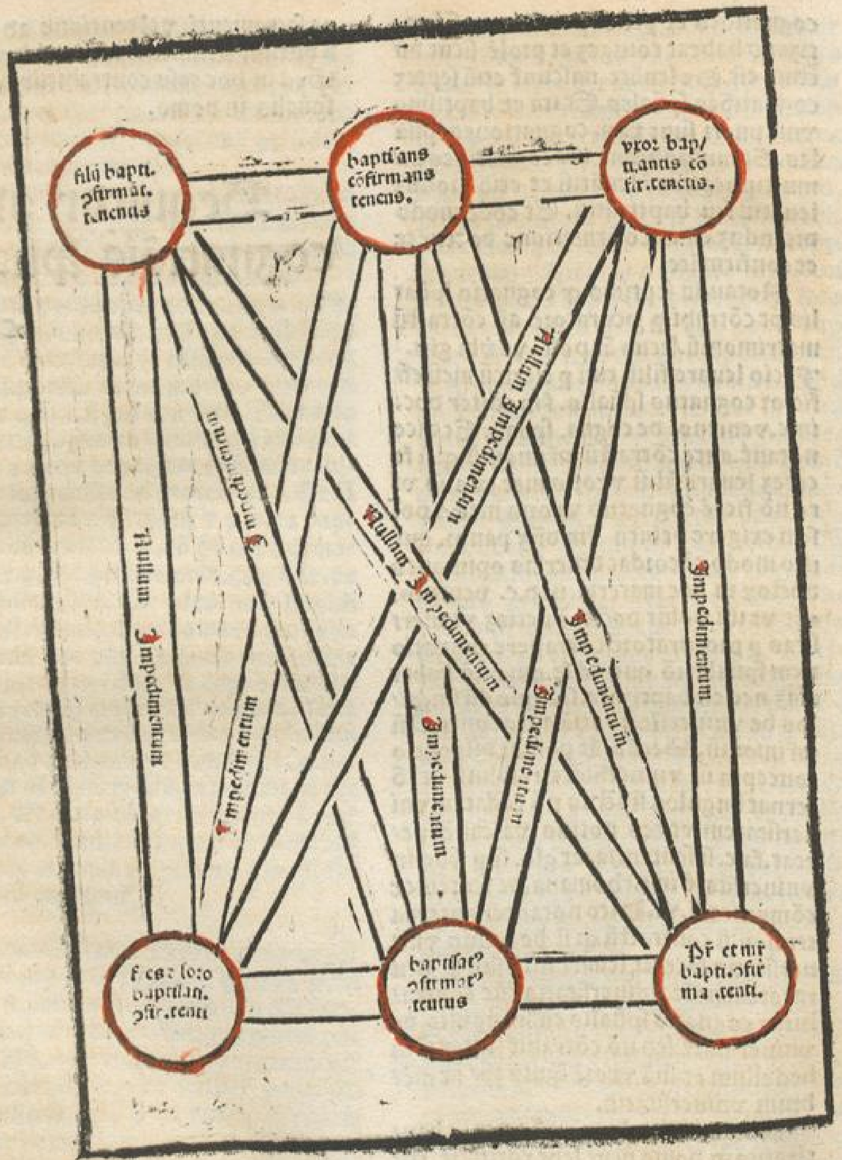
De arbore cognationis spūalis.

cognatiōes ex pte baptizātis. vt si baptizans habeat cōiugez et prolē sicut dictum est. De leuāte nascunt etiā septez cognatiōes spūales. Et ita ex baptismo vni⁹ pueri sunt xiiij. cognationes spūales. Et multiplicant iste cognatiōes ad multiplicationē leuātiū et etiā proliuz leuātiū seu baptizātiū. Et eodē modo vicenduz est in cōfirmatione de tenēte et confirmāte.

Notandū septimo. q cognatio spūalis pt cōtrahi p procuratorē añ cōtractū matrimoniū. secus āt post. vt ibi gra. Facio leuare filiū tuū p clericū meū efficior cognatus spūalis. fm cōiter doc. in. c. veniens. de cogna. spūali. Et dico notanter. ante cōtractū mrimoniū. qz si facerez leuare filiū vroris mee ex alio viro nō fierē cognatus vxoris mee. z possem exigere debitū fm dñz panor. qui isto modo cōcordat diuersas opiniones doctoz in hac materia. in d. c. veniens. Et vt ibi volūt docto. pt etiaz vniuersitas p procuratorē cōtrahere cognationem spūalē nō quo ad se. quia nō habet aīaz nec est baptizata. sed quo ad singulos de vniuersitate etiā ante contractū mrimoniū. Secus āt post qz dispositio concepta in vniuersitate resoluit vt cōcernat singulos si actus nō cadat in vniuersitatem vt res potius valeat q̄ pereat. fa. c. si sententia. et glo. sup ibo in vniuersitatē in c. rhomana. de senten. ex cōmunica. li. vi. Dico notanter ante matrimoniū contractū qz si bedellus vniuersitatis faceret leuari filiū suū p procuratorem noīe vniuersitatis. tūc contrahitur cognatio spūalis cum singulis de vniuersitate. sed nō cōtrahit inter ipm bedellum et suā vxorē q̄uis ipe sit membrum vniuersitatis.

Notandū finaliter. q si puer sit baptizatus in domo sicut sepe cōtingit. tūc in ecclesia non contrahit cognatio spūalis. quia non reiterat sacramentuz. sed cognatio spūalis contrahit in donatione sacramenti vel tentione ad illud vt s dictum est. fa. c. sicut semel. lx viij. dis. Sed in hoc casu contrahitur cognatio spūalis in domo.

Sequitur arbor cognatiōis spūalis.

filij bapti. ɔfirmāt. tenentis
baptisans cōfirmans tenens.
vxor bap/tizantis cō fir. tenens.
Nullum Impedimentum
Impedimentum
Impedimentum
Nullum Impedimentum
Nullum Impedimentum
Impedimentum
Impedimentum
Impedimentum
Impedimentum
baptisat⁹ ɔfirmat⁹ tentus
Pr et mr bapti. ɔfir ma. tenti.

De seruili cognatione.

Continuatur sic. Visum est sup̄ qualiter successio p cognationē seu agnationem deferr̄. Ex quo posset aliquis dubitare an successio etiā deferatur p cognationem inter psonas seruilis cōditionis. Et ideo tractatur hic de seruili cognatione.

Et circa rubricā. Notandū q̄ aliqui textus habent istam rubricam. et aliqui nō. Et ratio est. quia tractat̄ hic de successione eorum qui fuerunt in seruitute q̄diu enim aliqui p̄manent in seruitute nulla est inter eos successio. Sz post q̄ puenīt ad libertatē tunc datur successio ex cognatiōe que cōtracta est q̄n fuerūt in seruitute. Ex quo ptz q̄ si aliq̄s existēs in statu inferiori habeat aliquā cōditionez. et postea pueniat ad statuz superiorem nō amittit illam cōditionem Et ideo dicit bar. in. l. alexandrinus. C. de decurio. libro x. q̄ licz doctor q̄ legit xx. ānis in scholis fact⁹ sit comes Si tñ ante fuit popularis et sit statutū q̄ nemo p̄t p̄moueri ad officia seu honores nisi sit popularis. adhuc iste doctor p̄t ad tales honores assumi. Ex quo etiam ptz q̄ si magister artiū recept⁹ sit ad facultatem artiū. et postea p̄moueat in altiori facultate ꝓpter hoc non debet priuari honorib⁹ et officijs in facultate artium.

Aliud certum est

Sūmar̄ sic. Inūcti cognatione exñtes in seruili conditiōe. postea facti liberi oliz nō succedebant. Hodie tñ p cōstitutionē dñi Justiniani succedunt et eis succeditur. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum p̄mo. Q̄ inter psonas ſuilis cōditiōis nō cōtrahit cognatio neq̄ iure ciuili neq̄ iure pretorio. quo ad successiōes seu tutelas q̄diu manet cōditio seruilis. sed bene quo ad matrimoniū q̄ p̄ p̄gnationem impedit̄ in psonis seruilis cōditiōis sicut in alijs. et licz iure ciuili inter tales psonas nō sit mr̄imoniū. sed potius cōtuberniū. vt. l. cū ancillis. C. de incestuo. nup. Jure tñ canonico tales psone etiam inuito dño p̄nt mr̄imoniū cōtrahere vt in c. i. ex̄ de cōiu. seruo. Et si dñs videat seruū suuz vel ancillam cum libera psona cōtrahere. et nō cōtradicat p̄dit dominiū suum et talis psona recipit libertatē vt. l. ad hec. C. de lati. liberta. tollen.

Notandū sc̄o. q̄ seruus q̄diu manz in futura nō succedit ab intestato. nec sibi succedit̄. nec etiā dñs p̄ eū. vt. C. cōmunia de successio. l. seruus. exceptis tribus casib⁹. quoz vnus habet̄. C. ad silleia. l. penul. Alius. C. de legit. hered. bus. l. apud hostes. Et tertius. C. ad orphicia. l. fi. In q̄b⁹ casib⁹ fallit istud dictum. Et ratio fallentie est. q̄ seruus in illis legibus reputabat̄ liber. Sed post q̄ seruus p̄uenit ad libertatē p̄t succedere. et sibi succedit̄. Mā filij eorū succedūt parentibus. et ecōtra excluso patrono ſm omnes docto. Et dicūt alii qui q̄ etiā collaterales vtputa fratres succedūt fratrib⁹. excluso patrono. Sz alij vt Johannes glosator et sui sequaces dicūt q̄ patronus excludit fratres ff. de suis z legit. hēdi. l. ab intestato. Et ratio est ſm Johan. fa. quia patronus p̄t testamentū liberti habentis fratrem impugnare quibuscunq̄ psonis institutis. Sed frater nō p̄t impugnare testamentū fratris sui nisi turpibus psonis institutis vt s̄ de inofficio. testamen. ſ. i. notatur. Ex quo ptz q̄ qui habet fortiꝰ ius ex testamēto. etiā habet fortius ius ab intestato.

Notandum finaliter. q̄ licz sicut hic dicitur. seruus factus liber p̄t succedere Si tñ post q̄ est liber iterū fiat seruus.

¶ Et deinde manumittatur nō ꝑt succedere vt ff. vñ cogna. l. si is qui cōtra. et ā ꝺ capitis diminu. ℔ qꝺ aūt. Quia sibi ipu/tādū est. nec etiā iure naturali inspecto succedere debz. aucten. in successiōe. C. de legit. heredi. Et ideo ꝓtor q̄ inspicit naturalē rationē etiā nō vocat talē ser uuz ad successionē ff. de lega. ij. l. cuz pa tri ℔ nolo.

☞ ¶ Opponit ꝓmo sic Et videt q̄ ꝺns ꝑt succedere p̄ seruū exñtez in fuili cō ditiōe. q̄ qñ seruus ē institut⁹ in testō ꝺns fit heres p̄ seruū. ℨ etiā ꝺns succe/dit p̄ seruū ab intestato a simili. ¶ Sꝺ. ¶ Dicit Johan. ka. q̄ mirandū est q̄ ꝺns nō succedit ab intestato p̄ fuū. ¶ Sz dicit rōnē q̄ successio ab intestato ñ deferūt nisi p̄ ius. Et ℔ ius seruus nihil ē. vt l. qꝺ attinet ff. de regu. iur. ¶ Sz qñ seru⁹ instituit in testō tunc hereditas deferē p̄ volūtatē testatoris cui ius cōsonat. ⁊ ita nō est simile.

¶ Opponit finaliter Et videt q̄ ille q̄ fuit lib et postea factus est seruus. si ma numittat ꝑt succedere. cuius ꝓriū dictū est in fina. notabili p̄. l. ex libera. C. de le git. heredi. ¶ Solutio ¶ Illa lex loqui tur quo ad honores. hic aūt loquimur quo ad successiones

Repetitis itaqz.

¶ Non semp qui proximior ē gradu ē proximior in successione. q̄ sui heredes gradu remotiores excludunt oēs agna/tos et cognatos. q̄uis sint gradu pro/ximiores. et agnati habentes integruz ius agnatiōis gradu remotiores exclu/dunt cognatos gradu ꝓximiores. exce ptis fratrib⁹ et sororib⁹ emancipatis. q̄ q̄uis sunt loco cognatoꝝ. preferunt tñ agnatis ulteriōis grad⁹. hoc dicit.

☞ ¶ Notandū ꝓmo. Qꝺ iste ℔ nō solum respicit istū titulū sz oēs titulos in hoc tertio libro supᵒ habitos. Sile dictū ēs ad orphicia ℔ fi. et de ꝓgnato. succes ℔ fi.

¶ Notandū scꝺo. q̄ aliq̄s dicit habere integrū ius agnationis. q̄ nō ē capite diminut⁹ vt ꝺ de cognato: succes ℔ i. ta/lis enī sz capite diminut⁹ iure ciuili est incognitus nec illo iure succedit vt ꝺ ad orphicia ℔ sciendum.

¶ Notādū zᵒ. q̄ notanter dicit in tex. q̄ agnatus plerūq̄ potior habet q̄z cog natus proximior q̄ nō ē semp verꝝ. Mā frater et soror emācipati iure ciuili non cōputant inē agnatos ℨ ꝓgnatos. ⁊ tñ ꝑferunt agnatis ulteriorꝭ gradus vt ℔ in tex. ℨ si exceptis.

¶ Notandū q̄rto. q̄ iste ℔ q̄ntū ad ꝓmū respōsuz in quo dicit q̄ sui heredes vel qui loco suoꝝ sunt remotiores ꝑferunt in successiōe agnatis. et ꝓgnatis proxi/miorꝭ vt abnepos. q̄ ē in q̄rto gra/du preferē fratri. qui ē in scꝺo. hodie ad huc ℨ locū. Sz q̄ntū ad scꝺm respōsū in quo dicit q̄ agnat⁹ etiā si sit longissi mo gradu. i. decimo. ꝺ de cognato. suc/cessio ℔ hoc loco. ꝑferē proximior cog/nato. vt nepos patrui qui ē in quito vl ꝓnepos ei⁹ qui est in sexto. ꝑferē auun/culo q̄ est in tertio. hodie nō ℨ locū. q̄ differentia cognationis et agnationis sublata ē. in aucten. in successione. C. de legit. heredi. ¶ Et q̄ docto. ℔ cōiter ponūt sūmariā distinctionē successionū abintestato. Idcirco ex dictis doctorū etiā quādā distinctionē ꝓposui ℔ ānectē ꝓpio cui⁹ intellectu aliq̄ sunt ꝑmittēda ꝓximo q̄ ℔m dñm Anto. de bu. in c. p venerabilē. ex̄ q̄ filij sunt legitimi. in sta tu innocētie nō fuerūt successiones. nec fuissent. si stat⁹ ille durasz q̄ nō fuerūt meū neq̄ tuū. postea āt in statu nature lapse inceperūt successiōes deferri iure gentiū sine limitatiōe. q̄ succedebāt il/legitimi sicut legitimi. post hoc supuenit ius ciuile q̄ limitate sūt successiōes. de/inde pl⁹ declarate sūt p̄ ꝓtores. Et post modū p̄ ius auctēti. de iuē successionūz determinate posita sunt. Scꝺo ꝑmittēdū est q̄ aliq̄ successiones deferuntur iure

cōi.et alique iure singulari. Ille ār deferunt iure singulari q̄ deferūt p statuta et cōsuetudines locoꝝ.ꝛ vocant successiones locales vel singulares. Nā p statuta et cōsuetudines derogat iuri positiuo.vt in c.fi.eē de cōsuetu. Nā plus pt aliq̄d statuere p̄ cōstitutionē p̄ncipis q̄ p̄nceps hz auctez cōdēdi iura a populo.vt notat anto.in c.i.eē de trāsla.p̄lato. Tertio p̄mittendū ē. Et elicit ex p̄dictis q̄ p statuta localia et cōsuetudines p̄ fieri q̄ ille q̄ succederet de iure cōi nō succedat. Et ideo in regno francie filij naturales tm̄ nō succedūt matri qui tñ de iure cōi succederēt. Et p̄t fieri statutū q̄ secularis psona vtriusq; sexus excludat in successiōe religiosum. Et ita notat goffre.in.c.quia ingredientib⁹.eē de testamē. Et sic statuta aliq̄rū locoꝝ hūt q̄ tantū masculi succedūt. aliqua q̄ due sorores succedūt loco vnius fris. vel q̄ p̄mogenit⁹ sol⁹ succedat. vt vult idē goffre.in.c. raynūci⁹. eē de testamē. P̄ōt etiā fieri q̄ illi qui iure cōi nō succedunt ex statuto] p̄nt succedere vt spurij.vt nōt bal.in ℣.ꝛ q̄ vidim⁹.in p̄ncipio libri feudoꝝ. Vel p̄t fieri q̄ collaterales excludāt ascēdētes vt.l.fi.C. cōmu.de successio.p̄t etiā fieri p statuta vt si quis decedat abintestato nullū habens hēdez si sit cleric⁹ q̄ eps succedat. si sit laic⁹ q̄ fisc⁹ succedat vt notat Johan.fa.s̄ de hēdita.q̄ abintesta.deferūt. in p̄ncipio P̄er statuta tñ laicoꝝ nō cōstringunt clerici q̄ntū ad illa bona q̄ acquirūt p⁹ clericatuz. Sec⁹ forte de p̄timonio qđ clerici añ clericatū habuerūt q̄ tūc statuta poterāt eos ligare vt notat' in.c.qđ clericis.eē de fo.ppetē. Et ex istis ptz q̄ ille q̄ ē p̄nat⁹ p̄ulegijs alicuius loci nō p̄t p̄m illa p̄ulegia succedere vt vult bar.in questiō.c.q̄ incipit. statuto lucane ciuitatis.vt bānit⁹ ex aliquo loco nō succedit p statuta illi⁹ loci vt notat bar.in.l.certa forma.C. de inē fisci.li.x. Quarto p̄mittendū est. dicēda nō debere itelligi in feudis vel in emphiteosi.q̄ feuda non ppie deferunt p successionē nec iure hēditario.sed pot⁹ p prudentiā. vt vult bal. in ℣ et q̄ vidimus.in p̄ncipio libri feudoꝝ. Quīto p̄mittendū ē q̄ successiones sunt reciproce vt si ego nō succedo tibi, tu nō succedes mihi.vt volūt docto.in.l.lege.C.d̄ legit.hēdi.hoc tñ fallit in liberto et patrono.q̄ licz patron⁹ succedat liberto. tñ libertus nō succedit sibi. Sexto p̄mittendū ē q̄ alique sunt successiones in stirpes.et aliq̄ in capita. Et dicit ille succedere in stirpem qui nō succedit ex sua psona.sed ex psona a q̄ hz originem Et vocat ius illi⁹ successionis ius rep̄sentatiōis. Hz illi dicunt succedere in capita qui succedūt ex suis ppriis psois seu ex suis capitibus vt in.l.p⁹ fratres C.de legit.heredi. In q̄.l.dicit Salicetus q̄ p̄ulegiū succedēdi in stirpes datū ē oīb⁹ descēdentib⁹ exceptis liberis p̄mi gradus. Et ascendētibus in capita collateralibus ār etiā datū est succedere in capita.exceptis filijs fratrū et sororū. Septimo p̄mittē dū est q̄ fratres vel sorores nati ex vno patre vocāt cōsanguinei.ex vna mre vocant vterini. Hz nati ex eodē patre et matre vocant vtrinq; piuncti vel germani. Vltimo p̄mittendū ē q̄ descēdētes ꝛ ascēdentes succedūt vsq; in infinitū collaterales ār vsq; ad xij.gradū. Et in hac successione debet gradus pputari fm ius ciuile et nō fz pputationē iurꝫ.canoīci.

¶ Istis sic p̄missis distinguendū est de successione abintestato. Quia vel decedēs ē seru⁹ vel est liber. Si sit seru⁹ tūc null⁹ succedit ei vt.l.seruus.C.p̄mu.de successio. Quia quicq̄d hz seru⁹ ptinet dño suo.s̄ de his q̄ sūt sui vel alie.iuris ℣ in ptāte. Si sit lib.tūc aut nihil p̄t habere.aut p̄t aliq̄d habere. Si nihil p̄ōt habere.tūc vel hoc ē ex delicto suo aut ex merito. Si sit ex delicto tūc null⁹ ei succedit.hz fiscus occupat oīa bona sua.

c.quo iure.viij. dis. Si ex merito puta q̄ factus est religiosus. et tūc si mōste/rium p̄t habere bō in cōi.succedit sibi sal na legitīa liberis suis si q̄s habeat.l.deo nobis.C.de epis et cleri. Si vo mōste/rium nō p̄t habē bona in cōi.tūc ꝯz Jo. de lignano.alij succedētes habebūt hē/ditatē suā et nō mōsteriū in cle.dudum de sepul. Et ista opinio videtur verior quā q̄ dicāt q̄ tūc succedit eccleſia rhōna.et alicq̄ q̄ ista bona dñt applicari ad vſus illi⁹ mōsterij in q̄ iſte decedit. Si āt p̄t aliq̄d habere. tūc aut ē libert⁹ aut ē ingenu⁹. Si sit libert⁹. tūc vel hz liberos vel nō. Si habeat illi dñt succe dere exclusis oīb⁹ alijs vt in ff pdesse ff. de succeſ.liberto. Si nō hz liberos tūc vel hz patronū vel nō. Si hz patronū ille succedit et alios excludit niſi p̄on⁹ fecisset aliq̄d p̄p̄ē q̄ō eſſet p̄uat⁹ iuē ſuc/ceſſionis liberti vt in ff hz nr̄a. in gl ff. de ſucceſſi.liberto. Si nō hz p̄onū.tūc vl̄ ſupſunt liberi patroni vel nō . ſi ſic illi ſuccedūt eq̄lit̄ in capita niſi vni eoz̄ ſit aſſignatū ius ſucceſſiōis liberti. q̄ tūc ille ſolus ſuccedit. Et ſi ille moriat̄ alij ſuccedūt in capita ff. de aſſigna.liber. ff i. Si nō supſunt liberi p̄zoni.tūc aut supſunt collaterales ip̄i⁹ p̄zoni aut nō . Si ſic illi ſuccedūt vſq̄ ad quītuz gradū ff. multis ff. de ſucceſ.liberto. Ceſtis āt defi/cientib⁹ ſuccedūt aſcēdētes et collatēa les ip̄i⁹ liberti.eodē mō ſicut dicet̄ ꝺ in genuis. Si vo decedēs ſit ingenuus tūc aut supſūt deſcēdētes aut ñ. Si supſunt deſcēdētes.aut illi ſūt ſui aut nō. Si ſint ſerui tūc nō ſuccedūt abinteſta to.ſicut etiā eis nō ſuccedit vt.l. ācille. C. p̄mu.de ſucceſſio. Si āt ſt̄ liberi tūc aut sūt nāles et legitimi. aut ſunt legtī tm̄. aut sūt nāles tm̄. aut ſt̄ vulgo q̄ſiti ſeu ſpurij. Aut sūt ex dānabili coitu na ti. Si ſint nāles et legitī tūc ſuccedunt in infinitū.et excludūt oēs alios.in au ct̄en.de hēdi.q̄ abinteſta.veniūt ff.i.col/la.x. Est tn̄ int̄ eos dīa. q̄ ſi deſcendant ex eodē p̄e et matre tūc ſuccedūt eq̄lit̄ ſine dīa ſexus.aut etiā emācipationis ā patrie ptātis vt in ff nullā. in auct̄. de hēdi.q̄ abinteſta.veniūt. Cz ſi aliq̄ deſcēdāt ex eodē p̄e.et aliq̄ ex eadē mr̄e. tūc dñtes ex p̄e eq̄lit̄ ſuccedūt in bois paknis. Et deſcēdentes ex mr̄e in bois maknis.et oēs eq̄lit̄ in acquiſitis p̄ pa/trē et matrē vt in auct̄en. de ꝑſangui. ꝛ vteri.fra.p totū colla.vi. Diſtinguēdū ē etiā an iſti ſint paris grad⁹ aut diſpa/ris. Nā ſi ſint paris grad⁹.et p̄mi grad⁹ ſuccedūt eq̄lit̄ in capita. Si āt ſint diſ/paris grad⁹ vtputa nepotes ſuccedunt cuz patruis ſuis tūc patrui ſuccedūt in capita.et nepotes in ſtirpes ff. cū fili⁹. ſ de hēdita.q̄ abinteſta.deferunt. De vl teriozib⁹ etiā p⁹ filios. adhuc eſt diſtin/guendū. Quia aut ſunt ꝑcepti inuita il lius de cui⁹ ſucceſſione agit̄ aut nō. Si ſic tūc ſuccedūt in locū p̄zis ſi p̄ nō vo/lit ſuccedere aut mortuus ſit. auct̄en. in ſucceſſione. C. de legit.hēdi. Si nō ſint ꝑcepti ī vita illi⁹. tūc aut p̄ eoz̄ adiuit hēditatē.aut mortuus ē infra tp̄s deli/berandi.et tūc ſuccedūt in locū p̄zis.p.l i. C. de his q̄ āñ aptas tabu. Si vo pat eoz̄ nō adiuit hereditatē vel mortu⁹ ē p⁹ tp̄s deliberādi repudiata hereditate tūc nō ſuccedūt in locū p̄zis. et p̄cedūt eos oēs agnati et ꝓgnati vſq̄ ad legiti muz gradū vt.l. vt in teſtō. C. de legit. hēdi.et in ff cū āt q̄rit̄. ff ſi. plane. ſ de hē dita.q̄ abinteſta.deferunt. Et hoc appa/ret valde dur̄ ꝓ filijs. Et bonū eſſet de hoc aliā determinationē iuris habere. Et q̄ō dict̄ū eſt de naturalib⁹ et legiti/mis.debet etiā intelligi de legitimatis p̄ curiā principis vel p̄ ſubſequens ma trimoniū.de quib⁹ ſ in ff quib⁹. de here dita.que abinteſta.deferunt. Si aut̄ ſint legitimi tantū ſcz adoptiui. tūc aut ſunt emācipati aut nō. Si ſic tunc non ſuccedūt patri adoptiuo niſi eēnt arro/gati impuberes.de quoz̄ priuilegio di/ctum eſt ſ de adoptio ff cū āt impubes.

Si sint emancipati tunc succedunt patri adoptiuo cum filijs naturalibus et legitimis siue sint in potestate siue non vt.l.cum in adoptiuis. C. de adoptio. Si autem sint naturales tantū tūc aut pater habet alios legitimos et naturales.et isti nullo modo succedunt patri Aut non habet et isti succedūt in duabus vncijs vt.l.licz. C. de naturalibus liberis.

Si autem sunt vulgo quesiti tunc nullo modo succedunt patri. in aucten.quibus modis natura.efficiunt legitimi.fina. De matre aūt distinguendū est.qz aut est illustris aut non. Si sic. tūc aut habet alios liberos naturales et legitimos.et isti non succedunt.aut nō.et isti succedunt in totū. Si vero non est illustris et habet alios filios naturales et legitimos tunc isti succedunt cum illis.si non habeat succedūt in totum. Et ista notātur p docto.in.l. si qua illustris C.ad orphicia.et multo fortius naturales tantū succedūt matri etiā illustri si nō habeat alios naturales et legitimos Si aūt sint ex dānabili coitu tunc non succedūt patri neqz matri. aucten.ex cōplexu. C.de incestuo.nup. Pater tñ tenetur oibus istis procurare alimēta vt in c.cuz haberet. extra de eo qui duxit in matrimo.quā polluit p adulteriū.

Si aūt quis decedat relictis tantū ascēdentibus tunc potest distingui sicut dictum est de descendentibus. vt si decedens sit naturalis tantū seu legitim⁹ tā tum vel spurius. tūc parētes succedūt liberis sicut liberi succedūt parentib⁹ vt notat bar.in.l.si gener.ff. de his qui. vt indig. Sed si decedens sit naturalis et legitimus.tunc aut supsunt pī et mr Aut alter eorūz.aut alij superiores parētes.primo casu succedunt pater et mat equaliter.nec pater excludit matrez vt olim faciebat.aucē.defuncto. C.ad terculia. Si alter tantum ille succedit exclusis omnibus alijs.vt.l. fin. C. ad orphicianū. Nisi esset mater que se feciss/let indignam successioni. quod contingit in tribus casibus. Primus casus est si transeat ad secunda vota non petendo tutorem pupillo suo.l.omnez. C. ad terculia. Secundus casus si trāseat ad secunda vota relicto pubere. quia tunc solum succedit in bonis paternis vt.l. mater. C. ad terculianum. Tertius casus si mater turpiter vixerit. aut luxuriata fuerit vt in aucten.de non eligen: scdo nubentes. Cum igitur. collatio.i. Si autem supsint superiores parentes hoc est auus et auia ꝛc. tunc proximiores succedunt. Et si plures sint eiusdez gradus succedunt in capita. Si tamen paterni et materni sint disparis numeri.tunc patrimonium diuiditur in duas partes. et vnam medietatem habebunt paterni.et aliam materni.siue sint plures siue pauciores.vt notatur in aucteuti.defuncto. C.ad terculia.

Si autem cum parentibus supsint collaterales distinguendum est. Quia aut sunt fratres vel sorores defuncti vtrinqz pīncti.et illi succedunt siue cum patre et matre siue superioribus ascendētibus in capita. Nisi parentes cōuolassent ad secunda vota.tunc enim solum succedunt in vsumfructum vt.l.femine C.de secūdis nuptijs. Et si cuz istis sint fratrū filij ex fratribus vel sororib⁹ vtrinqz pīnctis illi succedunt in stirpes iure rep̄sentationis vt in aucten.cessante.et ibi p docto. C.de legit. hēdi. Aut supsunt fratres et sorores ex vno latere tantū pīncti et ibi excludunt p parentes. et per p̄sequens eorum filij vt in dicta aucten.cessante.

Si vero quis decedat relictis collateralibus tantum:tunc iterum potest distingui de naturalibus tātū. vel legitīs tantū seu spurijs.et succedunt sibīnnicez sicut succedunt personis p quas cōiunguntur vt vult bar. in distinctione sua quam fecit de successionibus.

Hz si relinquant naturales et legitimi tūc p̄t sic distingui. Quia aut relinquūt frēs vel sorores defuncti.aut filij eorū. aut vlteriores. p̄mo casu distinguēdus est. Quia vel sunt vtrinq; p̄iūcti vel ex vno latere tantū. Si vtrinq; cōiūcti illi succedunt in capita exclusis oīb⁹ alijs nisi essent fratrū vel sororū vtriq; p̄iunctor filij.q̄ succederēt cū eis in stirpes vt.l.post fratres.C. de legit. here. Si āt filij taliū fratrū vel sororum soli sine suis patruis vel auūculis succedāt patruo vel auūculo defuncto.tūc ē opinio an succedūt in capita an in stirpes. Et p̄ vtraq; p̄te sunt magni doctores. Apparet tñ posse⁹ q̄ succedūt in capita.q̄ qñ succedūt cū patruis suis tūc admittunt in stirpes. quia alias nō succederent sed patrui excluderēt eos,ex quo sunt gradu p̄inquiores. q̄ si succedant sine eis cessat illud ⁊ succedūt in capita Et ita videt velle Cy.in auct̄.itaq;.C de legit.hēdi. Si āt sint p̄iūcti ex vno latere tantū.tūc aut oēs sunt cōiuncti ex eodē latere.et succedūt equaliter in capita.aut ex diuerso latere.et tūc paterni succedūt in bonis patrnis,⁊ materni in bonis maternis. In bonis āt acquisitis succedūt eq̄liter vt.l.de emancipatis C.de legit. heredi. Et istor filij succedunt loco patrū in stirpes vt dictus est de vtrinq; p̄iūctis vt.in.l. p⁹ fratres.C de legit.hēdi. Si āt sint vlteriores collaterales p⁹ frēs et eor filios tunc illi succedūt fm primitatez grad⁹ sine dīa agnationis et cognatiōis.etiam sine distinctione p̄imoniorū. et sine distinctiōe vinculorū. Ex quo p̄z q̄ auūcul⁹ qui ē cognat⁹ excludit nepotē q̄ ē agnat⁹. cū auūcul⁹ sit gradu p̄imior. Et ip̄e auūcul⁹ nō solū succedit in bonis mrnis.sz etiā p̄rnis. P̄z etiā q̄ nepos licz descēderit ex fratre ex vno latere tantū coniuncto excludit p̄nepotē qui descendit ex fratre ex eodē latere cōiūcto.⁊ talis nepos eq̄liter admittit cum nepote ex fratre vtroq; latere cōiuncto cuius rationē assignat pau.de cas.in sepedicta.l. post fratres.q̄ ista successio p̄latiua est ēordinaria. Et ideo solū debz habere locū in fratribus et eor filijs quibus hoc p̄uilegiū est cōcessuz. Istis āt oīb⁹ deficientib⁹ succedit vir et uxor. q̄bus deficientib⁹ venit fiscus nisi decedens esset collegiat⁹ in collegio approbato.q̄ tūc succederet collegiū vt.l. si quis.C. de heredi.decurio.coarta.militū ⁊ fabri censiuz. Si enī collegiuz nō esset approbatum succederet fiscus vt.l.i.ff. de mūn fisci.et ibi ē status oīm successionum.et tantuz de illa materia.

De successione libertorum.

Hlo.h cōtinuat istā rubricaz sic. Dictuz est p̄ius de successiōe ingenuorum Nic cōsequenter tractat de successione libertor. Hz ista cōtinuatio nō ē bona q̄ s̄ titulo p̄roximo dictū est etiā de successione libertor. p̄t igit sic cōtinuari. Dictū ē s̄ q̄lit successiōes deferūt iure agnatiōis seu p̄gnatiōis vel patrie ptātis.h p̄sequent tract̄at q̄lit successiōes deferūt iure p̄ronat⁹.⁊ q̄ talis ē successio libertor.ideo iste titul⁹ rubricat̄ de successiōe libertor. Notādū circa rubricā q̄ duplex ē iuspatronatus. Nā q̄dā ē spūale et ecclesiasticū.q̄ p̄stituitur ex donatiōe vel cōstructiōe seu fundatiōe ecclesie. Et istud ius p̄ronat⁹ p̄t laic⁹ possidē.vt in c.i. d̄ iure patrona.li: vi. Hz de isto nō p̄t laic⁹ iudicare vt in c.q̄nto.eī de iudi. Ex q̄ patz q̄ q̄uis p̄ncipē laicū bō alicui⁹ cōfiscauit. si tñ ille hz ius p̄ronat⁹.h nō cadit s̄ō tali cōfiscatiōe.vt ē bō gl.in cle.pasto.de re.iudica. Et iō p̄t talis adhuc p̄tare ad bñficia nō obstāte cōfiscatiōe. Et p̄t istud ius trāsmitti ad heredes etiaz ex̄neos. de isto āt iure patronat⁹ nō tractat h.

De successione libertoꝝ.

Aliud est ius patronatus tpale qđ cō/stituit ex manumissiōe serui vel ancille Et nō pt trāsmitti ad hēdes extraneos sed solū ad heredes sanguinis. et de isto iure patronatus tractat hic.

Hic de libertoꝝ

Lege xij. tabulaꝝ potuit libertus in testō suo patronū totaliť excludē. sed mortuo liberto abintestato sine natu/ralib⁹ liberis succedebat pīon⁹. hoc d.

☞ Notandū ꝓmo q tangunť ꝯttuor iura de successiōe patronoꝝ in bois li/berti. ꝓmū fuit ius legis xij. tabulaꝝ. et hoc tangiť in isto ℣ et quō isto iure pīon⁹ succedebat libro. sati. ptz ex sūmario

Notādū scđo. Qꝛ ḃ habeť casus vbi causa intestati potioꝛ est ꝙ causa testati Mā patron⁹ in testō totaliť pt excludi et ab intestato. qñ non sunt liberi natu/rales et legitimi necessario succedit.

Qua de cā

Iure ptorio qñ libertus nullum hñs libeꝛ adoptiuū tm̄ faciebat testm̄ tūc debebat patrono suo relinquere me dietatē oīz bōꝛ suoꝝ. Alioqn dabať pa/trono talis medietas ꝑ bōꝛ possessionē ꝑ tabulas. ℣z qñ libert⁹ habebat natu/rales et legitimos liberos sine in ptāte sine emācipatos sine in adoptionez da/tos hēdes institutos vel ꝑteritos tunc illi excludebāt patronū. ℣z exhēdati ñ excludebant eū. hoc dicit.

☞ Notanduz ꝓmo. q in isto ℣ tangiť scđm ius. q patroni succedunt in bonis liberti. et q̄liť hoc iure scz ptorio pīoni succedūt. satis ptz ex summario.

Notādū scđo. q si libtus acquisiuis/set aliq̄ bona in castris nō debebat de il/lis relinquere patrono medietatez isto iure ptorio. vt ff. de bo. liberto. l. iij ℣ pa/tronus.

Notādū zᵒ. q liberi ipius liberti in adoptionē dati excludūt patronū si sint instituti aut preteriti. Ex quo ptz q si libertus decederet abintestato et soluz supesset tales liberi non excluderēt pa/tronum.

Notanduz finaliter. Qꝛ exhēdati ri/te nō excludunt patronū. qꝛ habenť ꝑ mortuis vt ff. de conīugen. cū emācipa. libe. l. i ℣ sed si patronus. Et ideo etiam nō pñt ad successionē agere. vt in auctē ti. de heredi. et falci ℣ exheredatos. col/latio. i.

Postea vero

Lege papia. qñ libert⁹ ha/bebat cētū milia sextertioꝝ. et habebat pauciores ꝙ tres liberos. tūc sine ex te/stamento sive ab intestato debebať pa/trono virilis portio. Et ideo si libert⁹ habebat vnā prolē patronus habebat medietatē. si duas patron⁹ habebat ter/tiā ptē. si tres nihil habebat patronus. hoc dicit.

☞ Notandum. q istud est tertiuz ius quo patroni succedebāt in bonis li/berti. et fuit legis papie q̄ lex hodie re/probata est. C. de cadu. tollē. l. vnica. in ꝓncipio.

Sed nostra

Exclusis trib⁹ iuribus predi/ctis hodie indistincte liberi nō exhēda/ti ipi⁹ liberti excludūt patronū. Sed si sine liberis vel cū liberis exheredatis decedat libertus patronus succedit in oībus bonis libti. Et deficiente pīono succedūt ipi⁹ patroni liberi. q̄b⁹ defici/entibus succedūt ipius patroni collate/rales vsq̄ ad quītū gradū. salua grad⁹ ꝓrogatiua. et vt tam liberi ꝙ collatera/les ipius patroni succedāt in capita et nō in stirpes. Sed si libtus faciat testm̄ distinguendū ē. qꝛ si hz min⁹ ꝙ centū au/reos tūc pt pīonū totaliter excludē. Si ℞o hz plures ꝙ cētū dz patrono tertiā ptē bonoꝝ suoꝝ relinquere. Alioqn da/tur patrono tertia ps. vel si min⁹ sit ei relictū fiet supplemētū ex hac lege. Et hāc ttiā ptē habebit pīon⁹ sine oī onē.

Et sublata est hodie differentia liberto rum et oēs habent libertatem ciuitatis rhomane. hoc dicit.

☞ Notanduz primo. Qz hic est casus vbi pauptas prodest. Sil'e habeť. C. de epis et cle. l. si quis. ℌ sinautē.

¶ Notandum scdo ibi. si heredes vel bonozūpossessozes liberos habeat. q̄ illi liberi dicunť hic heredes qui sunt in ptāte. Sz bonozpossessores dicunť liberi emācipati vt ff. de hereditā. que ab intesta. deferunť. ℌ emancipati.

¶ Notandū tertio. Qz quādo liberi sūt rite exheredati tūc succedit patron⁹. sic etiā si liberi abstineāt ab hēditate vt ff. de bonis. liberto. l. et si. ℌ si filios.

¶ Notādū quarto. Qz bonozpossessio cōtra tabu. que dať patrono fm istū textuz differt a bonozpossessione cōtra tabu. que dať filio. quia ista nō dať nisi p⁹ aditā hereditatem vel postq̄ est petita bonozūpossessio. Sed illa bene dať añ aditā hereditatē vt ff. de bonis liberto. l. etiā. ℌ. vt patron⁹. scdo quia ista p̄t concurrere cū bōzpossessione fm tabulas vt. l. sed cū patrono ff. de bōzpos. contra tabu. Et illa nō vt. l. equissimū. ff. de bo. pos. cōtra tabu. 3° quia p̄ istā nō rūpitur testamētū nisi pro tertia pte. p illā añt rumpiť totū testamētū. Et ratio p̄t eē quia prius delinquit pať p̄teriēs filiū suū q̄ libertus p̄teriens patronuz l. ex scripto. ff. vnde cogna. q̄rto q̄ data ista possessiōe ꝫ tabu. adhuc debenť legata. secꝰ āt in illa vt ff. de lega. pref. l. i. Sz hodie hec dña est sublata p auctēti. cā. ex causa. C. de libe. p̄teritis.

¶ Notādū quīto. Qz p̄ter istud ius successionis pīon⁹ hz adhuc alia iura. primo q̄ nō p̄t vocari in ius a liberto nisi cuz venia. C. de in ius vocādo. l. ij. scdo q̄ libertus teneť patronū alere. vt. ff. de libe. agnoscen. l. si quis ex liberis. ℌ solent tertio. q̄ nō p̄t turpē actionē vel exceptionē ꝫ patronū ꝓponere. vt. l. honore ff. de obse. q̄rto q̄ patron⁹ p̄t libertū in fuitutē reuocaē in auctē. vt lib de ce. ℌ. i. collat. vi. quīto q̄ libertus teneť patrono semp reuerentiā exhibere. qñ venit apud eum vt ff. de in ius vocando. l generaliter.

¶ Notandū sexto Qz ius patronatus multis modis p̄dit. primo si patron⁹ remisit ius suū in auctē. vt liber. de ce. ℌ illud. scdo si ꝓcurauit patron⁹ libertuz iurare q̄ nō duceret vxorē. vel liberta q̄ nō nuberet viro. ff. de iure patronat⁹ l. qui cōtra legez. tertio si patronus negauit alimenta scz qñ fuit dñs. ff. de bo. libertoz. l. si patronus. quarto si liber⁹ cessit tertie p̄ti bōz suoz ad vsum p̄toni. vt ff. de bo. liberto. l. etiā. ℌ totiens. Istud tñ quibusdā docto. nō placz. quīto si alter eoz scz patronus vel liber⁹ sit relegat⁹ vel deportatus vt ff. de iure patronatus. l. siue. sexto si liber⁹ de voluntate patroni sit natalibus restitutus ff. de bo. libertoz. l. etiam. ℌ i. septimo si patronus ab inuito liberto mercedē p futuris opis extorsit. vt ff. de libe. agnoscen. l. si quis. ℌ si quis. octauo si libertus mortem dñi sui vindicauit ff. de iure patronat⁹. l. penul. nono si patronus eum capitali crimine accusauit vt ff. de bo. liberto. l. si cum maior. decimo si libertus suis nūmis emptus sit. et vndecimo si p̄tātē liberā testādi ipetrauit de volūtate p̄toni. ff. ℣. bo. libto. l. etiā. ℌ ij.

¶ Notādū finaliter Qz dicit hic q̄ iura libertinitatis ⁊ ingenuitatis sunt pene cōsonantia in successionibus. Et dicitur pene. quia in aliquibus differunt Primo quia iure patronatus nō succedunt collaterales. nisi vsq̄ ad quītum gradum vt hic. sed iure ingenuitatis vsq̄ ad sextum vel decimuz graduz. vt ℣ de cognato. succcessi. ℌ fina. Et hodie omnes vsq̄ ad decimum. Secūdo quia iure patronatus ōnes succedunt in capita vt hic. Sed iure ingenuitatis aliqui succedūt in stirpes. vt ℣ de hereditā. q̄ ab intesta. deferunť. ℌ cum filius.

De assignatione libertor.

Tertio qr iure patronatus filiꝰ vnius ꝓioni excludit nepotē alteriꝰ. exquo ē ꝓximior. Sz iure ingenuitat. nepos succedit cū patruo vel cū auūculo loco ꝓis sui. vt ff. de bo. liberto. l. si libertꝰ. ℌ si libertꝰ. Quarto qr ꝓionꝰ ꝑ ꝯ tabulas nō rūpit testm̄. nisi ꝑ tertia ꝑte. Sz iuē ingenuitat. ꝑ ꝯ tabu. rūpit totū vt i gl. in. l. i. C. de bo. pos. ꝯ tabu. q̄ dat ꝓiono. Quito qr ꝓionꝰ excludit frēz liberti. ℌz ꝓ succedit cū frē iure ingenuitat. auctē. defuncto. C. ad terculia.

☞ Opponit ꝓmo Et videt qꝛ nō bn̄ dicit ℌ in tex. qꝛ ꝓionꝰ succedit liberto. qm̄ hz liberos sic ꝑteritos qꝛ testm̄ eiꝰ n̄ ꝑt argui inofficiosuz qꝛ si libertꝰ ꝑtereat emācipatū filiū suū testamentuz suū nō arguit inofficiosū ℌz rūpit ꝑ ꝯ tabu. Et tn̄ ꝓionꝰ tūc non succedit q̄ iste tex. nō dicit vex So°. Testm̄ dicit ℌ inofficiosuz largo mō vt scz extēdit se ad q̄relā inofficiosi z ad bono. possessio. cōtra tabu. sic. l. cū duobus. C. d inoffi. testamen.

Opponit scdo Et videt qꝛ nō bn̄ dicit in tex. qꝛ patrono debet ꝛtia ps bonoꝝ ipi liberti sine oi onere. ita vt nō debeat solue legatū relictuz liberis ipi liberti. qꝛ si libertꝰ habeat liberos. tunc patronꝰ totalit excludit. et nō debet sibi tertia ps So°. Istud ꝑt intelligi de liberis exhēdatis. q̄bꝰ ꝑt aliq̄d legari. et ista solutio videt melioꝛ q̄ alia q̄ habet in glo.

De assignatione libertor.

Continuat sic. Dictuz est sup̄ de successione q̄ defert iure patronatus quod spectat ad patronū z ad liberos suos. z etiā collaterales. Et qꝛ patronꝰ ꝑt hoc ius vni assignare ex liberis suis. Idcirco tractat ℌ de illa assignatiōe. Et ideo sic rubricat.

ℕ summa.

Sūmatur sic. Patronus habens in ptāte duos vel plures liberos siue primi gradus siue vteriorꝛis. ꝑt in testamento vel sine testamēto quibuscunq; verbis vni ex illis liberis assignare libertū. Et ille post mortē eiꝰ scz patroni habz solus ius patronatus Et si ille decesserit cui assignatio facta ē sine liberis reuertit ius patronatus ad libēos patroni. et euanescit hec assignatio ꝑ emācipationē. hoc dicit. Et patet intellectus textus.

☞ Notandū ꝓmo. qꝛ ꝓionꝰ ꝑt vni ex liberis suis libertū vel libertā assignare. ita qꝛ ille solus habeat ius patronatꝰ et trāsmittitur ab illo ad liberos suos. Mō āt ꝑt trāsmitti ad extraneos et per cōsequēs nec etiā ad fiscū nisi istud ius patronatus transeat cū vniuersitate bonoꝝ vt in glo. in. l. q̄dā. ff. de acquiren. rer̄ domi.

Notādū scdo. qꝛ q̄uis differētia emācipationis et patrie ptātis hodie sublata sit in cōibꝰ successionibꝰ; tamen q̄ntum ad assignationē remanet adhuc aliqua differentia. qꝛ ꝑ emācipationez extinguit assignatio vt ℌ dicit. Et ratio ē quia filius existēs in ptāte censet quali vna ꝑsona cū patre vt. l. fina. C. de impube. et alijs substitu. Sic āt non est de filio emācipato.

Notandum finaliter. Qꝛ assignatio potest fieri in testamento z sine testamēto. potest etiam fieri pure et sub condiciōe et quibuscunq; v̄bis et etiā nutibꝰ seu signis vt ff. e. l. i. ℌ assignare. Ex quo ꝓz qꝛ si promisi tibi sub certa pena assignare pignora ꝑ pecunia quā mihi mutuo tradidisti nō opz me aliquā solēnitatem iuris facere. sed sufficit qꝛ dicam nudo verbo sit talis res pignus tuum Et si dedi fideiussores ad faciendā istā assignationem. ap̄i per hoc sunt liberati et tale pignus est tibi obligatum. fa. c. ꝑ tuas. extra de donatio.

Opponit̄ ꝓmo Et videtur ꝙ assi/gnatio ñ euanescat ꝑ emācipationē p.l. vtrū.ff.eo. Solutio In illa.l. dicit̄ ꝙ assignatio facta est emācipato. Sz dicitur ꝙ assignatio q̄ facta est existēti in ptāte ꝑ emācipationez euanescit. Alicꝫ tñ dicūt ꝙ emancipato nō ꝑt assignatio fieri et illi respondent ad legē allegatā in oppositū ꝙ ibi ñ dicit̄ assertīe ꝙ assignatio ꝑt fieri emācipato. sed queritꝫ an sibi fieri posset. et ita vult azo.

Opponitur scdo. Et videt̄ ꝙ nō bene dicit̄ in text. ꝙ ista facultas assignādi solū dat̄ ad eos qui sunt in ptāte. qz textus ꝓius dicit ꝙ ista assignatio nō soluz fit filio et nepoti. sed etiā filie ⁊ nepti. Modo cōstat ꝙ neptis ē in ptāte aui. ⁊ de patria ptāte ℣ fi. Solutio Istud pōt intelligi de nepte ex filio ad neptē. tñ ex filia ꝑt trāsmitti istud ius si sit assignatū filie.

De bonorumpossessionibus.

Continuat sic. Dictū est supꝫ de successionibus que deferuntur iure ciuili. Modo hic tractat̄ de successiōibus que deferuntur iure ꝓtorio q̄lis est bonorū possessio. et ideo iste titulus rubricat̄ de bonoꝝ possessionibus.

Vs bonorum.

Sūmat̄ sic. Bonoꝝ possessiōes introducte sunt a pretore ad emendādū seu cōfirmādū ius ciuile. Et cōpetunt tā succedentib⁹ ex testamento q̄ ab intestato. hoc dicit.

Notandū ꝓmo. ꝙ bonoꝝ possessio ꝑt sic diffiniri. Est ius ꝓsequendi retinēdi ꝙ ꝓprietatis. qđ cuiuscūꝫ fuerit cum ius mouit. Et est differentia int̄ bonoꝝ possessionē et possessionē bonorum. nō obstāte ꝙ Aristo. dicit in scdo periherme/nias ꝙ noīa et ῥba trāspositā idez significāt. qz bonoꝝ possessio ē nomen iuris. et significat bñficiū datū a ꝓtore vt ff. de bo. pos. l. ij ℣ bonoꝝ. Sz possessio bonoꝝ est nomē facti. et cōpetit q̄n aliquis obtinet seu tenet rem et est ꝓprie corpaliū. Res enī incorpales nō possidenť. sed q̄si possidenť vt. l. seruus ℣ incorpales. ff. de acquiren. rer. domi.

Notandū scdo. ꝙ posthumus alien⁹ iure ciuili olim nō potuit institui heres Si tñ fuēat institutus dabat̄ sibi bonorum possessio. nō iure ciuili sed iure pretorio. Et fiebat bonoꝝ possessor et non heres. Hodie āt ex cōstitutiōe dñi Iustiniani. ꝑt institui vt etiā fiat heres iuē ciuili. vt ℏ in text.

Notādū 3°. Qꝫ ꝓtor trib⁹ modis dat bonorūpossessionē scz ex testō. et abintestato. et etiā dat illis bōꝝ possessionē q̄ sunt heredes iure ciuili. vt ℏ in fi. text⁹

Opponit̄ ꝓmo sic Et videt̄ ꝙ posthumus alien⁹ bñ possit institui heres ꝑ ℣ posthumus. ⁊ de lega. Solutio Quādo dicit̄ ℏ ꝙ posthum⁹ alien⁹ nō instituitur heres intelligitur iure ciuili antiquo. Sed ille ℣ allegatus in oppositum loquitur de iure pretorio.

Opponitur scdo Et videtur ꝙ nō bene dicitur hic in fine textus ꝙ bonoꝝ possessio datur illis ad quos ꝓtinet hereditas iure ciuili ꝑ.l. idem ℣ sed an si. ff nau. caupo. stabula. Solutio Illa.l. vult ꝙ q̄n remediū iuris ordinarij pōt habere locū tūc cessat extraordinariū. qđ ē verꝫ q̄n extraordinariū ꝓriat ordinario Sed si ordinariū iuuet ꝑ extraordinarium tūc nō est verꝫ. vt hic et. l. in causę ℣ sed si interest. ff. de mino. Si ei minor sit lesus ꝑt agere contra tutorē vel contra decipientem. l. etiā. C. si tutor vel cura. interue. Et ita in vno libello pñt accumulari remediū ordinariū et extraordinariū. Pōt ei minor dicere contractum

De bonorumpossessione.

nullū.et petere se restitui in integrum vt in.c.pstitutus. extra de in integrum restitutione.

Quos aūt Sūmak sic. Solo iure ptorio nemo pt fieri heres sicut p legē vel senatusco sultū.seu p pstitutiones principales sed bene fit loco heredis vt dicak bonorū/ possessor.hoc dicit.

☞ Notanduz pmo.q quādo ḃ dicik q solus ptor nō pt facere heredez. hoc debet intelligi directe. Nā iure ptorio pt aliquis fieri heres vtiliter. Et ideo si quis habens hereditatez p bo.possess. iure ptorio tantū. vellet intētare dire/ctas actiones succūberet. Ex quo patz vna differentia inē hēditatē et bo.pos. Est etiā alia dīa. qz hereditas adik so/lo animo vt in ff.pro herede.s de hēduz q̄lita. et differentia. Sed bonorpossess/sio acquirik mediāte iudice.c. q ad bo/norpossessionē admit.possūt.l.fi. Est et alia dīa.qz hereditas nō acquirik p aliū vt.l.paulus.ff.de acquiren. hereditate. Sz bene bonorpossessio vt.l. iij ff.acq/re.ff. de bo.possess. Adhuc est alia diffe/rentia.qz filius nō pt adire hereditatez nisi iussu patris vt.l.si quis mihi ff.iussu ff.de acquiren.hereditā.sz in bonorpos/sio e sufficit ratificatio vt.c.qui admit. ad bonorpossessionē possunt.l.i. Diffe/runt etiaz. quia hereditas pt peti infra xxx.annos vt.l.licz.ff.de acquiren.here ditā. Vel fm aliquos pt semp peti etiā infra mille ānos vt in glo.in.l.cū antiq/orubus.c.de iure deliberan. Sed bōr/possessio debet peti infra annuz.vel in/fra centū dies.vt ff.eo.ff.cū igit.

☞ Notandū scō. q successiones sunt ampliande et nō restringende. Et ideo ius ciuile dicik ḃ angustissimū. quia re/strinxit successionē ad suos heredes. et ad agnatos integrum ius habentes.vt s de hereditā.que abintesta.deferuntur ff.et de legit.agnato.succes ff.

Sunt autem. Decem sunt bonorūpos/sessiones quaz due dank ex testamento et octo abintestato.hoc dicit.

☞ Notādū est.q pma bonorpossess/sio vocak cōtra tabulas et dak liberis pteritis siue emancipatis.siue existenti/bus in ptāte vt.l. maximuz vicīū in pn cipio.c.de libe.pteri. Ex quo ptz q li/beri pteriti existentes in ptāte habent duas vias cōtra testamētū patris.vnā q̄ dicāt testamentū nullū vt s de exhere da.libero ff. Alia qua dicāt testamētū ānullandū p cōtra tabu. de iure ptorio q̄ nemo pt fieri heres. nec desinē heres eē vt s eo ff quos aūt.et.c. de libe.pte ri.l.fi. Et hec eadē bonorūpossessio con tra tabu.dak etiā patri pterito vel ascē denti p lineā paternā contra testamētū filij emācipati.si talis pater aut parens sit preteritus vt ff.si quis a parē.manu/mis.sit.l.i. Nō aūt matri nec ascendenti p lineā maternā vt ff.de bonorpossessi. p tabu.l.illud ff.ad testamenta. Secūda vocak bonorūpossessio fm tabu. Et da tur illis qui in testamēto heredes insti tuti sunt vt ff.si tabu.testamen.nulle ex tant.l.i. Et datur ista bonorumpossessio quādo factū est testamentū scriptū non aūt qū testamentū est nūcupatiuū. Nā tūc dak bonorpossessio fm nūcupatio/nem vt.c.de bonorumpossess.fm tabu. l.ij. Allie bonorpossessiones dank abin testato.quaz pma z tertia in ordine om nīū vocak vnde liberi. Et dak liberis ad habendū bona patris vel ascenden/tiū p patrē. Et nō solū dak filijs sz etiā nepotib' et alijs descendentib' vlterio ris gradus.qui omnes vocant liberi.ff de ꝟborꝫ signifi.l.liberoꝝ. Et dico notā ter bona patris.qz p istā bonorūpossess/sionē non ꝙuenik ad bona matris. sed p vnde cognati vt.c.de legit.heredi.l.fi na. Econtra aūt pater et ascendentes p lineā paternā admittunk ad bona emā/cipatorum p vnde legitimi. quia hodie

emancipant cōtracta fiducia vt s̄ de legit.agnato.succes.ff. et nō p vñ parentes.nec p vñ liberi vtilit vt quidā voluerūt fm glo.hic. Quarta bonoꝝpossessio vocat vñ legitimi p quā vocātur agnati.et qui loco agnatoꝝ sunt vt s̄ d̄ legit.agnato.succes.ff. Quīta vocat vñ decē psone.que dat decē psonis q̄ preferunt extraneo manumissori. Et sunt iste decem psone pater et mater.auus t auia.paterni et materni.filius t filia nepos et neptis ex filio vel ex filia.frater et sororsine cōsanguineus sine vterin⁹ Et dicit extraneus manumissor q olim in emācipatiōe emebat familiā.et deinde manumittebat eā.vt s̄ q̄bus modis patrie ptātis solui ff. ptērea. Sexta bonoꝝpossessio vocat vnde cognati t datur proximis cognatis qui de iure ciuili nō succedebāt vt ff. de cogna.l.i.ꝓmo respōso. Septima vocat tanq̄ q ex familia p quā bonoꝝpossessionē vocātur collaterales patroni. vsq̄ ad quītū gradum ad successionē liberti. Octaua vocatur vnde patroni que dat patrono t liberis eius descendētib⁹. Nona vocat vñ vir et vxor p quā deficientib⁹ descendentibus et ascendentib⁹ et collateralibus agnatis et cognatis. vocat vir ad successionē vxoris.et ecōtra.excluso fisco vt.C. vnde vir et vxor.l.i. Decima vocat vñ cognati manumissoris de qua manumissiōe dictum est circa quintam bonoꝝpossessionem.

☞ Opponit ꝓmo Et videt q ꝓma bonoꝝpossessio nō bene dicit esse ex testamento sed pot⁹ diceret cōtra testamentum.q p eā rumpit testm̄. C. de colla.l. vt liberis ‹ So°. › Vocat ideo ex testamēto. q nō cōpetit nec dat ista bōꝝ possessio nisi q̄ factū est testm̄.

Opponit sc̄o Et videt q ista nō dz esse ꝓma.q bonoꝝpossessio fm tabulas est dignior.q illa dz p̄cedere ‹ Solutio Ista ponit ꝓma q alia sez fm tabu. nō datur donec cōstat de ista.

Opponitur tertio Et videt q bōrū possessio fm tabu.sit superflua.q q̄ factū est testm̄ tūc institutus pt succedere de iure ciuili ‹ So°. › Ista in quibusdaz casib⁹ est necessaria vt notat in.l.certū C.de legit.hēdi. ꝓm⁹ ē q̄ nascitur posthum⁹ q rūpit testm̄. Nā tūc institutus nō pt petere hēditatē de iure ciuili licz posthum⁹ sit mortu⁹. sed petit eā iure p totū p istā bōꝝpossessionē fm tabu. vt l.posthum⁹ ff.de inius.rup.irri.testamē. sc̄ds q̄ quis ē capite diminut⁹ tpe factiōis testamēti.et tpe mortis ē sui iuris. Nā tūc institutus nō petit hēditatē iure ciuili.sed p istā bōꝝpossessionē vt s̄ q̄bus modis testamēta infirmant ff. nō tm̄. tertius casus est q̄ filius institut⁹ est sub cōditiōe tunc pendēte cōditiōe pt petere hēditatem p istā bōꝝpossessionem vt.l.ij ff. sub cōditione ff.de bonoꝝ posses.fm tabulas

Opponit q̄rto Et videt q filius ꝑteritus existens in ptāte nō hz .duas vias cōtra testm̄ p.l.illud ff. at testamēta.ff de p̄ tabulas ‹ So°. › Istud intelligitur respectu testamēti patris vel ascendentiū p lineā paternā. Sed illa lex in oppositū allegata loquit respectu testamenti matris et ascendētiū p lineā maternaz cōtra qd̄ filius non hz p p̄ tabu. sed querelā de inofficioso.

Opponit finaliter Et videt q octaua bōꝝpossessio in ordine omniz deberet poni septimo loco/ quia in successione liberti patronus et liberi ei⁹ et etiā parentes ꝑferuntur collateralibus quibus datur septima bōꝝpossessio So° Textus iste non obseruat ordinem fm quez fit successio hz ordinē edicti.

Sed eas. Sūmatur sic. Ex p̄dictis decē bōꝝpossessionibus quattuor sunt sublate et remanserūt sex ordinarie bōꝝpossessiones quibus addita est septima extraordinaria.hoc dicit. Sz p intellectu tex.

De bonorumpossessione.

☞ Notādū ꝓmo. Et primo sublata ē bonorꝝpossessio. vnde decē ꝓsone q̄ posita est q̄nto loco q̄ hodie parēs emancipat ꝑcta fiducia. i. cū securitate q̄ ipe dz succedē libero emācipato si decedat añ eū vt s̄ de legit. agnato. succes. ff. et ea q̄ notata sunt ibi. Et loco ist⁹ posita est bōrꝝpossessio vñ ꝓgnati q̄ fuit sexta. scd̄o sublata est bonorꝝpossessio tanq̄ ex familia q̄ dabat collateralib⁹ p̄roni. ꝛ z⁹ sublata octaua bōrꝝpossessio q̄ dabat patrono et liberis eius et parētib⁹ ip̄i⁹ q̄ oēs isti p̄nt succedere p ꝑ tabu. vel per vñ legitimi vel vnde cognati. Et ideo sexto loco posita est bonorꝝpossessio vñ vir et vxor q̄ fuit nona. q̄rto sublata ē decima bōrꝝpossessio scz vñ cognati manumissoꝝ. Eadē ratiōe q̄ sblata ē vñ decem ꝓsone. Et ita remanēt tantū sex bonorꝝpossessiōes. due ex testō scz ꝑ tabu. et fm tabu. ꝛ q̄ttuor abintestato. scz vñ liberi. vnde legitimi. vnde cognati. vñ vir et vxor. Podie tñ nō opz facē dīaz int̄ vnde legitimi et vñ ꝓgnati. q̄ sublata est dīa agnatiōis vt in ff. reliquum. in auctē. de hēdi. q̄ abintesta. veniūt. col. ix

¶ Notādū scd̄o q̄ addita ē septima bonorꝝpossessio extraordinaria ad quā duo requirunt. ꝓmo vt det bōrꝝpossessio ex alīq̄ lege. q̄ nō est in lege xij. tabularꝝ. vel ex senatusc̄ōsulto. vel ex alīq̄ cōstitutione p̄ncipis. et ista bōrꝝpossessio non hz nomē expressuz. scd̄o requirit q̄ illa successio ad quā dat bonorꝝpossessio nō sit de iure ciuili capiendo ius ciuile ꝑ lege xij. tabularꝝ. Et est ista bōrꝝpossessio extraordinaria q̄ dat et ex testō et abintestato. Et p̄t poni exēplū ex testō fm glo. ff de posthumo alieno instituto q̄ nō p̄t adire hēditatē iure ciuili ꝛ ꝓtinio vt s̄ e. ff. i. dictū est. et hz iste hāc extraordinariā bōrū̄possessionē. Pōt etiā poni exēplū ex testamēto et abintestato de eo q̄ moritur apud hostes cui⁹ bona nō acquirunt iure ciuili. sed ex noua lege cornelia ꝑ istā bonorū̄possessionē vt ff. de bonorū̄poss. l. iij. ff. sed si eius. Potest etiā exemplificari q̄n testamentū factū ē int̄ liberos cuz quibz testibus. q̄ō valz ꝑ. l. hac cōsultissima. C. de testamētis. Vel q̄n testm̄ factū ē cū duob⁹ testib⁹ ꝛ presbytero prochiano. iur̄ c. cū esses. extra de testamen. Nā sic instituti de iure ciuili legis xij. tabu. nihil haberēt. q̄ nō valet tale testm̄ illo iure sed succedunt per istā bōrꝝpossessionē.

¶ Notādū finaliter ex glo. ff sup v̄bo. aliā. q̄ dignioꝛes debent habere altioꝛē locū. q̄ō seruit bñ ꝑ mulierib⁹. que sepe solent certare q̄ eaꝝ ꝓmo debet offerre in ecclesia. Nā illa debet p̄ferri q̄ nupta est nobiliori viro. Nā radijs maritoꝝ mulieres choruscāt vt in auctē. de cōsuli. ff. hec ita q̄z. colla. iiij. fa. l. femine. ff. de senato. Et ad sedādū istā cōcertationē mulierū̄ p̄t implorari officiū iudicis. vt. l. i. C. vt dignitatoꝛ. seruet libro xij.

☞ Opponit ꝓmo sic Et videt q̄ sunt plures bonorꝝpossessiones q̄z septem q̄ etiā est carboniana ꝑ. l. i. C. de carbonia. edic. ¶ Solutio ¶ Dic enumerant bonorū̄possessiones que tribuūt ius in ꝓprietate. et dant cū causę ꝓgnitiōe. Vel rū̄ tñ est q̄ sunt adhuc alie bonorū̄possessiones. sed non dant ius in ꝓprietate nec requirit in eis causę cognitio. ꝛ sūt tres. ꝓma dicit carboniana ꝑ quā pupillus cui mouet questio status mittit in bonorꝝpossessionē patris sui reseruato iudicio status vsq̄z in tp̄s pubertatis vt in. l. i. allega. in oppos. Scd̄a est de ventre in possessionem mittendo que datur vxori quādo maritus eius mouit. et dubitat an sit impregnata an non vt ff. de ven. in posses. mittendo. l. i. ff. de inspiciēdo. Tertia est que datur gracia litis agnoscende et datur filio emancipato exheredato qui non cognoscitur iure ciuili vt possit intentare querelam inofficiosi vt ff. de inofficioso testamento. l. papinianus ff.

Cum igitur. Summa sic. Fauore creditoris et defuncti statutū est certū tps ad petendum bōz possessionez scz ānus liberis et parentibus. Alijs aūt centuz dies vtiles quo tpe lapso accrescit bōz possessio nō petita alijs psonis eiusdem gradus. que eam petierūt. qbus nō existentibus admittunt sequētes in gradu et successorio edicto. et petit bōz possessio corā iudice sine solēnitate. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

Notandū primo Quia istud tps etiam currit ignoranti ignorātia iuris vt. l. iuris ignorātiā. C. qui ad bōz pos. admit. pñt. Nō aūt ignoranti ignorantia facti vt. l. q̄diu. eo. titu. allegato. Currit etiā filio scienti licz pater suus ignoret si filius pt patrē certificare. quia filiꝰ pt bonoz possessionē sine patre petē vt. l. bōz eo. titu. allegato. Nec pt iudex istō tps ad instātiā debitoris vel creditoris abbreuiare fm bar. in. l. si quis ita instituatur. ff. i. ff. de hēdi. instituen.

Notandū scdo q illi dies dicunt vtiles q̄n pōt haberi copia iudicis actor. et rei vt ff. de diuer. et tpa. pscrip. l. i.

Notandū 3°. Quia si prior in gradu repudiauerit bōz possessionez ante finem tpis sibi assignati statim currit tps illi q̄ post eū admittitur. quia dies nō expectatur cuius euentus nihil opatur vt. l. aliqñ ff. ad velleia. Et ideo nō expectat finis tpis assignati illi priori. Ex q̄ ptz q si duobus sepatim cōcessa est pma prebenda vacatura. si infra mensem eam acceptauerint et primus repudiat eaz ante finē mensis statim currit tempus secundo. faciunt notata p bar. in. l. si maritus ff. de adulte. Circa qd̄ vlterius sciendū q quando habenti ius in aliqua re precipitur a iure vel a lege vt. ff. certū tempus aliquid faciat sub pena priuationis iuris qd̄ habet. si dicatur sit ipo iure priuatus. tunc lapso tpe priuatus est. Sed si non dicatur ipo iure. tunc nō est priuatus. sed requiritur sententia vt in. c. cōmissa. de elec. libro vi. Et illā sententiaz debet precedere monitio fm antho. de bu. in c. cum in cunctis. extra de elec.

Notādū ārto. q si aliq̄s sit exclusus a bōz possessione vt filius pt petere eā vt agnatus. Et si excludatur vt agnatꝰ pōt petere vt cognatus et ita quis videtur sibi ipi succedere vt ff. de successo. edic. l. i. ff. sed videndum.

Notanduz quinto q duplex est bōz possessio scz decretalis que decernitur a iudice viuo que fiebat olim cum solēnitate. Et dicitur etiam iudicialis. C. qui ad bonoz. possessionez admit. pñt l. penul. et. l. fi. Alia est edictalis que cōpetit ex edicto pretoris mortui. Et ista petitur sine solēnitate iuris vt ff. de bonoz possessionib⁹. l. iij. ff. sed si nemo. decretalem hodie nō habemus in vsu sed potius edictalem.

Notandum finaliter Quia alique bōz possessiones hodie adhuc sunt necessarie vt contra tabu. et vnde vir et vxor Alie autem non sunt necessarie nisi in quibusdam casibus. Exquo prouisum est iure auctenticoruz de alijs remedijs vt in aucten. de heredi. qui ab intestato veniunt. p totum. collatio. ix. Si tamen volumꝰ. vti possumꝰ hodie istis bonorum possessionibus.

De acquisitione per arrogationem.

Cōtinuatur sic. Dictum est q̄ modo res acquiruntur per vniuersitatem ex testamento et abintestato iure ciuili. et etiam iure pretorio per bonorum possessionem. Cum igitur res etiam acquiruntur per vniuersitatem arrogatione

De acquisitione per arrogationem.

vt sup̄ p quas psonas nobis acquiritur ¶ fina. Idcirco tractandū est hic de acquisitionibus p arrogationē. Et ita rubricatur iste titulus. Et istud ius nō est de lege xij. tabularū nec etiam pretorium Sed introductū est p cōsensum vt dicitur hic in pncipio tex. in nigro. Est enī istud ius introductū a cōstitutione diui pij consensu arrogatoris et arrogati. vt hic in glo. et ita etiā ptz tex. vsq; ad ¶ ecce enī.

Cce ei cū pater.

Sūmaī sic. Omnes res ⁊ actiones ipius arrogati olim acquirebantur arrogatori pleno iure. exceptis illis q̄ minima capitis diminutione pereunt. Quia etiam olim vsus et vsusfructꝰ perierūt. sed hodie ea nō pereūt. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum pmo. Q̄ olim oēs res ipius arrogati pleno iure acquirebanē arrogatori. exceptis illis q̄ minima capitis diminutione pereūt. Et ideo operti libertoꝝ q̄ debenē patronis et nō trāseunt ad extraneū heredē nō acquirebantur arrogatori vt sunt obsequiales que cōsistunt in faciendo sicut est assurgere corā patrono et similes vt. ff. de opis liberto. l. liberti. Et etiā operę fabriles incerte vt sunt carpētarie et sūles vt ff. de opis liberto. l. si operū iudiciū. Ex quo ptz q̄ si patronꝰ dat se in arrogationez liberaē libertꝰ ab istis opis. de quo latius p bar. et glo. in. l. si nō sortez ¶ libertus ff. de condic. indebiti. Si tamen patronus conduxit aliquas opas ille acq̄runē arrogatori. Sic etiā q̄ ius agnationis perit minima capitis diminutiōe. vt s̄ de legit. agnato. tute. ¶ fina. sed non ius ꝓgnatiōis. quia p ius ciuile nō perimitur ius naturale vt hic in glo. sup verbo. ius agnationis. Idcirco ius succedendi vt agnatus etiam non acquiritur arrogatori. Et dicit glo. hic q̄ hoc etiam locum habet hodie. Sed hoc nō est verum nisi intelligatur hodie. hoc ē tempore quo fiebat iste liber. Nam isto tempore cum differentia agnationis et cognationis sit sublata non perit agnatio sicut nec cognatio minima capitis. di. minutiōe vt in ¶ si vero. in auctē. de heredi. qui abintesta. veniūt. colla. ix.

☞ Notanduz scdo. Q̄ vsus et vsusfructus olim perierunt minima capitis diminutione. hodie tamē nō pereūt vt ibi Sed nō transeunt proprie ad arrogatorem vt scilz ipe habeat illius vsum vel vsumfructū. quia seruitus seruituti nō debetur vt ff. d̄ vsufruc. lega. l. i. Ipe tñ habz cōmodū vsus vel vsusfructꝰ ipi arrogati quēadmodum dicitur de filio naturali et legitimo habente vsumfructuz. ⁊ existēte in prāte patris vt in gl. in auctē. idem est. ff. de bo. q̄ liberi.

☞ Opponiē Et videē. q̄ olim omnes res ipius arrogati acquirebanē arrogatori p legem. actionuz ¶ societas ff. p socio / Solutio / Speciale est in societate vt nemo inuitus habeat sociū. acq̄sita tñ i societate acq̄rebāē arrogatori.

Nunc autem.

Sūmaī sic. Hodie res arrogati nō acquiruntur pleno iure arrogatori sicut olim sed arrogator tantū habz vsumfructū in bonis aduenticijs arrogati. Sicut pater in bonis filij naturalis et legitimi existentis in eius potestate. Mortuo tñ filio arrogato ⁊ nō existentibus psonis que patrē in successione excludūt succedit arrogator. De gestis tñ p arrogatū nō tenetur arrogator ipo iure licz noīe filij cōueniaē. Et si noluerit cum defendere mittunē creditores in possessionē illoꝝ bonoꝝ q̄ in vsufructu futura fuissent eiꝰ cā si nō fecisset arrogatus. hoc dicit.

☞ Notādū pmo Q̄ mortuo filio arrogato succedit arrogator si nō supsint psone q̄ excludūt pz̄z in successione vt sunt liberi ipius arrogati vt. ff. cōia de

successio. l. fi. In q̃ lege etiã habeť pstitutio de q̃ fit ħ mentio in tex. Et admittunť hodie fratres arrogati cũ arrogatore vt in auctẽ. de heredi. q̃ ab intestato venũt ℣ cõsequens. colla. ix.

¶ Notãdũ scõo Q̃ arrogator nõ tenetur de gestis. p arrogatũ añ arrogationẽ ꝛ ꝺ his q̃ pr̃ arrogationẽ gesta sũt tenetur q̃ntũ ẽ in peculio. et in q̃bus acquirit sibi vsusfructus vt ff. de pecu. l. in arrogationẽ. Sicut etiã pr̃ teneť pro filio q̃ntũ ẽ in peculio vt ff. de pecu. l. i. Et si noluerit arrogator eũ defendẽ in alijs tũc mittunť creditores in possessionem bõr q̃ eius cã in vsufructu futura cẽnt vt ħ in fi. tex. et ff. ex q̃bus causis in possessio. catur. l. fulcinius ℣ si quis.

De eo cui libertatis cã bona adijciũtur.

Cõtinuať sic. Quia ꝫ p q̃s psonas nob acquirit ℣ fi. dictũ ẽ. q̃tenus res p vniuersitatẽ etiã acq̃runť cã libertatũ conseruãdar. Idcirco subijcit ħ de mõ illius acq̃sitionis. et rubricať iste titulus de eo cui libertatis cã bona adijciunť

¶ Cessit Per pstitutiõ ꝛ diui marci ordinatuz ẽ. vt datis libertatib⁹ in testamẽto ex q̃ nõ ẽ adita hẽditas pt vn⁹ de seruis q̃bus data ẽ libertas prestita idonea cautiõe de satisfaciẽdo creditoribus petere vt bona sibi adijciantť causa libertatũ cõseruãdar. Et ita oẽs serui efficientť liberi. Et ipe erit patronus nõ solũ eor q̃ p fideicõmissuz. sed etiaz si velit et ipi cõsenserint eor q̃ directo acceperũt libertatẽ. Et si fisc⁹ velit bõ defuncti appĥendere. salue tñ dñt libertates remanere. tũc ibi. ħ rescripto. Et valz ista pstitutio nõ solũ ad libertates cõseruãdas. sed etiã ne creditores bona defuncti possideãt et vẽdãt. Et ħz etiã locũ q̃n libertates date sunt in codicill'. et nemo abintestato adit hẽditatẽ. tunc ibi. si is. Et si ille q̃ repudiauit vel abstinuit ab hẽditate pr̃ adiectionez bõr cã libertatũ pseruãdar. facta in integrũ restituať. libertates tñ q̃ date sũt nõ renocanť. Et si libtates date sint inť vinos vel cã mortis pt aliq̃s hac de cã bõrum adiectionẽ petẽ. ne dubiteť an ħ in fraudẽ creditoris factuz sit. nõ ex ℣bis ħz ex mẽte pstõnis. tũc ibi. ꝛ cũ mlt'as. Et q̃ in dicta pstõne ipfecte cõtinebať ius huius successiõis. Idcirco p dñz Justinianuz istud ius cõpletũ ẽ. hoc dicit.

¶ Notãdũ pr̃. nõ solũ seru⁹ vel fisc⁹ ꝛ etiã q̃cũq̃ exne⁹ pt petere cã libertatũ pseruãdar. adiectionẽ bõr vt. C. de manumiss. testamen. l. fi. Si creditorib⁹. aut vni ex creditorib⁹ noie oĩm. idoneã cautionẽ fecerit de soluẽdo insolidũ vt ff. ꝺ fideicõmiss. libta. l. iiij ℣ creditorib⁹.

¶ Notãdũ scõo. q̃ iste cui bona adijciũtur nõ pt ipis libertis opas iponẽ vt. ff de opis liberto. l. si quis hac lege.

¶ Notãdũ zᵒ. Q̃ si illi q̃b⁹ relicta ẽ libtas directe noluerint consentire in ius patronat⁹ isti⁹ cui bõ adijciunť tũc remanebũt in seruitute vt habeãt eũ dñz quẽ noluerũt habẽ pr̃onũ. C. de manumiss. testamen. l. fina.

¶ Notãdũ q̃rto. q̃ ista successio nõ ẽ ex testõ nec etiã ab intestato. ꝛ vocať successio anormala in auctẽ. ꝺ hẽdi. ꝛ falci. ℣ in oĩb⁹. colla. i. Et ħz iste iura sepulture vt sc̃z possit inferre mortuos suos in sepulchro defuncti. vt ff. de fideicõmiss. liberta. l. iiij. sicut heres ħz illa iura iure ciuili et bõr possessor iure pr̃orio. q̃ qdẽ iura ñ ħz ille q̃ recipit hẽditatẽ p fideicõmissuz ꝛ manẽt apud hẽdẽ vt. l. quia pinde. ff. ad trebellianũ.

¶ Notãdũ q̃nto. ibi si is. q̃ q̃n sil' cõueniunt fauor psone et fauor cause tũc ꝓ fauorẽ cause postponend⁹ ẽ fauor psone Et ĩõ licz fiat restitutio in ĩtegrũ fauoẽ minor. l. nõ tñ renocanť libertates

¶ Notãdũ finaliť. ibi. ꝛ cũ multas. Q̃ vna cõstitutio supleť p aliã. Et ita di-

cit dñs antho. de bu. in c. cāz q. ex de rescrip. q rescripta dñt interpretari fm ius cōe et etiā statuta vt in c. lris. ex de constitu. Sz pulegia dñt interpretari p̄ ius cōe. Juxta tñ limites iuris cōis vt notat in c. abbate. ex de ꝟbox significa. vt sz aliqd q̄ntūcūq; etiā minimū supadd̄at iuri cōi primlegiū.

De successionibus sublatis.

Dictū est s de q̄ttuor modis qb⁹ res acquirunt p vniuersitatez abintestato. Et vt nihil ātiq̄tatis ignorēt ponūt ꝟ duo modi qb⁹ olī res etiaz ac̄rebant p vniuersitatē. Et iō rubricat iste titul⁹ de successio. sublatis p bōx venditionē et senatusco sulti ꝛc.

Rant. Olim etiā erāt due successiones. q̄ruz vna erat p bōx vēditionē q̄ sz creditor vēdebat bō debitor. ꝟ illa nūc ꝟblata ē. tūc ibi erat. Alia fuit miserabil⁹ successio. q̄ sz libera mulier cōiūgēs se seruo amittebat libertatē et substātiam que etiā modo sublata est. hoc dicit.

☞ Notādū p̄mo. q emptio ponit ꝟ ī tex. p vēditiōe. et vnū correlatiuū ponit p altero. hoc tñ fallit in. l. ij. C. loca vt vult ibi Cy. q̄nis gl. ibi p̄ntū dicat.

Notādū sc̄o sup ꝟbo. ambages. De ista successio p bōx vēditionē req̄rebat q creditor actionē suā ꝓponeret. et si cadebat a syllaba tūc cadebat a tota causa. Si autē nō cadebat ꝟ debite formabat actionē suā potuit ꝓpria auctē oīa bona debitor. vēdere vt ff. ex qui. cau. ī possessionē eat. l. i. Sz iste mod⁹ succedendi hodie sublat⁹ ē. vt. C. de formu. z impetra. sublatis. l. i. q hodie creditor mittit in bōx possessionē ipi⁹ debitoris ex p̄mo z sc̄o decreto p mēsura debiti declarati vt in auctē. de exhibē. et introducen. reis. ff. si vero. colla. iij.

Notādū z°. q iudiciū p̄t dici ordīariū dupl'. vno° respectu ptātis ipi⁹ iudicātis. alio° respectu forme iudicialis. Et ita etiā dupl'r dicit iudiciū ex ordīariū. p̄mo° iudiciū delegati ē ex ordīariū. sc̄o° iudiciū in q̄ nō obseruat forma et ordo iuris dicit ex ordīariū vt notat ī. c quoniaz cōtra falsam. extra de ꝟbatio.

Notādū q̄rto. q mulier dicit baccha. i. capta amore. q sic q̄s capit baccho. i. vino. vt nō vtat rōne. sic etiā capit amore. Mā furor amor. nihil ē vehemēti⁹. vt ī auctē. q. mo. na. effici. legit. ff. illō.

Notādū finalit. q libera mulier pōt hodie nubere seruo si nō ignoret ꝺditionē ei⁹ vt. l. fi. C. de agrico. et cēn. li. xi. Et maxīe iure cano. vt in c. ij. ex de coniu. seruo. nec amittit libertatē. imo filij etiā sūt liberi q̄ sequūt vētrē. Et rō ē q mulier nō trāsit in ptātē viri nisi q̄ntū ad debitū carnale. et opas domesticas vt s ad terculianū dictū est.

De obligationibus.

Nūc dictū est de iure psonax p⁹ libro et ꝺ iure rex a pncipio sc̄i libri vsq; ad istū locū. tractādū ē ḡ p̄ñr de iure actionū fm q dicturz ē s in. ff. de iure naturali gētiū et cīli. Et q̄ obligatio est mr actionū vt ff. ꝺ ꝓcura. l. licz. ff. ea obligatio p̄cipue psonaliuz. Jō pus q̄z tractat de actionib⁹ p̄mittendū est de obligationib⁹. Et ideo iste titul⁹ sic rubricat.

Nunc trāseam⁹.

Nō sūmat iste. ff. q̄ ꝓcedit diffinitiue. Et ponit ī eo diffinitio obligationis q̄ sic diffinit in tex. obligatio ē iur. vīculū q̄ ncītate astringimur alicui⁹ rei soluēde fm nr̄e ciuitatis iura.

☞ Notādū p̄mo. q triplex ē obligax sz nālis tātū. ciuilis tantū. et nālis et ciuilis sil'. Naturalis tantū est vt q̄ solo ꝓsensu nascit vt. l. ticiū. ff. nālis ff. de solutio. Et ista p̄t cē int̄ seruū et dñm. vt seruus naturalit dño obligeat vt. l. naturaliter ff. de condictio. indebiti.

Hic etiam filius pōt obligari patri vt l.frater a fratre ff.eo. Hic et pupillus proximus pubertati potest obligari vt ff.de nouatio.l.i. Habet autem ista obligatio naturalis tantū aliquos effectus Primus est q̄ q̄uis nō pariat actionez parit tamen exceptionem vt ff.de pact. l.si vnus.ℸ.pactum. Scōs effectus ē q̄ impedit repetitionem soluti vt ff de fideiusso.l. fideiussor.ℸ.fideiussor. Tertiꝰ effectus est q̄ ei accedere potest pignus et fideiussor qui obligat naturaliter et ciuiliter vt.ℸ.de fideiusso. in principio. Quartus effectus est q̄ recipit cōpensationez vt ff.de cōpensa.l.etiā. Est tamē duplex naturalis obligatio vt in glo.in l.et si lege.in.ℸ.cōsulut.ff.de petitiōe hereditа. Vna est que oritur ex nudis motibus hoīm vt q̄ benefactorꝫ nr̄is bñ faciamus.et ista obligatio naturalis nō habet effectus p̄dictos. Alia ē que oriē ex consensu. Et de illa intelligunt̄ que dicta sunt. Est etiā obligatio ciuilis tā/tum que oritur ex dispositione seu solennitate iuris vt in glo.in.l. generaliter. C.de nō nūerata pecunia: Talis est obligatio qua aliquis chirographo cōfitetur sibi mutuū esse factum spe numerationis ante biennīū vt.ℸ.de littera.obligа.p totum et.l.in contractibus. C. de nō numerata pecunia. talis est etiā obligatio qua quis remanz obligatus qui fuit obligatus naturaliter et ciuiliter. ad aliquod debituz et factū est pactū de nō petendo. Et ista obligatio nō pt esse inter seruum et dñm.quia iure ciuili seruus nihil est.l.q̄ attinet ff.de regu.iurl. Nec inter filiuz et patrem vt.l. frater a fratre.ff.de condic.indebi. Et ita etiam inter patrē et filiū nō pt esse iudiciuz.ff de iudi.l.lis. Jure ciuili hoc impediēte ratiōe patrie ptātis.ℸ de pa.ptāte.ℸius āt. Et ista ciuilis obligatio tantū etiam habet aliquos effectus. Nā licz etiā nō pariat actionē.parit tamen exceptionē vt.l.in cōtractibus. C. de nō numerata pecunia. Pōt etiaz ei accedere pignus et fideiusso2.ff. de fideiusso.l. fideiussor. ℸ.fideiussor.sicut de naturali tantuz dictuz est. Et differt ciuilis tantū a naturali tantū.quia ista nō impedit repetitionem soluti sicut naturalis.nā debitum ciuiliter tantū. et indebitū naturaliter solutū pt repeti. sed debitū naturaliter et indebitum ciuiliter solutū nō pōt repeti vt.l.i.ff. de cōdic. inde. Sed obligatio naturalis et ciuilis simul est illa q̄ cōiter venit in cōtractibus ꝛc. Et ista ē que hic diffinitur.

Notandū scō.q̄ iuris vinculuz debet hic exponi actiue.id ē ius vinciens hoc est ligans. Nam sicut bones et alie bestie ligantur funibus .sic homines ligantur ꝓbis et obligationibus vt ff.de ꝓboꝝ significa.l.rei.

Notanduz 3°.q̄ cum dicitur hic quo necessitate astringimur intelligit̄ q̄ nō est obligatio que hic diffinit̄ nisi p eam quis necessario restringatur. Nō enim est verus debitor in cui⁹ ptāte est soluere vel nō soluere vt ff.de ꝓboꝝ signifi.l debitor. Et ideo bñ dicit̄ q̄ oīs homo est debitor mortis. quia necessario habz soluere mortē. Ex quo ptz q̄ hic nō definitur illa obligatio que pōt elidi p exceptionē vt ff.de regu.iurl.l. nō videt.

Notandū q̄rto. De q̄ dicit hic alicuius rei soluēde .ibi res. capit̄ generaliter p re aut pro facto vt ff. si certū petatur.l.i.et de ꝓboꝝ signifi.l. rei.

Notādū finalit̄.q̄ q̄ dicit in diffinitione.fm nr̄e ciuitatis iura.hoc pōt ꝑmo referri ad diffinitū vt sit sensus.obligatio fm nr̄e ciuitatis iura est iuris vinculū ꝛc. vel scōo pt referri ad iuris vinculuz vt sit sensus.obligatio est ius vinciens fm iura ciuitatis nostre. vel tertio potest referri ad illam ꝑticulam alicuius rei soluēde.vt sit sensus q̄ ista res debet solui fm iura nostre ciuitatis que volunt q̄ res soluatur eque bona. vt ff.si certum petatur.l, cum quid.

Et q̄ soluatur congruis loco et tpe vt ff.de solutio.l.solutur⁹.et q̄ caueatur ꝺ euictione ff.de ꝛbor.obliga.l. iulianus ℌ qui fundū.et q̄ soluaꝯ apud cōperentem actorē et iudicē vt.C.si nō a cōpeten.iudi.l.fi. et q̄ res nō sit deteriorata et hoc est verū si deterioratio veniat officio iudicis vt in ꝯctibus stricti iuris. Secꝰ si veniret iure actiōis vt in ꝯctibus bo.fi. Et ideo si aliq̄s accōmodasꝫ alicui equū.teneretꝯ illū recipe etiā deterioratū. vt notaꝯ ꝑ glo.et ꝑ bar.in.l. qui sibi ff.de solutio. Et ex istis facilit̄er ꝑt colligi quid debitor debeat facere si creditor nō vult recipe debitum vt nō cōstituaꝯ in mora.

☞ Opponit ꝯ ꝑdicta Et videt ꝓmo q̄ ista diffinitio obligatiōis nō sit bona q̄ oīs diffinitio cōuertit cū diffinito vt l.oīs diffinitio ff.de regu. iurl. Sed ista diffinitio nō cōuenit obligationi naturali tantū nec ciuili tantuꝫ ḡ ꝛc. Media seu minor ptꝫ q̄ ꝑ talē obligationē non restringit q̄s necessitate Soꝰ. Hic nō diffinit oīs obligatio. sed illa q̄ ē naturalis et ciuilis simul vt dictū est in fi. ꝓmi notabilis.

Opponit secꝺo Et videt q̄ hic diffinitur etiā obligatio cui pōt opponi exceptio.q̄ ꝺ diffinit obligatio ciuilis ꝫ naturalis q̄ ꝑt ꝯhi ꝑ filiū et ꝑ mulierē cui tñ ꝑt opponi exceptio de macedoniano et velleiano.ḡ nō bñ dictū ē in ꝫ⁰ nōbili q̄ ꝺ solū diffinit obligatio q̄ nō ꝑt elidi ꝑ exceptionē Soꝰ. Obligatiōi duplicit̄ ꝑt opponi exceptio. Uno mō ꝓpt defectū vinculi naturalis aut ciuilis. Et ita ꝓcedit q̄ ꝺ dictū est in ꝫ⁰ nōbili. Alio mō opponit exceptio nō ꝓpt defectū vinculi sed ꝓpter psonā ꝯhentē.et ita ꝓcedit oppositio. Nā obligatio ꝯcta ꝑ filiū est naturalis et ciuilis ꝑt tñ opponi exceptio de macedoniano vt.l. q̄ naturalis ff.ad macedo. Ita etiā est obligatio ꝯcta ꝑ mulierē tñ opponit exceptio ꝺ velleia. vt.l.si mulier.ff.ad velle.

Omnium autem.

Nō summatur quia procedit diuisiue Nam obligationū quedā sunt ciuiles ꝫ q̄dā ꝓtorie. Ciuiles sunt que legiꝫ cōstitute sunt.aut iure ciuili approbate sūt Sed pretorie sunt que ꝑ pretorē induc̄te sunt que etiā vocant honorarie. tūc ibi.sequens.ponit alia diuisio. Nā obligationū q̄dā sunt ex contractu.quedaꝫ ex quasi contractu.quedam ex maleficio et quedam ex quasi maleficio. Et primo tractandum est de illis que sunt ex contractu.tunc ibi.harum autem. Et iste q̄ sunt ex contractu. aut fiunt ex reiꝫ aut ex ꝛbis.aut ex lr̄is, aut ex consensu. de quibus ommibus dicetur infra.

☞ Notandum primo.q̄ diuisio est vniuersalis materie breuis cōpositio. Et ad que vtilis est diuisio.dictū est ꝰ in ꝓemio huius libri ℌ penul.

Notandum secꝺo q̄ ille obligatiōes sunt ciuiles que habent efficaciam suaꝫ ex cōstitutione legū. vt est illa que daꝫ ꝑ.l.aquiliā. vt ℌ.ad legē aquiliā in ꝓncipio. vel que daꝫ de pauperie vt ff.si quadru.paupe.fecisse.dicaꝫ.l.i. vel que ē furti nec manifesti vt ℌ.ꝺ noxali.actio ℌ sūt aūt.vel dicunt̄ etiam obligationes ciuiles que descēdunt a iure gentiū. Sunt tñ ꝑ ius ciuile cōprobate. Sed pretorie sunt in quibus ꝓtor cōstituit aliq̄d vel addendo vel approbando vel etiā de nouo condendo vt ff.de iusti.et iure.l.ius āt ciuile ℌ ius ꝓtoriū. Et vocāt iste etiā honorarie.q̄ ꝓtores honores gerebant vt etiaꝫ ꝰ de iure natura. genti.et ciuili ℌ ꝓtoriū edicta. Et seruit istud ad sciendum que actiones sunt ciuiles et que ꝑtorie int̄ q̄s est magna dīa vt ℌ.de ꝓpe. et tpa actio. dicetur.

Notandū ꝫ⁰. q̄ triplicit̄ capit̄ ꝯctus scꝫ ꝓpṙie. improprie. et impropriissime. ꝓpṙie ꝯctus dicit̄ q̄n ꝯhentes hincinde obligāt vt in emptiōe et vēditiōe vt.l. labeo ℌ ꝯctuꝫ ff.de ꝛbor ꝛ significatio.

Impropríe dicitur qñ vna ps solũ obligatur vt in mutuo vt ff.si certũ petat l.ij. Bz cõtractus impropriissime dicẽ est qñ fit dissolutio cõtractus vt in trãsactiõe vt notat p bar.in.l. siue apõ acta C.de trãsactio. Sic etiã ẽ in liberatiõe vt.j.qb⁹ modis tollit obliga.§.i. Et ista seruiũt ad intelligendũ statuta in qbus termini dñi ꝓprie accipi vt.l.iij.§.hec ꝟba ff.de nego.gestl. Ex q̃ ptz q si in aliq̃ loco sit statutũ q̃ ꝓhibeat vt nemo cũ talib⁹ ꝓhat p illud statutũ nõ ꝓhibet mutuũ neq; trãsactionẽ neq; liberationem cuz talib⁹ fieri q̃uis bal.C. de pactis in rubrica dicat q qñ p statutũ ꝓhibet cõtractus etiã ꝓhibet liberatio et multo magis mutuũ.

Notandũ finaliter Qz dña est inter cõtractũ obligationẽ et actionẽ Nã ꝯctus ẽ cõceptio ꝟboz seu cõsensuũ vt ff.ꝺ ꝟboz obliga.l.stipulationum.§.stipulatio Et est facti vt ff.de curato.furio.l. cõsilio. Obligatio ãt oritur ex cõtractu z ẽ iuris ff.si certũ petatur.l.ij. Actio ãt vlterius oritur ex obligatione vt ff.de p curato.l.licz.§.ea obligatio et etiã ẽ iurl.

Quib⁹ modis re cõtrahitur obligatio.

Quia ꝫ dictũ est titulo ꝓxio.§.fi. q q̃ttuor sunt species obligatõis q̃ nascitur ex cõtractu Quaz ꝓma est q̃ nascitur ex re etiã potior. Idcirco ꝓmo ꝺ illa ẽ tractatur z rubricat titul⁹ quibus modis re cõtrahitur obligatio.

E contrahitur.

Re cõtrahitur obligatio in datiõe mutui qꝺ cõsistit in reb⁹ q̃ p nũerũ põdus vel mẽsurã tradunt vt fiãt accipientiuz Et ex hac obligatiõe nascitur actio q̃ vocatur certi cõdictio. ẽ dicit.

Notandũ ꝓmo q nudũ pactũ põt nouem modis vestiri.ꝓmo re vt ẽ.scꝺo ꝟbis vt.j.ti.ꝓrio. ẓ⁹ lr̃is vt.j.de lr̃aruz obligatio.q̃rto cõsensu scz solo qz in aliis obligatiõib⁹ etiã requirit cõsensus vt.j.de obliga.q̃ ex cõsensu nascũtur.qnto coherentia ꝯctus vt qñ iuxta ꝯctum ponit pactuz ante vel post vt.C. de pactis.l.petẽs. sexto inuẽtu rei vt in cõtractib⁹ innoiatis.C.ꝺ rer. ꝑmuta.l. ex placito Et differt iste mod⁹ a ꝓmo q qñ pactum vestitur re tunc statim habet robur et nascit actio vt ff.si certũ petatur l.cum quid. Sed qñ vestitur p interuẽtum rei tunc nõ statiz habet robur.nec oritur actio Bz tunc demũ qñ res ẽ tradita vt.C.de pactis.l.petẽs.septimo ꝓncipio rei vt si quis pollicitet reipublice nudo pacto vt ff.de pollicita.l.i.octauo iureiurãdo vt.l.iurisiurãdi ff.de opis libero.nono auctoritate seu auxilio legi. vt ff.de pactis.l. legitima. Et dicit nuduz pactum vestiri auxilio legis qñ ex tali pacto nõ daretur actio nisi lex hoc diceret.et hoc fit in multis casibus sicut ptz in his ꝟbis⁹ nõ recta lege pedũ currentib⁹ Pactũ in his nudũ actionẽ maxime parit.C. cõstituens.donãs.dotans. spondẽs ob honorẽ. Nautarũq; fraus accessio vrbis vsura. Nam aliter ex nudo pacto nõ dat actio vt ff.de pact.l. iurisgẽtiũ.§.qnimo.qꝺ vex ẽ iure ciuili.sec⁹ iure canonico vbi ex nudo pacto datur actio.ex̃ de pactis.c.i.

Notandũ scꝺo. q ad hoc q aliq̃ res possit dari mutuo aliq̃ req̃rũtur. Primo q illa res ex natura sua ꝑt nũerari mẽsurari vel põderari. Scꝺo q sit etiã consuetudo talem rem numerando vel mensurando vel põderãdo tradi. Tertio q datio rei fiat ꝑm eius aptitudinẽ Et ideo vinum non traditur mutuo ꝑpondus sed per mensuram.

Quarto q actus aptet ad aptitudinem rei.et ideo si pecunia tradatur cũ sacculo tanq; species et nõ numeret non est

mutuū. Et ista notant p docto. et precipue p bar. in. l. mutuū. ff. mutu. ff. si certum petat. Patz ergo q si trado librum p pōdus nō est mutuū vt. l. ij. ff. si certum petat.

Notādū tertio. q in mutuo trāfferē dominiuz a dante in accipientem. Dicitur enī mutuū quia de meo fit tuuz. Et dicunt docto. q valet argumentum ab etymologia nois in. l. ij. appellata. ff. si certū petat. Ex q patz q si res tradata ñ dño nō ē mutuū. nisi p recōciliationē que pt fieri cōsumptiōe vsucapiōe vel p supuenientiā dominij aut etiā ratihabitiōe vt notat cōiter p docto. in. l. ij. ff. si certū petat. Exemplū pmi ē vt mutuaui tibi pecuniā alienā. etiā quam curatus sum et tu cōsumpsisti eā etiā tā. tūc valet mutuū quo ad totā pecuniā. sed si nō esset cōsumpta nō valeret mutuū. qz teneris eandē restituere. idē de pte quo ad ptē. ff. si certū petat. l. nā si fiat. intelligit etiā psumpta si ē mixta cū alia pecunia et ab ea discerni non pt ff. de solutio. l. alie. Exēplum scdi est vt mutuaui tibi pecuniā alienā. et stipulatus eā sum mihi dari si dñs pecunie a te eā petit habes exceptionē doli ptra me. ff. de stipu. seruo. l. i. ij. Exēplū ttij vt si ille q recepit mutuū de pecunia aliena possidēdo vsucepit eā añq̄ exposuit. qd cōtingit in dote nūerata ff. de in re dotiū. l. paul⁹. idē in donatiōe eā mortis. ff. de donatio. cā mortis. l. q alienam Exēplū q̄rti vt si pecuniā hēditariā tibi mutuo. et postea adeo hēditariā. l. p. inde in fi. ff. si certū petat. Aut si pecuniā alicui⁹ tibi mutuo quā postea mihi legat. si tū idē aīm⁹ mutuātis. maneat. ratihabitione argu. l. pcuratoz. ff. de conditio. et demonstratiōibus.

Notādū q̄rto. q recipiēs mutuū nō teneť eādē rē in specie. i. ī nūero. restituere. alias esset depositū vel cōmodatū. sz in genere. i. einsdē nature et q̄litatis. i. bonitatis. vt ff. si certū peta. l. cū q̄d. Ex quo ptz q p antiquo vino nō pt solui nouū. qz nō est ita bonū. qđ vex ē si nouū vinū nō duz sit digestū. Sz postq̄ digestū ē et purificatū tūc nouū vinū est melius antiquo vt. l. firmo cleodoro ff. qñ dies lega. ce. Et dicit bar. in. l. si tibi decem ff. de pactis. q ptius sydera caderent de celo q̄ posset plus venire in obligatione que re ptrahiť q̄ ē ipa res Et q̄ dicit in illa. l. si dem tibi decē milia et paciscor q tu reddes mihi xx. milia nō veniūt nisi decē milia in obligatiōe. Si tū debitor esset in mora posset creditor ex mutuo petē suuz interesse si supueniat ex lucro cessante. siue ex dāno mergente vt notat in. l. vinuz p docto. ff. si certum petat.

Notandū finaliter Q̄ actio qua petiť mutuū vocat certi condictio. et pōt dici certi pdictio specialis vt ff. de tritica pdictione. l. i. Nā in oī causa et pctu ex quo certū petiť. dat certi pdictio generalis vt. l. certi cōditio ff. si certū pe. Et eadē actio que dat ad mutuū datur etiā ad interesse. q̄ q̄uis ñ sit certū in pncipio. certificat tū p iudicē. Et hoc maxime vex est qñ in libello concludit ad certaz summā vt notat in ff. curare. j. de actionibus.

Opponit pmo sic Et videť q pecunia nō psistat in nūero p. l. ij. ītē mutuū ff. si certū petat Solutio Pecunia capitur tripliciter. Uno mō pro omni re corpali. Scdo modo pro omni re q̄ consistit in numero pōdere aut mēsura. Tertio modo pro pecunia numerata vt notat p bar. in. l. talis scriptura ff. de lega. pmo. Et ē tex. in. l. pecunie ff. de ꝟbox signifi. et isto mō capiť h.

Opponit scdo Et videť q nō bñ dicat in tex. q ī mutuo pt eadē res reddi di p. l. ij. in pncipio. ff. si certū petatur Solutio In mutuo pt eadē res reddi vt hic dicitur. sed hoc non debet a principio agi vt scilicz eadem res reddatur vt vult. l. in oppositū allegata.

Iis quoqz. Sūmaī sic. Contrahīt etiā re obligatio solutiōe indebiti p errorē facta nō obstāte. q ille qui soluit magis videtur distrahere q̄z contrahere. Et ex ista obligatione nascīt actio cōdicticia. quatī nō teneī pupillus. si ei sine tutoris auctoritate p errorē indebitū solutū sit. sicut nec etiā teneī certi cōdictiōe si sine tutore mutuū accepit. hoc dicit.

☞ Notandū ṗmo. q ad hoc q aliqs obligeī hac obligatione requiritur q solues ignoret eē indebitū. Nā si sciēs soluceret ṗsumereī donare. Et non esset ista obligatio vt notaī in. l. i. ff. de cōdictio. indebiti. Est āt solutio indebiti qñ quis teneī alicui x. et soluit xx. et habetur de hoc glo. notabil' in. c. fi. eē de solutio. ad longū.

Notandū scō. q ista actio p quā repetīt indebitū. vocaī cōdictio indebiti Et requiritī ex pte ei⁹ cui soluīt q res trāsferaī in eius dominiū. Alioqn non est ista obligatio vt ff. vsufructuarius quēadmo. caue. l. fi. Si etiā iste ignoret indebitū eē nō obligaī nisi ī q̄ntū fact⁹ est locupletior. sed si sciat obligaī nō solū ad rē quā accepit. sed etiā ad accessiones et augmenta naturalia vt ff. de condictio. inde. l. indebiti. vocāī āt accessiones naturales. augmenta que veniūt naturaliī ex ipa re sicut fruct⁹ ex agro seminato et ptus. Sed nō ad augmēta ciuilia. vt. C. e. l. i. Dicunī augmēta ciuilia que veniūt ex industria hoīm et labore. Et si rē retineat postq̄z sciat. inuito dño teneī etiā actione furti vt ff. de cōdictio. fur. l. quoniā.

Notandū 3°. q ad indebitū solutū p errorem quis obligaī sicut ad mutuum vt ff. de obliga. que ex q̄si cōtrac. nascuntur. ff. si. nisi in quibusdā casib⁹. Primo si soluaī indebitū ex causa. q ex inficiatione creſcit. vt. l. ea que. C. eo. Scdo ex causa pietatis. vt. l. cū his. ff. si mulier ff. e. Tertio trāsactiōe vt. l. in summa ff. e. Quarto auctoritate rei iudicate vt. l. i. C. eo. Quīto ratione scientie vt. l. i. ff. e. et dictuz est in ṗmo notabili. Sexto iureiurando vt ff. de actio. ff. si q̄s postulāte.

Notādū q̄rto q pupillus cui solutū est indebitū p errorem sine auctoritate tutoris. nō teneī hac actiōe. sicut nec mutui datione. qđ verū est nisi pupillus ex eo factus sit locupletior vel pecunia est apud eū salua. aut in aliā rem conuersa. vt. ff. de solutio. l. in pupillo. Nam tūc naturaliter et ciuiliter obligaī et teneī cū effectu vt. l. naturaliter. ff. si. ff. de condictio. indebi. Ad sciēdū ergo qualiī pupillus ex mutuo vel ex indebito. aut alias possit obligari. sic est distinguendū Aut enī pupillus est minor infante. id est eo qui nondū cōpleuit septimū āñū et nullo modo ṗt obligari. l. qđ pupill⁹ ff. eo. Aut est maior infante. et ṗmittit tutori suo. et nullo modo obligaī ff. de aucto. tuto. l. pupill⁹. Aut promittit alteri sine tutore et obligaī naturaliī. sed nō ciuiliter vt. l. i. ff. de nouatio. aut promittit cū tutore et obligaī naturaliī et ciuiliter vt. l. impuberes. ff. de aucto'tutor. sed ṗt restitui in integrū. eodez modo dicendū est de adulto minore habente curatorē vt. C. de in inte. resti. mino. l. si curatorem. sed si nō habeat curatorem obligatur naturaliter ꝛ ciuiliter. sz ṗt restitui si obligauit se añ xxv. annuz

Notādū finaliter q iste casus potⁱ videtur ponendus in titulo de obliga. que ex q̄si contractu nascunī vt in. ff. itē is ibidē. quia soluens vult distrahi non contrahi. Sz quia hic tacite aliqđ agiī qđ cōcernit cōtractū. Nā ille qui recipit indebitū obligaī re sicut in contractu qui cōsistit in re. Idcirco ponīt hic ff. l. si in area. ff. eo.

☞ Opponīt sic Et videī q nō bñ dīcīt in tex. indebitū posse condici. si appareat sez ipm esse indebitū. qz ex illo sequitur q indebitum deberet probari añ

Quib⁹ mo.re contrahitur obligatio

institutionem actionis seu ante litē cō/testatā qđ nō est vex. So.⁹ Istud ꝟbū ꝑt.debz intelligi hic cuz effectu vt scz reus cōdemnek ꝑ sentētiā vt sit sens/sus q nō ꝑt indebitū condici effectua/liter.i.sentētia ferri donec appareat in/debitum.

Item is qui Recipiēs cō/modatū.id est cōmodatarius etiā re obligak.et nascik ex hac obligatiōe actio commodati. Et differūt mutuū et cōmodatū. qz in mu/tuo trāsferk dominū.in cōmodato non Et recipiens mutuum tenek de dolo oī culpa et casu fortuito. Scz recipiēs cō/modatū tenek de dolo et oī culpa. ſz nō de casu fortuito.nisi culpa sua pcedat il lum casum. Et cōmodatū debz esse gra tuitū.hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo. Qz tex.tāgit ꝟ du as differētias inē mutuū et cōmodatuz ꝓma est q in mutuo trāsferk dominum in cōmodato nō. Opz enī cōmodatariū restituere cōmodanti eandē rē. Scz gl. sup ꝟbo.accepit.dicit de triplici mutuo Mā quodđā est naturale tantū.scz quā/do numerak pecunia sine aliq stipulatio ne. Aliud ē cile tm scz qñ fit stipulatio sine nūeratiōe.aliud ē naturale z ciuile sik.scz qñ nūerak pecunia et capik stipu/latio vt ff.si certū peta.l.ij. qđ ꝑ ꝟ dicit de trāslatiōe dominij. intelligik de mu/tuo ꝓmo.et 3⁹ mō dicto. Et deficit mu/tuū inēdū ratione rei.vt in furto vt ff. eo.l.ij.ℱ.mutui. Inēdū rōne ꝓsone vt.ff si certū petak.l.si a furioso. Interdū ra tione cōsensus vt ff.si certū petak.l.si ꝑ pecunia. Scđa đa est qz recipiēs mutu um tenek de dolo et oī culpa et casu for tuito. Cōmodatari⁹ āt nō tenek de casu fortuito nisi sua culpa ꝓueniat illū casū Et exēplificat tex.vt si cōmodata sit ti bi res vt ea vtaris in domo tua. Et de/fers eā tecū in peregrinatiōe si tūc eam casu amiseris teneris de ea restituenda vel ei⁹ estimatione. Et licz cōmodata/rius regulariter tenek de omni culpa. vt hic dicitur.quia nō sufficit tantā di/ligentiā adhibere ꝙntā quis adhibet in suis ꝓꝓrijs reb⁹. Et ideo iste positiu⁹ ex actā in tex.exponik ꝑ suplatiuum.i.exa/ctissimā. Istud tamen habet exceptiōes Vnde sic distinguendū est. Quia aut cō modatum datur gratia cōmodantis. et tunc cōmodatarius solū tenetur de do lo.ꝟbi gratia. Cōmodo vxori mee futu re aliqua elenodia.scz anulos coronam et similia.vt ornate veniat in domū me am. Et si ista ꝓdantur non tenetur mu/lier nisi fecerit dolum.vt.l. si vt certo ℱ nunc videndus ff. cōmoda. Aut datur gratia vtriusqz.scilicz cōmodantis z cō modatarij.et tunc tenetur cōmodatari⁹ de dolo lata culpa et leui. vt si cōmodo tibi vasa argentea quia tecum cenabūt amici vestri et mei vt tractentur gratia nostri vt ff.eo.l.in rebus ℱ hoc ita. Aut datur gratia cōmodatarij tantum et ei⁹ rogatu quod ꝓsumik in dubio. z tunc tenetur cōmodatarius etiam de culpa leuissima. Et qz hoc regulariter fit. ideo textus solum loquitur in illo casu. Sic etiam potest dici de contractu in gene/rali.vt in glo.in.l.si in certo ℱ ij.ff.eodez Quia aut fit gratia dantis tantum.z te netur solum de dolo. aut gratia accipi/entis tantum:et tenetur de dolo et om ni culpa.excepto precario. quia ibi reci/piens tenek solum de dolo et leui cul/pa vt ff.de preca.l. quesitū ℱ et ibi. Aut gratia vtriusqz.et nō tenek de culpa le/uissima. Est autem differentia inter pre carium et cōmodatum.quia cōmodatū datur ad certuz vsum.ita q si cōmoda/tarius aliter vteretur,re cōmodata cō/mittit furtum. Precarium autem non datur ad certuz vsum. secundo quia cō modatuz non potest statim reuocari. ſz completo vsu ad quez cōmodatum est sed precarium semper reuocari pōt. Et de istis differentijs notak in glo.in.l.vt cōmodato ℱ sicut.ff.cōmodati.

Notanduz scdo. q̄ duplex ē actio cō modati. Nam queda ē directa que dat cōmodanti cōtra cōmodatariū non solū ad rem cōmodatā sed etiā ad interesse. vt ff. cōmodati l. iij. §. si res. Alia dicit ptraria que datur cōmodatio contra cōmodantem de impensis factis in re cōmodata vt ff. cōmodati l. in cōmodato §. cōtraria.

Notandū iij. q̄ incendiū interdum numerat inter casus fortuitos et interdū inter culpas. Naz si incendiū ortuz sit in aliena domo dr esse casus fortuitus respectu eius in cuius domo non est ortū icēdiū. sed si i sua domo icendiū sit ortū tunc dicitur eē ex sua culpa vt l. si seruus seruū §. si fornicarius ff. ad l. aquiliā. Nam incendia cōiter veniunt ex culpa inhabitātiū vt l. si vendita ff. de piculo et cōmodo rei vendite.

Notandum finaliter. q̄ cōmodatum debet esse gratuitū. Si enī merces iterueniat non est cōmodatū sed locatū vt §. locati §. i. quod est vez si res sit locabilis. Alioquin est ptractus innomiat⁹ vt l. naturalis §. adeundo. ff. de p̄scp. v. Sic etiā mandatū debet esse gratuituz vt §. mandati §. fi. q̄us postea qū mādatū cōpletū est debet solui sallariū p̄ labore vt ff. man. l. i.

Preterea Deposito etiā re p̄trahitur obligatio Et tenet depositarius tm̄ de dolo. ℞ dr

☞ Notādū p̄°. q̄ si deposui apd te rē meā teneris mihi actione depositi directa. sed si tu feciste aliq̄s impensas in re mea tunc ego teneor tibi actione depositi cōtraria sicut dictū est de p̄modato.

Notandū scdo. q̄ depositarius tenetur de dolo. vt ff. depositi l. i. §. illd̄ z de lata culpa. que equipatur dolo. vt ff. de positi l. qd̄ nerua. Non autē tenetur de leui culpa regulariter. Et ideo si tu rē meā apud te depositaz negligentia tua casu vel furto amiseris mihi non teneris. debet enim mihi imputari. quia rez meā custodiē dā tradidi amico negligēti. Si tū factū sit pactuz inter te et me q̄ si rē meā pdideris teneberis tūc etiā obligaris ad culpam leuissimam vt ff. depo. l. i. §. sepe. Interdum etiam teneris de casu. vt si rem meam apd te depositam portasti ad loca piculosa vt ff. cōmodati. l. in rebus §. i. Vel etiaz si fuisti in mora restituendi depositū vt ff. depositi. l. si in alea §. fi.

Notandū tertio. q̄ dolus est machinatio studiosa vt ff. de dolo. l. i. §. ij. Sed lata culpa est negligē. qd̄ omnes sciunt vt ff. de v. sig. l. late. Sed leuis culpa est. quando est desidia vel negligentia. vt hic dicitur. leuissima autez culpa est quando non preuidetur quod alius diligentissimus potest preuidere Et ideo furtum non committitur sine leuissima culpa vt ff. p̄ socio. l. cuz duobus §. damna. nisi furtū fieret a p̄sona domestica de qua non esset suspicio vt vult C. y. in l. ij. C. depo. Sic etiam incendiū ortū in sua domo nō ē sine culpa vt ff. de off. p̄fecti vigilū l. i. §. i. et dictuz est s. §. p̄x. Sed casus fortuitus est qui preuideri non potest vt C. de pigno. ac. l. qui fortuitis.

Notandū finaliter. q̄ actio depositi habet paratā executionē sicut sm̄a vt C. depositi l. penul. Et hoc est vez qū depositū est notoriū p̄ publicū instrm̄. vel p̄ scpturā ex testimonio testiū recep torum ad ppetuam rei memoriā vt nōtabar. in l. creditores C. de pignorib⁹. Alias autē requirit libellus et litis cōtestatio. vt in c. qm̄ frequent. extra vt li. non contesta.

Creditor Acceptione pignoris. etiā re contrahit obligatio ex qua nascitur actio pignoratricia z tenetur creditor pign⁹ recipiē s de dolo. lata culpa. z leui. sz nō leuissima neq̄ de casu fortuito hoc d. vsz ad fi. ti.

☞ Notandum primo. q̄ creditor in/

telligitur hic ex oī cā. vt in auctē. de fideiusso. ff. fi. colla. i. q̄ pignoris obligatio q̄ ē accessoria p̄t oī obligatōi et pacto etiā nāli tātū accedē vt l. res hypothecate ff. de pignoribus.

¶ Notāđ. ij. q̄ i tex. đr notāter. si creditor pign⁹ accepit. q̄ añ q̄ accepit pign⁹ nō ē ipe obligat⁹ q̄uis ex nuda puētione pign⁹ sit obligatū sibi vt ff. de pigno ra. ac. l. i. et ꝓpterit ipsi creditori ex nuda puētōe actio hypothecaria ad ꝓsequendū pign⁹ vt ℔. de actio. ℔ itē seruiana. vbi etiā ponit differentia inē pign⁹ et hypothecā. q̄ pign⁹ ꝓstituit ī reb⁹ mobilib⁹ hypotheca vero in immobilibus.

¶ Notāđ. iij. q̄ actio pignoraticia ē duplex ¶ mā quedā ē dirā que daē debitori ꝓpria creditorē ꝑ restitutōe pignoris q̄đ debet restitui in spē idē et cū fructib⁹ imo etiā si creditor sit in mora cū vsuris et interesse vt in l. q̄uis ℔ nō tñ ff. de pigno. ac. ℥ nō nascit ista actio nisi solutiōe fcā. aut cū satisfactū sit de debito. vt in l. si rem ℔ oīs ff. de pigno. acti. ℌi cut actio tutele nō nascit nisi finita tutela vt ff. de tute. et rōcinijs distrahen. l. ii tutor ℔ fi. q̄uis aliqui dicāt. q̄ iste actiones bñ ꝑus nascūtur sed nō prius dāt seu intentanē ¶ prima tū opinio melior est ꝟm glo. Et si creditor non vellet recipe pecuniā vt posset retinē pign⁹. tūc debitor ꝺz pecuniā deponē et assignaē in iudicio et hoc sufficit ad rehabendū pign⁹. sec⁹ si faceret ex iudicio vt l. si rē alienā ℔ qui añ ff. de pigno. ac. ¶ Potest etiā debitor soluere creditori creditoris et liberaē si hoc faciat de voluntate creditoris sui non añ si faciat eo inuito sed si fecerit eo ignorante tūc non libaē iure. ℌz tñ exceptōe ex ꝑta creditorē. vt no. ꝑ bar. ⁊ doc. in l. solutū. ff. de pigno. act. Et ℌ ē diligenē retinendū. ¶ Alia est act. pigno. ℭria que datur creditori ꝑta debitorē ꝑ impensis factis in pignore vt l. si necessarias ff. de pigno. act.

¶ Notāđū. iiij. q̄ creditor non tenetur de culpa leuissima nec de casu fortuito si pign⁹ ꝓdaē vt inuit in tex. hic. Et ratio est. q̄ iste ē ꝓtract⁹ q̄ fit grā recipientis et grā ꝺantis. vt etiā dicit hic in tex. et in tali ꝓtractu non teneē recipiens de culpa leuissima vt ff. ꝓmoda. l. si vt certo ℔ nunc videndū.

¶ Notandū finaliter. q̄ si pignus ꝓdatur ex dolo aut lata vel leui culpa tunc debitor teneē hoc ꝓbare sc̄z doluz aut culpā vt ff. de ꝓba. l. in exceptione ℌz si casu fortuito ℨtūc ſm bal. in l. si creditor. C. de pigno. ac. distinguendū est. q̄ aliqui sunt casus fortuiti qui coīter accidūt sine aliqua culpa vt est incursus latronū vel naufragiū et in illis casib⁹ sufficit creditorē ꝓbaē. q̄ pign⁹ sit amissū vt d. l. si creditor. i. respō. ¶ Alij sūt casus fortuiti qui nō accidūt cōmuniē nisi ex culpa vt est furtū vel incendiū Et in istis casibus sufficit creditorē ꝓbaē si sit furtū. q̄ istō furtū accidit ſn culpa sua q̄ ꝺ q̄ n̄ fuit suspicio ꝑ ꝓsonā domesticā vt l. argentū ff. accōmoda. Et de ī icēdio sufficit ꝓbare. q̄ nō habuit ortū ī domo sua vt l. sicḥs furno ff. ad l. aqui.

¶ Opponiē sic et videē. q̄ nō bñ dictuz sit in iij. notabili. q̄ pign⁹ ꝺz restitui cuz fructib⁹. q̄ ꝺr ī tex. q̄ pign⁹ daē grā debitoris ⁊ creditoris ℨ isto mō creditor nō videē hrē aliquā vtilitatē ex pignore. ¶ Solutio ¶ lex ē q̄ creditor nō habz aliquā vtilitatē ex pignore. q̄ ꝑt pecunia mēsurari ℨ hz ex eo securitatē solutiōis fiende q̄ melio⁹ est pignori incumbere q̄ cōtra ꝓsonā agere.

De verboꝝ obliga.

Dictū est iam de obligatiōe q̄ nascit ex ꝓtractu re Et q̄ alia spēs isti⁹ obligatiōis est scilicet que nascitur ex contractu qui fit verbis. Ideirco tractatur ℌ consequenter de ver. obliga. Et ita rubricatur iste ti.

Verbis obliga. Obligatio contrahit ꝟbis ex interrogatione et responsione de dando aut faciendo aliquid Ex qua obligatõne nascitur duplex actio. videlicz certi cõdictio et actio ex stipulatu et vocat ista obligatio stipulatio a stipulo qđ est firmum t deriuat a stipite. hoc di.

☞ Notandũ primo. q obligatio verboꝝ vocatur stipulatio t potest sic diffiniri. q ẽ verboꝝ expressio interrogãdo t respondendo facta q̃ promittit aliquid dari vel fieri vt ff. de ꝟ. obli. l. v. ¶ stipulatio Et dicit notant interrogando t respondendo. quia si vnũ illoꝝ deficiat nõ est stipulatio C. de vsuris l. i. Et debet interrogatio precedere et responsio sequi sine magno interuallo temporis quo scz posset labi memoria eoꝝ que in interrogatione dicta sunt seu interuenire dissensus vt C. de contrahen. et cõmitten. stipula. l. nuda. Nam si responsio p̃cedat et interrogatio sequatur vel nõ fiat interrogatio tũc dicit pollicitatio vt in d. l. nuda. Et ratio istius est. quia nemo presumitur se velle obligare p que cũq; ꝟba promissoria quoꝝ aliqua interdũ pferuntur causa amicicie vt dicẽdo ego sum totus tuus et omnia mea tua sunt. Ex quibus verbis non nascit obligatio vt est singularis g. in l. ij. C. in q̃ bus causis coloni censiti dũos suos accu. pñt. li. xi. Si igitur in aliquo istrõ reperiatur. q quis promisit t nihil dicatur de interrogatione. si hoc verbũ plenius sit a notario presumitur q precessit interrogatio Secus si repiat a teste prolatũ vt ẽ bona g. in l. i. C. de vsuris. Et ex istis patet. q infans surdus mutus. absens nõ possunt stipulari vt ff. eo. l. i.

¶Notandum scđo. q ex stipulatione nascit duplex actio. Quaꝝ vna dicitur certi condictio generalis que sciliz cõpetit. q̃ res certa deducta ẽ in stipulatione Et dicit res certa de qua constat quo ad quid quale et quantũ vt ff. eo. l. stipulationũ. Sed q̃ res deducitur incerta tũc nascitur actio ex stipulatu. Hoc tamẽ fallit in dote vt l. vnica C. de rei vxorie actõne Sed q̃ in alio cõtractu q̃ in stipulatõne deducit res incerta tunc non datur actio ex stipulatu ꝫ actio que vocatur icerti cõdictio vt l. sed si ex me. ¶ i. ff. de ꝓdic. an debi.

¶Notandũ iij. q stipulatio ex incertitudine rei viciatur. vt scz si promittatur substantia vel corpus vel animal. quia dando vnã festucã vel vnã muscã liberaretur promittens sed necesse ẽ in stipulationẽ venire rem que cõtinetur certis finib⁹ vt in l. ita stipulatus ff. eođ. Dicitur tũ res incerta q̃ non constat quid quale quãtũ vt dictũ est in supiori notabili Potest etiã icertitudo specificari per coniecturas vt p prefationes seu orationes que circa stipulationem apponũtur vt no. bar. in l. triticũ ff. eo.

¶Notandũ finaliter. q ista obligatio dicit stipulatio a stipulo qđ est firmũ t ita nomen correspondet rei sicut dictuz ẽ ſ. de dona. ¶ est et aliud. Nam olim in stipulatõne vnus dabat alteri stipitem palee sicut in inuestitura feudi fit p traditionem baculi vel stipitis vel mantelli vt ff. de pac. l. i. ¶ i. hoc tamẽ non est de substantia contractus feudalis nec per talem inuestituram traditur possessio sicut per traditionez clauiũ vt ſ. de rerum diuisio. ¶ item si quis merces. Sed ẽm aliquos traditur ius capiendi possessionem propria auctoritate Ita vult Innocen. in c. ex litteris. extra de ꝓsue.

In hac re Sũmatur sic Liez olim stipulatio fiebat p certa verba ad hoc tradita hodie tamen fieri potest per quecũq; verba intelligibilia ad hoc apta. hoc dicit.

☞ Notandum primo. q stipulatio hodie fieri potest per verba ad hoc apta. Et ideo nõ potest fieri per notulas

cifreas vl' p abbreuiaturas vñ si ego ve li significaē p a. ꝓmittis et tu velis sig re p b. ꝓmitto. Si ego interrogem a. ⁊ tu respōdeas b. non est stipulatio vt ff. de constituta pecunia l. qō autem ℣ fi. quia stipulatores non possunt mutare significatiōes noīm appellatiuoꝝ vt. l. si quis ī fundi vocabulo ff. de lega. i. et p bar. in l. quotiens ff. de heredi. institu en. et in g. in ꝓemio. ff. sup ꝝbo. illō au tem. in q̄ g. etiā dr q scribens p signa in consueta punendus est criminaliter ar bitrio iudicis. qō verum est. si scribat li bros iuris vel instā. alias non vt in l. heredes palam ℣ sed si fundo ff. de testa.

¶ Notandū scdo. q ꝓpter diuersitatez lingue vel ignorātiā eius nō viciatur stipulatio. Et ideo notarius potest con ficere instrumentū de stipulatione mē latinum et grecuz seu theutonicū con tracta mediante interprete. vt ff. co. l. i. ℣ fi. Et creditur soli notario si habeat ī tellectū vtriusq; lingue. vt C. de fal. l. si quis decurio. Hic autē non creditur testi. vt C. de testi. l. iurisiurādi. Sed si notarius non habeat intellectū vtriusz lingue adhibendi sunt duo testes inter pretes si possūt haberi. sed si haberi nō possunt sufficit vnus vt in auct. de re bus eccle. non alienan ℣ qō āt. colla. ij.

¶ Notādū tertio. q ꝓtrahentes attē dere debent ad sensum et ad intellectū verboꝝ que in stipulatione ꝓferuntur vt dicit hic et ff. co. l. i. ℣ qui presēs. Et licet ponant in stipulatione ꝝba inutti lia. p hoc non viciat stipulatio si etiam ꝝba vtilia et apta habeant vt l. que ex trinsecus ff. co. qō fa. p libellantib⁹ vt libellus nō reijciatur licet ī eo sint ver ba inutilia et supflua dum tñ in eo etiā continentur verba vtilia.

¶ Notandū finaliter. q ex isto ℣ elicit q impator potest certa verba instituē p que fiat contractus aliquis ita q si ali ter fiat non valeat. Igitur firmiter cre dere debem⁹ q celestis Impator xp̄us iheſus īstituit ꝝba ex q̄ꝝ platōe sequit effect⁹ q̄ alias nullo mō sequēt vt sunt in sacrō baptismi. ego baptizo te. in no mīe p̄r̄is ⁊c. et ī sacrō venerabili encha ristie. H ē em̄ corpus meū et ita de alijs ꝝbis sacramētalib⁹.

Dis sti. Stipulatio' ōnis aut fit pure aut ī diē aut sub cō ditione. Qō pure stipulat stati debet ⁊ peti potest. ℣ qō stipulat in diē stati de bet. ℣ peti nō pt nisi die lapso in quē sti pulatio facta ē. H di.

¶ Notādū ꝓmo. q q̄n stipulatio fit pu re. tūc ꝓmissū stati debet ⁊ stati peti pt vt hic et l. eū qui calendis ℣ fi. ff. co. nisi fiat dilatio rōe loci vt ℣. co ℣ loca. Vel rōne rei que nō dū ē in rer̄ natura vt ℣. de excep ℣ añpenul. Promissor tñ non tenet statim soluē et ideo H ꝝbū ꝓfesti. hic in tex. nō debet intelligi q statim de beat venire cū sacco panis ad soluēdū vt ff. de solutio. l. qō dicim⁹. ℣ fm ali q̄s dant sibi decem dies. vt ℣. de inutili. stipula ℣ pe. sicut dāt decē dies vt fiat p̄cepta a p̄tib⁹ fm consuetudinē mul toꝝ locoꝝ. q̄ ē optima legū interp̄s. vt ff. de legi. ⁊ senatusc̄ sul. l. si d ī p̄tatōe ℣ fm alios ist' tēp⁹ relinq̄tur arbitrio iudicis. qz nō ē limitatū ī iure nisi de cō stituta pecunia vt l. ꝓmissor. ff. de ꝓsti tuta. pecu. ⁊ H nota p bar. in l. ratū ff. ō solutio.

¶ Notād. ij. q aliud ē stipulari ad diē et in diē. Nā q̄n stipulat ad diē. tūc p/ missor obligat vsq; ad diē et non p⁹ vt ff. de actio. et obliga. l. obligationū fere ℣ fi. ℣ q̄n fit stipulatio ī diē vel ī die. quod idem est vt dcā l. obligationū fe retunc promissor statim obligatur. sed stipulator non potest petere nisi transi acto die vt hic et ff. de ꝝ. sig. l. cedere. Et si ante petat repellitur exceptione vt ℣. de exceptio. ℣ preterea. Et si stipu latio fiat vt detur hodie non est ī diem sed pura. vt l. liber homo ℣ decē ff. co.

Notãdũ.iij.q̃ si aliquis ꝓmittat solvere ꝓsenti die.non potest conuenire eodem die.quia totus dies cedit ꝓmissori sed cõuenitur transacto die vt colligitur ex isto tex. Ex quo tex.etiam dicit aliqui.q̃ si iudex statuit ptibus emi nũ ꝑemptoriuz ad ferendũ sñtiam certo die vtputa die mercurij et vna ptiũ nõ ꝑeat illo die.q̃ tũc iudex non dz ferre sñtiam illo die.quia totus dies cedit ptibus ꝑm istum tex. Allegant etiã ꝑ se l. more.ff.de ferijs. Et ad confirmationẽ istius opinionis dicunt q̃ iudex pr̃o terminũ ꝑemptoriũ debet mittere citationẽ vt.ff. de iudi.l.post edictũ.et inẽ quã libet citatõez olim debebãt mediare de cẽ dies ff.de iudi.l.per interualla.hodie trigĩta dies.in auctẽ. de litigio.ꝓ.ſ.omnẽ.coll.vij. Sed alij dicũt.q̃ iudex debet illo die ferre sñtiam vt C.qñ appellãdũ nõ sit.l.cũ nõ eo die.z h̃ dz fieri circa finẽ diei vt hora vespor vl̃ circiter qñ ꝑ sumitur.q̃ pars absens nõ ẽ vẽtura vt ff.eo.l.cũ ita stipulatus sũ.et hoc maxime vez ẽ.si ꝑet instantia iudicij. Mã tũc ꝑt ferre sñtiaz i nocte cũ lumĩb⁹ vt no.i c. cõsuluit.eẽ de off.delegati.et de isto ꝑ bar.in l.cũ qui calẽd. ff.eo. Et ꝑ ista vltima opinione multũ fa.l.alit ff.qd̃ vi aut clam. vbi dr̃ q̃ si aliqs sit citatus ad ꝓpendũ certa hora tũc si ille act⁹ ad quẽ citatus ẽ fiat alia hora tunc ꝑsidẽ ẽ acsi ille actus fact⁹ essz ꝑte nõ citata. Ex quo appz.q̃ iudex neqz de rigore neqz ex eqtate ꝑt sñtiaz differre i aliũ diẽ Et dicit bar.q̃ ille tex.i l.alit merito debẽt scribi cũ aureis lris Et ita ñ est simile in solutionib⁹.et in sententijs ferendis.

Opponit̃ ꝓmo cõtra ꝓdicta et videtur.q̃ nulla stipulatio ꝑt esse in diẽ vel sub cõditione. qz stipulatio ẽ act⁹ legitim⁹ ff.de actio.ſ. de cõstituta.ſz talis nõ recipit cõditionez neqz diem vt l.act⁹. ff. de reg.iuris ꝙ Solutio Illa regula.act⁹.loquit̃ in casib⁹ ibi numeratis inter quos nõ ẽ stipulatio.vt supra etiã dictũ fuit.

Opponit̃.ij. z vr̃ q̃ qñ stipulatio fcã est pure nõ detur ꝓmissori ad solvẽdũ dilatio decẽ diez vel ꝑm arbitriũ iudicis ꝑ l.liber homo.ſ.decẽ ff.eo. Sc̃o. Illa l.loqtur qñ dies est expressus.hic autem loquimur qñ exꝑssio nõ ẽ facta.

Stipulatio Si stipuler a te decẽ aureos ãnuos q̃ad viuã stipulatio ista ẽ pura et ꝑpetua Sed si heres meus post mortem meã petit istos decẽ aureos repellit̃ exceptiõe pacti. hoc dicit.

Notandũ primo.q̃ differentia est qñ aliquid ꝓmittitur annuo seu annuatim et anno. quia ꝓmo casu nascit̃ obligatio in ꝓncipio anni.ſz in scõo casu i fine anni vt ff.quãdo dies legati cedit l.i. Unde ſus Annuo si dicas tunc respicias caput anni. Anno si dicas in fine teneberis ãni. Dicit tñ Jo.fa.q̃ istõ intelligit̃ in legatis.

Notandũ ij.q̃ quãdo stipulantur decem aurei annui est vna stipulatio vt l. si stichũ.ſ.i.ff.eod̃. Secus in legatis qz sunt plura legata vt ff. de dona. causa mortis l.senat⁹.ſ.fi. Et ratio est.quia in stipulatione solum consideratur conditio stipulãtis semel et in ꝓncipio z tõo etiam nascitur tantum vna actio.vt l.si filius ff.eod̃. Sed in legatis annuis cõsideratur conditio legatarij singulis annis et nascuntur plures actiones vt ff. deannuis legatis l.cum in annos.

Notandũ.iij.q̃ ista stipulatio non finitur morte stipulãtis.sed est perpetua ipso iure. quia tempus non est modus quo tollit̃ obligatio vt l.obligationuz fere.ſ.placet ff. de actio.et obliga. Sed petens post mortem remouetur exceptione. Et si fiat ista stipulatio absq̃ illa clausula quoad viuam dixerunt aliqui q̃ non esset perpetua sed posset exceptione petens remoueri. Johan. fabri

dicit q̄ illa est perpetua ipso iure et effectu hoc est q̄ petens non p̄t repelli p̄ exceptionē p̄ morte stipulātis p̄. l. si pactū ff. de p̄bati. q̄ p̄sumit q̄ stipulator voluit sibi p̄uidere et hēdib⁹ suis Decus in legatis ānuis q̄ nō p̄nt peti post mortē legatarij vt. l. i ānalib⁹. C. d̄ legat.

Sub cōditiōe. Stipulatione fcā sub cōditiōe differt obligatio vsq̄ ad euētū cōditiōis. Et si stipulatio p̄cepta sit sub cōditiōe q̄ i vita plene nō p̄t euenire sortit effectū p̄ morte et transmittit spes cōditionalis stipulationis ad hēredes. hoc dicit.

☞ Notādū p̄mo. q̄ iste tex. dz intelligi de cōditiōe casuali q̄ scz ē de cōtingēti ad vtrūlibz q̄d indifferent se hz ad esse et ad nō ee. Cū ḡ stipulatio sub tali cōditione facta ē nō nascit obligatio p̄dēte cōditiōe. Nec p̄missor dicit esse debitor vt ff. si certū peta. l. nō oēs. Sic est de hēde sub p̄ditiōe instituto vt ff. familie. ercis. l. si marit⁹. Nec etiā p̄missor p̄ euentū cōditiōis p̄stituit in mora vt notat p̄ bar. in. l. q̄d dicim⁹. ff. de solutio.

¶ Notādū scd̄o q̄ stipulatio p̄t fieri sb̄ p̄ditiōe affirmatiā vel sub cōditione negatiā. q̄ stipulationes in b̄ cōuenīt q̄ vtraq̄ trāsmittit ad hēdes q̄ p̄nt ex casu ḡ purificata cōditiōe vt. C. vt actio. in hēd. et p̄ heredē. l. i. Dz differūt q̄ q̄ ē sub cōditiōe affirmatiā dicit cōditionalis. fz q̄ ē sub p̄ditiōe negatiā. dicit indiē vt in exēplo posito in tex. scz p̄mittis tm̄ si capitoliū nō ascēdero. Nā ista p̄ditio nō dicit ipleta nisi p⁹ mortē. q̄ q̄dē mors certa est vt ff. de cōdic. indebi. l. nā si. licz q̄n sit incertū nobis vt ff. de cōditio. et demonstratio. l. i.

¶ Notādū z⁹. q̄ spes p̄uenīēs ex stipulatione p̄ditionali trāsmittit ad hēdes. vt b̄ dicit. secus i legato cōditionali. et ē ratio dīe. q̄ stipulatio fit mediāte fcō stipulatoꝝ. q̄ p̄sumit velle p̄uidere sibi z hēdibus suis vt. l. si pactū ff. de p̄batio. Dz legatū nō fit mediāte facto legatarij sed sola volūtate testatoris vt. C. de cadu. tollen. l. vnica.

☞ Opponit Et videt q̄ ex stipulatione cōditionali añ euentū cōditionis p̄missor sit debitor. p̄. l. ij. C. de cōstitu. pecu. vbi dicit q̄ p̄ istā stipulationē p̄stituitur debitū. ḡ p̄missor efficit debitor Solutio Dicēdū est q̄ p̄ istā stipulationem p̄missor p̄stituit debitor in spe scz nō in re. et ita etiā intelligit lex. creditores ff. de ꝟboꝝ significa. vt scz per hmōi stipulationē efficiant creditores in spe.

Loca etiā. Locus nō suspendit obligationē. fz differt petitionē et solutionē. Et si q̄s existens rhome p̄mitteret hodie soluere cartagine. nō valz stipulatio p̄ē impossibilitatem. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo. q̄ licz sit certū tps determinatū veniendi ad iudiciū. videlicz certi dies cōputando p̄ quolibz die xx miliaria vt ff. si quis cautionibus. l. i. In cōtractib⁹ tm̄ in q̄b⁹ inserit loc⁹. dat tps arbitrio iudicis attentis q̄litate p̄sone distātia loci. et q̄litate tp̄is. Et ideo licz stipulatio sit pura in q̄ p̄missū ē aliq̄d certo loco. ei⁹ tñ executio differtur vsq̄ p⁹ tps q̄ p̄missor ad illū locum venire pt. Dz si prius venerit tenetur ip̄lere p̄missum. q̄ in incertis et non incertis loc⁹ ē cōiectura vt. l. cōtinuus. ff. cum ita. ff. de ꝟboꝝ obligatio.

¶ Notandū scd̄o. q̄ impossibilitas viciat stipulationē vt hic et ff. de inutil. stipula. ff. si impossibilis. Iste tñ casus q̄ hic in tex. ponit scz quo aliq̄s existens rhome promitteret hodie soluere cartagine est possibilis. scz si prius cōuentum est inter eos q̄ mediātibus procuratoribus ista solutio fiat statuto die vt ff. de ꝟboꝝ obliga. l. fi. ff. si inter eos.

Conditiones. Sūmat sic. Conditiōes

que ad pñs vel ꝓteritū tp̄s referuntur nō suspendunt obligationē cū ea q̄ certa sunt in rerū natura nō differūt obligationē. ꝯuis nobis incerta sint. ℔ d.

☞ Et ꝑ intellectu tex. Notandū q̄ cōditio de futuro cōtingente suspendit obligationē vt ℨ eo. ℣ sub cōditiōe. Ex nō cōditio de futuro necessario vt si aliquid a te stipuler. cū hac conditione. si moriar. Nā ista cōditio nō suspēdit obligationē vt ff. de condic. indebi. l. naz si Sicut nec cōditio de pñti vel de ꝓterito vt hic et. l. itaq̄. ff. si certū petat.

☞ Opponit Et videt q̄ cōditiōes ℨ futuro cōtingenti etiā nō suspendāt obligationē ꝑ rationē ℔ in tex. quia licz in certa sint apud nos. sunt tñ certa apud naturā vt ff. de iudi. l. et si restituat. ℣ fi. Solutio Duplex ē natura. q̄dā dicit natura naturās. et ē deus. Et apud illā naturam oīa certa sunt et manifesta: apud quē sunt mille anni sicut dies hesterna q̄ ꝓteriit. et de illa natura intelligitur. l. in oppositū allegata. Alia dicit natura naturata et ē cursus reb⁹ a deo inditus. et vocat cursus nature apud quē cursuz futura cōtingentia sunt incerta. et de illa natura loquimur ℔.

¶ Opponit scdo Et videt q̄ incertitudo apud nos suspendat obligationez ꝯuis sit certitudo apud naturam scdo mō acceptā ꝑ. l. in totū. ff. de regu. iurl. Sco. Illa lex loquit q̄n relinquit ꝑsentie solēnitas vt septē testes in testō ℨ de testamen. ℣ fi. Vel loquit in casibus vbi requirit certa scientia et intellect⁹ de pñti vt in alijs ℨctib⁹ puris. C. ℨ dona. l. nec inuitus. ℔ āt loquimur in conditionalibus.

Non solum. Sūmat sic. In stipulatione nō soluz veniūt res sed etiā facta. Et in tali stipulatiōe vtile ē apponere penaz ne actor grauet ꝑ probationē ipius interesse. hoc dicit. Et ꝓtz intellect⁹ tex.

☞ Notandū ꝓmo. q̄ factū ꝓt venire in stipulationē. et appellatiōe facti etiaz intelligitur nō factū. Et vtile est in tali stipulatiōe apponere penā. Cuius ratio est quia obligationi nate ex ista stipulatione accedit obligatio ad interesse vt. l. stipulationes ℣ celsus ff. eo. Et difficile est probare interesse vt ff. de ꝓto. stipulatio. l. fina. Probat enī interesse ꝑ testes vt. C. de senten. que pro eo. l. i. ℣ i. nisi interesse peteret ex dolo aduersarij. tunc enī posset ꝑbari ꝑ iuramentum in litem vt ff. q̄ vi aut clam. l. sem. per ℣ et hoc interdicto. Ex quo ꝓtz q̄ si studens ꝑgens ad ꝓtes ponat cistā suam clausam apud aliquem. et eo reuertente inueniat cistā suā aptā pōt iurare in litem de rebus suis amissis cōtra depositariū. quia videtur dolum cōmisisse vt notat ꝑ bar. in. l. in actionibus. ff. de in litē iurā. Et ꝑ Inno. in c. fina. eē q̄ vi metus ve causa. Sic etiā in odium eius q̄ fecit violentiā iurat in litem sup amissione quarumcūq̄ rerum. nec opz ꝑbare res amissas ſm glo. notabilez in l. si quando. C. vnde vi. Cū ℊ in stipulatione apposita est pena nō est opus ꝑbare interesse. q̄ pena soluit loco interesse Et licz etiā nullū ꝓmittat interesse tñ soluit pena si ꝛriū factū fuerit vt. l. iij. ff. e.

¶ Notādū scdo. q̄ qs pt ꝓmittē vnica stipulatiōe aliqd fieri et aliqd non fieri cum appositione pene vt si ꝓmittat ire rhomā et nō ire ꝑ florentiā sub pena x. aureoz. et tūc si cōmittat pēa ex vno capite vtputa q̄ vadit ꝑ florētiā nō incidit ī penā ex alio capite. Et iō licz ñ vadat rhomā solū soluet x. aureos vt ff. de arbi. l. si duo. ℣ fi. nisi actū eēt q̄ pēa pluries cōmitteret vt ff. de trāsac. l. si fidei cōmissuz. ⁊ soluēdo penaz liberat qs a pacto vt. l. rescriptū. ℣ si pacto ff. de pactis. nisi dictū sit. rato manēte pacto vt dicta. l. si fideicōmissum.

¶ ☞ Opponitur sic Et videtur q̄ stipulanti aliquod factū nō cōpetit interesse ꝑ. l. non autem. ff. de arbitris.

Solutio Licz ibi nō cōpetat quo ad hoc vt valeat cōpromissum. cōpetit tñ vt valeat q̄ntum ad vtilitatez stipulationis.

De duob⁹ reis promittēdi ⁊ stipulādi.

Quia dictū est ō de stipulationib⁹ in quibus interdū interueniūt plures pso ne stipulantes et promittentes. Ideo tractatur hic de duobus reis stipulandi et promittendi.

Et stipulandi. Summatur sic. Duo rei stipulādi fiunt. q̄n poſt interrogationem duorum vnus respondet vtriq; vestrum. dare spondeo. Et duo rei promittendi fiunt quando duo promittunt dare eandē rem. hoc d̄z

☞ Notandum primo. Q̄ debitor inē dum dicitur reus vt. C. de iuramen. calum. l. ij. Dicitur etiam reus qui cōuenitur in iudicio. C. de iudi. l. properandū ℔ si quidem. Sed reus hic aliter capit vt scz reus dicatur a re et nō a reatu. ⁊ dicitur reus stipulandi cui res p̄mittit et reus promittendi qui rē p̄mittit vt l. i. ff. eo. Et fiūt duo rei stipulādi quando ad interrogationē duorum vnus respondet in cōtinenti. p̄mitto Sec⁹ si ex interuallo respōderet. puta si poſt vnā responsionē p̄missor diuerteret se ad actus ex̄neos. q̄ tūc nō essent duo rei stipulādi nec vna obligatio sed due. vt. l. duos ℔ fina. ff. eo.

¶ Notādū scd̄o. q̄ istud intelligit quādo actū ē vt singulis debeat in solidū. ⁊ singuli teneant in solidū ℔ gl. b in v̄bo. spōdeo. Sz ista gl. nō dicit verū q̄ licz nō sit expressuz in solidū. hoc tñ tacite agit iure isto vt ff. eo. l. reos ℔ cū ī tabul. Dyn⁹ tñ dicit q̄ hodie ad b q̄ sint duo rei. opz q̄ dictio in solidū exp̄mat.

¶ Notādū 3⁹. q̄ duo rei p̄mittēdi multis modis cōstituunt. ꝓmo si hoc sit expresse actū vt. l. iij ℔ et pactū. ff. eo. scd̄o cū ista dictione idem vt. l. ij. ff. eo. tertio cū ista clausula in solidū vt. l. iij ℔ vbi. ff. eo. q̄rto cū ista dictione quilibz. vt. l. ex plurib⁹ ff. de lega. ꝓmo.

Et huiusmodi. Summatur sic. Quādo sunt duo rei stipulandi tūc si vnus recipiat promissuz. Alius nō p̄t petere. Et q̄n sunt duo rei p̄mittendi tūc si vn⁹ soluat. alius est liberat⁹. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo q̄ q̄n hic dicit si vnus correox stipulandi recipiat p̄missum. nunc alius petere nō p̄t. hoc debet intelligi si recepit totū promissum. Nam si p̄tē recepit tūc alius correus stipulādi posset illā p̄tē residuā exigere vt. l. ex toto ℔ i. ff. de lega. ꝓmo. et latius p bar. in l. ex duobus ff. eo. Sil'r q̄n dicit si vnus correox p̄mittendi soluit. Alius est liberatus. d̄z intelligi si soluit totū. Nam si soluit p̄tē manet ali⁹ correus quo ad illā p̄tē obligatus vt. l. qui hoīez ℔ i. ff. de solutionibus.

¶ Notandū scd̄o. q̄ nō solū in stipulatiōe sed etiā in alijs contractib⁹ p̄nt cōstitui duo rei vt. l. eandē ff. eo.

Ex duobus. Summat sic. In duobus reis p̄mittēdi p̄t esse imparitas ita scz q̄ vn⁹ p̄mittat pure et alius in diē vel sub cōditione. Et nō obstāte die vel cōditiōe p̄t p̄missum peti statim ab illo qui pure p̄misit. hoc dicit.

☞ Notandum ꝓmo Q̄ quando sunt duo rei stipulandi tunc vnus potest alteri preiudicare petitione vel litis contestatione facta vel sententia. aut alijs similibus modis vt notatur p bar. in l. ex duobus ff. eo.

¶ Notandum secundo Q̄ quādo sunt duo rei promittendi. et vnus soluit tūc ille p̄t p̄tem petere a suo correo actione mandati vel negotioꝝ gestoruz. vel etiam actione pro socio. vt notat p bar. in l. reos. ff. eo.

Notādū ꝫ. q istud ius hodie nō est inouatuꝫ quo ad duos reos stipulandi seu credēdi neqꝫ in mō cōstituēdi neqꝫ in mō exigendi. Sꝫ quo ad duos res p mittendi seu debendi etiā nō ē mutatū quo ad modū constituendi. vt notaꝫ p bar. in l. ij. ff. eo. Sꝫ in mō exigēdi ho die istud ius inouatū est in auctē. de duobus reis stipulā. §. i. colla. vij. q; si sunt duo rei ꝓmittendi. tūc ſm illā cōstōnez ꝓmissū nō ꝑt insolidū exigi ab vno q̄ uis etiā exp̄sse hoc actuꝫ sit ꝫ vnusq̄sqꝫ cogit̄ soluere p suā quotā. Et si exigat ab eo totū hꝫ bñficiū isti⁹ noue cōstitutionis nisi alter coꝛre⁹. esset absens vel nō esset soluendo. aut renunciatū esset huic noue cōstitutioni vt notaꝫ p bar. ī auctē. hoc ita. C. eo.

Notandū finaliť. q duo rei ꝓmittēdi nō sunt fideiussoꝛes q̄ ad creditoꝛem Et ideo nō hñt beneficiū epistole diui adriani vt in auctē. p̄sente. C. de fideiusso. Nisi hoc actū fuerit vel nisi creditoꝛi sit coloꝛ q̄situs vt si accepit filiū familias p debitoꝛe vt. l. sed si iulianus. ff ad macedo. Sꝫ q̄ ad scienticē p̄ñt dici fideiussoꝛes in causa oneroſa licꝫ res peruenerit ad vnū. vt. l. vir vxoꝛi ff. ad vel leia. Sꝫ in cā lucratiā sūt socij vt. l. ī fal cidia/ hoc ē obseruādum ff. ad legē fal.

☞ Opponiť et videť q in duob⁹ reis ꝓmittendi nō possit esse imparitas p. l. candē §. sed si quis. ff. eo. Solutio Uer ē q in istis nō ꝑt esse īparitas in q̄ntitate vel in re vt vult illa lex. eādez q; tūc esset īparitas in sba stipulationis Sꝫ bñ ꝑt esse īparitas in alijs sꝫ accidentalib⁹ stipulatiōis vt ꝫ dicit. Et de isto lati⁹ notaꝫ p bar. in l. duos ff. eodez

De stipulati. seruoꝝ

Dictū est ꝑ q̄liter possumus stipulari nobis. nec ipis. Hic cōsequent tractatur q̄iter nobis aliq̄d stipulaꝫ p alios. z q; hoc ꝑt fieri p seruū. idcirco dicit ꝫ de stipulatiōe seruoꝝ. z ita iste titulus rubricaꝫ: Notandū ꝑ circa rubricaꝫ Dq̄cquid acquirit seru⁹ ꝫ acq̄rit dño suo vt ꝑ de his q̄ sui vel alie. iur. sūt §. ī ptā te. Et seruit ista materia in acq̄sitiōib⁹ q̄ fiūt p mōchos seu religiosos. q; q̄cq̄d acq̄rūt acq̄rit mōsterio. q; monachi respectu mōsterioꝝ habenť sicut serui respectu dñoꝝ vt notaꝫ p Jnno. in c. cum olim. eꝛ de ꝓbe.

Seruus ex perso.

Quicq̄d seruus stipulaꝫ sibi vel dño suo seu cōseruo suo vel ipsonalit̄ hoc acq̄rit dño suo si viuat. Et si moꝛtuus sit. tūc añ aditā hēditatē acq̄rit hē ditati iacēti q̄ repsentat psonā defuncti. Sicut acq̄rit p̄ī q̄cquid stipulādo acq̄rit p liberos existētes in eⁱ ptāte. si tñ seru⁹ stipuleť sibi aliq̄d factū vt ire p alienū fundū ꝫ acq̄rit sibi et nō dño. ꝫ. d. Et ꝓz intellectus textus.

☞ Notādū ꝓmo. q quicq̄d seru⁹ stipulaꝫ sibi vel dño suo seu ipsonalit̄ hoc acq̄rit dño vt ꝫ dicit. Cui⁹ rō ē. q; stipulatio ē de iure cīli ꝫ ꝫ iure seru⁹ nihil ē vt. l. q̄ attinet. ff. de regu. iur. Nec fu⁹ hꝫ caput vt §. de noxali §. oīs. Et iō nō hꝫ ius stipulādi nisi ex psona dñi. Et iō etiā capacitas et īcapacitas serui attendit penes capacitatē z īcapacitatē dñi vt. l. si mihi et tibi §. regula. ff. de lega. ꝓ° Sꝫ si seru⁹ fuerit manumissus tūc incipit habere caput vt ff. de capi. dimi. l. liberos. Si tñ seru⁹ stipuleť sibi factū. vt ire vel agere p fundū alteri⁹ hoc sibi acquirit et nō dño vt hic dicitur in ꝛ̄si. ꝫ cū factuꝫ/ quod ē verū si ipe stipuletur ꝛ̄baliter. vt si dicat. ꝓmittis mihi licē ire p agrum tuum. nō autem si stipuleť nominaliter vt si stipuletur sibi iter vel viam. Ratio ſm Johannem fabri est. Quia p ꝛ̄ba stipulatur factū in ea stipulatione vertitur eo q ꝛ̄bū ſm grāmati

De stipulatiõe seruoꝝ

cos significat agere vel pati. cum igitur talis q̃ntitas facti possit cõferri in ꝑsona fui cuius ꝑsone factuꝫ inspicimus, sed noïa significant substãtiam cuꝫ q̃litate ꝓpria vel cõmuni in ea stipulatione ius ꝓfitetur quod seruo acquiri non põt eo ꝙ q̃ntuꝫ ad ius seruus nihil est. l. quod attinet ff. de re iu. ideo dño querit.

¶ Notandũ scõ. ꝙ sicut seruus stipulando acquirit dño. ita filius existẽs in ptãte acquirit patri in profecticijs quo ad totũ. et in aduẽticijs quo ad vsumfructũ. et sicut dominus tenetur ex contractu serui. ita pater tenetur ex cõtractu filij saltem de peculio vt ff. de pecu. l. i. ℣ ptãtis. quia sicut vox serui est vox domini. ita vox filij est vox patris ℣. de inutil. stipulatio ℣ ei qui. Et potest seruo vel filio solui si ipe cõtraxit. Et ita etiam põt solui monacho si ipe contraxit. licz non accedat licentia abbatis vt vult bal. in l. filius. C. de pactis. In criminibus tamen. Aliud est de filio ꝙ de seruo. Nam dominus potest dare seruũ ꝓ noxa. id est si seruus interfecit aliquem dominus potest euꝫ pro tali crimine dare. vel potest seruuꝫ defendere restituendo alteri damnuꝫ vt ff. de noxali. actio. l. noxalis. Sed pater pro delicto sine noxa filij non potest dare filiũ nec tenet emendare damnuꝫ. nec tenetur euꝫ defendere si non vult vt dicta l. noxalis.

¶ Notandum tertio. Q̃ dicitur hic in textu notanter ꝙ hereditas in pleriscꝫ vicez defuncte persone sustinet. sed hoc non est verum semp. Naꝫ hereditati iacenti non potest fieri furtum quod sic debet intelligi vt ex substractione rerũ hereditariaruꝫ non nascitur actio furti. Subtrahens tamen res hereditarias tenetur actione de crimine expilate hereditatis. Pro quo infligitur pena extraordinaria arbitraria vt. l. ij. ff. de crimine expila. hereditatis. vel tenetur actione in factuꝫ ciuiliter vt. l. fina. C. eodem. Nec potest seruo hereditario promitti vsusfructus vt acquiratur hereditati iacenti. quia vsusfructus adhereret ꝑsone. nec potest constitui sine ꝑsona vt ff. de vsufruc. lega. l. si ticio ℣ fi.

¶ Notandum quarto Q̃ hereditas sustinet vicem defuncte ꝑsone et nõ heredis futuri. quia ꝑsona defuncta ẽ certa. sed heres est incertus vt dictũ est ℣ de heredi. institu. ℣ seruus.

¶ Notanduꝫ finaliter Q̃ quicquid acquiritur hereditati iacenti. hoc acquiritur futuro heredi. quia aditio hereditatis retrotrahitur ad tempus mortis defuncti cuius fuit hereditas vt. l. heres quandoꝫ ff. de acquiren. hereditat. Dicitur autem hereditas iacens quando aliquis adijt hereditatez et postea moritur. et heredes sui nonduꝫ hereditatem adierunt.

☞ Opponitur primo sic Et videtur ꝙ quando seruus stipulatur impsonaliter tunc non acquiritur domino ꝙ authenticaꝫ. si quando. C. de constitu. pecu. ¶ Solutio ¶ Aut impsonalitas est ex ꝑte promittentis. et tunc verum est ꝙ non acquiritur domino. quia non valet stipulatio. Presumitur enĩ in dubio ꝙ nemo velit se obligare vt. l. cum de indebito. ff. de probatio. Sed si impsonalitas sit ex ꝑte stipulantis tunc valet stipulatio. et acquiritur domino. Nam in dubio presumitur ꝙ stipulator velit sibi aut domino suo aliquid acquirere vt in. l. ita stipulatus ℣ grisogon⁹. ff. de ℣boꝝ obligatio.

¶ Opponit scõ Et videt ꝙ q̃n⁹ seru⁹ stipulat factũ. hoc nõ acq̃rit sibi ꝫ dño. ꝙ q̃cquid acq̃rit seru⁹ hoc acq̃rit dño ꝑ ℣ nõ solũ. s ꝑ q̃s pso. no. acq̃rit ¶ Soº. Q̃n seru⁹ stipulat sibi factũ. tũc licz dño nõ acq̃rat ipm factũ. tñ eidez acq̃rit cõmodũ seu vtilitas ꝓueniẽs ex facto. et intelligit istud de facto a seruo faciendo Naꝫ si seruus stipularet sibi scribi libruꝫ hoc acquireret dño.

Opponitur finaliter. Et videtur q̄ hereditati iacēti p̄t fieri furtū p l. hēditate ff. de furtis. Solutio Dex ē q̄ in hereditate potest cōtingere furtū in tribus casibus. Primo si res hereditaria sit impignorata. secōdo si sit alicui p̄mo data. tertio si aliquis in re hereditaria habeat vsūfructū. istis tamē casibus non p̄prie furtū fit hereditati sed potiꝰ creditori cōmodatario vel vsufructuario

Seruus cōis.

Sūmat sic Seruus cōmunis stipulando acquirit dñis suis p̄portionibus dominicis nisi stipulet iussu vnius. quia tūc acquiritur illi tantū vel nisi stipuletur vni nōiatī. quia tūc etiā illi solū acquiritur vel nisi vniꝰ domini nō sit capax eius q̄ stipulatur p̄ seruū vtputa si sit res sua et tūc acquiritur alij vel alijs. hoc dicit.

☞ Notandū primo. q̄ cū seruus cōmunis stipulatur aliquid tūc distinguē dū est. Quia si stipuletur impsonaliter vel sibi vel dñis suis sub nomīb⁹ appellatiuis. tunc illud q̄ ipse stipulatur acquiritur dñis suis p̄ro dominicis portionib⁹. Hoc est si vnus habeat tertiā p̄tem in illo seruo illi acquiritur tertia pars ex stipulatōe fui. Et ille q̄ habet medietatē in seruo illi acquiritur medietas et hoc est verum si dñi sint capaces Nam si seruus meus et tuus stipuletur rem meā ex illa stipulatōne mihi mihi acquiritur. q̄ ego non sum capax Nam res mea nō potest amplius mea fieri ff. de actio. sic itaq̄. Et ideo ex tali stipulatione tantū acquiritur tibi. aut seruus stipulatur sub nomībus p̄prijs. Et tunc q̄ seruus p̄munis stipulatur acquiritur dñis p̄ro virilib⁹ portionibus Et ita tantū habebit cuiꝰ ē tertia pars serui. sicut ille cuius est medietas. Aut seruus cōis stipulatur sub nomibus propriis et appellatiuis tūc si nomē appellatiuū p̄ponitur acquiritur dominis p̄ portionibus dominicis Si aut tē nomē p̄priū p̄ponitur. tunc acquiritē dñis p̄ virilibus portionibus. Ista notantur per bar. in l. si seruus cōis ff. eo. Facit istud. Ad sciendū An aliq̄d sit legatū ecclesie vel p̄sone epi seu pastoris Quia si exp̄ssū fuerit nomē p̄priū tūc relictū ē p̄sone. Sed si dictū sit relinquo hēpo vel pastori tunc intelligit relictum ecclesie vt in c. requisisti. eē de testamē. Et p̄ istud etiā p̄gnoscit q̄n p̄missio extendit ad successorē non aūt si sit expressum nomē p̄priū vt in c. quoniā abbas eē de offi. iudi. delega.

Notandū 2°. q̄ si seruus p̄munis stipuletur iussu vnius. Et nominet aliuꝫ dūm. tunc acquiritur nominato et non iubenti nisi stipulatio fiat ex re iubētis vt C. p̄ quas p̄so. no. acqui. l. fina. Ex q̄ patz q̄ effectus nominationis fortior ē q̄ effectus iussionis.

Notandū finaliter q̄ si seruus cōis stipulatur aliquid ex re vnius dūorum tunc hoc acquiritur omnib⁹ dñis tamē redditur illi ex cuius re stipulatur per actionē p̄muni diuidendo vt l. ex re. §. i. ff. eodem.

De diuisione stipulationum.

Continuatur sic Dictum ē supra qualiter fiūt stipulationes. p̄sequēter tractatur hic de differētijs stipulationuꝫ. Et ideo rubricat̄ iste titulus. de diuisio. stipulationum.

Tipulationum.

Nō sūmatur. iste tex. q̄ p̄cedit diuisiue et diffinitiue Diuisio ē hec. stipulationū. alie iudiciales. alie pretorie alie p̄uentuales et alie cōmunes Judiciales sūt q̄ ex mero iudicis officio dependent vt cautio de dolo. et de p̄sequēdo

De diuisione stipulationum

suo. vel de precio restituēdo Pretorie sunt q̄ ex mero p̄tonis officio depēdent vt de dāno infecto vel legator. Et sub istis etiā cōphendunt edilicie. Cōuēti/onales sunt q̄ fiūt ex cōuētione vtriusq; p̄tis q̄rū pene tot sunt genera q̄t sūt res contrahende. Cōmūes sunt q̄ interdū sunt p̄tonie et interdū iudiciales vt rem pupilli saluā fore vel cautionē ra/tam haberi. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo Q̄ stipulatio iudicialis differt a p̄tonia ſm glo. ℔. q̄ p̄toria ē ꝓpter quā principaliť aditur p̄tor Sed ꝓpter iudicialem non principaliť aditur iudex sed incidentaliter. ista ta/mē differentia nō placz docto. q̄ ꝓpter iudicialē etiā inkdū p̄cipaliť adiť iu/dex vt no. per bar. in l. v. ff. de ver. obli. Et ideo ponit alia differētia ista scilicz q̄ p̄tonie stipulationes ponūtur ī vno tractatu vt ff. de p̄to. stipula. p totū sed iudiciales sunt dispse in diuſis passib⁹ iuris Sed differentia ista etiā non pla/cet quia stipulationes de dam. infec. et legator sunt pretonie vt hic dicit ī ℣si. p̄tonie. ⁊ tū ponunt in illo tractatu Est ergo alia differentia q̄ pretonie inter/ponūtur coram iudicib⁹ ordinarijs ⁊ iu/diciales coꝝ quibuscūq; iudicib⁹ Nec ista differentia placet. quia cautio iudi/catū solui est pretonia et tū interponit coꝝ quibuscūq; iudicib⁹ vt l. minor. ff. de minorib⁹. Est ergo vera differentia quia p̄tonie inuente sunt et introducte a iure p̄torio. Sed iudiciales introdu/cte sunt ab alijs q̄tibus iuris vt ℸ. de iu/re naturali gen. et ciuili. in ℱ constat. Habent etiam iste stipulatiōes diuer/sos effectus. Nam p̄tonia stipulatio so/lum durat anno iudicialis autē ꝑpetuo vt ℸ. de ꝑpe. et tpa. actionib⁹. per totum Scōo quia p̄tonia stipulatio interponi/tur cum pignore vel fideiussione vl̄ iu/ramento vt. l. pretonie ff. de pretonijs sti/pulatōnibus Q̄z in iudiciali sufficit nu/da p̄missio vt l. ſacimus C. de ver. sig.

Tertio quia pretonia habet certam for/mā que nō potest imutari additione vl̄ diminutōe q̄z diu manz p̄tonia vt l. ī cō/uentualibus ff. de ℣. obliga Sed iudici/alis potest mutari necꝫ habet certā for/mā vt l. in ōnib⁹ ff. de iudicijs.

¶ Notandum scōo. q̄ Cautio de dolo quā prestat creditor in restitutione pi/gnoris est iudicialis vt l. creditor. ff. de pigno. actione. Si etiā tu abstuliſti ser/uū meū dolo aut metu. et seruus iste fu/git a te debes mihi prestare cautionem de persequendo seruo et restituendo si inueniatur vel soluendo precium si nō inueniatur. que quidem cautio est iudi/cialis vt l. si cum ex ℱ. q̄ si homo ff. q̄ motus causa.

¶ Notādū tertio. q̄ edilitie stipulatio/nes sunt ille que prestantur de hoc. q̄ animalia non sunt viciosa vt l. itaq; ff. de edilicio edicto. et sē pretonie. q̄ edi/les erant ex pretoribus vt ℸ. de iuē na/turali gen. et ciuili. ℱ ꝓponebatur. Sti/pulatio tamē dupliciter est communis quia interdum interponitur coram pre/tore seu introducta ē a pretore. videli/cet quando cauetur de vicio animalis vel serui et interdū coraz iudice. vel in/troducta est a iurisconsultis vt quādo cauetur de vicijs aliaz rerū vt. l. iuris/consultus ℱ emptor. ff. de euictio.

¶ Notandū q̄rto. q̄ dicitur notanter in tex. q̄ pene tot sunt genera cōuētio/nalū stipulationū q̄t sunt res p̄hende. q̄ fallit in vēditiōe liberi hois vt ff. de p̄hen. emp. l. fina.

¶ Notādū q̄nto. q̄ cautio rem pupilli saluaz fore dicit cōis q̄ inkdū ē p̄tonia vt si pupillus habeat tutorē q̄ nō satis/dedit aditur p̄tor vt tutor caueat rē pu/pilli saluā fore. Q̄z si pupill⁹ nō habeat tutorē tūc adiť iudex vt det sibi tutorē Et p ꝓñs vt ille tutor caueat rē pupil/li saluā fore. ⁊ tūc illa stipulatio dicit iu/dicialis. vel sic q̄ tutor cauet cōtutorē suo tūc stipulatio ē iudicialis vt l. iij. ff.

de administratore. Sic etiã stipulatio rem ratam haberi ẽ cõis q̃ q̃n inẽponitur a ꝓcuratore actoꝛ. tũc dicit ꝓtoria vt.l.nõ solũ.ff.qui alieno ff.de ꝓcurato. Sz q̃n inẽponit a ꝓcuratore rei tũc dicit iudicialis vt ff.de ꝓcurato.l. põponius.ff.sed et si is. Nã q̃n dubitat de mãdato procuratoꝛis tũc dz cauere rẽ ratã haberi a dño suo vt.C. de ꝓcurato.l.i. Nam in hoc casu sine satisdatione expiri nõ ꝓt vt.ff.de satisda.ff.penul.

☞ Opponit Et videt q̃ ꝓtoria stipulatio nõ distinguit specifice a iudiciali p.l.i.ff.de ꝓto.stipula. ¶So° ¶Pretoria stipulatio capit duplicit. vno modo vt est genus. et ita habet sub se iudiciale et ꝓtoriã specifice captã et cõez. Et sic capitur in le. alle. in oppo. Alio mõ capit ꝑ specie illius generis et sic capitur h̃. Sic etiã ẽ de adoptione vt ff.de adoptio.l.ij. vt dictũ ẽ s̃ de adoptio.ff.ij.

De inutilibus stipulationibus.

Supra dictũ est qualiter fiũt stipulationes. sed quia cõtingit interdũ stipulationes inutiliter fieri. idcirco tractatur h̃ de inutilib⁹ stipulationibus. Et ita rubricatur iste titu.

¶Nis res Stipulatõ fcã de re q̃ non potest esse in rer natura vel de re sacra. vl̃ publica seu etiã de libero hoĩe vel de re cuius cõmertiũ nõ habetur. aut de re stipulatoꝛis non vz nec cõuenit ꝑ h̃ q̃ res postea fit stipl̃abilis sicut ecõtra stipulatio fcã de re stipulabili extinguit si postea illa res fit non stipulabilis hoc dicit. vsq; ad.ff. Si q̃s.

☞ Notãdũ primo. q̃ quatuoꝛ modis res non dicitur esse in dominio nostro ¶Primo si non sit ĩ rer natura vt homo mortuus vel non ꝓt esse in rer natura. vt hippocentaurus. i. animal natũ ex eq̃ et tauro. Sed si res non sit in actu. ẽ tñ in poñ. vt fructus. talis res bene ꝓt in stipulationẽ deduci. ¶Sc̃do q̃ acquisitio rei est nobis impossibilis ꝑm naturã vt sol et luna. ¶Tertio q̃ acquisitio rei est nobis impossibilis de fcõ vt aureus mons ff.de sta.hoĩm l.cũ hẽs.ff. ¶Quarto q̃ res non potest a nobis acquiri ꝓpter dispositõnẽ hominũ vt res sacre. et religiose. de quibus s̃. de re. di uisi.ff. nullius.

¶Notãdũ sc̃do. q̃ q̃n hic dicitur. q̃ homo mortuus non potest in stipulatõez deduci. si stipl̃atoꝛ credat eũ viuẽ ¶Hoc etiam vez ẽ q̃uis sciat eũ mortuũ. nisi mora debitoris seu ꝑmittentis p̃cedẽt mortẽ vt ff.de constitu.pecunia.l. promissoꝛ.

¶Notandum. iij. q̃ licz res sacra non ꝓt deduci in stipulationem ꝓt tñ vendi ignorante emptoꝛe eam esse sacrã. vt.ff. de emp.z vendi.ff.fi. Nam si emptoꝛ sciat tñ valz vẽditio. z ĩputat ẽptoꝛi. q̃ scienter emit rem sacrã. Sed siue venditoꝛ sciat siue non ipse semp tenetur vt ff.de contrahen.emp.l.et liberi. Ratio autem quare stipulatio de re sacra non valet. et tñ emptio valet ẽ. quia in emptõne non transfertur dominiũ sicut ĩ stipulatione vt ff. de contrahen. emp.l.si ita.ff.fi. Et sic etiaz res aliena vendi ꝓt vt ff.de contrahen.emp.l.si rem. obligari tñ non ꝓt vt C. que. res pignoꝛi obligari p̃nt l. qui liberos. quia ĩ pignoꝛe cõstituit ius ipi creditoꝛi. ex quo habz hypotheticariã actionẽ Sed in vẽditiõe sufficit traditio cũ obligatione euictionis vt ff.de pignoꝛib⁹.l. qui nõdũ.ff. q̃ dicitur.

¶Notandum. iiij. q̃ illa res dicitur esse in cõmertio nostro. quã ex aliquo cõtractu acquirere possum⁹ Et ideo iudeus non potest sibi stipulari christianuz mancipiũ siue a iudeo siue a christianũ vt C. ne iudeus christia. mancipiũ l.i.

De inutilib⁹ stipulationibus.

qr iudeus nō ꝑt possidere xp̄ianum mā cipium. Sed cristianus potest stipulari a iudeo christianū mancipiū vt ff. de ℞. obli. l. multū interest Ex quo etiā patz q̄ fuit inutilis stipulatio quā fecit iudas scharioth cū iudeis quādo dixit. Quid vultis mihi dare et ego cū tradaz vob et ipsi ꝓmiserūt. xxx. argenteos.

Notandum quinto. q̄ nemo potest stipulari rē suā quia amplius sua fieri non potest vt §. de lega. ℣ sed et si rē suā ℣. de actio. ℣ sic itaq̄z. nisi ratōne possessionis apud aliū constituere vt ff. de contrahen. emp. l. ℔z si in emptione. ℣ iij. Vl̄ ratione conditōnis ita scilicet vt adueniente conditione res non sit stipulatoris vt ff. de ℞. obliga. l. si rem meā.

Notādū. vi. q̄ stipulatio pure facta non potest esse in pēdēti. vt ff. de stipu. seruoz. l. vsusfruct⁹. Secus in alijs actib⁹ vinoz vt ff. coīa ꝓdioz. l. fi. ℣ fi. Et iō stipulatio fcā de re sacra. que postea fit ꝓphana vl̄ de re publica. que postea fit ꝓuata vel de libero hoīe qui postea fit seruus non cōualescit. Cuius etiam ꝑt ē alia ratio. q̄ fortuna i istis non ē spectanda vt l. inter stipulantē. ℣ sacrā. ff. ō ver. obliga.

Notanduz. vij. q̄ sicut stipulatio fcā de re nō stipulabili nō cōualescit. licet res postea fiat stipulabil' vt statī dictū ē. sic eō. stipulatio fcā de re stipulabili. vt puta. de re nō sacra vel priuata postea extinguitur. si res fiat nō stipulabilis nec tenet ꝓmissor si hoc fiat sine facto suo. et sic ex isto habet q̄ res vicia/tur si veniat ad eum casum a quo inci/pe non possit. qō veruz ē. nisi statim ab initio tendat ad illū casū. vt no. ꝑ bar. in l. et si pluribus. ℣ et si placz. ff. de ver. obliga.

Notandū finaliter. q̄ dicitur notanter in hoc casu ꝓmissorem non teneri. si res fiat nō stipulabilis sine facto suo q̄ si fieret ex suo facto. tenētur ad int/esse Presumitur autem semꝑ suo facto fieri si sit res sua. tenet etiaz licz sit res aliena si fiat nō stipulabilis p⁹ morā suā vt ff. de ℞ boz obliga. l. si seruū. ℣ i. et ij.

Si quis aliū. Promittens aliū datuz vel facturz aliq̄d nō obligat. ℔z si ꝓmittat se facturū vt alius det vel faciat tūc obligatur. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo. q̄ ex isto tex. habetur q̄ alienū factū nō ꝑt ꝓmitti et ꝓcurat. l. stipulatio ista. in ꝓncipio. ff. de ℞/boz obliga. Si tū ꝓmittat sub aliq̄ pena tūc ꝓmissor tenet ad penā si non fiat qō ꝓmissuz ē vt ℣. eo. ℣ ℞la vice. Si etiā ꝓmissor obliget se ad int̄esse si non fiat ꝓmissum tenet q̄uis ꝓmissum sit factū alienū. In quibz tū casib⁹ fallit qō ℔ dicit ꝟm gl. ℔ sup ℞bo. nihil. ꝑm⁹ in stipulatiōe de iudicio sisti vt ff. de ℞boz obliga. l. quotiēs ꝙs. scōs in stipulatiōe habere licere vt ff. ō ℞boz obliga. l. stipulatio ista. Et ē stipulatio habere licere quā int̄ponūt notarij qñ scribūt ℔ mō. Promiserūt defēdere ratē in ista re aboī hoīe ita vt licebit ei ista re vti z frui sine molestia cuiuscunq̄z. Quo casu venit factū etiā exneoz molestātiū et ℔ si sit talis ꝑs⁹ de cui⁹ natura venit euictio vt. l. inter stipulātē ff. de ℞boz obli. In alijs aūt ꝑsonis⁹ solū venit factū ipius ꝓmittentis et eoz ꝙs ipe ꝓhibere ꝑt vt l. stipulatio ista. ℣ ℔z q̄ten⁹ ff. ō ℞boz obliga. tertiꝰ casus in stipulatiōe de ratovt. ff. rē ratā haberi. l. in stipulatiōe. q̄rtus in stipulationib⁹ edilicijs vt qñ ꝓmittit seruū ee sanū vel nō esse furē vt ff. de euictio. l. si itaq̄z ꝙs. q̄nt⁹ in stipulatiōe rē pupilli saluā fore in q̄ cū sit ꝓtoria requirit fideiussor vt ff. de ꝓcurij stipulationib⁹. l. ꝓtorie. Et stipulat pupillus a fideiussore sub his ℞bis aut silib⁹ Promittis mihi res meas saluas fore seruādas a tutore. et ali⁹ respōdet. ꝓmitto vt ff. rē pupilli saluā fore. l. i. et l. cū pupillus. Dicit tū ℔ Jo. fa. q̄ in istl casib⁹ nō ꝓmittit factū alienū sed factū

ſuum.z ideo ſalua reuerencia g.in iſtis caſib⁹ ñ ē fallētia vt p3 diligēt iſpicieri

¶Notandum ſcō.q qñ qs ꝓmittit ſe factuꝝ q alī⁹ dabit aut faciet aliquid. tunc obligaſ vt hic ōr in ſcō reſpon. et ratio eſt.qr tunc ꝓmittit factū ꝓpriū vt ff.de ℞.obliga.l.anē ſtipulantem.§.i. Et qñ aliquis ꝓmittit ſimpliciē factū alienū tunc ī dubio p̄ſumitur q ipſe ꝓmiſit ſe facturū vel ꝓcuratuꝝ fieri aut dari qđ ꝓmiſſū eſt vt in l. qui autem.§. ſed et ſi fu⁹ ff.de conſtitu.pecunia et notatur p ang.ī d.§.i. in l.inter ſtipulantē

¶Opponitur ſic et videtur. q factū alienū p̄t ꝓmitti. quia aliquis poteſt promittere aliq̄d fieri vel dari p̄ heredem ſuum et hoc quotidie fit p.l.fi. ℭ.de cō/trahen.emp. ¶Solutio. ¶Quod promittitur fieri p̄ heredem non eſt factū alienuz.qr heres et ꝓmittens finguñ vna p̄ſona vt in auctē. de iureiurando a monente p̄ſtā.§.i.col.v.

Si quis alij Nemo p̄t ſtipulari alteri cuius iuri non eſt ſubiectus. Sed ſi qs ſtipuleſ ſibi aut alteri tunc licz ſibi acq̄ratur obligatio alteri tñ etiā eo inuito p̄t fieri ſolutio ſed tūc ꝓpetit ſtipulatori contra alterꝝ mādati actio.ad petendum qđ ſolutū eſt ab eo. Si autē qs ſtipuletur ſibi et alteri cuius iuri non eſt ſubiectus.ſ. extraneo. tunc valet ſtipulatio vt acquiratur ſtipulatori pars dimidia ꝓmiſſi. Si vero quis ſtipuletur ei qui ſuoi uri ſubiectus eſt in his reb⁹ q̄ ſibi acquiri poſſunt. tūc illō qđ ꝓmiſſū eſt acquiritur ſibi. hoc dicit vſq̄ ad §. preterea.

☞ ¶Notādū primo.q nemo p̄t alteri ſtipulari vt hic dicit et cōcor.l.ſtipulatio iſta.§.alteri ff.de ℞.obliga. Cui⁹ ratio eſt. qr ſtipulatiōes inuente ſunt vt vnuſq̄ſq̄ cōſequaſ ſuū inſ eſſe.et qñ aliqs ſtipulaſ alteri.tunc ſibi nullū ꝓpetit intereſſe. Iſtud tñ verꝝ eſt ſolū qñ ſtipulatori nō ē ſubiect⁹ illi alteri. Nā ſubiect⁹ p̄t alteri ſtipulari ſiue ſubiect⁹ ſit ratione pa.ptātis vt filī⁹ p̄t ſtipulari prī ſiue ratione obedientie vt monach⁹ p̄t ſtipulari monaſterio ſiue ratione dominij vt ſu⁹.p̄t ſtipulari dño ſiue ſit ſeru⁹ pleno iure ſiue vſufructuarius ſiue vſiarius aut ſeru⁹ alienus bo.fi.poſſeſſus.

¶Notandū ſcō.q iſtud regulare dictum fallit in xvi.caſibus. Primo in tutore qui p̄t ſtipulari pupillo. ſcō in domino q̄ p̄t ſtipulari ꝓcuratori ſuo ſicut econtra.tertio in debitore qui p̄ōt ſtipulari creditori ſuo vt.§.eo.§.ſed ſi quis.qr to in ſtipulationibus ꝓtoijs. vt ff.de p̄to.ſtipula.l.in oībus vt in ſtipulatione de damno infecto.vt ff.de dam.infec.l. damni.§.fina. Et in ſtipulatione iudicatum ſolui.vt ff.de procurato.l.in cauſe. §.fina. q̄nto in ꝓcuratore p̄ſentis vt ff. de ℞boꝝ obliga.l.ſi ꝓcuratori. ſexto in actore municipij ex cuius ſtipulatione acquirit municipib⁹ vt ff.quod cuiuſq̄ vniuerſita.noīe.l.i. ſeptimo in curatoē furioſi vt ff.de conſtitu.pecu.l. cum qui §.ſi actorē. octauo in inſtitore ex cuius ſtipulatione acquirit inſtituenti vtff.ō inſtito.actio.l.i.nono in iudice vl' notario vel alia p̄ſona publica vt ē ſacerdos quia ex iſtoꝝ ſtipulatione acquirit alteri vt ff.rē pupilli ſaluā fore.l.ij.iij.et iiij decimo in creditore ex cui⁹ ſtipulatiōe acq̄rit debitori vt ff.ō pignorati. actio. l.ſi cū venerit. vndecimo in anno qui p̄t ſtipulari dotē reddi nepti ſue q̄ nō ē in ſua ptāte vt ff.ſolu.matri.l.gaius ſeius duodecimo in ꝓcuratore vēdentis vt ff.de actio.emp.l.Julianus.§.ſi procurator. tertiodecimo in deponēte paciſcente rem alteri reſtitui vt ff.depoſi.l.pub/lia. q̄rtodecimo in cōmodāte faciēte ſimile pactū vt. ℭ.ad exhiben.l.ſi res.q̄ntodecimo in donāte faciēte ſilē pactū inuentū alicui⁹ cōditiōis vt. ℭ. ō dona. q̄ ſub mō.l.quotiēs. ſextodecimo qñ p̄ ſtipulaſ filio ſuo p⁹ mortē ipi⁹ p̄tis. nā tūc acq̄rit filio cuius nō ſit heres p̄tis

De inutilib⁹ stipulationibus.

☞ Notādū ꝓmo Qꝛ conditio impossibilis affirmatiē cōcepta viciat stipulationē cōcor.l.si ipossibilis ff.de ℞bo.obliga. Sec⁹ in vltimis volūtatibus vt ī de heredi.instituen.℈ impossibilis.ꝛ dicitur cōditio ipossibilis non solū q̄ ℈ naturā esse nō ꝑt. Sed etiam que depē det ex sola volūtate principis.vt pape vel imperatoris vt notaꝫ ꝑ bar.in.l.apud iulianū.℈ fina.ff.de lega.ꝓmo. Et idez ē de cōditione turpi.vel etiā que ℈ ius esse nō ꝑt vt in glo.singulari.in.l. cum donatio. C. de trāsactio. Sed difficultas nō impedit stipulationem. Si enꝫ paup ꝓmittat dare mille marcas argenti q̄ꝫ ipe hoc facē ñ possit. valꝫ tamē stipulatio vt in glo.et in rex.in.l.ij.℈ ex his. ff.de ℞boꝝ obliga. Sic etiam ꝓplexitas nō viciat stipulationē ℈ glo.hic q̄ allegat.l.si ticius ff.de cōditio.institu.

¶ Notandum scō Qꝛ si ipossibilis conditio negatiue concipiatur nō viciat stipulationem quia est necessaria. Et ideo talis stipulatio est pura. concor.l.in stipulatione.℈ fina.ff.de ℞boꝝ obligatio. Et ideo statim peti potest ꝓmissum. datur tamen tempus ad soluendū vt ℈ eo. ℈ fina.

Item verborum.

C Stipulatio facta inter absentes non valet. Et statur scripture donec probetur contrariū. hoc dicit.

☞ Notādū ꝓmo. q̄ inē absentes non ꝑt fieri stipulatio. Et ideo non ꝑt fieri ꝑ nunciū vel epistolā. Nō tñ requiriē q̄ contrahentes se mutuo videāt nec opꝫ q̄ sint omnino propinqui. q̄ q̄ꝫ vnus contrahentiū sit in turri et alius sit inferius.si sciunt̄ audire et intelligere ꝑñt valꝫ stipulatio vt ff.ad silleia. l.i.℈ eodem.

¶ Notandū scō. q̄ duplex ē scriptura. Ña quedā est ꝓuata. et huic nō staē ꝑ scribente sed bene statur ei cōtra scribentem.si sit cuꝫ causa. vt in aucten. de iureiuran.a mozien.prestan.℈ i.colla. v. Alia est scriptura publica facta sꝫ per publicā ꝑsonā vel cum sigillo auctenti/co.et huic statur nisi contrariū ꝓbetur ꝑ simile scripturā vel ꝑ testes idoneos Si igiē contingat duo instrumēta contraria esse sup eodē negocio. videndum est an vnū instrumentū sit de priori data.et huic standū est. vt in c. si a sede apostolica de ꝓben.li.vi. Et si sit eq̄litas in data et vnū est fauorabili⁹ altero statur fauorabiliori vt si cōtineat de dote vt ff.solu.matrimo.l.i. Et si sint oīno equalia tunc neutri credit̄ vt in.l. optimam. C. de ℈hen.et cōmit.stipula.

¶ Notandū finaliter. Qꝛ si instrumentū debeat reprobari ꝑ testes tūc distinguit̄ ℈ bar.in.l.ij.℈ si dubitet̄.ff.quēad modū testamē.aperiā. q̄ aut testes ℈dicentes instrumēto scripti sunt in eodē instrumento.et tūc vnus solus testis facit vacillare fidē instrumēti. vt tali instrumēto nō stet̄ nisi esset testl. supnūcrarius. Sꝫ si testes ℈dicētes nō sē scripti in illo instrō.tūc requirunt̄ plures q̄ duo. q̄ ipm instrm supplet vicē duoꝝ testiū vt.l.in exercēdis. C. ꝺ fide instrumento. Et ibi notaꝫ idē ꝑ salicetū. vult etiā hoc Juno.in c.cū Johānes ℈mita.eē de fide instrumentoꝝ.

☞ Opponit̄ ꝓmo sic. Et videt̄ q̄ stipulatio inē absentes bñ valꝫ ꝑ.l.ea q̄.ff.de dona.inē virū et vxo. | Solutio | Ibi stipulatio facta fuit ꝓmo inē ꝑsentes.et ℞ba postea repetebant̄ inē absentes

¶ Sꝫ replicaē de le.labeo.ff.de pactis Solutio | Illa lex loquit̄ in pactis in quibus non requiritur illa solennitas que necessaria est in stipulatione ꝛc.

¶ Sed iterum replicatur.de.l.ij.ff.de sponsa. | Solutio | Sponsalia ꝑñt fieri ꝑ stipulationem.et tunc non fiunt nisi inter ꝑsentes.possunt etiaꝫ fieri ꝑ solum consensum.et tunc bene fieri ꝑñt inē absentes. et hoc modo loquitur lex contraria.

¶ Opponitur secundo Et videtur q̄ cōtra scripturam non potest fieri p̄batio q̄t hic dicit. quia tūc sequeretur q̄ reus probauit quod est contra ordinem iuris vt. C. de edendo. l. qui accusare Solutio Verū ē q̄ in isto casu reus probat p̄ter p̄sumptionem que est contra cuz ratione scripture vt ff. de pactl. l. iuregētiū ℣ quod fere. Naz ex scriptura oritur triplex p̄sumptio. vna ē q̄ p̄tes sciunt totum quod scriptum est. secūda q̄ sit solēniter facta. tertia q̄ ℣ba ibi posita sint p̄ ptes approbata vt. l. cū precibus. C. de probatio. Ptz etiaz hic q̄ negatiua p̄bari potest p̄ coartatiōnem tp̄is et loci.

¶ Q pomit finaliter Et videt q̄ ꝯ scriptura nō p̄t probari aliquid de die. quia quando instrumentū petitur edi tūc datur sine die et cōsule vt ff. de eden. l. i. ℣ editiones Solutio Instrumentuz petitur edi tripliciter. vno mō actor petit instrumentū rei vt ex eo fundet intentionē suam. vel reus petit instrumētuz actoris vt ex eo fundet exceptionē suam. et tūc instrumentuz nullo mō est tradendū vt. C. de eden. l. fi. scdo modo petit edi. q̄ aduersarius vtitur instrumento et tūc petitur ideo edi vt videatur an possit tali instrumento aliqd opponi. et tūc editur sine die et consule ne detur materia falsuz fabricandi vt in. l. allega. in oppositi. tertio petitur edi q̄ accusatur de falso et tūc edendū est instrumentum cū die et consule vt in. l. optimam. C. de contrahen. et cōmitten. stipulatione.

Post mortem. Oliz stipulatio cōcepta post mortez stipulatoris vel p̄missoris vel prīdie q̄ moriatur alter eoruz non valebat. hodie tamen valet. hoc d. Et ptz intellectus tertius

☞ Notandum primo Q̄ istud quod hic dicitur intelligitur de iure vetustissimo. quia de iure ffroz stipulatio fieri potest post mortem stipulatoris vel promissoris. vel etiaz prīdie q̄ moriatur alter eorum vt in. l. centesimus ℣ i. ff. de verboz obligationibus. Et sicut stipulatio facta per ip̄m stipulatorem nō valebat. sic etiam si fiebat p̄ aliquez existētem in sua potestate vt p̄ filium aut p̄ seruum. vt hic et in ℣ ei qui. sup̄ eodem Ponitur tamen correctio istius iuris etiam. C. de contrahen. et cōmitten. stipula. l. scrupulosam.

¶ Notandum secundo Q̄ ideo ista stipulatio hodie valet q̄z licz nullus post mortem suam potest aliquid acquirere sibi. tamen potest acquirere heredibus suis. Sic etiam licz ipe non possit dare post mortem suam. heredes tamen sui possunt vt in. l. vnica. C. vt actio. ab hered. et contra heredem incipiant.

Item si quis ita.

¶ Summatur sic. Licz in stipulatione dies executionis precedat diem obligationis. valet tamen stipulatio. similiter valet licz executio retardetur p̄ mortem stipulatoris vel promissoris vel alicuius tertij. hoc dicit. Et ptz intellectus tertius.

☞ Notandum primo. Q̄ cuz dicit in tex. p̄o exemplo prepostere stipulationis. si nauis ex asia venerit. ibi debet fieri punctus. hodie dare spondes. z nō debet fieri punctus post illam dictionē hodie alioquin esset conditionalis et si nauis hodie non veniret extingueret obligatio vt sup̄ de ℣boruz obligatio. ℣ sub cōditione.

¶ Notandum secundo. q̄ in dotib⁹ fit stipulatio prepostera. hoc modo. Dicit enim mulier marito volens de dote sua testari. si sine liberis decedas dotē reddere spondes. et p̄ponit primus facere testamentū anteq̄ dos reddat. de quo in l. sililiter. C. de iure dotiū.

De inutili stipulationibus.

Notandū tertio Q; in ista stipulatione cuius executio differtur post mortē non oritur actio nisi post mortem quasi tūc peti potest promissum vt. C. de testamen. l. prepostere. Et ptz ex isto textu. q ordo scripture non est attendendus vt ff. de peculio. l. quidā. et s de lega. ante heredis.

Opponit sic Et videt q ordo scripture debet attendi p. l. quotiens ff. de vsufruc. t p. l. generaliter. qđ quis. ff de fideicōmissa. liberta. Solu^ Si querit de platione psonaz bñ attendit ordo scripture. sed qñ querit de iure vt in testamentis vel etiā in cōtractib^ nō attendit ad ordinē scripture nā aduertendū est ad sentētiā poti^ q ad verba vt in. l. iij. ff. de admen. lega.

Si scriptū. Summat sic. Si in instrumento scriptū sit aliquē promisisse psumit interrogationez pcessisse. Et si stipulator de pluribus rebus interroget et promissor simpliciter respondeat tenet de oibus illis rebus. alias tenet solū de illa re de qua respondit. hoc dicit.

Notandū primo Q; si testes deponāt aliquē promisisse et nihil dicūt de interrogatione non psumit interrogationem pcessisse quēadmodū h dicit de instrumento vt. l. i. C. de vsu. Et ratio diuersitatis est ꝑm glo. hic. quia instrumentū factum est ꝑm dispositionem iuris. Sed testes cōiter nō sunt periti in iure. Dicit tñ bar. q ista ratio est tenuis. q notarij cōficientes instrumēta frequenter etiā sunt ignari iuris. Et iō ponit aliā rationē in. l. sciendū ff. de ^bor obligatio. scz q testes deponūt de his q̄ pceperūt sensu corporeo. Solēnitas āt iuris nō pcipitur sensu corporeo sed intellectu. Et notarius in instrumēto nō solū scribit ea que sensu pcipit sed etiā ea que sunt iuris. Ptz ergo hic q solēnitas iuris interdū psumit ex scriptura. fa. l. sciendū. ff. de ^bor obligati.

Notandū scdo. q si stipulator interroget de plurib^ rebus et promissor respondeat simpliciter tūc in oibus obligatur promissor. Secus si ad vnā vel aliquas respondeat q; tūc solū de illa seu de illis tenet vt hic et concor. l. ticia. idem respōdit. ff. de ^bor obligatio. Et istud verū ē si stipulator copulatiue interroget. Nā si alternatiue. i. disiunctiue interrogauerit nō valebit in speciebus stipulatio ꝓpter diuersitatez in interrogatiōe et in respōsione vt s cod. Preterea. dictū ē. Ptz etiā hic q vtile ꝑ inutile nō viciat q hic sunt plures stipulationes abinuicem sepabiles. naz in insepabilibus vtile ꝑ inutile viciat.

Alteri. Summat sic. Si ille cui^ nō interest alteri stipulet non valz stipulatio. Si tamen pena adijciatur et nō fiat qđ stipulatū ē cōmittitur pena. Sic ecōtra si quis promittat alium factuz aliqđ nō valet promissio. Sed si pena adijciat et nō fiat quod promissuz ē cōmittit pena. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notādū primo. Q; ratio q̄re nemo pt alteri stipulari. est. q; stipulatiōes iuuente sunt vt vnusquisq acquirat sibi qđ sua interest. Nihil āt interest stipulatoris. si alteri det. Et ideo alteri nō stipulat et tangit ista ratio h in rer. Fallit tñ istud in x vi. casib^ vt dictū est s c. Si quis alij. in nōbilibus.

Notandū scdo. q ex stipulatiōe alteri facta interdū acquirit illi actio directa vt si filius stipuletur patri. aut seru^ dño. vel ecōtra vt. l. certi cōdicto. si nūmos ff. si certū petat. Interdum acquiritur actio vtilis vt si tutor stipuletur pupillo vt ff. de constitu. pecu. l. eū qui. penul. Interdum vero nulla acquiritur actio. t de hac stipulatione loquitur hic textus.

Notādū tertio Q̄ ista stipulatio cui apponit pena p̄t quattuor modis formari. ꝓmo mō sic. promittis q̄ dabis ticio decem alioquin dabis ei quinq̄ sub nomine pene. ſcō mō sic. ꝓmittis ticio q̄ dabis ei x. aut quinq̄ noīe pene. Et istis duob⁹ modis nō valet stipulatio neq̄ quo ad sortē neq̄ quo ad penā. ⁊ modo sic. ꝓmittis mihi q̄ dabis ticio. x. aut mihi dabis quinq̄ noīe pene. et tūc licz stipulatio nō valeat quo ad sortē/ valz tñ quo ad penā et ita loquit iste tex. q̄rto mō p̄t sic fieri. ꝓmittis mihi recipienti stipulationē noīe ticij dare decē. aut q̄n q̄ noīe pene. et tūc valz stipulatio q̄ ad sortem et quo ad penā. Sz ego cedā actiones ipī ticio vt. l. si ꝑcuratores ff. ff. manda.

Notandū q̄rto Q̄ notanter dicitur in tex. q̄ ista pena stipulet. q̄ si apponeret ꝓ nudū pactū nō posset peti pena sicut nec vsura vt ff. de seruis exportan. l. seruus.

Notandū quīto Q̄ de q̄ntitate istī⁹ pene p̄t sic distingui. Quia aut pena apponit ꝓ noīa nūeralia simpliciq̄. vt vnū duo tria. et tūc p̄t ascendere pena vsq̄ ad infinitū si placeat cōtrahentibus vt in glo. in. l. si dictū. ff. de euictio. vel apponit ꝓ noīa nūeralia quotitatiua seu multiplicatiua vt duplū triplū q̄druplū ꝛc. Et tūc vel pena apponit sup eo q̄ ō pñti certū est. vbi gra. Vendo tibi domum pro centū et ꝓmitto de euictione et hoc ego dico ad interrogationē emētis. ⁊ tūc pena etiā p̄t ascēdere vsq̄ ad infinitū si placz ꝫh̄entib⁹ vt dicendo. ꝓmitto de euictiōe sub pena dupli tripli ꝛc. Aut pena apponit sup eo q̄ de pñti est incertū vt dicendo. vendis mihi domū. et ꝓmittis mihi de euictione de tāto q̄nti mea interierit. et tūc pena nō p̄t ascendere vltra duplū vel fm aliquos q̄druplū vt in. l. vnica. C. de sententijs que ꝓ eo q̄ interest ꝓferunt.

Notandū sexto Q̄ qñ q̄s stipulatur alteri cū adiectione pene tūc ille alt nō p̄t ꝓmissum petere neq̄ penam. sed ipe stipulans petit penā. Nā ista stipulatio de se ē inutilis q̄uis stetur ei ꝓp̄t penā vt ff. de ℞bor obligatio. l. stipulatio ista ℣ si insulā. in glo.

Notandū finaliter Q̄ qñ quis stipulatur ꝑcuratori suo vel creditori. tunc valz stipulatio q̄ sua interest vt h̄ dicitur. Procurator tñ seu creditor agere nō p̄t pro isto interesse. sed ipe stipulator agere p̄ōt pro eo q̄ interest sua procuratori vel creditori solutū fuisse actione ex stipulatu vt. C. de inutili. stipu. l. fina. vel certi cōdictiōe vt ff. de ℞bor obligatio. ℣ i.

☞ Opponitur sic Et videt q̄ qñ stipulatio nō valz nō valebit etiā adiectio pene. q⁹ extincto ꝓncipali extinguit etiā accessoriū p. l. cū p̄incipale ff. de regu. iuris Solutio Verum ē q̄ extincto principali extinguit accessoriū. qñ scilz principale ideo nō valz q⁹ ius ei resistit Secus qñ ius ei nō assistit nec etiam ei nō resistit. ⁊ ita ē hic. Nā ius nō ꝓhibz stipulationē alteri fieri. licz etiaz nō approbet. fa. l. nō dubiū. C. de legib⁹.

Sed replicat de lege secūda ℣ fi. ff. si qs in ius voca. non ierit. vbi appositio pene nō valz Solutio In illa lege loquitur iurisconsultus de pena pretoria hic aūt de pena cōuentionali.

Item nemo. Sūmatur sic. Nemo p̄t rez suam futuraz sibi stipulari. Et si de alia re fiat interrogatio. et de alia responsio nō valz stipulatio. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo Q̄ nemo p̄t rē suā futurā stipulari vt hic dicit. Sec⁹ si futura sua non esset vt ff. de ℞bor obligatio. l. si rem. Vin⁹ ḡ p̄t rem suā de pñti sibi stipulari. Cui⁹ ratio est. quia q̄ suū est amplius suū fieri nō p̄t ℣ de actio. ℣ sic itaq̄. Ratione tñ possessionis p̄t q̄s rem suā stipulari sibi restitui vt. l. nēo.

De inutilib⁹ stipulationibus.

ff.de ℣.obliga.

¶ Notanduz.ij.q̄ si stipulator interroget de vna re.et pmissor respondeat ō alia non valet stipulatio vt hic dicitur qō verū est qñ certū est eos discrepare vt.l.cōtinu⁹ ℣i.ff.de ℣.obli. Et si stipulatio valeat fm intellectū vtriusq̄.tūc accipi debz fm intellectū pmissoris vt l.qui ex plurib⁹ ff.de ℣.obliga. Nec obstat q̄ minus p̄stari potest in dubio vt ff.de lega.i.l.apō iulianū ℣ scio.qz min⁹ est qō pmissor dare vult.℣.de actio.℣ p̄terea. Sed si stipulatio tñ valeat fm ītellectū vm⁹.s.stipulatoris vel pmissoris. tunc accipi dz fm illū ītellectū vt res plus valeat q̄ pereat. ℣bi gratia.dico sic Promittis mihi hodie dare centū colonie.et tu dicis pmitto.et postea tu vis dicere istaz pmissionē factā esse de alia Colonia ab ista.non debet ista stipulatio accipi fm dictū pmissoris sed stipulatoris qui dicit stipulationē intelligi. de ista Colonia qua alias stipulatio non valet.fa.l.quotiens in stipulatōibus ff. de ℣bo.obliga.

Quod ex turpi Stipulatio facta ex turpi causa non valet Et obligatio contracta ex stipulatione conditionali. transit ad heredes stipulatoris et pmissoris.si cōditio existat post mortē vtriusq̄ vel alterius eoz. hoc di.

¶ Notādū primo.q̄ si deductū in stipulatione sit turpe.vt facere homicidium vel sacrilegium.non valet stipulatio.ꝛ si sit pena adiecta non cōmittit pena.vt l.generaliter ff. de ℣.obliga Vel si etiaz sit appositū iuramentū non ē seruandū vt in regula.non est obligatorium.cē ō reg.iuris li.vi. Vel si deductū in stipulatione sit honestū.sed ex turpi causa vel cū turpi conditione expressa vt pmittis mihi decem si feceris homicidium. similiter non valet stipulatio vt l.si plagij.ff.de ℣bo.obliga. Fallit tamē hoc in matrimonio. quia ibi turpis causa vel ꝓditio habet ꝓ non adiecta. vt cē c.fi.extra de conditio.appositis. Sed si causa vl conditio turpis non sit expressa tunc valet stipulatio ipso iure.sed elidit̄ ꝓ exceptionē vt ff. de conditiōe ob turpē causā l.penul. Si vero deductū in stipulatione sit honestū est tñ turpiter pmissū.vt puta ꝓ dolū vel ꝓ metū. tūc valet stipulatio ipso iure. ꝫ etiā elidit̄ ꝓ exceptionē vt ff.de minor.stipula.l.dolo. Fallit hoc in dote et in contractib⁹ matrimonialib⁹.qz ibi talis stipulatio ñ valet ipō iure vt l. si mulier ℣ q̄ si dos. ff.qō metus causa. Ex isto patet.q̄ si aliquid pmittatur meretrici causa libidinis stipulanti non valet stipulatio. nec tenetur pmissor hoc dare.datū tñ nō ꝑt repeti.vt in l.idez ē ℣ ꝫ qō meretrici ff. de ꝓditio. ob turpē causā. Et ideo tenz barabi hoc et allegat.l.affectionis ff. de dona..q̄uis g.ibi dicat ꝑtrarium.

¶ Notandū sēdo.q̄ contractus conditionalis transit ad heredes actiue et passiue. vt hic dicit. Secus in relictis ex vltima voluntate vt ff. de cadu.tollē. l.vnica ℣ finautem.

Qui hoc anno Promissum certo tempore dari.non potest peti nisi in fine illius temporis. Et quod pure promissum est non prius peti potest.q̄ ꝓmissor illud dare possit. hoc di.vsq̄ ad finem tēpꝰ.

¶ Notandum primo.q̄ si promissuz sit aliquid dari hoc āno vel hoc mense. non potest peti nisi in fine illius temporis.vt hic et ff.de ver.obliga.l.qui hoc anno. Si autem promissum sit dari anne peti potest in prin.anni.quod verum est tam in contractibus q̄ in legatis.vt ff.de conditio.ꝛ demon.l.si in annos. Et ratio est.quia in primo casu. tempus videtur appositum fauore promissoris.et in sēdo casu videtur appo-

tum fauore stipulatoris. Et de isto sūt metra que dicta sunt. s. de ver. obliga. ℌ at si quis ita. Et si aliquid promissum sit dari in nundinis. peti potest in principio nundinarū vt ff. ad trebel. l. qui filium ℌ sabinus.

¶ Notandum secundo. q̄ q̄n aliquid promissum est pure. non potest peti donec promissor commode hoc potest tradere vt l. continuus ℌ illud ff. d̄ verbo. obliga. Et licet promissor statim tradere posset non tamen tenetur statim tradere vt l. q̄d dicimus ff. de solutio. ℌ datur ei certum tempus. ℌm aliquos. x. dierum. vt ff. de constitu. pecu. l. promissor ℌ i. ¶ Vel ℌm aliquos tempus datur ad arbitrium iudicis. vt ff. de iure delibe. l. i. ¶ Qui iudex nō debet statuere tēpus nimis breue. nec nimis longum vt l. ratum ff. de solutio. Ex quo patet. q̄ quādo aliquid relinquitur arbitrio iudicis. non debet ipse stare in extremis. sed seruare medium. ¶ Cum igitur hodie penitentie sunt arbitrarie. nō debet cōfessor peccantibus inūgere nimis aspera penitentiam. iuxta ca. penitentiales nec nimis leuē. sed debet tenere medium. fa. ca. tempa ⁊ ca. alligāt. xxvi. q. vij.

De fideiussoribus.

¶ Hic continuatur ¶ Dictum est supra de stipula. Et quia obligatio fideiussoria cōmuniter fit per stipulationem vt l. blanditus ℭ. eo. ℑ Quocirca cōsequēter tractatur. de hac obliga. fideiussoria ⁊ ¶ Rubricatur iste titu. de fideiusso.

¶ Hic sūmatur ℭ Cuilibet obligationi etiam naturali tātū vel ciuili potest accedere fideiussor. hoc d̄i.

☞ ¶ Notādum primo. q̄ quintuplices sunt psone que pro alijs obligantur scilicet fideiussor. mandator. constitutor. sponsor ⁊ expromissor vt l. in persona ℌ i. ff. de pactis. que sic differunt quia fideiussor fit per stipulatōnē. Et potest precedere vel sequi obligationē principalem ¶ Mandator autem potest fieri solo consensu et regulariter precedit obligationē vt mando tibi vt mutues titio pecuniā. ¶ Constitutor vero sequitur obligationē. ¶ Sponsor accedit principali obligationi non rogatus id ē qui non rogatus pro alio intercedit vt cōstituo me soluturum quod ticius tenetur tibi. ¶ Expromissor q̄ promittit p alio non obligato vt in domino qui cōstituit procuratorem. et pro procuratore promittit iudicatum solui. et tamen procurator non est obligatus vel etiaꝫ liberat eū. vt cum quis promittit domino q̄ seruū manumittat vt. l. eleganter ℌ seruus pactiōis ff. de dolo. et l. stichū ℌ de solutionib⁹. ¶ Et habent omnes isti beneficium fideiussionis. scilicet q̄ fideiussor non potest excuti nisi ei⁹ principalis sit excussus vt aucten. presente ℭ. de fideiusso. habent etiā beneficiuꝫ epistole diui adriani. de quo ℌ ℌ si plures. ¶ Fallit tamen istud. si fideiussor aut promissor interceſſit animo nouandi vt in l. si vero non remunerandi ℌ i. ff. manda. ¶ Est autem nouatio prioris debiti in aliam obligationem transfusio et nomē accepit a noua obligatione. q̄ cū fit nouatio noua constituitur obligatio vt prior perimatur. hec probantur. l. prima in prīcipio ff. de nouatio. ¶ Fit autem ītercentu noue persone vt de eoipso q̄ alius promittit mihi id in quo tu mihi obligabaris. fit nouatio id ē prioris obligationis in aliam transfusio et tu liberaris ipso iure. hoc vq̄ hodie. si expressū sit q̄ nouandi animo hoc actum sit.

¶ Notandum sc̄o. q̄ fideiussores inuenti sunt vt magis cautum sit creditoribus. vt hic et infra de repli/

catio ℣ finali. Et est cautio fideiussoria idonea et plena ¶ Cautio tamen pignoratricia est plenior. quia melius est pignori incumbere q̄ in ꝓsonam agere vt ℣ de obliga. que ex delict. nascū ℣ furti

¶ Notandū 3°. q̄ obligationi fideiussorie pt accedē alī fideiussor vt sit fideiussoris fideiussor. ⁊ tūc ꝑma obligatio fideiussoria dicit ꝑncipalis respectu secūde vt l. grece ℣ fi. ff. e. Et cessante ꝑncipali obligatiō e cessat vtraq; fideiussoria vt l. cū lex ff. eo. Et fa. l. nō dubium ¶ de legi. Et ꝑt accipi ꝑcū ꝑ fideiussione vt l. si ꝙ nō remunerādi ℣ marc° ff. mandati.

¶ Notandum quarto. q̄ obligationi naturali tantū potest accedere fideiussor. vt h⁹ ⁊ ff. eo. l. fideiussor ℣ fideiussor. vt quando seruus obligatur domīo cui licet non possit ciuliter obligari naturaliter tamen ei obligari potest vt ff. de cōdictio. indeb. l. si id qđ. ¶ Tunc seruus potest dare fideiussorem domino suo. Econtra tamen dominus non potest ℣ uo fideiussorem dare. Et ratio est. quia ille fideiussor obligaretur seruo. et ꝑ cōs domino. Et ita idem obligaretur eidē et pro eodem. qđ esse non potest. vt l. si quis pro eo ℣ i. ff. eo. Seruus tū non potest esse fideiussor vt ff. eo. l. seruo inscio.

¶ Notandum finaliter. q̄ obligationi ciuili tātū ꝑt accedere fideiussor vt in eo q̄ ꝑ ss° ē debitū spe future numeratōis pecunie de q̄ ℣ ti. ꝑx. dicit ¶ Māsti ꝑt accedē fideiussor. et habet eandez exceptionem sicut principalis reus vt ¶ de non numera. pecunia. l. penul.

¶ Opponitur et videtur. q̄ non omni obligationi potest accedere fideiussor. ꝑ. l. i. ¶ ne fideiussores dotium denk.

¶ Solutio. ¶ Regulariter oī obligationi potest accedere fideiussor. sed fallit in obligatione de dote restituēda vt ꝑsequāda a viro constante matrimonio vt in l. in oppo. allegata. ¶ Cuius ratio ē ne oriatur suspicio perfidie. presumerz n. vir. q̄ mulier sibi non confideret dotem cui confidit seipsam. Si tamen maritus vergeret ad inopiam possz isto casu fideiussor peti. vt notat bar. in l. si cōstante ℣ quotiens ff. solu. matrimonio.

¶ Fallit etiam in obligatiōibus de maleficijs cōmittendis quibus nō potest accedere fideiussor vt l. si a reo ℣ fina. ff eodem.

¶ Fideiussor. Sūmatur sic. Obligatio fideiussoria transit ad heredes Et potest precedere vel etiam sequi obligationem ꝑncipalem. hoc dicit. Et ꝑz intellectus certus.

¶☞ Notandum primo q̄ obligatio fideiussoria transit ad heredes actiue et passiue id ē ad heredes creditoris ⁊ ad hēdes fideiussoris siue dictū sit siue non concor. l. potest ℣ i. ff. eo. Nec prodest in isto casu heredi cōfectio inuentarij si hereditas non sit sufficiens ad soluēdū vt notat bar. in l. fideiussor ℣ in fideiussorem ff. qui satisda. cogunt. Sic etiam omnis obligatio que nascitur ex contractu vel quasi transit ad heredes vt ff. đ actio. et obligatio. l. ex contractibus Si tamen ꝑcipalis obligatio nō trāseat ad heredem vt est actio furti. vel similis obligatio coherens ꝓsone. tūc etiam fideiussoria accedens tali obligationi nō transit ad heredē vt l. si euz ℣ q̄ iniuriaz ff. si quis cautio.

¶ Notandū sc̄o q̄ obligatio fideiussoria ꝑt p̄cedere vel sequi principalem obligationem Possumus enim sic dicere Fideiubeo pro ticio in eo q̄ sibi credes vel credidisti vel credis Mā ad ista oīa tempora pōt referri fideiussio vt l. quoniam ℣ fina. ff. de vsufruc. earū rerū que vsu consu. Dicit tū Johā. fabri q̄ quādo fideiussio p̄cedit. tunc debz exprimi tempus futuruz Alioquin nō valeret fideiussio. quia plus obligaretur fideiussor q̄ principalis quod esse non pōt

vt ff. eo ¶ fideiussores Secus est in mandatore qui semp̄ p̄cedit obligationē p̄n cipalē l. si vero n̄ remunerādi ¶ si post ff. mandati. Sec⁹ etiā in p̄stitutore q̄ semp̄ sequit̄ vt in glo. in ¶. in auctē. de fideiussor. colla. 1. et dictū est sup̄ eodē ¶. in p̄mo notabili.

Si plures. Q̄n sunt plures fideiussores tūc singuli tenent̄ in solidū. P̄nt tñ excipla diui adriani excipe cōtrā creditorē vt solū p̄ p̄te cōueniant̄ Et si vn⁹ eox nō ē soluendo tpe litis cōtestate tūc alij sol̄nt illā p̄tē. Si etiā vn⁹ fideiussox solvit creditori totū nihil repetit ab alijs sed imputet sibi q̄ nō excepit hoc dicit

☞ Notādū primo q̄ licz q̄n sunt plures fideiussores ipo iure singuli teneantur in solidū datū tñ ē fideiussoꝝ remedīū ex epla diui adriani vt p̄ exceptionem repellāt creditorē ⁊ vt nō teneant̄ soluere nisi pro p̄te eis cōpetente si oēs sint soluendo tpe litis cōtestate et si vnus vel plures illo tpe nō sint soluendo reliqui soluere debent. Et datur istud beneficiū p̄ viam exceptiōis ⁊ nō actiōis. Et ideo si vn⁹ totū solvit et p̄ncipalis pro quo fideiusserūt nō ē soluēdo ipe nihil repetit ab alijs fideiussoribus quia solvit quod debuit Et de ista epla loquit̄ textus ¶. de cōstitu. pecu. l. finali.

Notādū secdo q̄ aliqui dixerūt q̄ hodie nō sit op⁹ ista epla diui adriani q⁊ fideiussores plures hodie ipo iure nō veniunt teneri nisi p̄ p̄te. in auctē. de duob. reis stipulandi ¶. Sed⁹ tñ dicit̄ q̄ ille textus loquit̄ de duobus reis stipulandi et debendi et nō de fideiussoꝝ Nā duo rei debendi ipo iure tenent̄ sez quilibz pro p̄te sua Sed ista epla hodie locū habet in fideiussoꝝ vt ff.

Notandū tertio q̄ licz fideiussores plures expresse obligant se q̄ quilibz teneatur in solidū tñ adhuc h̄nt b̄ficiuz diuisionis. non ex epla diui adriani. ⁊ ex auctē. hoc ita ¶. eo.

Notandum finaliter q̄ ista exceptio non p̄te est peremptoria. quia no p̄mit totam actionē Nec p̄te est dilatoria quę debet opponi ante litem cōtesta tā. vt ¶. de p̄ba. l. exceptionē ⁊ posset dici anomala. vt hic in g. Nec ē favorabilis sicut velleia. vt ff. de condi. indeb. l. qui exceptionē. Et ideo solutū p̄ istā exceptionē non repetitur sicut in velleia. vt in l. repetit̄ ff. de p̄dicti. indebi.

☞ Oppone ⁊ videtur. q̄ q̄n sunt plures fideiussores non habeāt beneficiū diuisionis p. l. si. ff. rē pupilli salua fore.

Solutio Regulariter habent b̄ficiū diuisionis. Fallit tamē in quibusdam casibus. Primo in fideiussoribus tutoꝝ ⁊ hoc favoē pupilli vt in l. i. op. allegata. ēmus tutores habeant diuisionez. quia illi eque principaliter sunt obligati et simul. Sedo fallit in fideiussoribus fideiussoꝝ vt in l. si plures ¶. ff. eo. Tertio fallit q̄n vnus nō ē soluēdo tempore litis p̄testate. vt hic. Quarto q̄n sunt plures fideiussores p̄ vna sūma. tamē respectu diuersoꝝ creditoruꝫ vt. l. si a ticio. ff. eo. Quinto si fideiussor negat se fideiussorem vt ff. eo. l. si dubitatur ¶. ita. Et sic p̄t mendaciū p̄dit b̄ficiū quo alias vti posset Idem est in socio. quia p̄ter mendaciū cōpellitur facere vltra id q̄ p̄t. quod alias non faceret vt l. si vnus ff. p̄ socio Certo fallit si fideiussor renunciauit b̄ficio epl̄e diui Adriani vt in g. an auctentica. h̄ ita ¶. eod̄.

Opponitur finalī et videtur. q̄ quādo vnus fideiussor non est soluēdo alij per hoc non onerant̄. vt hic dicit p. l. ¶. si quis. ff. ad. l. rhodiam. de iactu. Solutio. Illa l. legit̄ in alio casu. videlicet q̄n merces p̄iciuntur in mare p̄ter tempestatem vt nauis alleuiet̄. Et dicitur ibi q̄ pauptas vectoꝝ qui tenent̄ ad damnū istaꝝ mercium. si essent soluē

do non onerat magistrū nauis solū. sed etiam hoc redundat in alios. Et ratio est. quia magister nauis non tenet in solidum Et ita non est simile de fideiussoribus quor quilibet tenet in solidū.

Fideiusso. Fideiussor non pt in plus obligari q̄ principalis reus obligatus est. sed bene in min⁹. hoc di.

¶ Notandum primo. q obligatio fideiussoria non potest esse durior q̄ obligatio principalis. vt hic dicit et concor. l. grece. ff. eo. Et ratio est. qr obligatio fideiussoria est accessoria in qua ñ pt plus esse q̄ in obligatione principali.

¶ Notandum scō. q qñ plus est in obligatione fideiussoria. q̄ in principali. tunc obligatio fideiussoria est penitus nulla. Nec valet in eo quod ē in principali obligatione. quia vtile p inutile vitiatur in sepabilibus vt. l. pecunie fenebres ff. de vsu. lex. n. dedit hanc formaz obligationi fideiussorie vt sit in tantū/dem vel min⁹ et nullo modo in plus. q forma est indiuisibilis. vt nota. p bar. in l. grece. Illud ff. eo.

¶ Notandum finalit. q plus dicitur quatuor modis. s. re. tpe. causa et qualitate vt. ff. de actio. plus autem.

¶ Opponit̄ r videtur. q plus potest esse in accessione q̄ in principali p. ff. si tamen. s. de re. diuisio. / Solutio / Quā do dicitur hic. q non pt esse plus in accessione q̄ in principali. hoc intelligit in obligatōne accessoria. Sautē. si tñ. nō loquit in obligatiōe. sz in accessione vni⁹ rei ad aliā. / Sed tunc replicat de l. nō quēadmodū ff. de iudi. que loqt in obliga. / Solutio / Licet in illa. l. fideiussor pt obligari añ principalem reū. vt scilicet obligatio fideiussoria p̄cedat principalem obligationē. ibi tamē non dicitur q obligatur in plus fideiussor q̄ reus principalis.

¶ Sed itez replicatur de. ff. si at nec illud. s. eo. / Solutio / In illo si. dicitur q obligatio fideiussoria bene ē efficacior. quia naturalis et ciuilis. q̄ est principalis que est naturalis tñ. nō tñ est in plus.

Si quis autem De fideiussor q̄ soluit p reo. repetit ab eo pactōnē mādati. Et potest fieri fideiussor per verba cuiuscunq; ideomatis. hoc di.

¶ Notandum primo. q fideiussor soluens pro reo. habet contra eum actionem mandati ad repetendum illud qđ soluit. quod verum est. si fideiussit pro presente. Si autem pro absente et consentiente habet actionem negociorum gestorum vt l. ex mandato. ff. si fideiussor. ff. mandati. Creditor autem habet contra fideiussorem actionem ex stipulatu. vt. l. blanditus C. eo.

¶ Notandum scō. q fideiussor potest sponte soluere pro reo. si non faciat in fraudem. nec habet expectare vt cōpellatur a iudice. Aut soluere in presentia iudicis vt l. idem. ff. fideiussores ff. mandati. sicut debitor pupilli habet soluere cum decreto iudicis. si plene vult liberari. vt. s. in. ff. nunc admonendi. de his quibus aliena. non licet. dictum est.

¶ Notandum tertio. q fideiussor non potest debitum a reo petere. anteqū ipse soluerit. vt ff. de condictio. indebi. l. ī debitam nisi in aliquibus casibus. Primo si hoc actum sit. vt ad tempus obligetur. et si principalis tunc non soluat. fideiussor ab eo petere potest. Scō si fideiussor condemnatus sit vt soluat. Tertio. si principalis post fideiussionē dissipat bona sua. Quarto si fideiussor longo tempore steterit in fideiussione vt l. si pro ea C. mandati et. l. lucius ff. mādati. Qđ autez fuerit longum tempus. discernitur per arbitrium iudicis. iuxta qualitatem summe et conditionem personarum. vt in glo. in d. l. si pro ea.

Quito si fideiussor obtulit et ꝓsignauit. pecuniam vt.l. qui mutuū.§. fideiussor ff.mandati. Sexto si velit fideiussor in longinquas ꝑtes ꝓgere vel etiam principalis.vt vult specula.in ti.de manda. §.specialia.ꝛsi.quid si fideiussor. Septimo.si habeat instrumentū qđ ab aliquibus appellatur gnārātisatū.quod habet patam executionem ꝑm formam statuti aliquorum locorum. quales sunt in multis locis littere scabinales.vt nota.per bar. in l.fideiussor pro venditore ff.de euictio. Et quando in istis casibus fideiussor petit debitum a reo.tunc ipse habet docere qđ reus est liberatus vel habet cauere.si conueniatur ꝙ defendet eum.vt l.si ex duobus.§.quotiens ff.iudicatum solui.

Notandum quarto.ꝙ fideiussor regulariter potest a reo petere.si soluit pro eo.in quibusdam tamen casibus fallit. Primo si fideiussit eo inuito. Secundo si habuit animū donādi. Tertio si fideiussit in rem suam.vt l.si remunerandi.§.si passus ff. mandati. Quarto si actum sit ꝙ non peteret vt ea l.§.marcellus. Quinto si mandatum non sit obligatorium vt.§.mandati.§.illud. Sexto si non opposuit exceptionem quā debuit opponere.vt l.fideiussor.ff.manda.

Notandum finaliter. ꝙ sub quibuscūq; verbis potest fieri stipulatio. sub illis potest etiam fieri fideiussio. iuxta illud quod dictum est.ī.de verbo. obliga.§.in hac re.ꝛsi vtrum.

In stipulationibus

Summatur sic. Quod scriptum est de obligatione fideiussoria presumitur solenniter actum. hoc di.vsq; ad finē tituli.

Notandum.ꝙ presumitur pro scriptura.vt ī.de inutili.stipula.l.si scriptū. et ff.de verbo.obliga.l.sciendum.qđ verum est etiam de scriptura priuata. vt C. de non numerata pecunia.l.genera liter.et multo fortius de scriptura publica. vt C.de probatio.l. cum precibus.

Opponitur et videtur. ꝙ non est presumendū solenniter actum quod ē scriptum.per l.quecūq;.§.fina.ff.de publica.et vecti. Solutio. Illa lex loquitur de solennitate extrinseca. hic autem loquitur de intrinseca.quia exquo dixit fideiubeo vel promitto. intelligitur interrogatio facta eē quasi pars promissionis et sic nō est extrinseca solennitas cum sit pars stipulationis.

De litterarum obligatione.

Cōtinuatio satis nota est Dictū est.n. ī.de obligatōnibus que contrahuntur re.et verbis. Consequenter tractatur tam hic de litterarum obligationibus.

Olim quidam literarum scriptura.

Summatur sic. Litterarum obligatio que olim fiebat certis nominibus que hodie non sunt in vsu. oritur. quando quis per scripturam confitetur ſ debere illud quod non recepit.qui olim habuit exceptionem non numerate pecuniē. vsq; ad quinquennium. hodie autem vsq; ad biennium hoc di.ad finē tituli.

Notandum primo. De litterarum obligatio surgit quando quis confitet se debere spe future numerationis per scripturam quod nondū recep t. Et iō

De litterarum obligatiõe.

De substantia istius obligatiõis est scriptura vt notatur p salice. in. l. generaliter. C. de nõ numerata pecu. Et potest istud fieri p scripturam priuatam de manu ipius debitoris. nec refert an scribat habui vel recepi talem pecuniã. an scribat. fateor me recepisse vt in glo. in. l. si non singuli. C. si certum petatur. Põt etiam fieri p scripturam priuatam alterius a debitore cum subscriptione triu testiu vt. l. scripturas. C. qui potio. in pigno. habean. quia talis scriptura priuata equipollet publice scripture. vel potest fieri per publicam scripturaz de manu alterius vt. C. de probatio. l. instrumenta. et tũs sunt hic duo specialia Vnuz est q licz generaliter psumatur pro instrumẽto. vt. C. de probatio. l. cũ precibus. hic tamen vsqz ad biennii p/sumitur cõtra instrumentũ. et hoc ꝓpt frequentiã cõfessionũ qs faciunt homes vt mutuo recipiant pecuniam. Aliud speciale est q quandocũqz quis excipit contra instrumentuz publicum. tũc sibi incũbit ꝓbatio vt ff. de exceptio. l. i. Sz hic incũbit ꝓbatio ante biennii ei qui habet instrumentum.

Notandũ scdo. q ista lrarum obligaõ solũ habet locũ in mutuo. Nam si aliqs in scriptura confiteatur se debere sine causa nõ piudicat sibi vt ff. de ꝓbatio. l. cũ de indebito. Et si ex alia causa qz ex mutuo. non est lrarum obligatio. nec in ista obligatione requiritur stipulatio. Si tñ interueniat stipulatio idẽ ẽ quo ad modũ probandi. vt. C. de nõ numerata pecunia. l. si ex cautione. Sed non est idem quo ad modum excipiẽdi. quia quando non interuenit stipulatio tunc datur exceptio non numerate pecunie. Sed quãdo interuenit stipuplatio tũc datur exceptio in factum. et habz effectum istius tituli vt. C. de nõ numerata pecunia. l. cum vltra.

Notandum tertio. Q non refert an ista obligatio fiat p verba de psenti vel de preterito aut de futuro/ quia semper intelligitur futuruz si obligatio fiat spe future numerationis. Si autem fiat ex alia causa. tũc videndum est an illa causa sit iusta an non. vt. l. aduersus. C. eo. Nam non imponimus legem ẏbis sed rebus. C. cõmu. de lega. l. ij. Et si ista pecunia sit numerata tunc non est litterarum obligatio. quia tunc non litteris sz re cõtracta est obligatio vt ꝑ quib⁹ modis re contrahitur obligatio. Si.

Notandum quarto. q ista exceptio potest proponi etiam anteqz actor petat vt. C. eo. l. si quasi. Et debet proponi in scriptis vt in auctẽ. de tempo. nõ solu. pecunie sup dote. Si.

Notandum quinto. q ista obligatio ante biennium est ciuilis tantum. Sed post biennium est ciuilis et naturalis. nec mirũ q stipulatio que est de iure ciuili pducit effectũ ciuilẽ et naturalem. Si tñ debitor post biennii vellet ꝓbare se pecuniã nõ recepisse/ posset opponere istã exceptionẽ vt. l. si ex cautione C. de nõ numera. pecu. Et ꝙ differẽtia est/ quia ante biennium probatio incũbit creditori. sed post biennium incũbit debitori si velit excipe de non numerata pecunia.

Notãdũ sexto circa Si multũ. q qñ dicitur multũ tpis intelligunt quiqz ãni. sed qñ dicitur diu. intelliguñ x. dies vt ff. qui et a qbus manumit. nõ licz. l. si cũ fideicõmissum. Si aristo.

Notandũ septimo. q tps quiquẽnij est abbreuiatũ ne creditores defraudẽtur/ q debitores etiaz naturaliter et ciuiliter in tam longo tpe possent istã exceptionem opponere/ et ita licitũ cẽt occasio illiciti qđ esse nõ debz vt in auctẽtico. đ ecclesiasticis titulis. Si immo. colatio. ix.

Notandum finaliter. q̄ ista obligatio litterarum non habet locum nisi in mutuo vt.l. generaliter. C. de non numerata pecunia. Et ideo si quis confitetur se debere ex emptiõe in litteris vel ex alio contractu. ille nõ habet exceptionem sed statim obligatur. Et sicut debitor in ista obligatione habet exceptionem vsq̄ ad biennium sic creditor si scribat fateor me recepisse debitum. vel te nõ esse confessum mihi debere vel alium soluisse habet exceptionem vsq̄ ad xxx. dies vt.l. in contractibus. ff. sed quoniam. C. de non numerata pecu. nisi in sex casibus. quorum quilibet notanť in dicta.l. in contractibus. ff. quoniã. Primus est si confiteatur creditor se recepisse depositum. Secũdus est si procurator fisci confiteatur se recepisse tributa C. de apo. pub. li. x. Tertius est si maritus post dotalia instrumenta confiteať se recepisse dotẽ vt dicto. ff. quoniaz. Quartus est si fiscus vendens rem cõfiteatur se recepisse precium vt.l. ij. ff. fina. C. de quadri. prescrip. Quintus est si mulier confiteatur se recepisse pciuz p fideiussiõe. vt.l. antique. C. ad velleia. Sextus casus quando creditor renunciauit huic exceptioni vt in glo. in.l. si ex cautione. C. de non numerata pecunia. Dicit tñ bar. in.l. fina. C. eo. q̄ huic exceptiõi nõ potest quis renũciare nisi interueniat iuramentũ quanq̄ etiã Cynus teneat q̄ iuramentuz nihil operatur q̄ qua facilitate inducit ad renũciandũ eadem etiam adiurandum. et sic practica tenet q̄ non potest renunciare p. d.l. si ex cautione.

Opponitur primo sic Et videtur q̄ ista lr̄arum obligatio potest fieri per alium etiam in priuata scriptura vt.l. fideiussor. ff. de pigno. Solutio Illa lex loquitur de priuata scriptura que preiudicat scribenti. Et ita etiam ista obligatio potest fieri per priuatam scripturã ipius debitoris. quia sibi preiudicat.

Opponitur secundo Et videtur q̄ nulla obligatio fit p litteras sed p intellectum litterarum vt.l. nõ figura. C. de de actio. et obligationibus Solutio Verum est q̄ ista obligatio nõ fit litteris tantũ sed etiã intellectu litterarum. Sed pro tanto dicitur fieri litter. quia nõ fit re neq̄ verbis neq̄ cõsensu tantum.

De obligationibus que fiunt ex cõsensu

Continuatio istius tituli satis patet ex dictis sup̄ de obligatio. ff. fina.

Consensu sunt ob

Sũmať sic. Obligatiões que ex consensu nascuntur. quales sunt in venditione locatione mandato et societate possunt fieri inter absentes et sine scriptura et sine interuentu rei. Et istis obligationibus nõ solũ debetur deductũ in eis. ff. etiã q̄d equũ z bonũ est. hoc v.

Notandũ primo. q̄ obligatio que ex cõsensu nascit differt ab obligatiõe que re cõtrahit. q̄ ibi necessario req̄rit res ad substantiã obligatiõis vt in mutuo cõmodato deposito pignore. sed in ista nõ. Differt etiã a lr̄aruz obligatiõe q̄ ibi req̄rit scriptura et in ista nõ. Differt etiã a ꝟboꝝ obligatiõe seu stipulatiõe duplicit. ꝓmo q̄ illa nõ p̄t fieri nisi inter p̄ntes vt ff. de iutili. stipula. ff. item ꝟboꝝ. Ista ãt fieri p̄t inť absentes et sine ꝟbis. Et iõ licz stipulatio nõ possit fieri p̄ surdũ aut mutũ vt ff. de iutili. stipula. ff. mutuz. Ista tñ stipulatio q̄ ex cõsensu nascit p̄ eos fieri potest. Secũdo quia in stipulatione solum venit q̄d in obligatione deducitur vt.l. quãq̄ astringere ff. de verboꝝ obligationibus.

De obligatiõib⁹ que fiũt ex consensu.

Et ratio est quia stipulatio est stricti iuris. sed in ista obligatione nõ solum venit deductũ in obligatione. sed etiã qđ quo est bonũ et equũ vt ff. de actionib⁹ empti et vendi. l. iulianus ℣ ex vendito. Et ratio ē q hmõi ꝓctus ē bonefidei ꝫ in oib⁹ iudicijs bonefidei sine ex ꝓcu sit ue ex q̃si ꝓctu nascañ. venit qđ est bonũ et equũ vt ℣. de actio ℣ in bonefidei.

Notandũ scđo. q licꝫ in alijs obligationib⁹ etiã requiraꝫ cõsensus. tñ substãtia obligatiõis nõ pficit solo cõsensu. sicut in ista obligatione vt ē in emptiõe vẽditiõe locatiõe ꝛc. de q̃bus infra.

☞ Opponit sic ꝓtra hoc qđ dicit tex. q in hiꝰ ꝓctib⁹ nõ ē op⁹ pñtia ptiũ ꝓhẽtiũ. q ptes ꝓhẽtes dñt cõsentire. ꝫ cõsensus dicit sil' sensus in q̃ntũ idẽ sentiunt ꝓhẽtes vt ff. de ac. ꝛ ob. l. in oĩb⁹. ꝫ reqrit pñtia ptiũ ꝓhẽtiũ. Sꝰ Jo. fa. nõ ē op⁹ corpali pñtia ꝓhẽtiũ vt bñ sentit tex. tñ oz aliqđ inuenire qđ supplet pñtiã ptiũ vt epla vl nũci⁹ vt dicit tex. vel aliqs q̃ recipiat ꝓ absente ff. de negocijs gestis. l. si ego. vñ si in pñtia testiũ aliqs diceret/ dono vel vẽdo tali et nõ ſignificarꝫ ei p epl̃az vel nũciũ nec essꝫ q̃ noĩe absentis recipet nõ obligaꝫ vt nõt ℣ y. ī. l. absenti ff. de dona. Et si mãdaẽt ticio/ et sempronio⁹ audiẽs referret tex nõ ē obligaꝰ. q nõ fuit sempronio mãdatũ vt h ꝓ Jo. de pla. ꝓt etiã ꝓhẽs postq̃ nũciũ vel epl̃az misit añq̃ alio⁹ cõtractũ ratificauit penitere q nũci⁹ vel lra nõ ꝓhit. ꝫ consensus dñi q añ ꝓctuꝫ defecit. q penituit tõ ꝓctus null⁹. ē tex. in c. fi. de pcurato. in vi. et. l. si pat. ff. de manũmiſ. vindicta. exq̃ ei nõ ē ius q̃situꝫ aduersario ꝓt vẽditor penitẽ teneꝫ tñ ad dãnũ et interesse li qđ esset. glo. tñ in l. i. in fi. ff. de ꝓhẽda emptio. tenet q obligatio tenet. ꝫ cõiter docto. q nõ.

De emptione et vẽditione.

¶ Cõtinuaꝫ sic. Quia inꝫ obligatiões q̃ ex cõsensu nasciñ ꝓncipaliores ꝛ cõiores sunt emptio et vẽditio. Jdcirco h de eis ꝓsequiꝫ. ꝛ ideo iste titul⁹ rubricatur. de emptiõe et vẽditione.

EMptio. Emptio et venditio sine scriptꝰ. pficiuñ ex cõuentiõe pcij ꝛ nõ ex nũeratiõe pcij neq; ex arrarũ datiõe ℣ ꝫ in scriptis pficiũñ ꝓ instrm scriptũ ꝓ manũ ꝓhentiũ. vel ꝓ manum alterius scriptũ. ꝫ ꝓ cõtrahentes subsignatũ. vl ꝓ tabellionẽ scriptũ. et a cõtrahentib⁹ approbatũ. Et añ pfectionẽ istiꝰ scripture pñt cõtrahentes penitere et sine pena a cõtractu resilire. i. recedẽ. nisi aliqđ datũ sit noĩe arraꝝ q tũc emptor penitens pdit arras q̃s dedit. ꝛ vẽditor penitens restituit duplũ eius qđ recepit. hoc dicit.

☞ Notandũ ꝑmo. Q emptio ꝛ venditio dicuñ esse pfecte triplicit. Jmo mõ ita q cõtrahentes nõ pñt a ꝓctu recedere vt. C. de actio. ꝛ obliga. l. sicut. qđ vꝝ est licꝫ emptio sit cõditionalis vt ff. de cõtrahen. emptio. l. hec venditio. Et vocaꝫ ista pfectio indissolubilis.

Scđa pfectio ē q̃ res empta stat sub periculo emptoris vt q̃n emptio facta est puẽ vt ff. de picu. ꝛ cõmo. rei emp. ꝛ vẽdi. l. necessario. Et ista vocaꝫ pfectio obligatiua. Tertia ē q̃n dñiuꝫ rei trãsferẽ in emptorẽ qđ fit ꝓ traditionẽ vt ff. de actio. emp. ꝛ vendi. l. si quis alienam. et ista vocatur pfectio executorialis.

Notandum secundo. q emptio ꝛ vẽditio dicuntur fieri in scriptis quando hoc actum est a contrahentibus vt fiat scriptura. ꝛ aliter nõ valet �fm aliquos vel quando in principio dictuꝫ est q fiat scriptura. q̃uis etiam non dicatur q aliter nõ valeat �fm placen. vt in. l. ꝓcꝰ C. de fide instru. et h scđm placꝫ. gl. h.

Et nō dicitur emptio vel vēditio pfcā nisi scriptura sit completa et a ꝑtib⁹ approbata/ loquēdo etiā de ꝑma pfectione vt in.d.l.cōtractus. Et si contractus simplicit fiat et postea ad eius pbatio/nez cōficiat scriptura nō dicit ꝓtēa fieri in scriptis vt.l.ꝑhit ff.de pigno/ et hmō dicendū ē qñcūq; lex dicit in scriptis. fieri aliquē ꝓctū vel distractū vt.C.de testamē.l.testamentum.

Notādū 3°.q subscriptio dz fieri ab vtroq; ꝑtium Et ptz h q paria sunt ꝓpria manu scribere vel subscribē. vt in auctē.de fide instru.§.1. Dō verūz ē nisi scribēs erranerit vt ff.q.mo.pign⁹ vel hypote.solui.l.sicut.§.nō videt. vel subscribat tanq; testis. vt l.gaius.ff.de actio. pignorati.

Notādū q̄rto/q si res tradat añ subscriptionē ignorant nō trāsfert dñium vt.C.de suffra.l.vnica. Dz si tradat scienter trāsfert dñiuz vt.C.si qs sibi vel alteri.l.multū interest.

Notādū quīto.q qñ date sunt arre tūc si emptor recedat a ꝓctu pdit arras Si vēditor recedit a contractu restituit duplū vt h dicit/ et hoc petit p actionē ex empto.si emptio sit pfecta Si āt nō sit pfecta tūc petit ex ista lege vel ex i la.l.ꝓctus.C.de fide instru.vel p officiū iudic.vt.l.ij.C.de rescidē. vēditio. Et qñ vēditor restituit duplū tūc non tenet ad interesse/ q emptor recipiēdo duplū sibi ꝑiudicat/ sicut ille cui competūt due actiōes eligēdo vnā recedit ab alia vt ff.de tributa.actio.l.qō in hēdez §.eligere. Etiā hoc vident ꝓhentes agere vt isto mō sint contenti vt ff.si certetā.l.cū quid.cuius bul. dixerit vēditorē teneri etiā ad interesse.

Notandū sexto.q si arra det loco pagamenti.i. loco arrarū et in defalcatione ꝑcij tūc nullo mō licz ab emptione recedere vt ff.de pactis.l. in oībus. Et in dubio ꝑsumit illud qō noīe arrarum dat vtroq; mō datū esse scz ꝓ arris et pro pagamento vt in glo.in.l.ij.C.quā do licz ab emptio.recedere.

Notandum septimo Q arre date in contractibus duo opantur/ vnum est vt arre debeant duplicari vendito/re penitente.scōm est vt emptio manet firma et agatur ad interesse In emptore penitente opantur vt pdat arras vt s in quīto notabili.

☞ Opponitur sic Et videtur q recedentes ab emptione non debent puniri in arris/ quia pmissio legis non debet esse penalis vt in auctē.cōstitu. que de dignita.illud. Sed a lege permittitur ab emptione recedere. ergo ꝛc. / Solutio Permissio legis non debet puniri ab homine sed bene potest imponi pena a lege.et ita est h.

Precium aūt constituí oportet.

Summatur sic. In emptione et vēditiōe debet constitui certum precium. quod etiam committi potest in alterius arbitrium qui si precium determinet tenet contractus si non nullus est cōtractus. Et idem est in locationibus et cōductionibus. hoc dicit.

☞ Notāduz primo.q sine re et ꝑcio non potest fieri emptio vel vēditio vt hic et.l.fina.C.de cōtrahē.emptio. Dō quidem precium consistit in numerata pecunia vt.§.e.§.prorimo. Et potest cōmitti precium in arbitriuz alterius a q̄ non est recedendū etiā si inique dissimerit vt notat in.l. si quis arbitratu.ff. de ꝓbor obliga. Quod est verum qñ committit in arbitriū alterius quod est de substātia ꝓctus. Secus si de aliquo accidēti ipi ꝓtractui cōmitteret in arbitriū alteri⁹.q tūc posset recurri ad arbitriū boni viri. Et qñ cōmittit aliquod accidentale cōtractus.tūc ꝑ cōmitti in arbitriū alterius ꝓhentiū. vt sic dicēdo.

Si ille liber placeat tibi post octo dies sit venditus vt.l. hec venditio ff. de actio. empti. et dicitur precium inique diffiniri quando diffinitur infra medietatez iusti precij. vt. C. de rescindē. emptio. l. si voluntate. Vel hoc committitur arbitrio iudicis vt ff. de in integrū restitutio. l. fere. quia potest esse iniqua diffinitio. licz nō sit sub medietate iusti precij. Sed minor quando non est minima. Nam plus licz ipis dominis q̄ possint sciunt decipe vsqz ad medietatem iusti precij vt in c. cuz dilecti. extra de emptio. et venditio. q̄z ipi arbitratori vel fm bar. in. l. societatem. in ℣ arbitrium. C. pro socio. preciuz dicitur inique diffiniri quādo diffinitur sub sexta parte cōmunis estimationis. et si arbitrator non potest vel non vult diffinire tunc contractus est nullus. Secus autē in legato sic relicto quod propterea non est nullum vt. C. cōmu. de lega. l. si duobus ℣ si quis.

Notandum secundo. q̄ precium non potest cōmitti innoīato. sic etiā in locato. vt ff. loca. l. si merces. Fallit tamen hoc in vno casu ff. de pignor. l. si fundū ℣ fina. scz in pignore cōmittendo creditori facta estimatione a psona incerta. et hoc admittitur fauoē debitoris. vt creditor eo facilius tradat sibi pecuniā.

Notandū 3°. q̄ postq̄z arbitrator diffiniuit precium tunc emptor tenet venditori p̄ciuz soluere et eius facere vt ff. de emptio. emp. l. ex ēpto. Et si fuerit in mora venunt vsure vt ff. de actioni; emp. l. iulianus ℣ ex vendito.

Notandū finaliter. q̄ postq̄z arbitrator diffiniuit precium tenetur venditor rem tradere emptori sed nō tenet eam facere emptoris sed cauere de euictione vt ff. de actio. emp. l. ex empto. et. l. si heres ℣ si tibi. Et hoc est veruz si vēditor habeat rem vt. l. qui restituere ff. de rei vendica. Et non potest tradere estimationem prore vt ff. si certum petatur. l. ij ℣ ij. Sed si non habeat rem tunc si dolo desijt habere tenetur ad estimationē vt ff. de actio. emp. l. i. Si non dolo desijt habere nō tenetur; et ita concordantur opiniones docto.

Item precium in numerata pecunia.

Summatur sic. In emptione et venditione precium consistere debet in numerata pecunia Nam si esset alia res non esset emptio sed permutatio que nō est species emptionis. tunc ibi; cuz aūt. Et facta emptione. ante traditionem rei empte. periculū contingens sine dolo et culpa venditoris ptinet ad emptorē similiter et cōmodū. q̄ tamen venditor adhuc manet dominus tenet ipi emptor cedere actiones prouenientes ex re empta. tūc ibi. emptio. Et p̄t emptio fieri pure et sub pditiōe. tūc ibi. loca. Et res cuius cōmerciū nō habet nō p̄t emi: Si tñ quis ignoranter emerit p̄t petere interesse a venditore per actionē ex empto. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo. q̄ in iure p̄t allegari auctes phos ⁊ poetaruz ad qđ iste tex. solz allegari. Et iste auctes faciunt ꝓbabilitatē si ūitant rationi vt. l. si p̄ ff. de solutio. Nō tñ sunt decisiue nisi in arte sua vt ff. de rer. diuisio. l. in tñ ℣ fi. Potz etiā ꝟ q̄ dicta vni⁹ auctoris p̄t allegari ad ꝓrios fines. Vñ dicta homeri allegant ꝟ ꝓ opinione sabini. et etiaz ꝓ opinione ꝓria ipius proculi.

Notādū scdo De ꝓmutatio rerū nō est species emptiōis sed est cōtractus innoīatus vt ff. de rer. ꝓmuta. l. i. ℣ tē emptor. q̄ ille dicitur contractus nominatus qui statim vt fit parit actionem vt ff. de pactis. l. iuregentium. in ꝓncipio Permutatio aūt nō statim parit actionem neq̄z ex pacto neq̄z ex re; sed ex vtroq̄z postea re subsecuta vt colligit in

l.ex placito. ¶C.de rer pmuta. Dicit etiã ideo cõtractus innoiatus q nomẽ istius contractus cõuenit etiã alijs speciebus cõtractus. Nam ad contractũ noiatum requiritur q cadat sub certa specie contractus.et q habeat nomen sibi ꝓprium vt notat in rubrica. ¶C.de rer permuta. Et ex isto contractu dat actio ꝑscriptis ẏbis vt §.ꝺ actio §actionũ. vel cõdictio ob causam.vt ff.de ꝑscrip.ẏb.l.naturalis.

¶Notandũ 3°.circa §cũ ãt. De periculum rei empte añ traditionẽ facta venditione ptinz ad emptorẽ nisi aliter pactum sit.scz q venditor habeat custodiam rei.qꝺ quidẽ pactũ valet vt ff.co.l. q sepe §si res. Nã tũc periculũ spectat ad vẽditorẽ.nõ solũ si sit in dolo vel cõmittat latã culpã vel leuẽ.sed etiã tenetur de leuissima.nõ añt de casu fortuito vt vult ḅ glo.p.l.que fortuitis ff.de pignorati.actio.

¶Notandũ q̃rto.q venditor in isto casu tenet emptori cedere actiones cõpetentes ex re empta vt rei vendica.q̃ solũ dño dat vt ff.de rei vendica.l.in rem. vel actionẽ furti que etiã solũ dat dño vt ff.de cõdictio.furti.l.i. Similiter actionem dãni iniurie vt ff.ad le.acqui.l.itez mela §legis. Et ratio istius cessionis ẽ quia q̃n quis obligatur alicui ꝓter aliquã actionẽ ille liberat cedendo actionem vt notat ꝑ bar.in.l.qꝺ te ff.si certum petatur.

¶Notanduz finaliter.circa §loca,q ꝑ phanum opponit religioso vel sacro et puatum publico.

¶☞ Opponit ꝓmo cõtra ꝓdicta Et videtur q periculum nõ statim ptinet ad emptorem facta venditione ꝑ.l.contractus. ¶C.de fide instrumen. / Solutio Ista regula fallit in nouẽ casibus. Primus si venditio fiat in scriptis.nã tunc non statim ptinet periculũ ad emptorẽ q emptio nõ est pfecta nisi scriptura cõplera.et a ptibus approbata vt ꝺ co§ i. dictũ est/et hoc vult illa lex. cõtractus in oposi.allega. Secꝺus si emptio sit fcã sub cõditiõe. Nam si tũc res pereat ptinet ad venditorẽ.sed si res fiat deterior ptinet ad emptorẽ vt ff.de picu. et commo.rei vendi.l.q si pendeñ §plane. Et ratio est q q̃n res perit tũc adueniente conditione nõ hz obligatio aliquid in quo fundari posset.sic añt nõ est q̃n res fit deterior. ¶Certꝰ casus si res sit venꝺita in genere vt equus vel bos.tũc periculũ spectat ad venditorẽ vt ff. de pericu.et cõmo.rei vendi.l.cuz. Quartꝰ si vendita sit res in specie incerta vt vendo tibi stichũ vel pamphilũ. nã tũc primus perit venditori vt ff.co.l. si in emptione §.penul. Quintus si res empta publicet.q li ex delicto vẽditoris perit vẽditori.et tenet ipe restituere ꝑciũ.si fuerit solutũ et interesse. Si añt nõ ex delicto venditoris vtputa sit ager. q traditur militibus stipendiarijs.tũc etiam perit venditori et tenet emptori restituere ꝑciũ sed nõ tenet ad interesse vt in.l.si fundus ff.loca.in ter.et glo. Sextus casus si hoc sit pactũ q periculum ptineat ad venditorez vt ff.co.l.si in vẽditore. Et si dictuz sit de casu fortuito. et de vno casu in speciali. De alijs autẽ cũ clausula generali.tũc venditor tenetur de oĩ casu fortuito vt ff. si quis cautio.l.sed et si §quesitũ. Septimus si vẽditor sit in dolo vel in culpa. qꝺ intelligitur de lata vel de leui culpa vt ff. de pericu.et cõmo.rei vendi.l. custodiam. Octauus si venditor sit in mora.nã illi⁹ est periculũ qui vltimo ẽ in mora vt ff.de pericu.et cõmo.rei vendi.l. illud. Nec refert an res eodẽ mõ periisset apꝺ emptorem vt ff.de lega.ꝓmo.l.cum res §i. Nonus est si res reqrat degustationem vt vinũ. Et de ista re sic distinguũt doc. Quia aut res venditur in genere z tũc periculum spectat ad venditorem quousq; sit facta degustatio et mensuratio si incipiatur a degustatione. Si vero a

De locatione et conductione.

mensuratione tūc nō requirit degusta/tio Dz si res sit vendita in specie tūc tenetur vendēs custodire rē ad certū tē/pus vt scz veniat emptor et recipiat rē suā. ꝟbi glā. Dit vinū emptū tūc vendēs custodiet vinū et nō poterit effundere vsqz ad vindemiā qñ habet vti vasis suis pro nouo vino imponēdo. Et si tūc emptor nō recipiat rē suā pt venditor vinū effundere vel pt ex vbanitate vasa cōducere expensis emptoris Si āt venditor sit mercator vini nō tenetur expectare nisi ad tempus q̄ vinū cōmode tolli pt vt notat p glo. et doc. in.l.i.ff.de pericu.et cōmo.rei vēdi. Et de istis solent dari ꝟsus. Si sine scriptura fiat venditio pura. Fraude mora qz rei si certe sit speciei. Nō degustāde sine pacto non publicandi. Trāsit ad emptorem casus si nō dederos rem.

¶ Opponit scdo Et videt q̄ nō bñ dicitur h in textu in ff. emptio. q̄ conditio pt poni ī arbitrio ementis p.l.i ement. C.eo. ¶ Solutio ¶ In illa lege dicitur q̄ substantialia contractus nō pñt cōmitti saltem simpliciter licz forte ad tps in arbitriū alterius cōtrahentium Quod autem hic dicitur intelligitur ad certum tps Nam dicitur in textu. ī tra certuz diē/ vel intelligitur istud de accidentali ipius contractus

¶ Opponit tertio Et videt q̄ ista venditio de qua hic in tex. nō est cōditionalis p l.iij.ff.eo. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquitur de ꝓditiōe resolutiua vt si sic dicatur/ vendo tibi illam rez/ et si tibi nō placeat infra annū rescituā tibi pciū/ et tu restitues mihi rem. Sed hic loquit de cōditione suspensiua vt sic dicendo. capies illā rem z si tibi placeat infra annū erit res empta.

De locatione et conductione.

Cōtinuatur sic Quia locatio z ꝓductio habent magnā conuenientiam cuz emptione et venditione. et sunt etiā ex cōsensu. Idcirco p̄ ti. de emptio. et venditio tractat hic de locatio. z cōductio. Est autez locatio fm Azo. in sūma. co. ti. psone vel rei adsum facta concessio constituta mercede ī numerata pecunia.

Locatio. Sicut in emptione et venditione constitui dz pciū certum. qđ cōferri potest in alterius tertij arbitrium sic in locatione et cōductione debet cōstitui merces. que etiam potest cōmitti in arbitriū tertij. Et si contrahētes reliquāt mercedē postea declarandā. non est locatio neqz conductio sz cōtract⁹ innominatus er quo datur actio prescptis verbis. tūc ibi. ptēa. Et si quis tradat alteri vnā rez vtendā z ille tradat sibi aliam rem vtendaz. non est locatio neqz conductio. quia non est gratuituz. sed etiam est contractus innominatus; ex quo datur eadē actio prescriptis ꝟbis Tunc ibi. adeo. Et ptractus emphiteoticus non ē locatio neqz ꝓductio nec emptio aut venditio sz hz ꝓpriam suaz naturā ex l. zenoniana. fm quā pacta in hoc cōtractu sunt seruanda. acsi essz cōtractus naturalis. Et si nihil pactū sit inter contrahentes. tunc ītereitus totius rei emphiteotice ptinz ad dñm. Dz diminutio eiusdē rei ptinet ad emphiteoticarium. hoc di. eo.

¶ Notandum primo. q̄ locatio et conductio conueniunt cū emptiōe z vēdi. in multis vt sentit hic tex. in prin. Dz drūt. ¶ Primo. quia in emptione etiā añ traditionem piculū rei spēt ad emptorem. vt. ī. ti. ꝓ ff. cū autē. Dz hic spēt ad locatorē. vt. l. ex conducto ff. i. z. ij. ff. eo. Scdo qz venditor post venditionē necessario hz rem tradē vel eius estimationē vt ff. ō acti. empti. l. i. Dz locator

aliquando excusatur a prestatione rei. puta si sibi superuenerit necessitas post locatō ex retinēdi rē locatā p se vt.l.iij C.eo. Tertio. quia emptio est titulus sufficiēs ad translationē dominij. vl' ad conditionē vsucapiendi. vt.l.ex empto. ff.de actio.empti. Non aūt pductio. vt l.ñ solet ff.eo. Et si sit dubiū an sit emptio. z conductio, respiciēdū est ad qualitatē precij. et an simul. vel annuatim soluitur. vt notaī per bar. in l.i.§.i.ff. de superficieb⁹. et p g. ibi in ℞. agendi.

¶ Notandum scō. q licut in emptione precium consistit in numerata pecunia. sic in locatōne merces consistere debet in numerata pecunia. vt ff. depositi. l.i.§.si quis seruū. Et ideo colon⁹ pticipi⁹ qui sez colit p ptē fructuū non est conductor. ſz potius debet dici socius. vt le. si merces.§. vis maior. ff. eo. Et ideo ppetit sibi actio p socio.

¶ Notandum tertio. q si inter contrahentes merces relinquitur postea declaranda nō ē locatio. ſz ptract⁹ īnoiat⁹ vt hic dicit. Sz si merces primo determinetur tunc est locatio. Et si nulla mētio fiat de mercede tunc ē mandatū. vt §. manda.§. fina.

¶ Notandum quarto. p.§. preterea. q si tu habeas vnū bouē. et ego vnū z tradi⁹ boues nostros nobis inuicem ad colendū agros nostros non est locatio nec pductio necq cōmodatū et si bos tuus apud me pcat sine culpa mea non teneor tibi. quia iste contractus celebratur gratia vtriusq;. vt ff. de prescriptis ℞bis. l.si ḡtuitā.§. si margaritas Et si pcat ex culpa mea datur tibi actio prescriptis ℞bis. que cōpetit ex cōtractu īnoiato que fit tripliciter. s. do vt des. facio vt facias. do vt facias Et quartus modus sez facio vt des. ex quo datur actio de dolo. et non prescrip. ℞bis. De istis tribus habeī ff. de pscrip. ℞bis. l. naturalis. Datur etiā hec actio. ex pac. in continenti appositis. vt C. de rerum pmuta. l. rebus. Datur etiā qñ dubitaī de noīe contractus. vt ff. de pscrip. verbis. l.i.

¶ Notandum quinto. q locatio nō potest fieri p vno nūmo. quia sic saperet naturā donationis. que non stat cū locatione. Emptio tñ fieri potest p vno nūmo. vt l.si quis. in tex. z g. ff. eo.

¶ Notandū sexto. circa.§. Adeo. q emphitheoseos grece. dicit latine melioratio. quia olim solū sterilia dabanī in emphitheosim ad meliorandū q̄uis modo etiā danī alia. Et datur res in emphitheosim ad certum tempus aut ad tempus incertū vt in tertiā generationem. aut in ppetuū Et licet olim ecclesia nō dedit rem in emphitheosim nisi vsq; ad tertiā generatōez hodie tñ etiā dat ppetuo. vt notaī in auctē. si q̄ ruinas C. de sacrosan. eccle. Et differt ptractus emphitheotic⁹ a locatione in septē. Primo. q hic soluit pensio in numerata pecunia aut ī specie Ibi solū in numerata pecunia Scō q. ex isto ptractu q̄s naturaliī possidet vt ff. de acq̄ren. poss. l. naturaliī. Ex locatione non. vt C. coīa de vsuca. l.i. Tertio. q ex isto cōtractu habeī vtile dominū. ex locatione non vt ff. eo. l. non solet. Quarto q iste contractus solū habet locū in reb⁹ īmobilibus vt in auctē. de alienatiōe et emphitheosi.§. licentiā. colla. ix. locatio autem etiaz in reb⁹ mobilib⁹ Quīto. q ex isto ptractu daī actio ex l.z enonis ſz ex ꝑtu locati ex locato et conducto. Sexto q iste ptract⁹ ē de iuē ciui. vt §. de act.§. de constituta. q̄uis pacta que sunt de iure naturali in hoc contractu sunt seruanda. locatio autē ē de iure naturali. s. gētium. Septimo. quia iste contractus fit inscriptis Ille etiam sine scriptura. fm g. hic. Et differt etiam ab emptione. q̄a hic soluitur pēsio. sed ibi res libere trāsit. Scō quia res emphitheotica potest reuocari a domino. vt postea dicetur. Sed res empta nō potest reuocari

a venditore. vt l. inciuile. C. de rei vendica. ¶ Certio qz hic trāsit vtile dominiū tantū ¶ Per venditionē autē transit dominiū directū. vt s̄ de re. diuisio. ℣ p̄ traditionem.

¶ Notandum septimo. q̄ emphitheocarius potest rem emphitheoticā in aliuz transferre. vt in auctentico. de nō alienā. ℣ alienationis. coll. ij Et tūc dat̄ et contra. ij. emphitheoticariuz actō ex hac lege. zenonis. s. Vel prescptis verbis ad pacta seruanda. dicit tñ bar. in. l. i. ff. de condictiōe ex lege. q̄ dat̄ illi actio ex isto contractu. qz q̄cūq̄z contractus celebrat̄ grā vtriusq̄z. tunc datur actio ex illo contractu vt l. actionū. ℣ ex contractu. ff. de actio. et obliga.

¶ Notandum octauo. q̄ si res emphitheotica ex toto peat. tunc pit dño. Sz si diminuat̄ tūc dānū spectat ad emphitheoticariū si saltem manet tñ vnde pēsio solui p̄t. Et ita etiā ad ipsum emphitheoticariū spectat augmētū ℣m bar. in l. i. C. de iure emphitheotico Secus in agris tributarijs in quibus crescit z decrescit tributum ℣m augmentū et diminutionē agroz vt C. de alluuionib⁹. l. ij. dicit tñ etiā bar. in l. interdū ℣ qui ex naufragijs. ff. de acq̄rē. possess. q̄ si res emphitheotica multū diminuat̄ p̄ guerras dz minui etiā pensio.

¶ Notandum finaliter. q̄ adhuc duo sunt de natura emphitheos preter ista Vnū ē si emphitheoticari⁹ p̄ triennīū differt soluere pensionē. vel p̄ biennīū. si sit emphitheoticari⁹ ecclesie expellit̄. vt l. ij ℣ i. C. de iurē emphitheotico. Aliud est. q̄ emphitheoticarius potest suas meliorationes vendē vel alienare vt l. ij ℣ i. C. de iurē emphithe. Debz tñ tūc dño hoc intimare vt si velit tñ dare q̄n tū ab alio hrē p̄t ipe dñs p̄ferat alkī Et p̄ hoc debz expectare p̄ ij. menses vt in c. potuit ex̄. locati. Postea autē expcā/to sz dño p̄t alteri rez vendere et dñs tenetur illū inuestire. salua sibi quinq̄/gesima p̄te precij p̄ inuestitura sua vt d. l. fi. in g. sr̄ ℣. estimationis. q̄ verū est nisi vendat p̄sone p̄hibite vt potentioribus quos monere molestū ē vt sē milites capitanei vel etiam ecclesie vel p̄sonis ecclesiasticis qz q̄n res venit ad ecclesiā. tunc venit ad manū mortuā vt vult specula. ti. locati ℣ Nunc aliqua. ℣ si. ex vi. Et ex hoc fortassis Ciuitas Colon̄ sumpsit occasionē faciendi statutuz q̄ bona immobilia non possūt transferri ad ecclesiasticas p̄sonas ne ipsa cītas minuatur in p̄stationibus et oneribus ad quas vel ad que p̄sone ecclesiastice nō tenētur Et dicit bal. ī c. i. de aliena feudi. colla. x. q̄ tale statutū est iustū Et iō etiā si res emphitheotica ecclesie legat̄ tenet legatū. Sed tenet̄ ℣ ānuz vēdē vt notat specula. ibi. s̄. in q. se. Alij tñ doc. contradicūt. dicentes istud esse p̄tra libertatē ecclesiasticā vt ī auctentica. cassa. C. de sacrosan. eccle. Et ita dicit inno. in c. nouerit ex̄. de sen. excō.

¶ ☞ Opponit̄ et videtur. q̄ diminutio rei emphitheotice non spectat soluz ad emphitheoticariū sed etiam ad dñm. qz diminuta re etiam diminui debet pēsio p̄ l. licet C. locati. Sicut etiā in emptione diminuta re diminuitur pretiū vt l. sue rei ff. de p̄hē. ēp. Solutio Vel ex est q̄ in emptione et locatione diminuta re diminuitur precij vel merces vt notatur de locatōne in c. ꝑt sterilitatē ex̄. locati Non autē sic in emphitheosi et hoc ꝓpter exiguitatem pensionis. q̄ potius soluitur in recognitionē dominij q̄ p̄ valore ipsius rei.

¶ Item queritur. Conuētio facta pro precio certo de ope faciendo ex materia artificis. dicit emptio Si vero ex materia petentis opus fieri. dicitur cōductio. ī qua pacta sunt seruanda. z veniunt omnia que sunt de natura cōtractus Tunc ibi qui p̄ vsu Et cōductor

non tenetur de casu fortuito et transit cōductio ad heredes. hoc dicit.

Notandum primo q̄ in conducti one sunt seruāda pacta vt ff. depo. l. i. §. si cum venerit. et non soluz venit illud quod dictuz est/ sed etiam quicquid est equuz et bonum sicut in alijs contracti bus bonefidei vt sup̄ de obligatio. que ex consensu nascunt in fi. Et ideo si cō/ductor sit in mora soluendi mercedem potest locator petere vsuram l. presens C. eodez. Quia tamen hodie vsure nō petuntur sed interesse quod petitur lo/co vsurarum/ vt auctenti. ad hec. C. de vsu. Si etiam locator non reparet rem locataz agit conductor ad reparationez puta fenestraruz hostiorum si domus sit conducta. Et si locator non faciat po/test conductor recedere soluendo solū pensionem pro rata tēporis vt. l. si mer/ces. §. si vno ff. codez. tenetur tamen cō/ductor reparare viam ante domum ex/pēn locatori. Et si conductor gratis in/habitat tenetur hoc facere expēn pro/prijs. Si tamen res esset ad ppetuam vtilitatez tunc facit expens domini do mus vt l. ediles ff. de via publica. Et te netur etiam conductor soluere tributū de re p̄ducta/ §z defalcabit hoc locatori Sicut tenetur soluere creditori de pi/gnore vt l. in summa ff. de pigno.

Notanduz secundo q̄ conductor nō tenetur de casu fortuito vt hic in §. qui pro vsu/ tenetur tamen de incēdio si in eadem domo oriatur/ quia hoc presumi tur venire ex culpa inhabitantium vt ꝫ quibus modis re contrahitur obliga. §. item is/ notatū est.

Notanduz finaliter q̄ si conductor moriatur infra tempus conductionis tunc heres suus succedit quod verum est de conductor proprietatis non au/tez de vsufructuario vt. C. de vsufruc. l. si domina. z tangit hic glo. fi. q̄ si scho laris recedat de camera sua conducta iure conductionis posset aliuz substitu ere. sed impeditur iure societatis. quod prevalet. quia ibi eligitur certa psona vt §. ti. pr. §. soluitur. Si ergo ille alius sit eque idoneus potest substitui vt l. nemo. C. co. Et si scholaris inhoneste faciat in camera conducta adducendo psonas inhonestas. potest expelli. non ob. cōductione. Aliē non. vt d. l. nemo. Si etiam scholares non possent cōmo de habere cameras cogēdi essent ciues ad locanduz cameras fm wilhel. de cu neo in l. decernimus. C. de epis. et cle/ricis.

De societate.

Continuatio satis patet predictis.

Notatanduz circa Rubricam. q̄ ali qua est societas que constituit vnuz cor pus vt est collegium et de illa societa/te non tractatur hic. sed ff. qō cuiusq̄ v niuersitatis nomine et ff. de collegijs illicitis. Alia est societas que provenit ex hoc q̄ aliqui habent rem in cōmuni vt plures heredes vel legatarij vnius rei. et de illa etiam non tractatur hic. §z ff. fa. herciscū. z cōmuni diuidū. Tertia est societas que fm. M. Tullū sic diffi nitur q̄ est duorum plurium ve conuē tio honeste contracta ad vberiorez que stum et commodiorem vsum. et de hac societate tractatur hic. Veruz tamen est. q̄ ista diffinitio solum datur de soci etate ex qua competit actio directa pro socio. Est autem et societas conuentio studentium ad simul habitandū. et non ad questum. ex qua oritur actio vtilis pro socio.

Societate Sūmatur sic Societas po/test contrahi respectu omnium bonorū vel respectu vnius negociatio nis tantum. Et competunt socijs equa

les partes lucri et damni.nisi aliter pa
ciscantur Possunt.n.paciscī.q̄ vn⁹ so/
cius habeat ij. partes lucri ⁊ damni.et
alius tertiam Vel q̄ vnus habeat ij.
partes lucri ⁊ tertiā damni ⁊ ali⁹ duas
partes damni et tertiam lucri ꝓpter in
equalitatem rerum vel operū. que ope
ꝓ pecunijs reputantur. vel possunt pa
ciscī.q̄ vnus habeat partem lucri.et ni
hil sentiat de damno. Et intelligitur lu
crum solum.quod remanet deducto dā
no. Et si pars lucri sit expressa et pars
damni non.intelligitur eadē pars dam
ni sicut lucri et econtra hoc dī vsq̄ ad
ꝫ manet.

¶ Notanduz primo.q̄ societas potest
quatuor modis contrahi. Uno modo
respectu omnium bonorum expresse et
tunc veniunt hereditates legata et do/
nationes et similia. vt.l.iij ꝫ.i,ff.eo. Se
cundo respectu bonorum simpliciter.⁊
tunc veniunt hereditates legata et si/
milia. que accedunt propter meritum
persone et aduenunt.sed soluz illa que
acquiruntur per questum. vt.l.nec'adij
cit.ff.eo. Tertio respectu vnius nego/
ciationis tantū. vt vini vel olei. vt hic
in tex. Quarto respectu vnius rei tan
tum vt ff.eo.l.v. Potest etiam contra
hi societas ex ipsa re.et non ex conuen
tione sicut duo fratres tenentes res su
as indiuisas vt.ff.eo.l.üij.

¶ Notandum secundo.q̄ partes lucri
et damni competunt socijs 'equaliter.
nisi aliter pactū sit qđ tamē debet intel
ligi iuxta quantitatem capitalis. Nam
si vnus posuit.xij. et alius.viij.licet ni
hil pactū sit habebit plus de lucro ⁊ dā
no qui plus posuit.et ita intelligitur.l.
si non fuerit.ff.eo.

¶ Notanduz tertio.q̄ socij possunt pa
ciscī vt vnus habeat duas partes lu/
cri et damni et alius tertiā et hoc prop
ter inequalitatem rerum vel operaruz
alias non valeret.quia ius societatis ē
fraternum. vt ff.eo.l.si verum. Possūt
etiam paciscī.q̄ vnus habeat duas par
tes lucri.et solum tertiam damni.et ali
us duas. ptes damni et tertiam lucri.
vt hic ī tex. verbi gratia.sunt duo socij
quorum quilibet imposuit xij.et ex his
xxiij lucrati sunt.xij.stante predicto pa
cto. habebit vnus de lucro.viij. et ita ī
toto habebit.xx. et alius ỏ lucro quatu
or et ita in toto habebit.xvi.

¶ Notandum quarto.q̄ notanter dici
tur.q̄ socij possunt paciscī vt vnus ni/
hil sentiat de damno. et habeat partem
lucri.quia non valeret q̄ haberet totū
lucrum. sed esset conuentio leonina.de
qua narratur in fabula Auiani et habe
tur in esopo. qualiter leo et lupus et
vulpes ceperunt vnam predam quam
leo diuisit in quatuor partes dicēs.hec
prima pars erit mea.ratione societatis
scđa erit mea quia feci maiorem operaz
Tertia etiam similiter. quia sum forti/
or et qui acceperit quartā non erit ami
cus meus. Uñ ysus. Me fortem societ
fragilis vult fabula presens. Nam fe/
dus fragili nesciri habere potens

¶ Notandum finaliter. q̄ lucrum et
damnum ambulant pari ꝑssu,et ideo
pars expressa de lucro vel statutum fa
ctum de lucro.intelligitur etiam de dā/
no. quia contrariorum eadem est disci/
plina ff.de lega.iij.l.fina.

Manet Summatur sic Socie/
tas soluitur quinq̄ mo
dis Primo renunciatione.si tamen cal
lide hoc fiat.nihil prodest renunciantī
sed bene alteri socio. Secundo morte
vnius socij.cuius plures supersint.nisi
hoc fuerit conuentum. Tertio.si socie/
tas contracta sit in vna re.tunc finito
negocio huius rei soluitur societas.
Quarto si bona omnia vnius socij pu/
blicētur finitur societas. Quinto si ꝓ
ter debita vnus socius cessit bonis Et
tenetur socius de dolo. lata culpa et
leui sed non leuissima,hoc dicit vsq̄ ad

Notandum primo. q̄ si aliquis renunciauerit societati calide. videlicet si ipse sit institutus heres vt hereditatē solus habeat. tenetur tunc ille illam hereditatem communicare socijs suis.

Si tamen accidat damnum hoc solus habet supportare. vt ff. eo. l. actione. ℣ dixim⁹. Et ille cui renunciatum est solus habet lucrum qđ ipse acquirit. ⁊ damnū qđ sibi euenit alius habet sustinē. Et renunciatio debet fieri presenti. Nam si fiat absenti nō prodest. vt ff. eo. l. sed et si socius ℣ si absenti. Non etiam prodest. si intempestiue fiat. vt ff. eo ď. l. actione ℣ labeo.

Notandum secundo pro ℣ solutur. q̄ si vnus sociorum moriatur solutur societas q̄uis plures sociorum adhuc supersint nisi hoc prius pactum sit Societas tamen non potest trahsire ad heredes. q̄uis pactum sit. nisi in societate vectigalium. vt ff. eo. l. verum ℣ in heredem. Si tamen vnus socius vadat ad alienas partes ⁊ alius moritur eo ignorante manet societas. vt ff. eo. l. actōne. i. rū.

Notandū tertio. pro ℣ publicatione q̄ si bona vnius socij publicētur propter delictum suum soluitur societas. q̄ fiscus venit in locum suum et habetur pro mortuo vt ff. eo. l. actione ℣ publicatione. Fiscus tamē non est heres/eius. vt notat. p bar. in l. si q̄. ff. de his qui sui vel alieni iuris sūt. et hoc est verū. si sit socius rōe bonoꝝ. Si autē sit soci⁹ ratōne industrie vel operarū. tunc si bāniatur vt pdat ciuitatem. non soluitur societas. nisi ꝓpter impedimentū psone q̄ societas est de iure gentium. qđ non tollitur p ius ciuile. vt l. si tibi mandauero. ff. mandati. Sic etiam qui pdit libertatem non priuatur alimētis que sunt de iure naturali. vt l. qui victū. ff. de re iudica. et ibi p bar.

Notandum quarto. q̄ melius est cedere bonis q̄ꝫ detrudi in carcerē vt ℣ de actio ℣ fi. et qui cessit bonis hz beneficium q̄ de bonis postea acquisitis non pt cōueniri. nisi inquātū facere pt. vt. l. iij. ff. de cessione bonoꝝ. Nisi esset vsurarius. qui non habet hoc beneficiū. vt in g. an c. cū tu. eē de vsuris.

Notandum quīto. q̄ sūt adhuc duo alij modi quibus soluitur societas Vnus est. si resī q̄ contracta est societas ꝓmatur. vt ff. eo. l. verū ℣ penul. Alio ē si socius stipuletur ab alio animo renouandi. vt ff. eo. l. actione. i. rū so.

Notandū sexto. q̄ licet socius teneat de dolo. lata culpa. et leui. si tamen alē socius etiam cōmisit dolū vel culpam. tunc non tenetur. quia fit compensatio vt ff. de compensa. l. si ambo.

Notandum finaliter. q̄ socius tenetur adhibere tantā diligentiam rebus cōibus quansā adhibuit rebus ꝓprijs ante contractam societatem. licet in depposito sufficiat. q̄ adhibeat tantam diligentiam. quantā adhibet rebus suis de presenti Et ex societate datur actio directa vtrīq; sociorū et non datur actio nisi finita societate. vt C. eo. l. tam diu. quod verum est in cōi. sed bene datur actio prius pro reb⁹ singularib⁹.

De mandato.

Continuatio satis paret ex p̄dictis.

Mandatum Sic sūmat Mandatus contrahitur quīq; modis. vno mō grā mādātis tantū. scdo grā mādātis ⁊ mādatarij. tertio grā alicui⁹ tertij tātū. quarto grā mādantis et alicuius tertij. quīto grā mādatarij et alicui⁹ tertij Nā mādatū fcm grā mādatarij tātū ñ ē obligatoriū Nec dī ꝓprie mādatus ⁊ pot⁹ psiliū Et ex psilio nēo tenet nisi psulat de certa psona. ⁊ psult⁹ ñ fuiss alit hoc factur⁹ Mādatū etiā fcm p bonos moēs ñ ē obligatoriū Et mādatari⁹ ñ dz excedē fines mādati Nā de eo i q̄ excedit ñ hz mādati actio. hoc di.

De mandato.

Notandum primo. q̄ mādatus est officiū gratuitū a suscipiente exhibēdū Si enī nō sit gratuitū z interueniat pecunia est locatio z cōductio. vel si intéueniat alia species ē p̄ctus inoīat⁹ vt. ff. eo. §. fi. Dō vex ē ab initio. Mā ex post facto p̄t p̄ciū interuenire vt. l. si remunerādi ff. eo. Et ideo licz dñs dat procuratori salariuz. tñ procurator adhuc manet mādatarius ff. de procurato. l. i. Et fit mandatū p hec ꝟba. rogo. volo. mādo. supplico. et silia vt ff. eo. l. i. Nō āt fit p ꝟba recōmendatoria. nā licz q̄s scribat lras recōmēdatorias alicui ex ille q̄ illas lras mutuat pecuniā. non tenet sic scribens vt. l. si remunerādi §. cū quidē ff. e. Nec fit etiā p ꝟba mōitoria vel cōsultoria nisi cōmittat dolus vt. l. denicz §. si quis ita. ff. eo. Ex quo ptz q̄ arbitrator nō tenet nisi de dolo vt notat p bar. in l. si iudex. ff. de varijs et extraordina. cognitionib⁹. Aliud est de arbitro q̄ ille facit litē suaz vt. C. de pactis. l. si quis in cōscribendo.

Notandū secō. q̄ p̄t addi sextus modus mādati scz si fiat gr̄a mandantis et mādatarij et alicuius tertij scz si tutor mādet cōtutori suo vt pupillo emat seruum sibi necessariū. nā hoc mādatuz fit gr̄a tutoris et cōtutoris et pupilli vt ff. eo. l. si procurator §. si tutores.

Notandū 3ᵃ. q̄ vt ptz ex isto tex. isto iure potuit creditor agere cū fideiussore p̄ncipali reo nō excusso vt hic in ꝟsi. aut si te volente. sed istud hodie nō habet locū vt auctē. presente. C. de fideiusso.

Notandum quarto. circa §. tua tantū gr̄a. q̄ nemo tenet ex cōsilio vt. l. cōsilij ff. de regu. iurl. et c. nullus. de regu. iurl. libro vi. Nisi consilium esset fraudulentum vt. l. quod si cum scires ff. de dolo vt faciūt interdū proxenete qui consulunt aliquid vendere vel emere plus vel minus iusto precio propt suā vtilitatem et illi tenentur vt ff. de proxene. l. ij. Sic etiaz aduocati et procuratores qui male consulunt hominibus vt litigent propter eorum lucrum. Si etiam quis consulat de certa p̄sona et consultus alias non faceret. tunc tenetur q̄s de consilio suo vt hic in tex. ꝟsi. et hec adeo. In delictis tamen non distinguit An consultus alias esset facturus vel non. quia consulens indistincte tenetur nō ei cui cōsulit vt hic in §. illud quoq; sed alteri in cuius p̄iciem executuz est istud cōsiliū vt ff. de iniurijs. l. non solū §. de mandato.

Notandū quīto circa §. illud quoq; Quod mandatum factum cōtra bonos mores nō est obligatoriū etiā si interueniat iuramentum vt in c. nō est. extra de regu. iurl. li. vi. Quod verū est inter mādantem et mandatarium. alteri tñ scilz cui fit iniuria nascitur obligatio. nō solum contra mandantē sed etiam contra mandatarium. Et licz mādatarius soluat penā. et ita videt q̄ sua interest vt habeat actionē cōtra mādantem. illā tñ non habet. quia fingitur pena non esse propter odiū delicti vt ff. de regu. iuris l. quod q̄s culpa.

Notādū sexto pro §. is qui. q̄ dupler p̄t esse mādatum. Quoddam nō habēs certam formaz. et tūc mādatarius debz bona fide agere. de quo in. l. ij. ff. eo. Aliud habet certā formā et certos t̄minos Et si mandatarius tunc excedat nō habet actionem mandati pro eo in quo excessit. q̄uis etiam vtiliter fecit vt. l. diligenter ff. eo. Nec habet etiam actionē negocio. gestoz vt. l. si pro te ff. eo.

Notandū finaliter. q̄ licz mandatarius nō possit excedere mādatum. p̄t tñ min⁹ agere vt si habeat mādatū emēdi aliq̄d pro centum. et emat pro quinquaginta. valet mandatum. et est obligatorium. quia in maiori ineluditur min⁹ vt l. inter stipulantez §. ij. ff. de verboz obligationibus.

Recte. Sūmaꝫ sic. Mandatū re integra finitur ꝑ reuocationē mādantis vel ꝑ mortē mādantis aut mādatarij. Si tamen mandatarius ignorans mortē mandantis exequatur mandatū habet mādati actionē sicut debitor soluens liberto quē credit adhuc esse seruū creditoris liberaꝫ. tūc ibi mādatum. Et licꝫ suscipe mandatū est voluntariū. susceptum tñ nō renūciatū adimplere necesse est nisi subsit iusta causa non renunciandi aut intempestiue renunciandi. et potest mandatum fieri pure in diem ⁊ sub conditione. tunc ibi. in summa. Et nisi mandatum sit gratuitū dicitur esse alia species contractus. hoc dicit. Et ꝓꝫ intellectus textus

☞ Notanduꝫ primo. q̄ speciale ē in mandato vt sc̄z soluatur ꝑ voluntatez vnius cōtrahēt̄iū. quia sic nō fit cōiter in alijs contractibus vt. l. sicut. C. de actio. et obliga. Ratio aūt quare re integra mandatum ꝑ reuocationem solui ē̄ est. Quia adhuc non interest mandatarij. ex quo interesse nascitur obligatio vt ff. eo. l. si procuratorē ℈ mādati actio. Et ad sciēdū q̄n res est adhuc integra sic ꝑ distingui. Quia aut loq̄mur de mādato facto procuratori ad iudicia vel de mādato facto ꝓcuratori ad negocia vel de mandato facto de alīq̄ iurisdictione ꝓmo casu tunc si res non sit incepta aut nō sit factū ꝑparamentū substātiale intrinsecū res adhuc est integra. vt ℞ bi gra. Mandaui tibi facere mihi domum et incepisti ponere fundamentū. res nō est integra. quia istud est ꝑparamentum intrinsecū. Sed si factū sit ꝑparamentū extrinsecū nihilominus res manet integra. vt si mandaui tibi ire rhomā ꝑ me ⁊ emisti calceos. adhuc res ē integra et mandatū ꝑt reuocari vt notaꝫ in. l. si pecuniam ff de condictio. ob causam. Si vero loquamur in procuratore ad iudicia. tunc ante litem cōtestatam res est integra vt. l. procurator ff. de procuratori. nisi interuenisset satisdatio procuratoris vel domini. quia tunc res non est integra quo ad tacitam reuocationem mandati que scilicꝫ fit morte mandantis vt. l. si defunctus. C. de procurato. Quāuis res adhuc sit integra quo ad expressam reuocationem mandati. Et ideo mandās potest adhuc reuocare vt l. si ante. et ibi per glo. ff. iudica. solui Post litem autem contestataꝫ res nō est integra. Et ideo mandatum sine causa reuocari non potest vt. l. post litez ff. de procurato. Si autez loq̄mur de mādato facto quo ad iurisdictionem res ē integra vsq; citationez. et postea nō vt. l. et quia. ff. de iurisdic. omniuꝫ iudi. et in c. gratum. extra de offici. delegati.

¶ Notanduꝫ secundo. q̄ mandatarius exequens mandatuꝫ post mortem mandantis quaꝫ ipe ignorat habet actionez mandati. quia alias ex probabili ignorātia et sine iusta causa sustineret damnū quod esse non debet vt ff. ꝓ suo. l. fin. Secus si non haberet probabilez ignorantiaꝫ vt. l. quanq; ff. ad velleianū. Et dicitur probabilis ignorantia que est de facto alieno. Et ex isto ꝓꝫ q̄ si debitor soluat procuratori reuocato. quem tamen nescit reuocatum liberatur a debito. vt. l. eius qui in prouinciā ff. si certuꝫ petatur.

¶ Notādū 3°. ꝓ ℈ mādatū. q̄ ad sciendū q̄lit̄ mādatarius tenet̄. sic ꝑt distingui. Quia aut loq̄mur in actōe ℈ria mādati q̄ cōpetit mādatario ℈ mādātē. tūc tenet̄ de dolo lata culpa leui et leuissima ꝙz nō de casu fortuito vt. l. si fu⁹ cōis ℈ q̄ vero ff. de furtis. Aut loq̄mur in actione mādati directa. que cōpetit mādāti contra mandatarium. Et tunc aut res requirit exactissimam diligentiam vt in mandato procuratoris ad iudicia et itez tenetur de leuissima culpa vt. l. si a procuratore. C. de procurato.

Aut res non requirit exactissimā diligentiam sed exactam vt pecuniā solue/re et tunc nō tenetur de leuissima culpa sed de leui vt.l.in re mandata.C.eo. Aut res nō requirit exactam diligentiam vt portare litteras ad aliquez.z tūc solum tenetur de dolo et lata culpa nisi in se mandatarius suscepit custodiam. nā tunc tenet de periculo vt.l.eum ff epistolam ff.de furtis.et de isto p bar.in l.quod nerua.ff.depos.

Notandū quarto pro ff in summa. q mandatum debet esse gratuitum. Si tamen mandans promittat aliquid.z mandatarius nihilominus essz facturus qđ sibi mandatum est/adhuc manet māda/tuz. Ad sciēdū ār qliter mādatarius petere potest quod sibi promissum est z proprie dicitur salarium. Sic potest distingui. Alius aut mandans promisit aliquid incertū re et genere. vt sic dixit facias hoc/et ego retribuā tibi vel ero gratus.tunc mandatarius nihil pōt petere vt.l.salarium.C.eo. Quod vex est fm Jaco.de are. vt scz mandatarius nihil petat p actionez.sed bene pōt aliqđ petere salarium p officium iudicis sicut aduocatus cui p officiū iudicis assignatur salarium fm conditionem siue facūdie et cause vt.l.i ff aduocatos ff.de variis et extraordi.cognitio. Procurator tamen non potest pacisci de quota litis alias punitur vt.l.si remunerādi ff marcus ff.eo. Sicut etiam nec aduocatus vt.l.si qui.C.de postula.sic nec medicꝰ debet pacisci de salario suo vt.l.medicus.ff.de variis z extraordi.cognitio. Aut mandans promisit aliquid incertum re.sed certum genere vt promitto tibi equum.et tunc mandatarius petere potest actione mandati promissum vt.l.si pro fideiussore ff. eodem. Secus tamen in rebus que numero ponderе et mensura constituntur. Si enim dixit. promitto pecuniaz tūc liberaretur soluendo maurum vt.l. si hominem ff. de lega.primo. Si autem promisit aliquod certum re et specie seu quantitatez.tūc aut interuenit stipulatio. et agitur certi condictione.aut non.tunc si in contrahenti promittatur/agitur actione mandati. Sed si postez contrahentes diuerterunt se ad aliena negocia/ tūc agitur per officium iudicis vt.C.eo.l.i.

Notandum finaliter Q quando hic dicitur q interueniente mercede est locatio z conductio/ hoc debet intelligi si talis mandatarius consuevit operas suas locare/ vel si fiat de re que locari solet. Alias nascitur actio prescriptis verbis tanez ex contractu innominato vt ff.de prescriptis verbis.l.si tibi polienda.

De obligationibus que ex quasi cōtractu nascūtur.

Continuatur sic. Jam dictum est de singulis speciebus obligationū que ex contractu nascūtur. Sed q alique sunt obligationes que ex quasi cōtractu nascuntur vt ē de obliga ff sequens Ideo de illis hic consequenter tractat et rubricatur titulus.de obliga.que ex quasi cōtractu nascunt.

Ost genera con.

Actiones negociox gestox nascunt ex qsi contractu. Et directa actio negociorū gestox cōpetit dño rei geste p illū q negocia gessit vt reddat rōnez sue admīstrationis Et tenet gestor de leuissima culpa.si aliꝰ diligētiꝰ negociū gessisset. Et p̄ria actio negociox gestox cōpetit gestori contra dominū. tūc ibi. tutores. Et actio directa que datur pupillo contra tutorē.z actio contraria q̄ dat tutori contra pupillū nascuntur ex quasi contractu.tunc ibi. item si inter.

Similiter actiones cōi diuidūdo ⁊ familie herciscū. que cōpetūt habentibus rē cōez sine societate. et actio q̄ cōpetit legatarijs cōtra heredē nascunt ex q̄si cōtractu. tūc ibi. item is. Actio etiā que cōpetit ei q̄ p errorez indebitum soluit nascitur ex quasi cōtractu. q̄ actio vocatur p̄dictio indebiti. Et cessat ista actione sez indebitū p errorez solutū repetatur q̄n solutū est ex causa q̄ ex inficiatione crescit vt in. l. acquilia. ⁊ in legatis relictis religiosis locis vel causa pietatis. hoc dicit.

☞ Notandū primo. q̄ bona est argumentatio a sufficiēti diuisione vt h̄ p̄z Nā bñ sequit. obligatio nō est ex p̄ctu. neq̄ ex maleficio neq̄ ex q̄si maleficio q̄ subintelligit in tex. ḡ est ex q̄si p̄ctu.

Notandū scdo. q̄ actiones negociorū gestoz inuente sunt ne deserant negocia absentiū. q̄ nisi quis petere posset q̄ in tali negocio erpēdit nemo curaēt de negocijs absentiū. q̄ nemo p̄sumitur velle sua tractare vt ff. de probatio. l. cuz de indebito. Et ideo dat negocioz gestoꝝ vtilis actio negocioz gestorū. In quibusdā tñ casibus gestor negociorum nō petit q̄ erpēdit. Primus est si dñs rei phibuit sibi sua negocia gerere. et p̄testationē fecit q̄ nihil vellet sibi refundē quā p̄testationē sufficit generaliē denūciare vt. C. de nego. gestl. l. fi. Scds si negociū gestū sit paterna affectione. vt si vitricus dedit alimēta pupillo suo vt. C. de nego. gestl. l. si paterno affectu. Tertꝰ casus si libertꝰ gessit negocia patroni vt. C. de nego. gestl. l. officiū. Quartꝰ si maritus expendit aliqua p̄ curatione vroris sue egre. vt. C. de nego. gestl. l. quod in vroze. Et dicit ibi bar. q̄ si dominus aliqua. expendit p curatione famuli sui non repetit. Quintus si negocium gestum sit causa pietatis vt C. de nego. gestl. l. i. Et sufficit q̄ negociorum gestor vtiliter negocium incepit. ꝯuis eueniat alius exitus vel effectus ad petendum quod impendit vt ff. de negocijs gestis. l. sed an vltro ℣ i. Fallit tamen hoc si gessit animo depredandi. fallit etiam in negocio pupilli. ff. de nego. gestis. l. si pupilli. fallit etiam si accessit noua negocia vt ff. de negocijs gestis. l. si quis negocia. Fallit quoq̄ si pactum factum sit de non petēdo vt. C. de negocijs gestl. l. negocium. Vel si gestor cōmisit culpam vt ff. de nego. gestl. l. sine hereditate. vel si gestor fuerit in mora vt ff. de lega. p̄mo. l. cuz res ℣ fina.

Et ne gestores inutiliter expendant. Ideo datur domino rei geste directa actio negociorum gestorum ad petenduz rationem administrationis a gestore. et tenetur ipe gestor regulariter de leui culpa vt. C. de negocijs gestl. l. tutor. tenetur etiam de leuissima si alius diligentius fuisset administraturus vt hic in tertu circa finem istius ℣ et ff. de nego. gestis. l. si pupilli ℣ videamus. Interdum tamen solum tenetur de dolo et lata culpa. vt ff. de negocijs gestis. l. iij ℣ interdum scilicz quando accessit negocia deserta. Et dicitur actio negociorum gestorum ꝯuis tantum vnum negocium gestum sit. vt ff. de negocijs gestis l. iij ℣ negocia. Et ita pluralis numer⁹ ponitur p singulari. quod facit si sit statutum quo puniatur producens falsos testes puniendus est etiam ille qui producit vnum falsum testem.

Notandum tertio pro ℣ tutores quoq̄. q̄ actio directa tutele datur pupillo contra tutorem vt reddat rationem administrationis sue que tamen non datur nisi finita tutela vt ff. de tute. et ratioci. distrahen. l. si tutor ℣ fina. Sed cōtraria actio tutele datur tutori contra pupillum ad petendum id quod expendit in rem pupilli vel si pro pupillo res suas vel seip̄m obligauit.

Et ita est hic casus vt quis agat añ̄q̄ soluit. et nō dat etiā ista actio nisi finita tutela vt ff. de p̄ria actio. tute. l. i ℣ fini/

to. Et nascunt iste actiones ex quasi cō tractu vt hic dicit.

¶ Notādū q̄rto circa ℣itē si int. q̄ q̄n dicit h in tex. q̄ actio q̄ dat legatarijs cōtra heredē nascit ex q̄si p̄ctu hoc nō intelligit de rei vendica. quā hz legatarius ad p̄sequēdū legatū. q̄ illa neq; ex p̄ctu neq; ex q̄si cōtractu nascit vt ℣. de actio. ℣i. Et idē dici p̄t de hypothecaria q̄ etiā dat legatario ſm glo. h. Hz intelligit h de actiōe ex testō. Nā heres adeundo hēditatē nō p̄hit sed q̄si p̄hit cū legatarijs vt ff. ex q̄bus cau. in possess. eat. l. apud iulianū ℣i. cū. l. sequē. Deritio āt hēditatis et actio finiū regūdoruz dicunt etiā nasci ex q̄si p̄ctu hz gl. h

¶ Notādū q̄nto. pro ℣itē is. q̄ soluēs indebitū p̄ errorem trāffert dñiuz. Et ideo cōperit sibi condictio indebiti ad peredū qđ indebite solutū est. q̄ nemo debet cuz aliena iactura locupletari vt ff. de cōdictio. indebi. l. nā hoc natura. z ideo licz soluēs videat distrahere. tamen p̄pē hanc rationē est inter sic soluentem et recipientē obligatio ex q̄si p̄ctu.

¶ Notandū sexto. q̄ soluēs indebitum in quibusdā casibus nō p̄t repetere. primo si sciens solvit. quia tūc donare videtur vt ff. de condic. indebi. l. i. Secōo si p̄ sentētiā soluat. C. d cōdic. indeb. l. i Tertio p̄pter trāsactionē vt ff. de condictio. indebi. l. in summa ℣i et quidem. Quarto si recipiēs iurauit sibi hoc esse debitum. et soluens detulit sibi iuramētum vt ff. de iureiuran. l. nam postea ℣i. Quinto si solutum sit in causa pietatis vt ff. de condictio. indebi. l. cum his ℣i mulier. Sexto si non fuit indebitum respectu soluentis. fuit tamen debitum respectu alterius cuius nomine solvit vt C. de peti. hereditatis. l. de hereditate. Septimo si solutuz sit ex causa que infitiando id est negando crescit vt in. l. aquilia. de quo hic in textu. vbi gratia Petitum est a me damnum illatuz qđ ego non intuli et solui non possum repetere quia videor confiteri me fecisse. Si tamen nullum damnuz illatum sit tunc possum repetere. quia solutio mihi nō p̄iudicat sicut nec confessio quando nullum damnū illatū est. vt ff. ad legē aquil. l. inde neratius.

¶ Notandū finaliter. q̄ si legatū indebite soluat. distinguendū est. Quia aut scienti soluit et nō repetit. vt. ff. de condictio. indebi. l. si fideicōmissuz. aut soluitur p̄ errorez iuris. et tūc q̄uis nō sit debitum ciuiliter. debitum tamen naturaliter non repetitur vt. C. ad legē fal. l. errorem. nisi esset pupillus qui in vtroq; casu restituit in integrū. vt. C. si aduer. solu. l. ij. Aut soluit p̄ errorē facti z tūc repetitur. C. de condic. indebi. l. fideicōmissum.

☞ Opponitur sic Et videtur q̄ soluens indebitum p̄ errorem nō trāffert dominiū p. l. si procurator. ff. de acquirē. rerū domi. Solutio Aut error est in re et nō trāffertur dominium. nec oritur condictio indebiti vt in illa lege si procurator. aut error est in obligatione. et tunc tranffertur dominium. et ita loquit hic.

Per quas perso. no. acquiritur obligatio

¶ Continuatur sic. Visō qualiter obligationes nascūtur et nobis acquirunt p̄ nosipos. sequit videre qualiter nobis acquirunt p̄ alios. Et ideo rubricatur iste titulus. p̄ q̄s p̄sonas nobis ꝛc. Circa quā rubricā. Notandum q̄ iste titulus differt ab illo ū. p̄ q̄s p̄so. nobis acq̄rit. q̄ ibi tractat q̄liter p̄ alios acq̄runt nobis res. Hic autē qualiter nobis acquiruntur per alios obligationes. Nam sicut appellatiōe factoꝝ nō intelliguntur res. sic nec appellatione rerum intelligunt obligationes et actiones.

Differt etiã ab illo titulo ꝫ de de stipula.seruoꝝ.qꝫ ibi tractaꝫ qualiter nobis ꝑ alios acquirunt obligationes ex stipulatione tantũ.h aũt de oĩ obligatiõe.

rpositis. Sũmaꝫ sic. Obligationes acq̃site ꝑ seruos acquirũt dño quo ad totũ. Acquisite xo ꝑ liberos existentes in potestate pĩs acquirunt patri q̃ ad vsumfructũ.manente ꝓprietate apd liberos. Ex qua tñ ꝓprietate pater etiã habet actionẽ.tũc ibi. Itẽ ꝑ liberos.et obligationes acquisite ꝑ liberos hoĩes vel alienos seruos bona fide possessos vel ꝑ seruũ vsufructuarium ex operibus eoꝝ.aut ex re possessoris acquirunt ipi possessori.tũc ibi.cõez. Et obligatiões acquisite ꝑ seruũ cõmunẽ acquirunt dominis pro dominica portione. nisi seruꝰ nominatim vni vel iussu vnius obligationes acquirat. quia sic tãtũ illi acquirũtur. hoc dicit.

☞ Notãdũ ꝓmo.qꝫ qñ hic dicit qꝫ obligationes ꝑ seruum acquirunt dño debet intelligi si dñs eũ possideat. Nam si alius possideat eũ bona fide habet locũ ff.sequens sez item ꝑ liberos.

Notandũ scdo. Q̃ obligationes acq̃site ꝑ liberos existentes in ptãte patris acquirunt patri ꝓut hic dicitur. hoc ẽ verꝝ in aduenticijs. Naz in profecticijs acquirunt pĩi pleno iure. In castrensibus vel quasi castrensibus pater nihil habet. Et de isto latius dictũ est ꝫ q̃s ꝑsonas nobis acquirit ff.i.

Notandũ tertio circa ff itẽ ꝑ liberos q̃ liber homo aliq̃ possideat bona fide vt si possessor credat eũ esse seruũ. et suum aliq̃ mala fide vt si credat eũ eẽ seruũ.sed scit eũ nõ esse suũ.vt ff.de acq̃rẽ.possessio.l.i ff sed ꝑ eũ. Si aũt scit eũ nõ esse seruũ.tũc nullo mõ possidetur. ꝛz detineꝫ vt ff.de acquiren. possess.l. qd̃ vniuersaꝫ ff.i.

Notanduz finaliter circa ff cõmunẽ q̃ si seruus cõis acq̃rat obligationem simpliciter vel sub nois appellatiuis tũc illa acquirit dominis ꝑ dñicis portionibus vt hic dicit. ꝛz si sub nois ꝓpijs tũc obligatio acquirit dominis pro virilibus portionibus vt ff. de stipula.seruoꝝ.l.i seruus cõis.et latꝰ dictum est de isto ꝫ de stipula.seruoꝝ ff.ij.

Quibus modis tollitur obligatio.

Continuatur sic. Dictum est ꝫ qualiter obligationes nascunt. sed quia nihil est tam forte quin rumpi et dissolui possit vt in auctẽ.de nup ff deinceps. collatio.iiij.et.l.nihil.ff.de regu.iur. Idcirco tractaꝫ h.qbus mo. tollit obligatio.

Ollitur. Sũmaꝫ sic. Omnis obligaꝰ tollitur solutione illius rei que debetur vel etiã alterius rei volente creditore. Et ꝑt alius pro alio siue sciẽte siue ignorãte vel etiã inuito soluere. tũc ibi.item si reus. Et si reus soluat tollit obligatio oĩm qui pro eo interuenerũt et ecõtra sez soluẽte fideiussore tollitur obligatio rei principalis.tũc ibi. item ꝑ acceptilationem. Et ꝑ acceptilationem tollit solũ obligatio nata ex stipulatione. Et ideo inuenta est stipulatio acceptilatia ꝑ quã renouant oẽs obligationes et reducunt ad stipulationẽ et tũc ꝑnt tolli ꝑ acceptilationez. tũc ibi.preterea Etiã tollitur obligatio ꝑ nouationem Et olim fiebat nouatio ꝑ interuentum noue ꝑsone vel ꝑ adiectionẽ vel detractionẽ fideiussoris diei vel cõditionis. Ita tñ vt nõ diceret nouatio facta donec dies aut ꝓditio existeret. ꝛz hodie

Quibus modis tollitur obligatio.

nō fit nouatio nisi p contrahentes exp/matur q̄ volūt priorē obligationē re/nouare tunc ibi.hoc amplius Et obli/gationes que ex consensu nascunt tol/luntur p dissensum seu contrariam vo/luntatem cōtrahentiū.hoc dicit. Et ptz intellectus textus

☞ Notandū ꝓmo.q̄ alius ꝑt soluere p debitore ignorante seu inuito et con cor.l.soluendo ff.de nego.gest. Non tñ ꝑt alteri solui q̄ creditori vt ff.de nouatio l.stichū ℣ fi.nisi ille alē habeat māda tū a creditore aut creditor sit heres illi⁹ vt ff.de solutio.l. solutū/ an āt debi/tor possit soluere creditori creditoris. Distinguendū est Quia aut hoc fit īuito creditore et nō liberaf debitor.C.ō negocijs gestis l.fi.aut ignorante credi tore ⁊ tūc nō liberaf debitor ipo iure ꝫ ope exceptionis vt l.opas ff.de doli ex ceptio. Nisi essent creditores ex eadem cā vel nisi debitor obligasset bona sua creditori creditoris quia sic soluēdo si/bi ipo iure liberaf vt in d.l.solutū.

¶ Notādū scdo p ℣ item ꝫ si re⁹.q̄ ex isto tertu ptz q̄lit vna solutio ꝑt parere duas liberatiōes/ q̄n tñ fideiussor soluit, tūc aut soluit noīe rei ꝓncipalis ⁊ libēa tur reus ipo iure vt l. soluendo ff. de nego.gest. Et creditor nō cedit fideiussori actionē q̄ extincta ē nisi ℏ añ solu/tionē vel in cōtinēti p⁹ fuerit actū sed fideiussor tūc agit actiōe mādati ad pe tendū id q̄d solut ab ipo reo Aut fide iussor solut noīe suo et tunc reus prin cipalis nō liberaf ipo iure sed ope ex/ceptionis vt ff.manda.l. si quis Et tūc creditor cedit fideiussori actionem Et in dubio presumitur fideiussor noīe suo soluisse.l.papinianus ff.manda.

¶ Notandum tertio p ℣ item p accep/tilationem Q; acceptilatio est imagina ria solutio et differt a vera solutione quia vera solutio fit mediāte re/sed ac/ceptilatio fit p ꝟba vt ff.de acceptila.l. si acceptilatio ℣ inter. Et licz acceptila tio sit inutilis iure acceptilatiōis est ta mē vtilis iuē pacti ꝫm Mar. q̄uis bul. dicat contrarium.quoꝝ opiniones ꝑnt sic concordari. Quia aut acceptilatio ē inutilis ratione rei. quia fit de re q̄ nō est deducta in stipulatiōez.⁊ tūc valet iure pacti.vt dicit Mar.aut est inutilis ratione forme. vt scz quia fit inter ab/sentes vel non dicūtur ꝟba apta accep tilationi.et tunc nullo mō valet vt di/cit bul.⁊ ita nota.ff.de pactis.l.si vnus ℣ si acceptilatio.

¶ Notandū quarto.q̄ ad sciendū. An so'utio potest fieri p parte Sic potest distīgui Quia aut hoc fit volente credi tore et tunc non ē dubiū aut inuito cre ditore.et tunc si debitor confitetur to/tū debitū non potest fieri solutio p p/te.vt ff. ō vsuris l.tutor ℣ lucius. Aut debitor non confitef totū debitū et tūc pars confessata potest solui creditore in uito vt minuātur lites ff.si certū peta/tur l.q̄dā et stipulatione. dicūt tamen hic docto.cōmunit.q̄ ex equitate credi tor tenetur ꝓrem solutiōis capē q̄uis solutio p ꝑte habeat multa incōmoda vt l.plane ff.familie herciscū.

¶ Notandum quīto.q̄ stipulatio acqui liana inuenta est vt omnes obligatōes reducantur ad stipulationē et renouē/tur et ita iure isto nouatio fieri potest q̄uis p contrahentes hoc nō sit expres sum.qō hodie non fit vt dicit in seq̄n ℣ preterea. Et potest etiā actio realis ad stipulationē reduci sed tūc loco rei po/nenda est estimatio eius.quia nemo rez suam stipulari potest. vt supᵖ de inutili. stipula ℣ ij.

¶ Notandum sexto.q̄ actio dicitur re spectu ꝑsone et petitio respectu rei. et ꝓsecutio respectu vtriusq̄.vt ff.de acti. et obliga.l.actio in ꝑsonā.

¶ Notandum septimo p ℣ preterea. q̄ q̄n fit nouatio obligationis tunc tol lit ꝓma obligatio q̄uis etiā scda sit inu tilis.nec habet creditor regressum ad ꝓ

mum debitorē nisi scūs eliserit obligationē p restitutionē i integrū Nam tūc haberz regressū ad primū qō vez ē nisi scūs dolo inductus fit ad obligandū se pro pmo vt notatur p bar. in l. prima ff. de nouatio. Ratio autē quare prima obligatio tollit. qñ fit nouatio cuz pupillo sine auctoritate tutoris et non qñ fit cū seruo Est quia pupillus pt naturaliter obligari ḡuis non ciuiliter sine auctoritate tutoris. et cum auctoritate tutoris obligari pt ciuilē et naturaliter. seruus āt nullo modo potest obligari.

Notandum octauo. q nouatio olim fiebat p inuentū noue psone vel per adiectionem alicuī qualitatis vel obligationis. Sed hodie ñ fit nisi per ptra hentes exprimatur q volunt pmā obligationē renouare. vt C. de nouatio. l. fina. Si tamē hodie pmo contractus ñ st. et cū scūo et apparēt de intentione contrahentiū q voluerūt renouaē obligationem. ḡuis non expresserint licz nouatio non valeat iure actionis valz tamē ad excipiendū vt dicta. l. fina. C. de nouatio.

Notanduz nono. pro ℣ hoc amplius q iste textus loquitur solū de obligationibus que ex consensu nascuntur de q̄bus dictum est in illo titulo. Nam in oī obligatione est consensus ſz ñ solū. pt tamē intelligi qō hic dicit etiā de quibusdam alijs obligationibus. videlicz que nascunt ex maleficio. Nam obligationes iniuriaz et similes pñt tolli per dissensum. vt ff. de pactis. l. si tibi decez ℣ quedam actiones. et ibi p bar. Et pt etiam per dissensū remitti pena debita pti. non autem pena debita reipublice. vt ff. de pactis. l. iure gentiū ℣ pactus.

Notandum decimo. q res non ē integra in emptione et venditione. qñ solutum ē precij aut pars precij. aut res est tradita. vt hic dicit Et ideo tūc nō pt dissolui obligatio p solā voluntatem ſz reqrit retrotraditio. vt C. qñ licz ab emptio disce. l. prima.

Notandum finaliter. ex vltra glo. q colliguntur vndecim modi quib⁹ tollitur obligatio. primo solutione vt supra eo. pmo ℣ scdo acceptilatione supra eo ℣ Itē p acceptilationē. tertio Nouatiōe voluntaria. quarto nouatione necessaria Et fit nouatio voluntaria p stipulationē. Sed necessaria fit p litis contestationem vel per sententiaz. vt si aliquis subeat pro me iudiciū ad me liberandū. vt ff. de Nouatio. l. aliā. Quinto compensatiōne. vt ℣ de actio ℣ penul. sexto delegatione. vt ff. de nouatio. l. delegaē. septimo cōfusione debiti vt si debitor fiat heres creditoris. l. si debitori. ff. de fideiuss. octauo p oblationez pſi ḡtōez et depositionē. vt C. de so⁹. l. ob pſigtōez Et añ litē cōtestatā sufficit sola oblatio ad tollēdā obligationē. vt. l. sed si secūda ff. de pstitu. pecu. Nisi creditor esset absens quia tūc etiā requiritur consignatio et depositio. vt in. l. statu liberos ℣ stich⁹ ānua. ff. de statu libe. Post litem añ cōtesta. requirūtur ista tria ſz oblatio cōsignatio et depositio. et q fiant p gruo loco et tempe. vt in d. l. ob pſigtōez. C. de solutio Nono tollit obligatio interitu speciei. vt ff. ō ℣ bo. obliga. l. si ex legati causa. decimo p maleficiū. vt si quis ꝓpria auctoritate capiat rē aliēz quā ali⁹ possidet. vt C. vnde vi. l. si quis in tantam. vndecimo dissensu. vt dicitur in isto ℣ Et tollitur interdū ciuilis obligatio ⁊ remanet naturalis vt p sententiaz. vt ff. de cōdictio. inde. l. iulianus. Et interdū tollitur naturalis et remanet ciuilis. vt p redditionē chirographi aut instrumēti i quo cōtinetur debitus aut p iusurandū. vt ff. de solutio. l. stichū ℣ natural. dicit añ bar. in l. Item quia ff. de pactis. q p redditionez chirographi. aut instrī pti nētis debitum tollitur obligatio. Et ideo etiaz si apud debitorē reperiatur instrumentuz

cancellatum presumitur obligatio extĩcta. si probetur. q hoc instrumentum ẽ apud debitorẽ voluntate creditoris vt l. labeo et ibi p bar. ff. de pactis.

¶ Opponit ꝓmo ⁊ videt. q p solutionẽ non ſꝑ tollitur obligatio. l. qui hoiem ℣ fina. ff. de solu. ¶ Solutio. ¶ Ibi solutum fuit indebitũ et ideo licet soluens liberabatur ab obligatione. tamẽ causabatur obligatio in recipient. e

¶ Sed replicat de ℣ si ũ tacuerit. ꝓmo respon. in auctentico. vt hi q̃ phibent seres hrẽ. ¶ Solutio ¶ Ibi tutor fuit debitor pupilli. et tacuit illũ debitũ qñ assumpsit tutelam Et ideo si durãte administratione soluat non liberatur fauore pupilli vt in auctentica. minors debitor C. qui tutores dare pñt.

¶ Iterum replicatur de. l. si rem meam ff. de solutio. ¶ Solutio ¶ Ibi res nõ fuit soluta sicut fuit debita Nam in ea fuit alienũ ius constitutũ.

¶ Iterum replicatur de. l. iulianus ℣ q̃ fundum. ff. de ℣. obli. ¶ Solutio ¶ Ibi soluens non liberabatur. quia tenebat cauere de euictione. quod non fecit. Iterum replicatur de l. iij ℣ si vendita. ff. cõmodati. ¶ Solutio ¶ Ibi non liberabatur soluens. qr res quã soluit fuit deteriorata.

¶ Opponitur finaliter et videt. q aliꝫ non potest ꝑ debitore soluere eo inuito. quia beneficiũ non redditur in inuitum per l. inuitum. ff. de reg. iuris. ¶ Solutio. ¶ Illa regula loquit in priuilegijs. hic autem loq̃mur ī beneficijs vel illa regula intelligitur p directum istõ autem p obliquũ. sed prima solutio est clarior.

¶ Sic finis ẽ tertij. ꝑ quo sit gloria pri.

Sequitur liber quartus.

De obligationibus que ex maleficio vel quasi maleficio nascun.

QVm sit ex ¶ Auctor ꝓsequitur conti nuat istum titulũ cũ quibusdam sequentibus ad ea que predicta sũt. Et ideo potest hic fieri tale sũmariũ. Dcm̃ ẽ s. d̃ obliga. q̃ ex ꝓtractu vel ex q̃si ex̃ctu nas. Dic ꝓsequẽt tractat de obliga. q̃ ex maleficõ seu delicto vel ex q̃si maleficio nas. Et q̃uis obligationes q̃ ex ꝓtractu descendũt. nascãt ex variis causis et sepatis. s. ex re ℣bis. lrĩs et ꝓsensu. vt s. de obliga. ℣ hay eq̃. Obligatões tñ oẽs q̃ ex maleficio descendũt nascunt ex vna causa. s. ex ipso maleficio. h. d. vsq̃ ad ℣ furtũ em̃.

¶ Notandũ primo. q ista rubrica generaliꝫ ẽ q̃ nigꝫ. qr ī isto titulo ñ tractat de oĩb⁹ obliga. q̃ ex maleficio nascũt. ꝛ solũ de furtis. Simile ẽ C. d̃ reb⁹ creditis ⁊ iurein. qr ī illo titulo nõ tractat de reb⁹ creditis. ꝛ in sequẽtib⁹. Et qd̃ dicit ter. hic tractãdũ esse de obliga. q̃ ex quasi maleficio. nas. hoc nõ fit in isto titulo. ꝛ postea ponit ti. spẽal d̃ illo obliga.

¶ Opponit et videt. q nõ ões obligationes q̃ ex maleficio descẽdũt nascunt ex vna cã. s. ex re qr etiã alique nascunt ex ℣b iniurioſ. vt ex cõuicio. p. l. ℣ iniuria. ff. de iniurijs. Et alique nascunt ex lrĩs. s. diffamatorijs. p. l. lex cornelia ℣ si q̃s libꝝ. ff. de iniurijs. ¶ Solutio ¶ Qñ obligatões nascunt ex ℣bis iniurioſ vel ex litteris diffamatorijs. tunc nõ nascunt ex eis vt sunt ℣ba vel lrẽ. ꝛ vt in talib⁹ ℣bis vel lrĩs ꝓsistit maleficiũ. Et ita tales obligatões nascũtur

ex re seu facto scz ex maleficio.

ffurtum enim. In isto ℣. pomit diffinitio furti. et ideo nō ſūmmat. Est ātē furtū ꝓtractatio rei aliene vel ipius rei vl' vſus rei. vel poſſeſſionis rei fraudulenta īuito dño vel ꝙſi dño lucrandi animo Et iſtud furtū ꝓhibitū eſt lege naturali. hoc dicit.

☞ Notādū ꝙ ꝑ°. ꝙ ſex req̄runt ad hoc ꝙ cōmittatur furtum. Primo requirit ꝓtractatio vt ff. de acquiren. poſſeſſio. l iij ℣ ſi rem. Et ideo ſi aliquis tradat alicui pignus et dicat ꝙ eſt aureum. ſed in veritate eſt eream ſeu cupreum ille nō committit furtum vt. l. cuz es. ff. de furtis Si etiam ſeruus dicat ſe eſſe liberū vt ſic recipiat debitum non committit furtuz vt. l. ſi quis vxori ℣ neqz verbuz ff. eo. quia in iſtis caſibus non eſt contractatio. Secundo requirit ꝙ ſit res mobilis et corꝑalis Nam in re immobili non cōmittitur furtuz vt ſupꝝ de vſucapio ℣ quod autem. Similiter nec in re incorꝑali vt ff. de acquiren rerum domi. l. ſeruus ℣ incorꝑalis. Tertio requiritur ꝙ ſit res aliena quia in re propria non cōmittitur furtuz vt ℣. eodē ℣. aliquando. In re tamen cōmuni bñ cōmittitur furtum vt. l. ſi ſocius ff. eo. Et hoc eſt verum ſi ſocius vtatur re communi fraudulenter. quod in dubio non preſumitur quia poteſt vti re cōmuni. loquendo de illo vſu ad quem res eſt deſtinata vt. l. ſabinus ff. cōmu. diuidūd. Quarto requirit ꝙ ſit cōtractatio fraudulenta. Nam ſi tractans putet ſe vti iure ſuo. et ſibi licere rem tractare non eſt fur vt ℣. titulo proximo ℣ quia tamē. vel etiam ſi putet hoc eſſe voluntate domini vt ℣ eodem ℣ placuit. Nam furtū nō cōmittitur ſine affectione. In dubio tamen preſumitur fraus vt in. l. ꝙ vas. ℣ vetare ff. de furtis. niſi appareāt ſignā ſeu indicia de contrario. videlicz ſi contractans ſit conſanguineus vel amicus domini ipſius rei. vt notatur ꝑ bar. in l. inter omnes ℣ recte. ff. eo. Quinto requiritur ꝙ res tractet inuito domino vel quaſi dño. vel eo cuius intereſt. vt l. manifeſtiſſimi. C. de fur. Nā ſi domin⁹ nō ſit inuitus ꝙuis contractans hoc ignorat. non tñ cōmittitur furtuz. vt ℣. eo ℣ placuit Et in dubio ꝓſumitur domin⁹ īnitus ſicut dictum eſt de fraude Sexto requiritur ꝙ contractans faciat hoc aīmo lucrandi. vt. l. i ℣ i. ff. eo.

¶ Notandum ſecūdo. ꝙ qñ furtū committitur in vſu rei vel poſſeſſione. tunc quadruplatio vel duplatio ſolum fit de vſu vel poſſeſſione et non de ꝓprietate rei. vt C. de penis. l. ſancim⁹. quāqz alii qui volnerunt. ꝙ etiam ꝓprietas rei debet eſtimari in hoc caſu.

☞ Opponit̄ et videtur. ꝙ poteſt committi furtum ſine tractatione ꝑ. l. qui tabulas ff ℣ ff. eo. vbi dicit̄ ꝙ radēs tabulas committit furtū. ¶ Solutio ¶ Cō tractatio debet hic capi generaliter. nō pro amotione de loco ad locum. Et iō delēs ſcripturā inſtrumenti in quo ipe ſcriptus eſt debitor facit furtum.

furtum enim Sūmatur ſic Furtū dicit̄ a furno vl' ſm veritatem lingue greece furuo ꝙ v. i. nigro ſeu obſcuro. qz furtū plerunqz fit tempore nocturno. vel etiam dicitur a fraude vel a ferēdo. i. auferendo. hoc dicit.

☞ Notandū hic. ꝙ furtum dicitur a furuo. i. nigro ſeu obſcuro. quia qui male agit odit lucem. ad qđ iſte rex ſoleat allegari. Et dicitur notanter ꝙ furtum plerunqz fit nocte. quia etiam dicit̄ furtum. licet fiat in die. Et ideo non valeret hic argumētū ab interpretatiōe nominis. ſic ſcilicet arguendo. Non fit tē pore nocturno ergo non eſt furtum Et ratio eſt. quia iſta interpretatio nominis non conuertitur cum diffinitione furti Qđ autem in die factum dicitur furtuz patet per l. i. ff. de furibus balneariis.

De obligationibus que ex delic. nascũ.

Notandum tertio. Q̃ ipm factũ interdũ dicitur cõsiliũ vt ptz hic. Mã cõmodãs scalas ad furtuz faciendũ dicit prestare cõsiliũ. nõ ꝟbo sed re ipa. ff. l. repe ff. de ꝟbor significa. Interdũ etiã cõsiliũ dicit ꝓpositũ sen intẽtio hoĩs vt l. si qs furi §. i. ff. eo. Et dicit cõsiliũ interdũ qñ alteri dat bonũ vel malũ vt. l. in furti §. penul. ff. eo. titulo. Et est dĩa inter cõsiliũ et opem. q̃ cõsiliũ vt tactũ ẽ dicit intentio hoĩs siue ꝓpositũ z consilium dicit dare q̃ psuadet vel impellit vt maleficiũ fiat. Opẽ ãt fert q̃ ministeriũ vel adiutoriũ ad res surripiendas ꝓbet et seruit istud ad intellectũ. c. si dignum. extra de homici.

Notandũ finaliter. q̃ si qs excusserit nũmos vel fugauerit aĩalia p̃ lasciuiaz seu stulticiã et nõ vt furtũ fiat ille non tenet furti tenet tñ ad resarciendũ dãnũ actione in factũ vt §. ad le. aqui §. fi.

Opponit sic Et videt q̃ nõ bñ dictũ sit in ꝓmo notabili. q̃ prestãs opẽ z cõsiliũ interdũ in mun⁹. et interdum in plus tenet q̃ ꝑncipalis fur. q̃ cõsentiẽtes et faciẽtes pari pena sunt puniendi vt notat in c. i. eẽ de offici. delega. Solutio Actio ꝓ institui dupliciť sez in psonã. aut in rem. Et vez est q̃ si agat in rem sen etiã criminaliť de furto eq̃liter puniunť faciẽs et opẽ prestans. Et ita intelligit dictũ allegatũ in oppositũ Sz si agat in psonã et ciuiliter de furto tũc cũ respectu vni⁹ psone furtũ est manifestũ. et respectu alteri⁹ nõ manifestũ cõtingit penam esse diuersam.

Hi qui. Existentes in ptãte parentũ vel dñoz. et surripiẽtes eis rem aliquã faciũt furtũ. Et res fit furtiua et inusucapibilis. nõ tñ nascit inter eos actio furti. Si tñ hoc fecerint ope et cõsilio alterius. ille alť tenet furti. hoc dicit. Et ptz intellect⁹ textus.

Notandum ꝓmo. si filius furetur patri non agit contra eum pater actiõe furti nisi filius habeat peculium castrẽse vel quasi. tũc eĩ pater ꝓ agere contra eum quia sic reputatur filius tanq̃ pater familias. Et ideo etiam filius illo casu posset agere contra patrem si pater surriperet sibi peculium suuz vt. l. si quis vxori §. sed si filius ff. eo. Et idez potest dici de vxore respectu mariti. Quod dicitur hic de filio z de seruo. potest etiã intelligi in monacho. Et licz pater nõ habeat actionem furti contra filiuz vt hic dicitur. potest tamen pater talẽ filium castigare. nec iudex debet se de hoc intromittere z si velit pater potest talem filium iudici presentare vt castigetur. et restituat que surripuit. ff. l. respiciendus §. furta domestica ff. de penis et. l. congruentius. C. de patria potestate.

Notandum secũdo. Q̃ hic est casus in quo non subsistit ꝑncipale. z tamen subsistit accessoriuz contra. l. grece ff. de fideiusso. quia ꝑncipalis hic non tenetur actione furti et prestans cõsilium z opem tenetur. et ideo illa regula fallit hic. de quo latius ꝑ bar. in. l. si quis seruum ff. eo.

Opponitur sic Et videtur q̃ res in hoc casu nõ est furtiua p. l. q̃uis ff. c. Solutio In illa lege res non est furtiua quia fuit postea vendita furi. z sic vicium fuit purgatũ.

Furti autem actio hic competit.

Sũmatur sic. Actio furti competit ei. cuius interest rem non esse furatam Et ideo creditori de pignore subtracto et bonefidei emptori de surrepta re empta. q̃uis non sunt domini ipius rei cõpetit actio furti. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Motinduz ꝓmo. q̄ istud intelligit de illo qui hz interesse ex causa honesta Maz si haberet interesse ex causa inhonesta vt si a fure capetur res furtiua nō cōpetit ei furti actio vt ff. titulo ꝓximo §. fi. Requirit etiā q̄ istud interesse sit ex causa onerosa vt. l. si quis vxori §. penul. ff. eo. Qui igit habet interesse ratione custodie ad quā tenet habz actionez furti vt. l. itaq; in principio. ff. e. Nam si nō habeat custodiā prestare vt depositarius nō habet actionē furti vt ff. eo §. sed is. Idem est de eo qui habet interesse ratione possessionis sicut creditor habet in pignore. Nam ei competit furti actio. quia expedit potius pignori incūbere q̄z in psonā agere vt hic in tex. Et iste textus sepe solet ad hoc allegari. Idem est etiā de eo qui habet interesse ratione dominij realis seu naturalis vel q̄si dominij quale hz vsufructuarius. Nā ei etiā cōpetit actio furti vt l. creditor §. dñs. ff. eo.

☞ Opponitur sic Et videt q̄ fur pt agere contra furem p c. in litteris. extra de restitutio. spoliato. vbi dicitur q̄ predo restituendus est in possessionem q̄ etiā et fur. ¶ Solutio ¶ Contrariū est verū qz predo est in possessione sed fur nullā actionē habet. nec etiā hz possessionē quia allegans turpitudinē non est audiendus.

Item si fullo Sūmatur sic. Si is qui recepit mercedem pro custodia rei illam rē amiserit furto habet furti actionem et nō dñs. quia dominus pōt rez ab eo petere actione locati. Et idē ē de bonefidei emptore vt si rem emptā furto amiserit habz furti actionē q̄uis nō sit dñs. Si tñ custodiens non sit soluendo in toto vel in pte. tūc dominus habz furti actionem. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo: q̄ ideo fullo ꝛ sarcinator agunt furti quia sunt obligati domino ex locato et tenentur de custodia. et sic interest eorum rem nō ēe surreptam. et ideo si interim absoluerētur et liberārētur a domino nō possent amplius agere furti. quia amplius eoꝝ non interesset. Et si iste fullo vel sarcinator vtētur vestib⁹ quas habet in custodia cōmitteret furtum vt. l. fullo. ff. eo. Dicitur autem fullo qui lauat pannos et polit. Hz sarcinator dicitur qui sarcit et addit vbi est scissum vestimentum vel pannus et consuit. vnde dicit iste habet sarta et tecta. quia cuz essent fracta sunt repata ex quibusdā additis ombus vt ff. de vsufruc. l. hactenus ꝛ ē de manda. in §. fina. Et ideo si fulloni. in glo.

¶ Notandū scdo. q̄ licz fullo vel sarcinator cui res furata ē habeat furti actionem et nō dñs. Hoc tñ intelligit cum limitatione scz si fullo aut sarcinator sit soluēdo in toto. Alias ei dñs hz actionem furti. Et ratio est quia q̄ nihil hz ei⁹ periculo nihil ē. vt. l. itaq; fullo. ff. eo. Nā manis ē actio. quā excludit inopia debitoris vt. l. nā is. ff. de dolo.

¶ Notandū tertio. q̄ idem est si hmōi custodiens nō sit soluendo in pte siue in toto. fa. ad hoc lex soluendo. ff. de. ꝛboꝝ significationibus

☞ Opponit sic Et videt q̄ imo dñs hz furti actionē q̄uis custodiēs sit soluendo p. l. cū in plures §. vestimenta ff. loca. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit de actione reali seu de cōdictione furtiua et talē actionem bene habet dñs. sed loquimur hic de actione furti.

Que de fullone. Quamuis fm antiq̄ iura idē sit de commodatario q̄ dictū ē de fullone et sarcinatore. hodie tñ si res cōmodata furata sit hz dñs rei electionē agēdi p̄ cōmodatariū actione cōmodati. vel contra furē actiōe furti. Et vna actione scienter electa per dominum non potest venire ad aliam.

Sed si elegit actionem cõmodati ignorans aut dubitãs rem esse furatã potest actionẽ cõmodati dimittere et actionẽ furti intentare. Nisi ipi dño p cõmodatariũ satisfactũ sit. quia tũc fur est liberatus a dño. sed adhuc tenet cõmodatarius. Et istud verũ est sine cõmodatarius in pte sive in toto sit solutẽ do. hoc dicit. Et ptz intellectus textus

Notandũ p°. q licz olim idẽ ius fuit de cõmodatario et fullone seu sarcinatore qñ res fuit furata. Hodie tñ est differentia quia quãdo res est furata fullonj vel sarcinatori. tũc si fullo vel sarcinator sit soluendo in totũ ipe agit cõtra furẽ actiõe furti et nõ dñs. vt dictũ est ℔ eo. ℣. proximo. Sed si res cõmodata furata sit pt dñs agere contra cõmodatariũ actione cõmodati. vel cõtra furem actione furti. Si tamẽ incipiat agere contra furem liberatus est cõmodatarius. sed si incipit agere contra cõmodatarium sciens rem esse furatam. vel si ipi dño a cõmodatario sit satisfactũ liberatus est fur a dño sed nõ a cõmodatario. Et ratio differentie ponit in glo. in l. manifestissimi ℣. tales. in ℣bo. oĩmodo C. eo. Quia cõtractus factus cũ fullone aut sarcinatore est gratia vtriusq. sz contractus cõmodati est solũ gra commodatarij ex sola liberalitate cõmodantis. Et ꝓpter hoc iura plus fauent cõmodanti vt scz habeat electionẽ q̃z fullonj aut sarcinatori vl alteri locãti operas suas in re que furto amittitur.

Notandũ sc̃o. q qñ alicui cõpetũt due actiones electa vna scienter nõ pt puenire ad aliã. fa. l. nõ nũq̃. ff. de collat. bonor. Sed si ignoranter elegit nõ preiudicat sibi. quia nemo ignorans psumitur suo iuri qđ sibi ꝑpetit renũciare vt l. mater. ff. de inofficio. testamen. Et idẽ est sine ignoret hoc ius sibi cõpetẽ sive dubitet vt ℔ in ℣si. finaũ nescius. de q̃ etiã est bonus text. in. l. manifestissimi ℣. si ãt. C. de furtis et seruo corrupto.

Sed is. Pro re deposita furata depositarius nõ hz furti actionẽ. q̃ sua nõ interest nisi dolo fecerit q̃ res furata est. hoc dicit. Et ptz intellectus textus

Notandũ p̃mo. q̃ depositarius solũ tenet de dolo ⁊ lata culpa vt ℔ qb° more ẽ hñt obligatio ℣ ꝑterea. Et nõ si res deposita furto amittat sine dolo ⁊ lata culpa depositarij nihil interest ei°. Et cum furti actio nõ dat nisi ei cui° interest vt ℔ eo ℣ furti ãt actio. sequit q̃ depositarius nõ hz furti actionẽ. Si tñ accepit mercedẽ ꝑ custodia tũc cũ sua interfit hz actionẽ furti vt est bona glo. in l. rogasti ff. si certũ petat. Et si res apud aliquem deposita auferat ꝑ familiarẽ dñi ipius rei. et ille familiaris recedit cũ illa re nõ tenet custodies. si ille familiaris solit° fuit portare et auferre rẽ dñi sui. Secus si custodiens traderet hmõi rem alteri noĩe dñi q̃ nõ solet res illius dñi tractare. q̃ non debet faciliter credere vt. l. si quis vxori ℣ trẽ apud labeonem ff. eo. Ex quo ptz q̃ si bedellus habeat mercedẽ ꝑ custodia librorũ relictorũ in scholis a studentib° si libri pdanẽ tenet bedellus ad instar nautę cauponis ⁊ stabularij. fa. l. si mercedẽ ff. locati.

In summa. Impubes non pt facere furtũ nisi sit proximus pubertati. q̃ furtũ nõ cõmittit sine affectu furandi. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandũ p̃mo. q̃ impubes nõ cõmittit furtũ nisi sit ꝓximus pubertati. id ẽ decẽ annor̃ cũ dimidio si sit masculus vel nouẽ cũ dimidio si sit fẽa. Maz aũ nõ ꝑsumit dolũ capax. et in c. i. ex de delic. puero. et furtũ nõ cõmittitur sine dolo et affectione furandi vt dictum ẽ sup̃ eo ℣ placuit. Potest tamen impubes ante huiusmodi etatez castigari cũ virgis vel ferula si res abstrahat alienas vt. l. i ℣ impuberes ff. ad sillecianũ.

Furti actio.

Summat sic. Actio furti dat ad penā quadrupli vel dupli. Sed rei vendicatio et condictio furtiua dantur ad rē furtiuā psequendā. Et datur rei vendicatio cōtra quēlibz possessorē sed cōdictio furtiua nō datur nisi cōtra furem vel heredē eius. hoc dicit.

¶ Notandū primo. q̄ pro furto competūt q̄tuor remedia. scz actio furti. cōdictio furtiua. rei vēdicatio. et actio ad exhibendū. vt. l. si pro fure. ff. furti. ff. de condictio. furti. Et differūt iste actiōes quia actio furti dat contra psonā. et ad penā quadrupli. scz si sit furtū manifestū vel dupli si sit furtū nō manifestū vt ff. eo. ff furtor. ¶ Et cōpet. t hec actio cuilibz cuius interest rē esse furatā. vt ff eo. ff furti āt actio. t nō solū dat habētibus int̄esse sed etiā heredib⁹ eor̄ vt ff de ppe. et tpa. actio. ff nō āt oīs. Sed nō dat cōtra heredes furis. q̄ est actio penalis q̄ nō dat cōtra hēdes nisi lite contestata vt. l. i. C. de delic. defuncto. ¶ ei āt vendicatio t cōdictio furtiua t etiā actio ad exhibendū dant ad psequēdū rem ipam t dant dño vel heredi eius. vt ff. de condictio. furti. l. i. Et differunt iste actiones reales. q̄ rei vendicatio t actio ad exhibēdū dant cōtra quēcūq̄ possessorem. Sed cōdictio furtiua non dat nisi contra furē. cōtra quē etiā dat licz nō possideat vt hic in fine. tex. Et ista cōdictio furtiua etiā dat cōtra heredes furis vt. l. si pro fure. ff. cōdictio. ff. de condictio. furti.

¶ Notandum scdo. q̄ actione furtiua p̄t agi ciuiliter vel criminaliter. Si ciuiliter tūc pena applicat pti que passa ē furtum. et nō fisco vt. l. iij. ff. de sepul. viola. Sed si agatur criminaliter tunc pena est arbitraria. Ita tū q̄ sit pena citra mortem aut membri abcisionem vt aucten. sed nouo iure. C. de fuis fugitiuis Hoc tū fallit in fure famoso. qui scz tria furta fecit. q̄ ille furca suspenditur vt in glo. in dicta aucten. sed nouo iure Vel ꝑm bal. si fecit vnū furtū equalēs tribus furtis. in eadem aucteti. Fallit etiā si fur fregit pacē quia tūc p quinq̄ aureis furca suspēdit vt in c. si q̄s q̄nq̄. in aucten. de pace tenenda et eius violatori. collati. x. Fallit etiaz q̄n statuta municipalia terraruz hñt q̄ fur debeat suspendi. q̄ talia statuta a iure cōi sunt approbata vt. l. oēs populi ff. de iusti. et iure. Fallit etiā in latrone et deroboratore stratax vt. l. capitaliū. ff famosus ff. ꝑ penis. Dicūt tū docto. q̄ p furto aut simili crimine nō debeat facies hominis caracterari aut stigmate in frōte vel in genabullari ne facies adq̄ litudinez celestis pulcritudinis formata deturpet̄ i. l. si quis in metallū. C. de penis. et notatur in c. ad audientiam. extra de penis. Et ideo nō vident valere statuta p q̄ talia fiunt. et tantū de illo titulo.

De vi bonorum raptorum.

¶ Continuat sic. Sup̄ titulo proximo dictū est de furtis. h̄ cōsequēter tractat̄ de rapinis ¶ Notandū ꝗ circa rubricam. q̄ rapina seu raptus interdum cōtingit circa psonas. et sic nō tractat̄ hic de rapina. ꝫ C. de rapto. virgi. et extra de rapto. p totū. Et interdū cōtigit circa res. et si ille res sint ecclesiastice tūc cōmittit̄ sacrilegiū. de quo etiā nō tractat̄ h̄. et si ille res sunt prophane et de rapina caz tractatur.

Vi res.

Summatur sic. Pro re rapta datur actio furti et etiā actio vi bonor̄ raptor̄. cuius pena intra annuz est quadruplū. et post annum simplum. hoc dicit.

¶ Notādum primo. q̄ qui rē alienā

De vi bonorum raptorum

rapit nō solū est fur. sed vocat improbꝰ fur. qz fur aufert rem dño ignorante. ꝫ raptor aufert rem etiā dño sciēte. ⁊ nō solū facit dño dānū sed etiā iniuriā. ⁊ cōtingit etiā rapinā fieri in re cōi vt ff. de furtis. l. i.

¶ Notandū scdo. qꝫ si agat cōtra raptorem actione furti. tūc si raptor sit deprehensus agit furti manifesti vt. l. si vendidero. ℈. cum raptor ff. de furtis. Alias āt agit furti nō manifesti. ⁊ si agat furti manifesti tollit actio vi bonoꝝ raptoruꝫ. sed si agat furti nō manifesti cū illa sit ad duplū. pt nihilominꝰ agi actione vi bono. rapto. ad residuū videlz ad aliud duplū. qz actio vi bonoꝝ raptorū intra ānū indistincte ē ad quadruplum actione furti. Et hoc ē verꝫ si in actiōe furti nō manifesti lata sit sñia cōdēnatoria. Secus āt si absolutoria quia tunc nō agit ad residuū vt notat in. l. ij. ff. de publica. et vectiga. Et isto ptz qꝫ minor pēa ꝓ statutū illata nō tollit maiorē pēnā illatā de iure cōi. nisi hoc exꝑmat in statuto vt. l. quotiēs ff. de actio. ⁊ obli.

¶ Notandū tertio qꝫ ānus vtilis cōtinet trecētos et sexaginta quiqꝫ dies in quibus quis agere pt vt. l. cuꝫ heres. ℈. stichus ff. de sta. libe. Et de isto ānо vtili loquit ꝟ ter. vt. l. fi. C. eo.

☞ Opponit sic Et videt qꝫ ter. nō bñ ponat ꝟ penā actionis vi bonoꝝ raptorū ꝓ. ℈. itē lex iulia. ℈. de publi. iudi. // Solutio ¶ Actio vi bonoꝝ raptoꝝ pt constitui dupliciter/ videlz ciuilit et criminaliter. Si ciuiliter hz locū qđ ꝟ dicit Si āt criminaliter tūc aut agit ad penā ciuilē vel ad canonicā. Si ad penā ciuilē tunc aut rapina facta est cū armis Et pena eius est deportatio Aut sine armis et pena est amissio tertie ptis omnium bonorum. Et ita loquitur ℈. in contrarium allegatus Si autem agat ad penam canonicam tunc pena est excommunicatio et carentia sepulture ecclesiastice. et de illa pena rapine tractat in c. primo. extra de rapto.

Quadrupli In pena quadrupli actionis vi bonorum raptoꝝ continet res rapta. hoc dicit.

¶ Notandum primo. qꝫ differentia est inter actionem furti ⁊ vi bonoꝝ raptorū. qz in pena actōnis furti non computatur res furata vt supra titu. ꝓx. ℈. furti actio sicut in pena actionis vi bonoꝝ raptoꝝ. vt hic Et ideo si agatur cōtra raptorē actōne furti manifesti punitur plus ꝙ̄ si ageretur contra eum actione vi bonoꝝ raptoꝝ. qz punit in quītuplo computando rem furatā vbi actōne vi bonoꝝ raptoꝝ non puniret. nisi in quadruplo. Alia differentia est. qz in furto distinguitur inter manifestū et non manifestum. Sed illa distinctio in actione vi bonoꝝ raptoꝝ non habet locum.

☞ Opponitur et videtur. qꝫ etiā in actione vi bonoꝝ potest fieri distinctio per manifestū et non manifestū. quia dicit hic in tex. siue comprehendatur raptor siue non. ¶ Solutio. ¶ Hoc dicit ad drāz furti in quo considerat talis distinctio.

¶ Sed tunc replicatur. raptor semp ē manifestus quia rape ē de manu eripe vt. l. ij. ff. ne quis eī q̄ in ius vocatur vi eximat. ergo hoc dicit hic supflue Solutio ¶ Raptor et fur distinguītur ex animo. qz si animus sit capiendi rem palam et violenter licet neminem inueniat quando rem rapit dicitur tamen raptor Et si animus sit capiendi rem clam. ꝙ̄uis deprehendatur. est fur et non raptor.

Quia tamen Sic sūmatur Quānis olī rapiens rem credens eam esse suaꝫ vꝫ sibi licere eaꝫ auferre absoluebatur ab actione vi bono. rapto. Et etiā ab actione furti ex quo cessat dolus. hodie ta

men rapiens rem etiam suam pdit ipsā rem Et rapiens vel inuadens rem alterā restituit ipsam rem.et etiā estimationem eius siue sit res mobilis siue immobilis.hoc di.

¶ Notandum primo. quādo pro aliq̄ delicto dolo commisso imponitur pena tunc credulitas seu ignorantia vel error excusat aliquē. ne teneatur ad talez penam non tamen statur assertioni dicētis se hic credere. vel ignorasse seu errasse nisi hoc appareat ex euidentibus indicijs. vt si quis rapuisset rē a bannito.q̄ tamen legitime non esset bannitus. vt notatur per bar.in.l.penul.ff.de adulterijs.

¶ Notanduz secundo.q̄ hodie sunt cōstitutiones que dantur contra rapientes etiam ignorantes. nisi errarent seu ignorarent in facto alieno. vt si quis occuparet rem alienam inuentam in hereditate.quā credebat esse defuncti.talis enim excusatur. vt notatur per inno.in c.cum in officio.extra de testa.

¶ Notandum tertio.q̄ per huiusmodi nouas constitutiones punitur rapiens vel inuadens rem suam amissione ipsius rei Et rapiens seu occupans vel inuadens rem alienam punitur in restitutione rei et estimationis ipsius rei solutione Et si fecerit dolū restituit rem cum fructibus Si autem sine dolo non tenetur sic ad restitutionem fructuū. vt notatur in l.si quis in tantā. vbi multa habētur de hac materia et in lege se.C. vñ vi.

¶ Opponitur et videtur.q̄ auferens rez non punitur . p l.mgrātibus ff.de inuriijs. ¶ Solutio ¶ Res potest auferri duplicit .s. auctoritate iudicis vl' ꝓpria auctoritate.primo casu licz Et ita loquitur l.in cōtrariuz allegata Sed secōdo casu non licet Et sic loquimur hic.

¶ Sed replicatur et videtur.q̄ etiā liceat rem auferre auctoritate ꝓpria.per l.liberaz.C. quādo liceat se sine iudice vindicare. ¶ Solutio. ¶ Illa l.loq̄tur q̄n res aufertur in cōtinenti ab eo qui rem a dño abstulit Et hoc licet.hic aūt loquimur quando res aufertur non in continēti ab eo qui abstulit.

¶ Sed iterum replicatur de c.latoz.ij. q.vij. ibi res aufertur ꝓpria auctoritate non in cōtinenti. ¶ Solutio ¶ Illud c.loq̄t in speciali dispensatione pape. Hic autem loquimur sm regulam iuris cōis.

Bane Actio vi bonoꝝ raptoꝝ competit cuilibet habenti interesse rem non esse raptam.licet non sit dñs Et datur ista actio ex eisdez causis ex quibus datur actio furti.hoc di.

☞ Notandum primo. q̄ actio vi bonoꝝ raptoꝝ etiam datur non dño ꝙ interesse. Et ita dar ꝙ re locata ꝑmo data ipignorata vel depositā vt h̄ i ter.

¶ Notandum secundo.q̄ si habenti interesse detur hec actio.tunc ille non agit ad quadruplū ipsius rei rapte. sed ad quadruplum ipsius interesse. Verbi gratia Rapti sunt mihi ciphi argentei valentes C. flor. super quos mutuaui xx.flo. Agendo hac actione non consequor quater.C.flo.sed solum quater xx flo.ff.l. si mulier.ff. qui possessionem.ff. qō vi metus ve causa.

☞ Opponit et videtur.q̄ inconueniēter dicitur hic in tex.hanc actionem competere pro re depositā per.ff.sed is apud quem.s. titu. prox.vbi dicitur q̄ depositarius non habet interesse si res perdatur. ¶ Solutio. ¶ Verum est q̄ depositarius communiter nō habet.interesse. Si tamen dolum vel latam culpam commisit vel custodiam promisit et res perdatur.habet interesse ⁊ ita loquitur tex.hic.

De le.aquilia

De lege aquilia

¶ Continuatur sic. Dictum est supra de furtis et rapina. Hic consequenter tractatur de damno pro quo datur actio le. aquilie. Et habet .l.aquilia tria capita quorum scdm non est in vsu diuiditur ergo iste titu. in tres partes Nam primo tractatur de primo capite seu capitulo.l.aquilie. In scda ibi Caput.de tertio capite et in tertia ibi Ceterū.de actione.l. aquilie et de natura eius.

¶ Notandum circa rubricam q est duplex damnum. Nam qdam est nondū illatum. sed timetur futurum et vocatur damnū infectum de quo est ti.ff. de dam.infecto. Et de illo damno non tractatur hic Aliud est damnū illatum. et de isto hic tractatur.

Damni iniurie ac.

¶ Summatur sic Occidens iniuriose alienum seruum vel pecus quadrupes tenetur domino tm̄ dare quāti plurimi eo anno seruus vel pecus valuit actione.l.aquilie. Et in numero pecudū quadrupedū sunt animalia que gregatim pascūtur vt oues.boues ⁊c. et non fere bestie neq canes.hoc di.

¶ Notandū primo. q l.aquilia habet nomē ab auctore.lata enim hec l.est a qdā tribuno plebis rhomane.qui vocabatur aquilius. vt ff.eo ℔ caput. ℔si. nam plebem rhomanā Et iuēta est ista l. vt succurratur illis qui iniuste patiuntur damna ab alijs.

¶ Notandum scdo. q l.aquilia hz tria capita seu capitula quoz scdm non ē in vsu vt dictum ē circa rubricā hic et p primū caput puniuntur occidentes alienum seruū vel animal in tanto quanti plurimi valuit seruus vel animal ℔annū retro cōputando a tēpe quo occisio facta ē. Et ideo dicit cōmunit. q. l.aquilia habz oculos retro. vt.l.ait lex.ff.eo. Et debet ista pena computari ℔m communē estimationē et nō ℔m singularem affectionem. vt l.si seruū meū ff.eo. Debet etiā estimatio fieri ℔m consuetudinem loci.in quo quis cogitur respōdere. vt in g.in d.l.si seruū meū. Et datur ista actio dño serui vel animalis occisi. vt.l.item mela ℔legis.ff.eod. vel quasi dño vt vsufructuario. vt d.l.itē mela ℔ fi. Et datur cuilibet habenti ius in re. ℨuis sua non interest. vt ff.si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.l.ij. Sicut de actione furti dictuz est.ē.de obliga. que ex maleficio nascun℔ furti antez.

¶ Notandum tertio. q actio.l.aquilie ex primo capite solum datur pro seruis et animalibus quadrupedibus que īnumero pecuduz sunt hoc est.que gregatim pascuntur. Et ideo si quis occidat canē non tenetur actione.l.aquilie.ex primo capite. vt.l.ij.ff. eod. Tenetur tamen hac actione ex tertio capite. vt.ſ.tan tū soluat.quātū valuit canis retro cōputando infra.xxx.dies. vt.l. si seruus seruū ℔hec actio.ff.eo. Et hoc veruz est.nisi talis canis fuisset mordens. quia tūc licet euz occidere sine pena. īmo dñs canis teneretur leso.si non tenuisset canē ligatuz. vt.l.i ℔et si canis ff.si qdrupau.fecisse dica. ¶ Ꝺ autem dicitur hic de feris intelligi debet si fere nō sūt mansuete. vt.l.i ℔bestias.ff.de postulatio.

¶ Opponitur et videtur. q iste tex. de l.aquilia sit superfluus. contra l.quibus.ī prima constitutione C. quia de damno illato tractatur etiam ē.ſ. de furtis ⁊ rapina in duobus ti.prox.ē. ¶ Solutio. ¶ Damnum accipitur dupliciter. vno modo generaliter pro quacūq diminutione patrimonij vt. l.iij.ff. de dam.infec. Et ita comprehēdit in se furtum et rapinā Alio mō ꝓprie ⁊ specialiter scilicz qñ facta est corruptio vel deterioratio rei vt l.qui occiderit ℔in hac ff.eo. ⁊ sic nō ꝓprehendit furtū neq rapinā q cōsistūt in amotiōe seu p̄ctatiōe rei. vt.l.

si kuus ℣si oliuã.ff.eo.

Iniuria. Sūmatur sic. Ille occidit ꝑ iniuriam qui nullo iure occidit. Et ideo si quis occidat aliū se defendendo vel casu vel in ludo sibi vndequaq; licito nulla culpa intercedente nō tenetur actione legis aquilie.hoc dicit.

☞ Notandum primo. q; in actione legis aquilie iniuria dicitur aliqui dicit quod nullo iure fit. concordat l. et si.℣ iniuriam ff. eodem. siue fiat per dolum siue ꝑ culpam etiam leuissimam vt.l.iij.ff.eo. Sed aliter capitur iniuria in actione iniuriaꝝ vt videbit̄ ℣.de iniuriis in principio.

Notandū scdo q; quis p̄t impune aliū occidere videlz latronē insidiātez vt hic dicitur.ad hoc tamen requiritur q; iste occidens faciat hoc pro defensione sui corpis vel rerum. et q; aliter nō p̄t euadere id ē cū moderamine inculpate tutele quia defensio est iuris naturalis. alias non licet vt notatur ꝑ glo.ꝛ bar.in.l.farem ff.de furtis. ōcor. cle.vnica de homicidio. Non tñ tenet fugere si fuga esset sibi scādalosa vt notatur ꝑ bar in.l.ꝑ vim ff. de iusti.et iure. Requiritur etiaz q; talis occidens clamet vt hoīes aduenīāt qualiter ipe coactus est facere vt postea super illo possent de hoc testimonia dicere vt.l. iij.ff.eodem.

Notandum finaliter q; exercens ludū qui sibi nō licz vel ratione psone vl̄ ratione loci et interficit aliquē puta sagittādo cū balista in loco ad hoc nō ordinato vel si sit clericus cui ille ludus est inh̄dictus tenetur de homicidio nō tñ punit̄ lege cornelia de sicarijs. quia hic nō est dolus q; requirit̄ in illa lege vt l.lex cornelia ff.ad legē cornelia de sica.punit̄ tñ talis etiā criminaliter arbitrio iudicis si culpa precessit etiā leuissima tantū vt per glo.et bar.in.l.aut facta ℣ delinquit ff.de penis. Similiter si deverit opam rei illicite.vt in d.casu. c.sicut dignuz.extra de homi. Patz ex istis q; piculosum est ire vbi balistarij exercent ludum suū.qz si ibi aliquis inficiatur imputari debet sibiipsi nisi inueniat dolus. quia ille ꝑponderat culpe.vt l.item si obstetrix.ff.eo. Patz etiam.q; piculosuz est sagittare in campis vel in locis ad hoc non ordinatis. quia si aliquis ledatur vl̄ interficiatur tenetur sagittans.vt l.si quis cuz telo.ff.ad l.cornel.de sicca.

Item si puta. Si putās arbores ꝑ pe viā publicā aut vicinalem deijciendo arbores vel ramos et non preclamauit occidit seruū aut aīmal de numero pecudum tenetur actione legis aquilie ex primo capite. Sed si preclamauit aut eē viam hoc factū fuerit. etiā si nō preclamauerit.non tenetur hac actiōe. Tunc ibi.ꝑterea. Similiter hac actiōe tenet medic⁹.ꝑ cuius īpitiā vl̄ negligētiam seruus alicuius occisus est. Tūc ibi.impetu quoq; Sic etiam tenetur director mulaꝝ vel equaꝝ.si ꝓpter impitiam vel infirmitatem ipsius directoris. impetu istoꝝ animaliuz seruus occisus sit aut pecus.hoc di.

Notandum primo.circa ℣item si putator.q; istud non solum habet locum ī deiectione arboꝝ vel ramoꝝ.sed etiam in omnibus alijs similibus casibus. Et ideo volens tegere domū cum lateribꝰ aut lapidibus debet ponere aliquē qui amoueat homines ne transeant ꝑ illum locum vel debet ibi ponere signum vt homines videant. Alias si ex casu lapidum vel lignoꝝ aliquis ledatur vel occidatur.talis sic tegens domū esset ī culpa. Et quando fit p̄clamatio. tunc non sufficit cām fieri in ipsa proiectione.sed debet fieri satis tempestiue vt piculuz vitari possit.vt l.si putator.ff.eo.

Notanduz secundo.circa ℣ preterea

q̄ ipitia connumeratur culpe. vt hic v. fa. l. Impitia. ff. de reg. iuris. Et q̄ dicitur hic de medico. hoc potest etiam intelligi de obstetricibus p quaz impitiā et negligentiaz interdū occiduntur pueri p̄e. Potest etiā istud intelligi de medicis animē vt sunt pastores z cōfessores. p quorum impitiam et negligentiā frequēter occiduntur anime. qui licet nō teneātur hac actione alicui homini. sanguis tamē allarum animaz de manibus coz requiretur a dño deo. vt c. irrefragabili. eō. de. off. ordi.

¶ Notandum tertio circa ℣impetu. q̄ si ex ipetu mularū vel equoz contingat damnū. eo q̄ dirigēs huiusmodi aīmalia non est ptus aut nō ē satis fortis. ad hoc faciendū tenetur ipse et est i culpa. quia non debet impitia aut infirmitas sua alteri esse nociua. vt l. idem iure. ff. eo.

His autem verbis.

Sūmatur sic. Quia in actione l. aquilie non solum ꝑsideraē valoz serui vel animalis occisi eo tpe quo occisio fit. sed q̄ti plurimi valuit eo āno ℣ño ista actio est penalis et nō transit ad heredes Et non solum consideratur estimatio damni in re empta. sed ōne damnū z cessās lucruz q̄ occasione interitōis rei puenit. hoc di.

¶ Notādū ꝓmo. q̄ in actione l. aquilie ex ꝓmo capite ꝑsideraē. q̄ti plurimi res valuit eo anno quo occisio facta est. vt dictū est ō. eo ℣i. Et licet regulariter in dānis non cōputetur lucrū cessans. vt ff. de actio. empti et vendi. l. si sterilis ℣ cū p venditorē. In ista tamē actiōe etiam lucrum cessans computatur. vt ꝯbi grā. Si quis habeat ij. eq̄s ad colendū terrā suā z aliquis occidit vnū ex illis equis ille non solū tenetur solvere illū equū. q̄ tenetur soluere totū dānū. q̄ ille habz ex eo q̄ terra sua non ē culta ex defectu equi occisi. Similiter si quis habeat ij. seruos scientes cantare comedias. z vnus solus seruus nō scit cantare comedias si aliquis occidat vnū illoz seruoz ille nō solū tenetur ad estimationē illius serui occisi. sed etiam ad lucrū solvendum. q̄ dñs consuevit habere ex cantu illoz seruoz. Et hoc ē q̄ dicitur hic in fi. tex. ¶ Ex isto patz q̄ hec actio est penalis. et ideo non trā sit ad heredem. nisi lis fuerit contestata cū defuncto. vt C. ex delictis defunctoz. l. i. vel nisi heres fuerit ex hoc factus locupletior. vt. l. inde neratius ℣ hanc actionem. ff. eo. q̄ turpia lucra sūt ab heredibus extorquenda. vt. ff. de calūniato. l. iij.

¶ Notādū secdo. q̄ actio dr̄ penalis q̄n plus solvitur ꝑ re q̄ valuit res ꝓpter quā intentata est actio. non autez dicit actio penalis q̄n q̄s solvit aliquā penā ☞ Opponitur. Nam contingit seruū vel animal occisū plurimi esse. eo tempore quo occiditur. quo casu ista actio non videtur esse penalis. et p ꝯns hoc casu debet transire ad heredes. ergo inconueniēter dicitur hic. q̄ ista actio nū q̄ trāsit ad heredes nisi in casibus i notabili dictis. ¶ Solutio ¶ Licet in isto casu hec actio non sit penalis. apta nata tñ est esse penalis et iura loquuntur ſm aptitudinem fa. l. i ℣ quotidiana ff. ō aqua quotidi. et estiuali. loquūtur etiaz leges vt in pluribus. et de his que frequentius fiūt. vt. l. nā ad ea. ff. de legib⁹

Liberū

Sūmaē sic Domin⁹ serui occisi potest agē. l. aq̄lia. vel. l. cornel. de sicca. hoc dicit.

¶ Notandum. q̄ pro seruo occiso punitur quis l. cornel. de sicca. sicut pro libero homine occiso. vt ff. ad l. cornel. ō sicca. l. i ℣i. Et ideo dominus serui occisi habet ij. actiones. Si tamē intentet vnam. nō potest ſimul alia' actione agere. vt ff. de pub. iudiciis. l. iiij. Sed vna

peracta potest aliam intentare. vt C. quando crimina. actio ciui. preiudi. l. i. Et hoc est verum nisi in prima actione lata esset sententia absolutoria

Caput Summatur sic. Reiecto capite scdo legi. acquilie ex trio capite punitur quis si dolo vel culpa in ceteris animalibus in primo capite non enumeratis vl' alijs rebus damnū fecerit et damnatur q̄ti plurimi fuerit res non integro anno ꝫ in diebus triginta p̄primis. hoc di.

☞ Notanduz primo. q. l. aq̄lia habet tria capita. vt etiam dictū est supra eo. in prin. Sed secūdū caput non est in vsu nec eius verba habemus. sed solum habemus duo capita id est capitula. scilicet primum et tertiū Ex quo patet. q. quando aliqua l. continet diuersa capitula. tunc q̄uis vnū capitulum non sit in vsu reliquū tamen potest esse in vsu. tunc talis lex non dicitur p̄rie abrogata. sed ei in parte derogatum est.

Notandum secundo. q. primum caput et tertium legis aquilie in aliquo conueniunt et in aliquo differunt Cōueniunt enim. quia sicut in primo capite requiritur dolus aut culpa ꝛ sufficit etiam leuissima culpa. vt ff. eo. l. in lege aquilia. Nam aliter quis non tenetur. vt dictum est supra ff. iniuria. ꝑ si. Ar nec is Hic etiam in tertio capite requiritur dolus aut culpa. Credo etiam. q. conueniunt in hoc quia vtrobiq̄ computatur lucrum cessans. vt dictum est de primo capite supra eo ff. his autem verbis. ꝑ si. illud. Sed differunt. quia in primo capite requiritur occisio serui vl' animalis de numero pecudum. Sed in tertio capite sufficit vulneratio fui vl' pecudis vel in alio animali occisio. vel vulneratio. et in alijs rebus deteriora q̄o. Differunt etiam. quia in primo capite attenditur quanti plurimi res fuerit ꝫ annum retro computando a tempore occisionis. supra eo. in prin. Sed in tertio capite attenditur quanti plurimi res fuerit computando etiam retro a tempore q̄ damnū datum est. vt ff. Et ratio. quare longius tempus est in primo capite q̄ in tertio. est ista. quia ibi est grauius delictum. vt ff. de off. pretoris. l. diuus. Et est hic glo. sup v. triginta.

Notandum tertio. q. verbum ruptum est generale Nam vsta scissa effusa fracta vel alio modo deteriora facta possunt dici rupta. vt hic patet in textu.

Notandum finaliter. ibi At nec plurimi. q. verba in prefatōne posita intelliguntur repetita in sequentibus. vt ff. de verbo. obliga. l. ticia ff. Idem respondit.

☞ Opponit contra vltimū notabile. et videtur. q. ea que ponuntur in p̄fatione non intelliguntur repetita in seān tibus per l. scie ff. fi. ff. de annuis legat. Solutio Quod hic dicitur est regulare Fallit tamē quādo ex repetitione insurgit vicium aliquod aut ridiculum. vt est in. l. in op. allega. Et in alijs que contra allegantur. hic in glo.

Ceterum Summatur sic. Actio directa. l. aquilie dat quando damnum datum est a corpore i corpus sed actio vtilis ciusdez. l. datur quando damnum datum est a noncorpore in corpus vel econtra a corpore in nōcorpus. Sed si dānū datū est a nō corpore in noncorpus. tunc neq̄ directa neq̄ vtilis actio. l. aquilie datur. ꝫ actio in factum. Hoc dicit vsq̄ ad finem ti.

De iniurijs.

Notãdum primo. q̃ actio directa legis aquilie datur quãdo damnũ datũ est a corpe in corpus. vbi gra. Si quis alienum seruũ de põte aut de ripa pijciat in flumine et seruus ille moriẽ tũc datum est damnũ a corpe proiectis in corpus ipius serui proiecti. Ex quo patet q̃ iste ℣ nõ solũ loquiẽ in tertio capite sed indifferenter in primo et in tertio legis aquilie. Sed actio vtilis legis aquilie datur quando damnum datum est a non corpore in corpus. verbi gratia. Si quis alienum seruum vel animal includat et fame moritur. vel aĩalia agitauerit q̃ moritur aut leditur datum est damnum a noncorpe includẽtis vel agitantis in corpus serui vel animalis. Ex quo ptz a contrario sensu q̃ dominus potest claudere seruũ suum in carcere non tamen debet in eum seuire vt ℣ sed hoc tempore. supẽ de his q̃ sui vel alie. iuris sunt. Sic etiam pater potest incarcerare et in cõpedibus ponere filium suum contumacem vt. l. iij. C. de patria potestate. Et datur etiam vtilis actio quando econtra datum est damnum a corpe in noncorpus. de quo non ponitur exemplum in textu sed põt exemplificari vt si quis excusserit anulum alterius ex digito suo vt cadat in aquaz vt ff. eo. l. si seruus ℣ si quis de manu. Et licz istis duobus casibus dat vtilis actio legis aquilie. cõpetit tñ etiaz actio in factum vt. l. quẽadmodũ ℣ si magistratus ff. eo. Et dicit actio vtilis q̃ non datur ex vbis legis sed ex mente ipius legis. sed directa vocat quando ius vel lex nominat actionem. Quãdo autem damnum datum est a noncorpe in non corpus nulla actio legis aquilie competit. sed actio in factum. sicut si ꝙs ex misericordia liberauerit seruum alterius quez dominus ad castigandũ clausit in carcere vel posuit in compedibus Nam hoc proximum est dolo vt ff. de po. l. si hominem. Sed si hoc fecit non ex misericordia tunc tenetur actiõe furti. vt. ff. de dolo. l. et eleganter ℣ item labeo.

Notandum secundo. q̃ hic colligitur q̃ qui occasionez damni dat damnũ dedisse videtur. Et ad hoc potest iste textus allegari. ka. l. qui occidit ℣ in hac quoq̃ actione. ff. eodem. Quod verum est si occasio consistat in actu propinquo ipi damno. alias non. Nam faciens gladium cum quo alius occiditur nõ dicit dedisse damnum. nec occasionez damni.

De iniurijs.

Continuatur sic. Dictum est supra de quibusdam priuatis delictis. t quia iniuria etiam est priuatum delictũ. Nã actio iniuriarum non datur cuilibz sed tantum iniuriato vt ℣ eodem ℣ in summa. nisi in casu scz de libello famoso vt C. de famosis libel. l. vnica. Idcirco cõsequenter tractatur hic de iniurijs.

Notandum circa rubricam. q̃ licz iniuria sit delictum priuatum. Iudex tamen ex officio suo pte non cõquerente potest agere iniuriarum fm Johan. ka. bri hic. quia expedit reipublice crimina non manere impunita vt. l. congruit. ff. de officio preto. Et istud minus dubium habet apud canonistas fm quos omnia crimina sunt publica. id est reipublice nociua. non sunt ãt omnia publica. id est manifesta. vt ĩ c. notandum ij. q. iij. et notatur per archidia. in c. non est. de consuetu. libro vi.

Opponitur sic. Et videtur q̃ iniuria non sit priuatum delictum per. l si quis in hoc genus. C. de episcopis et clericis. Solutio.

Aut iniuria cõmittit in puatã psonam et tũc est puatũ delictum. nec competit actio cuilibz de populo nisi in casu libelli famosi vt dictũ est. aut cõmittit in psonã publicã et tũc est publicũ delictũ vt si fiat iniuria clerico seu sacerdoti. ꝛ sic loquit lex in oppositũ allegata. Vaz tũc ꝑt dici sacrilegiũ qꝺ in dubio ē publicũ delictũ. Maxime si sit iniuria cõmissa re. nã si fieret solo ỽbo iniuria facta clerico nõ est crimẽ publicũ.

Generaliter Sũmaꝛ sic. Iniuria generaliter dicitur omne qꝺ fit nõ iure. Specialiter triplex est iniuria scz cõtumelia culpa et iniquitas seu iniusticia. hoc ꝺ. Et ꝑz intellectus textus

☞ Notandũ ꝓmo. qꝫ tres sunt species iniurie quarũ ꝓma dicit contumelia ỽbalis aut realis sub qua etiã cõtinet detractio. Et de ista iniuria ꝑcipue tractatur in hoc titulo. ꝛ etiã ff. de iniu. vt in glo. ibidẽ. l. i. Alia species dicit culpa vt qñ damnũ illatũ est alicui ex dolo et culpa. et de ista specie iniurie non tractaꝛ ḃ sed de illa dictũ est ꝑ ad legem aquiliã. tertia est species iniurie q̃ dicit iniq̃tas seu iniusticia iudicis. Mã quãdo iuder pronũciat cõtra equitatẽ tũc dicitur iniquitas. et qñ ꝓnũciat cõtra rigorem iuris tũc dicit iniusticia. si aũt pnũciet cõtra equitatem et contra ius tũc dicit simul iniq̃tas et iniusticia. Est tñ differentia inter sententiã iniquã et iniustã. Mã sententia dicit iniq̃ qñ iuder scienter pnũciat cõtra ius. et tunc facit litẽ suã et efficit infamis vt. l. prẽtor edixit. et ibi ꝑ bar. ff. eo. Sz iniusta sententia dicit qñ iuder ignoranter pnunciat cõtra ius et tũc nõ efficit infamis. debz tñ sindicari. i. corrigi arbitrio sindicatoꝝ. Mã fm iura officialiꝫ dandi sunt sindicatores q̃ post cõplerũ officiũ dñt inuestigare sententias latas. et si inuenãt aliq̃s iniustas dñt punire iudices qui tales sententias pronũciauerunt vt notaꝛ ꝑ ange. in. l. i. ff. eo.

Iniuria Sũmaꝛ sic. Pugno aliquẽ ꝑcutiens pulsans aut fustibus cedens seu verberãs vel etiã alicui cõuicians vel bona alicuius possidens q̃si debitoꝛis qui non est debitoꝛ vel libellũ famosum scribẽs aut cõponens et ad hoc cõsilium dans aut ad aliquid ꝓdictoꝝ vel matrẽfamilias seu pretextatũ aut pretextatam affectans alicuius mulieris pudicitiam attentans et pluribus aliis modis simulta faciens tenetur actione iniuriarũ hoc dicit.

☞ Notandũ ꝓmo. qꝫ quando q̃s ꝑcutitur pugno tunc potest dici pulsatus ꝛ nõ ỽberatꝰ. qꝫ ỽberatio fit aliter q̃ cũ pugno. qꝺ facit si sit statutũ puniẽs ỽberantẽ. tũc si q̃s aliquẽ ꝑcusserit pugno nõ cadit in penaz illiꝰ statuti vt. l. item apud labeonẽ. ℌ. ỽberasse ff. eo.

☞ Notandũ scõo. qꝫ iniuria nõ solum fit re sed etiã ỽbis. nã conuicians. i. dicẽs alicui ỽba vituperiosa tenet actõe iniuriaꝝ vt dicendo tu es fur vel latro vel etiã dicendo tu mentiris iniuriose vel etiã dicendo. tu es spurius licz sit vt notaꝛ in ℌ. i. in auctẽ. quibꝰ mo. naturales efficiunt sui. Et hoc est verũ nisi talia dicanꝫ ad vtilitatẽ reipublice vt scz sciant crimina ne tales ad hõres ꝓmoueanꝫ in nocumẽtũ reipublice vt notaꝛ in. l. eum qui nocentem ff. eo. Ca noniste tñ dicunt qꝫ etiam committitur iniuria. quando aliquid improperatur alicui qꝺ expedit reipublice vt sciatur vt si dicatur tu es leprosus. ex quo ḃ fit nõ iudicialiter vt notaꝛ in c. si culpa extra de iniurijs et dam. dato. barto. tamen in dicta. l. eum qui. ff. eodem tenet contrarium.

☞ Notandum tertio. qꝫ ille qui possidet bona alicuius tanq̃ debitoris sui. qui tamen nihil sibi debet tenetur

actione iniuria.vt hic. Et ideo si quis faciat se mitti in possessionez bonorum alicuius absentis quasi ille essz debitor suus.z ille sibi nihil debet q̄uis hoc sit iudicialiter factum.tenetur tamen actione iniuriarum.quia dedit alijs intelligere q̄ ille nō esset satis soluendo. et ostendit vilitatem seu quitatez rei familiaris sue quod fieri nō debet vt.C. quādo z quibus quarta ps debe.de bonis decurio.l.ij.¶i.libro x. ¶ Potz etiā q̄ si quis traxit alium in iudicio q̄si esset debitor suus z sciuit euz non esse debitorem.et succubuit.potest ille sic vocatus cōtra eum agere iniuriarum vt.l.si creditor ff.eo. ¶ Potz etiam q̄ si quis dicat aliquem esse debitorem suuz qui in veritate non est tenetur illi actione iniuriarum dicta.l.ij.C. quan. et quibus libro x.sed potest quis aliquem appellare debitorem aut in ius vocare si in veritate sit debitor. quia vtitur iure suo quo modo nemini fit iniuria vt.l. eum qui ff.eo. Si tamē aliquis propria auctoritate intraret possessionem bonorū illius qui in veritate est debitor suus facit sibi iniuriam vt.l. si iniurie ff.eod. et cadit a iure suo.vt est tex.et glo.in.l fi.ff.quod metus;cau.

¶ Notandum quarto. q̄ scribens aut componens vel etiam producens libellum famosum.tenetur actione iniuriarum ciuiliter. Et si infamat de crimine capitali tenetur criminaliter vt est gl. in.l.vnica.C.de famo.libel. et tūc quilibz de populo potest agere vt est glo. in.l.q̄d senatus ff. eodem. Et accusans talem meretur premiū.quod consequitur arbitrio iudicis vt.l. lex cornelia¶fina.ff.eodem.

¶ Notandum quinto.q̄ illa dicitur assectari matremfamilias que vtit vestibus honestarum matronarum cū tamen constet eam inhonestaz esse et si faciat hoc in ignominiaz alteri⁹ tenetur actione iniuriaruz.l.ij¶fina.ff.de libe. exhi. Et hinc sumpsit occasionē statutum quod in nō nullis est ciuitatibus q̄ meretrix teneatur portare vnā petiā pānī cū nola in humeris vt discernat ab honestis.

¶ Notandum sexto.q̄ pretexta est vestis qua solebāt vti nobiles ciues rhomani. Et dicitur assectari pretextatum vel pretextatam. qui vtitur tali veste, et non est de numero nobilium et tenetur actione iniuriarum vt.l.apud labeonem¶aliud ff. eodem. Ex quo ptz q̄ vestis reputatur cum p̄sona. Et ideo si quis capiat vestes clerici vel scindat vel laceret eas animo iniuriandi cadit in canonez. si quis suadente.xvij.q.iij. Et ita dicit Inno.in c.nuper.extra de senten.excōmunica. ¶ Potz etiaz q̄ si rusticus vtatur veste longa subducta vario in derisionem doctorum tenetur iniuriarum vt.l.item apud labeonē¶vestem ff.eo. ¶ Potz etiā q̄ si quis vtat cappa alicuius religionis sicut faciunt laruati in tpe carnispriuali in hastiludijs possent illi religiosi agere contra tales iniuriarum vt in¶fina. in auctenti.de sanctis.epis et in.l.nemini.C. de sacrosanc.ecclesijs.

¶ Notandū septimo.q̄ qui attētat pudicitiā mulieris ꝓbo vel facto tenetur iniuriaz et si aliqs filiocapt⁹.i.inamorat⁹ frequēt insequeret aliquaz mulierē.posset illa agere cōtra eū iniuriaz vt.l.itē apud labeonē¶appellare ff.eo. qđ verū est si sit mulier honesta. Secus si esset inhonesta vt d.l. apud labeonez ¶si quis ꝛginem.

¶ Notādū finaliter. q̄ adhuc sunt plures modi q̄bus cōmittit iniuria.de q̄b⁹ ꝟ nō exēplificat vt si aliqs ꝓhibet alteri piscari in mari vel balneaē in balneo publico vel ire p̄ publicam plateā vel vti re sua.de q̄bus oībus habet in titulo de iniurijs ff.eo.

Patitur autē quis

¶ Sūmatur sic. Pro iniuria facta liberis existentibus in potestate habet pater actionem. Et pro iniuria facta vxori agit maritus sed nō ecōtra. Et p iniuria facta nurui agit socer si maritus ipius nur⁹ sit in ptāte soceri. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum ṗmo. q̄ quādo dicitur hic patrem posse agere p iniuria facta filio. hoc debz intelligi si iniurias sciuit cum esse in ptāte. licz nō sciuerit in cuius ptāte esset. Et ita etiam intelligit de vxore. nam si aliquis faceret iniuriā filio. et crederet eum esse patrēfamilias vel vxori quā crederet viduam. tūc pater nō haberet actionem iniuriaz neq̄ maritus vt in. l. eum qui nocentem. ff. fina. ff. eo. Et sicut pater habet actionem iniuriarum p iniuria facta filio sic etiā ep̄s pōt agere pro iniuria facta clerico suo. et abbas p iniuria facta monacho suo. et ciuitas pōt agere pro iniuria facta cum suo. Differunt tamen q̄ episcopus ābbas vel ciuitas nō habent hanc actionem nisi iniuria facta sit in eorum contumeliam. sed pater habet actionez pro iniuria facta filio licz nō sit facta in contumeliam suam. vt ff. eodem. l. i. ff. fi.

Notandum secundo. q̄ pater nō habet hanc actionem pro filio q̄māipato Et satis ptz ex isto textu et est glo. in. l sed si vnus. ff. fina. versi. sed si pater ff. e. cuius glo. hic in .bo. patria. dicat contrarium. Sic etiam pater nō habz actionem iniuriarum pro filio naturali tātum seu spurio. quia expresse sunt ps̄one pro quibus pater habet istam actionem in. l. i. et ij. ff. eo. Qui tamen facit iniuriam vni ps̄one ille facit iniuriaz omnibus de cognatione illius q̄ntum ad hoc q̄ nō possunt esse testes. sed quilibz nō potest agere iniuriarum saltem ciuiliter. criminaliter tamē quilibz de cognatione agere potest sicut alius extraneus vt notatur p bar. in dicta. l. i.

Notandum tertio. q̄ sicut maritus habet actionem iniuriarum pro vxore. sic etiam sponsus pro sponsa vt. l. item apud labeonem. ff. sponsum quoq̄ ff. eo. Ex predictis ergo ptz q̄ pro iniuria facta vxori. quattuor ps̄one possunt agere scilicz ipamet vxor. pater eius. maritus eius. et socer scilz pater mariti in cuius ptāte est ipe maritus vt. ff. codē l. i. ff. fina.

Seruis autem ipsis

¶ Sūmatur sic. Seruo nō fit iniuria sed domino eius. et habet dom⁹ actionem pro iniuria facta seruo. si sit atrox vel facta in contumeliam ipius domini. et pro iniuria facta seruo cōmuni habent domini actionem nō pro portiōe dominica. sed ſm cōditionem dominoz Et pro iniuria facta seruo vsufructuario actionem habet proprietarius. Sic etiam pro iniuria facta libero homini bona fide possesso. non habet possessor actionem nisi facta sit in eius contumeliam. Et pro iniuria facta seruo alieno bona fide possesso non habet actionem possessor. sed dominus nisi in eius contumeliam facta sit iniuria. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṗmo. q̄ licz seruo nō fiat iniuria inspecto iure ciuili. secus tñ inspecto iure naturali vt. l. cum qui nocentem. ff. i. ff. eo.

Notādū scdo. q̄ p iniuria facta suo dñs hz actionez si sit iniuria atrox. que aūt atrox iniuria dicit statim patebit. ff. eo. fatrox. Aut etiaz si iniuria facta sit in contumeliā domini. vt hic in textu. Hz si iniuria facta seruo non est atrox: nec facta est in cōtumeliā dñi. tunc dñs nō hz actionē p ea. nō tñ relinquit inulta. q̄ officio p̄toris punit. vt. l. ite apud labeonez. ff. si quis. ff. eo.

Notandum tertio. pro iniuria facta seruo vsufructuario nō agit vsufructuarius sed proprietarius vt hic. nisi iniuria facta sit in contumeliam vsufructuarij

Nam tunc ipe habet actionem vt.l.si vsufructus ff.eo. Sic etiaz pro iniuria facta alieno seruo nō agit bonefidei possessor.sed dominus serui. Nec pro iniuria facta libero homini bona fide possesso.agit ipe possessor.sz ipemet liber homo.nisi talis iniuria in contumeliā istorum possessorz seu possidentiuz facta sit vt.l. item apud labeonem ℣ antepenulti.ff.eodem.

¶ Notandum quarto.q magister vel artifex nō agit pro iniuria facta discipulo suo.quia sibi p discipulum nō acquiritur vt.C.per quas psonas nobis acquiritur.l.ij.nisi iniuria fieret in contumeliam magistri vel artificis. qō tunc contingit quando alias non fieret iniuria nisi esset discipulus illius magistri vel artificis vt.l. ediles ℣ pedius ff.de edilicio edic. vel etiam si fieret in presentia magistri vel artificis vt.l.falsus ℣ sed si is.ff.de furtis.

¶ Notanduz finaliter. q dominus potest agere pro iniuria facta subdito suo si facta sit in eius contumeliam. Dominus tamen nō potest illam iniuriam remittere.ita q subditus nō habeat actionem nisi consentiente subdito. Et ideo postqz fuerunt guerre et in tractatu pacis dominus remittit omnes iniurias subditis suis factas Illo non obstante possunt subditi adhuc agere contra iniuriantes nisi consenserint in illam remissionem vt notatur in c.auctoritate. extra de pnle.li.vi.

☞ Opponitur sic Et videtur q non bene dicitur hic in textu si iniuria facta sit seruo cōmuni.q tūc domini nō agūt pro portione dominica p.l.sed nō equū est ff.eo. Solutio Aut iniuria fit seruo cōmuni in contumeliam vnius vel plurium dominorum.et tunc locuz habet quod hic dicitur. quia tunc agit ex psona dominorum. aut iniuria facta est seruo simpliciter et nō in contumeliam dominorum.et tunc agitur a dominis pro portione dominica. Aut iniuria punitur officio pretoris vt dictum est si non sit atrox. et ita intelligitur.l. in oppositum allegata.facit.l.item apud labeonem ℣ fina.ff.eo.

Pena aūt iniuriarū

Cūmatur sic. Olim ex lege duodecim tabularum pena iniuriarum pro membro abciso erat pena talionis. sed pro membro fracto seu leso erat pena pecuniaria.hodie autem pena iniuriarū est pretoria.et estimatur ab iniuriato fm cōditionem ipius iniuriati et q̄ntitatem iniurie. In tribus tamen casibus pena iniuriarum est ciuilis.scz si quis sit pulsatus vel verberatus vel si quis domū suam violenter intrauit. quia talis pena introducta est p.l.corneliam.hoc dicit. Et pt̄z intellectus textus.

☞ Notandum primo. q pena iniuriarum in lege xij. tabularum erat talio. pro membro rupto.sed pro membro fracto seu leso erat pēa pecuniaria ꝓstituta. Et dicitur membruz fm bar. in.l.nō sunt.ff.de sta.hominum quod habz speciale officium in corpe. vt oculus qui videt et manus et ita digitus nō ē mēbrum. Dicitur autem talis similitudo supplicij.vt si quis manuz amputaret.ei manus amputetur vt.C. de calūniato. l.fina. Et ita loq̄tur de talione c. calūniator.ij.q.iij.vbi dicit q deficiēs in accusatione punit pena talionis.qō ē verum in ordinarijs criminibus. In extraordinarijs aūt punit fm cōsuetudinez fm quā talis pena solet imponi.vt l.athletas ℣ calūniator ff.ō his qui notant infami.

¶ Notandū scdo De actio iniuriarum pretia nō durat nisi p annū vt in.l.si nō cōuicij.C.eo. Et estimat ista pena p iniuriatū. Iudex tñ debet moderari illaz estimationē put sibi videbit vt.l. in cōstitutionibus ff.eo.

Liber Quartus

Notandum tertio. Q̃ qui vult agere iniuriarū debet libellare hoc modo. Dñe iudex facta est mihi talis iniuria illo die ⁊ in tali loco. Et mallē ꝓdidisse x. florenos q̃ sustinuisse talez iniuriam. vel sic. Mallem me nō passum fuisse talem iniuriā q̃ lucratū esse tot florenos vt notat ꝑ glo. et ꝑ bar. in. l. iniuriarum ff. eo. Et debet cōcludi. idcirco dñe iudex peto talē in tanta sūma pecuniaria vel q̃ntū vobis videbitur cōdemnari. Attenta q̃litate cōditione et q̃ntitate psone iniuriate et iniurie illate vt notatur ꝑ Ang. in. l. itē apud labeonez ℣ si quis seruo. ff. eo. Nec opz in libello ponere q̃ fecit animo iniuriandi. nisi certe essz talis psona q̃ posset corrigere vt est mgr̃ scholariū. q̃ tūc opz addere q̃ fecit animo iniuriādi vt in. l. sed si quē cunq; ℣ fi. ff. ad legē aquiliā.

Notandū q̃rto. Q̃ in tribus casibus dictis in summario pena iniuriarū nō ē ptoria. sed ciuilis introducta ꝑ. l. cornelia vt hic et concor. l. cornelia. in princ. ff. eo. Et ideo in istis casib⁹ actio iniuriarum nō est ānalis sed ppetua vt ℣. de ꝑpe. et tpa. actio. in princ. Pōt tn̄ quis si velit etiā in istis casibus actionē ptoriam intentare vt in glo. in d. l. lex cornelia. Et dicitur quis pulsatus quādo ex iniuria nō hz dolorē. Sed si hz dolorem dicit ꝟberatus vt d. l. lex cornelia ℣ i.

Notandū finaliter. q̃ idez est in hoc casu iniuriarū scz q̃n quis violenter ingreditur domū alicuius. an sit dom⁹ ꝑpria an cōducta an gratis cōcessa. an ibi sit tanq̃ in hospicio receptus nihil refert nisi esset ibi receptus ad momentū vt viator vt. l. lex cornelia ℣ si q̃s domū ff. eo. vel nisi eēt ibi tanq̃ laborator vel stationarius in apotheca sua vt dicta l. lex cornelia ℣ sed si tamen. Et istud seruit ad sciendū quomodo citatiōes dñt fieri in domo citādi.

Atrox iniuria. Sūmatur sic. Iniuria dicit atrox aut ratione facti aut ratiōe loci in quo fit iniuria. vel ratiōe loci in corpe ipius psone iniuriate/ aut ex ratiōe psone. nec refert vt iniuria sit atrox an iniuriatus sit paterfamilias aut filiusfamilias. hoc dicit.

☞ Notanduz ꝓmo. q̃ iniuria dicitur atrox ex facto si quis sit vulneratus vel fustibus cesus. Et dicitur atrox ex loco dupliciter. Quia vel ex loco in quo fit iniuria. et ideo iniuria leuis fit atrox si fiat in ecclesia vel in foro vel in cōspectu principis. Alio mō ex loco q̃ sumit̄ in corpe vt ꝑcussio facta in oculo vel in facie dicit atrox que esset leuis si fieret in dorso. Dicit etiā iniuria atrox ex ꝑsona cui fit iniuria et etiā ex ꝑsona iniuriātis. Et ideo leuis iniuria facta cuiest atrox si fiat burgimgro et iniuria q̃ est leuis si fiat ab extraneo. est atrox si fiat patri a filio. vel patrono ex liberto q̃ isti tenent̄ ad reuerentiam talib⁹ exhibendā. Pōt etiam dici iniuria atrox ratione tpis vt si fiat tpe cōuiuij in conspectu multoz vt. l. ptor edixit ℣ atrocē ff. eo. Et si vestis alicuius laceretur vel scindatur est atrox iniuria vt notat ꝑ bar. in. l. licitatio ℣ quod illicite ff. de publica. et ꝑ Inno. in c. nup. extra de sententen. excōmunica.

Notandū scdo Q̃ pt etiā atrox iniuria cōmitti ꝑ parentes in liberos ⁊ tūc liberi hñt actionē cōtra parētes vt in l. ptor edixit ℣ ptercea. ff. e. Hz ista actio est in factū vt d. l. pretor. in ℣ si. atrocitas. q̃ actio iniurarū infamat vt. l. i. ff. de his qui notan. infa. Mō liberi non pñt agē actione famosa cōtra parētes. vt. l. nō debet ff. de dolo. Et q̃ dicitur q̃ liberi pñt agere cōtra parentes debet intelligi si sint emācipati. existentes enim in ptāte nō pñt vt. l. his nulla. ff. de iudi. Sed q̃n cōmissa est atrox iniuria a parentibus tūc cogūt liberos emācipare

De obligationibus que ex quasi maleficio nascũtur.

¶ Cõtinuatur sic. Dicto de obligationib⁹ que ex maleficio nascũtur. Restat nũc dicẽdũ de obligatio. que ex q̃si maleficio nascun.

¶ Iuder p impietiam male iudicãs obligat ex q̃si maleficio ad penã arbitrio supioris Judicis sibi imponendam. hoc di.

¶ Notãdũ primo. q istud verũ ẽ et locũ habet siue iudex sit pfa. siue filiussa. ita q si filiussa. p impietiã male iudicet tenetur pater quãtũ est in peculio filij. Et potest etiã filius in hoc casu conueniri Et sic sunt hic tria specialia. ¶ Primũ ẽ q quis tenetur de peculio ex quasi maleficio vbi alias nõ tenetur nisi ex contractu vl quasi. vt ff. de his q deiecerũt vel effuderunt l. i ¶ si filius et ¶ cũ fu⁹. Secũm ẽ q hic hẽt respect⁹ quãtũ fuit in peculio tpe quo filiussa. fecit litẽ suam male iudicando vbi alias spectatur tempus quo fertur sẽtia cõtra filiuz. vt l. quesitum. ff. de peculio. ¶ Tertiũ est. q hic filius conuenit vbi alias tantũ pater conuenit noĩe filij. vt ff. de iudi. l. si filius. Istud tamẽ non hz locum si filius sit emancipatus qr tunc tenetur in q̃tũ facere potest. vt. l. ij. ff. qõ cum eo.

¶ Notandũ scõo. q ĩ hoc casu non relenat iudicem. si dicat quaẽ ps nõ appellauit. quia ps rñdebit sibi. ¶ Culpent me alij te me laudare necesse est. vt l. si mulier ¶ cum ĩ fundo. ff. ad velleia. Si autem ps appellauit et succubuit non tenetur iudex hac pena. vt l. a pconsulibus. ¶. de appella. Sed si obtinuit pars appellans. vel si appellatio adhuc pendeat tenet iudex ad damna et ad sumptus q̃uis non ad totũ ĩteresse ptis. vt l. fi. ff. de va. et exõr. cognitio. Si autem pars appellauit et non est prosecuta appellationẽ q̃uis aliqui dicant q tunc iudex non tenetur vt refert Johã. fa. hic. in no. tamẽ dicit contrariũ. q sez etiã tũc iudex tenet. in c. sepe cõtingit. extra de appellatio.

¶ Notandum tertio. q si iudex illitteratus coactus iudicauit. iudicans fm conscientiam suam. non tenetur hac pena. Sz si nõ ẽ coact⁹ et volũtarie assũpsit officiũ iudicãdi. q̃uis iudicauit fm cõscientiã suã tñ pcra iura. tenetur hac pena. vt in auctẽtica. sz hodie. ¶. de iudi.

¶ Notandũ quarto. q si iudex male iudicat pter munera. aut amore vl odio vel alias dolo. tunc nõ habet locũ ista pena. qr tũc nõ tẽt. ex q̃si maleficio sz ex maleficio. et fit infamis et punitur iuxta l. fi. ¶. de pena iudicis. et incidit etiã ĩ penaz c. cũ ecclesiasticus Et qõ hic dicit de ista pena h⁹ tex. etiã hz locũ in arbitrio. vt ¶. de pactis. l. si qs in conscribendo. Similiter et in arbitratore et etiã ĩ iudice delegato. vt nota. in l. fi. ff. de va. et extraor. cognitio. hz etiã locũ in Notario qui male conficit instrumenta pter impietiam vt l. fi. ¶. de magistratibus conuenientdis Et ideo notarius debet scire iura q conferunt ad artem suã. vt notatur ĩ l. generali ¶. õ tabellio. li. x. Secus ẽ de consultore. quia nemo tenetur sequi cõsiliuz alterius. vt l. ij ff. mandati. De assessore tamẽ etiam videt. q ipse teneat si iudex habet sequi consiliũ suuz.

¶ Notanduz finaliter. q ista pena ĩfligitur arbitrio iudicis supioris. qui debet attendere ipsum errorem ex quo iudicatum est. ¶ Plus ẽm debet puniri. q errauit in lege facili. vt q l. fusia canina correcta est q̃ si errauit circa intellectũ l. gallus. ff. de lib. et posthu. Et tenetur iste iudex ad totũ ĩteresse ptis. vt dicit ibar. in quadã questione disputata. que ĩ

cipit A sententia iudicis q̄p ignitiaz ꝺi
dicauit.

Item is ex cuius ꝺe dam
no dato p deiectionem vel effusionē ex
aliqua domo.tenetur inhabitator illius
domus.ex quasi maleficio si p aliū factū
sit q̄ p seipsuz ad duplū damni dati Et
si quis suspēdit vel posuit aliqd vel su
spensū vel positum habet in loco ī quo
ex illo posset contingere damnū verisi
militer ille tenet ex quasi maleficio ad
penā x.aureoz. Et si homo liber ex ist̄
occidatur tenetur ad penā l.aureorum
Sed si solum lesus sit et non mortuus
tenet ad arbitriū iudicis. Et debet iu
dex estimare impensas omnes fcās in
curatione et opas p̄teritas et futuras
quibus caruit et cariturus est ꝓpter le
sionē.hoc ꝺi.

☞ Notandū primo.q̄ pro damno vl̄
maleficio facto p deiectionē vel effusio
nē ex aliqua domo.nō solū tenetur do
minus domus.sed ī habitator siue sit do
minus siue cōductor siue gratis inhabi
tat domū vt l.i.§.hec autē actio.ff.ꝺ his
q̄ deie.vel effu. Tenetur ergo quis p
familia sua.vt vult hic g.sup ꝟ.q̄a ple
rūq̄. Sic etiam hospes actiuus tenet
p maleficio facto p hospitem passiuum
in domo sua.vt ff.de his qui deie.vel ef
fuꝺe.l.si vero §.i.et magister p discipu
lo suo.si fiat in loco vbi magister habet
instruere discipulum.vt ꝺ. l.si vero §.si
horreari⁹. Passiuus ergo debet agere cō
tra hospitez actiuū.vt ff. de his q̄ deie.
vel effu.l.i.§.si hospes. Sed potest ho
spes actiuus recupare q̄ soluit ab ho
spite passiuo.vt ꝺ.l.si vero §. cū autem
Sic etiā p̄t recupare a familia sua. Ex
isto patz.q̄ si statuto alicuius ciuitatis
sub certa pena ꝓhibitum sit.ne quis de
ferat gladiū certe longitudinis et ve
nit forens ad illam ciuitatem intrās ho
spitium et postmodū vadit per plateas
cum huiusmodi gladio Judex ciuitatis
vel fiscus debet agere contra hospitez
actiuū. eo q̄ illum hospitē suū passiuuz
nō auisauerit.vt pulchre dicit hic Jo.
fabri. et facit. l.fina.ff.de decre.ab ordi.
faciendis. Et est in istis casibus pena
dupli p damno p deiec.vel effusionem
facto.vt hic in tex.

Notandū secꝺo.q̄ si quis habeat ali
quid positū vel suspensum in tali loco.
vbi si caderet posset alicui nocere.z ve
risimiliter noceret.ille tenetur ad penā
x.aureoz.cuius istud nō cecidit nec ali
quis lesus est.vt ꝺ.l.si vero §.vt p̄tor.

Notandum tertio. q̄ si istis casibus
occidatur liber homo tenetur obligat⁹
ex quasi maleficio ad penam l. aureorū
et non arbitrio iudicis.et isti quinqua
ginta aurei dantur non pro estimati
one liberi hominis sed pro culpa de
icientis. Ratio est. quia li
ber homo estimari non potest.vt ff.ad
l.rhodiam de iactu.l. ij §. ij. Et actio ad
istam penā non datur heredi.nec etiam
in heredem.q̄z ē mere penalis z popu
laris.vt ꝺ.l.si vero §.q̄ autē. Sed si li
ber homo lesus sit tenet ad omnes ip̄as
factas in curatione et ad estimatio
nē opaz p̄teritaz et futuraz et in esti
matione oparum hūda ē ratio etatū.vt
l.hereditatū ff.ad l.falci. Sed non tene
tur ad estimationē cicatricū vel defor
mitatū relictarū ex lesione.vt l.fi.ff. de
his qui deie.vel effuꝺe. Et datur actio
in hoc casu ipsi leso perpetua.sed here
di suo solum datur annalis.vt.l.si vero
plures. § hec actio ff.de his qui deie.
vel effuꝺe.

Si filiusfamilias se
ortum a patre.

De obliga que ex quasi maleficio nascun.

¶ Summatur sic. Si filiusfa. habitet seorsuz a patre suo et ex domo sua p dejectionem vel effusionem damnum datum est. vel habet aliquid suspensū aut positum. qđ cadendo posset aliquem ledere. non agitur tunc contra patrem. sz contra filium. Sic etiam si iste filius p impitiam male iudicat. hoc di.

¶ Notandum. q istō casu filiusfami. tenetur quantum est in peculio suo. vt ff. de iudi. l. si filius. Et patet hic. q per hoc q filius non habitat cum patre nō exit filius potestatem patris. Nec etiā per hoc q fit iudex.

Item exercitor Sūmat sic. Pro maleficio facto in naui vel in caupona vel in stabulo. per eos quorum opera ista gubernantur tenetur exercitor nauis caupone vel stabuli ex quasi maleficio Et non solum isto casu sed in omnibus obligationibus ex quasi maleficio competit actio in factum. que datur heredi. sed non in heredem. hoc dicit. vsqz ad finem.

¶ Notandum primo. q ad hoc q exercitor teneatur ex quasi maleficio duo requiruntur. Primo. q maleficium fiat per homines quibus nauis vel caupona vel stabulum gubernatur. Nam si fierz maleficium in istis per alios homines. non habet locum iste text. Secundo requirit q isti hoīes sui faciāt maleficiū in naui vl caupona vel stabulo Nā si facēt alibi exercitor ñ tenet Et datur in isto casu pena dupli. vt l. fina. ff. naute caupones stabularij. Tenetur etiam exercitor ex contractu de recepto. per actionem in factum et tunc non soluz tenetur. si fiat maleficium per homines quorum opera vtitur. Sed etiā si fiat per alios homines quos recepit in naui. cauponā vel stabulo. vt l. i. ff. naute capones stabularij.

¶ Notandum scdo. q differentia est inter maleficium et quasi maleficium. qa quādo plures tenētur ex maleficio tūc quilibet tenetur in solidum. vt C. de condic. fur. l. i. Non autez quando plures tenētur ex quasi maleficō. vt ff. naute caupones stabularij. l. i. Decūdo qz quando plures tenētur ex maleficio tunc vno soluente alius non liberatur Sed sic fit quando plures tenētur ex quasi maleficio. vt C. naute caupones stabula. l. licet ℣ possumus Tertio. quia furi non conceduntur actiones ex maleficio. vt ff. naute caupo. stabu. l. sed et si ipsi. Bene autem conceduntur actiones ex quasi maleficio. vt di. ℣ possum⁹. i Quarto. quia actiones ex quasi maleficio cōmuniter dantur hēdi. vt hic Sz sic non est in actionibus ex maleficio. vt ℣. de perpe. ztempora. actio. ℣ sed heredibus.

¶ Notanduz finaliter. q in omnibus istis casibus dictis in toto isto titu. datur actio in factum. que datur heredi eius qui passus est damnuz. excepto casu quando occisus est liber homo. Sz. non datur in heredem. hoc est. contra heredem eius qui tenetur ex quasi maleficio. et ita intelligitur finis istius, textus.

De actionibus.

¶ Continuatio istius titu. patet in prīcipio nigri. cū dicitur in textu Super est vt de actionibus loquamur.

¶ Notandum primo. q Ratio istius continuationis est Nam supra de iure naturali gent. et ciuili ℣ omne ius. dictum est. q omne ius aut est persona/

tum aut rerum aut actionum. Nam ergo iam dictum sit et tractatum de iure psonarum et de iure rerum conuenies est modo tractare de iure actionum Uel ratio continuationis est Dictum est iam de obligationibus Sed quia obligatio est mater actionum. vt ff. de p curato. l. licet §. ea obligatio Ideo pseq̃nter dicendū est de actōnibus. quasi iure successorio cum actio sit filia obligationis.

Notandū scō. q̃ iste ti. rubricatur de actionibus. et non de agendo. quia actio est iuris seu ius. sed agēdū esse cōsistit in facto. Etiam gerundia important necessitatem. sed actio est voluntaria C. vt nemo inuit⁹ agere aut accusare cogatur l. i.

Notandum tertio. q̃ actiones idō sunt inuente vt per eas homines compellantur ad dandum seu restituendum id quod aliis debent. quia frustra iura conderentur. nisi esset aliquid quo exercerentur ipsa iura. vt l. ij §. post originē ff. de origi. iuris.

☞ Opponit⁹ p⁹ et vide. q̃ ista rubrica non bene intitulatur de actionibus. ꝛ debereꝫ intitulari de actione. quia statim ī. eo §. actio. diffinit actio in singlari

Solutio Aliud est in rubricatiōe et aliud in diffinitiōe Nam rubricatio debet exprimere materiā tituli. Et qa in hoc titulo tractat de natura diuersarū actionū. Idcirco fit rubricatio de actionib⁹ Sed diffinitio datur ŏ re ī sua generalitate. Et ideo diffinitio datur ŏ re in singlari. vt tamen ptinet sub se diuersas species.

Opponitur scō et videtur. q̃ iste titu. est superfluus. quia ī diuersis passib⁹ in isto libro tractatur de actionibus. nam supra qui. mo. re contrahitur obligatio. in §. item is. dictū est de actiōe cōmodati. et in §. precedenti. de certi condictione. et in §. se. de actione depo. et ī §. creditor. de actione pigno. Similiꝫ ē. de obliga. que ex malefi. nascū. ī §. furti actio. dictū est de actione furti. et ī ti. ē. pr. in fi. ti. dictū est de actione in fcīm Silr in libris. ff. et C. tractat de actio. empti. et venditi. et in multis alijs passibus. Solutio Dupliciter tractat de actiōib⁹. vno modo vt ꝓgnoscātur nature actionū. et hoc mō tractat de actio. sb vno ti. Alio modo vt ꝓgnoscatur exercitiū actionū et sic tractatur de actio. sparsim in diuerſ passib⁹. vt ꝓbant iura in opp. allegata.

Opponitur tertio et videtur adhuc. q̃ iste ti. non bene rubricat. quia in ff. rubricat de actio. et obliga. ergo sic etiam debet hic intitulari. Solutio Iste liber factus est ꝓpter iuuenes. qui facilius intelligūt ea que diuisim traduntur q̃ ea que simul tradūtur. vt ē. de lega. in §. sed non vsq̃. ꝓpter qō etiam qui vult alios docere. debet valde attendere capacitatē ingenioꝝ illoꝝ quos docz et fm hoc verba sua aptare. vt. viij. q. i. in c. oportet.

Actio Iste §. non sūmatur. quia p cedit diffinitiue. dicit. n. q̃ actio nihil aliud est q̃ ius ꝓsequendi in iudicio qō sibi debet.

Notandum primo. q̃ actio capitur multis modis Uno modo ꝓ actu. vt ī auctentico. ŏ nō alienā §. si minus. col. ij. scō ꝓ accusatione. vt C. qñ crimina lis actio ciuili ꝑsecutor. l. i. tertio capit actio ꝓ iure agendi et ita capitur hic et in l. nihil. ff. eoō. quia tamen placentinus dixit actionē et causam actionis esse idem. vt si quis debeat mihi decem ex venditiōe dixit venditionem illam esse actōnem ex vendito. Ideo primo sciendū ē q̃ causa etiā accipit multiplicit ne decipiamur ī equoc. Primo accipit cā ꝓ lite. vt l. cā. C. ŏ epis. et cle. et l. cās. C. de tñsac. scō accipit ꝓ rōe. vt l. solū. C. de testib⁹. vbi testis ŏt cāz dicti sui. i. ratōez. tertio modo ꝓ vtilitate. vt ff. de rei vendicatione. l. pretoria.

Quarto pro conditione vt ff. de re iudica. l. inter eos. Quinto pro re vt ff. de re iudica. l. tēpus. Sexto pro eo ex quo procedit effectus/ et ita causa et effect⁹ sunt relatiuum et correlatiuum et hoc modo contractus vel quasi et maleficium vel quasi sunt causa obligationis vt ff. de obligatio. in ℣ sequens. et isto modo capitur causa a placen. Tamē dictū suum non est verum. Nam causa actionis et actio differunt. qđ probatur ꝓmo quia causa remota actionis est cōtract⁹ vel quasi. aut maleficium vel quasi. Et causa propinqua actionis est obligatio Sed causa remota non est eadem cum actione/ quia illa cōsistit in facto. Actio autem est ius vt hic dicitur. fa. pro illo l. cōsilio ℣ fina. ff. de curato. furioso. Obligatio etiam non est actio. quia differūt sicut causa et effectus. sc̄o ꝓbatur sic quia causa actionis potest manere sublata actiōe ergo nō sunt idē Añs ꝓbatur quia stante vēditione potest submoueri actio ex vendito sc̄z p solutionem vel remissionem. tertio probatur q̄ actionibus cōmuniter sunt nomina imposita. Sed non est aliquod nomē īpositū ꝙ causa esset actio. q̄ hoc nō debet dici ꝓ. l. labeo. ff. de supellec. lega. Uerū tamen est ꝙ nomen actionis nō est actio ℔ significat actionē sicut illa dictio homo non est homo sed significat hominē q̄rto ꝓbaℓ ꝙ actiones interdū mutanℓ vt actio de dolo mutaℓ in actionem in factū q̄n agendū est cōtra parentez vel cōtra p̄tonū. ℔ hoc fieret frustra si actio eēt idē cū cā actiōis. q̄ remanet eadem causa.

Notanduz sc̄o ꝙ ideo dicit℔ actio nihil aliud est ꝙ olim aliud fuit nō quo ad substātiā actionis sed quo ad exercitium. Nam olim non agebatur nisi per certā cōceptionē ℣borum factam a magistratibus vt. l. ij ℣ deinde. ff. de origine iuris. et vocabatur illa cōceptio forma vulgaris vt ff. de furtis. l. si seruus nauem. Sed illa solēnitas hodie sublata est vt. C. de formu. et impetra. sublata. l. i. Et ideo hodie in libellis nō ponitur talis solennitas verboz vt in d. l. i. Nec oportet in libellis exprimere nomen actionis vt in c. dilecti. extra de iudi. Similiter ista solēnitas hodie sublata est in interdictis que sunt actiones pretorie vt ℣. de interdic. ℣ fina.

Notandum tertio. ꝙ dicitur in diffinitione actionis quia nihil aliud est ℭ ius et hoc dicitur ad differentiam corpalium. Nam actio est ius incorpale ℭ de re. corpa. et incorpa. ℣ i. fm glo. hic. vel dicitur ad differentiam officij iudicis. Dicit tamē bar. in. l. i. ff. de iurisdic. omnium iudi. ꝙ si actio capiatur ꝓprie differt ab officio iudicis. Sed si capiaℓ large comprehendit etiam officium iudicis saltem illud qđ imploratur loco actionis vt in restitutione in integrum vt. l. actionis ℣bo ff. eo.

Notandum quarto ꝙ dicitur in diffinitione. ius ꝙsequendi. ad differentiaz exceptionis que non est actio Nā sicut actiones sunt arma actorū sic exceptiones sunt arma reoz vt ff. de exceptio. l ij ℣ illud. Et ita exceptio nō est ius ꝙsequendi sed defendendi. generali tñ vocabulo exceptio interdū vocaℓ actio vt notaℓ in. l. eleganter ff. de dolo.

Notandum quinto ꝙ dicitur. in iudicio. ad differentiam iuris quod quis potest persequi extra iudicium qđ non est actio vt. C. quando quis se sine iudice vindicare potest. l. i. Sic etiam quis potest capere propria auctoritate furez nocturnum vel diurnum vt ff. ad legez aquiliam. l. iiij. Etiam potest quis sic capere debitorem fugientem vt tradat cum iudici vt ff. de his que in fraudem creditorū l. ait pretor ℣ ii debitorem. et potest hoc etiam fieri die feriata vt. l. finali. C. de ferijs.

Et ita sunt hic casus quibus quis aliquid facere potest propria auctoritate quod regulariter tamē fieri non potest vt.l.extat ff. quod metus causa et.l.si quis in tantam.C.vnde vi.

Notandum finaliter q̄ istud verbū debetur. positum in diffinitione debet capi generaliter vt extendatur ad actionem psonalem et realem.fa.l. pecunie §.finali.ff.de verborum significationi. Sicut etiam hoc verbum. persequēdi. refertur ad actionem psonalem et realem vt.l.actionum genera.ff.eo.Et hoc ideo quia quod meum est mihi non debetur proprie vt §.e §.sic itaq;.et sup̄ de lega§.sed si rem. Diffinit ergo h̄ actio vt comprehendit actionem psonalem ⁊ realem quod ptz quia diffinit illa actio que statim dividitur §.proximo. Sed illa est actio sic generaliter sumpta q̄uis glo. hic videatur velle contrarium.et verbum.debetur. accipiendum est h̄ generaliter.

☞ Opponitur ꝓmo sic Et videtur q̄ ista diffinitio cōueniat obligationi que differt ab actione vt dictū est/ quia per obligationē psequitur q̄s q̄ sibi debet vt sup̄ de obligatio. in ꝓncī. ergo ista diffinitio non est bona ¶ Solutio ¶ Duplex est ius psequendi scz quo ⁊ p̄pter quod.modo actio dicitur ius psequendi quo, Obligatio aūt ius ꝓpter quod.

Opponit̄ scdo Et videt̄ q̄ p actionē p̄t quis psequi q̄ sibi nō debet.q̄ diffinitio nō ē bona. Añs ptz p.l.si pacto.C de pactis ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit̄ de eo q̄ debet̄ naturaliter ⁊ nō ciuiliter q̄ nudo pacto ex quo nō dat̄ actio iure ciuili vt.l. iure gētiū §.q̄nimo ff.d̄ pact. Quānis iure canonico ex nudo pacto bene detur actio vt c.i. extra de pactis Sz ad oppositionē p̄t dici q̄ ibi agebat̄ de facto et nō de iure q̄uis glo. h̄ dicat q̄ ibi agebat̄ ad id q̄ vere debebat̄ et sub p̄textu illi⁹ agebat̄ ad id q̄ debebatur naturaliter tm̄.ꝓma solutio est Jo. fa.et est melior q̄ solutio glo.

Opponit̄ tertio sic .actio popularis est actio et tū nō est ius psequēdi q̄ sibi debet̄.q̄ p eā q̄s psequitur q̄ debetur toti populo vt ff.de populari.actio. l.penul.et nō q̄ debet̄ sibi. ¶ Solutio Id q̄ debet̄ toti populo ꝓncipaliter etiā debet̄ ipi agenti saltē ex. cōsequēti.

Opponit̄ q̄rto de actione iniuriaꝝ q̄ p eaz psequitur quis q̄ sibi nō debet̄. q̄ non est in bonis suis id q̄ psequitur vt ff.de iniu.l.iniuriaꝝ. Etiā dat̄ ista actio ad vindictā vt ff.de collatio.bonoꝝ.l.ij §.emācipatus. ꝯ nō ad id q̄ sibi debet̄ ¶ Solutio ¶ In actione iniuriaꝝ psequitur quis q̄ sibi debet̄.videlicz estimationē.et q̄n dicit̄ q̄ nō est in bonis hoc est intelligendū q̄ nō est sic in bonis vt transmittatur ad heredes vt.l. pena.ff. ad legē fal.Et licz etiā agat̄ ad vindictā nihilominus etiam agitur ad estimationem vt dictum est.que tamen estimatio moderatur p officium iudicis vt sup̄ de iniu§.pena. notatū est.

Opponitur quinto de petitione hereditatis et de actione de peculio quia in illis interdum agitur ad id quod non debet̄ vt ff.de petitio.hereditatis.l.iij. et ff.de pecu.l. quesitum ¶ Solutio ¶ Aut defectus debēdi est ex pte rei. aut ex pte actoris.Modo verū est q̄ in istis actionibus interdum petitur a reo q̄ ipe non debet in initio actiōis. quia nō habet rem que petitur. Sed postea ante sententiam res puenit ad eum/ ⁊ tūc condemnatur q̄uis in principio rē nō habuit. et ita intelliguntur leges in oppositum allegate. Sed si defectus sit ex parte actoris. tunc si in initio actionis actor non habuit ius. licz postea ante sententiam superueniat sibi ius ex alia causa.nihilominus succumbit et ita intelligitur ista diffinitio.

Opponit finaliter. q̄ platus et rector et etiā procurator hūt actionē p̄ re q̄ eis nō debet. sed que debet ecclesie vel pupillo vel dño procurator. Solutio Ista definitio debet intelligi q̄ sibi debetur scz agenti vel ei cuius nōie agit z ita diffinitio clara est.

Omnium. Hic ponit ꝑma diuisio actionis. Et summatur sic. Omnes actiones aut sunt ꝓsonales aut reales. Personalis actio est illa que datur alicui ex eo q̄ alius ē sibi obligatus ex cōtractu vel quasi. vel ex maleficio vel quasi ad aliquid ei dandum vel faciēdū. Sed realis actio est que datur alicui contra eum q̄ possidet rem suam. hoc dicit. Et ꝓz intellectus textus.

Notandū primo. q̄ dictio quibus posita in tex. accipitur implicatiue et simile est in. l. cūctos populos. C. de sum. trini. et fide catholica. et nō accipit hic exclusiue quia sic esset sensus q̄ alique essent actiones que non proponerent coram iudicibus aut arbitris qđ falsuz est vt. l. pennl. C. de iudi.

Notandū scdo q̄ actiones proponē de sunt coram iudicibus siue ordinarijs siue delegatis/ vel etiā coram arbitris differunt tamen iudices et arbitri q̄ iudices hūt ptātē iudicandi a iure. sed arbitri hūt ptātez iudicādi a ptib⁹. coram arbitris tū dz etiā obfuari ꝓcessus iudiciarius. et ita dandus est libellus vt C. de arbitris. l. i. Dz corā arbitratore seu amicabili cōpositore nō opz ꝓcessū iudiciariū obseruare vt vult spe. in titulo de litl. cōtesta. Restat videre.

Notādū 3⁹. q̄ cū dicit in tex. de q̄cū q̄z re/ibi res capit generaliē vt cōphēdit corꝑales res et incorꝑales.

Notandū q̄rto. q̄ cū dicit hic q̄ ista est summa diuisio actionū exponit dupliciter. vno⁹. i. ꝑma. alio mō. i. breuissima q̄ nō ꝓt esse breuior diuisio q̄z bimēbris

Notandū quīto q̄ actio ꝓsonalis est illa que oritur ex facto ꝓsone q̄ꝫ iuidum dicitur scripta in rem. Et dat cōtra eū qui obligatus est ex cōtractu. vel quasi. vel ex maleficio vel q̄si. vt. l. actionum genera. ff. in ꝓsonam. ff. eo. vel cōtra heredem eius/q̄ heres et defunct⁹ quo ad hoc cēsent vna ꝓsona vt. l. actionum genera. ff. eo. Ꝓz ergo q̄ cū dicitur hic in textu. Aliis quibusdam modis. hoc debet intelligi de obligatione ex quasi contractu vel ex quasi maleficio. Et idē est qđ dicit in. l. i. ff. eo. de varijs figurl. iudicioꝝ vt etiā ibi vult glo. et satis apparet ex processu textus q̄ꝫ glo. hic videt hoc reprobare/ et exponit de cōdictione furtiua et de interdictis. q̄z de cōdictiōe furtiua nō ꝓt intelligi quia est ex maleficio vt notat ꝑ docto. in. l. siambo. ff. quotiens ff. de cōpensa. Nec potest etiam intelligi de interdictis/ quia actiones comphense sub varijs figuris sunt ille in quibus non est sufficiens materia actionis Sed in interdictis est sufficiens materia vt notatur in. l. i. ff. de interdic. Johan. fabri aliter exponit istā ꝓticulā. alijs quibusdam modis dicēs q̄ nō dz referri ad obligationē ex ꝓctu vel ex maleficio q̄z dz referri ad hoc qđ dicit q̄ per actionem actor intendit aduersarium ei dare aut facere oportere. vt sit sensus q̄ actor intendit aduersarium alio modo oportere q̄ꝫ dare aut facere videlicz patientiā habere. et concor. l. quotiens ff. de seruitutibus.

Notandum sexto. q̄ actio realis est illa que oritur a re et datur contra illum qui nullo iure est obligat⁹ sed possidet vel quasi possidet rem quam alius petit/ et q̄ꝫ textus exemplificat de rei vendicatione. actio tamen realis est multo generalior q̄ꝫ rei vendicatio vt statim postea patebit.

Notandum finaliter. ex quo textus exemplificat de rei vendicatione q̄ ad actionem rei vendicationis tria requiruntur. Primo q̄ res q̄ petitur sit corpalis vt hic in textu. Scō q̄ petens sit dominus illius rei. vt ff. de rei vendica. l. in rem. vel quasi dominus vt ff. e. ſ. alie. et ff. si ager vectiga. l. i. ſ. fina. Mā quasi dominus est emphiteota aut superficiarius vel bone fidei emptor. Tertio requiritur q̄ reus rem possideat aut dolo desijt possidere vt ff. de interrogato. actio. l. qui seruum ſ. in iure. Et qui alle gat dolum tenetur cum probare qui sic probari potest. qui scz intimauit reo se esse dominum illius rei. vel aliter constabat reo vt. l. fulcinius ſ. qui sit ff. ex q̄ bus causis in possessionez eat. Sufficit etiam q̄ reus habeat solaz tenutā. q̄uis non habeat veram possessionem si habet facultatem rem restituendi vt. l. officium. ff. de rei vendica.

Opponitur primo Et videtur Q̄ ista nō sit prima diuisio actionum quia illa de qua ſ. eo ſ. alie. videtur esse prior

Solutio Actio potest considerari dupliciter Uno modo quo ad originē. et sic verum est q̄ illa diuisio qua actio dividitur in ciuilem et pretoriam est prior q̄ ista. Et ita etiam ponitur prius in arbore. Alio modo cōsideratur actio quo ad cognitionem nature eius et hoc mō ista diuisio est prima. Nam ista membra differunt specie.

Opponitur scō Et videt q̄ ista diuisio non sit conueniens quia aliqua est actio mixta vt ſ. eo ſ. quedam. et illa nō videtur sub ista diuisione comprehendi

Solutio Immo actio mixta cōprehenditur sub ista diuisione. Est enī realis aut psonalis. Mā petitio hereditatis est mixta vt. l. sed et si lege ſ. petitio ff. de petitio. hereditatis. ꝛ tñ est realis Similiter actio finium regundorū est mixta vt ff. finium regundorum. l. i. et tamen est personalis. Patet ergo q̄ appellatione simplicis etiam continetur mixtum quando scz mixtuz non differt specie a simplici vt est hic. de quo notatur p̄ docto. in. l. i. ff. de interdictis.

Eque si agat ius si.

Sūmatur sic. Dictum est de actionibus que cōpetunt p̄o rebus corpalib⁹ Hic cōsequenter tractatur de actionibus que cōpetunt p̄ rebus incorpalib⁹ Et q̄ seruitutes sunt res incorpales. iō tractatur hic de actiōibus que cōpetūt p̄ seruitutibus. ꝛ primo de cōfessoria in isto ſ. eque. deinde de negatoria in ſ. ſ. Sūmatur ergo iste ſ. sic. Actio cōpetēs p̄ obtinēda seruitute psonali vel reali tam rusticor⁹ q̄ urbanor⁹ predior⁹ est actio realis. hoc dicit.

Notandū primo q̄ seruitutū quedā sunt psonales. et quedā reales. Personaliū aūt quedā sunt que a psona debētur psone vt est seruitus quā seru⁹ debet domino suo. ꝛ de illis nō est hic apositum. Alie sunt que a re debentur psone et extinguuntur cum psona vt s̄ de vsufruc. ſ. finitur. dictum est et in p̄ncipio de vsu et habita sup̄. Sūt autem quattuor huiusmodi seruitutes psonales. scz vsusfructus. vsus. habitatio. et ministeriū seruor⁹. vt in. l. si q̄s binas. et ibi gl. ff. de vsufruc. Realiū aūt seruitutū q̄dā sūt rusticor⁹ p̄dior⁹. vt iter actus via aqueductus ꝛ sil'es de q̄b⁹ s̄ de seruitu. rustico. ꝛ urba. p̄dio ſ. i. Et q̄dā sunt urbanor⁹ p̄dior⁹ ꝛ sunt ille seruitutes q̄ fundant in edificijs sine sint in villis sive in urbibus vt ff. de seruitu. urban. l. i. Et vocant reales q̄ debent reb⁹ vt ff. de seruitu. l. i.

Notādū scō q̄ p̄ seruitute cōpetit duplex actio. scz cōfessoria et negatoria de cōfessoria tractat in isto ſ. ꝛ ē illa q̄ dat ad obtinendū seruitutē ꝛ illū q̄ nititur seruitutē impedire. Et dicit iō cōfessoria. q̄ dat ad hoc vt reus cōfiteat seruitutē debere vt ff. si serui. vēdice. l. ij.

et ꝓbare eam meã esse:

¶ Opponit et videtur. q̃ possidens bene ꝑt agere actione cõpetente ꝑ corpali p. l. si duo. i. respon. ff. vti possidẽ.

¶ Solutio. ¶ Istud debet intelligi de possidente insolidũ. Nam si duo possideant, verbi gratia vnus ciuiliter alius naturaliter. tunc si vtq̃ vincat agẽdo contra tertiũ ꝑt vnus ab alio rem vendicare. et hoc vult. l. in oppo. allega.

Sed iste quidem Sũmat sic. Omnes actiões aut sunt ciuiles aut pretorie. de ciuilib⁹ dcm̃ ẽ hucusq̃. pretorie vero sunt quas ꝓtor ex edicto cõcessit. quaꝝ vna datur ad rem vendicãdam vsucaptam quasi non esset vsucapta. alia vero publiciana competit ꝑ re vendicãda non vsucapta quasi vsucapta fuisset. et intentatur cum quis bona fide ꝑ traditõez titulũ habeat a dño putatio ante plẽptionẽ completã. sia rei possessione cecidit et dicit a publicio ꝓtore edita. hoc di.

¶ Notandum primo. q̃ hic latenter ꝑ do. iustinianũ introducitur scõa diuisio actionũ. que est. Actionum alia ciuilis alia ꝓtoria Et dicit ciuilis actio que a iure ciuili originẽ hz. et ꝓtoria que a iure ꝓtorio inuenta ẽ. Et sub iure ciuili ꝓprehendit hic lex xij. tabu. plebiscita. senatusconsulta principũ placita. et prudentũ respõsa. De qb⁹ s. d. in. na. gẽ. et ciuili ff. scriptũ. et ĩ alijs ff. ibi se. Et licz g. dicat hic sup. x. siles. q̃ siles actiones sunt. que ex contractu vel quasi ex maleficio vel quasi descendũt. vt ꝓma facie appz ex g. Hoc tñ ꝑm illũ intellectũ non est verũ. quia actio negocioꝝ gestorũ q̃ ẽ ex quasi contractu. vt s. de obligã. q̃ ex q̃si cõtrac. nascũ ff. Silr actio furti manifesti. et actio vi bonoꝝ rap. sunt ex maleficio. et tamẽ iste actiones non sunt ciuiles sed sunt pretorie Debet igitur istud dictũ g. intelligi. q̃ actiones reales predicte et siles eis. i. ex illo eodem iure descendẽtes sunt ciuiles.

¶ Notandum scõo. q̃ ꝑ exempla multũ iuuatur itellectus. ad qd̃ fa. iste tex. Nam declaratio difficultatum valde facilitat ipsas difficultates ꝑ exẽpla vt l. vt rñsum. C. de transac. et l. precibus. C. de ĩpub. et alijs substi.

¶ Notandum tertio. q̃ necessariũ est. i. multũ vtile est actiones ꝓgnoscere. vt hic in tex. Et ratio est. quia sicut medicamenta defuiũt morbis curandis ita actiones deseruiũt negocijs iuste finiẽdis. vt in autẽ. constitutio que innouat in prin. coll. viij.

¶ Notandũ quarto. q̃ iure ciuili non habebatur actio ꝑ quã ille qui bo. fi. et ex iusta causa rem accepit et possessiõez amisit potuisset talẽ rẽ petẽ. et hoc erat valde durum. quapropter a pretore inuenta est actio ad huiusmodi rem petẽdã et hec vocatur publiciana ab auctore publicio. sicut l. aquilia ab aqlio. Mã tñ. interdũ vocantur siue denominantur ab auctore. interdũ a loco. interdũ etiã a tpe. sed istud non facit ius. Creditur tamẽ interdũ vni dicto pl⁹q̃ alteri ꝑt auctorẽ sicut brõ Augustino plus creditur in disputationib⁹ q̃ alijs doctoribus. gregorio plus in moralib⁹. et hieronymo plus in translationib⁹. Datur autez ista publiciana. nõ solũ si possessio rei casu amittat. ꝛ etiã si amittatur furto vel rapina. Maz licet tũc detur actio furtiua vel actio vi bono. rap. vt s. de obli. que ex malefi. nas ff. ff. si. ꝛ bone fidei. et s. vi bo. rap. ff. Dat tñ etiã hec actio publiciana. vt dicit hic g. sup. x. i casu. Ex qua g. elicitur q̃ furtũ et rapina nõ comphendũtur sub casu. vt l. cuz duob⁹ ff. damna. ff. ꝑ socio Et hoc ẽ verũ. nisi furtũ cõmittatur a domestica ꝑsona. vt vult Cy. in. l. i. C. depositi.

¶ Notandũ quĩto. q̃ ad hoc q̃ publiciana hẽat locũ multa requirũtur. primo traditio vel quasi Mã licz inkdũ trãffe

ratur dominiũ sine traditione rei. vt in legato. qđ directe puenit ad legatariuz ex vltima voluntate defuncti. sine traditione. vt ff. de furti. l. a ticio. nõ tñ ꝓpetit publiciana sine traditione. et hꝰ vex est de legatario si agat ex ꝑsona ꝓpria. secus si agat ex ꝑsona defuncti. vt ff. de vsuca. l. illud tẽpus. ℣. in re legata Et dicit notãt. vl'qñ traditio. ꝓpter res incorpales q̃ nõ traduntur. vt ff. de acqrẽ. rerũ dominio. l. seruꝰ. ℣. incorpales. ꝫ quasi traduntꝫ ꝓpter quas etiã cõpetit publiciana. vt dictũ est supra eođ. ℣. contra. Et est tex. in l. si ego. ℣. ij. ff. de publicia. Secđo requirit. q res sit tradita ex iusto titulo abili ad trãslationẽ dominij. Nam sicut in rei ven. reqrit dominiuz sic in publiciana reqrit qñ dominium et ex quocũqz titulo trãsferẽ dñium ꝑ ipz dñm in aliũ. ex eodẽ etiã trãsferẽ quasi dñium ꝑ nõ dñz in aliũ ad causandũ publicianã et eꝫ. vt l. quicũqz. ℣. i. ff. đ publiciana. Nã sires dat cõmodato vel precario non causat publiciana qꝛ illi nõ sũt tituli abiles ad trãsferẽdũ dñium Tertio reqritur. q traditio fcã sit a nõ dño vt ff. de publiciana. l. i. ℣. i. Quarto. q recipiens rem fuerit bo. fi. qđ sufficit ad publicianã cuius tradẽs fuerit male fi. vt ff. de publi. l. cũ qui a furioso. ℣. ꝓtor. Et sufficit ista bo. fides recipiẽtis tpe cõtractus in ommb' ꝓtractibus ꝓterqz in ẽptu empt. et ven. qꝛ ibi reqritur bona fides duob' temporib'. s. tpe contractus et tpe traditõnis. et hoc ꝓpter frequẽtiã illius cõtractus. vt notat ꝑ bar. in l. si aliena. ff. de vsuca. Quãto reqrit q actor tpe illo quo agit credat se esse nõ dñm alias eet ꝑtꝰ sibi ipsi. Sexto. q res ũ sit viciosa sicut furtiua. vt ff. đ vsuca. ℣. furtiue. qꝛ sicut talis res nõ ꝓt vsucapi. ita ad eã nõ ꝓpetit publiciana Septimo reqritur. q vsucapio nõ sit interrupta. ꝫ q sit temp' cõtinuũ Alias esset opẽt de nouo rez vsucape. si debeat cõpetẽ publiciana. vt l. naturaliter. ff. đ vsuca. Sufficit tñ brevissimũ tẽpus imo ee momentaneũ. vt ꝓpetat hec actio. vt l. cũ spõsus. ℣. fi. ff. de publi. Et ꝓbat ꝓtinuũ tps pbatis extremis. s. q illo tpe icepit vsucape et nũc adhuc vsucepit. Nã extremis pbatl. ꝑsumit de medio tpe. vt l. siue possidet C. đ pba. Nõ tñ oz q actor oĩa ista ꝓbet. sufficit. n. an publiciana ꝓbat traditionẽ et instũ titulũ Nã alia dependẽt ex ꝓscientia actoris. et i ill' ꝑsumit ꝓ eo. vt in g. in l. penul. C. đ lõgi tẽp. pscp. Debet tñ iudex ꝑ verisimilia indicia aduertẽ. an asserẽs se scat vl'credẽ hẽat iustã cãm scientie vel credulitatis. vt in g. in l. inẽ oẽs. ℣. rcẽ. ff. de furt. Cõscia. n. dz regulari ꝑm arbitriũ boni viri. et nõ ꝑm habenas ꝓprie volũtatis vt l. i. ff. de lega. ij. Et ꝙuis in isto casu publiciane nõ reqrit iuramẽtũ in pl'b' tñ alijs casib' qñ res pẽdet i ꝓscia. reqrit iuramtũ. vt in c. si vero. ij. eẽ de sen. excõi. et i c. pastoral'. eẽ đ excep. Ex isto ptz q facili' ẽ agẽ publiciana ꝙ rei vẽ. qꝛ i rei vẽ. q̃tuor sũt ꝓbãda. s. traditio. inst' titul'. bo. fides. et q tradẽs fuerit dñs vt l. cũ res. C. de pba. Sz in pbli. vt dcm ẽ solũ duo sũt ꝓbanda et ill' ꝑ batis obtinet actor. nisi aduersari' ꝓbz tradẽtẽ fuisse dñz Et si hoc casu succũbat ꝑt agere rei ven. vt ff. de cuictio. l. minor. ℣. si seruus.

Notandũ sexto. q agẽs publiciana in libello suo dicet se talẽ rẽ habere ex emptione donatione legatione vel quouis alio iusto titulo et ita incepit eam rem vsucape. sed qꝛ talis nũc possidet illã rem. debet petere. vt iudex declaret illã rẽ ad ipsum actorẽ ptinere et vt iudex ex officio suo cõdemnet possessorẽ debere restituẽ ipsi actori talẽ rem cũ dampnis interesse et fructib' Potest etiam libellus formari alternatiue maxime qñ actor est dubius an tradens fuerit dñs an non et tunc dicet q talem rẽ habuit iusto titulo et eam possedit iure dominij vel quasi dominij Et ita hodie

determinatū est posse libellum fieri ī. c. abbate. de re iud. li. vi. Et si tunc actor succūbat ex vna causa videlicz ī publiciana potest agere rei ven. vt dictū est. Et hoc vez est nisi ī pcessu declinasset ad pbationes vnius cause. qz tunc obstaret exceptio rei iudicate ī vtraqz. vt nota. p bar. in. l. z an eandē ℣ actiones. ff. de excep. rei iudi.

¶ Notandū finaliter. q publiciana datur cōtra quēcūqz possessorē preter cōtra dñm. vt ff. ō publiciana l. fi. In sex tñ casib⁹ etiā datur cōtra dñz. Prim⁹ ē si habeo rē a non dño qui postea fit dominus et ego pdo possessionē et res peruenit ad ipsuz tunc ego possum contra eū agere publiciana. vt l. si a ticio. ff. de excep. rei iudi. Scōus est si habeo rem a nō dño. et dñs agit contra me rei ven. Et in illa actione ego efficior absolutus ab impetitiōe sua et res postea venit ad eū. tunc ego possum agere cōtra eum publiciana quia si dicat se esse dñz ego replicabo me quo ad h⁹ ē absolutum. vt l. si quis rem. ff. de excep. rei iu. Tertius casus est. si ego egi noxaliter contra possessorē alieni serui et ille prestitit mihi seruū p noxa. Si ille seruus postea pueniat ad dūm suū. ego possum agere contra illū dñm publiciana. s. vt restituatur ī seruus vel satisfiat pro noxa. vt ff. de noxa. l. generaliter. Quartus casus si vicinus meus possideat domū nō suam. et ego agens de dam. infec. missus sum ex primo decreto in possessionē illius dom⁹. exq̄ possessor fi caret de dam. infec. Si talis dom⁹ postea pueniat ad vez dūm agā contra eū publiciana. vt l. dāni ℣ nō solū. ff. de dam. ī fec. Quint⁹ casus. si nō dolo sed culpa desij possidere rem quā aliqs vendicat a me, pter qđ soluo estimationē rei iuē l. qui restituere. ff. de rei ven. Si talis res postea pueniat ad dūm agā contra eū publiciana. vt l. si culpa. ff. de rei vē. Sextus casus. si tu me mādāte vēdidisti rem meā. sed me phibente tradidisti eā. tunc emptor habet exceptionem cōtra me. si petam talem rem tanqz dñs. et si res pueniat ad me ipse emptor potest agere p̄ me publiciana. vt l. a quis prohibuit. ff. de publi.

¶ Opponit̄ primo z videtur. q ista diuisio non sit bona. quia omnes actiones videntur esse ciuiles. p l. ij. ff. de orig. iuris. Solutio. Ibi ius ciuile capit̄ generalit̄. vt etiā comprehendat ius pretorium.

¶ Opponitur scōo et videtur. q ista diuisio non sit bona. quia aliq̄ est actio q̄ ē pretoria et ciuilis. Nam actio que dat̄ contra eū qui dolo desijt possidere. videtur pretoria. vt ff. de noxa. l. elcio ℣ i. Videtur etiā ciuilis. vt ff. de rei ven. l. in rem. Solutio. Illa actio simplit̄ est ciuilis. vt in l. si pluriū. ff. de noxa. cū quis recipiat aliquā formā a iure pretorio.

¶ Ad idē opponitur de actione pmodati que videtur esse pretoria. vt in l. i ℣ pretor. ff. cōmodati. Videtur etiaz ciuilis. vt l. in cōmodato ℣ sicut ff. cōmodati.

Solutio. Illa actio similit̄ est ciuil' quia a iure ciuili est inuenta. Sed qđ dicitur in l. i. al. in opp. vbi pretor dicit Iudiciū dabo. hoc debet intelligi approbādo vel confirmādo.

¶ Opponitur quarto et videtur. q iste text. non bene dicat. quia ius non debet pmittere mendacium. quia punit mendacium. vt in l. meminerit. C. vñ vi. sz hic permittitur mendaciū. Dicitur eñ in tex. q actor dicit se vsucepisse quod non vsucepit. Solutio: Iste tex. debet sic intelligi q actor dicit se quasi vsucepisse id est incepit vsucapere. sed nō vsucepit sez pfecte quia vsucapio ñ fuit completa.

¶ Opponitur finaliter et videtur. q male dicatur in tex. q quis dominium vēdicare potest. quia aut vēdicans habet dominum aut non habet. Si habz tunc non vendicat. si etiam non habet

tunc non vendicat. quia vendicans debet esse dñs. ¶ Preterea dominium est res incorpalis. sed rei ven. nō datur nisi p rebus corpa. | Solutio | Cū dicitur hic dominium vendicari hoc debet intelligi. sic scz q res vendicat rōe dñij.

Rursus Dictū est in ℌ precedenti de actione p̄toria q̄ petitur res non vsucapta acsi essz vsucapta. Consequenter tractatur hic de actōne pretoria qua petitur res vsucapta acsi non esset vsucapta. Summatur ergo sic. Si absens causa reip. vel quia captus est ab hostibus rem presētis in ciuitate vsucepit. tunc. postq̄ iste absens desinit abesse recisa vsucapione datur intra annuz contra eum actio ad restituendū rem. acsi non vsucepisset q̄ vocatur recisoria. Similiter si presens vsucepit rem absentis datur contra ipsum presentez hec actio. hoc dicit.

☞ Notandum primo. q̄ resp. non solum dicitur ciuitatis rhomane. sed etiā aliarū ciuitatū et municipioz quantuz ad istuz casum. vt l. resp. C. ex qui. cauſ maiores.

¶ Notandum secundo. q̄ absens causa reip. vel ita captus ab hostibus potest rem presentis in ciuitate vsucapere p̄ se vel p̄ alium. ¶ Per se nāq̄ vsucapit si rem secum detulit vel etiam si domi dimiserit aīo possidendi. sicut dicitur d̄ eo qui pḡit ad nūdinas. vt ff. de acqui. possess. l. clam ℌ qui ad nūdinas. ¶ Nā sola ciuilis possessio sufficit ad vsucapionem. vt ff. de acqui. possess. l. i ℌ p̄ fundū. ¶ Per alium autem potest vsucapere videlicet per filium vel per seruum precipue sit res in peculio. vt ff. ex qui. causis maiores. l. item ait pretor ℌ hi plane. Similiter potest presens vsucapere rem absentis. vt ff. ex qui. cauſ ma. l. i ℌ verba edicti.

¶ Notāū. iij. q̄ quo ad p̄positū nr̄m hic tm. o. de pla. duplex est iudiciū. s. rescīdās et recisoriū. ¶ Per iudiciū rescīdēs datur restitutio in integrū offi. iudicis. ℌ vsuca. vel prescrip. completaz. vt ff. ex qui. cau. maiores. l. si ab hostibus ℌ si qd simplr. Et istō iudiciū dat̄ intra quadriennū cōtinuū. vt C. de tempo. in integrum restitutionis l. fi. Sed p̄ iudiciū recisoriū petit̄ p̄ restitu. ī ite. res restitui amota vsuca. p̄ iudiciū rescīdēs vt C. ex q̄ cauſ ma. l. fi. Et datur istō iudiciū intra annū. quod potest intelligi p̄ restitutionem in integrum factam. Et intelligit̄ etiā istud de āno vtili. qui continet trecentos et lxv. dies. vt ff. de fer. liber. l. cum heres ℌ si stichus. Addūtur etiam sex hore. que in quatuor ānis faciūt vnū diem. vñ inuentus est annus bissextil̄. vt l. cum bissextus. ff. de ℌ. sig. Dicitur autem dies vtilis. quando actor potest agere et non impeditur neq̄ p̄ se neq̄ p̄ iudicem. vt ff. de diuer. et tēpor. prescrip. l. i.

¶ Notandum quarto. q̄ si ille cui⁹ res est vsucapta ꝓpter absentiam acquirat possessionem rei. tunc habet exceptiōez ex isto iure sicut qñ non habet possessionem datur sibi actio vt ff. ex qui. cauſis ma. l. necnon ℌ exemplum.

¶ Notandum quīto. q̄ pro iudicio rescindente debet sic formari libellus vt scz actor dicat se fuisse absentem causa reip. vel causa studij vel captum fuisse ab hostib⁹. quapropter non potuit vsucapionem interrumpe. et quia talis rens possidet rem que ante vsucapionez fuit ipsius actoris petit vt iudex subducat tempus absentie sue restituēdo eum in integrum. quo facto petet consequenter. quia iam per istum iudicem vel per alium amotum est obstaculum res sibi restituatur. cum fructibus et interesse. ¶ Similiter econtra fiet si p̄ns vult agere contra eum qui fuit absens Et posset fieri vnus libellus pro iudicio rescindente et recisorio. vt faciliter capi potest ex his que iam dicta sunt de

istis notatur ꝑ bar. in l. si ab hostibus ff. si quid simpliciter ff. ex qui. cauſ ma.

Opponit̄ ꝓmo ⁊ videt̄. ꝙ quis nō potest vsucape ꝑ alium. s. ꝑ filiuꝫ aut ꝑ fuū l. neq; ff. d̄ vsuca. Solutio Illa l. loq̄t̄ in re non peculiari modo dictuꝫ ē ꝙ istud locum habet in re peculiari.

Sed replicatur et videtur ꝙ saltem captus ab hostibus non potest ꝑ seruū aut ꝑ filium vsucape. quia ad vsucapionem requiritur possessio. sed iste possidetur ab hostibus ex quo est seruus hostiuꝫ. vt s. de iure ꝑsonaꝝ ff. seruꝰ primo Qui autem possidetur non potest possidere neq; ꝑ se neq; ꝑ alium. vt ff. ad l. iuliā de adulte. l. sic veniet. Solutio

Verum est ꝙ iste non vsucapit veritate inspcā iuris. cum sit seruus. q̄ iure ciuili nihil est. vt l. quod attinet. ff. d̄ regu. iuris. ex quo non possidet. et ita ꝓcedit ꝓriū. ꝫ ispecta fictione iuris postliminij dicitur possidere et vsucape. de quo notatur in ff. si ab hostibus s. qui. modo ius pa. ptātis solui t̄.

Adhuc replicatur. quia quando q̄s non potest vsucape per seipsum. tunc etiam non potest per alium. vt l. labeo. ff. sed cum ff. de vsuca. Sed iste captus ab hostibus non vsucapit per seipsum ergo nec per alio. Solutio. Uer ē ꝙ quādo quis non potest vsucape ꝑ seipsum ꝓpter delictum suum vel ꝓpter vicium rei. tunc non potest vsucapere per alium. vt in ff. sed cum. allega. in opp. Secus autem est quando non potest vsucape ꝑ seipsum. eo ꝙ captus est ab hostibus.

Item si quis Summatur sic Si debitor bona sua in fraudem creditorum alienauerit. tunc post ſiam a iudice pro creditoribus vt bona debitoris possideant. latam. datur creditoribus actio reuocatoria ad petendum bona alienata acſi mānſissent in bonis debitoris. h̄ d

Notandū primo. ꝓ intellectu istius tex. ꝙ sex sunt actōnes reuocatorie Prima datur ad reuocandum res corporales alienatas in fraudem creditoꝝ Et vocatur pauliana. quia inuenta est a paulo iurisconsulto et de hac actione tractatur in isto ff. penul. loquit̄ ēm hic tex. in rebus corpalibus quia dicit si debitor tradiderit. Nam traditio solū fit de rebus corpalibus. sc̄da datur ad reuocandum res incorpales in fraudem alienatas et vocatur actio in factū. Et de ista notatur ꝑ bar. in l. hac in factuꝫ actione ff. de his que in fraudem creditorū Et dicit̄ ista etiā interdum pauliana. quia a paulo inuenta. tertia datur prono ad reuocandum alienata per libertum in fraudem eius. quia libertus tenetur relinquere prono tertiam partem bonorum suorum. vt supra de bo. libertoꝝ ff. sed nostra. Et ista vocatur fauiana. de qua in l. videamus ff. fauiana. ff. de vsuris. quarta est cōis creditoribus et patronis ad reuocandū alienata in fraudem eoꝝ ⁊ vocatur calusiana de qua in le. si in fauiana. ff. si quid in fraudem patroni. Quinta datur filio arrogato ad reuocādū alienata ꝑ arrogatorem in fraudeꝫ eius. quia debet habere quartam partem bonorum arrogatoris. l. vt l. si quis arrogatoꝝ. ff. de adop. et ista vocatur vtilis calusiana. Similiter datur etiā filio naturali ⁊ legitimo ad reuocādū alienata ꝑ prem in fraudē eiꝰ quo ad suā legittimā iure nature sibi debitam. vt notat̄ ꝑ bar. in l. ij. ff. si q̄s a ptē mamumiſſꝰ sit. Et idē d̄t hoſt. i c. raynūciꝰ. ex̄ de testa. sexta ē int̄ dictū reuocatoriū qd̄ dat̄ q̄n tutor pupilli fecit ꝙ debitor pupilli soluit creditori tutoris. vt le. si pupilli debitor. ff. de solutio.

Notād. ij. ꝙ ad h̄ vt ꝓpetat actio reuocatoria req̄rit̄ ꝙ alienatio sit fcā i fraudē Circa h̄ tū distinguēdū ē q̄ vl aliena tio fcā ē int̄ vinos vel i vltima volūtate. Si int̄ vinos tūc vel titulo oneroso vel lucratiuo Si titulo oneroso tūc re

quiritur fraus in alienāte et in accipiē te. alioquī ū dar̄ reuocatio vt ff.ō ẓhē. emp.l.si sciēs Si titulo lucratiuo tunc sufficit fraus in alienante tm̄. vt ff. de his q̄ in frau.creditorū.l. ōnes ℌ luci⁹. Et ratio diuersitatis est q; ille q̄ acce/ pit rem titulo oneroso certat de dāno vitando Qui aūt accepit titulo lucra/ tiuo certat de lucro captādo Et iō res difficili⁹ reuocar̄ a pmo q̄z a scō Mō eī paria sūt lucra capē.et dāna vitare. vt C. de codicillis.l.fi. Et q̄ū res alienata ē titulo lucratiuo.tūc pbar̄ fraus.si om nia bona sua alienauerit.p pūptionem q; tūc pūmit̄ q; in fraudē fecit Sec⁹ si nō alienauit oīa. Sepe etenī hoīes de facultatib⁹ suis āpli⁹ q̄z in his ē sperāt. vt ū.q manu.nō pūt ℌ i fraudē.vsi. pua luisse Dz tūc pbāda ē fraus ex alijs cō iecturis.vt si donauit cōsūcto vel post donationē itez possedit vel donatari⁹ pmisit eū rē vēdē vel accusat⁹ ē de cri/ mine vel ppetrauit crimē qō ē notorū Et silr̄ mō etiā distinguit̄.q̄n libert⁹ ali enauit in fraudē pr̄oni. vt ff.de pba.l. pr̄onū Si vero alienatio fcā sit i vlti/ ma voluntate tūc aut fcā ē legādo vel libertates dādo. Primo mō sufficit so lus euenr⁹.vt pūmar̄ fraus.s.si sup̄ vel vltra legata nō sint sufficiētia bona ad satisfaciēdū creditorib⁹. vt C. de inē de libe.l. fi ℌ si vero creditor.q; pūmit̄ q; legata relicta sunt deducto ere alieno. vt.l.qō aūt ℌ penul.ff. de his q̄ in frau. creditor. Si autē relicte sūt libertates tūc aut relicte sī libertates direē aut fi deicōmissarie. Si direē req̄rit euēt⁹ et pūlū Si aūt fideicōmissarie sufficit so lus euēt⁹ vt C. de reuocā.his q̄ i frau. creditor l.fi. Et rō diuersitatis ē.q; di/ recte libertates statim debēt mortuo te statoē Fideicōmissarie aūt nō debēt ni si p⁹ aditā hereditatē Et iō pme diffi cili⁹ reuocant̄ q̄z scē Et etiā silr̄ distin guendū ē in vltima volūtate de aliena ōe p libertū fcā i fraudē pr̄oni. vt ff. si quid in fraudez patroni.l.i ℌ i. Dz igit̄ q̄liter ad actionē reuocatoriā requirit̄ q; fraus sit commissa. Requirit̄ etiā se cundo. q; euentus sit fraudis videlicz q; creditores sint decepti. vt l.ait pr̄or ℌ ista demum.ff. de his que in frau.credi. Requiritur tertio.q; ille qui alienauit possedit naturaliter et ciuilit̄. vt l.is q̄. C. de actio.et obliga. Requiritur quar to.q; alia bona debitoris sint excussa.q̄ sez remāserūt aūq̄z dēt ista actio reuoca toria. vt C.ō reuocā.his q̄ i frau.credi. l.i.

¶ Notādū tertio.q; si fraus sit in alie/ nāte z in accipiēte. tūc ista actio nascit̄ ex quasi maleficio.licz enī dolus est ma leficiū. vt in g.ij.ū. de obliga.q̄ ex delī/ cto nascū ℌ i.tū ista actio ū nascit̄ ex ma leficio ꝓpter velamētū ẓct⁹ Et ideo na scit̄ ex q̄si maleficio.sed si fraus sit in ali enāte tm̄ tunc ista actio nascit̄ ex q̄si cō tractu. Naemēs ñ cōtraxit cū creditoē agente.sed q; ptraxit cū debitore.sic p psequētiā q̄; ptraxit cū creditoē Et est ista actio reuocatoria psonal'.vt ff.si qō in fraudē pr̄oni.l.i ℌ hec actio. Dz po/ nitur hic iter reales ꝓpter simlitudiez quā hz cū actionibus ꝓme pōctis.q; sicut ibi dicit̄ aliq̄d nō esse qō est z ecō tra Sic hic dicit̄ bona non esse tradita que tamē in veritate sunt tradita.

¶ Notandū finaliter.q; anteq̄z dar̄ ista actio creditor petit a iudice vt det sibi possessionē bonoz debitoris p sīmaz Et tūc intra ānū vtilē dar̄ hec actio. vt ff. de his q̄ in fra.credito.l.i. Et dar̄ cōtra accipientē i solidū si pmisit fraudē. Dz si nō pmisit fraudē dar̄ ptra eū et hēdē ei⁹ de eo qō ad ipsum puenit. vel dolo fecit q; ad ipsū nō puenit Et tūc actio ē ppetua.vt l.ait pr̄or ℌ hec actio ff.ō his q̄ in frau.credi. Et nō dar̄ p alienātē ni si dispersisz bona sua.ita q; nō apperet vbi bona essent. Nam tunc mittitur in carcerem vt dicat quid de bo.suis fecit vt ff. de his que in frau.credi.l.fina ℌ fi.

Non datur etiam contra emptorē nisi esset pticeps fraudis vt.l.si sciens ff.de cōtrahē.emptio. Pōt āt ille cōtra quē agit debitori soluere ⁊ sic rē retinere ⁊ hoc pt creditori facere dūmodo soluat añ litē cōtestatā vt in.l. ait ptor.§.illud certe.allegata.patrono āt soluere pt añ litē cōtestatā ⁊ post vt ff. si qo in frau; patro.l.i.§.si quis.

Item seruiana.

Seruiana actio ptoria dat locatori ad petendū res pro mercede cōductionis obligatas. Et q̄si seruiana actio ptoria dat creditori ad petendū res sibi p debito suo obligatas. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo q̄ quādo quis locat alicui domū vel fundū tūc oēs res que p cōductorē importantur seu inferunt in talē domū vel fundū obligant pro pensione cōductionis atq; pro deteriorātione vt.l. certi iuris. C. loca. Si igit tales res ab alijs possideant dat locatori actio seruiana ad petendū hmōi res et ad retinendū eas quousq; fuerit sibi satisfactum.

Notādū scō q̄ ad actionē seruianā multa requirunt. ꝓmo q̄ pcessit cōtractus validus scz locatiōis vel silis vt.l certi iur. C. loca. scō q̄ res sint inuecte vel illate in fundū conductuz seu in domū vt.l.iij.et iij.ff.ex quibus cau. res pigno.obligāt. 3° q̄ locator sciat tales res esse illatas. qō vex est si cōductor sit colonus. Et si sit inq̄lin⁹ tūc nihil refert an sciat vel nō vt d.l. certi iur. Et ē dīa int colonū et inquilinū. q̄ colon⁹ est in p̄dio rustico. Et inq̄lin⁹ in p̄dio vrbano. Ratio āt diuersitatis ē q̄ sancta rusticitas nō nouit nisi ligones ⁊ aratra. Et rustici nō hnt p̄ciosa q̄ sunt abscondenda sicut inq̄lini q̄b⁹ piculosum esset diuitias ostendere ⁊ etiaz paupta; tem ꝓpalare vt notat in d.l. certi iuris. q̄rto q̄ tales res sint illate vt ibi ꝓmaneāt. Nā si mercator induceret res suas in domū quā ego ꝓduxi vt ibi vēderet tales res nō sunt obligate vt.l.debitor ff.de pigno. ḡnto req̄rit q̄ cōductor potuit illas res obligare tanq̄ dūs vel q̄si dūs. nā res alteri⁹ obligari non pt vt.l. itē q̄. ff.de pact. Si tū aliqs recepisset aliq̄s res in domū cōductā ad pōpā vt appareat dues tales res obligant vt notat ī.l.siue. C. ad velleia. sexto q̄ sint res q̄ obligari p̄nt. nā liber hō nō obligat' q̄uis sit in domo ꝓducta vt.l.obses C. de actio. et obliga. Nō vex ē respcū ꝓuati. Nā publice ꝓsone vel reipublice liber hō pt obligari vt notat bar. in.l.a ticio.§.ij.ff.de actio. et obliga. Nā liber hō pt esse obses vt in c. ex rescripto. eē de iureiurā. ⁊ tūc nō pt facere testiū vt l.obsides ff.de testamen. septīo requirit q̄ talis res veniat in generali obligatione. Nā si reḡrer specialis obligatio sicut sunt noīa debitorz tūc p illationez in fundū ꝓductū tales res nō essent obligate vt.l.obligatiōe ff.de pigno. octauo req̄rit q̄ locator excusserit alia bō cōductorl. añq̄ dat sibi seruiana ꝑ possī dētes ex eis vt notat in d.l. certi iurl. C. loca. vltio req̄rit q̄ cōductor sit maiorennis Nā si fuēit minor res illate nō essent obligate vt in gl. in.l. itē q̄. ff. de pactis. Scholares tñ studētes de voluntate parentū obligāt res suas. q̄ non solū ipi obligati sūt. Et etiā parētes ex fa.l.si longius ff.de iudicijs.

Notandum tertio q̄ actio q̄si seruiana cōpetit creditori ad petendū res p debito sibi impignoratas vel hypothecatas vt h et in.l. cū notissimi. C. de p̄scrip. xxx. vel xl. ānoz. Ad quā actionē etiaz aliq̄ requirunt. ꝓmo q̄ ille q̄ obligat res sit dūs vel q̄si dūs earum vt.l. rem alienam ff. de pignorati. action. secundo q̄ excussa sint alia bona debitorl. vt auctē. si debitor. C. de pignora. actio. Et de isto notatur p bar. in.l.si decē. ff. de ver bonum obligatio.

¶ Notandū q̄rto q̄ in actione seruia/na libellus debet sic formari vt actor di/cat se locasse gaio talē fundū p̄ tali pē/sione ad quē ipe gaius intulit tales res sciente actore vel nesciente si sit in prę/dio vrbano.de quib⁹ reb⁹ mō ticius ali/quas possidet. Et quia actori nō est sa/tisfactū de sua pēsione seu de deteriora/tione.nec p̄t sibi satisfieri ex alijs bonis Idcirco petit vt iudex declaret q̄ tici/us tradat illas res ipi actori retinēdas donec sibi fuerit satisfactū. Sz in q̄si ser/uiana dz sic formari libell⁹ vt actor di/cat gaium sibi debere xx.flore.ex mutuo vl' ex empto aut alio cōtractu pro quo debito gaius impignorauit seu hypo/thecauit tales res q̄s modo possidet ti/cius.Et ideo petit q̄ iudex declaret ti/ciuz debere tales res tradere ipi actori Et de istis formis latiꝰ tractat̄ p̄ specu. in titulo de loca.§.postq̄.vsq̄. porro.

¶ Notandū finaliter q̄ actio seruiana differt ab interdicto saluiano/ qz ad ser/uianā requirit̄ q̄ actor p̄bet cōductorē possedisse res q̄s petit tpe obligatiōis vt.l.et q̄ nō dū ff.de pigno. Sz in inter/dicto saluiano sufficit p̄bare q̄ cōductor possedit aliquo tpe vt ff. de saluia. int̄/dic.l.i. Differūt scdo q̄ interdictuz sal/uianū est iudiciū possessoriū. Sed actio seruiana ē iudiciū petitoriū vt.l.i.ff. de saluia.interdicto. Et dicit̄ actio seruia/na a seruādo.q̄ oē ius cōsistit in seruā/do acquirendo vel amittēdo vt ff.de le gi.et senatusconsul.l. fina. Et sunt iste actiones reales q̄ cōpetūt cōtra quos/cunq̄ possidētes et sunt p̄torie. non tū sunt annales vt §.de ppe.et tpa. actio. §i.et.l.in honorarijs ff.de actio. z obli/ga.

Inter pignus. Sūmatur sic. Inter pignus et hypothecā nō est differentia quo ad actionē pignoraticiā. Differunt tū pignus et hypotheca quia pign⁹ cō/sistit in re mobili que tradita est. Sz hy/potheca cōsistit etiā in re īmobili z suf/ficit ad eā nuda cōuentio. hoc dicit. Et p̄z intellectus textus

☞ Notandū primo q̄ pignus et hy/potheca cōueniūt et differunt. cōueni/unt enī in hoc q̄ pro vtroq̄z dat̄ actio pignoraticia. Sz differūt primo. quia ad hypothecā nō requirit̄ traditio.que tū requirit̄ ad pign⁹ vt ff.de verb⁹ signifi/ca.l.si plebs.§.itē pign⁹. Nā dicit̄ pign⁹ a pugno.i.manu.p̄ quā fit traditio. dif/ferunt etiā in hoc q̄ pign⁹ nō p̄scribit̄ a creditore cuius creditor ipm possidet/at. Sz hypotheca bñ p̄scribit̄ x. vel xx. ānoz̄ spatio.vt.C. si aduer. credito.l.i.

¶ Notandū scdo q̄ actio pignoraticia ē duplex. scz directa q̄ dat̄ debitori q̄ solutū est p̄ciū ad petēdū pignus a cre/ditore.Et cōtraria que dat̄ creditori cō debitorē p̄ sumptibus et expēs factis in pignoē. De directa pignoraticia acti/one loquit̄ lex.si rē alienā.§ cōis ff.de pi/gno.actio. De contraria loquitur lex.si necessarias et ibi glo.ff. de pignorati. actio.

¶ Notandū tertio q̄ pignus seu hy/potheca p̄t constitui etiā in re incorpali excepta fiducie vrbana.et hoc ne vrbs deformet̄ ruinis vt ff. de pigno.l.si is qui.§.fina.

¶ Notandū finaliter q̄ ex hoc textu z ex textibus p̄cedentib⁹ et sequētib⁹ col/ligunt̄ decē actiones reales p̄tore. vi/delz publiciana. rescisoria.seruiana.z q̄/si seruiana.penales et p̄iudiciales.actio de superficiebus seu actio que datur super/ficiario qui conduxit rem non modico tempore vt ff.d superficie.l.i. Est etiā re/alis et p̄toria actio que datur propē me/tum vt ff.quod vi metus ve cau.l.me/tum.§ volenti. Similis etiam est actio de petitio. hereditatis. Et etiam actio de bonoruz possessione siue directa siue fideicommissaria vt ff.de possesso. bono/ruz petitio.l.i.

In personam. Actio de constituta pecunia et actio de peculio similiter et actio que cōpetit ex iuramēto sunt actiones proprie psonales. ⁊ actio de cōstituta pecunia daf cōtra illū qui cōstituit se pro se vel pro alio solutur⁹ nō interue/niente stipulatione/ quia si interueniss⁹ stipulatio teneref iure ciuili. hoc dicit. Et p⁹ intellectus textus

☞ Notandū ꝓmo q actio de cōstitu/ta pecunia est psonalis ⁊ prōpria vt ff. de constitu. pecu. l. i. in ꝓncipio. Et accipi/tur h pecunia nō pro nūerata pecunia neq⁹ pro ea re q cōsistit in pondere nūero et mensura/ neq⁹ etiā pro certa q̄ntitate aut specie/ sed pro omni re vt. ℒ. de constitu. pecu. l. ij. §. penul.

¶ Notandū scdo q ista actio ꝓsupponit debitū naturale et ciuile vel naturale tantū. Mā si fuerit debitū ciuile tantu⁹ vt est debitū cōtra qd est exceptio fauorabilis sicut est pactū de nō petēdo vel iuramentū. tūc pro tali debito nō competit actio de cōstitu. pecunia. Daf enī talis regula q vbicūq⁹ cōpetit repetitio ibi nō daf actio de ꝓstituta pecunia Sz si nō cōpetat repetitio tūc p̄t constitui et nasci ista actio vt. l. iij. §. si qs āt ff. de cōstitu. pecunia. Pōt etiā cōstitui ista actio q̄n debitū est cōditionale. Sz tūc hz naturā ex prima actione vt. l. id quod sub cōditione ff. de cōstitu. pecunia. Et seruit ista actio q̄n debitū ē inefficax vt p eo deb actio/ tūc si ꝓstitutio facta ē cōpetit actio de cōstitu. pecu. vt notaf p bar. in. l. i. ff. de cōstitu. pecu.

¶ Notādū 3°. q licz olī actio receptícia differebat ab actiōe d cōstituta pecunia q actio de cōstituta pecunia solū erat ī reb⁹ q̄ cōsistūt nūero pōdē et mēsura. receptícia āt etiā cōsistebat in alijs rebus Hodie tñ receptícia recessit ab vsu. et q̄cquid in ea erat plus q̄z in actiōe d cōstitu. pecu. hoc totū reductū est ad actionē de cōstitu. pecunia vt ptz h in tex.

¶ Notādū q̄rto q ad hoc vt cōstituaf actio de ꝓstitu. pecunia req̄rit q cōstituens p alio soluē p̄t se p alio obligare. ⁊ iō mulier ex q̄ nō p̄t se obligaē p alio. nō p̄t p̄ eaz cōpetere ista actio si pmisit p alio soluē. Sz si pmisit soluē p seip̄a tūc cōpetit ista actio q p̄t se p se obligare vt notaf in. l. i. §. i. ff. de cōstitu. pecu. Qui āt nō p̄t se obligare neq⁹ p se neq⁹ p alio nō cōuenit ista actiōe vt est furiosus et infans et sil'es.

¶ Notādū quīto q si aliqs obligef ex stipulatiōe vel ex emptiōe aut ex simili ꝓctu tūc nō hz locū ista actio. hz si sit obligat⁹ ex stipulatiōe de re incerta cōpetit actio ex stipulatu. Si āt p re certa ꝓpetit actio ex certi cōdictione vt ff. de ℞bor⁹ obliga. §. i. Et ē stipulatio de iure ciuili q̄nis cōit alij ꝓctus sint de iure gētiū vt ff. de iure natu. gen. et cīli. §. ius āt gētiū. Stipulatio tñ ꝓtinet ī se vīculū qd ē de iure naturali scz cōsensuz vt. ff. de pactis. l. i. §. penulti.

¶ Notādū sexto q ista actio daf ex nudo pacto ꝑ legē. iurisgētiū. §. hz cū nulla ff. de pact. Et dicit h gl. q h iō ē q vnū daf h scz q ille q cōstituit nō teneb nisi p⁹. x. dies vt. l. pmissor. ff. de cōstitu. pecu. Cū tñ ī alijs ꝓctibus stati qs ē obligatus vt. l. cū q kalēdis ff. de ℞bor⁹ obliga. Cū q vnuz h deb aliud auferē scz q obligaf ex nudo pacto vt ff. de iure/iurā. l. cū q. Ponit glo. adhuc sex casus ī qb⁹ daf actio ex nudo pacto Dum⁹ in donatiōib⁹ vt. l. si qs argētū. §. sināt. ℒ. d donatio. Sz gl. ñ bñ dicit ī illo q h qd dicit intelligitur de contractibus innominatis. Sed donatio hodie est contractus nominatus Secundus casus quā do mulier promisit dotem marito sine stipulatione vt ff. de dotis promissio. l. si vna. Sed glo. etiam non bene dicit in illo casu/ q ibi ius fingit stipulationez intercessisse vt. ℒ. d rei vxo. actio. l. vni.

Tertius casus qñ qs ꝓpter honorē de
cretū vel decernendū aliquid palā pol
licitus est.i.sine interrogatione vt ff.de
pollicita.l.i.Sed in isto casu etiam glo.
nō bene dicit. q̄ ista actio daf ꝓpter pol
licitationē que oriſ ex nuda ꝓmissione
fauore reipublice qñ ꝓmissio est polli/
citatio.¶Quartus casus est in nautico fe
nore vt ff.de nauti.feno.l.periculū.sed
hoc hodie nō ꝓcedit vt iure cano. quo
vsure ꝓhibenſ vt in c.nauiganti.eꝫ de
vsu.Nec etiā iure ciuili q̄ vsure etiaꝫ
ꝓhibenſ illo iure nisi q̄ten⁹ veniūt ra/
tione interesse vt in auctē. ad hec.C.
de vsu.¶Quītus casus in accessione fru/
menti vini ⁊ olei vt.C.de vsu.l.frumē
tum.Sextus casus in vsuris ciuitati ꝑ
missis vt.l.etiā ff.de vsu.

¶Notandū finaliter q̄ libellus in ista
actione formand⁹ ē vt actor dicat q̄te/
nus ticius est sibi obligatus in decē ex
tali causa.et gaius cōstituit se soluturū
ista decē ꝑ ticio.vel ipemet ticius con/
stituit se solutuꝫ.Nihilominus actor
nō ꝑt solutionez consequi a gaio vel a
ticio.Idcirco petit vt iudex cōdēnet
gaiuz aut ticiū debē solue actori aut suo
noie recipienti ꝑdcā.r.vt notat specul.
in titulo de solu.¶notandū.¶si.ceterꝫ

☞Opponitur et videtur q̄ ista actio
est omnino inutilis quia hodie ex nu/
do pacto datur actio vt in c.i.extra de
pactis ¦ Solutio ¦ Verum est quod
datur actio ex nudo pacto iure canoni/
co sed non iure ciuili vt.l. iurisgentiuz
¶sed cum nulla ff.de pactis.Et ideo in
terris in quibus papa non habet tem/
poralem iurisdictionem/et in causa se/
culari ista actio hodie habet locum vt
notat Innocen. in c.i.extra de no.opis
nunciatione.Et ista actio nascitur siue
quis constituat ꝑ scīpm vel per nunci/
um vel ꝑ litteras vt.l.si aūt.¶fina:ff.de
constitu.pecu.Et qui recipit lrām ⁊ nō
contradicit approbat constitutionē vt
nōt bar.in.l.ticius scio.ff.ꝺ ꝓstitu.pecu.

Actiones autem.

¶Sūmatur sic. Pro contractu facto
ꝑ filium tenetur pater de peculio Et ꝑ
cōtractu facto ꝑ seruū tenetur domin⁹
de peculio. ⁊ sunt iste actiones ꝓsona/
les et ꝓtorie.hoc dicit.

☞Notandum primo q̄ peculiū dici/
tur esse illud quod habet seru⁹ vel fili⁹
existens in ptāte de voluntate dñi vel
pīis sepatū a bonis dñi vel pīis.Et vo
caf peculium quasi pusilla pecunia vel
pusillū patrimoniū vt.l. depositi.¶fi.ff.
de pecu.Nō tñ dicif verū patrimoniū
quia sola voluntate patris vel dñi pōt
reuocari vt.l.non statim.¶i.ff. de pecu.
Et dicitur notanter q̄ filius habēs pe
culium debet esse in ptāte/ qz si sit emā/
cipat⁹ tūc nō hz peculiū sed vez pīmo
mū vt.C. de inofficio. testa.l.fina.¶fi.

¶Notandū scdo q̄ quadruplex est pe
culiū scz castreñ.q̄si castreñ. aduenticiū
et profecticiū vt dictū est ꝑ q̄s ꝓsonas
nobis acq̄ritur¶i. Et loquif textus ꝑ
cipue de peculio ꝓfecticio.

¶Notandū tertio q̄ ista actio de pecu
lio/ iō iuenta ē a ꝓtore/q̄ iure ciuili nēo
obligaf ex ꝓctu alteri⁹ vt.C. ne fili⁹ ꝑ
pīe.l.i.⁊.C.qd cū eo.l. dñuz.Cū ḡ fili⁹
vel seru⁹ ꝛxit iure cīli.pī neq̄ dñs fuit
obligat⁹.Sz ꝓtor ex eqtate ordīauit q̄
qñ tales haberēt peculiū tūc pī vel do
minus obligaref vsq̄ ad vires peculij
vt.l.fz et si dānū.¶i.ff. de pecu. Et vidē
dñ ē q̄ntū fuerit in peculio tpe sñie vt.l
q̄situ.ff.de publici. Nā si qs egerit de pe
culio et succubuit q̄ tpe sñie nihil fuit ī
peculio/ tūc si postea talis acq̄rat pecu/
liū ꝑt actor cāz resumē vt notaf ꝑ bar.
in.d.l.quesitū.¶is qui semel.

¶Notandū q̄rto q̄ actio de peculio ē
adiectio ad aliā actionē ⁊ nō ꝓpria actio
Nā actio mādati pōt dici de peculio vt.l
iij.¶cui congruit ff. de pecu. Similiter
actio depositi pōt dici de peculio vt.l.
depositi.¶fina.ff. de peculio.

Et ideo ista actio est tpalis vel ppetua ſm naturā actionis cui adijcit. ſi tñ filius moriat vel emācipet vel seruus manumittat vel vendat vel etiā moriatur tūc actio ꝺ peculio cōtra patrē vel dñz est annalis vt. C. qñ actio de pecu. āna. est. l. i.

¶ Notandū quīto q actio de peculio nascit ex ꝯctu filij vel serui cōtra pīez vel dñm vel etiā ex q̄si ꝯctu vt si filius vel seruꝰ gessit negocia alteriꝰ vt ff. de nego. gestis. l. si filiꝰ. Nascit etiā ex maleficio vel q̄si maleficio. Et licz olim tā filiꝰ q̄z seruꝰ potuit dari ꝓ noxa vt. ī. de noxali. ff. i. hoc tñ hodie nō obtinet de filio. sed de seruo tñm vt. ī. de noxa. ff. i. Et ille q̄ agit noxalit pt etiā agere de peculio/si plus sit in peculio q̄z ex noxali posset cōsequi vt. l. tā ex cōtractibꝰ ff. de iudi. De actione āt in rem ſſo et qꝺ iussu et de exercitoria et institoria et tributoria loquit ħ glo. Hz q̄ in titulo ꝓximo ī. de illis tractat. idcirco ꝺclaratio eaꝝ reseruat illi titulo.

¶ Notādū finalit q libellꝰ in hac actione ꝺz sic formari vt scz actor ꝺicat q̄tenus cōtraxit cū filio vel seruo ticij. Et rōne illiꝰ ꝯctus hz obligationē ꝺe decē z q̄ iste filiꝰ vel seruꝰ hz ꝓpriū peculiuz Idcirco petit actor vt sibi satisfiat ꝓ patrē vel dñz ex peculio filij vel serui de istis decem.

Itē si quis postulā.

Actio iuratoria ꝓpria dat iurāti ꝯ euz q̄ detulit sibi iuramētū vt fiat id qꝺ iuratū est. hoc dicit.

☞ Notādū ꝑ°. q ꝺuplex ē iuramētū scz ꝓmissoriū qꝺ prestat ad aliq̄d dādū vel faciendū aut nō dandū vel nō faciendū. Et assertoriū qꝺ prestat ꝺ re pūti vel ptērita/et istud est multiplex. Naz qꝺā est iuramentū calūnie. qꝺā iuramentū purgatiōis. qꝺā in litē. qꝺā ē introductoriū none obligatiōis. z qꝺā est cōfirmatoriū quo cōtractus minus solennis fit solennis et iuramentū decisoriū litis. Et de isto vltio iuramēto principalit loquit iste textus. Et istud est adhuc triplex scz volūtariū qꝺ voluntarie prestatur suscipit et recusatur vt ff. de iureiuran. l. iusiurandū. Aliud est necessariū qꝺ scz imponit vel approbat ꝑ iudicem in defectū ꝓbationis vt ff. de in litē iuran. l. fi. Et istud nō pt referri nec recusari sine iusta causa vt. C. de re. credi. et iureiuran. l. generaliter ſſ. sinaūt. tertiū est iudiciale quod scilicz pt deferī a pte in iudicio. Et istud pōt referri et recusari vt. C. de rebus creditis et iureiurā. l. dilata.

¶ Notandū scꝺo q iuramentū est tante efficacie qꝺ cōtra ipm prestitū et delatum nō admittit. tur probatio ꝑ testes vel ꝑ instrumenta licz etiā aduersarius posset probare iuramentū esse falsē prestitū. Nisi hoc sit inter ptes cōuentum vt. l. i. C. de rebus credi. et iureiuran. Est etiam tāte efficacie vt a sñia seu a cā decisa ꝑ iuramētū nō admittit appellatio vt. l. generalit. ſſ. iuramēto pstito C. eo. Et idē ē siue actor iurauerit siue remissuz sit ei iuramētū q̄ ad hoc vt habeat actionē vt. l. nō erit. ſſ. ff. eo.

¶ Notādū ꝫ°. q ex iuramēto inꝺū datur actio ī factū. interdū actio ex eo cōtractu nata ex sacro. z inꝺū vtil' actio ī rē. z inꝺū exceptio tñm. ¶ Pro cuiꝰ intellectu ē sic distīguendū. Quia ś actor iurat ś reus. Si actor tūc aut in actiōe psonali aut reali. Si ī psonali tūc ś iurat informit ħ ē sine adiectiōe cē. z tūc dat actio in factū. aut iurat formit. i. cuz adiectiōe cē vt dicē°. petо ꝛ. ex vēdito z tūc dat actio vtil' ex eo ꝯctu nata ex sacro q̄ hz efficaciā ac si verꝰ ꝯctꝰ ꝓcessisset q̄uis nō ꝓcessit vt. l. si duo. ſſ. si q̄s iurauerit ff. eo. Si actor iurat in actione reali et iurat rem esse suam datur vtilis actio in rem vel etiam in factum contra deferentem tantum vel successorem eius vt. l. nam postea. ſſ. fina. ff. eo.

Si aũt reus iurat aut hoc est in actiõe ꝓsonali aut reali. Si ꝓsonali dat sibi exceptio. Si in reali tũc aut iurat rẽ non esse petẽtis ⁊ hz exceptionẽ tm̃ aut iurat rem esse suã. et datur sibi actio contra deferentez tantũ vel successorẽ ei⁹ et nõ cõtra tertiũ. q̃ idẽ est de iuramẽto et de re iudicata seu sententia. Et iõ sicut sententia inter aliquos lata non nocet alijs/ sic etiaz nec iuramentũ vt. l. ij. ff. eo. Et hoc verz est si actio detur ex delatione iuramenti tm̃. Naz si ex iuramento res sit tradita tũc dat publiciana cõtra quẽlibz possessorẽ si iurauit rẽ esse suam vel quasi suã/ q̃ iuramentum est sufficiens causa traditionis vt. l. nã postea ℣ fina. ff. eo.

Notandũ q̃rto q̃ licz aliqui dixerũt hãc actionẽ nõ dari si secuta sit sententia ex iuramento/ quia tunc datur actio ex sententia/ sed cõtrarium verius est ꝼm docto. cõiter quia nõ est inconueniẽs cõcurrere duas actiones vt. l. non est nouum ff. de actio. emp. et vendi. tũ semel tantũ fit exactio. vt ff. de ℞hoz obliga. l. qui bis.

Notandũ finaliter q̃ libellus in hac actione debet sic formari vt actor dicat qualiter petebat x. a ticio in quibus dixit ticiũ esse debitorẽ suũ sed ticius detulit sibi iuramentũ q̃ quidẽ iuramentum ipe actor ꝓstitit ꝼm formã sibi delatam. Nihilominus ticius adhuc recusat soluere quapropter petit actor a iudice vt declaret ticiũ debere sibi solueꝛe ꝓdicta x. vigore iuramenti prestiti Et hoc precipue q̃n iuratum est informiter. Nã si formiter iuratum sit tunc libellus formaꝛ diuersimode ꝼm naturas diuersaz actionũ et factoꝝ circa q̃s vel que tale iuramentũ contingit. Et de formis libellorũ in hac actione latiꝰ notaꝛ ꝓ spe. in titulo de iureiurã. ℣ si. ℞ si porro.

Opponit primo sic Et videt q̃ quando reus iurauit rem esse suam vel quasi non datur publiciana cõtra quẽlibz sicut dictũ ẽ in tertio notabili circa finez p. l. eũ qui. ℣ si petenti. ff. de publicia.

Solutio Illa dictio dũtaxat q̃ ponitur in illa lege solũ excludit dñm. quia publiciana nõ dat contra dñm vt. l. peꝛnulti. ff. de publi.

Penales, Sũmaꝛ sic. Contra corrumpentem aliq̃ scriptũ in albo ꝓtoris datur actio ꝓria in factũ et penalis. hoc dicit. Et ptz intellectus ter.

Notandũ primo: q̃ hic tractat dñs Justinianus de actionibus penalibus Et differunt iste actiones ab actionibꝰ psecutorijs rei. quia actiones penales ꝓrie sunt annales excepta actiõe furti vt ℣. de ppe. et tpa. actio. in principio. hz actiones rei psecutorie sunt ppetue vt l. in honorarijs ff. de actio. et obliga. secundo q̃ actiones penales sunt odiose sed rei psecutorie nõ vt. l. interꝓtatiõe ff. de penis. tertio q̃ actiones penales nõ transeunt ad heredes/ nisi ꝗtenus aliquid ad eos puenit/ vel nisi lis contestata sit cũ defuncto vt. C. ex delic. defuncto. l. i. Sed actiones rei psecutorie trãseunt ad heredes vt. l. tam ex cõtractibus ff. de actio. et obligati. ꝗrto quia in actionibus rei psecutorijs vno soluẽte alius liberaꝛ. Non aũt sic in actionibus penalibus si sint penales ex vtraq̃ pte scz actoris et rei et ex delicto. Nam si essent penales ex quasi delicto vel essent penales ex pte actoris/ et psecutorie ex pte rei vt actio de calũniatoribus vel etiã si essent psecutorie ex pte actoris/ et penales ex pte rei vt actio legis aquilie. tũc vno soluente alius liberaꝛ vt. l. ꝓceptione ff. de his qui deiece. vel effude. ⁊ notaꝛ ī. l. licz ℣ fi. ff. nau. caupo. stabula. Hoc tm̃ q̃ dictũ est de penalibus ex vtraq̃ pte. fallit in quibusdã administratoribus q̃ si plus debito recipiũt delinquũt. Hz non hz quilibz soluere

De actionibus

aucten. vt liceat ma. ꝛ auie. ℌ i. colla. viij ℌz qñ filꝰ hz actionem cōtra eñ eum tunc li sit in ptāte pater agit et iurat de calūnia. vt C. ō iuramento calū. l. ij. Et si filius agat tm̄ nō iurat nisi de ꝓsensu patris vt C. de bo. que libe. l. fina.

Item aduersus Actio ī factū ꝓtoria et penalis etiā dar cōtra eū qui vi eximit vocatū in iudiciū. aut qui dolo facit q alius eū eximat. Et preter dictas actiōes sunt adhuc ꝛnumerabiles actiones pretone in factū. hoc d. Et pz intellectus ter. vsq; ad ℌ ꝓiudiciales.

☞ Notandū primo. q ista actio dar si feci aliquē vocari ad iudiciū. et tu tenuisti illuz p vim aut dolo fecisti vt alius eū teneret Nā tūc iurabo in litez vt tu prestes mihi. quātū mea ītereſt. quo ad opas meas. et q̄ ad salaria aduōtorū Et nō ista actio ē penal' ex ꝑte actoris ꝛ ex ꝑte rei. Ex ꝑte actoris ei. q; ꝑt plꝰ iurare q̄z in veritate est Et ex ꝑte rei. q; ipa soluit ꝛ nihil recipit. vt ff. ne q̄s eū q̄ in ius vocatꝰ ē vi eximat. l. penul. ℌ i.

¶ Notā. ij. q ista actō descēdit ex edicto ne q̄s eū q̄ in ius vo. est vi eximat. Est autē aliꝰ ti. de eo p quē factū ē. ne q̄s in iudicio sistat. Qui drūt ab inuicē Naz actio descendēs ex ꝓmo edicto ē penal' ex vtraq; ꝑte. vt dictū ē. Sed actio descendens ex scō edicto tantū ē penal' ex ꝑte rei. vt ff. de eo p quē factū ē. l. fi. Scō differūt ista duo edicta. q; ꝓmuz dar actori. vt l. iij ℌ eximē. ff. ne q̄s eum q̄ in ius vo. est vi eximat. scōm dar actori et etiā vocato. vt ff. de eo p quē factū est. l. i. ℌ si reus. Tertio differūt. q; actio ex ꝓmo edicto dar añ satisdationē. et pꝰ vocationē in ius. ℌz actio ex scō edicto nō dar nisi pꝰ satisdationē. de iudicio sisti. vt ff. de ꝓto. stipula. l. i. ℌ i. Quarto differūt. quia in primo edicto requiritur vis. in scō nō. vt ff. de eo p quē factū est l. i. ℌ i. et ff. ne quis eū qui ī ius vo. est vi eximat l. i.

¶ Notandum tertio. q ista actio locuz non habet. nisi qñ libellꝰ oblatus ē prīcipi. vt fiat litis contestatio. vt C. quā do libellus oblatus principi lit. cōtes. facit l. i. vel alias lis contestata ē Nam p solam citationē ista actio nō habet locū. vt notatur p bar. in l. fi. ff. de eo per quē factum ē.

¶ Notandum quarto. q adhuc sunt innumerabiles actiones in factuz ꝓtone. Non ideo quia numerari non possunt ℌz q; difficulter enumerari possunt. vt ff. de ℣. sig. l. nepos ꝑculo. Et ꝑñt aliq̄ enumerari preter eas que dicte sunt vt est actio in factū de calūniatoribus. vt ℌ eo ℌ quadrupli. et actio quod metus causa et furti manifesti. et serui corrupti. vt ℌ eo ℌ omnes autem actiones. Similiter etiā est actio de effusis et deiectis ꝛ appenſ. vt ff. de his qui effude. vl' deiece. l. si vero ℌ pretor.

¶ Notandum finaliter. q bellus ī ista actōne potest sic formari vt actor dicat qualiter vocauit reū ad iudiciū. sed ticius tenuit euz vel dolo fecit vt alius teneret eū ne compareret in iudicio ꝙ quod damnificatus est actor in tāta sūma. et ideo petit vt talis impeditor seu detentor condemnet in tali sūma. quā ipse iuranit salua tū taratione iudicis.

Preiudiciales Tres sūt actōnes ꝓ iudiciales in rem. scz de libertate ꝛ seruitute. de libertinitate et ingenuitate. et de ꝑtu agnoscēdo Inē quas vna tū est ciuilis et alie due sūt ꝓtone. hoc di.

☞ Notādū ꝓmo. q actōes dicūt ꝓiudiciales tripliciter. Primo. q; sūt actiones ꝓncipales et alie accessorie. scō. q; ssīa in illis actionib' lata parit exceptionē rei iudicate in alijs actiōib'. tertio q; mouent circa statū hoīs et h̄ mō loq̄tur iste ℌ de ꝓiudicialibus. Et q̄uis ñ sp ꝓiudicāt. dicūt tñ ꝓiudiciales q; ap tenate sūt ꝓiudicare sicut impator dicitur augustus q; debet augere imꝑium

vt dictum est in rubrica pemĩ huius libri.

¶ Notandum secõ. q tres sunt actões pindiciales Quar prima est. q̃ queritur An quis sit seruꝰ an liber Nã ista actio datur dño contra eũ q̃ negat se esse seruũ. vt ff. de liberali causa l. liberis ℣ fi. Secõa dicit de ingenuitate. qua scilicet queritꝰ an quis sit libertus an ingenuꝰ et dat patrono ꝓtra eũ qui negat se eẽ libertũ. vt ff. de sta. hoĩm. l. ingenuum. ¶ Tertia dicit de ꝓtu agnoscendo. q̃ queritur. An q̃s sit filiꝰ vel nõ. et datur patri contra eũ qui negat se esse filiũ Nã pat hz mlta iura in filio. vt ĩ. de pa. potestate ℣ ius autẽ. Ad petendũ ergo talia iura datur ista actio. vt ff. de liberis agnos. l. i ℣ iulianꝰ. Est tñ eẽ alia actio q̃ dat cõtra filiũ q̃ ẽ in ptãte et se negat esse filiũ vel detinet ab aliq̃ q̃ non dicit se habere ius in filio. ꝛ ista actio non ẽ pretoria sicut ꝓcedens. sed ẽ de iure ciuili. et dr esse rei vendicatio de iure q̃ritũ Nam pr nõ habet dominiũ in filiũ vt lege. inter stipulantẽ ℣ facta. ff. de ℣. ob. ꝛ ideo pater nõ ꝓt ꝓprie filiũ vendicare. nisi cũ addito. de iure quiritũ. Sic etiã abbas ꝓt vendicare monachũ d iure canonico. vt notat in g. et p bar. in l. i ℣ p hanc. ff. de rei vendica. Sed si quis detineat filiũ et dicat se hrẽ ius ĩ illũ datur alia actio que vocat de liberis exhibendis. vt ff. de libe. exhiben. p totum.

¶ Notandum tertio. q̃ sicut domĩo patrono et patri datur actio ꝓpudicial' cõtra seruũ libertũ vel filiũ Sic etiã ecõtra datur actio suo cõtra dñm. qua petit se ꝓnũciari liberũ et liberto contra patronũ q̃ petit se declarari ingenuũ. ꝛ filio ꝓtra patrẽ. q̃ petit se declarari nõ esse filiũ. vt C. d ingenuis manumissis l. diffamari. Et tamẽ iste actiones nõ dicunt contrarie sicut in actione depositi mãdati. cõmodati. et similib⁹. quia h nõ ꝛepitur in iure. q̃ scilicet iste actiones dicantur contrarie.

¶ Notandũ quarto. q̃ contra ascripticios vel colonos bene dant actões prejudiciales vtiles vt in auctẽtico. de sanctissimis episcopis ℣ ascripticios. colla. ij. Non em̃ dant directe. quia isti non sũt serui. q̃uis in aliq̃bus assimilant seruis vt C. d agrico. et censit. l. ne diutius. ꝛ i. xi. Et dantur ascripticijs vel colonis contra dños contrarie. vt C. ex quibꝰ causis coloni censiti dominos accusare possunt. l. i. li. xi.

¶ Notanduꝫ quinto. q̃ ad pstationes longo tempore fcãs imploratur officium iudicis. vel petunt ex longa cõsuetudine. vt si q̃s soluit alicui multis annis par caponũ ille potest petere soluti onẽ et allegabit longã consuetudinẽ ꝓ titulo. vt l. cum de indebito ff. de ꝓba. et ĩ g. ã l. ij ℣ circa. C. de doli exceptione ¶ Qualitas tamẽ ꝓsone posset obstaꝛ. vt si quis dedisset longo tempore singulis annis alicui nobili. et potenti vnũ par caponũ. ꝓsumitur. q̃ h nõ fecit iure. sed ex liberalitate ad pstituẽdũ illũ amicũ suũ vt in g. in l. solet. ff. de offi. ꝓconsul. et lega.

¶ Notandum finaliter. q̃ in actione pjudiciali de liberali causa debet sic formari libellus. vt actor dicat talez esse fuũ suũ. et ideo petit vt iudex ꝓnũciet eum esse fuũ et vt faciat omnia q̃ fuus tenetur facẽ dño suo. Sic etiã eꝑ si fuꝰ petit se esse liberũ debet dicere in libello. quatenus talis inq̃etat eũ volẽs eũ esse seruũ suũ cũ tñ non sit et ideo petit declarari se liberũ. Similiter in actione de ingenuitate debet sic formari libellus. vt actor dicat talem esse libertum suũ. et ideo petit eũ declarari libertum et teneri ad omnia iura in quibus libertus tenetur patrono Et sic etiã ecõtra libertꝰ si se dicat esse ingenuũ Et ĩ actione de ꝓtu agnoscẽdo debet sic formari libellus vt actor dicat talem esse filium suum. et ideo petit eum declarari filiuꝫ et obligatum esse ad omnia iura in qui

bus filius tenetur patri. de istis formis libellor vide latius in spe. in ti. de na. ex li. ven. ☞ oportet vsi. sepe.

¶ ☞ Opponit p° et videt. q actio de liberali causa nō est p̄iudicialis p l. si fu°. ff. de liberali causa. ¶ Solutio ¶ In illa l. non fuit p̄nunciatum sup̄ seruitute vel p̄t dici q ibi erat collusio.

¶ Opponitur sc̄o. q actio de ingenuitate nō ē p̄iudicialis p l. ☞ si hac vi. ☞ fi. ff. de in ius vo. Nam ibi nō cessant alie q̄stiones ꝓter istam actionē. qō tū requritur ad actionē p̄iudicialem. ¶ Solutio. ¶ Actio non dicit p̄iudicialis. q: p̄ iudicat omnib⁹ alijs q̄stionib⁹. ☞ solum quia p̄iudicat illis q̄stionib⁹ que cessarent. si constaret esse ver qō per actionē queritꝫ. Nā ille q̄stiones non cessant que possent moueri etiā si cōstaret ver esse qō in actione p̄iudiciali queritur vt notatur in l. fi. ff. de noxa.

Dicitaqz Actio p̄sonalis q̄ petitur aliquid dari non datur alicui ad petendū rez suā nisi contra furē contra quē in odiū ipsius furis dantur plures actōes Et actiones in rem vocantur vendicatōes. ☞ actiones p̄sonales quib⁹ petit aliquid dari vel fieri abusiue vocant condictiones. hoc di.

¶ ☞ Notandum primo. q nulla actio p̄sonalis competit mihi ad petendū vt detur mihi res mea. q̄ res que mea est amplius mea fieri non p̄t. ad qō cōiter allegat iste ☞ Et concordat ☞ si res legatarij. ☞. de legat.. ¶ Istud tamē fallit p̄tra furē ꝑ quē datur ꝑdictio furtiua q̄ cōpetit dño. vt hic dicit qō alias non fit. vt ff. vsufructuarius quēadmodū caueat. l. fina.

¶ Notandum sc̄o. q licet actio p̄sonalis ad dandum nō competit alicui ꝓ re sua actio tū p̄sonalis ad restituendū bene competit pro re sua. vt ꝑmodati de positi et similes. Est em̄ differentia int̄ dare et restituere. vt ff. de actio. empti. l. ex empto. Nam dare est accipienti facere. vt l. vbi autē non appz ff. de ꝟ. ob. Sed restituē est rem ad pristinū statuz ponē Hinc est qō dicit hic ē rex. si appareat eū daē oportere. nā ista cl'a olim erat de solēnitate actionis p̄sonalis ad dandū. Sed ista solēnitas modo sublata est vt C. de formulis ⁊ impetra. sublatis l. ij. Nec tñ clausula adhuc ꝟtualit̄ inclusit in actionib⁹ istl. si sc̄z appeat eū dare oportere. i. si ver est quod ꝓponit Alio quī reus absolueretur vt l. qui accusaē C. de edendo.

¶ Notādū. iij. q cōtra furē dant plures actiones Nam contra eū daē actio furti ad penā dupli vel quadrupli. vt ☞ de obliga. que ex malefi. nascun. ☞ fi. daē etiā ꝑ eū rei vendicatio et actio ad exhibendū. que est p̄patrona ad rei ven. vt l. si ꝓ fure ☞ furti. ff. de cōdic. furtiua. Datur etiaz contra eū cōdictio furtiua. vt hic et d. l. si ꝓ fure. que non solum cōpetit contra ipsū furē. ☞ etiā contra hēdez eius. q̄ nihil ad eū puenit ex furto. quod ē speciale. quia ex delictis defunctoz cōit hēdes nō obligātur. vt C. ex delictis defūctoz l. vnica.

¶ Notandū quarto. q ista cōdictio furtiua datur contra furē in odiū ipsi⁹ ⁊ ☞ tripliciē ꝓ primo. quia licz ex ista actione nō oritur infamia iuris vt ff. ꝺ actō. et obliga. l. cessat. oritur tamen infamia facti apud bonos ⁊ graues viros. vt ff. de obsequijs l. honori. Ex rei autez vēdicatione nulla oritur infamia. vt l. in rem ff. de condictio. furti. Secundo quia in rei ven. liberatur reus interitu rei. Non autem in condictione furtiua vt d. l. in rem. Tertio quia sicut vtilius est habere plures debitores. vt ff. de liberatione lega. l. si quis decedens ☞ fi. et plures actiones. vt ff. de lega. ij. l. cū filius ☞ varijs. Sic etiam grauius est pluribus actionibus teneri. Et datur ista condictio furtiua non solum cō-

tra furem. sed contra quemlibet ma. fi. possessorem aliene rei. vt supra de re. di uisione ℣ si tamen.

¶ Notandum quinto. q condictio abusiue dicitur actio Nam olim magistratus constituebant condictionem in ipsa actione. vt ff. de orig. iurl. l. ij ℣ omnium. Et condicere idez erat quod denũciare. Sed ista solennitas etiam modo sublata est. C. de formu. l. i. Ex quo patet. q hodie non est necessarium aliquẽ monere anteq̃ vocetur ad iudicium. sed hoc fieri potest superogank ex q̃dã vrbanitate. vt. l. quidam hybernus. ff. de seruitu. vrb. pred. nisi actor vellet reum constituere in mora. vt. l. vinum. ff. si certum petatur. Et tunc sufficit vna ĩpellatio. i. moĩtio vt le. mora. ff. ꝺ vsuris. cuius ĩ venditione pignoris requiritur trina denunciatio l. si cũ venerit ff. de pignorati. actio. Et istud verum est de iure ciuili. De iure tamen Canonico fm communiter doct. requiritur monitio. vt notatur in c nouit extra de iudi. et per specula. in titu. de secundis nup. ℣ i.

¶ Notandum sexto. q libellus in hac actione debet sic formari vt actor dicat qualiter ticius ex proposito et dolose abstraxit rem suam eo inuito. quapropter petit. vt iudex pronunciet ticium debere dare sibi illam rem si extat vel estimationem eius si non extat que quidem estimatio sunt decem floreni. Et dicitur notanter in libello. ex proposito. quia ad furtum requiritur propositũ. vt l. qui saccum. ff. de furt. ꝺicitur dolose. quia ad furtum requiritur dolus. Nam si crederet domino id placere. non esset furtum. vt in ℣ placuit. supra de obligatio. que ex malefici. nascuntur Et dicitur. rem suam. quia condictio furtiua solum datur domino. vt ff. de condictione. furtiua. l. i. vel quasi domino vt tutori vel curatori. vt l. inẽ dũ ℣ qui tutelam. ff. de fur. Et ideo ista actio etiam datur prelatis et rectoribus ecclesie si agant nomine ecclesie. vt notat bart. in l. neq̃ tutores. ff. de procuratoribus. Secus si agerent nomine suo. nisi pro fructibus separatis. quos faciunt suos. auctentica. hoc ius porrectũ C. de sacrosanct. ecclesijs. Et dicit. aut estimationem rei. qua in ista actione reus nõ liberatur interitu rei vt dictum est.

¶ Notandum finaliter. ex quo hic dicitur de condictione furt. q multiplex est condictio qua agitur. Nam quedam est condictio certi. quedam condictio ĩdebiti. quedam condictio ob causam. quedam ob turpem causam. quedam sine causa. quedam triticaria. quedam ex le. et quedam condictio furtiua. De cõdictione autem furt. iam dictum est Etiam dictum est condicti. certi. supra quibus modis re contrahitur obli ℣ i. Dictum est etiam de condicti. indebiti supra de obli. que ex quasi contractu nascuntur ℣ fina. Sed condictio ob causam est actio que datur alicui qui dedit aliquid propter causam et causa non est secuta et datur contra eum qui hoc recepit. verbi gratia Dedi tibi decem florenos. vt seruum tuum manumitteres t non manumisisti seruum tuum ago contra te hac actione. scilicet condictio. ob causam vt reddas mihi decem florenos. vel dedi tibi decem. vt recederes a lite et non fecisti vel dedi tibi decem vt ires pro me rhomam quod possum reuocare cuius paratus esses ad eundum. Et teneris mihi reddere decem hac actione. abstracto tamen illo quod tua interest pro quo non habeo istam actionem. Condictio ob turpẽ causam est actio qua petit qꝺ turpiter datum est. Pro quo sciendũ q aliquid potest esse turpe ex pte dan.

tis tantū. vel ex pte recipientis tm̄ vel ex pte vtriusq; Si sit turpe ex pte dantis tantū nō datur hec actio. Et ideo qđ datur meretrici nō p̄t repeti quia turpe est ex pte dantis sed nō ex pte recipientis. q̄uis enī meretrix turpiter facit tm̄ nō turpiter recipit pecuniaz. Si etiā sit turpe ex pte vtriusq; non datur hec actio vt si dē pecunia iudici vt malam sententiā p̄ferat non etiaz dar ista actio quia in hoc casu potior est cōditio possidentis. Si āt sit turpe ex pte recipientis tm̄. vt si dem tibi pecuniā q̄ nō facias sacrilegium vel aliud peccatum tunc possum hac actione repetere quod dedi tibi. Cōdictio sine causa est actio q̄ petitur illud quod sine causa datum est Vel si ex causa datum sit que causa postea cessat. vt si fulloni traditum sit vestimentum poliendum. et ipe fullo vestimentum amisit. et domino vestimenti precium soluit. Si tale vestimentum postea ad dominum puenerit datur fulloni ista actio ad repetendum precium quod soluit vt ff. de cōdictio. sine causa l. si fullo. Cōdictio triticaria est que datur ad possessionem rei. vt ff. de condictio. tritica. l. i. Sed cōdictio ex lege est que datur quando ex lege ciuili immediate nascit obligatio. ratōe cui⁹ obligationis in lege non est data aliqua actio vt ff. de cōdictio. ex lege. l. vnica. Et dicitur notanter ex lege ciuili. quia si daretur talis obligatio a pretore non daretur p̄dictio ex lege sed actio in factū Et dicitur notanter si illa obligatio immediate nascitur ex lege. quia si nascatur obligatio mediante contractu tunc non datur cōdictio ex lege. sed actio ex eo contractu vt. d. l. vnica.

☞ Opponitur primo Et videtur q̄ res que mea ē bene possit amplius mea fieri. quia res potest pluribus modis deberi vt. l. et an eadem ℣ actiones. in fine. ff. de exceptio. rei iudica. ergo etiaz apparet q̄ potest amplius mea fieri. Solutio Consequentia ista nō valet. quia licz res pluribus modis debeatur mihi. Si tamen vno modo facta est mea. non potest alio modo mea fieri vt ff. de acquiren. possessio. l. ij ℣ ex plurib⁹ nisi illa res desinat mea esse vt ff. de ℣bor uz obligatio. l. si rem meam.

¶ Opponitur secundo Et videtur q̄ actio ad dandum p̄o re sua non competat alicui contra furem. quia p̄ furtum non p̄ditur dominium. Nemo enī p̄dit dominiū sine facto suo vt. l. id quod nostrum ff. de regu. iuris Solutio Non datur ista actio contra furem ad dominium. sed ad possessionem petendam vt ff. de acquirend⁹. possessio. l. rem que a nobis.

Sequēs illa diuisio est qđ quedā actiones rei persequēde.

Sūmatur sic. Actionum quedā sunt rei p̄secutorie. quedā penales. et quedā mixte. Rei p̄secutorie sunt omnes actiones reales. et etiā p̄sonales que ex cōtractu nascunt̄ p̄ter actionem depositi q̄n aliquid depositū est p̄pter tumultuz hostiuz. vel p̄pter incendiuz ruinā vel naufragiū. q̄ tūc p̄tor dat contra depositarium ꝛ heredē eius actionē in duplū si agatur de dolo. ꝛ hec actio est mixta. hoc dicit.

☞ Notādū p̄mo q̄ actiones rei p̄secutorie oēs sunt actiones reales. ꝛ dicunt̄ rei p̄secutorie. q̄ actor qđ sibi abest et reo adest p̄sequit̄ vt ℣. eo ℣. primo. p̄sonales etiā q̄ nascunt̄ ex cōtractu sunt rei p̄secutorie. p̄ter actionē depositi in q̄busdā casibus. ꝛ de hoc statī latius dicetur. Sed penales sunt quib⁹ agit̄ ad penā vt actio furti. Mixte aūt sunt q̄b⁹ petit̄ res et etiā pena.

¶ Notandus scdo q depositum fit dupliciter. scilicz voluntarie z necessario. Pro depósito volūtarie datur duplex actio. vna directa que datur depositori contra depositariū. Et in ista potest sic formari libellus vt scilicz actor dicat q̄liter deposuit talem rem apud ticiū custodiendam. quā ticius etiam recepit. z quia ipe ticius iam interpellatus renuit reddere talem rem. ideo petit vt iudex declaret eum debere reddere rez ipam. Et dicitur notanter in libello q ticius talem rem custodiendam recepit quia si ego ponam librum meum in domo tua. te vidente. non teneris mihi actione depositi. si custodiam eius non recepisti. Alia est actio depositi ptraria que datur depositario contra depositorem pro expensis factis in re deposita.

¶ Et in ista actione potest sic formari libellus vt scilicet actor dicat qualiter ticius deposuit apud eum talem rem in qua fecit tales expensas necessarias quas tamē soluere ticius renuit. et ideo petit vt iudex declaret eū soluere debere vt ff. depositi. l. i. §. si vero. Sed depositum necessarium est quādo aliquid deponitur ꝓpter metum hostiū vel propter incendium ruinā vel naufragium. Et tunc si depositarius sit in dolo datur contra eum actio mixta in duplum. Et in hac actione debet sic formari libellus vt scilicz actor dicat qualiter vidit hostes venientes vel fuit incendium in domo sua. vel in domo contigua q̄propter deposuit res suas apud ticiuz. Et ideo petit vt ticius huiusmodi res sibi reddat. z si negauerit duplz reddat vt ff. depositi. l. i. §. i. Ex quo ptz q libellus p̄t esse conditionalis. fa. l. cū tutores ff. loca. z. l. nō ab re. C. vñ vi.

¶ Notandū tertio q pro mutuo et pro pecunia mutuata in stipulatū deducta datur actio que dicitur certi condictio vt ff. si certū petaf. l. si quis certuz. Diuersimode tamen quia pro mutuo daf condictio certi specialis vt s quib⁹ more contrahitur obligatio §. i. Sed p pecunia mutuata in stipulatū deducta datur cōdictio certi generalis si pecunia sit certa vel actio ex stipulatu si sit incerta vt s de ꝟbox obligationi §. i. Et sm hoc diuersimode debz formari libellus. Est etiam duplex actio cōmodati. scilz directa que datur cōmodatori cōtra cōmodatarium. Et formatur libellus sic. vt actor dicat qualiter cōmodauit ticio talem rem ad talem vsum. qui vsus iam expletus est vel tempus trāsijt quo expleri potuit. Nihilominus tamen commodatarius rem non restituit. Et ideo petit pronūciari eum debere restituere. Alia est actio cōmodati cōtraria q̄ daf cōmodatario contra cōmodatorē p expensis factis in re cōmodata. Et formatur libellus vt actor dicat q̄liter ticius cōmodauit sibi talem rē in qua fecit expensas necessarias quas rennuit soluere. z ideo petit pnūciari eū debere soluere vt ff. cōmoda. l. in cōmodato §. sicut. Est etiā actio mādati. et est duplex mandatū scz generale et speciale. Mandatū generale ē de oib⁹ negocijs ī generali. Dz mādatū spēale ē de vno negocio Exēplū pmi. vt mādauit ticio oīa negocia mea in cīitate Coloñ ꝓpt absentiam meā causa visitationis liminū apl'oz petri et pauli. Exēplū scdi. Mādauit ticio vt emeret mihi vnū librū. z sm hoc diuersimode formād⁹ ē libellus. Mā in mādato generali actor dicet q̄lit mādauit negocia sua. Et q ñ pt habē rationes ideo petit reū pnūciari debere rationes reddē Dz ī mādato spēali actor dicz mādauit ticio mihi emē talē rē. Et q nō fecit vel carius emit q̄ fuerat sibi mādatū in q̄ dānificat⁹ sum vel ipedit⁹ sum in tāto lucro. ideo peto pnūciari vt satisfiat mihi de interesse. Est etiā actio mādati p̄ria q̄ daf mādatario contra mādatem. et fit libellus sicut in contraria cōmodati mutatis mutandis.

Est etiaz actio pro socio que duplex est Nam quedam datur in generali p cō/tracta societate. Alia datur ad particula/res prestationes vel ad fructus vel ad expensas. Et sm hoc diuersimode for/matur libellus. De actionibus autem empti et venditi locati et conducti po/stea dicetur.

☞ Opponitur primo Et videt q ista diuisio non sit sufficiens. Nam sunt ali/que actiones que dantur ne in loco sa/cro vel publico quid fiat. aut quod fa/ctum est tollatur. Sed tales actiones non videntur esse rei psecutorie neqz penales neqz mixte. ergo ꝛc. ¶ Solutio Iste actiones sunt rei psecutorie non quidē rei priuate sed rei diuine vel pu/blice. pro quibus rebus agitur nomine dei vel nomine reipublice. vel etiā po/test quis agere pro eis suo nomine quo mā sua interest. Mā vnuscuiusqz inter/est vt loca sacra conseruentur in esse in quibus oratur pro remissione peccato/rum vt in aucten. vt lice. ma. et aue. ℣. quia vero. collatio. viij. Et iniuria reli/gionis est injuria cuiuslibz hominis. et ideo quilibz de ea potest agere vt. l. ma/nicheos. C. de hereti. et manichē. et ita etiā est de republica.

¶ Opponitur secundo Et videtur q alique actiones reales sunt penales qz in quibusdam iuratur in litem vt ff de rei vendica. l. qui restituē. ¶ Solutio Qz in eis iuratur in litem non est iure actionis sed ex officio iudicis vt ℣. pre/terea. ℣. eodem.

¶ Opponitur tertio Et videtur q acti/ones psonales que ex contractu nascū/tur sint penales. quia in eis petitur in/teresse actoris quod aliquādo abest reo vt ff. de actio. empti et vendi. l. i. in prin/cipio ¶ Solutio ¶ Actiones possunt dici tripliciter penales. primo ex parte actoris et rei. quia scilz petitur qđ neqz actori neqz reo adest vt in actione furti Et de illis penalibus loquit iste textꝰ Secdo actiones sunt penales ex pte rei scz quādo interesse actoris excedit illud quod adest reo quia tūc inspecta psona rei actio est penalis vt ff. de eo p quem factū est. l. i. ℣. si plures. Tertio dicitur actio penalis ex pte actoris tm̄. vt si tu recepisti pecuniam eo q diceres cōtra me calūniā. ego peto a te illam pecuniā quo casu actio est penalis ex pte acto/ris. quia petit rem que sua nō fuit vt. ff de calūniato. l. generaliter. ℣. illud erit notandum.

Ex maleficijs vero prodite actiones.

Sūmat sic. Actionū descendentium ex maleficio quedā sunt penales tantū vt actio furti. quedā sunt mixte/ vt actio vi bonoꝝ raptoꝝ. ꝛ actio legis aquilie. que dat cōtra negantē in duplū. ꝛ etiā illa que dat in simplū. qñ res plus va/luit pcedenti tpe qz tpe damni dati. hoc dicit.

☞ Notandū primo q actio furti ē me re penalis/ quia si agat furti manifesti ē pena quadrupli. Si vero nō manifesti pena dupli. Sed p re furtiua cōpetūt alia remedia videlz rei vēdicatio vel cōdictio furtiua vt ff. e. ℣. sic itaqz dictū ē.

¶ Notandū secdo q actio vi bonoꝝ ra/ptoꝝ est mixta. q in quadruplo cōtinet etiam res ipa. Et ideo pena solū ē tri/pli nisi agat iudeus cōtra christianū. nā tūc pena solū est dupli vt. C. de iudeis l. christianis. ¶ Pōt etiam agi pro re rapta actione furti nō manifesti ad duplū vt ff. vi bonoꝝ raptoꝝ. l. i. vel etiam furti manifesti ad quadruplū vt ff. de furtis l. si vendidero. ℣. cū raptor.

¶ Notandū 3ᵒ. q actio legis aq̄lie est mixta/ ꝛ hoc pt intelligi duplicit. Uno mō si agat cōtra inficiantē. i. negantem Mā tūc agit ad duplum vt. C. ad legez aquiliam. l. contra negantem.

Secundo modo si agatur cōtra contitentē. Et res valuit plus eo āno si agatur ex pmo capite vel infra xxx. dies. si agatur ex tertio capite q̄ ipa res valeat tpe damni dati. Et ita ista actio ē penalis ex accidenti et nō ex natura sua ab initio vt s̄ ad legē acquili. ff. i. et ff. capit.

☞ Opponit Et videtur q̄ pena furti nō manifesti debet esse maior q̄ manifesti. q̄ quod fit clam plus punit q̄ quod fit palam vt ff. de administra. tuto. l. nō existimo Soluitio In hac materia distinguēdū est. Quia aut loq̄mur in casu qui nullo iure pmittitur et tūc plus punit quod fit palā q̄ qđ fit clam. Et ideo manifestus vsurarius plus punit q̄ occultus vt in c. quia in omnibus. eē de vsuris. et ita etiam est de furto. Aut loq̄mur in casu q̄ aliquo iure pmittitur vt est turorem cōtrahere cum pupillo. Et in hoc casu plus punit qđ fit clā q̄ qđ fit palam. Et hoc ideo est vt magis vitetur fraus et dolus. Et sic loquitur lex in oppositum allegata.

Item mirta. Sūmatur sic Actio cōpetens ad petēdū relicta ecclesijs vel venerabilibus locis retardata solutione vsq̄ ad vocationē in iudicium est mixta. et dat ad duplū. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo q̄ ista actio datur duplicit scz ex dilatione et ex negatione. Nam pmo dat ex dilatione si scz dilatio fiat fraudulēter. Nā si fieret ex iusta causa non haberet locū hec actio vt ff. si certū petat. l. q̄ te. Debet tamen differēs soluere probare dilationē esse factam ex insta causa q̄uis in alijs casibus allegans dolum teneatur dolum probare vt. l. quotiens ff. dolo ff. de probatio. Verum tamen est q̄ datur aliq̄s tempus ad soluendum huiusmodi legatum vt. l. si quis filium ff. i. ff. de collatio. bono. Requiritur etiam ad istam actionem q̄ differens solutionem huiusmodi legati sit vocatus in ius vt hic dicitur in tex. Nam pene sunt restringende vt. l. interpretatione ff. de penis Sed verum est q̄ ex sola dilatione bene constituitur in mora sine aliqua interpellatione ad instar minoris vt. C. ex quibus cauf restitu. in inte. est necessa. l. in minor. Et sic ptz q̄ ecclesia t minor equiparant vt. C. de rei vendi. l. si vt proponas. Quod verum est quo ad actionem concedendā. ff non quo ad tempus restitutionis intentande. t ita solet dici q̄ ecclesia comparatur minori facto maiori vt notatur in c. i. et ij. eē de restitu. in inte. Sc̄o datur hec actio ex negatione. Nā si obligatus soluere relicta pijs locis pmo confiteat et postea negauerit vel simpliciter. negauerit datur contra eum ista actio propter infitiationem seu negationem. Sed si primo negauerit et postea confiteatur. ex quo penitere potest non datur contra eum ista actio. sed releuat actorem ab onere probationis vt. l. cum qui. ff. de in reiuran. Et si non negauerit legatū eē relictum. sed dicat testamentum non valere non tenetur ista actiōe. vt. l. penul. ff. de his qui. vt indig.

¶ Notandum secundo q̄ ista actio datur contra heredes seu illos qui per legata vel fideicommissa possunt grauari vt supra de singulis rebus per fideicōmis. relic. ff. i. Et si non habeant soluere in re luent in corpore vt ff. de penis. l. i. ff. generaliter. Nam hoc non solum habet locum in pena fisco applicanda. sed etiam in pena applicanda parti. vt. l. si id quod ff. de iurisdic. omnium iudicum. Quod verum est si mora sit fraudulenta. quia ex simplici mora nemo punitur in corpore vt. l. si procuratorē ff. si ignorantes. ff. mandati.

appeant. vt ĩ g. in l. i. ff. finiũ regũ. Aut vt termini euulsi a flumĩe vel ab homĩne reponantur. Et p̃t index cõtra euelentẽ criminaliter p̃cedere. vt ff. finiũ regũ. l. uij ℣. si dicat. Aut vt termini incõuenienter positi. quia scz vn⁹ non p̃t agrũ suũ colere vel arare sine ipedimẽto alterius. vel nisi intret in agꝛ alterius. vt scz termini cõuenientius ponantur. vt l. ij ℣ fi ff. finiũ regũ. Et dat hec actio etiã ad psonales p̃statõnes vt puta ad fructus interesse. et ad damna. vt ff. finiũ regũ. l. iij ℣ i iudicio. Sz nõ dat hec actio habentib⁹ domos cõfines seu edificia. vt d. l. iij. in fi. Si tamẽ vnus habeat domũ seu edificiũ et alius hẽat fundum. tũc dat hec actio vtilis. Et si tale edificium esset positũ loco termini daretur directa. vt l. ij. ff. finiũ regun.

¶ Notandum finaliter. q̃ libell⁹ ĩ hac actione debet sic formari vt actor dicat qualiter ticius et ipse habent agros cõfines. sed terminꝰ quibus agri distiguũtur non apparent aut sunt euulsi. vel sẽ incõuenienẽ positi. et q̃ ipse petijt a tĩcio huiusmodi terminos inquiri aut reponi vel melius poni. sed ticius recusauit hoc fieri. quapꝛopter petit vt index suꝑponat huiusmodi agros oculis suis vel oculis agrimessoꝝ. Ita scz vt appeant. aut de nouo reponanẽ aut melꝰ ponanẽ. Et ꝺ hac forma habeẽ p̃ speculã. in titu. de ind. ℣ sequiẽ. in prin.

¶ Opponitur et videtur. q̃ non satis enumerentur hic huiusmodi actiones mixte. quia actio petitionis hereditat. etiam videẽ mixta. vt C. de pe. heredi. l. hereditatis. et ff. de pet. heredi. l. si bone fidei ℣ i. de qua tamẽ hic non fit mẽtio. ¶ Solutio ¶ Petitio heredi. non est mixta actio ea ratione qua iste sunt mixte. Sed ꝓpter similitudinez quã hz cum actionibus psonalibus et realib⁹ ĩ origine et effectu. In origine autem q̃ sicut actio psonalis oritur ex ꝓtractu vt q̃si. Sic eẽ petitio hẽditatis ex iure q̃ habet heres cum defuncto. cum quo cẽsetur eadem psona. vt ff. de acquirenda poss. l. cum heres. In effectu autem. q̃ sicut actio psonalis datur contra debitorem psonaliter obligatũ. vt ℣ sic itaq̃ ẽ. eo. Sic etiam petitio hereditatis. vt l. vtrum ff. ꝺ pe. hẽdi. Et sicut actio realis datur ꝓtra quẽcũq̃ possessorem seu detentorem. vt l. officiũ. ff. de rei vend. Sic petitio here. contra possidentem p̃ possessore vel pro herede. vt l. regulariter. ff. de peti. heredi. ¶ Sic etiam actio corporalis datur contra quẽlibet possidentem seruuz qui noxam fecit. vt ℣. de noxali ℣ omnis. Similiter actio quod metus causa. vt ff. quod metus causa. l. si cum exceptione ℣ pedius. Sic etiam actio in factum contra eum qui habet aliquid posituz in loco publico. ff. ne qꝺ in loco pub. l. ij ℣ aũpe. Idem dicenduz est de actione quod vi aut clã. vt ff. qꝺ vi aut clam. l. cõpetit. Et dicunt aliqui q̃ iste sunt actiones anomale. sed ĩ veritate iste actiones sunt psonales quia principaliter oriunẽ a psona. licet ex cõsequẽti et ex quadã equitate dãt in rez vt notatur in l. si cum exceptione ℣ aliquando ff. quod vi metus ve causa. Et dicuntur in rem scripte. vt est pulchra. g. et etiam notatur p. ℣. in l. iij ℣ ẽ autem personalis ff. ad exhibendum.

Omnes autez Hic summaẽ Omnes actiones vel dantur in simpluz vl̃ in duplum vel triplum vel quadruplũ vltra quod nulla actio datur Et actiones descendentes ex contractu regulariter dantur in simplũ. hoc ꝺi.

¶ Notanduz primo. q̃ hic ponitur q̃nta diuisio actionum.

¶ Notandum secundo. q̃ ex stipulatione nasciẽ due actiones q̃ aut stipulaẽ res certa. aut nasciẽ incerti ꝓdictio vt ff. si certum petatur l. si quis certum Aut sti.

pulatur res incerta et nascitur ex sti/
pulatu actio. vt §. de verbo. obliga.

Notandum tertio. q̄ in actione cer
ti condictionis libellus debet sic for/
mari. vt scilicet actor dicat qualiter sti
pulatus est a ticio talem rem puta libr̄ū
ex causa tali precedente eius interro/
gatione et subsequēte in continenti ip
sius ticij responsione. quē tamen libr̄ū
ticius recusat dare et tradere acto/
ri. et ideo petit actor. vt iudex ipsuz ad
hoc compellat et p̄batur hec forma ī d.
l. si quis certum. et p̄ specula. in titu. de
solu. ℣ sequitur. ℣ si. si vero aliquis. Sed
in actione ex stipulatu diuersimode for
matur libellus actor diuersimode petit
illud quod stipulatum est. aut em̄ petit
simpliciter ipsum factum. vt si stipula/
tum sit q̄ domus edificetur aut simplici
ter petit interesse Aut petit factum cū
conditione. q̄ si non fiat prestetur int̄/
esse. vt notatur p̄ bar. in l. stipulationes
non diuiduntur. ff. de ver. obli.

Opponit̄ et videtur. q̄ ista diuisio
sit supflua. quia videt̄ coincidere cū di
uisione supra co. ℣ sequēs. Solutio.

Ista declarat q̄ illa et potest pro
prie dici subdiuisio quedaz respectu illi
us.

Opponitur secundo et videtur. q̄ in
conuenienter dicitur in tex. nullā acti/
onem extendi vltra quadruplum. Naz
actio que datur pro occisione serui qui
fuit institutus heres. datur interdū ad
C. vel ad V. ℣ q̄ valuit hereditas. z
hoc longe excedit quadruplum valo/
ris ipsius serui. vt sup̄ ad l. aquil. ℣ illud
Similiter videtur de actione que dat̄
contra eum qui extraxit clauum de na/
ui. vū tota nauis periclitata est que da
tur ad totum damnū quod longe exce
dit quadruplum valoris illius clauī. vt
ff. de incen. ruina. naufra. l. iij. ℣ senat⁹.
Idez videtur de actōne que dat̄ mihi
contra eum qui vendidit mihi pecus
morbidum. vū totus grex meus conta
minatus est vel ex vicio tigni. vū totū
edificiuz corruit. vt ff. de actio. empti. l.
iulianus. in princi. Solutio Tex.
iste debet intelligi de actione que ē me
re penalis ex vtraq̄ parte scz actoris z
rei. Actiones autem de quibus loquū/
tur contraria iura non sunt penales ex
parte actoris. quia totum quod petit est
suum interesse.

Sed replicatur de actōne que datur
contra eum qui manumisit seruum alie
num in presentia principis. Nam ille
habet soluere ij. seruos domino et tres
fisco Et ita punitur in quintuplum. vt
C. de his qui a nondomino manumit.
l. fina. Idem videtur de actione que da
tur contra eum cui tu dedisti pecuniaz
ne fieret mihi calūnia. nam tu repetis
quod dedisti et ego prosequor quadru/
plum et sic actio datur in quintuplū. vt
ff. de calumniato. l. si q̄s ab alio. Solu
tio. Tex. iste debet intelligi de actio
ne qua pena datur vni et eidem. Modo
in contrarijs iuribus pena datur diuer
sis. vt manifeste patet ex dictis in oppo.

Sed iterum replicatur. de actione q̄
datur contra eum cui ego dedi pecuni
am. ne faceret mihi calumniam. et ipse
recepit pecuniam ab alio. vt diceret cō
tra me calumniam. Nam iste punitur ī
octuplum et pena datur vni. vt ff. de ca
lumnia. l. generaliter ℣ fina. Solutio
Iste tex. debet intelligi de pena que
datur vnica actione in numero sed con
traria l. loquitur de pena que datur du
abus actionibus. quarum neutra exce
dit quadruplum.

Sed iterum replicatur de actione q̄
datur contra libertum qua scilicet p̄/
ter offensam reuocatur in seruituteⁿ.
vt C. de libe. et eorum libertis. l. si ma/
numissus. Nam illa est vna actio z hec
pena longe excedit quadruplum. cum
libertas sit res inestimabilis ff. de his
qui deiecerunt vel effude. l. fi. Idem vi
detur de actione que datur contra illū

qui eripuit seruum fisci. Nam ille reddit seruum et cum hoc adhuc quadruplum. vt C. de ser. fugitiuis l. fi. ꝛ tamē est vna actio. Solutio. Iste tex. adhuc intelligitur. quādo in pena habetur respectus ad ipsam rem. In contrarijs autem non habetur respectus ad rem. sed ad delictum seu punitionem tantum.

Iterum replicatur de actione que datur cōtra eū qui recepit pecuniā ab eo qui emit administrationem. nam reddit quadruplum et confiscantur bona sua ꝛ priuatur cingulo. vt in auten. vt iudices sine quoquo suffragi. ff. sic ergo. colla. ij. Solutio Iste tex. loquitur de actione. vt manifestum est. Nō autem dicitur in contrario non fit per actionem. sed per accusationem.

Iterum replicatur de ff. alteri. supra de inuti. stipula. quia ibi potest excedi quadruplum. Solutio Iste tex. intelligitur de pena legali que est quādo iudex vel cōtras aliqua dicit quicunq; cōmisit furtū moueatur quia hoc ius dicit. contrarium autem loquitur in pena conuētiōali. que est quando aliquis dicit. iohannes si nō veneris ad lectiones solues album quia tunc est conuētio facta inter illum et me. Pena igitur legalis non potest extendi vltra quadruplum. Sed de pena conuentionali est distinguendum. quia vel apponitur per nomina multiplicatiua. vt simplum. duplum. triplum. ꝛc. ꝛ tunc etiam nō potest extendi vltra quadruplū vt l. si dictum. ff. de euictionibus. vel apponitur per nomina simplicia vt vnū duo. tria. et tunc Aut apponitur facto. vt dicendo. Promittis mihi scribere talem librum sub pena C. et potest extendi vltra quadruplum. vt in ff. alteri in oppo. all. vel apponitur speciei. vt dicendo. Promittis mihi dare talem librum sub pena C. et iterum potest extendi vltra quadruplum. vt. l. lucius. ff. de actio. empt. et vendi. et l. sciendū. ff. de euiction. Aut apponitur quantitati. vt dicendo. Promittis mihi dare decem sub pena C. et tunc non potest extendi vltra quadruplum. quia presumitur fieri in fraudez vsure. vt. l. iulianus ff. item papinianus. ff. de actionibus empti.

In duplum agimus veluti furti nec ma.

Actiones furti nec manifesti l. aquilie depositi in quibusdam casibus serui corrupti. et que datur p legato relicto venerabilibus locis dantur in duplū. Et datur actio serui corrupti contra eum cuius psuasione vel consilium seruus factus est deterior. in qua quidem actione etiam veniunt res quas seruus. domino abstulit. hoc di.

☞ Notandū primo. q; qualiter actio furti nec manifesti datur in duplum. dictum est supra de obliga. que ex maleficio. nas ff. pena. et qualiter actio. l. aquil. datur in duplum. scilicet per inficiationem. dicetur ff. eod. ff. at ille. Et qualiter actio depositi datur in duplum in quatuor casibus. dictum est supra eod. ff. sequens. Qualiter autem actio pro legatis relictis venerabilibus locis in duplum datur. dictum est ff. eod. in ff. item mirta.

Notandum secundo. q; Actio serui corrupti non datur pro eo q; seruus corruptus est in corpore. quia sic datur actio l. aquil. vt supra ad l. aqui. in ff. i. et in ff. caput. Sed datur pro eo q; seruus corruptus est mente. quia scilicet de bono factus est mal⁹. vl de malo deterior vt ff. ff seruo corrupto. l. i. ff. persuadere. et datur ista actio. non solum ad duplū estimationis serui. sed etiam ad duplum estimationis rerum quas abstulit domino suo sine tales res peruenerunt ad

persuasorem seu corruptorez siue ad alium. vt ff. de ser. corrup. l. i hoc iudicio. Sed in isto duplo continetur ipsa estimatio serui et rerum ablatarum. vt l. vt tantū §. in hoc. ff. de ser. corrup. Et istud verum est si is qui psuasit vel cōsiliū dedit fecit hoc ex dolo. vt l. dolo. ff. de ser. corr. Et potest etiā puniri criminaliter talis psuadens. vt l. meū. ff. d extraor. criminibus. Secus autem si nō fecit dolo quia tunc tenet actione. l. aq̄li. vt l. si cōmodius. ff. de ser. corrup.

¶ Notandum tertio. q̄ vtilis actio serui corr. datur patri pro filio corrupto. aut filia corrupta. quia interest patris habere filios bonos et non malos vt l. vt tm̄ §. i. ff. de ser. corru: Et datur ista actio ad estimationem oparum que per filios fieri solent. quia liberū corpus nō potest estimari. vt ff. de his qui effu. vl' deie. l. fi. Et fit hec estimatio taxatione iudicis mediante iuramento in litez ipsius patris. de valore oparū et de sua affectione sicut fit in actione iniuriarū vt supra de iniurijs §. pena. ¶ Datur ītō etiam hec actio vtilis scholari contra socium suū. qui psuasit sibi q̄ pecuniaz suam inutiliter expenderet ¶ Nam si datur patri pro filio magis videtur dari ipsi filio. quia charitas incipit a se. vt l. preses. ff. de seruitu. et aqua.

Tripli Summatur sic. Actio cōpetens ex l. condicticia datur in triplum contra eū qui in libello inseruit maiorez sūmā. q̄z reus sibi debebat. vt ipsiz reū maiori summa sportularū oneraret. hoc di. vsq̄ §. Quadrupli.

☞ Notandum primo. q̄ de iure nouo dand' est libellus. vt C. de arbi. l. cū antea §. fi. iure tamen veteri non dabat libellus nisi ex voluntate. vt ff. de eden. l. i. Et in ipso libello exprimēda est certa quantitas vl' res certa et etiam actor in actiōe personali habet reuz certificare vt in auctē. de litigi. §. ad exhibendū.

¶ Notanduz secundo. q̄ sportule dicūtur quedam oblationes dicte a sporta seu sportula et est genus vasis i quo dicte oblationes consueuerunt representari et sunt duplices sportule ¶ Nam quedam dantur iudicibus vt in auctē. vt iudices sine quoquo suffra. §. volu' colla. ij. Alie sunt sportule que dantur executoribus qui. s. representant ptes iudici. ¶ Prime autem sportule non crescunt neq̄ decrescunt extra quātitatez sūme. vt in auctē. de iudi. §. ne aūt. Sz scōe sportule olim dabant fm q̄titatez sūme petite in libello Verūtamen ē. q̄ quibusdam remittebantur vt paupib' quibusdam autem minuebantur vt clericis. vt C. episco. et cleri. auctenti. sed hodie q̄busdaz ertā remittebāt p̄ pulegium principis vinētis. vt C. de fruc. et litium expens. l. fi. Et de istis sportulis loquitur hic tex. Sed quia tamē hodie non dātur sportule fm quātitatē sūme petite in libello. sed fm consuetudinem et longitudiem vie. vt auctē. sz hodie C. de epis. et cle. ita vt pro quolibet miliari detur vnus nummus seu bolendinus. vt in g. i auctentico. de iudicibus §. disposita. Et ītō iste §. hodie non habet locum. Si tamē dolo quis plus petat. q̄ pro executione sua ordinatum est punitur in triplo expensarū. vt j. eo §. plus. Non tamen cadit a tota causa.

¶ Notandum tertio. q̄ in ista actione libellus potest sic formari. vt scilicz Actor dicat qualiter fuit debitor ticij i x. et ipse ticius vt actor plus grauaretur in solutione sportularū posuit in libello xx. Quapropter actor petit eum cōdemnari ad triplum soluendū.

☞ Opponitur et videtur. q̄ ille qui plus petit debet cadere a tota causa. p̄ l. vnicam C. de plusp̄eti. ¶ Solutio. In illa l. dicitur. q̄ ille qui plus petit q̄ sibi debitum est. et etiam de hoc petit

cautionē ex dolo ille cadit a tota cā. qz grauī puniri dz q̄ ille q̄ plꝰ petit sine dolo vt ff. de offi. pto. l. duus.

Quadrupli Actio furti manifesti. et actio qđ metus causa et actio de calumnia. similiter et actio que datur ex l. condicticia contra executores litium petentes plus a reis q̄ petere debeant sunt in q̄druplum. hoc di. vsq; ℣ sed furti.

¶ Notandum primo. q̄ de pena furti manifesti d. est supra eo ℣ ex maleficijs quia ibi tractatum est de illa act.

¶ Notādū scđo. q̄ actio qđ metus causa datur mihi contra eū q̄ p metū cadentem in constātē virū cōpulit me ad tradendū sibi rem meā. vt ff. qđ metus causa l. si cū exceptiōe ℣ i. Ex quo faciliter p̄t concipi forma libelli i hac actiōe. Que etiam ptz l. iij. C. qđ metꝰ causa. Et dat ista actio in q̄druplū ex contumacia. vt statim dicet ℣ eo ℣ itē actio. Et est ānalis in q̄druplū. In simplū vero est ꝑpetua. vt ff. qđ me. l. si cū exceptione ℣ i.

¶ Notandum tertio. q̄ Actio in factū de calumnia datur mihi contra eū q̄ recepit pecuniam ab alio. vt facēt aut diceret contra me calūniā. Datur etiā mihi contra eū cui ego dedi pecuniā vt nō diceret contra me calumniaz. Et ita diuersimode formatur libellus in hac act. ff. đ calumniato. l. generaliter Et ē hec actio etiā annalis in quadruplū in q̄ tñ quadruplo continetur res ipsa siue pecunia data. vt l. sed et ꝓter q̄ ff. de calūniato. In simplū vero est ꝑpetua. vt ff. de calūniato. l. i. ℣ i.

¶ Notandum finaliter. q̄ executores litium plus debito exigentes pro sua executione puniūtur in quadruplū et ita differt hoc qđ hic dicit a ℣ tripli. ē. c. qz ibi datur actio in tripluz. contra actorem maiorez sūmā inserentē i libello. vt reū plus grauet in solutione executoribus faciēda. vt ibi dictū est Hic autē datur actio contra ipsos executores plus petentes q̄ debeāt. Et datur ista actio in quadruplū. sic tñ q̄ Triplū applicet fisco et simplū applicet parti vt in autē. vt litigantes iurent ℣ hoc quo q̄. colla. ix. Et petitur istud quadruplū p̄ hanc actiōnem. que dicit condictio ex hac lege. vt ff. de condict. ex le. l. si.

Bed furti Actio furti nō manifesti. et actio furti corrupti dantur i duplū originaliter. sed actio l. aq̄lie. et actio depositi in q̄tuor casibus dantur in duplū accidentaliter scz ex negatione. Nam si reus cōfiteat tunc nō dant nisi in simplū. hoc di. vsq; ℣ sed et illa.

☞ Notandū primo. q̄ de actione furti non manifesti sat. dictū est sup̄ de obligati. que ex malefi. nas ℣ pena. Actio autem furti corrupti ex natura sua dat in duplū Nam siue reus negauerit. siue confiteatur datur in duplū. nisi inter. virū et vxorem. Nam tūc datur in simplū. vt ff. de ser. corrup. l. doli ℣ bum ℣ hec actio. Et hoc est ꝓpter honorē mrī monij. vt l. ij. ff. rerū amotarū.

¶ Notandū secūdo. q̄ pena que datur ex negatione vel contumacia dicit esse accidentalis et nō rōne ꝑme obligationis et ergo fideiubens p̄ malefactore. de solutione pene ad quā cōdemnabit ratiōe maleficij sui nō tenet solue illaz penā in quā cadit iste malefactor ꝓpter negationē suā vel ꝓtumaciam de q̄ notatur p̄ bar. in l. i. ff. de in litē iuran.

Bed et illa Actio cōpetēs p̄ relictis ꝟ venerabilibꝰ locis etiā differt ab alijs actionibꝰ que dant in duplū. qz hoc cōtingit accedentaliter et extrinsece nō solū ex negatione ꝫ etiā ex retardatione solutionis vsq; ad iussū iudicis. hoc di.

☞ Notādū. q̄ licet in actōe ꝑpetēte p̄ relictis venerabilibꝰ locis reus defetat iuramētū actori. ꝓpter hoc tñ nō pu.

nitur ī duplū sed relenat actorē ob one re ꝓbandi. vt ff. de iureiuran. l. eū qui.

Item actio Actio qđ met⁹ causa differt ab alijs actionib⁹ que dāt̄ in quadruplū qua natura ist̄ius actionis est. q si res ꝑ metū ablata iussu iudicis restituat absolu⁹ reus dando simpliciter ipsā rē sed in alijs actionibus q̄ dāt in q̄druplū non vitat ista pena ꝑ restitutionez hoc dicit vsq; ℣ actionum autem.

¶ Notandū. q si res per metum ablata restituat ante ſm̄am. tūc reus absolu⁹. nec habet solue q̄druplū. vt hic ⁊ ff. qđ met⁹ cau. l. si cū exceptione ℣ satis clem̄ter. Et intelligit hoc de ſcđa ſm̄a. Naz i ista actione sunt due ſm̄e. quaꝝ vna ē de restituendo. et alia de soluendo quadruplū. vt ff. qđ me. cau. l. si cū exceptione ℣ hoc aūt. Et ꝑ vtraq; ſm̄a dicit diffinitiua ꝑ tanto. q diffinit cōtrouersiā vt ff. de re iudica. l. i. Nō tn̄ sic q vtraq; hēat solēnitates req̄sitas ad ſm̄az diffinitiuā de quib⁹ notat in l. platā. C. ō sen. et interlo. om. iud. Nam prima ſm̄a dicitur iussus iudicis. et ſcđa dicit esse executiua ꝑme. Simile notat ꝑ Inno. in c. sepe cōtingit. extra de appel. vbi declarat differentiā inter sententiā q̄ dat̄ pro expeñet inter sen. que dat̄ de principali causa.

Actionum Actionū quedaz sunt bone fidei q̄ dam stricti iuris Actiones bo. fi. sūt ex empto. vendito. locato. conducto. negocioꝝ ges. mādati. depositi. pro socio. tutele. ꝓmodati. pignoraticia. fa. herciscū de. cōi diuidundo. ꝓscriptis ℣bis. estimatoria. rerū ꝑmutatio. et hered. petitio. de q̄ tn̄ hēd. petitiōe fuit dubiū vsq; ad temp⁹ d. iustiniani. q̄ posuit eā inter actiones bo. fi. hoc di.

☞ Notandū primo. q hic ponit ḡn ca diuisio actionū. Et quia exprimunt actōes bo. fi. elicit q alie oēs actiones sūt stricti iuris ad qđ fa. ℣ videam⁹ sup̄. de his q̄ sui vel alie. iuris sūt. Actiones tn̄ stricti iuris nō sūt ma. fi. qr ī ommib⁹ actionib⁹ ⁊ ꝓtractib⁹ debz esse bo. fi. vt C. de acti. et obliga. l. bonā fidem. Naz dolus dās cāz cōtractui ī cōtractu bo. fi. facit cōtractū ipo iure nullū. vt ff. de dolo. l. et elegant. In ꝓtractu aut̄ stricti iuris dolus nō fa. cōtractū ipo iure nullū ꝫ elidit talis cōtract⁹ ꝑ actionez vel ꝑ exceptōnē doli. vt C. de inuti. stipula. l. doli. Si vero dol⁹ incidat ī ꝓctu bo. fi. nō fa. cōtractū ipso iuē nullū. sed eliditur et dissolu⁹ talis ꝓctus ꝑ actionē ex eo cōtractu. vt ff. de actio. empti. et vend. l. iulian⁹ ℣ si venditor. Dol⁹ aut̄ incidens in cōtractu stricti iuris dissoluit̄ ꝑ actionē vel ꝑ exceptionē doli. vt in d. l. et eleganter ℣ non solū. Differūt aūt actiōes bo. fi. ab actionib⁹ stricti iuris. qr in actionib⁹ stricti iuris nō veniūt vsure ex mora. vt ff. de nego. gestis l. quia tātū. Sed ille veniūt in actionib⁹ bo. fi. vt ff. de acti. empti. l. iulian⁹ ℣ ex vendito. Qđ hodie etiaz obtinet. q̄uis vsure sunt reprobate. qr loco vsuraꝝ venit interesse. Secūo differūt. qr ī actionibus stricti iuris si peto qđ nūq; fuit meū non veniūt fruct⁹ ex mora. nisi a tpe li. cōtes. qđ secus est in actionib⁹ bo. fi. vt ff. de vsuris l. videam⁹ ℣ si actionē. Tertio differūt. quia in actionib⁹ stricti iuris nō venit interesse. si daē sit in obligatione q̄uis aliō est. si tradi vl̄ fieri sit in obligatione. vt ff. de ℣bo. obli. l. vbi autem ℣ fina. Secus in actionibus bo. fi. vt ff. de actio. empti. ⁊ vend. l. i. Quarto differunt quia in actionib⁹ stricti iuris solum venit illud quod cōtinetur in natura actionis. Sed in act. bo. fi. etiam venit illud de quo non est cogitatu. vt puta. deteriorationes. rupta. et similia. vt ff. de actio. empti. l. fundi ℣ si rupta. ⁊ s̄. de obliga. que ex cōsensu nas. in fi.

De actionibus.

¶ Notandum scdo q̄ de emptionibus et venditionibus dictuz est ꝫ titulo de emptio. et vēditio. Est āt actio ex empto. que datur emptori vt res empta sibi tradaf quia nō opz q̄ p emptionem res efficiatur emptoris vt ff. de action. emp. l. ex empto. Actio āt ex vēdito datur venditori ad petendum preciuz vt dicta. l. ex empto. ⁊ fm hoc faciliter ptz qualiter in istis actionibus formādus ē libellus vt. l. i. ff. de actio. emp. clarius habetur.

¶ Notandū tertio q̄ actio locati datur locatori cōtra cōductorem ad petenduz mercedē. sed actio ex conducto daf conductori contra locatorem ad petenduz ea de quibus in contractu locatiōis cōuentū est vt ff. loca. l. ij. Et fm hoc etiā formandus est libellus de cuius forma habetur in. l. ij. C. loca. ⁊ p specu. in titulo de loca. ℣. postq̄.

¶ Notandū q̄rto q̄ actio negociorum gestoz duplex est scz directa et cōtraria et vtraq; est bonefidei quia fuoz ē ampliandus vt ff. de libe. et posthu. l. cū q̄dam. Formatio aūt libelli in actiōe negocio. gestoz satis ptz in. l. ij. ff. de negociis gestis.

¶ Notandū quīto q̄ actio depositi etiā in q̄ttuor casibus in quibus ipa est duplicatione est bonefidei. q̄ lex nō distinguit. ⁊ ita nō debem⁹ etiaz distinguere.

¶ Notādū sexto q̄ actio p socio ex vtraq; pte est directa et nō est aliq̄ contraria vt. ℣. de pe. teme. litigan. ℣. ex quibusdam.

¶ Notādū septīo q̄ actio tutele directa ē q̄ daf pupillo cōtra tutorē vt ꝫ de attilia. tuto. ℣. fi. Sed cōtraria est q̄ daf tutori cōtra pupillū qñ aliq̄ expoſuit ꝫ ſba sua in vtilitatē pupilli vt ꝫ de obligatio. q̄ ex q̄si cōtractu nascunf ℣. tutores. et vtraq; est bonefidei eadē rōne sicut dictū est de actione negociorum gestorum.

¶ Notandum octauo q̄ actio pignoraticia etiā est duplex nā q̄dā est directa que daf debitori cōtra creditorē postq̄ solutū ē debitū vt restituat pign⁹ ꝫ quibus mo. re ℘hiſ obliga. ℣. fi. Alia ℘ria q̄ daf creditori cōtra debitorē p expēſis factis. in pignore vt. C. ꝺ pignora. actio. l. si necessarias. ⁊ vtraq; etiam est bonefidei.

¶ Notandū nono q̄ actio familie herciscūde daf inter coheredes sup diuisione hereditatis vt ff. familie herciscūde l. ij. ⁊ ē boēfidei. Ex actio cōi diuidūdo daf inf illos q̄ hñt rem cōez vt scz talis res diuidaf vt ꝫ de obliga. q̄ ex q̄si cōtractu nascunf ℣. ite si inter aliq̄s. et etiā ē bonefidei. Et licz actio finiuz regūdoz habeat ſilitudinē cum istis vt ꝫ eo ℣. quedā actiōes. nō tñ est bonefidei Nā nulla actio q̄ hic nō ponif pōt dici bonefidei. Et p̄t esse ratio q̄ in actione finiū regundoz id quod pure meuz est p̄t adiudicari alteri vt ff. finiū regundorum. l. ij. Sed in duabus actionibus statim dictis qꝺ cōe ē adiudicaf alteri tā q̄ ꝓpriū vt. ℣. de offi. iudi. ℣. fi. Pōt etiā esse ratio q̄ ille due actiōes hñt ꝓncipiū suū in cōione. ſz actio finiū regūdoz hz ꝓncipiū suum in sepatione.

¶ Notandum decimo q̄ actio extimatoria datur quando quis existimauit rē suam puta ad decem. Et tradidit illam rem alteri vendendam vt scilicz restituat ipam rem vel estimationem. Et si plus vendatur hoc sit ipius venditoris et in isto casu periculum rei ptinet ad accipientem vt ff. de extimato. actio. l. i. Sed si res tradatur hoc modo vt scz restituatur ipa res vel estimatio. tunc distinguendum est an tradens rogauerit alium de vendendo. an accipiens rogauerit de tradendo. quia hoc casu periculum est rogantis vt ff. de ꝓscriptis ℞bis. l. ſi gratuitam ℣. ꝓmo.

In dubio aūt videtur iste contractus celebratus gra vtriusq; cōtrahentium Et ideo accipiens nō tenet de periculo nisi saltē cōmittat leuē culpā vt d.l. si gratuitū. Et in hac actiōe debz sic formari libellus/ vt scz actor dicat qualit tradidit ticio librum estimatū ad decem florenos. Et quia ticius nō restituit librum neq; estimationē, ideo petit vt iudex cōdemnet eū ad restituendū librum vel estimationem. Dicit tñ Johan.fab. q; iste libell⁹ alternatiuus nō admittit nisi pmo interrogetur an liber sit venditus an nō. quia si nō sit venditus tunc solū cōpetit actio ad librū et nō ad estimationem. Quotidiana tñ practica est cōtra Joh̄a.fa. quia iste libellus admittitur et ad hoc faciūt notata p Innocē. in c. cōstitutus. extra de in integrū restitutio.

¶ Notandū vndecimo q; rex pmutatio est cōtractus inoiatus. qz istud nomen cōuenit oibus cōtractibus in qb⁹ hincinde aliq̄d tradit vt in rubrica notat. C. de rex pmuta. Et nascit actio q̄ dicit de pmutatione rerū qñ res ab vna pte tradita est et nō ab alia. Hec tñ actio nō nascit de traditione rei sed ex pacto p̄cedēte vt l. ex placito. C. de rex pmuta. Nascit igit cōiter ista actio ex ꝯctu inominato. q̄ est do vt des. Et sic actio p̄scriptis ꝟbis de extimatione et actio p̄scriptis ꝟbis de rex pmutatiōe sunt actiones bonefidei. Et in ista actione p̄t formari libell⁹. vt scz actor dicat q̄liter pmutauit cuz ticio de libro suo. et de tunica ticij. Et q; ticius recepit librū ab actore et recusat tradere tunicā ¶ Ideo petit actor vt iudex condemnet eū ad traditionē tunice et hec forma satis elicit ex. l. i. ff. de rex pmuta. et ī spe. in titulo de rex pmuta. ℣ videndū. Sed ex ꝯctu inoiato do vt facias et ex ꝯctu facio vt facias etiā nascit actio p̄scriptis ꝟbis. ꝛ illa nō ē bonefidei ꝛ stricti iuris. vt ff. de p̄scrip. ꝟbis. l. ij. Ex ꝯctu āt inominato facio vt des nascit actio de dolo vt. l. naturalis. ℣ at cū facio ff. de p̄scriptis ꝟbis.

¶ Notandū duodecimo q; actio p̄scriptis ꝟbis sepe cōcurrit cū actiōe in factuz. Actio tñ in factū est generalior vt notat in rubrica ff. de p̄scriptis ꝟbis. ꝛ ozit actio in factū q̄ttuor modis. primo ex edicto vel in edicto p̄toris. cui prętor nō dedit nomē vt ff. de in edic. ℣ fi. scdo dat in subsidiū legis aqlie vt ꝫ ad legez aqliā. ℣ fi. ꝫ° actio p̄scriptis ꝟbis dicit in factū vt dictū est. q̄rto dat ex varijs figur. vt. C. ō sacrosanc. eccle. l. sancim⁹

¶ Notandū finalit q; de petitiōe hēditatis erat dubiū an esset bonefidei vsq; ad tp̄s Justiniani q̄ declarauit eaz esse bonefidei vt ff. Et cā dubitatiōis fuit. q; petitio hēditatis ē actio realis. ꝛ oēs alie actiōes bonefidei sunt psonales. datur āt actio petitiōis hēditatis ꝟo hēdi cōtra eū q̄ possidet res hēditarias vel hereditatē p̄ herede vel p̄ bonoꝝ possessore vt ff. de petitio. hēditatis. l. regularit. Et p̄t formari libellus in ista actiōe vt scz actor dicat q̄lit ipe ē heres gaij defuncti. ticius tñ possidet aliquas res q̄ ptinebāt gaio dū viueret vel hereditatē ei⁹ sine iusto titulo. Et iō petit ipm ticiū cōpelli vt restituat hmōi res seu hēditatē ipi actori cū fructibus p̄ceptis et p̄cipiendis. Et elicit hec forma ex lege tertia ff. de petitio. hēditatis. de q̄ etiā habet in spe. in titulo. de iudi. ℣ i.

¶ ☞ Opponit Et videt q; dza inter actiones bonefidei et stricti iuris nō sit bñ posita in pmo nobili. q; in actiōib⁹ arbitrarijs etiā veniūt fruct⁹ et interesse ex mora et tñ ille sunt actiōes stricti iuris vt ℣ eo. ℣ pterea. ꝫ nō ē vez q; hoc soluz ē in actiōib⁹ bonefidei. Sꝺo°. Ista veniūt in actiōib⁹ arbitrarijs officio iudicis et nō iure actionis. ꝫ in actionibus bonefidei veniūt iure actiōis. vsura tñ in eis etiam venit officio iudicis vt. C. depositi. l. iij.

Fuerat antea. Sūmatur sic. Actio rei vxorie cū omni suo iure trāslata est ad actionē ex stipulatu que dat̄ pro dote petenda vel repetēda. Et ē ista actio ꝓuilegiata quia tacitā habet hypothecam/ et si ipa mulier agat ꝓ dote sua p̄fertur alijs creditoribus. hoc dicit. Et ꝓz intellectus textus.

☞ Notandū ꝓmo q olim marito pro dote petenda ⁊ vxori ꝓ dote repetēda dabant̄ due actiones quarū vna vocabatur actio rei vxorie/ et alia actio ex stipulatu vt. C. de rei vxo. actio. l. vnica. ff. Sed hodie sublata ē actio rei vxorie et totū ius quod erat in ea transfusum ē in actionē ex stipulatu vt dicta. l. vnica. Et est hec actio bonefidei/ quia sapit naturā eius scz actionis rei vxorie in cui⁹ locū surrogata est/ de quo notat̄ in. l. stipulationes nō diuidunt̄ ff. de ⁊bor obligatio.

¶ Notandū scdo q hec actio ex stipulatu ꝓ dote petenda vel repetenda est multū ꝓuilegiata. primo quia fingit̄ stipulatio interuenisse cuius nō interuenit. scdo quia licz stipulatio interuenit inutiliter vt quia facta inter absentes est tamen vtilis stipulatio. tertio quia licz actio ex stipulatu de sua natura sit stricti iuris ista tamē est bonefidei. qrto quia licz quando in stipulatione venit res certa tunc oritur actio que dicitur certi condictio vt ō de verborum obligationib⁹. ff. i. tamen hic datur actio ex stipulatu ad certam rem. scz certam dotem. quīto quia ista actio habet taciam hypothecam. i. obligationē pignoraticiam. Nam omnia bona mariti tacite obligant̄ et impignorant̄ pro dote vxoris vt. l. assiduis. C. qui potio. in pignō. habeantur. Et p̄fertur mulier omnibus creditoribus habentibus etiā tacitā hypothecā in bonis mariti. non aūt habentibus expressam hypothecam. et illa est tertia opinio hic in glo. sup ⁊bo creditoribus. Que quidē opinio videt esse verior alijs duabus. Et ratio est q lex p̄sumitur a creditoribus admere ꝓuilegium quod ꝓ ipam legem datuz est fauore mulieris. sed nō p̄sumitur admere ꝓuilegium quod homines sibi/ ipis cōstituerunt ex conuentione. Et ideo tacita hypotheca creditoris q data est ꝓ legē nō nocet mulieri sicut expressa/ que est ex cōuentione hominuz vt. C. qui potio. in pigno. habean. l. finali.

¶ Notandum tertio q istud ꝓuilegiū datur mulieri si ipa agat pro dote. Non aūt datur eius heredi. vt ff. de ꝓuilegi. dotis. l. i. nisi esset suus heres. nam ille haberet idem ꝓuilegium ff. solu. matrimo. l. etiam. Idem etiam ꝓuileguz haberet procurator suus nisi esset procurator in rem suam vt ff. solut. matrimo. l. alia.

¶ Notandū q̄rto q ista actio generaliter nō dat̄ nisi soluto mr̄imonio vt. l. ij. ff. solu. matri. darek tū si marit⁹ ⁊gerat ad inopiā vt d. l. ij. ff. Et dat̄ ista actio ipi mulieri et etiā patri ei⁹/ ⁊ pt̄ p̄ agere sine filia. q ipa p̄sumit̄ cōsentire. debet tū pater dotē filie sue integrā reꝑare nisi ꝓ cladē aut alias ꝓ malā fortunā p̄monij suū esset diminutum vt in aucten. de equalita. dotis. ff. quia ⁊bo taz collatio. vij. Et ita p̄z dat̄ etiā istud ꝓuilegiū. qd̄ verꝫ ē fm Salice. in. l. vnica. C. de rei vxo. actio. viuēte filia. Secꝰ si ipa esset mortua. q tūc cessaret cā. vt in gl. fi. in. l. ij. C/d epis et cleri. Dicit aūt Ange. in d. l. vnica q istud ꝓuilegiū datur p̄i. si agat cōi noīe scz suo et filie. secus si agat noīe ꝓprio. Si aūt extraneꝰ dedit vxori dotez tunc ipa vxor agit ⁊ nō extraneus nisi ipe pactus fuerit dotem sibi restitui soluto matrimonio. naz tunc ipe agit et dos sibi restituit̄ur vt in. le. vnica. ff. accedit. C. de rei vxorie actione

In bonefidei autē.

Sūmaꝝ sic. In actionibus bonefidei pt iudex ex bono ⁊ equo estimare qntū reus debet dare actori. In qbus oli cōpensatio perimebat actionē vsqz ad cōcurrentē qntitatē. Hz in actiōib⁹ stricti iuris solū opponebaꝝ cōpēsatio p exceptionē doli mali. Hz hodie tā in actionibus bonefidei qz in actiōibus stricti iuris cōpēsatio perimit actionē vsqz ad cōcurrentē qntitatez ꝓterqz in actione depositi in qua cōpēsatio nō hz locum ad vitandū fraudē. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo qꝛ in actiōibus bonefidei pōt iudex estimare ex eqtate vt reus det actori plus vel minus qz i cōtractu expressum ē. vt h. Nō tn pt iniq iudicare/ qꝛ dicit ex equo et bono. ⁊ sic etiā ꝓcurator qui hz mandatū vt faciat quicquid voluerit nō pt inique facere. pro quo facit. l. filiusfamilias ff. de dona. et cle. sepe contingit. de ꝟboꝝ significationibus.

Notādū scḋo qꝛ olim in actiōib⁹ stricti iuris cōpēsatio debuit opponi p exceptionē doli mali. qꝛ dolo facit q petit qḋ restituatur⁹ est. vt ff. ꝺ exceptio. doli l. dolo. et in regula. dolo. de regu. iur. li. vi. Hz hodie tā in actiōib⁹ bonefidei qz in actiōib⁹ stricti iur. cōpēsatio p modū exceptionis opponi pt vt h et. l. fi. C. ꝺ cōpēsatio. Posset tn etiā hodie generalis dol⁹ opponi si actor certificat⁹ cēt de debito in quo cōpensatio petit. alias ei dol⁹ nō haberet locū.

Notādū ʒ⁹. qꝛ ꝓpēsatio solū fit in reb⁹ q recipiūt abinuicē functiones. Et iō de specie ad speciem. neqz de specie ad qntitatē. nec econtra. neqz de qntitate ad qntitatez. si qntitas ponaꝝ vt spēs ponit cōpensatio qꝛ vnū nō fungit vice alterius. vt ff. de pecu. l. si creditor. ℊ. i. Sed de quantitate ad quantitatē ita qꝛ quātitas ponaꝝ vt quātitas bñ fit. ⁊ hoc est qḋ dicit hic in tex. qꝛ istud intelligitur de cōpensatiōibus que apto iuri innituntur. ff. l. si conuenerit ff. de pignorati. actio. Potest tn fieri compensatio generis ad genus vt ff. si ps hereditat. petaꝝ. l. i. ℊ. item si cū me. Et hoc verum est quando genera sunt paris estimationis/ vt si ego debeo tibi hominez. ⁊ tu debes mihi hominem si tu petas hoīem a me possum cōpensationez opponere qꝛ vtrobiqz debet homo mediocris vt. l. legato generaliter ff. de lega. ꝓmo. Secus aūt si genera sint disparis estimationis/ vt si ego debeo tibi bouem et tu debes mihi hoīez nō habet locū cōpensatio. quia homo et bos nō recipiūt inuicem functionē vt ff. si ps hereditat. petaꝝ. l. i. ℊ. item si cū me. Si etiam debitū ab vna pte sit cōfessatum/ et ab alia pte negatum non fit compensatio vt. C. de cōpensa. l. fi. ℊ. penul. Nisi debitū negatum probari posset infra duos menses vt de fisco dicitur ff. de iure fisci. l. auferetur. ℊ. qui compensationes. Requiritur etiam qꝛ debitū ab vtraqz pte sit liquidum vt. C. de cōpensatio. l. fina. vel statim liquidandum quod fit arbitrio iudicis vt in glo. in d. l. fi. Et qui negat debitum si tale debitum postea probet tūc ille nō pt opponere cōpensationē vt. l. nemo. ff. de regu. iur.

Notādū qrto qꝛ ncē ē cōpēsationez opponere. qꝛ ius nō tollit actionē ꝓter cōpensationē qḋ ꝓbaꝝ trib⁹ rōnib⁹. ꝓᵐᵒ qꝛ fideiussor pt eligere an velit cōpensare cū eo qḋ sibi debet vel qḋ debet reo vt ff. de cōpēsatio. l. si quis. scḋo qꝛ reus pt eligere si debeaꝝ ex plurib⁹ cauꝝ ex qua causa velit cōpensare vt ff. de compēsatio. l. qꝛ labeo. ʒ⁹ qꝛ ille cui pōt opponi cōpensatio dicitur male agere vt ff. de compensationi l. verum. ergo habet actionem cuius talis actio per exceptionem elidatur vt ff. quādo dies usufruc. cedit. l. i.

Notandum quīto qꝛ p alias quascūqz actiones de quibus hic dicitur in te/

xtu ꝑt intelligi officiū iudicis qđ largo vocabulo etiā dicit actio vt ff. de actio. ⁊ obligatio. l. actionis ꝓbo. Nam ei qđ petitur officio iudicis pōt opponi compensatio. de quo est casus in. l. etiam. C. de compensatio. q̄uis hoc nō veniat in obligationē vt. l. si ꝓ collusionem ff. de actio. emp. Et petitioni cautionum de damno infecto etiam potest opponi cōpensatio vt ff. de dam. infec. l. qui bona. ℣ si quis.

¶ Notandum finaliter q̄ possunt colligi certi casus in quibus non opponitur cōpensatio. ꝓmo de specie ad speciē. secundo de specie ad q̄ntitatem. nec ecōtra. Nec etiam de quātitate ad q̄ntitatem si quātitas ponit ꝑ specie. vt si tradatur alicui pecunia clausa in sacculo. Et ideo etiā si talis quantitas pluries legat in vno testamento. non intelligit nisi semel legata. sicut de fundo dicitur vt. l. plane ℣ si hoc ita. ff. de lega. ꝓmo. ⁊° in deposito vt hic. q̄rto si res sit ablata ꝑ violentiā vt. C. de cōpensa. l. fi. q̄nto fisco in certis casibus ff. de iure fisci. l. aufertur ℣ qui cōpensationes. sexto administrator qui defraudauit rēpublicaz in annona nō potest opponere cōpensationem vt. l. ob negocium ff. de compē. satio. vbi etiam dicunt docto. q̄ ꝓ debito ratiōe victualiū nō posset fieri cōpensatio.

☞ Opponitur ꝓmo sic. Et videt q̄ de specie ad speciem bene potest fieri compensatio ꝑ. l. qui restituere. ff. de rei vendica. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit quando species est empta ⁊ petit estimatio. nam tunc species reducta est ad q̄ntitatez. ⁊ ideo hoc modo in realibus pōt fieri cōpensatio.

¶ Opponitur secundo Et videtur q̄ compensatio perimit actionem licz nō proponat ab homine ꝑ. l. si ambo ℣ quotiens. ff. de compensatio. Et etiam quia dicitur hic in tex. q̄ actiones minuunt ipo iure ¶ Solutio ¶ Illa lex. si ambo loquitur in delictis que mutua cōpensatiōe tolluntur. etiam licz cōpensatio nō opponatur ab homine vt vult Dynus in regula. in pari. extra de regu. iuris libro vi. Et qđ hic dicit in tex. ipo iure/ hoc debet intelligi q̄ nō opz aliaz exceptionē opponere sicut olim in actionibus stricti iuris.

Preterea quasdam

¶ Sūmat sic. Quedā sunt actiones arbitrarie que sez locū hñt qñ reus nō satisfecit actori fm iussum iudicis sez restituendo exhibendo soluendo vel noxaz dando. Nā tūc iudex arbitrio suo habet estiare quō satisfieri debeat actori. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo q̄ actiones diuersi mode dicunt arbitrarie. Nā quedā sūt arbitrarie ex natura actionū vt sūt actiones bonefidei. in quibus arbitriū iudicis pingui° extendit q̄ in alijs actionibus vt ꝛ eo ℣ in bonefidei. Et de istis arbitrarijs nō loquit hic textus. Alie sunt arbitrarie quia dependent ex mero arbitrio iudicis vt si quis nō restituat vel exhibeat fm iussum iudicis. nā tūc iudex poterit suo arbitrio deferre iuramētū in litē vt hic. et notat in. l. in actibus ff. de in litē iuran. ⁊° dicunt arbitrarie eo q̄ nō fit solutio in loco destinato ꝛ in alio/ et tūc habet cōsideratio ad interesse actoris ⁊ rei arbitrio iudicis vt. ff. de eo qđ certo loco. l. ij. et. l. nō vtiq; ℣ nūc de officio. q̄rto dicūt arbitrarie q̄ arbitrio iudicis iudicat de q̄litate cōdēnatiōis nō de q̄ntitate q̄ sez actio datur q̄ dubitat an qs debeat soluē noxā in solidū. vel debeat liberari dādo seruuz vel aīal ꝑ noxa vt ff. de noxali. l. ij. naz si noxa facta est dño ignorāte vel ꝓhibēte nō valēte. liberat dando seruū vel aīal ꝑ noxa. vt. l. in delictis ff. de noxali. et de istis trib° arbitrarijs actionibus determinat hic.

¶ Notandum scdo q actio de eo quod certo loco dari opz habz locū qñ ex stipulatu vel ex constituto vel ex legato. vel ex mutuo promissum est aliquid certo loco solui vt ff. de eo qđ certo loco l.ij §.hoc ār. Et in ista actione iudex hz cōsiderare vtilitatez actoris et rei vt §. loco §. eo. Et ideo qui promisit certo loco soluere pt in alio loco cōueniri si ibi sortiat fox vt l. heres absens §. pinde ff. de iudi. Et dicit bar. in l. si heres ff. de eo qđ certo loco. q in oibus actionibus stricti iuris in quibus adiectus est locus datur ista actio. Sed si locus nō est adiectus non cōpetit ista actio vt l. q si ephesi. ff. de eo qđ certo loco.

¶ Notandū tertio q actio ad exhibendum est preparatoria aliaz actionū qbꝰ petitur vt ff. ad exhiben. l. iij. Et cōpetit illi cuius interest rem exhiberi vt d. l. iij §. sciendum. Et deferē iuramētum in litem vt ff. ad exhiben. l. thesaurus.

¶ Notandum quarto q actio de dolo dicit arbitraria. qz in ea si dolosus non possit rem restituere iuratur cōtra euz in litem arbitrio iudicis taxando interesse. z cōpetit hec actio vbi dolus intercessit. z alia actio spēalis nō pt cōpetere vt l. a §. ait ptor. ff. de dolo: et durat tm̄ p duos ānos vt in l. fi. C. de dolo. Fort mak ār libellus diuersimode km diuersitatem casuū vt s eo. in §. actionū. de q/bus formis vide spe. in titu. de dolo et cōtumacia. Et gra exempli pt hic poni exēplū tale. Coram vobis ꝛc. dico q Johan. p dolū malū fraudē et maliciā suā me induxit vt sibi venderem ciphum quendā tanto precio quē nullo mō eram alias venditurus quē etiaz eidē tradidi de facto me ignorante dolū et fraudē p̄ter que dicta venditio ipo iure erat nulla. nihilominus p̄dictus Johannes recusat mihi ciphū illū restituere quare cū mea interesit dicta traditionē non fuisse factam peto vt ex vestro officio declaretis dictā vēditionē fuisse nullā atq cōdemnetis p̄dictū Johā. ad restitutionē dicti ciphi. quā restitutionez si ipe nō fecit peto ipm cōdemnari quāti/plurimi hmōi ciphus valz. q vltra ꝛba importāt verā estimationez rei inesse z iuratur in litez vt notatur in. l. arbitrio ff. de dolo. p̄batur hec forma ex cōiunctione pluriū legū videlz hic et in. l. eleganter ff. de dolo. l. si cū exceptiōe §. i. ff. qđ metus causa. z l. si dolo. C. de rescindenda venditi.

¶ Notandū quīto q iste actiōes arbitrarie differunt ab actiōibꝰ bone fidei. in qbus etiā locū hz arbitriū iudicis q in istis de restitutione et exhibitiōe pferunt due sententie. vna de restituendo. z alia si nō fiat restitutio de inesse vt l. si cū exceptione §. in hac actione ff. qđ metus causa. In actiōe tñ de eo qđ certo loco pferē vna sententia cōsiderando vtilitatē actoris et rei vt dictuz est. Differūt etiā q in actionibus bone fidei agitur de dolo q ab initio cōmissꝰ est vt l. si possessor §. fi. ff. de petitio. hereditatis. Hz in actionibus stricti iuris nō agitur de dolo nisi q est qñ res petitur vt ff. de dolo. l. in arbitrio.

Curare autem. Sūmak sic Iudex debet curare vt in q̄ntū fuerit sibi possibile ferat certā sententiā licz de incerto sit actū coram eo. hoc dicit.

☞ Notandū pmo q petitio debz esse certa vt ff. de eden. l. i. z sic etiā sntia hz esse certa. q sententia debet cōformari petitioni vt l. vt fundus. ff. cōi dividūdo. Si enī petitio fuerit incerta nō hz sequi cōdemnatio cōiter vt l. pomponius scribit si frumentū ff. de rei vendica. Et hoc verē nisi talis incertitudo aīt sententiā declarē z reducak ad certitudinē vt l. si qs ambigua ff. de iudi. et ita sicut incertitudo viciat petitionem sic etiam viciat sntiaz vt C. de sententi.

que sine quātitate pferuntur.l.penul. Et sicut actor pt incertitudiem suā declarare ita etiā iudex añ executionem pt incertitudinem sme sue declarare et hoc verū ē si sit ordinari⁹ aut delegatus vt ff.de appel.l.ab executione vt notaf p bar.in l.si librarius.ff. de re iudica.

¶ Notandū scdo.q ista regula fallit ī multis casib⁹.primo in actionibus vniuersalibus et generalib⁹.sunt autē actiones vniuersales. vt petitio here.bonor possessoria here.peti.act de pecu. Sz generales actōes sūt.vt act.tutele actio negociorū gest.actio p socio⁹ t sīles. Vō dicēdū ē q ī actiōib⁹ istis pt eē petitio incerta.vt ī glo.ī.l.i.ff.de edendo. Sz dīa ē in istis quo ad sentētiā. qr in actionib⁹ vniuersalib⁹ pt eē sententia incerta q tamē declarat añ executiōez Sed in actionib⁹ generalib⁹ declaratō debet fieri añ smam.vt l.si cui.ff.de condition. t demōstra. Sic etiā pt eē petitio incerta.qū petitur castr̄z vel villa cum suis ptinentijs.vt notaf p inno.in c. cū ad sedē.eē de resti.spo. Si tū ī istis actionib⁹ petaf res singularis puta res hēditaria.dz petitio esse certa similiter t sētentia.vt l.restituta.ff.ad trebel. Fallit scdo rōe incertitudinis puenientis ex debito. quia scz obligatio est alternatiua.vt ff.de ✠.obli.l.vbi ñ appz ff illō āt. Nam tūc pt dari libellus alternatiu⁹. vt ff.de iurijs.l.pīor edixit ff qō autē. Sic etiā qñ petit res vel estimatio.vt ff.de actio.emp.l.i. Sic etiā si petaf res in ḡtū extat.q si nō extat petit estimatio.vt l.si fuū ff fi.ff.de ✠.obli.et hoc vltimo casu pt fieri smā alternatiua executio tñ dz fieri in estimatōne. vt in g. in l.sancim⁹.C.de sacrosan.eccle. In alijs āt p dictis casib⁹ dz iudex pscrutari in ḡtū potest.vt ferat certā smām. vt ī g.in l.pīor.edixit ff qō autē.ff.de iniuri. Tertio fallit si sit incertitudo in re petita.videlicz qñ aliqs petit sibi fieri domū qō fcm ſicut et alia est incertū t sic petitio ē incerta. vt ff. de ✠.obli.l. vbi nō apparet.in principio.et tūc admittit libellus incertus et similiter smīa pt fieri sup incerto Itē hoc casu pt etiā peti interesse post morā et reus cōdemnabitur ad interesse. Et pt tūc libellus conditionaliter admitti. puta peto fcm illō et si non facias peto interesse et de isto plene p bar.in l. stipulatiōes nō dividūtur.tūc petitio ē incerta.vt ff.de ✠bo.obliga.l.vbi nō apparet.in principio. Sic etiā admittitur petitio incerta qñ petitur.vt qs conseruet indemnis.vt C.de sentēn.et interlocu.om.iudi.l.cū eorū. Quarto fallit rōne incertitudinis ifurgentis apō vtrūq litigantē. vbi gratia pet.t aliqd qō de sui natura vel p relationē ad aliud est certū sz tamē apud iudicem et partes est incertū vt qñ petit interesse vel qñ petit quātitas legata ī testamento de q ignorat certitudo Nā tunc admittit ī certa petitio.sz tū iudex dz subtiliter inuestigare et declarare illam ḡtitatē quātū est possibile vt C.de sentēn.que p eo qō interest pferū.l.vnica. Dicit tū Jo. fa.q actor tūc habet pbare de aliquo certo p l.qui accusare alias reus absoluit.C.de eden. Dō verū est si actor expressit incertā quātitatē sup interesse Nā si nō expressit certā aliquā quātitatē et iudex se nō potest ī formare de certo admittitur petitio incerta.et pfertur incerta sententia.vt l. q de tota ff incerte.ff.de rei vendi. Quīto fallit rōne accessorij dependētis Nā quo ad accessoria admittitur petitio incerta et etiā fertur incerta smā.vt quādo res petitur cū fructibus pceptis et pcipiendis vel cum expeū factis et fiendis.vt ff.de offi.iudicis ff si in rem actio Ista tamen debent tarari saltē post smām et ante executionē. vt notaf per doct.in c.finem litibus.eē de do.et con tu. Secus autem esset si fructus et expeū peterentur principaliter. quia tūc petitio debet esse certa similiter zt smā.

vt l.si in rem.ff.de reiven. Sexto fallit ratione generalis obligatōnis precedē tis. vt si debeat homo in genere.nō po test esse certa petitio nec sīma Imo si ac tor peteret rē certā puniret. vt ff.d ℣. obli.l.vbi nō appz.t hoc vex est.nisi de bitor añ sīmam specificet.qđ velit dare. vt.j eo.℣ preterea. Non valet ergo sen tentia.si cōdemnet quis in tanto quātū repitur in actī.qz acta cōit sunt dubia t incerta. Si ergo essent certa valeret sē tentia.vt l.ait ptor ff.de reiven.

¶ Notandum tertio.q istud non solū intelligitur de sīma diffinitiua.ꝫ etiā de sīma inēt locutoria qū vertit circa matiā certā.vt qū petitur responderi positio nibus.vt l.ij.C.de iuramēto calū. Se cus si vertitur sup materia incerta vt de ꝓponendis exceptionib⁹ aut ꝓducē dis testibus.vt in c.pastoralis.eē de ex cep.et in c. vltra tertiā. et c.fi.extra de testi.

¶ Notandum finaliter.q sententia de bet fieri in scriptis. vt C.de sen.ex pi cu.recitan.l.i. Nisi in tribus casibus. Primus si iudiciū sit de pua sūma.secū dus si sit ī viles psonas. tertiꝰ. si epus iudicat inter clericos sibi subiectos.vt auctem.nisi breuiores C.de sentē.ex pi cu.recitan. Et licz aliq dicāt.q in alijs casibus iudex etiā de consensu ptiū nō posset sīmam ꝓferre sine scriptis.qz nēo priuatus potest iuri publico renūciaē ad qđ videtur facere l.ij.℣ ꝫ quia vere/ mur C.de iura.calū. Contrariū tamen est verū p l.iudicem ff.cōi diuidundo.

Si quis agens Actor plꝰ petens q̄ sibi debeē olim cadebat a causa.nec re/ stituebatur in integr nisi fuisset minor xxv.annis. deceptus ex sua simplicita/ te.vel maior erraus ita q prudentissi/ mus non ꝓgnouisset errorē. Nā in ill' casibus fiebat restitutio in integr.hoc dicit.

☞ Notandū primo.q iste ℣ loquitur de iure antiquissimo. Nā de iure ffor. plus petens nō cadit a causa.vt l.bonē ℣ sub conditione.ff.de edili.edicto.et l. pecuniā.ff.si cer.pe. Et ita notaē p bar. in l.nō solū ℣ tale.ff.de liberatiōe lega. Et intelligiē istud qđ hic dicit nō solū in priuato.ꝫ etiā in fisco.vt C. de iure fisci.l.iustas.li.x.

¶ Notandū secōdo.q minor restituit in integrū aduersus pluspetitionez inten tatā.si plus petijt ex sua simplicitate. t multo magis si ex dolo aduersarij vt ff. de mino.l.i. Secus si plus petijt ex do lo suo quia si sit verus dolus nō restitu itur in integr. vt l.auxilū.ff.de mino. q̄uis restituitur si cōmisit dolū ꝑsump/ tū. vt in g.in l.vbi exigit.ff.de eden.

¶ Notandū tertio.q etiā maior plus petenti succurrit.si erret in eo in q̄ etiā constantissimꝰ.hoc est prudentissimꝰ er raret.vt hic et fa.ff.de iuris et fac.igno rā.l.ij.verbi gratia Ticius legauit mi hi.C. in testamento suo et postea fecit Codicillos me ignorāte quibꝰ ademit mihi l. Ego peto c. Nam tūc licet plus peto q̄ mihi debeē nō incido in penā.q istū ter. Si etiā in codicillis grauauit bona sua. ita q legata grauāt bona sua vltra dodrātem tunc heres habet ab/ strahere falci. que etiā abstrahēda ē de C.mihi legatis et iō q̄uis tūc petā C. non cado ī penā.

Plus autem Aliquis dici tur plus pete re q̄uor modis.s. Re.tpe.loco.et causa Tūc autē quis petit plus re qū pro x. petit xx.vel qñ petit totā rem vel ma/ iorem partem cuius solum habet partē Sed tempe quis plus petit quādo pe/ tit ante diem vel ante cōditionē quia sicut ille minus soluit qui post soluit.q̄ soluere debet.sic etiā plus petit qui pe tit añ q̄ petere debet. hoc di. vsq̄ ad ℣ loco.

☞ Notandum primo.q ille plus pe

tit re. qui petit maiorem quãtitatẽ q̃ si bi debetur vel maiorem ptẽ rei q̃ que sua est. Quod verũ ẽ ſm Jo.fa.ſi petat principaliter. Non autẽ ſi petat accesſorie. Et ideo ſi quis petat rem cũ fructibus et intereſſe q̃ꝰ fructus ſibi nõ debentur nec inẽſſe nõ tamẽ dicit plꝰ petere qz pene ſunt reſtringende.

¶ Notandũ ſcõdo. q̃ qui tardius ſoluit q̃ ſoluere debet ille mun⁹ ſoluit. Et ſic ꝑ priũ. Qui priꝰ petit q̃ ſibi debetur plꝰ petit. t. vñ habet hic locũ illud famoſum dictũ. Sicut oꝑpoſitũ in oꝑpoſito ſic ꝑpoſitũ in ꝑpoſito. Ad qõ etiã iſte text. ſolet allegari ſꝫ. etiã l. ſi. ĩ fi. ff. de lega. iij. Nam contrariorũ eadẽ eſt diſciplina. vt in glo. ꝑma ℣. ſuꝑ de his qui sũt ſui vel alieni iuris.

Loco plus petitur.

Loco dicitur aliqs plus petere qui petit ſibi ſolui in alio loco q̃ in contractu exp̃ſſũ eſt nõ fcã mentione de loco conuento. Sed ſi quis petat in alio loco fcã tũ mentione de loco qui in cõtractu expreſſus eſt. nõ dicit plus petẽ. ℣ dat ſibi actio arbitraria in qua habeat conſideratio vtilitatis q̃tũ habuiſſ ſoluẽs ſi ſoluiſſet in loco conuento. hoc di. vſq; ad ℣. Huic autẽ. et ꝑ intellectus tex.

¶ Notandũ primo. q̃ qñ ꝑmiſſio facta eſt certo loco. tunc qui alio loco petit plus petere intelligit ſi fiat ſine ꝑmemoratione loci conuenti. Sed ſi fiat cũ cõmemoratione de loco cõuento tũc datur actio arbitraria. et ꝑt reus cõueniri in quolibet loco vbi ſortit for. vt ff. de iudi. l. heres abſens

¶ Notandum ſecũdo. q̃ actio arbitraria datur hic ex ſtipulatu. ſi ſtipulatio ĩterceſſerit vel datur certi condictio ex mutuo ſi mutuũ dãdũ ſit certo loco vel actio ex teſtamẽto ſi legatũ relictum ſit certo loco. vt ff. de eo qd certo loco. l. ſi hẽs. ꝛ l. ij ℣. hec autẽ actio. et l. aut ſi mutuum.

¶ Notandũ tertio. q̃ precia rerũ in diuerſis regionibus ſunt diuerſa. ſed pecunia eſt eiuſdẽ valoris licz in diuerſis regionibus ſub leonibus vſuris et aliis ſub gramonib⁹ fenoretur facit l. nõ. ff. de eo qd certo lo.

¶ Opponitur et videtur. q̃ reus ĩ iſto caſu poterit conueniri in quolibz loco ꝑ l. eũ q̃. ff. de iudi. et ꝑ l. ſi duo ℣ fz et ſi certo. ff. de cõſtitu. pecu. ¶ Solutio.

¶ Ille leges loquũtur de loco idoneo vbi ſcz reus ſortitur for. vt ff. d̃ munere et hono. l. vt gradatim.

Huic autem

Cauſa plꝰ petitur. qñ vnũ petitur ex his que alternatiue ꝑmiſſa ſunt vel qñ ſpecies petit. vbi genus ꝑmiſſum eſt. hoc di. vſq; ℣ ſed hec quidẽ.

¶ Notãdũ pº. q̃ qñcũq; aliqd ꝑmiſſum eſt alternatiue. tũc ſi petat vnũ de ẽmiãte plꝰ petit. qz iuẽ regliz iuris In alternatis debitoris ẽ electio niſi alterꝫ ĩterierit. quia tũc vnũ ꝑſtãdũ ẽ. vt C. d̃ eo quod certo loco. l. nõ vbiq;. Si tamẽ debitor vellet ſoluere eſtimationẽ eius qd interijt eſſet audiendus. vt ff. de lega. i. l. cum res ℣ ſed et ſi ſtichũ. Niſi interijſſet res facto ipſius ꝑmiſſoris. vt ff. de ſolutio. l. ſi ſtichũ.

¶ Notandũ ſcõdo. q̃ qñ aliquis eſt obligatus ſoluere aliqd in genere. tũc libertatur ſoluendo mediocre. vt ff. de lega. i. l. legato generaliter. Et ideo licet qs petat viliſſimũ dicit tñ plus petere. qz interdũ facilius eſt ꝑmiſſori acqrere qd ꝑcioſi⁹ ẽ. Et ideo creditor nõ ꝑt rẽ vilior ẽ q̃ ſibi debeat a debitore petẽ. niſi in neceſſitate. vt q̃ auct. C. d̃ ſolu

Bz hec quidem

Plus petẽs tpe punit ĩ duplicatiõe tpis et plꝰ petẽs alijs modis punit in triplo ſportulaz. hoc di. vſq; ℣ Si minꝰ.

¶ Notandum primo. q̃ ille q̃ plꝰ petit tpe punit ĩ duplicatiõe tpis et etiaz in expẽſ. vt ĩ. de excep ℣ hodie. Bz qui

aliꝰ modis plꝰ petit punit ī triplo spor tulaꝝ. hoc di. vsq; ad ℣. si minus. Et pa tet intellectus textus.

☞ Notandū primo. q; ille q; plus pe tit punit in duplicatione tpis. Et etiā ī expēsis. vt ℣. de exceptio. ℣. hodie. Ꝺz qui aliꝰ modis plus petit punit in tri plo sportulaꝝ. Et si post litis cōtestati/ onē plus petitū sit dolo. et petens vo/ luit habere cautionez de eo qd plus pe tijt cadit a tota causa non ātī hoc fecit añ litis contestationē. vt C. de plus pe ti. l. prima.

Ꝺi minus Si actor minꝰ pe/ tat q; sibi debet nō punit ꝫ ius suū manet sibi ita q; iudex ī reliq; pdemnat reū ī eodē iudicio Si/ mulit si aliꝺ p alio petat aut qd petat ex alia causa q; ex q; sibi debet pt corrigere errorē suū. hoc di. vsq; ad ℣. preterea.

☞ Notāꝺ p⁹. q; licz actor minꝰ petat q; sibi debet siue sciēt siue ignorant. p ꝺ tū nō videt reliquū remittē. aut donaē. qz nō p̄sūit q; qs velit rē suā iactare. vt l. cū de indebito. ff. de pbatio. Mā hic ē solū qdā abstinētia q; nō inducit dona/ tiōem aut remissionē vez tū est q; si pe tat ꝺ tā q; restum. siue cōplemētum tūc nō pt plus petē. vt l. si ex plurib⁹ et ibi glo. ff. de solutio. Sic etiā si petat cū di ctiōe exclusiua vel taxatiua. vt dicē do. peto tātū qui q; q; mihi debēt. vt notat p bar. ī l. si cū dos ff. rem amota.

Notāꝺū scꝺo. q; qū actor minꝰ petijt pt postea reliquū petē. Et sic pt libellꝰ mutari addendo vel minuēdo. p q; pt sic distingui. Quia vel mutatio fit in re vel in q̄litate vel accessorijs. si fit in re tūc aut actio ē vniuersal. aut singula ris. In actione vniuersali. pt fieri addi tio ī libello vsq; ad sentētiā. vt l. edita. C. de eden. q; ī hac actiōe admittit libel lus sine exp̄ssiōe rei. vt dictū ē sup eo. ℣. curaē. Ꝺz in actiōe singl'ari si pmo mi nꝰ petat nō pt postea plꝰ peti. nisi vsq; ad litē ptestatā. et illꝺ qꝺ actor vult ad ꝺē post litē cōtestatā refuat sibi in alio iudicio id ē ī alio sili iudicio qꝺ ꝺī idez cū pmo. p̄t identitatē p̄sonaꝝ rei. ꝛ cē ꝫ. pric lit aliꝺ iudiciū. alia ista tia. ꝛ ita ꝺz itelligi tex. cū glo. rubrice facit l. cer/ ta. C. de inofficio testamē. Si pmo plꝰ petat nō pt etiā post litē ptestatā minꝰ peti. qz puenit lites minuē. vt l. qdā esti mauerit. ff. si certū peta. Ꝺz tū actor reo soluere expēsas vsq; ad emēdatiōez. vt notat c. ij. eē de pkes. li. vi. licz bar. p ī ℏ vl. ī l. pma. ℣. si stipulatori. ff. de ℣b. obli. Si aūt loq̄mur ī mutatiōe q̄litatis. ℣/ bi grā. peto a te dānū mihi illatū p fuū tuū ꝫ nō dico an te sciēte an te ignorā te. possū vsq; ad sñaz pet. cōnē meā mu tare. Dicendo q; feci ē te sciente. vt l. ī delictis. ℣. tracta. ff. ꝺ noxa. ꝛ ibi p bar. qꝺ verū ē. nisi q̄litas pmo fuisz exp̄ssa ī libello q; tūc ñ possū postea mutare. vt notat p inno. ī c. i. eē de libel. obla. Et etiā istud verū ē nisi p talē mutatiōez q̄ litatis sit mutata actio ap̄posita. vt l. p̄to/ ℣. decē. ff. vi bono. rapto. nisi etiā indu/ catur diuersitas ī substātia facti. vt l. de nūciasse. ℣. qꝺ tū ff. ad legē iuliā ꝺ adul. Si aūt fiat mutatio in accessorijs. puta in fructib⁹ ī dānis vel in interesse. tunc p̄t fieri mutatio vsq; ad litē cōtestataz. vt l. edita. C. de eden. lite aūt cōtestata sup p̄ncipali ū p̄t fieri additio sup acces sorijs iure actiōis. ꝫ bñ officio iudicis. vt si sint fructꝰ pēdentes. aut nōdū per cepti. vt l. sināt. ℣. fina. ff. de reiven.

Notādū tertio. q; qs p̄t corrigere er rorez suū. qñ petijt aliud p alio vel ex alia cā. Et ita qs p̄t intentare aliā actio nem nisi ī noua actiōe obstaēt exceptio rei iudicate alteri⁹ actiōis. vt l. duob⁹. ℣. exceptio. ff. de iureiurā. vel nisi actio nes essēt tales q; vna tollereē p electi onez alteri⁹. vt ff. de tributo. actio. l. q; in heredem. ℣. eligere.

Notādū finaliē. q; qñ fit ista mutatio tūc eē dātur noue dilatōes. nisi in pma petitiōe re⁹ eēt sufficiēt instruct⁹. vide

liez si primo actū essz vi bo.rapt. z postea agētur ac.furti.nō darent nouē dilationes. C. de dila.l.i. z itez in ꝟ casu iurat de calūnia. vt ff. de dam.infec.l.q bona fide.ꝟ fina.

¶ Opponit et videt.q ꝙ nō pt errore suū corrigē p.ꝟ oēm.in auctē.de litigiosis.collat.viij.et hēt aut.q semel. C. quo z qñ iudex. Solutio Dixerūt alīq.q iste text. z etiā.l.edicta. C. de edē.corrigē tur.p.ꝟ i oppo.assūptū. et p auctē.q semel. Ez qz correctio iurīū ē vitāda. C. de inoffi.dotib⁹.l.i. Jō melꝰ dī.q iste text.loqt ī alio casu. Nā ille ꝟ oēz z aut. q semel.loquūtur de eo qui desistit a lite.aut vult litē frustrare. Ez iste text.et l.edicta loquūtur de mutatiōe petitiōis seu libelli.

Sunt preterea Quedā sūt Actiones qb⁹ pseqmur in solidū qđ nobis debet.vel nun⁹ vt ē actio de peculio filij vel fui z actio de dote.quā petit mulier a marito. Et si marit⁹ fecit ipēsas ī reb⁹ dotalib⁹.pt eas retinē q̄asq; ipense soluātur.hoc dī.vsq; ꝟ Ez et si quis.

☞ Notandum primo.q ex cōtractu filij obligat pat quātū ē in peculio. Et ex cōtractu pat obligat dñs. Si tñ filiꝰ phat ipe tenet in solidū et si nō sit solue do detrudatur in carcerem. vt C. q bo.cedē dūt.l. cū et filij.

¶ Notandū scdo.q ista non est vna de duodecī diuisionib⁹ actionū.sed ē ex̄ua gās Nā pma diuisio ē Actionū alie sūt reales alie psonales. vt ff. eo.ꝟ oīm.secūda ē.actōnū.alie sunt ciules.alie ptorie vt ff. eo.ꝟ Ez iste qdē.tertia est.actionū q̄ dā st rei psecutorie q̄dā penales. z q̄dā mixte. vt ff.ꝟ seq̄ns.quarta ē.actionū q̄dā sūt in simplū q̄dā in duplū.q̄dā ī triplū et q̄dā in q̄druplū. vt ff. eo.ꝟ oēs.quinta ē.actionū q̄dā sūt bo.fi.et q̄dā stricti iuris. vt ff. eo.ꝟ actionū aūt.sexta ē.actionū q̄dā sūt ppetue quedā tpales. septima est actionū quedā trāseūt ad hēdes. q̄dā nō. vt ff. de ppe. z tpa.act.ꝟ nō ōnes.octaua ē.actionū q̄dā sūt famose.et quedam nō. vt ff. de pe.temē liti.ꝟ penul.nona ē. actionū quedā sunt directe.quedā vtiles. ff. si q̄drupes pau.fe.dicat.l.fi. decima ē.actionū quedā sūt directe.quedā p̄torie vt ff. de obliga.que ex q̄si cōtract.nas.ꝟ i.et.ij. vndecīa.actionū.quedā sunt vniuersales quedā generales et quedā singulares. vt ff. p socio.l.p socio arbiter. duodecīa ē.actionū.quedā sunt simplices. quedā sunt duplices De simplicib⁹ satis pz. ꝫ duplicib⁹. vt fa.hercisc̄ū. cōi diuidūdo.finiū regū.et siles. Ez hec diuisio que hic ponit.nō ē de istis xij. qz ille dant de nalis actionū. Jn ista aūt pt derat pmlegiū actōis. vt vult ꝫ Jo.fa.

¶ Notandū.iij.q si mulier egat p dote nō pt plus petē q̄z marit⁹ facere pt habendo etiā respectū vt ipe nō egeat qz nō essz decēs. q mulier maritū suū cuz quo ipsa est, vna caro p̄mitteret mēdicare. vt l. aduersus. C. de crimine expila. hereditatis. Et habet marit⁹ istud pmlegiū.nō solū q̄ se ꝟ etiā q̄ cōib⁹ heredib⁹ ipsi⁹ et vxoris. vt l. maritū. ff. solu. ma. Et istud vez ē nisi marit⁹ dolo faciat. vt satisfacere nō possz de dote. Nam tūc tenēt ī solidū. vt C. de rei vxo. ac. l. vnica.ꝟ cū aut̄.

¶ Notandū finalit. q in reb⁹ dotalib⁹ pūt fieri ipense necessarie vtiles et voluptarie Necessarie sūt sine qb⁹ res esset pitura vel deterior futura. vtiles sunt qb⁹ res melioꝛat Voluntarie sunt qb⁹ res exoꝛnat. vt ff. de ver.sig.l. impensarū. Si ergo facte sūt impēse necessarie. ipo iure tales ipense abstrahūt et minuūt dotē Et ideo si ī dote sit fund⁹ et pecunia. tūc pecunia retineri pt q̄ ipenſ necessarijs ī reb⁹ dotalib⁹ factis. Si vero in dote sit fund⁹. et tātū ipensū ē q̄ntū fūdus valet pt retineri ipe fūd⁹ nisi mulier ꝟ annū soluat ipēsas factas vt ff. de ipēs in reb⁹ dota. facti. l. qđ dī. Si vero sūt ipense vtiles. tūc etiaz repetūt

nō ipo iure ꝫ actiōe nego.ges. vel actione mandati si mulier mandauerit. Sed si sunt volūtarie ꝓmittēt abrasio sine lesione pristini status.

Sed et si quis Parētes socij et donatōes ñ ꝓcēdūt nisi iēgtū facē pūt ḃ d.

¶Notādū ꝓmo. q si ꝗs cōueniat ꝓtē suū nō ꝑt plus cōsequi ꝙ tal' parens facē ꝑt. Et rō ē. qz filiꝰ tenet ꝓtē suū nutrire. vt l. alimēta. i fi. ff. d libe. agnos. Et qñcūq; aliꝗs ñ ꝑt alū i solidū ꝓcēdē tūc ee ille ñ tēt cedē bois. nec dz detrudi i carcerē. nec debēt vsure cēteſie pᵒ ꝗdri mestre. vt in l. in cōdemnatiōe. ff. de regu. iuris. Et filiꝰ nō ꝑt cōuenire ꝓntez nisi in ꝙtū facere ꝑt. sic etiā parēs non ꝑt cōuenire filiū. qz in isto iure est reciꝓcatō. vt ff. qđ ꝗsq; iuris. l. i. Nā ꝓntes etiā tenent nutrire filios suos. vt ff. de libe. agnos. l si ꝗs a liberis.

¶No. ij. q socius nō ꝑt ꝓuenire sociū nisi i ꝙtū facē ꝑt. Et ḃ ē ꝑt fraternitatē q ē in societate. ꝓter quā inconueniēs esset q vn' egeret z alius locuples esset. vt l. versū. in pri. ff. p socio. Si tū ꝗs negat societatē nō dz locū istud ꝓuilegiū. qa negans cām bñficij videt negare bñficiū ipsū. vt ff. p so. l. si vn' ℣ fi. Et ḃ verū est si negat vsq; pᵒ li. cōtestatā. Naz antea penitere ꝑt. vt ff. de noxal. l. elcio ℣ neq; Si etiā negaret solū in genere dicendo Nego narrata. nō nocerz sibi. qz istō itelligit qñ negat i specie. vt no. p bar. in l. si dubitet ℣ si ita demū. ff. de fi

¶Notādū. iij. q donator Cdeiusso. dz āpliꝰ ꝓuilegiū. qz deducit eos alienuz Nā ꝓter libertatē suā pinguius ei ꝓuidet. vt ff. de re iudi. l. ne ex libalitate.

¶Notādū finalit. q etiā istō locū dz i dño feudi et i vasallo. vt i c. i. in auctē. de naka feu. colla. x. Dz etiā locū in patrino z filiolo. qz ꝗs dz diligere eū q le tenuit ipz ex fonte sicut prēm. vt. xxx. q. iij. c. ita diligē. Dz etiā locū i prōno vt in g. in c. pie mentis. xvi. q. vi. Similit locū hz i plato respū subditi sui q ē tēꝙ miles dei. vt in l. miles. ff. de re iudica. Sic etiā locū hz in pastore q ad suū sb ditū Jta etiā in doctore q ad scholarē. vt no. i l. medicos. C. de ꝓfes. et me. l. x.

Compensationez Cōpensatio opponi ꝑt actori et sic minuet actō nisi in ꝗbusdā casib⁹. ḃ di.

¶☞ Notādū ꝓmo. q hodie ista cōpēsatio locū hz tā in cōtractib⁹ bo. fidei ꝙ stricti iurꝭ. vt dictū ē. s. e. i. ℣ Ju bo. fidei.

¶Notandū scō q dz hic plerūq; qz i actione depositi nō opponit cōpensatō vt etiam ibi dictum est.

Cum eo Ce dens bois ñ ꝑt postea a creditoꝝb⁹ cōueniri nisi iēgtū facere ꝑt. hoc d.

☞ Notandū ꝓmo. q cessio bonoꝝ inuenta ē ne ꝗs detrudat in carcerē ñ tū liberat ꝓ ḃ a debito. qz si postea ꝓueniat ad pīguiorē fortunaz tenet satisfacē iēgtū ꝑt deducto eo vt. s. hēat vñ viuat l. ꝓma C. q bo. cede. pñt Et reqrit q ipse ꝓfiteat debitū z ꝑt retinē vilē vestē vt l. pe. ff. de cess. bo. Qui ergo spoliatꝰ ē bois suis ꝓ guerras aut ꝓ alia diffortunia nō ꝑt cōueniri nisi in ꝙtū facere ꝑt qz plus ē aliquē spoliare necessitate ꝙ volūtate. vt vult hic Jo. fa.

¶Notandum scō. q ꝗs nō ꝑt renunciare isti priuilegio vt in auctē. immo. l C. de ac. z obli. qz ḃ eēt ꝫ bonos moēs Et ideo statutuz. q excōicatꝰ nō dz absolui etiaz si cedat bonis nō valet. qz ē ꝫ pstitutōez pape. vt i c. odardus. d so lu. extra.

Qđ cum eo qui m a Cōtinuat iste ti. fm g. Supꝫ dcm ē qliter ꝓueimur ex ꝯctib⁹ ꝓ nosmetipos factis. ꝓñr dōm ē qlit ꝓuenimur ex ꝓtractib⁹ factis ꝓ eos q in ꝑte nostra sūt.

uia Quia dcm ē de actōe q dat i peculio filioꝝ aut fuoꝝ J deo de illa actōe z de aliꝭ ꝓpetētib⁹ ꝫ

Qđ cũ eo qui ī alie. ptãte ẽ nego. gest. eẽ dñ.

antes ⁊ dños ex p̃ctu filioꝝ ⁊ fuoꝝ ñ dom ẽ. Et vt vitet̃ supfluitas satis est dicẽ de actionib⁹ cõperẽtib⁹ p̃ dños ex p̃ctu seruoruꝫ. q ex illis intelliguntur actiões cõperẽtes p̃ parẽtes ex p̃ctu filioꝝ Aliq̃ tñ die int̃ eas p⁹ea dicẽt. ℔ v.

☞ Notãdũ ꝓmo q̃ supfluitas in ure ẽ vitãda vt. ℔ et. l. i. ℣ qb⁹. C. đ nouo Codice cõficiendo et hoc valde facit p̃ illos q̃ i suis scriptis et relationib⁹ multiplicant ẏba.

¶ Notãdũ scđo q̃ silitudo p̃t cẽ int̃ illa q̃ in q̃busdã puenũt q̃uis etiã in aliquib⁹ differãt. p quo fa. c. nõ p̃t ex de p̃ben. li. vi. ⁊ ꝓcedendũ est a silib⁹ ad silia vt ℔ et in. l. nõ p̃nt. ff. de legibus.

Si igitur Ex p̃ctu facto p̃ fuũ iussu dñi tenet̃ dñs insolidũ. hoc dicit.

☞ Notãdum ꝓmo q̃ ista actio vocat̃ qđ iussi. naz ex negocijs factis p̃ filios aut seruos quib⁹ parentes aut dñi p̃nt cõuenirj omnĩ sex actiões scz qđ iussu exercitoria institoria tributoria de peculio ⁊ de ī rẽ ẏso. ⁊ sunt iste actiões p̃torie et ꝓpetue vt. l. macedoniani. C. ad macedo. q̃uis actiões p̃torie cõiter sũt ãnales vt. ℣. de ꝓpe. et rꝑa. actio. p totũ.

¶ Notandũ scđo q̃ ad hoc q̃ dñs teneat̃ ex p̃ctu serui requirit̃ ipi⁹ iussus. Qui q̃dẽ iussus p̃t fieri seruo vel etiã ipi cõtrahẽti vt ff. qđ iussu. l. i. ℣ iussum. Et sufficit̃ iuss⁹ et mãdatũ. q̃ iuss⁹ iportat necitatẽ Mãdatũ ãt volũtatẽ p̃supponit vt ī d. ℣ iuss.

Eadẽ ratione Actio exercitoria dat̃ cõtra eũ q̃ fecit seruum suũ mgr̃m nauis ex p̃ctu facto p̃ seruuꝫ in his q̃ ptinent ad tpaz nauẽ. Sz actio institoria ẽ que datur p̃ eũ q̃ p̃fecit seruũ suũ taberne. aut alteri negociationi ex p̃ctu facto p̃ fuũ đ his q̃ ptinẽt ad taberñ. ã vel hmõi negociationẽ. Et danť etiã istẽ actiões cõtra illũ q̃ ꝓposuit libex hoiez aut seruũ alienũ naui vel taberne vel negociationi ꝓpt̃ identitatẽ rationis. hoc. d.

☞ Notanduꝫ ꝓmo q̃ actio exercitoria dat̃ in heredẽ et p̃ heredẽ vt. l. si tñ. ℣ fi. ff. de exercito. actio. Idẽ ẽ de institoria vt. l. nouissĩe. ff. đ istito. actio. Idẽ etiã ẽ đ actiõe đ in rẽ ẏso vt ff. qñ actio de peculi. anna. est. l. quesitũ.

¶ Notandũ scđo q̃ ista actio exercitoria dat̃ p̃ exercitorẽ qñ q̃s p̃rit cũ ꝓposito nauis in vtilitatẽ ipi⁹ nauis. Si enĩ ex alia cã q̃s cũ eo cõtraxit nõ dat̃ exercitoria vt. l. i. ℣ nõ ãt. ff. đ exercito. actio. Et dicit̃ q̃s cõtrahere in vtilitatẽ nauis si fecit expẽsas ꝓ emptione vel proꝑatiõe nauis vel fecit sumptus ꝓ illis q̃ necessarij sũt in naui vt. l. i. ℣ magistrũ. ff. de exercito. actio. Et non opz creditorẽ ꝓbare rem ẏsam esse in vtilitatẽ nauis. ℔z satis ẽ q̃ ad vtilitatẽ nauis expẽdit. Secus est in economo aut ꝓcuratoẽ ecclesie q̃ si aliquis expendit ꝓ ecclesia necesse est eũ ꝓbare rẽ ẏsam esse in vtilitatem ecclesie vt in auctenti. de aliena. et emphiteo. ℣ hoc ius porrectũ. Tenet̃ igit̃ exercitor ꝓ mgr̃o nauis de his q̃ facta sunt gr̃a nauis. Sed ꝓ aliis nauticis nõ tenet̃ nisi ꝓ delictis eoꝝ vt ff. de exercito. l. i. ℣ mgr̃m.

¶ Notãdũ ℥°. q̃ exercitor dr̃ ille ad quẽ q̃tidian⁹ quest⁹ nauis ptinet Ille ẏo q̃ naui ꝓponit̃ siue sit seru⁹ siue filius siue alius q̃libz hõ vocat̃ mgr̃ nauis vel ꝓpositor. Sz institor dr̃ ille q̃ ꝓponit̃ taberne vel alteri negociatiõi. Ex q̃ patz q̃ actiões diuersimode sumũt noĩa sua. nã exercitoria noĩat̃ a ꝓponente. Institoria noĩat̃ a ꝓposito Sic etiã noĩat̃ actio a contrahente vt ex empto vel ex vendito. noĩatur etiam quãdoq̃ ab inuentore vt publiciana a publicio. aquilia na ab aquilio.

¶ Notandum quarto q̃ institor differt a ꝓcuratore. quia institor ꝓponit̃ vnĩ

nersali negociationi vt.l.quicūq;.ff. de instito.actio. Et etiā preponitur negociationi questuarie. qui aūt preponitur ad recipiendum fructus dicitur villicꝰ seu procurator vt.l.si cū villico.ff.de instito.actione.

¶Notandum finaliter q; quandocūq; est eadem equitas tūc etiā debet eē idē ius vt hic.et ff.ad legē aquili.l.illud

Introdurit. Sūmatur sic. Actio tributoria est que datur vt inter dñm et creditores serui diuidatur quod est in peculio serui ex contractu ipius serui facto in mercibus peculiaribus. vel quod ex eis receptū est pro rata portiōe q̄n ſciēte dño in peculio negociatꝰ est. ℔ d.

☞ ¶Notandū ꝓmo q; ad actionē tributoriam primo requirit q; negociatio facta sit in re peculiari vt hic et.l.i.§.licet.ff.de tributo.actio. Nam si fieret negociatio in re dominica dareť actio institoria vt ē co.§.institoria. Dicit autez peculium quod ſeparū est a ratione domini vel patris q̄ꝫ bus modis dicitur vt notatur circa rubricam ff.de pecu. Secundo requiritur q; ista negociatio facta sit sciente domino. Nā si domino ignorāte facta eēt daretur actio de peculio vel de in rem verso vt.§.et.§.preterea. Differt aūt actio tributoria ab actiōe de peculio, quia in actione de peculio deducitur id qđ debetur domino, et etiam illis qui in sua ptāte sunt. Sed in actiōe tributoria fit distributio pro rata inter dñm et creditores vt ff.de tributo.l.i.in ꝓncipio. 3° requiritur q; negocians sit in ptāte ipi⁹ dñi vere vel ꝑsumptiue. Et ideo ex cōtractu serui vsufructuarij dař actio tributoria vel serui alieni bona fide possessi. vt.l.i.§.ptāte.ff. de tribu.actio.

¶Notanduz scđo q; dicit hic in tex.si minus tributū sit. Et hoc etiā verū ē si nihil tributū sit vt ff. de tribu.l.illud.§. si cuius dolo. fa.l. minus.ff. de ℞boꝛ ſignifica. Ex quo ptz q; si aliquis ꝓmisit mihi vēdere aliquā rē duobus florenis minus q̄ꝫ alius emeret. ille teneretur mihi talem rem minus vendere q̄ꝫ valeat q̄ꝫ nullus velit eaz emere. Et ꝑ oppositum etiā idem est quando aliquid dicitur plus fieri. Et ideo ḋ totaliť solutiť, indebitū dicit plus soluere q̄ꝫ debz de quo ꝑ bar. in.l.i.§.hec verba.ff. si cui plus q̄ꝫ ꝑ legē falci.

Preterea. Ex contractu serui facto sine volūtate dñi si id qđ venit ex cōtractu ℞sum sit in rem dñi, teneť dñs actiōe de in rem ℞so. Si aūt nō sit cōuersum in rē dñi, teneť dñs actione de peculio ad tātū q̄ntum est in peculio. Si ℞o ptim versuz ē in rē dñi et ptim nō tūc ꝑ ptē versa teneť actiōe de in rem ℞so. ⁊ ꝑ alia ptē de peculio. hoc dicit.

☞ ¶Notandū ꝓmo q; hoc dicit eē versum in rē dñi qđ impēsuz ē ad suā necessitatē vel vtilitatē vt ħ in exēplis positis in tex. concor.l.ij.§.in rem.ff. de in rem ℞so. sed si aliqđ ipensū sit ad voluptatē ipi⁹ dñi nō dař actio de in rē ℞so. q̄ꝫ ꝓmittit abrasio sine lesione stat⁹ ipi⁹ rei.

¶Notādū scđo q; actio de peculio et actio de in rē ℞so sunt vna actio ꝑ tāto q; ꝓponunť in vna instātia ħñt tñ diuersas q̄litates et diuersas formas. et hoc ē qđ dicit ħ in tex. q; ħñt diuersas cōdēnatiōes. Nā ꝑ actionē de in rē ℞so condēnať dñs insolidū soluere qđ in rē ei⁹ ℞sum ē. q̄ꝫ ꝑ actionē de peculio nō ꝓdēnať nisi q̄ten⁹ ē in peculio. ꝑ q̄. fa.l.si ꝑ prē.§.in rē.ff.de peculio. Et ita etiā dz ħ intelligi.glo.magna sup ℞bo.debes.

¶Notādū 3°. q; pro ptē pōt dari actio de in rem verso. et ꝑ ptē actio de peculio. vt hic clare ptz ex textu.

Cū ār. Hoc intelligit eē peculiū qđ remanet deducto eo qđ seruus tenet dño suo et eis q̄ in ptāte dñi sunt. excepto eo qđ seruus ordinarius tenetur vicario. hoc dicit.

Qđ cū eo qui alie. ptāte ē nego. gest. eē di.

☞ Notandum primo q̄ quādo agit actione de peculio tūc deducitur q̄cq̄d seruus teneť dño vel illis qui in ptāte sua sunt. Et ratio est q̄ dñs fingit̄ conuenisse cū seruo q̄ ipe debet alijs credi toribus p̄ferri vt. l. sed si damna. ff. peculium ff. de peculio.

¶ Notandū scđo q̄ si seruus ordinari⁹ tenetur aliquid seruo vicario hoc non deducit̄ ex peculio/ quia hoc fieret frustra. maneret enī in peculio ordinarij. ꝛ hoc est qđ vult iste tex. in fine.

☞ Opponit̄ Et videť q̄ iste tex. p̄sup ponit falsum quia inter seruum et dñm non potest esse obligatio p. l. quod attinet ff. de regulis iurī. ¶ Solutio Verum est q̄ inter seruum et dominū non potest esse obligatio naturalis et ciuilis sed bene potest esse obligatio naturalis tantū quia inspecto iure naturali seru⁹ potest se domino suo obligare/ et eī dominus illi.

Ceterum Sūmatur sic. Actio quod iussu ꝛ actio exercitoria et institoria cōcurrūt cū actione de peculio et de in rem verso. Utilius tamen est primis actiōibus agere q̄s scđis/ quia in actione de peculio et de in rem verso est maior difficultas probandi. hoc dicit.

☞ Notandum ṕmo q̄ in ísto tex. solvitur quoddam dubium. Nam dictum est ꝫ eo. ff. preterea/ q̄ quando seruus cōtrahit ignorante domino tūc dať actio de peculio ꝛ de in rem v̄so. Et ideo aliquis dubitare posset an ne iste actiones etiam dentur ex contractu serui facto sciente domino. Et respōdetur hic q̄ sic et ita iste actiones concurrunt/ de quibus loquitur hic textus. Exponit̄ igitur ceterū. id est sed.

¶ Notandū scđo q̄ quando competūt plura remedia imparia tunc stultus est qui eligit difficilius et dimittit facilius Nam facilior via semp est eligenda ad quod iste textus solet allegari. ff. primus in aucten. quibus modis natura. efficiunt̄ sui. colla. vij.

¶ Notandum tertio q̄ ideo in actione de peculio et de in rem verso est maior difficultas probandi q̄ in alijs de quibus hic. quia in actione de in rem verso opz probare id quod receptū est versum esse in rem domini. Et in actiōe de peculio opz probare duo. scz seruuz habere peculium. et q̄ hoc peculiū sit tm̄ vt inde actori satisfieri possit/ sed in alijs actio. nō sic. Nam in actione quod iussu sufficit probare q̄ seruus recepit pecuniam iussu domini. Et in exercitoria et institoria sufficit probare q̄ seru⁹ recepit pecuniā in causam illius cui p̄positus est.

Is quoq; Sūmať sic. Actio tributoria pōt cōcurrere cū actione de peculio et de in rem verso. Et interdū vtilius est agere tributoria quia in ea nō deducit̄ qđ domino debetur. et interdum vtilius est agere de peculio quia ibi habetur consideratio ad totū peculiū. Sed in tributoria solū habetur respectus ad mercē peculiarem. hoc dicit.

☞ Notandum primo q̄ quandocūq̄ competunt plura remedia seu actiones plures ad aliquid consequendū eligendū est illud quod vtilius est. Est autez vtilius p. quod plus consequi pōt vt. l cum aliquando et ibi glo. ff. de tributo. actio.

¶ Notandum scđo q̄ hic tanguntur due differentie inter actionem tributoriam et actionem de peculio. Nam in actiōe tributoria solum consideratur quod est in merce peculiari/ sed in actione de peculio agitur ad totum peculium Secūda differentia est quia in actione de peculio deducitur quicquid domino debetur. et illis qui sunt in ptāte sua. Ex ista actione tributoria dominus recipit ptē suā sicut alij creditores.

Notandū tertio q̄ q̄ncunq̄ cōpetūt plures actiones tūc actor p̄t vnā eligē q̄ vidēt sibi vtilior esse ff. de tributo. actio. l. q̄ō in hēdez ℣ eligere. ℣z vna electa nō p̄t ad aliā redire. nisi esset decepta vt ff. q̄ō cū eo. l. sed et si ℣ fi.

Notādū q̄rto q̄ q̄uis noīa actionū nō sunt exprimenda in libello vt c. dilecti. extra de iudi. cognoscitur tñ natura actionis ex libello p̄ narrationē et per modū cōcludendi vt notat bar. in. l. certi cōdictio ff. si certū petat.

Que dicimus. Que dicta sunt de suo etiā intelligunt de liberis. Verūtamē serui nō h̄nt p̄uilegiū senatusc̄i sulti macedoniani sicut liberi. Quo quidē senatusc̄i sulto cōstitutū est vt mutuās liberis nō habeat actionē cōtra ip̄os liberos. nec cōtra parentes. hoc di. Et p̄z intellectus textus.

Notandū p̄mo q̄ inter seruos et liberos ē cōuenientia et dīa. Nā conuenit in hoc q̄ vtriq̄ sunt in p̄tāte q̄uis hic loquimur de eis et vtriq̄ obligant eos in quor̄ p̄tāte sunt vt denē p̄ eos actiōes. de q̄bus in hoc titulo dictū est. ℣z differūt p̄mo q̄ filijs dat exceptio macedoniana. sed seruis nō vt hic. ℣ecūdo q̄ filius p̄t esse in iudicio cū consensu p̄ris. sed seru⁹ nō etiā cū consensu dñi vt ff. de pecu. l. iij ℣ si seruus. Tertio quia fili⁹ fideiubendo obligat patrē de peculio. ℣z seru⁹ nō obligat dñm vt ff. de fideiusso. l. seru⁹ inscio. Quarto quia seru⁹ p̄t dari p̄ noxa. filius non vt ℣ de noxa ℣ ℣z veteres. Quīto q̄ fili⁹ p̄ emācipationē tenet d̄añ gestis vt. l. cū actū ff. de nego. gestis. ℣z seru⁹ p̄ manumissionē nō vt. l. ij. ff. q̄ō cū eo. Sexto quia filius p̄t obligari naturaliē et ciuiliē p̄pter quā obligationē p̄t detrudi in carcerem vt. l. q̄ filiū. C. qui bo. cedē p̄nt. ℣z seru⁹ solū p̄t obligari naturaliē vt l. q̄ō attinet ff. de regu. iur. ℣eptio q̄ filius p̄t habere peculiū castrēn. vel quasi aduenticiū vel profecticiū. ℣z seruus solū p̄fecticiū. Octauo q̄ filius p̄t habere heredē sed seru⁹ nō vt in auctē. de hēredita. q̄ ab intesta. ℣i. colla. ix. Nono q̄ filius p̄t esse tutor vt. l. si filio. ff. de tutelis. ℣z seruus nō vt ē qui tuto. dari p̄nt in principio. Decimo q̄ filij p̄nt facere testm̄ saltē ad pias causas vt notatur p̄ bar. in. l. i. C. de sacrosanc. eccle. sed seruus nō. Vltimo q̄ filius p̄t donare causa mortis. sed seru⁹ nō vt ff. de donatio. l. tam his ℣ filius.

Notandū sc̄ō q̄ q̄n liberis existentibus in p̄tāte mutuat pecunia vel alia res in fraudē senatusc̄ōsulti macedoniani tūc nō dat creditori actio neq̄ cōtra filiū. etiā postq̄ fit sui iuris. nec p̄ p̄ez vt ℣ dicit in tex. et fa. l. fili⁹ ℣ is aūt ff. ad macedonia.

Opp̄ōit. Et videt q̄ imo dat actio p̄ filiū ei q̄ sibi mutuauit pecuniā p. l. ff. et p. l. i. C. ad macedo. ℣o. Regulariē nō dat actio In q̄busdā tñ casib⁹ cessat p̄uilegiū macedonianū. et actio datur p̄mo Si talis fili⁹ sit miles vel habeat peculiū castrēn. vel q̄si castrense. et hoc vult lex fina. in oppositi allegata. ℣ecūdo si dicat se p̄familias vt. l. i. ī oppositū allegata. Tertio si videbat esse p̄familias vt q̄ fuit p̄positus vectigalibus vel publicanis vt ff. ad macedo. l. si q̄s p̄ez. Quarto si fuit scholaris ī studio de licētia p̄ris sui vt ff. ad macedo. l. simul ℣ quod dicitur. Quīto si incepit soluere debitum vt ff. ad macedonianū l. ℣z Julianus ℣ penulti. Sexto si illud quod recepit sit versum in rem patris vt ff. ad macedonia. l. ℣z Julianus ℣ si filius. Septimo si ab initio non sit conuersum in rem patris postea tamen cōuersum est ff. ad macedonianū. l. ℣z Julianus ℣ sed si ab initio. Octauo si pater fuit presens et non contradixit. eadem l. sed Julianus ℣ quanq̄. Nono si pater ratum habeat. C. ad macedonia. l. fina.

Decimo si filius factus paterfamilias agnouit debitū vt. C. ad macedo. l. xeno doxis. In alijs ãt casibus locū habet senatusco sultū macedoniānū vt hic dicit in textu. fa. l. filius ℣is ãt ff. ad macedo.

In summa. Sūmat sic. Actiõe quod iussu et actione de in rem verso. Similiter exercitoria et institoria agitur contra pẽm vel dñm directe. hoc dicit.

☞ Notandum q̃ ista sunt noīa adiectionū ipius actionis seu qualitatum. ⁊ proprie nõ sunt actiones vt ff. de negogestis. l. mandasti. Et ita etiã recipiunt naturam illarum actionū quibus adijciuntur vt scz bonefidei vel stricti iuris.

Nã si quod iussu vel de in rem verso vel exercitoria vel etiã institoria adijciatur actioni bonefidei tunc et ipa ẽ bonefidei. Et si adijciatur actiõi stricti iuris dicit ista qualitas vel adiectio etiaz stricti iuris. Si enī essent noīa actionū tũc cẽnt stricti iuris. q̃ nõ noīantur in ℣ actionū ãt ō titulo de actionibus.

De noxalibus actionibus.

Continuatur sic. Dictum est supꝝ q̃liter cõuenimur ex contractibus eorum qui sunt in nostra ptãte. consequenter dicendū est q̃liter cõuenimur ex delictis eorū.

⁊ maleficijs. Sūmat sic. Et maleficijs seruoꝝ agit cõtra dominos noxalit. et ī actiõe noxali pt dñs estiationez dãni soluẽ vel seruũ p noxa dare. Quo casu trãsferẽt dñiuz serui in eũ q̃ dãnũ passus est. et si seru⁹ dãnũ soluerit tenet ipe dãnũ passus seruuz manumittere. hoc dicit.

☞ Notandũ ṕmo q̃ sicut dñs tenet ex maleficio serui. ita etiã ex q̃si maleficio vt ff. nau. caupo. stabu. l. fi. ℣ fuoꝝ. Et quod dicit hic de seruo etiã pt intelligi de monacho vt notat p Inno. in c. cũ oli. eẽ de ṕnis. Põt ãt monach⁹ criminalit cõuenīri et puniri. et tenet eũ abbas defendere vt aucten. causa. C. de epis et clericis. Nõ ãt pt monach⁹ cõueniri vt aliquid soluat/ q̃ nõ hz ꝓpium vt in c. nõ dicatis xij. q. i. ĩmo si repiatur apud eũ ꝓpriũ post mortẽ sepeliend⁹ ẽ eẽ monasteriũ vt in c. cũ ad monasteriũ extra de statu monachoꝝ.

Notãdũ scõ q̃ dñs pt seruũ p noxia dare q̃uis sit obligat⁹ ad estiatiõez dãni et hoc pt vsq̃ ad sniaz vt ff. de re iudi. l. miles ℣ decẽ. ⁊ ita ẽ hic casus vbi aliud p alio soluit etiã inuito creditore.

Notãdũ 3°. q̃ q̃n dãnuz passus recipit seruũ p noxia/ tũc si seru⁹ soluat dãnũ tenet eũ manumittere vel nolit. simile est in. l. ij. C. de patri. qui filios distraxerũt vbi pẽ cogit filiũ emãcipare.

☞ Opponit ṕmo Et videt q̃ dñs nõ pt seruũ p noxia dare p. l. ij. ff. de noxa. Soꝰ Illa lex loquit q̃n delictũ factũ est sciente dño et potẽte ꝓhibere et nõ fecit. Nã tũc opz eũ soluere dãnũ ⁊ nõ liberat dando seruuz Iste ãt tex. loquitur q̃n seru⁹ fecit delictũ nesciente dño vel sciẽte et nõ potente ꝓhibere.

Opponit scõ Et videt adhuc q̃ seruus nõ pt dari p noxia p. l. i. ℣ si seruus ff. de his q̃ deiecẽ. vel effude. Soluꝰ Illa lex loquit q̃n agit criminalit p delicto serui. Nã in criminib⁹ marie publicis nõ liberat dñs dãdo seruũ p noxa. sed seru⁹ corpaliter punit vt. C. de noxali. l. penulti.

Būt ãt. Oẽs actiões noxales ã sunt de lege xij. tabulaꝝ aut de edicto ptoris. hoc dicit.

☞ Opponit Et videt q̃ nõ bñ dicit in tex. q̃ actio furti est ex lege xij. tabulaꝝ/ q̃ est ex edicto ptoris p. ℣ i. j. de ppe. et tpa. actio. Solutio Ille ℣ loquitur de furto manifesto. ℥ iste tex. loquit de furto nõ manifesto.

omnes. Sūmatur sic. Actio noxalis sequit caput .i. dat cōtra eū qui seruū possider. Etsi seruꝰ qui noxiā cōmisit manumittat agit contra eū. sed extinguit noxalis actio. Et si liber homo fecit noxiaz q̄ postea efficit seruus agitur cōtra dominū inchrecte. hoc dicit.

¶☞ Notandū ꝓmo q̄ dñs tenet ex delicto seruꝰ etiā cōmisso añ̄ꝫ talis factꝰ est seruꝰ illiꝰ dñi. ⁊ nō solū tenet de delicto. ꝫ etiā q̄si delicto vt. C. de noxalib. le. ij.

¶Notandū scdo q̄ si seruus cōmittat delictū et postea fiat liber tūc ipe tenet insolidū ad restituendū dānuz. sed non pt̄ seipm ꝓ noxia dare. et sic ē hic casus in quo ex mutatione status perit actio prius nata. Sic etiā si liber homo noxiaz fecerit. q̄ postea fit seruꝰ. dñs illiꝰ seruꝰ tenet. et ita incipit actio noxalis oriri que prius nō cōperebat.

¶Notandū tertio q̄ ea que dicunt̄ d̄ de seruo etiā pñt intelligi de monacho. si cōmisit delictū vt notat ꝑ Inno. in c. cū oliz. eō de ꝓbis. Et ideo si monachꝰ cōmisit delictū añ ingressum religionis pt̄ fieri missio in possessionē bonoz illorum que monachus secū apportauit ad monasteriū vt notat ꝑ specu. in titu. de reo. §. i. ¶ Si. sed nūquid. Sed in causa criminali que ortum habuit ante ingressū religionis remanet iudiciū apud seculares iudices facta prius degradatiōe vt notat ꝑ bar. in. l. ij. §. ignominie. ff. de his qui notan. infa. Et hoc verū ē de illis q̄ mutauerūt statum. Secus añ in alijs qui nō mutant statū vt sunt fratres tertie regule franciſci. et beggardi et beguine. quia illi manent in statu laicali vt in c. duo sunt. xi. q. i. et notat ꝑ bar. in. l. i. ff de penis. Dñt tñ ꝓilegium vt nō fiat eis iniuria a iudice seculari quia pñt recurrere ad iudicē ecclesiasticū ꝓpter honorem beati franciſci. argu. l. cum filius §. pater. ff. de lega. ij. et hoc fm baldum dicit tñ anthonius ō butrio q̄ omnes seruientes in diuinis debēt vti ecclesiastico beneficio vt etiā sint reseruati vt in c. ij. de foro cōpeten.

¶Notandū q̄rto q̄ si dñs dolo faciat vt seruus cōmittens delictum nō sit in eius ptāte tunc nihilomin⁹ tenet actione noxali vtili. Pōt enī agere contra talem dñm. aut cōtra possidentē vt. l. si bonefidei. ff. de noxa.

¶Notandū quīto q̄ distinguendū est an seruꝰ tenet ex delicto an ex ꝓtractu Si enī tenet ex delicto tūc si delictū cōmissum sit contra dñm nō oritur actio. vt §. eo §. proximo. Si aūt contra extraneum dat actio. vt hic dicit. Sed si tenetur ex contractu siue cōtrahat et fuerit cōnexa gestio illa quā gessit in seruitute cū ea quā in libertate fecit tenet sinō sit cōnexa gestio. secus est vt. l. cuz actum. ff. de negocijs gestis.

Si seruus domino.

¶Sūmat sic. Ex delicto serui cōmisso in dñm suuz nulla noxalis actio nascit Ideo etiā si seruus ille postea alienetur vel manumittat nulla cōpetit actio ꝓ ipm manumissum aut dñm suū. Similiter si alienus seruus cōmisit noxiā in te et postea fiat seruus tuus nullā habes actionē. etiā licz exierit tuā ptātez. sicut ex delicto a dño cōmisso in seruū nō hz seruus actionē etiā postꝫ fuerit manumissus cōtra dñm suū. hoc dicit.

¶☞ Notandū ꝓmo q̄ inter dñm ⁊ seruū nō pt̄ nasci actio q̄ inter eos nō est obligatio saltē efficax ad agendū. i. ciuilis. Pōt tñ inter eos esse obligatio naturalis tm̄ vt s de fideiusso. §. i. et ita inter eos nō ē iudiciū sicut nec inꝰ pēz ⁊ filiū vt. l. lis nulla. ff. de iudi. hinc est q̄ licz seruus q̄ cōmisit delictū in dñm suū postea pueniat ad aliū dñm vel manumittat. adhuc tñ ꝓmo dño nō competit aliqua actio ꝑ regulā illam. nō firmatur

Bi quadrupes pauperiem feciſſe dica.

tractu tpis est de reg. iu. li. vi. ⁊ ibi per Dy. Nā q̄ ista actio ñ nasceba. q̄n cō mittebat delictū ideo postea nasci ñ pt.

¶ Notandū scdo. q̄ si alienus seru⁹ de linq̄t in te nascit tibi actio noxalis. Et si ille postea fiat seruus tuus extinguitur actio iam nata exq̄ q̄uenit in eū casum i quo nō potuit hrē initiū. vt no. p bar. i l. plurib⁹ ff. et si placeat. ff de ꝟ. obli. ⁊ licet ille seru⁹ exeat postea ptātem tuā. tñ non poterit agere contra dñm suum aut ꝑ ipsū si fit manumissus. q̄ actio semel extincta nō renouisci. vt l. qui res. ff. area. ff. de solutio. et ibi p bar.

¶ Notandum finaliter. q̄ licet domi/nus delinquat in seruū suū. tñ seru⁹ postea manumissus vel ad aliū dñm trāslatus non potest ꝓ tra ipsum agere. vt in fine tex.

Sed veteres quidē

Q uāuis olī actio noxalis habuerit locū i filijs ⁊ filiab⁹. tñ hodie iure nostro tantū habet locū in seruis Nā filij possunt conueniri ꝑ suis delictis. hoc dicit vsq̄ ad fi. ti.

☞ Notandū primo. q̄ olim filij et filie dabant ꝑ noxa. nō iure ffroꝝ. sed iure antiq̄ssimo et forte ille iure Traianus tradidit vidue filiū suū ꝑ noxia. quia ipse filius traiani interfecerat filium vidue equitando ꝑ plateas lasciue.

¶ Notandū scdo. q̄ l. inducens aspitatem vel etiā impudicicia est tollenda vt hic. et s. qui. mo. tutela finitur ff. i.

¶ Notandū tertio. q̄ parentes puniūtur pena in filijs suis sicut ipsi filij ꝑ ē amorem ꝓtū ad filios q̄ est maior q̄ filioꝝ ad ꝓtes vt in g. in le. liberoꝝ. ff. ō ver. sig.

¶ Notandū finaliter. q̄ filij cōueniuntur ꝑ delictis suis ⁊ non parentes Et ō si filiusfa. Iudex litē suā fecerit. ipse cōuenitur et nō ꝑ. vt l. si filiusfa. ff. de iudi. Hic etiā ex quasi delicto. vt si filiꝰ deiecerit vel effuderit. eo habitāte sega

tim a prē. cōuenitur ipse et nō ꝑ. vt s. de obli. que ex quasi maleficio. nasc̄ ff. si filiusfa. Facta tamen cōdemnatione in filiuꝫ pt ꝑ conueniri actione in fēm ꝓ re iudicata in peculio. vt l. sed et si condemnatē. ff. de noxa. Sed ex cōtumacia filij ꝑ non cōuenit etiā in peculio. vt ff. de pecu. l. iij ff. idē scribit. Sed oppoñt ꝑ ꝺ vtimur de l. cū ⁊ filij. C. qui bonis cedē pñt. Solutio Illa l. ñ loq̄tur ō peculio pfectitio vel aduentitio in quo dictū istud intelligit. sed loq̄tur in peculio castren vel quasi vt clare ꝓz ex tex. illius l.

Bi quadrupes pauperiē feciſſe dicatur

Continuatur sic. Dictū est s. de Actione cōpeten ex maleficio suoꝝ. Cōsequenter dōm est de actōne cōpetēn ꝑ damno cōmisso ꝑ aīalia irrationalia. Pro quo sic distinguitur q̄ aut damnū committitur ꝑ liberū hoiem et nascit actio l. aquil. ꝺ: qua s dictū ē ad l. aql. ꝑ totū. Aut damnū cōmittitur ꝑ seruū et nascit actio noxalis. de q̄ ꝺ. est s ti. ꝑ. per totū. Aut damnū cōmittit ꝑ animalia irratiōalia. et nascit actio de pauꝑie de q̄ i hoc ti. Et ō Rubricat Bi quadrupes pauperiem fe. dicatur.

Animalium noīe

Pro dāno dato ꝑ animal irrationale. ꝑ naturā sui generis cōpetit actio noxalis de pauꝑie cōtra dñm animalis a q̄ liberat dando aīmal ꝑ noxa. Secus aūt si dānū datū ē fm naturā aīalis in genere Nam si aīmal ferū fecit dānū et fugit a dño nō tenetur ipse dñs. Et est pauꝑies damnū datum sine iniuria facientis. quia animal irrationale nemini facit iniuriaz. ff. ꝺ. vsq̄ ff Cetex.

☞ Notādū primo. q̄ q̄n animal irrationale facit damnū. tunc dñs tenet damnū soluere. aut animal p̄ noxa dare. vt hic. q̄d verū est si dñs nō sit in culpa Nā si quis duxit animal p̄ locū vbi nō fuit ducendū. vel oneravit sic animal q̄ onus deiecit. et sic dānū factū ē. ille nō liberat dando animal p̄ noxa. ⁊ tenetur in solidū solue dānū. vt ff. si qua. pau. l. i. ℣ q̄ si p̄pter.

¶Notandum secō. q̄ si animal bipes fecerit dānū. datur etiā hec actio nō d. recta. sed vtilis. vt ff. eo. l. penul.

¶Notāō. iij. q̄ si aīal fecit dānū fm naturā sui generis vt puta canis comedit piscē vel canes pedit carnis assatas nō custoditas. tunc non datur ista actio cōtra dñm. Si tamē pecora intrauerint pascua aliena. q̄ fecerūt fm naturā sui generis. datur tñ actio p̄ dñm pecorū. non de pauperie. sed de pastu pecorū vt l. quintus lucius. ℣ i. ff. ad l. aquil.

¶Notandū quarto. q̄ si animal ferum fecit dānū et fugit a dño suo non datur cōtra eū ista actio. quia sequitur caput. i. possidentē. vt ff. eo. l. i. ℣ et cum etiā. Sicut etiā de actione noxali dictū est ō. ti. p̄. ℣ Omnis autē actio.

¶Notandū quīto. q̄ pauperies dicit cē dānū sine iniuria facientis datū. vt ℏ Et dicitur pauperies. q̄ facit aliquē pauperē. vt ff. eo. l. i. ℣ penul. Sicut dānus dicit diminutio patrimonij. ff. de dam. infecto. l. iij.

¶Notandū finaliter. q̄ ex quo animalia irrationalia nō faciūt iniuriam. Iō circa ptra ea nō debz ferri sīa seu cōdēnatio. vt ē. g. ī l. fi. ff. de no. opis nūcia. ⁊ ℏ est ptra consuetudinē multaz terraz In quib⁹ animalia irrationalia etiam puniuntur q̄n fecerūt dānū seu delicquerunt.

☞ Opponitur primo contra primum notabile. et videt̄ q̄ dñs aīalis nō liberatur dando aīmal p̄ noxa. p. l. i. ℣ inter dū. ff. eo. ¶Solutio. ¶I. la l. loquitur q̄n dñs primo negauit illud aīmal suum esse de quo ñ postea cōmunicāt. nā in illo casu non liberat dādo aīal sed tenetur damnū in solidū soluere sed tex. iste loquitur q̄n confitetur aīmal suū esse.

¶Opponitur secō. contra vltimū notabile p̄ c. mulier. xxvi. q. i. et p̄ c. inebriantē rūt. ea. cā. ⁊ q̄stione. ī q̄b⁹ imputant aīa lib⁹ irrationalib⁹ ea q̄ fiunt et etiā ea q̄ fiūt mēte alienata. vñ animal punitur si mulier ad pec⁹ accessit Et loth inebriatus punit de incestu quē cōmisit cū filiab⁹ suis. Ad p̄mū dīm. q̄ si mulier accedit ad pecus ipsa morte morit̄ reatu criminis. pecus vero reatu pene. Ad secūdum fm archi. est dicendū in c. inebrianerūt q̄ loth peccauit ignoscendo filias suas. hūt cīm ī illo actu aī sēsū et ad sensū redijt. licet ñ ex toto discretū. Nam non ignorauit se coire sed ignorauit se coire cū filia. Et sic adhuc verū remanet q̄ q̄ ratōne caret culpā cōmittere nequit.

Ceterum Habens animal feruz in loco publico Si tale aīal fecerit nocumentū libero hoī punitur dñs aīmalis arbitrio iudicis. sed si tale animal fecerit dānū in alijs reb⁹ soluet dñs duplū ex edicto edilicio. Et dat̄ etiā ī istis casibus actio de pauperie quia actiones penales de vna re cōcurrentes sunt illius nature q̄ vna aliam non excludit. hoc di. vsq; ad fi.

☞ Notandum primo. q̄ si animal ferū noceat libero homini punit̄ dñs arbitrio iudicis. vt hic di. q̄d ē cōtra eos q̄ in via publica tenēt lupū vrsū vel simiā nisi sint taliter ligata quo min⁹ nocere possūt. in arbitrio aūt isto habēda est ratio lesiōis. sed nō defectuositatis rei licē et etiā habenda est ratio impensaz fctāz in curatione et operū amissaz et amittendaz. vt l. ex hac actione. ff. ō edili. edic. Sed si mortuus fuerit liber homo dabit dominus ducentos aureos vt. l. qua vulgo. ff. de edili. edic. Sed si

stione vel etiaz satisdatione p qualitate psone sue q manebit in iudicio. vsqz ad finē litis. hoc di. vsqz ℣ Sinautem.

¶ Notandū primo. q dr in tex. hic satisdationē fieri diuersimode ex qualitate psone sic itelligēdū ē. q si re⁹ possideat īmobilia satis ē facē cautōez iuratoriā. vt C. de epis. et cle. l. generaliter. Et si priuilegiat⁹ ē ne satisdet. tūc sufficit nuda promissio. vt l. si qs. C. ō epis. z cle. Nā illustris psona vel cōstitutus in dignitate priuilegiata ē q ad istā satisdationē. vt C. de dignita. l. q̄riens. li. xij. Alij aūt tenēt idonee satisdare. videlicz p pignora vel fideiussores. vt l. sciendū. ff. q satis dare coguntr. Si vero sit aliqs hñs īmobilia nō tñ sufficientia ille tenet satisdare p fideiussores aut pignora in eo qđ excedit. q idem ius est in pte q ad p tem. qđ est in toto q ad totū. vt ff. de acq. hereditā. l. si seru⁹ ei⁹. Et ista distinctio q̄litatis psone etiā obtinēda ē ℔m noua iura. q illa intelligēda sūt ℔m distinctionē antiqui iuris. vt ē g. in auct. de hēdib⁹ q ab intes. ve. in prī. colla. ix.

¶ Notandum sc̄o. q dicitur Idone⁹ fideiussor dupliciter Uno modo r̄spectu facultatis. q. scz hz bona īmobilia vel multa mobilia. ita vt nō sit suspicio de fuga. vt no. p bar. in l. sciēdū. ff. q satisdare coguntr. Si tñ parens vel patron⁹ detur pro fideiussore sp p̄sumit idone⁹ q̄uis nō habeat īmobilia vel multa mobilia. vt ff. vt ī ius vocati eant. l. i. q si est p̄sumendū q qs relinqueret carnem suā. vt ff. si quis ī ius vocatus nō ierit l. ij. Alio modo dicit Idoneus fideiussor respectu facilitatis vel difficultatis cōueniendi eū in iudicio q̄propt scholaris vel cleric⁹ nō ē idone⁹ fideiussor. ex quo hz speciale iudicē vt in auctē. habita. C. ne fili⁹ p patre. Sic etiā advocatus vel procurator vel homo rixosus. seu homo potēs nō ē idone⁹ fideiussor. vt no. p bar. in l. ij ℔ fi. ff. q satisdare cogūtur. vel etiā ꝓpter locū scz in q tute pueniri non p̄t. vt d. l. sciendū.

¶ Notandū tertio. q fideiussor si obligauit se ad certū tēp⁹ tūc finito illo tpe deobligat. vt C. de fideiusso. l. penul. Hz si nō obligauit se ad certū tēp⁹. tūc obligat q̄diu durat' istā tia. que ℔m ius canonicū nō hz certū tēp⁹ In iure ciuili Instantia durat vsqz tertiū ānum vt in g. in c. venerabilē. et in c. significantib⁹. eē de iudicijs.

¶ Notandū q̄rto. q ista satisdatio non fit sub pena nisi cōueniat de ḥ int̄ prevenit tñ interesse ex vi satisdatiōis. vt l. ij ℔ fi. ff. qui satisdare coguntr. Et hz ista satisdatio patā executionē sine noua ꝓcessu. vt no. p bar. in l. i. ff. iudicatum solui.

¶ Notandū q̄nto. q etiā actor olim dabat duas satisdationes. Una fuit q ℔ duos mēses p⁹ porrectū libellū cōtestat' litē. vt ī auctē. de execu. ℔ i. coll. vij. sc̄a fuit q si succūbēt soluēt p expēs. aduersario decimā ptem litis. vt in auctē. ō litigato. ℔ ad excludēdas. col. viij Hodie tñ istō cōit nō obtinēt. ℔ g. ī c. libellum. iij. q. iij.

Sinautē per procu.

Si dubitet de mādato ꝓcuratoris ipsius actoris tūc ꝓcurator debz satisdare de Rato. etiā si sit ꝓcurator tutoz vel curatoz vel aliaz psonaz hñtiū administrationē alienaz rez. hoc di.

¶ ☞ Notandū primo. q Aut procurator actoris hz mādatū. ita q constet de mādato in actis. vel p instrūm vel p sigillū faciēs fidē z tūc nō oportet eū satisdare de Rato. vt C. de satisdatio. l. ivl' pstat eū nō hrē mādatū. z tūc nō p̄t agē et si velit satisdaē ō rato vt ff. ō nego. ges. l. si pupilli ℔ fi. Nisi ageret p piūcta psoñ. vt ff. de ꝓcurato. l. fz hēs. vl nisi ageret pro recuperanda possessione spoliati. vt C. si p vim vel alio modo l. i. Vel dubitatur An habz mandatum vel non. et tunc procurator potest cōgē. an velit

mandatum ꝓbare. vel de rato satisdaē: vt in c.an alternatiuus. extra de reg.iu. li.vi.quāq; aliqui doc.ibi aliter dixerūt vt pla.et bnlga.

¶Notanduz scdo.q; tūc dubitatur de mandato. qū nescitur.an instrm̄ sit au/ thenticū vel nō.vel an ꝓcurator sit re/ uocatus.vel solū hz vnū testē.vt no.ꝓ bar.in l.nō solū.§.q; alieno.ff. de ꝓcura.

¶Notandū tertio.q; cū dicit in tex.ō aliis ꝑsonis hoc potest intelligi de pē hūte administratōez bonoz filij sui. vt C.de bonis maternis l.i. vel de econo/ mo.vel actore vl'sindico.vt ff.quod cu iusq; vniuersitat. noīe l.i.§.ō qb⁹. Vel etiā de apocrisario.vt in auctē. qūo oz cpos.§.et illud.coll.i. vel de orphano/ trophis vl'bephotrophis.vt C.ō epis. ⁊ cle.l.orphanotrophos. Nā iste ꝑsoē pñt ꝓ aliis litigare dūmō tñ ipsi ꝓmo litē fuerint cōtestati. et sic facti dñi lit. vt C.de ꝓcurato.l.neq;.q; ꝓcurator ñ pōt constitui nisi a dño vt ff.de ꝓcura. l.i. Hz iste ꝑsoē ꝓ se pñt litigare sine sa tisdatione.vt C.de admīstra.tuto.l.tu tores. Et ratio est.q; sunt q̄si dñi.vt ff. ꝓ emptore.l.qui fundō.§.ſi tutor. Sed ꝓ curator non ē q̄si dñs ver⁹ sed fict⁹. vt ff.de ꝓcura.l.i. Et ideo ꝓcurator nō pt substituere ante litē cōtestatā exq̄ non ē tunc dñs litis.

☞Sed opponit et videt q; Tutoes tenent satisdare qū ꝓ se litigāt.ꝓ l. vul go.ff.de administra.tutoz. Solutio.

¶Illa l.nō loqtur de satisdatiōe qua re⁹ relevat indēnis.si agens ñ sit tutor.

Si vero aliquis Pro/ curator rei tenet satisdare de iudicato solui a qua tñ satisdatione dñs pt eū liberare siue in iudicio siue ex iudicio ꝓ solēnem stipulationē factā sub hypotheca bo/ noz suoz.q; non solū ipse hz etiā hēdes eius obligant. Si tñ dñs post litis con test.ꝓcuratorē cōstituat. tūc talis ꝓcu/ rator tenetur satisdare q; dñs ꝓsequet in iudicio tpe ferēde sñtie. Alioq; fideius sor ꝓcuratoris soluet ꝓdēnatū nisi ap/ pellet. Et defensor tenet etiaz satisdaē de iudicato solui. Et ista oīa obseruan tur in toto imꝑio rhomano. hoc di.

☞Notandū primo. q; q̄uis constat ꝓcuratorē rei hrē mandatū ⁊ etiā si ha beat bona īmobilia. Nihilomin⁹ tñ te/ net satisdare de iudicato solui. Dñs. tñ eius pt eū ab hac satisdatione relevare qō vez ē. si dñs hēat bona īmobilia vel sufficientia mobilia alias nō sufficit sua relevatio. vt no.bar.sup rubca.ff.iudica tū solui. Et sunt clausule isti⁹ satisdati onis tres. Prima ē de defēdendo cau sam. scda est de nō cōmittēdo dolū. ter tia est de solutione iudicati. vt ff.iudi/ catū solui l.iudicatū solui.

¶Notandū scdo.q; ille dicit esse pñs q; ē in ortis vel in cōtinentib⁹ edificijs vt ff.de ꝓcurato.l.pñs.

¶Notandū tertio.q; licet aliqui dicāt q; qñ dñs est pñs. tūc ipse tenet satisda re et non sufficit ꝓcuratorē satisdare. hoc tamē non est vez.q; aliquis pt pro alio interuenire sine mādato. vt C. de satisda.l.i. Et iā ꝓ iuito. vt ff.ō soluti⁹ l.solutionē. Et ideo ȳbū pt. hic in tex: nō debet exponi.i.debet.sicut illi dicūt ⁊ accipit ꝓprie.

¶Notandū quarto.q; si dñs post li. cō test.constituat procuratorē. tūc procura tor tenet satisdare q; dñs cōpebit in iu dicio tpe ferende sñtie Alioquin fideius sor procuratoris hz solue indicatū. Et rō ē quia procurator ñ ē dñs litis ⁊ cō testādo litē pncipalis fc̄us ē dñs litis. vt ff.si q̄s cautio.l.si cū.§.q; iniuriaz.

¶Notāō.v.q; defensor.s.q; sine māda/ to inuenit pro aliq; tenet indistincte sa tisdaē ō iudicato solui. Cui⁹ ratio ponitur hī tex.qa nemo ē idone⁹ defensor a liene rei sine satisdatione.

¶Notāō fi.q; ī ꝓpatoz̄ijs iudicij respi/ cied⁹ ē vl' q̄tidiane ꝑtice vt C.de ve/ teri iure enucle.§.si quas leges.

☞ Opponitur Et videtur q̄ nō opz sequi obseruantiā ciuitatis rhomane p l. licz ff. de offici. pñi. ¶ Solutio ¶ Ve/ quen. la est cōsuetudo, et lex vbis rho/ manc que obseruāt ex certa scīa vt hic dicit. Nō aūt si obseruēt p errorem vt vult lex in opposi. allegata. fa. l. de q̄bus ff. de legi. et senatusconsul.

De perpetuis et tē/ poralib⁹ actionibus

¶ Continuatur sic. Dictum est sup̄ de actionibus. ⁊ quia quedā actiones sunt ꝑpetue/ et quedam tpales. Ideo tracta tur hic de ꝑpetuis et tpalib⁹ actionib⁹ Et ita iste titulus rubricatur.

Oc quoq; Actiones descendē/ tes ex lege xij. tabulaꝝ vel ex senatuscōsultis vel ex cōstitutionibus olim erant ꝑpetue hoc est sine ꝑfinitio ne tpis. sed hodie sunt ꝑpetue cū limita tione tpis. Actiones aūt ꝓtorie regulari ter sunt annales. Aliq̄ tñ sunt ꝑpetue vt sunt actiōes q̄ dant bonoꝝ possesso ri vel ei q̄ est loco heredis. et actio fur/ ti manifesti. hoc dicit

☞ Notandū ꝓmo q̄ ius ciuile conti/ net quīq; ꝓtes scz le. xij. tabulaꝝ plebi/ scita senatuscōsulta pncipum placita ⁊ prudentū responsa. vt ⁊ de iure na. gen. et cīli ℱ. cōst. nt. Et actiones descēdētes ex istis ꝓtib⁹ iuris cīlis olī erāt ꝑpetue scz sine ꝑfinitiōe tpis. Hodie aūt adhuc dicunt ꝑpetue sed cū limitatione tpis. Si enī sint psonales actiones nō habē tes determinatū tps durāt xxx. annis vt. C. de ꝑscrip. xxx. vel. xl. ānoꝝ. l. sicut. Scz actiōes reales de re mobili durant trib⁹ ānis. De re aūt imobili durāt x. an nis inē pntes et inē absentes xx. ānis Si possessor habeat titulū. ff. ꝙ nō ha/ beat titulū durāt xxx. ānis vt. C. de vi/ suca. trāffor. l. i. Sūt tñ alīq̄ actiones q̄ durāt adhuc hodie sine ꝑfinitione tpis vt actiones descēdentes ex casibus in q̄bus nō currit ꝑscriptio de q̄bus nota tur in c. cū nō liceat. extra de ꝑscrip. et in. c. talis. xvi. q. iij.

¶ Notandū scdo q̄ actiones ꝓtorie re gulariter sunt ānales vt h̄ dicit. Et dr regulariter q̄ interdū sunt ꝑpetue. p q̄ sic distinguēdū est ſm bar. in. l. i honora rijs ff. de actio. et obliga.. Quia aut acti ones ꝓtorie sunt rei ꝑsecutorie ex vtra q̄ ꝑte et tunc sunt ꝑpetue vt in d. l. in honorarijs. excepta actiōe rescisoria. et actione redhibitoria vt ff. de edili. edic. l. sciendū ℱ. fi. quia iste dant ad tps/ aut actiones ꝓtorie sunt penales ex vtraq; ꝑte vel ex ꝑte rei tantū/ ⁊ solū durāt p annū. vt ff. de calūniato. l. i. Fallit autē hoc ꝓmo in actiōe furti manifesti vt h̄ in textu. Scdo fallit in actione que da tur pro interesse substituto vel legitio heredi cōtra vxorē defuncti que missa est in possessionē bonoꝝ defuncti noīe ventris et postea dolose possessionē ad alium transtulit. quia ista actio penalis datur loco petitiōis hēditatis q̄ est rei ꝑsecutoria ex vtraq; ꝑte vt ff. vt mulier noīe ventris in possessionē mittatur l. i. Tertio fallit in actione que datur cōtra heredē ꝓhibentē ne legatari⁹ in possessionem mittatur. eo q̄ non cauetur sibi de legato soluendo aduenīente conditione vel die cessionis legati vt. ff. ne vis fiat ei.

¶ Notandum tertio q̄ quando hic di/ citur actionem pretoriam durare p an/ num/ intelligitur de anno vtili. Nā de tali anno pretores loquebantur vt ff. de vi ⁊ vi armata. l. i ℱ. annus.

☞ Opponitur Et videtur q̄ non be/ ne dictum sit actiones psonales descen dentes ex iure ciuili durare p xxx. an/ nos p. l. si non conuicij. C. de iniurijs. ⁊ p. l. ij. ff. ad le. iuliā repetūdaꝝ. ¶ Do. Quod h̄ dicitur intelligī regulariter

Et ideo casualiter ꝑt aliter contingere Nã actio iniuriaꝝ descendẽs ex.l.cornelia solũ durat ꝑ annũ vt in allegata.l.si nõ cõuicij. Similiter actio descendens ex le.iulia. repetundaꝝ q̃ scz dar cõtra iudices vel officiales recipiẽtes pecuniã.ratiõe sui officij vt in allegata.l.ij.

Non autem omnes

Actiones penales descendentes ex maleficijs nõ dant cõtra heredes delinquẽtiũ sed bene cõpetũt heredib⁹ exceptis actione iniuriaꝝ et ei silib⁹. Et actiões descẽdentes ex ꝯractu in qb⁹ testator dolose ꝙsatus est vt in depositi nõ dant ꝯ heredes. Si tñ in actiõib⁹ penalib⁹ lis cõtestata ẽ cum defuncto dant heredibus ⁊ cõtra heredes. hoc dicit.

☞ Notãdũ ꝓmo ꝙ cuz dicit ꝺ in ter. ꝙ actiões penales descẽdẽtes ex maleficijs nõ dant ꝯ hẽdes rei. hoc etiã intelligẽdũ ẽ si descẽdãt ex q̃si maleficijs vt ꝺ de obliga.q̃ ex q̃si maleficijs nascunt ℔fi. Nec solũ verificat istud de maleficijs ꝓatis sed etiã de publicis. Differenter tñ ꝙ actiones descẽdẽtes ex publicis maleficijs nõ dant ꝯ hẽdes etiã lite cõtestata vt ff. de accusatio.l. ex iudicioꝝ.nisi in qbusdã casib⁹.ꝓm⁹ ẽ in crimine legis iulie maiestatis vt ff.ad legẽ iuli.maiesta.l.fi. scꝺs ẽ in crimine hẽlis vt.C.de apostat.l.ij. tertius ẽ in crimĩe legis iulie repetundaꝝ.q̃rtus in crimĩe legis iulie de residuis. q̃ntus est in crimine legis iulie peculat⁹ vt ff.ad legez iuliã pecula.l.fina.

Notandũ scꝺo ꝙ actiones penales descẽdentes ex maleficijs vel q̃si bñ dãtur ꝯ hẽdes q̃ñ lis est cõtestata cum defuncto vt ꝺ in ℣si.penales vel q̃ñ aliqd puenit ad hẽdẽ ex eo maleficio vt ff.de calũniato.l.in heredem. Non tamen in isto casu semp datur eadem actio cõtra heredez que cõpetebat cõtra defunctũ Naz si cõtra defunctũ cõpetebat actio vi bonoꝝ raptoꝝ. et aliquid puenit ad heredem datur cõtra heredem cõdictio furtiua ⁊ nõ vi bonoꝝ raptoꝝ actio. vt ff. vi bonoꝝ raptoꝝ.l. ij ℣fi. Similit in interdicto vnde vi quod datur contra defunctũ quia cõtra heredez dar actio in factũ si aliquid ad eũ puenit vt ff. de vi et vi armata.l.i ℣fina.

Notandũ tertio ꝙ actio iniuriaruz nõ datur heredi vt hic dicit. Et ratio est quia talis actio ante litẽ cõtestatam nõ est in bonis nris vt ff.de iniu.l.iniuriaꝝ. Vel alia ratio est quia in ista actione nihil abest actori.et nihil adest reo; vt ff.de collatio.bonoꝝ.l.cũ emãcipati ℣emãcipati. Est aũt actio similis isti q̃ dar patrono cõtra libertũ agentẽ ꝯ patronũ sine venia vt.ff.ꝺ pe.teme.litigã: ℣fi. Silis est etiã actio popularis vt ẽ actio que dar contra eũ qui habz aliqd suspensum vel positum quod posset alicui nocere vt ff.de his qui deiece. vel effude.l.si vero ℣que aũ.

Notandũ q̃rto ꝙ quando in actiõe descendente ex cõtractu reꝑitur dolus qui dedit causam cõtractui tũc purificatur dolus nõ ꝑ actionez ex eo cõtractu sed ꝑ actionẽ de dolo vt ff. de dolo.l.et eleganter. Sed quando dolus est incidens vel supueniens tunc purificatur ꝑ actionẽ ex eo cõtractu vt ff. de actio. et obliga.l.ex contractibus.⁊ nõ dar ꝯ heredes. Vbi gra. Si testator dolose fecit in depositi causa tumultus incendij ruine vel naufragij competit contra eũ actio in duplum.nõ aũt contra heredem eius.sed tãtũ in simplũ vt ff. depositi.l.i. ℣i. Sic etiã est in actione que dar contra agrimensorem vt ff.si mẽsor.fal. modũ dixe.l.iij ℣penul. Idem etiam est in actione ex stipulatu que datur de iudicio sisti.quando aliquis conuentus est in actione iniuriaꝝ vt ff. si quis cautio. l.si eũ ℣qui iniuriaꝝ. Idem etiam est in actione tributoria vt ff. de tributo.l.illud ℣fina.

De exceptionibus.

¶ Notandū tertio q̄ in maleficijs pactum tollit vtrāq; obligationem scz naturalē et ciuilē si paciscat vt nō agatur Et ratio ē q̄ talis obligatio ē debilior q̄ illa q̄ p̄cedit ex ꝯtibus. Et idē dicit glo. de pignore remisso per pactū. q̄uis Joh. fa. ibi aliter dicat cū illa sit obligatio realis.

Eque Quāuis reus deferēte actore iurauerit se nihil debere Actor tn̄ p̄t cōtra eū agere/ sed defenditur reus p exceptionē iurisiurandi. Et m. liter q̄uis possessor iurauerit rē suā esse. petitor tn̄ p̄t cōtra eū agere sed defendit possessor p exceptionē iurisiurā di. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo q̄ p iuramētū nō tollit obligatio ciuilis. Et ideo post q̄ reus iurauit se nihil debere. P̄ōt tamē actor intentare actionē sed nō p̄t agere de piurio/ qr post q̄ causa decisa est p iuramentū nō p̄t iterū suscitari p̄textu piurij vt. C. de re. credi. t iureiurā. l. i.

¶ Notādū scdo q̄ nō querit de piurio post q̄ iuratū est. Et ita causa iuramēto decisa nō renouat p̄pter piurū vt iam dictū est nisi in q̄busdā casibus. p̄mus si iuratū sit cōtra legē vt si mulier iurauerit p̄manere in meretricio. quia melius est iramentā nō seruare q̄ delinquere vt in auctē. scenicas mulieres. ff. colla. v. que est. auctē. q̄ eis. C. de nup tijs. Sliter si liberta iurauerit patrono nō nubere. q̄ hoc est cōtra bonos mores vt. l. adigere. ff. de iure patrona. Et iramentū cōtra bonos mores prest. tū nō ligat vt in regula. nō est obligatorium de regu. iurl. li. vi. Scdo si q̄s iurauit sibi debere legatū cuius cōtrarium cōstat ex testamento. vt. C. de reb⁹ credi. et iureiurā. l. fi. Tertius casus si nouit reperiant instrumenta cōtra iramentū necessariuz vt ff. de iureiuran. l. admonendi. Quartus casus si iuratū sit sup trāsactione inita ex falsis instrumentis vt. C. de trāsactio. l. si ex falsis. Quintus casus est si ptes inter se cōuenerūt q̄ p̄pter periuriuz causa retractaret vt C. de rebus credi. et iureiuran. l. i.

Notandū tertio q̄ differentia est an possessor iuret rem suam esse vel petitoris nō esse. Nam si iurauerit suā ee habet actionem et exceptionē. Sed si iurauerit petitoris nō esse solū habet exceptionē cōtra petitorē t nō cōtra alium. Cuius ratio ē quia p hoc q̄ res nō est petitoris. nō sequit q̄ res est ipius possessoris vt ff. de iureiuran. l. sed etsi possessor. p̄mo respōso.

Item si in iudicio.

Quāuis cōuentus actione reali vel psonali fuerit absolutus tn̄ obligatio manet ex qua actor p̄t cōtra eū agere. sz defenditur absolutus p exceptionē rei iudicate. hoc dicit.

☞ Notandū p̄mo q̄ p sententiā absolutoriā nō tollit obligatio neq; actio. sz datur absoluto exceptio rei iudicate p̄ agentē de nouo vt ff. de exceptio. rei iudicate. l. exceptio.

Notandū scdo q̄ sniā absolutoria aliter tollit obligationē q̄ iramentum vel pactū. quia iramentū vel pactum tollit totaliter obligationē naturalez t nō ciuilē vt ff. de iureiuran. l. fi. Sz sententia tollit obligationē ciuilē remanente naturali vt ff. de p̄dic. inde. l. Julian⁹. Et ideo si ille q̄ ē absolut⁹ p sententiā postea soluat nō repetit solutuz vt ff. de condic. indebi. l. inder.

☞ Opponit Et videt q̄ sniā nō tollat obligationē ciuilē q̄ inducit actionem et p cōsequēs obligationē. g̃ videtur q̄ nō debet eā tollere p. l. actori. C. de rebus credi. / Sc⁹. Quia sniā est de iure ciuili. Jō p̄t id q̄ est de iure ciuili p̄ducere et etiā destruere vt ff. de origine iurl. l. ij. ¶ Deinde. Sz nō p̄t destruere q̄ est de iure naturali ꝑ de legit. agnato. rute. ¶ vltimo.

Hec exempli causa. Summaꝫ sic. Preter istas exceptiões q̄ posite sunt causa exēpli sunt adhuc multe exceptiões de quibus habetur in libus ffroꝝ quaꝝ alique sunt de iure cīli et alique de iure ptorio. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo ꝙ exceptio fori est de iure cīli vt. C. de exceptio. l. fi. Et exceptio macedoniana vel velleiana oriꝫ ex senatusco sulto qđ obtinet vicē legis vt ff. ad macedo. et ad velleia. p totum. Sed exceptio doli mali et qđ metꝰ cā. et etiā exceptio pacti sunt de iure ptorio vt ff. de exceptio. doli p totū titulū et ff. de pactis. l. iurisgentiū ℔ ptor ait.

Appellantur. Exceptionū quedam sunt ppetue et pemptorie et quedā sunt tpales et dilatorie. ppetue et peremptorie sunt q̄ semp opponi pñt et actionē agētis excludunt. hoc dicit.

☞ Notādū ꝓmo ꝙ exceptio ppetua et pemptoria opponiꝫ sine pñtiõe tpis Debz tñ opponi añ sniaz vt. C. senten. rescin. pos. l. pemptoria. Et dz ꝓbari añ publicationē testificationū vt. l. qui semel. C. de testamen. nisi postea posset ꝓbari p instrā vel ꝓfessionē aduersarij vt in glo. in d. l. pemptorias. In septē tñ casib⁹ pt opponi pⁿ sniaz ꝓmus est si exceptio opponaꝫ a minore vt ff. de mino. l. minor. xxv. ānis. Dicit tñ ḃ Johā. fa. ꝙ iste casus nō excipiꝫ a regula ꝙ ḃ fit p restitutionē in īegrū. q̄ sniā declaraꝫ tanꝫ nulla. scḋus casus si exceptio opponiꝫ a mlite. Nā ille pt excipe post sniaz/ eo ꝙ nō teneꝫ iura scire vt. C. de iu. et fac. igno. l. i. tertius est in exceptione macedoniana vel velleiana vt si filius vel mulier obligauit se datur exceptio pⁿ sniaz vt ff. ad macedo. l. taz etsi. q̄rtus ē q̄n donator excipit ne cōueniaꝫ in plus q̄ facere pt habita rōne ne egeat vt ff. de re. iudi. l. necēnius ℔ fi. q̄nᵗ est q̄n opponiꝫ exceptio falsi ꝓcuratoris vt videlz ꝙ nō habuit mandatū vt. l. iicz. C. de ꝓcurato. Secᵒ est si opponaꝫ exceptio cōtra ꝓsonā ꝓcuratoris q illa est dilatoria vt ℔. co℔ pterea. sextus ē si opponaꝫ de nullitate iudicij/ eo ꝙ snīa lata ē ex falsis instrīs. vel ꝙ data ē pecunia iudici vt ferret snīaz. C. q̄n ꝓuoca. nō est necesse. l. venalis. vel q̄n iudex fuit incōpetēs vt. C. si a nō cōpeten. iudi. p totuz. septimᵒ est si excipiaꝫ de hoc ꝙ quis fuit cōpulsus eo tpe quo cōpelli nō debuit vt ff. de ferijs. l. i.

¶Notandū scḋo ꝙ exceptiões dilatorie dñt opponi añ litis cōtestationē. ℥ probauit postq̄ actor mōstrauit suā intētionem vt. C. de ꝓbatio. l. exceptionē. Iñ tñ excipiꝫ exceptio fori q̄ opponiꝫ et ꝓbatur añ litis cōtestationē vt ff. eo. l. pe nulti.

¶Notandū ℨ°. ꝙ exceptio nō nūerate pecunie ſm aliq̄s dicit anomala qđ ꝓ tāto vez est ꝙ in alijs exceptiõib⁹ opponens teneꝫ eas ꝓbare. ℥ q̄ opōit exceptionē nō nūerate pecunie nō teneꝫ ꝓbare vt. C. de nō nūerata pecunia. l. si et cautione tua/ et codē mō dicit de exceptione nō nūerate dotis vt. C. de dote cau. et nō nūerata. l. fi. Et ita iste exceptiones sunt tpales q̄ntū ad ꝓpositionem. Durāt enī ꝓ biennīū vt de exceptione nō nūerate pecunie dictuz ē ℔ literārū obligaℓ fi. ℥ q̄ntum ad ꝓbationem sunt ppetue vt notaꝫ etiā ꝓ bar. in l. exceptionem. ff. eo. titulo.

Tempozales. Summaꝫ sic Tpales ꝛ dilatorie exceptiones sunt que actionem ad tps differunt. Nā olim ante tempus agens ꝓdebat actionē et rem. Sed hodie duplicaꝫ reo tps dilationis ꝛ actor cōdēnatur reo in expensis in priori lite factis. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo ꝙ exceptiões dilatorie nō destruūt actionē sed differunt Olim tñ agens ante tps ꝓdebat rē de

De exceptionibus

qua agebat. Et ita tūc fuit hmōi excep/tio peremptoria. Seo hodie nō est sic. Quia tōtū dat duplex tempus dilationis

Notandū scdo q̄ istud tps interdū dat ab hoīe. & interdū dat a lege. interdū etiā dat ex natura actiōis. ꝯbi gra. Si aliqs stipulat sibi fructꝰ futuros vel edificari sibi domū in certo loco/ vel cuz sit rhome dari pecuniā ephesi dat dilatio ex natura actiōis vt ff. de ꝯbor obligā. l. interdū fm Hzo.

☞ Opponit Et videt q̄ petēs añ tps nō sit pumēdus p. l. ii in diē ff. de petit. hereditatis Do°. In illa lege non petebat añ tps. nec etiā plus. ꝫ petebatur q̄ hēditas esset eodē iure penes hrēdē agentē quo fuit apud defunctum.

Preterea. Exceptiōes pcuratoīe ratione psone sunt dilatoīe q̄les sunt ille q̄bꝰ mulieres et milites phibent agē alieno noīe Nā milites suo noīe agere pñt. hoc d.

☞ Notādū pmo q̄ mulieres nō pñt agere p alijs nisi p parentibus q̄ pro se ꝓpter infirmitatez vel etatē agere non pñt. nec reperitur aliꝰ volēs p eis agere quo casu mulieres dñt velleiano puilegio renūciare vt in textu et glo. in. l. feminas ff. de pcurato. nec pōt mulier esse aduocata. Nā cū quodā tpe mulier calphurnia turpiter se habuit in iudicio p hibitū ē ne mulieres de cetero p alijs essent in iudicio vt ff. de postulan. l. i. ℣. sexū. Pōt tū mulier esse pcuratrix ad negocia vt in gl. in. l. ij. ff. de regu. iuris

Notandū scdo q̄ miles nō pōt cē p/curatoꝛ ꝓpt duas rōnes. pma est ne redocēt a militia in dānū reipublice. scda est ne sit terribilis aduersario vt in gl. in. l. militē. C. de pcurato. Et istud est vez de milite celesti q̄lis est clericꝰ i sacris ordinibus cōstitutꝰ vt. l. filiusfamilias ℣. veterani/ et ibi gl. ff. de pcurato. nisi in pijs causis & p miserabilibus psonis vt in c. i. et ij. extra ne clerici vel monachi.

Notandū tertio q̄ exceptiones dilatoīe pcuratoīe opponēde sūt añ litē cōtestationē vt notat in. l. filiusfamilias ℣. veterani ff. de pcurato. nisi pcuratoꝛ inueniat pꝰ litē cōtestatā/ & tūc opponi dñt añ pmū actū cōcernentē meritā causē/ q̄ alias videt pcuratoꝛ admitti/ vt notat p. bar. in. l. pōponius ℣. rati. ff. de pcurato. Dō vez est nisi esset exceptio pcuratoꝛia q̄ redderet iudicium nullū q̄lis est de falso pcuratoꝛe de q̄ in. l. licz. C. de pcurato.

Notandū q̄rto q̄ q̄uis sint diuerse exceptiones dilatoīe/ pōt tū iudex p oībus dare certū tps intra qđ oppoi debent vt notat in glo. et p bar. in. l. erroꝛ C. de iuris et fac. igno.

Opponit Et videt q̄ miles pōt agere p pīe vel mīe vel vxoꝛe p. l. iij ℣. mulieres ff. de libera. cā/ et p ℣. patit s de in iu. Do°. Illa. l. iij. loquit in casu libertatis et ibi miles pōt p eis agere sed iste tex. loquit regulariter/ pōt etiā miles agē p iniuria illata vxoꝛi/ qꝛ sic agit nomine ꝓpio. est enī causa sua.

Eas vero. Sūmat sic. Exceptio infamie ipius pcuratoꝛis vel cōstituētis procuratoꝛez non repellit procuratoꝛem ab agendo. hoc dicit.

Notandū q̄ infamia nō nocet alicui quin agere possit p se vel p alium sicut fecit olim. Quod videt verum de infamia non notoria: Naz si sit notoria videtur fm textum istum q̄ impediret actionē/ quia dicit in tex. ne duz de hia altricatur. Cuz ergo nō est opus altricatiōe. sicut in notoria apparet q̄ impedit actionem.

De replicatiōibus.

Continuatur sic. Quia sicut actiōes eliduntur p exceptiones/ sic etiā exceptiones pñt elidi p replicatiōes. Et ideo cū iā de exceptionibus dictū sit. sequit cōsequenter dicēdū esse de replicatiōibꝰ.

nterdum. Quia inēdū excep' inīq̄ opponīt actori. Ideo datur ipi actori replicatio vt si creditor pact' est cū debitore nihil se petitur.⁊ postea pacti sunt in ꝑriū agēte creditore excipit debitor.ꝫ ꝙpt ꝑriū pactū postea factuꝫ iniquū esset creditorē excludi ab actione.ideo datur sibi replicatio'ex illo vltimo pacto.hoc dicit.

¶Notandū ꝓmo q̄ sicut exceptio iuuat intētionē rei ⁊ nocet actori. sic replicatio iuuat intētionē actoris et nocet reo.

¶Notandū ſcḋo q̄ q̄n sunt ꝫria pacta tūc ſcḋm nō tollit ꝓmū ipo iure.ſed ope replicatiōis vtꝫ dicitur. Et ꝑt replicatio opponi in q̄libꝫ parte litis vſq̄ ad ſniaꝫ vt in glo.in.l.ij ℣i.ff.de exceptio.

Rurſus Quia etiaꝫ replicatio interdū inīq̄ opponīt ab ipo actore. Idcirco data est reo duplicatio.Et q̄ illa etiā interdū inīq̄ opponīt datur ꝫ eā triplicatio.Et ita vlterius dantur defensiones actori et reo de q̄b' latius habet in libris ffrox. hoc d.

¶Notandū ꝓmo q̄ replicatio actoris elidit ꝑ duplicationē.⁊ duplicatio ipi' rei ꝑ triplicationē actoris. ⁊ ita conſequenter dantur defensiones actori et reo vt.l.ij ℣illud.ff. de exceptio.

¶Notandū ſcḋo q̄ in exceptiōib' dilatoriis ꝓbabilib' ꝑ teſtes nō dantur niſi tres dilatiōes cōiter.⁊ q̄rta datur cū ſolēnitate iuris vt notat in c. vltra tertiaꝫ extra de teſtibus

Exceptiones Exceptiōes ꝓperētes ꝓncipali debitori.plerūq̄ etiā cōpetūt fideiuſſori ei'.Et dī plerūq̄ q̄ exceptio q̄ cōpetit ei q̄ bōis cessit nō competit fideiuſſori ſuo.hoc dicit.

¶Notandū ꝓmo q̄ exceptio pacti de nō petēdo cōpetēs reo ꝑncipali nocet. ⁊ fideiuſſori ad q̄d ſolꝫ cōiter iste text' allegari.Et intelligit hoc q̄n est exceptio coherens rei vt.l. defensiones.C.de exceptio.⁊ in.l.oēs ff.de exceptio. sec' si esset exceptio cohērēs ꝑsone sicut est exceptio de etate.sicut q̄n reus ē minor ¶Quia talis petit restitutionē in īregrū que nō cōuenit fideiuſſori. Siūter ille q̄ cessit bonis hꝫ exceptionē vt nō cōueniat in pl' q̄ꝫ in q̄ntū facē ꝑt ꝫ illā exceptionē nō hꝫ ſuus fideiuſſor vtꝫ dī. Et regulariť verē q̄ illa exceptio neq̄s in plus cōueniat q̄ꝫ facē ꝑt nō datur fideiuſſoribus vt ff. de re iudica.l. et ſi fideiuſſor.⁊ ꝙpt hoc dī in rex. plerūq̄.

¶Opponīt Et videť q̄ fideiuſſor habeat exceptionē ne in pl' conueniat q̄ꝫ facē ꝑt p.l.verē.℣i.ff. ꝑ ſocio Hol'. Illa lex loquit q̄n q̄s cōuenit vt defē ſor.nā tūc hꝫ exceptionē nō aūt ſi conueniatur vt fideiuſſor.

¶De interdictis

¶Cōtinuat ſic,¶Quia inē dicta obtinēt vicē actionū. Idcirco tractat ḋ de inēdictis ⁊ ḋ ſm gl. Sꝫ q̄ntū ad illū intellectū iſte titul' ꝓcederet titulū de exceptionib'.⁊ ita etiā ponit in libro ffrox ideo ꝑtalit cōtinuari. Dictū ei ē de exceptiōib' ꝑ q̄s rei defendūť.¶ Cū igit in terdicta ſint defensiōes poſſidentiū.ſequtur iā videre de interdictis

Equitur Interdicta olī erāt ꝓceptōes ℣boꝝ q̄b' ꝓtor iubebat aliq̄d fieri vel ꝓhibebat ne fieret ſup poſſeſſione vel quaſi.hoc dicit.

¶Notandū ꝓmo q̄ inēdicta olī erant ℣ba cōcepta a ꝓtore cū certa ſolēnitate inē duos cōtēdētes ſup poſſeſſiōe vel q̄ſi. Sꝫ hodie interdicta nihil aliud ſūt q̄ꝫ actiones ꝓtore in factū vt ℣.e.ti.℣ſi.

¶Notādū ſcḋo q̄ poſſeſſiones etiā aliter peti ꝓñt q̄ꝫ ꝑ inēdicta ſcz ꝑ conditionē indebiti vt ff.ḋ ꝓdic. indebi.l.indebiti.℣ſi minimi. Sic etiā ꝑ ꝓdictonē triticariā vt ff.de cōdic. tritica.l.i. et ꝑ cōditionē ex lege.vt.C.de acq̄rē.poſſ.

.l.fi. Et intelligit istud de possidendo adipiscenda vel retinenda vel recuperanda. vt ff. eo ff. sequens.

Notandum finaliter q nonter dr qui possessione q incorporalia non possident. qa vere possidet qd pedib⁹ calcat. vt.l.i.ff de acqren.poss. Incorporalia at tangi neqeunt. ff. de reb.corpa. et incorpa. p totum et qui possident vt.ff. de acq.rer do.l.seruus ff. Incorporales. p qb⁹ etiam dant interdicta. vt sunt vie.actus.iter.aqductus. Ma si p istis iurib⁹ prendat dat interdictum de itinere actuq; puato. vt.ff.co.ti.p totum.

Opponit et videt q interdicta non sp dant p possess. vel qui.p.l.i.ff. de mortuo infe. et p.l.i.ff.fi.ff. de aq quoti. et esti.

Solu. Regulariter dant interdicta p possess. vel qui. vt h dr. Interdum tñ dat interdictum p iure. vt ps eum qui phibet mortuum inferri. vt in.l.i.all. in opp. de mor.inf. Ma ibi no queritur de possess. sz de iure. Sic etiam interdum p interdictum terminat possess. et puetati. ca. qui scz datur ps eum q vult impedire illum q hz licentiam vel pcessionem ducendi aquam ex castro aut ex alio loco publico a principe. Vaz ibi no inspicit si habeat possess. sz si habeat licentiam. vt in.l.i.all. in op. de aq quoti.

Suma aut Interdictor quedam sunt phibitoria. quedam restitutoria. et quedam exhibitoria. Phibitoria sunt qb⁹ pretor aliquid fieri phibet. Restitutoria sunt qb⁹ pretor aliquid instituti iubet. Sz exhibitoria sunt p que pretor iubet aliquid exhiberi. Et dnr interdicta qui inter duos dicunt. h.d.

Notandum p⁹ q quattuor sunt interdicta phibitoria q tangunt aliqualit h in text. Primum est ne vis fiat ei qui in possess. missus est. etiam ex primo decreto. Et istud interdictum dat ps eum qui dolo impedit ne eis in possess. mittat. Et ps eum q missum in possess. ejicit. qui sicut iudicis est aliquem in possess. mittere. ita ei⁹ est eum in eadem possess. tueri. vt.ff. ne vis fiat ei.l.i. Dicit at possidere sine vicio q pretor actor re possidet. vt.ff. de acq.possessi.l. iuste. Secum est interdictum de mortuo inferendo qd hz duo capita. Unum.s. q datur ps eum q impedit aliquem volentem iferre mortuum suum in locum vbi iuste eum inferre pt. vel phibet et iter vel accessum ad tale locum. et datur istud interdictum ad interesse et ad damna. vt si pter necessitatem funeris necem fuit eme alium locum. vt in l.liberis. ff. de religios et sump. funer. Aliud caput seu capitulum est qd dat contra eum q mortuum suum sepelinit in alieno loco. et datur ad ptium loci vel ad remotionem cadaueris. vt l.si is q. ff. de religios et sump. fu. Ma olim sepulture habebat extra ciuitatem. vt in l.iij ff. diuus. ff. de sepul. viola. Hz nunc habent sepulture in ciuitatib⁹ videlicz in cemeteris in qb⁹ mortui sepeliunt nisi sint publici usurarij vel excommunicati. vt in c.i. ex de sepultu. Et etiam sepeliuntur hodie mortui in ecclesijs. qd tñ videt ps le. nemo ap'or. C. de sacrosan. ecc. Tertium interdictum phibitorium est. ne in loco sacro qd fiat. qd sit in deformitatem vel in incommoditatem illi⁹ loci. vt ff. ne qd in loco sacro.l.i. Et datur istud interdictum etiam contra eos q aliqd volunt facere in portis vel muris ciuitatum. qa dicunt res sacre. vt ff. de re. diuisio e ff. sce. Et ideo nemo pt facere domunculas apud muros ciuitatis vel apud portas sine pssu principis vel communitatis. vt no. p bar. in l.fi.ff. ne qd in loco sacro. Et dr notanter ad deformitatem vl incommoditatem q si aliqs vellet facere in eccia pulchram picturam vl imaginem ñ phibet. vt i.l.i.ff. ne qd in loco sac⁹ Quartum interdictum phibitorium est neqd fiat in flumine publico vl ripa ei⁹ q peius nauigent. et tale interdictum dat ptra eum. qui aliqd facit in flumine publico vel in ripa q nauium trānitus impedit. vt tale amoueat. vt ff. ne qd in flu.pub.l.i.

Notandum scdo. q inter dictum restitutorium ptinet duo interdicta Primum vocatur. quor bonor. et datur succedenti in re ptorio. vt puta filio emancipato ptra

eum qui pro herede vel pro possessore bona defuncti possidet Et habet succedens iure pretorio istud interdictū direc/tū. Utile autē hz succedens iure ciuili. vt ex testamento vel abintes. vt ff. q rū bonoꝝ. l. i. Econtra autē in pe. hereditatis. Nā directā habet succedens iure ciuili. vtilem vero succedens iure pretorio. vt ff. de bon. possessoria here. pe. l. i. Est etiā alia dr̃ia inter istud interdictū ⁊ pe. heredi. q agens pe. heredi. petit se declarari pncipaliter hēdē. ⁊ ex plequēti officio iudicis petit sibi adiudicari omnia bona hereditaria. vt l. licet. ff. de pe. hered. Sed agēs ḥ interdicto pncipaliter petit sibi adiudicari bona hereditaria ipsius defuncti. vt hic Et q̄/uis agens nūq̄ possederit datur tamē sibi interdictū restitutoriū. q; dicit sibi possessio restituī. i. dari. vt ff. de ṽ. sig. l. verbū reddendi. Et ideo non est reijciendus libellus in quo actor petit restituī ad id qđ nūq̄ habuit. Sec⁹ tñ in statutis vbi verba ꝓprie accipiūtur. vt l. cōstituti. ff. ad municipa. Aliud interdictū restitutoriū est. vnde vi. et daꝫ contra eū q̄ p vim deiecit aliquē a possessione sua. et daꝫ intra ānū etiā p hīs q̄ nō puenerūt ad deijcientē Et p alijs daꝫ ꝑpetuo. vt ff. de vi ⁊ vi armata. l. i.

¶ Notandum finaliter. q; interdictum exhibitoriū datur p liberis hoībus cōtra detinentes eos. vt l. i. ff. de liberis exhiben. vel p liberti. contra detinentes eos q̄ patron⁹ vult eis indicē operas. vt ff. de interdict. l. i. ℣ iure suo. vel etiā contra detinentes liberos alicui⁹. vel impedientes ne ꝑntes ducant eos quo velint. vt ff. de liberis exhibē. l. iij. Pater tamē non hz istud interdictū ꝫ matrē volentē lactare filiū suum. vt ff. de liberis exhibē. l. iij. ℣ etiam. Nec pater habet istud interdictū cōtra maritū detinentē filiā suā. hz pot⁹ ecōtra maritus habet istud interdictū cōtra patrē. vt l. i. ff. de liberis exhiben.

Sequens diuisio

Sic sium matur Interdictoꝝ. quedā sunt adipiscende possessionis. quedā retinēde. ⁊ q̄dam recupande Adipiscende possessionis sunt duo interdicta. Primū vocaē quoꝝ bonoꝝ. et datur ei cui a pretore data est bonoꝝ possessio. contra eū qui ex illis bonis aliquid possidet pro herede vel p possessore. Et dicitur pro herede possidere qui se putat heredem esse et non est Et p possessore dicit possidere. qui rem possidet sine aliquo iure. Secundū est interdictū saluianū qđ datur dño fundi pro adipiscenda possessione rerū ipsius Coloni. quas p mercede locatiōis obligauit. hoc vt vsq; ad ℣ Retinende possessionis.

☞ Notandū ꝓmo q; interdictum de adipiscenda possessione solū datur ei q̄ nūq̄ habuit possessionē. Et sic etiā ē de petitione hereditatis. Nam si aliquis p hoc interdictū vel p petitionē hereditatis nactus est possessionem rei quā postea amittit non potest vti istis remedijs. hz reivendicatione vel publiciana vt no. p bar. in l. iij. ff. de fidicōmissa. hereditatis peti.

¶ Notandum secundo. q; duo tanguntur hic interdicta p adipiscenda possessione. Primū dicit. quoꝝ bonoꝝ et datur succedenti iure pretorio contra eum qui bona defuncti vel aliqđ ex eis p herede vel pro possessore possidet nō aūt si possideat alio titulo. Et idē est de peti. hered. vt C. de pet. heredi. l. hēditatis.

¶ Notandum tertio. q; Ille dicit pro herede possidere qui se dicit heredē hz non est Et ille dicitur p possessore possidere qui possidet ⁊ nullū habet titulū. Ūñ p herede et p possessore vt hic simunt non sunt tituli et ideo sic possidētes non ꝓscribūt nec vsucapiunt vt C. in quibus cessat longi temporis ꝓscriptio l. hereditatem.

¶ Notandū finaliter. q; interdictū sal

uianū directuz datur contra Colonum et vtile contra extraneū. vt C. de saluiano interdicto l. i. Et datur istud interdictū non solū pro adipiscenda bonoꝝ possessione ipius ꝓductoris p mercede cōductionis. ꝫ etiā pro dānis illatis p re cōducta. vt ff. de interdic. saluia. l. i. Et est dīrencia inē interdictū saluianuz et actionē seruianā. q in actione seruiana oportet locatorē ꝓbare colonū fuisse dñm rei pro qua agit tpe obligatiōis vt ff. de pigno. l. i. ℣. cū predium. Sed i interdicto saluiano sufficit ꝓbare Colonū possidere vl̄ possedisse. vt ff. de interdicto saluia. l. i.

☞ Sed opponiť et videtur. q non bene dictū sit. pro herede. nō esse titulū p. l. i. ℣. fi. ff. quoꝝ bonoꝝ. Solutio. Pro herede accipiť dupliciter. Uno modo vt est verus titulus et ille diciť ꝓ herede possidere qui est verus hēs. vt ff. ꝓ herede. p totum. Alio modo vt ille diciť pro herede possidere. q putat vel dicit se heredem et non est. et ꝟ modo accipiť hic pro herede. Et ita etiam accipitur. qñ agitur petitione hereditatis contra possidentem pro herede vt ff. de pe. heredi. l. pro herede.

Retinende Cum agenduz sit īter aliquos de ꝓprietate et dubitatur quis eoz possideat ꝑius discutiendū ē de possessione qđ fit p inť dicta vti possidetis et utrobi. Nisi eñ sciatur quis sit possessor et quis petitor. ñ poteſt de ꝓprietate agi. Et est magnū cōmodū possidendi quia licz res non sit possessoris manet tamē apud eū. si actor non probat eā suā esse Et qñ obscura sunt iura iudicať pro possessore et contra petitorē. hoc di. vsq; ad ℣. Sed interdicto quidem.

☞ Notādū ꝑmo. q. qñ dubitatur qs sit possessor. tunc ante questionē d: ꝓprietate discutiendā est questio possessoria qđ fit p interdictum vti possidetis vel p interdictū utrobi. quia ſm ciuilē et naturalem rōnem alius est possessor et alius est petitor. iudiciū eñ constituit ex tribus ꝓsonis. videlicz iudice. actoꝛe et reo. vt ff. de iudic. l. inter litigatores

Notandū scđo. q multiplex est commodū possidendi. Nam licet possessor possideat rem alienā. si tñ actor non ꝓbauerit eā suā eē manet res apd possessorem. vt hic et in l. fi. C. de rei vendi. Et ꝟ verū est in foro exteriori. sed secꝰ in foro cōscientie. Est etiā aliud cōmodū ipsius rei. quia reo dantur plures dilationes q̄ actori. vt ff. de feriis. l. fi. Et etiā ceteris paribus plus faueť reo q̄ actori. vt l. arrianꝰ. ff. de acti. et obliga.

Notandū finaliter. q in interdicto de superficiebus est etiaz similis modus agendi. sic in istis interdictis Et datur hoc interdictū superficiario cōtra turbātem eū in sua superficie. vt l. iij. ℣. ꝓponiť. ff. de superficieb. Et diciť superficiarius q̄ habet superficiē in alieno solo. vt ff. de superficiebus. l. i. Idem etiā est in īterdicto de itinere actuq; ꝓuato. qđ datur ei q̄ vsus est. xxx. vicibus seruitute itinēris vel actus vel vie contra eū q̄ turbat ipsū seu volentē īpedire. vt ff. de itinē actuq; ꝓuato. l. i. Idem etiā est in interdicto de aqua quotidiana ꝛ estiuali quod dať ei q̄ ducit aquā et aliquo loco ad rigandū agꝛ suū. cōtra turbātē eū. vt ff. de aqua quot. et estiuali. l. i. Et dicitur aq̄ quotidiana q̄ quotidie duci ꝑt. et dr̄ estualis quā expedit ducē in estate. vt d. l. i. in ℣. quotidiana. ꝛ in ℣. estiua.

Sed interdicto qui

Interdictū vti possidetis dať ꝓ rebꝰ īmobilibꝰ. ꝛ vtrobi p rebꝰ mobilibꝰ Sz olim habebant aliā differētiā q̄ per interdictū vti possidetis vincebat ille q̄ rem possidebat tpe interdicti. si nō possidebat vi aut clā aut p̄cario ab aduersario suo. licet etiam sic possideť ab alio. Sz p inť dictū vtrobi ille vincebat q̄

p̄ maiori ptē annī non vi aut clam aut p̄cario ab aduersario rē possidebat Hz hodie ista differentia sublata est. et per vtrūq; interdictū vincit ille q̄ tpe litis cōtestate rem possidet. nō vi aut clam aut p̄cario ab aduersario Et dicit quis possidē non solū p se ipsū sed etiā p aliū q̄uis suo iuri nō sit subiect⁹. Et possessio solo animo retinet. sed solo aīo non adipiscitur. hoc d. vsq; ¶ Recuperande.

☞ Notandū p̄mo. q̄ interdictū vti possideris datur p rebus īmobilib⁹. et vtrobi p reb⁹ mobilib⁹. Et dant ista interdicta possidenti naturaliter et ciuiliter vel etiā possidenti naturaliter tantū. vt vsufructuario si nō possideat vi vel clā vel p̄cario ab aduersario. quia si sic possideret eet possessio violenta vl' clādestīa. vel p̄caria et p p̄ns iniusta. vt ff. vti possidetis. l. i. ¶ Hz si possideat vi vl' clā vel p̄cario ab alio q̄ ab aduersario dantur ista interdicta. quia nihil interest q̄ ad rem tū qualiter possideat. vt ff. vti possidetis. l. i.

¶ Notandū sc̄o. q̄ ista interdicta dātur q̄n aliquis īpedit aliū ne possit aream vel edificare. et hoc ideo. q̄ dicit se possidere. vt ff. de vi et vi arma. l. vim facit Vel etiā si nō dicat se possidere. Hz īpediat aliū p iniuriā. adhuc dātur ista interdicta. vt ff. vti possidetis. l. si duo. ¶ si vicinus. ¶ Datur tñ tunc etiā actio iniuriaꝝ. vt ff. de act. empt. et vend. l. q̄ pendentes. Et si nō dicat se possidere neq; faciat p iniuriā sed dicat se fuisse rē tunc si ipse possideat aget ali⁹ negatoria. si aūt ipe qui turbat possideat. tunc aget h̄ interdicto. vt ff. si seruit⁹ vend. l. ij

¶ Notandū tertio. q̄ ille dicit vi possidere. q̄ p vim et violētiā retinet possessionē et ille dicit clam possidere qui secrete intrat possessionē Sed ille dicitur p̄cario possidere qui p preces obtinet possessionē. Et interdū transfert p̄cario possessio naturalis et ciuilis. vt ff. de p̄cariis. l. in reb⁹. interdū transfert naturalis tātū. vt ff. de p̄ca. l. et hz ¶ eū Et it dū ñ illa possessio trāsfert. vt l. ēte ¶ is q̄. Q̄n āt omīs possessio trāslata ē. tūc nō dant ista interdicta p q̄ tuent possessores. Hz q̄n nulla possessio trāslata ē. vel naturaliter tātū. tunc dant ista interdicta. vt ff. vti possidet. l. i. ¶ i.

¶ Notā. iij. q̄ ille q̄ possidet p aliū dr possidē. vt ff. ō acq̄rē. posses. l. qō meo. Et ille q̄ alieno nōie possidz nō hz ciuilē neq; naturalē possessionē. vt ff. de vsuca. l. nō solū ¶ qō vulgo. vt ē Colon⁹. et inqlin⁹ depositari⁹ et cōmodatari⁹. Hz solū hz detentionē q̄ vocat tenuta. vt ī g. in l. ij. ff. p hēde. Si tñ isti deijciant a possessiōe. dr dns pdē possessionē. vt ī g. in l. i. ¶ nō aūt. ff. de vi et vi ar. Et dr Colon⁹ q̄ ē ī villa Inqlin⁹ aūt q̄ ē ī ciuitate. vt l. rem pignoris. ff. de acq. pos.

Recuperande Interdictū recuperande possessiōis dat ei q̄ p vim a possessiōe eiect⁹ ē. Et vocat Int̄dictū vñ vi. Et ille q̄ deiecit aliquē a possessione si sit res ip̄i⁹ deijcienti. pdit eaz. et si ñ sit res sua restituit eaz et soluit vim passo estīatōez rei Tenet etiā eijciēs aliquē a possessiōe sua ad penā l. iulie. de vi p/uata si fecit ſñ armis. Si vo cū armis tenet ad penā. l. iulie. de vi publica. Et nōie armoꝝ etiā cōtinent fustes et lapides. hoc d. vsq; ad ¶ Tertia aūt diuisio.

☞ Notāndū. i. q̄ p recuperāda possessiōe dāt h̄ tria remedia q̄r̄ p̄mū ē int̄dictuz vñ vi. qō dat p̄cipaliter p reb⁹ īmobilib⁹. et p̄ñti tñ etiā p reb⁹ mobilib⁹. vt ff. ō vi et vi ar. l. i. ¶ illō. p q̄b⁹ p̄cipaliter datur actio vi bo. rap. Et dat ist̄ int̄dictū etiā illi q̄ vi vl' clā vl' p̄cario possidz ab aduersario. qō vez ē si possedit p int̄ualluꝫ tpis Mā si ī p̄tinēti expellēt ñ dabit ei h̄ int̄dictū p̄ aduersariū vt l. iij. ¶ cū ¶ ff. ō vi et vi ar. Et dr fieri ī p̄tinēti. q̄n q̄s ñ diuertit se ad alios actus extraneos vt ff. de duob⁹ reis stipulādi. l. q̄ duos. Et q̄ vī patit ñ tenet expcāt donec fu

erit pcuss⁹. ꝫ sufficit ꝙ sit iust⁹ timor ad repellendū inferētē vim seu violentiā vt ff. ad le. aquiliā. l. sed et si quando ꝯ. Hcōm remediū est ex cōstitutōe legis si ꝙs in tantā. C. vnde vi. p quā faciens violētiā abstrahēdo rē ab alio si sit res sua pdit eā. si sit aliēa restituit eā. ⁊ etiā estimationē ei⁹ rei vt in d. l. si ꝙs in tantā. lati⁹ notat. Tertiū remediū ē ex le. iulia de vi ꝑuata vel publica. Nā ℔ lex de vi publica punit eū ꝙ facit violētiaꝫ cū armis pena deportatiōis ⁊ publicatiōis oīꝫ bonoꝝ. ℨz de vi ꝑuata punit eū ꝙ facit violentiā sine armis pena relegatiōis ⁊ publicatiōis tertie ptis bonoꝝ vt. l. qm̄ multa facinora. C. ad legē iuliā de vi pub. vel ꝑua. Et de ista dicetur ff. de publi. iudi. ℣ itē lex iulia.

¶ Notandū scō ꝙ p arma etiā intelligunt fustes et lapides et silia. Qd̄ verū est si sint aptificata ad nocendū. Nam si ꝙs habeat cultellū ad scindendū panez vel ad cōponendū pennā suā nō dī hre arma vt in auctē. de armis ℣ phibem⁹ colla. vi. Et ita dicit Dy. in. l. iij ℣ armis ff. de vi ⁊ vi armata. ꝙ hūs puū baculū nō dī hre arma. Et ita etiā dentes non dicunt arma vt. l. cui dens ff. de edili. edic. Et istud facit p intellectu statutoꝝ qbus phibet portatio armoꝝ. Et dicit glo. in cle. ne in agro. eē de statu mōchoruꝫ ꝙ talia statuta nō obligāt venientes de foris. Et quer̄it ℔ glo. vtrū aliqs debeat expectare se ꝑmo pcuti ꝯ pcutiat. dicūt qdā ꝙ sic vt ar. C. vnde vi. l. i. nos cōtra. ꝫ sufficit iustus timor. vt ff. ad legē aqui. l. sed ⁊ si qñ ꝯ. ⁊ ff. ad. l. cor ne. de sicarijs. l. is qui.

Tertia diuisio

Tertia diuisio interdictoꝝ ē ꝙ aliꝙ sunt simplicia ⁊ aliꝙ duplicia. Dūplicia sūt in qb⁹ distincte appareat ꝙs sit actor et ꝙs sit reus. Et talia sunt oīa interdicta restitutoria et exhibitoria. Sed interdictoꝝ phibitoriorū quedā sunt simplicia vt inf dictū ne ꝙs in loco sacro ⁊ silia. Et quedā duplicia vt vti possidetis ⁊ vt⁹bi. Et dicunt duplicia ꝙ in eis nō apparet quis sit actor aut ꝙs sit reus. hoc dicit.

¶ Notandū ꝙ sicut dicit hic de interdictis. sic etiā aliꝙ actiōes sūt duplices vt familie herciscūde. finiū regūdoꝝ. et cōi dividūdo vt ff. de iudi. l. in tribus.

☞ Oponit Et videt ꝙ in interdict. duplicibus vt vti possidetis ⁊ vtrobi bene appareat quis sit actor. quia ille est actor qui aliū trahit in iudicio vt. l. qui prior. ff. de iudi. Solutio In istis interdictis nō apparet quis sit actor aut ꝙs sit reus ex natura seu substātia interdicti. sed postꝙ vnus trahit aliū ad iudiciū tūc bene apparet vt vult lex in oppositū allegata.

De ordine.

Interdicta ꝓponunt hodie sine solennitatibus que fuerūt in veteri iure. et loco interdictoꝝ dat vtilis actio in factum. hoc dicit. Et ꝑ ītellect⁹ ter.

☞ Notandū ꝑmo ꝙ olim interdicta ꝓponebant cū certis solennitatibus et cū certis formis sicut etiā actiōes vt ff. de origi. iuris. l. ij ℣ qō inde. Et qui cadebat ab vna syllaba cadebat a tota cā vt ibi dicit. ℨz ille solēnitates et formule tā interdictoꝝ ꝙ actionum hodie sunt sublate vt. C. de formu. l. ij.

¶ Notanduꝫ secundo ꝙ actio in factū datur quadrupliciter. Nam vno modo coincidit cum actione prescriptis verbis que datur in tribus contractibus innoīatis scilicꝫ do vt des. facio ut facias. do vt facias. Nam ꝓ quarto contractu innominato scilicꝫ facio vt des datur actio de dolo vt ff. de prescriptis verbis. l. i ℣ i. ij. et ij. et ℣ ꝙ si facias. datur etiam ꝓ omni pacto ante vel post in continenti apposito iuxta contractuꝫ vt. C. de pactis inter empto. et vēdito appositi. l. ij. Datur etiam quando est dubiuꝫ de nomine cōtractus vt ff. de estimato. actio. l. ꝑma.

Secūdo datur actio in factū ex edicto vel interdicto ptoris vbi nō est specialis actio vt hic. Tertio dat in subsidiū legis aquilie vt qñ dānū datū est a non corpe in nō corpus vt s ad le. aqui. ff. Quarto datur ex variis figuris causarū qñ equū est dare actionē. vt ff. de actio. et obliga. l. hanc actionem.

De pena temere litigantium.

¶Cōtinuat sic. Quia iam dictū est qualiter actor et reus dēbēt se habere in iudicijs. Et quia frequenter actor temere ꝓponit actionē ⁊ reus temere cōtradicit actioni. Idcirco tractat h̄ de penis temere litigantiū.

Hinc admonēdi.

Temeritas litigatorū interdū punitur pena pecuniaria. interdū iureiurando. interdū infamia. Reus enī non ꝑt vti suis allegationib⁹ nisi ꝓius ꝓstito iuramēto qđ putat se iuste ꝓdicere Sz actor inēdū punit pena dupli vel tripli ꝓpt̄ inficiationē. et interdū etiam reus. ab initio litis actio ē pluris q̄ simpli. et actor tenet etiā iurare. ꝙ calūnia. Siliter etiā aduocati vtriusq; ꝑt. h̄ d.

☞ Notādū p⁰. q̄ iudices hēnt ꝓuidere hoīes facilit̄ ꝓcedāt ad lites. Hā materia litiū semꝑ ē resecāda et rescindēda vt h̄ et ff. si certū petat. l. quidam estimauerunt.

¶Notandū sc̄o q̄ temere litigantes puniunt̄ ꝓiurio ꝓpt̄ iuramētū calūnie qđ ꝓstat in ꝓncipio litis q̄ pena licet nō sentiat̄ i ꝑnti sentiet̄ tñ in futuro seculo vt. C. de iuramē. calū. l. ij. punit̄ tñ etiā in ꝑnti peterās arbitrio iudicis. vt. l fi. C. de crimine. stellio.

¶Notandū tertio q̄ istud iuramentū hz diuersa capla. ꝓmo enī iurat actor q̄ venit bona instātia ad agendum vt. C de iuramen. calū. l. ij. sc̄o q̄ non dedit nec dabit iudici aliquid vt ꝑ se ꝓferat sua vt in auct̄. vt litigā. iurēt. ff. col. ix. 3° q̄ ñ exiget neq; faciet ꝓbationez calūniosam vt in auct̄. de his q̄ ingrediū. ad appellan. ff. colla. v. Ult⁰. Illō iuret̄ q̄ lis sibi iusta videt̄. Et si q̄retur vez nō inficiet̄. Nil ꝓmittet̄ nec falsa ꝓbatio det̄. Ut lis tardet̄ dilatio nulla petet̄. Et dēbēt ista specialit̄ iurare nec sufficit ea iurare in generali vt in glo. in d. ff. Et eodē mō tenet̄ etiā iurare reus nisi q̄ in primo capl̄o iurat se vti iusta contradictione.

¶Notandū finalit̄ q̄ alique actiones crescūt ex inficiatione vt dāni iniurie et de legatis relictis venerabilibus locis vt h̄ dī. Dēbēt etiā alie vt si creditor negat sibi solutū eē debitū. et postea ꝓbet̄ solutio tenebit̄ creditor debitū ꝓbare. ad qđ ꝓu⁹ nō tenebat vt ff. de ꝓbatio. l. cū de indebito. Silr si possessor neguerit possessionē et p⁹ea ꝓbata fuerit amittit possessiōez vt ff. ꝙ rei vē. l. fi.

Hec autem omnia.

Licz olī litigātes calūniose puniebant̄ in decia ꝑte litis. h̄ tñ hodie sic nō obseruat. h̄z litigās calūniose tenet̄ aduersario suo soluere dāna et expēsas. hoc d.

☞ Notādū ꝓmo q̄ licz hodie temē litigātes nō puniāt̄ in decia ꝑte litis. sicut olī. q̄ tūc ꝓdita erat actio ad h̄ ordiata tñ adhuc hodie iure auctoꝝ. hī ista pēa hz ñ iure actiōis hz ꝑ officiū iudicis. vt in auc. ꝙ litigio. ff. ad excludēdas. coll̄. viij.

¶Notādū sc̄o q̄ ꝙuis i. l. eū q̄. ff. ꝙ iudi. ⁊ i. l. ꝓrādū. ff. sīnāt. C. ꝙ iudi. dicat̄ q̄ victor ꝓdēnād⁹ ē victori i expēs. h̄ tñ itelligēdū ē si litigauit calūniose. Hā si putauit se hīe iustā cāz nō dz ꝓdēnari i expēs. Et ita bar. i. l. destituisse ff. de iudi. dat cōsiliū q̄ postq̄ aliq̄a sentit cāz suā nō esse iustā recedat a lite et non habebit soluere aduersario expensas litis de quo etiaz in auct̄. de iudicib⁹. ff. opz collatio. vi.

Ex quibuscã.

Propt crimen furti aut vi bonoꝝ raptoꝝ aut iniuriaruꝫ aut de dolo ex cõdemnatione vel ex pacto homines infamant. Sic etiã ꝓpter actionem directam tutele mandati vel depositi vel pro socio q̃ ex vtraq; ꝑte est directa infamant hoĩes ex cõdemnatiõe sed nõ ꝓactionẽ contrariã neq; ex pacto. hoc dicit.

☞ Notandũ ꝓmo q̃ ista infamia põt vitari. Nam si quis condemnat nomĩe alieno ipe nõ infamat. nec etiã ille cuĩ noĩe diffamatur vt ff. de his qui notã. infa. l. furti §. si quis alieno. Vitat etiaꝫ infamia si sniã nõ transeat in rẽ iudicatam. seo suspendat ꝑ appellationẽ. q̃ appellatio suspendit ꝓnunciatũ vt in gl. in dicta. l. furti §. Vitat etiã infamia si sniã ferat ab arbitro q̃ solũ sniã iudicl. ordinarij vel delegati infamat vt ff. de his qui notan. infa. l. quid ergo §. ex cõ promisso.

¶ Notãdũ scdo q̃ ex actiõe directa tutele nascitur infamia vt hic dicit. Qñ vero ẽ si tutor fecit dolũ vl̃ fraudẽ. Nã si ex culpa etiã lata conuincat male administrasse nõ est infamis tutor vt. l. iij cũ. l. sequen. ff. de suspec. tuto.

¶ Notandũ tertio q̃ ex maleficijs nascit infamia nõ solũ ꝑ sniaꝫ sed etiam ꝑ pactũ vt hic dicitur. et ita pactum equiparatur sententie vt ff. de his qui notan. infa. l. furti §. fi.

Omniũ ãt actionũ.

¶ Sũmatur sic. Omnes actiones incipiuntur a citatione. Que quidem citatio non habet locũ contra parentes vel patronos nec contra parentes vel liberos patronorum vel patronarum. Sed si quis eos citauerit sine licentia iudicis punitur in quinquaginta solidis. hoc dicit. Et ꝓꝫ intellectus textꝰ.

☞ Notandum primo q̃ iudicium habet initium suum a citatione. Quod verum est quantum ad preparatoria iudicij. Proprie enĩ iudicium habet initium suum a litis contestatione vt. l. aptissimi. C. de iudi.

¶ Notandum secundo Qñ cum dicitur hic q̃ liberi non possunt citare parentes nisi cum venia. hoc intelligitur de liberis emancipatis. quia si sint in potestate nõ possunt parentes in ius vocare etiam cum venia. ꝓ primo fa. l. fin. C. de in ius vocan. ꝓ secundo facit. l. lis nulla. ff. de iudi.

¶ Notandum finaliter Qñ ꝑ solidũ intelligitur hic aureus vt ff. de in ius vocan. l. libertus. vbi exprimuntur aurei. Et lxxij. aurei faciunt libraꝫ auri. vt. C. de susceptori. et archa. l. quotiens. libro xij. Et ita aureus continet sextam partem vncie.

De officio iudicis.

¶ Continuatur sic. Dictum est supꝫ de actionibus que sunt remedia actoris. ꝛ de exceptionibus que sunt remedia rei sed q̃ in iudicio ꝓpter actorem ꝛ reũ etiã debet esse iudex. Ideo tractat hic de officio ipius iudicis qđ etiã implorat loco actionis vt. l. actionem ff. de actio. et obligatio.

Vpereſt.

Sũmatur sic. Judex tenet iudicare fm leges vel constitutiones vel consuetudines approbatas. Et in iudicio noxali tenetur reum condemnare vt de noxa satisfaciat. aut animal ꝓ noxa det. hoc dicit. Et patz intellectus textus.

☞ Notãdũ ꝓmo q̃ iudex iudicare dz fm leges vel constitutiones vel fm cõsuetudines approbatas vt hic dicit. Et si aliter iudicauerit et in sententia cau-

¶ Notandū scdo q si constitutio noua cōtradicat legi antique tūc iudicādū ē fm cōstitutionē et nō fm legē ātiquaz vt ff. de legi. et senatus. l. nō est nouū. si etiā consuetudo sit p̄ria iuri scripto iudicandū ē fm consuetudinē vt notat p bar. in l. de qbus ff. de legi. et senatusc̄ōsultis. z hoc si sit cōsuetudo approbata et p̄scripta. de qua in cadē. l. de qbus et in c. fi. extra de consue. Et dz iudex ī p̄paratorijs et ordinatorijs iudicij attēdere cōsuetudinē loci vbi seruat iudicium. Dz quātū ad sniaz attendere dz cōsuetudinē in locl. ptū marie ip̄i⁹ rei.

¶ Notandū z⁹. q cū dicit h in tex. q iudex in p̄mis dz obseruare. hoc intelligē duz est q p̄cipalit dz obseruare vt fz leges vel cōstitutiones iudicet q plura fuē in iudicio. Mā p̄mo offerendus est libellus vt aucten. offerat. C. de litl cōtesta. Etiā examē cause p̄cedit istā obstantiam. vel potest istud intelligi q in obseruādis circa sniaz istud ē p̄cipale Mā circa sniaz aliq̄ obseruāda sunt videlz q dē in scriptis vt ff. de sentē. ex p̄icu. recitan. l. fina. Et q dē sedendo vt in aucten. vt ab illustrib⁹ et qui sup eā dignitatē sunt ℣ sancim⁹. colla. v.

¶ Notādū quarto q in iudicio noxali estimatio dāni p̄cipalit venit in obligatione z cōdēnatiōe. Et ex officio iudicis cōsequent veit datio ānalis vt. ff. de re iudica. l. miles ℣ i. Et ita dat sntia certa vt ℣ de actio℣ curare. Pōt tn dici q in hoc iudicio libell⁹ p̄t esse alternatiuus. et ita etiā p̄t ferri sntia alēnatia de quo p bar. in l. stipulatiōes nō diuidunt ff. de ℣boz obligatio.

Sed si in rem In actiōe reali dz iudex reū absolue vel ei p̄cipe vt rē restituat cū fructib⁹. Et si reus dicat se non posse rez restituere dabit sibi tps intrā qd restituat. z tūc reus dz dare fideiussores q satisfaciāt si ipe intra illud tps nō restituerit. hoc dicit. Et p̄z intellectus textus.

☞ Notandū p̄mo Q̄ omne iudiciuz est absolutoriū vel cōdemnatoriū.

¶ Notādū scdo Q̄ post latā sniaz pōt iudex dare tps intra qd reus rē restituat vt hic dicit. In actiōe tn p̄sonali ex ipa dispositione iuris hz reus post sententiā quadrimestre. i. q̄rtuoz mensium Et de isto latius p bar. in l. fi. C. de execu. rei iudica.

☞ Opponitur contra istum textum. Quia videtur velle q fructus petunt officio iudicis. Nam vel hoc intelligit de fructib⁹ naturalib⁹ vel industrialibus. Nō de naturalib⁹ q vel sunt consumpti vel extāt. Si extāt tunc petunt cū ipa re vt ff. ō vsu. l. fructꝰ. Si vo sunt cōsumpti z est possessor bone fidei. tunc nō tenet de eis. Si āt teneat de coruz estimatiōe hoc est p p̄dictionē sine cā. z nō p officiū iudicis vt ff. si certū petat. l si et me ℣ i. Nō etiā de industrialib⁹. q vel illi sunt separati a solo. z tūc sūt ip̄i⁹ possessoris vt ℣ de rer diuisio℣ si quis a nō dño. vel nō sunt separati et tūc pertuntur cum fundo vt ff. de rei vendi. l. fructus | Solutio | Istud intelligitur de fructibus p̄ceptis et non consumptis qui sunt sunt ip̄ius possessoris. et ideo non possunt peti p actionem. sed bene petuntur p officium iudicis vt h et. C. de rei vendi. l. certum ℣ bona fide Si autem sit possessor malefidei et non habet titulum tenetur de fructibus cōsumptis p condictionem sine causa. Extantes petuntur cum fundo. p̄cipiendi vero petuntur p officium iudicis vt. C de rei vendi. l. certum. p̄mo responso. Si vero habz titulum excusatur de p̄cipiendis propter titulum vt. l. si fundum. C. de rei vendica. nisi in quartuor casibus qui notati sunt supra de rerum diuisio℣ si quis a non dño.

Et si hereditas. In petitione hereditatis restituenda est res cū fructibus sicut in actiōe reali dictū est. ⁊ si sit possessor malefidei restituere tenetur fructus etiā pcipiendos et pceptos. ſz si sit possessor boēfidei nō teneť ꝺ fructibus pcipiēdis nisi post litē ꝓtestatā hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo q in petitione hereditatis iudex cōdēnabit rē restituere cū fructib⁹ sicut in rei vēdicatiōe. Nā petitio hereditatis est actio mixta. Est enī in rē et in psonā vt ꝑ de actio. §. q̄dā

¶ Notandū ſcꝺo q cū ipa re restitui debent fruct⁹ pcepti et psumpti. Si fuerit possessor malefidei. et etiā fructus pcipiendi q̄s sua culpa possessor nō pcepit si nō habeat titulū. ſed si habeat titulū excusať de pcipiēdis ꝓpter ipm titulū

¶ Notandū tertio q possessor bonefidei nō teneť de fructibus cōsumptis et pceptis. Qꝺ verū est p aliquā actionem vel p officiū iudicis. teneť tn̄ ex equitate p cō dictionē sine causā vt. l. et si me. ff. si certū petať. Post litē tn̄ cōtestatā teneť etiā p actionē quia tunc fit possessor malefidei ꝓpť ꝓtestationē litis.

Si ad exhibendum Sūmať sic. In actione ad exhibendum nō sufficit q reus rē exhibeat. ſed opz q p̄stet oēz causam quā habuisset actor si a principio res fuisset exhibita. Et si reus dicat se nō posse rē exhibere dabitur ei tps cū cautione. et si sic rē nō exhibeat neq; cautionē prestet cōdēnabitur ad totū interesse actoris. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo q in actione ad exhibendū iudex cōdēnare debet reū nō solū vt rem restituat ſed etiā vt res sit in vtilitate actoris acſi habuisset eam a principio litis vt hic et ff. ad exhibendū l. Julianus §. q̄ntum.

¶ Notāꝺū ſcꝺo q si post motā litē ad exhibēdū res vsucapiať. tunc teneť iudex reum cōdemnare in estimatione rei acſi res nō fuisset vsucapta. Et licz per rei vendicationē interrūpať vsucapio nō tn̄ p actionē ad exhibendū vbi vsucapio currit cōtra actorē rei vendicatione vt notať p bar. in. l. ex hoc edicto ff. de eo p quē factū est. de materia actionis ad exhibendū et aliaꝝ actionū arbitrariaꝝ notať in §. ꝓterea. s de actiōib⁹.

Bi familie. In actione familie herciscunde. i. diuidende hereditatis. ꝺz iudex res hereditarias coheredib⁹ aꝺiudicare. Et si vnus habeat meliorem ptēz debz hoc p certā pecuniā ad eq̄litatē reducē. Et ꝺať etiā ista actio si vn⁹ coheredū pceperit oēs vel plures fruct⁹ vel si destruxit rem hēditariā vel cōsumpsit. et eodem mō iudicandū est in actione cōi diuidūdo q̄n agit̄ de plurib⁹ reb⁹. Si āt agať de vna re diuisibili aꝺiudicabitur vni vna ps et alteri alia. Et si sint coequales fit reductio ad eq̄litatē p certā pecuniā. Si ꝯo sit res indiuisibilis tota aꝺiudicabit̄ vni. ⁊ ille cōdēnabitur alteri in certa pecunia. hoc dicit.

☞ Notandū ꝓmo q cadē obseruanť in actiōe cōi diuidūdo q̄ obseruanť in actione familie herciscunde vt ſcz singule res singulis aꝺiudicentur et si sit inequalitas fiat equalitas p pecuniā. et si vnus recepit omnes fructus vel plures cōdemnabit̄ alteri in certa pecunia Sic etiā si fecit damnū in re cōi.

¶ Notandum secundo q illud dicitur fieri non posse quod non potest fieri cōmode vt hic ꝑz et in. l. nepos proculo ff. de ꝯbor significa.

¶ Notandum tertio q aliquid est corpus diuiduum. l. diuisibile vt ff. de legatis ꝓmo. l. qꝺ in rerū natura §. ij. Et aliquod est indiuiduū quod ſcz diuidi nō potest nisi ꝺestruatur. vt ff. ꝺ vsucapio. l. rerum mixtura.

Bi finiū regūdorū.

¶Sūmat sic. In actione finiū regūdorum debet iudex interduz ptē ex agro vnius alteri adiudicare vt scz fines euidentius appareant. Et tūc debz fieri equalitas p certā pecuniā/ et competit ista actio nō solū p finibus agroruz sed etiā cōtra eos qui circa fines aliqd malicioſe faciūt. videlz deponēdo lapides vel arbores finales. Et etiā contra eos qui impediūt mēsuratione agroz fiendam iussu iudicis. hoc dicit.

¶☞Notandum pmo q̄ qñ dicit hic in tex. iudicē posse ptē agri vnius alteri adiudicare/ hoc debz intelligi qñ fines nō pñt repiri. Si āt fines appareant dz iudex ipos sequi vt. l. in finalibus. ff. finiū regundoz.

¶Notandū scdo q̄ ista actio nō hz locum in domibus nisi esset domus confinis rustico p̄dio. Nā tunc dareť vtilis actio finiū regūdoz sed nō directa vt ff. finiū regundoz. l. ij. in p̄ncipio.

¶Notandū tertio q̄ si aliquis malicioſe aliquid cōmisit circa fines agroz ille puniendus est fm q̄ actor iurauerit in litē. Salua tū taxatione iudicis. puniť etiā fisco in quīquaginta aureis vt. l. agraria. ff. de termi. amo. Et ita ista actio pt esse ciuilis et criminalis. et p vnam nō tolliť alia vt. C. q̄n ciuilis actio crimina. p̄iudicat. l. i. Quādiu tñ vna durat cessat alia vt ff. de iudi. l. is qui.

Quod autem

Per sentētiā istis iudicijs lata fit ille dñs rei cui res adiudicatur. hoc dicit.

¶☞Notandū pmo q̄ p sententiā latā in istis iudicijs de quibus iam dictū est trāfferť dominiū/ sicut etiā p missionez in possessionem ex scdo decreto vt ff. d acquiren. possessio. l. iij. ℔ fi. Qd verū est si cū finia sit etiā traditio rei vt. C. d pactis. l. traditionib⁹. et ℔ de rer diuisio. ℔ p traditionē. Et ita etiā p finiaz latā in actione publiciana ille q nō fuit dñs fit dñs vt. l. iij. ff. de publicia.

¶☞Opponiť pmo de. l. pōponius ℔ z ℔ si his. ff. de pcurato. vbi p finiaz non fit quis dñs vt apparet q̄ in finia est error Solutio Error priuatus non impedit qui p finiaz dñiuz trāfferak si a finia non fuerit appellatū.

¶Opponiť scdo Quia in actione psonali reo absoluto p finiaz adhuc manet debitor ipius actoris si prius fuerit debitor vt. l. iulian⁹. ff. de cōdictio. indebi. ℔ apparet q̄ p finiaz nō trāfferak dñiuz/ ex quo manz adhuc obligatus Solutio Aliud est in actionibus psonalibus que nascunť ex obligationib⁹ q̄ sunt res incorpales ℔ z in actionibus realibus. Nā dominiū rerū corpaliū multo facilius tranffertur ℔ z rerū incorpalium. ff. l. ea vero ff. pro socio.

De publicis iudicijs

¶Continuatur sic. Dictū est ℔ de iudicijs seu actionibus ciuilibus et etiā de quibusdam criminalibus videlz quo ad priuata crimina vt in principio huius quarti vsq̄ ad titulū de actio. sequitur ergo nūc in fine dicendū de publicis iudicijs quibus puniunť crimina publica

Publica iudicia.

Iudicia publica differūt ab actionibus ciuilibus. et dicuntur publica quia eorū executio cōiter dať ciuibz de populo. hoc dicit.

☞Notādū primo q̄ publica iudicia et actiōes differūt in p̄ncipio in medio et in fine. In principio quia actiōes dāntur p causis ciuilibus/ sed publica iudicia p causis criminalibus vt notatur p bar. in. l. i. ff. de cōdictio. ex lege. In medio quia in actione ciuili opz actorem

probare alioquin reus absoluitur. vt. l. qui accusare. C. de edendo. sed in publicis iudicijs interdū actor et interdū reus hz pbare. vt notat p bar. z g. in l. fallacit. C. de oblationib⁹. In fine q̄ p actionē ciuilem petit aliq̄d dari vel fieri actori. hz in publicis iudicijs agit ad penā. vt ī g. in l. ij. ff. ō sepul. violato. In aliquo tñ etiā cōuenit Nā vtrobiq̄ pstat iuramētū calū. vt no. p bar. z gl. in l. i. C. de iuramēto calū. et etiā vtrobiq̄ dat libell⁹. Nā in actionib⁹ dat libell⁹ cōuentional'. et ī publicis iudicijs dat libell⁹ accusatorius. vt in l. libell⁹. ff. de accusa. Et cōtinē dz libell⁹ accusatorius nomē accusatoris et accusati mensem z ānū. in quo delictū pmissū ē. z cōsules sub q̄b⁹ cōmissū ē delictū Nā aūt oz cōtinē die et horā q̄n delictū pmissū ē. nisi accusatus petat. vt l. libelloz. ff. de accusa. Et idē ē in publicis crimib⁹ et in puatis. vt l. fi. ff. de pua. delict.

¶ Notandū. ij. q̄ publica iudicia regl'iter incipiūt ab accusatōne. vt l. rescpto. ff. ī q̄s accusatiōe. ff. de nunc. z hono. Hoc tñ fallit in quibusdā casib⁹. Prio in lenocinio. q̄ scz mulier accusata per maritū de adulterio. opponit ipsi marito. vt ff. ad l. iuliā. de adul. l. ij. ff. si publico. Secō in teste deponēte falsū. C. de test. l. nullū. Tertio in pducēte falsam scripturā. C. de pba. l. iubem⁹. Quarto in falso tutore. ff. de suspec. tuto. l. tutor ff. Preterea. Quīto in calūniatore. ff. de calūniato. l. i. Sexto ī crimīe notorio. vt l. ca q̄. C. de accusa. Et istō vez ē inē ciuili. hz iure canonico cōir ītipit ab īquisitiōe. q̄n p̄cedit diffamia. vt ī c. cū oportet. et in c. vt inquisitionis. et in c. q̄lit z q̄n. ij. extra de accusa.

¶ Notandū finalit. q̄ ideo dī in ter. q̄ istō iudiciū plerūq̄ dat cuilibz ō populo. q̄ in q̄busdā casib⁹ dat certis psonis. vel ī crimīe suppositi part⁹ nā tūc dat sol' part⁹. vt ī l. ij. ff. ad l. cornel. de fal. Hic etiā in crimine adulterij. vt in l. q̄uis. C. ad l. iuliā de adult. Dat eīm in principio certis psonis et nō singul'de pplo.

Publicorum Publicorum iudiciorum quedam sunt capitalia et quedā nō capitalia. Capitalia sunt q̄b⁹ infligit mors natural' vel ciuilis Sed nō capitalia sunt q̄b⁹ irrogat infamia cū damno pecuniario. hoc di.

¶ Notandū. q̄ iudiciū publicū capitale ē duplex. Nā q̄dā ē q̄ infligit mors natural'. vt est amputatō capitis. suspēsio ad furcas et sil'ia. vt l. capitaliū. ff. de penis. Aliud est q̄ infligit mors ciuilis. vt deportatio. vt l. q̄ vltimo. ff. de peīs Et de istl. dictū ē s. q̄ mo. ius pa. po. sol. in ff. cū autē. Hz iudiciū publicū nō capitale est quo irrogat infamia. vt l. pgnitionē ff. estiatio. ff. de va. et exordi. pgnitio. vel etiā quo infligitur pena pecuniaria vel modica castigatio corporis vt fustigatio. vt l. ij. ff. de publicis iudicijs.

Publica autem Per l. iuliam puniuntur molientes aliquid contra principem vel contra remp. et dānatur etiā eorum memoria post mortem Hoc di.

¶ ☞ Notandum primo. q̄ l. iulia maiestatis puniuntur molientes contra prīcipem aut contra remp. vltimo supplicio. et hoc si sint subditi Nam crimen lese maiestatis non committitur nisi per subditum Et ideo clericus contra prīcipem secularem non cōmittit hoc crimen. quod fa. ad intellectum cle. pastoralis. extra de re iudica. Et puniuntur ꝓpter istud crimen non solum cōmittētes crimen. sed etiam eorum filij. vt l. ā squio. C. ad l. iuliam maiestatis Puniūtur etiam scientes et nō reuelātes hoc crimen. vt d. l. quisquis. et ibi notatur per g. et bar. Dicit tamen bal. q̄ hoc verum est. si scientes possint probare. Si vero probare non possint non tenent reuelare. et allegat l. in nostris. C. de calumniato.

Notandum scdo. q̄ quo ad istud crimen omnes possunt accusare etiā alias ꝓhibiti. vt serui mulieꝫ infames. vt l. famosi. ff. ad l. iuliā maiestatis. Capitalis tñ inimic⁹ accusare non ꝑt. vt vult specula. in ti. de accusa. §. i.

Nōdū tertio. q̄ facientes cōspirationez ī ciuitate puniūtur hac l. de crimine lese maiestatis. vt no. ī l. fallacit. C. de abolitionibus.

☞ Opponit ꝛ videt. q̄ filij non debent puniri ꝓ isto crimine cōmisso per ꝑntes. ꝓ l. sancim⁹. C. de penis. vbi dicitur q̄ filij non portāt iniquitatē pīm

Solutio Verū est q̄ filij nō puniunt ꝑ pctis ꝑntū pena eterna seu infernali ꝛ ita intelligit l. in op. all. sed bene puniunt pena tpali etiā spūali. Nā ꝓter peccata ꝑntū inducūtur oblatiōes filioꝝ et impediūtur ꝓmoueri filij ad ordines non tñ excōicātur ꝑ pctis ꝑntū vt in g. i. q. iij. ī prīci. et xxiij. q. iij. ī

Opponit scdo et videt. q̄ faci. Cprī. entes conspirationem in ciuitate non ꝑmittāt crimen lese ma. ꝓ g. in l. i. ff. ad l. iuliā ma. Solutio. Salice. in l. fallaciter in opp. all. dat cōcordiā. q̄ aut cōspirantes in ciuitate intendūt ꝓhm retrahere a subiectione prīcipis et tūc cōmittūt crimen lese ma. aut solū intendunt mutare rectores ciuitat. et tūc nō cōmittūt crimen lese ma. sed crimē seditionis. qđ etiam punitur vltimo supplicio ꝙ non infligitur tanta pena sicut ꝑ crimine lese ma. vt l. i. C. de seditio.

Item lex iulia Committens adulteriū cū vxore alterius vl̄ exercēs libidinē cū masculo. punitur gladio l. iulia. ꝙ cōmittens stuprū videlicet ꝓgnoscens sine vi ꝰginē vel viduā honeste viuētē. ſi sit honesta ꝑsona. ꝑmittēs punitur l. iulia. publicatōne dimidie ptis bonoꝝ suoꝝ. ꝙ ſi sit vilis ꝑsona castigat in corpe et relegatur. hoc di.

☞ Notanduꝫ primo. q̄ adulterium dicit violatio alterius thori. vt no. in Rubrica. C. de adulte. et cōmittit adulteriū ꝓprie cū muliere nupta. vt ff. de adulte. l. inter liberas §. i. Unde si vxor⁹ cognoscat solutā. non est ꝓprie adulteriū ſm ius ciuile. Est tñ adulteriū verū ſm ius canonicū et ſm ius ciuile punit adulteriū gladio. vt l. ꝙuis. C. ꝺ adulte. Est autē drīa inter adulteriū et lenocinīū. quia lenocinīū committit quādo maritus compit vxorem suam ī adulterio et retinet eā. vel etiā quādo accipit preciū ꝓ celando adulterio vxoris sue. vt l. mariti lenocinīū. ff. de adulte. Hodie tamen potest maritus sine pena vxorem suā que adulterata est recipe. vt aucten. sed hodie. C. de adulte. Sed qui scit adulteriū vxoris ꝛ ipsa ī emendat se. etiā peccat ſm ius canonicū. quia est patronus et actor turpitudinis. vt in c. si vir. eē de adulte.

Notandū scdo. q̄ stuprū committit ꝓgnoscendo virginē vel viduā etiā sine vi. vt hic dicit. Non autem ꝓgnoscendo meretricem. quia tales nō cōtinent laqueis iuris ciuilis. vt l. qui adulteriū C. de adulte. Et dicit meretrix. que mltorum libidini paret vel cuius turpitudo venalis est. vt no. in c. inter opa. in ꝟbo pblicas. eē de spōsa. ꝛ ma. Et ius canonicū seu eccā ꝑmittit istas mulieꝫ ad vitandū maius malū. vt in d. c. inter opa. Et quia iure ciuili etiā concubinatus est licitus cōmittit stuprum ꝓgnoscens alterius cōcubinam. vt no. in l. ī concubinatu. ff. de concubinis.

Notādū tertio. q̄ aliter puniuntur pro stupro honeste ꝑsone et aliter viles Et dicuntur honeste persone nobiles. Alie autem dicuntur humiles vt l. humilem. C. de incestu. nup.

☞ Opponit et videtur. q̄ aliter puniuntur cōmittentes stuprum. q̄ sicut ꝺ dicitur in tex. ꝑ l. i. C. si tutor pupillam suam Solutio In isto tex. ponitur

penā stupri regularis In casibus tamē aliter punitur stuprum Primo si quis stupraverit puerā nam ille punitur gladio. secō si tutor stupraverit eā que fuit pupilla sua. Nam ille punitur deportatione et publicatione oīm bonorū. vt in l. in op. all. tertio si filius stupraverit dñam suā Nam ille punitur gladio. vt l. vnica. C. de mulieribus que se ꝓprijs seruis immiscuerunt.

Item lex cornelia.

Homicide et causa occidendi homines ambulantes cum telo. puniūtur gladio ex l. cornelia dē sicca. Et p telū significatur ħ oē qđ mittit siue ꝓijcitur a manu Et dicunt siccarij a sicca qđ significat ferrū vel cultrū. hoc d.

☞ Notādū primo. q l. cor. de sicca. cōputatur inter publica iudicia. quia quilibet de pplo pt hoc iudiciū intentare ff. eo. ti. ℌ. i.

Notandū secō. q homicidium contingit triplicit scz casu necessitate ⁊ voluntarie. Casu autē cōtingit homicidium. qū non fit ex ꝓposito et si tunc non sit data opa rei illicite. et omnia observata sunt que cōiter circa talem actum sunt obseruanda non punitur homicidiū. vt c. dilect⁹. et. c. ex litteris. c. eō de homicidio. Sed si data sit opa rei illicite. vt si volens ꝑcutere vnū ꝑcussit alium et ita fecit homicidiū ille punit. vt l. eū qui nocentem ℌ qui iniuria. ff. de iniurijs. Necessitate autem ptingit homicidiū. vt qñ aliqs inuadit ab alio et nō potest fugere nec euadere nisi aduersariū occidat. et talis homicida non punitur neq; etiā est irregularis vt in cle. si furiosus. extra de homicidio. Sed voluntarie ptingit homicidiū qñ qs suo facto vl ꝓsilio vl ꝓcepto occidit aliquē et ille est irregularis ℌm ius canonicū. vt in c. miror et in c. si quis viduam. l. dis. si sit cleric⁹. Et laic⁹ semp debet iacē ante ianuā ecclesie. vt in c. si qs volūtarie c. dis. Ex iure ciuili punitur gladio vt hic. quod verū est. si fecit homicidiū dolo. non autē si culpa etiā lata. nā tūc non punitur l. cornelia de sicca. sed l. aq̄lia. Et ita in hoc casu lata culpa nō equatur dolo. Equalis tamē pena ē apud deū De quo in g. in c. cō siluisti. ij. q. v.

Notandū tertio. q ambulans cū telo causa occidendi homines punit gladio sicut homicida ēiusmodi nullū occiderit. vt hic. ⁊ ita affectus punitur sine effectu. et hoc verū est in criminib⁹ atrocib⁹ qle ē homiciduū. nō aūt in alijs. vt ī l. is qui cū telo. C. ad l. cor. de sicca. et ħ etiā verū est. si affectus ostē datur ī actu primo effectui. alias nō puniret sic sed extraordinarie. vt ff. dē extraor. crimīb⁹. l. i. Penā tamē statuti nō incurrit qs p affectū. sz solū p effectū. vt notat p bar. in l. i. ℌ diuus. ff. de penis.

Notandū quarto. q p telū intelligit tur omne illud qđ aptū natū est inferre mortē. vt ī c. si quis cū telo. de pen. dis. i. vbi. l. illa est canonizata. Et est differētia inter telū et arma. q p telū significā tur arma offensiua. vt l. penul. ℌ telorū. ff. ad l. iuliā de vi pub. vel ꝓuata. Ex p arma significāt defensiua ⁊ offensiua arma. vt l. armor. ff. de ℌ. sig.

Notandū finaliter. q siccarij dicunt a sicca. Dicit autē sicca ferrū vel gladi⁹ scindens ex vtraq; parte. qđ pegrini solent deferre in bacul. ℌm glo. ħ vñ⁹ Est sica mucro latens siccarius inde vocat.

Eadem lege

Fūmatur sic. Venefici. i. occidentes homines cum veneno vel artibus magicis et vendentes publice mala medicamēta puniūtur hac l. cor. de sica. hoc di.

☞ Notandum primo. q illi qui occidunt homines veneno puniūtur l. cor. de sica. Nam plus est occidē hominē aliquē veneno ēq; gladio. vt l. i. C. de maleficijs. Et tales etiam puniunt. licet non

sequatur mors. vt notatur in d.l.i.C.ꝺ maleft.

¶Notanduz scꝺo. q hic prohibentur artificia odiosa. vt sunt incantationes q̃ fiũt p necromãtiã iẽptatões superstitiose sõnioꝝ ꝛ oĩa sortilegia ꝺ qb⁹ tractat i causa xxvi. p totũ. et exercentes vl'addiscentes. vel etiã consulentes in istis puniunt. de quib⁹ omnibus no. in l. nemo. C. de malefic. et mathemat.

¶Notandũ finaliter q faciẽtes venenũ quo homines intoxicant. licet nulli dederint etiam puniuntur Non autez illi qui habent venenũ ad bonũ vsum. vt in tyriaca. vt l. qui venenũ. ff. de ẏ: sig. Illi etiã puniunt qui dant pocula amatoria. Et si quis dederit mulieri aliquid vt non cõcipiat vel viro vt non generet. punitur vt homicida. vt in c. si aliquis. extra de homi.

Alia deinde Cõmittentes parricidiũ ꝛ fieri madantes vel conscij criminis etiã extranei puniuntur l. pompeia de parricidijs. videlicz insuti in sacco de coreo cũ cane et gallo gallinacio et vipera et simea. pjciunt in flumen vel mare. hoc di.

☞ Notandum est primo. q Parricide dicuntur occidentes patrem vel matrem et vlterius ascendentes vsq; ad infinitum. Similiter occidentes filiũ vel filiã et vlterius descẽdentes vsq; ad infinituz. vt l.i.ff.eo. ti. qꝺ verum est. siue sint filij naturales tãtũ siue legittimi tantũ. vt no. in. l. hos accusare. ℣ omnib⁹. ff. de accusa. ¶Puniuntur etiam hac. l. occidẽtes collaterales vsq; ad q̃rtũ g̃dũ. vt in d.l.i. Similiter etiã puniuntur occidẽtes nurũ. generũ vitricũ. ꝓignũ. sponsam. et multo pl⁹. occidentes vxorẽ. Similiter occidentes patronũ vel patronam. petrinũ. filiolum ꝛ etiã occidentes ep̃m suum vel pastorem vel si monachi interficiãt abbatem. vt no. in d.l.i.

¶Notandũ scꝺo. q extranei cõscij huius criminis plus puniũtur q̃ occidentes Nam si aliqs occidẽt prẽm vestrũ ille solũ puniret l. cornelia de licca. Dz si ipse sciat vos velle occidere patrem vestz et non reuelauerit. tunc punitur ista pena que ẽ multo grauior. vt patet hic in tex.

¶Notandũ tertio. q si mr̃ occidat filium suũ ex calore. q pr̃ dicit nõ esse filium suũ. tunc iure canonico detruditur in monasteriũ. vt in c.i. eẽ de his q filios occiderunt. Sed si filiꝰ infans repitur mortuus in lcõ pntum. tũc si pntes sint in culpa graui. quia scz posuerũt filiũ in medio coꝝ. imponit eis pñia qn̄q; vel vi. vel septẽ ãnoꝝ. Si autẽ sint in leui culpa imponit pñia triũ annoꝝ ita q vtrobiq; prim⁹ ãn⁹ compleat in aq̃ et pane. vt no. in c. fi. et g. ibidẽ eẽ ꝺ his qui filios occiderunt.

Itẽ lex cornelia de falsis Qui falsũ testamentũ vel instrumẽtũ scripserit signauerit recitauerit ꝓduxerit vel signũ falsũ fecerit punit l. corne. de falsi. Cuꝰ pena in furis ẽ vltimũ supplicũ. et in liberis est deportatio. hoc di.

¶Notãdũ primo. q scribentes vel recitantes ẽ. vt in sũmario falsũ instrumẽtũ puniũtur ista pena si dolo fecerit vt hic et i l. nec exẽplo. C. ad l. cor. de falsi. et ita notarij mutãtes signũ suũ puniuntur. vt l. fi. C. de assesso. Sic etiã puniũtur negãtes signũ suũ si postea q̃rãtur hoc esse suũ signũ. l. eos. ij. respõ. ff. eo. Sic et delẽtes aliqꝺ de sba instrumẽti. l. q testamẽtũ. ff. eo. Sic et mutantes dicta testiũ vl' etiã recipiẽtes pecuniã. vt falsũ testiõniũ dicãt. vt l.i. ff. e. ꝛ etiã q pacti sũt falsũ testiõniũ dicẽ. vt l. lex cornelia. ℣ q falsꝰ. ff. eo. Vel etiã qui pecuniã recipiũt vt falsũ iudiciũ instruãt. vt l. falsi. ff. eo. Et etiã notariꝰ q aliẽ scribit q̃ actũ est apꝺ iudicẽ. vt l. ℣ seo

et si qs. ff. eo. Sic etiã punitur iudex q̃ scienter fert falsam sñiam ea. l. ℣ et si iudicẽ. Ita etiã qui p obreptionẽ aliq̃d acq̃rit a iudice. vt l. si qs obrepserit. ff. eo. Itẽ sic punitur supponẽs falsũ ptũ vt ea. l. i ℣ de ptu. Ita etiã dicens se militẽ vel doctorẽ ꝛ nõ est. punitur ista pena. vt l. eos. ff. eo. Sic etiã si aduocat⁹ vel procurator tradit aduersario iura siue ptis. vt d. l. i ℣ is qui deposita. Sic etiã allegans falsam l. vel corrcãz in decisione cause. vt l. fi. ff. eo. Sic etiã puñitur falsificans pondera vel mensuras. vt l. penul. ff. eo.

¶ Notandũ finaliter. q̃ pena istius l. ĩ fine est vltimũ supplicij. ꝛ in liberis ẽ deportatio et publicatio omniũ bonorũ. Hodie tñ bona nõ publicañ si supsint ascendentes vel descendentes vsq̃ ad tertiũ gradũ vt. aũt. bona dãnatorũ. C. de bonis damnator. Et ita patet ħ. q̃ maior pena infligiť ꝟ̃ filios q̃ liberis. vt ff. ad le. corne. d̃ fal. l. i ℣ penul. Et inter liberos magis puniuntur minores q̃ maiores. vt. ff. de incen. rui. naufrau. l. pedius ℣ i.

Item lex iulia de vi

Faciens vim cum armis punitur pena deportationis ex l. iulia de vi pub. faciens autem vim sine armis punit̃ ĩ publicatiõe tertie ptis bonor̃ suor̃ ex l. iulia de vi ꝑuata. hoc di.

¶ ☞ Notandũ primo. q̃ pena istius legis interdũ est etiã capitalis. vt si cum violentia cõtingat homicidiũ. vt l. qñ multa facinora. C. de vi pub. et ꝑua. ad l. iuliã. Et dicit̃ vis fieri cũ armis q̃uis etiã arma non eẽhantur. Nam sufficit cũ armis inferre terrorẽ. vt l. iij. ff. d̃ vi et vi ar.

¶ Notandũ secõdo. q̃ quãdo per statuta terrar̃ ꝓhibetur vsus armor̃. tũc etiaz intelligunt̃ arma ꝓhibita clericis. Nã cum statuta ordinantur ad publicã vtilitatẽ tunc clerici etiã debẽt ea seruare vt no. in l. additos. C. de epis. audien. Et est bon⁹ text. in c. si clerici. in auctẽ. de pace tenẽ. coll. x. ¶ Pena tamẽ que infertur pro deportatione armorũ nõ d̃z infligi clericis ꝑ iudices sẽlares ꝟ per suos iudices ecclesiasticos. vt in auctẽ. habita. C. ne filius ꝑ patre.

Bi autem per vim

Rapiens per vim ♀ginem vel viduã vl̃ scimonialẽ vl̃ aliã honestã mulierẽ ꝛ etiam dans ad hoc operam punit̃ pena capitis. hoc di.

☞ ¶ Notandum. q̃ hic tangiť pena Raptus. et habet istud veritatẽ etiam si mulier sit volens. vt notatur. l. vnica. ĩ ♀. cek os. C. d̃ rapto. ♀gi. Nec ꝑt rapta nubẽ raptori fm ius ciuile d. l. vnica. sed fm ius canonicũ non d̃ rapt⁹ qñ mulier est volens. et ꝑt rapta nubẽ raptori. vt in c. cũ causam. et in c. accedens. eẽ de rapto. Et ꝑt etiã contingẽ raptus viri ita scilicet q̃ mulier rapiat virum. vt no. ĩ d. l. vnica sup. ver. sponsam. sed hoc non cõtingit frequẽt.

Lex iulia peculatus

Subtrahens pecuniã publicã vel rẽ sacram seu religiosam punitur. l. iulia peculatus. Et si iudex tempe sue administrationis publicam pecuniaz subtraxerit punitur pena capitis et non solũ ipse. sed etiam prebentes auxilium et scienter recipientes talem pecuniam. hoc di.

¶ Notandum. q̃ respuplica ꝓprie dicitur eẽ ciuitatis rhomane. vt l. respublica. C. ex qui causis ma. Improprietamen aliarum ciuitatuz etiam dicitur respublica. vt ff. de ♀. sig. l. cum qui vectigal.

¶ Notandum secundo. q̃ abstrahẽtes pecuniam recip. vel rem sacram vel religiosam puniuntur ista lege pena depor

tationis. Sed si sint iudices qui subtra hunt pecuniã publicam puniuntur pe/ na capitis cum illis qui prebent auxili um eis. Ista l. etiam puniũtur qui mis/ cent ferrum vel cuprum cum auro vel argento publico. vt l. i. ff. eo. Similiter puniuntur ista l. qui scripturã delent vl' destruunt. Similiter etiã qui vias pub licas destruunt seu corrũpunt. vt l. qui tabulas. ff. eo.

☞ Notãdũ finaliter. q̃ sbtrahẽs rẽ sacrã facit sacrilegiũ et ad hoc requiritur q̃ res sit sacra et q̃ subtrahat a loco sacro vt no. in l. oĩn⁹. ff. eo. et hoc est verũ iu/ re ciuili. ℔ iure canonico cõmittitur sa crilegiũ siue subtrahatur sacrũ de sacro siue sacrũ de non sacro siue sacrum ꝺ sa cro. vt in ca. quisquis. xvij. q. iij. Et est pulchra. g. de hoc in ca. sacrilegium. ea; causa et q.

Est et inter Summatur sic Lex fauia de plagiarijs etiam computatur iter pub lica iudicia cuius pena interdũ est pe/ na capitis et interdum leuior. hoc ꝺi.

☞ Notandũ primo. q̃ ista l. fauia de plagiarijs punit plagiarios. Sunt au/ tem plagiarij qui subtrahũt filios a pa tribus. vt l. fi. C. ad l. fauiam de plagia/ rijs. vel etiam qui subtrahunt seruos a dñis vel viros ab vxoribus. vt l. i. et l. qñ. ff. eo. vel q̃ etiã subtrahunt liberuz hominẽ inuitũ. vt l. penul. ff. eo. et hoc si fiãt dolo. vt l. legis fauie. ff. eo.

¶ Notandaz scꝺo. q̃ plagiarij inꝺuz puniũtur pena capitis z iterdũ leuiori pena. vt hic dicitur. Nam si sint nobi/ les puniuntur pena deportationis et publicationes bonorum. Si sint igno/ biles et ingenui puniuntur pena capi/ tis. Si vero sint serui vel liberti. tunc bestijs subijciuntur. vt no. in l. fi. C. ad l. fauiã. de plagiarijs. Et ita plus puni untur ignobiles q̃ nobiles.

Sunt preterea Summatur sic. l. Julia de ambitu. et l. iulia repetunda rũ. et l. iulia de ãnona. et etiã l. iulia de residuis. ꝓputantur inter publica iudi cia. et non inferũt anime amissionẽ. seꝺ aliter puniũtur transgressores illarum legum. hoc ꝺi. et patet intellectus tex.

☞ Notandũ primo. q̃ l. iulia de am/ bitu punit eos qui inordinate ex inde bite desiderant vel impetrant honoꝰs et dignitates. Et hoc contingit in qua tuor casibus. Primus est. si clam aliq̃ ꝺederint et non in ciuitate rhomana. q̃ ibi non cõmittitur crimen ambitus ex quo princeps. scz papa vel imperator ꝺi/ stribuit ibi officia. vt C. ad l. iuliam de ambitu. l. vnica. et ita non presumit ibi fieri simonia maxime a papa. secus de astantibus. et ꝺicit clam. quia aliuꝺ est si fiat palam. vt ff. de pollicitationibus. l. i. §. i. Scꝺus casus est. si quis pmaneat i mgratu duob⁹ annis. vt C. e. l. i. Tertius casus est. si quis ingrediat domũ iu dicis q̃ habz ꝓgnoscẽ de causa crimina/ li. vt ff. eo. l. i. Quart⁹ casus est si Juꝺex imponat nouũ vectigal. vt ꝺ. l. i. et pe/ na h⁹ crimis ẽ centũ aureoz. vt C. e. l. i. Et si qs iurauerit se nihil ꝺedisse. et p⁹ iuramẽtũ puicat aliq̃ ꝺedisse: punit ꝓquadruplo. vt l. sancim⁹. C. ad l. iuliã re petũdarum. Et intẽdũ pena isti⁹ l. ẽ de/ portatio. vt si qs officiũ bis cõtinuo ac cepit. vt C. e. l. i. Fallit hoc in assessore vt l. liceat. C. de assessorib⁹ z ĩ pfule. C. de offi. pcõsul. l. antepenul. Si tñ ali/ qs ꝺesideraret officiũ. vt posset pꝺesse paupib⁹ nõ cẽt puniend⁹. vt C. ꝺ offi. rcõris puicie. l. ij. z hoc modo potest in telligi canon qui ꝺicit. qui episcopatuz ꝺesiderat. bonũ opus ꝺesiderat. viij. q. i.

¶ Notandũ scꝺo q̃ lex Julia repetũ/ daz hz locũ qñ iuꝺex aliquid recipit vt aliter iuꝺicet q̃ ꝺebeat aut aliq̃ ꝺ faciat aut nõ faciat vt. l. i. ff. ad legẽ iuliã repe tundaz. et punit in quadruplo faciens

De xij. diuisionibus actionū.

cōtra hāc legē vt.l. sancimus. C.ad le. iuliā repetū. Et pena mediatum applica tur fisco. et mediatum fisco vt in glo.in l i.C.ad legē iuliā repetūdaz. Nisi etiaz fisus cōmiserit turpitudinē. q tūc tota pena applicat fisco vt.l. lucio ff. de iure fisci. punit etiā criminalit aordinarie vt in.l.lex iulia ℣ hodie. ff. ad le. iuliam repetundaz.

¶ Notandū 3°. q lex iulia de ānona hz locū qñ qs facit q annone carius ven/ dunt. Et ideo q emūt blada vt in eodē loco carius vendāt faciūt cōtra hāc le gem vt.l.ij.ff.ad legē iuliā de āno. z pu nunt in xx. aureis eadē lege. puniūtur etiā criminalit extraordinarie vt.l.ānone ff. de extraordina. crimi. z pt seruus in hoc crimine dñm suū accusare vt.l.i.ff.eod.

¶ Notādū q̄rto q lex iulia d residuis locū hz qñ ex admīstratōe aliq̄ supfluūt q̄ deputant ad publicū vsum. z recipi/ ens ea cōuertit in vsum ꝓpriū vt.l.iij. ℣ lege. ff. ad legē iuliā pecu. z punit vt restituat simplū z tertiā ptē ei⁹ qd rece pit vt.l.iij.℣ sed et qui pecuniā. ff. ad le. iuliā pecula.

Hz et de publi. Que hic dicta sūt de publicis iudicijs p diligēs studiū la/ tius h inueniunt in libris ffroz ex qb⁹ diuino auxilio latior scia aducētura. h d.

☞ Notandū ṕmo q ea q dicta sunt h de publicl. iudicijs mōstrata sunt qñ cū summo digito q alti⁹ tāgit. Et si qs ve/ lit lati⁹ de istis pquirere videbit libros ffroz in ista materia. Nā ista posita sunt vt noui studētes efficiant auidiores ad vidēdū alios libros. sicut sub gallina di mittit vnū ouū vt alia faciat hz gl. h

Et sic est finis huius q̄rti libri.

De xij. diuisionibus actionum.

A ¶ Prima diuisio
Actionū oīm alie sunt ꝓtore. alie sunt ciuiles: Hec diuisio fit a lege ff. d actio. et obliga. l. obligationū ℣ fi.

b ¶ Secūda diuisio
Actionum oīm alie in rem. alie in ꝑsonam: alie mixte: Hec duo ṕma mēbra sunt ex le. p dicta ff. z insti. d actio ℣ tertiū mēbrū est insti. de actio ℣ quedā.

c ¶ Tertia diuisio
Actionū oīm alie sunt rei psecutorie. alie pene: alie tā rei q̄ pene: Hec diuisio fit ex eo qd legit insti. de actio ℣ sequē.

d ¶ Quarta diuisio
Actionū oīm alie sunt in simplū. alie in duplū: alie in triplū: alie in q̄duplu: Hec diuisio est ex eo qd legit insti. de actio ℣ oēs aūt.

e ¶ Quīta diuisio
Actionū oīm alie sūt boe fidei. alie stri/ cti iuris: hec fit insti. de actio ℣ actionū.

f ¶ Sexta diuisio
Actionū oīm alie sunt ꝓpetue. alie tpales: hec fuit extracta insti. de ꝓpe. et tē/ pali. actio. ex rubrica.

g ¶ Septima diuisio
Actionū oīm alie sūt ī hēdes trāsitorie. alie nō: hec fit ex eo qd inueniunt insti. d ꝓpe. et tpa. actio ℣ nō aūt oēs.

h ¶ Octaua diuisio
Actionū oīm alie infamāt. alie nō: hec fit ex eo q inueniunt q̄daz actiōes infa/ mare q̄dā nō vt insti. de pēa teme. liti. ℣ ex q̄busdā z ff. d actio. et obli. l. cessat

i ¶ Nona diuisio
Actionū oīz alie sūt directe. alie vtiles: hec fit ex eo qd ē ff. de nego. gest. l. aūpe. et insti. de le. aq̄li ℣ penul. et vlti. Nam ibi dī ff. de nego. gest. vtilis et directa.

k ¶ Decima diuisio
Actionū oīm alie dicunt directe. et alie ꝓrie: z h fit ex eo q lex vocat quasdam actiones directas/ quasdam contrari/ as vt institu. de pena temere litigan. ℣ et quibusdaz et ff. de his qui notan. in/ fa. l. furti ℣ fina.

Liber Quartus

l ¶ Undecima diuisio
Actionū oīm alie sunt vniuersales.alie singulares:quedā generales.¶ Et hoc fit ex eo qō legit ff. de rei vendi.l.i.et ff.p socio.l.pro socio.

m ¶ Duodecima diuisio
Actionū oīz alie sunt simplices. alie duplices.¶ Et hoc fit ex eo qō legit/ insti. de interdic.§ tertia diuisio. et§ sequen. et ff.de interdic.l.ij.in principio.

¶ Actionū oīm Alie sunt actiue ⁊ alie sunt datiue vt ff.de actio. et obligatio.l quotiens ¶ Actionū oīz alie sunt p/ secutorie solidi.alie nō vt insti.de actio. §.sunt p̄terea.et§ fina. ¶ Actionum oīm alie sunt ex contractu. alie ex testamento.alie vero sunt in factū.¶ Actionum oīm alie sunt arbitrarie.alie nō vt colligit insti. de actio.§ p̄terea quasdam Vas tres īmo quattuor nō multū lau/ do licz a lege trahant vt in.d.l.quotiēs ⁊ in iuribus supdictis.

¶ Ordo lr̄az significat ordinē diuisio/ nū actionis q̄ sunt xij. et ita sunt xij.lr̄e sup q̄libz actiōe.¶ Et nūerus punctoruz significat mēbra diuisionū vt vnū punctuz significat p̄mū mēbrū. duo puncta scōm mēbrū et sic de aliis. ¶ Pro glos est talis regula q̄ ordo lr̄az significat ordinez glosaz in q̄libz linea ita vt a significat p̄mā esse glo.et b scōaz. et c tertiaz in eadē linea.⁊ sic p̄ñr.¶ Et lr̄a significās ordinē glose semp oz poni sup vna xij. lr̄az positaz sup q̄libz actiōe. ⁊ ita oz referri illa glo.ad illā diuisionē q̄ significat p lr̄az sup qua ponit.

Circa arborē actionuz.

¶ Notādū p̄mo q̄ licz non oporteat hodie noīa actionū exp̄mere in libellis sed solū causaz facti et modū agēdi vt.l vt fundo ff.cōi diuidū.et.l.fi.C.d fidei/ cōmissa.liberta. qō etiā vex est de iure canonico vt in c.licz heli.et de symo.

Utile tñ est valde naturas actionum cognoscere ad debite formandū libellū in quo poni oz debitus modus agendi ⁊ apta cōclusio.qō fieri nō p̄t nisi cog/ noscat natura actionis libellāti cōpetē tis vt in.l.edita.C.de eden. et in.l.i.ff. de edendo.

¶ Notādū scōo q̄ arbor actionū facta est ad p̄gnoscēdū naturas oīm actionū a doctore Johāne Cremonen.quē ac/ cursius glosator iuris cīlis frequent al legat in glos.Ex q̄ p̄tz dīa int arborez cōsanguinitatis et illā arborē. q̄ arbor cōsanguinitatis est auctentica. ex q̄ fcā est ab imperatore hñte p̄tātē cōdendi iu/ ra vt insti.de gradi. p̄gnati.§ fi. Oz ista arbor actionū nō est auctentica sed do/ ctrinalis valde.q̄ iste Johā. cremo.nō habuit p̄tātē cōdendi iura.

¶ Notādū tertio q̄ xij. sunt diuisiōes actionū.quaz p̄ma est.actionū quedam sunt ppetue et q̄dam ciuiles vt insti.de actio.§ Iz iste q̄dez. Secūda diuisio ē actio nū quedā sunt in rem. et quedā in p̄so/ nā et quedā mixte. Et ista diuisio q̄ ad duo p̄ma membra habet insti.de actio.§ oīm āt actionū . Oz quo ad tertiū mem brū eodē titulo.§ quedā actione ¶ Ter tia diuisio est.actionū q̄dā sunt rei p̄se/ cutorie quedā penales et q̄dā mixte vt insti.de actio.§ sequēs.et§ ex maleficijs ⁊ § itē mixta. Quarta diuisio.ē actionū alia dat ī simplū.alia in duplū. alia ī tri plū.alia in q̄druplū.vt insti. de actio.§ oēs actiōes. Quīta diuisio ē.actionū a/ lia bone fidei.alia stricti iur.insti.d actio.§ actionū. Sexta diuisio ē.actionū.alie p petue alie tp̄ales insti.de ppe. ⁊ tpa.a/ ctio in rubca. Septīa diuisio ē.actionū alie sunt trāsitorie ad hēdes et alie non insti.de ppe.et tpa. actio.§ nō āt oēs. et dicunt actiōes trāsitorie ad hēdes q̄ dā tur heredi licz nō cōtra hēdes. Sed il/ le dicunt nō plene trāsire ad heredes. Octaua diuisio est.actionū q̄dā sunt in/ famatorie. et quedam nō.insti. de pena temere litigan.§ ex quibusdam.

De arbore actionū.

Nona est.actionū.alia directa alia vtilis vt ff.de negocijs gestis.l.antepenulti.et instit.ad legē aquiliā ℣fina.
Decima est. actionum/alia directa alia contraria vt ff.de his q̄ notan.infamia l furti ℣fi. Undecima est.actionū.alia vtilis alia singularis ⁊ alia generalis vt ff.de rei vendica.l.i.et ff.p̄ socio.l.p̄ socio. Duodecima diuisio est.actionū.alia simplex alia duplex. instit. de interdic℣ tertia diuisio. Et de istis diuisionib⁹ solum fit mentio in arbore q̄uis possent plures diuisiones actionū dari. Nā actionū quedā nascunt ex cōtractu vel q̄si Et quedā ex maleficio vel q̄si. ⁊ quedā ex varijs figuris causar. Sed Jo. non fecit de ista diuisiōe mētionē q̄ potius sunt origines actionū q̄ diuisio Est etiā alia diuisio videlz q̄ actionū q̄dam sunt natiue et quedā datiue vt ff.de actio. ⁊ obligati.l.quotiens. Alia diuisio est q̄ actionū q̄dā sunt arbitrarie ⁊ quedaz nō.instit. de actio℣ Preterea q̄sdaz. Est ⁊ alia diuisio videlz q̄ actionū q̄dā sūt p̄secutorie insolidū ⁊ q̄dam nō.instit. de actio℣ sunt preterea. Sz omissis oībus istis diuisionibus de xij. p̄dictis solū fit mentio in arbore.

¶ Notandū q̄rto q̄ iste xij. diuisiones significanť in arbore p̄ xij. lr̄as alphabeti.scz a b c.vsq̄ ad m inclusiue. Et membra diuisionū significanť p̄ puncta q̄ ponunť in illis lr̄is/ videlicz si in littera a reperiatur vnus punctus/ significať q̄ talis actio est p̄toria Sed si in littera a reperiantur duo puncta/significatur q̄ illa actio est ciuilis. Similiter si in littera b. reperiatur vnus punctus significatur q̄ illa actio est in rem. Sed si in littera b reperiantur duo puncta.significatur q̄ est in p̄sonam/ ⁊ si tria pūcta reperiātur significatur q̄ est mixta Sic etiam si in littera c reperiatur vn⁹ punctus/significatur q̄ actio est rei p̄secutoria. Si duo pūcta reperiātur tūc significatur q̄ est penalis. Si tria reperiantur puncta significatur q̄ est mixta Ita et in littera d vnus punctus significat actionem in simplum. duo in duplum.et tres in triplz. quattuor in q̄druplum/ ⁊ sic consequenter dicendum est de alijs litteris vsq̄ ad m inclusiue.

¶ Notandum quinto q̄ in arbore actionum sunt viginti linee seu ordines. q̄rum quelibz habet nouem loca. Et ex his xviij. linee priores continent actiones p̄torias/ relique autem sex cōtinēt actiones ciuiles

¶ Notandum sexto Q̄ in linea circul⁹ seu figura rotunda vel orbicularis cōtinet actionem. Sed in spatio quadrangulari nō continetur actio sed rubricella seu rubrica. ex qua p̄cedūt actiones Et ergo scriptura in illis spatijs est de rubeo colore.

¶ Pro declaratioe ergo ⁊ intellectu actionum in arbore positar. Sciendum q̄ prima actio est publiciana sic dicta a publicio vt dictum.est / instit.de actio.in ℣ sed iste quidem.in fine. Et datur ista actio habenti quasi dominium videlicz ei qui habet rem a non domino ex iusta causa p̄ quam transferretur dominium vt ex emptione vel donatione vel similibus.et bona fide si cadat a possessione huius rei vt in.l.i.ff.de publi. Et ergo non datur publiciana et qui habuit rez conductam vel cōmodatam. licz res sit ab eo remota.quia talis non habet dominium neq̄ quasi dominium. Et datur ista actio contra possidentez seu detinentem talem rem vel contra euz qui dolo fecit quo minus possidet vel detinet. Sicut etiam dicimus in directa rei vendicatione vt ff.de rei vendicatio.l. officium. Et datur ista actio pro rebus mobilibus et imobilibus corpalibus ⁊ incorpalibus vt notať in.l.ſi ego ℣ item iulianus.ff.de publicia;

¶In scdo circulo ꝑme linee ponit vtilis actio in rē recisoria. ⁊ dat ei cuius actio ciuilis ꝑ vsucapionē vel ꝑscripti onē extincta ē. Et dat ꝓnti cōtra absentem ex q̄cūq; cā fuerit absens. hz nō dat absenti ꝓ presentez nisi fuerit absens ex cā necessaria videlz cā reipublice vt tā q̄z ambasiator vel legat⁹. vel ex cā ꝓbabili vt cā studij vt notat in. l. fi. ꝑ. Cy. C. ex quibus cau. maio. Et ista actio nō solū dat matorib⁹ xxv. ānis. hz etiā minoribus vt ff. ex q̄b⁹ cau. maio. l. i. ¶ interdū Nec obstat. l. fina. C. in q̄bus causis restitu. in integrū nō est necessa. vbi dī q̄ cōtra mīnores non currit ꝑscriptio vel vsucapio. q̄ hoc intelligendū est nisi alienatio facta sit ꝑ minorē cū solēnitate iuris. q̄ sic bñ currit ꝑscriptio cōtra eū ⁊ si sit lesus in re alienata restituitur ad rem. si ꝙo lesus sit in ꝑcio restituitur ad iustū ꝑciū vt in. l. siquidē ff. de ꝑdīs mino. Et dat ista actio cōtra eū qui ꝑ lesionez eius qui in integrū restitut⁹ est rē acquisiuit vt notat in ¶ rursus / insti. de actio. Et dat ista actio postq̄z declaratū est fieri restitutionē in integrū. Naz in isto casu duplex est iudiciū scz rescīdēs et recisoriū. Judiciū rescindēs petitur ex officio iudicis vt scz fiat restitutio in integrū vt ff. ex q̄bus cau. maio. l. ab hostibus ¶ Sed quod simplicit. Facta āt restitutiōe in integrū locū hz ista actio Et dicit iudiciū recisoriū quo scz petit res tradi vt ff. de minori. l. q̄ si minor ¶ restitutio. ¶In tertio loco ꝑme linee ponitur actio seruiana. Et datur ei qui locauit predium rusticum vel vrbanuz pro mercede vel pensione sua seu ꝑ deteriorationē ipius predij facta ꝑ cōductorem vt insti. de actio. ¶ item seruiana Et datur contra conductorez. vel quēcunq; alium possidentem vel detinentem res inuectas in huiusmodi prediū vt in dicto ¶ item seruiana. Oz autē datur pro rebus inuectis in predium verum est tam de rebus coloni q̄z inquilini. Differenter tamen quia non datur ista actio pro rebus coloni nisi dominꝰ sciuerit eas esse inuectas. Sed pro rebus inquilini datur ista actio siue dominus sciuerit siue ignorauerit eas ē inuectas vt. C. loca. l. certi iuris.

¶In quarto loco prime linee ponitur actio quasi seruiana que datur creditori habenti obligationem tacitam vel expressam bonorum debitoris sui / vt isti. de actio. ¶ item seruiana. Et datur contra possessorem seu detentorem illorum bonorum siue sit ipe debitor siue alius tertius vt notatur in. l. si fundꝰ ¶ in vē dicatiōe ff. de pigno. Et datur pro rebꝰ sic obligatis mobilibus et immobilibꝰ. vt notatur ꝑ bal. C. de reuocā. his que in fraudem credito. alienat⁹ sunt. l. i. Et ꝑ hoc differt ista actioa precedenti proxima / quia illa tantum datur pro rebus mobilibus. Et quando ista actio datur cōtra tertium / tunc necesse est q̄ excussio facta sit contra debitorem. Alioquin actor excluderetur ab agendo ꝑ exceptionem non facte excussionis vt auctē. hoc si debitor. C. de pigno. Hoc tamen fallit in pignore pretorio quia ibi nō requiritur excussio. Fallit etiam si debitor rem alienauit lite pendēte / vel etiā si debitor non sit soluendo tunc contra exceptionem replicatur ꝑ actorem q̄ debitor non est soluendo. ⁊ non procedit exceptio. Et hec notantur in glo. et ꝑ doctō. in dicta auctē. hoc si debitor. Potest tamen dari remedium vt non requiratur excussio. videlz q̄ tempore quo debitor obligat bona sua creditori cōstituat se possidere precario / vel alio modo nomine creditoris iuxta le. quod meo ff. de acquiren. possessio. Nam tūc creditor potest agere etiaz non facta excussione contra tertium / ex condictiōe legis finalis. C. de acquiren. possessio. eo q̄ debitor alienando rem videtur possessionē quā hz creditor trāsfuertere

De arbore actionū.

¶In quito loco ꝓme linee ponit vtilis actio in rem que datur superficiario Et datur ei q̄ cōduxit ad modicū tp̄us fundū vel areā. Et dicitur modicū tp̄s x. ānoꝝ. vt ff. li ager vectiga. vel emphiteoteca. petatur. l. i. ℣ qui in ꝑpetuū. vt faciat ibi edificiū qđ quidem edificium vocat superficies. Et si cadat a possessiōe huius edificij durante tp̄e cōductiōis siue nō habet actionē ciuilem q̄ non est dñs directus. sed exquo habet vtile dominiū datur ei ista actio p̄toria. Et dat contra possidentē vel detinentem tale edificiū. et datur vt tale edificiū restituatur vt ff. de superficie. l. i. ℣ i. ¶In sexto loco prime linee ponitur actio in rem q̄ datur metum passo. Et datur ei q̄ p metum cadentem in constantem virum alienauit rem suaꝝ iurta. l. si mulier ff. qđ metus cau. quia licꝫ volūtas sit coacta est tñ volūtas. Et ita p talē volūtatem trāsfertur dominiū vt in. l. metum ℣ volenti. ff. quod metus causa. Cū ergo nō sit dñs nō cōpetit ei directa rei vendicatio. sed datur ista actio p̄toria. et dat cōtra p̄ eū quē daret actio ciuilis directa iurta. l. officiū. ff. de rei vendica. Et dat p rebus corpalibus et incorpalibus mobilib⁹ et īmobilibus vt notat p doctō. in. d. ℣ volēti. ¶In septimo loco ꝓme linee ponit actio que vocat possessio hereditatis petitio. Et datur ei qui succedit de iure pretorio. Et agnouit bonorum possessionē ex testamento vel abintestato vt. C. qui ad bonorum possessio. admit. possunt. l. fi. Et dat cōtra eos qui res hereditarias pro herede aut pro possessore possident vt. l. i. et ij. ff. de possess. hereditatis petitio. Et datur ad hoc principaliter vt quis pronuncietur bonorum possessor et vt ex consequenti restituantur sibi res existētes in hereditate vt notatur p bar. in. l. i. ff. de edēdo. ¶In octauo prime linee ponitur actio fideicōmissaria hereditatis petitio Et datur ei cui hereditas in toto vel in ꝑte ex fideicōmisso restituta est vt insti. de fideicōmissa. hereditā. ℣ restituta. Et datur contra possidentē vel detinentem huiusmodi res hereditarias vt in. l. i. ff. de fideicōmissa. hereditatis petitio. Et datur principaliter vt quis ꝓnuncietur fideicōmissarius t ex consequenti vt restituātur res in hereditate existentes vt vult bart. in. l. i. ff. de eden. ¶In nono loco ponitur spacium quadrangulare in quo scribendum est cum rubeo colore. actiones in rem p̄udiciales sunt p̄torie preterq̄ in casu. vt insti. de actio ℣ p̄udiciales

☞ Sequuntur actiones p̄toriales secunde linee. Et in ꝓmo loco ponitur actio in rem p̄udicialis de libertinitate Et datur ista actio ei qui dicit aliquem esse libertum suum. Et datur cōtra euꝫ qui hoc negat. Et datur ad hoc vt pronuncietur libertus principaliter. t ex consequenti vt faciat omnia que tenet libertus facere patrono suo. Similiter potest econtra ipe qui dicitur libertus agere contra eum qui dicit se esse patronum. et iste negat vt notatur, in ℣ p̄udiciales. insti. de actio.

¶In secundo loco ponitur actio in rē p̄udicialis de ꝓtu agnoscendo. Et datur ista actio ei qui dicit aliquem esse filium suum siue naturalem et legitimuꝫ siue naturalem tm̄ siue legitimum tm̄. t datur contra eum qui negat se esse filiū Et datur ad hoc principaliter vt ꝓnūcietur filius. t p cōsequēs faciat omnia que filius tenetur facere patri suo. et econtra potest filius agere cōtra euꝫ qui possidet ipm tanq̄ p̄ vt notat in d. ℣ p̄udiciales. Et nō requirit in ista actiōe patria ptās. t ideo mr̄ et ascendentes p mr̄eꝫ hūt ista actionē. Decus est in rei vēdicatiōe. q̄ si p̄ dꝫ vēdicare filiū suū requirit q̄ sit in sua ptāte. nā si filiꝰ detineat ab alio q̄ p̄ pater euꝫ vendicare cū adisfictione de iure quiritium vt ff. de rei vendicatio. l. i. ℣ per hanc.

Et ita ꝑt abbas vendicare monachuz suū cū adiectiõe de iure cano. ⁊ ciuitas ciuẽ suū. Et ita silr epꝰ clericū suuz. de iure cõsuetudinario seu de iure statutario vt notãt doc. in d. ℣ ꝑ hanc. Et ꝑñt ist etiã agere hac actione ꝓiudiciali in rem qñ scz nõ detinenẽ vt si monachus a nullo detineaẽ agit abbas hac actiõe vt ꝓnũciẽ monachus suus. et ꝑ conse quens faciat oĩa ad que tenẽ mõchus

¶ In tertio loco ponit spaciũ q̃dran gulare in quo scribit cũ rubeo actiões q̃ sequunt sunt reuocatorie. vel ſm alios dicunt interdicta reuocatoria.

¶ In q̃rto loco ponit actio pauliana Et daẽ creditori q̃ habz obligata bona debitoris ⁊ debitor in fraudẽ alienauit illa bona. Et daẽ contra eos q̃ possidẽt hmõi bona. Et daẽ ad hoc vt creditor mittaẽ in bonoꝝ possessionẽ. Acsi debitor illa bona adhuc possideret. Et daẽ ista actio ꝑ rebus mobilib⁹ ⁊ ĩmobilib⁹ corꝑalib⁹ tñ. vt insti. de actio. ℣ itẽ si qs in fraudẽ. Et si debitor alienauit bona ex titulo lucratiuo tũc sufficit fraus ex ꝑte debitoris tñ. Si vo ex titulo oneroso tũc reqrit fraus ex ꝑte debitoris ⁊ etiã ex ꝑte ꝑhentis vt in. l. penul. C. d reuocan. his que in frau. credi. alie. sunt Dephendit aũt fraus debitoris ex eo q̃ oĩa bona sua vel maiorẽ ꝑtẽ bonoꝝ suorũ alienauit vt. l. oẽs. ℣. lutius ff. de his q̃ i frau. credi. Et locũ hz ista actio qñ debitor sciuit se habere creditores q̃ scia semp ꝓsumitur nisi ꝓbeẽ ꝓriũ cũ ꝓsistat in facto suo vt. l. quãꝫ ff. ad velleia.

In quito loco ponit actio fauiana que daẽ ꝓcono qñ libert⁹ alienauit bona sua in fraudẽ ipi⁹ legitie debite ꝓcono. Et daẽ ꝑ eũ in quẽ talia bõ trãslata sunt. et daẽ ad repetendũ talia bona vsq̃ ad cõplementũ talis legitie. Que autẽ sit illa legitia habeẽ in. ℣ fz nra insti. de succes. libertino. ⁊ de ista actione habeẽ in. l. i. ℣. i. ff. si quid in frau. patro.

¶ In sexto loco ponit actio calusiana/ et daẽ creditori vel patrono qñ in eoꝝ fraudẽ debitor vel libert⁹ bona alienauit/ nec obstat q̃ ꝑ illis daẽ actio pauliana et fauiana q̃ interest nra habere plures actiones vt ff. de lega. ij. l. cũ fili⁹ ℣ varijs et insti. de actio. ℣ sic itaq̃/ vbi hoc notaẽ ꝑ glo. in ℣ bo. odio.

In septio loco ponitur actio in factũ reuocatoria que datur creditori vel patrono qñ debitor vl libert⁹ alienauit bona ĩ fraudẽ. Et daẽ ꝑ possidẽtes talia bona/ ⁊ daẽ ꝑ reb⁹ in corꝑalib⁹ et in hoc differt ab actiõibus ꝓcedẽtib⁹ q̃ daẽ ꝑ reb⁹ corꝑalib⁹ vt. l hac in factũ actione ff. de his q̃ in fraud creditoꝝ.

In octauo loco ponit spaciũ q̃drãgulare in q̃ scribit cũ rubeo colore he tres que sequũtur siũ edilicie.

¶ In nono loco ponitur actio redibitoria que datur emptori qñ emit rẽ habentẽ tale viciũ qđ si emptor sciuisz ñ emisset. Et daẽ cõtra venditorẽ vt recipiat rẽ venditã ⁊ restituat emptori ꝓ ciũ vt. l. redhibitoria ff. de edili. edic. ⁊ datur ista actio ad sex mẽses vtiles vt l. sciendũ ℣ tps ff. de edili. edic. Si aũt aliqs emit rẽ cũ pacto q̃ si nõ placeret sibi posset illã rẽ redibere/ tunc emptor dz declarare volũtatẽ suã infra ix. dies q̃ ꝑ illud tps cogit rẽ retinere nisi aliud fuerit expressum in pacto vt. l. q̃ si nolit ff. de edili. edic.

¶ ☞ Sequũtur actiones ꝓtoriales tertie linee. Et ĩ ꝑmo loco ponitur actio q̃ nomnoris. et datur ista actio emptori qñ emit rẽ hñtẽ latẽs viciũ qđ si sciuisset nihilomin⁹ emisset/ sz nõ dedisset tñ ꝓciũ. Et daẽ ad hoc vt venditor restituat tñ de ꝓcio q̃nto min⁹ res fuisset vendita. si viciũ fuisset notũ. Et durat ista actio ꝑ annũ vtilẽ vt ff. de edili. edic. l. sciendũ ℣ tps. Et q̃uis alĩ doctores dicant q̃ sit vna actio q̃nominoris emptori rẽ emisset nõ attẽto cõi valoẽ q̃ qdem actionẽ dicũt esse cilez. iurta glo. in. l. iulianus ff. de actio. emp. et vendi. tñ q̃ hoc paz seruit studentibus de illa

De arbore actionum

differentia supsedeo. (In scdo loco actio in factuz edilicia vl redhibitoria. Et datur ista actio emptori qñ extra iudiciũ restituit venditori rem emptam. Sed vẽditor petens rẽ recepisse vult emptori rem restituẽ. et datur cõtra vẽditorem ad hoc vt ipe emptor restituat pciũ. vt l. qꝫ si nolit. ff. cõmo. ff. dõ edili. edic. (In tertio loco ponitur spatiuz quadrãgulare in quo scribit cũ rubeo colore. he adiectiones sunt pretorie q̃ sunt sex. (In quarto loco ponit actio exercitoria. Et datur ei q̃ cõtraxit cuz exercitore. id est cũ preposito nauis siue sit filius. siue seruus. siue ali⁹ homo liber qui ꝓpositus est ex contractu vel q̃si cũ eo fcõ ex causa circa quã ꝓposit⁹ est. Et datur contra magrm nauis. ad hꝫ qꝫ ipse satisfaciat huiusmodi contrahenti. vt ff. de exercito actio. l. i. ℣. magrm.

(In quinto loco ponitur actio institoria que datur ei q̃ contraxit cum eo qui ꝓpositus est taberne vel alteri negociationi. Et datur contra magrm qui eũ ꝓposuit. ad hoc vt satisfaciat contrahenti ex huiusmodi contractu vel quasi vt insti. qꝺ cũ eo ℣. eaꝺ ratione. (In sexto loco ponit. Actio tributoria. Et datur ei qui contraxit cũ filio vel seruo hñte peculiũ. sciente dño vel patre. et phibẽ valente. sed non phibente. Et datur contra dñm vel pẽm. ad hoc vt satisfiat de peculio. et nõ pt dñs vel pr abstrahere qꝺ sibi vel suis debetur. sed cõputetur in eaꝺ portione cũ reliquis creditoribus. Et de ista ac. habet insti. qꝺ cum eo ℣. introduxit. (In septimo loco ponitur Actio qꝺ iussu. Et datur ei qui contraxit cũ filio vl seruo ex iussu patris vel dñi. Et datur cõtra pẽm vel dñm. vt satisfaciat ex eo contractu vel quasi ipsi creditori. vt ff. qꝺ iussu l. i. ℣. si ratũ. (In octauo loco ponit Actio de in rem ꝟso. Et datur ei qui contraxit cũ filio vel seruo. Et datur cõtra pẽm vel dñm. si res recepta ꝟsa sit in vtilitatẽ patris vel dñi. vt scz de ea re satisfaciat. vt insti. qꝺ cũ eo ℣. preterea.

(In nono loco ponitur Actio de peculio. Et datur ei qui contraxit cũ filio vel cũ seruo hñte peculiũ. Et datur contra patrem vel dñm non in solidum. sed ad tm̃ qtũ ẽ ī peculio. a q̃ tñ abstrahitur qꝺ debitũ est patri vel dño vel illis qui in ptãte sua sunt. vt insti. qꝺ cũ eo. in ℣. cuz autẽ queritur et in ℣. actiones. insti. de actio. in tex. et in g.

(☞ Sequũt ac ꝓto. iiij. lĩee. z ī. i. loco ponit act. de cõsti. pecunia. Et habet locũ ista actio. qñ quis p nudũ pactũ cõstituit se soluturũ creditori suo vel alii⁹ id qꝺ creditori debitũ est simili et naturali obligatione vel naturali tantuz. Non autẽ si sit debitũ simili obligatiõe tm̃ vt si creditor cũ debitoẽ fecit pactũ de nõ petendo debitũ. Nam p tale pactũ cessat obligatio naturalis. vt l. ysti/chum ℣. naturalis. ff. de solutio. Et dat ista actio creditori cõtra eũ qui se soluturũ constituit nudo pacto. vt sibi satisfaciat. Et ista habentur in l. i. ℣. debituz. ff. de constitu. pecunia. in tex. et g. In scdo loco ponitur Actio de confessiõe. q̃ er cã ẽ. et vocat Interrogatoria et nõ cõfessoria. Et hꝫ locũ ista actio. qñ qs post litẽ contestatã confitet debitũ petitũ ab actore. vt in l. pinde ℣. i. ff. ad l. a qlã. Et dicit noranẽ p⁹ litẽ cõtestatã. qꝺ si cõfitẽtur añ ñ brẽt locũ ista actio. vt ff. de interro. ac. l. i. Et dr̃ coram iudice. qꝺ si confiteat eẽ iudiciũ. bñ habet pbõ pbatio debiti. hꝫ nõ dat ista actio. vt l. publiciana ℣. luci⁹. ff. depositi. Et dat ista actio. actori cõtra reũ sic ꝓfitentẽ ad hꝫ vt soluat id qꝺ ipe cõfessus est. (In tertio loco ponit Actio iuratoria. quã do iurat formit. i. adiecta cã. Et hꝫ locũ ista actio. qñ delatũ et ꝓstitũ ẽ iuramẽtũ ab vna pte. deferẽte pte aduersa. et hꝫ cuz adiectiõe certe cẽ. vbi grã. Titi⁹ iurat qꝺ meu⁹ tenet sibi ex empto in. x. florl. qꝺ emit ab eo libz. et hoc meuto de

deferēte ticio hmōi iuramentū q̄ casit dar̄ ticio ista actio p̄ meniū. ad h̄ vt faciat sibi de r flo. vt in l. actor. C. d̄ re b⁹ cre. z iureiu. et i l. si duo prōi. ℣. si qs iurauerit. ff. de iureiu. ¶ In. iij. loco ponitur Actio negocior gestor. q̄ q̄ūcz vtilis ex necitate gerit aut ex suspitione necitatis. Et p intellectu istī⁹ actōis sciendū ē. q aliq̄ ē actio negocior gestorū dircā et dar̄ ei cui⁹ negocia gesta sūt sī mādato. p̄ eū qui negocia gessit. vt reddat rōem et reliq̄ inferat. De q̄ insti. de obli. q̄ ex q̄si ptrac. nas. ℣. i. Alia ē p̄cria q̄ dar̄ gestori p̄ eū cui⁹ negocia gessit. qr de suo impēdit vt hoc sibi restituat̄ De qua etiā in d. ℣. i. tā all. Alia ē negocior gestor vtilis dircā et ē illa. q̄ dar̄ ei cui⁹ negocia gesta sūt cōtra eū q̄ negocia gessit ex necitate officij. qr scz fuit tutor vel curator furiosi vel ꝓdigi. Alia ē vtilis vtilit. q̄ econtra dar̄ gestori ex necitate officij ptra eū cui⁹ negocia gessit. Et de istis duab⁹ vltimis habet̄ in l. curatoris. C. de nego. gestis. additur ät hic aut ex suspitōe necitatis. qsi possideo liberū hoiem bo. fi. et ille gerit negocia mea. t̄c illa negocia gerūtur ex suspitōe necitatis qr suspicat̄ se esse frui meū. vt l. at q̄ nata. ℣. si libero. ff. d̄ nego. gestī. Extrane⁹ eiī liber homo non necitatur negocia mea gerē. vt i d. l. at qui. ¶ In q̄nto loco ponit̄ Actio ptutele dircā. Et dar̄ ei cui⁹ bona administrata sunt p eū q̄ se gessit ꝓ tutore et n fuit tutor. et dar̄ cōtra eū q̄ sic admīstrauit vt reddat rōem. et reliq̄ inferat. vt ff. de eo q̄ ꝓ tutore se gessit. p totum.

¶ In sexto loco ponitur Actio ptutele cōtraria. Et datur ei q̄ ꝓ tutore se gessit cōtra eū cui⁹ res admīstrauit si impendit aliq̄ de suis. vt illa restituat. vt ff. e. ti. tā all. p totū. ¶ In septimo loco ponit̄ Actio depositi. in q̄ttuor casib⁹. videlicz qñ qs deposuit res suas causa tumulē⁹ incēdij ruine aut naufragij. Et datur ista actio depositori p̄ depositariū vt l. i. ℣. i. ff. depos. Et dar̄ i simplū Cresci rō inficiādo. qr si depositarius negauerit rem esse depositā apud eū datur in duplū vt insti. de actio. ℣ sequēs ℣si. plane. ¶ In octauo loco ponitur Actio vie reiecte. Et hz locū ista actio qñ aliqs reiecit viā publicā ad fundū vicini sui vt ipse ex via publica fūdum suū ampliaret. Et dar̄ ista actio ei in c⁹ fundo via reiecta ē cōtra eū q̄ viā sic reiecit. Et dar̄ ad hoc vt via ponat̄ ad locū pristinū. vt in l. si area. ff. de via publi. ¶ In nono loco ponit̄ Actio q̄ō metus causa. Et datur ista actio ei q̄ p metū cadentē in cōstantē virū alienauit rem suā. uī l. metū. ff. q̄ō me. cau. Et datur contra inferentē talē metū. vel cōtra possidentē talē rem. Et ita est actio psonalis in rē scripta. vt l. si cū excepti one. in prin. ff. q̄ō me. causa. Et dar̄ ista actio in q̄druplū in q̄ tñ cōtinetur ipsa res vt insti. de actio. ℣. Quadrupli. Et differt ista actio ab actione que posita est in ꝑma linea. et d̄r. vtilis in rem q̄ datur metū passo. quia illa dar̄ ad rē. et est realis. Ista autē datur in psonā et ē psonalis in rez tñ scripta. vt no. p bar. in l. metū. ℣. volenti. ff. q̄ō metus causa.

☞ Sequuntur Act. p̄to. q̄nte linee. Et in primo loco ponitur Actio d̄ dolo malo. Et datur ista actio ei qui p malū dolū deceptus est. Et datur contra decipientem ad hoc vt deceptus restituatur et non sit in damno. vt ff. z C. d̄ dolo malo. p to. Et requirit̄ vt sit talis dolus qui cadit in constantē virū sicut dictū est in precedenti ac. de metu. Aliquin plus attribueretur fatuitati seu simplicitati ipsius decepti q̄ dolo. vt i c. cū dilectus. extra de his que vi met⁹ ve causa fiūt Et ista actio non datur nisi damnū fuerit ad minus duozum aur. vt in l. si oleū. ℣. fi. ff. d̄ dolo. ¶ In sc̄o loco ponitur Actio furti manifesti. Et datur ei cuius interest furtum non fuisse factū. vt insti. de obliga. que ex ma

De arbore actionū.

In nono loco ponitur actio in factū de itinere actuq; ꝑuato vtendo. Et dat ista actio ei q ꝓ xxx. dies continuos vel discōtinuos intra annū retro vsus est actu vel itinere ꝑ alienū fundū. z datur cōtra volentē eū impedire ad hoc vt ꝑmittat eū in q̄si possessione actus vel itineris. Et in ista actione querit de quasi possessione vt ff. de itine. actuq; ꝑua. l. i. Et ita est actio possessoria et nō queritur ſ de iure aut nō iure istius seruitutis q hoc fit ꝑ cōfessionē et negationē que sunt actiones ciuiles vt inſti. de actio ſ eque. et ſ contra.

Sequūtur actiones ꝓtoriales none linee. Et in ꝓmo loco ponit actio in factum de itinere actuq; ꝑuato reficiēdo Et dat ista actio volenti in fundo alterius reficere actū vel iter. quo ꝓmit ad fundū suū ꝑ impedientē seu ꝓhibentē vt desistat vt ff. de itinere actuq; ꝑuato l. iij ſ. aut ꝓtor. Debet tñ sic reficiens alteri cauere de dāno infecto. vt d. l. iij ſ qui hoc interdicto. Et differt ista actio a ꝓcedenti quia in illa sufficit ꝓbare q ibi fuit vsus seruitute vt ibi dictū est Sz in ista hoc idē ꝓbandū est. et etiam q in veritate seruit⁹ sibi deberet ratione fandi sui vt. d. l. iij ſ hoc ātea supiore. Et bñ datur ista actio ei cui debetur seruit⁹. q ille hz reficere viā vel actuz vel iter et nō ille q debet vt. l. quotiēs ſ fi. ff. de seruitu. hoc tñ fallit in seruitute oneris inferendi vt. l. cū debere. ff. de seruitu. viba. ꝺ dioz. In scō loco ponitur actio in factū de aq̄ quotidiana. et dat ista actio ei q intra annū retro vno die duxit aquā ad fundū suū. z dat contra ꝓhibentē vt desistat et ita est actio ꝓhibitoria. vel si aliq̄d fecit q deponat et ita est restitutoria vt ff. de aqua quotidiana et estiua. l. i ſ quod autem. In tertio loco ponitur actio in factū de aq̄ estiuali. et datur ei qui intra annū retro in estate vno die duxit aquam ad fundū suum. et datur contra ꝓhibētē vt desistat vt ff. de aqua quotidiana et estiua. l. i. In quarto loco ponitur actio in factū de aqua ex castello ducenda. z datur ista actio ei qui habz q̄si possessionē ducendi aquā a loco in quo aq̄ nascitur vel cōgregat. Et dat cōtra impedientē vt desistat vt ff. de aqua quotidi. et estiua. l. i ſ quod ait. In quīto loco ponitur actio de riuis purgādis. z dat ista actio ei qui vult purgare vel reficē riuuz ꝑ quem ducitur aqua ad fundū suū cōtra impedientem vt desistat vt ff. de riuis. l. i ſ hoc interdictū. In sexto loco ponit actio in factū de fonte vtendo Et dat ei q habet q̄si possessionē hauriendi aquā ex fonte vel puteo alteri⁹ cōtra ꝓhibentem vt desistat vt ff. de fonte. l. i ſ i. In septīo loco ponit actio in factum de fonte reficiēdo. Et datur ei qui vult reficere fontem in quo habet quasi possessionem vel ius hauriendi aquam. contra ꝓhibentem vt desistat vt ff. de fonte. l. i ſ fina. In octauo loco ponitur actio in factum de cloacis purgandis vel reficiendis. z datur ei qui habet quasi possessionem purgandi cloacam suam ꝑ fundum alterius Et datur contra ꝓhibentem vt desistat vt ff. de cloa. l. i ſ quod ait. Necesse est enim cloacas purgare/ ita vt aer nō inficiatur fetoribus et inde generet pestis vt in d. l. i. In nono loco ponit actio in factū ne q̄d in cloacis fiat īmittat ve. Et datur ista actio habenti cloacam et qua īmundicie trahuntur ꝑ aquā vel alias. z datur contra eum q impedit cursum istius aque vt desistat vel cōtra eum qui aliquid facit quo cloaca fit plus nociua vt desistat vt ff. de cloa. l. i ſ fina.

Sequuntur actiones pretoriales decime linee. Et in primo loco ponitur actio in factum vt si quid factum īmissum ve est in cloaca tollatur.

Et datur ei in cuius cloacā aliquid factum vel immissum est quo cloaca fit deterior cōtra cuz qui hoc fecit vel immisit vt tollat et ita est actio restitutoria vt ff. de cloacis. l. i. ℣. deinde ait prō. ¶ In secūdo loco ponit actio in factū de pcario. Et dat ei q̄ rem suā alteri precario tradidit/ z petit rem restitui cōtra eum q̄ nō vult restituere vt restituat Nam ille q̄ pcario rē recipit possidet noīe tradentis vt ff. de acq̄ren. possess. l. qđ meo. Et differūt pcariū et cōmodatū q̄ i cōmodato datur certus vsus quo expleto reddit cōmodatū vt. l. in cōmodato ℣ sicut ff. cōmoda. Sed in pcario nō exprimit certus vsus sed dat simplicit vt notat in rubrica ff. de pca. Et nō consistit etiā in rebus q̄ sunt in nūero ponere vel mensura/ z in illis est mutuuz vt. l. ij. ℣ i. ff. si certū petat. ¶ In tertio loco ponit actio in factū de arboribus cedendis Et dat ei apud cuius possessionē posita est arbor p vicinū/ que q̄dē arbor est nociua ex quo destruit muruz vel impedit aerem seu calorē solis. Et dat ista actio vt talis possit abscindere ramos et facit ligna sua si dñs arboris hoc nō fecit ff. de arbo. ceden. l. i. ¶ In quarto loco ponit actio in factū de glāde legenda. Et dat ista actio ei q̄ hz arborē cuius rami pendēt sup fundū alterius/ et ita fructꝰ colligi nō pñt nisi ingrediēdo alterī fundū maxīe q̄n cadūt de arbore si tūc ille dñs fundi nō pmittat istū intrare fundū suū ad colligēdū fructus dat cōtra eū ista actio vt p tres dies ingrediat fundū et colligat fructꝰ suos. z pꝰ tres dies nō audiat et p glādes intelligunt oēs fructꝰ vt ff. de glā. legen. l. i. ¶ In quito loco ponit actio ī factū de migrādo. Et dat ista actio ei q̄ inuexit vel intulit res suas in fundum alterius/ et postea vult itez exportare tales res et soluet mercedē seu pensionem/ z dat cōtra dñm fundi īpedientē istū ne deportet res suas ad hoc vt p/mittat eū res suas asportare. Et datur etiā ad interesse/ z idē est si gratis habitauit in domo Nā tūc dat actio vtil. z ppue dat ista actio inquino vt ff. de migran. l. i. et fi. ¶ In sexto loco ponitur actio in factū loco inēdicti saluiani. Et dat ista actio creditori vel dño fūdi qui res sibi obligate sunt alienate vel non sunt sibi parate ꝑ possessores illaz rerū vt eas sibi tradāt. Et differt ista actio a seruiana et est vtilior q̄ in ista solum ꝓbat q̄ debitor illas res possedit tpe ꝓcus/ z in seruiana opz etiā ꝓbare dominiū vt ff. de saluia. inēdic. l. i. Et dat ista actio ppue p reb⁹ inuectis vel illatis in fundū alterī⁹. ¶ In septimo loco ponit actio in factū de ope demoliendo qđ factū est p⁹ noui opis nūciatiōnē et an nūciatiōis remissionem/ et dat ei in cuius fundo aliq̄d edificatū ē postq̄ nūciauit nouū op⁹ et nō remisit nūciationē. Et dat ꝑ eū q̄ edificauit vt edificiū tollat ex toto nec audit aduersarius q̄uis dicat se hre ibi ius edificādi vt ff. de no. opis nūcia. l. i. ¶ In octauo loco ponit actio in factū vt liceat edificare ei cui nouū op⁹ nūciatū est si satisdet vel patus ē satisdare de ope demolitēdo si nō habeat ius ꝑ ipedientem vt desistat vt ff. de no. opis nūcia. l. prētor ℣ si q̄s patus. ¶ In nono loco pōit actio in factū loco inēdicti fraudatorij z dat pupillo q̄n tutor suus denegauit debitorē pupilli soluere creditori ipius tutoris. et sic etiā adulto minori quo ad curatorē/ z datur ista actio ꝑ creditorez si ptic̄pauit in fraude vt restituat pupillo vel adulto minori hoc qđ solutum est. liberatus tñ est debitor vt notat p bar. in. l. pupill. ff. de solutio.

¶ Sequūtur actiones ꝓtoriales vnde cime linee. Et in ꝓmo loco ponit spatium quadrāgulare in quo scribitur cum rubeo colore sic oīa fere p̄dicta inēdcā sunt directa et etiaz vtilia. Iste autem actiones q̄ sequūtur descēdūt ex edicto

De arboze actionum

pretoris: ¶ In scdo loco ponitur Actio in fac. ex edicto ꝺ albo corrupto Et ꝺaꝯ ista actio cuilibet de pplo. cōtra eum qui deposuit vel corrupit seu viciauit vel deturpauit scripturā positā ad locū publicū. vt in portis palatij vel ciuitatis vel in valuis ecclesie. si illa scriptura cōtineat aliqꝺ p̄ceptū vel statutū ꝓmulgādū pplo. ⁊ punitur talis corrūpens vel dolo faciens vt corrūpaꝯ. ī l. auri. vel ſm quosdā in quīgētis vt no. ꝓ doc. in. l. si qs id qꝺ ff. de iurisdic. oīm iudi. ¶ In ⁊° loco ponit actio in fac. ex edicto si qs ius dicēti nō obtēperauerit Et ꝺaꝯ ista actio parti ad cuius īstātiā iudex aduerse pti aliqꝺ mādauit vel ꝓhibuit. ⁊ ꝺaꝯ ꝯ pte nō obtpante p̄cepto iudicis ad interesse alteri⁹ ptis. q̄ forte fecit expeñ ꝓ aduocatis vel ꝓ ꝓcuratoribꝰ. Nō tñ pdēnaꝯ ad iteresse p̄incipaliē vt ff. si qs ius dicēti nō obtpauerit. l. i ff. ¶ In q̄rto loco ponit ac. in factum ex edicto. Si qs in ius vocauerit quēcuis quē in ius vocare non licet. Et ꝺatur ista actio parēti vocato in ius a libero descendente nō petita et obtenta venia Similiter patrono si vocetur in ius a liberto. Et ꝺatur contra vocātē in ius. et punitur ī l. auri. vt insti. ꝺ petemē litigā. ff. Et habet ista actio locū. q̄n aliqs vocatur in ius sine venia ab eo qui ꝺz sibi reuerentiā. vt est patrinus q̄ leuauit aliquē de fonte. etiā vt ē doctor q̄ ad discipulū suū. Non em̄ potest doctor a discipulo suo citari realiter vt in l. medicos. C. de ꝓfesso. et medicis. li. x. Et ſm aliquos etiā nec citatione ꝛbali sine venia. Sic nec abbas a suo monacho. Et ista notant in l. generali. ff. de in ius vo. ¶ In q̄nto loco ponit Actio ī fac. ex edicto. Si qs in ius vocat⁹ nō ierit. Et ꝺaꝯ ista actio ei ad cui⁹ īstātiā aliqs vocat⁹ ē in ius. et ille nō compet. ꝓt qꝺ p̄indicaꝯ sibi eo q̄ actio sua p̄scribit vel alio modo. et ꝺatur cōtra nō cōparentē ad interesse actoris. vt ff. si qs in ius vocat⁹ nō ierit l. i ff.

¶ In sexto loco ponit Actio i fac. ex edicto. Si qs in iudicio fideiubentē ꝓ puncta ꝑsona nō acceptū cū esse necesse. Et ꝺaꝯ ista actio. q̄n aliquis vocat⁹ est in iudiciū et petit ab eo satisdatio ꝺ iudicio sisti vel alias. Et ille offert cōtūctam ꝑsonā videlicz prēm vel frēm vsq; ad q̄rtū gradū. Iz actor nō vult illuz fideiussorē hrē. q̄ forte ē paup. tūc ꝺaꝯ illi ꝑsone ista actio cōtra actorē. Et est pena l. aureoꝝ. vt ff. vt ī ius vocati eāt vel satisdent. l. fi ff. ¶ In septimo loco ponitur actio in fac. ex edicto. Me qs cū qui in ius vocatus est vi eximat. Et ꝺatur ista actio q̄n aliquis vocatus est ad iudiciū et ali⁹ tenet eū ꝓ violentiaz q̄ nō ꝓt in iudicio cōparē. Et ꝺaꝯ ista actio pti ad cuius instantiā iste vocat⁹ ē vel etiā ipsi vocato ꝯ detinētē et iuraꝯ hic in litē. et ita actio ē penalis ex vtra q̄ pte. vt ff. ne qs cū q̄ in ius vo. est vi eximat. l. fi ff. ¶ In octauo loco ponit Actio in fac. ex edicto. de eo q̄ dolo malo fecit q̄ qs min⁹ in iudicio sisteret Et ꝺaꝯ ista actio parti ad cui⁹ instātiā vocatus ē in iudiciū ⁊ etiā vocato. ꝯ eū q̄ do. ma. hoc fecit. ꝛbi grā. dixit illi vocato. Nō oz ire te ad iudiciū q̄ paꝯ tuus mortuus ē. Et ꝺaꝯ ad verū interesse. ⁊ ita est penal' ex pte cōuenti tm̄ et rei ꝓsecutoria ex pte actoris. vt ff. de eo per quē factū est. quo qs min⁹ in iudicio sisteret l. fina. ¶ In nono loco ponitur Actio in fac. ex edicto ꝺ edendo. aduersus nō edentē. q̄ tñ edere debet Et ꝺaꝯ ista actio ei q̄ petit aliquā scripturā. vt puta instrm̄ vel copiā de aliquib⁹ legatis vel ratiocinijs vel ꝓtractib⁹. Et ꝺatur ꝯ eū qui tenet talem scripturā exhibere vel dictare seu edē. vt faciat. vt ff. de eden. l. si quis ex argentarijs.

☞ Sequuntur actiones pretoriales duodecime linee. Et in primo loco ponitur Actio in factum ex edicto de Calumniato. Et habet ista actio locū quā

do aliquis recepit pecuniã vt vexaret me p̃ Calũniam in iudicio vel recepit pecuniã vt desisteret a tali vexatione Nam talem pecuniã recipe non debet cum gratis teneatur abstinere Datur igitur mihi hec actio contra illũ calumniatorẽ. et datur ad quadruplũ. in quo tñ continetur pecunia quã ipse recepit vt ff.de calũniato.l.i.de qua etiã habetur insti.de ac℈ quadrupli. In secũdo loco ponitur Actio in fac.substitoria loco actionis de dolo. Et habet locũ ista actio qñ finita est actio de dolo, que durat solũ biẽnio.vt C. de dolo.l. fi. Et post biennũ datur ista actio ipsi decepto.contra decipientẽ ad id ad qđ dabat actio de dolo.vt l.ita q̃.ff.de dolo. Datur etiã actio i casib⁹ i qb⁹ ũ dat actio de dolo ꝓpter fauorem psonaruꝫ. verbi gratia Parens decepit liberum suum. aut patron⁹ libertum. aut q̃s in eminenti dignitate constitutus decepit aliũ aut quis bonoꝝ mor decepit luxuriosum vel ꝓdigũ. In istis casibus nõ habet locũ actio de do.sed loco illi⁹ intentatur ista actio Et debet cauere faciens libellũ.ne fiat mentio male fidei ꝫ narretur non esse equũ huiusmodi personas locupletari cuꝫ alterius iactura. vt no. n l.non debet.ff.de dolo. In tertio loco ponitur Actio i fac. De alienatione iudicij mutandi causa fcã Et habz locũ ista actio.qũ tu possedisti aliquã rem.quã estimasti me perituruꝫ eo q̃ eẽt mea vel hrẽm ins in ea et ideo alienasti illã rem vt hrẽm aduersarium duriorez. q̃ casu datur mihi hec actio ꝛ te pro meo interesse illã rez non fuisse alienatã.vt ff.de alienatiõe iudicij mu. cau.fcã.l.i. Si tamen alienatio fierz p⁹ li.contes.haberet locuz alia actio de q̃. ff.et C.ꝺ litigios In quarto loco ponitur Actio in fac. in simplũ aduersus nautas.caup.et stab. Et habet locum hec actio cũ quis posuit res suas in naui.caupona vel stabulo. ꝛ res furata ẽ p alios q̃ p̃ ministros nauis. caupone. vel stabuli. vtputa p viatores. q̃ si furata esset p̃ ministros haberet locuz actio posita ꝺ. i tertio loco q̃nte linee. Et dat ista actio ei qui pdidit rem suã ptra mgr̃m nauis.caup.vel stabuli.si ista rs deposita est sciente nauta. ꝛ. vel suscipiente custodiam rei.vt ff.nau.cau.sta. l.i. In quinto loco ponitur Actio in fac.in duplũ aduersus nautas caupo. ꝛ stabula. Et habet locũ ista actio qñ facta est damnũ in re posita in naui caupona vel stabulo et nõ ẽ furtũ factum Et dat ista actio dño rei contra mgr̃m nauis ꝛ. ad duplũ damni dati. i quo tñ cõtinet ipsum damnũ. vt no.p̃ bar i rubrica ff.furti aduersus nau.cau.et stab. In sexto loco ponitur Actio in fac. de effusis et deiectis Et habz locũ ista actio.qũ alicui factũ ẽ damnũ eo q̃ ex aliqua domo effusuz vel deiectũ ẽ aliqđ et datur ista actio damnũ passo contra dñm seu in domo gubernatorẽ ꝛ datur ad dup luz in quo cõtinetur etiã dãnũ vt ff.ꝺ his q̃.deiece.vel effude.l.i.si ãt occisus sit liber homo. datur ista actio cuilibet de ꝑlo ad l. aureos. quia liber homo non habet estimationem vt l. liber homo.ff.ad l.aq̃l. Si vero lesus aut vulnerat⁹ fuerit liber homo datur sibi ista actio et arbitrabit iudex ad q̃rũ cõ demnabitur reus et cõsiderabit impensas medicoꝝ et medicaminũ et operas quibus caruit et cariturus ẽ lesus. vt dicta l.i.et insitu.de obli.que ex q̃si delicto nas℈ij. Et si seruus effuderit vel deiecerit p̃t dari pro noxa. si dñs nescierit dicta l.i℈si seru⁹. In septimo loco ponitur actio in fac.que datur gubernatori domus aduersus deiectorez vel effusorem. Et datur ista actio inhabitatori domus qui soluit damnũ vt in precedenti actione dictũ est contra eũ qui rem aliquã ex domo sua deiecit vl effudit vnde damnũ accidit vt ille restituat quod solutũ ẽ. vt ff. de his q̃ deie

De arbore actionum

ce. vel effade. l. i. ℣ cū autē legis. ℣ In octauo loco ponitur Actio in fac. aduersus eū qui habet aliquid appensū vl̄ positū supra locū vbi vulgo est iter. qō si caderet posset facere damnū. Et datur ista ac. cuilibet de populo cōtra eū qui hoc posuit vel appendit. Et datur ad ꝛ aurl. et vt remoueat qō positū est. vt d. l. i. ℣ ptor ℣ In nono loco ponit Actio in fac. si mensor falsum modū dixerit. et hz locū ista actio qñ aliq̄ dubitāt de mē sura. Et ideo vocatur agrimēsor vt referat iudici vel ptib⁹ verā mensurā. et ille dolo vl̄ lata culpa fa. fraudem ī mē sura seu dicit mensurā maiorē vel minorem. q̄z sit. tunc datur ista actio decepto contra mēsorē ad suū interesse. vt ff. si mensor fal. modō dix. l. i.

℣ Sequuntur actiones pretoriales tertiedecīe linee. Et ī primo loco ponit Actio in fac. aduersus eū q̄ intulit mortuū suū in locū purū et nō religiosum. Et pro intellecta istius ac. notāduz. q̄ mortui olim nō poterāt sepeliri in ciuitatib⁹ vicis aut castris ꝓpter feroēs sub pena xl. aurl. vt ff. de sepul. viola. l. iij ℣ diuus. Datur ergo hec actio mihi contra te. si tu sepelisti mortuū tuū in fundo meo puro. ad hoc vt mortuū remoueas aut preciū fundi mei soluas. q̄ fecisti locū religiosū i. vt ff. de religios. l. ij ℣ i. ℣ In secūdo loco ponitur Actio ī fac. funeraria que dat ei qui fecit sumptus pro funere ℣ eū q̄ debuit facē illos sūpt⁹. vt eos restituat. vt ff. de religios et sump. fu. l. ac si q̄s ℣ hec actio. ℣ In tertio loco ponitur Actio in fac. Si locus sacer vendit⁹ sit alicui ignorāti pro puro. vbi grā. ego habeo locū religiosū et aliquis vendidit tibi illū locū tanq̄ purū et tu fecisti ibi edificiuz vel phubes ne inferā ibi mortuū meum. habeo contra te ista actionē vt edificiū remoueas et mortuū meū sepeliri pmittas ꝛ tu poteo vlterius agere cōtra venditorē tuū. vt l. ossa ℣ i. loci. ff. de religio. et sūp. fu. Et nō solū habeo ista ac. cōtra te si ignorasti. ℣ potius si sciuisti locū esse religiosū. aucten. multo magis. C. de sacrosan. eccle. sed tūc nō habes regressum ad venditorem. ℣ In quarto loco ponitur Actio in fac. Si mulier ventris nōie in bo. poss. missa est p Calumniā. vbi grā Est mulier cuius maritus mortuus est et ipsa dicit se impregnatā et nō est. vel est impregnata. ℣ nō et illo marito. et ita ipsa petit nōie posthumi vel posthume exñtis adhuc in vtero mitti in poss. bo. alli⁹ mariti. tunc dat ista actio hēdi qui succedit de iure ciuili vel bo. possessori qui succedit de mē ptorio contra talē mulierē. ꝓ suo interesse et vt restituat talia bona. vt ff. si mulier ventris nomine. l. prima.

℣ In quarto loco ponitur actio in factum quando iuratur informiter. et datur ista actio si ego dicā te esse debitorē meum et tu negas et defers mihi iuramentum. ego iuro te esse debitorē meū in decē flore. non dicendo ex qua causa tūc datur mihi ista actio cōtra te vt soluas decē flore. vt. C. de rebus credi. et iureiuran. l. actori. et insti. de actio. ℣ item si quis postulante. Et differt ista actio ab illa q̄ dicta est in tertio loco ārte linee q̄ ibi iurat formā. hoc est ex cā ℣ emptiōis ꝛ pmutatiōis. ℣ In sexto loco ponit actio in factū. si mulier q̄ vētris nōie p calūniā in possessionē bonorum missa est vel is qui eā hz in ptāte trāstulit illa bona ad alū. q̄ casū dat ista actio heredi vel bonoꝝ possessori ꝑ talem mulierē vel cōtra eū qui eā hz ī potestate ꝓ suo interesse illa bona nō fuisse trāslata vt ff. si mulier ven. nōie. l. fi na ℣ i. Et nō dat ista actio ꝑ eūm quez bona trāslata sunt q̄ forte illa bona cōsumpsit vel nō possidet nec dolo desiit possidere vt. l. nā is ff. de dolo. ℣ In septimo loco ponit ac. in fac. q̄ dat ꝑhētibus cū eo q̄ se dixit tutorē vl̄ curatorē et nō fuit. Et dat ista actio illis q̄ fec cō-

erahunt ꝯ talē falsum tutorē vel curatorem ꝓ suo interesse. vt ff. quod cū fal. tutore. l. i. ¶ In octauo loco ponit Actio in fac. que datur minori ꝓpter hoc ipsum quod tam dictū est. Et datur ista actio ipsi minori contra talem falsū tutorem vel curatorē ꝓ repetitione eox q̄ alienata sunt ⁊ ꝓ suo interesse. vt ff. qd cum fal. tutoꝛ. l. fi. ¶ In nono loco ponitur Actio in fac. aduersus eū qui dolo malo alū adhibuit vt tāq̄ tutor vel curator insciꝰ auctorizaret aliq̄d loco minoris. Et datur ista ac. isti qui credidit se tutorem vel curatorem cōtra illū ꝓsuasorem ꝓ suo interesse. vt in g. in l. i. ff. quod cum fal. tutore.

☞ Sequuntur actiones pretoriales q̄rtedecie linee. Et ī primo loco ponit Actio in fac. Si quis omissa causa testamenti possideat hereditatē abintes. Et habet locū ista ac. cū q̄ heres institutus sit sed non vult adire hereditatem vt nō habeat soluere legata vel fideicōmissa que nō debent nisi post aditam hereditatē. Et ideo q̄ iste heres īstitutus ē filius aut nepos. vel talis. q̄ sibi debeꝫ etiā hereditas abintestato. ⁊ ita dimittit institutionē ex testamēto ⁊ adit hereditatē abintestato. In hoc casu datur ista actio legatarijs et fidecommissarijs cōtra talem heredem vt ipse soluat legata ⁊ fideicōmissa. acta adiꝯ hereditatē ex testamēto. vt ff. si q̄s omissa causa testa. l. i. ¶ In scō loco ponit Actio in fac. que daꝫ cōtra publicanuꝫ Et habet locū ista actio. q̄n publicani seu exactores vel gabellarij plus recipiunt. q̄ꝫ iure recipe debeant. Et daꝫ ista actio ei qui plus soluit q̄ꝫ soluere debuit. contra publicanū seu exactorē vl̄ gabellariū. Et daꝫ ītra annū vtilem in duplū post annū vero in simplū. vt ff. de publica. l. i. Et idem est. si plus recepit etiā ꝓ mīstros suos. vt in d. l. ꝯ familie. ¶ In tertio loco ponitur Actio ī fac. si liber homo sciens passus est se venū dari emptori nescienti. Et habet locum ista act. q̄n liber homo patiē se vendi. nō seruatis cōditionib⁹ ad hoc requisitis. q̄ no. in ꝯ seruu scō. iusti. de iure ꝑsona. Et datur ista actio emptori contra talem hoīem venditū. si postea proclamauerit in libertatē ꝓ suo interesse. vt ff. de liberali causa. l. sciendū. Datur etiā isti emptori Ac. ex empto cōtra venditorē. ¶ In q̄rto loco ponitur ac. ī fac tū Si quis in possess. bonoꝝ miss⁹. fructus alienauerit vel rem deteriorē fecerit. Et habet locū ista ac. q̄n quis in possess. bo. missus est causa rei seruande vel ratione cōtumacie. et ipse alienauit fructus vel bona fecit deteriora. Et datur ista ac. debitori cōtra talē possessorem de fructib⁹ alienatis satisfaciat vel etiam de deterioratione bonoꝝ. vt ff. ō bonis auctoritate iudicis possideñ. l. ꝓtor. ¶ In quinto loco ponitur Actio ī fac. que datur bono. possessori ad repetendū sumptus quos fecit in talib⁹ bonis. Et datur ista actio creditori cōtra debitorem vt satisfaciat de huiusmodi sumptib⁹. vt ff. de bonis aut. iudicī. possideñ. l. ꝓtor. ¶ In sexto loco ponitur actio in fac. de damno ꝓ dolū dato ī turba. Et datur ista ac. ei qui damnū passꝰ ē ꝓ turbam cōtra euꝫ qui dolo ꝓgregauit illā turbam pro suo interesse et dāno. vt ff. vi bo rapto. l. pretor. Et faciunt turbam xx. homines. vt no. ꝓ bar. ī l. iij. ff. vi bo. rapto. ¶ In septimo loco ponitur Ac. ī fac. Si quis liber eē missus est in testamēto. Et habet locū ista ac. q̄n testator iussit suo suo dari libertatem in testamento suo. Et iste seruꝰ sub spe libertatis hñde post mortē dñi sui surripuit aliquas res ex hereditate aut fecit damnū in eis. tunc datur ista ac. heredi contra talem seruū. Et daꝫ ī duplum in quo non cōtinet rei ꝓsecutio et hoc ītra annū vtilez. ꝯ post annū cōpetunt alie ac. Requiruntur igitur tria ad istam actionem. Primo q̄ ista

subtractio fiat dolo vel culpa lata. scdo q fiat post mortē dñi. tertio q fiat ante aditam hereditatē. vt ff. si qs in testa. liber esse iussus est l. i. ℣ non tantū et ℣ ñ autē. ¶ In octauo loco ponitur Actio in fac. de incendio ruina et naufragio. Et habet locū ista ac. qñ oritur incendiū vel qñ ptingit ruina dom⁹. vel quā do nauis patit naufragiū. et tūc aliqui surripiūt bona ꝓiecta ex domo vel naui. Et dat ista ac. dño illoz bonoz contra surripientes Et dat in q̄druplū infra annū vtilē. vt ff. de incendio ruina naufragio. l. i. ¶ In nono loco ponit ac. in fac. de sepulchro violato Et hz locū ista ac. qñ aliqs edificat i loco religioso vel remouet aliqd ab illo Et dat ei cui⁹ ē talis loc⁹ religiosus ꝓtra sic edificātē vel remouētē. vt edificiū tollat. t remotū restituat Et dat etiā regulariter ad ducētos aurl. vt ff. de sepul. violato. l. ꝓtor. ℣. q sepulchz Et ita finiunt ac. ꝓtorie. Istis tñ ꝓt addi ac. ꝓtoria. q̄ locū hz qñ ꝓtor dat actionē. q tñ actio nullū hz nomē sicut inter dū ē obligatio ciuilis ex lege. Actio tñ ꝓcedens ex tali obligatione nō hz nomē ꝫ dr tunc ꝓdictio ex lege. vt ff. de cōdic. ex lege. l. itē.

¶ ☞ Sequuntur Actiōes ciuiles In primo loco decimeqnte linee ponit rei vendicatio. Et dat ista ac. ei q hz dñiū rei ꝫ possessorē seu detinentē talē rem. vt ff. de rei vē. l. i rē. Et dat vt actor ꝓ nūciet dñs et ita vt re⁹ restituat sibi rē vt ff. ꝺ rei vē. l. q restituē. Et dat ista ac. ꝓ reb⁹ corpalib⁹ mobilib⁹ et īmobilib⁹ vt l. vēdicatio. ff. de rei vē. Et istō vez ē de rei vē. dircā. Est etiā vtilis rei vē. q̄ dat habēti directū dominiū ℣ desinētē dolo possidē. vt l. parē. ff. de reg. aurl. Nam si hēat vtile dñium dant alie ac. vt q̄ dat Superficiario vel que dat de superficieb⁹ De q̄bus dcm ē s. In scdo loco ponit actio i rē ꝓfessoria Et dat ista ac. hñti seruitutē realē videlz rusticoz vel vrbanoz ꝓdioz vel etiā ꝓsonalē vt vsūfruc. vsū vel hītationē ꝫ eū q̄ negat sibi talē seruitutē debē. t dat ad h vt reus patiat actorē vti fruituē sua. t vt caueat de cetero cum se nō turbaturū. vt no. in ℣ eque. Insti. de actio. Et no. per bar. in l. si ꝓpus. ff. a q̄ flu. arcē. In ttio loco ponit ac. in rez negatoria Et datur ista ac. ei q dicit se nō debē fruitutē realē vel ꝓsonalem. ꝫ eū q ꝓtēdit se habere talē fruitutē ad hoc vt desistat. vt no. in ℣ cōtra. insti. de actio Et dant iste due act. ꝓ reb⁹ incorpalib⁹ ei et contra eū et ad hoc sicut rei vē. dat ꝓ corpalibus. ¶ In quarto loco ponit actio in rē ꝓdicialis ꝓ seruitute vel nō seruitute. ¶ Et dat ista ac. ei q dicit se hrē aliquē hoīem vt seruū. et ille hō dicit se esse liberū vel libertū Et dat ꝓ illū dicentē se liberū vel libertū vt ꝓnūciet seru⁹ vl' etiā eꝫ. si aliqs possideat aliquē tanq̄ seruū et ille dicit se esse liberū vl' libertū. dat ei ista ac. ptra possidentē vt ꝓnūciet liber vel libert⁹. De ista act. no. in ℣ ꝓiudiciales. insti. ꝺ ac. t ē ista ciulis q̄uis actiones de libertinitate et de ptu agnoſ. sint ꝓtorie de q̄b⁹ ꝫ. d. est.

¶ In quinto loco ponit spatiū q̄drangulare i q̄ scribit cū rubeo coloē Quattuor ac. que sequunt sūt mitte. ¶ In sexto loco ponit peti. heredi. et dat ista actio heredi. q̄ succedit de iuē ciuili. vt ff. de pe. here. l. i. ꝫ eū q̄ possidet res hēditarias aut aliq̄ rem hereditariā ꝓ he de vel ꝓ possessore vt l. nec vllā. ff. ꝺ peti. here. Et datur ad hoc vt iste ꝓnūcietur hēs et ita cōsequēter p officiū iudicis mercennarium vt sibi restituat res hereditaria vt no. ꝓ bar. l. i. ff. de eden.

¶ In septimo loco ponit ac. fi. regū. t dat ista ac. hñti agrū vel aliud ꝓdiū rusticū et est ꝓtentio de ꝓdio vicino q̄ ad terminos ꝓdioꝝ et dat contra vicinū seu habentē ꝓdiū vicinū vt ponant termini. Et iudex in ista actione ꝓpter cōmoditatez ꝓt terminū ponere et abstrahere aliqd ab vno et alteri dare. tñ faci

endo ꝓpensatõez ꝑ pecuniã vt no.isti. & of.iudi.ff si finũ regũ. Si ãt vnũ sit ꝑ viũ rusti.ꝛ aliꝰ vba. dañ vtil' ac.ff.regl. il.ij.ff.e. Sz si vtrũqꝫ sit vrbanũ ñ dañ ista ac. In.viij.loco ponit ac.fa.h c.ꝛ dañ ista ac. hẽdi ꝓ hẽdẽ suũ ad h vt fiat diuisio hereditatis vt i ff si fami.insti.& of. iud. In ix.lo ponit ac.cõi diuidũdo Et dañ ista ac.hñti rẽ cõez ꝑ indiuiso cũ alio ꝓ illũ aliũ vt fiat diuisio vt no.in ff q

☞ Sequũt actões ci Cdã isti.de ac. les.xvi.linee In.i.loco ponit spatiũ q̃ drãg'tiaẽ i q̃ scribit cũ rubeo colore ꝓ nalissie st iste actões q̃ sequũt. In.ij.lo co ponit certi ꝓdictio general' actio sic dcã Et hz locũ ista act.qñ petit res certa q̃ ad sbaz.q̃litatẽ ꝛ q̃titatẽ et dañ ista actio ei q̃ sic petit ẽtã rẽ.ꝓ eũ a q̃ petit vt talẽ rẽ soluat.vt l.vbi ãt nõ appz ff.de ✳.obli.et dañ etiã ista ac. ꝑ inesse qõ q̃uis a ꝓncipio sit incertũ.certificat tũ añ sniaz vt no.in ff curare.insti.& ac.

In.iij.loco ponit actio q̃ dr certi ꝓdi ctõ special' et ẽ actio q̃ vocat si certũ pe tat et dañ ista act. ei q̃ mutuauit alteri rẽ mutuabilẽ q̃.s.ꝓsistit in numero.pon dere.aut mẽsura ꝓ illũ q̃ mutuũ recepit vt soluat in cod gñez in cod valore vt l.ij.et l.cũ qd ff.si cer.pe. In.iiij.loco ponit actio.q̃ dr ꝓdictio triticaria. Et dañ ista act.ꝑ oĩ re siue corꝑali siue icor ꝑali siue mobili siue imobili siue certa siue incerta ꝑterq̃ ꝑ pecunia nũerata. Et nõ solũ dañ dño seu rõe dũij hz etiã rõe possessi.vt ff.de ꝓdic tritica.l.i. In v.loco põit Cõdictio ob cãm Et dañ ista actio ei q̃ dedit aliq̃d vt aliq̃d fieret et h postea fcm nõ ẽ ꝓ eũ q̃ h recepit ꝛ nõ fecit qõ facẽ debuit Et dañ ad h vt restituat qõ receptũ ẽ Uerbi gra De di tibi ij.aureos vt scriberes mihi libꝫ institutionũ.et nõ scripsisti.repeto duos aureos ꝑ istã actõez vt.ff.de ꝓdic.ob cãm.l.i. Et hz ista actõ duo capita. vnũ ex eo q̃ cã nõ ẽ secuta Aliꝰ ex pñia re integra In q̃bus tamẽ capitib' sũt mlte fallentie quas longũ esset hic enu rare.de illis capitib' loq̃t l.si pecuniaz et ibi doc.ff.de cõdic.ob causam In sexto loco ponit condictõ sine causa et datur ista actio ei q̃ dedit aliquid putãs esse causam et nõ fuit causa. et si fuit causa iusta.postea desijt esse iusta vel õino desijt esse causa. Et datur contra eũ qui sic recepit.vt restituat quod receptum est. vt ff. de condictione sine causa.l.i. In vij.loco ponit condictõ ob turpẽ causaz. Et datur ista actio ei q̃ dedit ob turpem causam contra eum qui recepit vt restituat.et hoc verũ ẽ. si turpitudo sit ex pte recipientis tãtũ. Si autẽ sit ex parte dantis tãtũ nõ est locus repetitioni et ideo qõ datur meretrici.non potest repeti.quia turpitudo est ex pte dantis et non ex pte recipientis. q̃uis eĩ turpiter faciat luxuriando. licite tñ recipit meretrix qõ sibi datur Et si sit turpitudo ex parte vtriusq̃ petitur ꝑ fiscuz.q̃ si nõ petatur potior ẽ conditio possidentis. et ista no.ĩ l.i.ff.de cõdic.ob turpẽ causam. In viij.loco ponitur ꝓdictio indebiti. Et datur ista actio ei qui soluit indebitum cõtra eũ qui recepit.vt restituat. Non enim debet quis locupletari cũ alterius iactura.vt l.nã hoc na.ff.de ꝓdic. ideb. Et est indebitum interdum naturaliter tantum.interdum ciuiliter tantum.interdum naturaliter et ciuiliter simul. Et soluitur per errorem aut iuris aut facti.aut vtroq̃ modo.vt C.de iuris et facti ignoran.l.error.

In nono loco ponitur actio que vocatur condictio furtiua. ꝛ datur dño rei furate contra furem aut eius heredem vt rem restituat. Et differt ab actione furti.q̃ illa dañ ei cuiuscũq̃ interest furtum factum non fuisse. et datur ad penam vt supꝰ dictum est de furto manifesto.et infra dicetur de furto nõ manifesto. Et de ista condictione furtiua loq̃tur ff si/insti.de obligationibus que ex

maleficio nascuntur.

☞ Sequūt ac. ciuiles decimeseptime linee. Et in pmo loco ponit cōdictio ex lege. Et hz locū ista actio qñ lex ciuilis dat aliquā actionem q̄ nō hz nomē. vel qñ inducit noua obligatio ex q̄ oritur actio. Nā tūc dat ista actio vt ff. de condic. ex lege. l. vnica. Sicut dictū est ꝫ de lege ꝓtonat in fine actionuz ꝓtonat.

In scdo loco ponit spatiū quadrāgulare in quo scribit cū rubeo colore. hāc q̄ sequit dicūt aliq̄ esse anormalā.

In tertio loco ponit actio ad exhibēdum. z dat mihi ista actio cōtra te si tu possideas aut detineas aliquā rem mobilem quā dico esse meā aut q̄si meā. vl̄ si sit aliena dico mea interesse vt hmōi res exhibeat. Ad videndū z ad inq̄rendū de ista re vt vlteri⁹ detur ad eā psecutio vt ff. ad exhiben. l. i. Et si rē nō exhibueris dat mihi iuramētū in litē vt ff. ad exhiben. l. iij. In q̄rto loco ponit actio ex empto. z dat ista ac. emptoꝛ ꝑ vēditorē vt tradat rē emptā si sit in facultate ei⁹. si nō vt tradat interesse vt ff. de actio. empt. et vēdi. l. i. Ad hoc tñ vt emptor habeat efficacit istā actionē req̄rit q̄ vēditor sit ptētus de ꝓcio vt. l. iulian⁹ ꝫ offerri ff. de actio. empt. et vēdi. si tñ emptor nō cōfidat de vēditore ꝑt ꝓciū deponi apd tertiū vt nota. p bar. in l. si soluitur⁹ ff. d soluto. Et sciendū est q̄ in isto ꝓctu et ī alijs ꝓctib⁹ notat. datur alteri ꝫhentiū actio q̄uis ex pte sua ꝓctus nō sit īplet⁹. Talis tñ actio ꝑt excludi p exceptionē et sic nō est efficax vt nota. ī d. ꝫ offerri. Hz in ꝓctib⁹ inoratis nō dat illi actio ex cui⁹ pte ꝓctus nō est īpletus. hz repellit p officiuz iudicis vt nōt Cy. in l. in bonefidei. C. de pact.

In quīto loco ponit ac. ex vendito. z dat venditoꝛ ꝫ emptorē vt soluat ꝓcium vt. l. ex empto. ff. d actionib⁹ emp. et vendi. Et si venditor nō cōfidat emptori de re vendita deponat apud tertiuz vt notat p bar. in. l. Julianus ꝫ offerri. ff. de actio. emp. z vendi. In sexto loco ponit actio locati. z datur ista actio locatori cōtra conductorē vt soluat merces seu pensionē. vel datur etiam p interesse locatoris vt insti. loca. ꝫ i. Et si nō sit merx expressa tūc intelligit tacite ꝓmissa que solita est dari vt. l. q̄ si nolit ꝫ qui assidua ff. d edili. edic. In septimo loco ponitur actio ex cōducto. z datur cōductori ptra locatorē vt ꝓmittat eū uti et frui re conducta toto tpe quo cōduxit et vt etiā disponat locator q̄ illa res sit habilis ad vsum p quo cōducta est. et cōiter conduci solet vt in d. ꝫ. instī. loca. et ibi p glo. et doc. In octauo loco ponitur actio oneris aduersi. Et p intellectu istius actionis. Sciendū q̄ cōductor regulariter nō tenet de re destructa. nisi dolū vel latā culpā cōmiserit. Et ita nō tenetur de piculis et casu fortuito vt ff. locati. l. ex conducto. nisi cōductor caueat de piculo z casu fortuito seu pactū factū est de hoc inter locatorē et conductorem. et tunc si factum est in continenti post contractū datur pro eo actio ex locato. Et propter hoc dixit Azo istam actionem non differre ab actione locati. Nam tunc istud pactum vestitur a contractu z informat istud pactum illum contractum cui adheret. Sed si istud pactum factuz sit p interuallum post contractum tunc vestitur ipa lege. et ad petendum restitutionem vel interesse rei. ex piculo vl̄ casu fortuito destructe vel deteriorate datur ista actio que dicitur oneris aduersi vt notatur in. l. in naue pamphili ff. loca.

In nono loco ponitur actio pro socio. Et datur ista actio alicui contra socium suum ad ea que sunt societatis. et est ex vtraq; pte directa vt notat in ꝫ actionū. iusti. de actionibus.

Liber Quartus

Sequunt actiões ciuiles decime octaue linee. Et in ṗmo loco ponit ſpatium quadrãgulare in quo ſcribit cum rubeo colore. he actiões que ſequũtur interdũ ſunt directe et interdũ ꝓrie.

In ſcõo loco ponit actio mãdati directa vel cõtraria. Et dat directa mandatori cõtra mãdatariũ de his q̃ geſſit ꝓcure mãdati ſui vt reddat rationem et dat etiã ꝓ intereſſe. ſed cõtraria dat mandatario cõtra mãdatorẽ ſi expendit aliq̃ vtilit vel neceſſario ratione mãdati vt illa ſibi reſtituant. et de iſtis notat inſtitu. mãda. ℔ i.

In tertio loco ponit actio depoſiti directa vel ꝓria. Et directa dat depoſitori ſeu deponẽti cõtra depoſitariũ vt reſtituat rem depoſitã. Hz ꝓria dat depoſitario cõtra depoſitorẽ ſi fecit aliq̃s impenſas vtiles vl̃ neceſſarias in re depoſita vt illas reſtituat depoſitor vt inſti. q̃bus modis re cõtrahitur obligatio ℔ pterea. Et ẽ iſta actio regulariter ciuilis ſed in quattuor caſib⁹ ẽ ꝓtoria et ſic poſita eſt ſup̃ inter ꝓtorias in ſeptimo loco quarte linee.

In quarto loco ponitur actio tutele directa vel cõtraria. Et datur directa pupillo finita tutela ꝑ tutorẽ de geſtis. ĩ tutela vt reddat rationẽ ⁊ de male geſtis faciat reſtitutionẽ. Hz ꝓria ſiliter dat tutori ꝑ pupillũ ſi fecit ipẽſas vtiles vl̃ neceſſarias ꝓ ꝑſona vel ꝓ reb⁹ pupilli vt ille reſtituant vt inſti. de obligati. q̃ ex q̃ſi ꝓctu naſcunt ℔ tutor quoq;.

In quĩto loco ponit ſpatiũ q̃drãgulare in quo ſcribit cũ rubeo colore. hãc que ſequit dicũt aliq̃ eſſe ꝓtoriã.

In ſexto loco ponit ac. cõmodati directa vel ꝓria. ⁊ dat directa cõmodatori cõtra cõmodatariũ vt reſtituat rem cõmodatã nõ deteriorẽ vt. l. iij ℔ ſi redita. ff. cõmoda. Hz ꝓria datur ꝓmodatario contra cõmodatorẽ ꝓ ipenſis vtilit vel neceſſario factis ꝓ eũ in re cõmodata q̃s nõ tenebat facere vt. l. in re bus ℔ poſſunt. ff. ꝓmoda. In ſeptimo loco ponitur actio pignoraticia directa vel cõtraria. Et dat directa debitori ꝑ creditorẽ ad repetendũz pignus ab eo vt inſti. q̃bus modis re cõtrahit obligatio ℔ fi. Requirit tñ q̃ debitor ſatiſfecit creditori ſi debeat habere iſtã actionem vt. l. ſi rem ℔ omis ff. de pignorati. actione. Sed contraria datur creditori contra debitorez. ṗmo ſi tradidit ſibi rẽ alienam quam ipe debitor obligare nõ potuit vt. l. rem alienam ff. de contrahen. emptiõe. Secundo ſi tradidit ſibi vnam rem ꝓ alia. vt. l. i. ff. de pignorati. actio. Tertio ſi creditor fecit impenſas in pignore vt inſti. q̃bus modis re cõtrahit obligatio ℔ fi. Et hoc verum ſi non fecit nimis magnas impenſas quia debitor delicatus ⁊ creditor onerosus nõ ſunt audiendi vt ff. de pigno. actio. l. ſeruus. In octauo loco ponit ſpatium quadrãgulare in quo ſcribit cuz rubeo colore. actiones que ſequũtur dicuntur actiones ꝓſcriptis ℞bis. In nono loco ponitur actio ꝓſcriptis ℞bis exiſtimatoria. ⁊ hz locum iſta actio ſi ego tradiderim tibi rẽ aliquã puta libũ Inſtitutionũ ad vendendũ eũ vel ad inquirendũ de precio et ego exiſtimaui libũ tĩlũ ad duos florenos ita vt reſtitueres mihi libũ vel ꝓcium. ſi nõ feceris hoc tũc datur mihi iſta actio cõtra te vt aut rem reſtituas aut ꝓcium ſoluas vt ff. de exiſtimato. actio. l. ſi gratuitã ℔ ſi margaritas. Et ẽ bonefidei. vt notat inſti. de actio ℔ actionũ.

Sequũt actiões ciuiles decĩe none linee. Et in ṗmo loco ponit ac. ꝓſcriptis ℞bis de rex ꝓmuta. Et hz locum iſta actio q̃n fit ꝑctus ꝓmutatiõis q̃ ſez vna res in ſpecie dat ꝓ alia in ſpecie. et nõ dat iſta actio niſi ei q̃ implenit ꝑctũ ex ſua ꝑte. et tunc actio dicitur nata retro a tempore contractus vt. l. ex placito. C. de rerum ꝓmutatione.

De arboze actionū.

Et datur contra illum qui nō vult im/plere cōtractū vt rem prestet. de qua cō uentio facta est vt in dicta. l. ex placito Et differt a contractu innominato. do vt des. quia ibi datur genus pro gene/ vel species pro genere vel econtra. et hic species pro specie vt notaī p bar. in l. i. ff. de re. pmuta. Et etiam ista est bo/ nefidei. sed ille contractus est stricti iu/ ris. ¶ In secundo loco ponitur actio pscriptis ẏbis que datur in diuersis ca sibus. vbi gra. Datur ex pactis nudis appositis in cōtinenti ante vel post con tractibus vestitis vt. l. in bonefidei. et. l. peruis. C. de pactis. Datur etiam secū do loco interdictoz vt insti. de interdi/ctis ℣ fi. et ibi p glo. Datur etiam ter/tio quando equū est propter figuras va riaz causarum dare actionez vt in casu legis. sancimus. C. de sacrosanc. eccle. Et ista pulchre et latius notanī in glo. insti. de interdic ℣ fina.

¶ In tertio loco ponitur actio in factū de re iudicata que dicitur iudicati. z da tur ista actio post sententiā diffinitiuam ipi victori cōtra cōdemnatum p exe/cutione sententie vt. l. actori. C. de re/bus creditis et iureiuran. Et quando intentatur ista actio debet dari libellus et proceditur iure ordinario. sed si inte tetur officium iudicis non datur libel/lus et ꝓceditur summarie vt vult bar. in. l. intra diem ff. de re iudica.

¶ In quarto loco ponit actio ex stipu lata p dote. z dat ista actio marito con tra mulierez vt soluatur dos promissa pro oneribus mrimonij sustinēdis vel etiam datur mulieri cōtra heredes ma riti eo mortuo vel etiā cōtra maritum eo viuente si vergat ad inopiam vt ff. solu. matrimo. l. i. et. l. si constante. z da tur ista actio ex stipulatu q̄uis nulla sti pulatio intercessit. ius eni fingit semp ibi stipulationem intercessisse vt. C. de rei vxo. actio. l. vnica. in principio.

¶ In quīto loco ponit actio aque plu uialis arcende. z datur mihi ista actio cōtra te si tu feciſti edificium aut aliud obstaculum in fundo tuo ꝓpter quod a/qua est mihi nociua in fundo meo quia fundū meū nō irrigat aut numis fluit. ad hoc vt tu destruas illud obstaculuz tuis expensis z facias mihi emendā de dāno passo p̄ litis cōtestationē. Sed si alius possidet tale obstaculū q̄ hoc non. fecit tūc solū tenet mihi prestare patiē/tiam vt expensis meis tale obstaculum destruā vt ff. de aqua pluuia. arcen. l. i. ℣ primo.

¶ In sexto loco ponitur actio de pa/stu pecoz. et datur mihi ista actio ptra te si tu feciſti animalia tua pasci ordeis vel frumentis meis in fundo meo. z da tur ad interesse vt ff. de pscriptis ẏbis l. si seruādaz ℣ fi.

¶ In septimo loco ponitur actio ex te stamento. z datur ista actio legatarijs z fideicōmissarijs cōtra heredē vt soluat legata et fideicommissa. Et oritur ista actio ex quasi contractu. Nā heres ad/eundo hereditatē quasi contrahit cum creditoub⁹ legatarijs z fideicōmissarijs defuncti vt. l. apud iulianū ℣ fi. ff. ex qui bus cauſ in possessionē eaī. et insti. de obliga. que ex q̄si ꝓctu nascunt ℣ iij. ℣ si. heres quoq. dātur istis alie actiōes scz rei vendicatio z hypothecaria vt insti. de lega ℣ sed nō vsq.

¶ In octauo loco ponit ac. ex stipula/tiōe q̄ nascit ex ẏboz obligatiōe. z dat ista actio stipulatori p̄missorē vt pre/stet rē p̄missā insti. de ẏboz obliga ℣ fi. Et hoc vez est si res ꝓmissa nō sit oīo certa q̄ et q̄lis et quāta debeat eē. Naz tūc nō dare ista actio. sed certi cō dictio vt in. l. vbi autem nō apparet. ff. de ẏbo rum obligatio.

¶ In nono loco ponit actio furti nō ma/nifesti. Et habet locum ista actio q̄n fur nō est deprehensus in furto nec cuz re furtiua eo die quo fecit furtum añq̄ p/uenit ad locū in quo voluit rem furti/

nam pferre. nec acclamatum est contra eū vt insti. de obliga. que ex q̄si maleficio nascunt. ¶ furto x. ñi. furtū nō manifestū Et datur ad penā dupli applicandā pti si agat̄ cuiliter vt eo. titulo ¶ pena. Si aūt agatur criminaliter applicatur pena fisco si sit pecuniaria p̄t etiam agi ad penā corpalē vt. l. fi. ff. de furtis. Sed actio furti manifesti est p̄toria vt ꝫ dictum est in scō quīte linee.

¶ Sequūtur actiōes ciuiles vicesime linee. Et in p̄mo loco ponit̄ actio de tigno iuncto. Et vocat̄ tignum oīs materia apta ad edificandū vt sunt ligna lapides ꝛc. Habet ergo locum ista actio q̄n tignū vnius positū est in edificio alterius. vbi gr̄a. Tu edificasti domū ex lignis vel ex lapidibus meis tūc dat̄ mihi ista actio cōtra te ad duplum estimationis tigni in quo tñ duplo etiā continet̄ res. Nō enī possum cōsequi tignum ipm ne edificiū rūpat̄. Si tñ fuerit ruptū et nondū consecutus sum duplum possum vendicare tignū vt ff. de tig. iuncto. l. i. et ff. de rei ven. l. in rē ¶ tignū. In scō loco ponit̄ actio arborum furtim cesarū. Et dat̄ ista actio ei cuius arbor incisa est contra incisorē q̄ sez furtiue et aīo lucrandi et alīū dānificandi arborem incidit. ⁊ dat̄ ista actio etiā ad duplū estimatiōis arboris deducatis tñ lignis seu valore eoz si incisor ligna dimiserit. Sz si ligna etiā abstraxerit dat̄ pro eis actio furti manifesti vel nō manifesti ſm q̄ furtū diuersimode factū est vt ff. arborū fur. cesar. l. ij. et. l. furti. et. l. penūl. In tertio loco ponit̄ actio rez amotarū Et datur ista actio marito cōtra vroꝛē pro rebꝰ furtim sublatis causa diuorcij secuturi vel ecōtra mulieri cōtra maritū. Et datur post diuorciū vt. l. rez quidē amotarū ff. rez amotarū. Et dat̄ ista actio ꝓpt honorem mr̄imonij q̄ nō esset cōueniēs dari actionē famosam inter conuiges vt. l. i. ff. rez amota. In q̄rto loco pōit̄ actio de ratiocinijs distrahendis. Et dat̄ ista actio pupillo finita tutela contra tutorem suum qui res suas distraxit et conuertit in cōmodū proprium. et datur ad duplum. sed vltra duplum non petitur interesse vt ff. de tute. et ratiocinijs distrahendis. l. i. ¶ de rationibus.

In quīto loco ponitur actio legis aquilie damni iniurie vel de damno dato. Et datur ista actio ei cuius seruus occisus est vel animal mansuetum occisum est contra occisorem vel dominuz serui vel aīalis occidentis vt soluat q̄nti plurimi res valuit intra annuz retro Sed si seruus vel animal tale vulneretur vel animal feruz occidatur tunc datur ad hoc vt soluat quāti plurimi res valuit intra xxx. dies retro. Et est ista actio directa quando damnum datur de corpe in corpus. Utilis autem datur quando datur damnum de non corpore in corpus. vt si tu clauseris animal meum et p̄misisti ipm fame perire et iste sunt actiones ciuiles. Sed quando datur damnum de non corpe in non corpus tunc habet locum actio pretoria que dicitur in factum legis aquilie subsidiaria que sup̄ posita est in septimo loco quinte linee. et de istis habetur insti. ad legem aquiliam ¶ i. et ¶ his autem verbis. et ¶ caput tertium. et ¶ fina.

In sexto loco ponitur actio in factū de pauperie. Et datur ista actio ei cui damnum datum est p animal alterius vt scilicz det animal pro noxa. aut soluat damnum vt insti. si quadru. pauperiem fecisse dicatur ¶ i. et ¶ fi. vbi latius habet̄ de ista actione. Et si animal bipes fecerit damnum vt gallus tuus interfecit gallinam meam tunc non datur ista actio directa. sed vtilis quia non ex verbis legis cum lex loquatur de quadrupede. sed ex mente legis. vt satis notatur in. l. ꝓma. ff. si quadrupes pauperiem fecisse dicantur.

De arbore actionū.

¶ In septimo loco ponitur actio iniu/riaꝝ legis cornelie q̄ dat in tribus casi/bus. primo si q̄s p vim intrauerit habita/tionē alteri⁹. secō si q̄s ꝓberauerit aliū vnde sequit dolor vel vulnus. 3° si q̄s pulsauerit aliū sine dolore scz quassan/do eū vel alias nō ledendo animo tñ in/iuriandi vt ff. de iniurijs. l. lex cornelia. Dat etiā ista actio iniuriaꝝ in alijs ca/sibus et nō ex lege cornelia ꝛ tūc est p/tota et posita est sup̄ in sex. ⁊ loco quin/te linee. ¶ Et est hic sciendū q̄ si aliq̄s dicat alteri cōuiciū q̄d est vex. tūc si ex/pediat reipublice tale cōuiciū scire nō nascit actio iniuriaꝝ vt si dicat. tu es ho/micida vel fur. et dicit vex. nā expedit reipublice tales cognoscere. Si āt non expediat reipublice hoc scire vt si quis dicat tu es claudus gibbosus ⁊c. aīo in/iuriādi nascit actio iniuriaꝝ. Et p̄t ille cui hoc dictū est p̄ talē agere q̄uis ve/rū dicat vt notat p doctō. in. l. eū q̄ no/cente ff. de iniurijs. et in. l. si nō cōuicij. C. de iniurijs. In octauo loco ponit actio que dat contra magistratū qui nō recepit idoneā cautionē rē pupilli sal/uā fore. ⁊ dat ista actio pupillo vel mi/nori adulto habenti tutorē vel curato/rem cōtra illū q̄ debuit recipe cautionē a tutore vel curatore et nō recepit. vel si recepit nō idoneā. ⁊ dat ad hoc vt d. nū restituat cōtingēs ex tali negligētia vt ff et. C. de magistra. cōue. p totū.

In nono loco ponit actio ingrati. ⁊ dat ista actio p̄ono cōtra libertū suū q̄ ꝓpter ingratitudinē reuocat ad serui/tutem vt scz ad illā seruitutē cōdemne/tur vt. C. de liber. et eoꝝ libe. l. i. Et p̄t etiam dari ista actio patri cōtra filium suū emācipatū vt si sit ingratus reuoce/tur ad patriā ptātem. ¶ Et tantū de actionibus in arbore positis.

¶ Opus lecture ma/gistralissimuꝝ quattuoꝝ libroꝝ Institu/tionum. tuncta in calce arboze actionuꝝ vtilissima egregij domini et mgr̄i Mi/chaelis Wachtmeē. de voerda. a quarto etatis sue anno oculis capti. artiū libe/ralū et canonici iuris profession clā/rissimi. necnō sacre theologie dū virtꝰ licentiati examissim per altidoctuꝝ dūꝝ et mgr̄m Gerardū harderwyckensez licentiatū ⁊c. lustratū et nōnunq̄ vbi ꝓ maiori iuuenū capacitate oportunū vi/sum fuit ex doctoꝝ eiusdē ꝓfessiōis do/ctrinalibus scriptis supplerū in famosis/sima Agrippinē. Colonie vniuersitate cōducto nō exili salario orthosyntheti/co. Industria Johannis koelhoff ciuis eiusdem. in ipo ope ad superos vocati protocaragmatizatum. Anno ꝙginalis partus. M.CCCC.xciij. sexta die Au/gusti. ad finē optatuꝝ est ꝓductum. de quo sit idez in secula seculoꝝ bñ dictus

A M E N.

Fol 417
11746

